Catalogi Hereticormo;

CONRADI SCHLÜSSELBVR-

GII, SS. THEOLOGIÆ DO:

in Ecclesia & Gymnasio Scralesundensi, in Pomerania, Superintendentis;

Liber Quintus.

IN Q VO STNERGISTARVMAR

gumentarecitantur & refutantur, cum Affertione vera fententia, quam Catholica Ecclefia complestitur.

Augofinus.

Si in hocerramus, quod Deo nimium, nobis surem

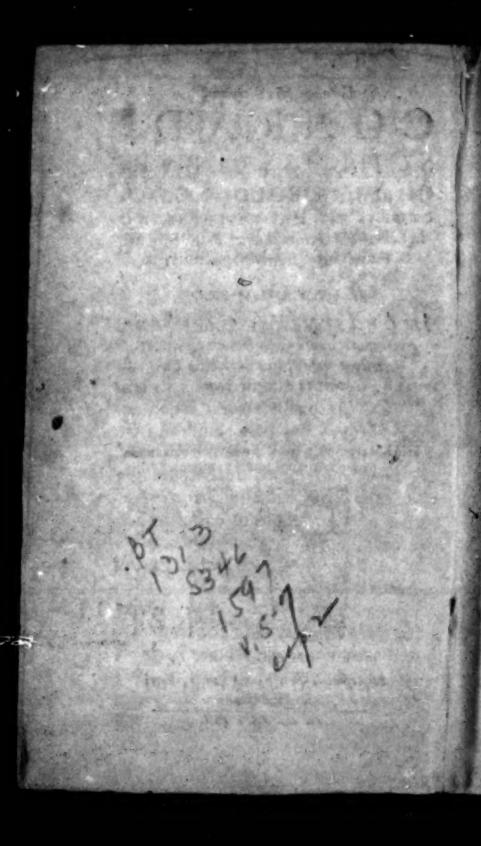

10642

FRANCOFVETI.

Impressum Typu tobannis Saurij , Petri Kopski impensis.

M. D. XCYIII.

REVEREN

DISSIMIS ET NOBI-

LISSIMIS VIRIS, DOCTRINA, viriute, setate & antoritate prastantibus, Dos mino Praposito, Ludelpho Schackio; Domino Detano, Bernhardo Dannenbergio; D. Seniori, Henrico Daldorsso, & reliquis Ecclesia cathedralis

Raceburgensis Canonicu, vniuersis & singulu, Dominis suu calendie

Aa vs a filio Dei, Domino al faluatore nostro lest Christo, Amen. Reuerendissimi & nobilissimi viri. poulti funt homines Epicurei & Politicè sapientes, qui existimant, non necesse este verroribus publice graffantibus, viua voce & libris editis contradicatur: verum hos homines turpiter hallucinari, ex causis sequentibus, cur omnia falfa dogmata, fine respectu personarum sint judicanda, reiscienda. fugienda, & iuxta Dei verbum condemnanda, meridiana luce clarius est. 1: Mandatum Dei. Matth. 7. Cauete vobis à Pseudoprophetis. Sed nemo po-

> CONCORDIA SEMINARY LIBRARY ST. LOUIS, MISSOURI

2. Dilectio Dei. Quia tolerare falla dogmata, glotiam Dei, quam in veritatis professione & propagatione vult extare, non modò obscurat, sed etiam

impedit.

male ambulantem, 2. Thess. 3. Ergò multò magis falsa dogmata. Plus enim nocent, quam peccata secundæ Tabulæ.

4. Dilectio proximi, quia scriptum est, Libera eos, qui ducuntur ad mostem. Ergo multò magis falsa dogmata sunt reiscienda, ne æterna morte homines perimant.

7. Scandala sunt tollenda. Sed omnium maxima scandala sunt falsa dogmata. Ergò illa omnium maxime sunt tollenda.

6. Ministri verbi diuini appellantur speculatores. Sed nullum maius neque nocentius incendium est falsis dogmatibus. Ideò alta voce reijcienda sunt. Dicuntur voces clamantes: & non silentiarij. Vocantur Pastores. Ergòlupos, idest, falsos doctores inclamare & allatrare debent. Nominat autem Christus Pseudoprophetas lupos, sures, latrones.

7. Titum 1. Inter officia Episcopi numeratur, contradicentes connincere & επισομίζε. Et qui hoc non faciunt, cos Propheta ne-

minat canes mutos,

8. Claudicatio in veramo, parte. Ité calidu de frigidu de vno ore efflare. Ité, Conuentionem inter Christum & Belial, inter veritatem & mendacium quærere, est prohibituin sacris literis, & est infælix studium, quia lædit Deum & Ecclesiam.

9. Ab Antichristo exeundum. Sed falsa dogmata fouere, seruit Antichristo. Ergò reijcienda sunt.

A ; to. Mi-

ro. Ministri debent esse luminaria mundi & duces quasi excorum. Sed falsa dogmata non reijeere, est lucem submodium abscondere, & oues Christi in tenebris errorum relinquere.

da. Sed condemnatio errorum est Dei sudicium. Atto. 15. Rom. 3. 4. Gal. 2.3. Ephes. 2. alijsés locis. D. Maioris & similium paradoxa sam sunt iudicata, etiam ipsius D. Maioris sententia. Nam is in epistola ad Rom. ita seripsit, Falsos Apostolos docuisse, bona opera ad salutem esse necessaria. Ergò iudicatum est à Deo, quod Legati ipsius, id est, pij ministri debebant proferre & non occultare.

12. Qui in gratiam hominis falsa dogmata non reijciunt, non reprehendunt, sunt cultores hominum magis quam Dei. Sed Paulus fert sententiam, si hominibus quarerem placere, Christi sernus non essem.

13. Pænas Deus minatur atroces tam autoribus quam defensoribus, vel occultatoribus erroru, iuxta illud, Va qui

dicitis malumbenum, bonum malum, ponentes tenebras in lucem & lucem in tenebris, Efa.s.

14. Ecclesias Christi in erroribus relinguere & committere, vriuventus lomina erroru, & odia rectè docentium percipiat, est peccatum, quod se extendit in homines innumeros, & in longam posteritatem, à quo omnestimétes Deum totis pectoribus abhorrere decet. Sed non recitabo vitanda pro-

lixitatis gratia plures caussas.

Hæ etiam caussæ, me Christi Ministrum indignum impulerunt, vt Catalogum Hæreticorum nostri seculi, exaliorum Theologorum monumentis colligerem, & studiosos veritaris cœlestis, de falsis dogmatis in catalogo isto enumeratis fibi præcauendis & condemnandis, fideliter monerem. Veftræ autem generofæ præstantiæ, reuerendissimi & nobissimi viri, Domini amici & compatres, perpetua animi observantia colendi hunc quintum catalogi mei hæreticorum librum, inscribere volui : hac de caussa, vt deveftræ generofæ præftantiæ pio frudio,&

zelo, in tuenda veritate cœlesti, perreuerendum virum, felicis memoriæ D. Martinum Lutherum, meumaffinem, reflorescente, ac de vestra matura, & verbo Dei congruente sapientia, inreprimendis erroribus, & conferuanda Ecclesia Iesu Christiconcordia, publieum dicerem testimonium: vtg veftrum præclarum exemplum, alijs Ecclesis Cathedralibus in Germania, imitandum quodammodo ante oculos ponerem. Minus certe turbarum, scandalorum & mileriarum, passim in reliquis diœcesibus esset, si vestram piam prudentiam, quam in reformatione & visitatione Ecclesiarum vestra diecesi subiectarum, cuius me dire-Aorem esse voluistis, coram spectaui,aliæ etiam Cathedrales Ecelefiæ imitarentur. Quia verò dijudicationes controuersiarum, plariq politici & Ecclefiastici gubernatores negligunt, & infaustas conciliationes quarunt, ad falsas opiniones conniuent, ministros verbi, piæ veritatis zelo flagrantes premunt vel abigunt. Videmus etia qualia sumant incrementa errores, & quàm

quam grauiter passim, non tantum Ecelessa & schola, sed & Reipub. status coquassetur. Luctuosa huius rei exempla celeberrimaru quarundă ciuitatum Germania, ob oculos posita sunt, qua fane totam Germaniam erudire debebant. Ostendunt enim, quò tandem euadant ista corruptela Caluinistarum, Synergistarum, Maioristaru, Manichaoru, & similiu, nimirum, vt Ecclesam cum Republica funditus euertăte quare satius est in tempore previdere.

Præst. hunc meum Tractatum, multo labore collectum & plutimo sumptu, publicis typis inuulgatum, nuncupare volui:vt hac dedicatione meam erga V. Generos. Præst. gratitudinem declararem. Tata enim magnitudo est vestrorum, eorundemque nobilissimæ & honestissimæ samiliæ beneficiorum erga me,& meum socerum, reuerendum & doctissimum virum, D. Magistrum Georgium Vslerum, vestræ Ecclesiæ Pastorem & Seniorem emeritum, senem venerandum, & Dominum losuam Huckstern Megapolitanum, doctrina

A s & pie-

&pierate prestantem, summi vestri Tépli Ecclesiastem, affinem meum caristimum: vt cane quidéenumerare, multo verò minus, rependere possim. Certò etiam mihi perluafum habeo, V. generosas P.etiam in posterum, mei soceri, velut primi cathedralis Ecclesia Raceburgensis, (qui vltra 30 annos isthicin vinea Domini, estum & pódus dici portauit, ita vt paralysi iam correptus, valerudinis suziacturam fecerit) Pastoris & Doctoris fidelissimi, atquipsius coniugis honestissima & liberorum carissimorum rationem habituras effe, ve cu gaudio & non gemens, id quod non expedit vobis, partes sue vocationis administrando reliquum vitæ suz tempus transigat. De beneuolentia summa, quame, cum superintendens in vestra Diœcesi essem, complexiestisomnes & finguli, Domini Canonici, nihil hoc loco, ne adulari videar vobis, commemorabo.

Filium Dei, Dominum nostrum Iesum Christum, Archiepiscopum nostrum toto pectore precor, vt ipse pro sua clementia, per Spiritum suum S. in

Amen. Veni Iesu Christe, veni, libera, quos ru cólignasti sanguine tuo, ac Regnum tuum in nobis perfice, vt remotis naturænostræsordibus, & Diabolis cum suis mācipijs, in stagnum sulphureum proicclis, tibi totis pectoribus in aterna fecula víque seruiamus, Amen, Amen, Datum Stralefundij celeberrime Pomeranorum vrbis, An. 1597. die Iulij, In festo Dinisionis Apostolori, quo Jub imperio Henrici IIII. Romani Cafaris, tempore Ordulphi Ducis Saxonia inferioris, & frairis einsdem Hermanni, Comitis Raceburgensis, S. Aluerus, Schlesenici, ex nobilitate equestri Holfatorum bellicoforum oriundus, primus Raceburgensis Diecesios Apostolus, ante oppidum Raceburgum, in monte S. Georgy, vnd,

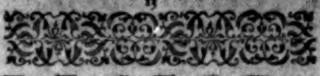
B EPISTOLA DEDIC.

vam discipulis suis 13. ob constantem calestis veritatis consessonem, lapidibus occisus, Anno Christi Redemptoris, 1066.

> V. generolz przstantiz observantistimus,

> > SS. Theologiæ D. & Superintendens.

> > > DE

DESECTA SYNERGISTA-

Synergifta unde habent nomen?

Espondeo, l verbo Graco, ovriego, id est, cooperor. Indo ovriego, dicitur Socius, qui esficaciter adiunat. ovriego, idó est quod ovrainos, id est, collega, particeps operas. Et Graci Scriptores, semper vocabulo ovriego as vruntur, de auxilio socio-

vocabulo eurezias viuntur, de auxilio sociorum; ve Xenophon quando dicit, eurezia rum; ve Xenophon quando dicit, eurezia tem controuersia, Synergiste, isti dicuntur, qui voluntati hominis nondum renate, quandam Synergiam, seu cooperatione, capacitatem modum agendi, aptitudinem, in rebus spiritualibus tribuunt.

Quis est Auctor huius Secta?

Resp. Nostra ztate, Erasmus Reterodamus, cótra virum Dei D. Lutherum, in gratiam Ponrisiciorum, vt pileum Cardinalitium à Papa Leone Decimo impetraret, errorem bunc libris impressis, in Ecclesiam Christi innexit, 14

eundemque strennè magna animi contentio? ne, & flyli acrimonia, propugnare aufus fuits Verum D. Lutherns, Spiritus Sandi in flindu & gratia, cum publice grauissimo seripre, qued nomine liberi arbitetij appellare voluit, refutaatt & profligauit. Eralmomortuo, & D. Luthero, in colettem patriam à Deo, ex hac miferiard valle, enocato, Philippus Melanchton, (mollis Confeftimifta, vt eum Lauretim Surim Lubecenfis vocat) errorem istum delibero Arbitrio, cum maximo Ecclefie Dei scandalo & detrimento. renonavir, in plurimis libris, publicis typis inunlgaris: vt loci communes recentiores , edici Anno Chrifti, 1552.1755. Exameording ndoram, Corpo do-Erina Mifnicum, Arricalorum Banaricorum Refutatio, Explicatio Symbolorum fidei , & Alla Synodica, restatum faciunt. Philippum secuti sunt, multi eius discipuli, com ren lie dementati, inter quos pracipui fuerunt: D. Georgius Maier, qui in fuis Homilifs , in Sermone de connerfione Panlis & in alijs scripris, hunc errorem propugnare constur.D. Paulu Eberm, Paftor Ecclefiz VVitebergenfis, in confessione de libero arbitris, Electors Augusto, Anno Christi, 15 61. exhibita, cundem errorem palliare nititut. D. lobannes Pfeffingerus .in propositionibus fuis , Anno Domini , 1597. Philippi Synergie patrocinatur. Villatiam Strigelim Suemus, Ienen fis Academia Profesfor, in Difpabatione Vinarienfi contra Illyricum, Item, in comme-Dario fuo fuper Pfalterium Danido, & in Declaration befus, Anni Christi, 1965 edito, vives liberi arbis

rij, in connersione hominis ad Deum incrustas & defendit. D. Paulsu Cresius, claudus
Theologus, in Responsione sua, recitata in promorione quadam Magistrorum, Viteberga, Anno Demini,
64. habita, Victorini opinionis impiæ patrocinium suscipit. Contra Illyricum etiam, Christephoru Lasius, Germanicis & Latinis scriptis,
semipelagianorum falsum dogma de libero
arbitrio, defendit. Antisurberanietiam Vitebergenses, degeneres D. Lutheri discipuli, in plurimis editis libris maledicis, Synergiam voluntatis carnalis, in rebus spiritualibus tueri
volunt.

Omnes igiturilli, qui horum opinionem impiam, de libero arbitrio, defendunt, vocatur estapica à estapia, hocest, cooperatore à cooperatione, quam homini mortuo, & nondum renato, in rebusspititualibus, in couersione sui ad Deum vendicant, & affin-

gunt.

Vocantur etiam Erasmiani, ab Erasmo, altero Luciano, Synergiæ patrono. Item, Pelagiani vel Semipelagiani à Pelagia monacho, qui primus omnium, tépore S. Augustini, huius blasphermum de furiosum errorem, in Ecclesia Dei, publice, viua voce de libris sparsis, defendere ausus fuit. Germani eos vocant, die Frenwilligen Derensidque eam ob causam, quod libertatem quandam, seruo hominis nondum remati arbitrio, contra expressum Deiverbum attribuunt

Resisa pracipuos Synergifiarum errores.

1. Decent Synergifie, hominem naturalem, refpe Qu virium naturalium, ac nondum renatum, possein sui Conersione, aux Regeneratione, res Dei attendere, intelligere & apprehendere.

11. In nobiseffe causam, curalij assentiantur promissioni gratiæ, alij non assentiantur.

111. Tres causas agentes in Convertione & Regeneratione nostra covenire, nempe, Spiritum San cum excitantem, verbum sonans, & voluntatem hominis assentientem, seu apprehendentem.

IV. Primas partes in connectione nostra falutari, Spiritui Sancto: lecundas verò, ac minus principales partes, naturalis voluntaris potentiz ac vi, que ex parentibus propaga-

eur, ac nondum renata eft, dandas effe.

V. Liberum arbitrium, effe facultatem ap.

plicandi se ad gratiam.

X

VI. Voluntatem Adamicam, vi ex matre accepta est, in Regeneratione seu conuersione sui, non habere se putè passiuè, sed aliquid saltem exillis suis naturalibus viribus, seu facultatibus, cooperari posse.

in se naturaliter illam abrapiar seu maliti. am potius, que res spiritus Dei pro stulticia habeat, & repugnet operi Dei, in regenera-

tione,

D. CONNAD. SCHLYSSELS. 17

tione , nifi per Spiritum Sanctum & verbum. Deus nos clementer connerterit, & exinimi-

cis Dei, filios Dei effecerit.

VIII. D. Lutherum retractaffe librum fuu de ferno arbitrio, ac muraffe fuam illam, ve quibuldam videtur, nimis rigidam sententiam de libero arbitrio, in rebus divinis nullo antequam renascatur dininitus. De reliquis Synergistarum erroribus, infrà dicetur.

Die mihi breuiter fummam, & flatum Difputationis inter Synergifias & Luthera-HOS. WE WOCAME.

Respondeo. Hec Disputatio de industria Wellsch involuitur, & obscuratur à multis perfaliacis chemith plarium interrogationum: igitur removende Julieum funt hie, omnes vicinz questiones, ac difertè & plane constituendum est, quodnam fit gereinsver, fen quifnam fit ftarus in hae que-Rione?

Non autem quæstio núcestinter postros: An home, fine Spiritu Sancte , felie natura corrupta viribu , poffit legem Dei, perfecta obedientia implere, & premereri remifisenem peccaterunt, & vitam avernam, ficut Pontificij statum ponunt.

Nec fatis explicate ponitur status controuerfiz à Synergistis, quando dicitur, adinuante Spiritu Sando, voluntatem humanam poffe incoaro & efficere motus foirituales. Nam & fic Pelagiani olim starum ponebăt, vt Aug.refort. Nec etiam fatis clare ponitur status controuers a huius,

13

quando fine sufficienti declaratione dicitur, Volumatem humanam in connerfione habere se puro pasine. Nulla autem ratione, melius & concinnius starus poni potest, mis vr primum ponarur definitio convertionis, que ralis eft: Comwer fio eft immutatio, in mente , voluntate, & rirdus humanii (inde enim gracis nomen habet parel por lectum enim eft , in conversione effe &debereeffe, meditationem verbi, agnitionem & intelligentism aliquam, constum adfenfionis, gemirum, deliderium, luctam cum dubitatione & diffidencia. Et in fumma oportet fieri & elle application maliquam mentis &voluntatis ad gratiam Spiritus, vtaliquo modorepugnet. Vbi enim nulla est mutatio, in mente & voluntate, nulla meditatio, agnito, nullus conatus, desiderium, lucta, sed tota mens & voluntas in voluerfam repugnant; &opponunt contrarium actum: & breuiter. vbi nulla qualifcumque ficapplicario, vel faltem conarus applicationis, ibi extra controversiam, necest, nec fit conversio. Er si qui fant, qui vi pure passiue iraintelligunt in conuerfione, illicerte manifeste & permeiose errant. Starus ergo qualtionis non eft, anberque diximus in conner fione fiant, & debeant effe , fed bat queffie oft An mens & voluntas in conerfione bec que diximus babeant ex viribus naturatibus leberi arbitrif hominu veteris. An verò fint dona & operationes foers tus renonationis in nono bomine, qui ad imaginem Del erestur in conner fione, ficur Scriptura loquitur ?

D. Connan. Sentessein. 16

Er neambiguitate (quando respondetur, boé fieri Spiritufancto adiumante) faliacia aliqua occulretter, diferte queritur: An rolant as non renata; ante corner fromm , adaltones vel motus foirequales, habeat ex naturalibus peribus veteris liotninis, farultatem aliquantulameumque, que bier it a fit isfirma,ve per fe in allum non poffit progredo vel inchars unt efficere conner fromem, aus morem forrituales : tamen fi adiuneeur & Spiritu Santte , aliquid quantulamening, illud fit, ex fe, & ex veterimai ura cooperari pofit, vi quando Spiritus offere luam gratiam & efficaciam: An voluntas non renara, ex naturalibus viribus veteris Adams, pofit fe ad gratiam appli- To care, conari, affentiri, luctari, nen repuguare? Hiceft & status, fi de cantla efficiente & materiali, & no formali, queratur: hocelt, fiqueratur, ve breutfime dicam : Quid corruptum bominis arbitrium in rebiu foirit nalibiu , id elt, in Regeneration no aut connerfione bominis pofit agere, conari, coopei ari , vel in intelligendo , vel in apprehendendo: vela vertibus faltem verbis dicam: Quæftioeft inter nos & Synergiftas: an ugat aliquid liberum ara bitrium, in connersione bemine ad Doum? Hicverdo nos respodemus fine Sophittica, & diferre alseneramus, & phremur ex verbo Dei, cu Lythero & Eccleha recle sentiére: Hominenatural bus fais viribus non poffe intelbgere, nec peffe apprebedere verbum Dei audit um & traditum. Nifi Dem tum cor iph aperuerit tum mentem & voluntatem regentranerit, ve affentiatur & approbendat. Hancalleus tationé lequêtes rationes luculéter cofirman LDe

July by

II. Deintelleetus Eriam auditam vocem Dei, hominem fitis Adamicis, & nondum renatis vicibus, non posse incelligere, manifestu eft. Nam Apostolus Paulus ait: Animalis seu natuvalis bomo, ca qua funt Spirit su Dei, non poteft intellidere. Na,non folum cenebra, fed etiam querno mentis, id non fraunt. Vrigenitus qui eft in fiun patris, reuelans nobis Dei myfteria, ticinquits Omex Deoest, verbum Dei andit, proprereavos nen audun,quia ex Dee non eftis. lobani cap. 8. Duplex estauditus verbi dinini, vnus quidem carnalis, siue externos, quo aures externo sono percelluntur, fed cor non capit verbum Dei falutariten Alterverd auditus eft spiritualis fine internus, quo mens salutariterallentitur, & cor ample citur verbum faluris

111. De voluntate & corde. Nec posse volutatem, aut cor suis naturalibus vir bus, verbum Dei traditum at que auditum capere, apprehendere, ample cti, sibia pplicare, acquiescete in eo salutariter, ex sacra Scriptura, manife stum est. Nam Paulou ex terrio coelo, hane do ctinam adferens, perspicue inquir. Naturasub bomo non capit, seu non apprebendit ea, qua sunt spiritus Deissta kista est enim ei. Homo natura est inimicas Dei, es alienatus meme a Deo. Epbes 2.4. Hæc

pon tantum dicuntur deijs, qui Dei verbum nonaudiunt, sed etiam, quibus verb u Dei, per Spiritum Sandam, mediate tamen, hoceft, per prædicationem traditur; quemadmodum etiam Chriffus ait: Vor non auditi, me scilicer docentem. Imò criminabantur eum: vtpote, qui ex Diabolo loqueretur, blasphemaret Deum, eamque ob causam, è templo eum, tamquam haretici excutiunt, excommunicant, actandem, veluti blasphemum, ac seditiofum in crucem agunt. Hac cum ita fint, no potest certe homo in rebus dininis operari, Ité Rom. 1.cap. scriptum elt : Sensin carnin eff inimicitia aduerfu Deum. Ergo fenfus carnis, ve funt, Mens, Voluntas, Cor, cum funt & dum sunt inimicitie contra Deum, non possunt cooperariin rebus dininis.

Item bomo naturalis est in peccatis mortum coram Des. Ephes. La verò non est sic tantum intelligendum, quòd homo sit reus mortis, seu
causam mortis in se habeat, sed etiam, quod
spiritualiter, coram Deo sit mottuus, hoc est,
vitam spiritualem, neque in mente, neque in
voluntate, vel corde habeat. Vita autem nona
est ex operatione, regeneratione, sedono Dei,
Ephes. 2. Rom. 4. Qui mortuus viuisicat: Non ergo
mortuus in rebus spiritualibus cooperari potest. Item, homo naturalis est venudatus sub peccati,
seu est mancipium és serum peccati. Rom. 7. Ergo
peccatis totus petditus, non potest Deo, in
rebus spiritualibus cooperari, niss sue is libe-

satus ex ea captivitate & feruitute. Joan. S. Ro. 6. Item, Homo naturalis ita describitur, quod totum figmentum sen tota massa cordu humani fit mala a inventute, Gen. 6.8. Et leremias ait, cap. 17. cor homeru perperfumeft. Quomodo igitur malum & peruerfum cor, fuis naturalibus viribus, Deoposset in rebus spiritualibus cooperari! Imd, prophetz, cor humanum naturale, lapideum, ferreum & adamantinum vocant, & Christus viam trita cor nominat, hocest, durum & non capax fermonis, fou verbidimini. Quomodo igirur in rebus divinis cooperaretui / Imo gravissime coqueritur Dens in prophetis, se non modò contemni, proposita sua doctrinacælefti, federiam fe fois percuffionibus & plagis nihil proficere aut obtinere, seque iam defarigatum elle verberando, E/41. Irrem. 2.3.12.549.

Item, Christine Ioannes & Panhe testantur, nos esse tenebras. Quid verò tenebræ luci divinæ cooperati poliunt? Lux enim discutit tenebras, non adiquatur lux à tenebris Daudinquit? Omnis homo mendax. Quid igitur mendaces veritati cœlesti cooperareutur? imò veritate lucescente, médacia cedere coguntur. Sic David inquis. Psal 13. Illamina oculos mens. Item, Tuisumina temebras meas Psa. 12. Ergo testatur se cupere illud sibi divinicus dari, quod non habet ex sut pet se. Item, Christu & Prophetatestantur sas esse enes errantes & perditas. Psal 19. Isla 13. Luca 15. Quid

verd ouicule errans pastori quarenti. &volenti eam comprehendere, humerilque fuis ad gregem reportare, cooperatue? Imò Chris Am nosamifo quog groffo comparat, quem materfa. milias accenfacandela & fcopo acutis fedulo quaritat. Illeighur groffes pulnere tectus, quidad fui quælumusinquihtionem cooperatur ? Siverd aliqui excipium, hominem non prorfus grosso similem este, hi expostulent com Christo, qui eum sic nominare volvit. Credimur autem fimpliciter, quod Christus fit, omnibus philosophis sapientior. Item, Seipura conclusit onemes sub incredulitatem, bocest, omnen homines naturalibus fuls viribus, funt increduli. Quid igitar increduliras viria bamanarum, in rebus diainis, iph Deo, vbi de fide agitur, cooperaretur ? Item, Sine fide nemo poreft ampletti verbum Dei, nemo porelt acquieleere promissionigratia: sed Adamica, seu naturales vires hominis, non funt fides, nec habent in fe vllas fcintillas aut micas fides: Paulus enim air: Homines maturales non intelligere, nec capere res Biritus Dei Ergo, vices naturales non pollunt concurrere, in intelligendo, aut apprehendendo res salutis nostrz. Fides est donu Dei. hocelt, non est qualitas naturaliter homini corrupto innata, nec compararur vilis viribus aut oper bus humanis: Sedeff merum ac gratuizum Dei donum , sefte Chrifto & Apoftolo. Ivhann. 6. Philip s. Colof. 2. Elt igitur veritas divina, 6mplex, recta & immota. Data fide apprehendit homisatus ex ea capeinirate & fernitute. Joan. S. Ro.S. Item, Homo naturalis ita describitur, quod totum figmentum fen tota maffa cordu linmani fit. mala à modentute. Gen. 6.8. Et teremias ait, cap. 17. cor hominis percerfumeft. Quomodo igitur malum & peruerinm cor, fuis naturalibus viribus, Deoposserin rebus spiritualibus cooperari? Imo, prophete, cor humanum naturale, lapideum, ferrenm & adamantinum vocant, & Christus viam trita cor nominat, hocell, durum & non capax fermonis, sen verbidinini. Quomodo igitur in rebue dininis cooperareent ! Imogravillime coqueritur Dens in prophetis, se non modò contemni, proposita sua doctrinacaletti, lederiam le fuis percustionibus & plagis nihil proficere aut obtinere, seque iam defarigatum elleverberando, Esa r, Ierem. 2.5.12.549.

Item, Christm Soames & Paulus testantur, nos esse tenebras. Quid verò tenebra luci diuina ecoperati possunt? Lux enim discutit tenebras, non adiuuatus lux à tenebris. Davidinquit: Omnis bomo mendex. Quid igitur mendaces vestitati caesesti cooperatentut? imò verirate lucescente, médacia cedere coguntur. Sic David inquit. Psal 13. Illumma oculos mess. Item, Tuislaminas lucernam mesm. Domine Deus mess, illuminas temebras mess. Psa. 18. Ergo testatur se cupere illud sibi diuinitus dari, quod non habet ex aut per se. Item, Christm & Propheta testantur mes esse corantes & perditas. Psal, 19. Essi 53. Luca 15. Quid

berd onicula erranspaftori querenti, &volenti eam comprehendere, humerisquesuis ad gregem reportare cooperatur? Imo Chris flu nesamifo quoq groffo comparat, quem materfamilias accenfacandela & fcapu acutis fedulo quaritat. Illeigiturgroff is puluere tectus, quidad fui qualumusinquilitionem cooperatur & Siverd aliqui excipiune, hominem non proclus groffo fimilem effe, hi expostulent cum Christo, qui eum sic nominare volvit Credimus adtem limpliciser, quod Christus fit, omnibus philosophis sapientior Icem, Soistara conclusit omnes sub incredulitatem, hoc est, omnes homines naturalibus fuis viribus, funt increduli. Quid igitur incredulitas viriú humana. rum, in rebus divinis, ipfi Deo, vbide fide agitur, cooperaretur ? Item, Sine fide neme poreft amplettiverbum Dei, nemo porelt acquieteere promissioni gratiz: sed Adamica, seu nagurales vires hominis, non funt fides, nec habent in fe vllas fcintillas aut micas fidei: Paulus enin air: Homines naturales non intelligere , nec capere res Biritas Dei Ergo, vires naturales non pollunt concurrere, in intelligendo, aut apprehendendo res salutis nostra. Fides est donu Dei, hocek, non el qualitas naturaliter homini corrupto innata, nec comparatur vllis viribus aut operibus humanis: Sedeft merum ac gratui-Tum Dei denum , tejte Chrifto & Apoftelo. lobann.6. Philip s. Colof. 2. Estigitur veritas divina, fimplex, recta & immota. Data fide apprehendut homihomines, non data fide, nihil capiunt bomines de rebus dininis, aut falute æterna. Quomodo igitur veteris Adami vires, in rebusillis spiritus cooperatecur? Achilleam Latheri adnerfus Erafmam Argumentamest notam. Si homo renatus habet in se naturam malitiosam, recalcitrantem subinde Spiritui sancto. Ergo nacura nondum renata, vehementius id facit.

Item, Deus ex immen fa mifericor dia, prapter miritum Christi, det nouem lucem menti, nouum velle Voluntati, nonam rellitudinem cordi, ida, per verbum funm & Sacramenta. Et tom intellectus incipit res Dei intelligere, & spiritualia dona apprehendere: Ergo, Homo non est one o in conversione sui, ex naturalibus suis viribus, antequam erahatur à Spiricu fan &o.

Breuiter probari potest quatuor argumentis firmiffimie, hominem impium, non haberein rebus diainis liberum arbitrium.

I. Quia homo est cœcus, non potest rem aliquam videre, multò minus, de ca iudicace, antillam intelligere. Nos omnes fumus cœci, & tenebræin rebus spiritualibus. Ergo non possumus lucem verbi dinini intelligere, vi liberi arbitrij.

11. Seruns peccati non potestadiunareid-Aitis. Nos sumus serui peccati. Ergo no pol-

famus cooperari in conversione.

III. Hoftis Dei, non potest adiquare propagarionem regni Christi. Nos oés sumus natu-11, extra conversioné, hostes Dei Ergo home

mihil cooperatur in couerfione fuiad Deum.

IIII. Împossibile est, mortuum hominem aliquid agere. At nos omnes sumus mortui in peccaris, quo2d spiritualis. Cal. 2. Ephes. 2. Ergo nibil cooperamur, in rebus spiritualibus.

Ex his & similibus rationibus apparer, defensores liberi arbitrij, esse inimicos crucis Christi, & non ferendos in Ecclesia Dei Do-Aores istos, qui Synergia patrocinantur.

Anrequam verò sententiam Ecclesia Catholica, de libero arbitrio recitem, vicinas & cognatas quasdam quastriones, huicinateria apprime villes, & ad intellectum huius controuersia necessarias, pramittemus.

Quidest liberum arbitrium?

Respondeo. Liberum arbitrium in generesignificat & indicium mentis, discernens bona & mala, & facultatem voluntatis, qua homo sponte eligitac facit, vel auersatur, & negligitea, que mens decernit.

An fuit liberum arbitriu in hominibus integris, hocest, in Adamo & Eua ante lapsum?

Respondeo. Fuit. 1. Quia homo suit conditus ad imaginem Dei. Sicut igitut Deus est libertimum agens, ita etiam homo quandam libertaté habuit, libere eligendi & faciendi res à Deo sibi subiectas.

11. Mandatum Dei proponitur homini, ve testetur Deus, hominem posse illud libere seruare velviolate.

III. Euentus id probat. Nam postlapsum puniteos Deus propter abulum liberratis.

IV. In Ecclefiafticocap. 19. dicirur: Deux ab initia treavit, vel conflicuit bominem & elettionew dedit ei. vel reliquit ellum in manu confili fui, hoceft, vt D. Lutherus eleganter & fignificanter vertir. Darihn felbit laffen haufihalten.

Quotuplex eft liberum arbitrium?

Respondeo. Quadruplez. 1. Integruen. a. Corraptum, in rebus externis. 4. Mortuum feu feruum in rebus fpiritualibus. 4. Liberarum feu renatum.

Quid oft liberum arbitrium inte-

grum?

Respondeo. Est vis, seu facultas, libere tum eligendi, tum apprehendendi bona in Decalogo precepta & auerfandi mala à Deo prohibita, ita tamen, vt ea libertate posset etiam homo, sed contra Dei voluntarem, abuti.

Quidest corruptum arbitrium in rebus externu?

Respondeo. Est facultas à Deo relicta in hominibus, qua racio res externas fibi fubiedas, juxta suas naturales noticias, aut ratiocinationes, aliquo modo intelligere, & volunras ea experere vel auerfari poreft, boc fine. ve disciplina quedem præsterur.

Duid est mortuum, seu fernum arbitrium in rebus spirienalibus?

Respondeo, Est in hominibus non renatio igneIgnoraria ac fastidium inimicissimum rerum facrarum, & malitiofa libido, fingendi & agendiconcra eas, nisi Dens, & nonciam & facultatem apprehendendi & exequendi per verbum & Spiritum fandtum largiatur,

Quid eit liberatum feurenatum ar-

Respondeo. Est in hominibus renatis spiritualis renoustio mentis, voluntaris & cotdispotissimum, accepta à Deo in regeners: tione, seu connersione ad Deunt, que homo per Spiritum fanctum, inxta normam ve bi Dei,incipit res spirituales Dei,re dius intelligere, amplecti & exequi, Denm inuocare, có. fiteri & celebrare, ac in rebus externis quogs omniain fidevera facere, & ad Deo placentem finem dirigere.

Quatuor regula notanda in Disputatione de Libera Arbitrio.

I. Quiequid corca ratio ex Philosophia humana ad conuellendam veram fententiam.de hor articulo controuerlo, in medium affert. est impium reijciendum, & damnandum.

II. Quodin sacrascriptura de renatis & conversis dicitur, id non debet tribui non

renatie, seu homini carnali.

III. Res externa, carnales seu corporales non confundantur cum spiritualibus.

IIII. A mandatis diuinis, non fequitur, homi

homines posse es præstare, quæ Deus man-

Quid sentiendum est de propositione Luthere,omnia sieri necessariò, namea videtur prorsus tollere omnem libertatem, etiam in rebus externu.

Respondeo. Etsi hac propositione (omnia necessario fieri) aliquoties inicio suorum certaminum vius eft D. Lutherus p. m : tamen hanc declarationem diserte addidit: Optave fe, alind vocabulum meline & aptius in hat disputatione poffe vsurpari. Nam necessitatem neg; de dinina, nec humana voluntate, redè dici. Elle enim nimis ingratæ & incongrus fignificationis pro hoc loco, & quandam velut coactionem, & omnino id, quod contrarium est voluntati, ingerere intellectuir voluntatem autem, sue divinam, fine humamm, nulla coactione, fed meralubencia vel cupiditate, quafi verè liberè facere, quod facit, fine bene, frue male. Sie autem ipfe Lutherm feribit de hac quaftione in 26. Caput Genefees his verbu: Het fludiose & accurate fic monere & traftare volui , quia post mortem meam , multi meas libros proferent in medium, & inde omnis generis errores & deliria fua confirmabunt. Scripfi ausem inter reliqua eminia effe abfoluta & netefferie, hed firmal addicts , good in ficiendus fir Deur renelatus: Sediftos locos omnes transibunt, & cos santum accipient, de Des absoluto. Vos ergo, qui nune me auditu, memineralu me boc docuisse: Non esse inqui-rendum de pradestinatione Dei absconditi: Sed ea acquiescendum esse, qua renelatur per vocationem, & cunisterium verbi.

Alij Theologi hoe modo ad Lutheri propolitionem relpondent: Quando D. Lutherus
ait, omnia fieri necessario, loquitur de Deo, tanquam
de caussa generali, mouente & sussentanteres secundas ac speciales bonas ac malas sua culpa factas. Sicut, si bonus artisen, malo instrumento viatur, iustrumenti culpa sieri, vi multa mala siant: Sicut mala serra, male secat saber. Hac enim similitudine, ibi Lutherus veitur.

D. V Vigandus ita respondet ad quæstionem Lutheri: Lutherm in servo arbitrio, respicie
ad prescientiam Dei, quia omnia nouit, qua sutura
sunt, idque pro sua omnipotertia exactissime, &
determinat, quo vsa, velit tolerare: Sed tamen Dea
non tribuit caussam peccati; verum Diabolo & homenibus: ideo esus locutiones dextre sunt intelligenda.
Ait enim, necesse est hominem, sic vel aliter agere,
quia Dem ita pravidit suturum, non quòd ipse sit incitator, ata, approbator peccatorum. Verum ista altiora sunt, quam yt à nobis explicati queant.

Fiuntne ergò omnia fato seu necessitate absoluta?

Respondeo. Non, L quia Deus non eft

eausa & autor peccati. 2. Sacre litere dos cent, quòdrantum Diaboli & homines sint authores peccatorum, non astra, autalie causse se seconde. 3. Sacra scriptura, tribuit homini aliquam insticiam carnis, disciplinam externam, & non facit eum protsus stipitem vel truncum in rebus externis.

Estne in hominibus corruptis aliquod liberum arbitrium, in rebus externa?

Respondeo. Est. 1. Ostendit hoc discrimen honestorum & eurpium. 2. Disciplina inter gentes. 3. Pauli testimonium: ais enim, gentes naturaliter ea, que sunt legis, sacre. Rom. 2. & 1. inqui, esscusticiam Dei agnouisse.

An recte dicitur, Deum in connersione ominino nonam animam denuo creare?

Respondeo. Non, quia homo per lapsum non est omnino redadus in nihilum, sicut sos decidens de seutice computrescit, & in materiam primam resoluitur, seu redir in nihilum, quod suit ante nihil. Naturalisenim, hominis substantia corporis & anima etiam post lapsum remansit, vi experientia testatur.

2. Anima retinersuam substantiam etiam in nondum Renaris & impijs, quia manet a terna, etiams à corpore impij discedat. Ergo, non omnino dentro creatur anima à Deo in conversione hominis: vbi enim tum prior & vetus anima maneret?

Quero, quid sentiendum sit de sententia Phituppi Melanchtonis in hot articulo, quam ille ponit & recitat in postremis locu communibus, in loco, de libero arbitrio: vibi Philippus approbat desintionem Erasmi Roterodami, quòd liberum arbitrium sit sacultas applicandi se ad

gratiam?

Respondeo, Quidam Philippiftz dicunt, Philippi fententiam dextre intellectam, non debere neepoffe reijei: prætendunt enim. Philippum agere in loeis luis, de renatorum liberato arbitrio, seu de hominibus renation Item, paragraphos quoldam, in locis poltremis, infertos elle, à Philippo, pio fludio & bonamtécione, nimiru, ve hac ratione refutar &. tur raptus violeti Enthufia starum, & obniam iretur rentationibus de abiectione, quibus in renaris fides oppugnatur. Affirmant etiam, definitionem istam liberi arbitrij a Melanch. tone poni non affertiue, fed recitatiue rantum. Verum responsio plana & expedita efts Philippi opinionem de libero arbitrio, non polle hoe modo palliari & exculariab errore Synergistarum: Philippum enim in loco citato, de libero arbitrio, non agere de hominibus renatis, exiplo corexcu orationis liquido demonstrari potest. Prin denim, vbi Philip. pus de actionibus spiritualibus, & de primo mote

13

motu conversionis loquitur, hacverbaponit: Agit igitar aliquid liberum arbitrium. 1. Oftendit hocexemplum Danidie à Philippo allegatum, quòd non de actionibus renatorum, led de conversione peccatoris impij agar. Sic enim inquit: Nec fit conser fis in Davide, ve fi lapin in ficum verteretwe, fed agit aliquid liberum arbitrium in Damde , cum audinit obiurgatienem & promifionem, volens iam & libere fatetur delichum, Gagit aliquid liberum arbitrium, cum fe fuftentat bas voce, Dominus abflubt peccarum ruson. 3. Clarius &difertius, eodem loco ponit, quid fentiat. Nam dam conversionis modu, quem à verbo orditur describit, tres ponit concurrentes caulas, & quali ovicina i ovicena. Ita enim feribit : cumq; ordimur à verbo, hic concurrunt tres caula bona actionis, Verbum Dei, Spiview fandtw. & bumana voluntas adfentiens , nec repugnans verbo Dei. Icem, Cum voluntas adiquate Spiritu fancto conarur affentiri, in homine. non est-otiola.4. Eandé opinionem Philippus repetit in examine ordinandorum his verbis. Verbu Dei, Spiritus fandius, guem Pater & Filiu mitzunt, vt accendat corda nostra, & nostra voluntas affentiens & non repugnant verbo Dei. Similes locutiones habet Philippus in responsione sua ad Bauaricos arriculos, & in expolitione symbole Niceni. Certum eft & hoc, Melanchionem discessisse à D. Lutheri sententia in hoc striculo, quia femperin prelectionibus fuis, Luthero piè defundo, phrases seu locutiones ciuldem

elusiem de pure calline, de trunco, extepugnantia flagellanit, quamuis aflute fub nomine & persona Flacianorum, Lutherum oblique perftrinxerit. Nos verò fimpliciter reijcimus & condemnamus dogma Philippi de viribus liberi arbitrij, de diferre affeneramus: omnes iftos graniffime peccare, qui espe perware Aly & Fraires, dere wire resirm, adhibere volunt: Sacræenim litere, manifelte lentétiant Philippi impiam de hocarticulo condemnane: Ed enim tendit, tora Melanchtonis disputatio, delibero arbitrio, ve emortue carni ribuat quandam fpiringalem ictionem : Si enim voltime hominis, que certe el carnalis, & plens inimicieisrum adverfus Deum, dum connectitur, none floriofa, fed sgit aliquid,& en fele conarue moribus Spiritus fauchi & verbo vocantis Deiassentiri, velannuere, quidna aliud, quam vim quadam spiritualem, homini veterirefidnam effe,afferitur? id vero vniuerfa facraferiptura conflanter pernegat. Deut. 6. cap. Omne figmentum cordu humani eft grauum ab ineunte atate libben 3. Quicquid ex carne natum oft, caro eft. e. Cor. 2. Animalu bomo nen percipit ca , que fune foriem.

His etiam argumentis Philippi fententia

refutaripoteft:

Quicumg, oft averfur à Des , seu qui natura est befeu Des , non porest se applicare ad gratiam, vel cosperari aliquid ad conversionem , seu rostitutionem sui. Home verbest iam anns altes, & neurost befin Dei, non quidem erigine nature, sed degeneratione sen costuptione, qualis nunc est marura.

Probomo non patell fe applicare adgration, de cosperari siquid ad fai connerficaem, qui a connere fio feu se stitutio hominis, est noune rearis, & homo connersus, est noune centura , ve Pandar an, 2. Cor. 3. siquis in Christo est, mono creatura est.

Icem, Natura mortha nihil agit.

Voluntar, ant liberum erbitrinmest mortuum in

Ergembil egit operatur, aut toeperatur. Item, Tota fides est purum Dei deniem. Fides est intelligere verbum. & eidem afinisis.

Ergo perceptio cogitatio. & affenfur, velle & poffe, :

Synergiz vel liberi Arbittij.

Nunc respondebimus breniter, ad canillationes incrustatorum quorundam, quibus palliare, vestire, & tucci Philippi Synergiam conantur.

Primium, inquium: Philippu barratione voinit refut are Eurhafiafiat, & futcurrere perturbach mentibus cogitatione de fua abiectione. Ergo es fuit liberum, mat ere fenteuriam in vereribus locu positam, & patrocinium synergie suscipere.

Respondec. Non fariende four mele recomité bone, inquir Paulus Apostelus. Et falla dogman, rion fallis sed veris fundamentis, en simplifications fontibus lirael depropris, refutada sunt.

Preseres, D. Lutherus, & omnes ce de sentientes Theologi, aquè damnant Enthusia-simum, ve Synergiam. Nihilominus tamen errorem de libero atbittio no desendunt. Imò, ipsemet Philippus in prioribus suis sexiptis, vehementssime, maximo zelo, liberi arbitris, patronos teprehendit, inquiens: Desensores liberi arbitrij, esse inimicos crucis Christi: Et tamen Philippus, non patrocinatur suroribus Enthusiastarum: Nullins ergo valoris est hæciocrustatorum esuillatio.

Deinde obijeinne: Philippum, tantum resitatine ponere Erafmicom de libero arbitrio definitionem, à Luthero damnatam Ergonon mui de Synergiftara no

errere accufandum effe.

Respondeo. D. Philippum allerine, delimicionem istam Erasmi, de libero arbitrio, ponere, feries & ordo contextus totins, in locis communibus, poré er enincont : vritur enim ibidem, particulaithetina, ve loquuntur, aire, qua reddit aimassias seu rationem prioris sententime Antea generation, sen in genete dixit, Agit aliquid liberant arbitrium : Item , Non peffam, inquiens, imò aisque mede peter. Vi autem has generalites & modd recitata, Philippus confirmer, adducit patrum quorudam dictadeSynergia: Er randem concludir locum ifum, perparticulă, the, qua fabricit definitionem liberi arbirrij Papisticam & Erasmicam. Non igitur tantum recitative, fed potins affertind leu conclusiue Philippus, de finitionem illam

delibero arbitrio, le ad gratiam applicante, tecitar.

Postremò, Sicargumentor, contraincru-

Autores, Philippi Synergia patronos:

· Quienma data opera conquirit & viur pat perple-kas & captiofas lequendi form se, ve nebulas offundat Verirati , prafertim invegranifima , vhi clariti logul posit si rellet gradistime peccat, neevla excusatione

defendenden.

Hoe feert Philippin de induffria & mon fine in figni frande, vrens in loco de libero arbitrio, mechodo arbitraris confundeus aliquoties in explicatione office co-troncria dollrina, res spirituales cu carnalibos & exfernie, ficut dinerfa & contraria exemple, Danido & lofephi, à Philippo posita, testantur : cum tamen Philippus, pro acumino fui dinnis Gadmirandi ingenij, Lampnam infignio & peritificana arcifez, facilimo, Greitra (quod ainne) pulnerem, clarius banc controverfiam granifimam & necessariam, exponere & declarare posurfet, & quidem alia forma methodi, ficut in plerifq, abis locis, cum factic affe videmus.

Rectiffime à laveconfeltes dicitur: Verba obfeme loquentie prafertim quando clarins logir poseil, contra ameremipfum fint exponenda leem, Re Cle air IntherweHostimm verba non proijs, fed contraces explicanda funt: Et Asgustinus preclare inquit : Simple eiter & fine fenfu malo bas acciperem, finen ab ijs, queram fenfai notes eft dicerenter. Cum ergo Phihippus lemper fuerir holtis acerreimus, polt Latheri mortem prafertim, vera & recta fententia de fermo arbitrio, & fuam empoier,

D. CONRAD. SCHLYSSELS. 37

magna animi contentione, expressis libris, ad agonem mortis viq; defendere voluerit, ne-moinique feret, nos abeo, hacin parte dissentire.

Constat & hoc inter piè eruditos, Philippum, D. Lutheri Zelum pium consta Antichristum Romanum, Erasmum Roterodamum improbasse: Ita enim ad Christophoru Garlouitzium interalia, scribit: Lutherw, in quo piarricala trat una exigua, magis suanatura, quam vel persona vel viilitati communi seruit. Vide apistolus sebanno Marso.

In Epiftola Sigifmundo Gelenio inferipta ita inquit: Uraficam Roterodamum, quafo,ve milis places, nam qued fufficatur Lutberum meavei opera, valdi errat ego cuim neque illi acerfio conflictationibus delellor, noftrenim meam natură, & imprimis hos dues nollem inter se commissis esse. De causa acte imprimir quidem Deo, sed & banis viris, sententiam meam, nes probaturum esse consido. Vide Epistolas Philippi, de Camerario editas, pag. 50. ann. 60. mense Octobri.

Pontificij etism testantur, Melanchtonem suam sententiam priorem de libero arbitrio, în gratiam Romane Ecclesia, Lutheri doctrină reiecta, mutăsse, îd quod exsequentibus aduersariorum testimonija liquidissime

patet.

Gabriel Prateclar in libro de Vitir, Sellie & dogmatibur omnium Harceicorum, pag- 323, de Melanchtonijo en Holio Cardinale, ita leribit:

In congitur, qual reventendo, qual carfa carine est.

imenlam, seducet, in dolleina de libero arbitrio, imfur off Philippus cum sins qui augustana finst consessionie, à Magistro sino Marcino Enthero, se palam, dinersion sentiendo, sigregare: Quod qued abud sest, quan eum Hareseos er empretato condennare? Es revera cardo Lutherana do Prima versatur in hoc vino degmate de libero arbitrio, quadrues, no potest, quin simul codesio resen labes actua concedant omnia, que de instiscatione prasertim, deg, rebus adillam pertinentibus ab so

fripea funt.

prolixo Philippi loco de libero arbitrio, es le sir An. 1996 impresso, probat, Philippum reclius à Cochleo edoctum, vninerlam doctrinami sum de Lutheri, recantasse. Verba Louaniensium hae sunt a Exquibus doction factus, ipse Philippus pluriona corum; que hie scriptif, recantauir, in issum beis An. 31. inguireme 31. Vindinga, et 36. Easilea excesso, vninersa sete daminans, que pertinacissime de arrogantissime seriptic superiore. Excadem recantae, que superiore se commentarijs ad Romanos recitanimus, adductis secipturis de argumentis sua retrastationis.

Et aliquant à pà si: Exchi manifessum est. quad Philippus Melanchem, vainersam sum sentenciam lo-corum communium, anni 1521, simul & Magistri sui Lucheri opiniumem, tamquam impiane, & piotati atq, moribus pessionem remeanit, in locis postenencias, de multo apertius in Epitome mirralis philosophia, mopresse dano 30. Reconcumi primi locum cita.

D. CONRAD. SCHEVESELS. 19 tum ex annorationibus in Epistolam ad Romanos.

Sic & VVilbelmus Lindanus, Tpifcopu Gerdacienfuidem appiese oftendit, mina Panopha, fechda editionis, vag. 182. Et valde laudat Melanchtonem nomine relipifcérie : imprimis verd eius Synergiam de concutrentia rejum causarum, mirifice celebrat, adferipto etiam integro lo-COLEX locu An. 1117.

Idem inculcant & obijciunt nobis, Apo-Anta Friderico Scapbylus. Hofim in bbro de Selfie. Andrachin & nó al i panci. Cóferarar Synergia Philippi & Victorial cum Concilio Tridentino.

Seffie. p. Canon 7 & Anathem. a.

loannes lasobus Rabus in fue Alethentice, fol. B. 2. isa inquie: Quifquie tandem Philippeu fueris, nune non diffues id cerrum off, fimulatorem cum exeingum fuifferenvere in fide dubium, ve veftra etiam fallionis m famer nonnulli , cachurnum eum germanicum merità

appellandum offe confuerins.

Ibidem paulo politait Rabut: Navguid verd igneratu, qu'àm fe fudè gesferit Philippui vester, vel in bes fele qued à Luthere, quem prime quidem fludisse ceducrat , tum deincepe turpiter receffit , etiam in co primites fidei noftra articulo, (arrigite aures impudentifimi Philippiffa) in que, velipfincLutheriteftime-Philippus Pelagianus faltus eli , mox Manicheus : at gred wirum ell , Calainistarum fe tandem confertie. adiunveit, prim quammererent quemmenten hoftis

Tine Surius Carthufianus, in Antifleidenofus, quem Gimentarium inferibit, ita inquis: Philippus Malanchton, libert atem arbitrij, quam in locis communilus, cum Luthers pernegaueras, Affernis fol. 210.

Hine igitur paret, Philippi sententiam de libero arbitrio, in formula concordie, & alijs nostrorum Theologorum scriptis merico, jurza Dei verbum, rejectam & damnatam esse.

Quid sentiendum est de nouis & ambiguis
phrasibus, seu posicu costhurno l'ictorini, assetentis, inhomine nondum renaso post lapsoumansisse capacitatem, apritudinem & modum
agendi?

Respondeo. Przelare ait s. Angustiam. Liberia verbie vrzetur Philosophi, sed nei in Ecclesia Deisbrit, persiene ércaste, ad prescriptum spirique sasti, lequamer. Cum iraque Victorini Strigelij Sueui phrases sint nouze, periculosia, de verbo Dei alienz, merità damnandze sunt, nec tolerandzin Ecclesia Dei : idque ob sequentes rationes, primum enim, in homine impio de carnali, non esse aptitudinem aliquam, quando converticur, Paulu testatur, inquiens, in Epist. 2 Cerinth, g. Neusamainant identification, ad cogitantim aliquid ex national identification, ad cogitantim aliquid ex national identification.

D. Connab. Schlyssell. 41

fed firitm ell, qui rinificat. Col. e. Granes agentes, Des patri, qui idenem, après nes fecit ad participas.

dem forten fantterum en lice.

Deinde capacientem recrom spiritualium, adimit hominianimali, vel non Renato, Par-lus s. Cor. 2. Animalis bono; i diza res, non capit, ant percipit, que fant spiritus Dei, Matth. 19. Non omnes capitus verbum luc., sed quibus datum est. Hic ex specie genus intellige, vi liberi ar bitrija non capiverbum, sed cum illuminatio Spiritus sancti accedit. 2. Cor. 4. Habemu Thesarrum bane in vasir festilibus, ve eminentiavitus vel este animalia pritta vel este animalia pritta vel este animalia vel este animalia. Verbammenti, il dizamo, som capit in volto este si est, non ingrat in volto capacitatem. Paulus vocas nos vasa sidilia, capacia Thesari, non quidem de nobio, vel nostris victure de esticacia Dei.

Postremò, modum agendi ex se, vel suis viribus; in spiritualibus homini adimit scriptura, cum vocat eum mortuum, sen. s. spirs, a. Siest spiritualiter mortuum homo, (vt scriptura sacra, eum non de nibilo vocat) sicut certe est, iam sacilè hæc ratiocinatio ex similibus constat: Vt corporaliter mortuus ineptus est per se, velex se, adomnes actiones, vel prorsus nullum modum agendi habet, ia corporalibus rebus: Ita spiritualiter mortuus se, ceret prorsus onuni modo agendi in rebus spiritualibus. Si autum cribuitus el adhuc

G 5 mg

modus agendi, no est spiritualitet mortuus. At hoc asserte est blasphenum in S. seripturan, itoò in Spiritum sanctum, qui es loquitur, et qui nouit, quale figmentum simus. Ita maniseste hæc vocabula, entognata à Vistoriae, in hae materia, et pote, modu agendi, prituite, capatiae, pugnant com verbo Den, & optimo inte exploduntur ex Ecclesia Christi. Et habet hie locum dictum Petrapp: Nabil proper recipiendum, qual trabtem su atropham, Chrispe & Apostolio.

Dieitur nertele, Hominem Animalem in connersione sui ad Deum bubere su pure vel mere passuet

Respondeo Manime, quia heclocatio est analoga sidei, se consentie eum rebus in lacta scriptura tradicis, nempe, quod homo, amissa imagine Dei, rebus spiritualibus, se spiis adeò viribus, adeas percipiendas, idoneis, nunc tantum à Deo resingatur, inde accipiar insticiam, se virium atque totius vita sinnouationem. Al lita locutio, non est à phrashbus sacratum literarum alienz. Sient enim propositio: sels fels instisseme, ex aquipollentibus, siquidò demonstratur, sta etiam hac in regeneratione se prima ad Deum co-uersione, hominem sele pure passine habere, aquipollentibus quibussam explicatur se supollentibus, ye Esim at espos. In feelamento se spicatur, ye Esim at esposa. In feelamento se spicatur.

я.

ö

ø.

15.

7

'n.

8£

H.

iv

fice , weeverd lurym runn e id quod Paula Rom. 6. plumbus explicar, de prorsus illam locatio. nem, de qua hie disceptamus, teipla exponte & comprobate Imd pramittle ex Mole: Mifereer, coins mifereber: Et additilled Ephiphonema : Toiter nan est volimis , meg, currentu, fed miferenti Dei. Hilce verbis omints actiuitas hominum, vt fie dicam, excluditur. Item, 15ban, e. cap. Qui non exfanguinibue nog, ex volunta. secarit de quibus cerre verbis, rum volunfairs, tom nerurz totius operatio ac pratogatius, resjeitur & condemnatur: lequituradrem : Sed qui ex Des matifimt. Quid verò hoe » lind eft, quam hominem in regenerations ista spicirnali, ac mirabili sese habere pure palliuel Equipollenrigitur: TantumexDeo. line fur naturaliactione aut cooperatione renalci, & pure palline respectu luarum meturalium virium à Dea regenerari. Item, facra scriptura testatue, nos mostuos elle spiritualiter, venundatos sub peccatum renasch At mortui, qui a Deo tantum secipione elram, certe habent fein eare pure palliue, hoe est, nihil vitium ipst , ex sele adferunt, sed can-tilm Dei donis repleneur, Item, spool a inquis Panles : Noseffe f welnjan Det, nonam creaturam Jen opm Dei) conditor ad bona opera Quod igitur ad conditionem & creationem illam attinet, na adferimus aliquid, exnobis, fed Deuripfe? per verbum de Sacramentanos recreat. III. Erism vir Dei D. Latherwitglegere.

vi in resolutione propositionum disputatatum Lipsia, conclusione a. Ex bis inferter, siberum arbitrium esse merè passium. Item in Pfal.
5. Errer est, liberum arbitrium, habere assissatem
in bono opere, quando de interno opere laquimar. Idem de sevue arbitrio, mquit: Ric, inconsersione,
merè passuè, vi dicitur, sesebomo babet, nec sacit
quippiam, sed sit totau: De serienim loquitur lobanner: steri sister Dei ait, petessate noba divinitu domata, monvi liberi arbitris noba insita. In disputatione de bomine. Homo buins vita, est puta Dei maseria, ad saturam sum vitam. In Genes cap, 2, luijo,
qua ad Deumattinit, es sun signa que, hamo nullum

Ex his Lutheri Testimonijs apparet, propositionemistam, Hominem babere se pure passine in conversione, non posse, nec debere reijci. Econtra, certum est, patrocistati sententiz Pelagianorum omnes Synergistas,

babet liberum arbitenum , fed vere eft , ficue lutum in

manu figuli, pofitm in mera parentia pafina, & nen allina: Ibienim, nen eligimm, nen facimus aliquid, fed eligimur, patimur, accipimur, ficus isfaias dicit:

qui cam reprehendunt & repudiant.

In figular, nos lutum cuma.

Diciturne relle, hominem effe truncum in conversione d

Respondeo. Quid ni s Quia hac locutio nongruit cum rebus in sacris literis luculenper tradiris, ve quod verbum Dei, pesspicuè teltarur, hommen esse spiritenalirer mosseum, missi se sacris se mandire peritus, igurare res Dei, won percipere aus finis neturalibus viribus, imit offe Deo, & offe fhiritmalibus rebus, natura quidem fina infenfame. Dim aportere bomineus renafes defisper leban gerearirur fum à Deo. Eph. 2. Sed in creation. ne naturali, habet fele maila decerpta ex hominibus, veluti trancus: Deus verò ei membra & vitam impertit: multo verò magis in hac spirituali renascentia, ita sese habet hominis natura. Item, lab.s. & naturali propagationi & voluntati, id eft, omninduftrie bumanaderog in folidom Deo attribuitur. Ergo, illa locotio, de qua modò differimus, est analogia fidei, consentient illis rebus, que alias proprie, ex verbo Del, explicantur. Secundo. Non est altena à phresibue seripture facer. Nam rqui pollences locationes extant in Efa. 49.64. lere. 21. Rom. p. Pater noffer er tu, no verd latam. Item, Sour lutuin in manu figell. fic ver in manumen de-mu Ifaël: Sicur igitus non peccauecit, qui direris: in regenerations ac prima conuerfione ad Deum, hominë physicum se habere, per-inde ve lutum in manu siguli, qui est Deus iple:lea etiam, non erit reprehendendus, qui pro voce luti, Truncum appellabit hominem, quis equipollent hac quidem in parte, lutum de truncus. Imò Spiritus fanctus videtur alludere ad fimilieudinem trunci, quande fic loquitur per Propheram Hofram, cap. 6. Deleures per Prophera: Que in loco, veitur ralivetbo, o proprie, dolaie, sculpere, esfodese lignificatiquali diene: 36 höfele und fontte aneind i wie an einem groben bolg. Luiberar etiam, in unterarione Malui go hau phrasi de tranco viinir, inquiens: In Beiflichen und Beistichen sachen i was der Gesten Imil beimiftet da ift der Menschiwie die Salasanse mie Loihe webt ja tote ein kon und stein wie ein todbildt das weder augennoch mundsweder für noch herz braucher.

Flagellent nune Synergiftz Lutherum, imò spiritum acverbum Dei, in controciter, & videant, ne rotsus à Deo flagellentur.

Nonsurem homo habet fe, ettrancusin. prædicus qua non modò à truncis, verè m etism'à belt je differe. Deinde seuncos, non est à Deo déstinatus connersioni, vi homo, qui licet mortuus sir spiritualires, de recramarque nodolam formam Diaboli in le habeau Tomen Deux care decreuit enclum ad foam imaginem formare. Tertio, Truncus non habet malas vires quibus espugnare valerer seulptori suo, ciusque operationem excutere: At homonon renatus, eiulmodi malitia prediruseft, verepugnet Deo operanti, & excutiat eins dona: Neque verd habet bonas vices homo quibus Deo possicin talibus spiritualibus rebus cooperaci, quiz non infunt fuz nature, nifi prias Deus eum regeneraueric, dederitque ei bonum velle. Poftremo, renatus homo,

homo, de do pente panis vitibus, quas fos no tuta non habebat, incipir Deo cooperari, la quod ramen non es suo veteri Adamo, verum ex dono arque renovatione Dei habet. Nec est hie disputatio de sebus externis, in quibes nemo hominem, prorfes truncum dixerit, fed in cebus spiritualibus ibi dicimas, hominem effe truncom.

Dicitierne recte, hominem babere fe repugnatime in conner frome, vel, hominem conwerti pepugnatine?

Respondeo. Primam notatidam est, doplicem elle repugnantisme alia enim eft repu-gnaria, que partim ex depranata natura, par-tim etiam, ex fingulari Dixbuli dominatione, & inflincto proficileitur, qua cliquis dedita:
opera, media vocationis se regenerationis: min z contemnit, imò exceratur ea, & quotidie viuit in peccatio contra conscientiam, hocest, quando homo opponir conecuium actum. Aliadeinde repugnaria est, que pacest nominari, de est nacurata illa malina, quahomo res Dei he bet pro fiulticia, quia fapientis naturali, in meute hominis, non congruent, guerfatur de abhorret ens, tudicat eas mon elle verus. Estenus igitur dicimus i Hominem la convertione habere le sepuguatiae: Verum Des convertitur atque immutatur, vt ev nomento ciulinodi potefi cunfirmad

Qui habet pectatum originio , habet fe topogontinà

Sedounis homo convertendiu , babet precatum

original.

Ergo, netefferio, babet fe repugnatiat, in fua al

Down connersione. It was served to the served

. Majormanifefiaelt exdictis feriprora, Coso concupifeit adner for firitum. Itum: Apoffche Pau-Im dicit, de le reparce Video aliem legem in membris men, repugnantem legi mentis mea. Hoc tellimonium Pauli, adeò grane & euidenseft, vt Lutherus non veritus fit, id Achilleum argumentum appellare, contra Erafinum Synergiz patronů, ido; propteriofignem i posto) que el in grecoverbo amegata heuteru ditis monti cit: Hocenim lignificat , alterfai, belli inferre, vel beflittmore confligere. No exporetine. Primu enim, no aliena est à rebus in verho Dei traditis, vhi palam docetur, Homines Avganto non mordo, non persipere e a qua funt trei, fed babere infuper e a pro mera fluttitia, imò ini micistiano et/ adner fus Den foranatura exercere, e. Cor. s. Ro. 7. Secundo, nó moud equipollétes locutiopes, in factis literis extant, veril eæde pene fyllabæinijs reperiontur, Propheradicum, Co bominis effe pernerfum. Item Gen. y. Demingaje: Hominer von velle amplim dere lecum indeie fui fhritme.
Quid verd hoe alindest, goam Den repugnare, vel habere se repugnation aducts in Deum? Irem, vide exemplum Pauli, quamodo ipfum Deus

D. CONRAD. SCHLVSSPLR.

Deus converterit in medio persecutionis actu, sicut ipse facetur, Actorum is cap voi dicit, se conversam effe frementem & infanientem canera Christum.

D. Luther win colloquis continualibus ait omnes homines connerti à Deu, ficut Paulus connersu fit. Tettid; Lutheri testimonia hane propolitionem confirmant, vt in a cap ad Galat, vbi dicit: Voluntarell inimica & adnerfaria Des, que nibil cogitat; quam ea qua contra Deum funt. Idem, in Genefin in Theologia fic dicamus: Rationem in hominibus effe inimicifimam Des. Deinde, honestan voluntatem effe maxime aduer fariam voluntati Dei . In fumma, Lu= therus in omnibus feriptis suis docer; fecundum verbum Dei, malitiam naruralem repugnare rebus diuinis, quatenus non à Deo derur nouum bonum velle; fidefque in Chrifinm accendator: Adicribam adhuc vnieum Intheri detum, ex 2. Tom. len. contra bullam Artic. 26 vbi ita inquit: Augustinus dicit, nolontes ereluctantes à Des conuerts, ve apparet ex exemple Pauli, quem tune Dem convertit, quando erat in fiemmo ardore persecutionii.

An recte dicitur: in conversione ad Deum; seu regeneratione, tres causas agentes concurrere?

Respondeo. Non recte hoc à Synergistis assertur. Rationes sunt enidentes & manifeste. 1 Quòd Pelagiani contra Augustinum; protsus cadem propositionem & doctrinam D profes-

professi sint, ex Prospero Aquitanico clarus est, neque potest hoc vila sophistica obsuscari.

11. Quod hæc verba sint ambigua, & ad sophisticum essugium adornata. Nam nihil dicitur, an de renato, vel non renato, velint Synergistæ hæc verba intelligi. De non renato antem, nequaquam verum est, quod in prima illa ad Deum connersione, natutaliter cooperetur homo naturalis Deo, in rebus spiritualibus. De renatis verò coceditur, quòd in eis, hæ tres causæ agentes concurrants

Quid sentiendum est de phrosibus & dictie Chrysoltomi & Basily:trahit Deus, sed volantem trahit: Item, tantum velis, & Deus praotcurrit?

Respondeo. Cum dicta illa, pro confirmando naturali libero arbitrio, in conuersione hominis contra doctrinam gratiz Del,
originaliter, à primis autoribus introducta
sint, manifeste apparet, ex declaratione in sormula libri concordiz addita, hzcpatrum testimonia allegata, formz sanorum verborum non esse analoga, sed cum illa pugnare se
idelreo, cum de conuersione ad Deum agitur, meritò reiscieda & vitanda esse couersio
enim corruptz nostrz naturz (quz reuera
nitil aliud est, quam eius de resuscitatio à spiri
tuali morte) omninò solius Dei opus est: sicut
etiam

D. Connab. Sentvestin ji

Ctione foli Deo est tribuenda, &c.

Hisce questionibus explicatis, præmittemus Victorini Strigelij, Christophori Pezelij, & aliorum Synergistarum propriam de libero arbitrio confessionem, vt illa lecta & in
timore Domini, secundum verbi divini regulam considerata & examinata, lectores inde iudicium faciant, hos falsos else Doctores, & merito vt Synergiæ patronos condemnandos else. Et ne conquerantur pro more
suo aduersarij, nos ijsdem errores affingere,
de quibus nequeant proprijs verbis & scriptis convinci, corum verba recitabimus: posstea sententiam nostram verbo Dei contorinem addemus.

LOCVS DE HVMANIS

VIRIBVS, SEV LIBERO ARBI
trio Victorini Strigelij dictatus Ly=

pliz, anno 1564. & Calen
dis Ianuarij in
cceptus.

CAPVI 1. Breuis narratio exponens certamina Ec-

O Mans Hypotritæ inde víque à Cain, fascinatiadmiratione propriæ sapientiæ & institute somniarunt vitam & vocatione regiposse consilijs humanis: & libertatem huma-

Da

me voluntatis seu facultatem liberi Arbitris adeo amplificarunt, vraffirmarent homines legi Dei latisfacere poste, & hac diligentia iuftos elle, & mereri præfentia & cælettia bons. Tales fuerunt etiam Pharifai, qui dixerut, lege Dei tantum externam disciplinam precipia & homines disciplina mereti remissionem peccatorum, & iuflos effe coram Deo & haoedes vit a aterna. Has Pharifaicas opiniones tempore Augustini Pelagius , won folium confirmanit, sed etiam nona accessione auxit. Contendit enim nibil effe peccatum originis, nifi inane nomen, & it a exaggerauit liberum Arbitrium, vt dixerit bominem viribu na-Euralibus fine Spiritu fancto posse lege Dei satisfacere interiore & exteriore obedientia. Ab hac Pelagij doctrina, quæ Euangelium transformat in Pharifaicam, no multum differt Monachoru fententia, quam multiample Quntur: quia eft plaufibilis rationi. Ve aut Stoici cotradicétes Epicureis contrariam hyperbolen defenderunt, de fatali ommum rerum necessitate. quia la vitil ducit culpe fuga, fi ceret arte: ita Manich zi dixerur, omnia necessario fieri, bonas & malas actiones, & prorfus nullam effe humana voluntații libertatem in bonds & malis actionibus, interioribus & exterioribus : fed alios , qui haberent femina mala materia, neceffario fcelerate facere, nec poffe ad Deuni tonuerti: alios verò ertes à bono Des neceffario recle facere, nec damnari vos à lege , etiam ciem contraria legà faciunt, quia lex tantum indicet ortes à malanatura Cohorresco equidem recitans hac exempla faros.

D. CONRAD. SCHLYSSELB. Y furorum diabolicorum, sed interdum hec commemorari necesse est, ve fagiamus & execremus diabolica mendacia, que fune contumeliosa in Deum, & perniciosa moribus. Et doctrinam Ecclefiæ rectediscamus, quæ abhorrer à blasphemiis Pelagianis & Manichæis, & affiduis votis à Deo petamus, vt nos doceat & gubernet, sicut Propheta exclamat: Fas cum ferno ruo fecundum mifericordiam tuam d'inflificationes tuas doce me. Sint eriam in conspectuadmonitiones August. de vitandis contrarijs hyperbolis, quarum vna immodice amplificat liber u arbitriu, altera in medicando modom excedir, ve de Svlla à Lucano lib. e. scriptum est.

Sylla quoque immenfis accessit cladibus: vicor 1lle,quod exiguum restabat sanguinii vrbi, Hausit, dum g, uimis iam putrida membra rescidit, Excessit medicina modum nimium g, secuta est,

Oua morbi daxere manu.

Sic enim in Epistola 46 inquit: Qui sentiunt liberu arbitriu per Dei gratia adiunari, ve recta sapiamus, at que faciamus, benè sentiunt. Si enim ne est Dei gratia, quomodo saluat mundum? Itaq, epistolam meam secundum bancsidem intelligite, ve neg, negetu Dei gratiam, neque liberum Arbitrium sic desendatis, ve à Dei gratia separetis, tanquam sine illa vel cogitare aliquid, vel agere secundum Deum vla ratione possimus, quod omnino non possumus. Et paulo post in eadem Epistola: Credite dinimis eloquis, quod & lib. sit hominis arbit. & gratia Dei sine cuius adiutorio liberum arbi-

prium non connerti poteft ad Beum, nec proficere in Deo, & qued pie creditis, vt etiam fapienter intelligaest, orate. Ad boc ipfum enim vt fapienter intelligatio, eft veig, lib. arbitrium , nifi enim libero ar astrio intelligeremus, atd Aperemus, non oculu praciperetur, dicente facra feripeura, Intelligite infipoentes in popula & ftulti aliquando fapite. Hoc enim pracepto obedientiam noftram requirit , qua nulla poteft effe fine libera arbitrio: fed fi poffet hoc ipfum , fine adiutorio divina gratia fieri per liberum arbitrum , ve intelligeremus atq, saperemus: non diceretur Deo: Da mihi intelle-Aum,vt difcam mandatatua, Item epistola 47. fides Sana Carbolica neque liberum arbitrum negat, fine in vitam malam, fine in bonam, neque ei cantum tribuit , vt fine gratia Deivaleat aliquid , finevt ex male connertatur in bonum, fine ve in bono perfeueranter proficiat, fine vt ad bonum fempiternum denemat, vbi sam non timeat, ne deficiat. Et tract. 5 g.in loan. Nemo andcat liberum Arbitrium fic defendere, vt nobis orationem, qua dicimus ne nos inducas intentationem, conetur auferre. Rurlus nemo neget volutatis arbit. & audeat excufare peccarum. Sed audiamus Dominum , & precipientem, & opitulantem, & iubentem quid facere debeamen, & adinuantem vt implere poffimus. Nam & quosdam nimia voluntatu sua fiducia extulit in superbians, & quosdam nimia voluntatie diffidentia desect in negligentiam. Illi dicunt , ve quid rogamus Den, ne vincamur tentatione, qued in nostra est potestate : Isti dicunt, ve quid conamur bene vinere, quod in Dei est potestate. O Domine ne nos indu ças in, quamlibet iftarum tentationum, fedlibera not

D. CONRAD. SCHLYSSELB. W

d malo, andiamm Dominum dicentem, Roganipra to Petro, vi non desiciat sides tua, nec sic existimemus, sidem nostram esse in lib. arbivrio, vi duino non egeat adutorio. Audiamm & Enangelistam dicentem: Dedit eu potestatem silios Dei sieri, neominò existimemum nostra potestate nonesse, quod credimus. Veruntamen in veroque illius benesicia agnoscamus. Nam & agenda suns gravia, quia & data ell potestas, & orandum, ne succumbat in firmitas.

CAPYT II. Explicatio methodica liberi arbitroj.

E libero arbitrio quinque funt, que querantur. I. Anfit. Il. Quidfit. III. Quale fit. IV. Quare fit in natura rationali. V. Quid a peccato originis differat. De prima quattione respondet Aug in lib.de gratia. & libra depeccato, fic inquiens, Renelant nobis Dem per feripturas fuas fanctas, effe in homine liberum volun. tatis arbit. Primum quia ipfa dinina pracepta homini ven prodesfent , nifi baberet liberum voluntatis arbit. que ea faciens ad promissa pramia permeniret. Deinde multa mandata ipsa quodammodo nominatim conveniunt voluntati, vt qui vult me fequi, abneget feipfum & fequatur me. Irem, nolite fiere ficut equis et mulw, in quibus no eft intelleam. Es Bernhardude gratia, & bb. arbit. erudite dixit: Tolle bb. arbit. non erit quod falueris. Tolle

D 4

gra-

gratiam, non erit unde foluerie. Sicut enim Deds autor eft falutis: fie lib. arb. tantum caparelt, nec dare illam nifi Dens, nec capere valet, nifi lib.arbit. Eft &illa Proferi von contra Collatorem pag. 159. vera & pijs non ignora Lik grb.natugaliter bomini indirii manet m natura, fed qualitate mutatur per mediaterem Deum er hominem, Chri-Adde hue Cyrilli præclaram fententiam, quæ extat in lib. 4 in loan.cap. 7. Ben poffumus focundum ecclefie veritatifque dogmata, liberam poteffatem bominu vilo modo negare.

Vitatum est autem lib. arburis nominare (namid fecundo loco quæritur) Veluntatem cum intellettu coniunttam , eligentem videlicet aliquid libere pracedente cognitione. Dicitur autem lib ruarbieriu, vraitanguffinm de pradeft. Sanctoyum,quia non eft neceffarium. nam his , quibus meft

ratio, infita eft wolendi volendig, libertas.

Proximum eft, ve doceam quale fuerit lib. arbit ante lapfum & quale nic fit, & emiulmo di faturum fie in eavita, que eft fola vita nominanda. De lib arbit, unte lapfum inquie August in lib de correttione & gratia, cap.11 . Primue homo bac gratiam habuit in qua fi permanere vellet, nunquam malm effet, & fine qua etiam cum lib.arbi. bonu effenon poffet, fed eam tamen per libern arbitrin deferere poffet. Nec ipsum ergo Deus elle voluit fine sua gratia, q reliquit in eius lib. arbi quoniă lib. arb. ad malu fufficie, ad bonu agre ni hileft, nifi adiuuetur ab omnipotéte bono, qu adiutorium fi homo ille per libr. arbit. non defer-

deseruisset, semper esset bonus, sed deseruit & deserrus eft. Tale quippe erat adiutorium, quod defereret cu vellet, & in quo permaneret, fi vellet. Hec eft prima gratia, que data eft primo Adam. Preclare ergo Ambrof.lib.r.devecat.gent.cap.3. Nemo inquit fidat fuit viribut, qua cum erane in egra, non fteterunt, fed per illum quarat vi-Goriam, qui folus non eft victus, & in omnibus vicit. Et fi querit son dubitet querendi affectum abillo fe accepiffe, quem quarit. Et Bernh.in s. Concione de anneneratione: Siftare non potuit bumana natura aubue integra, quante minus potuit per feipfam refurgere iam corrupta? Quale auté nune fit lib. arbitrid docet Aug.in lib. de cor. & gratia cap. 1. Liberii arbitrin, & ad malum & ad bonum faciendum, confitendum oft nos habere, fed in malo faciends liber est quifq. inflicia ferunfque peccati. In bono autem liber effe unl-Ins potest, nifi faerit liberarus à Dee , qui dixit : Si vos filius liberanerit, perè ericii liberi. Habent igitur non renati ar b. quidem lib. fed non liberatum; liberum inflicis, percariantem feruum. Hec fides fine dubio pera & prophetica & apoftolica eft. Et bb.14.de cinit. Dei. cap. ri. Arbitrium voluntatis tunc est vere liberum, enm vitas peccatifque non fernit. Tale datum eltà Deo, quodamissum proprio vitio, nisià Deo, qui dare potuit, reddi non potest. Detrahitur autem malum, non aliqua nostra natura, que accesserat, vel vlla cius parte sublata, sed ea quæ vitiata ac depranata fuerat, fanata atque correcta. Quidautem eft liberiuslib. arb. quando non poterit feruire pec-

cato? Vt enim propria libertas voluntatis es rat, non posse peccare ; ita nouissims ent multo maior, non polle peccare, tefte August. in lib. de correct. de gratia cap. 1 1. Interea dum in hac vita peregrinamur, que nibil aliud est nisi perpetua militia & tentatio, etiam post conversionem, manet in sanctis mutabilitas voluntatis, qua & à bono potest declinare, ve faciat malum, quod fit lib, arbitrio, & a malo vt faciat bonum, quod non fit fine diuino adiurorio, ve ait. August in 15. de cinit. Dei, cap. &. Hanc sententia confirmat dictum Ambr. lib. 1. de vocat. gent. cap. 9. Dem ad obediendum fibi velle. fis donat, ve etiam a perseueraturis illam mutabilitarem, que pocest nolle, non auferat, alioqui nemo ynquam fidelium recefiffet à fide. Sicigitur Deigratia cogitetur, vt ab initio bone mutationis fuz, viq; in finem confummationis, qui gloriatur in domino glorietur, nec de viribus nostris spererur faciunda victoria, vel viribus nostris facta tribuatur, sed eius gratia: de quo dicit Apoltolus, Gratia fit Dee, qued dat nobis vi-Clorium per Deum nostrum. Item, Vincimu per eum qui dilexit not. Sicut enim nemo potelt bonum incoare fine Domino : sic nemo perficere potest fine Domino.

Quare autèm lib. arb. à principio homini datum sit, per quam diligenter videndum est, quod in quarto loco quarendum proposueramus. De hac quastione respondes Tertall. in lib. de Trinit. Que ciem puniain servitatem illide.

diffet , falum liberum effe voluit , & ne in periculum caderet rurfum foluta libertas mandatum pofuit, quod tamen no ineffe malu in fruitu arbori diceretur, fed futuri, fi force ex voluntate hominis de contepta data legis pramonereigr. Nam & liber effe debuerat. ne incongruenter imago Dei feruiret, & lex addenda, ne vsq, ad contemptum dantis, liberras effrenata proruperet, ve & pramia codigna & merita poenarum confequenter exciperet, fuum iam babensillud, qued motum mentu in alterutram partem agitare volmf. fet , ex quo mertalitatis innidia , vtiq, in ipfum redita qui cumillam de obedientia poffet madere, in candem incurrie, dam ex confilio peruerfo Dem effe festinat. Hactenus Tercull. Porrò in hac depranata natura manethec pars libertatis, quod volúcas potest imperare locomotiuz, vt externa mébravel moneat vel coherceat. V: Achilles. quanquam iratus, potest imperare manibus, ne stringat gladiu, & pedibus, vt ab Agamemnone discedat. Hanc partem libertatis voluit Deus in homine reliquam effe.

I. Ve intelligatur discrimen, interagens liberum & non liberum. Deinde ve sciamus iplum Deum elle agens liberrimum. III. Ve nos regamur disciplina. 1111. Ve consideremus magnitudiné depravationis in nobis, cum intelligimus libertatem esse mutilam, & cor non obedire legi Dei, & externæ disciplinæ

gubernationem difficilem elle,

Postremne restarloco de diserimine lib.arb. & peccati, qui nó logá orationé defiderat. Est cnim

enim liberű arb. substantia videlicet voluntas coiuncta cu ratione, peccatú verò est accidés, id est, deprauatio mentis, volutatis & cordis, Hoe discrimen confirmat dictum Prosperisupra citatum: sb. arbit. naturaliter inditum homini manet innatura, sed qualitate mutatur per mediatorem, qui ipsam voluntatem ab eo quod peruerse nolebat, auertit, & in id quod ei bonum esse vellet couertit, vt delectatione a seccia, liberalem solciperet seruitutem & seruilem amitteret libertatem: vnusquisq; est seruis illus, cui obedit.

CAPVT III. Refutatio Pelagianorum.

Tfiblafphemiz Pelagianz delentveram doctrinam de peccaro, lege, gratia & de beneficijs Dei , quæper filium & Spiritum fanctum nobis exhibentur: tamen cuminfra de peccato & gratia vberius dicendum fit. nunc tantum duos errores Pelagianorum refutabo. Vnum de impletione legis : alterum demotibus Deo placentibus. Finxerűt enim homines naturalibus viribus, fine Spiritu fancto,legi Dei satisfacere posse, & fine Sp. fancto fidem, dilectionem Dei, & alias virtures, Deo placentes, in corde efficere. Primum igitut expresse damno hos impios errores, qui Euangelium in philosophiam transformant, & contumeliofi funt in filium Dei & Spiritumfan chum. Deinde constanter ample-

D. CONRAD. SCHLVSSELE. 6

ctor dicta propherica & apostolica, qua concionantur de beneficijs filij Dei & Spiritus fancti. Et reuerenter Deo gratias ago, pro his fummis bonis, pro donato filio & Spiritufando: omnietiam affeneratione affirmo, integram obedientiam seu impletionem legis, nec incoari nec petfici polle fine gratia & fine dono per gratiam, vt Paul. Rom. s. loqui. tur. Accertum est gratiam hicintelligi oportere, reconciliationem gratuitam propter filium promissam, deinde donum, fanctificationem, & restitutionem vita grerne, que he filio Del per Euangelium consolante nos & dante Sp.fanchu, & poltes glorificante Ecclesiam pott resuscitationem ex mortuis. Huins affeuerationis firma & perspicua testimonia semper in conspectu fint non tantum ad refutandos Pelagianos: sed multo magis ob hanc caulam, ve cogitantes de nostra infirmitate, queramus mediatorem, qui pro nobis implec legem, & peramus in nobis restitui conformitatem cum lege, Dent. 6. Diliges Dominum Deuminum, extoto cordetus, & extota animatua, & exteté viribus tuis. Ad hanc legem de dilectione Dei, natura hominis, fine regeneratione non magis convenit, quam lignum diftortumad ordinem ædificij. Etenim natura no-Ara non regenerata, aut secura contemnitiu. dicium Dei, aur plena est Academicarum dubitationum, aut perterrefacta fugit & odie Deum. Le 19. Diliges proximam tuam ficut teipfum. Quant

Quamaue natura nostra fine Spiritu fan &d huic legi de dilectione, pximi dissimilissit, ocis fani intelligunt, intuentes in tabellam à Paule propofitam 1. Cor. 13. Dilectio est patiens, id est, no iracuda, non cupida vindicta, benefica, non eft amalatrix, non infidiatrix, seu violentà, seu fraudulenta, fen calumniatrix, non inflatur, non deformes geftue babet, non fua quarit, no eft irritabilis, id eft, no admittir delariones no exploratas, no cogitat mali, non oft sufficax , no gandet propter ininstitia, fed latatur verstate, omnia fustimet, omnia credit, scilicet pprer probabilem ratione, omnia ferat, scilicet donec locus est emédationi, omnia perfert. Ro. 8. Sensu carnis inimicitia est aduersus Deum. Legi enim Dei nec subijcitur, nec subijci potest. Hoc dictum no loquitur de disciplina, quam homines in hac imbecillitate verumque efficere possunt : sed de integra obedientia, qualis foit in Adam ante laplum, & qualis erit cum Deus erit omnia in omnibus bearis. Nam sensus carnis significat & opiniones de Deo, & affectus, quales funtin humana natura non renata luce Enangelij & spiritu fando. Constat enimin mente magna & triftia mala effe, dubitationes de Deo, de providentia, de iudicio Dei, de minis & promissionibus diuinis, de præsentia Dei in conservatione & fustentatione rerum & ignoratione filij Dei: postea sunt in voluntate & corde auersio a Deo, non habere timorem Dei, non atdere fide & dilectione, & funt errantes mo=

D. CONRAD. SCHLYSSELS. 61

ensinnumerabiles, fient eftus in Syrribus, amores iniufti, odia iniufta, ambitio, cupiditas vindid a. Hane totam confusionem nominat Paulus fenfum carnis, & hæc magna mala ait effe inimicitiam adversus Deum, Hæsententie latis perspieue sunt, & convincunt omnes fanos, ve fateantur non posse incoariaut perfici legis impletionem, id est ardentem dilectionem Dei & purum amorem proximi, nifi prius accepta gratia & dono, quam cu gratia conjunctu est. Alterum errore, qui priori cognatus eft, refutant dicta perspicus Christi & Pauli. 10.3. Nifi quis renatus fuerit ex aqua & firita &c. Ioan & Nemo poteft venire ad me, &c. Ioan . 15. Sine me nibil potoftis facere. Rom. 8. Qui ducuntur firitu Dei, bi (unt filij Dei, &c.r.Cor.a. Animalis borns e. Significat enim Jugade hominem vinentem vita naturali, hocest sensu & ratione naturali fine Spiritu fancto. Sed quoniam veritas manifesta est, & quotidie nos ipla naturz infirmiras admonet de dicto, quo Ecclefen celebrat beneficia Spiritus fancti: Sine tue numine, with left in bomine, nihil eft innoxin. Nolo in rebusiongiorem ponere orationem, que enim perspicua sunt, longa esse non debent.

CAP. IIII. Refutatio Manichaorum.

Non difficilis est resutatio Manich 20rum, quia multisunt in ea secta conflata

flata ex Stoicis deliramentis manifesti furo? res, & extant vetufte refutationes fcripte ab Ireneo & Terrul, contra Martionema & apud Augustinum contra Manicheou. quas lepere eruditos vulle eft : fupra autem recitaui precipuum caput secte Mania chez de causta peccati, quando recitani Testimonia divina, que affirmant peccatumi non effe ortum; ab ærerna natura, nec ex materia, sed à voluntate Diabolorum & primorum parentum, qui se libere auerterunt à Deo. Núcomissis erroribus de cóiugio & de politico ordine, qui pugnant cu indicio rationis, & testantur eam fectam & fimiles Diabolorum organa esse, pauca dicam contra monstrosa dogmata Manichæotum, de materia & de necessitate omnium actionum. Manifestum mendacium est, propter materiam diuersam, alios posse couerti, alios non posse có uerti : quia certum est, non esse discrimen in propagatione communi, propter diversas materias, quod ad peccatum attinet : fed omnes hominesex Adam & Eus propagatos; & comixtione maris & femine nascentes, adferre peccatum originis, vt cap. 8. ad Rom. perspicue docet. Rursus eriam omnes qui in veris doloribus, voce Euangelij, id est, promiffione gratiæ eriguntur, fiunt hæredes æternæ salutis. Nec consolatio his excutienda est Imaginationibus, que fingunt discrimen hominum malorum elle, aut in Deo escoris Ap-Liani

Auliar. Etveraq; cócio vniverfalis, accufacio peccatiin omnibus, qui nati funcer comixtionemaris & famine, & promifio gratici juxes hare dicka; Venite ad me omnet, &c. lohan. g. Sic Deus, &c. Et 1. Timoth. 2. Dem vult omnes bomi. nes falnari. Et After. 10. Noneft in Des messure-Anlie. Quod verò Manichai dixerunt, omeia necellarid fieri, bonas & malas actio. nes, tetrum & Diabolicum mendaciam eft. contumeliosum contra Deum & perniciofum moribus. Manifestum est enim Paulum affirmate, effe aliqua inflitiam carnis, que ell extera na subernatio, qua homo libere regit externa membra, ne faciant contra legem Dei. Ideo inquit lex Pedagogus eft. Aliqua igitur libertas eft etiam in non renatis, videlicer regendi externas actiones, seu (ve nos loquimur) regendi loco motiuam. Multo verius eft libertas in renatis: lofephadinuatur à Spiritu fancto, vt heri conjugem fugiat, tamen libere & volens & non coactus fugir: David libere & volent, non coactus rapit alcerius coningem, & potetat imperare externis membris, nealienam artingerent, prasertim cum ante domicilium fuillet Spiritus fandi Polleigieur labirehatos oftendunt exempla Aaronis, Saulis, Dauidis, Petri & aliorum innomerabilium, quorum aliqui rurfus ad Deum convertuntur, ve Aaron, Danid, Petrus: aliqui ruunt in æternum exitium, vt Saul, non quod fint ab alia materia orti, fed fuz voluntatis malirias hyperbolas, quarum vna vi bella meretricula fucata Philofophicu coloribus hyperium ad se incula fucata Philofophicu coloribus hyperium ad se inculat ; altera absurda, monstrosa, barbarica
velut indiam seu spectră subindealias formas
induens similibus ingeniis confusas Chymecas obijeit. Nune Deo ir uante ad verz sententiz simplicem expositionem accedamus,
in qua propositiones negativas & assirmativas
recitabimus, ve intelligi possit, quid de viribus humanis existimandum sit.

CAPVI V. Expositio vera sententia de libertate voluntatis humana, seu de libero arbitrio, vel viribus humanis.

E The verissima est Augustini querela de dissincultate huius disputationis, que extation lib. de pecta. Orig. contra Pelagian. quam supra recitauis tamen cum reritas, vi idem ait citante Praspero, sententia 185, & credenda sit & loquenda, dicam de retanta, non quantum debeo, sed quantum possum, sic tamen, vi oratio congruat ad vocem, quam Deus ipse nobis tradidit. Sit igitur hæc I. Propositis. Homo post lapsum etsi horribiliter spoliatus & sauciatus est à latronibus diabolis: tamen non transformatus est in aliam speciem, ve verbi caussa intruncum vel asinum. Sed adhue est & manet homo, præditus mente &

ferenarura estionalis à bruta. Hanc propositionem confirmat Articulus de incarnatione verbi, de quo traditur Regula : filium Del affumpfiffe humanam naturam, integram, incorruptam, habentem omnes vires, & appetitiones natura proprias fine peccaso. Cum ifeur anima Chrifti, fuum habeat intelle &u & fuam volutatem, & Christus vere fir filius Abrahe & Davidis secundum carnem, profe-Ad conficendame it hominem non effe experrem mentis & voluntaris, necesse animal irrationale. Eandem sententiam vel confirmant velillustrant hæcdicta August in bb. de Ibiritu & litera cap. 23. Non ommimodo deletum ell in corde hominis per peccarum, quod ibi per imavinem Dei cum crearetur , impressum fuerat, neg, adeo imago Dei detrita est illa labe, ve nulla in ans ma yelut lineamenta extrema remanferint : Remanfit enim quad bome, wan nifi vationalu effe poteff. Et lib. 27. de ciuit Des, cap. 24. In bomine non penitue extinctacit, quadam velut feintillarationis, in qua fallm eft ad imaginem Des. Pfal. 42. Ergo intelligamus babere nos aliquid , vbi imago Dei eff , mentem feilicet atg, rationem, ipfa est , qua capimus iuftum & iniuflum, ipfa est, qua discernimm verum à falfo, ipfa

est, que vocasur intellectim, quo carent bestia, quem intellectium quisquis nist negligit & postponit ceteris, & ita abijcit, quasi non babeat, audit ex Psals Nolite sieri sicut equim & mulus, in quibus nonest in-

dellectus Trail. 2. in loban. Pecora pon illuminantur, E a quid

quis pecora non habent rationales mentes, que poffunt villere fapientiam. Homo autem fallm adimaginem Des , habet rationalem mentem. per quam poseft percipere sapientiam. Ergo Christm lux est non animalium quorumcumq, fed bominii. 11. Propofitio. Manifestum est homines in hac depravata natura, non posse tollere peccatum & morrem,idest, exuere pravas inclinationes, & liberare ab ira Dei, à morte corporali & zterna, proprijs vicibus aut operibus, aut victutibus ant meritis, nec posse sarisfacere legi Dei. Sed hæcliberatio à peccaro & à morte fit propter filium & per eum , primum in hac vita imputatione iusticie, & incoarione noue & eternæ viræ & iufliciæ:poftea confummatione in vita zterna. De hae tota liberatione dicit Iohannes, Si vos filius liberauerit. 111. Propositio. Homo non renatus potest vtcumque regere locomotioam, id eft, flectere externa membra, ad actiones congruentes cum lege Dei. Hanc libertatem qualemcunque Paulus homini tribuit, quia faceturin non rehatis aliquam effe in fticiam carnis, vt cum inquit ad Tit, Non exoperibu infticie, que fecimus. Quoties aure de disciplina cogitamus, veniat In mentem primorum parentum, qui post lapfum fuam nuditatem tegunt folijs fici. Ve enim primi parentes, cu non pollent triftifima vulnera à Diabolo accepta sanare, externam deformitatem vreumque tegebant. Sie homines in hae imbecillitate naturalibus vi-

ribus disciplinam aliquo modo efficere posfunt. IIII. Propositio. Necesse est in vera connersione ad Deum, mentem à filio Dei per Enangelium illuminari, & voluntatem à Sp. sancto efficacitet erahi. Quod cum fir, mens assentitut promissioni gratia, non proprijs viribus, sed per Sp. sanctum, qui hoc modo in consideratione verbi & non aliter est efficax. Huius asseuerationis multa sunt perspicuate-Rimonia in concionibus Christi & Pauli. 10.1. Muminant ownem bominem &c. Et in codem cap. Quorquot enm receperant, dedit eis, Ge. Matth. 11. Nemo venit ad patrem nifi , &c. Iohan. 6. Nemo poteft venire ad me, &c. loban.15. Sine me, &c. Rom. 8. Qui ducuntur Spiritu Dei , hi funt filij Dei, &c. Rom. 1. Enangelium eft potentia, Gc. 1. Cor.s. Placuit Deoper stultam predicationem saluos sacere credentes. Etsi autem Spiritus sanctus accendit hane fidem, vt dixi, per verbi cogitationem: tamen non est in homine esticax, tanquam in Trunco nibil agente : Sedita bominem trabit ac conuertit, vt in adultis doctrinam intelligentibusaliquam velis effe voluntatis actionem, qua fuam efficaciam co- Il mitetur. Sciendum est igitur fidem Dei donum & opus elle, sed donari vocatis & annuentibus, hoc est, audientibus verbum Dei, idque cogitantibut & affensu ample Centibus, & repugnantibus dubitationi, & in hac lucta perennbus auxilium Dei, Hacin quoridiana inuocatione, in qua aut fit, ant crescit conversio, discenda funt. Nequaquam verò

audiendi sunt, qui singunt hominem in couversione, non modo Sp. saucto aduersa froute repugnare, sed eriam surere aduersus Deum: Quia pan possunt simul essein voluntate motus extreme pugnantes & contradictoris, nelle bonum oblacum, & idem resicere ac repudiare? Preclare ergo August. Trait. 23. in lohan. dixit: Qui resistit non credit, nam qui resistit, quomodo vinificatur. Advassarim enim radio luciu quo penetrandus est, no adveritta aciem, sed clasidit mentem. Et Psal. 109. Homa mon repellat resistendo quarentem se, & patiatur perditus inueniri se.

CAP. VI. Testimonia Graca & Latina Ecclesia de has sententia, quam recitani.

Magna quidem certamina de lib. ach. & olim mora sunt, & hodie à vanissimis & peruersissimis hominibus agitantur, qui contentionis cupidiores sunt, quàm veritatissed tamé hæc simplex sententia, quàm recitaui, perpetuavox est pioru in Ecclesia, vi sanioru seripta clarè ostendunt, Epiphanim contra Aphricanes, Pietas non exterquetur coassione, sedinsticia cum voluntaris electione conjuncta est, pag. 220. Idem in resustat est se sonio pag. 180. Ques Dem vocat, his nullam necessitatem adsert, nec vincula inicit, sed relinquit est sonianeam voluntatem, re diciture Venite sitientes adme. Nazian pag. 191. Quin andis quiba dasum est, adde, dasur vocati est se sunti-

entibus. Idem in bb. Carminum : Dem neminem fernat muitum & vicoaltum. Chryf. Gal 4. Non poseit gratia Sp. fantlirepellentibus dari, Idé a Theff. s. Pidelis quide Deus eft, qui cum promiferit falute, omnia faluabit, fed ficut promifit: Quomede aute promifit?fo poluerimu & audierimu ipjum, no quaque mode, nequevt ligna & lapides ignani Macarius, Homel. 41. Cum Paules dicat , Demelt qui operatur in nobis volle & perficere, cur feripeura pracipie bocfacere? Lam diximia hominem à natura habere promptitudinem animi , quam Deus requirit. Iubet ergo , ve homo imprimis cognoscat , & ciem cognorit , amet & voluntatem depromat. Vt autem mensexerceatur, labo vem perferat, aut opes aliqued perficiat. Gratia Domini largetur volenti & credensi. August. in lib. de Spirita & licera cap 34. Profecto & ipfum velle credere Deus operatur in homine, & in omnibus mifericardias eim pranenit nas. Confentive aute pocationi Dei vel ab en diffentire ficut dixit : proprie voluntatis oft , qua nos non folim non infirmat, quod dichum est, Quid babes , qued non accepifis? Verium etiam confirmat accipere. Quippe & habere anima no pareit dona, de qui . bus bos audit , nife confentiendo , at per hos and habeat & accipiat Deieft : accipere aut habere , vtiq accipientis & babensis eft. Item Traft. 76. in Iohan. Deus Trinitas pater, films Spiritus fanctus veriut ad nos, dum venimu adeas, veniunt subueniendo, venimus obediendo, veniunt illuminando, venimus intuendo, veniunt implendo , venimu capiende. Et lib. 5. de Cinit. Der cap.19. Tales bomines virtutes fuas quangarcung, in bar vita poffunt babere, non gribunne mif gratia

gratic Dei, quideas volentibus, credentibus, petentiburg, dederit : fimulg, intelligunt , quantum fibi defit ad perfectionem sufficia, quals est in Sangelorum focietate, cui fe nitungur aptare. Epiftula 106. Effe apus bound gratia pracedit. Etid comitante non ducente, pediffequa non prania voluntata. Profper qui gubernanic Ecclesiam Rhegiensem annos circitet xx. fententia 6. ad capitulum Gallorum. Qui digit, qued lib, arb.in homine nibil est, non est Catholicus, Arbitriú enim hominis, etia Iurilcofultire de vocar fraude, cum interpretantur reinter cotra Daroias ; Cum muki in Ecclefia eodé mode loquantur, quibus tamen parcitur, cur tam seuere agirur censura, de tribus aut quatuor verbis obiter citatis? Sicenimalij leribunt, quos nemo hactenus reprehendit. An ficut Truncus in conficienda statua nihilagit, sed tatum patitur; ita & lib. arbit, habet fe ad confequendam veram falucem, verè ve ita dicam passiuc ? nihil certe minus non habet quidélib, arb, ex leiplo, quole ad accipiendam salutem præparet, aut quo salutem mereatur. Habet autem quo bene ficia Dei excipiat.

Testimonia patrum cur filius dicatur xôyeç respectu Patris,

Tertull in lib. aduer sus Praxiam: Etsi Dem nondum sermonem suum miserat, tamen eum cum ipsa & in ipsaratione intra semetipsum habebat, tacitè cogitando & disponendo secum, que per sermonem mex e-

rat didurus. Cum ratione enim fua cogitans ara, difonens fermonem, eam efficiekat, quam fermone tra-Bahatiidg, que facilim intelligas, ex terpforecognofce, vt eximagine & similitudine Dei, vide cum tacitus tecumipfe congrederie ratione, bocipfum agi intra te, occurrente ea tibi cum fermons ad omnem cogitatus tui metum, de. Hicfermo est filius Dei primo genitus, vrante omnia genitus, & vnigenitus, vt folus ex Doo genitus. Bafilus enarrans exordinen Eugegelij loan fol 377. Quare inquit dieitur nayos, et oftendatur quodex mente prodierit. & fine pafrone mentis genitus fit imago patris, totum in fe oftendens patrem, & perfettus exeftens per fefe: Sicut & nofter fermo totus, cogitationis effigies eff. Navaz in 2 oratione reginton Dictor 263 @ quia fe babet ad patrem, ficut verbum ad mentem: non tantum quia mens pariens verbu nibil patitur fedetia quia perpetuo comundi eft patri, de quia annunciat nobis Euageliu. Aug. fi o de Tri. c. 12. In bomine eft queda image Teinitatio,ipfames & notitiametin ,taqua proles ein. & amor: & hac tria vnum, atq, vna fubffatia, nec minor proles, dum tantum fe noust mens, quanta est sicc minoramor, dum tantum se diligit, quantum nouit & quanta eft, Idem Trad. 14. in Toan. Prolixe hanc sententiam declarat Luberme.t. Genef. Verbum duplex eft , creatum & increatum. Verbun increatum eft dining cogitatio, manent in Deo , & idem cum Dea , & tamen distincta persona: Sic Deus se nobis renelat, quod set dictor, babens apud se perbum increatum, per qued mundum & emnia creamir. Hujulmodi cogitacionibus boni patres

August. & Hilarius sele oblectarunt. Sed huius arcani confideratio erit spiencia; quam in vita aterna integrè discemus Gratia Dei non abolet fedadoles, & aberrare in viam rewecat ac reducit, vt qued fua libertate er at prautim , fpirita Dei agente fit redium. Idem cotra Collat.pag. 137. hanc fententiam concilis Aphricani contra Pelagium recitat. Quotquot fila Dei funt, bi spiri-Bu Dei aguntur , ve nec noftrum fentiamm deeffe arbitrium, & in benis quibufg, voluntatis humana finguli motibus magis ilim yalere non dubitamus auxilium. Etin codem lib. pag. 147. Non vt inuirum bemiwem fubigat , fed vt fubiellionis cupidum faciat , net vt. squerantem trabat, fed vt intelligentem fequentemq. pracedas.manens enim lib.arbity.quod veique cum ipfo homine Deus condidit, à vanitatibus & cupiditaribus fuis in quas negletta Dei lege fluxerat, non à feipfo, fed acreatore mutatum, vt quicquid in eo in meliu refici . eur ,nec fine illo fit , qui fanatur , nec vifi ab illo qui medetur. Item pag. 159. Opitulationes dinine gratis flabilimenta funt voluntatis humana: volentes oramm, & tamen mifit Dem Spiritum filij fie in carda noffra clamantem abba parer. Hieronym dial. 1.adwerfus Pelag. Sie homini lib. arb. fernamm, vi Dei per fingula non negemu adjutorium. Ambrof. lib. 2. do vocat. gent. cap. 9. Ipfa gratia hoc omni genere medendi atque auxiliandi agit, vi in co quem vocat, primam fibi receptricem & famulam donorum faerum praparet voluntatem. Navirtus nolentium nulla eft, mes potest afferi vel sidem vel spem, vel caritatem en messe, querum ab bis bonus consensur alienm est. Bernboth

D. CONRAD. SCHLYSSELB. 71

bardus de gratia & lib. arbit. Qued à fola Des , & foll datur liberum arbitrium tam abfque confensu effe non poteft accipientis , quam abfque gratia danti, Tolle lib. wbit. non erit quod faluetur. Idem in fer ais. de Aduency. Si non valer infremm in occurfum tants medici procedere longius, faltem conetur erigere caput & aliquatenm affurgere venienti vique ad cordu compundionem & oris confessionem occurrere , ve falte exeat de flerquilinio mifera conscientia, queniam indignum eft illus autorem pyritati intrare Ha fententiz pizvetuftatis, nihil detrahunt de gloria filij Dei & Spiritus fancti, fed tantum describunt modum agendi, quo differt natura rationalisà bruta. Tribuunt enim Deo efficaciam, qua mens, voluntas & cor in melius mutaneur. Et fimul discernuncagens voluntatarium & agentia naturalia.

CAP. VII. Solutio precipuarum obiectionum contra veram sententiam.

E Thin omnibus controuerlijs prima eutraesse debet, ve vera sentétia mentes no. Aras muniamus: tamé quia hac verissima sententia, quam hactenus exposus, quidam pertinaciter litigantes ineptis cauillationibus labefactare commur, has brenites diluemus,

PRIMA OBIRCTIO.

Non est volentis neg, currentis, sed miserentis Dei. Dres voluntas est ociosa in connersione sicus statua. Resp. Hoe dictum non tollit voluntatis achionem, sed meritum seu gloriationem detrahentem aliquid de laude misericordiz, que est caussa electionis. Requiritur enim voluntas: Sed tollitur meritum. Vult igitur cum misericordia concurrere apprehensionem in accipiente promissionem, vult te audire Euangelium, & non repugnare, non indulgere distidentie, sed suctari cum infirmitate, & petere ve Spiritus sanctus opem sert imbecilitati vostra, & ille apud Marc. inquit: Credo Domine, sed opem ser imbecissitati mea.

SECUNDA OBIECTIO.

Toan. 6. Nemo venit ad me nifi Pater traxerit eum. Ergo voluntas aduerfans ac repugnans violento motin trabitur. De hac obiectione responder Cypria. lid. 4. in loan. cap. 6. Non enim cum dicar, neminem posse ad se venire, nisi Pater traxerit eum, vi quadam eogi trahique credentes putandum est, sed monitione, doctrina, reuelatione. Et cap. 7. einsdem libri: omnis qui audit à patre & discit venit adme, vbi auditus, disciplina, do-Arinag; adeft, ibi fides, non vi, fed perfuafione oritur. Non enim possumus secudam Ecclefiz veritatifque dogmata, liberam potestatem, quam lib.arbit.appellamus, vllo modo negare. Eandem fententiam enarrans August. trall. 26.in loan. inquit: No traberis, ora yt trabaris. omnis qui audit à Patre & discit, venit ad mo: Videte

D. CONRAD. SCHLVSSELE: 79 quomodo trabat pater. docendo deleltat, non necessitatem imponendo: disce trabi ad filium à patre, doceat tepater, audi verbum eins.

TERTIA OBINCTIO.

Phil. 2. Deux operatur in vobis velle & perficere. Eres homo habes fevt fratuanihil agens, fed tantum pariene. Haius obie chionis folutio extat aprid August in lib. de gratia & arbitrio , cap. 9. Non enim quia dixit Dem eft, qui operatur in vobis volle & perficere . ideo lib. arbit, abfinliffe putandum eft : quod fi ita effet . non fuperios dixiffet , cum timore & tremere vellran Calutem operamini : quia exim inbetur , ve operentur, liberum corum conuenitur arbitrium. Sedideo cuns timore & tremore, ne fibitribuedo quod bene operates de bonis tamquam fuis extollatur operibus. Tamquam eniminterrogaretur apostoliu. & diceretur ei Ouare dixifti tum timore & tremere, borum verberum 74tionem reddens dixit: Dem est qui operatur in vobis. Et in codem lib. cap. 16. eruditiffime & veriffime inquit: Certum eft nos facere cum facimu, fedille facit, vt nos faciamus, prabendo viresefficacifimas poluntats. Et in lib.de pradeft fanctorum.cap.11. Ideo het & nobis precipiunt ur, & dona Dei effe monftrantur, vt intelligatur quod & nos ea facimus, et Dem faeit vi illa factamm.

QVARTA OBIECTIO.

Mortua natura babet se pure passine Homo est mortum ante regeneratione. Ergo babet se pure passine in regeneratione. Responded ad minorem: Homo est mortu & Chabet se passine, quo ad estiéaciars, qua ment illuminatur & voluntation preparatur, disponitur & immutatur. Hece efficacia Dei est, non nostra. Habet autem se active, quoad assensame, spli enim sumus qui & noluntus, & consentimus dum credismus verbis & promissis Dei, ve August. præclate dixit, in lib pretrastat. cap 23. Vernmque, credert & velle Dei est, qui aipse preparat voluntarem, & vernmque vestrum, quia non set nist volentibus nobies meque enim essecia Spiritus sancti, aut cogit aut violentia adsert animis, ve imuiti velint, quod nolunt, aut molentes credunt: Sed persuasione placida & sumi, en molentibus secit volentes.

QVINTA OBIRCTIO.

Nemopotest credere nifi Des accédente sidem. Ergo volunt unibil egu in connersione. Respondes verum est, Deum accédere sidem, sed accendit per vocé Euangelis cogitatam, em vult nos allentiri, & simul petere auxilium: no igitur indulgeas dubitationi, sed ei repugnes, & in hae lucta certo scias silium Dei essicacem esse.

SEXTA OBIECTIO

Peccatum originis est horribilis depranationmium virium hominis Ergo lib. arbitrisi est inane nome, sicut pax in Rep. Platonis. Ad hanc obiectionem respondet Ambros. lib. t. de vocat. gentium, cap. 3. Nec quia Spiricu Dei agitur, ideo putat se libero arbit. varere, quia ne turc perdi. lit, quide Diabele voluntate D. Conera o. Sonevelle 1888 18. 75
fe dedit, à quo indicinen voluntate depravatum est, non
ablatum. Non enim homo voluntate sed voluntatis sonitate prinatus ost, anim à Diabolo spoliare ur. Cum
igitur homo ud pietatem redit, non alia in cotreata
substantia, sed cadem qua surrat labefaltata reparatur.

SEPTIMA OBIECTIO.

Tohannie I. Non ex sanguinibm, neque ex voluntate carnes meg, ex volutate viri, sedex Deonati sint.
Ergo voluntati nulleu locus in conversione relinquitat.
Res. Ploc dictú est descriptio Ecclesia, ac reijuit tres modos, quib Hypocrita cotendunt se essembla ecclesia, videlicet nativitatem earnalem, imitationé ineptam alieni exempli, qua tantum rásses a exprimit, & humanam electionem seu successionem ordinariam, va Caiphas non est membrum Ecclesia viuum, etiasi natus est ex semine Abraha, & imitatue aliquos ritus patrum, & sedet ad gubernacula Ecclesia. Hanc esse nativam sentrans, cap.

20se.

OCTAVA OBIRCTIO.

Qui funt subiecti tyrannidi Diaboli, non sunt liberal

Totu genu humanu est subiectu tyranidi Diaboli. Ergo
nibil libertatu in humana natura reliquii est. Res. de
tyranide Diaboli teneatur duo intignia dicta,
vnú Macarij, alterum August. Sie enim Macariu 30.27. inquit: Natura nestra boni molig, capaxell, ac potestat aductsaria exbertanti vim habet,

for tunaminquit, aut fatum imminut, quodaccufent, aut Diabelum, cui non consentire, in potestato nostra esse voluit, qui nos fecit. Et Psal. 32. Diabelus non cogit ad peccandum, sud ego persuadenti affensi. Vi Nero initio gubernationis suit modetatus & element, posteaverò admissis Diaboli impulsionibus exprincipe sactus est mostrum. Idem de Alex. Magno dici potest,
qui ante captam Babyloniam suit imago optimi principis, post captam verò Babyloniam,
eum se voluptatibus dedisser, bestix, quàm
tegi similior suit.

NONA OBTECTIO

Rom. y. Video aliam legem in membris, &c. Erge Somo furenter & bofteliter aduer fetur Deo in connerfiene. Relp. Panle in codem cap inquiens Mente fersis legi Dei, fignificat voluntate, quatenus fanati coperit, comitem effe Sp. fancti. Ettamen reflat in homine multum caliginis, dubitationis, & magna cotumacia cordis, ve in vulnere, quod fausti corpit, magna pars adhuerestat guris, & purulenta. Hæc vere dicuntur de luca piorum , in quibus reliqui, morbi repugnant initijs nouæ lucis & motuum spiritualium, qui accenduntur per Sp. fandum & verbum. Nonpolluntautem instia illa accendi, aut fides incoata retineti, do . nec voluntas omnino regugnat : non enim efficar est Sp. fanctus in eg, qui ne vult quidens

D. CONRAD. SCHLVSSALB. & demaudire Euangelium, & excuteretur, fivo-luntas succumberet dubitationi.

DECIMA OBIECTIO.

Tribuent altionem voluntation connerfione, coma firmat opinionem merits. Ergo nulla eft volut atis altie in conner fione. Respodeo breuiter per instantia: Imo fides non accenderetur, nifi gratuitam misericordiam intueretur, ficut Pfd. 6.di Qum eft: Saluum me fat per mifericordiam. Et Pfal 69. Exaudi me Domine, quoniam benigna eft mifericordia tua focundum multet udinem mifer ationa tuarum refpiceme. Tollit autem gratia meritum, non quod omnino nihilagamus, fed quia non fatisfacimus legi, & procul absumus à perfeaione. Respondi ad pracipuas obiectiones eorum, qui veram fententiam oppugnat. Ná omnes cavillationes velle persequi, perinde eft, ac fi velis arenas omnium aquarum. numerare. Estautem piæ mentis diligenter cogitate fententiam Pauli, que monet, regnum Dei uen confiftere in fermone , fed in virtute , id eft, non elle garralitatem disputationum & ludosingenij, ficut semper in Ecclesia multum fait & erit inutilium dilputationum. Sed effe efficaciam Dei incoantisin corde verum timorem, & veram fiduciam. Si quis enim tantum querit materias, de quibus fine fine rizerur, is non habet vers exercitia pænitentie, fidei, inuocationis, crucis, in quibus vera lux accenditur & crefcit.

F

CAPVT VIII. De impedimen-

CEMPER meminerimus in hae infirmitate, Imagna libertaris impedimenta elle, quoru primum est ipse pranit as notissam nessent, que est caligo de Deo gignens dubitationes & impedientimorem & fidem. Ac manifesti est corda plena elle vitiofis motibus, & no posse pranas inclinationes expellere, & fibi fumere ardenrem dilectionem Dei. De hocimpediméro luculenter concionatur Aug lib.22 decimirate Dei,cap. 23. Et Bernh. in fereno. ?. de Septuagefima. HI Impedimentum of Diabelus, qui tamquem learngient obambulat, querens quem deuerer. Chim enim odio Dei ardeat, vulta plurimis eum contumelia affici, & dele Carur destructione opera Dei in genere humano. De hoc horrédo odio & furore in Diabolo, sepe cogitandum eft,& ardentiffimainuocatione perendum, vt filius Dei buc tam fænum hoftem reprimat, cuius infidias cauere fola homină diligétia fine auxilio Dei certe non potest. 111. Impedimentum est in hac vice confusione males ipsa negociarum, & periculorii De hocimpedimento Paul.ait, Ephef. 3. Ambulate accurate, non ve fatui, fed ve fapientes, redimentes topus, quia dies mals funt. Vrenim ciuitas que cineta est obsidione, vndiq; acerrimeab hostib' oppugnatur: sie in Ecclesia magno im petu irraunt tyranni, hæretici, odia & calumnie falforum fratrum, locorum & temporum incom

D. CONNAB. Schivsfath &

incommoda, mala exempla, & scandala, pauperras, exilia, denique confusiones vitæ innumerabiles. Cam igitur caro infirma fit & Diabolus ingenti rabie graffetut in genus humand, & tota vita plena fit multiplieium confusionum, confugiamus ad filium Del, qui dulciffime inquit , Non relinquan per orphanes: fed veniane al ves, & ab eo defeafionem. auxilium & falutem peramus. Hactenus dixi de libero arbitrio, non ve rei magnitudo poscit, sed vr potui, nihil autem querens, nisi simplicem veritaté. Oro autem le ctores harum pogellarum : vt regule ab Hilais tradita in libre de Trinitate obtemperent, & cadorem in iudicando adhibeant : optimus Lectoreft, qui dictorum intelligentiam expectat ex dictis porius, quam imponar, & retulerit magis qu'am attulerit : neque cogat id videri dictis contineri, quod ante lectionem præsumpserit intelligendum. Haie regulæ qui obtemperet, is fine vlla dubitatione pro hac luce doctring Deo gratias a get, & graticudinem declarabit in confesfrome & studio conferuanda hoins puritaris. august. lib. 20. de cinit. Dei, cap. 24. Bonus verafque mediator offedit peccatum offe malum, non carnis fub? flantiam veinaturam.

Studiosis in Academia Lipsica S. D. Multa sunt, q bona mété delectare possét assidue versaté in le ctione Xenophótis, cui voce Musas quocu tas fer út, sed haud seio, an vlla exter Xenophó 84

tis narratione dulcior, &adid, quod nune nobis propolitum eft accommodatior, quamilla in 4.hb. Didlerum Secratu, in qua Hippias Socraté reprehendit, & exagitat notas & viitaras fentétias repetenté. Adbue, inquit, eademilla dien . que ante multos annos te dicentem audichamme. Leoverd, inquit Socrater, non folim eadem crebris fermonibus repeto, fed etid eadem modo. Tu fortafis quela eximiam & fingularem fapientiam confecutus es, de issam non dicis eadem. Ibi Hippias audacini exultans , pracione inquit in bane curam incumbo , vt aliquid adferam noni, mandati & innfitati. Tales Hippiæ fastidientes vsitatam doctrinam, & nous se prodigiosa dogmata suspicientes & admirantes omnibus temporibus fuerunt, funt & erunt in philosophia & in doctrina Ecclesia. Que enim alia caussa impulit Epicu reos & Stoicos, ve doctrinamabarte explicatam mutarent, nisi hec peruersitas ingeniorum, qua manule quisque anthor elle suz sententia, quam assertoraliena. Eadem furia exinferis emissa plura & maiora detrimenta Ecclesiæ importare solet, quam que æftimari possine. Quisenimignorat quanta tenebez per Origenem in Ecclesiam inuedz fint , dum ineptus homo, ne quid asperius dicam, omnes partes arque omnia membra feriptur & diuinitus tradita inallegorias trans formare conatur. Sed quid ego verera conquira, cum mihi liceat vei præfentibus exemplis acque viais / Scimus seuerendam virum,

D.CONRAD. SCHLYSSELB. 80 & de Ecclesia Christi optime meritum D. Philippum Melanchronem scripfisse locos Theologicos, testimonio & judicio omnium piorum & doctorum valde probatos, in quibus, vt alia omittam, receexplicat doctrinam de lib. arbit, repudiatis blafphemijs Pelagianorum & Manich zorum. Quemadmodum enim Pelagiani defendut lib. arbitrium contra gratiam, nimium tribuentes spoliate & fauciatæ naturæ : ita Manichæi omnino hominem ex homine tollunt, quia negantes lib. arb. transformant hominem in pecudem, aut faxum, aut truncum, aut quiduis generis eiufdem. Sie igitur vir clariff. & nune in æterna consuerudine Dei beatus hane disputationem moderatus est, ve contratias hyperbolas , quarum vna non minus nocer Ecclefie. quam altera, tanqua scopulos in mari vitaret. Neque verd dubium eft, hanc sententiam guzin locis proponitur, congruere cu verbo Dei, & cum experientia omnium piorum, & habere maximum vípm non folum in cofolarione, sed etiam in do arina & exhortarione. Quid enim dices Francisco Spiræ disputantian fir electus, an hunciubebis expecta. re raptus, & manere in dubitatione, donecvi cogatur credere? An verò duces cum ad promissionem vniuersalem, & ad summum ac seuerissimum mandatu, quod præcipit, vt omnes Euangelium audiant,& fe fostentent cogitatione Euagelij & repugnates dubitatio-

ni cofogiant ad filifi Dei affidua inuocationes Connerte me Domine & connertar , Credo Domine, opem fer imbecillitati mee Hæc in iplis fluctibus tentationum, in quibus animæ falus periclitatur, melius discuntur, quam ociosis speculationibus. Sed contra hancveram, certam, planam & perspicuam sententiam , quæ ex his fundamentis extruitur : Venite ad me omner, Ge, Quetquet receperat eum, &c. Exorti fune noui doctores, ramquam gigantes ex terra mari, qui fingunt voluntatem humanam faxu elle, & hominem in convertione furere, & quali vinolentum bacchari, & frementi, atq; eduerfa fronte repugnanti dari Sp.fan dum, Talia paradoxa nunquam approbaui, nec diinceps Deo adiutore approbaturus sum, sed in ea fententia acquiesco, quam non solumi didici in Ecclesia & Academia Vitebergen. fi, ante annos 20. à præceptoribus, qui tune erant pracipus lumina & columna Ecclefix amplectentis puram & incorruptam Euangelij doctrinam. Sed etiam pro meamediocritate in aliquot Academijs publice tepetiui, se si necessitas postulabit editionem pagellarum, que continent summam mee confessionis de lib, arb. in scholis aliquoties repetitam, non impediam ; tantum abest vt lucem fugiam, ve illarum editioni adiun-Aurus sim veram narrationem de initijs & incrementis dissidij, quod inter me & Flaciu extitit, & de vniueria disputatione, que sicest typis

typis expressa, ve me tacente resipsa loquatur, qua fide & quo candore Flaciani hanc tragædiam agant. Sed lubens abrumpo querelam plenam iusti doloris, & eos qui funt fanabiles, renerenter & amanter oro, vt fi quis hactenus mihi iniufte iratus fuit, doinceps cognita veritate, fiat mihi placarus. Ita enim de lib. arb. Deo jugante differam, vr appareat me plo Audio, simplicem veritatem quarere, & dicere congruentia cum verbo Dei, & cum perpetua confessione pia vetustatis. Quod autem Hilarius à lectoribus suorum librorum, quosseripsie de Trinicare postulat, id ego auditoribus, qui anteceptas habent opiniones de genere doctrinz, quod profiteor, sabijcio, arque propono: Oprimu lector est , que dictorum intelligentiem exfectat ex dictupotius, quam imponatier verulerit magu quam attulerit, neg, cogat id videri dietis contineri, quod ante telbionem prafumpferit intelligendum. Quemadmodu enim morbus oculorum, no finitea queantepedesfunt videre : ita concepta opinio & affectus vera iudicia perturbant & impediur. Precorautem filium Dei Dominu noftram lesum Christum crucifixum pro nobis & resuscitatum vt Ecclesiam senescentem defendat, non tantum cotra hoftes, qui manifelta vi graffantur, fed etiá cotra fophiftas qui rt D. Pauli verbis vear, funt bomines fui amantes, auari, faftuofi fuperbi, maledici, ingrati, culumni atover, habentes quidem formam & feciem pietaris, fed -11197

ipfefalle vimeim ebneganies. Est enim vetislime ab aug. dichum in enarratione Pfal. 14. Habee Ecclesia quedserat foru gemat intm , inimices tamen sues deputet foru er intm , foru facilim enim vanabiles, intm dissicilim tolerabiles. Bene er feliciter ralete: Calendie lannarij, anno 1564.

Victor. Strigelius,

DECLARATIO VICTORINI Strigely, ob cuius condemnationem, triginta Pastores, ex Thuringia, cum coniugibus & liberia, in Exilium eiecti funt, confilio er fuafu lobannis Stoeffely, Easta habes:

DECLARATIO CONFES-

I N Doctrina de libero arbitrio, duo capita præcipuè confideranda funt, quorum alterum est Essicacia; alterum Modus agendi, seu Capacitas.

Quod igitur ad Jérejur seu vim seu esticaciam attinet, qua & cogitamus, & volumus, & perficimus Deo grata & nostræ animæ salutaria, non est dubium, easn in lapsu primorum parentum prorsus amissam esse, & huic contrariam a serepiær, seu impotétiam propagari in omnes homines, qui ex immundo semine nascuntur, iuxta hæc dicta: Animali semo sen D. CONRAD. SCHLYSSELE. Cy

percipit ea, que fune Spiritus Dei: Senfus carnis inimicitia est aduer fus Deum. Legi enim Del non subdirur, nec subijci potest. Non sumu idenci ad cogitandum ex nobii ipsi: Item, Sine me nibil porestis
facere, cre. Ac si quis hanc impotentiam mentis, voluntatis & cordis aut omninò negat, aut
verbis extenuat, is non rectè sencit de peccato originis, quod est non solum defectus veru
sapientiz in mente, & carentia iustitiz & sanctitatis in voluntate & corde: sed etiam praua
inclinatio, quæ parit dubitationes de Deo rebusque diuinis, & contumaciam affectuum

temerè ruentium contra legem Dei.

Restituitur autem efficacia, de qua diri, non humanis viribus, nec villus creatura robore, fed à Deo, per filium Mediarorem, & per Spiritum fanctum. Yt hæc di ca clare affirmant : Nemo poteft fibi fumere quidquant , wif fit ei datum defuper : Nemo ventt ad me, nife Pater eum traxerit : Dene oft, qui dat velle & perficere : Per patientiam curramus in propofito nobil certamine, refficientes ad fidei Ducem & confummatorem IHESVM: Non vos eftir qui loquimini, fed Spiritus Patris veftri, loquitur in vobis. Ex his & fimilibus dictis perfpicuum est efficaciam, seu vim seu potentiam; qua Deo placentia & nobis falutaria, aut cogitamus, autvolumus, aut perficimus, non esse positam in nostris viribus, que post laplum relique funt, fed effe donú & opus Del, renouatis foa imagine in ijs, qui pprer filia in gratiá recepti, frunt tépla & domus Sp. fancti.

Modusagendi, sine Aptitudo, sine Capacitas appelletur, certissimu est, homine disferre ab omnibus creaturis, que noc mente, nec volutate præditæ sunt. Nam truncus nequaquam conditus est, ve sit capaz verbi & Sacramento-rú, per que Deus est essicax in Ecclesia. Homines verò sunt capaces vocationis dinine, & pet Spiritum sanctum, nó solum assentiuntur verbo Dei, sed etiam enstodiunt hoc præclatum depositum & magni precij thesautú.

De hac aptitudine & capacitate extat infiguis verficulus Nazianzeni: Dem mecapacem bonipofnit & robur prabet. Et Bernbard, diferte inquit:
Dem est autor falutio, liberum arbitrium taneum capax, nec dare iliam nisi Dem, nec capere valet, nisi liberum arbitrium. Quod ergò à solo Deo & soli datur libere arbitrio, sam absque consensus essent potest accipientis, qu'am absque gratia dentis. I ce en, Tolle liberum
arbitrium, non erit quod saluetur, tolle gratiam, non
erit vade saluetur.

Ethautem appellatio liberi arbitrij, multis inuisaelt; tamen in his dictis Bernhardi nihil aliud fignificat, quam substantiam mentis & voluntatis, cui si non restituatur aspiritu sanctto Nosque credendi, quam scriptura amislam esse pronunciat, nec verbo nec sacramentis mens aut voluntas aut cor mouetur.

Quamobrem si in humano arbitrio post lapsum consideraueris vim agendi, non est miss serum aut captinum Satane. Si autem in to confideraueris aptirudinem, non est sa. kum auttruncus, sed est in hoc divinitus conditum, vt sit capax cœlestium donorum Spiritus sancti.

SVBSCRIPTIO.

Ego Victorinus Strigelius bas fubscriptione testificor, cogruere banc commemorationem cum ijs, qua &
prinatim & coră nobilibus & claristimus viru Dominu
Confiliariis Illastristimi Principis Domini launus Friderici secundi Ducis Saxonia. & Theologis ex sua Promincia delectis, & inter duos Theologis V Viriobergicot
& me acta sunt mense Maio, Anno 1562. Et in
Declaratione huic scripto insorta piè ac constanter acquesco.

Nos D. Maximilianus Morlin, M. Ioannes Stoeffeline, Andreas Mifenus, M. Ioannes Nocknerus, & Ioachimus Strigelius Gothanus, testamur, hans Deelarationem, in publico Confiliariorum as Theologorum confessiuita recutatam esse; quamindicamus congruere cum verbo Dei, Augustana consessione & Illustrissimorum mostrorum Principum Consutationibus.

Nes Illustrisimi Principis ac Domini, Domini Chriflophori, Ducis V Virtebergesis subscripti Theologi teflamur, hanc declarationem in publico Confiliariorum & Theologorum consessuita recitatam esse: quamiudicamus congruere cum verbo Dei, cum Augustana Consessione, cum Smalcaldicis Articulis, & Illustristimorum Ducis Saxonia censutationibus, ac Illustristimi Ducis V Virtenbergensis Consessione & Apologia edita, Hanc declarationem, multifariam, cum verbo Dei pugnare, in Thuringicotum Exulam, qui ob eiusdem codemnationem in exilium eiecti sunt, Responsione, Anno Domini 67. publica typu inuulgata, abunde demonstratum est.

SEQVITVR PEZELII DE lib.arb.fententia VViteberga tradita inexplicatione examinis, Anno 64.

Vando dicimus, bommem babere lib. art. i-tem, effe libertatem bumana voluntatis, effe ahand pires bum mas; non fignificamus his verbis hommem prorsus liberum esse, nec tribuimus his nominibus, homini omnes vires suas integras, quas scimus horribiliter deformatas effe per peccatú originis, sed simpliciter his omnib nominib fignificamus: quid in homine post laplum manferit reliqui. Certum eft enim non totam imaginem Dei deftructam & prorfus abolitam effe în hominis lapfu, ficut multi falsò contendent, ipfam fabitantiam hominis in lapfu abolitameffe: arque ita ex homine faciunt brutum aliquod animal, & ve ipfi etiam dicunt faxum & ftatuam. Imago Dei in homine integro, fuit primum , ficur dicitur , ipla effentia animæ , quæ costat ex his przcipuis viribus, mente, volunrare, & affectibus. Deinde imago Dei fignificat dona seu proprierates, que suerut in mente, in voluntate & in corde hominis: yt in mente fair

D. CONRAD. SCHLVSSVLE.

fuit lux & fapientia. In voluntate fuit integra libertas, & fimal fuirredieudo. In corde & affectibus fuit obedientia, Hacdona fuerunt accidentia anima, quia postea in lapsu primi parentes es amiseront, & non debetis existimare, quali dona illa fuerint de fubftantia snimæ. lam igicur post lapfom manet adhue effencialen lubitantia anima, & manet etiam mens, voluntas & affectus: quia funt fabititiales pprierates anima:& hac videlicet anima cum suis partibus nominanturalias adhoc vires humanæ, & cum amifimus quidé dons mentis, voluntatis & cordis congruentia cu Lege Dei, sed tamen illa dona possunt nobis testitui per filium Dei. Ita lib. arb. fignificat mutum hoe, guod adhuc in homine eft rellquum. Namersiimago Deiantelapsum, ad qui homo fair codirus, fignificanir vel fuit reuera fimul ipla fub stantia animæ,id est, mens, voluntas & relique potentie, & preteres coplexa fuit excellentia dona, ve lucem, rectirudinem & obedientiam fine vlla depravatione: rum in lapfu primi homines amiferunt dona mentis, voluntatis & cordis, sibiattributa, & in eulocum successerunt horribilia mala, calizo, auertio & contumacia. Interea camen manticipsa substantia animæ, id est, essentia métis, voluntatis & cordis, & he vires sustatiales retinuerar sus certas proprietates dininitus inficas, quibus habuerunt & adhue habent modum agendi, quo natura rationalis

& intelligens distinguiror à natura bruta & inanimara, vt quang & mens, & voluntas, & cor, non amplius congruant, cum lege & voluntate Dei : tamé mensin illa trifti deprauatione fecuta post lapfum, retinet adhue acum refiexum, retinet certas noticias, haber vim intelligendi & cogltandi, quam non habene bruta animalia, vt afini, boues, &c. Voluntas etiam adhuc retinet sum proprie. tatem, qua non coactè, vel obtemperare vel refragari potest iudicio mentis. Deniq; coe retinet adhuc qualda inclinationes offectue, que in actionibus ferijs aliquo modo copulaneue cum mente & voluntare. Hee non poffunt negari , nifi velimus ex homine facere truncum vel faxum, vel aliam nescio quam speciem. No ipla substantia attima perije in laplu, sed tantum dona voluntaris & cordis font amilfa, & fubitantia anime retinuit adhuc qualdam inclinationes & proprierares, quibus homines different à beltijs & iapidibus. Ná cùm filius Dei dicitur affumpfile hominem, non cogitandum est, quod corpus affumplit, led etiam animam fine peccato. Quia expresse scribitur, qued per emmia fa-Au fit nobis fimilis. Quomodo enim poruillet Mumere, fipfaanima, hocest mens, voluntas, &c.in lapfu fuiffent destructe? Maneatigitur hæc vera fententia, quod manferit mens, volantas & cor etiam post lapfum, & naturales qualdam proprietates conferuarint, qua non

D. CONRADI SENLVILLE. 9

hon congruunt cu alis naturis irrationalibus Cum igeter quaritur quid nomineter lib. arb.in bopela ne fine venute fine non remute. Resp. Hoc nomina fignificari fimuliudicium étis & facultaté volu taris, fine ipsa fuls frantia mentis & voluntaria. habenté adhue modă agendi ppria humane nature alias simpliciter ita dici folet, quaddo explicationis can fla. Lib.arb.eft potentia cognofices, & potentia appetens, libere eligens, pracedente coenitione. In hac descriptione vocabuli, nihil est abfurditatis, nihil quod pugner cu verbo Dei. Nondu enim dicitur quale fit lib.arb.fed tanthm eft explicacio, que fignificat non accidés, fed quidda politing & lubitanale in homines 36 fage/ber frene wille ift nichts anders ben bet verfland fin bem Menfchen / bamit ein unberfcheid fen unter Thiere vii Menfche. Sumprueft antem vocabulú lib.arb.ex Philosophia. Quia henrin alijearticulis doaring Christiana ne cefficas postulat aliunde sumi vocabula : non enim omnia verba extant in Biblija, ita cum eris Philosophialiquo modo versentur in cofiderarione nature humane, etiamfi plene illa no intelligant, pij & orthodoxi patres, inde mutuati funt nomé arbitrij, & hand dubiè atbitriú cógrniccu Aristotelico nomine com paris. Quod additur inform liberum, no debet intelligi, quasi homo suis viribus, quas adhue reliquas haber, possit omnia libere, sine impedimétis efficere, sed opponirur hoc Miseres conclioni / bas fich nit swingen

left / fonbern bas nach feinem gefallen autes soer bofes annemen fan. Quisin hocmaxime diffat , natura tationalis & intelligens , ab omnibus alijs creaturis, quòd homo non poteft cogi, etiamfi mulca impedimenta ipfi obijciantur, ve non possit in omnibus libere agere. Magna est tyrannis & potentia Diagoli in genus humanum, fed tamen Diabolus, ficuttota antiquitas fcripfit, non poteft cogere homines, etiamli magnam vim impellendi habet, sed impij, obtemperantes Diabolo, volentes obtemperant. Quia voluntas ve Lueb. Scribic in Serue Arbitr. ficogi potell, non eft voluntas fed ne luntas. Sic Deus etiam, quanquam multa agit efficaciter in hominibus, tamen non cogit hominem ad foam falotem. Si enim eogeret Deus homines ad saluté profecto ininftus effet, o non cogeret oes homines. Sed Deus trahit quidem hominem, dat Spiritum fanctum impellentem: homines auté possunt excutere Spiritum fan dum. Huic coadioni opponitur i ridererliberum. Hominem in rebu externi habere lib.arbit. Probatur his argumentis. I. Ex testimonijs Pauli Apostoli, qui ad. Tit.c. g. vocat inflicia carnis, qua ethnici quoqs præftare postunt in sernanda disciplina, congruente cu lege Dei, & Rom. 2. inquit gentes facere operalegis , & Rom. 9. de ludæis alt, es feltari opera legis. 11. Exfeuerifimi mandati Dei, quibus difcipbna ab omnibus bominibus exigitus , & agrahiftimis panis, à quibat dissini all su opprimuntur and desci-

D. CONRAD. SCHEVSSELE. 99

6

34

fi

è

.

į,

H

t

.

â

ì

distiplinam violant. Non autem propenneuer mandata naturis immobilibm , & prorfu necefario agen. tibus, nec pama infto ordine imponi poffant illis, qui omni facultate vitandi panas, & feelera externa defirms fant. Sed multi ita argumeratur: A madate ad obedientiem non valer consequentia. Ergo hous no fequitur, qued bemines poffins fernare diftiplinam. Resp. Est fallacia à nost caussa, &c. Na quamquam aliud est proponere mandata, vel habere mandata in colpectu propolita, & aliud præltare obedientie tamen vninerlaliter vera ell hac Regula: Quod mandata & leges non proponatur noturn bruth & inanimatit, quanullapror fu facultate habent obteperandi, ve qua ineptu effet, li velles columna legem fetre, ve transferat le er vno loco in alium, item quam stultum ellet, pecori alicui mandatum dare, de præflanda aliqua virtute, quam nec efficere vllo modo poteft? Solentautem omnes leges illis rantum personis proponi, que non funt expertes rationis, led quæ habent facultatem. vel hoc modo vel aliter agendi, ve Deus proponit fuam legem rantum angelis & hominibus, quia in bis eft intellectus legis & muta; bilitas voluntaris vel malè vel benè agendi. Cum igitur Deus tanta feueritate madet, ve omnes homines, etiam no renati, seruent disciplins, & honeste viuant, in comuni societate, manifestum est significari, esfein hominibus etiam non renatus, aligadhue libertatem, qua pollit voluntas illam ditciplinam aliquo

modo efficere. Deinde idem teffatur etiam pæna fruftra & iniufte poniuntur es , que non aliter agi potuerunt. Cum antem Deus fit in fti ffi nus, oportet certe in hominibus non elle necefficaté Stoics vel faralem, perperrandi scelera & commerendi pænas, sed necesse est ipsos retinere aliquam facultatem, qua aliqua ex parte pollunt vitare externa scelera. Quare nequaquam finamus nos illudi hoc argumento. III. Probatur al experiencia veinerfali. Nam vnusquisque fedolum afpiciens, cogitur fateri feretinerefa. cultatem pra flandi disciplinam externam. pronodaliquis ledertacitus & arterus &feribit pro libito, &c. hoc facit certe non coace fed libere. Sicin alijs actionibus, ve fiallonis ebrius fit, non cogitar, ve incerficiat aliquem. Deinde in biftorijs ethnicis , funt multa exempladisciplina, & prinate virrotis in heroicis viris. Poftremo confideratio natura bumana idem teffatur. Nammens habet adhue noticias, partim naturaliter infiras , partim inftirutione acceptas, que funt veluti norma & fundamentum honestarum actionum. Deinde voluntas libere illis noticijs vel affentitur vel repugnat, vel suspendit actionem suam. - Prateres cor in ferijs motibus afpirat adbut affe. das congruentes alique mode , etiamfi languide illud fat in bonis præsertim actionibus. Denique oumia externa membra, regi, coher-

D. CONRAD. SCHLYSSER. 99

voluntarije motibus inserutant. Hæc cum ita sint, omnind statuendum est, esse adhuc hominibus liberum arbitrium in rebus & actionibus externis.

OBILETIO.

Si disciplina effet in potestate bominie , non legevestur tam triftia exempla de beroich viru. Sed multa funt flegitiofa exempla, vt de Alexandro, Hereule, Panfania, érc. Ergo voluntas bominis non babet libertatem regenda disciplina. Respondeo. elle fallaciam à non caula, &c. Libertasregendæ disciplinæest in homine, sed ille fæpd impeditur vel naturali prauitate nobiscum nascente, vel tyrannide & insidija Diaboli, vel exemplis aliorum pranis, Tres funa causse, propter quas Dava voluit in homine reliquam elle libertatem regende discipline. I. Quia Deus post lapsom non voluit hominem prorsus fieri faxum ant brutum, que tantum agunt vel natu. rahter vel coactè : sed voluit restare discrimen inter naturam hominis liberam & alias creaturas, que libertate omni de-Rituuntur somnes alix creature corpores non agunt libere, sed aur naturali vi, aut quadam coactione, vt equit non potelt flecti, nisi freno aliquo. IL Est, quia libertas illa reliqua in homine, debuie

elle testimonium de libertate Dei. Nami caufa nunquam est deterior effectu. Si igirnt homo aliqua liberrare præditus est, ve possie vel hoc modo vel alia ratione agere, necesse oft Deum quoq; non effe inclusem, olla Homerice, nec elfalligatus catenis, licut fingut Deum esse alligatum catena causis secundis. 111. Caufa eft, ve illa libertas reliquain homine prodeffet ad gubernationem disciplinæ. Si enim homo omnia faceret necelfarid, & non haberet facultatem fugiendi scelera, & flagitia, quid opus esset legibus, Magistratibus, panis, & quomodo poslet conferuari humana socieras? In vera & pia conversione, que ordienda est à verbo. mens & voluntas hominis, non est protfür faxes, aut bruta, aut omnino otiofa, fed cum habeat modum agendi dininitus relidum in homine, debet homo affentiri & non repugnare Spiritul fancto agenti & mouenti per verbum. Medu egendi autem appellatur , propria acito mentis & voluntatis, & cordis, qua natura humana etiam post lapfum adhuc differt & diftinguitur , ab alijs nafuris inaumatis vel brutis : ve quod mens habet suam naturalem vim cognoscendi aliquid, & percipiendi per sensus exteriores. Irem ratiocinandi alind er alio. Item quòd voluntas res à mente cogitatas aliquo modo, fua naturali Areun, vel respuit & repudiat , vel aliquo assensuamplechieur.

23

plectitur. Denique quod cor habet naturaliter, vt ad cognitionem mentis & inclinationem voluntatis, quali exhalet & afflet quoldam affectus, aliquo modo congruentes, quales funt vel lætitis, vel dolor. Hænaturalesactiones,nó funtin lapfu prorfas deltructe, etiam fi per peccatum originis funt depravare , & etjamfi non funt ad DEVM converle, ficut erant ante lapfum. Ac Deus haud dubie, hoc confilio. hunc modum agendi, voluit reliquum effe in homine, etiam post laplum, ve homo effet capax doctrine, id eft, vt Deus poffet communicare se ipsi per verbum saum. Nam naturis brutis, inanimatis & non intelligentibus, Deus nequaquam se communicat , quir ille nature destituuntur modo egendi, non habent capacitatem, qua poffunt de Deo doceri. Non autem dicimus, hoc modo agendi, hominem ex suis proprije viribus posle amplecti verbum ; autin eo acquiescere, aut incoare nouos motus placentes Deo, sed efficacia amplectendi. intelligendi & acquiescendi în verbo Dei fola tribuitur Spiritui sancto:neque tamen Spiritus fanctus est efficax, nisi ille modus agendi , qui adbuc reliques elt in bomine fima! quafi concurrat. Hoc experientia probari potest: Ve quando audis verbum Dei, non potes tuis naturalibus viribus credere Euangello, & spirituales motus concipere pro THO

enoarbiteio, led ex spiritu fancte est efficacia credend: illum opertet illuftrare cer tuum , ve intelligere pefte & amplette, que in faces concio. medocentur, fed quid tu agu , cre. an habes te prorfus pure padine? an profus es ociofus? an oporter te dormire ? Nequaquam, fed necesse est cogitare & meditari verbum propolitum, & quando fentis aliquem motum, vel deprehendis virtutem doctilnæ cælestis, ne excurias, ne repugnes, sed reuerenter & piè affentiaris & ample ctaeis illud, quod tibi proponitur in concione : id nominatur modus agendi, das bu bamibun fanft. Ve autem hunc ordinem, quilque avimo compledi possir, dicimus diferte,, tres elle causas concurrentes in connectione , Verbam Dei , Spiritum fanttum , & voluntatem beminu. Eth autem magna moles disputationum & certaminum de hae particula extiterunt : tamen nosaequielcenses in simplici veritate, mentem & fententiam horum verborum fine sophistics dis. camus intelligere I. Vocabulum converfionis. II. Vocabulum voluntatis.111. Vocabulum concurrere & vocabulum caufa. L. Enim vocabulum conmertionis, non fignificat subitaneam & violentam impressionem , & quali infulionem nouorum motoum, fed fignificat continuum & perperuum schum , qui durat per totam vitam hominis Christiani,

D. CONNAD. SCHLYSISEB. 101

& est alliduum exercitium fidei , pæni. tentiz, timotis Dei, & aliorum spiritualium motuum, qui non vne impetu seno. nantur, sed paulation accipiunt tua incrementa. Pronerbiorum 4. ett infigned &um. Via inflorum oft fient aureracrescens , viquead meridiem. Mane quando fol ascendit, lupra horizontem noftrum , apparet tenuis quedam lux radiorum folarium, fed quo magis magisque sol attollitur, en dies redditur clarior, donec in meridie, lux folaris plene diuulfa est ab aurora. Eodem mado Spiritus fanctus non fubito & qualivio. lenter inprimit fuam efficaciam & renonationem ac regenerationem in homines congertendos, sed isti motus vel ista regeneentio , habet suos quas gradus, sua inchementa. Initio est languidior, postea fir firmior: donce in vita eterna tanquara meridie fiat plena & integra. Deinde cain nomen canfa tfurpatur, non diciem de vos & codem caufarum genere , fed generaliter vocabala camie ponitur, pro omnibus, quecunque sliquo modo in convertione requiruntur. Piato celturar dun les caulam proprijlime caufam efficientem fignificare, led in communi sermone uo ita subtiliter observeur proprijs fima liquificatio caufe, fed ea appellatio etiam referencad materiam, formam, ad inftrum &ta & fines, & ad mulcas alias res, quacunque

concurunt in aliqua actione. Ideo cauffa thi non eft intelligenda quafi aliquid agent. Eth igitur de Spiritu fancto rectissime v. furpatur de causa principali & esticientes tamen cum verbum nominatur, fignisieatur caufa inftrumentalis, feu inftrumeneam sen organon, vel medium, perquod Spiritas fan clus eft efficant Voluntas verd nominatur causa , quis est subiectum , in quo agit Spiritus fanctus : quod tamen tale eft, ve pollie illam efficaciam Spiritus fancti recipere. (Bie Degelt wens nicht mahr wes re) Sont correlativa, vbiennque aliquid datur , ibi necesse est esse aliquid , quod aceipist. Cum igitur Spiritus fanctus detur nobis hominibus, non alijs naturis irrationalibus, fequitur certe, nos effe illam coufam materialem, que recipit, non furenter reijeit donum Spiritus fancti. Postremo illud diligenter confidererur in verbe concurrendi, quod nequaquam pari modo, aut racione in congersione concurrant. Verbum Spiticus fanctus & voluctas, fed amnis efficacia tribuitur tantum Spiritui fancto. qui per verbum & non alicer eam efficeciam exercer in hominibus, ve autem poeta inquit de puero comitante patrem , fequiturque patrem non pafibu aqui : ita Spirieni fancto adiungicur (fenbertic lieber Befatter / fonft tonce ber Deilige Beift niche

offein achen) voluntaris hominis, tamquam infirmus & imbecillis comes, quiex Spirita fancto accipit omnem fuam efficaciam , & tantum modum agendi diuinitus fibi infitum adiatus à Spiritu lan cho exerit & in verbo Dei acquiescit. Non enim Spiritus fanctus agie in homine, tamquam in trunco, qui omni fenfu & moru deftituitur, neque ve in bruto. quod ratione & intelligentia caret: neque ita couerrit hominem, vt fidem & alios spiricuales motus violenter imprimat, ficut figillum cera imprimitar, aut ve imago faxo infculpiturineque filius Dei,ita mentéilluminat, ve fi Sol radios & lucem fram in dolium fpargate fed vult non folum audiri, fed cogitari eria & meditari verbum, & aliquem affenfum mentis & voluntatisad fuam efficaciam accedere. Que cum ita fint toto pectore deteftemur clamores corum, qui calumnios à affirmant, Haminew in omnibus firit walibus altionibus fe habene pure paffine, boftifiter & repugnatine, & hominem cogi ad fuam connerfienem. Econtrario verd potiùs amplectamur piam & cum verbo Dei & vninerfall experientia congruentem fententiam, quæ affirmat ipfam quidem efficacism & totum opus conversionis nostræ effe ex Deo per ministerium verbi, sed tamen voluntatis actionem & affenfum non prorfus excludendum elle, & allidue orandum pro incrementis fidei & lucis spiritualis (modà ait, modd negas, basifiber Gynergiftenarti)

Bder eft donnen Dei. Fider oft affenfae . Des affenfat eft donum Det , & per confequente non poteil offe noiltra affin. Responde verumque verum est. Nam loban. 6. dicitur, Hoc off opm Dei , ve credatit in eum , quem ipfe mifier Sed hoe mandatum non datur faxis, fed concionatur tantum hominibus, considerantibus verbum Dei, Erfrigitut fides & affenfus est opus Dei , quo ad esticaciam, tamen potest fimul dici nostrum opus, quia nos etiam non habemus nos ficut trunci nihil agentes, Ideo enim Christus Epenominat fidem homiais opus, ve fides tas lalum refecit. Fides eft opus Dei, quo ad efficaciaminoftrú opus, quo ad non repugnantiam. Heme babet fe pure paffint in aliquibus :aionibus ve in multis eventibus, ve quod Danieli dat Deus intelligentiam someiorum. Irem in varicinijs prophetæ le habent pure paffine : fed in comumbus exercitija pænitetie don fimpliciter veraeft fententia, quiain his habet leachine Quite creamt fine se, non falusbitte finete. Hoc dictum ita intelligendum eft, Increatione hominis homo feu infans, habet fe prorfus pure palliue, led in convertione & alije spiritualibus moribus, meritum & efficacia est cătum ex folo Deo, fed vult fimul Deus accedere hominis affenfam, & veluti luctam apperentem subindeingrementa fidei & Spigitus fancti.

OSIECTIO ALIA.
Compresso est regeneration Sedin generatione bono habe

D. CONRAD. SCHEVESRER. 107 Babet fi purepaffine Broch inregeneratione firiene-

bheber fe fimiliter. Rel.elt meraph. in vocab.regeneratio, & alind eft dicere figurate, aliud re gulariter, quia fimul etta per fidem poteft Sa fandus impetrari dasift ein fehene folurio feilicet) Spiritm fandtweft canffa of ficiens fider, id eft, mulla pocett effevera fides fine Sp. fancto. Ergo men recte dicieur, qued per fidem impetradu fit Sp. fanttur. Ref. Sicut in rerum natura, folice radius folis fimul funt, & nuquam postunt à le diuclit, ita fimul funt femper Spiritus fanchus & fides. Nec potest dici quod Spiritus Gnam, aliquandin prior fit in homine, antequam fides excitetur, fed ficut aurora & orens folis funt commeda, Ita vbicunque elt Spiritus fanctus, ftarim fenritur scintilla aliqua fidei. Postea verò hac Scintilla accenfa, debent accedere incrementa Spiritus fancti. Simile Synergiftarum à Philip, fi-Bum. Sieut pater fecum erabit vel ducit mann tener u filia, ibi omnis officacia illus progression vel meccionis oft abipfo patre ducente , sed tamé filiplus etiamalique mode l'àguidissemè comitatur patrem: Sic in nestra co-ner sone, Dem est causa essicier nestra salcationis, què a non operante Deo, nibil poffumo facere. Voi neas igieur no habet fe pure paffine, fed quado andie verbu, ibi homo debetaliquo modo affentiri

QVESTIO.

huicpromiffioni,& debetappetere Spiritum

Gnorum.

Den vult ett bemines faluari, cur igitur non ett fal-

KIZLAFF MEMORIAL LIBRA

Le

fed Deus modu præscripst, videlicer si agant pæntrentiam, & accipiär verbum per Sp. san-Aum. Culpa igitur non est in Deo, sed in hominibus. Sunt diversæ locutiones, Deus vult solem oriri, & Deus vult hominem converti. Ottus solus pender tantum ab ipsa Deivoluntate: sed cum dico, Deus vult omnes homines salvari, respiciendum est ad ordinem, quem Deus in salvarione vult servari, &c. Hactenus Pezelius.

E E O R G I V S M A I O R I N H Omil.s. Epift qua Feria 3. Pentecostes, in Ecslessa proponitur, pag. 398.

Est autem hat distimilitudo, qued alij connertumtur, alij non commertuntur, non à vocante, aut perbo vocantes, qued est voinersale, & omnibus ac fingulis aqualiter consionatur: sed ab auditoribus dissimilibus dinersitacida oritur. Hos enim, qui surenter abijemat verbum, & abiecto verbo persenerant in seclevibus, abijeit etiam Dens & ruere permeteir, nos con violentis raptibus ad se trabit: Sed bos trabit ac slectit, connertit & saluat, qui verbum auditum amplectumtur, & qui perculsi terroro, accusationibus liberaris se petunt.

Attendat lector, hic à Maiore causaminquiri, cur alij convertantur, alij in morte melinquantur. Hic nos D. Maior deducit ad libertatem arbitrij in homine, & asserie eos trahs

D. CONRAD. SCHLYSSELE. 109

trahi, & conuerti, qui ample duntur verbum. & perunt le liberari. Ergo tautum facultatis tribuit homini non renato, ante regenerationem, vt ex fele verbum ample &i, & Deum inno care pro sui liberatione possie. Hoc sanà nihilaliud eft, quam prolixe tribuere homini liberum arbitrium in rebus spiritualibus, qui facrilegus error, in Ecclefia Dei, non eft fere-Nemo fanè negateos, qui furenterin sceleribus perseuerant, & verbum abijciunt, non converti: ar caulam curalij, qui er eadem sune massa, & eodem carcere peccati concluii, convertunturad Deum, tribuere hominis voluntati, que ex le le verbum sponte amplectatur, & fele perat liberari, einseft, qui se manifestum gratiz hostem profitetur.

Hane quoque fallam & verbo Deicontrariam regulam Ecclesiæ constur obtrudere:
Quod verbum Dem immensa benitate, sic tradidit, ve
andri & intelligi, à non repugnante aus farente, id
abisciente, possie, addita dulcissima promissione, se in audientibus & volentibus id ampledi, simul præsentem & essicacem fore, in docendo & illustrando verbo, & in iuuandis

ample Centibus.

Pag. 409. Quamquam facultas discernendi & eligendi res in natura & voluntate hominum trististi-me turbata & confusa est: tamen cum aliqua sit iudi-ois & electionis libertas roliqua, mitritur filiu Dei. hos modo, vi vuluera illa innatura lacera & confusa biritu suo santu.

Hie

Hie lector meminerit, Majorem Synergia patronum, agere de conversione & motibus erga Deum. Hicasserit, reliquam esse quandam liberracem & iudicij & electionis: Ergo, homo non erit mortuus in deli dis, nec plane bmni vira spirituali orbatus, quod tamen faera scriptura constanter adscrit. Nemo igitur nobis vitio verret, quod erroncamD. Majoris opinionem de libero arbitrio, iuxtas ferioturam condemnemus,

D. Panlow Eberm, Paftor Ecclefia VVitebergenfis, in confessione de libero ai bitrio, plane pugnantia, more omnium hæreticorum adferit, in eadem periodo: nunc enim Eralmi, mor verd Lutheri, que Christiest, sententlam ponit, videri samen vule Synergie patronus. Airenim: Huicpromificai, mandato, ordini dinine, affirmamm debere & poffe bominem obedise, & obedire volentem & fine coaltione. Hoc nos expresse negamus: contradicit enim D. Ebepus manifeltz voci Christi: Nems potest ad me venire, mifi quem Pater traxerit. Quid est venire ad Christum, quam amplecti eius promissionem, & obedire eius mandato & verbo. Id nemo potelt, inquit Christus, nisi Parer eum eraxerit: D. Eberus verd ait, hominem debere & posse obedire mandato Dei, quod iuber, ve filio credamus.

Liberi arbitrij quoque patronus & allertor eft D. Johannes Pfeffingerm, Pattor Ecclefin Liplentis: Is enim in libelle, cui titulus eft, Senrenta confelatoria, his verbis, hominis coopers tionem in convertione, & arbitrij libertaten adferit. Hec, enim,inquit, de regne Dei,concie, qua eft fantti Euangelij, non proponisur flatna, neque flipiri, trinco, faxo , antratione experti creatura annunciatur : Sed fomine, cuim voluntas & tatio, dum Santto forreni fe fubriocre , eique fernire & obedire debet : & ope guidem & anxilio einfdem Spiritus fan-Br , fele et inbucere . ei que fernire & obedire peteff. En gratia entin & mifercordia Dei , bec poteffas data ell omniben bummebe ,vt filij Dei fiant , fiverboaterno qui eft film aterim Dei credant cumq, acciptant.

In hac periodo, D. Pfeffingerus, dupliciter impingit, primum, quod affirmat hominem, posse se suivicere Spiritui fanto, si moddadfunetur Panla Rom. F. contrarium docer , affe. rens, fehinmearnis effe inimicitiam adverfa Deum, neque poffe fubifitiege Det. Deinde, qued feribit , ex gratta & mifericordia banc poteffatem omniba beminibas effe detam, id nullo Scriptura dicto probari poceft. Ishan a loquitur de credentibus, atq; ijs dicit, hac pretogatinam data effe, vt cooptentur in filios Dei Quod verd potestas credendi in Christum absque discrimine, ommbus hominibus fit data, oportebaraliquo propherico velapottolico tettimo nio à Pfeffingero pharis In S. scriptura cent. cotratiu extat:ita enim Paular inquit:Ergo, caise rult, mgeretur, quem rult indurat. Icom, Nemoremit ad me , nifi cui datam fuerit à Patre mes. Item, ini , qui audis & difite à Parre , penis ad me.

Atnonomnes veniunt ad Christam. Ergo pecoffe eft, non ombes à Patre doceri & trahi, & eredendi facultate donari.

Idem in propofis deliberrate voluntaris, propofit. es vhi de fiducia vincente pauotem ait, no Seribit : Hac eth fieri non poffune , fine aŭxilio Spiripor faulli, con cancen in his , athi agit voluntas , nec babet fo, vs flatua, fed concurrent agentes caufa : Spiwirm fantlur, meuens perverbum Dei , mens cogitans, d voluntae non repugnanta fed vtcumg, eain monet es Spiritus fantio o't emperans, & fimal petens auxibquam canfam, cur alij affentiantur, alij non affenti-COTAT.

Hoe fallillimum eft: canfa enim adlenfus, noma nobis, leda Deo elt, iuxta giera: Demeil qui efficit invobit, & velle, & operari. Item, Non eff volentis, noque currentis, fed miferentis Dei. Item, Ve fecundam electionem propoficam Dei maneret, nen ex operitan, fed en vocante. Si caufa adfentius in pobisis non exvocante, fed exnostro opere est adlenfus. Paulus verò diferrè, ex vocante effe effirmar. Non ergo consistit Pfeffingeri propositio. Item, Proposit. 34. expresse allerir, fe voluntati humane tribuere quandam Synergiam, quam deinde lic exponit, Qualemcunque adfenfionem & apprebenfionem, qua ne fubijciamm verbe, opertere not adferre à nobis. Item, propofie.39. Quam fidem , fen fiduciam accendit Spiritus faultus in nobie , non repugnantibus , fed adfentienti-

huncerrorem damnamus. Hos delibero arbitrio errores, ex feripris & disputation dis Synergistaru repetere voluit vroftenderem, eos, veterem Semipelagiano-

propheries & apostolies doctina, merito

rum errorem Synergiæ defendere volutilei Nullum est autem mihi dubium, Synergiæ patronos, hune suum errorem de libero arbitrio, ex Erasmi & Philippi libris hausste, id

quod ex lequentibus patet.

Er quidem Brafinm Synergistarum princeps fuit hoc noftro feculo. Is enim in fac Diatribe, hanc constur probare impiam opinionem : Quad naftra voluntus operatur cum operante gratia, & fefe applicet ad gratiam, dum natura vires adoperantem gratiam accommedat: ac diffutat, liberum ar betreum riteatum, valneratum, ac claudicans, non extincium esse. Manet ignur, inquit, aliqued indicoum, fed imper felt um, manet vis alique, fed ineffecare. Definitionem hberi arbitrij ponit, quod fit ro humana voluntatie, qua feje pofist home adplicare ad ea, que perducunt ad eternem falutem, & ab ifdem enertere. Fait igirut Erafmi sententia: Naturz vires, non elle prorfus eciofas, cum à gratia monemur i neque voluntatem noftram, tantum effe lubiectum patiens in conversione, sedaliquid agere: veluticum oriente fole, oculos aperimus. Hæc enim comparatio placet illi in Hyperaspiste.

Nec dissider à sententia Etalmi, quod Philippus Melanchem scribit, in postremir locis communibue, in loca deviribu hominis: Apprehat enite desinitionem liberi arbitrij, que dicit esti secultatem sese applicants ad gratiem. Et voi de actionibus spiritualibus, & primo conquetionis motu loquitur, hac verba ponite

Agit igitur aliquid liberum arbitrium. Loqui eum. non de actionibus renatorum, led de connersione peccatoris, docet exemplu Davidis, quod allegar. Necfit, inquit, commerfie in Dawide, rt fi lapit in ficum verteretur, fed agit aliquid liberum arbitrium in Danide, chim andiust obiurgationem & promissionem , volens iam & libert faterur detillum : & agit aliquid liberum arbitrium, cum fefe fuffentat bac voce , Dominus abstulit peccatum runm. Eodem loco difertius adhue explicat. quid fentiat. Nam dum couerfionis modum. quem à verbo orditur, describit, tres ponie cocurrentes canlas, & quali maine i obriega. Verba Philippi ita habet: Camq, ordinar dverbu , Die concurrunt tres caufabane actionis , verband Det , Spiritus fanctus , & bumana voluntas affentiene, nec repugnans verbe Dei. Item, chm adimunte Spiricu fanito, conatur affentiri , in has certamine , non eil otisfaldetti, Philippia in examine erdinanderum. ica inquit : Concurrant igitur in connerfione be canfa, verbum Dei , Spiriem fandtu , quem parer & filine mirtunt , ve accendat corda noltra: d noltra voluntas adfentiens, & nonrepugnans verbo Dei.

Hæc Philippi lententia dissider à testimonijaprophetarum & apostolorum, Ideoque omnes piè ernditi, eam condemnat. Eo enim tendit, vi emortuæ carni tribuat quanda spiritualem a dipnem: Si enim voluntas, qua certè est carnalis, & plena inimieriæ adnersus Deum, dum conuertitur, non est otiosased agit aliquid, & exsese constue moribus Spiritus fancti, & verbo vocatis Dei adlentiri vel annuere, quidnam aliud, qu'un vim quandam spiritualem in homine vetere residuam esse adsertur? id verò vniuersa sacra Scriptura constanter pernegat. Genes. 8. Omne sigmentami cordi bumani pratum est abmennte atate. Ichan 3. Quicquid ex carne natum est, caro est. 1. Cor. 2. Animalis bomo non percipit est, qua sunt Spiritus. His certe Spiritus sancti testimonijo, omnis

voluntatis nondum renatæ Synergia con-

Eadem modo discrepat à verbo Dei, quad inenarrationibus Philippi, editis titulo Caspari Crucigeri, in Euangelio Iohann. causa Electionis hominis libero arbitrio adicribitur. Sie enim habent Philippi verba! Que igitur eligis? Responde. Eligit ess. qui fe fuftem aut promifione, quapropter finum propofitaeft. Quamquam fritur non propter bominum merita eligat: 14men discrimen aft incer ess, qui recipiantar & caterut. Nam bi qui recipiuneur, retiment vocem Euan. gelig , buit affantiuntur & fe fuftentant agnitione Christi. Cereum eft quidem discrimen effe inter eleêtos & reprobas. Neque inficiatur quifquam, est que verbum amplectuntur , retinent & in fide ad finem gerfistunt, effe elettes : verum canfam electiones adfignate voluntatio adfenfai , vt es pendeas non a Dei proposito , sed ab bomies arbiters , id plane faljum , & fergenra eft con-Aranimo Ideoque quod codem loco in enarrations in 6. cap. additur ! In his experientia docet. non

D. Conn ad. Sont ve entanine ingi has cansar, verbum Dei, spiritum sandum, &
humanam voluntatem. Si de luctatione renatorum, & de connersa hominus voluntate diceretur,
verum esset. Quia verdagis Scripter de ipsa connersione, de amplexa verda es de modo quomado pater
mentes docer as trabit: imò de causis sides inspirata, tertia causa, videlicer, voluntas humana exeludenda fait. Hactenus Philippus.

Iam sequentur Theses delibero arbitrio, quas ego, sub auspicio Dei optimi maximi, præsidereuerendo & clarissimo viro, Domino Samuele Fischero, SS. Theologiæ Doctore & Prosessore in Academia illustri senensi, Præceptore meo, perpetua animi observantia colendo, pro tenuitate mearum virium, defendi, contra Synergiæ patronos, Anno Christi Redemptoris, M. D. X C I V. pridiè Cal. & ipsis Calendis Nouembris.

DE LIBERO ARBITRIO.

L

Non tam vtile, quam necessarium est, doctrine Christiane locos precipuos ordine in scholis doceti & repeti.

11.

Veili filmum verd & maxime necessarium, more Dialectico publice disputari.

H :

Nam

Ley Species on III.

Nam & vetitas verses vuluscuius que loci felicius eruitur, & ver dendicuer infirmitas & vanitas facilius elucescit: & studiose inuenturis, de precipuis doctrine Christiane articulis indicium formatur eractius.

IIIL

Hactenus itaque, cum de Persona Christi, deque hominis Christi maiestate, de Electione Dei seu Prædestinatione æterna; de Lege, & proxima quidem panegyrica, de Peccato, disputatione tractatum six: Delibero Arbitrio quel vicam, Theses, publice ventilandas, autoritate & decreto Renerendi & Amplissimi Collegij Theologici & ipso etiam ordine id slagitante, proponemus.

V

Et propriè quidem de libero arbitrio, vieinis & cognatis locis omissis iam & præteritis: ka tamen, vt µ1011 p en 2012 partim, partim etiam our derisse, brenitate que accommodata huic loco & instituto, vtamur.

VI.

In quo dum lectorum & anditorum benepolentiam expetimus atque expectamus; dinini Numinis præsentiam atq; auxilium, in re
nimirum momenti maximi, & nostro tépore,
atq; in hae Illustri Salana non ita pridem manimoperè controuers, humiliter & denotè
per Christum imploramus.

between VIII of the

Ac prima fanè quæstio, và dici an sir, cùm in definitionis & diussionis potissimum tractationem incidat, hoc loco omittitur. Diuerso enim respectu cosiderata, diuersum eviam responsum postulat.

VIII.

Appellatio verò ipsa, in sacris literis nuspiam obuis, nec latinis ipsis, in bac fignificatiom, qua in Ecclesia, & ab Augustino passim vsurpatur, nota, nimis splendida est & gloriosa:
quemadmodis & Græca vox ai retines, Chrysostomo & Basilio familiaris.

IX.

Nequaquam eximlibera est volutas & erbitrij facultas humani, sed impedita, turbata, & serna potim at mortua in motihu & astionibus spiritualibus. Nihilominus tamen hung terminum eo modò, quo ex sequentibus patebit, in Ecclesijs retinendum esse, existimamus.

I.

Ad declarationem porrò ipfius rei & zero
µiro, in huins loci controuettia, diuertum hominis statum considerare prodest, quem duplicem nonnulli, quadruplicem verò Concordia Christiana liber constituit.

The state of the same of the same of the same

Prime enim fait flate bominis ante lapfun in naturaintegra : In quo aimisino habuit perfecum homo, non modò in externis, fed etium in incerioribus, & ipich nalibustad imagis nem Dei in lancticate & iusticia vera codicus.

XIL

Verum, quia bos libero arbiteis, ve Augustini verbiaveamus, male resbasur bomo, & se perdidu, & splum; banca, libereatem voluntatus, quippo partem imaginu Des prorsio ambist.

XIIL CONTRACTOR

Secundus flaton eff. post lapsum ante connersioners ad Deum. In quem; vt & cercium bommis statum, (qui est enipse conneissone & post regenerationem) loci huius & arricult puttismum incidic contraversia.

XIV.

Quertur & patremu hominis flasus off, & erit post resurtationers in vera esence. in quaintegra fiet & perfecta no fire natura, & omnium visium inflauratio. 2 Cer. 5.

XV.

Juxta hos status si consideramus hominem facile apparebit, in quo statu, liberiarbittij vsitata definitio homini tribuenda; & de toto hoc articulo quid piè sentiendum.

XVL

Quado enim ad duas anime humane potétias, intellectum scilicet, sevoluntarem, coiunctim & copulate resertur; quas métem & cor hominis Scriptura nominar: rum neque de primo, neque de postremo hominis statu; quin etiam neq; de tertio protsus, & exomni parte negatur, sed de fessade dentane sidque in calio-

D. CONRAD. SCHLYSSELB. Actionibus non externis & locomotine que bernarioni fabie dis; fed internis folummo. X do & spiritualibus.

THE THE STATE OF T

Nam quedamactiones hominis post lap. fum naturales funt, communes homini maxima ex parte cum brutis, vi gignere, educare fobolem, edere, bibere, &c. & fi que fint alie ve lindogernag fernientes

A PROPERTY XVIII

In bis certe liberum arbitrium babet bome, mon minus, quam bruta; nifi aut vi, aut morbis, autalijs impediatur obstaculis,

Quadam verò actiones fint sagres, fen re izminio & bipuro proprie, tam private, quam communes & publice , acapinio : magistratum gerere, service, subditum elle, contrahere, peregrinari, &c. XX xxx

Quibus si annumeremus Ecclesiastica externa opera, decere & audire verbum Deijingre. di templum, audire conciones, canere, &c. & fi que font alia: in libera hominis voluntare leu arbitrio, etiam non renati leu ante copersionem , arque electione & voluntate, a. liquo modo pofita effe nemo inficiari po-

WILL XXE SERVICE OF NO 15 OF THE

Quanquam negari & hoc omnino non potelt, multis modis hanc libertatem homa-CKANE Z

na voluntatis turbari & impedini: cum propter mentis excitatem, & affectum acvoluntatis pranitatem arque tyrannidem, tum Diaboli aduerfarij nostri insidias, malitiam & petentiam, in mundo incomparabilem, aPer. J. Isk. 41. XXII.

In his ergò gradibus duobus, externarumque naturalium & politicatum actionum exercitijs, homini non senato & non conuerso, aliquid libertatis tribuendum esse, ipsa seriptura testatur.

XXIII.

inst. Rom. a. attestante propria inforum confcientia: que D. Paulo carné infitia ell. Phil 3.

XXIIII.

Er quam inique effer pænarum comminatio ijs propolits, qui difciplinam externam violant? Nullus madatorum divinorum vius, nulla legum ciuilium efferautoritas.

or or a committee of the control of

Imò experientia ipia loquitur, in optimè cossitutia Rebuspublicia, Attica, Romana, Spartana & alija, ad discrimen honestorum & turpium, instituz studium, que Hespero & Luciscro est pulcrior, viguisse.

the subdeposit ave the subdeposit cond

Quædam verò actiones sunt Spirituales, internæ & diuinæ; ve vera Dei agnitio, & Filij ipsius, & interior obedientia legi diuinæ debita & præstanda, &c.

IXVII.Ob-

D. COHRAD. SCHLESSER. 19

XXVII STREET S COMOST

Observatis his obizetis, & actiona dinerfitate, gradibusq; distinctis, & vbi & quomodo habeat homo 402000 Rom. E. quem Panlas appellar, liberum arburium, facile indicari & iudicari poteric.

XXVIII.

In fecundo itaque statu, & gradibus modò conumeratis, locum habere potest unigaris illa liberi arbitrij definitio: Quid vio sis facultate ant portutta, intelletim, reluntatu & assessam, qua home bane vitam naturalem regit; nisi quatenui inspeditur & turbatur, & c. De qua libertate, nulla magnoperè nobis, cum quoquam est hodib controuersia.

South the Rain with the world

De spiritualibus verò & interioribus actionibus quaritur potissimum, in secondo stata
hominis, ante conversionem & inipso conuersionis actu: Siene in homine de appliqua libertus & facultus, ad gratiam se le applicandi ? siene modus agendi aliquis ante conuersioné, vel in couersione, post lapsu homini
reliquus siene quada capacitus, vel apritudo,
vel modicului etiam quippiam in ipsa conversione emissario, seu modiculum & minutulum quid agens ante conversionem; & in
ipsa conversione, seu adiuvans interiores illus actiones, & spirituales mot Deo placetes.

THE PROPERTY OF THE PROPERTY OF THE PERSON

Hic image. In amplant concedentes, bemininen

senato, & fanari incipienti, suneliberam arbitrium, in firitualibre alliquibre, panitentia, fide, & Ironcoia, virer omnes; capacitatem, apritudinem unnem, irogy otizir fen overpy orizir, modum agendo, modiculum quid, prorjue adminus & pracidimu.

XXXL

In fide min fout tres motos, quotum primus est, intellectus doctrina & perceptio: alter, cogitatio, meditatio, attentio: postremus est assensio, & siducia in voluntate. Ex quibus elicitus facultas & sirapue ipla, seu iplum posse, seu iplæ vites applicandisese ad initium, medium, & snem connersionis.

XXXII.

Tam de intellectus une percepcio verbi, i. Cot. 2. cogitatio & attentio, 2. Cot. 3. (non possume cuim quiequam boti cogitare ax nobis, tanquam ex nobis) Allor. 16. & ipsum vello & persicere, menti & volluntati bumana admirus. Phil. 2. negue inbominio mann, sed omno in Dei operatione, dano. Ephos. 2. Phil. 2. 1. Cot. 2. Colosso est positum.

XXXIII.

Quocirca ante connectionem, & in connectione, liberum arbitrium hominis, que ad firituales actiones Desplacentes, while magic agity quem natura mortua. Ephof. s.

XXXIP.

Quod idem sanè plurima Sacratum literarum testimonia ostendunt, ex quibus præcipua annotabimus. Carenimas bono, Genef. 6. D.C. ON T. A.D. S. C. H. L. V. S. D. L. 1. 15 f. impij permerfi abvecro. Pfal 38. Omne figurentum cordio humani tantummodo malum est per fingular dies. Genef. 6.8. Pranumest, arumnofum & infarutabile cor homens. Ier. 17. incircumcasum. Dene. 6. & mortuum in praputio. Colus. 2. Saxeum cm. Eza. 36. Omnes declinanerum , & nonest, qui faciat homum. Pfal 14. Omnis homomendax. Pfal 146.

TAXE SOUTH AND AXXED SOUTH

Nec aliud fibi volunt noui testamentisena tentiæ, ex Christi concionibus desumptæ, quam seruum esse in spiritualibus hominis arbitrium. Putru esim arbir bener frustu van fere. Matth. 7. Et malu cum fit bome, ex male thesaure cerdie sei, intenebrie er in vinbra mercie sedens, nou infi malum profert. Luc. 6. Matth. 12. 15. 4. Luc. 4. Quicquid de carne natum est, care est. loban 3. 8. Se tegnum Deiingredinon potest.

XXXVL

Quod idem vno ore Apoltoli affirmant, & Paulurinprimis. Rem. 8. 1. Cer. 2. 2. Cer. 3. Cer. nu fensus inimicitiaest adnersus Denm. Animalube monon percipit ea, que sunt Spiritus studicitic animest et et, Ephes. 2. Phil. 2.

XXXVII.

Que omnis tâm ad horribilem & deplorandam illam ex depravatione & laplu ortam illumente de prinationem imaginis Det, in mente & corde ac voluntate: quâm ad postionem servicuris tristissime, & captiumatis horrende sub vinculis peccati & poce-

ht .. Dr. Synandiania

Aste Satanz, ad voluntarem & arbittium & pfins, referenda func.

XXXVIIL

Imdetien post consersionem, malum natura inharens sine adiacens, non omnind aboletur, sel vetus bomo repugnat voluntati & legi Dei kam. 7. Kentis aliam legem in membris men, repugnat tem legi mentis men. Ex quo sirmissime concludit Diuns Lutherm noster: Cam homo iam renastum en parte carno tam malm sir & percinax adaer-sus Deum & voluntatem ipsim; quanto magis ante regenerationem, quando minis caro fuit?

XXXIX.

Quo tespectu seram vocat arbitrium nofteuns idem Lasberns; non integrum scilicet,
sed fractum, non debilitatum sed extinctum,
de quo ad actiones de motus spirituales. Deo
placentes, plane mortuum: Ephos. 2. Coloss. 2.
Se semper sua natura resistent Spiritus sanctis de admersum. Actorum 7. Adeo et nemo siti quirquam sumers posit, nisi datum su videsquer lobang. Et huctenus se pure passine habere dicitur, quo ad
meritum de cooperationem, sua natura de viribus proprijs.

XL

festi autem ex veteribus nonnulli, Chryfestomm, Bastlim, & alij, ab bas siriptura sentencià vuiuerfali & verè Catholicà, nonmihil videntur deslectere: tamen Augustimus de pluces alij, Spiritus fancti de no-

D. Connad. Sculverile. 127

thre fentancie patrocinentus manifelistis
me.

XLL

Tuncenim verè liberi efficient, inquit, Augustinus, chim Dene nos singit, sormat & creat, non ve homines, quod iam secit; sod ve bumbamines simus, quod nuns gratis sua secie: ve simus in Christo tesu nona creatura. Secundim quod dictum est, cor mindum crea in me Dom, &c.

XLII.

Ex Lucherm moster in serve arbitrio: liberum arbitrium sine gratic Dei, prorsu nen est siberum, sed immentabiliter captimum & serum est Diaboli, cutto nen posite se vertere solur ad benum ster stante, deno tibi, ve vim liberi arbitrij nen modo sacias modiculem: sac eum angelicam; sac, si poter dininam; si adiocerio tamen tristem appendicem; vecitra gratiam Dai inessecem dicas: mon ademericisti ompem vim. Quid amm vic inessece, mis plane nulla vic ?

XLIIL

Et præclate idem in Genefin: contludimme erd reinerfaliter, qued home fine spiritu fandle, &
inegratie, nibil petoff facere, quem peccare. Et ita
progreditur in infinitum, de peccato in peccatum.

XLIV.

Quod û verd de terrio hominis statu ampliùs que ratur, quid voluntai renata de renousta à Spiritu sancto post conversionem, quando videlices cor side puri sicatum est 43,15 agas, aur quid operetur i non ociosam su voluntaté

homims elle aurplane hofbliger & perieveran? ter reluctari, & refragari Spiritui fancto, & Deotrahenti, tohen & Sed aliquo modoliberam. Jehm. J. en Saggerer. Aller. 5. obtemperantem Spiritui fancto, & refistentem dubiestionibus, diffidentie & contumacie, offerimus.

TO FLEE XLV

Itatamen, vt hæcipla affentiendi & obtemperandi maiper, & facultas Spiritus sancte motibus à Spiritu sancto accensa, & cordibus hominum donara esse perhibeatur.

De quo recte Augustinu : Dem nolentem prapenix, volentem fübsequirur, no frusträvelit. Item voluntatem pracienit adiuvandam, & adiunat praparatam. Vevelimm, fine nobis operatur Dem. Cim antem rolumin , & fic volumu ve facionem , nobis cuns cooperatur. Omne bennm epin tantim Gratia in nobiofacit Epiffola rof.

XLPIL

Exhis ergd fatis liquet, & liberum & fer. num arbitrium hominis, fi diuerfo respects & ftaru diperio confidererur, ftaruendo effe-

XEVIIL

Facile etiam apparet; quid de causs tribus, In convertione concurrentibus, pie & rede sentiendum fit: cum præserrim , xiem ainer Spiricus fanctus, mainer Verbum Dei, mer-30 verd voluntas hominis affentiens nontepagnans, effe dicitar.

TIIX.Mnl-

D. CONRAD. SCHLESSPIR. 129

XLIX-

Multo minus enim hocin Ecclesia tolerati potest: quam veterum quorundam enunciationes, poros bianess un bade constarra: item, trabis Dess, sed volentem trabis.

L

Kieter et per conversionis lancest Spiritus sanctus, & Deus ipse trahens, & esticaciter operans in cordibus hominam. Ishan. 6. Qui dat velle & perficere, Phil.2. & aperit cur Lydia, ve attendat ijs, Actor. 26. qua à Paule dicuntur &c.

LI.

gelij prædicati: & Sacramentorum vius: potentia Dei ad falutem omni credenti. Rom. 1. Luc. 16. Rom. 10. fine quibus nec efficax est, nec operatur, nec vilum regenerat sanctus Spiritus.

LII.

Voluntas verò concurrit quidem in conuersione; sed ad essimites causes rounnais nequag potest & debet referri. Quod si maximè causam in scholis appellare libeat, non nissi pariens subie ctum, & materiam in qua, & subiectum in quod, & in quo agit Spiritus sanctus, resuscitans mortuam, accendens nouam sucem in ipsa, &c. dicere poterimus.

LIII.

Non enim, quemadmodum in trunco aut flipito, agit Spiritus sanctus per Verbu in homime. Non tollit, ve recte Augustinus, Gratia dine, acvera libertate, perfundat: Vnus Dens & trinus, Pater, Filius, & Spiritus fanctus, liberrimus, celebrandus, & honorandus, seculis infinitus. Amen.

Hisch Thelibus, subijciam confessionem Saxonicorum Theologorum D. Iohannis VVigandi, D. Iohannis Friderici Calestini, M. Christophori Irenei, M. Bartholomei Rosini, M. Alexis Bresniceri, D. Timothei Kirchneri, & M. Martini Burggranii, quam calumniis Synergistarum, in colloquio Altenburgensi, Anno Christi, 1569. in Mense Martio opposuerunt: in hac enim confessione, vniuersa de libero arbitrio doctrina, eruditè, piè & graniter explicatur, & Synergistarum errores, neruosè, perspicuè & solidè recensentur & restuantur. Verba confessionis ita habent:

Veniunt in boc Articulo de libero arbitrio res gravifisma in confiderationem, vt de damnis peccati originalis in homine, & de beneficije Christi in conuersione & regeneratione eim, & similibus rebus, que in Philosophia Ethnica non traduntur.

Haurienda est igitur vera, salutaris & illustris rantarum rerum doctrina, tantum ex fontibus Israel, & ratio humana, que est seus bestia in talibu rebus, ve Lurherus cam nominar, captiuanda est, teste Paulo, in obsequium Christi.

Sunt autem quatuor bominis flatus; Integer, Corruptus, Renatus & Glorificationis. Sic etiam quadruplex est Liberi Arbirgin bomine consideration. Est enim Integrum. Corruptum, Renatum & Glorificatum. Nos verò breuitatis gratia, & vt ad controuersias præsentes, quam rectissime dirigamus omnia, solummodo de Corrupto & Renato libero arbitrio, Domino benedicente disseremus, vt illud nosce teipsum, & alterum quoque nosce Deum, paululum in timo re Domini expendamus.

Addimus & hoc, nos ample & do & rinam & sententiam D. Lutheri, Eliz postremi huius mundi, sin libro de seruo arbitrio contra Erasmum, in enarratione Geneseos, alijs sibris, summa luce & dexteritate traditam, ac indicare eam sententiam Lutheri, cum per-

petuo verbo Dei congruere.

DE LIBERO ARBITATO

Hac igitur in parte aduertendum est, nos acturos Deo aspirante de libero arbitrio corrupto nondum renato, seu quod nondum cæpit renasci, ne quis nobis calumniam struat.

Suntaurem accurate res ipsæ discernendæ, nemperes carnales, & res spiritualen& considerandum distincte, quid liberum arbitrium corruptum in rebus carnalibus, & quid in spiritualibus possir vel cooperetur, ne siat confusio rerum & verborum, & ne qua præstigiatoribus essugium seu elusio pateat.

3 Car-

Carnales res Lutherm vocat resinfra nos: Spirituales verd appellat res supra nos ad nostram conmersionem, regenerationem de salutem pertinentes.

DE LIBERO ARBITRIO.

Elisque verbis satis exaggerari potest, damnum illud ingens, quod peccarum toti hominis naturæ intulit: tamen certum est Deum ex immensa misericordia, aliquam rationem homini post lapsum reliquisse, qua à brutis differret.

Habet igitur in rebu carnalibu beme aliquan libertatem, id est, aliquod discrimen honestorum & turpium, & aliquo modo potest regere locomocinam, vt Lutherus inquir, eum posse oues pascere, mulgere vaccas, & simi-

lia quedam carnis opera facere.

Potest igitur, ve hæc planius esteramus, homo uon renaem, arbitrio voluntatis sue, aliquo modo prastate: Pharisaicam & Monasticam Religio-nem. Est enim illa ipsa iustitia carnis, quam Paulus Ethnicis quoque attribuit, id est, externa quædam morum gubernatio, etiamsa Pharisai & Monachiiactitent verbum Dei, quod tamen non intelligunt.

Politicam gubernationem iuxta leges. Disciplinam Politicam.

. 0 . 2

D. CONRAD. SCHLYSSEER. 135 Occonomica opera.

Artes liberales innenire, excolere, tradere, dec.

I LIMITATIO.

Sed notitiæ rerum carnalium in homine non renato, non funt plenæ. Nam facta feriptura vocat homines non renatos tenebras, mendaces, vanos, ho : est, magnæ & tristes caligines sunt in hominibus, etia in summis & cultissimis ingenijs.

Neque electionem aut iudicium in rebus carnis, homo integrum habet. Sæpè igitur in illis ipfis rebus carnis, iudiciú humanú errat.

Neque dexteritas, vis aut potestas in perficiendo illud quod cognitum & electum est, in homine non senato, plena est.

Consideranda igitur sunt impedimenta, que bonam eriam carnis Proæresin turbant,

impediunt, euertunt non rard, Vt:

1. Malitia & peruechtas ingens propriæ naturæ humanæ, quæ vreft peccata diluta & depranata Totaita ad pellima quæq; promptiflima eff. Sic Ieremiae inquit: Peruerfum eft cor bominie, Et Mofes, inquit Genef. 6. & 8. Omnis cogitatio cordis humani ad maluprona est ab adolescëtia.

2. Exempla immundi & peruerlissimi mundi aut dinersa indicia, quæ mirabili falcino homines aliò trahunt. Sic Panlus dictum communi sermone tritum citat: Corrampant banes mores collegnia prana Corintà. 15.

3. Diabolus efficacissimus est in Filijs ineredulitaris, imò & pios, in ipsis carnalibus & 16 DE SYNERGISTIS,

mundanis cebus frequenter fallit, seducit, implicat, antequam technas Diaboli animaduertant.

II. LIMITATIO.

Non eft libertas voluntaris par aut zqualis ad vitia sen ad peccandum: Etad virtutes seu ad recte faciendum. Nam natura humana ad vitia multò est procliuior, quàm ad virtutes. Peccara enim innascuntur natura nostra & fine præceptore eiusmodi fructus pessime arbores vitro gignunt. At virtutes etiamsi insit quibusdam aliqua inclinario peculiaris natura : tamen fine institutione & cultura non effici possunt.

III LIMITATIO.

Eriamsi homo non renatus potest externa quædam open, ratione naturalis arbitrij, aliquo modo sacere : tamen ea non sunt spirituales actiones, quia ibi nondum est Spiritus fanctus, nechdes in Chrifum.

Potest igitur homo non renatus, ingredi templum, audite sonum verbi Dei, legere Biblia, canere cum alijs sacros Hymnos, preculas ore recitare, loqui de rebus dininis ex Biblijs ; veruista omnia carnaliter tantum ac nondum spiritualiter, quia nondum accepit Spiritum, qui per VERBYM DEI cor intelligens dediffet.

D. CONRAD. SCHLVSSELB. 137

DE LIBERO ARBITRIO CORRYpto in rebus spiritualibus.

I Am cardo ne gocij in hoc puncto vertitur, quid corruptum hominis arbitrium in rebus spiritualibus, hoc est, in conversione aut regeneratione hominis possit agere, conari, cooperativel in intelligendo vel in apprehendendo.

Hoc autem loco sententiæ in tres partes

Scindantor.

Quidam crim affenerant, voluntatem naturalem & nondum renatam omninò posse conari & cooperari, vt Pelagiani & Sophista.

Quidam dicunt voluntatem non renatam, nihit omninò posse cooperari in rebus illis di-

ninis, vt Latherus.

Quidam resugientes abissis, ac medietatem ampletientes, contendunt, aliquid saltem, modiculum, perpusillum posse naturalem voluntatem in

fui conversione cooperari, vt Erafinu.

Prinsquam antem rectam & veram sententiam consirmemus, qualdam propositiones premittendas censuimus, ve quantum in nobis est, tum suspiciones antevertamus, tum capillationibus ansam præcidamus: sunt autem istæ.

I. Conuerfionem & regenerationem hominum fieri per verbum Dei & Sacramenta, non Enthusiasticis speculationibus sine Verbo. Nam hæc media Deusipse regulári & vistato modo convertionis constituit & destinanit,

11. Oportere in falutari connettione ad Deum, mentem intelligere res factas, voluntarem amplectiverbum Dei, & fibi applicate, cor acquiescere promissioni gratia.

111. Furiose & rabiose, & fine panitentia repugnantes verbo Dei & Spiritui fancto, no zegenerari aut conuerti. Nam vox Dei perspicua est, Qui talia agunt, reguum Dei non pessidebunt. Galas. 5.

1111. Illum posse aliquo modo intelligere & apprehendere, qui habet initia renascentia, etiams persecte renatus nondum sit.

Ista extra omnem controuersiam ponimo: Nemo igitur in eis vel ex suspicione præpostera, vel ex odiosa calumnia, nobis lité intendar, sed intra metas collationis instituræ sese continear.

Quæstio antem præcipus inter nos agitatur in præsontia; an home suis naturalibus viribus, & qua nondum caperunt regenerari, Spiritui sansto, clamanti per verbum in aures, aliquid saltem in conversione sui internè cooperari queat, vel mibil?

Item, Si verbum Dei salutariter intelligere & apprehendere incipiat mens & voluntas humana, vnde fit bonus ille intellectus, & bona illa voluntae? Sint no en naturali dono, quo bomines en veero matriv nasciltur, an fint en nouv Spiritus sancti dono & operatione, fou regeneratione, quod openiu segnificati sime dicitur.

D. CONRAB. SCHEVSTEE. 19

Noc est disceptario, inquit Lutherus, contra &rasmani, quid ante regenerationem, aut quid post eam
postir bomo. Sed quid in ipsa connersione & regeneratione postit sui naturalibus viribus, non per renonationem Spiritus sancti, sed fais in dininis proprije
viribus ?

Diserte autem asseueramus & profitemut, ex verbo Dei cum Luthero & Ecclesia Christi recte sentiente: Hominem naturalibus suis viribus non posse intelligere, net posse apprehendere verbum Des auditum & traditum, mis Deus tum cor ipsi aperuerit, tum mentem & voluntatem regenerauerit, vt assentiantur & apprehendant.

Hanc a Jeuerationem ita probamus,

I. De Noticia. Humanam rationem per le, res diulnas, ad falutem hominum pertinentes ignorate, certum est. Nam Paulus inquit: Loquimum fapientiam, que abscondita est. Item, Quam nemo principum buim seculi cognouit. 2. Cor. 2.

hominem suis Adamicis, & nondum tenatis viribus, no posse intelligere, manifestum est, Nam Paulus inquit: Animalis seu naturalis homo, ea qua sunt Spiritus Dei, i diraru, prorau, No potest intelligere, Na non solum tenebux, sed etia auerasio métis id non sinunt. Vnigenitus, qui est in sinu Patris, reuelans nobis Dei mysteria, sic inquit Qui ex Deo est, rerbis Dei audit, proptere à vos no auditus qui a x Deo non estis. Iob. 8. Duplex est enim auditus

verbi

perbi Dei. Vons quidem carnalis fine externus, quo aures externo sono percelluntur, sed cor non capit verbum Dei salutariter.: Alter verò est spiritualis, sine internus, quo mens salutariter assentitur, & cor ampleoticur verbum salutis.

Christus porrò in parabola de semine, & in primis de via trita, quid Adamica vires audito verbo possint, perspicuè demonstrat.

Pharifæi olim, & Pontificij hodiè maximis studijs Biblia legunt, audiunt & docent, sed non intelligunt, quia non sunt Spiritu san do illuminati, qui per verbum corda illuminat.

ratem aut cor suis Naturalibus vicibus verbum Deitraditum atque auditum capere, apprehendere, amplecti, sibi applicare, acquiescere ci salutariter: ex verbo Dei perspicuum est: Nam Paulus ex tertio calo hanc do ctrinam adferens perspicue inquit: Naturalis bums, i si spirutus Dei. Sultitia est enim ei. Hoc sulmen predicatores capacitatis Adamic e, q quidem ad res dininas attinee, attété observare decet.

Huc pertinent & aliæ declarationes, quas verbum Dei copiosè suppeditat, vt: Homonatura est inimicus Dei, és alienatus mente à Deo, Ephos. 4. Hæenon tantum diountur de ijs, qui verbum Dei non audient, sed etiá quibus verbu Dei per Spiritum sanctum, mediatè tamen, hocest, per prædicationem traditur,

quem-

quemadmodum & Christmi, inquit : Ver non auditi me, scilicet docentem. Imò criminabantur eum, vt qui ex Diabolo loqueretur, blasphemaret Deum, eamque ob causamè templo eum tanquam hæreticum excutiunt, excommunicant, ac tandem veluti blasphemum ac seditiosum in crucem agunt. Bellæ vetò à Naturalium virium in rebus divinis actiones & cooperationes. Ram. 3 striptum est, estimate carnis est immicitia aduersus Deum. Quomodo igitur sensus carnis, vt sunt Mens, Voluntus, Cor, cùm sunt & dum sunt inimicitia contra Deum, sententire & operationi Dei, ex sese cooperari poterunt?

Homo Naturalis est in peccatis mortuus corans
Des. Ephes. 2. Id verò non est sic tantum intelligédum, quòd homo sit reus mottis, seu causam mortis in se habeat, sed etiam quòd spirstualiter coram Deo sit mortuus, hoc est, vitam spiritualem, neque in mente, neque in
voluntate, vel corde habeat. Vita antem nous est
ex operatione, regeneratione & dono Dei, Ephes. 2.
Rom. 4. Qui mortues vinificat. Quomodo igitue
mortuus spiritualiter in rebus spiritualibus

cooperari poterit?

Homo naturalis est venundatus sub peccatum, seu est mancipium & serusu peccati, Rom. 7. Ergd peccatis totus perditus, non potest Deo in rebus spiritualibus coopetari, nisi fuerit liberatus ex ea caprinitate, & seruitute. Iob. 8. Rom. 6.

Homo naturalis ita describitur, quodre-

tum fignieură leu tota Massa, cerdii bamani sit mă la aumentute. Gen. 6.8. Et leremias inquit: 2.17. Cer Hominis persersam est. Quomodo igitur malum & persersum cor suis naturalibus viribus, Deo posset în rebus spiritualibus cooperari.

Imò prophetæ, cor humanu naturale, lapidenm ferreu & adamantinu vocat, & Christus via erriu tor nominat, hoc est, duru, & non capax seminis seu verbi dinini. Quomodo igitur in rebus dinin. cooperatetur? Imò granssimè conquitur Dens in Prophetis, se non modo contêni, proposita sua doctrina cœ lesti, sed etiam se sua percusionibus & plagis nibil prosicere aut obtinère se segi am desatigatum esse verberando. Esa. a. ser. 2.5.12;

Christm, Iohannes & Paulus testatur nes esse tenebres. Quidverò tenebre, luci dinine cooperari
possunte Lux enim discutit tenebras, non adinuatur lux à tenebris. David inquit: Omnis homo
mendax. Quid igitur mendaces veritati cœlesti
cooperaré turs smò veritate illucescéte, mendacia cedere coguntur. Sic David inquit: Pfal. 13:
ll'amine oculos meas. Item, Tussuminas sucernami
mean. Domine Dem mem illuminas tenebras meas,
psast. Ergò te statur se cupere illud sibi diuinitus dari, quod non habet ex aut per se.

Christu & Propheta testantur nos esse unes errates
è perditus Psaltori que renti, & volenti e a comprehendere, humerisq; suis ad gregem reportare cooperatur? Imò nos amisso quoq; Grosso Christus coparat, quem materfamilias ac-

cenfa

D. CONRADI SCHLVISTER 145

censa cadela, & scopis acutis sedulò quaritat: Ille igitur grossus puluere te cus, quid ad sul quasiumus inquisitionem aut inventionem cooperatur? Si verò aliqui excipiunt hominem non prorsus Grosso similem esse, hi expostulent cum Christo, qui eum sic nominate voluit. Credimus autem simpliciter, quod Christus sit omnibus philosophis sapiention.

Scriptura conclusit omnes sub incredulitatem, hocest, omnes bomines naturalibus suis viribus sunt increduli. Quid igitur incredulitas virium humanstum, in rebus diuinis spsi Deo, vbi de Fide agitur, cooperaretur?

Sine Fide nemo potest ampletis verba Dei, nemo potest acquiescere promissioni gratia. Sed 42 damica seu naturales vires hominh non sans sides, neo habent in se vilas scintillas aus micas sidei. Nã supra ex Pauli asseueratione apdiuimus, hos mines naturales no intelligere, nec capere res Spiritus Dei. Ergò vires naturales non possunt cocurrere, in intelligedo aut apprahédendo res salutio nostra.

Fides est don a Dei, hoc est, no qualitas naturaliter homini corrupto innata, nec coparatur vilis viribus aut operibus humanis: sed est mera ac gratuitum Dei don a, teste Christo de Apostolo Tobranne 6. Fbil. 1. Col. 2.

Estigitur veritas diuina, simplez, recta & immora: Data Fide apprehendut homines, non data side, nihil capiut homines, de rebus diuinis aut de salute æterna. Quomodo igitur veteris Adami vires in reb. illis Spir. eooparetue-

Achil

Achilleum Lutheriaduersus Etasmum ata gumentum notum est. Si homo revatus babet in so naturam malitiosam recalcitrantem subinde Spiria tui santo Ergo natura nondum renata, multo vehementim id facit.

Ha ctenus ex verbo Dei, non ex Aristotele, aut also principe huius mundi, ve Paulus nominat, clarissimè probauimus ac demonstranimus, Adamicas vires, non posse Den in rebus dininis ac spiritualibus vel multum vel parum cooperari, antequam renascantur.

lam alteram Propositionem, Deo inuante, demonstrandam suscipiemus, nempe: Deum ex immensa misericordia, propter meritum Christi, dare nouam sucem menti, nouum velle voluntati, nouum restitudinem cordi, idque per verbum suum & Sacramenta: & tum intellectum incipere res Dei intelligere, & spiritualia dona apprehendere.

Probationes ex verbo Dei funt ifta.

Pfal. 51. Cor mundum creain me Dem. Ergò Deus creatin homine corrupto cor nouum, quod absque illo creatore nouum sieri nequit.

Dominus. Ergò cor ignorat Deum, quod ad essentiam & volútatem propiciam, nisi Deus cordi dederit, idq; per ministerium verbi.

lerem. 32. Dabo en cor vnum, & viam vnam, vt timeant me vniuer fis diebm. Item, Timorem meum debo in cor corum vt non recedant à me. Non tan-

D. Connad. Seniyistin. 141

tum igitur donum Dei est predicatio verbi diuini, sed etiam vr Dominus Deus, verbum suomin cor ipsum largiatur, arque essiciacia

eo timorem etgale.

Ezech. 11. & 36. Dabo vobii cor nauim & Spinitum nounm ponam in medio vollri, & anferam cor lapideum do carne voftra, & dabo vobii cor carneum; & Spiritum meum ponam in medio vollri, & faciam re in praceptu men ambulctii, & indicia mea cultodiacio & operemini.

leron.s. Converte me Domine, & connertar.

Ieban s. Dedu sie petellatem, filies Dei fieri. Ergő Deus eum potestatem benigue largitut. Ho. mines verő cottupti éam potestatem ex se non habent.

Irem: Qui non ex languinibas (non ex naturali propagatione) neg, ex voluntate carnis (non ex Adamicis led naturalibus viribus voluntaris) neg, ex voluntate viri (non ex conatu, arinilu, nucu cuiuiquam) fed ex Des nati funt. Ergò est regeneratio mera, quam Deus ex imméla mifericordia & omnipotentia in homine operasi tur ac perficit:

Inhan. 3. Nisi quis natur facrit dennà neu petest via derergum Des. Ergò vires naturales in regenetatione hominis nihil cooperantur. Nam regium Dei nomo videre potest, nisi renatus. Sedvires naturales non sunt per se renatæ: Ergò de regno Dei nihil possunt videre, id est, nihil intelligere, neg; apprehendere, nisi

tenquate fuermt.

Item!

Item, Quod natum est de carne, care est, & quel matum est de spirita, spiritus est. Ergò caro non potest res spiritus es capere. Oporter igitur primum, hominem ex spiritu natum este, qu'i spiritualibus assentiatur.

Matth.13. Volis datum off mife myfleria regni calerum lain fi datum oft iphs noffe: ergo viribus naturalibus, cam notitiam, audito verbo Christi, non apprehenderunt, neq; cooperati funt Deo. Est enim donum per gratiam.

Matth. et. Renelafti es perunin. Icom, enivelherit

film renelare.

leb. s. lta & filmi, ques vult vinificat.

lob J. Sives film liber querit, verè liberi ellis. Sunt ergo homines, cum suis naturalibus viribus captini, mancipia sathanæ, serui peccati, neq; postunt quiequa in reb. spiritualib. consentire aut cooperati, nisi sint liberati ex ea captinitate, & sicuralibi inquit, renati, ac spirituales effecti.

in loco, fine me mibil peteffit facere. Hocautem in loco, fine me, no significat idem, quod potestis quidem aliquid, sed non soli, verum mecum, nam Christus testatur eos prorsus nihil posse, sed se totum præstare, octanquam vicem præbere vitam ocsuccum palmiti, ve possis fit fructum ferre.

Act. 16. Dem apprichat vor Lydia parpurarie attedere his, que incebantur à Paula. Ergo ipia no mox Deo vocanti pet verbu cooperabatur, sed Deus el pris aperiebat cur, ve posset attedere, non ar-

D. CONRAD. Sent LVIII. 147 tentura vnqui, nili Deus cor prius, vtalias loquitur S. letiptura, nonum in ipla creaffet.

Johan 1. Serme messe new rapit in vobit.

2. Cer 3. Dei agricultura este ; Dei adificatio estina Quid verò ager cooperatut agricola velarati vel seminanti vel oceanti s Quid domus operatut architecto?

2.Cor. 3: Nonfufficientes (la arti) identi fumnu cogitare aliquid à nobis, quafi ex nobis: fed izareris, sufficientia nostra ex Deo est. Ecce nostram idoneitatem: Non cogitare possumus aliquid à
nobis, quomodo igitur cum illa nostra naturali idoneitate in rebus spiritualibus cum Deo
oper tremur? Necesse est igitur, veille prius
nobis cam facultatem benigne largiarur.

1.Cor.4.Quid baler qued no accepifii Loquitur

A Cer. 4. Dem, qui decit de tenebris lucem plendefeere, ipfe illuvir in cordibm mostris, ad illuminationem feientie gloria Des. Ergò tenebræ cordis nó posfant luci dininæ cooperari, ac si debet cooperatio fieri, necesse est prius lucem datam esse cordibus nostris.

Ephef. 2. Dem qui dines est in misericordia, propter magnam charitatem sum, qua disexit nos, ér cum esfemu mortui percario, comunssicanis nes. Morruns ergà non cooperatur suis naturalibus vitibus, in rebus vitatuis print sit viniscatus.

Phil. s. Qui capis in vabit opin bennm. perfidet vfg, al diem lefte Chrift.

Atem, Fobis demaram off pro Christe, non felum

rin comerclatic selve enempre illepationini. Hie nullius cooperationis mentio sit, sed Deo adscribitut, Fides & Constantia incruce, quod videlicet nunquam fuissent illi Philippenses, negi credituti Enangelio, negi vllas verationes proprervetitatis confessionem perpessus ri, mis cis suisses deo donatum.

Irem: Demest, qui operaturin robis, & relle, & essicere pro beneplacite. Ioban. inquit. Non ex roluntate carno. Moses quoque : Non est rolentu. Ergò nulla est cooperatio in rebus spiritualibus, mis Deus prius dederit bonum velle.

Hæc & alia compluta testimenia, quæ passim in sacris litteris occurrunt, nos miseras Dei creaturas erudiunt, ve Deotribuamus conversionem & regenerationem hominis totam, neque vinbus maturalibas, cooperationem, antequamillæ vires cæperint renasci, aut bonæ sieriadscribamus vlam. Nam si aliquam eis vendicaremus: vergeret id in summam Dei ignominiam, & hominum inanem ac permiciosam iactanatiam.

Hæcautem fiant in vobis, & quidem fiunt per verbum Dei & Sacramenta. Nam persplaenè Paulus, inquis: Ecclefiam mundatam aqua per verbum, Ephel. 5. Item: Fides ex audum est, andrem autem per verbum Dei, Roman so. Item, Regenuit nes Verbo veritatis.

Hunclime illæ luculentæ & veriffimæ ex-

plicationes Lutheri (quem quidemadistius quoque doctrine illustrationem peculiaritet excirauit Deus) quarum aliquot infrain Hy-

pothefibus afpergemus,

Supereit, yt & hanc pattem ad explicationem nostræ propositionis pertinentem, itidem ex verbo Dei pancissimis probemus, nempè; Cui Deus non largitur ex gratuita misericordia per verbum, nanam lucem mentis, & nonum
velle voluntatin sencorduseum nec invelligere, noc capere seu apprehendere res spirituales ad suam conucrsionem, regenerationem as salutem pertinentes.

Testimonia ex ore Dei funt ifta.

Dent. 29. Non dedit volis Dominus cor intelligent & sculos videntes, & aures que possint audire, vsque in prasentem diem. Deo igitur non aperiente ocu-los, aures & cor: Quomodo videre vel audire & intelligere homines suis naturalibus viribus, verbum Dei poterunt.

Matth. 13.18 autem non est datum, scilicet:nosse mysteria Dei. Loquitur autem de illis, qui externum sonum verbi dinini audiebant ab ipso Christo.

Matth. 11. Abscondissi bet à septentibu, & prudentibu. Ergo catnalis sapientia & prudentia nihil possunt cooperari Deo verbum per prædicationem proponenti.

Hoctamen monedum est, non esse Deum autorem, necadiutorem, necs approbatorem peccatoră, pertinacie, furoră, Pfels. Sed peccata effe ex Diabolo & hominibus. Genef. 3. Ofee13. Rom. 5 loher. 8.

Nec Deum effe accepterem perfenarum. Roman. 2.

Gal 2. Col.3.

Et phrases: Indurabe cor Pharasul. Item, Ne tos inducas in tentationem, permiscue accipiendas este, et notum est.

Diferte aut & verbis minime dubijs repetimus, ne preter causam aliquis noscriminetur.

Exmisericordia gratusta, propter Christum nos eligi, vocati, & connerci: Non ex aliqua personarum humanatum prærogativa, aut actionibus humanis, sue precurrentibus, sue concurrentibus, sue sequentibus salutarem conversionem.

Denn velle, vt omnes bomines falui frant, dr ad agni tionem vericatis veniant, 1. Timoth. 2. Viuo ego noto mortem percatoris. Ezech 33.

Dominum nostrum lejum Chriftum fatufeciffe pro omnium hominii peccasus, ac redensife omnes. Eja. 33. Inhan.e. Timoch.2.

Sed illes tatum potiri vita eterna, qui creduntin Christum, & illos damnari, qui non eredunt, teste Christo. Qui credit in me, habet vitam eternam, qui verò non es edit, non habet vitam eternam, fed ira Dei manet super enm. lob. 3.

Deum vocare & couertere perverbu & laeramenta, lieur Saluator munds inbet Apostolog decre Enangelium & bapsizare oes gentes, Matth. 28. Vocare autem & convertere Deum pro

fus

finelementia quoscunq; vult, & punire exira & inflo indicio, quoscunq; vult. Necessenec amorem Dei voluntatem, nobis in verbo suo non reuelatam inquirendam. Id quod Paulu monet: Tu qui es, qui respondent Deo? Item, Desu relant oftendere iram ér notam socre potentiam sua, sufinant in multa patientia, resant apparata in interium, vi ostenderet diunitas gloria sua in vasa miserium, vi ostenderet diunitas gloria sua in vasa miserium, qua praparatai in gloria.

Deum præteres confirmate & colernare in renatis & connectis dona exmilericordia ex-

hibita

Nanc insuper prinsquam ad hominem renatum progrediamur, de quibasdam locurionibus panca monenda duximus, ne hac criam in parte, non necessaria pugna moueantus.

Panlminquit, Rom. 17. Logem in membris fuir repugnare logimeris fue, & caprinare euro lege peccati.

Item, Rom. S. Sensus carnis inimicitia est, aduersias Deum. Hinc Lutherses inquit, simul signi ficans, quam pauci sint, qui acceptent, Repognante scibicet libero arbitrio, cui usuis vila est alia, quam ve reguante super ipsun satana, ettangratiam & spiritum, qui legem impleat, respuat. De servo arbitrio, Tamo g. fel 201.

Item, fel 223. Certum eft, liberum ar bitrium nibil effe alind, qu'am fummum bostem institue & falutio

homane.

Atqui non fun e pares ant cadem arationes:

Werer naturales in bomine nondum renata, repaguant Spirithi fanito.

K 4

Pire.

Quod enim hoc har exinnata malitic facre fitere & exempla omnium nosti um docent. At debere hominem pugnare, fremere, forere aduerías Deum, neg; facre litere docent,

neq; vllus fanus probate poterit.

Distinguenda igitur est ella naturalis absapia seu malitia seu inimicitia potius contra Deum in omnibus hominibus, à propusito & à ince ipso, hoc est, an sit recam vel non
semper ei indusgendi. Natura quidem des
pradata hoc vitium inest, ve res Spiritus Dei
pro stultitia habeat; sed Spiritus sanctiopus
est, ve hominem connectat, & exmalo velle
homum velle efficiat, ex corde malo cor bonum creet.

Certum suimelt, cum qui repugnanti cilli perdit c natut e line poenitei ia in sulgeat, non effe conversium.

Manet rainen etiam in renatis aliquid reliqui, de illa vitiofa vitiofa natur a repugnătia; quia vetus homo inchoata regeneratione in hac vita, non penitus extirpatur, sed Spiritus reluctatur carni ve no dominerur, ac quotidie precătur pij, no tanto ve Dominus Deus ipsie sdaugest fide, sed eria ve infirmitate illa mazimă, q seeum in carne circumferur, elemeter condoner, & filij sui languine & Institia regat.

Comparatio de tranco in hac doctrina viurpatur à Lusbero To.4 Aen.fol.640 famos fimiles finiti

deformate emailes medic.

Ibidem fol. 534. In Theologia bores off vere flatua falis, ficus vers Loth.

Sic & Chriffm & Baptifla vocant bominem ma-

lamarberem.

Maias & Paulus Rom. 9. vocant beminem LVTVM.

in manu figuls.

Respeciendum autem est ad intentionem comparationis, quis non et nonnulli criminantur, homo rationalis in omnibus est trunco persimilis. Sed eatenus à Deo lutum, & mala arbor, & à Luthero truncus nominatur, quatenus se utitruncus semetipsum instatuam pulcram sculpere ne quir, smò ne cooperari quidem sculptori, ita nec homo suis naturalibus viribus seipsum regenerare aut saluare, imò nec cooperari Deo regeneranti poscie. Quemadmodum enim Deus initio in viero matris nos homines creat & format, fine cooperatione nostra: Ita quoque nos per aquam & spiritum recreat seu regenerat, ficut pulcht è Preser inquit:

Varg, wanum exfrallo fingit virtute creaudi.

Item, I'nu qued fectt, reficit.

Alias verò extrahant istius comparationis metam, non opus est eximia & recondita sapientia, ve secundum alias notas & proprietates homo à truneo discernatur. Nam homo
viuit, truncus non, homo est rationalis, truncus no, homo habet corporis membra, truncus non. Hominem Deus regenerat, truncus non,

K , Quod

Quod Christas inquir, compelle intrare. Item, quod leremias inquit, ugem esse maleum contenterm Petras, de similes iocutiones, nemo dubitat de ministerio verbl, de Spicitus sancti operatione, intelligenda esse, qui quidem ex inimicis Dei amicos Dei esticit, ex alienis mente à Deo populum spontaneum, ex ist qui res spiritus Dei pro mera stultiria habent de aduersantur, ampledentes, admirantes, de predicantes sapientiam Dei.

DE LIBERO ARBITRIO

Q'o n adrenouationem hominis lustifipertectain hac vita sed inchoata tantum. Primitias enim solummodo Spiritus accipimus. Ac necesse est per omnem vitam, Spiritum aduersus carnem luctari. In resustectione autem, renouatio corporis & anima nostra per Christum absoluctur.

Due igitar luc tenenda funt. Primins in homine renousto elle iam per Spiritum fanctum aliquem cooperationem, in cultibus

Deo prættandis.

Alterem est. Eriam nouam illam obedientiam non esse perfectam in hacvita, neg; respondere integræ legis diujnæ obedientiæ, nec posse opponi iræ & sudicio, quia homo non est perfecte renouatus i a hoc mando.

Cum

D. CONRAD. SCHLYSSELE. 159

Cum igitut de homine rénouito loquimur, qui est templum Spiritus sancti, satemur tres causas in noua obedientia concurrere, vipote.

spiritum sandam habitantem in pijs, illuminantem mentes, ac regentem corda corom. Nam sine hoc numine, nihil est in homine.

Verbum Dei lucerna pedum clarissima, quod pijs non cantum in autibus sonst, autin lingua hæret, sed etta in cordibus ipsoru regnat.

Le ment renenata, Spiritui fancto & verbo

Dei obtemperans.

du-

di

cm

nis

ijs

int

å

Ac pij quidem semper orant Spiritus fandi illustrationem & gubernationem, eique dona omnia & salutates actiones suas acceptas ferunt & adscribunt.

Et Christus inquit : Nonvos e fire, qui loquimini, fed Spiritm patris vestri, qui loquieur in vebis, Matchei 10. Rom. S. Accepistis Spiritum Filiationis,

per quem clamamin , Ablia Pater.

Deinde etiam de lua imbecillitate, pij quotidio gementes conqueruntut, Panho inquit: Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mento mea, & captinentem me legi peccati. Itema, mente fernio legi Dei a carne ante legi peccati, Rom.7.

feltus fim. Sequer autem, fi que mode apprehendem, que mode apprehenfus fum à Christe. Phil.z.

Hæc prolixins hoc quidem in loco exponere nolumus, quir funt manifesta, & ad ea, quæ restant, Deo duce, properandum est, &c.

ANTITULIES.

IAM sententias verz & sanz doctrinz, in Thesi à nobis expositz, contrasias, bona si le enumerabimus.

Regeinmigitur fequentes errores.

4. Næuralia beminis p.ft peccatum manfifein-

3: Homines ex vecro matrum nascentes, tam esse pradites libero arbitrio, quam primi parentes aute lapsom.

3. Hominer nen peccare ex natura malitia, fed

tantum exemple ant initatione ade.

trem, tiomines non renates poffe legem Dei implepe, ettam finegratia & Spirita fando, ve Pelagiami docuerune.

- ve Manich ei infanierunt.
- 3. Fate queden idell, Des ficvalente, & cogente, beminer peccare, ve Stoici fomniarunt.
- 4. Peccatum originis in homine offe veluti alium in magnete, que impediatur, no forrum attrabere poste, sed coremoto, magnetem iteram vim fiam exprore.
- 7. Expectate origini hominibu tautum effevulum qualden inficiam, seu merbam africiam. Nam peccatum originis primum est desectus vel prinatio summarum rerum, que sunt amisse, quasque ex prima Dei creatione & ordinatione omnes homines habere debebant. De inde est horribilis depranatio, corruptio &

D. CONRAD. SCHLYSIELE. perversio totius hominis in superioribus & inferioribus vitibus & potentijs. Itaque nequaquam extenuari debet

2. Nullam effe libertatem voluntatis bumana, in

rebu carnin feu toundanis.

9. Plenam & perfeltam effe cam libertatem carnin

in homine corrupto.

20. In rebut firitualibus, boc est, in fin regeneratione ac connerfiche , boninem corruptum , fus naturalibus viribus aliquid faltem mediculum, panxillum, languide poffe cosperari at q, annuere.

Nonenim quæritur, quod læpe repetendum eft, quid vires, que coperint renafci, pollint led quid vires naturales ibi in rebus

piricualibus poffint?

11. Poffe bominem corruptum fuis naturalibu vivibue, non falum attendere verbe Des, verum etiam

illud intelligere.

12. Hominem faciendo qued in fe elt, poffe ad gration Del fe proporare, Et Deumei dere gration. Ldem , liberum arburium offe facultatem fefe applia tandi adgratiom.

13. In bominibu ipfis que ad vires naturales, effe tanffam won mode receltionis, fed etiam receptionis agud Doum, fi non omnino, faltem aliqua ex parte.

14. Tres cauffas agentes, in regeneratione as conerfione bomini cocurrere Sp. fanelli excisante, verbu fona voluntate hominis apprebente Intelligicur aut & terria causa agent, seu cooperant, de naturalibus seu Adamicis viribus hominis, quod ex intelligant, attendant, apprehendant verbund

bum Dei sus quadam virture ac potentia qualicung; à parécibus accepta. Nec est queflio, ve paul à ance diximus, quid vires ille renate, aut que coverent renalci, agant aut conecur per Spiritum fanctum. Sed quid ex fua namirali dynami ac vi valeant, cum Spiritus Dei & verbum ipfins operantur.

19. Frimas quidem Spiritud fanttas ficundas verd carnalibus vivibus in rebus illu dininu attribuere, con-

ers Panliem & Lathernin.

16. Hominem renatum poffe legem Dei implere, Papiftæ, Schuuenckfeldiani & Anabaptiftæ.

17. Nimit tennibut verbir vei, qua granitati refum non respondeant , vel generalitatibm res iller fummar fraudnleuter innoluere , obfentare, Gres thurnes gignere, qui ad vernique pedem apri videantur.

Argumentis porrò patidillimis, Philofophiam magis quam fynceram Theologiam redolentibus, vires adamicas in rebus diumis, velintelligendis, vel apprehedendis comendare quidam student, nos aliqua salté firingemus.

r. Dem pracipit credere, mandat bot facere. Ergb bemo fuis naturalibas viribas & nodum renonatis viribin , in rebin dininis , faltem aliquid aut modicidism pueff. Hocita foluit Lutherus, à madato Dei, ad possé hominis non valet consequencia.

2. Sinuffatif cooperatio retern adami cum fuis naturaliburviribus, in redus dininis, nulla poteil effe lada Respondent lacra litera, caro concupi-

icit

D. Connan Southern if

scitaduersus Spiritum. Artende igitur quid carni Deus tribust. Deinde inquit, Spiritus concupiscitaduessus carné. Ergo homo naturalis non habet suctam contra carnem in rébus spiritualibus, niss prius ex Spiritu natus sucre, reste Christo Ishen 3. & Paule 1. Cora.

2. Dem eit perfonarn accepter, fi non inell bomiel animali, nondum renonato, aliqua vis aliquento. hum apprehendenderes spirituales. Respondervox Dei, non est volentis, non ex voluntate carnis, rebi daram eff. In quis es, qui sefponder Deo ! Vittificat quos vult, mifericordia compledirur quos vult, & punit its quos vult, & samen non eft corporations. Omnes enim omnium gentium peccatores gratis propter Christum, credentes in eum vult recipete. Et omnes omnium gentium peccatores non agentes pæpitentiam, & non credentes in Christum vule damnare. Sic ex voluntate Dei reuelara sentimus, arque eas metas non excedimus. lam qui volet occulta mysteria Dei extra verbum scrutari, enoletin colum suo periculo. Sel caures (ve Augustinus inquit) precipitium.

4. Nullumerit diserimen Electorum & Lameandorum, si non est in naturalism facultatism via quedom ex parentism propagata, qua assentiamur in resin diciniu aliquantulum saltom, sen an-

Augmate,

Respondet verbum Dei. Primam non est ex voluntate carnis, sed ex regeneratione De illa facultas seu vis credédi. Deinde qui credét funt electi, qui verò non credunt, condemneti. 1660. 36. Nogæ igicur funt, que de contradictoris voluntacións Del ad ferencur, fi non relinquatur veteri. Adamo que dam visinapprehensione recum durinarum.

p. Deleter findium antiendi & defecterdiversale Dei finomeil in homore Pfechies, vo queda naturalis aerendendi, intelligendi, apprehendendi res firitanles performation. Resp. Christius qui ex Des el versión Dei andit, qui verò non ellax Des, se licet renatus, person Dei um andit felutariter. Andit qui dem & arrendit carnaliter et Phanilans, sur Monachin, sed no audit et Lydia purputares, cui Deus aperiebat cor sine qua apertione, sine exessione nom cordis et Danidlaguira, verbui Dei non potuitset salutariter capere.

Brà inquiut, am est authent au verbam Dei, de expediant partur perature; de metu redenti. Respondentus. Suite gradum criminator. Nosi Deum blasphemare. Non hoc sequitur. Imò quia ministerium verbi divini est officina, in qua Deus hominem benignè regenerat, idrò Deus vult, ve saum verbum au-

dias & facramentis ventis.

Resicimus igitur denique hacin parre Enéhnsiatmum Anabapristicum, Schnuenckfeldieum, aliorumq; phanaticorum omnium quocunq; nomine celeantur, qui fingunt, sine verbo Dei & sicramentis ei anneris, proprija quibusdă speculationib, vel raptib, violeus, homines ad Deu couertiae regenerari.

D. CONRAB. SCHEVSSEES. 181

HYPOTHESES.

V Tinprimo Artigulo non omnes Antitheses discutiendas & probandas sumpsimus, sed eas duntaxat, quæ in controuersijs
harum regionum versantur, vti iussi sumus
ab illustrissimis principibus: Sic & in hoc capite Deo nos regente, eandem rationem obsecuabimus, & corruptelas ipsas seu hypotheses nudè ac simpliciter propter collationem planiorem adsignabimus.

I. CORRYPTELA.

Hominem naturalem respectu naturalium virium ac nondurenouatarum, posse in sui connersione aut regeneratione, res Des attêdere, intelligere, apprehêdere.

Sic doces D. Pfeffingerus in appendice fun disputa-

Neg, aliad erat propositum mibi ad probandum; quam voluntatis vsum aliquem esse reliquum, neg, naturam deletam aut exstinctam, sed corruptă atq, miserabiliter deprawatam post lapsum, vt quamui per se illa quide & propriss viribus integritute recuperare no valeret, neg, surgere post ruinam: tamen queadmodum doctrina attendendo intelligi, ita assentiendo obtemperari alique modo posset. Ista sane est admodum seruilis libertas, & arbitrium pene alienu. Nisi enum respiceret oriens ex alto eos, qui in tenebris & vmbra mortu sedent, nunquam neg, aperiretur oculi vllorum, neg, lux vita posset contingere, sed ad respectum arientu aspicure, & aluse non aucrti omnino oportet eos, qui é in

tumine aterni Dei & foledore vultus ipfine volunt anti-

Item, Proposit. 13. Voluntas non repugnans, sed vicung, iam manienti Spiritni sando obtemperans.

Prepofit. vo. Voluntas non est ociofa, fed languide

Proposit. 34. Tribuimus aliquam Synergiam volantarinostra, videlicet qualemcung, assensionem & apprehensionem.

Item , in libro Dochmals grundlicher ber riche An. 1555. exculum H. 3. expresse Syner-

giam tutatur.

Major fie Scribit in Howil. 3. feria Pentecofles Ee. g. Quoda, (verbum) immenfa bonitate fic tradidit, vt anderi & intelligi, a nen repugnante ant farenter il abijciente pofit , addita dulcifima promifione, fed in audientibus & volentibus id amplette , fimal prafensem & efficacem fore,in docendo & illuftrando verbo, er in innandis amplectentibue. Irem, Gg. 1. fol. 400. Sic mittitur filius Dei, vt voce veracem & perficed adferat,quaet andiriet intelligi à no repugnacibo posit, & quanqua facultat difcernendi & eligendi res in matura Gvolunt ate bominum triftifime turbata & cofusa eft : tamen cum aliqua fit indicij & electionis li berter relique , mittitur filim Dei hoc mede, ve valneva illa in natura lacera & confusa, Spiritu suo fancto per verbum fanet ac innet, & yt ipfe cum verbe ille fit officax, & confolationem in cordibus dicat. Hoc fuo perbo & anxilio dulcifimo, que vocat é inuat nos fie fancit & coffiruit liberationem ac faluationem noftris ve voluntatem, quam & cupir & incipit verbafana. re, comité effe sp. fui fancti velie. In

In allis Synod. fol. 126.1i. 4. Tamen non est in bomine efficax: tanquam in trunco nibil agente, fedita homine trabit accondertit, vt in adultis & doctrina intelligentibus aliquam velit esse voluntatis actionem,

que faam efficaceam comitetur, &c.

D. Eberm in responsione ad questionem Magistei, Anno 1558. 4. Augusti, probe dictum Naziazeni, qui fateiur, Dei opera esse virentes in nobii, sed eamen bec sint ita, ve voluntai lucterur assentiri Deo trabenti. Et quam verecunde societus sit, considerandum est. Nam dicit, pares causai esse Deum & voluntatem, ve cum duo equi currum trabunt, sed imbecillem comité esse voluntatem significat, ve cum puerum voluntem ducit pater robustus, inquit evim, dat virentes vo y servor: Verecundius boc est, quam si latinorum mo re diveret, assentiensibus.

Sie in libro Lasij de prelibatione V Viteberge impresso idé aftirmatur B: 4. Volutes non sie ignaus. Obedientia debetur Des trabents. Item, B.6. Hae conversto requirit non solum animum docilem ér attentum, versmetiam diligentem meditationem doltrina enarrata cum assensione qualicuna, coinnitum.

Mirum est autem, quod in eo ipso loco, vbi Lutherus per Sp. sanctum contra Pelagianam & Papisticam Erasmi do etrina scripsit & edidic, sam post ipsius obică, talia cotra ipsium, imd contra Deum scripta imprimuntur.

D. Crellius investions inne an. 1564. excusa V Vitebergæ inquit: Hoccus actions bi, qui ea atate sunt ve docers possint, no dubitant Ecclesianostra tales certo accipere promissim beneficium. & accipere id volentes ac multa in co resposo de matutalibus voidos predicat. Es in questione dicitur, endicto recem volo Dei, lega & Eurogely, relativo aledentica,

& petantos auxiliam,

In loci communious extant have verba To a Com erdimer à verbo , bis concurrant tres canfa beme attienie, verbam Dei, Sp. fenchu , & humana yoluntas affentiens, non repugnans verbo Dei. frem, polantarno ell eriefa, fed languide affentirer. Loquitur auté de naturalibus hominis vinbus, non de renous. tis iam. Nameo confilio aliquot argumenta textoi miscétur, vt vrgeatur, naturale quanda vim homini innalci, &effe in eo,anteg couertatur, qua pollit Sp. fancto in regeneratione cooperari. Ided bac obiettio , non poffum , iffir verla diluitur. Imo, inquit, potes, & cum tevace Enangelig fuftentas, adinuari te à Desperito. Hacille. Ex hifce igitur verbis sequitur, Sp. fan ctum sdiutorem voluntatis languide, & non totum regeneratorem confutui.

Sed verbum Dei istam corruptelam refutat. Nonex voluntate carnin, inquit. Item, non ex voluntate virt, sed qui ex Deo naturest. Item, nist quit
venatur suerit, non poterit regnam Dei intrare, &c.
Disferunt autem locutio Dei, oportere hominem
denuo nasci, & locutio hominis, languidam veterir
Adami veluntatem santum adituari à Sp. sancto. Regenerari enim aut denuò recreari, nihil relinquit hominis facultatibus, & vninersum opus
regenerationis Deo adscribit, & Prophete inquiunt, Dabo vobir cor noun. Adituari auté significat

D. CONRAD. SCHLVSSELB. 169 ficat aliquid tamen virium relinqui ei, cui adiumentum prestarur.

Pugnat cum Augustana Confessione, quæ totum opus conuersionis & sides ipsi Spirituisan do adscribit, qui sidem essicit, vbi & quando visum est Deo. Item Apologia dicit Articulo 18. Illa spiritualia non tribuimus libero arbitrio, scilicet verè timere Deum.

Pugnat cum doctrina Lutheri, qui contra celeberrimum Erasmu, & omnes Papistas & Sophistas luculenter euicit, hominem adamicu nihil cooperari Deo in regeneratione aut couersione, sed veluti vas rebo diuinis vacuu, do na Dei accipere & perinde vt infans in vtero matris accepit Dei dona, neque cooperatur Deo. Sic eniminquit, Tom. 3. lenenfi Fol. 223. de feruo arbitrio. Homo antequam renouetur nouam creaturam regni Spiritus, nihil facit, nibil conatur, quo perfeweret in eo regno , fed verung, facit folm firitu in nobu nos fine nobis recreans & conferuans recreatos, ve & lacobus dicit, voluntarie genuit nos verbo virtutis fue, vt effemus inicium creatura eius. Item, 232. Liberum arbitrium nihil est, nifi fernum pecçati, mortis & fatana , nihil faciens neg, potens facere ant conari nifi malum, Item, Fol. 428. Nifi Spiritus fanclus corda illuminet , buic verbo affentiri nemo poteft. Item, Tom. 4. lat. Ienenfi Fol. 139. verbum procedit ex ore Apostoli feu ministri , & pertingit ad cor audi entis,ibi Spiritus fanctus adelt, & imprimit cordiverbum, vt illi affentiatur. Ibidem, Fol. 405. Notitia eine inflificabit multer. Hic nullum aliud noftra

opus

opus est, quam ve oblaram misericordiam non recusemus, sed eam fide accipiamus, sed hociplum quoque est donum Spiritus fancti, quia fides non est omnium.

Ice. To. alen fol 286. Gol jemanblamer und blos glauben auf Bottes wort / fo muffees der beilige Beift fchaffen und wirden im Dergen f anf ihren frafften bermag es bie natur nicht! was man fagt bud thut / bleibt fie boch auff den

merchen bangen.

Irem, a. Tomo. fol. 220. prioris, e22. Pofter Ce find viel lent/welche/ wenn fie bas Euangelium boren / wie allein ber glaube ohn alle werd from mache/fo plumpen fic binein und fprechen/ja ich alanbe auch/meinen ihr gedancten/ ben fie felbs machet fen der alaube. Deu babe wir alfogelernet aufi der fdrifft/daß wir die geringften werd nit thun tonnen ohn ben Beift Bottes / wie folten wir benn burch unfere fraffte tonnen bas bochfte. werct thun / nemlich glauben? drumb find folde gebancten nichte anders / benn ein traum. onnd ereicht ding / Boeres traffe muß ba fennt. und in vins wirchen/ baf wir glauben / wie auch Paulus fagt Ephef. t. Bort gebe euch ben Beift ber Beigheit / baß ihr ertennen moget / welche ba fen bie vberfdwenchliche aroffe trafft an vnst. Die wir glaubet baben / nach der wirdung feiner madrigen ferd ic. Dicht allein ift es Bottes wil/fondern auch eine trafft Bottes/baß er fichs viel left toften / benn wenn Bott ben glauben fcaffer in Menfchen / foift es boch ja ein groß

D. Connad. Sentvsselb. 167 werchalewenn der himmel vnnd Erden wie der schaffet.

lrem,5. Tom.len.fol.19. beff erften brucks & fol.15. in nachbrucken ber glanbift niche ein Menschlich weret / noch auß vnfern träfften müglich / sondern er ist ein weret Gottes vand gabe / welche der heilige Geist durch Christum gegeben in vns wircter.

Item in der Kirchen Postil Domi. g. Trin. Es sind estiche/ die das Euangesium und was man sagt vom glauben hören oder lesen / unnd fallen geschwinde drauff / unnd heisten das glauben / das sie denesen / sie denesen aber nicht weiter / denn Glaube sen ein ding / das in jhrer mache siehe zu haben oder nicht zu haben/ als ein ander natürlich weres / darumb wenn sie in jhrem bergen einen gedanesen zu wege bringen / der da spricht/ warlich die lehreist recht und ich glaube / es sen also / sobald meinen sie / der Glaub sen / lest sich nicht mit unsern gedanesen machen / sondern ist ein lauter Gottes werest ohn alles unser zuehun/ in uns / 10.

Irem,in parus Catechifms, Ich glaube dafi ich nicht auß eigener vernunffe noch traffe an Jefum Christ meinem Dan nicht glauben oder zu ihm kommen fan / sondern der heilige Beist hat mich durch das Enangelium beruffen/mit seinen gaben erleuchtet / im rechten glauben gebeiliget und erhalten,

L + Inmi

Irem/in der Kirchempostil vber die historia von der sendung des D. Geiste ie. Gott gibt den D. Geist dazu / der druckt solche predigt sins Derg/ daß sie darinne hasstet und lehrer/denn es ist je gewistlich war/Christus hares alles auße gericht/ Gunde himmeg genommen/ und alles vberwunden/ daß wir durch ihn sollen Derzen senn vber alle ding/ da ligt der schan ausseinem baussen/Eristaber darumb nicht vberal auße getheilet noch angelegt. Darumb sollen wir in haben/ so muß der heilige Geist sommen/ der uns ins berg gebe/ daß wir gleuben unnd sprechen / ich bin auch der einer / der schas gut haben sol.

Hac antem corruptela pugnat cum verbo Dei. Nam Paulm disertè inquit. 1. Corin. 2. Animalis bome non potest mtelligere, nen potest apprebendere. Discipuli euntes Emaus non intelligebant neque capiebant Prophetarum vaticinia de Christo, nisi cum Christus ipsis scripturarum intellectum aperirer, & corda ipsorum inflammater. Sed hæc supra copiosius ex luculentissimis verbi dinini testimonijs docuimus,

Deinde pugnat cum Angustana Consessione a qua inquit, not nasci cum peccato, id est, sine metu Dei Articulo 2. Ex his verbis Consessionis segur illud, si natura est sine metu Dei & sideo non potest Deo cooperari. Tales.n. sunt este cus, moto autactiones, qualis est natura

D. CONRAD. SCHLVSSELE. 169

tanquam cause. Item, spiritus sanctus sidem esti, vis é quando visum est Des, in ijs, qui audiunt Euangelium, Articul. 5. Item, Nou habent vinu siné spiritus sancto essicienda institue Dei, sou institue spiritus audio Articul. 18. Item, Humana vires sine Spiritus sancto plena sunt impis assection. & sunt impecialientes, quam ve bona opera posint essicere coram Destrem, regnat in cordeomnes cupiditates, é humana consilia cum abest sides é siducia erga Deum, Artic. 20. In hisce dictis non audis de vila Synèrgia vou luntatis nondum renatur.

Irem in Apologia. Welter wirdt gelehret / baff nach bem fall Ada alle Menfchen ifo naturlich achoren werden/in funden entyfangen onnd geboren merben / basift / baß ficalle von Dutter leib an / voll bofer luft vnnb neigung finbe/ teine mare Bottes forcht i teinen maren-Blauben an Botti von natur haben tommen. Hic locus testaturnos, non solum actus, sed potentiam feu dona efficiédi timorem & fiduciam erga Deum adimere propagatis secundum carnalé naturam. Dicimus enimita natos habere coeupiscentiam, nec posse efficere verum timorem & fiduciam erga Deum, Quid hicreprehendi poteft? Bonis viris quidem arbitramur nos fatis purgaros effe. Nam in hanc fententiam latina descriptio, peteriam nature detrabit. duciam erga Deum , detrahit & in adultis a-&us. Vt cum nominamus concupifcentiam, non tantum actus feu fructus intelligimus,

fed perpetuam natura inclinationem. Item. detraximus naturalibus viribus hominis timarem & fiduciam erga Denm. Item, Itag, verm definitio, cam enquit, peccarum offe carentiam inflitie, derrabit non fotum ebedientiam inferiorum virum bominis, fedetiam detrabit noticiam Dei,fiduciam ereaDenm, timprem & amorem Dei , aut certevim ifla efficiendi de. trabit. Nam & ipfi Theologi in icholistradunt, ifta non effici fine certis doris, & auxilio gratiz. Nos ipfa dona nominamus, et res intelligi possit, noticiam Dei, timorem de fiduciam erga Deum. Ex his apparet, veterem definitionem prorfus idem dicere quod nos dicimus, detrabentes metum Dei , & fiduciam , videlicet non actus tantum, fed dona & vim ad hac efficien-

Item: Et facile indicare poterit prudent lester hat non tantum culpas altuales esse, sine metu Dei er sine side esse. Sant enim durabiles desectui in nacura non renonata. In Artic 2. Has verba Apologia benè expendantur, inquit, Desectum esse natura nostra, quod non potest timere Deum. Item, aitsisse detractife eam vinu matura depranata. Cur igitur en qua in confessione sunt detra eta natura hominum depranata, iterum eidem contra verbum Dei attribuuntura c restituument ?

Tertid pugnat cum feripeis viri Dei Larberi. Nam is inquit Tomo y. tenenfifal 340. Das heift eine recht inwendige fin flernuß im Dergen/das ohne glauben ift / welches ift def Tenffels wohnung D. Connab. Sentvssbin. 17% und herberge/das nimpt er ein/und machet/daß man Bottes Bort nicht ertenner (ob mans gleich fiber und höret) noch annemen und leiden fan/sondern daffelbige verachter und verfolgets

und barfür feine Enge für marbeir milieche auff.

mirffe.

poster. edit. Bund hie sibestu / daß S. Perer tiartich faget / daß nur ein einig Liecht fen / vnd schlensset / daß nur ein einig Liecht fen / vnd schlensset / daß alle unsere vernunft / wie ting sie ist ettel sinsternuß ist denn ob die vernunft schon fan zeien eins /zwen/ dren/vnd auch sehen) was schwarz oder weiß / groß oder klein ist / vnd von andern eussertichen dingen richten/so fan sie doch nicht sehen/was Blaube ist / da ist sie starreblinde / vnd wen aller menschen Elugheitzusammen eheten / tondten sie nicht ein Buchstaben der Gottlichen weißbeit versteben.

folm gewißlich gianben / baß tein hober gnade vnd Bottlich gianben / baß tein hober gnade vnd Bottlich werch ift i denn wo jemandt bargu tompt / daß er Christus Wort von bergen gerne horet/vnd mit ernst meinet / groß vnnd teurachitet / den es ist / wie gesage / nicht jedermans bing noch auß menschen verstandt und wahl hertommen/es gehöret mehr darzu denn vernunfft und frener wille / daß mans tonte fassen vernunfft und frener wille / daß mans tonte fassen vnnd annes men/wie Christus spricht Johan. 6. Es fan nich mande zu mir tommen / es sen denn daß in der Watterziehe/vnnd abermal: Wer es horer von meinem Batter und lerners/der tompt zu mir.

liem.

Irem, Tome 7 Jenenfi. fol.199. Db man fcont bie Schrifft har vand horet / fo gehoret dennoch bargu die offenbarung deft heiligen Beiftes / der bas Liecht gebe in foldem lefen und horen / daß

es verstanben werbe/rc.

Item, Tomo i lenenfi, fol. 178. Darauß folget! daß der frepe wille deß menschen/man lobe vnnd hebein i wie man wil i gar nichts vermag auß thm selbs! vnnd nicht in seiner wiltbre fren flehe guts zu erkennen i oder thun i sondern allein in der gnade Gottes i die in fren machet i ohn welcher in sünden und irthumb gefangen ligt vord nicht herauß von im selbs kommen mag: als auch Christus saget Johan. 2. Wenn ench die warheit fren machet i so seitet ihr reche fren i wer aber sünde thut i der ist ein Knecht der sünden it.

Item. Tomo 3. Ienensi. fol. 510. Hiemitverwerfeschals einel jrehumb alle behre/so vnsern frenen willen prensen 1 als die starct wider solche hulste vnnd gnade unsers Dentands Ihesu Christistreben 1 denn weil ausser Ehristo 1 der tode unnd die sünde unsere Derren 1 unnd der Teussel uns ser Gort unnd Fürst 1 tan da teine traffe noch mache 1 tein wis noch verstande senn 1 damit wir zur Gerechtigteit unnd leben uns könten schicken oder trachen 1 sondern muß verblendet oder gesangen dest Teussels 1 und der sünden eigen senn zu thun und zu gedenesen was ihnen geselt 1 Goet unnd seinen gebotten wider ist 1 st.

finsternup bedeckt das Erdreich. In Gettliche dingen / das ist / in denen die Gott angehens daß man alfo thue / daß es Gott angeneme sens vand damit selig werden / da ist die Natur doch stockstarr vand gar blindt / daß sie nicht mag ein harbreit anzeigen / welches dieselbige ding seindt.

Mortuam effe hominis voluntatem.

Luberw, Tomos. lenenfi, fol. 315. Imerften bruck fol. 297. im nachdruck mit folgenden worten: Bufere Lehre/daß der frene wille tode vund nichts fen / flehet gewaltiglich in der schrifft gegrunder / ich ted vom frenen willen gegen Bott I vnd in der Seelen sachen.

Captinum effe liberum arbitrium.

Apologia Confest. Augustana artic. 2. Est enim natura humana in servitutem tradita & captina à Diabolo tenetur, qui eam impijs opinionibus & erroribus dementat, & impellit ad oranis generis peccata. Sicut autem Diabolus vinci non potest, nisi auxilio Christis, Ita non possumu nos proprisis viribus ex ista servitute eximere. Item, De dilectione: Diabolus habet captimos omnes, qui non sunt liberati per sidem. Lutherus inquit, Tomo 3-sol. 177. Summa, si sub Deo buius seculi sumus, sine opere & Spiritu Dei, verè captini tenemur ad ipsius voluntatem, vt Paul. 2. Tim. 2. dicit, ve non possumus velle, ni si quod ipse velit. Ipse enim sortie est, ille armatus, qui arrium suum sic servat, vt in pace sint

e quar pofishet , su ribum maryum ant femfano contra u cansacie, Abrepi regram fatana in fi desifiem usa flow, quel temes Chrift offirmer fore, sky fair volentes & labentes pro naturanoluntate , que ficogeretm, volunt as non effet. Kamenaës perme el (vi fic dicam) Kolong et Stanton fortier fapericoise, er ille ville ausrapiat in foliam fram, surfin per toirann ein ferm & captisi funcu (qua tamen regia li-bertai est.) ve relimin & facianno lubétes, qua inferehe die humana volunt as in medio polita eff, fen immenrum, fi infederat Dem , valt ér vadit que vult Dem, vi Pfalmu dient: Fallus fum fient immentum & egs fem . per tecum. Sienfederit Satan , vult & radit quo vult fatan, nes oft in eins arbitrio, ad verum fefforem currere, ant cum querere, fed ipfifefferes certant ob ipfim obemendum & pofidendum.

Icem, Tomo g.fol. 296. 2Benn min gleich fein french were/benn ber einige Gprud G. Danli Tim. 2. Gie feinde bef Ecuffels gefangen nach feinem willen I fo hetten wir eben bamit fcbrifft und grunde genug. Befangen fenn bem Teuffell iff warlich feine frenheit/vnd fonderlich wenn fie alfo gefangen feindt / baß fie nach feinem willen leben muffen/ba muß der liebe fren wille gewiß. lich bes Teuffels wille fenn / ben nach bemfelben muß fielebel ale feine gefangene das ift flarlich bie G. Paulus lehrerond Chriftus felbe ftimet and miten inc. m. baer fagt : Wen der farde feinen Doff bewaret fo bleiber das feine mie fri. benefompt aber ein flareter vber inec. Die genaet fa Chriftus felbs/ daß der Teuffel die feinen mit fribe

D. CONRAD. SCHLVSSELB. 171

fribe befite wo nicht ber flår der vor in fompt. Vide reliqua. Er pauld post: Ben dieser that vis arrickel des Glaubes an Christum bleiben wird vin lassen der Papisten einsprechen und new Eduangelia ein sewarreit bleiben i es wirdt uns dannen niemant bringen das Christus vom Teuffel/Tod/vin sunder freger wille i den der de Teuffel/Tod/vin sunder freger wille i den der de Teuffel/Tod vind Sunde gefangen ist. Ist daseine freshett i so sie bleiber ein ander freger wille i den der de Teuffel/Tod vind Sunde gefangen ist. Ist daseine freshett i so sen siederer i die je einsprechung zum newen Euangelium machen i wider die rechten alten Euangelia.

Mala agit home non renatus.

Tomo 4 Ienensi fal. 333. Car malum est sous veneni, & scaturigo quadam virulenta, ex quo nibil bono procedis nes verbo nec facto, eciamsi in speciem appareant opeima. Deinde non solumipsum nibil bonom profert, sederiam bona ab alije dicta & sacta insicit & intoxicat, idest, damnat & calumniatur, Estst dev butte Moste (ve dicunt Germani) da alle gisso tige Brittit gisse ben holen i qui Latine dicitur scellio.

Quis autem credit, quis concipere potest, tam borribils sententia in calis apud Deum esse damnatum cor bumanum ? scilicet vr sit thesaurus malorum, sons renenorum, caput & origo omnis iniquitatis. Es solt etm wol granwen sur scinem eigen Dernens wer ein Mensch heist squando audit in medio corporis sui, cale pestem, tale virus, tale thecam maloru & venens reposita esse, quod nibil boni dicit & sacit, Deinde nibil

bomi

boni ab alije dittum & faltum, finit effe bonum, feden ipfo bons fibi venenum, ex Deo Diabolum, ex vita mertem, exiufticia peccatum facit. Ve hic Pharifei ex opere Dei , opus Diaboli , ex regno Dei fernitutem Beelzebub, ex milifimo opere Christi, pefimum peccatum facilit, Diu der ichendelichen mordegruben/ quæ eft in corde humano.

Item, To. 4. Ienenfi Ger.fol.63.im erften bruct! fel 37 im nachdrud. Das richte bef menfchliche bergen ift bofe von jugende auff/ bas ift warlich mol gelebet, vnnd vnd ein groffe Ehre / wer fich für einen menfchen belt / mag ben Reimen wol laffen fleben/er ift one allen in den fdile gemah. fet / baf wir wol möchten bas Angeficht niber. folagen/vnd nimmer frolich auffrichten.

Und wil fo fagen/ was hilftes / wenn ich fie ohn unterlaß foluge / ich febe doch wol / bafies gar verderbet iffes ift nichts ques ba/pon jugene auffedaß auch tein jung Rindereine vn vnfduls bia ift / benn er rebet von ben / bie nicht getauffet finde/ ift nu alles fürnemen und bichten beg mefcen / was auf bem fregen willen tompt / gat boff/was folten ben bie werd fenn: ben bas muß auch die Belt fage/mas auf eine argen fchalch. haffrigen bergen fomper bas ift niche auterwenn es fcon auffs aller feinfte fcheinet, vund beiffet ein verhaberifch bof fluct/ba feinde ja alle vufere Beiftlichen / bas ift / welthetligen angegriffen/ daß Bott durre berauß fagt: Es feindt Buben in der haut/wo fie am beften feinde/wie fie es fur. nemen und richten/ift es alles im grunde boff.

Nihil effe boni in homine, nifi renato.

Tomo 4. Ienen Hofe 13. fol. 672. Verè igitur nibil in homine boni eft, fi non per Spiritum fanctum prius corda fide purificata, & per remissionem peccatorum nobiscum nata iniquit as sublata fuerit.

Arg; hæc noftra ratio eft, quod liberum arbitrium dicimus nullum effe, ac defendimus in homine nihil effe boni, nec poffe ab homine boni aliquidfieri, mii Spiritus fanctus cum

regenerat.

Item, Tomo 7. fol. 195. Db man icon bie Schriffe bat/ond horet/fo gehoret benoch barin Die offenbarung bes D. Beiftes / ber baff Lieche gebein foldem lefen und horen / bag es verffans ben werbe.

Item,in bet Rirden Doftill/Dom. g. Trinitatite Es feindeerliche die daß Euangelium ond mas man faat vom Glauben bore ober lefen / vii falle fdwinde drauff/vnd beiffen baf Blauben/ baff fie benefen / fie benefen aber nicht weiter / ben Blaube fen ein bing / daß in ihrer macht ftebe ju haben oder nicht ju haben / als einander natur. lich werch barumb wen fie in irem bergen einen gedanden in wege bringen/der da foride / mari lich die Lebretft recht/vnd ich glaube / es fen a' fol fo bald meinen fie! ber Blaub fen ba / aber bet rechte Blaub / ba wir von reben / left fich nicht mit onferen gedancten machen / fonderniffein lauter Gottes werd ohn alles enfer jurbun in pns/tc.

Plurs

Plura testimonia in præsentia non visum est adscribere. Nam ca est perpetua Lucheri sententia, que passim in libris ipsius obnia est.

II. CORRYPTELA.

In nobie effe canfant, cur alij affentiantur promifio-

ni gratia, alij non affentiantur.

Namira expressis verbis loquitur D.Pfeffinger in diffut ar. Anno 1538. recula V Vice-propos. 17. Sequitur ergò in nobis esse aliquam causam sur alij assentiantur, aliquon assentiantur.

Item, propof 30. Sequitur aliqued discrimen inter elector & reiellos, à volunt ete nostra sumendam, videlicet repugnantes promissioni regis, è contra verb

amplectentes promisionem recipi.

D. Mant 3. parte flomil. Ea. fol. 396. Esfi verò serit ac perterre facit amnes, ramen difimilitudo est esficacia, alij enim convertuntur, alij non convertuntur. Est autem di fimilitudo non à vocante, aut verbo vocantis, quod est verversale, & amnibus ac singulis equaliter concionatur, sed ab auditeribus dissimilibus diversitan illa oritiur. Hos enim qui surenter abijeiunt verbum. A abiello verbo perseucrant in scoleribus, abijeit etiam Denu ac rusre permittit, nec eus repugnantes, violentis raptibus ad se trabit seà hos trabit ac sleitit sconnersit & salvat, qui verbum andisum ampleilantur, er qui perculs sterrore accusationis leberare se perunt.

In locis Com de lib arbit. To .: fol 167. Cum promiflio fit vniuer falu, nec fint in Deo comtraria voluntates, necesse est, in nobis esse aliquia discriminis causama tior Saul abijeiatur: David recipiatur, id eft. nécesse est aliquam esse altionem dissimilem in bis duobus.

Sed bee dollrina pugnat cam verbo Dei. Nam Panliu Rom. q. Luculentissimis verbis contra istam cormptelam dimicat, asseuerans, tantum esse misericordiam Dei gratuitam, qua iste conuertitur, & esse indicium Dei, quo alius non conuertitur. Citat igitur dictum antiquissimum ex Mosse, Miserebor cuim miserebor, & misericordiam prestabo, cui miserebor. Exodi 12.

Et infert: Igitar non volentu, neg, currentu, fed miferentis eft Dei. Item, Ergo cuim valt miferetur, & quem vult, indurat. Dieu staque mibi, quid adbucconqueritur: Voluntati enim eine qui refistit ? O homo tu quis es, qui refpondeas Deo? Go. Hacigitur ad patefactam Dei voluntatem pertinent, ve staruamus Deum ex misericordia nos miseros peccatores vocare perverbum & inflificares ac neminem damnare, præter quam non credentes lobang. Ac cum fimus in catu vocatorum, & simus verbo & sacramétis regenerati, statuamus nos quoq; in catu electorú per fidem in Christum effe, & rangua arbores bonz, bonos proferamus fructus, ne peccatis contra conscientiam bona nobis exhibita amittamus:

Præteres & hoc obsetuandum est, seriptura docet sidem esse opus Dei in nobis.
Sed ad sidem pertinet assentiri promissioni
gratiæ. Etgò hæc corruptela admit assensum sidei, seu operi Dei, eumque tribuit;
M 2 si non

fi non totum saltem aliqua ex parte homini naturali seu Adamicis viribus.

Deinde pagnat eum Augustana Confessone, qua inquit Spiritum sanctum sidem essicere, voi és quando prsum Devin iis, qui audiunt Enangelium. Et Apologia voi mouet quæstionem, quid intersit inter hos, quibus contingit salus, & quibus non contingit, inquit, Fides discrimen facut inter saluandos e damnandos, inter dignos és indignos. Audis itaque hic non tribui naturalibus viribus, vel ex parte vel totaliter causam assensionis, sed tantum sides, quæ est donum Dej.

Terrid pagnat cum scriptù Lutheri. Nam is de servo arbittio. Tog. fol. 230. Nonaedit. 222 itainquis. Esto enim, quod libero arbitrio quem minimum tribuant, nibilominus institutan & gratiam co minimum consequi non posse docent. Neg, enimeratione alia quassimem illam desolunne, cur Dem hone instissee, & illum desorat, quam statuendo liberum arbitrium, sislicet, quod his conarm set, ille non set conarm, & Dem bone propter conatum respiciat, illam verò cotemat,

nefitimistim, fi fecus fecerit.

Et quamuis lingua & calamo prætextant, sese condigno meritò gratiam non consequi, nec ipsum appellet meritum condignu, tamé vocabulo nos sudunt, & ré nibilominus tenét. Quid enim excuset, quod meritu cédignum non appellet, & tamen omnia ei tribuat, quæ sunt meriti condigni? Nempè, quod hic apod Deum gratiam consequitur, qui conatur, ille verò, qui non consequitur?

Atten-

D. CONRAD. SCHLVSSEIR. 18;

Attédat auditor & le ctor quid planius dici

Item, To. s.len.fol. 40 priorit. 20. poffer.edir. Weil Paulus ficheiffer/ Derren der Welt/ vnd fagt/daß fie vber dieselbige herschen/gibt er gnug zuuerstehe daß fie der mensche herne gewaltiglich gefange haben/daß fie muffen deneten/reden vnt thun/was er will/vn hie niemant rumen tan/voseinem fregen willen/ vnnd von dem Liecht menschicher vernunffe/ als tonne man dadurch wol Bort dienen/vnd seinen willen thun.

Item, In ber Kirche Doffill Per. & Pauli ber frene wille des menfchen / man lobe vin bebe ibnt wie man wil / vermag gar nichts / guff im felbet ond febet nicht in feiner wilfur fren ques ju erte nen oder gurbum ! fondern allein in ber Onabe Bottes/bie in fren machet / ohn welche er in funben und irrebub gefangen liget und nicht berauß von im felber fommen mag. Ind bald bernacht bie irren und verführen fich bn anbere/ bie ba fa. gen/ En bu haft einen frenen willen/thu fo viel in dir ift Bott wirt daß feine thun / onnd meinen/ man folle die Leure nicht verzweifften beiffen / ja frenlich / fol man fie nicht verzweifflen beiffen! aber daß verzweifflen muß man recht aufiftret denian Bottes anab foll niemanbe veriweifflen fondern wider alle QBelt / vnnd alle funde feftie lich auff Borres bulffe fich verlaffen faber an im felber fol man gar verjagen / vnnb in feinem wege fich verlaffen / auff feinen frepen willen/ auch daß aller wenigft Wercflein ju thun.

M; III. Com

III. CORRYPTELA.

Tres cansas agentes in conversione & regeneratione nostra convenire, nempe Spirum sanctum excitătem, verbum sonans, & voluntatem assentientem seu

apprahendenten.

Obletuabis autem hic differi de regeneratione ae conuertione, seu de regenerando
ac conuertendo. Irem, de voluntate assentiente, sua quadam naturali vi, potentia,
virtute, dynami, proprietate, ex vtero matris
propagata, se non de voluntate, que renata
est, sen in qua regeneratio per Spiritum sanchum inchoata est. Namquistam corruptelam
vergentes inprimis considerant rationem voluntatis humane, cuius est proprietas annuete, assentis, apprehendere, scilicer in rebus
carnis. Id verò, etiam huc ad res spirituales
male se inconcinne applicant.

Viteberg a recula, propose y llac et finon possint fari fino auxilio Spiritus fancii, non tamen in his nihil agit voluntas, nec habet se ve flatua, sed concurrunt agentes (nota agentes) cansa, spiritus fancium momentes per verbam Dei, mem cogitans, ér voluntas non repugnans, sed finul petens auxiliam Dei.

leem, in reftanfad amfdorf, D. z. Die vierbe frage! Do benn deß Menfchen wille lamer gar mides bargu thuerfondern ben heiligen Geift alleine in jun wirden, vend mie im wirefen vond

dalla

D. CONNAB. SCHEVSSTER. 18

schaffen lasse! wie ein stein oder tion mit im schaffen und handelen lest. Darauff wirde in meiner Disputation die answorrgegeben! wiedwoll des Menschen wille zu teinem Christischen werct sich selbs erwecken/noch anregen kan/sondern muß vom heiligen Seist darzu erwecker vin angereges werden! so wirdt er doch von solchendes D. Beistes Wereten nicht außgeschlossens das er nicht auch darben sen! und daß seine nicht auch darben sen!

IIIL CORRYPTELA

Primas partes in regeneratione seu contuer sione nofirasalutari. Spiritui sancto, secundat verò ac minm principales partes, naturalis voluntatis potentia as vi, qua ex parentibus propagatur, ac nondum renata est, dandas esse.

Sicautem decet D. Pfoffinger in diffne. VVite-

remark both

bergærecula, Propolig 4.

Is quanquam vociferantur quidem, extenuari ac imminui anxilium Spiritus fancti, fi vel minimum voluntati humana tribu atur: Hac quamuis speciosa & plausibilis videri posit ratio, tamen pia mentes incolligunt, bac ipsa nostra sententia, quia tribuimus, Aliquam Synergiam voluntati nostra videlicet qualemcunque assensionem & apprabensionem, prorsu vibil detrahi de auxilio Spiritus sancti. Huiq enim primas partes dandas & tribuendas esse affirmamus, qui primum ac principaliter mouet per verbum sen vocem Enangely corda, vi credant, cui deinde & nos, quantum in nobi est, assentiri sportet, & M 4

momenti Spiritui fancto non repugnare, fed nos verbe

Inbijcere de c.

Lafius in feiner Klosbuf Cifi, Die Rlacia. ner / fpricht er / gichens auff die gange Wefebe rung / bag ber menfc mit feinem Dergen niches authun babe ! Bott wirde bie gange ber tebrung obn alles onfer authun i baß ift gat faifdire.

Irem, D.i. Go ferne hate mein lieber Gebn/ burch feine verfonung des heiligen Beifts gte bracht / baß die vernewrung (fo verne fie nun werd erfordert) in ewern Denden fichet | vnd inemer macht / barumb tafts an euch nicht feb. len/te.

Irem D.ij. Dif ift bie benbe vrfacht baf mir Die werch des gezogenen willens jur befehrung notia achteni ze.

Latinum autem exemplar V Vitebergen-

fes excuderunt.

Ista corruptela pagnat cum verbe Dei, quedinquit, Nifi qui renates fuerit denud, non poteft, & e. Johan. g. Ergò homo nihil potest cooperari in rebus spiritualibus, nisi renatus fuerit. Irem, Non potest bomo accipere quicquam (id est, nihil) nifi fuerit ei datum de calo.

Paulus inquit, Non est volentin, Rom.g. Cur etgo aliquid naturalibus & Adamicis vitib.tribuitur? Ite, Non poteft cognofcere, non poteft apprehendere. 1. Cor. 2. Oem igitur distinctione, qualiquid possit caro nondu renata, tátus Apostolo penitus remouet. An verd Adiaphoron fit, vt

philo-

D. CONRAD. SCHLYSSELB. 187
Philosophia Aristotelica istum diuinum Articulum cum suo aliquid potest (quia non est saum aut incus homo, potest enim mulgere vaccas, & equitare caballos) diluat, politat, vitiet, & interficiat, pia pectora secum in timore Dei expendant.

Augustana Consessed intersum sentit & profitetur.
Nam vt supra annotauimus, soli Spiritui attribuit opus connersionis totum. Et apelogia einstem detrabit natura bumana, seu viribus bits manis in vniuersum vim res spirituales esti-

ciendi.

Lutherm zelo secundum scientiam, & foiritu fottitudinis contra pugnat. Sic enim inquit, To.4. fol. 177. Noue editionis 172. Eraf. Tu liberi arbitrij vim modiculam & talem facis , que citra gratiam Dei proriu fit inefficax. Lutherus : Nonne agnoscis? Lam quero & peto, si gratia Dei desit, ant separetur abilla vi modicula, qui dipfa faciet? Ineffcax (inquis) est, & nibil facit boni. Ergo non faciet, quod Desw aut gratia eim volet , fiquidem gratiam Dei separatam ab es iam posuimus, qued vero gratia Dei non facit , bonum non eft. Quare fequitur , liberum arbitrium fine gratia Dei prorfus non liberuin, fed immutabiliter captinum & fernim effe mali, cum non posit vertere folum ad bonum. Hoc stante, dono tibi, ve vim liberi arbitrij non modo facias mediculam , fac eam angelicam , fac , fi potes plane dinima, fi adieceris tamen hanc illatabilem appendicem, yt citra gratiam Dei inefficacem dicas, mox ademeris illi amme vim. Quid est vis inefficax, nifi plane nulla vis?

Item , Domin. Oculi, Go lange ber D. Beift nichtin bus tompt / ba find wir nicht affein buthotia imm auten / fonbern von nobren ins Zenffele reich / find wir aberin feinem reich fo moden wir nichte andere thun / benn mas bem Teuffel lieb ift / fonft wurde fein reich niche june men / wie auch G. Paulus foricht jum Eimo. theo / bas die Leure gefangen find in des Zeuf. fels ftricten nach feinen willen / wie folte et nun bon be feine leiben / bas fie einen gedancten für nemmen erwas ju thun / bas wider vund nicht für fein Reich were? 2c.

Brem in der Rirchen Doffil. Domin. Aduentur frageftu aber / wie muß man denn anfaben from au werden / oder mas mufi man thun! Das Bott in uns anfabe ? Unewort. En bore. fu nicht / bas tein thun / fein anfaben in bir off / from su werden als wenig als auch juneme men und polenden in dir ift. Bottes allein ift an. fabent fordern und volenden. Alles mas du anfibeffiff Gunde unnd bleiber Gunde i es beiffe wie bubich es wolle / du fanft nichts ben fundt

aen / thue wie bu wilt.

V. CORREPTALA.

Liberum arbitrium effe facultatom, applicandife adgratiam.

Hac definitio excat in loci com Tom a fol-167. Liberum arbitrium in bomine est facultae appli

D. CONRAD. SCHLPSSELB. 189 candife adgration, id est, audit promissionem. & assentiri constur.

Estaurem hæc definitio Papistarum, Erasmi & omnium Sophistarum, licet aliqui adijciant gratia assistente, ve Lombardus.

Pugnat autem cum verbe Dei, quod inquit, bo. minent effe moreuum fpiritualiter , Ephef. 2. Effe mancipium Satana & peccatorum ferum, Iohan. & Rom. 7. Effe inimicum Deo cum fuis viribos , Rem. & lam hæc & alia confer. Porefine de morruo. mancipio Satanz & serno peccatorum, hofte Deiprædicari, eum facultatem applicandi fe ad gratiam, nempe divinam habere. 1dem , Palum ait , hominem Pfychicum wan poffe ret firituales Dei apprehendere. Vnde ergo ilta contra Paulum stabiliuntur, nimirum, liberum arbitrium effe facultatem, potentiam, vim, dynamin, applicandi fe ad gratiam? Peccare quidem homini promptumae procline eft. fed verrere le adgratiam eamque ample chinulla sui scintillula potest, niti fuerit ex aqua & Spiritu renatus : fi modo Chriftus, relinquitur Doctor verax, & audiendus est iuxta patris colestis mandatum, Matthai 17.

Insuper fidei propriu estapplicare se ad gratia, eaq; ample disasserere igitur liberu arbitrium naturale applicare se ad gratiam, est cotra do crina sidei. Nulla n. scintilla fidei inest homini naturaliter, quia rectè appellatur, & est mortuut spiritualiter. Præterea vox correlative in appositione, sola side instissicamur, gratiam denotat, quam sides amplectitur & eni innititur. Hæc igitur Aristotelica Philosophia, nempè homini psychico tribuere, quod minimum liberum arbitrium sit sacultas sese applicandi ad gratiam, ingens est peccarum, quia confundit in articulis sidei Philosophiam & Theologiam.

Pugnat cum Augustana Confessione. Nam vti dizimus, ea docet Spiritum sanctum sidem essicere, vbi & quando visum est Artic. 5. Et Apologia sapimiterat Spiritualia non tribui libero arbitrio.

Pugnat cum scriptis Lutheri. Nam is inquit, Tom. 3. Ien. fol. 186. Nona edit. 180. Definitum latim patet quam definitio. Item, fol. 187. Nona edit. 181. Apad Erafinium liberum arbitrium suapte naturant seste non modo monet, sad applicat etia ad ea, qua funt aterna, id est, incoprehensibilia sibi. Planè mono Ginandito definitor liberi arbitris, qui Philosophos, Pelagianos, Sophistas, et oes loge post se relinquit.

Item, in cap. 4. Deut. stultissimum est argumentum illud sophistarum pro libero arbitrio: Habeo libertatem regendi vaccam, proijciendi pecuniam, ergò habeo libertatem saciendi quod Deo placet, & ei seruiendi. idem est, ac si diceres, possum pedibui calca re terram, & super terram incedere, ergò possum in colum quog, ire, & super nubes ambulare.

Habet quidem homo ex prima institutione noticiam & potestatem regendi & faciendi, cum sele in inferioribus liberam, sed seipsum regere & facere, que suo superiori placeant, neque nouit neque potest, ibi cessat
liberum arbitrium, sed necessarió ibi cecus,
impotens, imò mortuus & damnatus est. 1deò hie nihil debet præsumere aut eligere.

ficem, Tom. s. Fol.is. Nach dem nu alle Menficen Gunder find / der Gund vand dem
Zode / darzu dem Zeuffel vaterworffen / iftes
vamuglich / das ein Menfch fich auß feinen
träfften / oder durch feine gute werd herauß
wirche / damit er wider gerecht vad from werde/
ja er fan fich auch nicht bereiten oder schieden zu
der gerechtigkeit / fondern je mehr er fürnimpt /
fich selbst herauß zu wirchen / je erger es mit ihm
wird.

stem, Tom. z. ger. len. fol. 355. prior. fol. 150 pofferseditio. Hiemit verwerffe und verdamme ich / als eitel jrithumb / alle Echre / so unfern frenen wilden preisen / als die stracts wider folche bulffe unnd gnade unfers Henlandes Jesu Christistrebe/denn weil ausser Christo der Todt und die Sund unsere Herit / vand der Tenffel unfer Gott und Fürst ist / tan da tein traffe noch macht / fein wie noch verstand senn / damit wir sur Gerechtigseit und leben uns tonnen schieden oder trachten / sondern mussen der Sunden eigen sefangen dest Teuffels unnd der Sunden eigen sefangen dest Teuffels unnd der Sunden eigen seinen zu thun unnd zu gedencten / was ihnen ger feller / und seinen aebotten wiederist.

Item, Tom. 5. Ien.ger. fol. 315 prior. fol. 297 pofter.

wir. Unfer lehre / das der freie wille tod vitind, michtes fen / flehet gewaltig in der Schrifft ger grunder. Ich rede vom fremen willen gege Botts bend in der Seelen fachen.

VI. CORRYPTELA.

in regeneratione & connerfione fui nan habere fe pure passive, sed aliquid saltem ex illis suis naturalibus

facultatibus cooperari Des poffe.

Sic enim docet D. Pfessinger in disputat. Vvitebetgæ recusa proposit. 17. Voluntas si etiosa esset sen baberet se purè passuré Nota ista verba, quæ Lutheri sunt, hic à Pfessingero confodiuntur) nullum esset discrimen inter pior & impios, sen electos & damnator, vt inter Sanlem & Danidem, inter iddam & Petrum.

Item, im nadmale grundlicher Bericht,

Mg. eadem affenerat & propugnat.

D. Maior etiam exibilat phrasin de pure passine (qua Lutherus vius est) in 3. parce Epist. Ff. 2.

Crellim in refponfione supra citata D. 7. illud pure

pasine appellat paradoxon.

Sed ilta corruptela pugnat cum verbo Dei quod inquit, oportere hominem denno prim nasci, quam regnum culorum ingrediatur. Iohan.3. Item, Vobu, inquit Christim, datum est. Item, Genuit noi verbo veritatu, Petrus. Tota scriptura testatur nobis ista donari divinitus, & non asterre ad Deum quicquam præter peccatum. Nulla igitur

D. CONNAD. SCHLVSSELE. lgitur actinitas naturalis nobis in rebus dininis relinquitur.

Augustana Confessio & Apologia tostantur, in facra scriptura detrahi viribus humanis timorem Dei s

etiam vt fupra diximus.

Cape autem ribi hoc Luthere, qui parado-/ za feripfifti, que nune tui discipuli,vt Crellius & Pfeffinger , tatte egregie & pontificialiter contraverbum Dei exibilant, & ex scholisatq; Ecclesijs exterminant. Atqui Lutherus fi vineret, iftos fui reformatores egregiè depecterer, fed mortnum Hectorem, quod dicitur, omnes Achiui cofodiunt. Sed audiamus virum Dei efepulchro, quali de feleteflificantem.

In diffratat de homine Tom. i. ten. fol. 138. Noua edit : 902. Homo buisse vita est pura materia Dei ad fin-

tura forma fue vitam.

Item , Genef. vap. 2. fol 20. In is que ad Deum pertinent, & funt fupra nos, bomo nukum babet fiberum arbitrium , fed vere eft , ficut lutum in manu figuli, positus in mera potentia passina, & non allina. Ibi enim non eligimus, non facimus aliquid, fed eligimur , paramur , regeneramur , accipinus , ficut lefaias dicit: Tu figulso , nor lutum Tuum.

Item, de feruo arbitrio Tom. 3. Ien. fol. 200. Noua edit. 194. dedit en poteflatem filier Dei fieri, fic at- Hami cipit , quomodo datur illis potestar, vt filij Dei fi dag ant , fi noftre voluntatis mulla libertas eft ? Et bie locus est melless advertu liberum arbitrium,

alteganit

qualis est ferme totus Iohannes Enangelista, tamen adducitur pro libero arbitrio. Videamus quaso, lohannes non loquitur de vllo opere hominis, neg, magno neg, paruo, sed de ipsa innouatione & transmutatione veteris hominis, qui filius Diaboli est, in nouum hominem, qui filius Dei est. Hic homo merè passuè (ve dicitur) sese habet, nec sacit quippiam, sed sit totus. De sur com loquitur Iohannes, sieri filios Dei dicit, potestate divinitus nobis donata, non vi libert

arbitrij nobis infita.

ttem, in difutatione de veste nuptiali, contririe. fi rede definire volumus , non est opus noftrum. Eft potius paffionoftra, qua conterimur & concutimur. Nam non possumus nos conterere, ve Monachidocebant. Non possumme accerfere aut facere nobis contritionem, vbi & quando volumus , Dess ipfe conterit nos & concutit corda. Conterente Des conter: mur. & Dem erigit per fidem, ve perfiftat illud moresficat & vinificat , deducis adinferos, & reducit. Nos paffini tantum fumm. Nos nibil agimus, fed parimur. ipfe Dem nos conterit , non ipfinos , fed efficit , ve clamemm, & mifer ego quidfaciam? quo nunc me vertam ? Ad quem confugiam? Heu mibi , actum oft . mori cupio. Hinctamen accedit fides (que eft donum Des) que arripit verbum de Chrifto , quoderatos & indignos velit instificare & salvare.

Illa sola sides iustificat, operanihil faciunt ad iustificationem, neque quicquam operum præter meram passionem præcedit iustificationem, si quid præcedit, tu sit, yt dixi, passio nostra, non operanostra, quæ nos fecimus.

VIL.COR-

D. CONNAD. SCHLVISHER. 195

VII. CORRYPTELA.

Valuntarem humanam non habere in fex eturaliter ellem divinuiar feu maliciam potius, qua ret Spiritus Des prostulticia habeat, & repugnet operi Dei in regeneratione, nisi per Spiritum sanctum & verbum Deus nos elementer conuerterit, & ex immi-

cu Dei, filier Dei effecerit.

Sicenim D. Maior scribit 3. parte epist. fol. 4084
Voces illas blasphernas, Homo in connersione babet se aduersative er repugnative er bostiliter erga Deum, immediate à Diabolis per ipsum sparginulum est dubium. Similes voces edit Ee. 1. sol 393. D. Crel lius immodice pradicans vires Adamicas moduma, agendi voluntarie, (id quod in rebus carnis aliquem haberet locum) in rebus divinus adregenerationem nostram spectantibus, eriam istam veteris Adamicinnatam mabitiam extenuat er exibilat in sua illa responsione, de qua supra di ctum est. Ait enime eam doctrinam de repugnantia (quam verbum Dei & Lutherus docet) esse portentosa paradox 4.

Sed verbum Dei detali malitia, quæ carni inelt contrares Dei firituales, perspicue docet, sentio; inquit Paulus, aliam legem in membris meis, repuguantem legi mentis mea, Rom. 7. Nequaqua verò docet Paulus, ei malitiæ, quæ naturæ deptanatæinest, resistendum non esse. Imò alias inquit, Crucifigendum esse corpus, & captinandas esse

concupifcentias carnis.

Augustana Confesso & Apologia cam corruptelam Bequequam agnoscune, sed docent, naturam

196 DI SYNERGIETIS,

humanam esse captinatam à Diabolo, vialibil

Pugnat cam Lutheri doltrina, qui inquit de ferue arbitrio Tom. g. fol. 2011. none edit. 1941. lohannes dimittas regni Desper Enangelium mundo oblatas, non antem virtutes liberi arbitri pradecat, fimul fignificant, quim pauci fint equi acceptent, repugnante fiilicet libero arbitrio, cuim viu nulla est alia, quam ve regnante fuper ipfum fatana, etiam gratiam er Spiritum, qui legem impleat, respuat.

Item, Gen.cap.3. fol. 41. In Theologia itag, fic dis camus, rationem in hominibus esse inimicissimam Des. Deinde honostam voluntatem esse maxime aduersariam voluntati Des sicut hincorium un odum verbi, & persecutio piorum ministrorum.

Ad Galat. cap. 3. Tom. 4. lat. Ien. fol 75. Vocat Lutherm vationem acerrimum, postilentissimum, & amnium maximum hostem Dei.

ltem, Tom. 4. germ. fol. 41. Go laffet uns nun die vernunfft vand vufer natürlich liecht preisen unnd tühmen/was ist es anders i denn blindhelt und finsternuß? was tan es besser/den wider den glauben und BDTTE GRort sechten?

Jeem in der Kirchen Poffill Dom. 3. Epiphan. Lieber was gurs ehur die vernunffe jum Glauben/vnnd zu Gottes wort? Ift fie nichte die bem Glauben vnd Gottes wort auffs hochfte widerestehet / daß niemandt für jhr jum glauben tommen/noch Gottes wort leiden wil / fie wird benn

D. COWNAD.SCH LYSETIS. 197

benn geblender und gefchender/ daß der Menfch muß jr absterben / unnd gleich werden / als ein narr / und fo unuernünftrig und unuerstendig ? als ein jung kindt / fol er anders glaubig werden / und Gottes gnade empfahen / wie Chris stus sagt/Marth. 18.

Icem, Tem. 7. les. gerry fol. 400. prior. 930. fem poffer. edir. broben ift mehr benneinmal gefaget wie Die fromen beiligen Menfcbent Die in Bote tes farcter anade leben / wiber ibr fleifch mis groffer mube vant fahr freiten / vad bas fleifc mit ganger natur wider die Onabe fichtet. 3fts benn nicht ein groffer jerhumb/ daß man lehren barff / ber narfirliche freihe wille mege fich wenben mm Beift auffer ber anaben / bie anabe fuchen onnd begehren i fo er fie faft fleuche i ia wider fie witter/ wenn fiegegenwernigift. 2Belde vernunfft enefchet fich nit bafür / baß fleifch und Beift die grofte gween feinde find / pund fol doch bas Reich feinen felud / ben Beift begehren bund fuchen / fo jederman in ibm felbe fühler ! wie alle traffre miber bie Onabe fecheen ffie mt veriggen vnind ju vertilgen ? Das were chen als wenn einer fpreche / ein wilb mutta Thier mag niemand mit banden jahmen / aber wenn es log ift jahmer es fich felbft i vud geher fremwilliglich in bie banbe.

Darumb find folche lehre nur jur fchmach vnnd abbruch Benticher Gnaden / vnd jur fterdung der Gunden / vnnd mehrung deß Leuffele Reich erdache. Die fcbriffe nenner den R 2 Mene Menschen i er sengang fleisch. Ben. 6. So ift fleisch auffs höchste wider de Beist/Bal. 7. Noch remperiren ste es vnier einander i daß der freise wille i der eitel fleisch ist. fol den Beist suchen will swar dest Bapsts und der seine leichtsfertige keit und blindheit were zu dulde in andern stücken. Aber in diesem Haupt artickel ist zu erbardmen i das sie so unsimmig sind i denn damit vertigen sie doch alles gang i was wir von Bott durch Christum haben.

VIII. CORRYPTELA.

Lutherum retractaffe librum fuum de feruo erbitrio, ac mutaffe fuam illam, ve quibufdam videtur, nimis rigidam fententiam, de libero arbitrio in rebut dininis nullo antequam renafeatur dininism.

Ista corruptela librorum & sententiæ Lutheri, imò verbi diuini recitatur in Lasij Riogi bud/in quo libro sead Vitebergensem Eccle-

fiam refert, ita enim inquit !

Auff jener seiten ist des rhumens eben viel von der bern lautern Haupt quel jhrer opinion/ das sie auß dem servo arbitrio Euthert komme/ wie ein sustiges bachlein gerauscher. Wir aber wissens i und konnens beweisen i das Eutherus eben dieselbige an vielen orten retraction hat/auch offemal gewünschet i das sein buch de servo arbitrio anders gemacht were

Sed ifthæc corruptela primum eum verbe Del pugnet, quod inquit. Qui nen exvoluntate viri, seden Desnati funt. Proinde etiamii Lutherus

D.CONRAD. SCHLVSSELR. 199

tanquam homo reuocasser istam sententiam; pro se quidem reuocasser, Dei verò eternam & immotam sententiam verbo ipsius dilucide expressa, nullus Lutherus, nullus angelus in colo reuocare aut mutare poterit vnqua.

Sed observabunt omnes pij in Ecclesia Christi, crimen salti, & mendacium tetrum non ex hominibus, sed ex Diabolo potissimum proficiscens. Nam in Genesie andem doctrinam repetijt & illustranit Lutherus, & qui motienti adfuerunt, nihil tale ab ipso audierunt, cum quidem interrogatus esset plane an sua morte doctrinam dam con sirmaturus esset, quod ipsum expressis verbis asseuerauit.

Lend fic inquit, Tom. 3. Ien. Ger. fal. 579. prior. gro. pofter. QBeilich febe / bas des rottensonnd freens je lenger je mehr wird / vnnd tein auffho. ren ift destobens unnd wutens def Gatans ? Damie nicht hinfore ben meinem leben ober nach meinem tod / der etlich jutunffeig fich mit mir behelffen i bund meine Schriffe ihre jrebumb gu ferden/ falfdlich führen modren/ wie die Ga. eramenes vand Caufffdwermer anfiengen su thun I fo wil ich mit diefer Schriffe fur Bott vnnd aller welt meinen glauben von finct gu fluct betennen / barauff ich gedenete gu bleiben bif in den tode / Darinnen (das wir &DEE belff) von Diefer welt ju fcheiben / vnnb fur onfers Dexas Befu Christi Richterfluel ju fommen. Innd ob jemande nach meinem

rod wurde fagen / wo ber Ember jege lebere / mur De er Diefen ober biefen Articel anders lebren wand balten / benn & baeibn nicht anugfam be-Dacht. Da wider fage ich jene ale ben / und ben ale jege / baß ich pon Gottes anaben alle biefe Arrictel babe auffs fleiffiafte bedache / burch bie Schriffe und wieder berburch offemale gejogent ond fo gewiß diefelbigen wollen verfecheen / als to jest bab bas Gacrament bef Alears verfocheen. 36 bin jege nicht truncken / noch vor bebacht / 3ch weiß was ich rebe fühle auch wol mas mire gilt / auff bef De mam Jefu Chrifti jutunffe am junaften Beriche. Dar umb fol mir niemandt fchers ober lofe teibinge Darauf machen/esift mir ernft/ bennich fenne ben Gatan/von Bottes anaden/ ein groß theil! tan er Bottes wort vunt Schrifft verfebren ond verwirren / was folter nicht thun/mit meinen ober eines andern wortize.

Debebantigitur einsmodi falsatores librorum Lutheri publica censura tanquam Ecclefie Christilatrones, fures, & facrilegi noeari. Non enim tam Luthero libros fuos, guam Deo & toti Ecclefiæ fanam doctrinam & egregium depositum scelerate furari co-

mantur.

Sequitur confesso D. Ioachimi Morlini, Es-elesia Brunsunicensis Superintendentia, de libero arbitrio.

D. CONRAD. SCHEVESSE'S. 101

Primin oportet nos discemere circa materiam in qua, mentem & voluntatem. Secundi, in materia circa quam, in rebus externis.

feu temporalibus & erernis.

Terti, in spirirnalibus discernendum est inxea obiecta quid circa legem, verum possir himo legi satisfacere, & prastare persediam obedientiam? Quid circa Euangelion, verum homo posit se applicare ad gratiam & adsentiri verbo, seu credere? De posteriori nunc est praccipua questio. & vecissentur multi, non esse repugnandum Spiritui sensio in conversione, sed repugnandum dissidentia & apprehendendum verbum, quod est vni-uersale.

Ad hoc respondeo. Verumque verum est, quod & homo pollir se suiribus auertere, vel etiam opponere Spiritui sancto, indulgere dissidentiæ, ac reijcere, imò pro stultitia & scandalo habere verbum, & quidem, cum sacit homo, quod in se est, revera hoc sacit, ve

teilatur tota lacra scriptura.

Verum est & hoe, in conversione hoe non esse faciendum, cum certum sit, nullam esse conversionem, vbi Spiritui sancto & verbo Dei prædicato & audito ressistant & non repugnat homo suæ dissidentiæ, sed manet in sua incredulitate, oppositum est in adiecto, dicere, quod conversio siat, vbi Spiritus sanctus cum verbo repellitur, non igitur hæe est principalis disputatio in hoc loco. Illud quæritur, & in hoc

gardo rei vertitur, strum fit humanarum ririum, feu arbitti humani , credere Spiritui fancto & repugnare difidentie, & accipereverbam?

Hic obijeitur ; certe reluntas bumene non monetur à Spiritu fancto, ficut trancm. Ergobomo giregy & ice, at cooperatrix voluntas noftra.

Respondeo, Si cooperatur: Ergo, aut nulla est corruptio human z voluntatis, aut conversio facta est, antequam operetur Spiritus fandus, cum caufam necelle fit priorem elfe suo effectu. Deinde verum ell , Spiritum fanctum non agere cum homine, in converfione, quali cum trunco idque modis diuerfillimis. Quia truncus habet quidem babilitatem ad recipiendam formam flatuz, aut alterius rei, fed non ad formationé vilius arhierij. Eft igitur maretia mere & pure paffina ad arbitrium suiarrificis. Homo verò, non tantum materiaelt, puie passius, sed ex corruptione for nature etiam action, in contrarium dico, ab operatione Spiritus fanchi artificis lui.

Hoc tamen verum est, quod post conuersionem incipit etiam Christiauus repuguare omnibus tentationibus carnis, in prima & secunda Tabula, vna cum Spiritu sancto, seu per Spiritum sanctum : Neque enim solus Spisitus sanctus sine voluntate & fine vila cooperatione in credentibus agit, vbi alioqui, & quid erat conversio hominis ? Et quomodo verum erit, Deum operari

D. CONRAD. SCHLVSSELB. 100 innobis, & velle & perficere, li perperud fine omni rectitudine voluntatis & operationis maneret homo?

August lib.5 quest super Dent cap.30. Eccequem-admodum & in spiritualibus constituibus sperandum & perendum est adiutorium Dei, non ve nos nibil sa-

ciamue, fed vt adiuti cooperemur.

Habemus igitar illuminatos oculos cordis. Epbef. 1. per illum qui illuxit in cordibu noftric, 2. Cor. 4. Er condelettamur nune mente fecunduminteriorem hominem legi. Rom. 7. Sentimu ea, que funt firstus Dei. Roman. S. Habenus verumq, vt vefemm & facianiu, Sed habemus has primitias arbitrij noui, non ex arbitrio nottro. Imd contra arbitrium & vires nostras à Spirita fancto, qui cum tota conversione hæcin nobis operatur, nosque sustentat & gubernat, vt

etiam perseueremus,

Quaritur de relapfis, an vera fit fententia Illyrici, quam ponit in libro de originali peccato, pag. 449. his verbis, lobannes Apostolus, in Apocal. cap. 3. vocat neg, calidos, neg, frigidos, feuneutrales, eas, qui funt membra Ecclefia, & tamen in vera pietate refrigefennt. Hi autem,fi habent adhuc quid benitatu, aut calerie, non habent ex fuit naturalibus viribus, fed ex semel gustata gratia & veritatis cognitione, cuins forte adbuc qualescumque reliquias retinebant , nec prorsu Spiritum sanctum amiserant , sicut topida aquaprioris calorie: illa fcintilla caloris excitanda erat. De buigitur lobannes loquitur , cap. 3. Ecce, fle ad offinn, &c. Vude patet, quod ipfi poffint agere petmilen-

nitentiam, & praparare se ad gratiam. Hiec est sententia Illyrici, qui sentit, relapsos post primam conversionem, poste sus preparatione seu meditatione conuerti & cooperari. Ad hane Illyrici opinionem respondeo: Dauid post lapsum recinet notitiam quandam doctring, fed viuit excusto Spiritu fancto , & amissa fide , in fumma securitate & contemptu iudicij diuini. Non cogitat, tanti momenti effe peccatum, multo minus contriftatur & cogitat, quomodo Deo reconcilierue. Eft igitur fine vero Dei timore, fine vera peccarl cognitione, fine fide, & Spiritu fancto, tantum hypocrita pessimus: Audita verò increpatione per Nathanem Prophetam, redit peccati cognitio, vers poenicentia, ac fiducia misericordiz per & propter Christum promisse : Nec illa fiant praueniente, aut cooperante sua voluntate, sed voluntate & cooperatione Spiritus fancti, renocantis Dauidem suo verbo, & voce sui ministerij, qua excitat tales moens in ipfius corde, ve non relucterur, fed de peccato perterrefiar, & fimul confugiat ad gratuitam reconciliationem. Ira quicunque retrorlum conuerli & lapli fuerint, à fancto mandato ad Mundi coinquina. piner, vt Petrus vocat, etiamfi retinent qualemeumque legis noticiam & Euangelij in mente, qualis eriam est in Diabolis & im-

Impijs:tamen fant fine vero Dei timore, fine fide, ergo & fine Spiritu fancto: Vrautem fiat nous connectio à peccaris, hoc limiliter, vt in prima convertione, non est cooperationis voluntatis, arbitrij, autvlius exercitij hu-

mani, fed folius Spiritus fan Cti.

Quod primam igitut conscientis incipit moneri, cogitare & serio affici de peccaro, de indicio Dei, & sirire Dei misericordiam & grariam, ibi iterum adeft Spiritus fanctus, qui hec operaturin corde tuo, aliqqui eras aut excussurus omnes monitiones, & secure perseueraturus in peccatis, aut fine spe veniz, in summa desperatione periturus. Vt autem hæe pænitentia, & quansumuis infirma, vera tamen fides, inte crescar: hic & tu ipse orare potes, & aliorum quoque orationes petere, pro augmento & corroboratione fidei tuæ: qua etfi, non femper & in omnibus, eft ignis & facula ardens: Tamen & linum fumigans Christo gratum eft , & illud nequaquam extinguet. Efai. 42. Sitigituren. liscettus, se quoque hac infirma & languida fide Deo iterum acceptum effe, &c.

Pulchrè & rectiffime fapiffime dicere folebat D. Lutherus : Etiam fides eft, fi optes, & velis , te poffe credere firmiter , quia credere , eft fperare contra fem in fem. Roman. 4.cap. Defiderium fidei , eft etiam vera fides: & gemitus cordis in homine pio, eft clamor validiffimus in auribus Deis or associate to a susual term, sile v

Contra Calamnias.

Hoe nemo nostrum vnquam negauit ho? minem debere audire verbum Dei, non repugnare, sed conari, vr obtemperet, nec de his rebus inter nos queftio eft, imò, nos fatemaringenue, eos qui auditum verbiabijciur, repugnant fanæ doctrinæ, nihil conantur, fed fecure indulgent fuis affectibus, &c, fimpliciter damnatos effe, quia incredulus damnatus eft: Hoc verò quarimus, ye bomo audiat & non repugnet, ve velit & conetur, accipiat & obsequatur verbo, verum babeat hanc voluntatem, fen boc volle ex fue arbitrio?

Noftri Domini fie dicunt & docent. Desa trabit volentem: Teltantur igitur , le lentire; quod voluntas Deum trahentem præcurrat. Item , Sinon repugues , fed verbo obtemperes , tam Deutrahet. In disputatione quatnor Doctorum. Sentiunt igirur Synergifta. Deum trabere illum, qui iam vera fide Christum apprehendie in verbo. Currit ergo homo ex fefo, obtemperat, ér non repugnat ex fefe, voluntatem babet ex fefe. Vbi igitur Dem operatur velle? Phil. 2. Vbi trahit & quem? nunquid non tractum, fed currentem, iam antea fuo marte?

OBIBCTIO.

Dem tamen dat velle von muitu, fed volentibus Respondeo i. Deus actum agit, facit voletem velle, nihil mutat, fed voluntarem facit velle

D. CONDAD.S CHLVIILE. 169 bredentem credere, &c. Lieber beift daß nicht benfere Derren Gottes spotten? Qualo an non hocest reuera Deum ludificare?

OBLECTIO ALIA

Ergoetiaminaitis & repugnantibus Deiverbo, infundit fidem Dem. Respondeo, hoc quis dicité Illud quaritur: Qui emollit corda ferrea, & fuanatui ra repugnantia, vi ex lapideis fiant carnea, mollia & trastabilia? Si homo suo arbitrio potest non repugnare & accipere verbum. Quidigitur Deus? Quid operatur verbum? Et, que est differentia huius & Pelagiani dogmatis?

Aug.contra duas Epist. Pelagianorum lib. 1. cap.19.

Nemo potest venire ad me nisi Pater, qui mistr me, traxerit eum, non ait, duxerit. At illic aliquomodo intelligamus præcedere voluntatem. Quis trahitur, si iam volebats Et tamen nemo venit, nisi velit, trahitur ergo misis modis, ve velit ab illo, qui nouit intus in ipsis hominum cordibus operari, non ve homines, quod siert non potest, nolentes credant, sed ve volentes ex nolentibus siant. Ibidem.

Nemo potest venire ad me, quod intelligitur, credere in me, &c. Vtrum iam volenti eredere pro meritis bonæ voluntatis hoc datur, an potius, vt credat ipsa voluntas, sicut Saulus desuper excitatur, etiasi tam sit anersus à side, vt credentes etiam persequaturs Hactenus Morlinus. Synergie leu cooperationir in reb. spiritualib.
hominis nondum ad Deu couers, siue no renati inerustare, palliare & propugnare constur. Adscribam autem hoe loco solutiones D.
V Vigandi, ad Paralogismos Synergistaru, recitatas: vt ex studiosis pietatis innotescant.

Primum Argumentum.

Contradictoria voluntases non funt in Des. Deum pelle omnes bomines faluare, & Deum velle tantum cos faluare, ques ipfe regeneret, & quorum corda accendat adveram contritionem ac veram fidem, funt due contradictoria voluntates.

Ergo, Ha dua propositiones Des tribuende no funt. .. Refp.Quid hoe argumentiad Synergiam veteris & nó renati hominis? Sed ad argumérum. Maier opus haber diftinctione & declaratione. Deus pro sua libertate & inflicia ftaruje monnunqua res aliquas, cafq; rurfum fuo arbi trio abrogat, promittit aliquid & ipfa exhibitione finem imponit. Deinde in sententijs rewelatis, que ppetud funt certe & immobiles, tamen etiam illa proprietas ineft, quod Deus vel beneficia pezettat, vel pænasinfert, fiont interdu Ecclesia fua folarur, & beneficijs amphillimis quali perfundit & obruit, interdum . verd cande vehemeter obiurgat & punit. Eidem persone nune benedicit, quando nimira per Sp.S. recte in pierate ambulat, nune verd ecotra cidé maledicit, ruenti in peccata, & no agen-

D. Connab. Schlyster 109

agenti panirentiam Item toti cami minatur, quosdam verò excerpit, &c. Itaque contradictoriæ voluntares non funt in Deo, scilicet in doctrina, rebus & personis eodem modose habentibus: Nam vbi mutantur homines, ac tes, & iple Deus aliter agit : verum itavtin omnibus iufticia ipfins conspiciatur, &vrful fententiam in facris literis expre ffam exequatur. Vult enim benefacere, vult & punire. Irem obie cta interdum etiam diversa funt, Deus credentes faluat, no credentes non falnat. Hacnon pugnant cum voluntate Dei, quia fic le patefecit. Deinde ad Minorem. Ifte fententiz feu voluntates non funt reuera con tradictoria. Nam in priori propofitione vox Omnis in tota facra scriptura coplectiturin se eos, quos Deus regenerar seu conuerrir. Alios enim nequaquam Deus vult recipere. Posterior igitur propositio est paulò plenios declarans priorem.

Consonant igitur hæ propositiones. Dem vult ommes bomines saluos sieri. Item, Dem vult ommes bemines eredentes saluos sieri. Item, Dem vult omnes bemines eredere in Chrostum. Itaque non tollit hæc propositio, Dem vult tantum eredentes saluere, illam alteram, Dem vult omnes bomines salues sieri. Ratio modò indicata est: quia bes Dei voluntas est, vt omnes credentes saluentur: non est eim voluntas, vt omnes, vel aliqui non credentes saluentur, vt lob. 3. dicitur: Qui credit habebit vstam æterna, qui non credet, nó ha bebi.

beblevitam aternam, led its Det manet lupet

Alia forma linim Argumenti.

Continuition a voluntates non fant in Door Sed Denm velle omnes falten fiert, & Denm aliquet faltem vegenerare, fant contradictoriavelumates. Ergo in linsiene off alique Synergia veteris Adams nondium renativum Doo:

Responde: Monstrola plane conclusion profiles non respondent pramissis. Er opera precium est attendere, quod Synergista non proponent integros liuita rationis syllogismos. Has esser argumenti conclusio. Ego illa dua voluntates non funt Describuenda.

Deinde al Minoreme Illus dura propolitiones in ficris litteris perspicué & ex professo propositatione, ve negari non potest. Cur igitur tu verbum reuelatum negas? Cur es Dei resormas, & mendacij arguis? Praterez reste distinguitur voluntas Dei approbatiua & essicat, ver libban. Seima, quid si seruelam veliminem Dei priterimu, ips faciet. Hic voluntas Dei approbat petita, led alias essicacirer postulata largitur. Id etiam constituat experientia, omnes homines vult Deus suum verbum audite, sed non omnibus, imò & codem tempore dat synceros & salutates doctores, modò visitat peculiariter Deus Germanos, sed Italos aut Palæstin os non item.

Cut autem non omnes æquè regeneret

D. CONRAD. SCHLYSSELE IN

omnibulque fine discrimine in corde fidei lumen accendat, ficut id approbat Deus, fine omni dubitatione partim eius, arcano itidicio, quod ferutari non possumus, tribuendum est, partim verdiuxta Deiverbum patefactum statuedum est, quod aliquos inste puniat Deus propter scelera, etiaminista posteritate. Nam Deus in oranibus factis justiffimus eft, nec sunt ei tribuenda peccata aut ininstitis. Denig; argumentum sic invertipetalt : Dem quafdem regenerat profus infle indicie, quoftam però regitt. Ratio eft, quis Deusex fuo rantum judicio omnium certiflimo homines regenerat. Nolumus autem nos hic immergere in scrutationem rerum arcanarum. Reuelats verboinfistamus, quod inquit, voluntatem Dei hant offe, vt omnes homines credentes falui frant , & omnes homines non credentes damnentur. Deum nemini facere iniuriam . milericordiam in renaris, panam in cateris elle cognoscendam, vt sæpe August. inculcat.

Alia compositio etus dem.

Aut contradictoria voluntates Deo tribuenda funt aut Synergia bominis concedenda est. Sed non sunt in Deo contradictoria voluntates. Ergo synergiastatuenda est.

Respondeo ad Maisrem. Vade que so probatur Maioris connexio? Quia hecduo simul possunt subsistere, tum quod Deus non-

habest confrarias voluntares, in rebus cos dem modo, in suo acerrimo & instillimo judicio le habentibus (quie indicium huma» gum in rebus Dei fapiffime cecutit & aberrar) tum, quod nulla fit non renari in rebus spiritualibus synergis, ficut probauimus. Ad Minerem. In illis fenventijs, quasadferunt Synergista ad probationem Minoris, nulla est contradictio. Erquod Deus alios recipit, aliosrepudiat, pertinetad hanc vmioerfalem; Dem vult omnerer edentes faluare, amner verd no crodenter condemnare. Hæc eft vera perpetua fencentia Dei immota & firmillima.

Alin ftruttura ciufdem.

Quicumq, vult owner faluari , & toftatur tamen aliques rantum regenerari & faluari, relinquit feu afferibit bominibu fynergiam.

Responded ad Maierem. Quenam est ratio connexionis in Majori ? Nam à voluntate Dei, ad nostræ voluntatis vim aut potentiam non valet consequentia. Causa est, quia voluntas Dei , & voluntas hominis non renati, non habent sele codem modo. Voluntas Dei perperud eadem & bona est. At voluntas hominis non est eadem; que infa tiò fuir à Deo indira hominibus, neque est bona, sed pessima & inimica Deo, vr tellatur scripture facrs. Item non est voluntas

D. CONRAD. SCHLVSSELS. and humana causa, cur homines non regenerentur & saluentur, ideò syuergiam ex had parte extruere nemo potest. Quod igitur ad velle Dei attinet, regula certa & digna observatione est, à relle Dei ad posse hominio in has depravata natura non sequetar argumentum.

Alia Arudura.

In Deo non funt contradictoria voluntates, scilices reste éverè contradictoria, respectu codem é in rebu codem modo se babentibus.

Deus vult omnes credentes salues siers, & Desse nen vult omnes credentes sieri salues: sunt dua contradictoria voluntates.

Ergo , nen possunt vtrag, effe in Deo.

Respondeo. Quidnam hocargumentum ad Synergiam Adamicæ & non renatæ voluntatis facit? Nam tantum de voluntate Dei dicit', non de voluntate nostra. Sed videamus etiam ea, quæ inde solent inser-ti.

Illatio.

Si iffa dua contradictoria in Deo fimul vera non funt , sequitur homines non perire voluntate Dei , sed propria.

Sed won funt in Deo finial vera.

Ergo, non valuntate Dei bomines, fed faai pfins cul-

Respond. Quid eriam hoc argumentum ad

bonam Synergiam hominis in rebus spiris tualibus, cum manifeste loquatur de samue 3/4, quæ fanê veteri homini ineft! Deinde & hoeargumentum conceditur, quia clare scriprum eft: Ex te perditio tua ffrael. Ofer w. Certa & perspicua do arina est, nequaquam Deo, sed Diabolo & hominibus peccata eorumg; effedus effe tribnende.

· Alia Illatio.

Si Dem non oft canfa perditionis , fed homines ipf: fequitur & ipfor bomines aliquam faluti in fe caufam habere.

Sed perditio tribuitur bominibus.

Ergo & falm eadem ratione.

Respondeo. Estargumentum ex contrafijs non habentibus se eodem modo in homine. Sed vt omnia fiant planiora, argumentum aliquanto clarius in conspectum veniat.

Contrariorum eadem off ratio.

Malafunt ex bomine, qua poteft facere.

Ergo & bona firitualia aliquomodo potest ex fefe

facere.

Respondeo ad Maiorem. Primam etiam carnaliter & politice verum non est, quod in Maioriastruitur, nimirum, quòdis qui malè potest agere, cadem facultate & potentia possir bene facere. Multo certe facilius est destruere quam construere. Pacilius multò peccata patrantur, quam virtutes parantur. Sicut Ethnicus inquit

Sudorem posucre di virtutis ad arcem.

Deindemalain homine, & bona quædebehant inelle hominis natura, non habent le eodem modo. Nam pleraque bona, przfertim verò in rebus spiritualibus per peccatum originis amissa sunt, caremus ijs penitus. At mala per Diabolum ita in hominis naturam infula & implantata funt, vt fumma abundantia & potentia ibi regnent, nisi per Spiritum fanctum eradicentur aliquo modo.

Sic Misser loquitur de rebus, que insant nostræ deprauatissimæ naturæ. Conclusio autem infert talia, que non nascuntur nobiscum, verum extrinsecus & aliunde adueniunt, nec funt communia omnibus, fed regeneratis, id eft, veris Ecclesiæ Dei membris tantum propria.

Alia facies argumenti.

Qui vult omnes bomines salnos fieri, agit quoque es omnie, que ad falutem omnium bominum faciunt.

Sed Dem vult omnes bomines faluos fieri.

Ergo ownia agit, que ad salutem omnium hominum faciunt.

Respondeo Ad Maiorem. Distincte scriptura agit de redemptione seu salure parta per filium & de applicatione eius. Deus quidem omnia fecir, que ad falutem seu redemptionem totius generis humani perti-

ment, quis filius Dei factus est aguns, qui fultulir peccata tesius inundi. Deinde omnibus graribus hanc fugm voluntatem in spundo denunciar Deus per ministerium, its ramen, venon in omnibus angulis fimel, led in aliquo loco mundi, idque pro fuo iudicio verbum fuum fonet, ac vult Deur omnes homines istem vocem audire, & ad hanc officinam pieraris, vbi Spirirus fan chus per ministerium verbi & secramentorum efhear eft, sele aggregare. Terrio ministerio verbi adiunxit baptifroum, quo omnes vult

regenerate.

Quod autem ad interiorem applicationem falutis per Christi passionem & obedienciamacquifica, artinet, reuelata Dei vofuneas eft, quod Deus tantum velit credenres frui beneficijs, partis Christi fanguine, & Saluari; non credentes verd, velicin peccatis suis perire. Deinde verd certislimum eft, Deum omnia facere, que ad falutem omnium corum, qui credunt, funt necessaria, hoc est, verbum suum denunciare, aperire cor ad credendum, &c. Tertid etiam hoc verillimum est, quod Deus impieratem hominum que magna eft, puniat in tertiam & quartam vique regenerationem, idque pro fuz itreprehensibili iusticia. Hiefi quis porto inftet & vegent: Carigitur Dens non equaliter omnes bomines vel punit, vel connerent? El damus hoc responsi. Tantum in verbo Dei patefacto, velud

D. Comma D. Schilvasili. 219
reluti infantes teneri in viero mattis, nos cotinemus, neq; pollamus de non conelatis statuere. Verbum Dei patesactum est, Denni velle
connescredentes saluari. Item, Deum accendere sidem in Christum, Deum regenerare. Item, Iecredustatem ex hominibus osse, non ex Des. Item, Deum
punire quim instissune idololatras, non audientes
verbum Dei, er alies persenerantes in dalislis contra
conscientiam. Item, Misericordiam Dei in vocatis senattie, iram Dei in impige constitue proponi.

Denique occinimus nimis arcana Dei scratantibus istud Pauli. Ohome, tuquires, qui respondess Deo & Roman. o Ad Minorem refondeo, scilicet credentes. Vult autem etiam pro suo iudicio punire non credentes. In hisce revelatis sentencijs immobilites

perliftamu.

Alia illatio.

Qui omiteit abquid ad falutem bominum neceffa-

Dem non equaliter omnibut accedent fidem, omittit boc, qued en ad falutem er at necefferium,

Ergo, minfim eft.

Resp. Ecce Synergistas, quam verecunde de reb. dinin. disserunts Nam Maior Deo institiam sua in irrogandis penis erga impios, idololatras, impeniteres adimit. V trumq; autem institue dinine connenit, & credentes saluarese impios damnare. Estque Dei indicium in rebus tantis multò acrius & iustius, quam iudicium humanum. Excipitut igiturin Maiori iudicium Dei de pæna. Sicut etiam in iudicijs politicis meritò casus pænæ excipitut, inde fit, vi Maior non sit simpliciter vniuersalis.

Deinde ad Minorem. In pæna iusticia Del, in donatione fidei misericordia Dei elucer. Ad franc modum eriam Augustinus, Profiper & alij saniores Ecclesia Doctores respondent.

Negati non potest, verbum, sacramenta & veros Doctores else necessarios ad conuersionem. At non omnibus etatibus, & omnibus hominibus simul, Deus dat puram religionem & synceros ministros. Nec tamen propterea est iniustus, sic non est iniustus, si non omnes ex media persecutione retrahit, vt Paulum.

Hasce variationes vnius argumenti, propterea visum est proponere. Primum, vt Synergistaru gyri, & exorbitationes, quibus vesui Prothei in varias sese figuras transformăt,
cognoscantur. Deinde, vt manifestum siat,
qua audacter ipsi iudicia ipsius Dei, certo verbo reuelata, inuadant, atq; resormare ad sua
placita conetur. Tertio, vt eiusmodi obiectiones, veluri nebulas quassă, luce verbi Dei discutiam. Quarto, vt sicutiiudicia Dei scrutari
& enoluere in hac nostra însirmitate no possumus, ressam, sirmiterin certa Dei sentetia

perspicuis dictis sacra scriptura tradita. Ea ratione & Deo veritatem tribuemus, & no-stra domus veluti in petram firmam eatructa tempestates omnes superabit. Qua autem sint axiomata & indubitata principia, à quibus nobis discedere fas non est, paulò ante attigimus.

Secundum Argumentum,

Si nulla est eseronn-le apud Deum, necesse est bomini veteri aliquem spergiam in rebus spirituali-

bus aftignari.

Sed mulla ell mesowrongia apad Deum. Affar, 10. Ram. 2. Gal. 2. Coloff33. Ergo neceffeelt bomini vereri aliquem finergiam adferibere. Respondeo ad Maisrem. Primum nulla est in ea connexio firma. Ratio est, quiavrraque proposicio potestessevera. Nullam esseapud Deum werrewantlar, & nullam effe hominis, non renati in rebus spiritualibus synergialn. Deinde no rollunt sele mutud propolitiones ille due, que in maiori recitantur, ed quod non se inuicem respiciant aut sequantur, tanquam canifa & effectus. Terriò, li ca debet effe e 6nexionis ratio, quia cum Deus omnes velic faluare, & tamen non omnes convertat aut saluet. Ergo necesse sit in homine caussam elle convertionis, aut non convertionis feu imponitentia. Neganda est consequentia, causaest, quiain hilcevtrisq; contrarijs non est cadem ratio. Nam potest homo ex fele fua-

fuare propria malitia pertinaciter in peccatis perseuerare, ac Deo vocanti saris quidem ferociter ac procaciter repugnare : fed non poceft pari facultate ex fuis viribus vere lelead Deumeonuertere, vere cognoscere peccata, verè credere in Christum. Ided Propheta inquit : Conuerte me Domine , & couertar, faname, & fanabor. Item: Non ell current u neg, volentis, fed miferentie Dei. Currant quidem & volunt aliqui ex sese, verum carnaliter & hypocritice tantum. Præterea maior, quæ huicrationi attext deberet, non est valida, quæ ralis enasceretur. Qui vult omnes homines saluos fieri, relinquir & teftatur hominibus omnibus aliquam inelle fynergiam in negotio convertionis ad Deum seu falutis.

Estauté petitio principij, quia no cohetent membra Maioris tanquam causa & esse chus. Idverd perspicuitatis gratia aliquanto crassius proponemis & eucluemus.

Opponantur fibi innicem,

Profopolepfia. Nulla Synergia.

Hæcduo si te hominibus dicantur erga homines, interdum sese mutuò respiciune, ve causa & essectus, interdum verò non. Dataliquis ægtoro Eleemosyna nihil prorsus cooperanti. Interdum verò non seita habent. Assicit aliquis pauperem benesicio, sed cooperantem, aliquid laborantem, & aliqua ex parte promerentem benesiciam.

D. CONRAD. SCHLYSSELB. 221

Sin priùs de Deo, posterius de homine nou renaro intelligas, nó tollunt sese mutud, exempli gratia. Deus renatum Dauidem accipit, seu accepto sauet, Sauli impio non sauet, non eum accipit: Hze prosopolepsia Dei non tollit synergiam Dauidis renati vel sancti, nee tribuit Sauli synergiam tanquam apostatz, qui amisti de na Dei, nec potest per sese in rebus spiritualibus cooperari.

Itemopponantur :

Nulla prosopolepfia. Synergia.

Hic prior propositio non continet causam posterioris. Deinde hæe propositio,
malls prosopolepsis Dei, non respicit hie synergiam hominis depranati, sed in Deorationem,
modum, formam explicar, quòd gratis ex misericordia, sine respectu patriæ, naturalis prerogatiue, dignitatis aut donorum, vocet, regeneret, convertat, salvet, tam recipit Æthiope
quàm sudæum Nicodemum, tam mendicum
Lazarum, quàm opulentum sosephum de Arimathia. Hæe suunt ex definitione prosopolepsæ divinæ, cuius sit mentio in sacris siteris, de qua paulò post.

Item opponantur:

Dem est wers was himbre: Dem non est wers

Si in priori hæc est sententis, quòd Deus tantam eredentes saluet, non credetes no salnet, veraest, & in sacris literis clarè tradita. Sicsi dicatur, Deum populum Israeliticum in peculium sibi delegisse, vsque ad Messi exhibitionem, alios verò passimin Asia, Eutopa, Aphrica, eodem tempore non eadem planè ratione. Item hoc tempore Germanis integritatem & synceritatem verbi diuini, Antichtisti Romani tenebris, præstigijs ac Idolomanijs discussis, Palestinis verò hacætate eadem ratione non dedisse, experientia hæc facit manisesta. Etsi antem scriptura in hiscerebus non vsurpet illis syllabis, Deus est experientialities, tamen ipsæ resin ea sunt eujdentes & indubiæ.

Hac nimirum ratione non se inuicem tollerent aut destruerent istæ propositiones, sed diverso respectu vtræque subsisterent. Nam quòd Deus tam divires quàm inopes, tam sanos quàm ægrocos, tam viros quàm seminas, tam Tartaros quàm Germanos, modò in Christum credant, recipiar in gratiam, & vitam æternam donet, non euertit priorésententiam in eo quem dixi intellectu.

Sed si intelligas vtramque propositionem tali modo, Dem recipit Indaes? Dem non recipit Gentes: ita vt respicias hoc, o Deus prærogati næ carnalis aut donor o quot unda ration é habeat, tum verò contradictoriarum habent naturam & simul subsistere nequeunt. Hæc etiam pendent ex vera definitione prosopolepsiæ in hoc quidem loco vsurpatæ. Alias enim

D. CONRAD. SCHLVSSELE. 129 enim ambiguitas facit, vt non possintinuicem euertete. Portò si adijcias bisce proposition bus aliquid de Synergia hominis cortupri, tum manifeste extra septasalis. Quia
hæ propositiones nihil de synergia humanæ
in sese complectuntur. Et posterior tantum
dicit de Dei voluntate, de Dei affectu, de Dei
indicio, nempe, quòd omnes homines credentes in Christum, ex quacunque parte orbis terrarum citra respectum donorum accipiat, saluet.

Nam impiffima effet sententia, quòd De-

ou omnes homines non credentes faluet.

Quis ista asseuerare, nisi profanissima mentis sit, audebit?

Item opponantur.

Quadam est Synergia in hominibus. Nulla est Synergia in hominibus.

Si remoueatur ambiguitas, & discernantur subiecta, nulla in his duabus propositionibus est repugnătia: Nam quædam est Synergia in hominibus scilicet renatis, in quibus Spiritus sanctus accendit & donauit bonum Velle & nulla est Synergia, in hominibus scilicet nondum regeneratis, nondum innouatis per Spiritum sanctum, in quibus voluntas nondum accepit bonitatem, qua posset se applicate ad gratiam, etiamsi mille an enis ad eiusmodi hominem sonaret verbum

Dei,

Dei, cui certè adest Spiritus sanctus: tamest voluntas humana ex sele, ex suis Adamicis viribus non potest verè assentiri, annuere, perputillum quid (vt loquuntur Synergistæ) adferre, nist inquam illam ipsam bonam vim a Spiritusancto acceperit. Hæssunt perspicus, digna consideratione, ac necessaria cognitu. Sed subijciemus etiam quassam breues descriptiones prosepolepsias & aprosopolepsias Dei achominum.

Profopolepfia humana vitiofa, est aqualibus inaqualia, & inaqualibus equaliatribuere, contra int distinum & humanum. Hacreprahenditur etiam in factis literis.

Profopolepsia bumana non vitiofa, est iuxta im divinum & bumanum fibi & propinqui & amici ingerdum citius & plus officiorum praftare, quam alije bominibus , ita tamen , ne dilectionia officia punitus in alies quoque negliganeur, ve licitum est habere rationem suz Occoriomiz, non omnis pauperibus erogate, ficut inquit Paulus, non ita Eloemofynas dandas effe,vt alijs fit remifio,tibi vero afflictio. Ité, Agricola primu debet de fuis fructibus ofe Licitum elt, liberie ea tribuere, quanon funt eminis alij tribuenda. Imò Christus docet, liberes print effe pafcendos, postea verò etiam micas non esfe alijs deneganda. Item , Index debet fontes punire, infonces tueri, ac delectum habere isterum personarum , quò ad im . Item, inbet Dem viduarum & pupillorum pra alije habererationem. Eft igitur in rebus etiam mundanis quædam profopolepfia licita

D. Connan. Sentverten in licita . quædam verd illicits scilicet pugnans cum iure divine & hominum, Proforolepfie Dei , que reprebendinon debet , ell , qua tantum credentes in filium recipit in gratiam, & noncredentes abijeit & damnar; quia hac est reuelata Del voluntas. Johan. 3. Neque est in hac Dei profopolepfia vlla iniufticia, quia hacrantum ratione, & non aliter, fuam voluntatatem inde vique à principio post lapsum hominum patefecit Deus, eamque exemplis illustribus confirmanit. Huepertiner, quod pro suo insassimo indicio Deus omnibus mortalibus po ffim in toto orbeterrarum habirintibus , non fimul aut æqualiter det veros & falutates doctores, verba fuum incorruptum & integrum. Sedmoddiftam, mox aliam regionem vifitat, atque illuminat. Sicut ecism Apostolis interdum prohibebat in quedam loca proficifci. Ratio hains reieft, qua Deus vult pænaram & mifericordiz exempla oftendere. Er hæc faciens Deus, diligensque iam iftum, ism alium populum, nd eltiniuftus, federa Ciffime regulam iuftitia, non iuxta humanum arbitrium feu captum, fed inxea fuum judicium observat.

Aprosopolepsia, vt sie dicam, Dei, quam ei lacra icriptura tribuit, est quod ex quani gente sine omni sexunm aut donorum respectu vel discrimine, suam Ecclesiam velit colligere, deinde quod onines credentes in Obrislum, sine tudeas sine genter, velit recipere & salvare, non credentes adtem damnare. Item, quod omnes propter cassem

canffas , nempe en gratuita mifericordia , & propter meritum Chrifti , velit accipere , omnibu eadem doma falutio dave, nempe institutam fanguine Christi partan & piram aternam. Quod hoc modoin Deo non fit Prosopoleplia, Persu in Allis cap. 10. perfuiene declarat his verbis: In peritate comperi, qued non fit personarum acceptor Dem, sed in oumigente, quisquu Deum timet, & operatur instition, acceptueff et. In hoc dicto du proprieeates indicantur illius aprofopoleplias diuine: vnaeft, quod non fit discrimen apud Dena veldinerfarum nationum, vel etiam donorum; nemo puter se propterea non poste faluari, quia non fic ludzus, vel non fit nobilis, dives, doftus, &c. Alteraeft, quod tanrum eum timentes recipiat. Timor autem Dei, sepon sacris literis synecdochice pro versad Deum convertione, & pro fideaccinitur. Quod verò additur postremo loco, fru dum timoris Dei feu fider, nempe, nous obedientiam complectitur, iuxta dictum; Lucent lux veftra. Matth. J. Quod igitur Deus dicirur non effe personarum acceptor, no est referendum ad veteris nondumque renati hominis ia rebus spiritualibus Synergis, Ratio eft. Quianon est plus in definitionem illam immilcendum, quam facra feriptura ei eribuit. Non enim in ea sententia, Dem non eft perfonerum acceptor , dicitut , quidnam nos poffimus, vel non. Sed tantum de voluntate arque actione Dei, quidnam Deus faciat, aut qualis fit.

D.Connan Seneverte. 119

Sir igitux hæc definitio aprosopolepsias dinina. quidomnes mortales sine respectunationum. sexumo donorum, credenses mobissem, cantum ex misericordiagratuisa, és proptes meritum Christi recipiat és salues, neque alia est aprosopolepsia imaginanda absque verbo Dei.

Vnorm tamen adhuc curiolitas humana are gumentum obijcie, quod ell tale. Inimfam est, aqualibus tribuere inaqualia, prafertim quibus debetur. Sed omnes mortales funt aquales, tum pescaro originis, tumetia, quia omnobis per Christum est parta falm lob.i. Ecce agnas Dei, qui tollie peccara mundi.

Ergo Demomnes mortales ant aqualiter abijeere, aut omnibus aqualiter bona per Christum parta applicare debebati

Resp. Primum ad Mainem per distinctionem. Recte es habet, scilicet omnibus recte astimatis. Sed sudicia humana non possune sepe omnia, que ad verum sudicium, prafertim de rebus ad salutem eternam pertinétibus, requiruntur, perspicere. Deus aurem est solus omniscius, anteriora de posteriora, externa de interna, que in cerlo de interra sinur, penitus exactissimes; habens perspecta de cognita. Itaq, Dei rectum indicium ab humano indicio, quod non semper est rectum, in rebus presertim caprum suum longe excedentibus, discernendum est.

Deinde ad Minard non recitantur ea omnis, que ad equalitatem in rebus ad falutem coram Deo necessaria faciunt, nimitum fides in

P Chri

Mes De Syntholeris;

Christů. Ná omnes credétes in Christum had bebunevită zternă. Hzc zqualitas estadium genda. Quia hoc est decretă Del, quòd Dena omnibus in Christum credentibus velit dona per Christum acquistra largiri, non credentibus verò nequaquam. Ieh 3. In hac reuelata Dei voluntete necesse est, nos acquiscere.

Sed, car inquis, non omnibu fidem accondir De .

us , us amplestantur Chrisiums?

Resp. Alia suntarcana Dei, que vinon posfumus,ita nec de bemus ferutari. Alia fune pa tefacta, que roto pectore ampleccenda & mordicus retinenda fune. Patefacta funt, quel cantiem credentes in Chriftum Dem velit falues facerelicem, incredubtas fit ex nobs. Sed recondita Dei fudicia funt, quere Paulum connertat, Caiphanenon connertat , Petrum labentem recipiat , to . dam relinquat in desperatione, Nosista omnia tantum reducamus ad parefacta, nimirum, quod fastidienter verbum & Sacramenta Dei stanquam media prenitentia, non convertanten Deinde quod peccata fint ex nobis. Tertibe quod Deus habear porestaté puniendi. Quarto, quod in illis, qui convertantur, non cove peratio veteris & nondum renati Adami, fed immenla & immerita gratia Dei, fit confideranda & prædicanda.

Quoties igitur in eum scopulum impinglamus, tetrahamus nos, tantum in verbo reues lato, tanquá præsidio amnium tutissimo, nos contineamus, & iudicemus, Deú iuste punire, e

quos abijeit, milericordiam verò declarate in ijs, quos recipit. Sieut lapè etiam Patres inculcarunt. Iudicia Dei ex caca nostra ratione no reformemus: Deus iustius est, etta a qualibus Deus inaqualia: ratio est, quia ipse iudicat de istis diuinis rebus exactius, quam nos.

Hoc argumencum attigi, ve lerupul u, quem nobis înijeit întempeltius carnalis lapienta, etimerem, & commonefacerem, que conficienda & ceranda, que verò exanimo eijeienda & te-

undendafint.

3. Argumentum.

The quodest cause Papistice dubitations , non est in Ecclesia Dei docendum.

Sed affenerare wullam effe fynergiam bominb now renatien reben spritualeben , prabet causan Papistical dubitations.

Exgo, non est in Ecclesia Dei sic docedum. Minut probatur, qui a si homo nobil omnino ex sese potest cooperari ad snam connersionem, regenerationem & salutem, sed tatum à Deo accipere at que em planisudine omnia bautire debet; sient luna splédore sui à solt mutuatur; su non poterit cor esse certim de salute sua.

Resp. Videri Theologos argumentă icilicet secundum non causam ve causam. Sedad
Majorim, que vera est, si vere talis sir causaeaq; per se, no que falso sie traducatur. Nă veritas & calumnia no sur ide. Deinde ad Minist
respondeo, que a sit falsissima. Sic & ratio eus
est falsissima. Nam docere nullam este hominis nondum tenati în rebustatutis seu spiri-

tnalibus Synergiam, non est causa per se ac reduera, Papisticæ suctuarionis ac dubitationis de Deo, sed porius magnæ & gratiæ & certitudinis de issem sons & sundamentum. Rationes sunt. 1. Quia causæ certitudinis de salute sus, certissimæ sunt, Verbum Dei, quod mentiri nequit, Sacraméta, quia non fallunt, Arrha & restimonium Spititus sancti in corde, qui neminem decipit. Rom. 4.5.8. Epbess. & c.

Namista pignora sunt ingenti Dei misericordia proposita, vt omnem eximant materi-

am dubirandi.

2. Quia facra scriptura verumq; docet, & finllam esse synergiam, & no esse dubitandu. Damnat quoq; pariter hæc duo, népe, Synergiam nondum renati hominis in rebus diuinis, & dubitationem Papisticam. De Synergia rationes monstratæ sunt ex verbo Dei. De dubitatione autem suo loco dicetur.

Ergo negatio Synergiz nequaquam est

canfa dubitationis Papistica.

Sed hic mihi aures atq; animű adnerte, o nimirű porius do cirina de Synergia vberem, eopiolamá; materiam, & caulam Papisticæ dubitationis subministret. Kationes sunt:

1. Quicung in the gotie falutis, connersionis, regenerationis, instificationis &c. hominem deducunt ad funs vives naturales, quasi ex ipsis aliquidetiam positi, bi remera materiam & causam dubitationis suppeditant, &c. Ratio est, quia in hac depranatissima hatuta nemo potest firmitet suis vitib inni-

ti Se-

D. CONRAD. SCHLVSSELE. 231
ti. Secundò scriptura restatur, quòd ille vires
al res facras necessariæ, nó sint reliquæ in per
dira hominis natura. Quibus igitur viribus
inniteris? quasnamadseres?

Sed Synergiftica dollrina, affenerans bominem ex fua corruptanasura aliquid valere ad falut em & regenerationem, deducit bomines non regeneratos etiam advires carnales, quomodocung, tandem extenneutur. Ergo Synergift a ipfifilmam caufans Papiftica dubitationis stabiliunt.

2. Sacra scriptura Synergiam bumanam explodit. Ergo, necesse est dubitationem ea doltrina constientis misci.

3. Sacra scriptura tant um nos adista nerriera, fundamenta & tesseras certicudinis deducit nempe, ad verbum Dei luci dissimum, ad sacramenta enidentissima, ad tessimonium Spiritus santis essicacissimum, uon ad vires nondum renati Adami.

4. Sacra scriptura docer omneshomines esse natura mendaces, esse hostes Dei. Erge assent are synergiam veteru hominis, est ipsissimam causam dubitationis prabere & consirmare. Imò est etiam, hæc grauissima testimonia Spiritus sancti de nostra naturali malitia obliterare, expungere, extinguete, delere, addo insuper arguere Deum mendacij.

5. Ab experientia. Impossibile est hominem in tentationious series de negotio salutus posse inniti cum siducia suis naturalibus viribus, vet solum vel partialitere hoc est, verbo Dei & suis viribus Adamicis no renatis coniun clim, imò omnes cogentue

P a non

non modò dubitare, sed etiam desperare, si duobus illis sundamentis, scilicet verbo Dei, Et viribus humanis non renatis, innitendum est. Quia nostra vires nulla sunt, nis quòd sunt immisita adairs su Deamin rebu spiritualibu. Rom E. Erga Synergista desperationu etiam somem

propinant.

6. Quia Synceri doctores exverbo Dei etia doctorematos, non respeciendum eis esse in veris conscientia
luciu, in suas renatas vires robur, vel etiam in ipsoram
tennitatem. Non dispurandum de sidei exilitate
vel fortitudine (nam ibi exigua scintilla, imò
propemodum in vninersum excinces viderne)
sed tantum in suani ssimas promissones gratia, in eneryistes gratix, in Spiritus sancti testimonia, tota ficucia cordis imitandum. Erge
maliò minus homines ad suas Adamicas vires nondum
renatas deducends sune.

7. Quia ipfimit pracenes Synergia, dicunt affenfum veterie Adaminum remati esse languidum, tropidum, valde exiguum. Ergo non potost non tamineerem, dubim instabilio assensiu, vberrimum dubitationis & desperationis sontem sundere, suo in ipsissuas Syr-

tes dubitationum pracipitare.

Vide igitur atq; expende fraudes arguméti Synergiltici. Quidquid tollit causam dubit ationis, et cortos facit bonnnes de salute sua aterna, id est docedis.

Docere Synergia hocest, qued bomines ex fuis Adamicis & non renates viribus aliquid possint in fue regenerations, omnen aniam dubitationis practice.

Ergo, minor est faififima, quia fundaméra cettitudinis titudinis sunt promissiones gratiz. Scaturigines verò dubitationum, sunt vires humanz. Sed observa sucum. Einsmodi argumenta no integrè recitant, non evoluunt. Sed tantum nude ita pronunciant, ideò scilicet doctrina de nulla synergia nodum renati esse repudiadam, quia adferat dubitationem Papissicam.

Hæprætoriæsententie plausibiliter ebuccinantur, eag; ratione facilimè incautis imponitur. Quis enim non execretur Papistică dubitationem, quæ arguit Deum mendacij, & præcipuum fructum Sacramentorum eripit. Ideò pleriq; cæci applaudunt, re non diligentius excusta, veramq; sententiam de nulla synergia veteris Adami, prinsqua cognoverint, repudiant, quia scilicet eis nausea & fastidium est instillatum. Hoc seandalum pusillis Christi datum, hoc infesici seculo non magni sic. Sed feratamen tacitis penavenit problem; id quod eriam Christus. Marth. 18. docet.

Alia compositio ciuedem Argumenti.

Aut concededa est Synergia, aut dubitatio Papistica. Sed dubitatio Papistica non est concedenda.

Ergo, Synergia oft concedenda.

Relp. In Mairieft insufficiens partiu enu-

meratio, namita Major fieret plena.

Auteoncedenda est synergia Papistica, aut dubitacio Papistica, aut vtraq, reijcienda. Deinde non sunt immediate contraria synergia de dubitatio Papistica. Namalter uno collima

P A altero,

altero, quia etiam synergiam admittentes, tarmen dubitant, & econtrà dubitationem admittentes, yt Papistæ synergiam concedunt & docent. Eiusmodi igitur præstigiærectè sunt discutiendæ, iuxta distum: Omnia probate, bona verò saltem retinete.

4. Argumentum.

Scripturavocat nes europpies Dei.t. Cot. 3. 2. Cet.

6. Ergo: In conner fione cooperamut.

Refp. Adamec. dens. Paulus manifefte loquienr de ministerio verbi, sient alias inquit: No legatione fungimur pro Christo. Tarum igitur precones verbi media illud voce fonant, quo Deus conversionem operatur, sté tantum extetnű quiddam præstant, respectuipsorű quide, népeverbicalestistraditioné & administrationé Secramentoro, Sed qui connersioné interioré operatur, alius eft, ficut Baptifta diferte plitetur, fele tantom elle vocé clamente, & baprifare aqua, alium verdeffe, qui baptifet Spiritu fancto, Ita Paulus Epises. 1. præclare inquit : Ora, ve Deus Domininoftri lefu Chrifti, patis gloria, der vobu Spiritum fapientia & renelatianis , ad agnitionem eine, & illuminates oculor mentu veftre, et frigtu que fit fes vocationi cim , & que dinitie plorie vereditatu einem fanctes. Sient igitue ingreditemplú,ira ettá fonare lingua humana verbum Dei, sunt externa opera hominum respectu hominum, que etiam mala perfone non rarà facit. Sed nondum fune Synergia

D.CONRAD. SCHEVSSELE. 3

Synergia cum Deo in interiori conuersione hominis, licet per illa media Deus sit essicar, regeneret & saluet.

5. Argumentum.

In losepho est lutta, qua illecebrio carnio repognat. Ergo est quedam Synergia.

Respond. Exempla debent convenire rel proposite. Sed hocexemplum est de Renato, de templo Spiritus fancti, in que fance et que dam Synergia. Nosvero hic disceptamus de non renatis hominibus, deque Adamicis viribus. Qualisigitur hac est confunctior qua proportio? Solet etiam citari Dauidis exemplum agentis penitentiam ad vocem Nathan, Sed historia restatur, quod pon ex suis viribus cognoueris peccara fua, deinde quòd & legerit & audient verbum Dei aliquandiu, & nihilomiaus aleum fomnum dormierint in eius conscientia peccata. Tertiò, non moxad concionem prophetæ cooperatur iple , ac nifi Deus eiveram cognitionem peccati, & fidem in Melliam accendiflet, nunquam potuillet ferid & falutariterrelipilcere. Quattonon hic dicimus, quod David tum prossus fuerie homini nunguam renato fimilis.

Alind.

In boneinibus non renatu eft quadam lutta,ve Medea videt meliora probatque, deteriora verò fequitur, acriter pagnat cum affectibus fuis.

Ps

Ergoeft fynergiain non renatis.

Resp. Quid hoc ad rem? In hac doctrina agitur de rebus spiritualib. quo ad Deum & salutem eternam. Alsa igitur est lucta carnalis in
reb. externis, alsa spiritualis. Carnalem lucts
no negamus in reb. carnalib. Imò hanc carnalé luctam in reb. spiritualib. docemus esse cotra res spirituales non pro reb. spiritual impetrandia seu obtinédis, quia vires humanz sum
distorra, prauze, inimicze Deo Rom. 12. De hac
lucta mala contra res spirituales bonas przeipuè hic contendimus.

6. Argumentum.

Aut Synergia eff concedenda, ant Manichaerum er-

Sed Manichaorum orror nequaquam eft afferedm, Ergo Synergia in couerfions, & regenerations, & c. eft concedenda.

Resp. Pelagiani idem plane Augustino & Prospero obie chabant, neut vrerqi in suis sibristestatut, & recte ait Prosper, se tales opiniones cu suis authoribus execrari. Sed no valet argumenti consequentia, quia Maior non constat susticici partiu enumeratione. Deest enimtertio membrum, scilicet vel vrrunq; est improbandum, id quod facit S. scriptura. Nec suntinmediate cotraria. Nalla synergia & Maniches sum dogma. Item talis sententia ex verbo Dei proferri potest, que neque Synergiam Pelagianorum, neq; necessirate Manicheorum construat. Discrimen vero doctrine

D. CONNAD. SCHIVSSELS. 237

Ecclefiæ Dei & Manichæoru in pluribus eft.

1. Maniebei dicunt bominem à malo Des malum initiò esse conditum. Ecclesia verò docse , baminem à Des omnipotence & vinco initio bonum esse conditum suag,

liberavoluntate lapfum.

2. Manichzi dicunt, Necessitate creationis bomine percero, sicut astrologicorrupta natura causam altri asserbibit. Eccle sia docet, no excreatione Des, sed expectato co depranatione originali asserbatione Et in rebin externis posse bimine aliquo modo à crassis peccatio abstrure, id est, non sucari, non stringer e gladiu in alios, non helluari, &c. In rebin verò spricuali-bim amisse sua bonas vires.

3. Manich æi negant Spir fandum effe Denm, at maner quidem feipfum voluit pro Sp. fandto haberi. Eccle ha amt Eretinet doctrinam de Trinitate, quam ait

elle canfam efficientem regenerationis.

4. Manichai tollunt verbu Dei, & Media seu ergana regenerationis. Ecclesia verò docet verbe Dei

& bapcifine Deum regengrare bemines.

s. Manichæi dicunt carnem aduersu Spéritum concupiscentem, esse peculturem substancia, que quida ab homine separari, ér immortabler vivere posit. Ecceles a verò Dei docet, carnem cu suu pravio motib. esse ipsum veterem bomine, qui regeneratur per verbu Dei ér baptismum, ita tamen ve in hac vita, magna experte pranitas humana natura maneat, licer spiritus sanctuu inchoet nomitaie, in resurrectione verò illa ipsa hominis substâtia prorsiss liberabitur, ab omini sue pecati originalis. Nonigitur manebit vetu bomo: id esse malitia naturalis in renatis petpetuò.

6. Ma-

6. Manichei dicunt, iller falvaritantum, qui adhus aliquid boni in fua natura habeut ex bono Des. Dammari verd, qui naten aprorfus mali & nullius boni capates fint, Ecclefia autem Dei docet: Omnet mortales ex equo effe peccato originali perdites, & quo adres firstuales, ex fefe prorfeu nibil haberi boni, licut inquit Paulus: Eramus naturafiligira. Ephof. 2. Nullam igitut hiedifferentiam elle, annes peremife, & egere gleria Dei, Rom. 3. Regenerate rat, damnare ex infto fuo indicio quos damar, non quia alius alio deteriori fit natura

pollutus.

Manifestű igiturest, Synergistas & Astrologos potius, multog, propius ad Manichai dogma accedere, quam nos. Ratioeft, quia ipli fingunt, inter extreme malam & fumme bonam voluntatem, quandam mediam, cui inficadhue aliqua vis feu facultas fele applicadi ad gratiam adferendi quendam affenfum ad operationem divinam . Imd affirmant Synergifte, quod ficut mens, attendendo, do-Orinan corlettem intelligere, ita etiam voluntas conando, idque ex fua propria virtute; pollic all'entiri, & Deo excitanti cooperati anteregenerationem. Imd adhne propius ad Manich gosaccedunt, affeuerantes, naturam bumanam fe habere vt magnetem allio vultum, qui fuss bonaevires quas intus retinuerat, externo ob-Ausele temete, rutfur exerit. Ita eriam peccatum originis tantum effe lutum aut allium in magne-

D. CONRAD. SCHETSSELE. 119

magnete, quod impediat, ne humana natura intrinsecus possit exercere suas vires. Quando igitur graria adueniat, & nonnihil abstergat tum speculi nitorem seu Magnetis vigorem etiam iam occurrere seseque ostentare. O nimios & crassissimos extenuatores peccati originalis, & depravationis humana. Sic nimirum sese declarant, etiams interdum varias induunt siguras, et vel deprehendi nequeant, vel speciem quandam præ se ferant, sese se se sentire. Atque regeneratio in sacrie literis non tantum dicitur abstersio, sed nova ereatio, spiritualis tamen, ne quis canilletur.

Hacargumenta, qua hactenus recensaimus, non postrema classis viri firmillima & immota fundamenta elle dictitant etiam in publicis libris. Verum quam fint infirma, cuiuis mediocriterin timore Domini attendenti, & ad lydium lapidem verbi diuini examinanti patet: Non enim in einimodi fammis rebus pondus habet Pythagoricum illude even isa, led hoc porius : Sie Dominu Dem lecon eff. Non funt pyra, non poma, quæingra tiam hominum parui æftimanda effent, fed veritas cœlestis, in qua gloria Dei, nostra salus, & conscientiarum solatia consistant. Sed benedictus Deus pater Domini nostri lest Christi, qui quorundam faltem oculos adcognolcendam veritatem aperir, etli plerique com fua Prolopoleplia & avriere , malune:

7. Argumentum.

Quicquid agit, vel bbere agit, vel naturaliter.

Voluntai humana libere agit.

Ergo, non agu naturaliter. & per confequent, no fit

connerfie abfg, Synergia Adamica voluntaru.

Respondeo. Multa in hac argumentatione visis conflaunt. Primimienimad tes divinas stabiliendas principia philosophica non recte adducuntur, quia non congruunt. Res iple sant divertissame & dissimilima: Deinde est ambiguitas in vocabulis sibere qui, quia non explicantur & distinguuntur, quibus in rebus id siat, quasue habeat metas hac actio. Tettid Conclusio non est simplex, sed artexitur nona quadam, cum peamissis non aliter cohates, qua si quis inferar. Ergo bacul? stat in angulo:

Sed primam ad simplex argumentum respondemus. Maior loquitur de causarú esticien
mi & materiarum eis subie charú cerca quadă
& limitata ratione viribus qualitate metis. Ná
virra modum suarum naturalism viriú causa
esticietes mhil possont, & in rebus sibi nó sub
iectis nihil possunt. Item nó est sufficiens partiú enumeratio in Maiori, quia couersus homo in reb spiritualib. nee prorsus labete quod
ad suam Adamica naturam, quam habet in se
reliquam atuner, nec naturaliter agit, sed mitabili modo per Sp. sancuagir, à quo regitur

de gubernatur. Imò etis in physicis rebus, alijadhue modi action il possunt repetiri, ve lapis molaris fruges conterens neq; liberè neq; naturaliter agit, sed impulsi externo seu con de, ve se dică, przeter sus natură agit, cec. Deinde Mindrem distinguto. Agit libere volutas scilicet quantu quidem ei post depravatione estreli-că il Deinde in rebus sibi subie cis. Nă res duplices sant. Alie sunt carnales, mudane, externa, in illis aliquam habet libertarem voluntas no renata, potest mulgere vaccas, passer capras. Et similia opera facere, de quibus supră.

Alievero res sant spirituales, res Dei, res sacripiendis exerna. In hisce acquirendis accipiendis voluntas non habet eiusmodis liber a vim seu seultatem, vim rebus externis expoliticis. Ratio est, quia voluntas istas virtes per peccatum originis amist, non nouit mens humanares Dei, nec percipit voluntas eas, nec perfielt ex sese, id quod sacrascriptura raperspicue docer. 1. Cor. 2. Philip. 2. Isha. 3. Item in rebus externis etiam addendum est, quaenas non impeditur. Præterea libere quidem, id est, suriose et licentiose exercit et a tersatur res Dei voluntas humana, sed non pari facultate eas apprehendit. Rom. 1. 1. Cor. 1.

Hæc de simplici argumento. Nunc ad alteram coclusionem, syllogismum aptabimus.

Qui cquid libere agit, id in omnibus rebus musdants fine externis & spiritualibus pariter habet vim apprabendendi vel repudiandi. Voluntas Ademica non regenerata libere agit.

Ergopotell in rebu dininis atque humanis pari fel entrate ampletti vel respecte. Tale quiddom necesse of inde exenti.

Respond. Mais palam falla est: quis cuim cam mebitur, niss extreme frontem persiscuerit. Item distinguendus est homo rematus. Neque dissimulandum est in cenatis quoque superesse maximam instructum ex plurima subinde impedimeta incendere. Subtracto igitur potissimo fulcro, corruit rotum edificium. Mino loquitur de rebus externis tantum, non de spiritualibus, deinde inexternis quoq; rebus habet voluntos non tenata suas metas, inest ei maxima informitas, item impediri potest multipliciter.

1. Argumentum.

Manente substantia semper manet idem agenti modu. Valuntas mansit post lapsum.

Ergo: Er modu agendi manfit idem in co, qui fuit

Respondeo. Si Lutherus eiusmodi argumenta audinisser, republisse ea tantum hac responsione. Est philosophicum argumentum:

fponsione. Est philosophicum argumentumi Ergo in rebus sacrus & spiritualibus nihil valer. Est autem præterea fallacia æquinocationis. Nam vocabulum manere, in Maiori intelligi debet de integra substantiæ permansione, cum omnibus suis substantialibus & proprijssimis proprietatibus, alias maior nun est pleD. CONRAD.SONEVISTER 44)

plena, & explicata. In Minori verò fignificat aliquam facultatem in homine mafiffe, verùm
ea non retinuit fuas illas nobiliffimas & proprij fimas proprietates, in tebus spiritualibus
& diuinis, quibus à Deo erat intrio condita.
Duplex igiture et substantiæ dutatio, alia est
integra, sicut est à Deo condita, alia est dutatio substantiæ, partim spoliatæ seu exutæ,
partim vero vitiatæ & depravatæ. Voluntas
numana non tenata, de qua hicagitur, nunc
quidem caret rectitudine & integritate, quo
ad res Dei, & econtra est inimica Deo, repuguat Deo, non vult res diuinas, & c. Ro. 7. 8. Phil.
2. 1. Co. 13. Hæcer verbo Dei sunt manife sta.

Alia estigitut integras substantia ratio, alia corrupta substantia. Non eodé modo se habet homo retinens plenam Dei imaginem, ad quam erat conditus, & homo diabolica imagine post peccatum indutus & perditus in toata sua substantia. Anima & corpus manserunt quidem aliquo modo. Sed magna ex parte amiserunt excellétis simas maxime necessarias res ad imaginem illam Dei pertinentes, ve suo soco vberius explicauimus. De reliquis vero virium erga tes externas & mundanas, quales illa sint, etiam satis est dicum.

9. Argumentum.

Exbertamur & objectamu vos nomine Christi, to. conciliamini Des. 2. Cet. 5.

Ergo, Eft alique Synergia.

L Resp.

Resp. ad Autecedem. Paulus ibi non loquistur de hominibus prorsum nozenatis. Deinde si maxime ad cos ita loquetur, tamé ab adhortatione praceptis aut minis Dei, ad posse humanum, in hac tanta nostra depranatione non sequicur argumentu, alias de integru Decalogu possemus implere Ité Paulus mox sub ijcit, nos merte seu expuatione Christirecencilian seu instas ser am Deo sieri. Nó dicit hic, quid nos possimus, id qui alio loco explicat, et e. Cer. 2. Animalis homo. Et Rom. 1. seus carnis. Item quad Dem un termeriat de ressauret, in primo statim limine e-ius capitis docet, Adipeatianem, inquit, ex Deo babemus. Alias verè etiam copiosius hanc partem exponit.

10: Argumentum.

Nos fumm telles borum verborum & Spiritus, qui dedit Dem obedientibm fibi. Aller. 5.

Digo est aliqua finergia bominis sen renati a quia

obedirerequirit Synergiam.

Resp. ad Anteredens. Duplex est donatio Sp. sancti, alia est occulta, quæ sic regularites per verbum & sacramenta, alia est visibilis, miraculosa, specialis, de ea hic loquitur Petrus, & aix credentibus Spiritum sanctum esse datum.

Preterea non agit ibi Apostolus de viribus hominum naturalibus, non de prima conversione, sed docet peculiatem & miraculosam estusionem Spiritus sancti in credétes, testimonium perhibere de lesu, quod sit verus

Mel-

D. Connab. Schlvsill. 149
Messas Postremò frequens est phrasis elediresidit, que significat amplecti doctrinam
Christi de credere in eum. Sed eiusmodi obedientia non ex nobis, verum ex Deo est,
qui dar intellectum, dat velle, donat credere
Pfal.12. Phil.1.2. Non igitur dubium est, quin
obedientibus seu credentibus Deo Spiritus
sanctus detur. Sed inde nequaquam sequitur, Ergo ex reteri e nondam renato Adams, possumus aliquantulum saltem assentis su credere.
Nam ista conditionon concludit posse, Contra resservia dictur sontanem assensia.

Ergoeft alique affenfet.

Respondeo. Est definitio nimis mutila în rebus diuinis. În rebus mundanis alia est res, voi forte aliquem locum haberet ista qualiscunque descriptio. Sed resarzia în rebus spiritualibus est assensus per verbum & Spiritum sanctum accensus & donatus, voi alioqui voluntas erat aversa billis, quo assensu res Dei & amplectimur & retinemus. Differunt ergo reservita natura corrupta, possibilis în rebus carnalibus. Et responsa non naturalis în rebus spiritualibus, sed quam Spiritus sanctus per verbum donauit & accendit.

II. Argumentum,

Qui dicit fine me etiam alterius quandam coope-

Christin inquir, line me wihil pateflie facere la. 15.

Erge home nontenutus ex fais queque Adamicis viril bus aliquantulum annnere, vel languide as trepide af-fentiri Des potest, ita quidem ve Dem inchest, excitet, primam impalfam prabeat , voluntar verd ex fas quadamnaturali facultatula, quamen retro marrie attulit, quamque retinuit poft lapfum, poffit comis tarinon aliter as fi quis infantulum adbuc innalidum & incedere nefcium, fine adminiculis mann porrella ducat.

Hac est Synergia, quando subtilissime patronis suis limatur, et videlicet Deo no tribuant totam donationem boni velle, totam repouarionem veteris voluntatis, antequam in actum hunc spiritualem producatur, sed quod Deus præbeas manus, voluntas exfefe naturalitet aliquas vires adferat, quibus comiterur, perinde vt fi quis dnos equos, vnum fortem, alterum verò languidum fungat eurrui, vbi fortior plus& propemodum solut trahat, fed tamen languens etiam aliquid addat. Eodem fine etiam citant illud. Sine toe nomine nibil oft in Domine. Ergo inquisit aliquid in co eft.

Relo. Maier ficfane verain rebus quibufdam politicis, quamuis ibi quoque vox fine valde ambigua fic. Nam interdum fignificar cooperationem fen auxilium alterius, vt fine me non lenabis iftum lapidem, vbi vterq; manum admouent. Alias vero fignificat operacionem alterius, quam etiam citra opitulationem aliorum peragir. Ve fine ilto partono non obtinebis tuam caufam, vbipatronus tomen

D. CONRAB. SCHLVSSELB. 247 men solus agit creberrimè citra illius, cui sett

Suppetias, Synergiam.

Deinde ad Minorem. In hoc cardine haret iam controuerlia, an Christus de non renati hominis viribus loquatur, an vero de lanctis & templis Spiritus lancti differat. Anguffinns valde eleganter docet hoc in loco no stras vires non renaras proclus excludi. Nam ficinquit libeo terrio in responsione ad duas Epistolas Pelagiavierum capite estano. Dominio cum ait : Sine me nihil potesti facere, boc voe verbo inicium finemque esmprehendit. Apofiolm veratanquam fentenzia dominica expositor, apertim verunique distinxit dicens, quoniam, qui invobit oput bonum carpit, perficiet vfque in diem lefa Chriffi. Phil. 1. 1. Cor.g. Hilce verbis Augustinus vult oftendere totum esse à Deo & inchoare & perseuerare. Nonigitur dubiam est, si de conversione prima dictum Christi intelligas, oportere declaracionem ex alijs dictis peti, vt quod propheez dicunt, nos elle peruerlos, ferreos, Paulus nos elle mortuos. Iohannes non elle converhonem no ftram ex languinibus, id eft, naturalibus virib, sed ex Deo nos regenerante, &c.

Omnem igitur cooperation enostrænondum renatænaturæadimunt sacræliteræ.

Præterea & de renatis accipiatur Christi dictu, sicut palàm de manentibus in se tanqua vite loquitur, tum eam expositionem nemo impugnat, quod sit aliqua Synergia tenatæ volutatis, in qua nimicum Spiritus S. habitat.

Q3 / Sed

Sed in eo sensu malè detorqueturad Synergis hominis nondum renati seu ad vites natura-

les Adamicas nondum renouatas.

Observandum deniq; est Synergistas ad illas locutiones studiose confugere, sub quibus putant sele posse latitare & speciem quandam nou z & syncer z sentétiz pre se serre, & interea tamé diversam sententia sucare, ita hic accipiut sine me, inde eliciut iuxta vulgaré phra sin etia nostrum quiddam concurrere, idq; ex nostris naturalib. viribus tanquam Synergon.

12. Argumentum.

Si nulla est Synergia ex mobis, non funus rei propter Verbum non susceptum.

Sed Scriptura nos reos agit propter verbu fusceptu. Ergo est aliqua veteru & non renati bominii Sy-

nergia in rebu firitualibus.

Respondeo. Idem plane olim Augustino, Prospero & alijs recte docetibus obijciebant Pelagiani, sicut nostra etate Erasmus son Papiste Luthero. Agnoscăt igitur Adiaphoristici Synergiste, cnius sint Spiritus & farine, Deinde respondeo ad Massem, nulla est sitma in ea connexio. Nam hoc principium, in quod Maior est extructa, nempe tantum corum sumus rei, que valemus aut possumus facere, in indicio Dei non est verum.

Ratio est, quis addi oportet, seu que debebamus ex mandaro diuino sine facultas quedamiam post lapsum insit nostre nature ad prastandum ea sine non. Quia impoteria nostra seu carentia facultatis, quæ debebat respondere logi dininæ, & cum ea congruere
non estex Deo sed estex lapsu primorum hominum ez peccaro originali. Itaque rei sumus coram Dei iudicio, ettamsi nulla in vobis sit Synergia, imò ideò maxime rei sumus, quia peccaro origini omnis Synergia in rebus spiritualibus ex nobis penitus
amissa est.

Estigitur Maior vera, în ludicio politico & in rebus externis, sed în iudicio Dei & in re-

bus spiritualibus aliter se res habet.

Terrio, Simplex & plena est resposso. Masor loquirur de kasocy la stiverò nimiru sumus ob depravarissimam nostram maturam
evergei, nimium validi & feroces. Igitur cùm
in rebus malis, que ex nobissunt, simus synergl, & in conversione Spiritui san co resucemur, verè sumus res coram Deo. Sed cum in
rebus spiritualibus non simus boni synergi,
quia ill a bona vires non sunt in nostra natura, lapsus Paradysi excussir eas, ideo non potest Adamica non regenerate voluntati bona
synergia adscribi. Hac responsio sucida est.

13. Argumentum.

In omni donatione oportet duo confider ari, primum rationem dans ii, fecundo rationem approbendencie.

Connerfor of talis actio.

Erge debent in connersione virag, respici. Et per

Corfigure of Syntagia reteris Adomi um remeti in

Reip. In conclutione multo plus est, quam in pramissis con arterigiour că pracedentib, ficat scop a dislourissima. Nichel enimest in simplici syllogismo do Synergia veteris Adami, Ac quiu în generali rătum tententis haret, idro potest catenus cocedi. Verii id quod adfutur, tanquam alicum, est remouendum.

14. Argumentum,

Quicting aliment or ab also, is extemper for aliqued partie administre.

Sed Scriptura duit, Dennefe nofră auxiliane. Auxilian nofremefe à Denne, ére.

Bryonf Synorgia quadant benima reterm in rein

Reip Eff faliacia acinimocationis les phrafis Et in hoc quidem frutticetata fubinde fele ablcondunt falia d'ogmata proferentes, a trimitum ipla vocum ambiguitate fumplicionibus focum factant,

Primum igitur al Maistra respondeo, que età in rebus enternis, mundanis politicis non est perpetuò vera. Na aliquis ex profundo pu teo entrahitur ab alija, vibi iplemer prim se ha ber passioè. Subit aliquis vices alteri in labore, altero prim quiescente, de samé dicinurille en adiquis. Deinde verò in fact. liter, autiliù piolius Dei opirulatione occipient, preferrim autregeneratione de faluacione, vibi equimiler.

D. CONRAD. SCHLVSSEED. 251
verbis saluare, regenerare, seu recreare spiritualiter. Oportet tamé distingui subie cta, id
est, renatos de nó renatos. In renatis estaliqua
synergia, de de illis dicta quadá scriptura rede accommodanda sunt. Verum in non renatis, in actu conversionis iam positis omnis
opisulatio tantúm Deo largienti bona de accendenti nouas vires, est vendicanda.

Miner igitur iuxta testimonia sephrases scriptura est intelligenda. Ofea. 13. Ex te perditio tua Israel, tantum in me auxilium tibi. Hocin loca auxilium non fignificat comitantiam nostratum virium: Nam vbi de redemptione, instificatione, regeneratione loquitur sacta scriptura, ibitantum opus Dei prædicat, non

nothras vires,

15. Argumentum.

Paulus inquit : Qui agglutinat fe domino , fit vnsu cum eo Spiritus 1. Cor. 6.

Erga bomo potelt fe agglutinare.

Resp. Sententiæ conditionales per se nihil subjecto attribuunt, vt, qui legem implet, habet vitam ætetnam. Ergo nos possumus eam implere, non sequitur. Vndeautem fit illa agglutinatio, scriptura alibi solide exponit, & nos supra ostendimus.

16, Argumentum.

Desponsatio requiret mutuum consensum. Contrise est mutua Christi & hominii desponsatia. O s Ergo

Breo in conner fione requirieur muture confenfici. Resp. Etfi à comparationibus ad simplicé doctrinam non semper argumentatio procedir; Onia comparationes tantum palent fecidum quid & videndum accurate, que fit istentio authoris, quatenus comparatio locum habest trem etiamfi responderi poterar àre. bus externis ad spirituales, non recte argumé-Cacontexi, tamen quia in generalibus confiflit, ideo simplex argumentum concedi poceft Verum fi attexitur , ergo confensis ex altera parte seu quo ad nos esse quoq; aliquitulum ex nobis in convertione, tum plus anne-Citur, quam premisse continet. Nonell cardo huius negocij, an confensum in connerfione adelle necesse fit, sed in eo pun co voluieur, anille affensus ex nobisaliqua ex parte, an vero cantum Deus eum largiatur & accendat? Argumentum porro tale in applicatione Synergiæ enasceretur.

In defonfatione matu' confenfu eft, ex bominiba

partim & partimen Des, qui coninges copulat. Couerfis ad Desi coparatur deftenfationi coingali. Ergo, etiamin connerfione petell bema non rena-

Relp. In Mineri clare dicitur, coparatur eg. nerfioni. Ergoeft magna rerum diffirmilirudo. Maier loquitur de recarnali, subiecta aliquo modo rationi. Miner de re spirituali, qua prorfus non coprehenditur in partibus Maoris. Sant igiturquatuor termini.

D. CONNAD. SCHEVERERS. 1/3

17. Argumentum.

Aut Tynergia est concedenda, aut afferendu Enthufiasmus & raptus violents.

Sed Enthufiafmus explodendus est.

Ergo, Synergeavetern & nondum renatibeneinu

in rabus foritualibm concedenda eft.

Refp. Eft Pelagianicum argumentum. Maim non habet firmam conexionem. Quia do-Arina de nulla Synergia hominis non renati. in rebus foiricualibus nequaqua eft caufa Enchulialmi. Ratio est, qui Enthulialmus renoner media regenerationis & fanctificationis, per que Deus nobiscum agit. At Ecclesia Dei, doctrina de nullo non renatorum in rebus facris synergia non excludit verbum Del & Sacramenta, imò in eo cardine præcipuè confiftit, ve affeneret diferte, tantum per verbum Dei & Sacramenta' hominem regenerari, accipere nouss vires, quas non habet ex aluo materna, aut ex fina carnali fapientia. 1tem vitro & aperte docemus, tantum in Ecelefia Dei, vbi verbum incorruptum sonar, & facramenta in vlu funt dispensari immensa Dei dona, re staurare homines rurium ad imaginem Del, donari Spiritum fanctu, instillari an diratem & novas vires. Præterea rantum. vt Epe tellati fumus, carnali homini tribuj. mus, quod regere vicung; locomotivam valeat, possir ire in templum ad concionem, vel legere domi Biblie, imo dicimus mandatu Dei

Deiesse, ve hoc faciat. Verum res spirituales ab externis operibus discernendas icassile dizimus, quod ire in templum, nondum sit verè credere in Deum, habere cor mundum, esse domicilium Spiritus sancti, ideo hæc Deo essertibuenda, qui cor Lydiæ purpuratæ a-

periar, &cc.

frem de raptu respondendum est, nempe quod Deus per verbum suum in nobis esticax sit, trahat nos, operetut regenerationem, largiatur Spiritum sanctum, & vt breuster dicam, faciat nos creaturas nouas. Qui vero raprus mirabiles somniant, verbo Dei spreto, inangulos sese abdunt ac recludunt, id quod est tentare Deum. Falsò igitur & insigni quadam maliria, veram doctrinam tam odiosis criminibus operant Synergista, idque morum suorum aurecessorum nempe Pelagianorum.

18. Argumentum.

Latherus posterioribus annis recantanit sententiam de nullo libero arbitrio bominis in rebus spiritualibus palmamis, Erasmo abiellis armis concessit.

Ergo, Synergia non renatt beminis in rebus dininis

off vera

Resp. O insignem impudentem, & prorfus Diabolicam sugendi licentiam. Vbi vero id fecit Lutherus? quibus restibus? quibus libris? Siccine vos præstigiatores decet Ecclesia Dei imponere? Siccine conspuere D. CONRAD. SCHLYSSELE: 35

Ac labefacture doctrinam ipfins Dei? Siccine prorfus nullus timor Dei in volsisest? Certè mentiri luculenter ptorsum est maligni Spiritus. Non posset antem vllum ab eo luculentius excogitati, quam hoc, Lutheram de ser-us arbitrio patinodiem recinisse. Nam isthoc vnico stratagemare toram illam confessione istins viri de hoc loco doctrina, qui volnit Deus per eum illustrati & toti mundo proponi, illeastutus Spiritus conatur auettere, eaq; ratione non necesse haberet ad ea sundamenta, qui ex Spiritu Dei protulit Lutherus respo-

dere. O præclarum compendium.

Sed vicererate stimonia Lutheri breuita tis gratia hicomittamus, illud falcem manifestillimum & in confesso est, enarrationes in Genefin quali cygneam eius viri cantioné elle, qua etiam vitam fuam in hisce quidem tetris fininit. Et quanti ista commentaria ab-Ecclesia Dei siant, non ignotum est. Certe id cirra inuidiam cuiulquam dici posse opinor, neque ex veteribus, neque ex recentioribus quenquam melius, plenius, neruofius, luculentius in Genefin scripfisse. Euertant aurem Synergista hoc Encomion seu restimonium. fi pollant, & erunt, vt ille inquit, Apollines vel maximi. In hisce inquam commencarije pluribus in locis ingéti zelo Synergiftica do-Arinam, quam Pelagiani, Eralmus & omnes Scorista defenderunt, & nunc Adiaphorista tuentur,impognat,dilnit,euertit. Multaeins

rei restimonia in commentarijs in Genesin & paffim alibi funt cuiuis obnia. Vnicum tantum afferibemus brene- In focundam capat fe inquit. In ijs qua ad Den attinet, & funt fuptames, bome mullum habet liberum arbitrium, fed vere est, ficut bacum in manu figuli, postum in mera potentiapas-fina & non actius : Ibi enim non eligimus, non facimu aliquet , fed eligimur , paramur ; accipimus , fiout Efaine dicet. Tu figuliu, nor lutum tuum. Hec ille: frem in aureo commentario faper Epifle land Galara, quam ibi potenter contra allertores libert arbittij agit? Sed extat publice liber, in quo restimonia illa omnia ex omnibus tomis Lutherifunt diligenter & fideliter excecpra, & ad ocularem demonstrationé proprofita. Ad ea omnia que multa & infignia funt, fi cacutiant nycticoraces & Lutheromastyges quid mirum ! Sed sciant Deum efulmodi iplorum crassa mendacia, quibus pufillos Chrifti lædunt, & fcandalilant, videre & aliquando de ija rationem feueram postulaturum effe. Postremò, hæcdoctrina contra fynergiam carnalem, non eft Lucheri proprie, fed iphus filij Dei in veteri ac nouo testamento propolita, ideo millius hominis palinodia, que ramen mendaciter, & nequirer Luthero hac in parce eribuitur, eam labefactare poteft. Neg; verò ideo ei adftipulamuz, quia ifte homo vel angelus eam tradidit, sed quia ipse filius Dei eam renelauit, & pater eins autoritatem confirmauit, dicens : Hone andite. VideD. Contrant Schrivishts. 277
ant igitur illi bijuszer, quam felicitet fit eis hoc ceffirum, quod divinam doctrinam ita superciliose & contamellose exsibilant, nea verentur synceros doctores tetris mendacija conspurcare. Sed id ipsum forte moderatius ferendum, quia discipuli Pelagianor uidé factieb it Augustino, qua de cansa multu laboris sibi Prosper sumitin ijs médacijs retundédis & consundendis. Ac si forte illi mendaces ny dicorates nostra hac ætate in lucem prodictint, non deerunt, quiauxiliante Deo, ela quoque luce veritatis resistent.

ARGYMENTAERAS MI

feu Pontificia Ecclefia ex Distribe vius Ereffonfiones folida atque innitta Lutheri ex
feruo eius arbitrio, fideliter ac unde excerpta, É in medium posita, vi veritas
liquido conspici É indicavi possit.

1. Argumentum Erasmi.

A Reana, inexplicata, supernacanea & perienlosa non funt in publicum proferenda ad imporitor.

Doctrina de libero arbitrio est talis.

Maierem probat exemplis, quorum tamen ell dissimilis ratio. Minerem deciarat, Retrusa & super-

superuscanes elle in hac doctrina delibera arbitrio. Verum nostra voldintas aliquid agui in his, que pertinent ad eternam falutem, an tantum patieturabagente gratia &cc. Exaggerat quoq; ab incommodis &quibuidam paradoxis ipli cause invidiam conflare of titur.

Responsio Lutheri.

Relp. Ad Maierem per distinctionem. In Dea funt multa abscondita, quæignoramus, vede die extremi iudicij. Aller. 1. Sed in scriptura guzdam abitrula & non omnia expolica elle. Sophistarum est commentum nuquam probatum.

Deinde multa funt loes in scripturis obsenta & abstrufa, non ob maiestatem rerum, sed ob ignoranciam vocabulorum, & grammatiez, que tamen in alijs locis declarantur.

Scripturam effe perspicua certum est, Luc. 24. Scripeuras Christus aperuit. Matth. 28. Tubet Enangelium omni creature pradicari. Idem comprobant teftimonia. Colof. s. Rom. 13. 1. Tim.3. 1. Cor.4. Efa. 40. Pfal 14 quibus in locis scriptura lux pradicatur.

Ad Minerem. Primum improbat Eralmum in Scepticorum castra ingressum este. Deinde ait, hoc agimus, vt disquiramus, quidna posfit liberum arbittium, quid patiatur, quo modo le habeat ad gratiam Dei. Hac fi ignoraverimus, proclus nihil Christianarum rerum Dolce-

D. CONRAD. SCHLVSSELL. 200 nofcemus, erimus q; omnibus gentibus peiores. Qui hoc non fentit, farcatur fe non effe Christanum. Quiverd reprehendit vel conremnir, sciat sele elle sammu Christianorum hoftem. Nam fignoranero, quid quatenus & quantum ego polfum & faciam erga Deum, pariter incertum & ignotum mihi erit, quid, quatenus & quantum Deus in me poteft & faciat, cu Deus operetur omnia in omnibus? Ignoratis vero operibus & potentia Dei, Deu ipsú ignoro, ignorato Deo, colere, laudare, gra rias agere, sernire Deono possam, dum nescio quantum mihi tribuere, quantu Deo debeo. Oportet igitur certifimam distinctionem habere inter virtutem Dei & noftram , inter opus Dei & nostrum, si volumus piè vi-

Irem ea, quæ sacris literis aut traduntur, aut probantur, sunt non modo aperta sed & salutaria. Ideo tuto inuulgari, disci & sciri possunt & debent, vt salsum sit, quò dicis non esse prostituenda promiscuis auribus, si de ijs que in scriptura sunt, dicis. Nam de alijs si dixeris, nihil ad nos, nec in loco dixeris, sed verbis chartas & tempora perdis.

vere.

Quod porro doctrina de libero arbitelo sie euulganda, hisce verbis ad struit. Dice tibi (Erafme) atgehoc sensibu imis reponas ero. Mihi rem seria & necessaria aternama, in bac causa peti, talem ac tantam ve eam assertam & desensam oporteat per mortem quoque, etiams i mundus totus non solum con-

Hillari, & cumulenari debeat, verum etiam in vnum chantruere & in nibilum redigi. Het fi zu no capie vel non afficeris, than remage, & fincillot capered affici, quibm Dem dedit. Item, veritar & delirina femper palam conftanter pradicanda, nunquam obisquanda , celandave ell. Nullum ell etiam in en feandalum. Ell enim virga reclitudinis. Et quis tib: fecit poteffatem, aut im dedit dollring Chriftiana leeis, perfonte', temporibue, caufis alliganda, cum Chri-Am cam velit liberrimam in orbe vulgari & regnare ? Non est enim verbum Dei alligatum, ait Paulus & Erafinm verbum aligabit ? Nec dedit nobi Desu verbuin, quodlocorum, perfonarum, temporum delectum bebeat, cum dicat Chriftus: Ite invninerfum mundum. Non att, ite aligno, & aliquo non, ficut Erafmin. Item ; pradicate Enangeham omni creature, non ait : apud aliques , apud aliques nen. Summes, tu nobis, prosopolopsias, topelopsias & trapolepfice , kerolepfice , in verbe Dei ministrande prafiribis, cum vna bac fit magna pers glerie verbi , quod nulla eft , ve Paulu ait , prosepolepsia, & Dem personat non respicit , vides iterum quam temere irruas in verbum Dei , quafi tuas cogitatione: & confiba longifime illi praferat.

Necessitas & vius est, talia enulgari : primum Dei mandatum. Deinde humiliatio nostræ superbiæ, & cognitio gratiæ Dei. I.

tem ipla fides Christana.

De periculo respondet Lutherus, malos tantum offendi, Deum vero suos erudire per hoe verbum.

D. CONNAB. Senivistin. 161

11. Argumentum.

Perum & Conciliorum authoritas non eft parul. Jacienda.

Sod Patres & Concilia Synergiam veterin Adami ad-

Ergo dollrina de Synergia est vera.

Responsio Lucheri.

Ad Minorem. Primum, id verò seceruntad liquoties præuenticarne, infirmitates autem patrium non sunt pro veritate astruendæ. II. Dene. 18. Home vocatur vanitas & mendacium. II. Vi liberi arbittij nec rana creari potest. III. Sancti in oratione ostentant liberum arbittium. Bernhedm inquit; perdidi tempus meum, quia perdite vici. V. Non potest indicari, quod opus, quod verbum, qui cogitatus ab illa vi liberi arbittij moueatur vel siat, vt applicet se ad gratiam, clamatur, est vis, est vis, est vis, sed quænam?

III. Argumentum Erasmi.

Ecclefia non poteft errare.

A composibus Apostolorum bucusque nullus extitit scriptor, qui in totum toleret vim liberi arbitrif prater vuum Manichaum & Vicklenum.

Ergo etiamia hoc dogma (quod libero arbitrio R a inreIn rebus spiritualibus nihil eribuit, nisi renafcatur) est reijciendum. Postea verò sic mirigat Erasmus hocargumentum:

Plurimi scriptores Ecclesiaslici tribuerunt aliquam vim libero arbitrio, viz vinus aut alter ademerunt.

Ergo plarimis credendum.

Responsio Lucheri.

Veramest, Ecclesia non errat, sedij qui tirulo renus sunt Ecclesia, sepe errant, & alij
in eo cetu non ita clari, id est, qui no eminent,
veritatem tuentur. Id vero exemplis plurimis
probatur. Præterea Ecclesia non semper cognoscitur ab omnibus. Cor. 2. Spiritualis omnia
dijudicat. De patribus ait. Imprudenterrel maligni sestares patrum, ea que sunt infirmitatis in patribus &
sandis, faciunt omnia esse summe autoritatis, vi culpa non sit authorum, sed sedescrum. Alias etiam negat Lutherus Minorem, quia aliqui patres Synergiam veteris Adami impugnatunt.

4. Argumentum Erafmi.

Verisimilim est est, qui in locum Apostolorum successerunt, sensum genumum potim recinuisse, quam alios.

Sed patres Synergiam tutati fint. Ergo, doctrina de Synergia est vera.

Maiorem operose consismat, quod patres miraculis suerint clari, quod Spiritus sanctus non passus suisser cos à vero aberrare, &c.

D. CONRAD. SCHLVSSELB. 263.

Responsio Lusheri.

AdMaierem. Non est humanum inuentum illa vox, sed incredibili malicia ipsiusmet principis omnium domonum in orbem missum, virus.

Item proponit Lutherus Ecclesiam tempore Eliz, Christi, Arrianorum, voi plurimi errauerint, & addit, sub Papæ regno ostento vnum Episcopum suo ossicio sungentem, &c.

5. Argumentum Erasmi.

Dem ab initio condidit bominem, & reliquit eum in manu confilij fui. Ecclef. 15.

Ergo est Synergia quadam.

Responsio Lutheri.

Adantecedent. I. Scriptura hoc loco obscura & ambigua est, ideo clarior sententia est
producenda. II. Homo est in duo regna
distributus; vnum, quo sertur suo consiso
absque præceptis Dei, nempe in rebus inferioribus & hic regnat. Alterum, quo est subiectus Dei mandatis ac præceptis. Quod cum
ita sir, locus iste non est pro, sed contra liberum arbitrium, quia subijeit hominem preceptis Dei. III. Est verbum coniun ctiui modi
(si volueru) quod nihil asserir, sicut Dialectici dicunt conditionalem indicatiue nihil
asserere, yr, si afinus volat, asinus pennas
habet.

264 DE SYNERCISTIS,

6. Argumentum Erasmi.

Si volneris feruare, fignificat ineffe voluntatem bomini ad fernandum, alsoqui ridiculum effet dicere ad cacum, fi videru, innenies thefaurum, &c.

Ergo eft Synergia voluntatis bumana.

Responsio Lutheri.

Sunt argumenta rationis humanæ, sed nó sunt mensurandæ res dininæ, & verba Dei ex vsu & rebus hominum. II. Conditio sinon semper possibilitarem adfert, vt parentes infantibus dicunt. Si veneris ad me, dabo tibi pomum, vt appareat, quam non possint, coganturque manum parentis inuocare. Sie medicus inbet superbum ægrotum sacere aut omittere, quod non potest.

Item verbis insultandi & provocandihoftibus & amicis ostendimus, quid facere vel

nonfacere pollint.

Sic Deus legem tulit, vt oftendat nobis moftram impotentiam. III. Si indesequeretur nos posse, tum non probaretur modiculum nos posse, vt Erasmus ait; sed omnia nos posse, quæ Deus præcipit. IIII. Pelagiani ex hoc loco gtatiam in totum negabant, & liboto arbitrio omnia tribuebant.

7. Argumentum Erafmi.

Sient ratio fuit obseuratavon extincta, itaprobabile all in iffdem voluntatio vim non prossus extinD.CONKAD. SCHLVSSHLD. 165 Cam finfle, sed ad bonesta inessicacem esse fallam. Brgo est Synergic voluntatio.

Responsio Lutheri.

Est argumentum rationis humanz. Oportet autem talia ex verbo Dei perspicue probati.

8. Argumentum Erasmi.

Lex oftendit quid velit Dem , proponit panam, ni pareas, & pramium, fi pareas.

Ergo , eligendi potestarem relinquit poluntari, quam condidit Deus liberam & verobique volubi-

Responsio Lutheri.

Ad anteredens. Verbis legis monentur & erudinntur homines, quid debeant, non quid possint, id est, ve cognoscant peccarum, non ve credant sibi esse aliquam vim, ve Paulus inquit, lex est cognitio peccati, non virtus voluntatis.

9. Argumentum Erasmi.

Vbicunque volunt as non est liber a, non pot oft impu-

Sed imputatur peccatum. Ergo est libera.

Responsio Lucheri.

Adpeccandum est effrenis seu libers, sed

hie de bonis, & quidem de spiritualilibus actionibus disputatur. 2. Maior tantum de actionibus loquitur, non de peccato & corruptione originali.

to. Argumentum Erafmi.

Sub to erit appetune tum. Gen. 4.: Brgo, est Synergea in bominibus.

Responsio Lutheri.

7. Erasmus alioqui asseuerat liberum arbitrium, nec velle quidem posse bonum, hic verò tribuit ei totam vi corism mass. Quid igitur opus Spiritu? Quid Christo? Quid Deos

II. Talibus di cris oftenditur homini, quid debest, non quid possit. Cain debesat peccaro dominari, sed id non fecit. III. Hebral frequeter indicatiuo futuro viuntut pro imperatiuo, vr. Exed. 20. Non habeba Dess alienes, Non escides, & pro non occide, quia alias for rent promissiones. Sicrectius hic fiet translatio. Sub te sit appetitus tuus, & tu dominare illius.

11. Argumentum Erasmi.

Qu'i dicit, elige, adscribit alieni potestatem & le-

Sed Dem inqui, elige.

Ergo, homines habent ,libert atem eligendi.

Amerem probat. Posui ante faciem tuam viam vitz & mortis, elige quod bonum est, &

incede in co. Item, Deut.g. Confidera quid bodie proposucrim in confectu tuo, vitam & bonum & mortem, &c. ve dinga Dominum Deum tanm, &c. Item elige ergo vitam, vt & tu viuas.

Maierem declarat, quia fi volutas homana no effet libera, non audires verba proponendi,

eligendi, auertendi & fimilia.

Responsio Lusberi.

Ad Maiorem. Esalmus contra fuam propofitionem, quod probabilis fit opinio, non posse hominem velle bonam, hicasterit eum possesibere eligere & facere. Igitut non est necessarius Spiritus. II. Estargumentum rationis carnalis, que putat videri hominem pracepto impolibili. III. Verba legis dicuntur, non ve vim voluntatis affirment, led czel racionem illuminent, quò videat, quam nulla fit fua lux & nulla voluntatis virtus. Cognitio percati air Paulus, per legens. Cognitio non est vis, neque adfert vim. 1111. Distant imperatiua & indicatina verba in rebus communibus & facilimis.

12. Argumentum Erasmi.

Qui proponit alicuiconditionem, teftatur eum babere aliquam facultatem id eligendi.

Sed scriptura tribuit hominitalem conditionem. Ergo tribuenda est voluntati alique modo libertas

lelectionem beni.

Minerem probat. Efei. Si volueritis & andiericis me que bona fant terre comederis. Si

verò noluericis, gladius vos confumer. Vrget autem verba, volueritis, nolueritis. Hier. 13. St converteris convertam te, fi leparaveris preciofum à vill. Hic vocabula separationis noeat. Exech. 18. Si impine egerit panitentiam, &c. Deut. go. Mandarum boc, quod ego tibi pracipio, boilie nun eff Suprate, &c. Ibi eft, fi audleris, fi custodieris, fi revertaris, &cc.

Responsio Lutheri.

Aliud volunt verba scriptur æ adducta. Alind Diarribe infert. Verbaftriptera imperatina nihil dicunt, quam quid fieri debeat. Erafine infere, Ergo homo potest calia. s. Eralmus propoluit probate aliquem conatum feu ftudiumliberi arbitrij. Sed in hilce sequelis torum libero arbitrio attribuir. Curigiur becpreeipiantar? Respond. Vr homo superbus & exeus per hæc fuz impotentiz morbum discat, fi tenter facere, quod præcipitur. 3. Scriptura talem proponit hominem, qui non modo fit ligatus, miler, captus, ager, moreugs, sed qui addit operante sathana principe suo hanc miseriam cacitaris miseriis fais, ve fe liberum, beatum, folutum, pocentem, fanum, viuum effe credat. Lex igicur homini miseriam suam patefacit, ve ficcontritum & confusum in suicegnitione ad gratiam præparet, & ad Christum mit-

D. CONRAD. SCHLYSSELD. 269

13. Argumentum Erasmi.

Qui non poffunt venire, non debent hortationibm incitari.

Sed Dem incitat homines adhortationibus.

Ergo pollunt venire.

Minorem probat. Esis. 21. Si queritio, querite, conuertimini & venite. cap. 43. Congregamini & venite, & convertimini ad me & salui eritio. 45. Consurge,
excutere depulvere, & c. Zach. 1. Convertimini
ad me, & ego convertar ad vos. Ezech. Proijcite à vobis omnes iniquitates. Item, Quare
moriemini domus Ifrael. Item, Revertimini & vonite. Psal. 34. Declina à malo, & fas bosum.
Ioel. 2. Convertimini toto coode. Iona 2. Convertatur vir à via sus. cap. 3. Pranaricatores redite adcor. Esise 46. Convertatur vnusquisque à via
sus male.

Responsio Lutheri.

Ad Minoris probationes. Discernenda sunt dicha Euangelij & legis. Multa enim dictain istis locis ad contritos arque afflictos dicuntur.

2. Si hæc præcepta liberum arbitrium statuerent, tribuerent ci non perpusillum, vt Erafmus proposuit, sed eius virtuti omnia asscriberent.

4. Dilige Deum. In hilce & fimilibus verbis oflenditur forma legis, quid debeamus, non au tem vis voluntatis, aut quid possimus.

4. Nous

3. Est hæc quoque noua Grammatica, quod idem sir debere & habere, idem exigi & præstari, idem postulare & reddere.

14. Argumentum Erafmi.

Ei que nibil boni vel mali potest agere, nibil est imput andum.

Sed Deus nostra voluntati imputat mortem. Brgo tribuit Synergiam voluntati nostra. Mingrem probat Ezech. Nolo mortem peccatorii.

Responsio Lusheri.

Primum idem Pelagius cantillauit. 2. Diatribe nihil inter legis & promissionis verba di stinguit. Item dicit Ezech. Ac Deus est misericors. Et nisi starét illæ promissiones diuinæ, peccator desperaret. Item quod Deus succurrat peccatori, ac reuocet eum promissionis verbo, quod nisi sieret, in peins laberetur.

Obiectio.

Cur alij tanguntur lege, alij nen. Respond. Aliter de Deo, vel voluntate Del

D. CONRAD. SCHLYSSELE. 171

nobis prædicata, reuelata, oblata, culta & aliter de Deo non prædicato, non reuelato, non oblato, non culto disputandum est. Audiamus Deum prædicatum, non scrutemur absconditum.

15. Argumentum Erasmi.

Deus tribuit velle homini. Ergo tribuit homini liberam voluntatem. Antecedens probat Pfal.33.Qui vult dies videre bonos, &c.

Responsio Lutberi.

Quando Deus inbet, aut optat, non sequi-

16. Argumentum Erasmi.

Cum Dem exprobrat , teftatur in noftra poteflate rem firam effe.

Sed Dem exprobrat homini, quod non accipiat. Ergo babet in sua potestate, accipere & no accipere. Minore probat Miche. 6. Popule mens quid feci tibi. Item, si populm mem audisset me, &c.

Responsio Lutheri.

Maior neganda est: Namideo exprobrat ve agnoscamus peccata. & vr intelligamus ab ipso nos conuertionem salmarem accipere. Deinde verba imperatiua, coniunctiua aur optatiua non significant quid possimus, aut faciamus: Sed quid debeamus, & quid exiga-

lei a De Syningiiri Ka

tur à nobis, que nostra nobis imporentia in-

17. Argumentum Erafmi.

În Des oft mutabilitas quedam propter penitériam. Ergo oft in mostra voluntate panitere. Antecedens probat lerem. 18. Si panitentiam egerit

gens, agam & ego panitentiam super malo.

Item 2.Reg.12.4.Reg.20.

Responsio Latheri.

Verba confunctiua aut optatiua non fignificant nos posse, sed quid debeat fieri.

18. Argumentum Erasmi.

In none testamente esiam conditie de veluntaté bumana proponitur.

Ergo potest velle.

Antecedens probatur Matth. 23. Oneries volui te congregare, sed noluisti. Si non est libertas, cue Deus dicit noluisti? Matth. 14. Si vii ad vitam ingredi, serua mendata. Si vii perfectiu esse, vade, vende. Luc. 9. Si quii vult post me venzo, abneger sei psum. Si diligitii me, mandata mea sernate. Ioan. 14. Si manseritii in me, & c.

Responsio Lutheri.

r. Probabilem dixisti opinionem, liberum arbitrium non posse velle bonum. Sed hievis probare omnia liberum arbitrium posse. a. Non de secreta voluntate Dei, cue ita faciat. & an possit, sed de reuelata est disputatio.

3.Con-

D. COWNAD. SCHLYSS 71 8: 19

. Coniunatius verba non dicunt, quid

pollimus, sed quid debeamus facere.

Hic de peccatis dicitur, que homini tribuuntur, que consequentia het, vt mox voluntaiem & potentiam adesse oporteat, quoties dicitur, si vis, si quis vult, si volueris? Nonne frequentissime impotentiam potins & impossibilitatem significamus talibus sermonibus, vt si Virgilium voles equare canendo, mi Meni, alia cantes oporter.

19. Argumentum Erasmi.

Neque natura, neg, necessit as babes meritum.

Sed proponitur merisum.

Ergovoluntas est libera.

Miner probater parabola de operarijs in vinea. Laudatur feruus bene collocato talento, ignauus damnatur. Matth. 23. Commemorantur benefacta, dedittis cibum, &c. Hircis verò non necellitar, fed voluntaria operum omillio exprobratur.

Responsio Lutheri.

Erasmus dicit liberum arbitrium nihil bond possevelle. Et hic etiam meritum ei tribuir. Ergo sibi contradicie a Hæcdectrina Christo & Spiritui nihil reliqui facit, ve merces vestra copiosa est in cælis, scil. liberi arbitrij. Quid Christo tribuis? 3. Merces verò appostra quid est aliud nos posse, cu nihil ea significetur aliud quid nos posse, cu nihil ea significetur aliud quim

Questio vero nostra est, non quemo do vel qua mercer veddetur. Sed an talia posimus facere, quibus mercer veddetur? Hoc enim erat probandum. Nonne ridicula est consequentia: Omnibus in stadio proponitur Brabium. Ergo omnes possunt currere & obtinere? Si Cæsar vicerit Turcam, regno Syriæ potietur. Ergo Cæsar potest vincere & vincir Turcam. Si liberum arbitrium dominetur peccato, sanctum erit domino. Ergo liberum arbitrium sanctum erit Domino.

20. Argumentum Erafmi.

Exhittationes etiam in nono testamento propo-

Ergo potest bome ourse sir.

Autecedens probarur, quia læpins repetitur.

Venite ad me omnes, or ato, querite, pulsate, videte, eauere. Huc pertinent parabolæ de custodiendo verbo, de occurrendo, de sponso, domo super petram.

Responsio Lutheri.

Nouum testamentum propriè constat promissionibus & exhortationibus: Sient vetus propriè constat legibus & minis. Nam in nouo testamento prædicatur Euangelium, quod est aliud nihil quam sermo, quo affertur Spiritus & gratia in remissionem peccatorum

D. CONRAD. SCHLVIFFEE A77

per Christum crucifixum pro nobis impetraram, idque totum gratis solaque misericordia Dei patris nobis indignis & damnationem merentibus porius quam aliquid aliud sauente. Deinde exhortationes sequantur, que iam instificatos & misericordiam consecutos excitent, vestrenui sint in
fructibus donatæ iusticiæ & Spiritus, chatitatemque exerceant bonis operibus, fortiterque serant crucem, & omnes alias tribulationes mundi. Hæcest summa totius noui testamenti.

21. Argumentum Erasmi.

A minie, Marc.9. Va vobu scriba hypocrita, o gene 2 vatio incredula, &c.

Ergo possunt homines aliquid cooperari.

Responsio Lutheri,

Verbis comminationis & futuri iudicij tertentur & deijciuntur impij, vt definant & abstineaut à malis, ne inflentur, securi siant, & insolescant in peccatis.

22. Argumentum Erasmi.

Scripturatoties repetis mercedem: Est merces operitue. Ero merces tua magna umin. Icem, Reddit vnicuid, secundum apera sua.

Ergoeff aliqua Synergia.

Responsio Lutheri.

In dictis de marcede rantum fequela mer-

cedis non meriti dignitas probatur. Nam vi per legem fit cognitio peccari, & admonitio mpotétie nostre, exqua noninfertur, quod nos sliquid possimus: Ita per istas promissiones & mines fit admonitio, que docemer, quid fequatur peccatum & impotentiam illam nostram lege monstratam. Nonautem tribuicur per iplas aliquid dignitatis metito nostro.

23. Argumentum Erasmi.

Qui frudtu nobis adferibit, etiam Synergiam allimam ateribuse.

" Sed Christim nobis adscribit fruitm. Matth. 7. Ex fruttibus corum cognosceris cos. Frudtu opera dicit, que rocat noffra. Erco, de.

Responsio Lutheri.

Opera dicuntur nostra, que donauit Deus per Spiritum, fi fructus noftri dicuntur, quis nos fecimus, vbi maner gratia & Spiritus.

24. Argumentum Erafmi.

Qui das potellatem filies Dei fieri, ali quam Synerriam tribuit.

16an. 1. Script um eft: Dedit eis poteftatem, Ergoest aliqua Synergia.

Responsio Lutberi. Hiclocus est malleus aduersus liberum arbitrium

D. CORRAD. SCHLYSSEL . 179

bitrium, qualis eft ferme totus loannes Enangelifts, tamenadducitur pro libero arbitrio. Videamus quelo, lohannes non loquitur de ello opere hominis, neque magno, nequ paruo. sed de ipla innouatione & transmutatione hominis veteris, qui filius Diabolieft, in pouum hominem , qui filius Dei eft. Hic homo mere palliue (ve dienur) fele habet. nec tacit quippiam, fed fit totus. De fieri omni loquitur loanner, Fien filios Dei dieit. potestate divinitus nobis donata non vi liberi arbitrij nobis infita. At noftra Diarribe hine ducit , liberum arbitrium rantum valere, ve filios Dei faciat, aut de finire parata elt ridiculum & frigidum elle verbum Ioannis. Quis verd vnquam fie extulit liberum arbitrium, vr ei vim faciendi filios Dei tribuerit, præfertim tale quod non potest velle bonum, quale Diatribe affumpfit ! Sed transeut hac cum reliquis fequelis toties repetitis, quibus nihil probarur, fi quid probarur, quam id quod Diatribe negat, nempe liberum arbitrium omnia posse. Ioannes hac vult : Veniento Christoin mundum per Euangelium, quo af. ferrar gratia, no autem exigitur opus copiam fieri cunctis hominibus megai ficam fane. ve filij Dei fint, fi credere veliut. Ceterum hocvelle, hoc credere, in nomine eins ficut liberum arbitrium nunquam nouit, nec cogitault de co antes, its multo minus porell fair

suis viribus. Quomodo enim ratio cogitaret necessariam este fidem in Jesum Chrifum filium Dei & hominis, cum nec hodie capiat, aut credere possit, etiamsi tota creatura clamaret esse aliquam personam, que fimul Deus & homo fit? Sed magis offenditur tali fermone, vt Paulus dicit, .. Cor. 1. Tantum abest, ve credere aut velit, aut posit. Igitur loannes diuitias regni Dei per Euangelium mundo oblatas, non autem virtutesliberi arbitrij prædicat, fimul fignificans, quam pauci fine, qui acceptent repugnante scilicet libero arbitrio, cuius vis nulla eft alia, quam vt regnante fuper ipfum fathana, etiam gratiam & Spiritum, qui legemimpleat , respuat. Aded pulchre valet conatus & studium eins ad legem implendam.

25. Argumentum Erasmi.

Runquid & vos vultis abire. Ergo non necessitate, sed sua sponte discesserunt.

Responsio Lutheri.

Peccata sunt ex nobis id quod verum est. Nihilamplius hocargumentum infert.

26. Argumentum Erasmi.

Contemptus pracepti non potest imputari, vbi non est libera voluntas. Rom 2 dicitur. An dinitias bomtatis contemnis, &c. Ergo oft aliqua Synergia

Responsio Lutheri.

Est sequela, non est verbum Dei. Deinde exhortationes docent, quid debeamus face-re, non quid possimus.

27. Argumentum Erasmi.

Qui tribuit a&ionem, Synergiam ei vendieat. Paului inquit: Iudicium Des est secundum veritætem in eos, qui talia agunt.

Ergo, oft Synergia.

Responsio Lutheri.

Paulus dicit de pæna peccatorum, non quid liberum arbitrium possit.

28. Argumentum Erasmi.

V bi est certamen, ibi est conatue. Sed certamen bominum describitur.

Ergo,eft Synergia.

Minor probatur dictis Pauli de currentibut in stadio, de Brabio, de corona. 1. Cor. 9. Timorb. Certa bonum certamen: labora sicut bonus miles Christi. Bonum certamen certaui.

Responsio Lutheri.

A precepto ad posse non valet conse-

29. Argumentum Erafmi.

Deo non funt tribnendi fructus pefimi.

Ergo est aliqua Synergia. Antecedens probatur lacoba. Dem neminem tetat. Ad. 5. Sathanas tentanit cor tuum. Matth. 12. Aut facete arborem bonam.

Responsio Lutheri.

Peccata sunt ex hominibus & Diabolo, hocextra controuersiam est. Porto pracepta Dei non euincunt hominem id posse.

30. Argumentum Erasmi.

Qui conatus & fludium hominitribuit, is fignifica

Sed Dem id tribuit bominibus.

Ergo Nonfiunt vecefitate. Poft. Tim. s.

Si qui fe emundauerit. 1 loen. 5. Omnis qui bo

bet hanc frem, in co fanctificat fe. Ram. 13.

Abijciamin opera tenebrarum. Collof. 3. Expo-Rantes veterem bominem. Rom. 7. Velle adiaces mihi. 2. Cor. 14. Spiritus prophetarum prophetis fubiellus oft. 1. Timoth. 4. Nolinegligere donum, 2. Cor. 13. Gratia eine in me non fuit vacua. 2. Pet. 1. Vos oimnem cur un fubinferentes ministrate. 2. Tim. 4. Omnis feriptura vtilis.

Responsio Lutheri.

Conditionales & imperative sententia non attribumenobis posse, sed quid debeamus.

31. Argumentum Erafini. Obelientia faulturum landatur.

D.Connad. Sonevents. 189 Brgo ell aliqua Synergia.

Responsio Lutheri.

Ad hæc argumenta omnia fimul respondet Lutherus, quia ad priora pertinent, & nihil noui proferune, & fundamenta folutio. num perspicue monstrata sunt. Repetit tamé hectrian Quod Eralmus à suo scopo curpilli me aberrer. Propofait enim libera arbitreum aliquid falce & id quidem perpufilli poffe. In itis vero paralogismis qualiex lethzoamne bibisfet, suige proclus oblitus effet, fummis viribus conatas obemere liber u arbitrium omnia posse. Deinde Apo-Rolus Paulus idagit, scilicet ve per minas illas pducat impios & superbos ad cognition ful & impotentie fue, vt humiliatos cognitione peccati paretad gratiam. Terrid, nihil nifi im peratina & confunctiua verba colliguntue que habent eam proprietatem, ve non indicent, quid nos possimus, sed potius quid debeamus facere. Quarto exhortationes non probant posse. Quinto, recensentur plurimz exhortationes ad fructus fidei in tenatie. Verum alia reseft de naturalibus viribus non renatorum dicere: Sexto, ipsemet Erasmus defendit necessitatem, dum afferit liberum arbitrium fais viribus nihil boni velle posse. necessariog, service peccato, licerinter probandum omning contrarium statuat. Septimo, Christiani non libero arbitrio sed Spiritu Deiaguntat. Rom.A.

QVOMODOERASMVS COmatus sit eludere potius, quam resutare obietiones Lutheri, atq. einsdem Lutheri granis & constans resutatio elusionum Erasmi.

C Enerale iudicium Lutheri de confutationibus Erasmi opere pracciú est andite: Sic inquit Lutherus. Hie videbio quid F v se v a bominis posses centra FVLGVRA & TORITAVA Dei. Deindo si v n v s socm vicerit liberum arbitrium, nabil prosucrint Erasmo innumerabiles sua copia.

Explicatio Erasmi.

Loca citata à Luthero non tollunt vim liberi arbitrij. Ergo destrina de Synergia est vera. Antecedens explicat. I. Exod. 9. Rom. 9. Induranit Dominus cor Pharaonis. Resp. Origenes dicitoccasionem datam à Deo culpam esse Pharaonis. Item indurat impænitentes esse tropos.

Refutatio Erasmiana interpre-

Primine: Erasmus promisit se tantú er verbo Dei pugnaturum. Secundo, Inter Ecclesissicos seriptores nulli sere sunt, qui inepti & absuradius diuinas literas tractavint, quam Origenes & Hieronymus. Terrio periculosum, imò impium est, verbum Dei sine necessitate, sine authoricate torquere. Sic sentiamus, neque seque

fequelam neque copum in vilo loco feripturæelle admittendum, nihid cogat circumlistia verborum euidens, & abfurdiras rei mantfesta in aliquem fidei arriculum peccans, sed vbique inharendum eft fimplici, puræg; & naturali fignificationi verborum, qua Grammarica & vius loquendi habet, quem Deus creanir in hominibus. Ego id observaui, omnes hareses & errones in scripturis non venisse exsimplicitate verborum, vt iactatue pæne toto orbe, fed exnegle cta fimplicitate verborum, de ex affectaris proprio cerebro tropis aut lequelis. Querte. Alia est induratio, de qua Moyfes dicit, & alia de qua Erafmus somniae. Sie indurar Pharaoné, cum impiz & malæ eins voluntati offert verbum & opus, quodilla odir, vitio scilicet ingenito & naturali corruptione. Atq; cu Deus Spiricu intus eam non muter, pergat vero offerendo &obtradendo, Pharao verò, vires, opes, potentiam suam confiderans, illis codem naturali vitio confidir, fit et hinc fuarum terum imaginatione inflatus & exaltatus, illine verò humilitate Mosis & verbi Dei abie & forma venientis, superbus contemptor factus, induretur, tum magis ac magis irriteturac ingrauetur, quo magis Moles instat & minatur, Irem vides ideo Pharaonem indurari, ve refiftat Deo, & differat redemptionem, quo fiat occasio multis signis, & declarande potentin Dei ad enarmndum & credendum el

in omni terra. Cur surem Deus non mutet voluntares males, pertinet ad secreta maie-Racis , vbi incomprehensibilia sunt indicia eius.

Erafmi Explicatio.

II. Exed. 30. Mifereboreni. Rofp. Miferetur corum qui tefipifeunt. Item panie vocat ad panitentian.

Refutatio Erasmiane interpresationis.

Eralmus no probat interpreratione faam, nec lequitur, refipifcentiam effe ex nobis. 1tem, milereatur fine meaffligendo, nihilinde promoueo, led'deterior fism necelle elt. mifi Spiritum donet.

Erasmi Explicatio.

114. Hier. 20.Seduxifi me. & fedudin fum. Relp. Seducere dicitur , quando nen flatimes seat abarrere.

Responsio Lutheri.

Quit nos certos facir Origenem & Hieronymum (quorum interprerationem bie allegas) reche interpretari? Denique pactum noftrum eft , non authoritate alleuius au . thoris, fed folius feripturz nos velle con-Bigere.

Erasmi Explicatio.

1111. Malach. s. Rom. g. Dilem lacol.

D. CONRAD. SCHEVISTED. 187

mum non amer nec odis Deus ficut nos. Deinde do temperaris offictione; non de aterna loquitur.

Terio lularrum & gentium arrogantiam re-

primit.

Refutatio Erofmica interpre-

Primum Hierorymus hunc locum pon intellexis. Diattibe iplum fine judicio accipit, Paulus disputat, an illi victute aut mesitis liberi arbituij permenerintadid, quod de eis dienur probatus quod non, fed folavocantis gracia ed peruenerit lacob, quò non peruenit Elan Probat autem id inniatis verbis feripturescilicet quod nondum nari, idem nihil bani aut mali operati fuerint. Arque in hacprobatione, quod firum est, pondus rerum hoe agitur in ista causa. Diatribe verd istis omnibus egregia Rethorica transitis & diffimulaeis ditputat minilde meritis, quod tamen fa-Scepit, vt faceret, quod & tractatio Panlienigit, sed de seruitute temporali canillatur, queli hocaliquidad rem percinest, cantum ne videatur victa potentislimis Pauli verbis. Quidenim baberet, quod oggannirer cotta Paulum prolibero arbitrio ? Quid liberum arbirtium junit Izcob ! Quid obfuit Efau! Cum iam præsentia & deftinatione Dei vtera: nondam natus, nihilque operatus, definitus effet, qualis ellet recepturus feillet, veille ferniret, hie dominacetur. Præmla

Dilexisse autem se probat, tam scriptura quam opere, nempe, quod cum sacob & E-sau essentificatres, ve Masesscribit. Gen. 25. Iacob tamen dilexerit & elegerit, antequam nasceretur, sicut diaum est paulo ante. Esau vero sie oderit, ve regionem eius redegerit in solt-

tudinem.

D. CONRAD. SCHLYSSHED. 280

rudinem. Deinde ea pertinacia odiat & pergat, ve cum lacob reduxerie de capcinicate & eftieverit Edomeos, tamen nonfinarreftimi, fed eriam fi dixerint fefe velle ædificare.iple minerur eis de ftructionem. Si non hee habet rextus ipfe apertus Prophetz, arguat me mendacij totus orbis. Non igitur reprahendienr hie temeritas Edomaorum, fed (ve dixi) ingratitudo filiorum Iscob, qui non vident, quid illis conferat, & fratribus fais Edomæls auferat, nulla caufa, nifi quia hic odit, illie amar. Quomodonnuc stabit, quo Prophera de temporaria afflictione loquatur? Cum euidentibus verbis teltetur, fele logul de duobus populis, & duobus Patriarchis natis,illum fasceptum in populum & feruarum t Huncvero relictum & tandem destructum. Suscipere vero in populum, & non suscipere in populum non pertinerad temporalia bona vel mala tantum, fed ad omnia. Negue enim Deus noster rantum remporalium Deus elt, sed omnium. Neg; tibi Deus esseaut coli volet dimidio humeroaut claudicanti pede, sed totis viribus, totoque corde, ve tibi sie Denstam hic quam in futuro, & in omnibua rebus, calibus, remporibus & openbus.

Erasmi Explicatio.

V. Ela.45. Va qui contradicit fallori fue, teffa de ferinijs terra ltem, Hier. 18. Sicut lutum in maun figuli. Resp. Depanis dicitur, quibin nos debe

Refutatio Erasmiana interpre-

Primum, vt maxime Prophetæ de temporali effectione loquerentur, de quo nue omitto dicere:Paulus tamen viitur fuo Spirituaduerfus liberum arbitrium. Quod verd non adimirur libertas arbitrij, fi Deo affligenti fimus lutum, nescio quo pettineat, aut cur id contendat Diarribe, cum non lit dubijum, sffiiaiones à Deovenire inaitis nobis, necessitareme; afferant ferendi eas, velimus, nolimus, nec est in manu nostra eas anerrere, licet exhorremur adferendas voluntarie. Secondo, exhorrario non probat, quid nos pollimus, led quid debeamus. Tertis, non eft facilior & vulgarior laplus in scripturis, quam dinerfos locos velut fimiles è scripturis coaptare: Hoc ad exhortationem pertiner, quod dicit : Si quis fefe emundauerit : Illud vero ad doctrinam, quod dicit : in magna domo funt vaf. de, vi ex omnibus circumftantije verborum & sententia Pauli intelligas eum statuere de dinerfitate & viu vaforum, v: fic fenfas: Cum tam multia fide difcedant , nullum ell folatium nobis , mft quod certi fumu : fundamentum Dei firmum flare , babene fignaculum bog : Nonit

D.Connan Sentvilvil ige

Deminio qui funt sino de dificult abfiniquitate emnis, qui innocat nomen Demini: Hastenus causa se esticacia similitudinis scilicet quod Dominus norit suos. Tum sequitus similitudo, scilicet, esse vasa diversa, alia in honorem, alia in contumeliam.

Hisabfoluitur do arins, quod vafa non feipla parent , fed herur. Hoc volt & Rom. al Qued figuliu perefterem habet, de. Sie ftar fimihendo Panhefficaciffima, quod libertasarble trij nihil Gecoram Deo. Pott hacfequiturezhortatio: Si quis fele emudavette abiplis, &c quæ quid valescez fupradichis faris notu eft. Non enim lequitur, ideo fefe polle emundare,imo fiquid probatur, probatur liberum arbitrium lefe polle absque gratia emundare, cum non dicar, fiquem gratia emundarit, fed fi lefe emundarit : De venbis autem imperatiuis & confunctiuis abunde dictum eft. Nea Similizado verbis contan Ctinis sed indicariuis profectur: Ve eletti & reprobi funt, itavafa bonoru & ignominia funt. Item, exbertatio Pauli, fi qui Gemundeverit, &fimiles funt forme, fecundom ques nos formati debemus , non autem to-Res poltri operis aut studij.

Erafmi explicatio.

V 1. Li nibil agir beme , nultu ell lecu me-

. Si meriti uon eli locue, nec fupplisiis erit. Dige aff aliqua Synergia.

Refutatio Erasmiana interpretationic

Erasmus seipsum consutat hisee carnalibus argumentis. Quidenim probantifte fequele, min torum meritum elle penes libesum atbiteium: Vbi autem gratiz locus erit) Si meritis locuseft, ve præmije locus fit, etiam tantum oportet meritum elle, quantum præminm. Stat igitur contra cogitationum humarum phantalmata falua & inuicta fimilicado Panli de figulo & luto, quod non noftri arbitrij eft, qualis vala formemur. Item nullum eft meritum protfus, sed gratis iusti-Scanturomner, quotquot juftificantur.

DE LOCIS A LITHERO addullis.

I. Refponfio Erafmi.

Gen, 6.2. Non permanet Spiritus, quia care eff. Refp. Hic non accipitur caro pro impio affedu, vt alibi , fed pro infirmitate nature proclinicad peccandum. Sic Corinthios carnales vocat.

2. Hieronymi translatio non severitatem Det fed clementiam fonat. Caro fignificat infirmam conditionem Spirites, indignation enem.

s.Hos

D. CONRAD. SCHLVSSDER. 191

tatis homines, non ad omnes pertinens, quia
Noah vir instus laudatar.

Refutatio responsioniu E-

Fingit Erasmus carnem pro infirmitate accipi. Hebraismus autemest. Caro significat
homines, sicut Paulus carnales vocans, non
cette infirmitatem, sed vitium significat. Opponitur autem Spiritui, vt per carnem intelligas omnia cotraria Spiritui. Nahiligitur homines, qui caro dicuntur, sapere possunt, niss
carnem: Ideonihil valer liberum arbitrium
nisi ad peccandum: Cum etiam spiritu Dei inter eus vocante & docente in peius prosciant, quid faceret, sibi relicti sine Spiritui Dei?
Secundò, nihil facitad rem, quass Moses tantum de illius ætatis hominibus loqueretur.
Idem percinet ad omnes homines, cum sint
omnes caro.

Sieut Christus dieit. Iohan. 3. Quod natum oil ex carne, caro est. Tertio. Sciat Itaque Christianus Origenem & Hieronymum cum suis omnibus perniciole errare, vbi negant carnem pro impio assectu accipi in ittis locis. Nam & illud 1. Cor. 3. adbus catnalu ostiv, ad impietatem pettinet.

2. Responsio Erasmi.

194 DE STRERGISTIS

Gen.cap. 1. Cuntta cogitatio cerdio ad malumeft

intenta omni tempere.

Resp. Proeliuitas ad malum in plerisq; non adimit in totum libertatem arbitrij. 2. Hominibus datur spatium pænitendi. Ergo aliqua pars resipiscentiæ pendet ab arbitrio.

Refutatio responsionis Erasmi.

Errat Erasmus, non inspiciens phrasen. Sic enim habet caput sextă. Chol. iezer mahesche-both libborakra cholhaiom, hoc et, omne signemum codii eius tentum malum enusis diesm. Non dicit intentum vel pronum ad malum, sed prorsus malum, & nihil nisi malum singi, & cogitari ab homine tota vita.

Natura malitiz eius descripta est, qued nec saciat, nec possitaliter, cum sit mala: neque enimarbot mala fructus alios quam malos ferre potest, tesse Christo. Deinde quod ad przeceptum. Resp. Przecipit, vt erudiat & moneat quid debeant, vt agnita sua malitia humilitati perueniant ad gratiam, vt abunde dictum est.

3. Responsio Erasmi.

Efaia 40. Suscepis de manu Demini pro omnibus poccatio suis.

D. CONRAD. Sentville. 299 Resp. Hieronymus de digina vindi da in-

terpretatur, non de gratia.

Refutatio responsionis Erasmi.

Ego de Esais disputo, tu mihi obijcis Hiero? nymum, ne quid asperius dicam hominem nullius neque iudicij, neq; diligenti z. Deinde locus iple videatur. Confolamini, inquit, confo-Lamini popule mens vel populam meum, dicit Dem vel ffer . Arbitror illum non vindictam exigere. qui inbet consolari. Sequitur : Loquimini ad cor lerufalem, & pradicateilli. Hebraifinus eft legai adem, id eft, bona dulcia & blanda logni. quemadmodum Genef. 34. Sichem loquitur ad cor Dina, quam corruperat, id eft, triftem dellnibar blanditijs, venoster transtulit. Quzantem fintilla bona & dulcia prædicari intfa ad folatium corum, exponit dicens: quoniam finita oft militia eine ed qued imquitar eine condenata fit: accepit enim de mann domini duplicia pro omnibus peccatis fuis. Esaias militiam legalis populi, quia sub lege vexabantur, velut onere impotrabili, tefte Petro Actor. 15. Denunciat finiendam effe & liberatos à lege in nouam militiam Spiritus transferendos. Porrd is finis militie dutiffime & fuccellio militie nouz & liberrimz, non dabiturillis merito illoru, cu illam neg; ferre potuerint, imo de merito illoru potins, quia fic finitur illoru militia, quod donatur eis gratuito eoru iniquicas.

Verbum Hebraicum denata est iniquitat, fignificat gratuitum, beneplacitum. Accepit enum de manu Domini duplicia pro emnibus peccatis suis : hocest, vedixi, non solum remissionem peccatorum sed etiam finitam militizm, quod est aliud nihil, quam fublara lege, que erat virrus peccari & donato peccaro, quod eraraculeus mortis, regnarent in libertate duplici per victoriam lefu Chrifti, id eft, quod Elaias dicit : de manu damini. Non enim fuis viribus aut meritis hac obtinuerunt, sed victore Chri-Ito & donante acceperunt. In omnibus peccaris dicitut Hebrailmo, id quad latine dicitur, pro vel proprer peccata, vt. Ofea 12. Jacob fer . minit in parte, id eft, pro vxore. Et Pfal. 17. Citenndederune me in anima mea , id eft , ppter animam meam. Igitur merita nostra pingit Efaise, quibus duplicem illam libertatem obtinemus, & finita militia legis & donati pecesti scilicer, quod nihil nifi peccata & omnia peccata fuering.

4. Responsio Erasmi.

Rom. f. Licet per legem peccata abundent, tamen gratia exuberat. Reip. Cornelius ante spiritum sanctum gratus est.

> Refusatio responsionis Erasmi.

Non videt, neque audir, quid sua verba sonent: Si per legem abundat peccatum, quomodo

D. CONRAD.SCHIVSBILB. 197

modo est possibile hominem per opera moralia posse præparare sele sauori diuino se Quomodo opera prosint, cum lex non prosit se Aut quid est aliud per legem abundare peccarum, quam opera secundum legem facta esse peccara se De Cornelio contrarium inuenio. Nam Lucas seribit eum sustam & timentem Deum susse. Instum autem & timentem Deum sine Spiritu sancto dici, est idem quod Beleas Christum dici. Deinde tota disputatio ibi agir, quod mundus coram Deo sit. Cornelius etiam teste visione de cœso ad Petrum missa, & ipsum increpante seisser, tantis verbis & rebus institu & sides Cornelij à Luca celebratur.

s. Responsio Erasmi.

Omnii caro fanum. Esa 40. Respondeo, Hieronymus Spiritum ibi accipit pro indignatione. Carnem pro infirma hominis conditione. 2. Non omnis affectus est caro, quia est in homine ratio, anims. 3. Scriptura discernit scriptum hominis & Dei, Rom. 8. Carsalem & piritualem bominem.

Refutatio responsionis Erasmi.

Iterum Hieronymi nugæ pro Esaia afferuntur, sed Esaiam dimissis laruis sequa-T a mur

mur. Pepulu, inquit, eff fanum. Populus autem nonest mera caro vel infirma conditio humanæ naturæ, fed complectitur, quicquid est in populo, scilicet, diuites, sapientes, iustos fanctos. Nisi de populoludeoru no sunt Phari sei, leniores, principes, optimates, diuites, &c. Flos fæni recte gloria dicitur, scilicet quod de regno, de politia, maximè vero de lege, Deo, iustitia & sapientia gloriabantur, vt Paslu Rom. 2.3. & g. difputat, Cum ergo dicit Efaias: Omniscaro, quid hoc estaliud, quam omnefænum seu omnis populus? Non enim fimpliciter dicit caro, sed omnie caro. Ad populum autem pertiner, anima, corpus, mens, ratio, iudicium, & quicquid etiam in homine poteft præftantiffimum dici aut inuenici. Nullum enim excipit , qui dicit : O. muis care famum, nifi Spirituin qui exicear. Nihil quoque omittit, qui dicit, fænum eft populus. Da igitur liberum arbitrium, da quicquid in populo potest summum & infimum haberi. Totum hoc Efaias carnem appellat & fænum. Quia tria illa nomina, caro, fænum, populus, ipfomecinterprete, qui est author libri, idem hoc loco fignificant. Præterea quicquid fuerit caro, idem impium & sub ira Dei, alienumg, à regno Del eft.

Item: Quis ita infaniat, ve nihil nifi carnem diear esse eum, qui natus est ex Spiritu? Nos manische separamus carné & Spiritum, tan-

quam

D. CONRAD SCHLESSELB. 296

quam res pugnantes, dicimusque cum oraculodiuino, hominem qui non est renatus

per fidem, effe carnem.

Deinde renatum non amplius carnem effe dicimus, quam secundum reliquias carnis, quæ aduersantur primitijs accepti Spiritus.

6. Responsio Erasmi.

Hier. 10. Scio Domine, quod non ell hominio via eim. Resp. Magis ad rerum latarum, & tristium euentus pertinet, quam ad potestatem liberiarbitrij.

Refutatio responsionis Erasmi.

Erasmus giossam adfert cotra textum, nos autem docemus ex ipsa serie, prophetam cum videret, sese frustra docere impios tanta instantia, simul intelligit verbum suum nihil valere, nisi Deus intus doceat, atque ideo non esse in manu hominis andire & bonum velle. Hoc animaduerso, Dei indicio territus, petit vt corrigat eum in iudicio, si omnino corrigi debet, & non tradatur cum impijs sub iram Dei, quos sinitindurari & incredulos manere.

Item si euentus istarum rerum non est in manu nostra, que sunt temporales, & quibus homo dominus constituitur, Gra.s. Obsecro, quo modo erit in manu nostra resilla emlestis gratia Dei, que in soli arbitrio Dei pen-

T A det

DESTNERGISTIS,

der? Nec sequitur, Renel. Domine operatua Ergo potes renelare opera tua, ergo tu facis ea.

7. Responsio Erasmi.

Omnia propter semetipsum facit Dem, etiam impium ad Deum malum. Responsio.

Deus non condidit substantias malas.

Refutatio responsionis E-

Quali de creatione diserim ego, ac non magis de operatione illa assidua Dei in rebus creatis, qua operatione Deus agit, & impium, sicut supra de Pharaone diximus. As impium condit non creando malitiam aut malam creaturam, quod est impossibile, sed ex vitiato semine, dum operatur, sit vel creatur malus homo, non culpa sactoris, sed vitio materia.

\$. Responsio Erasmi.

Cap. 20. Sicut divisiones aquarum ita cor regie in manu Domini, quocunque voluerit, inclinabit illud.

Respondeo. Non statim cogit, qui in-

Refutatio responsionis E-

Quali nos de coactione loquamur, & non

potius de necessitate immutabilitatis. Ea significatur per inclinationem Dei, quæ non est res tam sterrés & pigra, vt singit Diatribe, sed estactuos ssima illa operatio. Rectè etiam ad alios homines transfertur: Si enim vnus homo quatum libet privatus, non potest coram Deo velle, nisi quo inclinat Deus, idem de omnibus hominibus dicetur. Sie quod Balaam non potuit loqui quod volebat, argumentum est euides in scripturis hominem non esse sui iuris aut operis, liberum electorem aut sactorem, alioqui exempla nulla subsisterent in

9. Responsio Erasmi.

Toan. 15. Sine me mibil poteftis facere.

scripturis.

Respondeo. Vulgus nihil agere dicitur, qui non assequitur id quod experit, & tamen frequenter aliquo vsque promouit, qui conatur. Loquitur de fructu Euangelico, qui non contingit, nisi manentibus in vite. s. Cor. 13. Sichatuatem non babeam, nibil sum.

Refutatioresponsionis Erasmi.

Primum Erasmus nihil interpretatur pro modicum & impersecum: Et repetit iam dudum exoletam & explosam glossam Sophistarum. Sine me nihil potessio facere, scilicet persechè. Sed in interpretationibus no est disceptatio, quomodo possir, sed quomodo debeat accipi. Deinde si vbiq; admittetur ista commoda

TS

101

fu servida sunt, niss contrariu suerit demostra tum. Hic vero manisestum est, sathanam este principe longe potentissimu & calidissimum mundi, quo regnante, voluntas humana iam non libera nec sui intis, sed serna peccati & sathanæ no potest velle, niss op princeps ille suus voluerit. Nishil verò boni ille sinet eam velle, quants, eriasi sathanas ei no imperaret, ipsum peccatu, cuius seruus est homo, satis oneraret, ne bonu velle posset. Praterea ipsa sermonis consequentia idem extorquet. Na sic inquie Christus 186.15. Qui in me nen manseria, cre.

Christus igitur satis semetips u declarat, qd. velit intelligi per vocabulu Nibil scilicet, quod homo extra Christu foras mittitur, & arescit.

Ad figment ii bi nibil agere dicitur, qui neu affequitur, quod expetit. Rel. Nemo illud vocat Nobil, qconatur agens, nec de conatu loquitur, qui de nibilo logtur, sed de esfectu. Deinde hoc ips u contédimus, quod liberum arbitrium multa agat, que tamé sunt nibil corá Deo. Testimonium, 1. Cer. 13. non convenit ad propositum Verè enim & propriè nibil est coram Deo, qui sine charitate est.

10. Responsio Erasmi.

Non potest sibi bomo sumere quicquem

Resp. Sunt bona è cœlo, sed interim no agit nihil nostra voluntas. Agricola dicie Deŭ sibi dedisse frumentu, attamen ipsius opa accessic.

Refutatio responsionis Erasmi.

Ioanes loquitur de homine, qui vtiq; aliquation de la crat, & huc negat accipere qui cqua scilicet Spiritum cum donis, non loquitur de natura. Nos de gratia, de Christo, & frucu Euangelico loquimur, ipse vero de natura. Item aliud est disputare, qui d no possimus, aliud qui doperante Deo præstare possimus. Item duplem est homo, creatus & recreatus.

11. Responsio Erasmi,

Matth. so. Non vos esti, qui loquimini sed Spiritm. Resp. Sed tamen concionatores se pueparant studio.

12. Responsio Erasmi.

Nemopotest venire ad me, nist Pater tracerit. lo.6.
Resp. Hie tractus facit ve velis, sicut out ramus ostenditur, quem sequitur.

13. Responsio Erasmi.

Tom 14. Nemovenit ad Patrem ne fi per me.
Ref. Sictrahimur, ve mox volétes curramus.

14. Responsio Erasmi.

2. Cor. g. Non fufficientes finant cogit me aliquid.

Respondeo. Tres sunt gradus. 1. Cogitare, 2. Velle. 3. Perficere: In 1. & 1. gradu tollit liber tarem, sed in secundo relinquit.

2. Ex particula sonat sontem, quod omne bonum à Deo proficiscatur, retundit gloriam. Quid gloriaris, quasi non acceperis.

Laceb. Omne donum descendit à l'atre luminum. Respondeo. Est contra arrogantiam.

Deus hoc ipfum tonsuit, vt nostra volutas possit elle eurepas gratiæ.

15. Responsio Erasmi.

Phil.z. Dem operatur omnia.

Respondeo. Pro bona veluntate, si ad hominem referas, vt Ambros. bonam voluntatem simul agere cum agente gratia intelligis. 2. Ibi præcedit, cum tremere operamini. Et Deus

operatur, & voluntas nostra adnititur.

3. ipalis de tribuitur hominibus.

4. Alud loquitur Deus, alind homo: Homo dicit: Serum inatilu fam. Deus, Euge serue bone.

Huc plura coacernanturab Erasmo, vt Filius prodigus prodegit suam substantiam. Ergo fait in sua manu. Quid, est filius secum loquens con fessionem & reditum meditans? Est voluntas hominis applicans se ad gratiam extimulantem, quam, vt dixi, vocat præuenientem.

Parer occurrens est gratia Dei.

Viduaduo minuta proijcit in gazophyla-

Ergo aliquid pro le fecit.

D. CONRAD. SCHLYSSELB. 400

Agnoscit humanam voluntatem simul adnitentem auxilio diuino.

Affilit Deus sicut architectus ministro.

Rom. s. Spiritus adiunat infirmitatem. Tota feriptura clamat adiutorium, opem, auxilium.

Exempla leguntur de fanctis, qui redeam-

bularunt.

Audiuntur præmis, præcepta, minæ.

Lutherus.

Per quinq; vel sex charras nihilaliud Erafmus agit, quam quod dictis & parabolis scriprurædocet, cooperationem & auxilia Del tradi.

Sed Erasmus alia tractat, quam instituir. Nam cum de liberi arbitrij vi instituisset scribere, scribit de gratia Dei. Non sequitur autem.

Scriptura commendat gratiam Dei. Ergo, Est liberum arbitrium. Item:

Commendat auxilium gratieDei.

lectica ista sequentur. Imò contra:

Gratia predicatur.

Ergo liberum arbitrium tollitur. Et:

Auxilium gratiz commendatur.

Ergo liberum arbitrium destruitur.

Quotquotigitur funt loca in Icripturis di-

uinis que meminerut auxilij, tot sunt que tollut liberum arbitrium. Et comendata gratis & prædicato Euangelio gratiæ, simul impotétia liberi arbitrij pdicatur. Postremo ista omnia, que coaceruat Erasmus, sunt in superioribus responsionibus abunde & sepius soluta & destructa.

CONFIRMATIO SEV FVND Amenta aliquot Lutheri contra liberum arbitrium coronidis vice adiecta.

Vniueria scriptura à nobis stat per singulos apices & literas contra liberum arbitrium.

Rom 1. Renelatur it a Dei super omnem impietatens & iniussituam bominum. Paulus inquis, Omnes homines esse sub ira Dei.

Causamir & assignat, quod oes sint impij, iniusti, veritatem derineant in iniusticia. Vbi nune vis liberi arbitrij, quæ conetur aliquid boni? Iustitia Dei reuelatur in Euangelio, quod sit ex side. Ergo omnes homines sunt impij & iniusti. Item iustitia salutis reuelatur. Ergo liberum arbitrium etiam in summis hominibus non solum non habet, vel potest aliquid, sed ne nouit quidem, quid sit iustum coram Deo.

Experientia quoq; id probat. Quia in vninetio genere mortalium nulli vnqua vellandissimo aut tustissimo in menté venit, hac esse via ad iustitiam & saluté, credere in eu qui D. CONRAD. SCHLVISTER. 367. fit fimul Deus & homo pro peccatis homi-

Rom.1. Infatuati funt, & cor corum obscuratum. Item. Vani facti funt dialogismi, id est, suis at-

Ergo optimum studium & opus in optimis

gentibus malum & implum eft.

Rom. 2. Tu per literam & circumcifionem Deum inhonoras. leem non is Iudzus est, qui in manifesto Iudzus est, sed qui in occulto.

Probat Indeos effe transgressores legis,

quia non fint in fpiritu ludei.

Rom. 3. Quid ergo? Pracellimin eos? Nequaquam. Canfattenim fumm, Indaes & Graces omnes fub pec-

care effe.

Nihil relinquit boni, qui eos sub peccato esse, id est, seruos peccati definit. Et id sequentes probat per esperiétiam, quod ingrati Deo tot vicijs subiecti fuerint, velut fructibus impieratis succonnicti, quod nihil nisi malum velint, & faciant.

Roman.g. Sieut séri ptum est : Quia non est iustme quisquam, non est intelligens, non est requirent Deum: Omnes declinanerunt, semul inutiles sa-clifunt, non est qui faciat bonum, non est vique ad voum ére.

Hie non sunt tropi, non verba ambigua.

Ergo: Nemo contra ista testimonia potest
liberu arbitrium desendere. Quomodo enim
conéturad bonu, qui oés in vniuer sum ignotant Deu, nec curant aut requirunt Ded. Prestan-

stantissimum igitur in omnibus hominibus est non solum impium, sed ignarum Dei, contemnens Dei, versum ad malum, & inutile ad bonum esse.

Obiectio.

Licer voluntat ignoret acium, potest tamen volun-

tas aliquid conari.

Responsio Lutheri, verbs prophetæ includunt &actum & potentiam, vt, Homo non requirit Deum, id est, non potest requirere Deum.

Rom.g.Vt obstruatur omnium es, & obnexius fiat totus mundus Deo, Quia ex operibus legu, &c.

Quomodo obitruitur os omnium, fi reliqua est adhue vis, qua aliquid possumus?

Item liberum arbitrium se solo adeo cæcii est, ve ne notit quidem peccatum, sed lege dodrice opusilli ser.

Arice opus illi fit.

الا ؛ الم

Rom.3. Nunc autem fine lege inflitia Del manifeflata est, &cc. Item non est distinctio. Omnes peccanerunt & vacant gratia Del. Instification atio, & sequentia.

Ex hisce manifestissimum est, conatum aut Audium liberi arbitrij nihil esse prorsus.

Prætereo argumenta ex promissione, ex vi legis, ex peccato originali, ex electione Dei,&c.

Rom. 8. Qui secundum carnem sunt, qua carniv sunt, sapiunt: qui verò secundum Spiritum sunt, qua Spiritus sunt, sapiunt. Leem, Qui in carne sunt. Deo pla. D. Con RAD. Sent vs 3 v 2 v. 909 bere non possant. Item: Sensin carnt oft more. Et iterum: Est onimicitia adversus Deum. Item: Legi Dei non oft fubiettu, neg, enim potest.

Hicvidendum quid Paulus sentiat de co-

natu & vi liberiarbiteij.

Rom. 14. Omne quod non est ex side, receatum est.

Peccatores sunt arbores male, nec possunt quippiam nisi peccate, & fructus malos serre.

Quare liberum arbitrium nihil est nisi serus peccati, mortis & sathanz, nihil faciens neque potens facere, aut conari nisi malum.

Rom. to. Ex Esaia. Inventus sum à non querentibus, palàm apparai his, qui me non interrogabant. Hae de gentibus dicit, quod Christum audire & cognoscere illis datum sit, cum nec cogitate antea de ipso potuerint, multo minus quare-re, aut se vi liberi arbitrij ad eum praparare.

loan. 1. Lux in tenebris lucet, sed tenebra non comprebenderant. Item. In mundo erat, & mundin enm non cognonit: In propria venit, & sui eum non acceperant. Liberum arbitrium omnibus mundi nominibus reum facit.

Isan a Quotquet enmreceperunt, dedit eis peteflatem files Desfieri, qui credunt in nomine eim. Item, Qui non ex senguimbm, weg, ex voluntare carnis, neg, ex voluntate viri, sed en Deo nati sunt. Voluntaté viri generalitet omniú studia intelligo, sine sint in lege, sue sine lege, puta gétium & quorosibet hominum, vt sensus sin nec nativitate carnis, nec studio legis, nec vllo also studio humano siunt sili Dei, sed solum nativitate divina.

V

tiam progratia. Romes, Gratia Dei & donum in gratia vaim bominip Irfu Christiin plures abundanit. Aut igitut falfum elt, nos gratiam nostram accipere pro aliena gratia, aut liberum arbittium ni-hil esse, euidens est. V trunque enim confistere nequit. Sciant igitur liberi arbitrij tutores, lesc esse abnegatores Christi.

toan g. Si effet aliquodliberum arbitrium, tam is

Nicodemo appareret.

Sed non apparet ibi in ea liberum arbitrium.

Ergo. &c. Imo ipla experiencia omnium id testatur. Ioan. 14. Cum Christus dicatus pia, re-titus & vita, idq; per concentionem, vi quicquid non est Christus, id neq; via, sed error, neq; verieas, sed mendació, neq; vita sed mora estineccise est liberum arbirrium, cum sit neque Christus, neque in Christo, errore, menacio & morte continers.

loh.3. Qui credit in enin non indicatur qui non credit sam ind catm eft, quia non credit in nomen ringe-

wies fili Dei.

Resp. An liberum arbitrium sit de numero et edentium, nec no i Si est, iterum gratia opus non habet persese credes in Christú, que per sele nec nouit, nec cogitat. Si no est, iá indicatú est, hoc quicquid est, nisi dánatum corá Deof At Deus non damnat nisi impium, Impium igitur est. Quid pij vero impium coneturs

toan 3 Homo non potest accipere quicquam, nissaerit es datum de calo. Hic dicit Baptista, quod nihil

D. CONRADISCHLVISTER 311

hihilaccipere pollit, nisi donetur ei de calo. Quate nihilerit liberum arbitrium.

Itom. Quide terraeft, de terra est, & deterra los

quitar. Qui de cale venit, super omnes eft.

At liberum arbitrium vtiq; non est ille, qui de ca lo venit. Quare de terra esse, & terram sapere & loqui necesse est.

Ioan. 8. Vos de mundo effin. Ego non fum de mundo.

Vos deorfum eftis,ego fum de fapernis.

Ioan & Nemo venit ad me, nifi Pater memeraxeris

ait, Opertere omnes à Des effe dollos.

noncreduct in me. Hie vides peccatum elle non credere in Christum. At hoc peccatum non viiq; in cute vel capillis hæret, sed in ipsa ratione & voluntate. Cú auté totum mundum reum faciat hoc peccato, & experiétia notunistr, peccatum hoc mundo else ignoratu, eque ac Christum, vt o spiritu arguente receletur, manifestum est, liberum arbitrium cum sua voluntate & ratione hoc peccato captum & damnatum censeri coram Deo.

* Ro. 7. Gal. 5. Paulus docet in lanctis Es pijs ella pugnă Spititus & carnistam validă, vr non facere pollint, quæ vellet. Ex hoc sic arguebam: Si natura hominu adeo mala est, vt in ijs qui spiriture-nati sunt, nen modo non conetur ad bonum. sed etiano pagnes & adnersitur bono. Quomodo in illis, qui vodă renati inveteri bomine sub Sathana seruint, ad bonum venaretar? Neggenim ibi Paulus solu de cra sia

V a affe

affectibus loquitur, per quos velut per commune effugium solet Diatribe omnibus scripturis elabi, sed numerat inter opera carnis, hæresim, idolatriam, dissensones, contentiones, quæ vtiq; in summis illis viribus putaratione & voluntate, regnant. Si igitur caro istis affectibus pugnat contra Spiritum in sanctis, multo magis contra Deu pugnabit, in impijs & in libero arbitrio. Ideo & Ro. L. vocat ea minicitiam cotra Deum. Hoc, inquam, argumentum vellem dilui & ab eo liberum arbitrium defendi. Hoc argumentum Lutherm Achillem vecat.

Obiectio.

... Quemodo por eft defendi clementia Dei , cum dam-

mat nates in impietate?

Resp. Hie honorandus & renerendus est Deus elementissimus in ijs, quos iusti ficat & saluat indignissimos, donandumq; est saltem nonnihil dininz eius sapientiz, ve iustus esse credatur, vbi iniquus nobisesse videtur.

Conclusio Lutheri.

Non contuli & allerui & allero, acpenes nullum volo elle iudicium, sed omnibus sua-

deo,vt præstent obsequium.

Habes igitur le ctor piè eti a hanc argumentorum Syncrgisticorum syluam, vnà cu luculentis solutionibus, vt videas quam inuicta sit veritas ex sacris literis prolata contra sungos sapientie humana. Sed non erit infrugiserum etiam etiam regulas qualdam seu agrificio adscribere, qua vir Dei Lusberm in libro de seras arbitrio recenset, vi fundamenta solutionum in hac quidem controuersia sint in conspectu & sine magno labore eiusmodi axiomata, memoria retineatur. Sicurautem in prædicto libro occurrunt, ita recensebimus.

1. Christianus debet affertionibui in remelatu à Deo

dilectari, alsoqui Christianus non crit.

2. In neutris & inutilibres dogmatibul licet ambigere.

3. Multa loca in scripturis obscura & abstrusa sunt, non ob maiestatem rerum, sed ob ignorantiam vocabulorum & Grammatica, sed quanibil impediant scientiam omnium rerum in scripturis.

4. Que sacrie literie aut tradunter aut probantur, sunt no modo aperta, sed & salutaria, ideò tuto in vul-

gari difci,fciri poffunt,imo debent.

3. Maligni funt lestores patrum, qui eaqua funt infirmitaticin patribus & fanctic, faciunt omnia effe fumma authoritatic.

6. Verbu legu homines moventur, quid debeant nou quid possint, vt cognoscant peccatum, non vt credant shi esse aliquam vim.

7. Ebrai frequenter indicatino pro imperatino venn-

tur, yt non occides, boc eft, non occide.

8. Distant imperatina & indicatina verba in rebus sommunibus & facilimu, à rebus facris, dininis, Spiritualibus, bumana natura impossibilibus.

9. Verba seriptura imperatina, coniunciina, optatina nihil probăt, nihil statuunt de viribus humanis, sed prascribut facienda & omitteda signissicăt quid exigatur.

7 3 10. Di-

10. Discernenda funt dieta Euangely & legis, Bem promistiones legu & Euangelij.

11. Inter voluntatem Des occultam & reuelatam

discernendam eff.

12. Distinguendum est inter verbum Dei & Deum ipsum inter Deum pradicatum & absconditum.

13. Ab authoritate humana su rebus dininis informum oft argumentum.

14. Promissiones Dei & hominum non probant posse bominis.

19. In dictio de mercede , tantum foquela mercedia,

non meriti dignis as probatur.

16. Dum volunt Synergifia probare, quod liberum arbitritum modiculum positt, prabant qued liberum arbitrium omnia positt.

17. Verba promissionis à verbu logis discernende funt.

18. Neg fequela, neg tropus in ello loco scriptura admitteném est, nistid cogat circumstantia verberum enidens, & absurditas ver manifesta in alsquem articulum sidei peccans.

19. Non faris oft fi dixeris, potest bie tropus effe, fed

quaritur an debeat & sporteat tropum his effe.

20. Periculosum imo impium est, verbum Dei sine mecessitate, sine authoritate terquere.

21. Alia eft abfurditas , que peccat in articulum fidei,

aliaelf quandoratio bumana offenditur.

22. Ratio humana qua in omnibus verbis & operibus Dei caca, furda. flulta, impia & facrilega est, non adducator tudex verborum & operum Dei.

23. Exhertationen probat, quid nosposimu, sed

guid debeamas.

D. CONRAD. SCHLYSSELR. 319

24. Non fune diwerfi loci , veiut fimales è sirepturis

27. Vbi care opponitur spiritui, omnia contraria spi-

vitui funt intelligenda.

26. Synergista aliena & vicina disserunt tantum ne prasentibue scriptura sacra locis teneantur.

27. Discernendi sunt renati & non tenati, simili.

ter & ditra de iffdem.

18. In interpretationibus demonstrandum est, quod debeat aliquod dictum sic accipi, non quod possu sic accipi.

19. Vocabula naturali fignificationii vsu seruanda

funt , nifi contrarium fuerit demonstratum.

30. Verba foct anda funt secundum materiam sub-

31. Observandum est, quando deesse natur a sermi fit, & quando deesse Gratiz. Itom aliud est de natura, aliud de gratia loqui.

31. Abudeft difputare quidnes postimin, alind quid

operante Des praftare possimiu.

23. Quat funt loca in facris literis, qua meminerunt auxilij, tot funt, qua tollunt liberum arbettium.

34. Prophete includunt & allum & potentiam. Homo nou requirir Deum ideft, non potest requirere.

35. L'bert arbitry tutores verbo & calamonegans feeffe Pelagianos fedre ipfa & anim offatuunt, duplisig, nomme Pelagianii funt peteres.

36. Liberi arbstriftztores sunt abnegatores Chrisfie.

37. Dens miftm oft, vbs migum nobes effe videtur, &c.

SEQVITVR CONFVTATIO Argumentorum, quibus Synergista fuum errorem de libers arbisrij emortus viribus defendere conantur: Autore D.Tilemanno Heshusio.

Vbi notet candidus Lector, ea que in primi maxime argument: Synergific: Confutatione, de prædestinatione Sanctorum legantur, inxta Formulæ Cócordiæ declarationem, cui auctor subscripsit, intelligédaesse.

1. Argumentum.

St volunt as humana in conversione sui nibil agit, sed totum bot, quod salw accipitur pendet à solo Dei benesicio: necesse est, son esse eandem Deverga singulos bomines volunt atem. Non enim convertuntur omnes.

At est omnino eadem Dei erga omnes homines voluntas, & omnibus ex aquo offertur gratia: Nam Deus vuls omnes homines salues sieri, & ad agnitionem vovitatu pervenire.

Ergo necesse est agere aliquid humanam volutatem, & in ea fică esse causam vel accepta, vel veiella salutu.

Respond. Vehementer in hocargumento sudatum est ab Augustino, Prospero & alijs, qui gratiam Dei aduersus liberi arbitrij patronos desenderunt. Durum enim videturadsetere, Deum no eadem elementia erga omnes esse adsectumente tamen vilo modo doctrina de gratuita Dei electione à sideli homine infringi porest, sed vers, necessaria, ac solida responsio est.

Illustre exemplum est in morre vnigeniti filij Dei. Si amorem parris per sese expendas, nihil magis vult Deus, quam vt vnigenitus filius Dei perpetud viuat, & ab omni miseria immunis, suprema beatitudine fruatur: Eadem tamen voluntas patris, vt generis humani saluti consulat, decernit silio mortem. Hee mon pugnant inter sese. Nam amorille immensus maner immorus t nec mutatur voluntas Dei prior, nouo confilio de redemptione generis humani per filij morte, sed euen-

tu falutari magis stabilicur.

Sic pius & cordatus parens nullo modo vule,ve flagris e adarur filius, fi folam eius fpe-Resvoluntarem. At quum vider, alio modo mores fili non posse corrigi, neque eius confuli faluti, nequaquam parcit virgis. Hz, licet diverfe non tamen contratize funt voluntaces: tra nec in Deo contraria funt voluntares. gudd feripeura teftatur, Deum velle, vt omnes bowines falui fiant , quodque eadem uffirmart Multos effe vocatos , paucos verò electos. Item , newinem poffe venire ad Chriftum , nifi quem pater traxerie. Si enim folam & per le spectes Dei voluntatem, elt eacuta omnem dubitatione eigimodi, ve vniverio generi humano cupiac fasbona impettiri : neque innidet colquem falutem. Argi biec bonitas Dei in ipfa creazione est euidentissime demonstrata, cum torigeneri humano vera inflicia, vita ac leticia est donata. Qui adfectus in Deo perpetu" manet, necylla ratione mutatur. Non enim vllius hominis pditione delectaturinemini caufa eft interitus: neminiadimit credendi facultacem: neminem impellit ad desperationem: [movere displicerei, vllamereaturam, quæ ab iplo facta est, ruere in exició. Accanta est Del boniras, clementia, misericordia, leniras, & amor erga vniverfos & lingulos homines, vi ca

D. CONRAD. SCHLYSSELS. 119

nullius hominis vel angeli cogitatio comprehendere queat. Quare verifime à Paulo & Petro dictum est: Deam nen velle, vt quifquam pereat, sed patius, vt omnes ad panisentiam redeant, ès sains siant; scilicet, quatenus Dei voluntas per se expenditur, arque bonitas Dei, in prima hominum conditione demonstrata, consideratur. Voluntas Dei non est, vt pereant Cain, Pharao, Core, Saul, Judas. Étiam de illis pereuntibus verissime est dictum: Vino ego, nolo mortem petcatorio, sed vi connertatur, és vinat. Quia verò non connertatur, instissimo Dei indicio abijei untut.

Huicverd voluntari dinine, tam clementi erga rotum genus humanum & fingulos ho mines, non est aduersa altera voluntas, qua ab exerno in filio suo certam Ecclesiam sbs. que omni respectu meriri elegit : quin poriur hægrarnita vocattoillum prius in creatione oftenfam amorem confirmat. Si quidem bonitaté Dei immensam esse necesse eft, postesquam nec hominum peceatis est absterritus, quin aliquos salvarer. Quare verò hoc secundo beneficio electionis, non totu genus humanum adfumplerit, quéadmoduin creatione vniuerlis donauit falutem & vitam, Panlin Rio quodamodd indicat. Quid fi (inquit) volene Dem offedere ira, & notafacere potentia fna, sult ma qua lenitate vafait a deftinat a ad interior & ve notas faceret dimities gloria fuacrgavafa mifericardia , qua

preparauit ad gloriam, Hiccanfas exponit Apoftolus, cur Deus quoldam in electione praterierit, & in damnatione reliquerit : videlicet, vt in eis exemplum fuz ardentis iraadnersus peccatum statueret, atque ita sapienriam suam in creatione patefactam non vocaret in dubium. Deinde vein deletione ho-Stium Ecclefie, fram in finitam oftederet potentiam. Postremo, vt beneficia Dei immenia erga Ecclesiam tanto essent cospectiors. Hoc ergo respectu, Deus non vult, vtomnes faluentur: Non enim omnes elegit; non quòd ipfius voluntas alicui fit causa interitus ; aut quod ex aliculus damnatione capiat voluptarem: Imò magna patientia tolerat etiam valà iræ, hand dubiè ea deleturus,& în nihilu redadarus, nifi ea quoq; ad fuz gloriz amplificationem, & falutis Ecclefiæ illustrationem vsurparet, Nec sanè vel plures, vel magis vieine caufe nobis inuestigande sunt, quam hie per Apostolum sunt parefacte. Siverd petalás hominum ingenium hine conetur Deo intentare calumniam, quòd non elegit totu genus humanum, sed aliquos pratetierit,in co nihil mili extremam fuam maliciam, cum magna stolidicate conjun dam prodit. Cum enim Deus non folum mifericors & clemens, fed eriam rectus & iultus fit, intererat ipfius glorie, ve ita temperaret fua dinina confilia, ve fimul & immensa bonitas eius, & seuerissima iuftitia, & odium adnersus peccatum, in omni

omni eternitate conspicerentur. Et quinam posset vlla iniquitas Deo obijci, com ne tum quidem de vlla iniustitia potuisset accusari,

etiamfi nullum hominem elegisset.

Compescatigitur fremitus suos iniustus 2 nimus hominum, & potius tremendam Dei susticiam & aquitatem in supplicio reproborum agnoscat, ac vicissim ineffabilem Dei bonitarem ac clementiam in gratuita electorum faluatione admiretur, & grata voce celebret. Illic supplicia aquitatis trutina instiffimèlibrantur: Hic liberationis & falutis dona, gratuita clementia effunduntur. Illie dolor non habet, quod culpet in seucritate: Hie falus donata non inuenie, vnde de proprio glorietur merito. Vniuerse itaq; creature obstructa sunt ora, ne Dei opera calumnientur. In omnibus enim & inftissimanormala. pientiz, & clementissima voluntas conspiciuntur.

Non igitur repugnantes sunt in Deo voluntates, quod omnes hominas vult saluos sieri: Et tamen non omnes elegit, aut trahit sua gratia. Nam primo loco voluntas Dei per se consideratur: quòd ea sit bene sica erga totum genus humanum: quòd ea toti geneti humano obtulerit salutem in creatione, qua suam voluntatem absque omni simulatione retinet: quòd neminem impellat ad labendum, nemini sit causa ruina, neminem impedi-

at, quò minus refurgat, nullius interitu de? lectetur. Quod verò aliquos elegit, quos Spiriru fuo renouet : quoldam verd prætereat, nouum est confilium & beneficium, non contrarium priori, sed maxime consentaneum, ac non folum stabiliens priorem voluntatem, verum etiam nouo genere beneficij illam exuberans. Magnæ enim & inæstimas biliseit bonitatis, quod Deus exnihilo condidit genus humanum, omnibus donauit vitam & salatein, non nostris commonefactas meritis, sed sua sponte ad benefacienda prorus. At longe excellentioris & admirabilioris eft clemetiæ & sapientiz, quod etiam in peccatum lapfis, & mortem meritis, beneficio Dei abohs, ingratis hostibus fais, viam inuenit falutis, & odio fui posthabito, ad vira eterne confortium, quodammodò duplici adfeileit misericordia

Qui verò ita accipiunt hane vocemi velle Deum emmer bomines faluss fieri, ve hine contendant, omnibus ex æquo offerti Dei gratia, omnesque æqualiter à Deo trahi, & lingulis donum credendi offerti, hi manifelta experientia refelluntur. Nemo enim inficiari potest, varijs gentibus multis secutis, denegatam esse verbi divini prædicationem, per quam Deus operatur salutem & regenerationem. Pamisse Dem, inquit Paulus, genteringredi vias sues: Interea verò continua serie in populo suo Prophetus excitauit, per quos suam Ecclesiam erudi-

D.Connan Sentversita us

wir, de peccato admonuir, ad pænirentia vocanir, ad Christú deduxic. Acè dinerso, Christo exhibito gentibus dedit Enangelij lucem, Indeos verò vique in hunc diem cæcitate &

amentia percuffic.

Nostro seculo in Germania nobilem thefaurum faz clementiz aperuit, & lucem verbi accendit, cum in catetis regnis horriblles sint renebra, & omnis pene Dei noticia extincta. Iniplaquoque Dei Ecclefia magna ell huius muneris divertitas : Alias fideles & fynceri dantur doctores, idonei ad docendum: alias occupant ministerium venenars vipere, que nihil nifi virus effundont, & magnam moltitudinem à synceritate fidei abducune. Veriffimum quidem eft, hæcnon fieri fine iuftiffimo Dei indicio, erroribus punientis verbi fui contemptum. Gentes opprelliecacitate, quis promissionem de Melfiaabiecerunt: Acindicij diuini severitas exrendit sesein obnoxiam posteritarem. Arcum rurfus accendit verbi fui facem: non minus habet, quod puniar, quamantes. Et tamen gracie lux fontem spote sperir. Tonra quoque divertiras calirum humanorem arguméroelt, non ex equo vocari omnes fandavocarione. Omnium in fantum eadem eft coditio, idem meritum : Et tamen abjs contingie gratia Baptismi: alijs hoc salutare lauscrum denegatur. Baptilmo tegenerati ali moz hine eripiuntur, alijs cum falutis percepte

detrimento vita prorogatur. Multi securi & flagicijs contaminati, grani sæpè calamitate admonentur, vt resipilcant, dumalij in ipsis sæpè sceleribus subitò auseruntur, antequaru

relipiscant.

Nec lane negari potest, loge aliter tradum elle à patre Petrum Apoltolum, cuius cor feritur adipectu filij Dei, pro quo & orat filius Dei , ne deficiet fides eines : quam luda, quem finit Deus mergi in desperationem. Quis non videt Panlum Apostolum furentem aduersus Ecclesiam, & de cælo tactum, atque prostratum, longe secus vocatum, quam Pha frum Luc. 11. qui in sua superba persualione relinquitur. Lydix Thyathiren & aperuit Dena cor, vt attenderet ad verba Pauli: fi eodem modo fingulorum corda tetigisset, haud dubie finzuli sudinissent eadem attentione. Na hæc gratia Dei talis eft, vt à nullo durocorde respuatur: figuidé ea eft, que cor lapideum excindat, & credendi adfectum inspiret, & iplam efficiat fidem.

Pharaone dicit Deus: Ego indurabe cor Pharaonis: Ergo non co modo emollit eius cor, atquemolliuit Moyfis & Aaronis corda. Etli enim indurationis & obstinationis in Pharaone non est author Deus, neque causa esticiens propria: tamen euidendissime ex co dicto colligitur, cor Pharaonis gratia spiritualis dono non esse perfusum, quemadmodum aliorum piotum. Ideoque in hauc

len-

Tententiam hae verbaallegantur à Paulo Rom. 9. Ergb quem vals indurat, & chins vals miferetur. Ideft, non omnium miferetur, neque omnes trahir pater, fed alios conuertir, alios praterit, arcano quidem, nequaquam tamen iniufo ludicio. Atq; hinceft, quod Paulus diftinguit vocationum genera. Alia enim elt fancta & specialis, qua electos vocat, non solum externi verbi prædicatione, fed etiam intrinfecus, poliante animum Spiritu Del:alia eft externa & generalis vocatio, de qua dicirur: Multi vocati, panci verd elefti. Ergo dictum hoc. Dem vult omnes homines falues fieri, eo non eft torquendam, quati pari efficacia omnium hominum cords moneat ad fidem : id enim ad fpecialem Dei perrinet voluntatem.

Nonenim de externo tautum verbi ministerio loquitur Christus, cum inquit: Nemo
venit adme, mispater traxeritiliam, sed de bene sieio peculiari, quo inspiratur homini voluntas
bona, & datur credendi facultas, arq; ipse sidei adsectus in homine creatur. Explodenda
itaq; est Fanssiilla Regiensts Episcopi Philosophica
interpretatis. Quidest, inquit, aterabere, mis pradicare, mis scripturarii consolationibus, excitare, intentare meruenda, indicium comminati, pramium
polliceri? Multo rectius loquitur Angustinus. Ergo trabi à patre, & audire, & discere à patre, vi vemiat ad Christum, nibil alindest, quam donum accipere à patre, quo credat in Christi. Cum igitur hoc

donum non contingat fingulis, adleneral non potest, Deum ita velle, vt omnes homines salui fiant, vt singulos pari motu & efficacia trahat ad sele: sed necesses sambles pei vocationem, qua electos in regnum sui filij cooptationem, qua electos in regnum sui filij cooptationem,

lam si quis interroget, cur Deus, qui suam erga omnes prædicar bonitatem, hunc eligat, vocet, Spiriturrahatatq; regeneret:illu precereat & indurescere finat : Fatendum eft nobis cam Augustine , mes men reperire , quid reffendeamm, vel porius cum Apoltolo Paulo nobis est exclamandum : & altitudo dinitiar um fapientia & cognitionio Dei , quam inferntabilia funt eim indicia, & invefligabilervia eimi Meminerimus hic, nos homines elle, qui totam Dei lapientiam ex haurire nequimus. Haud dubie fapientiffime, justissime & clementissime Dens Cenie Ecclebam. Quia verd secretum elle voluit, cur, cum omnium hominum natura fet pariter corrupta, & omnes innocentia destituantur, hue adopter gratia, illum reijeiat iudicio, contenti sapientia, quam nobis in verbocomunicavit, ne scrutemur abdita eius confilia, que hand dubié cu nostro cómodo occuluit.

Quemadinodum & piè inquit Profter de vocat. gent. sed cur illorum non set miserem, borum verò miserem sit Dem: qua scientia comprehendere, qua potest innessigare sapientia? Latet discretionic istaratio, sed non latet ipsa discretio. Non intelligimmo indicanrem, sed videmmo operantem: Quid caluminamur

infti-

D. CONRAD. SCHEVESTER (IF

Inflicia occulta, qui gratias debemm misericerdia mamisesta? Landemm & veneremur quod agitur, qui a
tutum est nescire, quod tegitur. In abscondito est
consilium, sed non latet donum: Opunexerit pietas a
éausom obseurat potestas: Hac modestia & nos decet & mandata est. Ne alsiora te, inquir scriptura, quasieru. Item; Noli altum sapere. Item t
Quis cognouit sensim domini? Hoc igitur suscitat nobos seire, neminem à Devreisci, nisi dignam supplicio,
neminem adsumi in vitam, nisi gratia prersim indebita: abillo institua excigit debitum, bune misericordia
exernat deno, claret in vivoque restissima sapientia dimine norma.

Nec propteres obijci Deo potest personarum sceptio, autiudicij inzqualitas: Ná do
seueritate suz institucin lege patesacte, prorsus nihil remittit. Reddit vuitung, secundum opera
sus. Atquideò oportuit vnigenitum Dei silium
persoluere xórpor pro peccatis generis humani, ne legis divinæ sapientiæ sabesactaretun. Hac verò norma stabilita, liberum suit
Deo, adsumere in societatem silij sui, quos
visum suit.

Est autem acceptio personarum, non cum inequalia tribuuntur equalibm: sed cum negletto causarum merito indicium de premio vel supplicio, ad personarum circumstantia à causa prorsus alienam, insteditur. Ve si index potété mæchú absoluat, tenu is verò fortune hominé ob idéscel supplicioadsciat. Talis verò psonaru acceptio q teneraest ininstitia, no est in Deo. Des n.inistissime fudicat, nullius personæ conditionem tauts facit, vtà iustitiæ suæ norma discedat : irascitur omnibus peccantibus, vtq; nulli sonti parcis, ita nullium debito defraudat præmio.

Quum verò indebita dona liberalitate largirotis distribuuntur, hic nulla lege imponiturzqualitas. Sed ipsa voluntas datoris, sui iutis & arbittij est. Vnde & in parabola de operatis in times, demonstrat Christus, inzqualiter quidem distributum esse denarium: Ita tamen, veneciusticiz set oblitus, pacta mercedis persolutione, nec elementiam suam oc-

culturit gratuiti doni largitione.

Ac dubium nonell, quin Christus in hac ipla parabola, & admirandum Dei confilium de Ecclefiz mirabili collectione quodammodo depingere, & humanærationis præposteras cogitationes, quibus calumniatur Dei fecretum indicium, & incomprehensibilem bo nitatem refellere voluerit. Amice, inquit, no faeio tibi iniuriam, nunquid conuenisti mecum de denatiel Tolle quod tummell, & abi. Hzcvoluntateen Dei in creatione & lege patefactam oftedunt immotam. Nemini enim denegat Dens, quod merituseft, nec mutat fuam promissionem: Tolle, in quit, quad taum eft, id eft, supplicium, & damnatio debetur homini, ex prima Dei cum homine conventione : Neg; quidquam fubtrahit Deus, quod homini ex lege debetur. Illud verd: An molicer mili facere de mes, quod volet An eanles tum negnam eit, gnodegotam fim bonmead

D. CONRAD. SCHLVSSELE. 529
gratiam Dei libera, & nullis legibus adstrictam clementiam pertinet. His verè, vi Angustinus inquit, tota institutell, bos volo. Quis enim
Deo præscribat leges sua eterna bona impertiendi? Quis statuat modum eius sapientiæ,

vel liberalicati?

Si quis hominum examiner merita, accurate ea divina iustiria compensantur: Si quis
hominum diversam electionem & vocationem miratur, cogitet, hic nihil nisi liberrimă
& secretissimam Dei gratiam dominari. Nequaquam igitar acceptio personarum dicenda est specialis Ecclesia electio, sed potius incomparabilis bonitatis, & inscrutabilis iudicij euidens argumentum. Atquita pia mentis
osticium erit, in reproborum damnatione, iustum & seueru Dei agnoscere iudiciu; in sanctoru vocatione, clemente & largissima Dei
admirari gratia: in secreta electionis occultarione inscrutabilem Dei venerari sapientis.

Ex his is patere atbitror, non elle contradictorias in Deo voluntates: Etissi pijssimè creditur, quòd velis Dem amnes lumines falus fieri. Et tamen irrefragabiliter adseueretur, non totu gen? humanu, sed certs Eccliss à Deo elects, & in vitæ cosortiu elle ordinats. Illa potest diei generalis Dei voluntas, seu ad legé & creati oné congruens bonitas. Hæc verò haud dubiè specialis est, eaq; in Euangelio pates cta, quòd videlitet nullo habite meritiviline respectu cretentes velit Dem per Christus filia falusi. Hac respo-

X 3 fione

hone si quis non est contentus, sed pertinacius veges verba, Denni velle, ve omnes falui fiant, necelle est vi delest do arinam de prædestinatione sanctorum, & probet ex verbo Dei salu. tis acceptionem totam in hominis libero ficam effe arbitrio. Quibus duobus articulis v-

miuerfa facra feriptura reclamat.

Alio modo sese euoquere conatisant Augultinus, Profper & alij. August. in Enchirid. cap. 303. ad Laurent. Ita debemmintelligere, quod feriprum est: Qui vult omnes bomines falves fiers , tanqua diceretur, mullum hominem feri falmam , wi fi que falwam fieriopfe voluerie : Aut certe fic dichamest, gal vult omnes homines falues fieri, vt onnes bemines smne geniu humanum intelligamm, per qu meung, differentias distributum . Reges , primatos , nobiles igno biles, fublimes, burniles, doltes, indoltes, &c. in languis omnibus,in moribus omnabas, in voluntarum & confiientiarii varietate innumerabili confrieutos. Quam sententia Calvinus sequirur, qui omnes homi nes inverpretatur, omnium ordinum aliquos.

Augustinus lib. 4. contra Iulianum. Item de correptione & gratia omnes bemines accipit pro multis, sen ijs omnibus qui saluantur. Sed omnes hæexpolitiones renera funt coact & & violent a. Ac piè di chum est à Profero, piffme credi, volle Deam ve omnes bornines falui fiant , eo qued nemini facultatem adimat credendi, etianfi non amnibus eam

Magis itaque arridet mihi Prosperi responho, que extar in libe. de vocatione gentium. Dem,

Inquit, omnes vuls faluos fieri , feilicet gratia genera li, que semper vnimer sis est impensa nationibm : sed 4lia eft pocatio frecialis, qua electi advita aternaconfortium adfumuntur. Sic & Melanchton: in Enift. ad Timo. duplicem ponit Dei voluntatem, aliam effieacem & poculiarem, aliam generalem. Lutherin in ferno arbitrio distinguit inter arcana & impersorut .bilem Dei voluntatem, & imer reuelatam fen v. Tho expression. Non quod vlla fit in Deovel fimulatio, vel contradictio: sed quia totam suam apientiam, & zterna confilia non patefecit, led quantu faluti Ecclefic effet neceffariu. Ni-Hil firming, nihil indubiratius eft, quam Denn nollemorte peccatoris : Et omnes qui credat in mediaterë verè & abra, emmi dubitatione faluari. Ided. n. iureiurando ltabiliuit fuam promiffionem, ne villus locus effet hæfitations. Cur verd hunc elegerit, illum præterierit, hunc à se anersum clementer ad se renocet, & voluntatem in eo nouam gignat, illum seuere sinat abite in interitum, nec mutet eins voluntatem, quia in lecretiffima fua maiestate latere volgit. & docte à nobis nescitur, & non line periculo salutis inquirirur.

Hincest, quod veteres distinxerunt inter voluntatem beneplaciti, & voluntatem signi. beneplacitum nominarunt, zternum Dei decretum, quod nulla ratione posset vel immutati, vel impediri: signi velurate nominarut, vel przeeptione vel phibitione vel pmissione, vel operatione. Quid enim velic Deus vel

fieri à nobis, vel omitti in verbo exposusti-Quid verò ab vitima illa eternitate suturi stat. it, quo consilio ungula administret, se quos ad occerarem existem adsciuerit, intra suz muestatis secretos recessos, remotissimos abomnicogitatione hominum cotinet-

2. Argumentum.

Absurdum & incredibile est tot mandasa, premisfiones, comminationes, adborcationes, probibisiones,

fruftra à Des effe propofita.

At fi unila ell libertas voluntatis, frustrauminà data sunt ille pracepta de conversione: convertimini ad me, & salui eritu: Niss ponitentiam egeritu, omnes simul peribitu: corcumcidite praputium cordu vestri, aliand genni infinita.

Ergonecessecit aliquam vim tribui libero hominia

arbitrio.

Resp. Neganda est mmer. Etiamsi enim nulla sit libertas voluntaris, vi ea sese possitad Deum suo nuru convertere; tamen multiplicem vium habent mandata, & comminationes dining.

Primum enim mandata testantur, Deum no esse causam nostra corruptionis, sed naturam hominis codidisse recta, & obediédi facultate instruxisse es verò libere à Deo discessisse, & in peccas e prolapsam: ac teneri obstrica seuero Dei indicio. Cum. n. Deus verè velit. q madat, seri no potest, veta senerè vetiti peccati sit can sa. Cumq; conersione ad Deu slagitet, necesse sette uno dele ctari, vel peccato, vel interiru nostro

nostro. Arquita immota Dei iusticia, & odium aduersus peccatum, & in qua rectitudine & libertate homo sit conditus, quo iure homo sit obstrictus Deo, qua sit legis diuine perpetuitas, quid in illa integritate potuerit, quid in corruptione omiserit, qua debitione adhue teneatur obstrictus, ex mandatorum repetitione elucet. Non evim hominis lapsus legis mutauit iudicium, sed post lapsum debiti exactio Dei seucram stabilit potius sententiam.

Deinde mandata Dei, quibus iubemur ve connertamus nos, & circumcidamus corda no fras, nullo modo funt ingtiliz etiamfi nullum fit liberum arbitrium: nam per hoc verbum efficareft, & operatur falutem, & conuersionem suo spirito. Ethnullus converreretur, ille tamen vius mandatorum amplus effer, quod iudicium Dei perpetuum, & hominum damnationem iustam esse conuincor. Verum accedit hæc magna vtilitas, quod per mandara, comminationes, legem & promissiones, Deus corda hominum ad se conuerrit, & contritionis atque fidei adfectum illis inspirat. Nec refert, etiamsi neque mens per lese doctrinam spirituale percipere, neg; voluntas sponte obsequi quest. Omnipotens enim Spiritus adest verbo , qui mentem cecam verbi folendore illuminar, & fimulaccedit intelligendi facultatem: quique verbo volunrarem duriffimam emollit, & averfam ad Deum reducit. Eft ez im verbum Dei malleus

conterens petras, & gladius biceps penetrans quiduis, & ignis confirmens, vel vt Panlus inquie, Petentis Dei ad falutem empi credenti. Non funcigitur irrita Dei mandara, etiamfi mulla fit libertas voluntatis: Quemadmodum verbum Christinon erat irritum, que Lazarum extinctum in vitam renocabar, etiamfi Lazarus auditu carebat. Deus enim cum loquitur, fimul audiendi vires indit, cum vult se exaudiri.

Tertid, in renatisat que conuersis habent vium mandata, minz & adhorationes. In his enim cum noua libertas sit accensa, & debent & possunt auxilio Spiritus, nouam prestare obedientiam, & mandato diuino aliquomodo parere. Accum totam hominis vitam oporteat esse continuam penitentiam, id est, mortificationem veteris Adami, & exercitium, & studium augendi, & souendi semina nouz creationis, nequaquam inutilia sint Dei mandata, que iubent, ve penitentiam, agamus.

Quartò, mandata in ciuili gubernaticne morum habent suum vium: suprà enim
concessamest, restare in homine sibertatem,
quoad gubernationem vitz in externis & ciuilibus actionibus. Proponit itaque mandata Deus & comminationes, vesingulos à
manifestis sceleribus absterreat, & honesta
disciplina naturz petulantiam, & esfrzuem
lasciniam coërceat: Hoc enim naturz non

reflicuta

D. Connad Schlyssers. 337

restitutæadhucreliguum est, vrin his obtemperet. Hacigitur folutio omnibus dictis, in quibus mandata Dei vigentur ad stabiliendum liberum arbitrium, fatisfacere potell. Ac quanquam hi vius praceptorum à nobis oftendinon poffent, nequaquam tamen firma connexione, ex Dei mandato, hominis colligeretar libertas, seu soluta à necessirare potestas. Si enim hoc, quod mandanir Deus, necesse est esse in libera hominis potestate, ne videatur vel trunco mandalle quidpiam, vel surdo narrasse fabulam : quid prohiber, quo minus colligamus: In porestate hominis elle, vr vniuerla Dei mandata feruet, & diligat Deam ex toto corde, ex tota anima, & omnibus viribus? Id enim hominià Dea mandatum, nemo est quiambigat. Quod fi nemo, nisi Pelagio magis infanus, & blas. phemus adferere audet, in hominis effe pote-Aute, ve toti legi perfecta obedientia obsequarur. Sequitur ex Dei mandaro, nullam posse hominis libertatem vel facultatem demonftrari: led cantum, quo debito homo demin dus lit luo crestori.

3. Argumentum,

Dem ipfe in promissionibus quas cum conditione obedientia proponit, hominis allegat voluntatem, vi Iefa-9. Si volueritis & audieritis, bona terra comedetis, Quod si nolueritis, & me ad iracundiamprovocenericis, gladius deverabit vos, quinos Domini locutom, tere.4. Si abstulerit offendicula tua à facie mea. Dest.28. Si antem audierit pocem Domini Dei tui, & custodierit, &c. Leuit.26. Strupraceptit meit ambulaneritiq.

Effent autem huin/modi promisiones meri sarcasmi, Estasiones quibus Ocus insultaret miseris hominibus, fi maltum effer liberum boninu arbitrium. Quad cum impie velcogis etur saltem, necesso est aliquay esse velum atis libertatem.

Respondeo. Primum ex nuda promissione offerentis obedientie premium, non lequitut oblequentis facultas. Alioquin, cum vitam aterná & omnia bona promicrat Deus legi obtemperantibus, sequetur hominem to ram eam leruare polle, & per le proprijs viribus justum coram Deo existere. Om fecerites, inquit lex, vince men. At nemo ed intanie nunc andet descendere. Ex quo concluditur, non farim in nostro elle arbitrio conditionem, quam Deus attexit bonis, que nobis offert. Quod vero colligitur, finonest in nostra potettate conditio, quam Deus appendit promiffioni. Ergo noftram impotentiam mifere subsannat: vitiola plane consequentia est, falfillima calumnia verillimam caufam obscurans. Huiusmodi enim promissiones hoc pocius confilio proponuntur, vi homines inrelligant, quam mitte prinentur obedientiæ pramijs, quia videlicet Deo no praftent ob. lequiam, quodque impij merità à beneficijs diginis excludantar. Deinde legalem verboram

D.Connan retinet Deus in increpatione hominum, vt doceat se homini indidisse pa-

rendifacultatem.

Adhæc, quemadmodum præceptis, ita & promissionibus excitat corda & voluntates, ve incipiant experere falutem, einfque defiderio adfici. Non quod hic adfe dus exipla possit surgere voluntate, sed quod fimul per promissionem operante spiritu accendatur. Hoc folum igitur agitur in huiufmodi promiffionibas, quibes illa conditio obedienria eft annexa, fruftra seilicet spereri fælicitarem & salutem, in scelerum securicare: sed opus efle, ve prius connertantur homines, delinant malefacere, & obtemperent Deovero cultu, ac deinde omnis generis bona à Deo expedent. Vnde verd nascatur hee nous voluntas, & vera conversio, non hoc loco, sed alibi docetur, videlicet, Postquam convertissi me Donine egi penitentiam. lefai. 29. Et andient furdiverba libri in die illa, & de tenebris & caligine oculi cacor um videbunt, &c. Modd non confundetur Lecob : fed chm videris filios fuos opera manuum mearum fanctificantes nomen meum, fanclificabent fanclum Lucob: Ego Dominus Dem tuns, docenste veilia, gobernanstein via, qua ambulas. In his di Clis, cuius generisinfinita funt, explicatur vnde fithominis conversio: Ille verd promissiones hoe solum docent, merito carere Dei beneficijs. qui contumaciter eins verbo obluctantur. Quiverd obsequentur Deo, omnis generis

felicitate & falute à Deo remunerari.

At vigent Synergia adfertores, quod dicktur , Si volueris : vnde patant confequens effe, and voluntas fit libers. Sed respondendum: Deus alloquitur hominis voluntatem, etiam in hae prantitute & seruitute, eo inte, quo eam condidit. Creauit autem liberam & sui arbitrij. Quare nunc quoque eam alloquitur, perindeac fi libera & fuz poteftatis effet, non ve ei insultet, sed potius vt ad humilem confessionem doni amissi adigat, & ad studium implorandi dininam gratiam Creditor, cum appellat debitoextimuler. rem de folutione, non tam quid ille præftare poffit, quam quid libi debeatur, confiderat : præfertim, fi in indicio cum eo agat. Ve entem hic diverfillims funt, debitum & facultas: Itaexeo, quod optimo lure noftram adpellar voluntatem Deus, vt ei obtemperet, non conficitur, hanc liberratem in nobis fitam elle. Mirum eft itag; adeò in hunc locum tampræclaros feriptores impegifie, omnes enim fere scriptores ecclesiaftici Clemens, Origenes, Bafilius, Epiphaniue, Cyprianus, Chrysostomus & ceteri pene omnes, ex hoo loco liberratem humana voluntaris adferere funt consti, in quo valde funt hallucinati,

4. Argamentum.

Cui obijcitur nolle, et in promptu fuiffe velle often.

D.Connan Somtvasite. if

At infinita funt loca scriptura, in quibus obijeitur hominibus, quod nolustum admittere gratiam el
falutamoblatam. Matth. 23. Quoties volui congregare filius vestrai, & noluistis. Iesai. 65. Tota die expanda manus mess ad populum contradicentem mihil
Num. 14. Amalech & Canenasu ante vos sunt, quorum gladio corruetis, eo quòd nolueritis acquiescero
Domino, Irrem. 32. Quia indutastis cor vestrum,
& noluistis obcdire Domino. Mac omnia mala enenotunt vobis. Actor. 7. Vos semper obsististu Spiritus
sento, cre.

Ergovelle fuit inipforum potestate.

Respon. Primum argumenti membrum viciolum & falfum est Non enim, qui bonum pote stauersari, statim & libera voluntate potest velle. Quideam procline homini carnali. quam afpernari falutem & regnum Christia Anided mox potent, &appetere & velle eadem? Quin porius fic rectids infertur : Home à na ura vult malum. Ergo bonum velle à naturance poteff. Directe fiquidem hec pugnant. Diabolas non vult veritatem, sed mendacium an hine colligemus, eundem posse inclinare voluntatem adamorem veritatis. Fai temur itaque, hominem nolle falutera es fese, obsistere regno Christi ex natura vitio corrupta, & fibi ipli elle interitus ful causfam. Sed hine nulla coulequentia lequiturs Ergo homo & inftiriam poreft velle, & fibl caufa elle vita. Quiuis homovită fibi eripere potes BILL BESTERNESS FROM

porch, nemoautem eandem fibi vel dare vel prorogare poreft. Turbare Ecclefiam cuitifuis eft, vel eriam ftolidPhominis. Turbatam fe dare nemo porefty nifi vnigenitus Dei filins. Ex nobis ergo perditio eft, in Des antem falm noffra Ofee 19. Ac dictum quidem: Queries volui ver congreg ere: non eo sensuelt accipiendum, quali Dei voluntas hominum contumacia fit. impedita: sed multo magis, quod Dens voluntatem & confilium faum in collectione filigrum lerufalem femper impleuerit, etiam innica & reluctante lerufalem. Illa enim neexait Prophetas : At Dominus nihilominas collegie & fernauit & propagauit ibidem Ecelefiam fuo verbo. Quod verò ijs, qui nihil alind, qu'am aspernari saluté, ex sese postunt, idiplim tamen exprobratur atque obifcitut, ablurdum non eltsta qu'od contumaci e caufa in ijs eft Grantum, quod aliter hominum naturafità Deo condita Qui igitur instituerar vo-Inntatem, vrinftitiam amplecti, & praceptis oblequi poller, is merito exprobrat hane prauitatem, quaipfius lapientie & regnoreli-Citur.

s. Argumentum.

Deut.30 Mandatum bac qued pracipie tibi bedie, no eft occultum, neque procul positium, neg, in calo htum, fed prope eft in ore tuo , & in corde tuo, ve facuerillud.

Ergo eft in libero hominis arbetrio & potestate fit i. ve obediat Dei verbe, vel contumaciter recalcieret.

Relpon-

D. CONRAD. SCHEVERELE. 14

Responsio. Primum hie attendendum eft, vocem hanc non elle legis concionema fed Eurngelij promistionem, que non de iuftitia operum, fed fidet, nos edoceat. Quemadmodum Paulus Reman. es. interpretatur. Nihil ergo ad nostras vires commendandas a fed ad oftendendam potius Dei gratiam & milericordiam pertiner. Hecenimelt juftitia Enangelije feu fidei, que flatuit, nos gratis absque nostro opere sola Del misericordiajuftificari, & in gratiam recipt. Quod fi enim Moiles de legis impletione hac verba accipi voluisset, quid aliud, quam inani confidentia populum inflaffet, & fue doctring de pranitate humani cordis cotradiriffet? fed, inquis, Si Enangely promifio aded inxta nos pofita eft , vs cam facile ampletti pofimue. Ergo alique faltem liberras est voluntatus accipiendi doctrinam & credendi Enangelia. Responsio. Non hoc vult Moifes, Inhominis potestate & ele-Cione fitum elle, credere doctine Christit de hac facultate non agit hoc loco; fed capité præcedenti, vbi inquit: Nondam dedit vobil Dominas octalos ad videndum, neque aures ad andien . dunt, neque cor vi intelligatis. Hickerd de perspicuitate & puritate, & certiendine dodris ne in Ecclefia regelate tractat, achypoctietarum & curioforum inanes prætextus refellit, qui canillari folent, quis feit an hæc fie vera voluntas Dei? quis ascendit in calum? quis cum Christo locutus est? quis vidit infetost

rost Vnde postamus certi este, quòd hac do Arina fit eterni Dei voluntas? His, inquit, ipla doctrinæ perspicuitas, putritas atque maiestas respondet, ac fibi ipfi dac te stimonium, quod fit vera. Cum enim homines audiunt doctrinam de immensa Dei misericordia. de mi so filio vnigenico, de morte & refurrectione Christi, de justificatione peccatoris per fidem absque operibus, de resarrectione mortuorum, de vita eterna: ipla quodammodò conscientia nostra sentit, hanc esse admirandam & dininam doctrinam, que fuperet omnem humani ingenij cogitationem & sapientiam. Atque ided necesse non eft, ve quæramur, secretam Dei voluntatem non posse de calo adferri, nec posse peti ex longinquis terris, fed prope eft perbam in ore tuo , & in cerde tuo , inquit : SI modò verè credas verbo, idque conficearis, habes apud teipfum luculentum teftimonium, que fitvera Dei & indubia volunras. De cerrirudine fidei ergo & doctrine perspicuitate, non de facultate liberi arbitrij, hicagir Moifes. Et quidem ijs loquitur, quibus iam verbum in ore & corde erar, id eft, qui pro fidelibus haberi volebant, & doetrinam patrum profitebantur. Ideog; Paulas dicit his verbis iusticiam fidei describi: Adeoque nihil prorfus ad liberi arbitrij defenfionem hie locus facir.

D. CONRAD. Sentvesten: 147

8. Argumentam.

Luc. 18. Quanto magu pater vefter dabit Spiritum fanctum petentibus? Non ait Repugnantibu, notentibus, refistentibus, sed petentibus.

Ergouliquaeft vie tiberi arbitrif, qui peterepofis

fui conner framem.

Respondeo. Promissio Christi, non conuerrendos, & à Deo adhuc alienos, fediami renatos, & Spiritu Dei imburos alloquiture Arqueijs, quiferid Deum in Spiritu & veritate inuocarint, pollicetur donorum incrementa, gubernationem in vita, confilium. roburanimi, auxilium, & fælicem fucceffum in vocatione per Spiritum fan &um. Impoffibile eft enim, ve connerfiad Deum, & renati, in tantis persculis, odije mundi, & innumeris impedimentis, vel perfiftant in fide, vel falutaria in vocatione gerant, nifi perpetud funentur, & fulciantur dinino Spiritu. Vuls ergo Christus, omnes fideles perperud infiftere precessioni , & absque intermissione veris gemitibus obtundere Dei aures : & promittit, non fore itrita nostra vota, ex fide effuß. At longe alia questio est, qua vi connertatur homo & regeneretur, ve inuocare & ad Deum suspirare possit. Magnæ enim inscitiæ esset, homini nondum renato, carentinoua luce & fide, veram tribuere inuocationem. Quemodo inuscalunt, inquit Paulus, in quem nen credunt. Ergo neceile eft

est Christi verbade conversis, & ijs, quibus iam donata sunt sides & novævitæ initia, accipi.

7. Argumentum.

· Acto. 5. Nos fumm borum verborumteftes & Spiritus fanctus, quem dedit Dem obedientibus pfi.

Ell ergo aliqua vir libera voluntatio, que ex fefe o-

bedire pofit, vt Spiritum accipiat.

Respond. Petrus non de prima conversione hominis, de qua in hoclibro agimus, fed de externa & vifibili exhibitione Spiritus fan-&i loquitur. Spititus fandins, quivifibili fpecie datus est obedientibus, id est, credentibus verbo, teltis elt de lefu crucifixo, quod fit constitutus princeps & Saluator. Exhocita. que nihilamplius potest colligi, quamadmirandum illud donum vifibiliter exhibiti fpiritus, non contigife imprenitentibus, obduratis, refractarijs & contumacibus ludæis, fed ijs, qui per paniten iam ad Deum funt connerli, & fide Enangelion Christi funtamplexati. Vnde autem illa extiterit pænitentia in obedieribus, quæ vis fidem in illis accenderie. alia elt quæftio, & exeadem Petri concione feiri poteft. Ve datet, inquit, Dem peritentiam Ifrael & remissionem peccatorum. Item, Auferam ex en cor lapideum, & dabo illis cor sarneum. Quod fi quis pertinacius contendat, Perrum de communidonatione Spiritus fancti agere: nihil hoe libero arbitrio patrocimbicur. Quotidie enim

D. CONRAD. SCHLVSSELB. 345

enim Deus in suos sideles & verbo obtemperantes Spiritum suum sanctum essundit. Nec putamus quenquam eò dementia abreptum iri, ve somniet, hominem ante regenerationem & insitionem sidei, virtute libera voluntatis, atque ex sese, Deo obedire posse, Reclamat enim Paulus: Sensu carnis est inimicitia aduersus Deum. Legi enim Dei non subijci-

tur,ac ne potest quidem.

Quod verò obijcitur, non dari Spiritum obluctantibas & renitentibus, ita accipiendameft. Quamdia homines oblistant Spiritui, & respuunt verbum, certumeft, cos non conuerti, vel Spiritum in ijs efficacem esse. Neque contumaces vlius boni participationem fibi ex promissione vindicare pollunt, quamdiu furenter reluctantur: Quod verd etiam obluctantium voluntates ad se convertat Deus, & ex hostibus, fibi addictos, ex furentibus sanos, ex renitentibus faciat volentes, nemo nisi gratiæ Dei ingratus, & sno nimium confidens merito, inficiari potest. Omnes enim natura hostes Dei sumus, donec nouns adfectus pectoribus nostrisinstillatur. Atque adeo nemo ad Deum couvertitur, nifi cuius aduerfaria & dura voluntas à Deo immutatur, atq; ad pznitentiam emollitur.

8. Argumentum.

Apocalyp. 3. Ecce fto ante offium, & pulso: fi quie

audierit vocem meam, & fores militaperuit, ingrodiat ad eum, & canabacum es, & spfe mecum.

· Est erge in potest are bominu , A sua libertate ape -

riet cor Spiritui fantto.

Respondeo. Exmandato subentis viciosè infereur obcemperantis facultas. Alioquin eadem consequentia colligitur : Esse in hominis poteftate fitum, vr vniversam legem observer: fiquidem mandauit Deus, ve diligamus eum ex toto corde & omnibus viribus. Si autem hec non confiftunt, nee illa conclusio firma erit. Acmiram est, hoc modo argutari Synergiæ adsertores. An enim lenciunt, hominem fuis vicibus & libertate, claufos oculos fuz mentis, & obftructas aures cordis fui ad audiendum & percipiendum Dei verbum, fibi ipfi aperire posse? Quid magis adnersum toti &cræ feripturæ ; quæ teltarur bominem effe percati mancipium , & mortuum in delictu?

Quid erat opus, tanto verborum strepltu promittere, per Christum cæcis apettum iri oculos, surdis donandum anditum,
& fatuos sapientia imbuendos: Si hæc vis
in homine residet, ve ipse sponte sua adexcipiendum Spiritum, ostinum mentis patefacere porest? At scriptura passim testatur,
dinini esse hoc muneris. Ve de India affirmat Lucas, quod Dominus illi coraperuerit.
Et Mosser inquit: Nondum vobis dedit Dominus
scrates ad rideadum, ames ad aubedum, & cor adintelli-

D. CONRAD. SCHEVSSEER. 347

telligendi. Et hoc ipfo loco dicitat: Ego claudo & neme aperit, Ego aperis, & neme claudit. Vtrumq; ergofacit: Etmandat, vt ei pulsanti aperiamus vt nobis oftendat, quid ex obligatione debeamus, quid contumacia mereamur, qua facultate destituamur, & quo auxilio egeamus: Et iple quod mandat, efficit in nobisve omnem superbiæ radicé in nobis excindat, & clementiæ finz riuos vberiote copia in nos effundar. Piè ergo Augustinus: Da quod inber, & inbe quod vis. Noincommode locus etiam accipitur de ijs, qui initis conversionis habent, & minus fernenti fludio, pietati adhæret. Inquis enim: Ques diligo, bes erque, & caltigo, Emulare ergo, & panitentis age. Qua adhorratione renatos quidem, sed tepidiùs in pietate viuentes, extimulare nitiene, ve vero zelo veritatis ardeat, cin pznitentia elidua crescant. Hi ergo conuerfi & habentes fidei initia, vel reliquias qualda renascentiz, quodammodo aperiunt lanuam Deo, cum auxilio Sp. sancticum seipsos verbo excitant, ve firmiùs veritati adfentiantur , alacriùs pietatem exerceant, & feruentiore zelo gloriam Christiamplificent Quod fiverd intelligitur dictum de prima cordis apertione, ve fides in conuer sione plantetur, nihil eft mentius, quam hoe diuinum opusadamantino & lapideo cordi adscribere.

9. Argumentum.

Rom.g. Non eff voleneis, neque currenti , fed mi-Y 4 ferenferentis Dei: Ergo eft aliqua voluntas & aliquis curfus no nobis.

Responsio. Nihil forties oppugnat ementitam hominis Synergiam quam hoc Paulite. ftimonium: & tamen in copratidium quarunt aduerfarij. Quid enim alind vult Paulus illa rota disputatione, quam falutem & conversionem hominis non pendere ab vllius ho. minis voluntate vel curfu, vel nisue sed à sola miserentis Dei liberrima & gratuita electio. ne. Sicenim concludit: Erge cuim valt, mifegetur, & quem walt, indurat. Quo dicto nihil fenerius, peg; vehementius aduerfus Sypergiæ figmentum dici potelt. Mirum igirur est, hune locum produci ab adversarijs. Nimis audacter fane contorquet hune loenm Nazianzenu, De suo enimediait vocem: Non (Tantam) inquit volentie ell , neque currentin (Tantum) fed & miferentis Des. Ergo vt Augustinus colligit , pollet esdem rarione dici : " Non tantum miferentu : fed & volentin , & currenție erit.

At Paulus hoc agit, ve totum hominis adimat voluntati & cursui, & soli misericordize Dei totum opus salucis nostra adscribar. Ergo quòd dicit: Non est volento, neque corrento, hunc sensum haber. Salus hominum non pendetab yllius hominis vel voluntate, vel conata, vel electione, vel cursu, sed tantum ab electione & misericordia gratuita Dei, absque omni respectu meritorum humanotum.

D. CONRAD. SCHLVSTES.

At, inquient, Paulu faterur effe aligne tem & corfum in homine. Relp. Eft omnind, fed in impijs voluntas eft peruerla, curlus prapafterus, & conarus iniuftus : currebant Pharifei fed prepoftero ftudio &de ordinara vola. tore, neg; id quidquam eis ad falutem profuit. Gentes ver d non querebant inftitiam, & ijs insperato falus adfulfit. Fatemur, & in conuerfis feu renatis elle voluntatem & eurfum: Verum hæc fan da voluntas, & curfus falutaris, non ex liberoarbictionarns, fed per gradameftinfiras. Deus eft enim, qui operarue in nobis & velle & perficere pro bona fua voluntare. Item igitur eft, quod dixit Paulus: Non eft valentie, neque currentie : ac fi dixiffet : In nullo homine est voluntas bona, aut re-Auscursus ad faluté, nisi à clementissimi Del mifericordia, & voluntas præparetur, & curfus dirigatur,

10. Argumentum,

tohan. r. dedit en poeest atem filios Dei sieri : Erge în libero hominii arbitrio est positum, ve sua potestate

fiant fili Dei.

Reip. Hiclocus murus aheneus est adnersus patronos Synergiz: ideoq; non sine insigni impudentia ab illis producitur. Quid enim validius proferri potest ad deijciendum, proterendum, & sunditus delendum liberum arbitrium, quam quod statim subnectitur: Qui sen ex sunguinilm, neg, ex relantate carni, neg

mateviri : fed ex Des nati funt. Omnis enim tationis figmenta, & vniuerfam cogitationem de vi liberi arbitrij in spiritualibe rebus, hic plane excludit. Non exfanguinibu, id eft, non ex carnali propagatione nascontur filij Dei. Salomon pon est ideireo filins Dei, quia er fan to patre ducit originem. Iudzi no fune Ecclefia Dei, quia funt Abrahæ femen. Nonen polantate carun, id est, non ex vi liberi achitrij: Carnem enim appellat Johannes, totam hominis naturaro, quatenus no elt regenira fpiritu ac diferte hic excludit voluntatem, id eft, Audium, constum, contentionem, imitationem, & vniverfam vim anim z carnelis. Omnibes enim etatibus finxerunt homines, in fuo positum essearbitrio, vt sancte viuant, & fint focij vice aterna. Ratio quamuis calafit excior, tamen fibi perfuadet, feprobe ea videre , que ad eternam beatitudidinem consequendam pertinent. Voluntas. licet fit vinculo peccati impedita, ramen fuperbapresiumcione conacur Dei implere vo-Inneatem, & coleftia promereri bona Atq; hoc errore demétati homines, beneficia mediatoris aspernantur. Refellitigitut bæcsomnia & mendacia Iohannes: & docer, filios Deinen nasci ex voluntate carnis, idelt, ex libero hominisarbitrio, propria vi mentis, & voluntatis mouplen.

Addit verd & tertium gradum : Neg, inquir,ex voluntate vivi. Non dubium eft, quin viD. CONRAD. SCHLYSSELE. 351
rum neminer Hebraica considerudine, hominé
excellentem ingenio, sapientia, moderatione, & robore animi, instructum heroicis animi motibus, qualis suit Abraham, sacob,
Moses, Phineas, Samnel, Damid, Sams of quales apud Ethnicos suerunt Hercules, Perseus,
Aristides, Canon, Themistocles, Palamedes,
Alexader Magnus, qui peculiaribus donis ac
planèadmirandis motibus curdis, antealios
dininitus ornati suerunz.

Horum ramen virorum feu heroum voluntate ideft, ftudio; induffria, constu, non nascantur filij Dei, Non ided Moyles eft hæres vita, quia careris hominibus fapientior & animofior eft. Samfon non propteres eft filias Dei, quia ingenti robore corporis, & magna animi fortitudine eft præditus. Quemadmodum nec Hercules ob cobur, nec Themiftocles ob ingenium, nec Articus ob moderatam naturam, in filios Deifunt cooprati, etiamfi hi heroes fine adflatu diuino no extiterunt. Ex Dec anté nascuntur filij Dei , ve lohannes te : Attur, id eft, folus Sp. fanctus homines regene rat, ve vica zterna conforcio perfruantue. Cú ighur Euangelista in hoc loco omnes rimulas obstruxerit synergiz , mirum est fane abaduerfarijs hocteftimonium, pferri. Quod verò ad verba lohannis attinet, nihil ea obsentita. tis habent. Non enim de liberiarbitrij aliqua porestate loquitur lohennes, sed de credentium & renatorum gloria: quòd videlicet

converti ad Deum , & fiducis ample Centes mediatorem, non folum remissionem peccatorum accipiant, verum eriam in filios Dei adoptentur: Amplitudinem enim beneficioru Christi commendare voluit, non arbitrij humani vires, que nulle funt, extoliere: quin porlus proterit arque conculcat eas oratione lequente. Si quis contentiolus vrgear, vocabulum (poreffath) & hine conerur elicere, existerein homine aliquam facultatem spiritua-Jem, eius sophisma facile retund rur. Quia lab. inquit : Dedit eis poteflatem : Aut igitur in prima creatione acceperant, & à natura fecum adferunt, aut per Spiritum fanctum eise ftinfillata. Si in creatione hæc potellas eft data, & mansit post Adæ prævaricarionem, ergo in fingulis erit. At Iohannes docer, credentibus folum hanc datam potestatem. Ergo non à natura eft, fed à Spiritu. Quod fi à Spiritu eft, nonerità libero hominis arbitrio. Hac ratione & augustinus lib.r. ad Bonifa. responder. Datur erge poteftar, ve filij Dei frant, eum boc ipfum datur, ve credant in eum. Que potest as misi detur à Des, mal-La potett effe ex libero arbitrio.

11. Argumentum.

Medium que primim accipitur Spiritus, nan potest affe donum & effectus Spiritus.

Fides elt medium , que primim accipitur Spiritus, Gal. 3. Ve pramiflienem Spiritm accipiamus per fi. dem Epbef.t.

D. CONRAD. SCHETSBEE. 355 Ergo fides non potell effedonum, & effedim Spitirm.

Resp. Neganda est major. Nihil enim impedit, quò minus medium, quo Spiritus intra nos accipitur, fit fimul donum, & effe-Aus eins. Cum enim Spiritus fan Aus fit conditor omnipotens, etiam cum nondum corda hominum inhabitat, in eis operari, lucem fidei accendere, & voluntatem ad seallicere poteft. Veraque ergo sententia firmiter eftetinenda, ve qu'e euidentibus verbi diuinite. stimonijs nitirur: Tum quod fides fit folius Deidonum: Tum quod Spiritus fide accipiarur. Illud liquetex Paulidictis. Fpbef. 2. Gratia faluatieffie per fidem , idg, non ex robis Dei donum est. Phil.a. Vobis datum est , ve non folium credatis, fed atiam pro Chrifto patiamini. 1. Cor. 7. Mifericordiam confecutus fum, vt fidelis effem. Heb. 12. Refbicientes in ducem & cofummatorem noftra fidei lefum. t. Cor. 12. Alteri donatur fides in codem Spiritu. Deinde & altera fententia est verissima, quòd Spiritus fanctus non accipiatur nisi fide, inata illud Pauli: Ve promissonem Spiritus accipiamus per fide. Hecveronihil inter se pugnant: Nam alia est Spiritus fancti operatio, cum foris pulfat cor. & iple fibi oftium aperit, illuftrar mentem, ve Dei iram & misericordiam adspiciat, & tangit cor, ve vere doleat, & rurfus apprehendateo-Solationem. Alia verò eiusdem Spiritus operatio eft, voi iam habitat in fustificato hominei Et eft pignus seu arrabo obfignans fidem, & de

& de claritate in claritatem mentem & volantatem transformans. Illa operatio, tractio patris dicitur: Haceverò, inhabitatio seu sanctificatio. Huc percinet illud Augast. Epis. 103, ad Siesum: Spiritus sanctus abter adianat, nondem inhabitans, aliter inhabitans: Nam nendam inhabitans, alimiat ve sint fidele: , inhabitans adianat iam sideles. Non igitur missenda sunt ha dua diverseperationes.

Ac agere sand Spiritum san Crumin corda & animas non credentium, nemo negare potest, nisi qui vel ignorat, vel nó credit, tot sur etes, & blasphemos veritatis persecutores ad Denesse concersor. Spiritus sand visi sub spiret, id est, trahit & convertit, quoscunque ubitum suerit. Cum verò per sidem accipitur, iam nó accendit primum sidem, sed accensam nouo benesicio obsignar, & seipso quasi obside dato stabilit. Sicosisteret hoc argumentum advactariotum, iam non pusilla aliqua libertas inde adstrueretur, sed necesse esser largiri, Fidem non esse donum, sed tantum siberz voluntaris opus. Hoch synergista verentur adserte, pudest eos isto modo argumentari.

12. Argumentum.

Ecclef. e g. Dem reliquit hominem in manu confilij

fid. Ergo in bomine oft liberum arbitrium.

Resp. Accipiendum est hoc dictum de integra hominis natura, qualis suit ante Adz lapsum. In hac depravatione & miseria nequaquam congruit hic gloriosus titulus homini.

Càm

D. Conkab. Schtestin 33

Com enim simunatura filis ira & renundati sul perratum, non sunt in manu nostra salutaria consilia, quibus nostra sponte ad vitam exernam perueniamus.

13. Argumentum,

2. Tim. 2. Si qui expurganerit semetipsim ab istis, tris pas in honorem fanchificatum, & accommodatum Vibas Domini. Ergo est aliqua synetysa, qua bomo sob

purgationem pateft adinuare.

Resp. No loquitur Paulus de purgatione. que fit in connertione, vbihomo non proprijs viribus, sed dono Del ablujur à peca catis, purgaturà morte, & fanctificatur per Sp. fanctum, fed de ca purgatione agit, que fie. vitatione hareticoru & impioru hominum. qui falfa fus doctrine, & impuris fceleribus coinquinant eos, cum quibus conversantur. Sicutialibi inquit: Parifermentiteta infeit maffam. Et paffim hortatur, ve præftigistores & depranatores doctrine fludiose vitétur. Quid verò hoc facit ad facultatem liberi arbitrifillla enim præceptade hæreticis, & impiorum Synagogaviranda, danturnon convertendis, fed iam per Spiritum renatis, & per fidem à peccaro purgatis:quos monetSpirite, vt in innocentia lauent manus fuas, & ne fedeant cũ viris vanis, nec comunicet alienis peccatis. Huc respexisse Paulum, cum ipla phrasis, tum tora oratio eius demostrar. Cu ergò fateamur, elle in liberatisp Chriftu & sachificaris nous

quandam libertatem, qua fideles & possint & debeant surpair Spiritui sancto, neq; Paulus agat de alijs, quam qui viua sunt membra Ecclesia, facile intelligit Lector, quam sit frivolum hoc cauillam. Ad primam hominis purgationem, qua sit in conversione, refersion potest, nisi quis totum Pelagianismum ab inferis revocate, & vniversam Christi docum vna litura delere in animum induteris.

14. Argumentum.

Fides ex audituelt, Rom. re. Ergo aliqua ell Synergia voluntatio, qua possit bomo ex sese verbo ad-

fentiri.

Resp. In hoc argumento nulla est consequentia. Namin antecedente oftendirurmodus, & inftrumentum, quo fides accenditur, videlicer verbo seu externa prædicatione Euangelij, non de vera efficiente caula dicitur, In consequente verò infertur, causam ergo fidel efle ex nobis, & exarbitrij libertate: funtigitur scope dissolnte. Fatendum omnind eft, fidem exauditu elle, & electos convertinon rapen Enthusiastarum absque ministerio verbi: fed Deum per vocem Enangelij ad falute elle efficacem Rom. 1. Fatendum est quoque, hominemante regenerationem, & debere & polleaudire, discere, legere, meditari verbu, tam Enangelij, quam legis. Conflat, externum ministerium Euangelij elle officinam Spi

D. CONRAD. SCHLVSSELS. 175

Spiritus fancti, & falutem hominum adeò alligară huic organo, vr passim, pnunciet Deuss se nolle eis imperciri lucem & vitam, qui prædicatione externa verbi neglecta, aliam salutis viam fuerunt perscrutati. At hic nulla ratione colligitur, vim quandam incise voluntati, quæ conversionem hominis promoue-

at, & fide creanda fuas agat partes.

Hoe netum quidem verè inde statueretur, etiams omnes, quotquot verbum Dei audiunt, mox ex animo & vera siducia adse tiretur. Non enimex eo, quòd Deus per ver um illuminat corda, sequitat homine ipsameo perari. Quin potitis, quia ex pradicatione nascitur sides, concluditut, esse eam solito Dei opus. Quantò magis cú minima para auditorum Euangelij obsequatur, vi parabola Chissiti de semine, ec infinita testimonia docátisatendum est, ex eo q sides ex audito est, nullam posse hominis synergia adstrui. Paulus ipse sa terur, neq; plantatione, neq; tigatione quid qui esse, sed ab eo toru pedere, q dat incremetu.

Discernatur ergo auditus, seu externa predicatio, seu contunis vocatio: & interna motio, tractio, &, ve Paulus loquitur, vocatio sancta. Nisi interior Magister Sp. sanctus atrium
cordis non renati aperuerit, & ad Deum traterit, mhil ei pdest, etia si mille annos personent hominis aures verbo Deit etiams ipsius
Moysis & omnis Prophetars sulminibus terreaturietiams Apostolorum granissimis con-

Z sion kus

cionibus, Christi quoq; blandissima voce, ad ponitéria vocetur. Quéadmoduchissim leb. 6. clare docet: Nems petest al me venire, mis parer me tracerit es. Omnis verò, qui andit é discu, id est, q à Deo illuminatur, & interis audit & accipit do nú credendi, is venir adme. Diversissime igieur res sunt, externus auditus, & interior tractio.

Alia ergumenta Synergiftarum, i.medium, que primuin accipitur Sp. fanctus, non pocest esse donum &

effective Spiritive fancti.

Sed fides inflificant ell medium, quo primum acebpient Sp. fanctim. Gal. 5.V t premissionem Spiritm acci-

piamus per fidem. Ephof.s.

Ergo fiderno pateft effe donum & offelim Sp. fanti. w. Nego Maierem: Nobil enimimpedit, quò minus medium, quo Spirirus imra nosaccipitur, fit fimul donum & effectus eins. Cum enim Sp. fanctus fit coditor omnipotens, etiam, cum nondum corda inhabitar, in eis operati, lucem fidei accendere, & voluntarem ad fe allicere poteft: Veray; ergo lententia eft firmiter retinenda, lacre leriptur z enim elt cófentanes: Tum, quod fides fit folius Dei donum, Tum, quod Spiritus fide accipiatur, et ex Pauli Apostoli testimonijs probatur. Ephof. 2. Gratia faluati oflis, per fidem. Phil. 2. Vobis datum ell , mon folim ve credaris , fed ve pro Christo pattamini.s. Cor. y. Mifericordiam confecutus fumior fidelu effem. Heb. 2. Refpicientes ad ducem & confummaterem fidei nostra lejum Christum. 1. Cor. 12. Alte-

D. CORRES. SEREPITELE 39

sententia est sirmissima, quòd Sp. sanctus non accipiatur nissis de l'iuxta illud Pauli: Ve premissionem spirites accipianue per sidem, scillect non ve tum primum tidem accendat, sed accensam nouo benesicio obsignet, & seipso quasi dato obside stabiliat.

. Il Dem reliquit bominem in manu confilif fui. Er-

go, in bomine ett libet um arbitrium.

Resp. Dictum extatin Ecclesiastico, & no pugnar cum nostra sententia: Quia loquirur Author libri istius, qui nonest authenticus, de prima hominis natura integra, qualis suit ante lapsum primorum patentum, nec quadrat adcorroptam naturam, quia sumus silijira: Ergo, non sint in manu nostra salutaria consilia, quibus nostra sponte ad vitam aternam peruchiamus. Ecclesiasticum de liberto arbitrio integro loqui, non est dubium: Sic enim ait: Dem ipsum hominem creanis ab initio, é reliquit cem in manu consilis sui.

111. Apocal. 3. Ecce , flo ante oftinm & pulso : 51 quis audierit vocem meam. & fores milis apernerit, in-

grediar adeum, & cunabe cum co.

Ergoeft in peteftate bominit, vt fua libertate ape-

riat cor Spiritus fancto.

Ex hoc dicto, Robertus Rellerminus Efauita constur probate errorem Pelagianorum; Nam diserte scribit, homineta babere sufficiens exxiliam aperiendi Spiritai santto ostium cerdus stultus esser, inquit, qui ostium vicini pulsares, si certo sciret, neminem intus esse, qui aperire poffetribid. sit ex Augustins: omnes vocator, babere sufficiens auxibum veniendi ad Christum. Ad obiectionem verè suprà responsum est.

IIIL Scriptura sepeloquitur de auxilio & corro-

beratione vel confirmatione Spiritu fancti.

Sigitur bacvocabulanon volunt, met poffunt ferre

Flacieni, deleant illa ex Biblijs.

Resp. Hocargumentů Lipsiæ Victorinus in publica disputatione propositie: verû hisce loquendi modis non potest synergiam liberi arbitrij corrupti probare: Quia, quando sacra scriptura his vocabulis vritur, tû loquitur sem per de conuersis seu renatis, & habentibus is ex Sp. sancto scintillas sidei. Tantú.n. homines pij & renati perunt a Deoauxiliú & corroborationem sidei, vt Marc. 9 credo Domine, adinua in credulitatem. Luc. 17. Domine succurre infirma sidei. Item: Domine adange in nobis sidem. Item, cú sacræ literæ loquuntur de auxilio Dei, plærung; ipsam totam a cionem, plenamq; liberationé, soli Deoattribuunt, vt Psal. 9. & 46. Dem adinto in opattanitatibus id est, liberator.

V. Homo remastit post lapsum & est rationalis, ergo non protsus amisse maginem Des sed retinuit quadam

lineamenta imaginii Dei.

Relp. Est argumentum Victorini ex Philofophia delumptum, cui sacra scriptura manifeste contradicit: Ea enim ashirmat: Animalem sen, quod idem est, Rationale bomine nibileorum inteligere, que sunt Spiritu Des: imò, quod sensur carni & ratio nostra sit inimica adversiu Dem. Hec cette non sunt lineamenta imaginis Del: Aliàs enim no ellent contra Dei legem, sed potius sunt lineamenta & not æ seu indicia imaginis vel rectius loquendo, laruæ sathane. Hanc consequentia concedimus: Homo ell rationalis. Ergo hebet intellecti & assensimi me reburationi subiectia. Victorinus verò hoc modo argumétatur. Homo rationalis est, & habet intellecti in naturalibo & rationi subiectis. Ergo et in spritaalibus.

VI. Qua naturaliter agunt, hu relinquit Dem modum agendi naturaliter: Qua verò agunt voluntarie, his quoq, Dem, non cripit modif agendi voluntarie. Homo vi voluntate & ratione pradicus, agit volutarie. Ereò bunc modif agendi ci Dem non cripit, fed relinquit.

Resp. Côcedo, hocaliquo modo in reberati oni homan e subie ctis. Côtrà, infert Victori nº: Que vessit ariè agin, habet liberii agedimodii possis ah quid cii assensi amplecti, vel respuere libera electione.

Homo voluntarie ager, babet liber il agendi modil. Ergo potest tam assensu ampletti, qu'am respuere oblat am promissionem de gratia & salute per Christum.

Resp. Ve aurea, concedo argumentu de rebus quæ rationi humanæ subiectæ sunt, nó in spiritualibus: sed redigemus argumentum in clariorem formam, ve dolus Strigelij pareat.

Quicquid agit, ant naturaliter agit, aut libere. Sed Voluntas hominis won agit naturaliter. Ergo agit libere.

se. Ex infussicieti enumeratione partiu no sequitur sitma cosequentia. Victoriuus, Philosophus cocus, in cocca sus Philosophia tantuinuenit duos modos agendi, nimiru, naturalé & voluntarius Verum asturè vertiginosus

lite spiritus, omitrit tergis, qui in facris literis extat: Modum agédi spiritualem, vela dioné spiritualem. Cum Sp. sanctus operatur in homine externo, per verbum & facramenta, interhè autem fua dinina luce, potentia & efficacia, hocnon fit, neq; voluntarie, neq; natutaliter: quia non fit secundum leges natu. ez, neg; rerumefficacia vel motu, nec fit voluntarie. Est quidem actio voluntaria respedu Dei, fedrefpedu fubieai, vel hominis, qui convertitur, non est voluntaria, fit enim absque hominisallenla, liquidem allenlas in spiratut homini dininiens. Sensus carnis, vel inimicitia voluntatis, non estassensus, tepugnantia, non est rusesia. Ein qued nondem est, mon perell effe actio. Affenfu in connerfione, all n non-dum oft, fed datur dininitiu. Ergo, bomo nondam rematus, non potest sibi applicare beneficia Dei.

Quando Spiritus fanctus convertit homimem, tum conversio non fit voluntate carnali aut animali, sed spiritualiter, voluntate renata & coversa p Sp. sanctu. Illa actio spiritualis;
qua Deus agit in nos metaphysice, vt sie loquar, aliàs dicitur regeneratio, coversio, illuminatio, nova creatio, qua est actio solius Sp.
sancti, qui accedit sidé, vbi & quando vult, vt
prior & nó corrupta Augustana cosessio loqui
entre corruit ergo hoc fundamentum synergie.

Caulæ convertionis rectè sentientium hæ funt: 1. Sp. sanctus est causa esticiens, autor vel dator fidei a Verbum & Sactaméta sunt cau-

D. CONRAD. SCHEVISIEB. 164 Lin Arnmentalis, vel organa ordinaria, per q Sa landins convertionem hominis operatue. Mens & voluntas, lunt mat ria in qua, vel lub. ie chú patiens, in operatione Sp. lancti. Synergiftæ similiter tres conversionis causas enumerát, fed alio modo &diueclo intellectu: Ná Sp. fanctum no concedent, elle fols & vnics canfam efficientem noftræ connertionis: faciunt cum, tantum caufam adiunantem, momenté corda & voluntates & adjungunt ei suvoluntaré animalém aliquo modo, languide vel trepide allentiere pmillioni diuine.

VII. Mandata & abedientia erga illa mandata,

babent fe correlatine.

ALEU ES

Sed fewerifime De' madauit, et fue verbocredam? I Ergo est aliqua voluntatis bumana aftio in apprabendenda verbo Dei

Maier vera cit de luce, fed non femper de facto,idg; nő modd in spiritualibus, sed ecis in carnalibus negotijs. Eftetis plus in coclusione, q in premissie. Nă si Maior de inre accipiéda ett, cóclusio ita formanda erit: Ergo delet homo iunta Dei praceptum ampletti verbum, eig, firmiter credere. Hoe antemius seu debitum extra omnem controuersiam est. Sed si de facto Maior intelligatur, manifelte falfaeft, nempe tali pacto: Quecing, Dem mandat homini, capeteft ipfe prestare. Dem mandet, ve fernemmintegram legem. Ergo, hos praftari ab bomme potest. Hoc antem argumentu, in natura per peccatú corrupta, fallifima elle, omnes piè eruditi intelligune. ¥111.Qui-

Vall. Queung, doceri debet , eum necefieelt, infe habere alequă facultat ë apprebedede en que tradătur. Sed Deso vale bomines decers , & hor mede fele, & men aliter, ruft regenerare , fanare & connertere.

Ergo bonnones babent in fe facultatem aliquam ap .

prebendendires dininas.

Refp. Maur loquitur de jure, non de facto, nam ibi faltifilma eft, non modò in dininis, fed etia in humanis rebus, debebat quidéita elle, fed facra feriptura reflatur, per laplum primeuiparéeis facultarem ilta amillam effe.

. IX. Fide oft accipiendo promifiio fainti.

Sed fides properts aceff, volentem accopere promifie-Dem falutu ven coaftaw. and the state of

Lego polontas buminis animalis babet aliquam

gim apprebindendo graciam.

Reip Nego consequentiam, quia plus est incoclutione, quim in pramiffis. Pramifiz loquuntur de fide, quam recte dicunt apprehendere promissionem, sed conclusio male hocattribuitvoluntatinondum renata,

X. Quicung, retinet corpus ficum & animam, nibil Committee set of continue en fubitantus amofit,

Homoretmet post lapfum etiam corpus & anima. Ergo whil ex fubstantia sua awiste.

Reip. Nego Maere: quia pprierates que da Subfraciales amien possie, subjecto adhue reliquo, fed violato, & no ita integro, ficut initio fueras. Sient magnes penitus amilla pprietate attrahédi ferrű, manettamé lapis, verű nő talis, qualis untea, faluis fuis virib? extiterat. Vinum muratú in vappa manet, & tamé optima pars aut etlentia expiravit. Deinde ad Minerent: Retinet subiectú, quoad crassiore & quali ex terni specié, sed destituto plurimis, pprietatibus, primitus ipfi inditis à Deo, ad necetlarias & quidem omnium fum mas a ctiones.

XI. Id, quod retinet formam fuam in agendo, non emifit proprietates fuar pracipuas.

Homo retinuit formam faam in agendo.

Drgo, nen amifit pracipuas fuas proprietates. Respondeo. Minereft falls:Omnes enim fient

oneraberranimu. Efai. 53.cap. Irem, Cogitatio corde malacifonni tempere. Etfienim aliquantulum in externis rebus mens cogitat, voluntas. experit, cor affectus suppeditate Tamen in rebus diainis, non modd nihil boni agunt ift z vices in homine, fed contratium potlus & ad ignominiam Dei, suamo, perniciem operantur. Imd in rebus externis non retiner idem robur, eundemá; agendi modum, quem ante lapfum habnerunt primi parentes,

XII. Haminis natura, tantim vulnerata est per lapfum primeram parentum, id quod parabola de bo-

mine incidente in latrones Luca ro. rollatur.

Ergo non amific bomo penitus liberum arbitristus. Responde. Scio Synergiæ patronos parabola ifta vulnerati hominis, fuam impiam opinionem probare velle, sed turpiter falluntur : Nam comparatio ifta, vt D. V Vigandus scribit, de vulnerato viatore, controuerfiam istam de libero arbitrio non explicar, quia

manifestum est, scopum istius parabole precippum effe,veChriftus oftendat, quis fit prozimus: pharifæum enim propria iusticia tumentem; valt Christus pudefacere. Deinde, fi maxime referatur, ad naturam hominis corruptam, tamen magis perspicua doctrina de hominis depravatione, ex alijs clarioribus scriptur a locis sumenda esset. Nam eiusmodi comparationes habent spas qualdam metas ac rationes, vitra quas extendende non funt. Neque eft difficile animaduerrere diffimilitudines. I. Sauciaros ille non amisir penitus suam vitam. At mos peccato originis, penitus amilimus Spiritualem vitam, imd etiam æternam, ita, vi vinenres fimus mortui. L Sauciarus ille, tantum in corpore vulnera baber: At not in ipfamanimam, vulnera omnium maxima accepimus. 4. Sauciarus amilicrantum aliquid fanguinis & robotis in corpore. At nos ex corpore & anima totam illam iusticism originis & vires omnium præstantislimas; in prima Decalogi tabula prorfus perdidimus. 4. Sauciatus in sus natura, retinuit aliquam vim, que cooperari medicine adhibite potuit. At nos peccato originis, ita sumus destru-Eti, ve ne micam quidem vnam in corpore velanima habeamus, qua possimus cooperaci Deo, nos per aquam & Spiritum regene. ranti. lobeng. Videndum igitur elt, vt haelocutio: Vulneratam elle naturam, dextre intelD. CONRAD. SCHLYSSELB. 167

ligatur, ne cum alijs scriptura locis pugnet, & exrenuet peccatum originis. Vulneratorum curatio, non est regeneratio: sed oporter nos regenerari. Ishan g Ergo non tantum vulnerate oft noftra natura, verum etiam tam horribiliter perdita & destructa, vt nouaregeneratione spirituali indigeamus.

XIII. Enthe wait, peteatum effe venenum, item,

offe valum, & nataram bominis effe valueratam.

Erge, noncenfet D. Latherw tutam naturam effe

Resp. Lusheri restimonia, quod in margimali Gloffa, faper I cap Genefeur in Germanicis Biblijs extarita habet: Diefe Wort reben wom greinel von Gont/and allerfen bofen neigungen im Menfchen/welche die Wurgel feinde der felgenben bofen Berete. Du verfteber Defchiebe merfheir niche i bas diefes Biffe / baf vistrach bem fall abam en Ena angeborn ift/Gunbe va wiber Boetfeyl fondern gebenchettes fer an ons gefchaffen / wie augen vnnb andere gliedmaß, Dargegen aber lehret Bottes 2Bore / bag fol der sectuel und finfternig von Botes unnd bofe neigemael nicht von Borr gefchaffe fent fonbern fen bie Bubeibie nach ber funde im Mefchiche gefchlechte gefolgerift / wnd ift fcbrecklich feinde. Schafft wider Bottimte G. Paillus Diefe fchabe nenner Rom. 8. und fan fein Menfch in biefer verwunderen Danur Borres Befege ohne funde halten. Diefes offenbarer Bott bof mir unfer elebe ertennen und lernen folgen/ daß wer acreche tub

perb Gott gefellig werben / nicht von wegen eige. nerrmiafeit / fonbern burch glauben / barumb daß ber Con Gones Minter ift wund onfer Bunden indecfer. Hec Lutherus, vt Synerrift allegant. Ethantem menon fugit, D. V Vigandum & alios recte fentiences Theologus, hoc tellimonium D. Luthero tribuere, & recte ex illo errorem de peccato origimali Illyrici refutare: Atramen veriffimum eft oc dictum Luthero fallo aferibi: Nam post mortem, à D. Maiore, Philippo, & this Synergie patronis, ista glossa Biblijs Lutheri Germanieis addita & allura eft : Verym in Biblijs anre eius obitum, editis, & manu eius corre-Ais, non extat. Quodautem in Biblijs lene. ante paucos annos, cum præfatione Theologoraibidem, publicis typis impreffis, eadem gloffasub nomine Lutheri, textuispposita eft:faciunt Theologis iftis q deipforum confensa factum sit inlignem iniuriam ? Nam D. Mylins, eo tempore quando Biblis illa excula funt, domo abfuit, & nunquamin illam editionem consensit. Authori igitur istius invalgationis, correctori & typographo, non Dominis Theologisista culpa imputada est. Miror, Autorem editionis non inspexisse exemplar in Academia Ienenfis celeberrime Bibliotheca instructiffima, membranis mundillimis, elegantillimis characteribus impreffum, quod Elector Saxonie caprinus in custodia fecum habuit, in illo enim exemplari

D. CONRAD. SCHEVSERLE. 169

gloffa illa marginalis, in top See fout, & nec illa, in a .cap. Ceriurb. f. in qua Maiorifmus confirmatur, non reperitur. Hacpropieres hoe loco monere & repetere volui, ve Dominos Theologosleneses praceptotes meoscolendos excularem apud pios homines, quivalde offensi funt, sub corum nomine 3cticulo, Biblia Lutheri, lenæ de nouo impressa, recuse eircumferri, quafi cum Lutheri virima editione confentiant, cum ramen falla gloffe textui illira & adferipta fint, quos Lutherus in fuo exemplari non habet, nec voquam approbavir. Scio, optimum & clariffimum virum, D. Georgium Mylium, praceptorem meum, fumma animi observantia colendam, ex Ele-Aoratu Saxoniz domum redeuntem, cum de editione ista titulo & prafatione Theolopicæ facultatis palliata, certior factus effet, graniter & moleftetulife, & fele exculaffe, quod feinscio & innito, Biblis ista publicara effent.

XIIII. Eft aliqua Dei noticia in renath naturaliter. Ergo, homonaturalitet verum Deum, vii oft, cognofoere & fo es in connerfione accommodare poteft.

Respondeo. N.C. Nam noticia ista est valde obscura, & malitia métis, est supra omnem
modum tetra: Ideo Paulus ait: Gentes amnes estanuisse in cogitationabno suic, est sutas esse idelelatras. De noticia veri & vuius Dei in essenò
tia, & trini in personia, gentes natura nihil
sciunt.

XV. Impossibile oft, discrimen bonestorum & tat? Pium, instrum menti humana in creatione penitu ex vorde buminis deleta messe.

Sed nullum eil mains toilimonium, in tota reruin motură de Deo qued sie Deus & quală sit, & quod iudicaturus sie hominum rollië & secus salta, quâm hat insa sapientia, discornens hones a turpia, impressa menti humana in creatione, & post lapsum nen prorsu deleta & extincta.

Ergo , manet in mente humana aliqua Dei noticia,

met prorfus ex corde bominis deleta eft.

Resp. Conclusionem non recte sequi, & funcio hoc argumeto quatuor rermini: Non enim amnia ea simulin corde sunt, que ex remanentibus in corde noticijs, ratiocinando comprehendi queunt: ita formari debebat argumentum:

Quicquid ex remanente noticie concludipoteft, id

etham ipfum eft, feu maner in mente.

Sed diferimen benefterti & surpit, manet in corde.

Ergo manet noticia Dei, que inde colligitur.

Respond Main est simpliciter fals: Quod videlicer remaneat noticia Dei, etiamsi seli-quum sit discrimen honestorum & turpium, vnde de Deo sieri potest ratiocinatio. Alexăder Magnus, Iulius Casa & Ethnici sureco-fulti habentillustre discrimen insticia & insticia, honesti & inhonesti, nec tamen noticiam Dei habent. Nullus tam impurus Ethnicus suit, qui semet non reprehendetit in terris facinoribus: sed quantam tandem noticiam

D.Connan Schivssife. 178

riciam Dei habuerunt? Habuetunt noticiam honestorum & turpium? sed interim coluerunt catos, crocodilos, seles, & portenta alia! Non igitur quisquis habet noticiam honesti & turpis, habet mox innatum noticiam verl Dei, que inde ratiocinando colligi potest.

XVI. V becanque est ratiocinatio de Dev, ex operibus Dei collecta, ibi necesse est, prius prelucere simpli-

čem noticiam.

Sednes possumus ex operibus Dei ratiocinari, esto

Ergo, etiamin mente neceffe eft prim lacere noti-

ciam fimplicem.

Respondeo. Argumentum hoc etiam in philosophia fallunteft. Nam non omnia, qua ratioclando poffunt colligi, fimul sciuntur, Nemo enim nascitur artifex naturalis, alias in primis principijs aut scientijs mox adessenttore scientia: omnes enim per ratiocination am repert & & extructe funt: Neganda fgiturest Maior Ratioest, quia Ethnici possunt ratiocinari, & tamen non habent veram noticiam Dei. Ethenim ex principijs ratiocinatio nes fiunt, camen in principijs non elt ratiocinatio, aut es, que ratiocinado colligi pollunt. principia quidé habemus natura nota, & non ratiocinatione colligimus, sed inde ratiocinari ignota incipimus. Et quid necesse effet ratiocinari dealijs, li lamadeffet coru noticial Loquimurantem hie de noticia spirituali, de qua dicitur loban. 16. Her facient vobisquia non

uerant Patrem. Aller. 14.17. Athenienses not uerant Deum ratiocinando ex operibus, co-gnitione hypocritica, & non verat Pfal. 14.15. Torum genus humanum describitur, qued homines natura sint insipientes, negantes in corde esse Deum.

XVII. August ait: Praeunte gratia, & comitante valuntate. Ergd non valet negatio liberi arbitrij.

Respondeo. N. C. quia Augustinus, non loquirut de voluntate naturali veteris. Adami, sed de ea, quam operans gratia bonam secir, seu de illo coditus dato velle, quod Paulus Deum in nobis operari testatur: Sic enim August. sei plum explicat, in lib. de gratia & lib. arbit aap. 21. Ve velimus, Dem sim nobis operatur: cùm autem volumus, ve saciemus, nobiscim operatur.

XVIII. Si voluntas effet otiofa, seu haberet se purè passur, tum nullum esset discrimen inter renatos & non renatos, Saulum & Davidem, Indam & Péa

trunt.

Respondeo. Voluntas veteris Adami est quidem otiola, imò planè mortua ad bonum, sed ad malum viuidissima & operosissima. Post renascentiam verò, voluntas hominis est etiam ad bonum operosa, iusta illud Gal.5. Fides per charitatem esse est. Sed detestandum est Sophisma: Non enim sequitur: Iudas & Saul, sua sponte discesserant à Deo. Ergo sua sponte ad Deum connetti possunt. Hoc facit discrimen inter illos, Danid se perit conseruarin gratia, Saul vetò, etiam postacceptum.

D. CONNAD. SCHLVISSES.

Spiritum & immuratum cor, volens à mandato Del recedir, necremissionem peccarorum verè proprer propiciatorem perit.

XIX. Quicquid Deus vult, mereffe off fiere. Dens valt omnes bomines falues fiers.

Brgo omnes homines falnantur.

Respondeo. Massivera est de voluntate Dei estecate, seu de decreto dininæ voluntatis, cum accedit esticax actio. Sed Dens in his naturis, quas sic condidit, ve habeant liberum assensim, non semperagit voluntate esticaci, necastere necessitatem assentiendi voluntati nostræ, quia sic conditates, ve possir nó assentiri. Ve antemassentiatur voluntas, & obediat dininæ voluntati, necesse est accedere esticacem motionem Dei: staque essi vera est sententia: Deus vult omnes homines saluos sieri, quod ad ipsius voluntatem arriner, tamen, ve sequatur esfectus, hoc est, ve saluemur, opus est peculiari actione Dei in nobis.

XX. Merita paffin pradicanter.

lgisur est liberum arbitrium: Namproprium libera voluntatu est mereri velpramium, vel panam.

Resp. Fatemur, scripturam ornate bona opera præmijs, sicut dicitur, pieratem babere pro missonem prasentis és suscrevira: Verum, bona opera non proueniunt ex viribus liberi arbitris, sed ex sola regeneratione, quæ in credentibus per Spiritum sanctum perficitur: Sicut Pensim Ephri. 1. ait: Novesse conditos ed bona opera.

As

Ergo

Ergo, antea destructi suimus ad bona opera.
Ang.inquit: Cim Dem corenat meritanostra, mbil
almi corenat, quam sua munera: Nihil ergo sacie
hoc argumentum ad ourse sias veteris hominis in conversione sui ad Deum.

XXI. Ad. 26. Paulne inquit : Non fui inobediens calefti vi from, fed Enangelizani.

Ergoeft alique ourseyla veteris Adami.

Resp. Paulus non soquitur de obedientia en uersionis, sed de obedientia prædicarionis, quæ conversionem secuta est. Tantim igitur apostolus de couersis soquitur, de quibus non disputamus, nam & illis evreplanti-buimus.

XXII. Christin sit, Luca I. Videte, quomode audiatic. Apostolus etiam diest: Thessalonicenses accepisso Verbum, & propieres eos landes.

Ergoeft oures in, in rebut firitualibu.

Resp. N. C. quia in omnibus illis dictis dicitur, quid fieri debeat, non quidpossint vires liberi arbitrij in no renatis, sed nos no disputamus de debere, debito, aut de tecte præstito, sed de posse spirituali humanarum virium,

XXIII.loban.7.Sique vult voluntatem patru mei exequi, cognoscet de doltrina.

Ergo, eff angla.

Resp. Quero, an sentiant Synergistæ: Alsquem poste suis viribus, voluntatem patris sequi si potest, non est ei opus donato divinitus velle. Si non potest, non est si ma consequencia. Deinde Christus agit hie de experimentia & pro-

D.Connab. Sentvestin. 375 & probationibus, quas renati post primata conversionem sentiant & experiuntur: nota agic de non renatis.

XXIIII. Ichan, I. Omnis, qui audit à Patre, &c.

Ergo propries viribia poffumou audire.

Resp. N.C. Loquitur enim Dominus non de externo carnali auditu, quo aduersarij hoc dictum violenter trahunt, sed de interno aut spirituali, ob quem omnes, vt ibidem dicitur, vocantur dio dicharos, id est, a Der dechi. Nihil ergo probat hocargumentum.

XXV. Marc.o. Credo Domine, fed opem fer imbe-

villitati mee.

Ergo eft aliqued liberum arbitrium.

Relp. Non addituribidem, quod illa orationem vi liberi arbitrij pater lunatici fecerit,
id quod Synerglitis probandum erat: Nemo
enim falutariter & recte orare potest, nisi donatus sit à Deo patre, per & propter Christi,
Spiritu sancto. Sed cur petinis miquies? Res. Quia
pater iste tenues scintillas sides tantitus habuit, quas augeri sibi cupit: Nam etia exigua
& infirma sides, est vera sides: Ergo, hoc dicti
non de impijs, sed de genaris loquitur.

X X V 1. Syrophaniffa, antequam confolationem at-

cepit, habeit fiduciam.

Ergo ex libero arbitrio, vel ex alla rotumtatii, (v) impudentifismus Hypotrita & Pelagianerum conduthtius rabula, Robertus Bellarminus loquisur) hand fiduciam babuit.

Responden N.C. Nulla est firma confe-

quentia, præteres Spititus sanctus perpetud est comes verbi divini, & vbicumque id pute docetut, ibi Spiritus sanctus est esse ax in ijs, qui convertuntut. Quod autem Syrophænissa audierit verbum de Christo, textus testarur: postquam verbum audivit, secura est id. Quomodo enim ad Christum, tanto ardore venisses, si nihil de eo scivisses? Vndeautem habuericillam sidem, sicet ibi non addatur, tamen alia scripturæ loca assirmant, sidem esse donum Dei.

XXVII. Şi non est liberum arbitrium, tum Deus oft caufa pecceti.

Sed non eft liberum arbitrium, vt Lutherani docet.

Ergo, Dem ell caufa peccasi.

Respond. Nego Maisrem, in qua non est firma connexio, sed tantum humanæ rationis argumentum: Nam homo conditus est, libertate voluntatis à Deo ornatus, quam sua sponte amisse: Atque ea amissio, est causa omnium peccatosum. Si verò Deus talem libertatem corruptam homini donâsset, qualis nunc est, rum esset Deus causa peccati: cum autem id non secerit, non potest Deus accusari de causa peccati.

XXVIII. Qua dollrina pertines ad omnes, ad eam amplectendam omnes funt idonei. Dollrina verò, qua inbet agi penitenciam, & credi in Christinm, per-

tinet adorsnes bommer.

Ergo, omnes adeam amplellendem fint idenei. Relpond. Nego Maisrem, & do Bonsminftantiam D. CONRAD. SCHLYSSELE. 379'

flantiam: Lex moralis pertinetad omnes homines: Ergo omnes homines ad earn ampledendam & feruandam funt idonel.

XXIX. Fides & fiducia, funt quidam mêtm intellellus & reluntatio.

Erge volunt as hominis non est otiofa in consist fione bominis ad Dewis.

Resp. Distinguendum est autecedent: Fides est modus intelle clus & voluntatis: extenus tantum, quod in intelle clu & voluntate fiat, sed quod hoc fiat ex viribus liberi arbitrij cor rupri, probandum est Synergiz assertoribus.

XXX. Volentes peccamur. Ergo volentes couertimur.

Respond. Vtrumque verum est, si dexmè intelligatur: Nam peccantes plerumq; sponte & volentes peccant malæ suæ voluntaris vitio. Qui convertuotur, sponte convertuntur, divinitus donataside & bonovelle, sed tamen repugnante sensu carnis & lege illa, quæ militat contra legem Dei.

XXXI. Qui docent per Spiritum fanctum in homine excitari fidemés consurfionem, proponunt falfore-

generationem inflificationi.

Vor docetie, Spiritum fanctum ante inflificationem in nobie efficacem esfe.

Ergo, male praponitiv rogenerationem inflificationi.

Resp. Est er gumentum crassissimum & ineptissimum Synorgistz Johannis Pfessingeri. Est autem ingens discrimen inter primă scintillam sidei, que à Sp. sancto in convertendis excitatur, cum illuminat excas mentes, aperis

As s

cor & dat intelle dum scripture. Lace 24. Et inter re generationem, que est peculiare opus Spiritus habitantis in nobis, tanquá filijs Dei, & nos immutatis, de qua Paula ad Eph. ait: Past-gram credidistis, obsignatiests. Et illam primam scintillam, qua remissionem peccatorum & Sp. lanctum accipimus, non vocamus regenerationem seu renonationem sed illá plenioré reformationé, cum Spir. S. in nobis il habitat, & nos renouat, illá vocamus regenerationé.

XXXII. Si verum eft, quad Lutberm dient hominë fe habere pure pafinie, në verii eft, qued bomo repugnet.

Resp. D. Luthetus hoc intelligit de motu ad bonum, vbi homo tantum patitur, tamqua mortuus, se excitatiad vitam, aut tamquam lutum, se resingi, sed no propteres Lutherus neganit, bominem repugnare Spiritui sancto quod ad internam malitiam attinet.

NXXIII. Si Spiriem fanclus datie insiris & repugnancibus, un potelt excuti, vifi quando volens &

fue fonce difeedit.

Sed Spir fandinm melles veffitate excuti, ceren eil.

Ergo, non datur muitit & repognantibm.

Resp. Maierem. Nondicimus simplicitee dati Spir, sanctu innitis & repugnantibus, sed dicimus veterem Adamu, seu sensum catnis, non solum non cooperari in cocuersione. & sidei excitatione, sed etiam repugnare Sp. sancto, hominem convertenti. Datus igitus Spir. sanctus repugnare inhætere malitia, & ab illa sola excuti no potestalioqui ex Panlo, sentié-

D. CONNAD. SCHLVSSELE: 379
se legem contra se militantem & carnéseruienté legi peccati, se piùs excussus esset Siverò

enté legi peccati, se più sex custus estet. Si verò Paulus frenos laxaret malitiz inhærenti, neo cidem relisteret, oratione assidua & meditatione verbi Dei, tum demum excuteret Spiritum sanctum.

XXXIIII. Multi funt motus in conser fione, multieriam boni conatm in homine nous.

Ergo, homo von haber fe pierè paffinè in connèr fione, re Trunem , qui nec intelligit , me curat fe fabricari.

Reip. Non semper ac simplicites home habet se, vetrunens, sed solum in eo, cum conuertitur, aut, cum illi sides & bonum vello
donatur, & in eo, quod ad spirituales actiones
attinet, dicitur se habere pure passiue, & esse
truncum, cum illi cor lapideum excinditur
de nouum cor datur, non quod non intelligat
homo tale quid secum agi, sed, quod nihil
cooperatur in tali actione, sieut truncus nihil
cooperatur in sui formatione, ve siat stama.
Luth ait Tom. 2. sen contra Bullam, artic as Augustinu inquit, melentes & reluctantes à Des connersi, ve
apparet in exemple Pauli, quem tame Deux connersit,
quando er at in simmo ardere persecutionis, insame d'
contrariu gratia.

XXXV. Spiritus fantimenon operatur in repugnan-

ser, fed volentes & fequentes.

Ergo, nostra roluntas est coreço de Speritus sancti, É sic quoq, aliqua causa est conversionis. Ratio consequentia est, quia sine assensia non potest sieri conversio.

Resp. cum Luthero: Voluntas nequaqua

est causa esticiens statuenda connersionis, sed voluntas esticansa materialis, subiecta de patiens, Et, conersionem sieri in volentibus de affentientibus vecum est, de negari non debet, sed in eo quastio versatur. Vude nam sie ille affentio de voluntas sequens Spiritum sanstam? Ibi, Synergista asserunt, assensum este ex nobis. Nos verò cum S. seriptura dicimas, assensum este à Spiritu sancto.

XXXVI. Per Christum on nia peccata totiva mandi

ablaca func.

Ergonemo bominum condemnatur.

Reip, Veriffimim eft: Christiam abftuliffe peccata totius mundi. Verum declarandu eft; quomodo Christus pecesta sua passioneab-Rulerit Reacom a nobinabitulit fed no fimul vniuerfam naturam humana restiruit integra, extirpatain oranibus hominib.deprauata natura. Quia Chriftas ipfe docet, homines in iam nalci, ve non potiantor vita æterna, nifi regenerentur, lobang. Nifi qui regeneratur, &c. Epbef. z. Eraniw narmafilijira. Deinde, Christus factus quidem ell noltra insticia, & redeptio, & valuerlo mudo illa weritus eft. Verum eft, certus modus ordinatur distribuendi & accipienditita bona Christi. Deus sancinit hunc ordinem & modum, per verbum & facesments, vale diftribuere beneficia Christi. Ish.g. March 28. Merc. 16. Epbef. J. Tit. 3. Rom. 7. 10. Vethum Dei audienduelt, Izcraméraviurpanda funt fide, bona merito Christi parta, nobis D. Connan Schlyssula. 48t.
applicanda & approprianda func, ve Gratianus loquitur: Nouitai vitæ in connersis in-

nus lequitur: Nouitai vite in connerlis inchoanda est, que in externa vita perficietur.

Dictum Pauli: Quetquet bepris ati estin, Chriflum induissin , loquicur de solis credentibus, quia in præcedentibus verbis Apostolusinquit: Omner silij Dei estis, en, qued credidisti in Chri-

fram lefam, &c.

XXXVII Allor, 13. dicitur: crediderunt, quotquot erant praordinati ad vis am aternam.

Erge, noneft Dei voluntat, vt emnes tredant & fal-

Resp. Est fallacia figure dictionissin Greco textu extat vox rerequires à réfer id est, ordo ses ordinatios non operate, decretum divinú
& absolutu ve Calvinus exponitaintelligit autem Sp sanctus per vocabulú rerequire, cos

As 5 gni

qui leruant certum ordinem à Spiriru fancto prescriptum. Eft ordo, seu ordinatio etalinodi, quod Deus instituit verbi Ministerium. Verbum prædicatum vult audiri , & per illud vult credentibus verbo donare Spiritum findum. Eft igitur hæc fententia Euangelifie Luce, crediderunt igitur , quotquor hune ordinem ad falutem a Deo destinarum fecuti funt Caufam, cur non omnes audientes conciones Pauli & Barnaba erediderint, Enangelista ostendit, dicens: Paulas de Barnabar pradicabant fermonem ; illi autem , repletifint ze-D, ije contradicentes , blaffbennantes & repellentes Verbum Domini, qued illi pradicabant. Ergo culpa non eft in Deo, quod damnati four plurimi ex auditoribus Pauli & Barnabæ : sed culoueft In iplis damnatis, quod media ordinaria adconvertionem necessaria, contemplerint.

XXXVIII. Allor. 13. foriptum est: fundebant, 10 permanerent ingratia Dei.

Ergovoluntas beminis non elf otiofa.

Resp. Hinc nequaquam vires liberiarbiteij corrupti probati possum. Nam unde hac constantia haurienda sir, docet Apostolus Ephes. 6. eap. dicens: fisis fortes per Dominum. In Epistola ad Thess. à Domino lesu precatur Paulus, ve confacian su vocasione dignos. 2 : Thess. 8.

XXXIX. After ey. dicitur, de nobilioribus Thef. falonicenfibusis likarro rer Abyer po redrus men boulas boc elt vousceperunt verbum cum omni aniditate.

Ergo babuerant id ex libero arbitrio.

Resp. N. C. quis statim in texta sequiture Er mali oresiderunt exillir. sono it in discher. Studium andiendi Dei verbum est duplex, aliud spirituale & salutare, quando homines credunt verbo audito & prædicato : aliud carnale, cu quis libenter audit sed nó crodir, sieue de Herode Antipa legitur: p Iohanné Baptistă libenter audient, so il sus insiente.

XI. Volumas hominis connertends, perest non esse ignana & contumar, sed parest sequi essentina, ciam Sp. sancte, & potest non repromare vous druina,

& alique mede velle obedientiam.

Refp. Hæ pre fligiæ Synergiftaru pugnant cum exprello sedinino eoq; infallibi Deiverbo, quod non obsenre tellatur, hominem per le non effeignauum, infirmum, aut languidam: fed prochis mortuum, enervatum, exutu & spolistum omnibus viribusad bonum in spiritualibus, quo ad conversionem sui, fidem & inftificationem. Er econtra infectum, instructuato; armatu à sathana pecuerso modo sgendi, pellimis & iparalis viribus ad malu, repugnantiam & contumaciá, in jis, que Spiritus funt Dei. Contradicuor igient Synergi. flæ Propheticis & Apostolicis scriptis, & pugnant ex diametro cum facra feriptura, imò cumDeoiplasQue.a. Deusaperte per verba adimir humanæ voluntati hominis Jezen, ca patroni fynergie, impudenter fine fronte illi tribuune : videlicet, quod voluntas possie non elle ignama contumex, quod pollicleq

efficaciá Sp. sancti, quod possit no repugnare voci diuinæ, quod possit aliquo modovelle obedientiam, quod possit assentiri & obedire voluntatidiuinæ, item, repugnare dubitationi. Nusquam scriptura sacra testatur, voluntatem psychicam, velle, solere, aut posse obedire, assentiri Spiritui, sed repugnare, resistere, contumacem esse Spiritui sancto, etiam in renatis, nedú in non renatis. Rem. 7.8 Gal.

X L.l. Sacra scripcura sepius loquitur de auxilio & corroboratione vel confirmatione Sp. sancti. Si igitur bac vecabula, clamitat Viltorinus Strigelius, no rultio, nec potestis ferre, delenda essent ex Biblijs.

Resp. Quando sacræliteræ his vocabulis vtuntur, non loquintur de nondum renatis, velde nondum conuersis, sed etiam ex Spiritu sancto habentibus scintillas sidei, vt : crede Domine, adama incredulitatem meam, Marc. 9. Succurre infirme sidei. Item, adamge nolis sidem, Luca 17. Vel loquitut de desensione piorum cotra aduersarios: leuanioculos meos ad montes, rude veniat anxilium naihi: auxilium meam à Domino Pfal. 120. Vel, loquintur de confirmatione & perseueratione inchoata, veldonata side, & confessione veræ doctrinæ, ve confirma bor Dem, quod operatures in nobis, Pfal. 63. Item, Spiritu spontanes vel voluntario confirma me.

XLII Voluntas hominis affentitur, & nonrepugnat promificaci, ve tertia caufa fidel velconnerfionie, item, mens, vel voluntas, habet fe ultime quo ad affenfum ipfi enim fumu, qui & voluntus & confentimu, dum credium ijs, qua proponuntur. Resp.

D. CONRAD. SCHLYSSEE. 38;

Relp. Concedimus, allensum & fiduciam oportere adeile, alioquin nulla effet fides . & nihil prodeflet promissio, vel gratia oblata per Christum carenti fide, & meritum Chrifti, fine applicatione concedimus etiam, in credentibus effe affenfum & fiduciam: Sed de hac re controuertitur, & quafficell: Anvelle & affenfin & fiducia, ex carnali & innata voluntate, an verd, ex fola Spiritm fanct i operatione fit ? Hic, nos cum Paulo clare atlerimus, quod velle & poffe fir à Deo, irem, quod fides, affensus & fiducia sie donum Dei. Concedont quidem & synergiftæ, quod fides fit donum Dei, fed non fine dolo & præftigijs: Hoc enim feu concedunt quod fides fit donum Dei, quo ad motionem & auxiliú Spiritus fancti : ita,vt aliquid virium in rebus fidei, vel aliquid fidei in homine no renato, vel animali relinquant. Nos contra afferimus, nihil virium, vel fidei, in homine reliquum elle, &fidem, que conftat falmtifera noticia, affenfa, fiducia, acquietudine, five illa fit languida & infirma, five, ve 1ta loquamur, fortis & firma, elle purum folius Dei donum, quò ad illuminationem, regenerationem, vel refectionem mentis, cordis & voluntatis, per Sp. fandum, mediante verbo & Sacramentis, per que Spiritus fanctus operatur, efficar elt, & fidem donat. quando, vbi & quibus vult . & flatuimus affensum istum, fine languidum fine fortem,iplam fiduciam, five firmam, fine infirmam

effemerum Spiritus fancti donum : Et non, vt fynergiftæ contendunt affenfum languidu effe ex nobis, auxilio verò Spiritus fancti corroborari : inxta quam opinionem, Spiritum fanchum , non autorem & datorem, fed tantum adiusorem fidei constituunt, qui quidem aliquid fidei, vel languidam, rrepidam &inhimam fidem, in nobis predicato & audito verbo innenit, quam languidam & tremulam corroboret & confirmet. Hec de converhs & iam renatis, inquibus multum ell infirmitatis, non incommode dicunturrillienim per totam vitam opus habent auxilio & corroboratione Spiritus fancti, ficut hoc fenfu Paulus Rom, g.ait: Spiritus adiunat infirmitatem nostram. Sed ita loqui denoudum renatis & nonduin connertis, fed adhae connerrendis & rensfeendis vel regenerandis, scriptura facrate-Aimonijs, sano intelle du allegaris, obtineri nequit. Page 18

XEIII. Mens vel voluntes actime fe babet , quoad affenfum : apfi entito fumut , qui & voluntet & confentimus, dum evediment.

Resp. Hicdebebant synergistæ se explicate, an hæ dicerent, & intelligi vellent de remata mence & voluntate, an verò, de innato & animali, ant carnali voluntate? Sed quoniam studiosè & dedita opera, necessariam disinctioné intermittunt& pretererut, de quanam voluntate loquantur, verba obscure loquentis, secundum regulam sureconsulto-

ram, interpretamor contra cos. Et, fi quis in grariam Synergiftarum vel ipfimereriam Synergiftæin defensione, dictum (quo se plærique Hererici palliare nituntur) Quilibet eff into per fuerum verberum, adducetent velopponerent : illis cum S. Augustino respondemust Sinc ferupula arriperentur bet, finan ab is queru fenfin notmell, dicerenter. Et quia rechtlime dicitur: Qui bene diftinguit, bene decet, & (ve reue. rendissimus & nobilissimus vir, doctrina, pierate & humanitate confpicuus, D. Ludolphus Schackins Cathedralis Ecclesia Raceburgenlis præpofitus, loqui folet) qui mal diffingent, male deces : Nos ira diftinguimus, ne eai dubium aut lubricum generalitatibus relingvarne. Aliudenim eft dicere, volunt artenata babet fe affine , & aliud: Voluntas innatavel carrales babes fe activit; p duplici & dinerfa voluntate, duplez & dinerfa actinitas, ve ita loqui liceat, eft: voluntas enim renata, habet fe actine, quoad affenfum, amplexum & fiduciam promiffe & oblate gratie, ex dometa & concessa vi Spiritus fancti. Voluntas autem carnalis & nondum renata, habet fe actiuc non quo ad allenlum, amplexum & fiduciam, fed quò ad repugnantiam & contumaciam, ex vi carnis valida & maliripia, & maner concurnar & repugnans, donec & quantum non per Spiritum fanctum connerratur, regenererur &immutetut.

XLIIII. Mens noftra , efficacia & patentia Spi-

388 DE SYNERCISTIS.

viem santti, proparatur & disponitor. Et mens babet se possine, quo ad proparationem & dispositionem.

Refo. Nos contra ex solido verbo Dei cum D. Luthero statuimus, mentem & voluntarem hominis converti, illuminari, immutari, regenerari, folius Spiritus fancti efficacia, &ita se passine habere in conversione, illaminacione, donatione fidei & regeneratione. Renatos vero poltes fe haberea ctiue, non ex plychica, led ex renata & fpiriruali diuinitus donata vi. Nequaquam enim post laplum in natura iam prorins corrupta tante nobis vires superfunt, ve ex illis verbum ample chi, ei credere, dubitationi refiftere, & conscientie luctam suftinere possimus. Sed velle affentiri, certa fiducianiri promifiz gratie & oblate milericordie, per & propter Christum, est opus & donum, à Spiritu fan-Au proficifeens, & nobis datum, donarum vel collatum. Si verò ipsum velle, assensum, fiducism misericordiz, perverbum & Sacramenta Spiritus lanceus operatur, & donat nobis pro suo beneplacito: est quidem in nobis, ve donatum, vel collarum donum, fed non ex nobis, vel ex carnalibus viribus, veopus nostrum, aut partim nostrum ex reliquis viribus psychici hominis, & partim exauxilio Spiritus fancti, ve parroni Synergiz plaufibilirer & fuanissime philosophantur.

XLV. Animu persuasione placida & suani Spiri-

D. CONRAD. SCHEVERELA. 189

tru fanctus, ex nolente fis volens. Erge, affenfin aliquis languidus in nostru viribus est, & en nostru viribus

proficefentur.

Resp. Concedimus quidem, Sp. fanctum placide & suruiter per Euangelion, cd anxijs peccatoribus, & perturbatis conscientift agere, cololationem, remissione peccatorum, gratiam & falutem offerre ijs: E/s. 61. Marth. 11. Lac.7. Sicut per legem graufter &acriter accufat & terret fecurosatq; præfractos, ijsq; non tantum peccata, sed & stipendium peccamreuelat, vrget & exaggerat. Afferimus verd & hoc, lieut contritio pracedens fidem, per legem excitaturà Sp. fancto, ita per Euangelion eria excitatur & donatur fides ab ipio Spititu Domini, vbi & in quibus vult, & viusm cosolationem cordibus imprimit, secundum dicta : Dominus vulnerat & fanat , occidet & vimficat, contriftat & latificat, deducit ad inferos & re. ducit.1. Sam. 2. Tribuimus Sp. sancto non tantum verbalem perfuationem, & confolatione qua viltur mediante Ministerio verbi vocalis: fed etiam realem & viuificam, ber ba auch ben nachdruck bat stroffer nicht alleine mie more ten / fondern auch mit ber that. Non canium per externum Ministeriu verbi iubet & hottarur nos credere, & placidis & fuatibus verbis gratiam propter Christum offert & confolaturanxios, vel non tanium prædicatione Euangelij externa, fetit aures & corda: fed etiam diuina potentia fidem ipfam interne

90 CDS SYNSAUTOTTE

donat, vinificam consolationem excitat, vi cords pacificara acquiescant promissionibus & gratia Dei, ex dono Spiritus sancti per verbum.

· Sient duplex tractio eft: fta quoq; duplex persuasio, item doctrina, revelatio & illuminatio eft: Externa per verbum, & interna per Spiritum fauctum cum Spiritus efficacia, cordibus vis & facultas credendi datur. Externa tractio & perfuafio, que fit voce Ministerij, non efficit antgignit fidem, nifi accedar interna Spiritus fan di tractio, perfua-Lo, illuminatio, & vinificatio, ve Christas inquit leben. 6. Spiritme eft, qui vinificat. Erunt emnes docti à Des. Item, Augustinus. Nifi Spiritus cor di andientis adfit, otiofu oft fermo dolloris Item: Nife inem fis, qui deceat, Dolloris lingua in vacuum laberat. Vbi igitur , non intrinsecus Spiritus fauctus operarer fidem per verbum, & exeitatconfolationem fua efficacia, nullam conscientiz perrurbatz & afflicaz consolation accipiunt, etiamfi verba adhibeas omnium placidistima & dulcistima, tamen perpetua maner dubitatio, diffidentia & desperatio in envisconscientis Vevidere est in Francisco Spiera, Latomo, D. Kraus Hallesi, Stoffelio, & alijs desperabundis, qui nulla persuasione vel oratione, quamuis placida & fuaui, & incundiffimis dictis degratia, pacificarl in cold entia fus potuerunt. Quamobré cum fides, non tantum fit ex placida & fuani perfualione -191E

D. Corran. Sent vistin, 36 beterna Ministri, per Eurogelij vocem: sed triam ex esticaci operatione Sp. fancti interna, innocamus Denm, vr per verbu quod Ministri docent & proponunt homizibus, velit Sp. sanctum esticacem esse, vt mulci per iplum connectantur, credant & saluentur.

Nec docemus, ve nos Synergifte accufant, homines efficacia Spicitus fancti quafi vi cogi, & violentiam animis nostris inferri. vtinuiti velint, quod nolant : Nequaquam enim dicimus, Sp. fanctum corporaliternos cogere, & violentiam quandam horridam animis nostris inferre: led docemus, Sp. lan-Qum perverbum & Sacramenta nos illuminate, conuerrere, immutare, regenerare & potenter trahere, modo prorfus mirabili & nscrutabili. Et cum facris literis conversionem nostri, non vocamus coactionem violentam, nec violentos raptus, nec corporalem tractionem appellamus: Sed renafcen. tiam, vel regenerationem, illuminationem, creationem, tractionem; viuificationem; que sunt actio & operatio Dei benigna, & non violenta coactio, aut corporalis violentia

Lex quidem & corporales pænç, sunt quafi coactio quædam, vel compulsio, aut certe media compulsionis ad agnitionem peccati, contritionem & desiderium gratiæ, ve ipsemet Christus in Euangelio zit: compelle merere. Et Paulus: lex est pedegogne ad

Il a Chris

chistum. Sicutetiam exempla Manassi, Nebucadnezans, Magdalenæ, Acolasti, latronis & Paulitestantur: sed tamen sidem dicimus, esse benignum & clemens donum Spiritus sancti per vocem Euangelij datum, vel collatum contricis & anxijs, & non violentam cuactioné, aut corporalem eractionem. Quibus vocibus libenter nos semipelagiani conspurcare, nostramq; doctrinam, que Christi est, suspectam reddere vellent.

XLVI. Imago Dei, nonomnino per peccaramideleta est in homine lapso sed aliqua incamenta remanferant. Ergo homo, nonest omnibus viribus banis, in

friedualibus foliatus & exutus.

Mec Vi Comniopinio, deimagine Dei non prorfus deleta, & de reliquije lineamentorum imaginis Deiin homine, pugnat cum facra feriptura, que hominé post lapfum, ante connectionem & regenerationem appellat arrium, mancipium, captiuum fathanz, in quo fathan efficacitet & malitiose operatur prosuohbitu, & beneplacito, seraŭ peccati, filium ira, maledictum & obnoxium aterne morti & damnationi: cuius cor, collunies & sentina est omnium pranorum motuum & affectuum, pugnantium cum lege Del: cuins mens craffis & denfis tenebris obfulcata eft: cuis volus aversa està Deo, & aduersa Deo, perucifa & contumax contra Deum. Luthetus, Brencius & alij Theologi, hominem laplum vocant fathang imaginem, &c.

D. CONRAD. SCHLESSELR. 191

XLV II. Homo remanfit post lepsu & est rationalis, vel ratione praditus. Ergo, con prorsus amisti imaginë Dei: sed retinuit aliqua lineament a imaginis Dei: quia ratio bumana, est lineameus um imaginis Dei, vel est a-

liquid de reliquits imaginis Dei in hemine.

Resp. Hoc argumentum maniscile contradicit sacris literis, que testantur diserte quod homo anumalis, vel rationalis, nihil prossus intelligat de ijs, que sun Spiritus Dei: imò, quod sensus carnis, vel rationis sitinimicitia aduersus Deum. Hinc sequitur, quod ignorantia & cœcitas in rebus diuinis repugnantia & inimicitia aduersus Deum non sunt lineamenta, vel pars imaginis Dei in homine reliqua: sed potius note, colores & fructus imaginis sarhanice, qua homo post lapsum desormatus & conspurcatus est.

Hanc consequentiam concedimus: Homo rationalisest. Ergobabet intellestum, ac assensum in naturalism, vel rationi subiestu. Nequaquam autem hinc concedimus consequentiam, quam Synergista inde captiose extruunt nempe: Homo rationalisest & babet intellestum in naturalism, vel rations subiestu: ergo etiam aliquid intelligit ex ratione, in resu Spiritu ac ad salutem bomisis spectantism. Item, bomorationalisest, ergo etiam aliquo modo in spiritualism af sectiv. Ergo etiam aliquo modo in spiritualism af sentiri potest. Hanc consequentiam Paulus & Spiritus sanctus reijoiunt, & sic contra

Synergifias argumentantur : Homo animalis, garnalo, autrationalo est. Ergo, in quantum ratu-nalo, niful intelligit in ijs, qua Spiriton Dei faut. 1 : tem: Home annualis, carnatis, ant rationalis eff ? Digo, inimicus ell Deo, repugnat Deo & verbe eim, Heeeft Dialectica & confequentia Spiritus fanchi in Schola Ecclefie, & its argumentatur Paulus, quod ratio humana nihil intelligat de ijs , que funt Spiritus Dei : Imà repugnet, & pro stalticia habeat verbum Dei. Lutherus eriam plurimis in locis contra Synergiftas concludit ex verbo Dei, quod satio humana ad spiritualia, fidem & falutom prorfus nihil faciat. Ita enim in Geneficap. g. ait: In Theologia it aque fic dicamme : Rationem in bominibut offe immicifimam Des. Deinde, herreftam velantatem effe manime adverfariam voluntati Dei Sicut hine oriuntur, odium verbi esperfecutio piorum ministeorum. teem ad Gal.cap. g.fel. 75. Tom. 4. In Pofil. Ecclef. Dominica g. poft Epipha: Tom. 2. Jen. fol. 352.

ELVIII, Victorium in Pfat. 139. fit argumen-

Quanaturaliter agunt, bu relinquit Dem modune agendi naturaliter: Qua verò agunt voluntarit, bu queque Dous non cripit modum agendi voluntarit.

Home ve ratione & voluntate praditus, agit ve-

Erge, have me dam agendi Dem einen eripit.

Hine autem porcò Strigelius hane confequentiam inferre, non obscure videtur. D.CONNAB SCHEVERELE 399

Que voluntario agunt , habent tiberom agendi modum. Poffant aliquid cum affenfu ampletti, rel refinere libera elettione.

Hamopaluntariè agent , habet liberum agendi mo-

Ergo potost tam assensu ampielli, quam respuere oblatam promissionem de gratio de salute propter Christum.

W. Quod Victorinus sit : webyeven non e ripir naturis fisosagendi modos, quos fingulis. in creatione indidit Deus : No impugnamus, led concedimus. Verum, cum debita diftinctione & declaratione. Primam, quodattinee ad a gerajevra, naturaliter agentia. Etfi his aliquando Deus, proutiph vilum eft, profus omnipogentia, naturalem & infimm agendi modu eripit, vi ignis non vrat, nec ledat tres adolescentes in fornace Babylonica, Sol ster immorus pugnante Ioliia. Mare rubrum & Iordanie se dimidant, & liberum transitum Ifraelitis permittane : Tamen, vt plurimum & ordinarie Deus fuos inditos agendi modos relinquit ijs, que naturaliter vel vi naturali infita sponte sua, sine nostra opera & electione operantur, nili impediantur diuinitus. SENTAL ADDIVIOUS FOR

Secundo, largimur echoc, Deum esperando, idelt, voluntarija, vel voluntarije, confuleto, libere ecum electione agentibus, suosagendi modos relinquit: Sed in ija, quæ voluntati humanæ subiecta sunt.

Bb 4 Ter-

Tertio, & monendum hic venit: Vt Deus naturalites agentibus potentes aliquando eripit naturalem agendi modumitainterdum Diabolus, Deoramen permissente, potenter eripst voluntarium & liberum sgendi modum hominibut, venon folum volunratio & electionis, sed etiam locomoriuano: fint compotes, ve exempla Saulis, Achitophelis, lade & aliocum oftendunt, qui fibl metiphs manus violentas inculerant &c. Agit aurem farhan, non folum efficaciter, pro beneplacita ino in impija, quo ad tragica abruprionein vita: fed etiam quoad peccata &copera pertierla. In his impij voluntatem fathanæ oblequenter & obedienter factunt, & no funt fui inris, potestatis & voluntatis, sed mancipia & captiui fathane, ferni peccati, &ce,

Sient & Ethniel aliquo modo hanc hominis non libertatem fed feruitntem & quali abreptionem in scelera ex occo furore, testan-

sur hisce & similibus di air s

Sed trabit innirum nona ru, alinda, capides 25 Mens alind finadet, video meliora proboga Deteriora fequor & c.

Quadratio pallit, impedit cucus foror. -

Quarto dictum est, homini reliquum esse modum agencii la ijs, quæ rationi subiecta sunt, ita tamen veis per Diabolum sepè impediatur, qui homines crebertime ad enora mia siagicia de la peccatia captiuos ducie.

D. CONRAD. SCHLVSEBLE. 197

In spiritualibus veid & Deum, & verbum, assensam, sidem & salutem nostram concernentibus, homini post lapsam ante couersioné vel regenerationé prorsus nullus reliquus est agendi modus, nullæ vites & facultates convertendi se & credendi, ve supra abunde est ostensum. Hic homo in meta gratia Dei operante, convertente, illuminante, regenerante, accedente, vel donante sidem. Acea correlatione in meta potentia passum, ve passuum subiectum, in quo vel in quodagit Deus per verbum & sacramenta positus est, ve Lutherus loquitur.

Quintò, dum Synetgistæ philosophantus de naturali & voluntaria actione, vel de naturali & voluntario modo agendi, aut vt alias loqui philosophicè solent, de naturaliter & voluntariè agentibus. Nullam præteres aliam actionem vel modum agendi videt nec concedit, vt verba eius vsitata testătur, vhi inquita Non patest medium monstrari inter bes duo. Qui cquid agit aut vaturaliter agus aut liberò. Item: Actio, aut est naturalis aut libera : vel funt tantum duo agendi

wodi, naturali & voluntarius,

Nosverò exverbo Dei docemus: esse etiam supernaturalem vel spiritualem actiosiem, vel modum agendi, cuius mentio sit, non in Aristotele, sed in Propheticis & Apostolicis scriptis, videlicer, cum Spirit, sanctus agit vel operatur in mente, corde & voluntate hominis. Externa quidem per verbum &

Bb 5

6

facraments: Internwautem fus diuinaluce, porentia & efficacia, qua homines per verbu-Spiricu fancto connerfi; immutati vel regemerari agunt in spiritualibus neque naturaliter,neque voluntarie, id eft, voluntari carnall aut animali: Sed foiritualiter voluntate renata & converfa, ex viribus diuinitus per Spir. fanchum coceffis &donatis. Illa actio spiritualis, qua Deus in not agit Metaphylice in faeris literis alias dicitur regeneratio, alias conperfio, alias illuminatio, alias noua creatio, vel cefictio hominis, alias tractio, &c. que est opus & actio Spinicus lanchi in nos pro libera voluntate & electione & efficacia Del. Et non pro libeto amplexu & affenfu, vel repudistione nostra animalis voluntaris. Spisiens fanctusenim per verbum & facramenea, vt Confellio Augustana haber, accendit fidem, vbi, quando, & in quibus vult, Se catera.

Imposibile of fine consonsu fieri connersionem.
Imposible of furentem consentire.

Brgo impossibillo oft connersio surentio & fre-

Respondeo. Distinguo Maiorem, & dico veram esse, si intelligas de absentia omnia
consensus tum innati, tum donati: Sed de
absentia consensus veteris Adami, non est
vera. Homo consentit data diulnitus side,
sed dissenti innata veteris Adami malitia.
Consesso, ait Paulus: sed dicit, secondos bani-

D. CONRAD. SCHLVSSELE. 999

sem nomm vel firitualem; non secundum veterem. Spiras milita legi Dei, come legi peccati. Necesse est, esse consensum, sed est quastia, Vade f An ex veteri Adamo, an ex Deo? Quad sit consensus necessarius, nemo dubitat, sed quastio est avade sit ? Sya nergista respondent, patrim ex nobis, partim ex Deo.

XLIX. Listberani docent : Hominem debere perfeuerare in diffidentia & fremite contra Doum, done

fentiat fevirapi & cogi.

Resp. Impudens est hoc Synergistarum mendacium; Nos enim non negamus, quin Deus nos convertar volentes & intelligentes nó ex veteri Adamo, sed ex luce divinitus ned censa, donato bono velle, per verbum & Spiritum sanctum. Quod autem dicimus, Adamicam voluntatem surere, patetex 7, 129, al Rom. vbi Panins docet, quod etiam post convuersionem, Adamica voluntas surat & fremat cotra legem Dei, & rapiat Paulum sub legem peceati. Iamigitur, si post conversionem; vetus iste Adamus adhuc fremit & surit, cum iam sactus imbecillior & tenuior, mult d magis antea. Aster. 18. dieit Paulus, se conversione, frementem & insanientem centra Christum, & conversione,

L. Speritus fanctus non conservit hominem ve fa. xum & truncam, milet cogitantem & agentem, fed intelligentem, sequencema, pracedure.

Brevolunt a hominis in conner finne for ad Drom,

Resp. Ex hac Synergistarum obiectione patet, cos Synergism a desendere: Si enim homo in ipla conversione, quando iam concreitur, aliquid cogirat & agit, spirituale scilicet: certe cooperatur Spiritui sancto, nec pure passiue convertitur. Si Spir. sanctus pracedit intelligentem, in iplo actu conversionis, certe est & non sit intelligens. Si sequitur homo pracedentem, in conversione, certe non sit, sed est sequensin iplo conversionis actu. Hacratione Lutheri pure passiue omnino condena: ur.

L.I. Confentire vocationi Dei , vel ab es diffentire,

proprie of voluntatie.

Bryo, voluntas beminis merito inter canfas tenner-

Somis recenferur.

Respond. Consentire est voluntaris conmerle, illuminate & regenerate. Dissentire autem volutatis innata vel carnalis proprium eft. Cum in Ecclefia, de canfis fidei vel connersionis dicitur, he tres numerari solent; 2.Spiritu fandlus, et caula efficiens vel autor & dator fidei. 2 Verbum & Sacramenta, vt caufa in strumentalis, vel organa ordinaria, per quæ Spiritus fanctus operatur. 3. Mem & Valuntas, ve materia in qua, vel, subiectum patiens, in operatione Spiritus faucti, vel regeneratione, que iam conuerla per Spiritum lanctum, emplectuntur & applicant promissionem & gratiam propter Christum oblatam, postea menti, voluntati & coedi renato, lemper opus eft auxilio &corroboratione Spiritus fancti

D.CONKAB. SOMEVERERE 401

pertotam vitam. Non enim in hac vita, tam perfecte & absolute regeneramus, vt nullo procsus sit nobis auxilio opus ssed nobis propter carnis repugnantis reliquias, & veteria Adami coromaciam assidue clamandum est; Damine adange nobis side sfer ope infirmitati nostra. Confirma losc Dem qued operatus es in nobis. Qui dedustivelle, da & perficere. Ne inducas nes in tetatione.

Synergittæ recte quidem ponunt, vocem Euangelij & Sacramenta, ve causam instrumentalem, vel organa Spiritus fancti, in eo autem longe errant & gloria Dei detrahunt, quod Spiritum fanctum non finnet elle folam & vnicam causam efficientem, vel donantem fidem, immutantem & regenerantem mentem & voluntatem nostram: fed ponunt tantom, vt adiuuantem caulam, & folummodo mouentem cor & voluntatem Spiritui fancto adiungunt arrende voluntatem animalem, aliquomodo, vel, vr alias loquirur languide & trepide assentientem promissioni diuinæ, cui opus fir, cantum motione, auxilio, corroboratione, melioratione, & non efficaci illaminatione, conucctione, immutatione, resuscitatione, viuificatione. Synergista auxilium & corroborationem Spir. fancti que nos tribuimas iam renatis & connerfis (quibas quoque ijsopus elt/tribuunt Synergiftæ plychicis, carnalibus, nondum connerfis, feu connertendis, aut qui funt in actu, vel potius pallione couerhonis, quibus opus ellelf caci

461 DE STREZGIETTE,

tractione & illuminatione Spiritus Landi, A credere debent. Abique hac, ne feintilla quidem fidei, vel languidus falrem affenfus in homineeft, necesse potest, veconsterillud Scripture: Fidereft pou & denam Dei Siin nobis, velin nostris viribus, & animali voluntate effet aliquid fidei licer languidiffime & firmiffime: tum fides non effet, nec recte dici posset donum & opus Dei, sed augmentum tantum. Si Spiricus fan &us aliquid lacis & fidei in nobis & apud nos innenie; quando nos vult convertere, vt Synerville docent: tum commodius, Spiritum finctum purgatorem & adintorem, quam illuminatorem & autorem lucis & fidei, appellare poterimus. Quoniam autem illuminator, vel lax ipla & donator filei, dicitur in faeris licteris Spiritus lanctus hoc lenlu, ita dicitur, et educeamur, nihilin nobis lucis & fidei effe in spiritualibut, id proficisci & conferrinobis à pacre laminum, & illuminatore, velluce Spirirus, per & propter Christum.

Hincapparet, tres caulas concurrentes in actu conversionis, se undum Synergistarum opinionem positas, non sublistere, nec analogas sidei, & consonas sacræ scripturæesse. Sacræ enim literæ prorsus adimontalsensum voluntati animali, cui Spiritus san cri auxilium situddendum, & soli Spiritui sancto omnis

teliaquir & attribuiti

D. Cobrah Schevelein 407

SEQVVNTVR SCRIPTA ET TRAétatus Autorum libri Concordia. Item VVirtebergensium & aliorum celebrium Theologorum, ac nobilium etiam virorum confessones, de Victorini Strigely, & lohannu Stöffelij Synergia, ex quibus demonstrari potests quidnam homines Py, de semipelagianorum Haresi senserint.

LOCVS DELIBERO ARBITRIO

Status Controuerfix.

H Ominis volunt as quadruplicem babes confidea rationem. Primo confideratur, quali illa fuerit ante bumani generis lapfuni: Socundò, qualis facta fit post lapfum: Terriò, qualis fit ea in homina tam renato: Quartò, qualis futura fis post resureltionem à morsuis.

In controuersia autem de libero arbitrio.

Statu ell santum de bominis voluntate & viribus iseta secundam considerationem: An videlicet, &
quasnam vires, post laplum primocum paren
tum nostrorum, homo non renatus ex se ipso
habeat, & quidem in rebus spiritualibus: An
ille proprijs viribus, antequa per Spiritu Del
fuerit regeneratus, possit sese ad gratiam Del
applicare & preparare: Et num gratiam diuinam (que illi per Spititum sandum, in

verbo Eurogelij & facramentis dininitus inflitutis offertur) accipere & apprehendere valeat.

Affirmatiua.

Syncere dollrina do boc articulo cum immotaregula verbi distini congruent.

Le De hoc negocio ha cett fides, do ctrina & confessio nostra: quod videlicet hominis surellectus & ratio in rebus diujnis procsus sint cæca, nihilque in reb. spiritualibus, proprijs viribus prastate possint. Sic enim scriptum est: animalis bomo nen percipit es que sint spiritus statistis est, con perest intelligere, quis

de foiritualibm examinatur.

11. Credimus, docemus, & confiremur etis: Voluntatem hominis nondum renatam non tantum à Deo esse auersam, verum eriam inimicam Deo factam: Itave homo non renatus tantummodo ea velit & cupiat, ijlq; delectetur, que mala funt, & que voluntati divine repugnant. Scriptum eft enim: Senfus & cogitatio humani cordis in malum prona funt abadolescentiasua. Eralibi: Affectus carnis inimicitia est erga Deum, neque enim legi subijeitur, se ne potest id quidem. Itaque etedimus, quantumabelt, vt corpus mortuum feiplum viuificare atque abiipli corporalem vicam cestituere possic, tantum abesse, ve homo, qui ratione peccati spiritualiter mortinus eft, seipsumin vitam spiritualem renocandi vllam

D.Connad Schlverble 405

vilam facultatem habear. Scriptura enim deir. Cum essemu mertu in percetu, comunissimultanis us in Christo. Itaq; cum res nostre ita habeant, certe er nobismet ipsis, tamquam ex nobis, non sumus idonei, saltem vt aliquid Loni cogitemus, quod vero aliquid præstare valemus id ipsum à Deo est, vt alibi Apostolo testatur.

ILConversionem autem hominis non operatur Dominus fine mediis: Sedad eam efficiendem vti folet Eusgelij prædicatione, & verbi digini anscultatione. Sic enim scriptum At: Enangefron eft poteria Dei ad falutem emni crede. ti. Et alibi: Fider off ex audit n verbi Dei. Et fant vule Dominus, veipfine verbum audiatur, negiad illius prædicationem aures obturétur, quemadmodum Pfaltes regius pracipir: Etverbo Dei prædicato adest præsens Spititus lancius & corda hominum aperit, ve verbo Dei diligenier attendant & connertantur: Quemadmodum de purpuraria illa Lydia in Actis apostolicis legimus. Hoc verd vniuerium lola gra ria & vireure Sp. fancti efficieur. Huius vnius & folius opus est hominis conversio. Si enim Sp. lanctigratianbur, noltru velle & currere. noftru plarare, feminare, & rigare, prorfus fru ftranea funt. Si videlicet ille incrementa non largiatur. Erenim Christus inquit; Smemenibil poteflu farere. Et his quide paucis verbir Chri. stas libero arbitrio omnes vires derogat, omoleque gratiz diuinz afferibit: ne quis coram ipso habeat, de quo glorietur.

Ce

Negatiua.

Reselvo contraria & falfa dollrina.

Repudiamus igitur & damnamus omner, quos iam recitabimus errores, quod cum ver-

bi divini regula non congruent.

I. Reijeimus autem primo delirum philofophorum floicorum dogma, quemadmodu & Manichzorum furorem qui docuerunt, omnia que eueniant necessario fieri & alirer fieri prorsus non posse: Ethowinem omnia coactum facere, etiam es, que in tebus esternis agat, eumq, ad designanda scelera (qualia sunt, libidines vaga, repina, cedes, furta & similla) violenter cogi.

11. Repudiamus etiam crassum illum Pelagianorum errorem, qui asserere non dubirarunt, quod homo proprijs vitibus, sine gratia Spiritus sancti sele ad Deŭ conuertere, Eusngelio Christi credere, legi diuine exanimo parere, & hac ratione peccarorum remissionem ac vitam eternam promereri valeat.

III. Præter has errores reijamus & femipelagianorum falfum dogma, qui docent, hominem proprijs vitibus inchuare fuam conuersionem: Sed absoluere earn, sine Spiritus sancti gratia non posse.

Sed & hæcdogmata, que lam subijciemus,

reprobamus.

1111.Quod homo no renatus, ratione liberi arbitrij, in firmior quide fit, q ve conversionis D. Con R & D. Son L & L. Lop

fine initiú facere atq; pprijs virib. fele ad Dell
connertere, & legi Dei toto corde parere valear. Sed tamé, li Sp. fanctus predicatione verbi Dei fundaméta couer homis iecerit, fuamq;
graris in verbo piacato homini obtulerit, tú
hominis volunteté, proprijs & naturalib. fnis
vuib.nohmhalicerid perexiguum infirmú &
languida admodum fit, ad illam convertione
conferre, cam adinuare, atq; ad cam abfoluédam cooperari polle: hoc videlicet fensientes
quòd homo proprijs viribus fele ad gratiam
applicare, præparare, cam apprehendere, ama
plecti & Euangelio credere valeat.

V. Homisem post regenerationé, legé Del persecté observace atquimplere posse : camq; implerionem esse nostram coram Deo instituion, qua vitam aternam promercamur.

1. Reijeimus etiam damnamusq; Enthufiastarum erroremsqui singunt, Deumimmediare, absq; verbi Dei andicu, & sine sacramentorum viu homines ad se trahere, illuminare, iustificare & saluare.

VII. Eodem locodogma illud habemus, quaffirmat Deŭ in concruone & regeneratione hominis, substanti à & essentiam vetesis Adami, & quidé præcipue anima racionalé pentus abolere, nonamq; anima essentia ex nihilo, in illa couersione & regeneratione creare.

VIII. Reijeim? praterea lios fermanes, litamé cirra declarationé proferatur: q videlices hominis voluntas, ante conversioné in illa coBerhone, denique etiam post connersionemi Spirirui sancto repugnet: & Spirirus san-Etus ijs detut, qui ex propolito & quidem pertinaciter ipsi resistant. Hac enim non recte dicantur. Nam Deus in hominum connersione ex nolétibus volentes facit, & in volentibus habitat: Vt Augustinus loqui solet.

Quod verdad dicta quædameum Patrum, tum Neotericorum quorundam doctorum attinet, verbi gratia, Dem trabit fed relentem trahir : E: hominit ralwetas in connerfione non ell otinfa, fed seit aliquid: Indicamus hac formæfanorom verborum non e Ceanaloga. Afferuntur enim hac dida ad confirmandam falfam opinionem de viribus humani achierijin hominis connertione contra doctrinam, que foli gratiz diuinz id opus attribuit. Ideoque ab ejulmodi fermonibus, quando de couersione hominis ad Deum agitur, abstinendum censemus. Contraautem reclèdocetur. quad Deminus in conversione, per Spiritus fancti motum & operationem ex hominibus repugnantibus&nolentibus, volentes homines faciat : & quod post connersionem in quotidianis pantentic exercitijs hominis renati voluntas non fit otiofa, fed omnibus Spiritus fancti operibus, que ille in nobis efficit cooperetur.

Quod vero D. Lutherus scripsit, hominis volutarem in conversione pure passine se habere: ld rece & dextre est accipiendum, vide-

D. CONNAD. SCHEVSSELE. 409 licet respectu diminæ gratiæin accendendis nouis motibas, hoceft, de cointelligi oportet quando Spiritus, per verbum auditum sut per vium facramentorum hominis volunta. tem apprehendit & segreditur, & connerfionem atque regenerationem in homine operatur. At postquam Spiritus sanctus hociplum iam operatus est atque effecit, hominisque voluntatem sola sua diuina virtute & operatione immutanit arque renoumit, tum renera hominis novailla voluntas in-Arumentum elt & organon Dei Spiritus fan-Ai,vt ea non modo gratiam apprehendat,verum etiam in operibus sequentibus, Spiritul sancto cooperetur.

Relinquentur igitur ante convertionem hominis due tantum caufe ad convertionem efficaces, nimirum Spiritus fanctus & verbum Dei, quod est instrumentum Spiritus fancti, quo connersionem hominis esseit. Hoc verbum homo certè audite debet: Sed vamen vi illud ipsum vera side amplectatur, ld nequaquam suis viribus proprijs, sed sola gratia Dei Spiritus sancti obtinere potest.

DE LIBERO ARBITRIO, SIVÉ

Om de libero arbitrio seu viribus humanis non modò inter nos de Pontificios hactenus controuersum suerit. Verum etiam eadere etiam quidam Augustanz confessionis Theologidisceptarint: Primum omnium quinam controversiz huius, inter Augustanz confessionis Theologos, status sueriz, per-

spicue docebimus.

Quandoquidem homo, ratione liberiatbitrij sui, in quatuor & quidem valde diuersis natibus considerari potest: lam non quatitur, quale sucritipsius arbitrium ante lapsums aut quale id sit post lapsum in rebus externis, que ad hanc vitam spectant: Neque quaritur quale sic illud arbitrium aut quanta ipsius vires etiam in rebus spiritualibus, postquam per Spiritum Dei regeneratus est, & a Dei Spiritu iam regitur: Aut quale liberum arbitrium sit habiturus, quando à mortum resurget.

Sed bic est verm & vniem contrours se status a quid hominis nondum renati intellectus & voluntas in ipsa conuersione & regeneratione ex proprise suis. & post lapsum reliquis vitibus præstare possit. Quando videlicet verbum Dei predicatur, & Dei gratia illi offertut. Hie quæritur, An homo adbane Dei gratiam apprehendendam sesse applicare, eam ampselli & verbendendam sesse applicare, eam ampselli & verbu affentiri possit. Hæc disputatio, iam aliquot & quidem multos annos in Ecclesis quibus dam Augustanæ consessionis inter

Theologos nonnullos fuit agitata.

Veapersenfit aque deceit, quamuis home

proprijs suit viribus legem Dei implere, Deo verè considere, ipsum eimere & diligere sine gratia Spiritus sanctinon possit: Tamen tantum adhue ipsi virium naturalium ante regenerationem reliquum esse, ve aliquo modo se adgratiam Dei apprehendendam preparare, & assentici, insirmè tamen possit. Sed nisi accedat gratia Dei nihil illum qualemeunque assensem præstare posse: Quin potius eum in lucta conscientiæ auxilio Spiritus sancti desticutum succumbere.

Ex altera autem parte Enthusiassa, tum vetern tum recentiores is alteram partem pescantes docuere. Quod Deus hominem sine villo medio aut instrumento creaturarum, hocest, sine externa prædicatione & absque auditiona verbi Dei per Spiritum suum conuertat, & ad salutarem Christi agnitionem adducat.

fineri suguftana confessionis Doctores asseruements. Hominem ex laplu primorum nostrorum parentum, ita penirus corruptum esse, ve in rebus spiritualibus, quæ ad conversionem & salutem nostram spectant, talpa sit, ve dicitur, cæcior: Ita ve verbum Dei prædicatum neque intelligat neque intelligere possir sed illud, verem stultam iudicet. Document etiam, quod homo numquam à le ipso ad Deum appropinquet, sed po-

Vtautem heccontronerlia iuxta verbi Del analogiam piè declaretur, & periplius gratiam decidator, doctrinam, fidem & confelhonem nostram de hocnegocio recitabimus. Credmariginar, quod hominis non renattinrellectus, cor, & voluntas in rebus spiritualibus & divints prorfus mihil intelligere, credere,amplecti, cogitare, velle, inchoare, perficere, agere, operati, aut cooperari pollint. Et affirmamin, hominem ad bonum (vel cogitandum vel faciendam) prorfus corruptum & mortumelle: Ita quidem ve in homiais natura post lapsum & ante regenerationem ne scincillula quidem spiritualium vitium reliqua fie , quibue ille ex fe ad gratiam Del amplectendam preparare se, aut oblatam gratiam apprehendere , aut eius gratia (ex le & per le) capax effe valent. Negemw erem , quod homo fe ad gratiam applicare ant accommodare, aut viribus fuis proprijs aliquid'ad convertionem fisam, vel extoto vel exdimidiavel minima parte, conferre, agere, operari aurecoperari (ex feipfo eamquam exfemetiplo) polite. Sal dicimm com

feriptore: hominem elle peccati fernum: Et quidem mancipium fathanz, à quo sgitatur. Inde adeò naturale libetum arbitrium, ratione corruptarum virium, & naturz fue depranatz, duntarat ad ea, cum cogitanda, tum perficienda valet & efficarelt, que Deo di-

Iplicent & aduerlantue.

Hane piam declarationem & generalem (ad flatumeaus inexordio huius tractationis propositum) responsionem è verbo Dei desampta argumenta, que recitabimus, confirmant. Esti autemnon ignoramus, quod ea sepercisio humane rationis & Philosophie displiceant, tamen nonimus mundi huius peruerissimi sapiétiam coram Deo esse steliciam, & quod de capitibus religionis nostre tantummodo ex verbi divini prescripto & norma situdicandum.

Primà Ech humanaratio seu naturalis intellectus hominis obsentam aliquam notitizipsias scintillulam reliquam habet, quod sit Deus: se particulam aliquam legis tener: Tamen ratio se intellectus hominis non tenati adeo ezca sunt se peruersa, vi etissi ingeniosissimi se doctissimi homines in hoe mundo Enangelion de filio Del, se promissiones diuinas de ziterna salute legant vel andiant: Tamen ea proprijs viribus percipere, intelligere, credere se vera este cognoscere nequeant.

Quin porius quanto diligentius in es re

elaborant, ve spicituales istas res sue mionis cacumine, indagent & comprehendant: Tanto minus intelligunt & credunt : Et ea omnia p stulciria & meris nugis & fabulis habent, donce à Spiritu fancto illuminentur & doceantor. Sic enim feribit Apostolus: Animalu bomo nen percipat ea que funt Spiratus Deix ftultitia enim off illi & non poreff incolligere: quia Biritualiter examinantur. Idem alibt fic ait, Quia to Dei sapientia non cognosit mundu per sapi enciam Deum: plaruit Des per flufertam pradicatiomis falors facere credentes. Et alibi de hominibus imphis & nondum renetis in hane fententiam leribite Genter ambulant in vanitate fenfu fui , tomebris obscuration habentes intellectum, alienati à vita Deiperignerantiam , que ell inillis propter caritatem cordir ipforum. Et Christus inquit. Videntes non rident, & andientes non audiest neque intelliginit. Vobis autem datum ell noffe myfterium regni Dei Er curfus Apoltolusait: Non ell intelligens, non ell requirens Denm. Omnes declinauerunt : Simul engeites fatti fune : Ken eft qui faciat benum , non eft vique ad vaum. Et quidem facea scriotura homitem naturalem in rebus dininis & spititualibus tenebras vocat, & alibi feriptom eft: Luxintenebrie lucer hoc ett, in tenebricolo & excecato mundo qui Deum neque nouit neque curat, & tenebræ eam non comprehéderunt. Quin erism facræ literæ docent , hominem in peccaris non tantum modo languidam & mgroD.Connad. Somevisten. 44, egrotum, verum etiam prorfus mortumana etia.

Sieneigitut homo, qui corporaliter mortuus est, seiplum proprijs viribus praparare aut accommodate non potest, ve viram externam recipiat i sta homo spititualiter in peccatis mortuus, seiplum proprijs viribus ad consequendam spiritualem &cwlestem institiam & vitam praparare, applicare, aut vertere sels non potest; ais per silium Dei à morte peccatis iberetur & viuiscetur.

Scripeura igitur hominis naturalis intelle-Ani, menti, & voluntati omnem amplitudinem, capacitatem & facultatem in rebus fpi ritualibus (ex feipfo & anquam ex femeripfo) aliquid bont & refti cogitandi, intelligendi, Inchoandi, volendi, proponendi, agendi, operandi & cooperandi adimit. Sic enim inquit Apoltolus: Non qued fufficientes fimm copitarea hquid à note quafice naber Sed fufficientes noftra ex Deveft. Omner declinagerunt inquie Paulus. Sermo mem (ait Chrifters) non capit in vobin Tenebra non comprehenderune (leu receperune) luceur, inquit Iosnnes. sumals home (air Apoltolus) non percipie (vel vi gracum vocabulum fignificanter exprimit off gramen capit, non comprebendit) ea quafunt Spirum Der flultitia enim off illi & nen poreft intelligere, de. Multo minus sgitur eiusmodi animalis seu naturalis homo Enangelio verè credere, aut effenniri, & pro verijate agnoscere pocerie.

Senio comi (inquit Apostolosidest naturalis hominis fenfus) inimeitia eft erga Denm, quia lee Dei non subijeitur, ac ne poteft id quidem. Summa, verum elt perpetuoque manebit verum, quod filius Dei inquit : Sine membilporeflis facere. Et Apostolus ait: Dewest, qui operatur in nobis & velle , & perficere , probona voluntate: que feripture dulci flima fententia omnibas pije mentibus, que fcintillulam aliquam & defiderium gratie dinine &vite eterne in cordibus fuis fentiunt, eximism cofolgrionem adfest. Certi enim funt, quod ipfe Deus initium illud veræ pieratis, tanquam fammulam in cordibus inforum accenderit: quodqivelit, quis fidelis ellid quod copit , porro etiam in magna infirmitate, confirmare & divino fuo auxilio iunare, ve in vera fide ad finem vique constantes perfe-

Hac referentur etiam omnes sanctorum precationes, quibus petuint, vt à Deo doceantur, illuminentur & sanctificentur. His enim precibus farentur, quod ea que petunt suis viribus pressare nequeant. Et quidem Dauid in vno duntavat Psalmo decies & amplius otat prointellectu vrdo ctrinam dininam recte capere & discere queat. Tales precatiuncule multe admodum in scriptis Paulinis extant.

Porrò eiulmodi preces & lententia, de ignorantis & impotentia nostra, non ideo literis

teris configura funt, et ad legendum, meliendum atg; meditandum verbum Dei mediores argaremiffiores reddamur: Sed vult Dominus, ve primum Deo oprimo maximo toto pectore grarias agamus, quod nos è tenebris ignorantiz & captiuitate peccati ac morris per filium fuum liberauit, & per baptifmum & Spiritum fanctum regenerauerirarqueilluminauerit. Er postquam Deus per Spiritum fanctum luum initium in baptilino fecit, atque veram Dei agnitionem in cordibusnoftris accendit arque operatus est, affiduis precibus oranduseft, vr per eundem Spiritum fua gracia (per quoridiana exercitiaandiendi vecham Dei) innobis fidem &colestia fun dona fouere, de die in diem confirmare &ad finem vique confernare velit. Nilienim Dominus iple Doctoris & praceptoris officio fungatur : nihil corum que ipfi grata, nobis autem & alije faloraria funt , di-

Deindeverbum Deitestatur hominis nata. ralis non renari inteilectum, cor, & voiuntate inrebus diuinis prorius nonmodo à Deo 4uerla, verum etiam aduerlus Deum adomne malum connersa & penitus depranara effe. Er docent facra litera hominem non elrum infirmű, imbecillem, ineptum & ad bonum (vel cogitandum vel perficiendu)emortoum: Verum eriam per peccatom originis aded pernetfum, veneno peccati infectum

& corruptum effe : vt ex ingenio & natura funcacus firmalus, Deprebellis & inimicus. & ad omnia ea, que Deus odit minimum fit potens, viuns & efficar. Senfor & cognatio (inspait (criptura) in malam tontum prona funt ab adolescentia fua. Pranum ell cor beminus (air leremias) & infratabile : Onu cognoscet islad? Hoe dicium Propherz Apostolas his verbis inrespectation: Senfai carmis inimicitia eft erea Deom. Core (inquit alibi Paulus) concepuiradverfus Spiritum : Spiritus autem aduerfus carneme Hæg emm fibi innicem aduerlantur. Er in ea gram ad Romanos leriplit, licaie: šcimu enim good lex foritualitest, ego antem carnalis, verum datm fib peccato. Er ibidem pott aliquat Seco quaden mo beseft, In carne men non babites benam. Condelector lege Dei fecundum interiorem bominem (qui ex Spiciru fancto genatus est) vides enternalism logem in membru men repugnantem lagi mentir mea , & captinantem me in lage percai, 61.

Si antem in beato Apostolo Paulo & alije renaris hominibus naturale, vel carnale liberum arbitrium etiam post regenerationem legi & voluntatidinina repugnat : Quanto magis ante regenerationem legi & voluntati Deirebellebir & inimicum erie? Er his igiturmanifeltum est (vrinarticulo de peccato originis fusius es rem declaracimus: que ommahoeloev repenta effe volumus Jiberű arbitrium naturalibus fuis vitibus non modò

D. Connad. Schreffffen. 409

nihil ad comerfionem, institut & falutent sum operariaut cooperari, aut Spiritul sum eto (qui homini in Evangelio gratiam Dei & salutem offert) obsequi, credere, aut assenti-ri poste: sed potius, pro insita sua rebelli & contumaci natura Deo & voluntari eius hostilitet repugnare, nisi Spiritu Dei illumineturatque regatur.

Eamob causam sacræ literæ homsnis non renati cot duro lapidi, qui adta ctum non cedat, sed tessitat, item rudi trunco interdum ctiam seræ indomitæ comparant: Non tamen in cam sententiam sic loquuntur, quali homo post lapsim non amplius sit rationalis creaturs: aut quod absque auditu & meditatione verbi diuini ad Deum convertaturs aut quod in rebus externis & civilibus nibil boni aut mali intelligere possi: aut libere a liquid agere vel omittere queat.

Nã (vi D. Lutherm in commentario super Psalmille, ochicit) in civilibm externic rebut, qua advictum parandum & ad hanc vicam enendam pertinent, homo est industrim, ingeniosus, & quidem admodum negotrosus. Sed in spirinualibus & dininic rebut qua ad anima salutem spectant, bomo est instar statuasalus su quam vxer Patriarcha Loth est conversa) imo est sumite trunco & lapadi statua vita caranti, qua neque oculorum, oris, aut vitorum sum sum cordive vsum habet. Homo enim hortendam Dei iram adversus peccatum & ex ea

consequencem mortem neque videt neque egnofeir: Sed ftrenne in carnali fus fecuritate (etiam sciens volensque) pergit & Et dum fibi indulger, animoque lao morem gerit in mille pericals , tandem etiam in eternia morrem & damnationem le præcipitat. Neque ab co, ad interitum, curlu, homo predbus, ad monitionibus, observationibus, minis, obiergationibus, renocari fe patitur: nulla doctrins, nulla conciones apud en locu he bet antequi per Sp. fanctum illuminatur, conertitur & regeneratur. Ad hanc verd Spiriens fancti renouationem nullus lapis, nullus truncus, sed solum homo creatus e ft. Et cam Deus, seuerissimo quidem instillim o tamen suo iudicio lapsos malos Spiritus protfus is eternum à facie sus absecerit: singulari nità. lominus & mera mileratione voluit, vt milerrima bominis natura quantunis corrupta copersonis de graria Dei ac vita aterna rurlas capar particepsque fierer. Non tamen id beneficium homini contingit, ex propriaiphus natureli & efficaci aptitudine aut capacitare. Natura enim hominis contumax eft, rebellis & inimica Deo: Sed hoc homini coneingit ex mera gratia & firefficaci & elementi operatione Sp. fandi. Erhoe ipfum (quod homo per operationem Spiritus fanctiad Deum connerti poreft) vocar D. Lutherus capacitatem : eamque his verbis explicat. Quand patres liberum arbitrium defendent , capacitatem libertatit

berraeu eimpradicant : qued feilices verei potell ad bonum, per gratiam Dei & fieri renera liberem, ad qued creacum ell. Hortun similia etiam Augu-

Rings ad Igijanum feriplit?

Antequam autem homo per Spiritum fari-Aum illuminatur, convertuur, regeneratur, & trahitur ex fele & proprijs naturalibus fuls vicibs in rebus fpicitualibus & ad coverfion & aut regenerationem fuam nihil inchoare, 04 perari, aut cooperari poreft; nec plur, quam lapis, truncus aut limus. Etfi enim homo los comoriuam potentiam feu externa membra regere, verbum Deiaudire, & aliquo modo meditari, quin etiam de co differere poreft (vein Pharifais & hypocritis est videre) ramé id tacitis cogitationibut, ve rem stultam spernie, neque verbo Dei credere poteft. Et hae in parte homo deterior est trunco: quia volaurari dinina, in verbo renelara rebellis eft & inimicus: nili Spir, fanctus in lpfo firefficar, & fidem aliasque Deo probotas virtures etque obedientiam in iplo accendat & opeferue.

Præteres seræ literæ hominis conversonem, sidem in Christum, regenerationem, renoustionem, & omnis quæ ad illam esticaciter inchoandam & absoluenda pertinent, nequaquam humanis viribus naturalis liberi arbitrij, neque ex tôto, neque dimidia ant vlla vel minima ex parte, sed simpliciter soli dininæ operationi & Sp. sancto adsenbunt.

In Da STHEROTETIS

Etineandem sententiam de hoc negoció Apeloria logni folet: Rationem, videlicet , & naturale liberum arbitrium habere alique mede façultatem, pt externam boneflam vitam inflituere poffit: at ve interne beme renafcatut , ipfinig, cer & animus immutentur hoc folim Spiritus faulti opus effe. It Cane is donat intellellum, & cer bominis aperit, rt feripturam intelligat, & verbe Domini attendit. Et hoc modo Christus discipulis suis aperuie scripruram, vi eam intelligerent. De Lydia etiam purpuraria illa, fic feriprum efte Deminicapesuit cer eim, intendere bis, que dicebantur à Panle. Operatur enim Dominus in nobis vtrumque & velle & perficere. Dominus largitur, vt pernirentiam agamus. Et operatur fidem: vt Apostolus ait : Vobit denatum est, yt in eum credati. Donum Deieff tota falus moffra. Et Chri-Aus inquit: Hoc eft open Deivt credatis in eum guens missi ille. Dominus donat cor intelligens, ocules vidétes, & aures audientes, Sp. sandiu est friritus regenerationis & renouationie. Ille aufert durum Lapideum cor: & donat nouum molle & carnenmeer, ve mandetin ipfim parramm: vt iftulia fccipture dictalucis. lenter tellantur. Ille nos creat ad bona opera facienda: Et nos nouss creatures facir. Et ve paucis multa dicamas : Omne denum banum off a Dec. Nemo etiam peteft ad Chriffum venire, wifi pater tranerit eum. Nemo nouit patrem , nife est film renelate veluerit. Neme (inquit Apostolus) potest Christum Dominum appellare , nifi pet Spirium fandlung. Sine me (ais filius Dei) mihil facere potestis. Omnis sufficientia nostra d Des est. Quid (inquit Apostolus) babes, qued um accepistis quid igitur gloriaris, quasi non acceperat Et sanc D. Augustums hoc setipture loco conui ctum se esse fatetur, vi opinionemi, quam antes ea de re fallam conceperat, damnaret. Senserat enim (vi spie loquitus) gratiam Des in es tantum consistere, quod in praconio veritatis Des relantas nobu renelaretur. Vi antem predicato nobis Enangelio consentiremus, nostrum esse proprium d'en nobis esse stem errans, (inquir) cum dicerem nostrum esse credere de vello, Des autem, dare credentibis de volentism facultatem opitand.

Hec doctrina in sacris literis solidissima fundamenta habet, & Augustanæ Confessioni, alijsque scriptis publicis & approbaris, quorum supra mentioné fecimus, planè conformis est: que madmodum dicta, que reci-

tabimus, Inculenter restantur.

In articulo 20. Augustana Confessio hee verba habet: Humana vires sine Spiritusantio plena sunt impis affectibus & sunt imbesiliores, quam ve bona opera possure efficere coram Deo. Ad hac sunt in potestate Diaboli, qui impeliet homines ad varia peccata, ad impias opiniones, ad manifesta scelera. Item, quia per sidem accipitur Sp. sanctus, iam carda renouantur, & induunt nouver affectus, et parere bona opera possur.

Ex his manifest west, quod Augustana Cosessionominia voluntarem in rebus spirituali bus haudquaquam liberam pronuncier: Sed affirmer, hominem esse in Diaboli potestate: Quomodo igitur suis ipse viribus ad Euangelion, aut ad Christum, side apprehenden-

dum, le connertere pollet?

Apologia Confessionis delibero arbitrio ad hane modum docet. Non administ bamans voluntati libertatem. Habet enem bbertatem in operibus & rebus deligendis, quas ratio per fe comprebendit : pateft alique mode efficere iufticiam ciulem : quanquam tanta est vis concupiscentia . & Diabolne, qui ell efficase in impijs, naturam irritat ad varia delitta coc. Et paulo post: Humana cerda funt fine Spisien fancto, fine timore Dei , fine fiducia erga Deum : Igitur funt impia. Porrò arber mala nen peteft ferre bonos fruit w. Es fine fide impossibile est placere Deo. Igitur, etiamfi concedimus libero arbitrio libertatens & facultatem externa legis opera efficiendi: tamen illa firitualia non tribucmus libero arbitrio, feilicet, perè timere Deum, verè credere Des. Namanimalis home, hot elf, bome tantiem naturalibus viriben vreus, non percipit ea que funs Del. Hæc facis clare testantur, quod Apologia humane voluntati nullas vices attribuat, vel bonuminchoandi, vel exfele cooperandi.

Inarticulis Schmulcaldicis lequentes errotes de libero arbitrio reisciuntur: Quod home habeat liberum arbitrium benum apendi & malum omittendi. Et post aliqua: tanquam error, repubatur, cum docetter: ad bona opera facienda gratiam

Sporte w fantti non effe necefferiam.

D. CONRAD. SCHLYSSELE. 429

Præterea in articulis Schmalealdicis hæe leguntur. Er hecpanisentia in Christiana viene ad mortem durat. Luftatur enim gum reliquis peccati in carne per totam vitam : quemadmodum D. Paulin teftatur, fe luctari cum lege membrorum fuerum. Hoc autem non fit proprije viribus , fed Spiritus fancti dono, quad remifionem peccarorum flatem fequitur. Hoc donum quotidie aliquid de reliquiis peccasiexpurpat, & in becincumbit, yt hominem vere mundum & fandum reddat. Hæcverba prorfus nihil de nostra voluntare loquantur : neque dicunt, quod es, etiam in renaris, aliquid ex sele operetur, sed omnia Spiritus sanctidono adicribunt: quod hominem emunder, & de die in diem meliorem & fanctiorem faciat: & ab eo opere vires nostre proprie prorfue excluduntur.

Maior D. Lutheri Catechismus sic habet:
Ilim Carholta Christiana Ecclesia ego quoque
pars sum & membrum: omnium bonierum, qua ipsa
habet particeps & consors: per Spiritum sanctum
enim ad eam communismem calestium bonorum introductu & Ecclesia sum insertus: hoc videlicet medio, quod verbum Dei audini & adhuc audio; hoc enim initium est, per quod aditus ad Ecclesiam Dei nobu patet.

Antequamenim (inquit Lutherus in Catechisma) in Ecclesiam Christi introducti summ vibsima Diaboli mancipia eramm: quippe qui de Deo & Christombil noneramm: Spiritus sanctus autem manet cum sancta Ecclesia Catholica ad nonissumum ravetur in decende es propagando Dei verbo: per quod ipse sanctissectionem nostram operatur es promoner, ve de die in diem persecumin es in side confirmement, acque in serenda bonis sidei fruitibus, quoi ipse esseu, progressias subinde museres saciamus: in bis omnibus qua iam e Catechismo recitaulmus, liberi nostri arbitris, aut cooperationis nostra, ne uno quidem verbulo sis mentio: sed omnia Spiritui sanctoattribuuntur: quod videlicer nos per Ministerium verbi in Ecclessam Dei introducat, in qua nos sanctiscer & esseia juta con side & in bonis

operibus proficiamus.

Quamuis autem renati, etiam in hac vita, eo vique progrediantur, ve bonum velint, coque delectentur, & beneagere, arque in pictate proficere studeant: tamen hocipsum, (ve paulo ante dictum est) non à nostra voluntate, aut à viribus nostris proficilcitur : Sed Spiritus fandius (ve Panius iple de nacreloquitut) operatur in nobis & velle & perficere. Quéadmodum eriam alibi Apostolus hoc opus foli Deo cubuit, cum inquit: Ipfine enim fames factura, creati in Chrifto lefu, in operibus bonse, qua preparanit Deus, vt in illis ambalentus. In Minore Cetechismo D. Lutherus, piz san azque memoriæ, libero nostro arbitrio prorsos nihil virium tribuit, quibus le homo ad lustitiam preparare, aut eam querere posset Contrà verò docet, hominem excecutum & capti-

Posteaverò, in commentario illo præclaro, quem m Genesia scripsir (præcipuè in explicatione 26. capità) eandem reperiuit &
declaratit. Eo loco etiam alias quasdam peculiares ab Erasmo motas disputationes (verbi
gratia, de absoluta necessitate) atrigit: Et
quomodo ea intelligi & accipi velit contra
omnes sinistras suspiciones & corruptelas,
pia explicatione bene muniust. Ea hic repetità esse volumus: Et vt diligenter legantut atque expendantur, omnes hortamur.

Quare non rectè & syncere docetur, enm fingitur hominem adhuc tantum habere virium, vi Euaugelió fide ample Ai, eoq; sese consolari cupiat: Et hoc modo humanam voluntatem in conuer fione aliquo modo cooperati. Hec enim salsa opialo sacrosan A e seriptu-

Dd 4 cm

428 DE STREEGIETTE

sz.piz Augustanz confessioni, eiuldem apologiz, Schmalealdieis acticulis, Majori & Minori Catechismis Lutheri, & alijs hum excellentismi & divinitus illuminati Theolo-

geferiptis repugnat.

Non ignoramus autem, & Enthuliaftas & Epicureos pia hac, de imporentia & malitia naturalis liberi arbitrij doctrina, (quacómerho & regeneratio nottra foli Deo, neguaquam aurem nostris viribus tribuitur Jimpie, rurpiter & maligne aboti. Et multi impijsillorum sermonibus offents arque depranati, dillolati&feri fiūt,arq; omnia pietatis exercitia, orationé, licra lectioné, plus meditationes, remiffe tractat aut prius negliguntiac dicunt, quandoquide pprijs suis naturalibe viribe ed Deum sele convertere nequesnt, porreduros fe in illa sua daersos Deum contumacia; sut expedaturos, donec à Deo violenter & contra fuam ipforum voluntarem conuentaeur. Er cum in hisce spiritualibus rebus nullam agendi facultatem habeant: Sed totum illud convertionis negocium solius Spiricus sancti operatio sit, negant se porrd verbum Deivel audituros vel lecturos, aut Sacramento viuros, fed expectare velle, donec iphs Deus immediate contrus dona soa infundat, vt renera in leiplis fentire & experientia ipla certiores fieri possint, le à Deo conversos

Alij verd , ve infirme & permiberemen-

D. CONRAD. SCHLYSSELE. 419

res, non latis reclè intellects pia nostra do-Arina de libero arbittio, sortasse in tristes has cogitationes & periculosam dubitationem incidere possent: an sint à Deo electi: Er an Deus dona illa per Spiritum sanctum in ipsis operari velit; præsertim cum in cordibus suis no adeò sirmam, & slagrantem sidem, prompramque obedientiam sed solummodo meras instruitates, milerias & angustias sentiant.

Eas ob causas (ne vel ad dextram vel ad sinistram quisquam nimium declinet) portò è verbo Dei docebimus: quomodo homo ad Deum connertarur: quibus medijs (videlicet per verbum vocale & per sacramenta) Spisitus sanctus in nobis esticax sir, & veram pœnitus sanctus in nobis esticax sir, & veram pœnitentiam, sidem, nouasque Spirituales vites ac facultares ad bene agendum, in cordibus nostris operari & largiri velit: Et quéadmodum nos erga, oblata illa media gerere & ijs quomodo vti debeamus.

Non est voluntas Dei, vt quisquam perent; sed vult yt omnes homines ad ipsum convertantes & atternam salutem consequantus. Vino ego (inquit Dominus) no lo mortem peccasoris, sed ve convertatur & rivat. Sic enim Deus disk xit mundum yt filium suum vnigenitum dares; vt omnis qui in eum grediderit, mon perent, sed habent vitam aternam.

Propterea Deus optimus maximus pro sua inessabili bonitate & elementia curar, vt & ipsius dittina & immota lex & mirădum con-

Dds

filium ipfius, deliberatione noffrafandum videlicer Enangelion (quod folum falurem rebus no.lris desperais adsert) de eterno filio fao falustore & redemptore nostro lefu Christo, publiceannuncientur. Es Eusngelij prædicatione æternam Ecclesiam sibi è genete hamano colligit: Et in homianni men tibus veram pænitentiam, agnitionem pecestorum & fidem veram in filium Dei lefum Christum operatur. Et visum est Deo per hoc medium & non alio modo, nimirum per verbum funm cum id vel anditar, vellegirur, & per facramentorum legitimum vium homines ad eternam falutem vocare, adfe trahere, connertere, regenerare & fanctificare. Duis in Deifapientis (inquit Apostolas) men cograuit mindu per faplentiam Deum: Placait Des per Aufritiam pradicationis faluis facere credentes. Mitte (inquit Apostolus Cornelio) in leppes, de accerfe Simonem, qui reguentinatur Petrus, qui doquetar ribi verbe, in queben falure eris en , & vuium fedemmenne. Fides eft ex anden (inquit Apoftolus) andiem aitem per ver bum Dei. Sandifica ess in veritate tua (orat Christus pro Ecclesia) verbum tumm oft veritar, &c. Ore antem pro ijs etiam qui per fermenem ipforum in me fant credicuri. Each ob confam æternus Deus pater eceleftis celitus defilio suo dilecto & de omnibus, qui ipsius nomine printentiam & remillionem peccagorum prædicant, clamat. Huncandite.

Hane verbi Dei prædicationem audite

D. CONRAD. SCHIVERED. 431 oportet omnes, qui eterni falutem confequi cupiunt. Prædicatio enim verbi Dei & eiufdem anscultatio sunt Sp. fanctiinstrumenta, cu quibus, & per que ellicaciteragere & homines ad Deum convertere, atque in iplis &

velle & perficere operari decreuit.

Hoc Dei verbum homo, etiam nondum ad Deum connersus, nec renatus, externis auribus audire, aut legere porelt. In emimodionim externis rebus home adhuc etiam post lapfom aliquo modo liberum arbitrium habettyt in iplias porestare fir, ad cetus publicos Ecclesiasticos accedere, verbum Dei audire, vel non audire.

Perhoc medium few instrumentum, predicationem nimirum & auditionem verbi Deus operatur: Emollit corda nostra, trahitque hominem : vt ex concionibus legis & peccara fua & fram Dei agnofcat, & veros terrores arque contritionem in corde suo fentiat. Er per annunciationem ac medirationem Euangelij de gratuita & clemenriffima peceatorum remissione in Christo scintillula sidei in corde ipsius accenditur, vt remissionem peccatorum propter Chriftum amplectatur, & sele promissione Euangelij erigat : Et hoe modo Spiritus fan-Aus, qui hæc omnia operatur, in corda credentium mittitur.

Ethautem verumqi tum cocionstoris plamre & rigare, tu auditoris currere & velle fru-

Accomning ellent, neg; conversio sequeretur, nifi Spiritus fan chi virtus & operatio accederet: qui per verbum prædicatum & auditum corda illuminat & convertit, ve homines verbo credere & assentiri possint tramen neg; concionator neque auditor de hac Spiritus fanctigratia & operatione dubitent. porius vrerque certo sciat, si verbum Dei, inxtamandatum & volutatem Dei pure & fyncerè prædicatum fuerit, & homines diligenter & ferio aufcultamerint, illudque meditati fuerint, certiffime Dominum gratia fus prefentemadeffe, &largiries, vtpan'd ante didumest, que homo alias sais proprijs viribus neque accipere neque dare poteft. De præfentia enim, operatione & donis Spiritus fan-Ainon semper ex sensu (quomodo videlicet & quando in corde sentiuntur) judicari debet aut poteft: Sed quia hæc fæpe multiplici infirmirare contecta funt , ex promissione verbi Dei certo statuere debemus, quod verbum Dei prædicatum & auditum reuera fit ministerium & organon Spititus sandi, per quod in cordibus nostris efficar est & operatur.

At si homo quispiam neque verbum Dei audire neque legere velit, sed potius ministerium verbi & ecclesiam Dei contemuat & in peccatis suis pereatris neque ex aterna Dei pradestinatione quicquam consolationis capere, neque misericordiam apud Deum con-

lequi

D. CONRAB. SCHLVSSELE

fequi potelt, Christus enim, in quo electi sumus, omnibus hominibus elementiam suam in verbo & sacramentis offert, & serio vult, ve verbum illud audiatur, ac promisit, vicamque dus aut tres in nomine eius congregati suerint, & verbum eius pietrastamermt, ibi se mondio ipserum alsuturum.

Quare cum homo profanus instrumenta seu media Spirirus sancti contemnit, neque verbum Dei audire vult, non sicilli iniuria si a Spiriru sancto non illuminerur, sed in tenebris insidelitatis suæ relinquatur, & pereate De hac re sic scriptum extate Queries (inquit Christus) volui congregare siles sues, quemedmedum gallina congregar pullos suos sub alas, en noinsti

Echquis reculationis & tebellionis cattone recte etiam dici potelt, hominem non elle lapidem, aut truncum. Lapis enim aur truncus non reluctatur ei, à quo mouetur: led neque intelligit, aut fentit, quid fecum agaturs ficut homo non renatus Deo sua volútare reluctatur, donecad Dominum conversus fuerit. Erverom quidem eft, quod homo, etiam ante couerhonem fit creatura rationalis, que intellectum & voluntatem habeat: (intelle-Aum antem non in rebus divinis, & voluntatem, non vealiquid boni & fani velit:) fed tamenadeonverhonem fuam, (vt fæpe iam eft dichum) prorfus nihil coferre potest. Er hacin parte multo est deterior lapide aut truncos quia repugnat verbo & voluntati Dei, dones

Deus eum à morte peccati resulcitet, illums net atque renouer. Ets autem Dominus hominem nou cogit, vt conuerratur: (qui enim semper Spiritui sancto resistut, & veritatiagnite perseuerantes tepugnant: quod S. Scephanus induratis sudzis tribuit, hi non convertuntus) attamen trahit Deus hominem, quem couertere decrevit. Sic ast eum trahit, vt ex intellectu cæcato illuminatus siat intellectus, & ex rebelli voluntare siar prompta & obediens voluntas: Et hoc ipsum scriptura rocat, manuscertire et.

Eam ob caufem etiam non rece dicitut. hominem in rebus spirirnalibus habere medum agendi aliquid, quod fic bonum & falurate. Cum enim homo ante convertionem in pecestis mortuus fit: non potell in iplo aliqua vis ad bene agendum, in rehus spiritualibus, inelle: Itaque non habet modum agendi leu operandi diquid in rebus dininis. Quando verò de eo agitur, quomodo Deus in homine operetur, verum quidem eft, quod Dem alium modum agendi habeat in homine, vepote in creaturarationali : Etalium modum in alia aliqua irrationali creatura, vel in lapide aut truneo: nihilominus ea de causa homini ante conversionem suam modus agendi aliquid boni in rebus dininis tribui non potest. Quando verd iam homo est couerfus & illu-

D. Connad Schevesten 44

minatus, elusque voluntas renouara est: tunc homo pule lenum, quatenus renatus & nouns homoeft: Erlege Dei delectatur, fecundum interiorem hominem. Et in posterum tanrum boni & tam din bonum operatur, quantum & quam diu à fpiritu Dei impellitur: Si. ent D. Paulus nie: Qui firita Dei aguntur, bi fent fily Dei. Hacautemagitatio Spiritus fancti nonelt coactio, led homo conversus sponre bonum operatur, quemadmodum Donid inquit: Post victoriam tuam popular tum tibs pontanen offeret. Et tamen fimul, etiam in renatis lucta carnis & Spiritus reliqua manet, de qua Paulus ait : Deletter lege Dei fecendon interiorem bominem : pides autem alians legem in membris meis , tepagnantem legi menen men, & captiuentem me in lege peccats, que eft in membru men. Et ibidem: Sernio igicur mente legi Dei, carne verolegi peccati. Et ad Galatas inquit: Caro concupifeit aduerfm fornum ; Spiritus autem aduerfie carnem. Hac enius fibb innicem aduerfancur : vt nen quecunque vulti, illa faciato. Ex his confequitur, quamprimum Spiritus fanctus per verbum & facramenta opua sum regenerationis & renoustionis in nobisinchoanit, quod reuera tune per virtutem Spiritus fancti cooperari pollimus ac debeamus; quamuis multa adhuc infirmitas concurrat. Hocverdipfum, quod cooperamur non ex nofteiscarnalibus & naruralibus viribus eft, fed ex nouis illis viribus & donis, que

Spiritus fanctus in connertione in nobis in chozuit. In quam fententiam D. Panlusezpre fis verbis grauiter hortatur, ve carena, ne tanguam Dei cooperarij fruftra Dei gratiani acceperimm. Quod tamen sie & non alicer intelligendument: hominem ism conversum cantum arque tamdiu bene operati, quantum & quamdiu à Deo per Spititum fan dum duci. tor, regirar, & gubernatur. Quamprimum enim Dominus clementem fuam manum ab ipfo retraheret, homo quidem ne ad minima momentum in obedientia divina perseueras re pollet. Si quis verò Pauli dictum in ea fententia accipere veller, quali homo connerius yua cum Spiritu fancto co modo cooperare. tur, quemadmodum duo equi fimul vas enrrum trahunt, equidem hoc citra veriratis diulne ischuram cocedi handquaquam pollet.

Quapropter ingens discrimen est inter homines baptizatos & non baptizatos. Cum enim, iusta Pauli doctinam, omne qui baptizata si sue, christumindaerint, è reura sint renati. Habent illiam liberatum arbitrium: hoc est, rurs su liberari sum: vt Christus testatur. Vnde eriam, non modo verbum Dei audiunt, verurs etiam licet non sine multa instrmitate, eidem assentiri & side amplecti possunt. Cum enim in bac vita tantum primitias Spiritus acceperimus, & regeneratio in nobis nondum sit absoluta, sed solum modo inchoata: manet perpetus quedam lucta inter carnem & Spittum

D. CONNAD. SCHEVSTREE 417

Hrum eriam in electis & verè renatis hominia bas, Er guldem non modo inter Christianos magnum discrimen deprehenditar: quorum hie infirmus, ille robuftus eft Spicitu: Veruma eriam hane diversitatem quilibet Christianus in semetiplo animaduertere potest, le nune quidem excello animo elle, dead omnia virture foiritus pararum promptumq;, núc verò paruo & abiecto: Et iam quidem charitate ardere, firmula fide & spe effe, post verò frigere. & imbecillitarem suam sentire. Cum vero homines baptizati cotra conscientis aliquid patrarint, & peccato in mortali suo corpore dominium concellerint, atq; ita Sp. fanctum In feiplis contriftatint & excusserint, non o. puseit quidem vt rebaptizentur! necesse est autem, ve rurlus convertantur, de qua re lepa alias dictom eft.

Hoc enim certifilmű est in vera conversone immutationé, renouationem & mot û sieri opottete in hominis intelle &u., voluntare & corde. Vt nimirű hominis mens peccata agno scat, ira Dei metuat, à peccato sese auertat, pa missioné gratiz in Christo agnoscat & apprehendat, pras cogitationes animo agitet, bonú propositű habeat, atq; diligentiam in moriba suis regendis adhibeat, & cotra carné pugneta Vbi enim nihil horú sit, ibi procul dubio eriá non est vera ad Deű conversio. Si aŭr que stio sit de causa essiciente, hoc est, quisnam hæc in hobis opere cur, ynde homo hoc ipesi habeat,

& quomodoid colequi pollit; hec pladoctrina oftendit horu bonorum fontem hoe videlicet modo. Cum naturales hominis vires ad verain conversionem nihil coferre, aut quiequam adiumétiadferce possint: Deus ine ffabili bonitate & milericordia nos preuenitiEs Enangelion (per quod Spiritus fanctus conuerfionem & renouationem in nobis operari vult)annunciari curat: Et per verbisui prædi. cationem & meditationem, fidem, aliafque pietatis virtures în nobisaccedit : Ita quidem ve hæcomnia folius Spir. fancti dona fine arque operationes. Quin etiam hæc fincera do-Orina oftendir nobis media, per qua Spiritus functus hee, que diximus, in nobis vultinchoare & efficere: Er monet, quomodo has dona conferuentur, confirmentur & augeantur: Et hortatut, ve gratiam illam dininam 36 frustra acceperimos: Sed vt dona illa exerceamur, cogicantes quam grave fit peccatum,tales Spiritus fan di operationes impedire, aut illis reliftere.

Ex hac folida totius doctrinæ de libero arbitrio explicatione de quæstionibus illis, qua fam multis annis in ecclesijs quibusdam Augustane confessionis agitate sunt, iudicari portest. Verbi gratia: quod quæstitum suit: An homo ante, in, rel post connersionem Spiritus santieropugnet? Vel pare passine se babeat? An homo connertenter ve trancus? An Spiritus santius dessu repagnanti-

D. Connab. Scheveilla 435

Mae arque huinsmodi multa; intra recitatam piam nostram de hoe articulo doctfins; facile dijudicari & corraria falsa dogmata ag-

nosci, redargui, atque reijci possunt.

Manichæorum furores; qui asseruerunt: Omnia que siunt, necessario sieri, & qui dem eo, quo siunt, & non alio modo: Et hominem conctum omnis facere. Et quod homo eriam in externis nullam omnino libertarem (ad externam ciuilem iustitiam & disciplinam honestam præstandam & ad vitanda externa peccata & slagitia) habeat: aut, quod hominis voluntas ad externa scelera, libidines, rapinas, cædes, & c. violenter cogetur.

11. Reijeimus etiam crassum illum Pelagianorum errorem, quod liberum arbitrium ex proprijs naturalibus vitibus sine Spiritu sancto sele ad Deum connertere, Euangelio credere, legem Dei etiam toto corde implere, atque hac libera & spontanea sua obedientia remissionem peccarorum & vitam eterna-a

prometeri pollit.

111. Reprobamus przeerea Papistarum & Scholasticorum errorem, quialiquanto subtilius falsam opinionem suam proposuerunt. Hi docuerunt, quod homo naturalibus suis viribus initium ad agendum bonum & ad conuersonem suam facere possicifed quia infirmior sit, quam yt bene ccepta perficere quest Spiritum sancum illa que naturalibus

proprijs viribus inchoata erant adiquase &

IIII. Repudiamus & Synergiftaru dogma: qui fingunt, hominem in rebus spiritualibus non prorfusad bonum elle emortuum, fed tantum grauiter vulneratum & semimortua effe. Etafferunt, quamuis liberum arbitrium infirmius fit, quam vt initium facere & feiplum proprijs viribus ad Deum conservere & legi Dei toto corde obedire possir: ramen fi Spiritus lanctus convertionem inchoet, & nos per Euangelium vocet, gratiam fuam, remissionem peccatorum & vitam zternam nobis offerat, tune liberum arbitrium proprijs suis naturalibus vicibus Deo occurrere, & aliquomodo (aliquid faltem, etf parum & languide) ad conversionem suam conferre, cam adiquare, cooperari, sese ad grariam præparare & applicare, eam apprehendere, amplecti, Euangelio credere, & quidem in continuacione & conferuatione huius operis proprije suis viribus vna cum Spiritu sancto cooperari posse.

Contra hune errorem supra suculenter demonstratum est, quod facultas applicandi se ad gratiam non expaturalibus proptija vitibus, sed ex sola Spiritus sancii operatione

promanet.

V. Reseimus etiam Pontificum & Monachorum doctrinam: quod homo postquam regeneratus est, legem Dei in hac vita perfeD. COHRAD. Se II LV 882 LB. 441 Reimplere pollit: Et quod per hanc impletionem legis coram Deoinstificetur & vitam

eternam promereatur.

VI Ab altera parte magna seueritate & pio zelo redarguendi sunt Enthusiast e, neque in Ecclesia Dei ferendi: qui somniant, Deum sine omnibus medi js, sine auditione verbi Dei & sine vsu sacramentorum hominem trahere, illuminare, sanctificare & saluum facere.

fingunt: Deum in conversione & regeneratione nouum cor, atque adeo nouum hominem ita creare, vt veteris Adami substantia &
essentia (præsertim verd anima rationalis)
penitus aboleatur, & noua anim æssentia ex
nihilo creetur. Hunc errorem expresse resutat B. Augustimu in explicatione Psalmi 25. quo loco dictum Pauli: Deponite veterem hominem, &c.
adsert & interpretatur hisce verbis. Ne aliqui
arbitretur, deponendam esse aliquam substantiam, expassit, qui desses, deponite veterem hominem & induite nouum, &c. Cum dicit in consequentibus, quapropter deponentes mendacium, loquimini veritatem. Eece boc est deponere veterem hominem, & inducre noumm.

VIII. Repudiamus etiam sequentes loquédi formas, si quis ijs citra declaration é veatur: quod hominis voluntas ante conucrsionem in ipla conversione & post conversionem Spiritui sancto repugnet: Et quod Spiritus sanctus deturips sepugnantibus.

c e E

Ex ex enim, quam panloante recitatimus. explicatione manifeltum eft, vbi per Spiritum San Aum in hominis intellecto, voluntate & corde prorius nulla fie immutatio ad bonum, & homo promiffioni dining fidem non adhiber, & a Deonon ad accipiendam gratiam præpararur, sed totus verbo Dei repugnat, quod ibi nulla fiar connectior negretiam hac quidem ratione fieri possit. Conversio enim hominis ralis est immutatio per operationem Splritus fancti in hominis intellectu, voluntate & corde, qua homo(operatione videlices Spiritus fancti) potest oblatam grafiam appre hendere. Et quidem omnes illi, qui operationi & motibus Spiritus lancti (que per verbum fiunt) contumacitet & perfeueranter repogmant, non accipiunt , fed contriftant & amit. tunt Spiritum fandum.

Manet quidem etiam în renatis rebellio quædam, euius îcriptura mentionem facit: quod nimirum, caro concupițiit aduerfus Spiritum, quod carnales concupifcentia aduerfus animam militum: Et quod len illain membris legimentis reposense.

Homo autem non renatus, Deo prorins rebellisest, & cotus est seruus peccari. Renatus verò desectatur lege Dei secundum interiorem huminem. Videt autem nihilominus in mébrissuis legem peccati, que legi mentis repugnat. Quare mente quidé seruit legi Dei, carne verò legi peccati. Ad húc modum vera

D. CONNAB. Sentvsenta. 445 de hoc negocio sententia solide, perspicue &

dextrè declaranda & docenda eft.

Quod verò attiner ad phrases & dicta Chryfoltomi & Bafilij: Trabie Dens: fed volent em trabite Tantum velle & Dem prasccurrit. Item, quod attinet ad doctorum scholasticorum & pontificiorum dictura : Hominu voluntas in connerficate non eft occofa ve ermem: fed agit aliquid, &c. Quia dicta illa pro confirmando naturali libero arbitrio in conversione hominis, cotra doctrinam gratiz Dei originaliter à primis authoribus introducta funt: Exproposita declarationemanifelte apparet, formæ lanorum verboru ea non effeanaloga, sed cum illa pugnare: Erideireo cum de conversione ad Deum agitur merito viranda esse. Conuersio emm corrupte noftre nature (que reuera mihil alindeft, quam einsdem resuscitatioà spirituali morre) omnino solius Dei opus est: ficut etiam refuscitatio in corporali carnis resurrectione soli Deo est rribuenda : quemadmodum supra perspicue id explicatum, & solidis seripture facre testimonijs demon-Ararum eft.

Quomodo vero Dominus in convertione ex rebellibus & nolentibus hominibus, quos per Spiritum fanctum ad oblequium fuum trahit, volentes & promptos faciat: Et quod post hominis conversionem voluntas iam renata in quoti dianis penitentie exercitijs non fat oclosa fed in omnibus operib. Spiritus fin-

Ai(que ille per nos efficit) cooperetur, supra

fatis peripicue elt declaratum,

Et quando D. Lutherus affirmat, & m conner front fug mete pafine feft habere. Cette no fencit, quod conversio ablq; prædicatione &c auditione verbi Dei fiat: nen hecita accipi voluit, quali in convertione per Spiritum fandum prorfus nulli noui motus in nobis excitentur, nequevila spiritualis operatio in nobis inchoteur; Sed hoc voluit D. Lutherus, hominem ex le iploaut naturalibus suis viribus, non polle aliquid conferre, vel adinmentom adferre ad from convertionem : Er quod hominis convertio non tantum ex parte, fed tota prorfus fit operatio, donum & opus folius Spiritus lan di, qui eam virtule & potentia fus, per verbum, (in incellectu, corde & vo luntate hominis tanquam in subie do patiente) efficiat atque operetur. Quod tamen non co modo fit, quali cum statua e lapide formatur, aut beillum in ceram imprimitur: que ceraneg; sensum neg; voluntarem habet: sed eo modo hominis immutationem & renoustionem fierieredimus, quem fatis luculenter supra explicuimus.

Quandoquidem etiam iquentus in scholis, doctrina illa de tribus causis efficientibus co-currentibus in conversione hominis non renati, vehementet petturbata est, dum disputatum sult, quomodo illa (verbum videlicet, pradicatum & anditum, Spiritus sanctus

& hq-

D. CONRAD SCHLYSTER 449 A hominis voluntas) concurrent e denno re-petitum volumus ex supra posita explicatio-.. ne, good convertiond Deam fit folius Sp.fan-Ai opus, qui solus est egregius ille artifer. hæe in nobis efficiens": interim tamen prædicatione & auditu verbi fui (tanquam ordinario & legitimo medio feu Instrumento fuo veitur. Hominis autem nondum rena. ti intellectus & voluntas tantum funt fubiedum converrendum : Sunt enim hominis spiritualiter mortui, intelleaus & voluntas. in quo homine Spiritus fanctus convertionem or renovationem operatur. Ad hocautem opus efficiendum hominis converrendi voluntas nihil confert, sed patitur, ve Deus in ipla operetur, donec regeneretur. Postea vero in alijs sequentibus bonis operibus Spiritui fancto cooperatur, ea faciens, que Deo grata funt : co modo, qui iam à nobis in

hoc feripto abundo fatis est de-

346

Vorrede/an den Christlichen Lefer.

Jese nachfolgende schriffren i Christinder lieber Lefer i werden dir darumbi durch den bruck mitgetheilt i daß du

darauf verfteben mogeft.

Bum Ersten! Was nun mehr die Wirrenbergischen herrn Theologen sond jhr Gnediger
Fürst und Hert ic. von des Vickorini Synergia vin handlunge halren. Auch was dieselbigen von ihme sals den sie zuwor (ohne zweissel) für einen trewens auffrichtigen Theologen gehalten hertes gedeneten sond andern zuwerstehen geben miss sen Breylich diesessbaß er jren sielfsben sie wol mennend shres verhoffens su ertserunge der warheit sind stifftung Cheistlicher einigkeit aus gewender nur gefährlich und dahin angenomens daß er darunter seine ehre suchen sond seinen sund einmal wie das ander ein Synergist sein vund bleiben fündte.

Jum anderni Wie forglich es fen imit folde Leuten in handeln i do tein Candor, Sondern winter den glatten schmeichelworten vinnd geberden iniches denn einel Füchsischer beerug vind falsch ben jufinden ift. Jadafi du auch sehe tonest wie es jugerhaten pflegt i wo man nach postitischer weißhete in den Religions sachen imit solcher vergleichung ein fried oder amnistian mache will daß man die jerhumb nit richtigiend

aufdrücklich verwirffe i die fo geitreet nicht jur Menocotion brenget / Conbern verfchonet ibet daß fie allein ben der ABete ber ehren bleibe bilffe ihn verfleiftern / vermenteln und femücken, vfi left ihn fo viel lufte / baf fie nicht mit ben worren ber fdriffe von fachen reden burffen ! Gonbern Di fiejregefehrliche meifegurebe und mort fo auff fdrauben geftelt/mit einem gefchmuctee fcbein! vand gimtider deurunge ires gefallens behalten mogen. Da tanes nicht wol anders junchen ben wie es gehet | wenn ein unfürfichtiger Argel eine faulemunden nit junot wel gereiniger / fonbern oben bin mir gelinden pflaftern jugeheilet harido muß boch endlich ber fchaben wiber aufftres den wnd vbel erger werden. Dif gefchid ejentin Diefem bandel auch /ond ift wol jubeforgen / baß es noch viel erger geschehen merbe.

Bum britten / Daß bu auß biefen fdrifften verfieheit / wie wenig hoffnung von Biererino fein tonne / daß er von feinem gribumb vnd De lagianifche Synergia imermehr werde ablaffen. Denn ob er wol durch hochermelten Gurffen vil Die Deren Theologe vermahner wird feine smep. feihaffeigered falue gulaffent wit die rechte mabre mennung mit flaren verffenblichen worte nach are ond gewonbeit der feriffe i an betag mathel barauf die Rirche verfteben und richten tonnet bağ er vom Frenen willen nicht anders halte! aleubeund lehre bei bie Bonliche Geriffe mit bringer i Go wil er bod biefem tremen Chrift. lichen rabes nichtalein nicht folgen / Genbern

that sweetile darmider/ Eins/ be er vber folder sermabnung sornig wird/ Calimmirer pnb beur set fie auffe eraefte / end gibt den quien Derin fould baf fie'als feinde miber ihn banblen und ibn mit ontragliden Inturien belaben / Dag man feben fol/ baf er vom Beiff gerricben wirb! ber die Brubertiden vermabnung nicht leiden fan. Bum andern / fo gebencter er feine smeif. felhafftige / vngemiffe vnnd gefehrliche reben feines weges mendern / fondern veribeidiget fiel befconer vand bebulffe no mie ben rebenibie et aus G. Augustint fdrifften jufamen gefucht hat / Die er femes gefallens in feiner Synergia brauchen tonne / Bingeachtet Erflich befi baß man aus G. Angustino andere flarere und fole be Gpride/bie nad art/vnb mit ben worte bet beiligen Schriffe von dem libero arbitriore ben fangleben f vnnb bagegen fürbringen fant Darnad auch beff baß funder zweiffel G. Zu. auffin mo er in folden fall wie jegund Bictori. nus i fo freundlich vnnd Bruderlich bermabnet worden mere i mit ichaben und vurnhe der Kire den / fo balbitarria feine reden / ale jest er thut! nicht pertheidige baben murde Endlich auch ongeachter beffen / baß man bennoch nicht mebe auff ben morten ber Denfchen f ober beralten Eerer / benn auff den rechten grund ber beiligen Schriffe / und berfetben worten besteben/ bnnd bleiben muß / Denn wir je auff ben grund ber Propheten und Aposteln erbawer feind, und wie 6 Perrus fagt Wer do redet/berrebeals Bote NE mort. 2um

D. CONNAB. SCHEVESTER 449

Jum Bierbiens Daß bu ferner Christlicher Lefer sehest. Wede ein sehendlicher heuchter Bie etorinus sen / Derin feiner Borrede voer den Pfalter schreibe darff (welche auch hie angezoge wird) daß er alle gelehrte Boerfürchtige Leute vober seine schriften zurichtern lenden/vnd jre versmanungen zu danet annetnmen könne / Wieden sehrern anders nicht sein sol / Da er doch an dem Wirrenbergischen Derin Theologen / jest gar das widerspiel beweiset / wie newlich erzehetet / vnnd auß den nachsolgenden schrifften zu sehen ist.

Bum Ranfite Das du ein offenelich zeugnis Ind fcones contrafen habeftider Bictorinifche Bedule Sanffemurond Demut. Den wie vor geite die Monche alleine barumb bie aller armeften/vñ bemittaften Leute ware/ baf fie teist gele angriffen / und grame Kappetrugen/ne. Alfoift bientches benn lautere Pharifaifche bemut vnb parientia gu feben / Dieweil Der Mann von derfelben fo gar beitiglich reben / ond von ime felbft/ und von allem feinem thun rubmen fant baf et non radis tyro fen in hac militia rolerandara iniuriarum, nicht pngewohnet in groffer gedulef anderer enrecht jurragen / Brem, mit fchweiger die Kirche niche vnrubig ju machen feinen jorn und allerachairim jaum ju haltente. In beg aber weiß er aleich wol nicht / wie er honifch / vnd bitter genugfam omb fich flechen ond hawen/vii wie er ben gebachten Deren Theologen die iber

10 441

fogar bruderlich vermahnent genugfam langi abegeben tire Cenfuren auffe ergeft dementond vertebren fol. Ift das nicht eine schöne probata patientia, der er fich molaus Tertuhano ruhe men moat?

Dieses und andere / wirflu Christlicher les fer besinden / darauf du vefache hastiden frommen Gott anguruffen / daß er eneweder diesem Menschen/(does sein Göttlicher willeist) seinen vertehrten sinn benemmen/oder seinem Getrug stewren / vnnd andere für seinen listigen vnnd betrügliche Schaffsbelgen/behüre wolle/Amen.

EXEMPLAR LITERARVM DVCIS VVIRTENBERG.&C. AD VI-

> Aorinum Strigelium Professorem Lipsicum.

Jeber besonder/wir habeemer schreibens des Darum des. Maijs sampe mit vberdschiedem Buchsmas jr vber den Platter rinun geschriebensempfangen i vin seines inhalts genugsam vernomen. Bas den ewer danctsagung belanger i daß wirzu ewer erledigung i so mündlich so schriffelich sür uns selbste vin durch onsere jeder zeiten gesendtensan uns nie erwinde lassen ist soich zugnade mit willen gescheheidarum gure sond euch zugnade mit willen gescheheidarum it die ärgerliche spaleug aufgehabes in bendes in tirche und schule Ehristischer fried angesteller.

Bud nach dem wir durch unfere i verganges men jar & gegen Weymar abgefande Theologen

D. Connas Sentviffer. 40

berichtet worden i welcher gestalt der Greek is sich zwischen eich den Theologen/vood den Ktrochendenern zu Ihena i erlichezeit her gehalten! Christlich bepgelegenned verglichen i haben wir solches mit sondern fremde gehört. Der vrsachen vons desto nicht befrembdet i daß ir nach ermelter Sonearder Such so bald widerumb von Ihena hinweg gethan i dardurch menniglich allerlen nachdeneren gemacht i vond die leidige ärgerliche Spaltung widerumb erwertet werden möchte.

Dieweil ihr benn in gemelfem errem Cornmentario ben Ehriftlichen lefet in die aufle auna des 95, vii 119. Pfal-weifet/ ale da je eroce Mennung von dem Fregen willen des Menfoel auffe beneficheft und verfiendigeft erflater hab? wir folder gulefen und mit allem fleif au erwealt pafern biergu vererbneben Theologen befohlent und aufferlegt / Goons fr ludicio jngeffelt/wie frin bengelegter Copen su erfeben. Dach bem min mun daraus verfteben fundeen / baf in obberfire eer ewer erflarung / bie fachen ninctel und amene felbaffela fürgerragen / Alfo baffes ein anfeben haben wil/als folte es mit der geffelten Concerbe nichtaller dinge einschlagen wollen/ Auch ir ber priade uns ever Commentatinm jugefdicte Da unfer Theologen erwaß bebenetens, in anges regren erten bertentend nicht guverbalten.

So hietren wir für Christichinanlichionndnoewendig Beiter gezendeith ärgerliche Butfpale ju fürtemmen i jhrhettet vermege der in
Weginar getroffener Christilichen Concordisweremennig de libero arbitrio etwas flärert

ben möge/daß ihr dem verderbren willen des Alten / vund micht Bidergebornen Sund bers in der befehrung / keine frafft noch neigung / sondern alles der gnaden Gots tes / und der frafft des heiligen Geistes zus

Schreibet.

Denn ihr ench selbst wolzu erinnern wissert welcher gestalt vor dieserzeit auf misverstande ericher gestalt vor dieserzeit auf misverstande ericher wenig Wörter i beschwerliche und diger liche Disputationes und trennung endstandens da dieselbige i wie sich gebühret i deuelich erelderer i die Kirchen nicht betrübet i oder doch bald widerumd zu ruhe gebracht were worden. Welches wir ench ials einem Gelehriet und der belligen Schrifte verstendigen i zu mehrerm Nachdensten nicht verhalten wöllen i Annoseind ench sonsten mit gnaden genenger Darum Seint auch sonsten mit gnaden genenger Darum Seintgart 14. Julij 11563. Jahr.

CENSVRA THEOLOGO: NYM VVIRTENBERgenfium.

TLEVATA 1881M2 & pientissime Princepe Domine elementissime: Quæ M. Victorinus Strigelius in Pfalmam 95. & 119. delibere ar · birrio scripsit, ex vestræ Cels madato legimus, & diligenter expendimus, Cum igitur vestra Cels

D.Connan Sontverti. 493

Celli de haciplius commentatione nostram fententiam questerir, cam potissimum ob causam, ve videre postit, an cum formula cona cordie prosimo superiore Anno Vvimarie facta consentiat, cam breniter & perspicuè exponemus.

Ingenui beminis est, in aberum scriptis indicandit tenderem adbibere, quod & Dominus à suls ex-

igit, & charitas Christiana suadet.

Quodigiturad loca comemorata artinet; ad que lectorem temittit, (integrum enim in omnes Plaimus commentarium per occupationes legere non potuimus) its indicamus, mentem authoris, is verba spectes, explicat à ve huius cotrouers e imperitis, satisfecisse videri possin Perspicue enim restatur, animum nesser possinguam à Sp. santie immutetur & disponstur.

Quibus verbis voluntati hominis non regenerati omnes vires derogare videtur, quibus sese vel ad gratiam preparare vel applicare possic. Id augustini testimonis confirmat, Profello, inquit, & uplum velle credere, Dem operatur in bemine, & in amnibu missicordus eius prane-

MIT HOF.

Verum dissimulate neque debemus, neque possumus, authorem nondum, quamuis se pe multumque admonitum, abstinere abs mabiguis vocabulis, & phrasibus, qua non codé modo intelligi possum Idque à nobis improbaristă in explicatione mentis nostra, & construit

arouerharum maxime, perspicuitati & fimplicitati studendum fit.

In Pfalmum 95. Scribit; Voluntas non fit ignana net contumax, fed velit alique mode abedientiam.

Item, Voluntas & cor non commo repognare fed expetent confolationem distinam, com quidem à Spir. fantto adimustur.

item: Sciendem eff , fidem Dei denum effe fed demari audientibus & annuentibus.

Quishie non arbittetur, Victorinum non nihil vicium tribuere homini non regenerato i Diferte enim diferrit inter fidem & annere, quod aliud fit quamipla fides, quod cum formula Concordiz pugnate videtur, enius hac funt verba:

De virtute autem seu vi & esteacia sancti Spiritm, assero, me homini nou renato aute connersionem seu regenerationem, nullum prorson vim, esteaciam, viratutem, divaquer aut in natura latentem aliquam sciutillem post lapsom in homine superstitem, qua sese agration Spiritm santti praparure aut connersionem gravium Spiritm santti praparure aut connersionem este possis, tribuere. Et paulò post: Has, inquit, unea est. & semper suit de libero arbitrio sententia, etiam se perassi loquendi vim sum, à qua aliq abberreant, qua intelligità me nullam prerson vim aut essection eribuere homini una remata in spiritualibus ad contentiuere homini una remata in spiritualibus ad contentiuem seus sentencem, sed omnia tribuere so se le, per sicce : re impleatur qued seriptum est : quidhabet qued so accepisti, so vero accepisti, quid gloriuri quassi men accepistes?

D. C. o. B. A. D. S. C. B. L. V. C. R. 2. B. App.

Az Ein Declaratione Victorining afterior officesia, de qua dixi, non humanin viribus, nec yllim crease tura robore, fed à Deo per filium mediatorem., de per Spiritum fanctum; re bac dicta clare affirmant : Nemo potest fibi quiequam sumere, mis sit ei datum desuper. Nemo venit ad me, nos pater traverit eum : Dem aft., qui dat vello de persierre.

Cum hac iplius declaratione pugnare videneue, que in Pfal. reg. lacible: Non enim (inquit) emnimodo deletam est in corde bominis per peccatam, quodibi per imaginem Dei, cum crearetur; empressam sucrat, neg, alco imago Dei detrita est ila la labe, ve nullain anima velin lineamenta extrema remanscrim cromonste como, quad lineamenta extrema

malis offe poteft.

Cùm autem imaginem Dei sentiat author esse partim in mente, partim in voluntate; videtur omnino aliquas vires asserere, quetă quam extrema lineamenta sint celiqua; quod cum neq; assimet expresse, nequeneger, no sine causa obscuritus hac rationis reprehenditur. Verum, ne sorte minus spinus opinionem nos assecutos, quis dicere possit; qua no stra de hac parte do ctrina calestis sententia sit, planissime exponemus.

In cotropersia de libero arbitrio ante cia que voluntatis nomine intelligamus, explicandu est. Aliàs n. potentiam anima significat, qua substantialis est in anima, lea enimà Deo coditus est homo, ve posser velle, quod in brutis animatib non est; Aliàs significat qualitate in

ff a ani-

Inima tanquam in subie co, sine potentiam fine actum, que duplex est, bona & mala, aut, ve cum scriptura loquamut, vetus & noua.

Cum igitur de nous voluntate in homine disputatur, non intelligendum est de potentia atima suffantiali, nó enim creatur nous substâtia in homine renato, aut nous anima; led maner etiam post la psum homo constans duabus
partibus substantialibus, corpore & anima,
in qua sum potentie intelligendi, volendi, sentiendi: Sed disputatio est, cum voluntas hominis non regenerati sit corrupta, & maneipium sathanæ sacta, an adhue in eo sint teliquæ vires ad bonú, quibus ex se possir aliquo
modo bonú velle, & promissionib annuere.

Hanc controversiam scriptura sacra suculenter explicar, ac dirimit, quæ docet in homine non regenerato vnam, in renato autem duas voluntates esse. Loquimur autem, vt ditimus, nó de substantia voluntatis humanæ, hocest, de anima ipsa quos dsubstantiam, sed de his, quæ animæ insunt, potentijs & viribus ad bonum & malum, & earundem actibus.

Nam in bomine non renato, voluntai non modo nis bil peteft ad boni, fed etiam ad malum converfaeft : non foinm non potest affentiri & obedire, fed etiam nis bil abud quam diffentire & repugnare, ficut Apostolus testatur: Ex nobis, tanquam ex nobis, non firmu blonei aliquid bani cogitare. Et hac voluntas oft paro vetetis hominis, hac non mutaent D.CONRAD. SCHIPSSELS.

aut renouatur, sed expellenda est, & mortificanda in homine salvando, que etiam in renatis est, & dum hanc vitam viusmus, non

prorfus aboletur.

Sicurigitar in méteveteri cacitas est, quéadmodum Apostolus loquitur; Animalis homo non percipit ea, que sunt Spiritus Dei; itain voluntate est à Deo auersio à bono, & conuersio ad malum, vt non niss malum velit, quemad-

modum ex Apostolo auditum est.

In homine autem per Spiritum fanctum regenerato est duplex voluntas, vetus & noua: Sic enim de leipfo iam regenerato scribit D. Paulus : Non qued volo benñ , boc facio, fed qued nolo malum ,boc ago; fi autem qued nolo illud facio, iã non ego operor illud , fed qued habitat in me pescatum, Invenso igitur legem velesi milis facere bonum, queni a mibè malum adiacet. Condelellor enimlege Dei fech-dum interiorem bominem. Video autem aliam legem in membris meis , repugnantem legi mentis mea, & & captinantem mein lege percati, qua oft in membro men. Et ad Gal. 5. Spiritu ambulate, & defideria carnis non perficietis. Caro enim concupifeit aduerfin Spiritum, & Spiritus adverfin carnem. Has fibi innicem adnersantur, ve non quacunque vultu, eadem etiam fatigtit. Et iterum; Expolientes veter nem cum actibus frie, & induentes nevum, qui renqnatur ad agnitionem eine, qui creanit illum.

Hec Apostoli testimonia probant, nó modo in homine regenerato duas dinersas & cótrarias esse voluntares, sed simul etiam docét. vererem voluntatem prorlus abolendam, no senonandam, & novam in co voluntatem per Sprirum finckum creati, que potettammero & affentiti Deo doceii & crahenti homine ad agnitionem vertratis, & le and a iultiti a eius.

Com igitur Victorium subinde repetat, homeo diquo ando veller annore pomissionido Dei sion contamenter represente; necesplicer, de qua voluntate loquator, veteri aut nous, indicamus, hanc obscutiratem non probanda, de qua cum sepernultumque admonitus sir, presertim quando formula Concordis conferir est, de per ipsain confirmata, de arlices commemotata remittar lectorem, in quibus sententiam suam perspicue explicantiam susceptivament, miramur, cum ambiguitarum de obscuttaris la rebeas quartere.

Ac speramus, si commones des surit, es sentenciam sum experimentate descionis de since innolucris vocabulorum im explicamam, ve vinineris Christi Ecclesia intelligat, cum vereri voluntari nibil proclustribuere; que, ve divinus, non modò a bono auexis est, sed etiamad malum conversa, de caprina, ve ex se suisque vicibus, nibil boni velit; ficur seripe delle also su Desce. Non legi De mon substant, sepilem en pares quist.

Quod an fecerir, no ridem quomodo hec obsentitas orationis, ecrocum ambiguitas, cu Formula Concordiz consentiar, in qua hac voluntaris humana ratio perspicas explicata th. In Ecclefia enim vocabulorum ambiguitate non off Indendum; fed res, prafertim qua in controversfiamvenerum, quo ad einsfieri potest, deligentifisme, ce

difertifisme explicanda funt.

Hæcfunt, Princeps illustrissime que ex locis recitaris in libro Victorini Strigelij annotare visum est, ve pientissimæ Celssudinis vestræ volutari satisfaceremus. Erquia ad Celstud. vestram ranquam ad censorem granissimum (liber enim eius verba repetere) hune
suum commentarium miste, & in Præsarione libri suitestatur, se etiam aliorum sudicia
haud granatim subiturum, considimus piam
admonitionem minus eum moleste laturum,
Actum Bebenhusij 10. Iulij, Anno 1963.

Illustrifi Cellitud, vestræ
Observantissimi
Ad hoe negocium conuocati
Theologi.

COPIA LITERARYM
VICTORINI STRIGELILIN
quibus ad præscriptas literas respondit.

5. D.

Lustrillime Princeps, Domine clementissime, literas Cellitudinis vestra, vna cum honorario no solum accepi, sed etia cu debita reneretia & subiectione legi, & arrêre cosiderani. Vtante phonorario, & preliquin me Eth auté mihi nimi ecerbius in vita accidere potelt, ç ijs displicere, quorum approbationi nulla possessio, mulla vis auti, & argenti anteferéda est; tamé in testimonio coscientie mez acquiesco, & Deŭ inuoco, vt mentes honorú Principú stestar ad me miserú tutandú & coservadú, psertim cú de nulla re mapis sollicits sim, q de optimo Ecclesia statu, cm. duo sunt perus, Parisa dostrine, & docenium concreta.

Quod enim ad discellum meum artineter Thuringia, verè & fine simulatione affirmare possi, me nulla vindictæ cupiditate, aut amore serendilites ex litibus, impuls a elle, vralind hospiti quærere, sed ob hae causam in vicina Academia migrasse, vr maioreanimi traquillitate, & minore piculo corporis & same, ope was scholasticas facere possem. Meautem verè dicere restatur cursus meoru laboru, qué ita teneo per Dei gratia, vr nemo in eo vestigium unimi ad nocendu instructi, hactenus viderie, Possem & alias causas no leues, neg insirmas, mei

D. CONRAB. SCHIVSSELD. 460 mei discellus exponere nifi mihi ratio haben-

de effet Celfitud. veftræ,ad quam hæc fctibo.

Quòdautem Cellitudini veltre non fatisfacis mea declaratio, in qua mihi quide nihil
vel obscuritaris, vel ambiguitatis inesse videtur, ex es maiorem animi dolorem capio.
Nulla enim victoria, nulli triumphi magis digni sunt laude in Ecclesia, quàm res veras rectè, ex perspicuè, bono genere sermonts exponere. V renim picturam laudamus rectè imi; antem siguras corporum, sicin omni ratione dicendi ex scribedi, summum decus est,
res verè cogitatas oratione propria illustrare,

Que cum ita sint, vehementer dolco, me tot annos in studijs doctrine versatum esse, nectamen didicisse, que lege verborum in tanta rei expositione vtendum sit. Sed meco-solatur sudicium sanctissimi senis & Illustrissimi Principis Alberti Ducis Brussie, &c. Domini mei clementissimi, cuius exemplum bona side scriptum, ad Celstud. Vestram re-uerenter mitto, vt hoc secto animaduertat, Qualem canderem Theologi ad indicandum attule-

runt.

At ne Theologisibi blandiantur, quasi re præclare gesta, adjunzi granissimo indicio optimi principis meam resposionem ad cenfuram Theologicam, quam vt Cessitudo vestra pro sua heroica elementia benigne legat & consideret, ca, qua par est reuerentia, supplemento.

Hæde literis Celfirudinis veltræ breuiter fimpliciteré; respondere volui, ac Deum ardentibus votis precor, ve Celfitudinem veltram vnà cum coniuge nobilissima & liberis generosissimis, diu incolumem ac florentem conseruet: cul etiam me submisse commendo. Lipsiæ Cal Septemb. Anno Chr. 1563.

Elinferificma Colficad vofira

Victorinus Strigelius:

Mustrissimo Principi ac Domino D. Christophoro, Duci VVirtenbergensi & Teccensi, Comisi montis Pollicardi, Domino suo clementissimo.

RESPONSIO AD CEN-EVRAM THEOLOGORYM VVIKtenbergensium de duobus locis in Psalterio Victorini Strigelij.

O Mnes, qui de summa doctrina consentiunt, amicos inter se esse oportere statuo, & candorem adhibere in indicandis amicorú di chis & scriptis, etissi in alicuius rei explicatione alius alio dexteriùs, aut incomodiùs loquitur. Quare cùm mihi persuaderem. Theologos VVittenbergicos, mecum non solum

D. COHRAD. SCHLVSSELR.

folum amicitia, sed etiam consensu de vera doctrins conjunctos etle, nihil minus ab eis expectaut, quam talem cenforam, in qua mihi tribuituramor obscuritaris & ambiguitaris.

Erfi autem pon rudis tero fum in hac militia tolerandarum iniumarum, nec me pomitet multorum diffimulaffe, & obruiffe filentio infulfilimas calumnias, quia Deus profert tandem vera, & defenditeos, qui propter publicam tranquillitatem privatz iracundiz frenosinijeiune : ramen de przeipuis capitibuscensure modeste, & breniter respondebo, ne mihi honesta oratio, in defenfione veritatis, defuiffe videatur.

Principio fatentur cenfores, mentem me & fi verba spectentur explicatam esse. Haccófessio Geis deelatat, quo animo ad iudicadum accesserint. Optimus enim letter eft, ve air Hilarius, qui dictorum intelligentiam expellat, & dictio, potim, quam imponas, & retuleris magi, quam assulerit; neg, cogat id videri dittu contineri, quod antele-dianem prafumpferit intelligendum. Huic præcopto si obtemperassent censores, haud dubiè mihi nullam litem de verbis monissențin qui bar profecto nihileft velobfcuritatis velambiguitatis.

Deindereprehendunt hæcverba, quæ entant in Pfalme 219. Non omnimede deletieft inconde beminis per pescarum, de Cam quidé confter, ijldem verbis vium elle Angafinen in file de firien d litera 1.31. Verè autem de hoc libro iple

Augustinuin libro 2. retrastationum cap. 37. prenuncia: In libro de spiritu, & litera, quantum Deus adiunit, acriter disputanteuntra inimicos gra-

tie Dei, qua iustificatur impius.

Sed ne videar exyno loco æstimare perpenam Augustini sententiam, aliquot eius diêta recitabo, quæ in longioribus scriptis leguncur. Sic enim lib. 22. De Cinitate Dei, cap. 24.
feribit. In homise non penitus extinsta est quedem
value scintilla rationis, in qua factus est adimaginem
Dei. Ex trastatu v. in lobannem: Pecora non illuminantur, quia pocora van babent rationales mentes, qua
possitut videre sapientiam. Homo autem saltus ad
imaginem Dei, habet rationalem mentem, per quam
possit perspicere sapientiam: Ergo Christus lux est, non
animalium quorameunque, sed hominum. I term trastat. 10. in loannem: Ex quia miquitas nostra opus eius
men anni ex parte consumpserat, nouerat simulin unoquoque nostrum ér odisse, quod secerama, est amare
quod secerat.

Ex his dictis & alijs multis perspicuum est, censores, cum me accusant, Augustinum accusare, cuius negligentiam, aliorum ebstre di-

ligentielongeantepono.

Sed repetunt verba ex Pfalmo 95. Voluntas non fit ignama, nes contamax, &c. & inde nescio quas consequentias extruere conantur; perinde quasi Augustinus acerrimus defensor gratiz, non codem modo loquatur. Hæcenim sunt verba Augustini trastas. 76. in soamens: Dem, Trinitas, Pater, Filim & Spritus faultu ve-

D. CONRAD. SCHEVESTER 46

mient ad nor dum venimus ad ess. Veniunt illi fidueniendo, venimus nos obediendo; veniunt illi implendo, minando venimus nes intuindo, veneunt illi implendo, venimus uos capiendo. Es tractat. 27. in laaunem, Qui refifist, non credit. Nam qui refillit, quomodo vinificatur à Aduerfarius est radio lucis, quo pen... andm est, non aduertit aciem sed claudit mentens.

Et quoniam me contradictioni implicare conancur censores, repetam verba, quibus ipsi vii sunt in titulo de libero arbittio, que, quomodo ad hanc censuram congruant, ipsi viderint: Nonhabet quidem arbitrium, que se de accipiendam salutem preparet, aut que salutem mercano, babet autem, que besessicia Desexcipiat. Postremò repetant censores veterem suam cantilenam de obscuritate & ambiguitate orationis mez, & dicunt me que rere latebras.

Hac repetitio odiola enidenti sime ostendit, quam vereab Isidoro apud Nicephorum dictum sittaço valua con cholegan, arrivalbua do con con contra arrivalbua do con contra aspectiva acutum nes ridet, bostilo verò acimi odium nicil prorsio cernic. Sed reprimo me, cogitarione insignis sententia, qua apud Terrusianum extar m sibro de patientia: Absit à serus Christitale inquinamentam, ve patientia, maioribu tentationibus praparata in frincili excidat.

Commendo me etiam filio Dei, & reneis tenter oto Illustrissimum Principem Dominum Christophorum, Dacem VVirtenbergz & Teccz, &c. Dominum meum element

ellimam, ne de mes natura & meis moribus fudicet ex cenfura,ad quam breuids equidem respondi, quam rei magnitudo expostalabat; fed pro sus heroica clementia benigne complectatur, & finat me elle postremu loco inter eos, qui heroicam ipfius pietatem & sapientiam, ca, qua par elt, reuccentia & subjectione colunt.

Deft Fürsten auß Preussen schreiben an Bictorinum.

Dem Wirdigen Achebarn und Dochges Behrten I unferm befondern lieben Bictorie no Girigelio / ber D. Coriffe Do. ctoriund Professori der Bnis merfitet zu Levyzig/ic.

Von Gottes gnaden Al breche ber Elter / Margraff ju Brans benburglin Preuffen Herwoglie.

Mern gruf und quedigen willen ameern Wirdiger, Achtbar und Doch. gelehrter befonder lieber. QBir haben mer fdreibens benachten Martij batirts fampe inem Gremplar energs commencarij in d

D. CONRAD. SCHLVISELE. 467

Dfalm ence fangen / vermereten barans / emren jugerbanen bienflichen queen willen gegen post (darfier wir in anaben bandbar) mehr bem pherflußig/ vir muffen ever meinung de lectione Pfalrerij, das daffelbige Buch furnemlich benerfahrenen gewiffen lieb vand angenem fent benfallgeben. Denn biemell bas gante Bud fürnetich von groifer gefahr, barinne bee Chrift. liche Kircher und alle Gottfelige bie in diefem les ben und Bottlofen Welt fein and wie fie Bott munberbarlich errettet / moftet / erhöhet / regieret und emilich bereitich ertofen woltes und im ewigen feben ergenen/mir befonbern Worten rebet/ynb aleich ale vormabler ? Darneben and bereliche Bebetevnd Dandfagung beareiffet/acher ohne sweiffel bie leerion Pfalterij niemanbr mehr ju Dergen / ben benen gewiffen / bie ermas verfuche baben.

niferes lebenst darinnen uns deun unferlieber Gert mit allerin gefahr vii ereng genbet hat/viel reiches morte auf diefem Buch des Pfahres genoment Ift uns auch nun in diefem unferm ven Gott verliebenen Alter nichts tröftlichers i denn diefes Buch lection/vnd begeren michts höhers denn daß uns der Allmechtige Gott in unferes endliche erlöfungauf diefem jamerthalt de marchafftigen troft i fo in diefem Buch reichlich bes griffen im unferen herzen bestertigen i und und

barinnen anediaflich erhalten molle.

Go vas benn ewre nugilde arbeit/ bleibran biefem

decfem Bus gerhan! zu foldem nicht wenig bülfilich fein fant Gagen wie erftlich Gott I der folches geden i volgends auch euch i daß ihr uns folches gugeschielteignedigen danch in habe ders wegen von dem Achebarn und hochgelarten uns ferm besondern liebe Mazifro Petro Vincentio Profeser zu Bertemberg Hundert thalerijn einem steinen zeugniß unserer danchbarteit i unndges wogenen willens gegen euch in empfahen verordente! Gitten darneben den allerhöchsten von Dergen erewlich i er wolle seiner lieben Kirchen vor den unruhigen Geisternisse ihnder lieben kirchen vor den unruhigen Geisternisse ihnder hie und sich winder Geschieden von delter Geschirchtigen un frommer Leute nützige wieler Geschirchtigen un frommer Leute nützigk wöltzige arbeit hinderntruh vin freid verleihe. Am.

Den Leser ewees Commentatis verstehen/daß the ench der aufflag halben/vnd des verdachts/dardinstrein seit langt durch ewee Widersacher geschacht seit langt durch ewee Widersacher geschacht seit im dellering de libersarbitris, auff tweepen deren in eweem commentatio referere / haben wir nicht vnterlassen/bieselbigen unserm einfalstein verstandt nach/ mit vlepß zwidersehen/ bessicht verstandt nach/ mit vlepß zwidersehen/ bessicht verstandt nach/ mit vlepß zwidersehen/ bessicht wie wert jahren desie sinder ewere Detlaration/ sverstehe wie ver jahren desie sind nacht auch war) Ehristlich und Gottselig ist/ dem Worte Gottes gemeß/und de arme Ochsessen/ dem Wort Gottes wir euch auff ewer schreiben / vnd sonsten guedisger meynung nicht vergen wolten/ Darium Kösnissprag den 12. Junii / 15 6 3.

Manuprop. S.

D.Connan.Senivsisti. 469

Ingen Censuram ober vriheil / vnnd bes Wictorini Antwort und widerlegung der Censuren / vnnd verteibigung seiner meinuna/
ist gefolget die publica disputatus zu Thübingen seines die publica disputatus zu Thübingen sers / oder seines Weibs Bruder. Darinnen Wictorini Spoergia von den Wirtenbergtist en Theorogen ganglich verdampt wirdt / wie sold iches jederman aus berselbigen zu mercken hans denn darinnen unter andern auch diesse Sprüsche seine

XVI.

At fide es vitæ ratione loquimur, quæ & fancta sit, & Deo probetur, ibi necrationis ad intelligendum, nec voluntatis ad eligendum bonum partes vllas esse dicimus.

XVII.

Nam animalie boino non percipit éa, qua funt Spiritus Dei, & affectus carnis inémicuia est aduerfus Deum, nam legs non fubditur, fiquidem ne potest quidem.

XVIII.

Quantum enim homines abfint à verè bonis & lanctis cogitationes cordis humani prava d frendit, dicens cogitationes cordis humani prava d pueritia: quod Paulus Ephelijs & Colossensia bus scribens, repetit dicens: homina mentes obtenebratas esse, & inimicas Dei De voluntatis autem nostra corruptione, notissima est in Romea nis ciusdem Apostoli querela.

Og.

XIX.

Cum ergo sacræ litere ijs viribus, in quibus vis arbitrij conspicitur, non modò conatum ad veram pietatem amplectendam adimant, sed deprauationem morti similem, & prætere ea armono riskum, id est, irreconciliabile bellum tribuant, quis contra manifestam veritatem homines libertate arbitrij iudicatet orinandos s

XI.

Certum etiam indubitatum estex Apoftolicis scriptis, nulla opera sancta & Deo accepta esse, niss à Domini Spiritu & vera side proficiscantur. Vanissima est ergo persuasio, si nostra aliqua studia vel conatum arbitrij nostri misericordiam diuinam præcessisse dicamus.

XXL

Adhæc, cùm filius Dei se nostræ libertatis in solidum anthorem faciat, cùm dicit: Sives filius liberauerit, verè liberi eries. Et Paulus scribat: Deum in mobis esse velle & persicere, nullæ cered partes conucrsionis, nostris viribus aut conatibus sunt tribuendæ.

AIXX

Quid quòd scriptura testatur, in conuerfione veterem bominem mori, & noum nasci, nosa, seri nouse creaturas? quibus ostendit, ita voluntarem nostram veterem ad gratiam non cooperari Domino, ve nisi ipsa aliqua tatione temota expurgataque, veluri, fermentum D. CONRAD. SCHLVSSELS. 474 corruptæ Naturæ, fuerit, gratiæ libertarique non lit fururus locus.

XXIII.

Deprauatione naturæ nostræ Diabolus pro sua libidine abutitur; cumque sit & astutissimus, & humani generis hostis summus; in hoc studium pro viribus incumbir, vt ignorantiam cæcitatemq; mentis nostræ, quibus potest rationibus subinde augeat, libidinem peccandi accendat, denique nos inomne slagitiorum genus, & ipsam etiam desperationem agat præcipites. Quæ tyrannis cum nostris sit viribus superior, non nisi clementia præsidioque diuino ab ea liberari possumus.

XXIIII.

Ex his concludimus, libertatem arbitrij nostri tum inchoari, quando à Domino, non ve alij volunt, emendatum arbitrium, sed creatum suerit, quod Prosper his verbis expressie: Quis embigat, liberum arbitrium cobertatione vecantis obedire, cium in illo gratia Dei assedum credendi obediendique generaueris? Et aliquanto post.

XXVIL

Notandum est etiam ea loca, que ad connersionem & resipiscentiam nos cobertantur, non quid nos prastare possimus, sed quid Der debeamus; & quid ab ipso petendum sit, ostendere.

· XXVIIIL

Ideo Lluator in Oratione Domin.orare inffit, vt adueniat regnu Dei ad nos: ofté furus, ve fam penicentiam & convertionem , per qui regnum Dei in nobis instauratur. Sienobis mandanit, ve eins consequende rationem extra ipfum nullam quæramus.

Multa funt in hane sententiam docte Anriquitatis cestimonia: sed inprimis luculenta, que Augustinus habet : & quidem illud mazime, vbi dicit; Deum iden inbere, que praftare non poffumm, vi nonerimm, quid abipfo petere debeamm. Nee min us scitum illud einsdem authoris: De Dem, quod inbet, & inbeat , quod velit .

XXX.

Libertas autem ipfa post acceptam grariem no est omnibus numeris absoluta. Nami dum in hac valle lachrymarum verlamur, perpetua maner lucta carnis & spiritus, quam Paulus in Romanis & deplorat & faretur, le in membris suis videre legem rebellantem legimentis, & captiuum reddentem legi peccati.

XXXL

Quod fi in renatis tanto constu no firavoluntas contra Demini spiritam insurgit, quem locum libertaris sub eius tyrannide in impænientibus relictum existimaremus?

D.CONRAD. SCHLVSSELD. 473 SENTENTIA MINI-

strorym verbi in comitatu Mansfeldiensi.

De formula declarationis Victorini Strigely.

IN QUESTIONE DE LIBERO HO-

Anne 15 6 2. die 20. Menfis Augusti.

Q Væstionem de libero hominisarbitrio. vocant, paffine habear, an vero ei aliquid virium post lapfam, sit relictum, quibus, quantumuis láguide, aut renuiter saltem, cooperetur gratiz ipfum convertenti, à Renerediffimo viro Dei, D. Luthero, fancta memoria, fideliter, ex ipfis verbi diuini fontib? fatis de claratam este, nemo est qui ambigat : Nisi quod aliqui in hanc peruerlitatem prolapfi funt: vt non veteantur tanti viri fanctiffimum laborem convellere, ipsumque pixorenzias accufare: quodin hac explicatione magis vincendi studio, in sententiam illam, quam profert descenderit, quam quod veritatem altruxerit, Contra horum opiniones non minus impias, quam prorfus in veritarem Dei blaf. phemas, non elle disputandum, etiam ex philosophi gentilis regula patet; Quicontra negan. ter principia non yult quicquam vel diffut ari, vel dici, Gg 3

fed cenfer tales, rangcam homines vefanos &

mente captos, reijciendos elle.

Vera igitur & simplex, de hac quæstione sententia, & breuis quasi propositio totius causæ, quam sacra seriptura, & cum hac, ac ex hac S. Lutherus ponit, hæc est: Hominem in contentione sui sese passine habere, & nihil prossu grasse diume ex viribus sui cooperari.

Ne autem videamor perplexe loqui, distinguimus actiones hominis. Alias dicimus externas ciuiles: alias internas spiritua-

les.

De externis ciuilibus concedimus, eas aliquo modo homini subicctas esse. Ad has verò referimus, aptitudinem ad obeunda ossibilita politica & domestica, vi possii homo mores instituere & regere ad honestatem, continere manus, ne cui vim a sferant, cohibere linguam, ne iniustè maledicat. Imò etiam, vi assectuum impetus aliqua ex parte supprimat, ne illi sua se statim violentia essundant. Sicut de Scipione, Alexandro Magno, Camillo & alijs quibussam Ethnicis legimus, quò dilli libidinum surores, & irarum æstus ita temperauerint, ne quid turpe, quod virtutum opiniones de ipsis conceptas deformatet, committerent.

Sunt & ralium actionum exempla, cognitio honesti & turpis, veritatis & médacij, atq; aded, vt ex obscura aliqua, de Deo, in mente hominis sucétis cognitione, intelligat homo

adul

D. CONRAD. SCHIVSSELB. 479
adultus, esse aliquem Deum, qui turpia auersetur, & nolit, & honesta probet avamet: ex
quo deinceps religionis aliqua cura existit: ve
homines Deum illum, quantumuis ignotum,
vereantur, templa ingrediantur, verbum audiat, & meditentur carnaliter, externam obedientiam præstent, ac sanctitatie splendorem
non contemnendum præse ferant. Hane
Christus in suis by pocritis iustitiam Pharisaicam nominat. Paulus Rom. 2. vocat illam iustitiam carnis.

Vr igitur de his actionibus, in quæstione de libero hominis arbitrio, vel viribus humanis non disputamus, sed illas homini relinquimus ata fatemur, plurimum hac in parte impedimentorum, ab imbecillitate naturæ, & farore Diaboli, imbecillem naturam magis impellentis, occurrere, vt ne illæ quidem prorsus liberæ, & in nostra potestate esse videantur, seut querelæ tristissimæ, & experientia quotidiana testantur.

Sed ad actiones internas spirituales referimus verbu Dei cum vtilitate audire, side ample cti, Deum rectè agnoscere, ad ipsum conuerti, regenerari, mortificari & viuisicari, Desi inuocare, celebrare, consiteri, ipsius voluntati sanctz non repugnare, bonum velle, &c persicere, crucem patienter serre, carné mortisicare, in media morte ad Mediatorem Christum consugere, deniq; saluari, hzreditatem vitz ztern z accipere, & similia.

24 1

Hænon sunt nostræ carnis actiones, necestilla proficiscuntur: sed in his efficiencis dicimus hominem plane mortuum esse. Itaque, yt mens recte intelligat verbum, & execudicet recte de Deo, vi vosuntas vesit madatis dininis obsequi, vi que siat tota hominis converso ad Deum salutaris, arque vi intali conversione ad sinem víque subsistat, id omne donum Deiest. Hic nihil liberi arbitrij hominis est. Hoc est, tota hominis anima, mens & voluntas, ex sese nihil ad hoc adserunt, vel operantur, omnia hic sese ir passine habent, vi sint solius gratiz divinæ, & Spiritus san cli operationes.

Acve infonenibil confert opera ad formationem sui in vero matrio, vec lutum inuat figulum ve siat vas idoneum, ad vsiu necessatios; it a bome in concertsone, & regeneratione sui, non convertion & regeneratur suo asiquo, quantumuis minatissimo auxilio, sed est subsectum more pariens, in quo Dem Spiritu sud, per verbum & Sacramenta opera:

tw.

Fatemur quidem existere in homine, dum convertirur, motus quosdam: Alioquin enim non posset converti. Sed illos motus non nosser voluntatis esse, sed à Spir. sancto excitari asserimus. Itaq; etiam inter trûcum & hominem hac in parte ingens discrimen constituimus. Truncus, etsi paritur, quum ab artifice sormatur, tamen diversa est passio, ab ea, qua fit in homine, quado convertitur. Quia trun-

D. CONRAD. SCILVSSELB, 477
cus, nec ad connersionem est ordinatus, nec
habet organa, que connersioné admittant, &
motus nouosaccipiant. Quodramen ad cooperationem & modum agendi attmet, nibil magis facit,
operatur aut agit homo in connersione sur quam truncu, sicèt aliequisit discrimen.

Quid verò deinceps voluntas, facta connersione & voluntate, aut velle nono constituto operetur, & quomodo tune beme synergu Dadicatur, de hoc non disputamus; tantum hicad initia conversionis respicionas.

Hanc sententiam, ve suprà assirmanimus, san chus vir Lucherus ponit: & in Scripturis

factis fiemillima habet fundamenta.

Liquidò igitur, & constanter Scriptura affirmat, totum hominem penitus elle in peccatis mortuum & prorsus corruptum per peccatum originale, acanimam eius per omnia,
quasi turpissima quadam lepra adeò infectă,
vt nihilin ea sit sani, ita vt mens in rebus dininis prorsus cæca, voluntas à Deo auersa, & cor
perpetuo natura sua repugnans, & plenum
sit contumacia, durius sato, & quouis adamante.

Hine dictailla extant. lob. e. Totum genus bamenii tenebra, non comprehendentes lucem lucentom, &c., appellatur.

Ephof. & Colos. 2. Et voscum mortui effetu in deli-Liu & peccatuvestris, in quibu abquando ambulastu secundum seculum mundi buisu.

leb. 3. Quidquid natu eft ex carne, care eft. leb. 6.

Gg 5 Ca-

Carones prodest quidquem. Hoc est, omnes vires in homine non renato, sunt ita debilitatæ, vr hon possint eam obedientiam, quam Deus Bagitat, præstate. Spiritm est, qui wwisteat.

Pfal.ge. Tibitantum fum peccater.

Rom. 7. Ego carnalis form, venundatus fub pec-

Gen. 6. & 2. Omne figmentum cordii bumani est malum omni tempere.

Romanor. 3. Senfin carnisimimicitia est adnersus Deum, logi enim Dei non subijeitur, ac ne potest quident.

s. Cor. 2. Animalis homo non percipis ca qua funt Spiritus Dei.

2. Cor. 3. Non fumm idanci ex nobis ipfis ad cogi-

Efaia 48. Scini quia durm estu , & nerum ferrem cernix tua erea, Et front tua erea.

Exech. 56. Auferam cor lapideum de carne ve-

Hæc testimonia, ve totalem hominis corsuptionem ostendunt, sie vires ei omnes sele
convertendi adimunt, sin eo, quòd illum mortuum in delictis, lapideum, & ferreum nominant. Quidenim mortuus ad sui resuscitationem, aut ferrum ac lapis ad formationem
nouæ aliculus figuræ, ex sele adiumenti adferret? Quæ autem sequuntur, illuminationem verbi Dei verum intellectum, ac totam hominis conversionem, soli Deo attribuunt.

D. CONRAD. SCHLVESELB. 479

Efa. 54. loban. 6. Erunt omnes delli à Des.

2.Cor. 4.Dons, qui dixit de tenebris lucem splendescere, ippo illuxit cordibiu nostris, ad illuminationem scientia.

Ioha.s. Erat lux vera, qua illuminat emnem beminem venientem in bunc mundum.

2. Cor.3. Sufficientia noffra ex Des est.

Ephof. 1. Mentionem facio vestri in precibus meis, vt Deus Domini nostri lesu Christi, & pater gloria, det vobis Spiritum sapientia. & reuelationius in cognitio: ne ipsius, oculos illuminatos, vt sciatis, qua sit spes vocationii vestra.

Pfalm. 34. Domine, in lumine two videbimus Inmen. Pfalm. 51. & 119. Da mibi intellectum, vt discam mandata tua. Item, Cor mundum crea in me Deus, & Spiritum rellum inneua in visceribus meis.

Matth. 16. Care & fanguis non revelanit tibi, fed

Deut. 29. Nondum dedit vobis Dominus cor intelligens, & oculos videntes, & aures andientes, vfq, in prasentem diem.

lerem.24.Et dabe ein cor,vt sciant me,quia ego sum

1. Cor. 12. Nemo potest lesum dicere Daminum, nist. Spiritu.

Acterum 16. Et aperuit Deminiu cor Lydie, vt attenderet, que dicebantar. Idé fit Actorum Loum in concione Petri trium millium corda aperiuntur, vt convertantur.

Ab hacverd certa, fimplici, & firmillima doctrina recedunt hoc nostro tempore illi, qui voluntatem, in conversione sui, tertiam caulam concurrentem faciunt. Nam hi operasinter Spiritum fanctum ac nostras vires ita partiuntur, ve nobis etiain aliquid auxilij in conversione relinquant, ac voluntati nostræ carnali hoc tribuant, quod Scriptura ei prorfus adimit. Supra enim dictum eft, cor bominis (qua appellatione mentem , & voluntatem & totam anima vim comprehendi, notum ell') lapideum elle, & queuis faxe duriss. Quod Augustinus recte interpretatur, dici de durissima voluntate, & aduerfus Deum inflexibili. Talisautem voluntas, quemodo queso possir sesead gratiamapplicare, vel cam expetere, ei annuere, adfentiri, vel ad cam fe letiffimo etiam nutu extendere, nist per Spiritum fanctum priùs emolliatur. Quem Deus per Ezechielem ad hancemollitione duriffimi cordishumani p. > mittie: cum inquit Exech. 36. Er Spiritum meum ponam in medio veftri, & faciam vt in praceptu meis ambaletis &c.

ferem.31. Dabo legem meam in visceribu corum, & in corda corum scribam cam. Phil.2. Dem ell, qui

efficit in nobis velle, & perficere.

Ethigitur Deus vistate à ministerio verbi & Sacramentorum orditur conversionem: tamen verbum, & Sacramenta tantum media sunt. Causa verò essiciena conversionis, & que facit wediailla ordinata, in nobis essi-

cacia

D. Connab. Senzvesize. 481
cacia, solus Spiritus sanctus est, qui per media
illa diuinitus constituta excitat corda, & mouet voluntates ad assentiendum. Et sicut suprà monuimus, certum est, quòd ille motus,
qui in voluntate existit, cum ea converti incipit, non est, nis à Spiritu Dei, aciam nous est
creatura, non vetus illa, & castnalis seu Ada-

In formula ergo declarationis Victorini duo potissimum desideramus: Primò, quòd sententiam, quam vult esse affirmatiuam, involuit & implicat vocibus ambiguis, nec verbis scripturz, sed Philosophicis, & à Patribus quibusdam non rectè vsurpatis, vtitur: Deinde negatiuam, anà Luthero in hac disputatione, & à quibus tandem dissentiat, ac quorum do,

Arinam reijciat, non expresse ponir.

mica voluntas.

Etsi enim in disputatione præcedente Vinarienti veteres aliquos hæreticos nominar, acabijs se discedere dicar: tamen haud obscurè sententiam Lutheri suggislar: & subinde doctrinam hanc, quæ tertiam causam concurrentem facit voluntatem nostram, adstruit.

Qui verò huic formulæ, & declarationi subscripser ut mediatores, ac Theologic Doctores, & ipsi nunquam scriptorum Lutheri faciunt mentione. Dicunt quide de Schmalkaldicis articulis, qui Luthero adscribunturs sed reliqua eius scripta, & przcipuè illud, q de questione hac ex profeso e inscripsit. Assirmant ramen Victorini declarationem cum Illustrissimorum Saxoniæ Principum Confessione consentice. Quod in hocapertè falsum esticim in illa Confessione hæc verha sint; Fugiamm estam, & detestemar Dogma estrum, qui argate philosophantur, mentem & voluntatem bomow, in comursione, seuremonatione esse syntame, qui argane concurrentem & cooperantem: cum & Deo debitum honorem cripiat: & (vt Augustinus inquit) sua desensores magis pracipites, & temeraria considertia labesactet, quam stabilist. Que verba, vt Victorinus semper oppugnatir, ita nunc non ostendit apertè, quòd illa recipiat.

De ambiguitate autem & incommoditate declarationis, quod dicimus fic se habet:

Distinguit Victorinus inter facultatem sen Invauer voluntatisch eine apritudinem, medum agendi, ac capacitatem. Alterum vult a voluntate prorsus ablatum, & remotum; Alterum dicit ei adhuc adhærere.

Sumpta autem est hæc distinctio ex Philo-Sophia, voi privatio definitur, carentis sorma, cun apeitudine ad illam: Et sabie co corrupto duo tribuuntur, Destructio, seucarentis sorma que debebat adesse: d'apritudo, ve posse restum. Sic in arbitrio hominis post laplum, cum sit vocabulum

privatioum, Villerines dicit , extindam effe facul. tutem cogitandi, volendi & perficiendi firitualia, & manere aptitudinem, et fit carex caleftium donatum

Spiritus famili.

Cum autem seriptura hanc diftin dionem nusqua adferat, valde periculosum eft, ex Philosophis in eam vel distinctiones, vel phrases nouas temere in Religionis negotijs admiscere, & inferre. Natermini Philosophici, eriafi rationi videantur vaide concinni : tamen in foro alieno semper aliquid incommodi habent. Præsertim cumpij debeant ressacras verbis Scripturæ explicare, quibus id planius & simplicius facere possunt, quamaliunde accertitis formis loquendi. Et Paulus inbes vti fanis formis verborum.

Vrautem supra declarauimus & probanimus, Scripturam, eriamfi homini non adimat organa, sua tamen totalem ei corruptionem attribuere, & econtra convertionem eins foli Deo & gratiz eius a ffignare, ita nullamfacit vel apritudinis, vel modi agendi, vel capacitatis relique mentionem. Et facile cit, ex Scripturs hanc Victorini Philosophicam diffinctionem euertere; Siquidem hoc planum facere & oftendere possumus, quòd es cum omni Amajun modum agendi quoque, & apritudinem & capacitatem auferat.

Modumagendi ex se, vel suis viribus in spiritualibus, hominianimaliadimit Scriptura, cum enm vocat mortuum lob. 1. Eph, 2. Luthetwo Deut. 4. lic inquit: Habet quidem homo ex prisma inflicucione notitiam; & potoflatem regendi, & faciendi cum sescinferioribus liberam. Sed seipsum regere & facere, qua suo superioriplacent, neg, nonit, neg, potest. Ilii cessat liberum arbitrium. Sed necessatio du cacou, ibi impotent, ibi mortum, & damnatuell. Ided his nibil debet prasumere aut eligere.

Si est spiritualiter mortums homo (ve Scriptura eum nou de nihilo sic vocat) sicut certè est. lach facile hac ratiocinatio ex similibus constat. Ve corporaliter mortum ineptue oft per se, vel ex se adomnes actiones, vel prorsu vallam modum agendi habet in corporalibuilta spiritualiter mortum; cares prorsus omni modo agendisa spiritualibus. Si au tem tribuitur et adbac modu agendi, von sit spiritulbater mortum. At bec offirmare, est blasphemum in seripruram, im è in spiritum sanctum, qui eta loqui ur, ve qui nonit, quale sigmentum simu.

Quod attinet ad aptitudinem, eam quoqi Scriptura homini animali in rebus dininis, vel spiritualibus non concedit, sed adimit. Nam Paulus inquit, 2. Cer. 3. Nonsumu (ieuro) identi, apri, ad cogitandum aliquid ex nobis tanqua ex nobis (ieuro inc upior) aptitudo, identitas nostra ex Deo est. Item, Caro non prodest quidquam, sed spiritus est. qui vinificat. Coless. 1. Gratici ogentes Deo vatri, qui idoxeos nos secit ad participalam sortem sanctorii in luce.

Porrò capacitatem terum spiretualium admit bomini animali vel nonvenato, t. Cor. 2. Animali homo I sixe ras non capit, aut petripit, qua sunt spititu Det. Ibi Lucherus in margine inquirs D. CONRAB. SCHEVSSELE. 486

Dernatürliche Mefch ift mie er auffer ber ang. ben ift / mit aller vernunffe/ tunft/finnen/vnnb vermogen / auch auffe befte geschicht. Et talis non capit spiritualia, exfuis viribus, necpotelt ex le capere. Marth. 19. Non omnes capiunt verbam boc , fed quibu datum eft. Hic ex fpecie genus intellige, vi libers arbetrif non capi verbum; fed ciem illummatio Spiritm fancti accedit. 2. Cor. 4. Habemus the faurum bune in vafis fictilibus, vt eminentia virtutis , vel officacia (grace duvaneus) fit Dei , & non ex mebir. Vala fictilia vocat nos Paulus, capacia chefauri : Non quidem ex nobis vel noftri viribue alline, fed paffine ex eminenti virtute & efficacia Dei. Ambrofius super locum citatum inquie. Fictilia ergo vafa dicent infirmitatem bumana natura fignificat, qua mbil poreft, mifi à Deo acceperie virtutem, & ad laudem fuam , Dem per bat fe pradicet, qua infirma funt , pt gloria illi detar non bomini , qui ex into fielm eft. Hæc clara funt, vt eminentia virguis, vel efficaciæ sit Dei, non ex nobis, Hie nihil humanis viribus adicribitur, datur, vel relinquitur. Aptitudo, & capacitas ex Deo funt, non ex nobis.

Sie manifeste bæcvocabula, Modusagendi, Aptitudo, Capacitas exploduntur, & homini animali adimuntur ; quorsum igitur opus est ea innehere in Ecclesiam ? Cureiulmodi subtilibus distinctionibus, veritas potiùs implicanda, q explicada est? Cur volumus Patrum testimonijs contra Scripturaniti, vt aliquid homini no renato alcribere possimus? Nos

Hb

Nos facin se fequamar dictum Polycarpie -Minim per vero receptualum , qued non tradition fit à

Sant lene abqui, qui putent Victorini alla-case a Philosophia aithmétione, aliquo mo-do docendi casia solerari poste : tamen hoc recome est appoid in fine illa declaratione mul-nipler inter ambiguitar.

Proce commerporatur apritudo his voca-

beine Medicional, & constate, que partim funt cartaline. Sienim peraptitudibem intelligine moens agendi ante operationem Spimens funcht, eribnitut homeni aliqua Synergin. Capattarrfitait fenificat, non tantun pefiand the steem federices als quant jelertiens & usmannen, fra femmalf måt. Manife fram eft aucem ex imperioribus, lepiùs iam iteratis dictis, menti & voluntari hominis post laemiendi, vel dilcendier fele fine Spiritu fancho , ficut dicit Paulus; Animals home nen per-C. C.

dehocambigument, quod confe-Proces Trans. & How, quod attinet ad conde les dictimine flarme ante, & post laplan, & dicitur. Truncus no est coditus, ve for capus. Vhi confunditur natura voluntatis allse & poit lacium. Coditio trunci femper eamaner, nunqui fit capex, cu in illum à prima radicione colla cadar mutario. Vero homi

D. Contab. Sentvistes. 489
nisalia estratio. Is iniciò conditus estad capaentatem, & modum agendi, posteaverò per
peccatum corcuptus, & deptanatus est, venó
amplius maneat prima conditio, neque insiste
ei vila capacita, nesi fiat nonacreatura, Si autem intell gitur conditio de natura voluntatis post lapiam, qua differt a trunco, rarione
organorum, struuncut insidie, sub ambigus
voce conditionis.

trenara: Gu dicitur, homines innt capaces vocationis diuinz, & per Spiritum S. non folum affentiuntur, sed etiam custodiunt thefrurum. Cottouersia enim est, quid voluntas possicine Spiritusando & nondum renata. Ea ex sele negi capar est neg; assentitur. Quòd anté per Spiritus. assentitur, & custodit thesauxu, aliunde accipit voluntas ia renascens, seut dicitur, Spirum spirulatur informitati nostra.

Quario, Collatio trunci & homina odiosè repetitur, ad eludendas Scripturæ phrases, qua
duriùs loquitur, & homini cot saxenm, frontem æneam, inimicitiam aduersum Deum,
& repugnantiam contra legem Dertribuit, ad
amplificandam passionem in conuersione,
& excludendam omnem vim, & modum agendi in arbittio humano. Ergo latent in sormula declarationis insidiæ, & sure postulatur
declaratio declarationis, in ambigustatibus
commemoratis.

Caterum, cum fidelis Theologi fit, funda:

Nos hacin re sequemur dictum Polycarpie Eshelpre rere recipiendem, quod non traduum fe à

Prephets & Apolicia.

Sint fanc aliqui, qui purent Victorini allatam ex Philosophia diffinctione, aliquo modo docendi caufa tolerari poste: tamen hoc verum est, quòd in sua illa declaratione mul-

eiplex indit ambiguitas.

Primo enim exponitur aptitudo his vocabulis, Mode qual, er capacitate, que partim funt ambigua, partim Latina colnetudine lignificant actine. Si enim per aptitudinem intelligitur modus agendi ante operanonem Spiritus fancti, tribuitur homusi aliquis Synergia. Capacitar fital figuifica, non tantim poficam habitatum federica al quan ploritus er alturalm mu, for fenum defende. Manufe from est autem ex inperioribus, lapius iam iteratis dictis, meuri de voluntati hominis post hipium nullum ine se naturalem vim, seu semen capierosi, vel discendiex se se fe sine Spiritus fanctio, sient dicit Paulus; Animali hom nus percipit, esc.

Ananai, & hocambiguam eft, quòd conferentur Transu, & Hanr, quod attinet ad condinoné fine diferimine flatus ante, & poli lapium, & dicitur. Truncus no est codinus, et fe capus. Visiconfunditur natura voluntaris aftur, & post lapium. Codicio trunci femper eadé muner, manquá fir capar, cu in illum à ptima codimone unila cadar mutatio. Verò homi D. Connab. Sent visite. 489
his alia est ratio. Is initio conditus est ad capacitatem, & modum agendi, postea verò pet
peccatum corruptus, & deptauatus est, vino
amplius maneat prima conditio, neque insit
ei vila capacita, mis sia nova creatura. Si autem inteli gi ur conditio de natura voluntatis post lapiam, qua differt a trunco, ratione
organorum, struustur tusidie, sub ambigus
voce conditionis.

trenara: Cu dicitur, homines funt capaces vocacionis divinæ, & per Spiritum S. non folum affentiuntur, fed etiam custodiunt thefaurum. Cottouer sia enim est, quid voluntas possicine Spiritu sancto & nondum renata. Ea ex sele neq; capax est neq; assentiur. Quod anté per Spiritu S. assentiur, & custodit thefauru, aliunde accipit voluntas is renascens, sicut dicitut, Spirium opinulatur infirmitati nostra.

Querio, Collato trume & homms odiorètepetitur, ad eludendas Scripturæ phrases, quæ
durius loquitur, & homini cot saxeum, frontem æncam, inimicitiam aduersum Deum,
& repugnantiam contra legem Dei tribut, ad
amplificandam passionem in conversione,
& excludendam omnem vim, & modum agendi in arbitrio humano. Ergo latent in formula declarationis insidiæ, & sure postulatur
declaratio declarationis, in ambiguitatibus
commemoratis.

Caterum, cum fidelis Theologi fir, funda-

menta Christiane religionis, ex verbo Dei. Propheticis & Apostolicis scriptis ponere, & astruere sanam doctrinam verbis & restimonijs dilucidis Scriptura, nec id Victorinus in fua declaratione faciat, sed confugiat ad distinctiones philosophicas, & Patrum quadam non fanadicta; non potest pro fideli Thelogo haberi. Defideratur etiam in illo finceritas & candor, quia Antihefin non clare ponit, nec sperte doctrinam Lutheri, aut aliorum re de fentientium approbat. Sed phrafibus incommodis de Synergia, ac terriz caufæ voluntati in conversione concurrenti patrocinatur; quas exculat & acerbe eos, qui illas reijciunt, vel taxant, exagitat, & petit, As perindeve Maior fuam impiam loquendi formam, non damnat, fed excufat : Ita Victorium pradictat Synergiftarum formulas palliat, & probat, ve quod alit monftrum , bac ratione tanto tutilis togere pofit.

Quicunque ergo alios ad subscriptionem buius declarationis adigunt, in hoc peccant.

Prim), quòd non solum sententia ambigua, quæ in deterius slecti potest, sed etiam planè fallam, volunt approbati. Quod sit contra mandatum Apostoli, qui vult formam sanotum verborum retineri, & quæ certa & sirma sunt, approbati.

Secundo, inuant occultatorem Victorinum, vt in fraude sua delitescat, & post occasione data procumpat, & vel maius quam antea incendium excitet, vel saltem virus & venenu

fuum

D. CONRAD. SCHLVSSELE. 489 foum pestiferain occulte spargat, & incautis inuenturis & auditorum suorum animis instiller.

Terris probant, & consentiunt in suggillationes veræ doctrinæ, à Luthero & alijs pijs propositæ, quæ hactenus non obscureà Victorino passim sunt prolatæ, & nunquam ab ipso tetractatæ.

Christi beneficiorum confessionem, qui vult fermones nostros perspicuos, & non ad deci-

piendum compolitos esfe.

Quinto scandalum confirmant, quo multi hactenus graniter irretiti sunt & offensi, non aliter intelligentes, quam Victorinum veram Scripturz, & Lutheri sententiam oppugnasse, & sine perspicua reuocatione, & erroris confessione non posse, pro membro verz Ecclesiz agnosci. In quibus omnibus conciliatores illi, seu subscriptores formulz, qui passi sunt illum veritatem in eiusmodi ambiguitates immergere, grauiter rei sunt. Hacautem quam tristia & horrenda sint, quis non intelligit?

Qui verò ad eiusmodi subscriptionem sele adigr patiuntur simpliciter, ve nec ambiguitatibus formule contradicant, nec salla liquidò reijeiant & improbent: ijsdem peccatis implicantur. Et hie considerent, ne aliquando peccatum hoc in conscientia, cum gravissimo & periculosissimo ipsorum malo

Hh ; eui-

enigilet. Vulnus enim conscientie, presertim ab incauris, & recte monentes audire nulentibus, facilius admittitur, quam admissum fanatur.

Demodo agendi D. Iohannis Stoßel je Hieronym, Menceline,

S I quisquamest, qui non legit disputation de libero arbitrio, que in Thuringia. Vinarie est habita inter Victorinum Strigelium, & Marthiam Illyricum, & nonnulla elinsdemargumenti scripta, que posteam secuta sunt, non abste miretur, quid sibi vesti lohannis Stosselij contentio de modo agendi, nec voces ipsas satis intelliget.

Estigitur opera precium, paucis indicare, vnde sit exorta, & qua occasione Stoffelius ca

fit implicatus,

Postquam Victorinus ex sua captinitate dimissus, & in locum summ est restreutus, scripsit quandam declaratione sua sententia de labero arbitrio. & viribus hominis, in qua quidem videri vult se proponere sententiam verbo Dei. & consurationi Illustrossimorum Ducum Saxonia consentientem: Reuera tamen eundem errorem retinuit, qué accrrime desenderat in publica disputatione Vinaries, & nouis quibusdam verbis, alienis a sera scriprura. & in Ecclesta minús vitratis occultanit. Escuim Victorinus fare etur, nullam vim

D. Connab. Schlyssell. 491
Superesse post lapsum in homine, que fine
Spiritu sancto. possis amplecti Dei promissiones, & ijsassentiri: Tamenasseruir, in homine esse quendam modum agendi, & quandam aptitudinem & capacitatem in rebus spiritualibus, quòd videlicet sit aptus & capax, vi possis aliquo modo, quamuis languide, prebere assensium verbo Dei, & beneficia Christi, accedente auxilio Spiritus sancti, accipere.

Hanc declarationem seu verius obscurationem Stosselius, cum quibusdam alijs Theologis approbanit: etiamsi seiter esse cothurnum, qui vtrique pedi facile aptari posset. Quiverd, moti granissimis causis, voce & subscriptione sua approbate cam recularunt, suntamotià sua functione & ab Ecclesis suis

inffi discedere.

Cam igitur ob hoc preclarum facinus non audirer benè, & iamantè autor & adiutor fuillet strenuus, ve pracipui professores in Theologia pellerentur ex Academia lenensi, cum quibus fuerat antea in oppugnandis erroribus coniunctissimus, & quos dixetat, se agnoscere, profinceris doctoribus, &
salutatibus organis Christi, coepit Stosselius
telam suam, quam semel exorsus suerat, pertexere, seque purgare, & desendere, quasi re
benè gesta adhuc in vera tententia consisteter, ac nequaquam à sinceritate doctrina ad
corruptelas deslexisset coscripsie propositioHh

nes quasdam, de quibus publice disputaretur.

In his propolitionibus voces nouss & inulitatas, modum agendi, aptitudinem & capacitatem inferuit, & Victorino se planè conformauit, cum antea se cum illo sentire verbis & manusua testarus esset, & talem se dedit in hac disputatione, qualem se dederat Victorinus, positis contradictorijs, nunc negans superesse vires aliquas hominis in rebus spiritualibus, nunc econtra tribuens homini non renato modum agendi, capacitatem & aptitudinem, atq; ita psychici hominis

ynergiam afferens.

Has contradictiones & perplexitates reprehenderunt Theologi Ecclefiarum comitatus Mansfeldenfis, & ex ipfius Stoffelij propositionibus ostenderunt, eum contra. dictionibus & perplexitatibus, doctrinam illustratam Dei beneficio involuere & obscurare. Hoc est illud vicus, quod rerige. runt, hoc illud maleficium & graue peccarum , quo Stoffelius offenfus &irritatus , c. rumpit in atrocissimas criminationes, accusationes & maledica, & quicquid vsquam eft scelerum, in viros innocentes congessit, & tanquam rudeta & stercora, in eos proieelt: vt verd videretur grauissime & iustissime lafaseffe, seque stomachandi, debaechandi & calumniandi instissimas causas habere, suum modum agendi, quem tribuit homini in conversione, bellis glossis adornavit,

D. CONRAD. SCHEVSSEES. 4

ornauit, vt sucum faceret & persuaderet imperitis, se lympidam aquam nunquam tutbasse, nihilique secisse mali, nunquam à recta via declinasse, cum Victorini cothurnum induit, & in eius insidiosam & tenebricosam declarationem consensit, Ministros veros Christi pul sos in exilium, nihil caus habuisse, cur detrectarent Victorini subdolæ declarationi subscribere.

Sententia & confessio Ioachimi VVestphali demodo agendi Ioannia Stoffelij.

Primo Stoffelius negat, fe per modum agendi intelligere lacentem aliquam vim , aut officaciam , in bomine Pfychico post lapfum reliquam que in rebu piritualibu excitata à Spiritu fancto cum co m conucrhone concurrat. Atque hue tendebat Victorinus in disputatione Vinariensi delibero arbitrio feu viribus hominis. Qued in bomine post lapfum manferit vis aliqua voluntatis, que excitata & adınta à Spiritu fandlo poffit verbo Dei, quamui languide affentiri, dixit enim, ve verba eius recitantur, fol. 16. Home . ficut retinet fubitantiam corporis & anima, quamuis languentem & debilem , ita retinuit etiam intellectu fuam proprietatem & modum agendi, qui etiam fi impeditur, tamen remoto boc impedimento & fanato per filium Dei, redit natura ad faam proprietatem.

Fol.20-Voluntas est. & manet voluntas, & retinet fuutu agendi modum, sen proprietatem in agendo in voluntate, que differt ab alijs natur aliter agentibm, etiamfi langues & suspeditur, aut essam incu atur ab alijs caufis.

Fol.40. Dem confernat fubflantiam à le coditam, in anima & corpore, & fustent at propries ates & modum agendi in volutate, quo disfert à catern creaturis.

Fol. 113. Non dico folum roluntarem fine Spiritu fancto posse apprehendere verbum sed essecum Spiritus sancti comitari nostram voluntatem, seu aliquem assensum. Quia voluntas non trabitur sicut serrum à Magnete, & de modo agendo disputo, non de nostris facultatibus aut viribus.

Folit 4. Diffuto tautum de apprehenfione verbid qualicumq, affenfione languida, trepida, & imbecilla. Hame dico non proprijs veribus fiers poffe & folu, fed dinnante polantatem Spiritu S. Com vrgeretur allquoties, ve diferte explicaret, an tribueret Synergia homini no renato vel couerfo, lemp receptű habuítad íuú modű agendi, &quamquam minime videri voluit seasserere Synergiam, reuera tamen afferuit, & acriter concedit, subinde repetés, voluntaté hominis aliter sgere, quam agut res naturales:vt persuaderet înesse voluntati facultate aliquam assentiedi, & falutem oblatam amplectendi. Verba Vi-Avrini recitantur in Vinarienfi diffutatione. Fol. 12. Etfi agnofco depranationem & arabiar, tamen ipfum liberum arbitrism , voluntatem cum proprieta-Sibus, & modo agendi negare non poffum, nifi velim ex homine faxum vel beluam facere.

lam û Stællelius non intelligit per modum

agendivim al'quam voluntaris, que excitante Spititu S. ex lele præbeat affentum, curapprobauit & recepit, & alijs author fuit, recipiendi Victorini sucatam confessionem , & formulam concordiz, in qua fuum modum agendiinseruit, &id quod antea senserat de Synergia occultanie? Curiple Stæffelins in fuis pagellis reprehendit alios, quod infulse eripiat homininon modo vim & facultarem converrendi? Qua reprehensione ostendit le voluntati hoministribuere aliquam facultarem in convertione. Dicit, fe cum erudiris hac phrasi discernere naturam rationalem à bruta, agens voluntarium, ab agente naturaliter. Ad hanc diftinctionem aliquoties Vi-Ctorinus pro Synergiæ defensione in dispuratione refugium habuit, tanquam ad facram anchoram, cum nihil effer, quo fuam Synetgiam, & modum agendi defenderet, Quis verò est cam inecuditus, qui nesciat, naturam rationalem discernendam esfe à bruta, & alitet agere, quæ agunt voluntarie, quam que agunt naturaliter ! Discunt hoc scholastici in primo prædicamento Dialectices, hominemelle animal rationale. Repetit Si cellelius, fe per mo- . dum agendi discernere bominem à brutis: veruen in disputatione de libero arbittio, & viribushominis non hocquaritur,an interfit inter hominera & Brutum : fed an fuis viribus aliquid cooperetur, ad fur convertionem & falutem, allegatelum receptum in scholis, Ceterum

cum exverbo Dei de homine corrupto & dilucida & simplex quæritur confessio, videndum quid in Ecclesia & schola Christi receprum sit, & quæ phrases ex scriptura sacra sint vistatæ in Theologia, estque iuxta præceptum Apostoli forma samerum verborum retinenda. Noui quosdam, qui ad decennium sunt versati in V Vitebergen schola, & audiuerunt præstantiorum Theologorum, de grauissimis quæstionibus disputationes, conciones, & præsectiones, in quibus de modo agendi altum silentium suit.

Quòdautem affirmat Stôsselius, manere adhuc in hominis voluntate, aliquo modo liberam electionem in ijs rebus & actionibus, que humano iudicio subiecte sunt, ne id quidem in controuer siam venit; sed queritur, an in rebus spiritualibus reliqua adhue maneat libera electio, è anita mens hominis corrupta sit, quod tantum sit labesaciata, è languesacia, ve Stôsselius cum Victorino loquitur: Anverbita sit depranata, ve non posse nisi malum velle è ebpere in spiritua-libus, nisi Deus seruam voluntatem liberet, è ex mala bonam saciat.

Secundo dicit Stoellelius, Modum agendi sumi interdum procapacitate libertatis, nec tamen explieat, de actina ne an passina capacitate libertatis loquatur, hocelt, an de ea loquatur libertate, quie restituirur per Christum, an de ea, quie est ex nobis. Citat verba Lutheri, qui exposit, quo sensu Patres liberum arbittium atlerunt, vi-

delicet

delicer quod prædicant capacitatem libertatis eius, quòd pollit vertiad bonum per gratiam Dei, & fieri cenera liberum: De modo agendi nullam facit mentioné, non dicit modu agendi fumi pro libero arbitrio, vel pro capacitate libertatis. Brentius, quem allegat, respondet Papistis ad eandem obiectionem, que nunc cum magno plausu obijeitur à Synergiz patronis, Hominem Scilicet non effe faxum aut truncum, Differentiam in hoc constituir, quod homo ita lit conditus, vt fit capax calestium donorum Spiritus fancti. Quis verò nescit, quis negat, hominem posse per gratiam Dei liberaria seruitute sarhane, & in homine esse aptitudinem, que non est in trunco aut lapide, quòd possir accipere calestia dona & falutem calitus data hac facultate? Truncus autem, faxum, anseres, & alix bestie, non funt capaces libertaris & salutis, pro quibus nec cælum condidit Deus, nec filium suum dedit in mortem crucis, quibus nec prædicatur Euangelium, vt fiant apt a ad regnum celorum: quis inquam nescit, hæctam abdita mysteria nisia Papistis & Synergistis sapientiam istam absconditam discat? Manifestum est ex verbo Dei, homines non potestate liberi arbitrij esse apros, ve conuerrantur, & accipiant beneficia Christi, nisi Deus apros faciat & capaces Animalie enim homo no percipit ea que funt Spiritue, nec poteft intelligere. Non fumm idonei ex nobu aliquid cogitare benistanquaex nobis. Quid opus eft ad hac czleezlefté doct in l'explicandam obscura, ambsgua, de perplexa phrass de modo agendi, cu liceat résplam perspecuis verbis Christi en unciare. Si filim ves liberament, verè libera eritis?

Terrid, Stællelius accipit hanc phrafin pro medioa Deo ofdinato, p quod tegeneramur & efficimur hæredes regni celora. Quis crederet, cara mytteria latere fub vna noua phrafi ignota (cripture, miti Sicellelius ea reuel ret? Ecelelie Christi per tot annos magno cofenla docent de medijs a Deo ordinatis, ad hominis conversionem & falutem : Quorsum attinet, doctrinam verbo Dei luculente traditam & illustraraminuoluere obscuritare de modosgendit Scriptura abunde suppeditar, que posfint opponi Enthufiallis & Suenckfeldiftis, t refutentur corum deliris, quibus non folum elevant, fed etiam tollunt dignitatem, vim & efficaciam verbi Dei. Negari non potest, modum agendi opponitis, qui solius Dei gratiz & operationi tribuunt, quæ semipelagiani afferibunt ex parte voluntati hominis, & faled de Enthafiasmo insimulari, qui orthodoxè & fentiunt & loquatur de ministerio verbi, per guod Deus homines convertit & faluos facit.

Hoc loco inserenda sont, que D. Illyricus respondet calumniatoribus in libro disputa-

tionis Vinatienfis.

Fol.128. Sentio verbum audiendum, meditandum wominandum die as nolle, fed vade est illa bona vo andendi & cogi: adi:probes ex verbo Dei, nos ed ex nobre

D. CONRAD SCHLYSSELS.

ex parte veltes à habere. Alioqui scriptura dicit ex solo Deo, inquient: Qui ex Deo est, verbum Dei audit. Concedo sidem esse ex auditu. Fol. 2. Et nes non debere (ve Synerg: ste alij q; cocu complices impudentet de nobis blatetant) domi in angulis ve Enthusiasta sasinut, de sidere, manere in dubitatione & semueu, expediare Speritum & raptus violentos, sed audire verbum, frequentare conciones, prestare saitem externam obedientiam erga verbum. Nec enim Spiritum sins

verboefficacemeffe.

Fol.322, Recitatur argumétum adnersariotű ciulmodi. Hac doffrina confirmat Enthufiafmum Suenckfeldicum, quia adimit cem libertatem volutate, in converfione, & foli Spiritut afferibit. Respondet: Nego confequentiam: non confirmamun Enthufiafina. quem multo piuriben, quam ipfi libri oppugnanimu. Nam Enchufiafta fimpliciter cetemnunt , & regeinnt ministerium verbi & factamentorum, inbet expeliare peculiares venelationes & afflates dinings extra verbum Sed docemus diferte, minifterium verbi & facramentorum per quod Spiritus S. femper eft efficax, non effe fuziendum, fed omni ftudio effe audiendum verbum Dei, & illes qui ferie andiunt ver bum, baud dubie conuerti. Proinde etfi fpiritualem libert atem viribe nofirm in conner fione ad Deum adimamou, non fequitur tamen, vilo modo approbare nos, aut inuebere in Ecclefiam opiniones Enthufiaftarum.

Cum in publicis scriptis extent tam manifeste calumniarum confutationes, mira est impudentia, casdem denuò totics profetre D.V Vellerus, cuius verba citantur, non loquitar de libero arbitrio, & de modo agendi, quo nos ex nostris vicibus agimus cum Deo & Spiritu sancto in conversione cooperamur, sed de modo, quo per verbum su u, quod per homines annunciatur, agit nobiscum.

Quarto, Scoulelins exculat fuam phrafin, hace dilafe voluiffe declarate, hominem accepto Spiritu fancto non effe ve flatuam, fed iam polle ex Spiritus S. vi & efficacia affentiri promissioni, & ample & oblata gratiam. Quis autem negat, aut quis cotradicit, quod homo connerius de renatus, non fit iam ve flatus, & posset ex essecia Spiritus Sassentiri promisfioni?Quamodo quis hoeno pollet præftare, quod omnipotens Dei Spiritus in illo & per illum efficit? Comis fuet pofitible erelenti. Quid verò conferr obscura phrasis ad huius doctrine declarationem? que faits est ille ftrata in vabo Dei, quod docct pios elle organs Dei, conditos effe ad bons opera, omnia posse in co.quinos conformet.

Cererum Semipelagiani de hoc eu synceris doctoribus risătur, quod homines non tenatos, quantum quidem artinet ad îpsorum vites, in esticienda convertione, & actionibus spiritualibus, compar at ligno pravo, quod est de dolandum, & luto, quod manibus siguli socmarur, & lapidibus duris, quibus coparationibus etiam setiptura vittur. Vnde sumunt isti materiam calumniendi & traducedi illos, quod ex hominibus slipites & saxa faciant.

Sed

D.CONRAB. SCHEVEREZE. 497

Sed est & hac calumnia sais refurata in disputatione Vinatiensi & ahas. Illyricus dicit sol.45. Illud verò mibi plane se liò attribuis, quòd dicam, hominem non aisserre à trunco & statua. Duo enim, quod in spiritualibus non tantum amiserit des bonai vires, sedetiam plane contrarias & pessimas natum sits. I dem fol.55. Alterum sophisma est, quod vis persuadere autoribis, tanquam si velim vegere, peronina cor nostrum connentre cum lapide es luto. Nati per omnia confero: eatenus confero, quatenus sensus é res ipsa postulant.

Fol. 176: Home von est trunciu naturaliter & statua, sed sape & vere dicitur de bomine non renato: ven los habent, & non vident, aures habent, & non audiunt, similes illu fiant, qui saciont ea, & omnes qui consident in eis. Es Moses inquit: Non dedut tibi Dominus oculos advidendum, & cor ad intelligendum, ve vera dicat scriptura, nos ins rebus sportualibus statuis semiles, cor babere, & non intelligere, oculos, & non vi-

dere.

Fol. 220. tespondetut ad obie ctionem. Nou agit verbum & Spiritus sandus, it a in hominu corde, sine omini motu intellectus & voluntatis, vi berbe & medicamina agunt. Concedimus totum argumentum, esse multos motus intellectus & voluntatu, bonoi & malos in conner sione, vi intellectus intelligat, & voluntati velit, sed vadenam iba idonestas bene cogitandi, & vade bonum velle voluntatu i num ex nobis, tanquam ex nobis an potius omnis sus fuscientia volendi & sogitandi, ex solo Deo est ? vi qudem Paulius sentit.

Irem fol.337.ad objectionem; Namis durami

eft hominem mortno trunco ant lapidi , quem flanarim format , comparare: Hee datur responsio: Multo fe peiùs homo connertendm habet erga Denm, quam lutum erga figulum, aut lapir vel trungm erga flarnarium. Nam artifex ebgit fibi tantum bonam ac ideneam materians, qua se commodé fingi ac for-mari patiatur fine omni repugnantia. At nos sumus pefima mareria, concupifcent contra firitum, & tepugnans noftro artifici. Sic igitur nos erga enm babenem, fi modo feripem a credimm, ac fi figular ex arena vala fingere, vel flatuarim ex nodofisimo & distortistime liene flatuam feulpere conaretur. Quod fi Stæffelius concedit, hæc (vt quidem funt) eL le vera, & de his verè consentit, sperte profiteatur confenium, abitinear à conuitijs, non contaminer innocentes foeda macula Enthuhaltarum, non oneret teterrimis calumnijs. Faterur, non effe captions authexiloquis formulis loquendi ludendum in Ecclesia, non effe involuendam veram doctrinam. Id facere ne videretut, prædicat foam liberalitatem, se non modò liberum secisse alijs dextrè vsurpare aut reijcere phrasin de modo agendisfed etiam fe prorfus ab stinere ab eius viu.

At quomodo fidem faciet verbis sais, quod eam libertatem permiserit alijs, qui consensit, si non ettam adiunit verbis & factis, vt eije eerentur ex suis ecclesijs Superintendentes & Pastores, qui recusauerunt subscribere flexisoque & fallaci formulæ concordiæ, & noluerunt Victorini cothuruum induere?

Alle-

D. CONRAD. SCHLYSSELB. 499

Allegat Apostoli praceptuta, qui pracipit vitare ambiguitates & hoyouaxlas, & retinere formam verberum fanerum. Addit, se elle hortatorem suis auditoribus, ve res ipsas & modos loquendi perspicuos, & vsitatos Prophetis & Apoltolis, retineant, cur autem ipsemet non obtemperauit Apostoli przcepto! Curnon vitauit ambiguam phrasin de modo agendi? Cur no retinuit formam fanorum verborum. & modos loquendi perspicuos & vsitatos Apostolis? Vbi Propheta & Apostoli vii fint forma verborum de modo agendi? Que est in ea perspicuitas, que opus habet tot glossis & declarationibus? Postea ireru prædicar de sua libertate, se vitrò & sponte de his vocibus & loquutionibus ceffife, ne erroris aut infte defenfionis materia vel suspicio cuiqua praberetur. Atqui oportuit sponte de his loquitionibusis antea cestisse, imo potius abstinuisse, ne præberetur materia erroris & infle defenfionis. Non decuit, multos Paftores bonos & ministros fideles pellere, că nollét approbate formula cocordia, infidias in modo agédi oc cultăte. Núcrădeillato dano ecclefic, & data mareria defesionis, profitetur, se velle cedere.

Idem fecit D. Maior, postquam magna cótentione in prolixo volumine defendit, bona opera esse necessaria ad saluté. Postquam turbanit ecclesias, & grania scandala dedit, professus est se velle cedere; non quia errasser, aut malè se fecisse agnosceret, sed quia alij malè

Ii a

interpretatentur eius dogma de operum ad falurem necessirate. Sie tandem cuiuis licebit obijcere pomú contentionis, corruptelas inuehere, errores propugnare, postea os abstergere, & dicere, Nos cettimas velcedemus, & nihilominus addere præclara glossemera, interpretationes & pulchtas declarationes. Sic impune erit spargere nous dogmata, & corruptelas celettis doctrine, fi modò bellis gloffis pingatue & exculenrar. Ad has præftigias, colores & prætextus, ne fit op' decarrere, debent pij Doctores, verz concordiz & pacis Ecclefic studios, operam dare, vt propriè, perspicue, & simpliciter explicent doctrinam Eeclefiz Chrifti, in amnibus & in fingulis partibo, corruptelas & falla dogmata fugere & detestari, formam sanorum verborum vsitatam Prophetis & Apostolis retinere, & summa diligentia doctrinæ puritatem conservare.

De statu contronersia.

Certè etiam nos credimus & docemus, ex nolentibus sieri volentes in conuersione. Sed quæstio est de causa efficiente, vnde videlicet existar in hominis corrupta & Deo inimica ac repugnante voluntate, talis conuersio, vt ex nolentibus & repugnantibus, volétes siamus: An scilicet, Mens, Volútas & cor ex prima natiuitate insitam habeant talem potentiam, tales vires & sa cultates: vt, quando homo verbum Dei legi; andic & cogitat, possit vel sine D. CONRAD. SCHEVERED. for

Spiritu fancto ex paris naturalibus concipere & elicere affenfum, vel actiones tales (quo. cunq; eas vocaueris nomine) quales ad cotritione, fidem & nous obediétiam in scriptura requiruntur, vel certe, fi Sp. lan ctus per verbu lectu, auditum, cogitatu, mouest volutarem, volutas quali è somno excitata, incipiateriam aliquid agere, velle, affentiri, ida; exijs viribus seu potétia, quamin creatione accepit, ac que post lapsum adhue reliqua esse deber, iuxta regulam Victorini: Voluntas est & maner vo-Juntas, & retinet fuum agédimodum feu proprietatem,&c. Nechtociola,iners,ignaua, & contumax. Non tepugnet', vel certe poffit no repugnare, fi velit, sed lucterur cum dubitatione, ecepide & languide inter triftes gemicus promiffioni gratie affentiatur, vel nutu faltem aliquo, mit einem Yawort.

Hienos diserte respondemus. Primum, conertionem esse motum, & in couersione sieri
motus. Est antem connersio opus Spir. sancti
(non nostrum nec voluntatis nostra) creatis,
restruentis, ac donantis homini convertedo
(qui est Symactym patiens, in quo si connersio) nonum cor, nonam voluntatem, sen
sidem vel assensam, sen modu agendi, hoc est,
applicandi se ad gratia, remissioné peccatoru,
instituam ac vitam aterna, per verbum Enangelij & sacramenta oblata, apprehendendi &
abijciendi peccata contra conscientia, suctandi cum desperarione & alijs motibus cordis

li s

humani, quod per se & sua natura contumat est & Rabella, repugnans Deo, inimicitiam aduersus Deum gerens. Ita conuersio & motus quidam creatus, donatus à Spir. sancto per verbum Euangelij & sacramenta, & in couer-sione hominis sunt motus; sed hi motus, de quibus di Aum est, nó sunt voluntatis Adamica, que non solum pure passive se habet, sed etiam repugnat, verum Spiritus sancti creautis & donantis cordi & voluntati tales motus,

per quos applicatio gratiz fiat.

Deinde diferte faremur, non fieri converfionem in ijs, qui perperno reluctantur, & in fremieu ac fucore luo hostili aduersus Deum perseucrant, verbom ac sacramenta plane absjeinnt, & pedibus conculcant. Imd perspicuis verbis affeneramus, requiri affenfum, applicationem & susceptionem gratic, sed queflio eft, vnde existatille affenfus, vnde fiatilla applicatio, ac susceptio gratiz, cum cor humanum fua merura non nisi repugnare poffit, nec per se cohibere illam repugnantiam valeat, imò illa in conversis etiam maneat, tameth ex parte fracta & debilitara. Hic claris verbis respondemus, affensum illum seu applicarionem, existere non ex innatis viribus vo-Juntatis, quod Pelagiani impudenteraffenerabant, nec oriri ex voluntate aliquo modo quali è somno excitata, & ex ijs viribus que post laplam funt relique, & inxta regulam Vi-Corioia: Synergittaru fupra commemorarat

Palantareft & maner voluntar, &c. Ita vt voluntas aliquo modo, qui sit voluntatis, pprius, ac qui ex modo agendi seu proprietate volacacis naturali oriatur, Sp. fancto monenti allentiatur, luctari incipiar cu desperatione, abijcere peccara contra conscientia, vel repugnare pranis fuis motib, quos ex corruptione habet, gebe falte (ve Synergift zvolunt)ein Jamort dargu. Hecomnis, inqui, negamus & pernegamus veraelle, & ex fundametis feripture probart poste, sed affirmamus oriri à Sp. fanctoné Enthuhaftice, accipiétis vel violenteraffátis couertédos, sed per ministers u verbiac sacramé torum, efficaciter ac potenter in corde iploru operantis, creamis, don Itis ac reftituencis de nono, falurares illos mocus, qui in lapfu p peccarum amiffi fuerunt, iaxta illud: Cor woon crea in me Dem, de & exscindentis lapideum illud, mutu &in capar cor, ve Ezechiel & S. Lucherus loquantur, videlicet : Contritionem faluearem, fidem allentientem, applicantem, apprehendentem, natu fuo fuscipientem & ampledentem oblatam gratiam ac milericordia Deiin Christo, filio Dei saluatore nostro exhibits, luctantem repugnatem motibus cordis sevoluntatis Adamice, actiones carnis mortificantem, non tamen perfectam & omnibus numeris absolutam, sed quotidie in veris exercitijs pænitentie, &quidem in trifti imbecillirace crescentem, &c.

Terrid, & hocomnialleueratione confi -

mamus, nos nequaquá disputate de repugnatia locomotiue, id quod Synergiste sine stôte nobis assingere & tribuere non verentur, sed de interna cordis ac volúcatis repugnatia, que cohibetur, mortificatur, crucifiguur ac destruitur in verè conuersis, frænumq; ei inijeitur per Spir. 5. ac sidem, ne ita libere aduersus De ú eiusq; legem feratur. Qualis verò sit malicia si dei, vel noui hominis, & volúcatis Adamicæ seu repugnatiæ, habitantis in carne piorum vsq; ad mortem, & in ipso agone mortis potissimum sese exerente, D. Paul. Rom. 7. luculenter ostendit, & omnes pij non absq; gemitu quotidie experiuntur ac querentur.

Quarto, scimus & fatemur, in conversione esse luctam, necabsque lucta eam fieri, ficut paulò ante expresse & clare à nobis didum est, sed iterum negamus ac pernegamus, lu-Camillam effe voluntatis Adamicz, qualiilla (quod Synergist z ingentivociferatione, tumido & inflato ore ebuccinant) lu derur per se, ex suo naturali ac proprio agendi modo, quem habeat post lapsum adhue reliqui, vrà peccatis soluatur, gratiam oblatam fibi, quáuis languide, trepide, acinter triftes gemitus applicer, & affentiri conerur, nutu falrem aliquo, mit einem Jawort. Hanc, inquam, opinionemà scriptura alienam, & Pelagianam & Synetgistica, toto pectore improbamus, damnamus & exforo arq; limitibus Ecclefic exterminapiam & proferibenda effe cenfemue.

Non

D. CONRAD SCHLYSIELB. 101

Non enim voluntas Adamica luctatur, vt gratiam fibi applicet, vt affentiatur, vt conetur nutu aliquo fibi fauorem Dei conciliare: Id enim vniuersa scriptura & experientia omnium piorum negat, cum massa cordis humani fit mala, & nihil fingat nifi malom, voluntas repugnet legi Dei, inimicitiam aduersus Deum gerat, imd cor sit plane peruersum &inscruçabilis malitia eius, Genes. 6. 8. Rom. 7. 8. Ier. 17. Acex corde tanquam ex fonce omnis mali, non prodeant nifi mala, Matth. eg. Sed potius Inclarur cum gratia, quam auerfarur & pugnat cum Deo, cuiusiudicium odit ac cuius verbo se opponit; tantum abest, vt aliquid boni conetur, vt nutu suo Deum sibi propitium ac fauentem reddere cogitet,vt etiam contra Deum militet.

Vnde enim esset lucta in corde convertendi & conversi hominis, si cor luctaretur cum suis pravis motibus, & Spiritui sancto saltem languide assentiretur, conareturaliquid, & aliquo modo annueret? lam evidentissime cóstat, inde exoriri luctam adversus Sp. sancti operationem, quòd voluntas nec possit vec velit assentiri, applicare sibi beneficia Christi, annuere, deviderare gratiam, imò respuat & reijciat, nec vuquam heret conversio, nisi Spiritus sanctus eam cohiberet, mortificaret ac reprimeret, & quasi iniecto se compesceret, creando, donando, & restituendo homini convertendo, nonam & gratis dona-

li s can

tam voluntatem feu fidem, feu affenfum lu-Cantem cum peruerfis cordis motibus; ita, vt lu da sit non voluntaris Adamice, sed fidel create & donat & a Spiritu fan & o per minifterium Euangelij & Sacramentorum, que fides luctarur aduerfus voluntarem Adamicam,reliquam poft lapfum (& quidem luctari etiam deber, lieft vera fides , ve crescat pomitentia, iuftificatio, cum es non fit momentanes, led continua, ac durare debeat, donec Spiritus hos regit arrus, & amissa hac fide luctante. quod fit per lagfus contra conscientiam, non amplius fimus ingratia) ac compefeit eam. Quamuis hae omnia in magna ac trifti imbecilletate fiant, ficut D. Paulus Rom. 7. conqueritur. Fateri tamen & hoc cogimur, Deum interdum ex immensa misericordia etiam fecundum localem motum, inscium tamen, refistentem convertere, cuius illustre exemplum habemus in Paulo Actor. 9. Sed eo fretus nemo debet indulgere vllis peccatis, five internis five externis. Hoc enim efset tentare Deum.

Indicium & vaticinium de Doctore Iohanne Stoffelio, transscriptum ex responsione Exulum Thuringicorum triginta, qui consilio & instinctu D. Pontani & Stoffelij, Anno 1562. ex Thuringia in exilium ciects sunt: psq.L.s.

D.CONRAD. SCHEVSERE 107 Ominus noster lesus Christins, Joh. 12. dicens : In boc cognofcent omnes , quod mei difcipuli eftis, fi charitatem babueritis inter vos: ponit cerriffimam notam, qua veri Chriff dilcipuliagnoscantur, nempe mutaum amoré. Cum autem D. Sroffelius, finceros Doctores Ecclefiarum, Cainico odio persequatur, consequitur certe, Eum non elle Christi, sed portus Satanæ discipulum, Huic, non Deo, sua confecrafie, studia. Andi Stoffeli, nifi pænitentiam mature & ferid egeris, requiretur à te omnis fanguis iultus, qui effusus est super terram, à sanguine Abelis iusti. Fortasse, hicinquies : Non ego, sed alij exturbarunt D. Balthafarum, Theologos lenenses, &vos 30. Exules : Id perinde elt, ac fi cum principe facerdorum Actor. 5. dicas : Vultis fuper nos inducero fanguinem iften hominin. Si difcipulus Chrifti elles, figloriæ Christi, fi Ecclelia, & fincera doctrinz ppagatione & conservatione verè assiceretis, si corruptelas ex animo odisses, si denique à scandalis & impiorum confirmatione abhorreres, vii decet Cheisti discipulum: ne minimo quidé verbulo, aut nutu, aut etis confensu, adiquiffes fidelium Doctorum perfecutionem, sed pro virili, etiam cu vita periculo restitisses, cum talis persecutio tendat ad Dei ignominiam, veritatis oppressionem, tripudiú & confirmationé impiorum, contristatione Sp. sancti in pioru cordibus, ad subuertendos deniq & scandalizandos imbecil-Hores Christi fideles discipulos.

Num putas, ad te non pertinere, que Genel 4 ad Cainum dicuntara Aque certe, acad Cainum, ad te dicit Dominus : Stoffeli, vbi funt frarres tui, quorum doctrinam & vitam, ne in minimo quidem merito veliure, culparepotaiti ? Hic, tu respondebis: Equidem nelejo, Namego debui, aut potni impedire, quo minus perfecutionem paterentur, seas cum principe de eare: Dicit tibi Dominus: Stöffeli, quid fecifti? Exilium, gemirus, miferiz & mortes fratrum tuorum, & perturbatio Ecclesiatum Thuringicatum, clamantad me, deterra. Nunc igitur maledictus eris. Merito, & ferio hecad te applicame, & quidé maled rection, commodius, verius & derrerius, quam tu verba fancti Patriachæ lacobi, de Simeone & Leul, in nos concorfisti. Scimus enim, te, (vni cum Cancellatio D. Pontano, Christi ministi orum fidelium hosteabinratissimo, qui multos post se fratres reliquit) Caino, fimilima effe, qui camimmanibus perfecuroribus gratificaris, ventalias fentias & doceas, luda lichatioti, nihilomnino profuit, quod recte fensie & docnit, cum in persequendo Christo, porrigeret manus occiloribus eius. Si non peccas ad mortem, det tibi Dominus, vt tantum peccatum agnoscas, in fide depreceris, & faluns Sas, Amen.

Hoc vaticinium de pæna Stöffelij impænitentis, vetiffimum fuisse, tragicus eius exitus comprobauit: Nam, Anno Christi 1576.

D. CONRAD. SCHLVSSELE. 509 in hyeme, vna cum vxore in carcere, in fumma desperatione, animam malignam estlauit, paulò ante mortem, has blasphemas voces esfundens: Ego non possum credere, Deum mulivel micam sua gratia & salutis, datutum esse, etiamse Deus, cum omnibus suo beatis angelu, de cela descen-

dens, mibi id intamento promitteret atque id ob eam canfam, quòd veritatim agnitam petulanter, oppugnaui, Christi ministros persecutus sum, & tandem Caluinismum cotra meam conscientiam propugnaui.

Analysis declarationis Victorini Scriptad D. Tilemanno Heshusio, Anno 62. Mense Iulio.

O w in omniseria veritatis inquisitione, & de rebus politicis disceptatione, odio digna sit Sophistica, que perplexitate & ambiguitate verborum, res altoquin obscuras, magis inuoluit tenebris, mendacio clam patrocinatur & alimenta subministrat dissidiorum: Tum verò imprimis exectanda est hac malitia, cum quis ea vitur, in controuersia de Religione, vbi de gloria nominis diuini, de salute animarum, deque aretna salutis confernatione agitur. Est omninò rata imbecillitas humanorum ingeniorum, ve si cui in vitima senecture, ve ilse inquie, contingat intelligere veritatem, is non immeritò se prædicet beat um. Quis igitur non detestetur istum hom inem, qui data opera conquirit per ple-

xas formas loquedi, ve nebulas offundat veritati, cii oculi hominu fatis hebescat. Veterib placuit dictuit esple de pingues M. Quato magis nos decebat, quibo dinina veritas est parefa cta, q in fan chu nomé lefu Christi iuranim, q intelligimus, quantum nobis infidietur pater mendaciorum qui in Ministerio docendi, Ecclesiz fancte promismus, nos id porissimum operam dare velle, vr quanta pollet fieri perspicuitate & verborum simplicitate, controuerfias de religione explicaremus, & nostram de articulis fidei confessionem, fignificantisfimis & omniambiguitate carétibus vocibus ederemus. Vehemeter iraq; miror, & fine dubio omnib bonis displicet, q Victorinus homo doctur & exercitatus, in declaratione fuz confessionis de lib. arbitrio, non solu explicateloquitur, verum etiá fludiose ambiguis & perolexis perbis, aded inuoluir totam cotronechamot exercitatis etiam, que iphus mensitati fit, difficile fit deprehendere. Etfi autem merird hane lophisticam improbamus, & mallemus eum, exprecepto Pauli, fanaverborum forma effevium , pollamus tamé duplicé fru-Agm ex peruerlo eins studio perere. Na prinim exquifica ambiguitas, nobis est arguméto, difiidere iplum lux caula & fententia, & dellirui că veris fundamentis. Qui enim cerensest de veritare, non memit luce, led confidens est, ve leo, & verbis proprijsimis edit confessionem quam vellet ab omnibus intel-

ligit 2. Ex obscuritate verborum facile colligitur, qua conscientia & fide, hancagat caufam. Dubia enim confessio prorfus nulla est,i mò deterior estabnegatione, quia Deo & hominibus imponit. No est igitur, quod Victorini autoritate in hac controuersia moueamur. Quòd verò ambigua, pplexa, obscura siz declaratio Victorini, ne iph quidé conciliato. res, quibus non deest ingenij acumen, modo recté collocarunt, negare possunt. Et sanè res ipla loquitur. Primum frauduleter facit, quod statum controuersiæ transponit, & mirisinuoluit labyrinthis. In doctrina inquit de lib. arbitrio duo capita præcipuè consideranda funt, quorualreru est efficacia, alteru modus agendi, seu aprirudo, seu capacitas. Sunt omnino multa cosideranda in arriculo de lib, arbitrio. At nunc de cotrouer sia queritur, q inter D.Illyrica & Victorina est mota: An agat aliquid lib.arbitzinin connersione bominis ad Den. Hic fals d duplice statu fingit Victorin', cu de hac vna re fit disceptatio, videlicet: an aliqua actio vel co sensus lib. arbitrij concurrat, in hominis spirituali ad Deŭ conversione & regenerationem. Sentétia. n. D. Illyrici eft, vt & Lutheri: Homjnis voluntate tantum effe patiens subietti, in que agat Sp. fanctw, qui folm homine ad Deum trabit, illuminat & conneria. Econtrà Victorini cofessio statuit 3. caulas concurrere in hominis conversione, Sp. lan ctum, verbű, & hominis volútaté, gvtcuq; affentitur, Subdolèigitur nunc constur

innertere flatum Victorinus. An verd ille tanitum fidit suo ingenio & suaviloquentiz, vt sperer, se scopum disputationis, inde vsq: à temporibus Apostolorum, in Ecclesia motx, & acerrime inter Lutherum & Eral agitate, & nunc non folum, in Ecclefijs Thuringicis, sed in rota Germania celebrata, adeo ex oculis doctorum hominum abducere posse, vt à nemine deprehendi queat ? Fallitur, si fibi hoc perfuader. Maner ergo status controuerfix: Queritut, non quanta fit facultas lib.arbituj, vel quomodo agat in couerfione hominis: led an vlla sit reliqua vis, vel esticacia in homine, qua is couerfione ad Deu, ex lefe, & ex reliquije liberi atbitrij possit adsentiti vicunque verbo Enangelij, & lequi vel parere motori Spiritui sancio. An verd Spiritus fan dus convertendo hominem, agat in voluntare ranquam subiecto pariente, arbitrio humano.id est, mente & voluntate ex sesenihil ad spiritualem conversionem conferente. Hie fi Victorinus, fine ambage, explicate & absquesophistica responderer, & si errore Synergistarum abiecto, veritatem profiteretur, faceret boni vici officium, & primum fuz conscientiz, deinde toti Ecclesiz optime consuleret. Qu'd dicit alterum caput esse de modo agendi, seu aptitudine seu capacitate, hic nobis Delio natatore opus effet : Tentabimus tamen, an ex hoc pelago obsenticaris emergere possimus. Ex quinta fessione disputationis

tationis Vinarientis fatis liquet, quid nominer Victorinus agendi modum, videlicet actione voluntaris, cum quadam electione, seuspontaneo affensu, absque externa coactione. Etfi eaim eaner fibi, ne hoe diferte explicet (nam tum fese proderet, nullum discrimen se facere,inter vim voluntatis & modum agendi) tamen cam fimilitadines adhibet, que eius fir mens apparet, Dieit, aliter Deum efficacem e fle in terra proferente fructum , aliter in intellectu & voluntate agere, nimirum quia terrabique libera electione & adieniu agir. & non potelt suspendere actionem : Voluntas vero agit cum libera allensione, & potest noaffentiri. Hicomnes fani intelligur, Victorinum, cum de modoagendi loquitur, non agere de externo ministerio verbi aut Sacramentorum, velde medio, per quod homo convertitue, sed de ipsavi seu facultate voluntatis, quod scilicet aliam vim habeat volantas, quam terra, fol velignis. Hæc enim agunt absque libertate naturalitet, voluntaté verò vult agere cum adfenfulibero, idq; in rebus spiritualibus, de quibus est disputatio: quod diligenter eft aduertendum. Mere ergo funt præftigiæ, quòd discrimen ponie inter hunc modum agendi & questioonem de viribus liberi arbitrij. Quod verd attinet ad disctimen inter res naturaliter agentes & voluntatem, nemo nostrum id negat : Aliter quidem sol peragit suom cur214

lum, & terra producit fruges, aliter homos: git: Verum quicquid libertacis in agendo tribuieur homini, id intra limites retum corporalium, & ad hanc vitam pertinentium, fubaftere deber. In rebus spiritualibus vel eligendis, vel accipiendis, vel proficiendis, prorfus nullam habet libertatem, fed illam totá, quo ad spiritualia, in prævaricatione Ade . amilit. Fortallis dicet hie Victorinus : ergo voluntas naturali modo conuertirur, lieut magnes ferrum attrahit , vel lieut ex vite nascitur vinum: Sed responsio est facilis: plures oranind funt modi agendi præter hos duos naturalem & voluntarium. Eft enim & spiritualis modus, cum æternus pater per Spiritum fandum excindit corda hominem lapidea & adamantina , & inspirat credendi facultatem & voluntatem, id long à aliter fit, quam cum generali actione feeundat pluuia rerram. Est quidem hacactio voluntaria respectu Dei, sed si respicias subiectum quod conuertitur, non est voluntaria, fir enim abfque bominu affenfu , siquidem affensu insbiratur bemini duinitus. Neque est actio naturalis; quia non fit fecundum leges nature, neque rerum efficacia vel moru, neque propriè dicitur coactio, sed potius conversio, regenegatio, reparatio, donatio, tractio. Sic enim Criptura loquitur. Manifestum est ergo, muled plures elle sgendi modos. Quòd verò convertio non fit voluntarios motus, respectu

D.CONRAD. SCHLYS Suble Cti, neque naturelis, sed digings fen foiritualis , restatur Christus, Iohan. 3. Spiritus voi vult firat, & vocem eine andie , nes tamen nomifli rude renit , aut que radit. Sic est omnis natw ex firitu. Ex his iam manifestum eft, non elle discrimen, inter questionem de vi voluntatis & de modo agendi, cum hæc phrafis ita allegatur, vt discrimen oftendatur, inter res naturaliter & voluntarie agentes. Vidi expositioné declarationis: Commentarios luper declarationem per iplos à Stoffelio, qui modum agendi exponit de medio. per quod agit Spiritus, videlicee de ministerio Enangelij. Si mens Victorini ellet lam lublatum ellet certamen. Fatemur enim & nos huncagendi modum: Hominem in officina Spiritus fancti per ministerium vocis externæ conuerti & illuminari : Sed viz credo Victorinum affentiri huic nouz gloffa Stofselij, & reclamat disputatio & propositiones, & multa Victorini scripta.

Verbum apriendints valde infidiosum est in hac controuersia: potest euim & active & passine accipi. Et mirum est Victorinum hac inepta verba vsurpare, cum alia significantiora, & quibus hac controuersia solet declarari, ei non sint ignota. Vsus est Lutherus verbo aprieudinis fol. 46. H. de servo arbitrio, non quod consilio elegetit, sed quia à Papistis vsurpabatur, sed mon addidit, se de apritudine passina loqui,

Kk 1 Ini

Tribuere autom homini apritudinem palli-nem, petindent, se li dicas, hominem elle fishlechum quod converti polit. Et quis voouam de co dubitanit ? Ioannes Baptiffa talem apricudinem propemodum criam lapidibas ertbuir: potett Dous ex lapidibus hilce facere filios Dei. Er cur non posseridem Deus, qui exlimo terra formanit hominem ad imaginem firam, etiam ex lapide vel trunco focium view averna facere? Non dicimus Trunenm vel lapidem convecti : sed si de poteflare Dei quararur, non dubitamus quin fieri pollit. Quod fi ergo de actius aptitudine loquitur Victorinus, quod homo fit aprus vel idoneus aliquid ex sese conferendi ad convertionem, respuimus hane vocem. Nam Paulo teste, non sumus idonei vel ad cogirandum aliquid tanquam ex nobis.

Plu periali és infiliarment in voce capacitatis. Idenim quandam facultatem agendi &
ex fele accipiendi aliquid fignificat, et cum
dicimus: Ingenium haminis est capat doêtrinæ, honas naturas este virratis capaces.
Hic infitum quaddam naturale bonu, fiegulare quaddam lumen, & voluntaris recuradinem, quæ doctrinam sponte accipen & ad
voluntarem steeti possit, præsimames, cam
de rebus inanimaris est sermo, capacitas
passimè prospacio loci, qui aliquid capere potest, accipitur. Sed cum ad hominem transferrur.

D. CONRAD. SCHLVSSELB. 517 fertur, benificat vires seu facultatem. Explodenda eftigitur fophistica distinctio, que in hac controuerfia discernit vim voluntatis & eins capacitatem. Non solum ridiculum, sed eriam scholastica fernladignum est, quod. commentarij super declarationem confessionis, vocabula aptitudinis & capaciratis de externa Pedagopia andiendi & aggregandi fefead ministerium, non minus malitiose, quam inscire enarrant. No enim de externarum aurium fanitate, sed de humani arbitrij, id estade mentis & voluntatis aptitudine & capacitate loquitur Victorinus. Audiamus nunc verba declarationis: Quadigitur ad Noaun feu efficacia artinet, &c. Hoc primum membrum declarationis non impugnamus, et fi inre quædam desiderare possemus. Quod enim peccarum originis appellarur almania, languidius eft. Rectiùs dicitur caventia, defectus, amissio omnium vicium spiritualium, & contraria Biraus. Non est tantum quedam inclinatio, sed triftis pravitas & ingenita malitia, in oomnibus potentijs animæ. Optaremus igitur hic diferre poni: hominem in lapfu primorum parentum omnem facultatem & libertatem in spirlenalibus penitus amisiste, &ccontiafadum elle peccati & fatanæ mancipium, mortuum in delictis, & eas per peccarum, malas vires nactum effe, vt nihil cogitare nec velle pollic, nifi Deo inimica: liquidem comus ris espade eff inimicitia aduerfin Deum. Deinde

com de restitutionis seu regenerationis mo do loquitur, defideramus exclusiuam. Quzritur enim, an per folum Spiritum fanctum, exclusa dione nostre voluntatis: fiat connersio : quod nos asserimus. Testimonium. Non ver estis, qui lequimini, cum non agat de counersione sed de auxilio & gubernatione regeneratorum. Potuisset Victorinus dicta magis convenientia huic loco allegare: Verum hee abeant. Quod dat accipimus, videlicer et in lapfa primorum parentum. vim & efficaciam, qua salgtaria nostre anime, cogicemus anevelimus, proffus elle amiffam. Hine fane facile extruitur, ergo nullam elle in homine vim liberi arbitrij reliquam, neque in conversione tres canfas concurrere, vt in propolitionibus vult Victorinus : sed connerbonem solius Spiritus fanai donum & opus elle. Arque hoch à Victorino impetraremus bona eius gratia, difsidium omne quod de hac controuersia est, moxeffet sublatum : Verum hoc genus hominum mirum in modum est iuconstans: 6 dedir dextra, mox finiltra auferre poreft : g thos omnibus penè herecicis est familiaris.

Verba Villerini in a cap suz declarationis sunte Quod vero ad alteru caput artipet, sue moduragendi, &c. Hic primu animaduertit leetor, quomodo Victorinus intelligat modum agendi, videlicet de externo ministerio, se un un dio pet p Deus sin homine agit sed de

facul

D. CONRAD. SCHLVESTER. 519

facultate voluntatis humanæ quorsum enim introducit discrimen inter creaturas, quæ nec mente nec voluntate sunt pditæ, & inter hominé, nisi quia intelligivalt, creaturas ceteras agere naturali modo, absq; indicio & co sensu: homini verò hanc vim inesse vi intelligat quid agat, aut cùm electione & libero assensu obiecta coplectatur: lea cùm dicit truncum eum non esse conditú, ve sit verbi capar satis monet, se de essicacia loqui, cùm homini

tribuat capacitatem.

Mirum ell igitur, ipfum conciliatore argutum aded haliucinari, vt suspicetur aliquis Victorinu de externo ministerio contendere, cú pugnet de modo agédi. Nuneverò q bellè coueniat alteru caput huius moftrofædeclarationis cu primo, paulisper expendamns: In primo dicit, vim & efficaciá, qua falutaria no Areanime cogitamus & volumus, per lapfum primor u parentu. priusamillam elle:nunc ex diametro contrariú afferit, in eadé confessione de cadé cotrouersia. Hominem scilicer ita differre à trunco, &ita conditum elle, vt fit caparvocationis diuina, & per Sp. fanctu no tatum affentiatur verbo Dei, fed etis cuftodiat hune præclarum proposirum & magni precij thelauru. Hielane amplislimas homini virestribuit, quibus fit capax vocationis, & verbodici possir assentiri. Atsupra, omnem prfus efficaciam fustulerat: Hoc nimirum est, calidum & frigidum ex codem ore flore. Irane ludendum est in re tam necessaria, tam
sancta, tam divina, in qua si erretur, & gloria
Dei leditur, & salus animarum impeditur.
Non dubium est, quin grani supplicio hanc
execrandam sophisticen puniturus sit Deus.

Non eft autem difficile , ipla etiam verba,huius perplexæ declarationis, perspicuis sacræ scriptura dictis confutare. Nam Paulus 1. Corinth. 2. diserre negat hominem elle capacem dininæ vocationis. Avimalu bomo non est capax corum , que sunt spiritus. Verbum voca. tionis fraudulenter videtur elle politum, potest enim de externo ministerio, aut etiam de interna & secretavocatione intelligi, vbicor attendit ad verbum Dei. Non equidem existimo Victorinum & ipsum de externo ministerio hoc loco hane vocem velle accipi: feit enim nulla effe inter Illyricum &iplum, de externi ministerij viu & efficacia difceprationem. Ac quia dicit hominem ira capacem elle vocationis diuine, vt per Spiritu lancum alfentiatur, satis superque indicat, se de ea vocatione loqui, qua cor intrinfecus audit vocantem Deum, de qua vocatione interna & fecreta Christus Ich. 6. dicit : omnis phi audit parrem, venir ad me : lam cum afferat Victorinus, homines excreatione ita esse di-Stinctos à Trunco & arbore, ve sint capaces vocationis, certe cotendit elle in homine rehous vim &efficacis, qua possit homovecuq; & invelligere verbu Dei mter trepidatione eide

allen ..

D. CONRAD. SCHLVSSELS. affentiri. Cum autem Paulus diferte hanc capacitatem detrahat (Animalishomo, &c.) cuinis pio homini manifestum est, Victorinum aperce scripture contradicere. Notum eft & Christi dictum, Ioan. 8. Sermo mem von capit involis. Quæverba Eral fic vereit. Nonefliscapaces mei fermonis. Eligar ergo hie pius lector, feridinquirens, ventratem, verum Christo, qui est fons veritatis, an verò Victorino fidem habere malit. Est hoc Christi testimonium ed validius, quod eodem capite eum eadem fententia repetitur, facultatis seu efficacie fie me tio, Non potellis audire fermonem meum, furdis nequaquam loquebatur. Loquitur ergo de interno auditu, seuvt Victorini involucro vtamur, capacitate, atque hane detrahit hothini. Quemadmodum & Joan. 6. Nems poreft venere ad me, nife quibus daram eft diuentim. Ad hæc diferte confutator à Victorino efficta capacitas. Marth. 19. Vbi Chriftus inquic & varres yapers & Abyorrares, and oir didorar tem: & Swaper Typen, ympera. No existimo quemquam tam fore ftupidum, vt negare aufit, detrahi hoc loco homini spiritualium donorum capacitaré, nisi ei peculiariter fuerit data divinicus:non enim ferenduelt quod Nazianzide fuo huic dicto affuir. Datur ficannuétibus & inuocantibus. Imò è contrario, quibus est darum, hl& annuunt &inuocant. Ex his ergo teftimonijs scripturæ liquidd apparet falfum elle, quod Victorinus allerit hominem elle

espacé vocationis dinine. lam quod fubiugit homines per Sp.lanctu allentiri,no caret artificio & infidijs.Fatemar & nor, bomine affentiri cu trabitur, connertitur, regeneratur per Spi. S. Sed qua-fito est, an homo ex fest, vi lib. ark. aliquid conferat ad conner fione fui, dy nu affenfus ex reliquis lib. arbenter gat, an vero in folidi à Sp. fancto infundatur voluntati.

Qued deir, hominer cu ftodire præclaru & magni precijthefaurt, rectiùs cu Paulo dixiffet, Deum effe, qui ve capit in nobis benti opus, ita & perficia víq, in diem lefa Christi. Sed quid tandem de verlu Nazise dicedu efteriror Surdridmi zeli, a signer is afor me indice gratiz debétur Vi-Corno, o tandé aliquando nobis rudioribus mété lui aperuit, ve virus ems tanto possimus vitare deligérius. Quis nescit Nazianz.insigné effe Synergiftara patronum? In mpltis enim cocionibus efferit convertioné hominis non tantumà divina vocatione & tracatione Sp. fancti pendere, verű etizm ab hominis libera electione goodsmodo proficifci. Atq; in hoe iplo carmine in quo querit, gd &vnde lit virtus, no obscure oftendit, eni fit fententiz de lib.arb. Diferte enimaffirmat virture non effe Sole Dei donu. Virtu, inquit, well tantu magnu Dei doni, licet is bonoret fud imaginem, fiquide & tud oft curacideligeria neg, rurfin à folamète tua eft, fiqui de potierie efficacieres eff. An verò nó idé & Plato diceret, fi de virtutis materia interrogaretur?

Paulò post adhue disertiùs mentem suam ap't, & liquidiffime docet, le no paffius quads prinudinem, led efficacé capacitaté rribuere

D. CONNAD. SCHLVSSELS. 528

homini, cùm dicit eŭ capacé esse honesti, sicut dicit: Due sunt magni Dei ad optima, id est, ad virtuté essiciendam partes, prima & vlcima, vna aŭt pars est à meiplo, addit deinde: Ille me fecit honesti capacé & tobur prabet. Non equidé exponit, quado hac capacitate sit instru ctus, virú in creatione, an verò in regeneratio ne. Argumento tamen est, sentire eú, q. creatio hanc facultaté homini tribuerit, siquidem regenerationis seu conversionis nó meminit.

Videt igitur leilur ex Nazia.versu qué Victorinus tancoperè laudat, declarationé loqui de capacitate actiua & esficaci, que est vis librarb. Supra aut testimonijs S. seripturz enicimus, nullo modo esse in homine hanc capacitatem qua spiritualia capere vel amplecti queat, nis

dining tractione ei hoc detur.

Bernhardiqueg, testamonin nimis, polit Victorini Synergistică declaratione: Dem est author sautus, likarb. sautu capax, & c. Nisi quis spote velut sibi singere tenebras in luce clasissima, satis videt Bernhardă loqui de actiua capacitate, quæ sit vis quædă, quia homo valeat capere à Deo ob lată saluté. Id verò Paul. & Christus diserte pnegăt: Nemo petest venire ad me, nisi suerit ei dată a parte. Ité: Animalii homo. & c. Ité, Nopotestii andre sermonem meii. Inan. S. Quod aut Bernhard. cicir liberă arbitriă esse capax salutis. & quod dicit absq, tonsensu accipientii darinon posse, salsunest, se doctrinæ Christianæ adversum, quo testatur, ipsum quoq; consensum voluntatis divinitus pet graciam inspirari, cum homo conercitur.

capacé vocationis dinine. Iam quòd fubingit homines per Sp. lanctú allentiri, nó caret artificio de infidija. Fatemer ér nos homine afentiri di trabitur, consertiur, regeneratur per Spi. S. Sed quafine eff., an homo ex fefe, ri tih. ok diquid conferat al conser front fui, ér nú afenfou exrebquir tih. orbextr gat, an vero in filidii à Sp. fancto infundatur voluntati.

Quid deit, homines cuftodire praclatif & magni precijehefaurt, rectiùs cu Paulo dixisfer, Deum effe, qui ve cupit in nobu bonti spin, ita & perfiein via in dem leje Chriffs. Sed quid tandem de vesto Nazian dicedu eltramos Aurino Sun nasi, a aderec imafor me indice gratiz debétur Viétorno, o candé aliquando nobis radioribus mété iná speruit, ve virus eius tanto pollimus vitare deligétius. Quis nescit Nazianz. infigné effe Synergiftatú patronum? In mpiris enim cocionibus afferit connectioné hominis non tratium à divina vocatione & tractatione Sp. fancti pendere, veru etiam ab hominis libera electione quod modo proficilei. Atquin boc iplo carmine in quo querit, gd &vade lit virtus, no obscure oftendit, cui lit sententiz de lib.arb.Dilette enimaffirmat virtuté non effe folio Dei donu. Firem, inquit, no ell tantu magnu Dei denu, licet is bonoret fud imaginem, fiquide & tua oft enrace dibyeria neg, rurfin à fola mete tua eff. fiqui de potiere efficacieres eff. An verò no ide & Plato diceret, fi de virtutis materia interrogaretur?

Paulò post adhuc disertiùs mentem suam ap r, &cliquidissimè docet, se no passina quada aprinudinem, sed esficacé capacitaté tribuere D. CONNAD. SCHLESSELB. 10

homini, cùm dicit eu capacé esse honesti, sicur dicit: Due sunt magni Dei ad optima, id est, ad virtuté essiciendam partes, prima & vlcima, vna aut pars est à meiplo, addit deinde: Ille me secit honesti capacé & tobur prabet. Non equidé exponit, quado hac capacitate sit instructus, veru in creatione, an verò in regeneratione. Argumento tamen est, sentire eu, que creatio hanc sacultaté homini tribuerit, siquidem regenerationis seu conversionis nó meminit.

Videt igitur leller ex Naziā.versu qué Victorinus tantoperè laudat, declarationé loqui de capacitate actiua & essicaci, que est vis lib.arb. Supra aut testimonijs S. scripturæ euicimus, nullo modo esse in homine hanc capacitatem qua spiritualia capere vel ample cu quest, niss

dining tractione ei hoc detur.

Bernhardi quoq, testimenis nimis, pdat Victorini Synergistică declaratione: Dem est antber salutu, libarb tantă capax, & c. Nili quis spote velut sibi fingere tenebras in luce clarissima, satis videt Be: nhardă loqui de actiua capacitate, que sit vis que dă, quia homo valeat capere à Deu ob lată salute. Id verd Pau! & Christus diserte pnegăt: Nemo petest venire ad me, nisi suerit ei dată d patre. Ité: Animalii homo, & c. Ité, Nopetesti andre sermonem meii. Ican. 8. Quod aŭt Bernhard. dicit liberă arbitriă este capax salutis. & quod dicit absq. consensu accipientii dari non pesse, salitum est, & doctrine Christiane adversum, quo testatur, ipsum quoq; consensum voluntatis divinitus per graciam inspirari, cum homo conertitur.

Wabet aficuli Bernhardus sententias tolerabiles, in quibus torum defert Deo: Sed in difputatione abripitur recepta fui feculi opinione delibero arbitrio, & non obscure tribuit homini vim liberam allentiendi.

Merito Victorial inuita est omnibus bonis appellatio liber, arbite, est enim folfa & lingue Spiritus fancti contraria. Seruum porius, captinum, seu mortuum arbitrium dicendam est, cam de homine non renato, & de spirituali conversione est sermo. Neque becvere dicitur: liber. arbier. nibil aliud figni ficare, quam fubflantiam mentu & voluntatis. Nam vox liberum, fimul qualitatem, vim & efficaciam mentis & rolun-

tatu fignificat.

Vunam verè & exanimo diceres Victorinesh menti & voluntari non restituatur à Spirim fancto Neaper credendi, quam scriptura amissam esse pronuciat : nec verbo nec lacramencismens aut voluntas, aut cor mouetur. Quidenim hocaliudeft, qua faceri, quod nulla restet in homine facultas, assentiedi & credendi verbo diuino ? Quamobrem (adscribarurtotum) Quam vana & fophistica fit hæc diftinctio, supra satis est indicatum. Quam etiam falsò tribuatur homini capacitas cœlestium donorum, demostrauimus. Deploranda funt hæ triftissima rempora ecclefie, quibus præcipui Theologi, hoc nouumartificium inuenerunt, quo mendacium cum vericate pulchre conciliare conantur, Christum

Scilicet.

Confessio & sententia VVitebergensium de libero arbitrio, cuidam Electori, Anno 1 5 6 a exhibita vnà cum vilibus scholys M. Flacy Illyrici, & Zacharia pratorij. 1 5 6 1.

(1) Nonmeminimus, anà quoquam, in nostris Ecclesijs , hac de re quicquam difputarum fit. Flacins & fui manipulares, poftquam mordere doctrinam nottrarum ecclefiarum coperunt, capta occasione, à disputatione quadam Liptiz habita , locos communes Philippi accufarunt, qued in his doceretur, Hominem vi liberi arbitrij applicare le ad gratians. [! falfifimum eft. An non meminisfent quod Maior in fine terria partit postilla different de libero arbitrio. Eberm in fue difputatione, & Philippus in disputatione Voit. & Bauaricis arti-enlis: Alefins in fua disputatione: Pfeffingerus in placibus feripris.] Id cum (1) impudens mendacrum fit (nam locus hactenus non monftrarus eft) nemo tamen in noftra ecclesia eum homine vanissimo magnopere (3) pugnanit, nifi quod ipfe mora femel doctrina conquiescere nunquam potuit. Puramus igitar, ne nunc quidem nobis cum eo de hac re risandum elle. Sed, vt nes ipfos erudismus, & confirmemurmutud, non grauabimur exponere, quid de tora controuerfia huius articuli existimemus. [3 Eft fant boc vo-firum impudens menderium, cum tories feripferim, enm experem continers in definitione & loco liberi geri, & tertia pars postilla Maiorie.] Principalis (4) ac precipus queltio elt:quals lit, & quomodo fiat mileri peccatoris conversio, qui ea mare elt, ve doceri poffit. [+ Principalis que-

D. CONRAD. SCHLYSSEL PAS

flio ell , quid bominir naturale aut animale liberum arbitrium boni aut mali operari aut cooperari poffità Nolice fophiflice invertere flatumcanfa. De has respondet Flacius: Converti(vtinepte loquitur) pure (1) paffine, truncum, & nihilagentem (6) & addit tetriora alia: Converti repugpantem, & hostiliter(7) Deo convertenti aduerlantem. [Latheriphrafin retinui. Non fine reformator Luthers , ve Adiaphorifla , ficat mor dico-tur. ⁶ Figmentum off. Nanquam dias , nibil agentem: fed and entem, attendentem, cogit entem : Veram non vere as spirituali cerdis metu ex eins carnaliben viribes profetto cooperantem. 7 Mendació eft, nen fimplisites dixi boffitter: Sed, fiepfim propries & animales vires, feu carnis fenfam expendas.] Et funt huius affenorationis rationes przcipuz, coprehensz hoc Syllogismo: (8) Natura estaueria à Deo: senfus carnis elt inimicitis aduerfus Deum, & que alia dicta de depranatione nature humane lo quuntur. Et reliqua illa: Converti homine (9) folius Dei milericordia & effectione, iuxta di Eta: Dabo vobis cor noun, & auferam cor voftrum lapideum: Item Dem eft qui efficit vt & velito & perficiati. [Peffima caufa aut arber necestarie pefimes fruitus fert: Naturale aut Animale liberem Arbitris eil pefimacaufa: mitur, &c. * Si foum Det opm eft : ergo fit citra omnem Synergiam liberi Arbitrij. Exhis opinantur, (10) lequi fine contradictione, que affenerare eos diximus. Et Tragice amplificant, ficontrarium affirmatur, con-Armari hospinam merita, superbiam, prafucu-

fumptionem, fecuritatem, & nescio que alia. ve scripta corum docent. Hac summacerra miniselt, de quo nihil diffimulabim?, fro Car vos non falmitis hofce Syllogifmen?] Toto pectore shorremus ab oranone illa contumeliofain Deum, & plena blafphemijs (11) aduer fas filia Dei: Homo non solum verrancus, sed repagnans conuertitur: & affirmamus, ftabiliritali oratione non folum fecuritatem ac prophanationem contemnentem Deum , sed norribilia hominum scelera, & arcana (12) dubiracionis & diffidentia, desperationis etiam peccara. Nam qui cali(13) orationis forma perturbati persualerunt sibi, non posse cos ercdere , mis cogantur repugnantes, & scelera cumulant, & candem oppreffi, dubitatione & desperatione ruere coguntur in eterna exitia. fit Non eft blafohemia, dicere, Homingm neturalem & carnalem perpetude ffe hoftem Det, & repugnare es quod ad internes motor attinet ante connerfionem fic & poft. Rom. 7.8 Gal s. & 1. Cor. 2. 12 Co. montitum eft. Nam monitus de fua creasura malitia, Pantomagu ei ferntilla fidei & primitije Spiritu fan-Eli repugnare conatur. 13 Taliforma orationis ego nen vior , ve fimpliciter dicam , Hominem repugnantem converti. Sed dice eum ratione fui animale aut earnalu liberi arbitrij repugnare. Ratione autem donatt bori velle aut femtille fidet affentiri. Remouete ergeveftras Sycophantias, necen controuerfiam obfeurate, et veritatem pragrauate] Opponimusau. rein Flaciane blafphemie, non liberi arbitrij (14) vices

D. CONBAD. SCHLVIIILE

(14) vires aut dignitatem aut merita, ficut fallo nos & ecclefias noftras criminatur: Sed hec opponimus fundamenta (15) immota & indubitara. [14] Certe de versbes liberi arbetrij lie omnin ell. Vor eas afferitu: ego nego & confuto. Nolita innertere fcopum controuerfie. [15 Hoc tpforum patre fundamentum , mox ipfimet fabri manifoft è fubruent.] Promissio gratiz & remissionis peccatorum vniuerfalis eft, perginens ad omnes. (16) Eft & mandatum vnigerfale & fummum omniu, ve omnes promissioni credit. Denig: ordo eltimmorus, nec fingendum, alitereffe Deu efficacem quam voce Euagelij lecta, au. dita, cogitata, & accepta fide. [16 Sopbifmaeft. a mandato ad poffe optime fequitur , feilicet.] Huig promissioni, mandato, ordini diuino affirmamus debere, & (17) posse hominem obedire volentem, & fine coactione, vt cum repugnat verlio, dubitando, aut diffidendo, aut prorfus abijeit, facitid volens, non coactus. Er cum affentitur, non facit hoc, vi aut dignitate libert arbitrij, fed (18) Dei efficacia, qui hoc modo per verbum & vocem Euangelij, & non aliter eft efficax. Nec lequitur vlla verifimiliaur rationali consequentia: Fides (19) est donum Deir Ergo datur & donatur Nolenti, coallo aut repugnati, multo minus lequitur, Donario eft. Erge (20) Coaltie & violenta impresso est. [17 Vanum est & contradictio manifelta. Promium dicunt , ipfum bomimem id poffe, max vero di cunt, non hominem fed Deum efficere. Sie mode aunt, mode negant. Quid bacvani.

tate vanim ? & tamen audent we vanifimum hominem proclamare. Non pudet in tam panen verbu cotta
dicere! 18 Hacelt men sententia, qua suam assertionem & immotum (vii loquantur) fundamentum
entriunt. Suprà emin assension & posse attribuerunt
bomini: Hic contra ei adimunt, & soli diuma essicacia
adseribunt.

13 Argumentatio nostra bec est: Tota sides est purum donum Dei.

Fides oft intelligere verbum & affentiri ei:

Ergo perceptio, cogitatio & affenfus, velle & poffe, off purum & merum folius Des donum, no naftra Synergia am liberiarbitry. Solue synergifta. 20 Menda-timm off. Non dicimus, Coalito violenta imprefis. Minime verò fequitur terrum illud avantandos.]

(21) Caro averfa est à Deo, & minica Des. Brgo aversa & repugnans convertitur.

Elique confusio (11) accidentium talis, qui in scholis flagris digna indicaretur.

21 Caro feu fenfu animalu, de quo proprie in libero

arbitrio dif uratur eft perperno auerfa à Deo.

Argò & túc cum convertitur. 22 Cum disputatur de viliberi arbitris quaritur de toto narutali aut animali, quid ille cum sonnibus sui viribus posit, aut neu posit: non de solu eius accidentibus. Talu homo totus dicitur corruptus, non sola eius accidentibus. Bella consequentia de tribulir sicus, & spinir vua colligit.] Imò contrarium optima consequentia sequitur: Cùm caro sit auersa, inimica, & que alia accumulant eius Epitheta: Cumque contrà prando sit Medicus, (13) benignissimus, non repugnat,

pugnat, non averfatur, aut repudiat Medicum. Heccum hunt, non hunt per coedionem, nec frunt (14) volente aut insciente hohomine. [2] Sequitur fane , fi loquaris de inre, non de facto: de debere, non de poffe. Deberet quidem egrotu non repugnare medico fed phreneticus eft. 24 Fins quidem sciente & volente homine, fed per tratisanem patris, fen donationem perceptionis & bons velle pro male.] Denique (25) Infinitum discrimen eft interagés Rationale & Voluntarium, & rem Brutam ant Inanimatam. Hee qui confunfundunt, natura, Deo, & verbo eius bellum inferunt. [35 Veram oft : maximum diferimen ell etiaminter enem & capram: fed quid inde? Neo verd his ve potissimis rantum nitimur. (16) Certiffimus & veracislimus nobis (27) neruns eft defentionis, opertere effe certitudinem in converfie, Hac tota euerritur & præftigijs in explicabilib. involphur, cométo illo vniverso de Repugnantis, Paulus inquitilde dex fide & gratis, ve fit firma promiffio, id elt, Spiritum promissam fide accipimus. [26 Agnosiità esse imbecilla Sophifmata. 27 Non eft nerum , fed funiculus arenariu. Nego igitur eius cobarentiam. Num, quia Paulm fentit in fe Animale liberum arbitrium repugnare legi ac verbo Dei , ac concupifcere aduerfus foiritum : Ided non affentitur promiftionibm Dei, fed dubi. tat aut indulget dubitationibm aut feeleribmi?] Vt igitur fanaticum commentum Monachorum detestamur : Ita & Flacij nouam & præftigia tricem repugnantiam in Ecclefias noftras

iam (18) recipimus. [18 De explodité dollrisam Pauli & Lutheri de animali homine, perpetude sam Novo & Des pagnante. Rom. 7.] Reliquam totam differenciam de viribus humanis, de peceato originali, & gratuita donatione remissionis peccatorum retinemus, & explicamus esi in modum, quo traditus est & explicatus in libro Ecclesiarum nostrarum proprio, cui titulus est: (19) Corpu destrina. Ideoque hoc loco de his viriueriis nihil repetimus. [20 Contines restrum corpu, non paucos & crassos errores.

Brenis responsio ad confessionem Theologorum VVisebergensium de libero arbitrio, Authore Zach. Pratorio.

Flacius dicir, Homine in conner fione natura fua fo habere ve truncum, mibil agentem ex fefe, imbrepugnantem, & hoftiliter Des aduerfantem.) Hanc propositionem VVitebergenses Theologian fua confessione, quæ exhibita est Augusto Electori, menfe lanuario huius anni, dammant, ac summopere execrantut. Ego verò iterum vos appello, quicumq; eftis, qui hæc scribitis & fentitis. Quid vos in hac doctrina Lutheri, & Illyrici defideratis? Homoan non est truneus in tantis, tam arduis & dininis rebus adanima falutem pertinétibus? fimò ante restitutionem seuregenerationem Sp. sancti, horum quiduis in eum convenit, lapis, caudex, stipes, afinus, plumbeus, quia exuperar eius finiticia er omnia Et quidem scriptura videturalludere

D. CONRAD. SCHLYSSELS. 555

dere ad similitudinem trunci, quando sic Dominus loquitur : Hofee 6. Dolauf est per Prophetas. Quo loco vtirur tali verbo, quod propriè dola re, sculpere, effodere lignificat. 36 hofele vnd fonis an ench / wie an einem groben Rlog. Sed hecita dicuntur, non ve similirudine de truco per omnia approbemus, sed vt declaremus, qualis fit paffio in conversione hominis. Iam fi offendit vos hoc vocabulum, ac magnam di uerhtaté elle dicitis inter hominem &truncu, quia trúcus fenfu & motu carer, dicamus fant homine habere fevt BRYTYM. Sed hoceft 16gè deterius, quia Brutum, non folum patitut domitorem, sed etiam tepugnat, Truncus sculptori no repugnat, sed tantu patitur. Hue Spectantilla verba Pfalmi 32. Nolite feri ficat equas & mulus. Alloquitur enim Propheta pios iam regeneratos per S.landu, & horratur eos, ne redeantad priftinam illam fuz nature ferocitatem, qua oésantequam accipimus Sp. landum repugnamus Deo, neque nifi chamo & freno perdomiti, eius voluntati oblequimur propterea fic eam fententiam expre fi: Semper equos mulofq, artiu inhibere capillris,

Est opus, ve quorfum eu regu,ire veline. Non itavos decet effe pij, sed lora teneuti, Prastate obsequium per bona cuncta Deo.

Postremò, si & hoc vocabulú offendit vos, & hie quoq; diuersitaté costituitis, q Brutum caret ratione, homo non caret: Dicamus sanè vobiscum, hominé se habere in couersione, vt

hominem guoditera longe deterins estillo. Quid homo ve animal copos rationis no fold patitur, negi folu recalcitrat feu repugnat, fed etiam recalcitrationis ratione, atq; honestas causas habere se cogitat. Nam & politice verú est: homine nihil esse intractabilius, qua de re Xenophon in exordio Padia Cyri iapienter differit, sed in rebus spiritualib.pertinentibus ad falucem anim a, multo magu hoc veru eft. Quidenim granius in homine dici poteft qui quod Paul' dicit: Quicquid caro, id eft, humana natura per fe anter generatione fentit, cogitat, fapit, inrelligit, valt, agit, id omne eff sy Squair Jehr, boc eft, appugnatio & rebellio aduerfus Denm. Phronematis enim vocabulă oés facultates & appetitiones hominum perequè coplectitur. Sieue nota est erudiris natura verbi bernir da. Et 1. Cor. 2. dicipur: Lugare ded portes id eff, totas bomo cum corpore d'anima non capit, boceft, non approbat, gleubet micht/verfichet nicht/Non foteft intelligere, que fient Speriem Denquiailla spiritualitet intelliguntur ste dijudicantur, fen spirituali modo de illisiudicinm berioportet.

Nibil agentemex sesse] Omnind verum est de salutaribus actionibus in conversione, sue ad conversionem. Harum nihil agit ex sese homo sine Deo. Malarum verd agit plus sa-

Repognante J Quia Paulus iple ait: Legem mifrerum id eff, natură carnis cum teta fina fapientia & mondes citilia arresparatedm, militare adurifia Deam, bellü colo inferre, vri Poere de Gigaromachia illa sua fabulati a sur. Iraq; no solu repugna
re, sed eri a hostiliter oppugnare, aprissime de
homine dici potest. Sed vos no sudicaris hac
spicitualiter, vr vult Paulus. Non cogitatis, tur
bul étiorem esse statu cordis humani, quod va
rijs affectibus & cupiditatibus à Sataua hue
illue ruit, agitur, rapitur, tunditur, arque prosternitur, qu'am si duo inter sese hostiles exercitus concurrant.

Natura est aversa à Des, de Erge home habet se ve tranem] Hunc (ve ipsi vocant) Syllogismum, quem tantopere abominaneur, videamus, & in formam Syllogisticam redigamus.

Quicumque aversus est à Des, seu qui natura est bostu Dei, non potest se applicare ad gratiam, vel cooperare aliquid ad connersionem seu restitutionem sui.

Homo aversus est à Deo & natura est bostio Dei, non quidem origine natura, sed degeneratione seu cortaptione qualis nunc est natura [oportet enim vbique occurrere calumnis.]

Ergo bomo non potest se applicare ad graciam cooperari aliquidad conversionem. Quia conversio seu restruccio hominis est nova creacio, & homo conversus est nova creacura, ve Paulus loquicur à. Cor. s. Siquis in Christo est, nona creatura est. Exempli causa.

Vulum fancij viatoris natura fua inimicum est Samaritano, quia vulum ipsam destructionem corporia facit. Samaritanu vero fanat, ac vulnu in prima fanatione, dum ligatur, mbil proefue agir, fed tantimi pattur. Habetis Syllogumum. Quid antem vos respondetis? nempe in hune modum.

Toto pellore abhorremu ab oratione als] Ille est hotror vester, & est horrer liberi arbitrij, philosophica quadam ratione repugnantis veri-

tati.

Contumeliofo in Deum.] Imò maximè est gloziosum & acceptum Deo, dicere: Sine tuo numine, nibil est in bomine, vibil est innoxium. Sicut &

filius dicit: Sine me nibil poteffis facere.

potell venire ad me, niss pater traxerit eum. Tu cotrà putas, te quasi ipsum Deum trahere. Loquimur aurem de initio conuersionis & de homine ante couersionem: postea enim quis negat, quin homo renatus & adiutus à Sp. sancto, velit, & verè velit? Quin in ipsa eriam cotuersione vult & necessario vult: Verùm illud velle non est ex ipso, sed ex Deo.

Affirmamu fabiliri fecuritatem, &c.] Profe-

rentiam Dei maximè excitat.

dens hoc fieri potest. Nam hanc dubitationem Spiritus sanctus delet in animis piotum. Habemus arrhabonem Spiritum sanctum, habitantem in cordibus nostris, & certificantem nos de gratia Dei. Qui habet Spieitum sanctum, scit se habere, quia acquiescit. Sin dubitas, adhue regnat liberum arbitrium

destitutum gratia Spiritus fancti.

Nisicognum repagnanter: Jung Cont. Nos no ica horride loquimur, esti fortalse falsum non esser, sed dicimus: Credere neminem posse, nisicoente seu operante in eo sidem Spiritu sancto, sides enim non solum est cognitio in mente, sed etiam siducia & consolatio in corde.

Promifio graticeil vninerfalis:] Hac est vestra propositio & fundament (vt dicitis) immotum & indubitatum.

Omnes qui credune, non peribunt.

Ergo bomo potest aliquid cooperari, & credere chm valt. Vel, vt molliffime pro vobis concludam, porest se praparare ad sidem. Nos ad hoc vestrum fundamentum respondemus, Mandarum & factum, promissionem & Euentum, plurimam inter se differre. Statim igitur obnicitist Ergo Christim mandat impesibilia com iple dicat: Si fidem babeatu , ve granum finapu, nebil erit vobis imposibile, Matth. 17. Respondeo. Verum dicitis. Sed nos non habemus, ne minutiffimam quidem fidem, scilicer ex nobis. Deinde Christus de miraculosa fide loquitur, qua est peculiare donum, non concessium paritet ommbus in Christum credentibus. Iterum obijcitis: Quomodo ergoporest loenner Baptista dicere : Credite Enangelio , fi fides est res impossibelis ha . mananatura? Resp. Nos docemus à posteriori, Deus agica priori, vt in scholis vitatum est loqui

loqui. Inbemus credere homines, & posseil. lot affirmamus, operante in eis Spiritu fando. Neque ideireo ordinem illum feu gradas tollimus, qui veluti à posteriori concurruntad connertionem hominis, nempe ledionem, aufcultationem, cogitationem verbi : quia necessariò requirimus, tanquam medium & instrumentum, per quod datue & eltefficar Spiritus fanctus. Atq; illa omnia funt ad huc historica & bruta, que fine Spiritu etiam fieri possunt, & subieda funt ve avnivoir. Iple verda Tenins verbi in intelle-Qu, appetitus in voluntate, agitatio feu motus in cordenon funt, mfi à spiritu. Spiritus ell enim qui vinificat, care non prodeit quiequam. Toban. S. Nequicquam valent fine spiritu, spiritualia enim spirituali modo apprehenduntur. a. Cor. s.

DEV M esse essent voce Enangelis lella, érc. d'acceptasse.] Fide accipi posse vocem Enangelis, antequam Deus per Sp. sanctú esseax in homine esse cœperit, négamus de vera side, q est siducia in Christú & morus cordis.

Cum repagnar verbo, facit id volens:] Bene. Nã liberum arbitrium sua natura tendit ad malum, sicut Magnes sua natura tendit ad Arction sid quod semel degeneranit, semper tendit ad deterius, non ad melius. Vinum corruptu semper magis corrumpitur. Quam vis igitur homo volens repugnat verbo, tamen non codem modo volens accipit verbu: Quia

D. CONRAD. SCHLVSSRIB. 110 hize duo contraria, nó funt zqualia. Alterum natura nobis inell, alterum extrinsecus attribuitur natura.

Coadio & violentaimprefio:] voto lorge outparre Siguaro. Nullam eft remediumaduer-

fus morfum lycophante.

Mud aracha ber Ilmo firmiffimus elenchus. Efig.confufe accidentium :] Quorum accidentium? Qualis confuno ? an nostra de accidentibus dilputatio eft, neg; potide de tota substantia hominis, hoceft, de toto homine, qualis nunc est post laplum, corruptiffinus, deterrimus, imò latua & mancipium faranæ, Videte veri flagris fint digniores.

Contrarium optima confequentia fequitur. Chim fit averfa, dre. non repagnet.] Adefte, argumenta validifimum cognoscite. Vnde ductum? A contrario. Quodinm illud ! Cato ell auerfa: Er gonon repugnat. Pulcherrima mehercle confequentia, à substantia ad accidens, sine ada dionem, à natura ad motes. Vinamell corraptum: ergo refinifcat. Ifte eft fatum : ergo feat doiter. Nihil dictu facilius, fi quidem p. ffis.

Verum adeft ainme, Medicar benigniffmm. Quid fi volnerarespuant Medicum, & illa contra-

rio modo agant?

Vulnus aut agit in destructionem corporis, aut patitur mrestitutionem.

Medicus agit folummodo in reffitutiones

Vulnu itai, aut agit in deftruttionem, vt dixi, aut atitur in reflitationem, fic & de bomine valuerate Ten! opforedscandum of.

Nesciente: Nemo dicit. Nesciente homis
me sieri conuersionem. Oportetenim in corde sentiri motus nouos ortos à Spiritu san coagitante cor atque innouante. Sed etiamsi
scir se conuerti, tamen nescit, quomodo couertatur, sicut Christus dicit: Spiritm virvalt,
spirat, à soume sins andie, sed nesciu vade veniat, à
quersiam tendet. Mera est igitur & inopinata
graria Dei, qua homo conuertitur. Quid
multis? Plurima sunt, que non intelligit homo, cum tamen ea sieri sciata esentiat.

Infinitum discrimen ell, inter agent rationale & voluntarium:] Verùm discrimen est. Sed quotsum isthucin spiritualibus? Voluntas hominis psychici agit in illis, que subiecta sibi sunt,
vel sue potestari: Spiritualia non sunt subie-

da voluntati hominis psychici.

Opertet esse certitudinem in connerset:] Hæc certicudo no pendet ex libero arbitrio. Alioqui salus nostra & connersio esset incertissima, quia Diabolus est potentissimus. Sed Arrhabo Spititus sancti habitantis in nobis, certos nos facit de salute 2. Cor. 1. Qui nos és voi certos sacit in Christum, és qui vaxus nos, Demest, qui ettam obsignamit nos, ac dedit Arrhabonem Spiritus in cordibu nostrio. Credens scit se credere, sentitur consolatio in corde credentis. Certissima est minisalus mea, quia Deum credo certo in me essicacem esse, quia Deum credo certo in me essicacem esse, quia Deum promisse, quomodo? Si audiam legem & Prophetas.

D. CONRAD. SCHEVSSELB. 140

Ideo ex fidegratie, vt fit firma promifie:] Hos dictum pro nobis facit, ve iple Philippus in hunc modum explicabat, & vera est explicario: Si promissio penderer ex conditione legis, vel ex dignitate nostra, nullus home poffet faluarl: Si noftris viribus & operanoftra, falus comparanda effet nobis, quam dito nos Diabolus sursum deorsum verteret? Considerentur denique præter illos superiùs allegatos scriprura locos, & alia quadam di-Cta. Ierem. 13. Nunquid athiops mutabit pellem fuam, aut pardu maculas fuas? staneque ves poteflis beve facere, cim affneti fitis malefacere. Item can. go. Applicabo cum & accedet ad me. Quis evim eff ifte. qui applicat cor fuum, ve accodat ad met trem cap. ge. Charitate sempiterna dilexi te, i ded attrasi te misericordia. Ofea 14. Sanabo rebellionem corum , diligam es foutance, lobans. Qui nonex voluntate carny , feder Deonatifunt . 2. Cor. g. Paulu de le & fuo ministerio dicit: siducia nostra bas est, non gold poffamus à nobis ipfis cogit are quicquest, quefi à nobis àfis , fed quod possumus, ex Des est, qui eam nobis panitentiam feu facultatem concesiat, vt fimm miniftre nouitestamenti. Ibidem dicit circa finem : yhi Spiritus daminiell ; ili libertas ell. Poftremò fi quis , quantum valeat liberum arbitrium, verè cognoscere cupit, Pauli exemplum intucatur, qui verè violento raptu conuertitur. Et cum audit, ac fentit iplum lefum fecum loquentem, tamen interrogat: Quiesta Demine? Poftez cum audit Jesum esse, ampliès quæ

de quetit. Quid vi me facere? Hec aptiffimd congruunt cum sententia Lutheri, qui arbitrium hominis non liberum, fed feruum effe demonstrauit, & vicit. Vos, ne quid ab iplo didiciffe videamini, ambiguas verborum formas yfurpatis. Iam dicitis: No folis bamanis viribus fieri conversionem, iam: Multa fieri in lanctie, in quibus ipli fe habent, et subiect u patiens, & alias aliter loquimini. Dicitis, cencurrere in conwerfione Spiritum fanthum , verbum & voluntatem . & tamen Spiritai fancto primum locum volentes volentes tribuitie. Quid aliud nos, quam de hanore Spiritus fancti pugnamus? Sedita, ve nihil cribuamus voluntari fine adiumento Spiritus fancti. Quid, quod alibi fic docuihis: Heclententiatenenda & vera elt. Vo-Juntas humana non potelt fine Spiritu fan do efficere spirituales motus, quos Deas postulat. Quomodo ergo efficier rimorem Dei, ficem & alias virtutes ad ponitentiam Chri-Aianam necessarias? Falfaelt denig; definitios Liberu arbitrin effe façultatem applicandi fe ad gratiem, que definitio repetitur (vulcis enim loeum vobis demonstrati) in locis communibus, qui nune extant editi post obitum Lytheri.

Quod super est Deum emnipotentem, aternum paprem Domina nostri lesu Christs are, ve stabiliat menper nestracin vera dostrina, nosque suo Sp. sansio erusias, ad su nominis & gloria amplisicatione. Amen, Zacharias Prætorius M. D.Connan Sentvisses. 149 Exemple cuimdan pij viri de disputations A-

lefij.

Micor neminem contradixisse disputational Alesij. Sed studiosi & magistri nostri nom sunt admissi. Et primum prorupit in hæc verba Alesius publice, Lutherum mulcis vesum hyperbolis, quæ, nisi explicerur, tolerati non posse. Ex islis natos & exortos esse Antinomos, Anabaptistas: Ita etiam in hoc arriculo. Et se breui alia daturum. I Hacipsa est mens adiaphoristarum, qui volunt dostrinam Lutheri corrigere. Nassum exam stoica è horrida su videtur, sed ballenni id semper occultarunt èr dissimularunt. Cane tibi sponsa Christi ab issi adulteraseribus.

Ex III. Capit. Epifiela ad Romanar. Concludimus, hominem instificari side, sino operibus. I. Sino coremonialibus & indicialibus operibus. Origenes & alij non pancieu vateribus & resentioribus quoq, sibolassicio. J. Contra pugnar Paulus. Rom. 4.7. & Augustinus passim, alijque samores Theologi, id dictum esse intelligendum de moralibus.

11. Sine operibus, que lex in bomine effeit absqui gratia, seu bomo carnabbu viribus, sine Spiritusande, Sophista, stam definitiones Philippi, quid sint opera legis. J Contra Paulus damnat, vt steccora, sua opera, etiam post renascentiam si indicio divino opponitur) vt tantummo di in Domino hareat spes & fiducia sua. Philippi. J.

III.Non

III. Mo folis operibes fine fide, fed fide finalet chaeitate. Hyer, aimes. Aut fide, operibes formata, Sophifig:] Panius limpliciter negat hanc commixtionem, ex contrarijs fele inuicem tollentibus: Si enim ex operibus est falus, non potest esse

exgratia & econtrà. Rom. 4.

1111. Sine operibus plene legi satu sacientibus, aut sine impletione legis. Alesius in recens edito libello, publicaque disputatione:] Sie soude nemo infanir, vel crassissimus Papista, ve putet, hominem debere aut posse prorsus implere legem ante institucationem. Quare secundum hac interpretationem facilime inibitur pax cum Papistis.

V. Notame fine benis qualitatilm ac operibu preparantibus adrecipiendam gratiam & instituti, Lonanienses & Synergista.] Paulus contrà dixit; Non quod ex nobis idonei sumus percipere, cogitare, credere, velle aut posse: sed omnis

hec, & alia bona ex folo Deseffe.

VI. Sine absolute merite operum, sed new sine merite congrui vel condigni, Sophista. Seu, sine merita aperum, sed non, ne sint cansaretentina & conservatina saluta. Maier, & simules.] Contrà Paulus Rom. 4. Simpliciter vult iutitism & salutem nostram liberam este ab omni legis aut operum necessitate (quod ad salutem) ne siat simulsides & promissio incerta: Custodimur alioqui potenti manu Dei, ex qua nemo nos raplet.

VIL Sine operibuin canfaefficiente, fed non in

D. Connado. Sentvisht n. 145
canfaformali: Synodu Tridenimo: Interiw: Mair
fuper Rom & in libro de conversione Pauli. Non fine
nostra nonitate: Ostander, Schwenckfeldim, Staphylm.] Contrà Paulius Fom.; & & Ffal. 32 detinic sufficiam sidei esse potentiam obedientiæ
Christi, seu remissionis peccatorum, sine operibus, ve prorsus omnia opera & qualitates
nostras inde excludat.

VIII. Since extermis benis operibus fed non fine internis benis qualitaribus ant operibus. Quia contritio, fides, benum propositam, infusa qualitates sinuetiam bena opera. Alesso, Maior & alis. 3 Cum
primum illa bona opera in nobis excitautur siunt pura Dei dona, & Christi beneficia
erga nos, quibus nos tune primum condimur
ad bona opera, & fimus ex oleastro bona atbotes, ad fetendos bonos fructus, non conera nostra obedientia aut bonis operibus erga Deum.

1X. Sine speribus pracedentibus institutus, sed nou sed sine sequentibus. Thomas & multi Maiorisea] Verum est, boni fructus debent sequi bonam arborem: Sed tamen bonitas arboris nulla ratione inde dependet. Verum initio, in medio & sine, ex solo saluatore & regeneratore.

X. Sine operibus inchaarine, sed non sine operibus consummatine out absolute. Malnevela.] Contra hac præcedens responsio sufficit.

XI. Sine emmi operum auxako ant opoexcepta

necessitete prosentia, ant causa, sine quanon salutiones. Contra Paulus simpliciter dicit, sine operation. Leem: instificat impinus. En non operatio. Etc. Venit ve peccatore, idest, prersus peccatu obratas, solutos sette en la cett. Sont omai merico, conditione aut accessitate nostrorum operation, solutos sette en contra ex bonico peribus dependent, came vila ratione sintad falutem necessaria. Sed sains eterna contingere possit etiam illis, qui nunquam quicqua boni secerunt, de famiam ex hac vita migrate debent. Nam prepositio sine, simpliciter institutam ac salutem à nostris operibus separat: Scriptura, Lutherus, de omnes sone sententie doctores.

Opera pretium autem ell bicvidere ac confiderave, quam nequeat fatan & fedulteres verum, fincorum ac genuinum fenfum verbi Dei ferre, fed varift interpretation culis id in pranum ac impium fenfum deterqueat, & veluti modico fermento iniello fincavam massam fermentet. Nos simplicitatem eraculorum Dei in timpre & tremere sequenum. vo dus piero dica.

SENTENTIA NICOLAI Ambidorfij, de declaratione Victorini, Anno 62.24. lunij.

Prima para declarationis Victorini Strigelij Synergitte patroni, deactione voluntaris,

D.Connan Semuverse . 547

est pla de catholica : concordat emm per omais cum scripte Pauli & Lutheri Sed al-tera pars de modo agendi, est humanum figmentum, plane impium, uon modò fine, fed contra fecipruram : Dicit enim ; quid Dem eliter aget cum homine, quem cum reliquir creaturir: Hoc enim fallnmelt, nam non elt nifi vous modus agendi Dei eum omnibus cresturis: Agir enim tantum, per faum velle & nolle, five id faciat per extrema media, five five me-dija, iusta illud : Dinit & falla funt , mandanit & creata fint: Ideo, cum homine quoque agit fo lo suovelle ecnolle & dicere. Nam voluntar limint & our regirell in mean Dei, & inclines illul prose vale i veleripriire dicit: Properes, mitil velle, ant deligere potest home , mis id , good valt & de Des Quire, codem modo, cum bominevolente & incelligente agit Deus, quemadmodum eum omnibus creaturis reliquis, lapide & trunco , per folum faum velle & dicere: Denn burd feinreben vund fprechen! wirder und thur Bort alles / mit allen Ereatti rent licet alijs & alije medijs externis vtatur. Bett mit feinem reben wand fprechen nehrer ben Menfchen! burchs brott benn bas brotnehret nicht lenger benn fo lange es Gott rebet wind fpricht. Wenn Gonreber und fpricht / fo mirb ficin wand holb getragen / gehatver vand geleget ! wie ! wenn / vnnb wohin er wil ? quis noucadit pafer in terram fine voluntate patri , qui in anti ell. A'fo / wenn G.O & tebet OR m a tab

und mil & fo mirb ber Menfch per verbi mini-Berium befehrert from und gerecht. 2Bei Bort mil pnd fprider fo gleuber ber Denfc bem Eu-angelio und mirb felig: Quia Dem miferetur, auim valt , & firiem firat , vbi & quando vult : Sit nu das brod im nehren / pund bie bandein bolb. bamen unnd gragen / nicht enderen Bottes will len / end fprechen nicht wherak Naexternamedia quibus veirur Deus, actionem Dei no muscant not alterant: perilla enim actio Del non bralirer Scalirer, fed manervna, eadem &fimilis actio, in & cum omnibus creaturis, quieumuis digerfis medijs viarur, Exhis clare patet, quod Deur codem modo, ve feriptum dieit, & non aliter, vr Victorinus fingle, cum homineogat, quam cum alijecreaturis, licet alio externo medio vtatur, nempe Ministerio verbi. Sicurenim lapides & truncifuntia porestare Dei: Ita & codem modo, voluntas & intelledus hominis, funt involutate Dei ve homo nihil prorfus velle & eligere pollit, mifild quod vult & digit Deus, fineex gratia, fine exira derelinquens eumin manu confihi eius, licut feripeum elt: dmiff en ferundim de-Aderia cordisfui. Sichmiliter eft & contra Paudum & Elaiam Victorini declaratio, quiaiffi spette dicunt, mieffelurum, & Deum figuli, hac eft, quemadmodum lurum per manus figuli fingitur & formaturin vas honoris: ita Deo dicente, per verbi Ministerium, homo formanus & jultificarus, et fit vas milericordie, Mini-A 20 11 11 12

D. CONRAD. SCHEVESTED. 549

Ministerium verhiactionem Deinon alterer, fed Densillo vricur, vt fides locum habear. Adio enim Dei femper manet eadem, fine creet, fine redimat, aut confernet. Sieut panis perquem Dens hominem putcit, ponali terat, nec mutat actionem Dei : Sie Ministe. rium verbi eadem nec mutat, nee alterat, fed eft & manet vna & eadem Dei eum omnibus creaturis. Propterea Victorini declarario in Ecclefia Christi nonest ferenda. Nam Deus folo suo velle & dicere omnia in omni. bus agit & facit, quibuscung; tandem externis medijs & agit & facit. In famma, Victoria ni opinio geber bahin/wie Philippi, Maiaris vii after Philosophorum weißheit Bahin gehet/baß Der Menfch für Gottetwas mehr dagurfinelbag er betehret werde / benn bie anberen ereaguren ! Darinchun / bas fiegerragen / gehoben und gelei ace merden/meldes doch mit feiner Gerifft/fan noch mag beweifer merben: Denn bes Menfete wille auch des machtiaften Kontaes ffur Cott micht mehr ift / bennein ftrobafme: ben er febrei band wendet/ wiel wenn pars reo bin er mil wie Dand faget : funt, fient fanum tellorum , quad prinfquam enellitar, exaruit. In fumma, nos fumas cinis &couluis in cofpe &u Dei: Darumb/ fo tfte ein lauter muthwille / baß die bochaelebre ren den fremen willen wider Gott und fein wort vertheibigen / baf fie benefen vund mennen/bes Menfeben wil fen für Bott / wie er ift für ben Menfchen und anberen Ereaturen/welches ber

Mrm 4 brus

brun and queliff barauf alle fegeren entforim gen vund flieffen fonnd bergrund / barauf be Bapftumbs onnd alle Munderen f bende ber Zurden wund Wapiften gebawerund gepflane het find / berhalben auf Victorini opinion nicht anbers zu boffen noch zu warren ift / benn ein new Bapfibumb / vnnd vntergang ber reinen lehre vant mahren Religion Chrifti! welche alleine BDEE die Chre vand den Ruhm giber) daff er ben Bettlofet i ohn all fein gurbun/from vend gereche mache / welches Menfoliche vermanffe niche dulben noch leis ben fant und in Gumma : Des Menfchen fein wille ift für Ø D & ? midcanbere ibann wieein anber Creacury bannit OD E2 chine bund macher / mas er will obn alleine / bag er ander bund anber mittel gebrauche nach feb nem willen und wolgefallen ; Quia nas fumar lucum, & ipfe figulas . barben wirds wel bleiben: Sumas enim cinis de puluis.

Hociudicium Ambedorfij, Synergiste ipsi non audebunt repudiare, cum ipsemet Vig Ctorinus, hunc virum magni secerit: Nam in oratione sua de studijs, quam Ienz habuit, 19. Martij Anno 1548. in sine, his verbis, Ambedorfij mentionem sacit: Reuerench simus Episcopus Dominus Nicolaus Ambedorships, est vares bonus & bellator soc-

tis Ecclefie Christi.

D. CONARD SCHLYSSELL SST SENTENTIA MELCHIORIS VVedmanni Superintendentis Gothani,

de propositionibus Stoffelij.

1. Com de connertione hominis, quanam illa fit, & quomodo perficiatur, inflituta & p. polits fie dispuratio, totum negotium de conuersione comprehendendum, ac præcipue de ordine regenerationis, cum illius prima, qua in baptilmo fit, tum que per omnem vitam durat, dicendum fuerar. Necenim corroverfia e ft: Perum exgratia pofimme omnia fed quomodo, pr aliquid postumu, cò socundum beneplacitum di-mina poluntata per ducimur, hoic est, an Desu conucrfionem nostri, fino nobio rel aliquarum rerum, qua

in nobis funt, conner fione, operetur?

11. Ex faces feriptura com Luthero, offirmo, cum conversionistum renouationis (nee idem, ve erudite agamus, inquit, heceadem funt)caufam efficientem elle Deum, per filid (qui non meritofolum, fed etia efficacia fua, nofter faluator eft) in Sp. fan &o, nos regenerantem, ereantem & renouantem. Caufam Intermentalem dico effe verbum foris przdieseum, auditum & eredinum, formalem effe internam tradionem Dei efficientis concriionem, affimilantis cor verbo, feindeutis cor per legem & eum terrore infundentis peccatori conuertendo, odium peccari, & amorem inflitiz, dancis item scientiam falutis, & faciencis, ve connerius Dei imperio addictus, faciat legem. Caufan materialem, dico effect impij, lua natura reluctans, & vt D. Lutherus loguitur, prorfus mutum & incapar.

III. In 17. Proposit. fallacia compositionis & dissississiscommittitur: sit enim confusio hominis renati & non renati. Vera est de homine sam esteccia Dei conserso, falsa est de homine non conserso.

tur, modum agendi, sequiesticacem tractionem Spiritus lancti: Nam modus, est illa ipsa
potens, operota & arrificiosa Dei sactio,
qua Deus potenter immutat honinis impij
mentem & voluntatem, imò sacit ex nihilo
aliquid, & ex non habente Christum, ve habear Christum.

V. Proposit. 19. Nihil plus Deo in connersione tribuit, quam Louaniensis disputatio. Arric 2, vbi diciruc: Certaside tenendam ost, hominë
babere liberum arbitrum, quo petest male, ér cum
gratu Dei, bene agere, ér post mortale peccaram admissa, Des adminise, pantiere, et remissané peccaram adconsequi. Hic certe Louanienses non excludunt, imò maxime requirunt gratiam Dei, nihil vetò dicunt de operola illa de omnipotenre potentia Christi ptorumpente, vi Luthetus loquitur, pet regnum Satana, idque omne, suscipit, agit de perficit sine nobis-

L'A Error vag, est dinellere modum agendiab esticaci resett one Spiritus sancti: ComPanlus dicas: Nonest relantair, erc. Excludit Apastolus à nostra saluatione nostrum velle, currere, & id misericordiz diuinz attribuit.

Quòd si non volentis, cur volenti aliqua cooperatio & conuersio tribuitur, & pugnat secum propositio e a. damnans Synergiam, & tamen requirens applicationem nostram. Nam
iliad ipium, ne homo reluctetur, sed sibi applicet est aimm sione you, id est, causa essicient,
quiz est simul cum te, quiz consicient. Talis
autem concussio nulla est in conuersione, mis
absurdissime dicturus quiz esset, essessemente
currere sixe congresos sui estem produstionem, quod

iplum damnat propofitio 17.

VII. Non minore cum periculo, propositio ag. pro codem vel viurpat, vel confundit, potius modum agendi & allenfum, cum tamen hæc' difernenda fint: Acre Quis diceretur modus petiendi, nam ein, guod nendum eft, neu poteft effe altige Affenfarin converfione alla nondamoft, fed darur dimnétat. Er go non potoit home nundum conner for fibripfi applicare beneficia Des. At com he phrates, concurrere, cooperari, nec à Spiritulancto, in seriptis propheticis & apostolicis, neca D. Luchero, de homine nondum connerso ysurpeneur, videat fibi propoficio a g. qua audacia has nouar voces, quibus res per le plan & & perfpice e obseurantur, in scholas Christianas ingererenndeat. Voce corperari vititue quidem D. Lutherni, led de homine connerso, & que lis fit hominis iam congerfi cooperatio, o-Rendir Luthéras, propolita limilitudine de Mm r gladio,

M4 DE STREEMISTER

gladio, Temo 2. Imensi, pag. 62. Hare Lutherl fententia, verum cum propositionis assertione conueniat, planum faciet locusinspedus.

VIII. Propofit. 23. Hoftiliter euernit fententiam tertijarticuli in Symbolo de Sanctificatione, que est nihil aliud, quam applicatio meriti filij Dei ad peccatorem conterrendam. Quodfi Luthero fua authoritas fan-&a& illibata per difputatione hanc manferit, jameum errorille refutatus fuerit: Sie enim ait in Catechifme maiore : Es wirdt ons burch Die Dredigt Des Eugngelif von bem beiligen Geiffe angetragen fonnb pus in ben bofem ac frendet, Eribidem: Day folder Schannicht begraben bieibe / fonbern angelegt wand genof. fen murbeibat Gott bas Wert aufigeben vand perfunden foffen i bamit bent beiligen Beifte ge ben / vus folden Gebas und erlofung heim gubringen/ond jugueigenen. Icem, in Exegeli hiftorice nerrationis, de missione Spititus fandi , in postilla Ecclesiaftica : Alfo fottu ben D. Beift ertennen / bağ bumiffeft / dag er ben Schas Chriftum/end alles was er bat/ ons atfcender on burde Cuanaclium verfindiger anlegeronnb dir in bein Derge gebe / auff bager beineigen fen. Irem: Bot giber ben S. Beift/ be bruder folche Predigrins Dernidas fie bartinne haffier und lebet. Chriftus hatt alles aufgeriche reef er ift aber noch nicht pheralle aufigethelle

D. CONRAD. SCHLYSSELS. 111 Ecalibli Der Blaube bele ble Sande und den Sact auffe wird left ihm nuhr que ihun.

Irem: Boreligener bem Glauben / folden

Schatter ...

.

1X Necvalebit fophillics clusio: Spiritu fintter applicat nobii Christum , & nes fide , que est parum Dei denam feu spu , vt Propolitio inquit, noth applicame Christam: Einfelem enim conlequentie ratione inferre licebit. Dem inflifent nes. Erge per fidem ipfi nos instificamus. Icem, Nos Dem fatuat dam fidem. Erge fide nostra, nos ipfos fal-

X. Discrimen inter applicationem, que eff deditio & donatio meriti Christi, & acceptionem, oftendit Prophers Eleiarco. 61.Gas gandebo in Domino, quia induit mo vestimentir falutir, & malumentis cuftiria cir cumdedit me. Efe. 19. Sic 4-

ferger geneu multas.

X I. Gerramine fanctorum, refutant confufionemiltä, de qua propofitio ag loquirur: Nam in vero agone, fiue is fir acris concio, cumira Dei fine accusatio & victoria Diaboli, fine co-A Que cam fenfu indignicaris, ibi experientia piorum magiftes & tellis oft: Sanctos ex fuis viribus, mhil policaduerlus mala, que iplos circumftant. Quid & quantum eft, quod agis & cooperatur Moles, inter farrum & farum france, ad mare rebrum ? One follant infasres iffi habburientes & fancibus berentes gewirm ; de quibus Paulus aix Romai. & Spiritum fantiam italini informitatiku nofirit , parter peritahuan,

philos abraimer, ad ferseipiens de faciens, in crismcredentibus quidem, sed se & Christo indignam vocem edentibus: Marth P. O Demine perimm. Hicin conferuatione apoltolorum, ve perfiltant in flatu gracia, nulla funt connexa leu labordinate caufe, lecundum gradationem quandam, sua serie le subsequétes: Sieut adgenerationem huminis, Deus, fol, homo, fecundum Aristotelem ordine cooperantur. Sed Spiritus fandus folus, & fidei, invocationis defaintis von mortes cauli, id eft, perficiés & confumens caufa eft

XIL Modusagendialius à Paulo describiene, Phil. g. Sequer Jed quamode apprehendant leven, ad Galar. Cognenifle camemò cogniti effe à Des. Et in cam lementiam, Lucherus preclare inquite Fides magis eft passo, quemallis. Item Operer fidem per Spiritum fandlum mentibu imprimi. Sic Aug. in lib. Conféssio, ablicum ter, ablicumon ac. Ec S.Bernhard. (qui de hocipio arriculo; cum ad Tribunal feuerissimi indicij Dei pertra-Aus, mentem &oculos, ad confpetum fa indignitatis erigit) multo aliter loquitur, qua cum animo oriolo & faturo, ex tentationis schola in asaredae parùm sobrie philosophs-tium concutrit, inquit:Herres mema, quirquid est de mes, ve sim mem, nifi quad illud magis ser fissen mell Allt Sane vocabula poparitorara, 8c lingu-

lacem ippere importantia, ve funt creari, re-

Bafci; eignere, parificari, formari, transformari, dolari, & fi que funt de hoc articulo, in scriptie propheticis, alla, opposita his nouis & in philofophiæ regno natis vocabulis, qualia funt. concurrere, moden agendi, overeyla, &alia, que materiam levislimo incendio, quo he Ecclefizardent, prebuerunt, hec, inquam, connincent, in nobis nullum effe modum agedi. oftendentque vocabula Lutheri, merè palliue mordious retinenda elle, quibus fubilitis triumphum ager Erasmus de Luthero, hoc eft, triumphabit mendacium de veritate.

XIIII. Breuiter, Phinoneff via capiendi, ibinen eft vin agendi,

In homine nondum connerfe, & in manibu Dei adhuc, nibil misifada peccati, non est vio capiendi.

Ergo, nec vis agendi. Minor ell prophetarum,

Christi, & apostolorum,

XV. Non hoccontrouertitur, An Dem agas in bemine, et in trunce? sed hocqueritur, Vtrum peccator tantum poffit, vt fe conformet ad natum Des, quantum Trancus ve fiat Dedalenmopus! Hic Lutheri fimilitudines à trunco, à rerra arida &à gladio sumptas, vt reijciam, & Sycophantice lublannem, religione prohibeor.

XVI. Ac, quibus fimilitudo Lutheriadad inuifa eft, his oppono Lutherum ipium, qui ait: Non ex Christiano Trancam aliquem facimus, qui peccatum non fentlat. Et cum August. fentio, vam inquit: Vocando Dem praftat fidem, quis fine vocatione non potell quifquam credere, quamme mal-

xVII. Briam in naturalibus Dei operibus, nullus est modus agendi noster, nulla materiq concursio, vi Cyrillus air: Teramesse, è teras benè esse, est dereavere. Er Lutherus, hoc, in argumento Psalmi 130 luculenter ostendit.

AVIII Contra empere philosophiam, modus ogendi, Leanfa efficiente dinellitur & separatur. Nam omuis forma prior est suo formato, nec formatum sibi ipsi applicat formam, sed forma dat este rei formanda.

Modus agedi, eft formalis caufain conerfione hominis. Ergo, non oft affenfus, vel aliquid in nobis agens, & no

impignans.

AIX. Propos. 26. Reche chant dictum Ezech. de corde lapideo, quod certe non est agens voluntarium di acobardo, pugnat cum propos. 21. quæ negat, nos in conversione tantum posse, atq; Truncos, eò quòd non simus trunca. His quæritur; vtrius sit maiot capacitas & actio, cordisne lapidei veltrunci s

Analysis & refutatioscripti D. Pauli Crell? patroni Synergia.

Turbatores Ecclefic Dei, fine of dubitatione, cenfendi funt, qui falfa dogmata, côtra vez bu Dei spargut & tuétur, non tantu viua voce, sed etià publicis scriptis, neq, vllas admittunt commonesa ctiones. Qui verò ex midato altissimi Dei, ciusmodi corruptelis & caru patronis, illustri verbo resistunt, teuera paci & D. CONRAD. SCHEVESTER. 779

tranquillitari communi ftudere indicadi funti perinde, ve princeps lacronib', bella fubditie fuis inferentibus, & pallim ois, rapinis & incedije valtāribus, refiftens, colq, fuis armis phigas, non est dicendus pacis turbator, sed potis cofernator: No est enim falutaris ecclefie Dei pax & quies, quado viri, vel doctrina, vel loci dignitate, velanimor umore, vel potétiz fiducia excelléres , liberrimè errores scriptitat. & in ecelefiam Dei disseminas, nemine id vel impediéte, vel improbante: Na puritas verbi divini.in einfmodi infaulta trăquillitare corrumpirur, thefautus doctrinz coleftis falfatur, conscientie venenum hauriunt, certuel etiá, viciato vno religionis Christiane articulo, paulatim, boc contagium, ad multa alia capita doctine diuine ferpere & pgredi: Chriftus eam tranquillitatem, quado fortis ille armarus, Diabolus népe, fuum strium, in pace possidet, errores autem in doctrina, presertim verd in ecclesia, nequag Deo suntattribuédi. à quoeumq; tandé homine pferantur vel ornentur: Sed illi poti antiquo armato, contra que filius Del, bellu gerit. Cum itaq; D. Paulus Crellius, Synergista impudérissimus, ante paucos annos in ecclefiá lefu Christi, publicis rvpis script i quoddam, inuulgari curauerit (in modu queltionis& responsionisadornatu,& V Virebergæ recitatú in pmotione, quorudí philosophia magistrorum)in quo, error EPeagianorum enormem, de liberi arb.emortui

viribus, in conversione hominis peccatoris ad Deum, rurfus in Ecclefiam Dei innehit. & publicis disputationibus eundem studiose ingentuci inftillare constar: dolendum Line eft, Crellium, fefe publicum & atrocem atq; manifestum Ecclesia Deipacis, Turbatorem constituere. Nam D. Martinus Lutherus, D. Ctellij popularis & preceptor-reuclator AneichristiRomani, & syncere religionis, à Deo. ordinatus instautator & propagator a inter primos docttinæ Christianæ Articulos, hunc iplum, Pelagianorum, veterum & recencium Synergifarum errorem, virtute & potentia verbi, indicanit, refutanit, & exciustate Dei explositsen exterminanit: Nam Erasmus & alij Pelagiani, quantumuis, lingua, ammo & potentia valentes; attamen do crine verz ex verbo Dei per Lutherum prolata, relifiere non potuerunt. Vla eftigitur ecclesia Dei. quo ad hunc articulum, dulci & falutari pace, itavt DD. Ecclesia Christi, Synergiam illam, veteris Adami, Potificiorum & aliogum Philosophorum, alacri & coniuncto studio refellerent, donec post obitum Lutheri, infauflumillad INTERIM, in agreem Domini proiectum effer, ibiverd DD. nonnulli copere iterum cum Pontificijs & Philosophia Pelagianifare, & pracipuos fele, priftini erroris, a Luthero luculemer proftrais, affertotes atq; defensores declarare, vipote Piperinus, Stragehus, Meierus, & nuc nofter Crellius & alij.

Tantim enim cos nomino, qui in enulgacis Scriptis finis, ecclefie Christi repurgate, ab Antichtifti inquinamentis, damuatum iftud per Lutherum dogma, palá rurfum obtrude, re,ido; exornare non erubescunt. Honesti (ima autem vox elt Athenienfinm : Pupuandum effe pro arti & focis, & folim cam abju. Egoitaquo cum me oniculam Christi vel minimam, certafide profitear, existimo mestum quoque partium elle, ve vocem P. Crellij, alienam à voce Pastoris mei Iesu Christi, iuxta verbum Dan difernam & fugiam. Preteres, cilm etiam Deus me quoque, in verbi fui Minifrom vocatit, de mihi mandanerit, ve contre dicentes veritari, verbo Dei connincam/nam. hoc etiam folet cum granitate proponi ijs, oni ordinancurad minusterium docendi verbum calefte, & quibus testimonia DD. in Theologia attribuantur) ideo hoe Deo meo, hoc Ecclefie Christi, cuius me concluem effescio, debeo, ve & solus & cum alijs, pro communi veritate tuenda atg; confernanda, ex verbo Dei pugnem & fine omni ambiguitate indicem, errorem istum Crellii contrariom elle verbo Dei, camque ob canfam vicandum & fugiendum elle. Neque veroignoro penitue, mique filiorum huinsfecultiudicia, qui refutationibus errorum, quitumuis necellaris & luculetis, odioli Cimum Tirolum rurbationis publice quietis, attribount ac fine timore Dei dictitant, obmute-

Na

Cendum elle ad quallibet præftigias quordliber hominum, que in ecclefiam Dei libellie imprellis innedant. Tales autem cenfores, cui Diabolo magio quam Deo feruiant, negligendi & indicio Del permirrendi funt. Operter onine Des magis obedire quam beminibus. Si porro pro antiquo more illi politici, insuper vigiles Christi, damna publica denunciantes opprimunt, feredum oft illud quiequideft iniurie, ficur einlimodi multa tulerunt, Christus propherz, Apostoli, & alij prestances, diuinz vericacis precones, quibus nos nequequem fumus meliores. Neg; fum tam excors, vt illars dira, tamq tetra condicia & apathematilationes, quas picturis, versibus, pasquillis, noui itti Pontifices, contra impagnatores fuarum cotruptelarum & præ ftigiarum quantumuis modeltos, subinde absque omni paugre Del excudunt & emittunt, non videam & exhorrescam. Homo certe fum, & fant nulla in terris locum felo, ex quo hodie tot crudelia feripra, fine nominibus exundent, abiq; omni fine modog; quim existo, imò indiclo Dei fibi nefarie arrepto, manifeltillimis verbis &cexprestis nominibus, cor etiam, quos nullo de errore connincere ex libellis editis pollant, in infernum collocant, cum hircis & alijs mon-Aris, que quidem ex spiritu Dei non pronentre resipfatestisest. Sed vegent, me & alios mandata divina, que iubent prestigiatoresi-Aos, arq; corum errores, inclamare & refuta-

D. CONNAD. SCHLVESTLE. 164

reverbo diumo. Deinde licet in hoc mundo pellimam reportemus grariam, tamen habemus certifimas promificanes, labores noftros non futuros elle fruftraneos, & scimus tandem pramis in altera vies fecutura effe omnium ampliffima. Non mentitur, ille qui dixit: Beati ellis cum maledixerius vobu homuner, E perfecuts vos fuerint, & dixerine onne malum adnerfu per, meneientes propeer me , gandere & exultate, quemam merces reftra copiofa ell'insalis. Sis enim perfecutifunt Prophetat qui fuerunt anteves. Conaborantem benedicente Domino, quanta porero fimplicitate de perspicultate, annotare & paulo craffins etiam demonstrare, quid in iftim Crellij fundamencis alienum à veritate diving effe judice, & ex quibas testimonijs scripture id enincam. Integra igitur argumenta, vr ln examine & inquifitione veritaris fieri par eff, in confpecti veluti in Theatrum ecclefiz producam, vi non obscure cerni queat, quid & qua in parte fir reprehende-dum. Norma autem indicandi & determinandi in his tantis rebus, tantam fit verbum Dei, veiple Deus nobis omnibus precepit, Veinam verd fimili cadore, noftri quoq; Antagonifie vrerenturmalist enim ipli quali lub innolucris quibufdem le continere, & aperrum campum nudamq; pugnam detreftare. Ingenue quoque & fimplici corde protestor coram Deo & S.ecclefia eins, me no aliterarguméta ipla excerpturu elle ex Crellij leripto, Nnı

quam sientego ea potui ex verbis Crellij ellcere. Si igitur putat Crellius, me sententiam iphus non tetigiffe acu, quod dicitur, id quod ego fanè credo à me præftitum effe, roga, ve iplemet sua illa argumenta integrè componat, & vnamquamque propolitionem luculentis scriptura testimonijs confirmet, vt de ipfis plene & facile indicare pollicecclefia. Si porrò ad meas hasce solutiones respodere vo let Crellius, quam possum diligenter & enixè eum togo, primum ve in ipla caulla propofita manear, neque exiliar ad calumnias & conuicia, quali academias damnem, &c. Non damno academias, fed errores Crellij & Ma. ioris, & similium, qui no funt iple academie, sed ministri quidam, academiam erroribus dedecorantes, & quia id publice audent, & pertinacirer faciunt, ideo magis ex verbo Del reprehendimerentur. Deinde verò rogo, vt exverbo Dei, & non excees philosophia stabiliat Crellius hecipfa fua argumenta, que in suo scripto (nam de isto nune conferimus) enulganit, & nostra non nisi per verbum Dei explodat, ac ne operam ludat, & fophillices crimen effugiat, nostra ex nostris libellis candide & plane, aflignaris folijs depromat, & h quid viriom ex verbo Dei habere poteft, oppugnet. Tam autem euidentia &illustria sunt er verbo Dei, que Lutherus, & nos in hoccapite doctrinz proponimus, ve confidam, Crellium, finon lingua, confessurum, at faltem cordis arcano iudicio, agniturum elle, nos mandata Dei obleruantes, non sequi somanda apitum nostrorum, id quod Syracides monet omnibus modis elle faciendum. Scies veritati culitus traditue, non reluctabor, sed sciens quoq; à veritate non parlar me depelli, Deo megubernante & sustentante. Id mihi erit mi Crelli fixum & præstiturum. Si me voles vincere, vince verbo Dei evidenti, Tonitrua convictorum suorum & philosophicas illusiones slocci seciam. Verum ad rem ipsam veniamus, iudicet Deus & Ecclesia, quibusq; verbum Dei purum, cordi curz q; est, & hisce

me & hane refutationem lubijcio.

Priusquam igitur argumenta colligam & connectam ex Crellij scripto, generalis quedamlectori, oftendeda funt, que in co obleruabit, sunta; eiusmodi. 1. Non ponir integra argumenta Crellius, sed tatum genus fine applicatione plerumque stringit, eaque ratione plaulibilius & liberius, quz vult, dicir. Nam fi applicationes expressistet, de nudas propositiones integri argumentimonstrallet, facilius pornillet fucus & erroriplius deprehendi. 1. No probat scopu rei, hocest, principales partes leu fundament u propolit a controuer la, exverbo Dei. g. Testimonia S. scriptura, que citat, plarumq; non tangut lcopu controuerfiz.4. Propolitionem noltram pellima fide re citat, qua de te paulo post aliquanto plenius. s. Nostra fundamenta, si quando in ca incidit,

non recitat rede & cadide nec refutat. 6. No Indicat quibus in libris, quoto folio, quid falli doceam led tant umaledicit, vellicat queda, reliqua pedibus calcat. 7. Semper recantet fua putida fundamenta eodé modo, neg; refellit, que iplius argumentis lamptide funt oppofira obrurar igitur aures veluti alpis, & mihilominus fibilando pergit. Hoc feilicet est vince re: Sie semper Pontifex Romanus vincie quia ealdé nuges iterar, nihil audiés nostras refutationes, ex verbo Dei prolatas. I fte fastus Potificius odio dign' effet, fi inxra verh a Del eftimaretur. 8. Ex philosophia petic fumma robo ra fue caufe in reb. spiritual. & din quale est, de naturali modo agendi. 9. Vtitur ralibo formis, quas nonit elle ambiguas, & poteft coftringe re vel relarare, quoties liber, vt quinquit: Sine 89. fandlo mi agere volutate. Hic vocé fine tea accipir, o naturalis volutas camé aligd, seu aliquo modo apprehendat exfele, to. Incommoda& abfurda coacernat atq; exaggerat, non quide vera confequéria ex verbo Dei, sed exphilosophia ceca, in istis quidem rebus. 11. No distinguitaccurate & pipicoe, interres carnis & ipi titus, inter renatam & non renata voluntaté. 12. lifdem fandamentis nititur, ij fdem teltimo hijsabutitur, ijidem coulcijs exundat, quibus Pelagiani & Eralmus & alij. 13. Conulcia tantumin alios projeir, id quod non eft coluere obiecta argumenta, sed infanire. 14. Con-Ladictoria line cubore profert, ythominem

ex sua carnali malitia aliquatenus repugnare. dicie, & camen poltea pronunciat, hanc iplam doctrinam, nempe hominem inconnerfum aliquatenus repugnare spiritui, elle portentola paradora 15. Perfodit Lutherum, quia eius phrases ex scriptura sancta depromptas, publicis farcalmis exibilater quod homo habeat le in convertione pure paffine, quod homo etiam post conversionem repugnet spiritui, Ergo multo magis antecam. 16. Perfodit Paulum doobus gladijs cruentis. Primum quis vertit nobis crimini, quod fulmina Paulina rigidiffime accipimus, nimiti igitur frigidus scilicer contra philosophiam fuit Paulus. Deindealt elle portentola paradoxa, hominem conner fum etianer epugnere forieni, id verò Paulus afferit. Reman 7. Gal. J. Acci. petibi holce i dus Peale Tharleofis à Panlo Mebienfi, discelener inuene, ficrecte. 17. Nemo fallarur, quddin gyrum fele rotans interdam rechiffime videtur loqui, more talium hominum, etpore folius Dei beneficium effe, quòd conerrimur, lanamur, regeneramur, tol litur feruitus peccati & mortis, accenditurin mentibus lax, in voluntare fides &c. Hacreda & vera essent, li ita relinquerentur D. 6. Verum mor in vno folio aduerlatium & cor redinam, vt fie dicam, opponit, per coniun-Quonem. fed, verd Nam D.6. quod paulo ante concesserat, peraduerlatinam Ver., rurium partim adulterat, partim aufert. Na fic in quits

Vt spitur lector plus propositionem Crellij de nostram, distincté, nudé, aperté in præsenti etil collatione videat, vyrasg; hue ponemas.

Cross Proposition

Affiquam voluntatis (naturalis seu vi en procreata est ex matre) in apprehendendo verbum Dei, actionem esse. C. 7. Nestra propositio: Hominem naturalem seu nondum renatu, non intelligere salutatiter, nec posse acespere res Dei, seu verbum Dei, niss à Deo per verbum de Sacramenta, data fuerit hec lux menti, quam ex matre non habebat, vi intelligat, de voluntati hoc velle, vi capiat eas. 1. Cor. a. Phil 1-1800.

acquipallement propositioni Crestiano funt. Audientes vocem verbi Dei, legis & Euangelij. velle debere obedienriam & petere auxilium C. 8 pralupponiraute hoe, quod possir velle. Consectionem & regenerationem fieri co modo, nui motibus voluntatis eli cordis p. prins, & ex prims crestione reliquus fit D. 4. In querenda consolatione, a verbo propolita, hominé non elle trunců D. E. led accipere volente, non coactum. D.7. Loquiturauté Ctellius, no de lure, sed de facto, o roluntas naturalis pollit volens, verbu consolationis seu gra tie accipe: equipo Wies nostra propositions sant. Res Dei spiriruales, concernentes nostra ad Deu condersionem & regenerationem, non nis renatam à Deo voluntatem accipere.

"Nullam effevoluntitis naturalis, ve ex mare peresta eff, in falutariter apprehédédis te-

D. COMMAD. SCHEVSSEER. 171 bas Dei action finifi Deus voluntati per ver bum & Secramenta, id donum agendi de apprehendedi dederit. Salatariterverdideo di cimus, ve carnalem actionem excipiamus, qua quidem carnali bomini no adimimus. Tantil ve fubie chum & polline, habere fe hominé na turalé, in couerhope leu regeneratione, quia accipiatà Deo perverbum & Sacraméta, impuratam iudicia & mentis lucem, qua intelligat & voluntatis fidem, qua apprehendat verbum Dei, &c. Hec opinor elle plana & mani-fe fter De Depranatione noftra proposicioni. Sed Grel lius in illo luo lecipto, contra full conscientis nostrà ppolitioné calumniose recitar, & nist es in inuidiam maliriofisverbis adduceret, fpe omné iampridé abiecit, victoria fele colegui polle. Sicenim eam ftaruit. Bullameffe tolim tatu actionem in connerfione ad Denm, &c. fedenpettandum ei effe, dones diminitus ad credendum cogater. Non autem ignorat, nos de actione spirituali loqui, & assencrare, cam animali homini non inelle naturaliter. Deinde nufguam in libris no ftris invenier Crellius, expe-Aandum elle, donce cogamur ad creden. dum, sed porius hzeverba: Nisi per verbum & Sacramensarenati fuerimou, non agere in robus firi-enalebus, voluntati adamică. lob. e.Qup. n. credes, qui no Des regeneranerit? cuiDens no apernerit cor, cui Do m no dederit intellebit ? Poftes air Crellio nos dicete, mifi à Des impulfa fuerit volutar, ve credat verle ertre eledier. Equide no facts memini, an hot

Ita verd viring, (nota le ctor advertationen verd, nota dictionem, verinque) adfirmante, est. ne delemme que in matera bountan, est. nonfolim tredra fed ctiam poft eriftifimum lapfam relifta funt. Id verò lopranta extulit. Effe aliqui voluntata bauttonnem in approben from ver to Mocanite feiliett illudiene hominibm, pe que d'alsera mana perrogicar, alte-La rurfum eripiatur. Samma reieft: Solum De dicunt, effere & conferre fra beneficie. Sed (nora illad fed) bemenem ex feit naturalibu piribu , aliquo mado illa beneficia Dii necipero, noc effe prorfiu fil titualiter mortuum Hanc accipiendi votatem fen po tentiam von esse merum maam Dei dimais: fal disqu mide etil sarnale & propagatame. I ftos iting; gyson lector pius observer, ne fascinetur. Sed vicilfimile norme, contra ciufnodi homines, le corum feripta, conflitued glune fons & norma dogmanum ecclefie, noneft ceca philofophia, led verbum Dei sole ztherio lacidius: Belistationis humana, captionidaellin obsequium fidei. Sapientia Dei certo verbo manifestata, phisophia & rationi humane, videnur mera itulticis idq; prefeire plurimum refert. Incapitibus doctring colitus revelate Setradita, abfurda rationis canetinon polfunt fed absurda sidei omnino caperi debet. Dillinguende funt rescuents & res spickus. Sabiecum feu organon naturale, cu fuis naturalibus donis, que ex viero materno profemnine, feutlifcipline carneli acquiruntur,

D. CORRAD. SCHEVSTER . 189 & vicissim dona nona, que ei Deus de nono per verbum & Sacramenta impertit. Differnendaelt voluntas renata & non renata. Ob . fernandum elt, quando fcopus rei attingitur, Acquando pugil extra fepra elatus, fugiendo fe magnificum Heros profitetur. Regula enim vtraque manu retinenda elt : in frata contrener fia fubfiftendum oft : fi qui verdoum vel tranfonit vel commutat, falfarij & impostorio crimen iure incutrit. De propolitione sen scopo controverire. Omnes fani norunt, plurimam ea in re fitum elle, ve in omni controuechs, iple propolitio sen scopus rei, claris verbis exter & obserue. tut, Ameutiaenimelt, graui castigatione digna, oratione vehementi infurgere, & ingentes tragædias mouere, nequ exploratum habere , quid imperes , quid reprehendas. Nos quidem Crellius improbe traducit, quafi iplorum Synergiftarum méten, arm iplum controuerfiz flatum, ha cenus non fimus affecuti: Verum qui nostros libellos, vel vno aculo tantum aspicere dignatur, sine labore inmenient, nobis propolitionem iplorum minime fuille ignoram. Imò vi Ecclesia Christili. quidd cerneret, quidnt de toto corpore illius doctina, de libero arbitrio, invraverbom Dei profiteremur, & qualnam fententies fta-

tuetemus esse erroneas acrepudiandas, methodos de libero arbitrio integto, de corrupto in rebus externis, atque spirirmilibrajac

STROUGH TO THE

handem etiam de renato in lucem dedifique. Nin a Va Vt igitur lector plus ptopolitionem Crellij Ecnostram, distincte, nude, aperte in præsenti en 1 collarione videat, vyrasq; huc ponemus

Crally Proposition

Assurant voluntatis (naturalis seu vi ca procreata est ex matre) in apprehendendo verbum Dei, editionem esse. C.7. Nostra propositio: Hominem naturalem seu nondum renatu, non intelligere salutariter, nec posse accipere res Dei, seu verbum Dei, niss à Deo pet verbum de Sacramenta, data suerit hec lux menti, quam ex matre non habebat, vi intelligat, de voluntati hoc velle, vi capiat cas. 1. Cor. p. Phil 1.1850.

Acquipuleuter propositioni Crelliane funt. Audiences vocem verbi Dei, legis & Euangelij. velle debere obedientiam & petere auxilium C.& prælupponir auté hoc, quod pollit velle. Convertionem & regenerationem heri co modo, qui motibus voluntatis ell cordis p. prius, & ex prima creatione reliquus fit D. 4. in querenda confolatione, à verbo proposita. hominé non effe truncé D. s. led accipere voleuté, non coactum. D.7. Loquitur auté Crellius, no de lute, sed de facto, o voluntas nacuralis pollit volens, verb i consolationis seu gra tienccipe:aquipolléres nostra propositions sunt. Res Deispiricuales, concernentes nostra ad Deu convertionem & regenerationem, non mil renatam à Deo volantatem accipere.

Nullam effe voluntatis naturalis, vi ex ma-

bus Dei actione, nisi Deus volumati per ver bum & Sacramenta, id donum agendi & apprehendedi dederit. Salutaritet verdiden dicimas, ve carnalem actionem excipiamus, qua quidemestuali homini no adimimus. Tantu ve lubie chum de palline, habere le hominé na turalé, in conerhone seu regeneratione, quia acciplat à Deo perverbum & Sacraméta, impuratam insticia & mentis lucem, qua intelligat & voluntatia fidera, qua apprehendat verbum Dei, &c. Hec opinorelle plana & manifelte De Depranatione noftra propositionis. Sed Crel lius in ito ino lenpto, contra fut confeientia nostră ppositione calumniose recitat, & nisi ea in inuidiam maliriofisverbis adduceret, fpe omné jampridé abjecit, victoria fele colequi polle. Sicepim eam farnit. Nullameffe voluntain actionem in convertione ad Denm, &c. fedexpettandum ei effe, dones dicinitus ad credendum coeasur. Non autem ignorat, nor de actione spirirmali logni, & assenerare, eam animali homini non inelle naturaliter. Deinde nulquam in libris no ftris inuenier Crellius, expe-Candum elle, donce cogamne ad credendum, sed potius hacverba: Nifi per verbam & Sacramenta renati fuerimu, non agere in reben fieriquelibus , voluntare adomica fob. t. Quis n. credet, que no Do? regeneranerir?cuideus no aperuerit car, cui De m no dederie intellettu ? Postea ait Crellio pos dicere, mifi d Des impulfa fuerit velitat, ve credat verbe et Des electio. Equide no fatis memini, an hot

verbo, quod in calumniam rapieur, vii fint aliqui nostrum. Annotes libram & folium criminator. Solemus enim formulis vii, in facta feriptura exprellis, vipote nifi regenerati fimu. leban. 3. Nifi Deur operatmift mnobe velle. Phil. 2: hif dederit idoneitatem. 2. Cor. 3. nifi aperiuri cor. Ader.16. dr. Que verinque concedantur. Illud eriam obseruandum est, quam extrascopum huius controvertiæ fint polita, &cad que non fas fit transilire, metis relictie. Nam de concellis vtrinque, litigandom non elt, niminum.

- 3. Effe alignam valuntatis bornanse in rebus carni. boceft , ratione fabrettie , offrenem.
- 2. Effe aliquem carnalem allienem & externs fludium, que reguntur pedes, et deferant corpus in templion, regitur auris, ve audiat loquentem verbum Dei, reguntur oculi , ve legant , regitur lingua , ve fo mer verbum; regienr mens vreognet & adifeat Pfalmes. Idque fludium Pharifaicum appelletur, quis ell middam carnale & externum.

3. Demn requirere ab hominibus ve bes ipfum carmele fluden quog, andiende verbum remota emmi fuperfitione, non intermittient.

. 4. Ind Deun pracipere hominibus adhus amplica, nompe et accipiant pero intellellu monté és fide cor-du à voluntatir , res Dei fan spirituales. Nonenim de lare fen Debere , perim de Posse est disputatio.

. . f. Per terbum & Sacramenta hominem regenerari & committe

6. Effediem verbi Dei effe fidem & mouitage

Dem per isla media impercit. 7. Esse aliquam roluntativ regenerate à Deo, per verbum & Sacramenta, in rebin Dei fen firenaliban epprebendendu, actionem , neg, effe cam renatam yeluntatem ignauam.

8. Ipfam lecitiam cordis , fequi verbum & conser-

Conem boncisis falutarem , non antecurrere.

9. Fidem non niti fua qualitate, fed rerbo Dei & Satramentio, qui ben mifericordia Dei & meritii Cheifli sobis applicantur & confirmantur.

10. Fidem effe organon, que apprehenditur gratia

promisse.

11. Homines connerfor, apen Dei effe,vt in benit o peribu ambalene.

12. Non perfenerandum effe in carnali inimicitia adnersum Deum. Rem. 2. aut in repugnantia adnersu

Biritum Rom 7 Gal. 5.

13. Ruentes in peccata contra conscientiam, & non agentes peinitentiam, excutere gratif Dei & Spivisum fandlum, de his inquam omnibes, mila eft inter nos disceptatio. Veren in eo cardine voluitur controuerfia, vtrum hane vim fen facultarem seu actionem in apprehendendis rebus Del feu (piritualibus, habeat voluntas humana ex marre naturali, vel ex sua carnali industria, sen studio an verò ex gratuiro dono, largitione & communicatione Dei, per verbum & Sacramenta: Ibiverò Crellius dimicat, voluntati naturali, adamice, & prout est propagata, ineffe quandam naturalem actionem inapprehendenda

hendendo verbo Dei: Verum scriptura & nos iurta verbum Deinegamus, habere voluntatem humanam, actionem in apprehendendis rebus Dei, exipla perentione naturali, sed potius ex mero dono Dei per verbum, Quando igitut sicaccepit volutas, nonum bonu, Velle, tum verd asseueramns voluntaté et illo dono Dei agere, in apprehendendis rebus spiritualibus, alioqui voi à action e illam naturale voluntatis humanæ, effe tantum carnale & Pharifaică feu Monastică. Soli Dei elle beneficia, regenerare, faluare, tollere peccatum & mortem, non versaturin controversia, internos quidem,vt rede Crellins refert. Sed disceptatione de accipiendo, non quidem de iploinre, fed de fado. Aninquaillud acepere RES DEI, fit prorsus ex noua donatione Dei per verbu, an verò fitaliqua ex parte, ex naturali vi & facultate vo luratis naturalis. Prius quide nos ex verbo Dei contemucipolterie verò ex Philosophia Crellies ppugnat. Hectoues repeto, vt lector fcopum rei in colpecta haber, pheq; intelligat.

D'argumento nostronomine proposite. Singulari salta de contempru argumenti nostro nomine in scenam suam isti nostri slagellatores producunt, de quasi ridendum publice propinat. Sic autem illis excelsis Dominis visum est, illud argumenti contemptim formare de recitare. C. 6.7. Peccati herene in natura corruptanto com Deo, que creatione homini institasmi: Sed chin to-

D. CONRAD SCHLYSLISS. to Inbiecto horribilis deitructio & omnitivirium hominis alterania fumma. In mente de privatio est lucis re ciè agnoscentis Deu & acceffir insuper horribilis caligo, & multitriftes neui alij. In voluntace & privatio est coformiearis cum Deo, & accellit horrenda confisso illius harmoniz, que antea fuerat dulciffica. In corde facta eft iratia & confuno appetitionum inenarrabilis, secuti Paulus describent hæc vulnera, vritur triftiffima voce, rangu Sfal mine perterrefactor, cohorrescere nos oporrebar: Senfuccarnii mimicitic oft adverfu Denne, nec subijeiturlegi Del ac ne potest quidem. Talis cum fit naturs homing, non est consentancio aliquam eius actioné in converhone elle posse, nisi à Deo impulsa fuerir (odioso verbo per malitiam vruntur: not enim dicimus, oifi a Des serverlem renata fit)volutas, vt credat verbo de obediat Deo. Hallemuile.

Agè sanè, sit hoc vnum de fundamentis no nostris, sed verbi dinini, rantu verò reijeimus verbum impalsast, pro quo substitui volumus resatast. Didicimus enim loqui de tantis rebe ex verbo Dei, nó ex ore criminatoru. & Pelagianoru. Plura auté argumenta & testimonia sacraru literaru extant in nostris libris annotata. Nunc igitur quomodo hancarcem verbi dinini expugnent, vide & attende, quasso te, pie & prudens lector. Primum quastror sile, id est, larna Crellij, Pharisaos Christum tentantes, vt est in Euangelica historia imi-

tans, ait, hocargumétum speciosum esse. Veritarem ame loquitur no volens, vt Caiphas, quis nou modò ipeciolum, fed erlam ponderofum, grave, immotum & inexpugnabile eft hoc argumentum. Nam cum verbum Dei fic. ideo iure omni speciosum & præclarum voeari conenit: postea verò ad scepticos se recipiens quæfitor, ait, fe ambigere. Secundo magno conatu tentans hoc speciosum devalidum argumentum dissoluere & sibmere, ed nullam tamen argumenti partem respondet. Sed exaduerlo instantism opponit, quod Demandauit ve luo verbo credamus. Quid verd hoe ad propositiones argumenti facit, non quærit nec pronunciat argumétum, quid Deas praceperit, led qualis lichomo polt lapfam, & quid in rebus Dei spiritualibus facere non pollit, nift per verbum regenererur. Ergo excella Sespeciola mænia istius nostre accis, quam Deus in suo verbo construxir & munique, manent intacta. Terrid opponit abfurda fine omni applicatione feu Minora Verum ea abfurdaistam arcem veritaris (se enim hocargimentum liceat nominare) non euer cunt. Ratioeff, quiaiftaablurda no gignit illa arx veritatis: fed Crellius ex fua lacua ilta medacia fingit, quibus arcem verifaris, cum cam nullis alijs machinis queat quaffare, deformare cotra fuam iplius confcientia, litis quidem furiose, constur. Qua quidem in reluculeter depingit, qualis fit voluntatis for car. nelie.

D. CONRAD. SCHLVSSELS. 577

nalis, in veritate, quam argumentum proponie,apprehendenda,actio,nimirum qve Parlus inquit : imimica fit Des fais fenfiba, & veritate abberred & comparer. La arguméris diffoluédis, à peritts, candidisac Deum timentibus viris. illa foler ratio feruari, ve primum monfiretur auditoribus, que propositiones cum quibus dictis verbi diuini pugnent. Deinde instantie proferantur, tandem occumulentur ablutda , non ficta , fed que ex reipla nascantur. Porto larua Crellij exuta ac deposita ipsemet horrificus Crellius prodirin Thearrum, & argumentunostrum funditus excindere, plusq goliathica audacia parat, fed goomodo? Primu vritur protestatione fenera, feu anticipatione potius, o Auguflanam confessione amplecticur, à quane pilum quidé iple & foi maiores & minores defecerint. Hoc quali spectro fascinare conatur omnes lectores, vt non suspicentur eum vllos errores proferre. Sed Augustana confessio no tuetur, sed damnat Pelagianos, non diffentir, fed concordat cum libro Luthert de ferue artitrio contra Erasmum, & clare inquit confessio. Quanquem externa oper a aliquo modo efficere natura a: poteft enim conrinere manu à furio, à cade. tamen interiores motes , non poreft efficere , vt timorent de filmen. de Insoper defectiones adiarifticz testatum faciunt, eos in multis dodinz partibus à confessione Augustana exorbitatie, id quod iplorum libri etiam ad polle-

posteritatem vique docebunt. Cam igitur L pla factafint illi protestationi contraria, pro vana & nulla eft habenda. Secundò poncifi. cia autoritate anathema pronunciat, quod elt ciulmodi : Los omnes , qui contra fe fuosquemanipulares mutire aufint , effe pro enthufaftu , pre Sycophantis, pro Turbatori bus Ecclefia Dei incerrigibi how babendes. D. 1. Hire eft prima folucio: Verum heus tu domine, vbi est probatio, forte autem præter decorum ellet, Pontifices tantos, suas istas damnationes, executiones ex verbo Dei probare. nota est historia Christi, contra quem idem procedus habitus fuir. Tertiò hocargumentum inquitnon fuille iplis opponendum, sed Pelsgianis & Monachis. D. 1. Hac est secunda solutio Crellij , arque equidem pulchrum armardsema ipfins Crellij potetur : Argumentum noltrum ipsemet agnoscit & faterur vieto. plurimum roboris habere aduersus Pelagianorum & Monachorum deliramenta, ergo validifirmam et inelle veriratem concedit. Benedictus autem fit Dem qui fic confundit sapientes buin ferni. Arqui foluere debebas Crelli , &c nontua sponte, cantum laudis nostro argumento relinquere: Sed li elt tam efficarargo mentam noftrum, ad destruendam Pelagi norum & Monachorum harefin, scilic Synergia non renarz voluntatis human 2 16 rebus diuinis, eur postes omni genere coll niciorum hoc argumentum exibilare & dif-

D. CONRAD. SCHLYBERLE. 979 fipare studes, ô te amétem Crellin, qui quod à tanta firmitate & robore celebras, mox es omni agro Ecclesia exterminandú censes. Insuper mi Crelli, vide, quomado remeripsum mirabili Dei iudicio, veluti pedica quadaceperis. Ais noftru argument ii Pelagianis & Mo nachis rece opponi. Hecverba omniffand. ru & tuo ipfins quoqu, fi ad corredieris, teftimonio, hoc volunt. Noftrum argomentum veritatem inuiciam & efficacem cotipere, ad herefin Pelagianorum & Monachorum defirmendam, Jam attende Minorem leuapplicationem, & quid inde confequatur, nempe, cum tu quoque, tibi hocatgumétumaduerfum elle, polles clamites, ideo velorisorer quo fibilo prodicus, oftendis, te quoq; hae in parte Pelagianoru & Monachorum erroretuerl. Licetenim verbisate removes nomen Pelagianorum & Monachorum, tamen resiplorum, de Synergia leu cooperacione, naturalis & non renata voluntaris, in rebus foiritualibusac diminis, defendis ac propugnas. Fareria igitur temetiplum quoque in boe noftrostgamento (quia nimitum Pelagianorum fen-tentiam tenes & meris) mm valide contringi,

vi hoc fundament u nostru euertere nequeat.

4. Prolixam commemorarionem instituit
Crellius, quomodo substantia hominis &
dona in substantia sint distinguenda, & quomodo res brura à rationali differat. 1tem quod voluntas naturalitet velit, quòd.

o a lub

substantis hominis no fit delera post lapfum, negromnes facultates exempte. D.2.4.6. Bone Deus, quam recodita sapientia prius ignota anferibus, Namhomines fani & mediocriter inflienti, noruntifta eritm ex quoridiana experiencia, Hzeeft quarta foliutio, vintingulum caufe petir. Sedad quamargumenti noftri proposicionem D. nofter Crellius hectafere forte existimat, canto apice dignum no effe, vique fele demittere, vade verò ilta repetuntur! Exquisto Euangelista scilicet, fan-An Aristorelesquem quidemin suo foro falvoluptarequadam fpectamus: Sed fi vos bosum visum Aristotelem, ad tes Deieducitis Scapplicatis, grandem el inimiam facicia. Habeane igitur ifts in foro carnis hamane locum, & fernenribi fuum gradum modum que hondum igitur audis pie lector, argumentum doftrem fpeciolum & validum,el fe ab hoc quantumuis gloriolo pugile destru-Aum. Obleure autem latis ac furtim quali intrudete hance pplicationem videtur : Palme eoripumana maturaliter apprebendit rescernie. Et-geesiam naturali quadam facultate res Dei apprebendie. Sed nottrum argumentum loquitue, non de rebus carills sed spiritus. Deindefundamentum Aristotells, nequaquam cuertir aut abalet fundamentum Spiritus füncti,qui inquit, non poteff intelligere , neg, copere que Derfint. v. Corinch s. O mifesum Crellium,noftrum

D. C ONR AD. SENEVEERLE. 781
argumentum probatex verbo Dei, amissé esse doné illud in voluntate apprehendendi res
diuinas: verá tu Grelli vis probare, quòd nó
sitamissam, prosess Aristotelis principium:
Voluntatem nominis velle, scilicet carnaliter
& in rebus carnis: Restatigirur, ve ex verbo
Dei deijcias, quod ex verbo Dei sin nostro argumento extructum est.

ditur Ctellius, & inquit: involuntate fidem as centi, de voluntatem fide has donara agent. Erge naturalem voluntatem agene in apprehendendo. Est ne hoc contra nostrum argumentum, si de renatuvoluntate dicas? contra quam propositionem quaso ter Imo hoc ipsum dicit nostrum speciosum argumentum, vosuntatem renatum credete exagere: sed noster Crellius attenit, ergo hoc ipsum, apprehendere verbum Dei, aliqua ex parte est ex veteri homine. Hoc ipsum verò est xearingerer, hoc nune restat cibi mi Crelli probandum, & eris mibi matimus post Maiorem.

6. Cum animaduerrat, le contra manifefram veritatem nihil posse, iterum se sub laruæ prioris absurditates recipit & occultat,
quas tamen non probat vlla susta consequentia. Tandem quemadmodum inchoauerat, ita etiam claudit suum scriptum. Horribilienim & térrisico clamore, quantacunque potest anathematum sulmina pronunciat: nostram scilicet doctrinam esse mera portento-

Oo F Gpa-

la paradoxa & Nevenue, ab vniverfa Ecclefts vitanda & damnanda, Cum tanta igitur tutbatione, veluti excitato pulpere arro, eua-nescit tam superba & futilis argumenti nostri folutio in teneras auras & anseres Crellij, ea caligine oppressi, nesciant vagabundi, quam viam capellant. Stat igitur gratia & prote-Qione magni & inuichiffimi Dei, reuera fpeciofa hee noftra & municiffima ara veritatis, quam Crellius cum fuis videt quidem, & infuper tanguam infanus miles cum fira cohotte cam maximo impernincurrir. Verum effractis capitibus, deferere cam coguntur omnes. Verbum enim Dentini turrie fortifimta. Hacelucidatione pramilla, nunc iplaargumenta Crellij, que ad stabiliendam suam propolitionem adducit, exentienda funt. Inspecta autem integra argumétorum compositione, liquidiffime apparebit, quam nihil neruorum propositio Ctelly habeat. Nam præter Philosophie speciosas cogitationes, que plus, qua die Sta waren's verbo Dei discordant, nihil hic ab ipio magnú, aut pertinés ad causá, q defendit, audies Itaq; pie lector in timore domini uttende. De argumentis Crellianis fen Pelagianicis.

1. Argumétů à mádato diuino. C.7D.7. Est. Mandata er obedientia ergailla mandata, babent feverrelatiak

Sed jenerifime Dem madat, ve fuoverbo credamm. Ergo est aliqua refuntatu bumana alio, in apprebendendo verso Dot. Respond. Major de inte verifo

veriffima eft, fed in facto non femper,idg; no modò in spiritualibus, sed etis in carnalibus negocija Deinde plas est in conclusione quamin premissis. Nam si maior de ince. accipenda est, conclusio ira formanda erite Ergo debet homo inxta preceptum Dei , amplelli ver . bum, elque firmiter credere. Hoc autem ins leu debitum extra omnem controuerfiamest. Sed fi de facto Maior intelligatur, manifeste Falfaelt, nempe tali pacto: Quecung, Dem mandat homini , ea poteff ipse praftare. Vel, mibil pracipiter à Des hominibus, quod non pofint efficere. Vel: impossibilia Dem non requirit ab bominibus. Verum Paulus inquit: Omnes egere gloris Dei. Rom. g. Ite: erat imposibile legi , quia infirmabatur per car nem. Rem. J. Maiore iguar non confistente, conclusio quoque sua sponte concidit : Sed obijcitus. Ergo inania prorfus funt mandata Dei. -Hincigitur argumétum tali modo prouenit:

Si no eft aliqua actio volutatu bumana, in mandatu Dei apprebendendis & faciendis, tum ea eminia prerfie

fent inania. C.7.

Sed mandat a Dei non funt prer fin inania.

Ergo eft aliqua attio volumeati humana, in appre-

bendendis & faciendis mandatis Dei.

Refp. Lucherus Erasmű & fimiles Pelagianos feuere, vr pareft, in tali argumétatione excipit: Maior enim falsa est, quia non habet firmam connexioné, respectu natura humane, partim spoliate suis donis, partim quogi deprauate. Habent enim fuum vium man-

data Dei, etiamfi ab hominibus accipi & fieri nequeunt, ficut Lutherus preclare docet: Commonefieri bominer, per ea , de inflicia Dei , de peccato, de horribili depranacione humana, de panis disinis. C. & recitantur eadem Testimonia, que Pelagiani solent cantillare; nempe: Stoad offium & pulfe , fi quis audit vocem meam & aperit isnuam, ingred ar ad eum. Resp. loannes scribit adeos, qui fuerant renati per ministerium Eusngelij, & eos reuocat ad prenitentiam, quia peccatis fuis Denm offenderar, & excufferant Sp. fanctum. Deinde à precepto ad poffein rebus dininis & spiritualibus no lequitur colequentia, ve rectiffime Lutherus respoder: Item lob.6. Qui audit à me & discit, bie venit ad me. w. Hinchon feguntur nos polle falurariteraudire & discere, ex naturali & adamica vi volutatis humanæ. Conferigituralia dicta, que loquuntur de polle, ve qui non ex voluntate carnis; jed ex Deenati font. It & Dominu aperiebat cor Lydia. Præteres discernédoin est carnale studio vetbi Dei, & verum ac falutare eius studium:

2. Argumentum ab incommodis. C.7.8.

Quicquid confirmat prophanicatem maxima mulibilidio simp um oft.

Sed expectare raptius, etiamfi furoribiu emnibui

indulgeas, confirmat cam proplianitatem.

Ligo bac docere, eft impium.

pettados nimira ellerapt, etiáli furorib o-

Quicquid remotatur connerfionem, est impium. Sed docere bominem non renatum non posse intelligere & accipere res Des, nist Dems ei det intellectum & fidem, remotatur connersionem corum, qui no funt

prorfus Zomaur prophani.

Brgo boc docere, of impium.

Refp. Minorfalla eft. Nam S. scriptura doeet. Haminem animalem, neg, intelligere, negne accipers poffeea, que funt fbiriem Dei. r. Cor. s. Hzc mora (quod non renatus no credat, nifi Deus ei intellectum & fidem dederit)non Deo, fed hominibus est tribuenda, quis scriptura dicit, enreffe tenebras & mendaces: Paulus legens & audiens Prophetas non vulgari diligentia, non tamen prius intelligit &caccipie, quam Chri-Aus ei verum intelle aum & fidem per verba & facramenta daret: Jam en accufa Deum Pelagiane, cur non citius ei Christus hæc dedein Noluntatem verò, cum fua carnali actione, quare habuerit Paulus, quis negare andebit? Carnaliter, inquam, legit, atque attendit quidem verbo Dei Paulus, verum non intellexit recte, nec crediditvere. Discernigitureporterillud carnale, quod potest & agit voluntas, & illud spirituale, quod scilicetvox Spiritus fanctinegar, eam in rebus fpiritualibus quicquam posseauragere, nis sverittenata. Iam argumentationem Pélagianam vide & obseruz. Sic enim colligunt sine omni verbo Dei:

Quicquid promonet & accelerat connersionem,

idverum eft.

Sed doctrina, quod aliqua fit actio roluntativ (naturalis, animalis, nondum tenatæ, nam de hac differitur) promonet & accelerat conner fionem.

Ratio scilicet est, quia illa non renata volu-

D. CONAAB. Schlvsstla. 187 tas, res spiritus Dei auditas, auribus carnalibus apprehendit, in illis quidem qui non prorsus sunt dous.

Ergo hat dottring eft vera.

Refp. Per inflantia: ipfe Deus negat hoe difertiffime: Sed Philosophotheologicornalfeuerat id audacissime. Veri igitur credes?fcilicer Philosophotheologis, quibus fulmina Paulina non funt rigidissime exponenda: Sic emin loquatur C.7. Verum Paulus ele du Dei orgation inquit: son eft voletis, neg currentis. Ité: men accipit, non potest intelligere. Et toanes inquit: Quinen ex voluntate vivi, fed ex Des wati funt, Ge. & quor millia doctoru in conobijs & alias fub Paparu, multis seculis carnaliter quidem cupiacrunt intelligere verbum Dei, consti funt id apprehendere & credere, noches acq; dies verfarunt facra scripta : fed neg; intellexerunt neg; apprehenderunt. Solutio igitur manife-Auslimaest. Deusid ipsum negat, quod Pelagianus Synergista affirmat.

4. Argumentum ab alio incommedo.

Quicquid extinguit confolationem ,enangelio pro-

priam of impium.

Hec dollring: homines animales, non intelligere auditum Deiver am, neg, accipere posse, vt disertis verbis. v. Cor.2. Panlus pronunciat, nifi ipse Dem dederit invellectum. Dem . v g. gr fidem loan. v. axtinguit, consolationem Enangelio propriem. Ergo boc docere, est impium.

Resp. ad Minorem. Quid est virgis cædere Paulum. Paulum, Molen, & iplum adeo Spiritum landum, fi hocnoneltz Atqui ifti Pelaglani artificiose maiorem tantum arcipiunt, & nullam applicationem ponunt, vt nimicum tali fpe-Aro, nebulas offundant imperitioribus. Porro consolatio, Euangelio propriaest, quod per facrolanctam trinitate renascimur. Item qued fola fide in Christum habemus, cre. Item qued Spirites fanctus datur credentibus, ve fit arrha promifionis. Ea verd confolatio accipatur fide:vesum ea fides non elt fructus carnis, led spiritus. At isti Pelagiani consolationis fundamentum in animali & naturali voluntare coflituant, quod nimirum aliqua eius in apprehendendo res Dei, fie actio, exipla naturall propagatione. Verum exaduerio Paulusait, ass fenfus carnis effe inimiciriam adner fus Deure. Item res Dei animali homini effe flutticeam. Haccineigitur inimicicia contra Doum, aget in apprehendendo verbo Dei ? Hzceine virium naturalium, naturalis ergo res Dei nausea, cófolacionem Euangelio propriam adferer aut confirmabic? Vox Deiett, non eff volencia, ergo nemo hominum ex fuis adamicis viribus con folationem Euangelio propriam percipere porellimò cum caro lucterur aduerlos spirirum, ideo quod ad carnem, præfertim non re hatamattinet, extinguere potius, quamaccendere conatur consolationem Euangelio propriam. Attendant igitur omnes pij, quomo lo isti beni viri, consolationem Enangelis

D. CONNAD. SCHLVSSELE. 589

s. Argumentumabalio incommodo. c.3.

Quicquid abducit menter à verba Dei , ad queren-

dam puritatem propriam, id eft impium.

Sediffa doctrina, bomines non posseintelligere neg acciper e res Det, ex sui adamicio viribio, nis à Deo venascantur, & aperiatur en cor, ac detur sidei sciutilla, abducit mentes à verbo Dei ad propriam puritatem quarendam.

Ergo bac doctrina oft impia.

Respondeo. Hicerum imponunt isti Pelegiam imperiris, quia tantum in maiore Tragædiss agunt: Sed minorem fuxra Sophistarum artem, alto filentio praterennt. Deinde minor neganda eft, primum quia hacdoctrina deducit nos ad cognoscendam impuriratem & impotentiam nostram. Deinde deducie nos adagnoscenda & pradicanda beneficia Dei, qui verumque donar & imperrit. &c. & fidem accipientem eam remissionem. & in misericordia Dei ac merito Christiacquiescentem. 3. Admittunt isti Pelagiani fallaciam compolitionis & diulhonis. Nam criminantur homines à nobis tantum ad dons illa Dei id est, fidem, deduci, verbo Dei repudiato. Quis ve. d hoc docer ? Num namilli qui iam oppugnant Synergistarum cohortem spirituali gladio verbi diuini, fic dogeni bil Anathema fir, qui verbum Deiremonet & dicitin for nonitate tantum elle confiften. dum de confidendum. Nos verdira docemus.

in conversione faluraried Deum illa concursere: Verham Dei, Spiritum fandlum , & ser, quod regeneratum a Deo, credit & fide acquiescit in verbo, non in sua qualitate aut quantitate, Opertet fant hominem credere, ac nifecredat promif-fienibut gratie, mon habet remifienem peccatorum. Eft erin, fides organon, quo ifta canta bona apprebenduncar: Veriem idipfum credere, mifi Deus in homine operatus fuerit de dederit , nen habet ex fuis Adamicis enaturalibes viribm, velex parte, velextora. Carnale enim studium, in verbo Dei audiédo & legendo, nodum est fides acquielcens in promillione gratiz. Item docemus in confolatione conscientiarum insistendum verbo Dei. facramentis ac figillis verboadditla. His accedir te flimonium Spiritus fancti, Rom. J. Ipfe fli-Hocporro teltimonium Sp. lancitelt aliqua Lerieis cordis, aliqua scintilla fidei. Nam credes cerre scir le credere: Et hectellimonia Spl riens fancti, no funt parui faciende, Paul, Galg. inde reftimonium doctrine vere, tamquam à polteriori fomit. Ex operibu legis, inquie, fritti accepifii, anex antire fidei? Hec coniungenda funt from diftrahends. Nam scintilla fidei in corde fumigans, non ex fua quaritate aftimat falutem, fed organon estacquielces in verbo & facramentis, & resin els oblaras accipiens. lam fi quis mianiat, inbens aliquem fuos tantum morus inspicere, abiq; verbo Dei & facra métis, & ex illis de fun falute flatgere, perinde

fecerit ac fi inbererarboré fine radicibus exiftere, Præteres & hocobseruetur: An non fins debet Chriffianm, fe regeneratum? Deinde an non ficet dicere, en beptifatm es fine regeneratm : Ergo te Deme vocamit, Dem valt te recipere & faluare? Has confelatio confiflit in teflimonio dinino, quod nobis dedit. Al edu n fant renates, multi fami DD. Ecclefia Dei ennfolantur, id quodipfern feriptateftantur. Imdifti , Pelagiani verè & propriè homines deducunt, ad proprias, & cas quidé naturales, animales, adamicas, nondumq; renatas vires, &cillis volet homines fimul cu verbo Dei inliftere atqu inniti. Nam dicunt certifudine conscientiara tolli, li non doceatur hominem sus voluntare naturali, aliquo modo polle verbu Dei apprehedere,ida; non de carnali, fed falutari apprehensione intelligut. Que aut certitudo ex tonebricola, médaci, peruerla natura humana in rebus Dei elle poteft? Nos renatos dicimo era dere verbo Del eoq; fimul & figillis fidei fele fuftentate. Sed obijcitur: atquirenati etia fepena feutilit fidem, imd querwneur fe nullam babere fidem. Ref. Alind est rétationes habere de fide, alind nullam habere fide. in tentationib fides quali euaneleere videturded maner tamen ista feintilla: ytinam fides tua ellet ardentior, vtina firmius possem credere, & totu corarderet fide. Hecquantumuis exigua favilla fidei, est fides coram Deo. Nam vbi illa favilla adhucadelt, nondu eft penims extincta fides. Et nó hoceft negadum prossus, quod Sp.lanctus relinquit,

renera adosso sidem, & unlam viders sibs adosse sidem. Aliud oft, quando penitus sides en anoscie & essimguient peccatu contra conscientiam, securirate, & e.
Aliud verò, quando sides ita videtur exilu, ve vix
adosse videatur, & mens pia quaratur de ximu parua
exiguitate, & incipat tamen prosicere & crascere,
gemitusque isso sebindo iteras: Domine adauge nobie

fidem.
6. Argumentum ab alio incommodo. c. 8.
Quicquid confirmat dubitationem, est impium.
Sedilla doctrina, quod bomo animalio von poster intelligere aut accipere ver bum Dei. 1. Cor. 2. Nistronatum
61. Ioan. 1. 2. Consimitat dubitationem.

Ergoeft impia.

Respondeo: minorest falsissima, Pelagianorum veterum & recentium asseueratione, contumelisa in doctrinam Christi & Pauli: Plausbiliterautem ista ebuccinant Pelagiani, D. CONRAD. SCHLYSSELL 199

quando non applicant, feil pro autoritate Potificia fimpliciteriftam fententiam ferunt 14li fastu plusquam Pontificio. Ideo scilicet damuanda est doctrina, quia confirmat dubitationem, prohibitam mandatis innumerabilibus, quale oft hoc. 1. Isan. 4. Qui non credit Des, mendacem rom facit. Sicilli, Vide autem imposturam infignem, probant cantummed dubirationem elle peccatum, Et illa quidem extra omnem contronerliam polita lunt. At el doctrinam que ad Minorem pertinet, nempe, quodanimalis homo non pollit intelligere, noque accipere res Dei ACr. 2. Nifirmatus fir, Dubitationem confirmate, non demon-Arangeled alto filentio transliant. Hecimpo. stara an eldori vel sophistice adsenbi debear, omnes elmentes Deum confiderent. Nam ex propolito, de iam lepius moniti, pertinaciter ita pergunt garrire, errorelq; confirmare atque augere. Aliquant dantem propius ad rem argumento ilta applicetur. Huc enim tela fue decigant.

Quicing, homini rationali omnem confert actionem in apprehendende, is cum in dubitatione perpetua

relinquit, an habeat aliquid.

Sod cadoltrina quod misi renatus postit intelligere & accipere verbum Dei, aufert omnem humana vo-Ionsatu in apprehendendo allionem.

Bryo en deltrine perpetnam dubitationem parit &

enfrmat.

Respondeo.Si tam pude, simpliciter & ch-

dide argumentarionem contexerent, rudioses facilius de compositione indicium sacere possent. Argumentú autem ipium procedità non distributis: Irem à particularibus. Major in rebus carnis, Adamicis, rationi subie dis, externis locum habet. Irem major non est plena, isti quidéargumentationiant cóclusio ni accommodata. Nam tali modo erat formada: Qui bomuni rationali feu animali enenem altionem in apprehenden le aufert , tribuit aut foirituali fen renato, cui Deux dedit nounm benu velle, noun m benam cor, is en in dubit atiene perpetua relinguiti blaccerat illa maior, quam candidi Theologi lu zargumétationi preponere d'aptare debebant. Sed erroru patroni, gnari funt fophistices, & Maiores formát luis præltigijs connenientes. No auté ignorant, ner ex verbe Dei affeuerare, bemine renatum, fen firitualem, ve feriptura loquitar, apprehendere verbum Dei, credere, & non effe ctisfum trunrum aus lapidem. Hæcigitur pars non erat dillimulada, id quod faciunt itti Pelagiani. Minor igitur vera est, de voluntate hominisanimalis, sed non de renata aut spirituali. Equidem homini non tenato, seu veteri Adamo, ve seriptura etlam loqui folet, in rebus Dei, merito omnis actio voluntatis in apprehédendo adimitur. Quia Paulas hoc facir ac docet, inquiens, & Airaras, non poted intelligere. Item, non weipit. Expostulent igitur Philosophotheologi cum Paulo & cum Sp. fancto, id quod etis ftrenue factitant. Infectantur enim cos, qui,

D. CORRAD SCHEVISSEL 799

vi loquantor, fulcoins Pauli rigidiffime exponunt. Sed voluntati hominis renati per vee bum & facramenta, ipía doctrina coleftis, a-Qionem in apprehendendo res diuinas, attribuit, id quod planum eft. Elt igitur malitiofum plane mendaciú, quod Pelagiani improbe efferient: Foluntati humane actionem omnen. in apprehendendurebu denino anferri. Hec Indistincta nogacio, digna el odio. Namelare afficmaineis, en verbe Dei epertere veluntatem bomino, apprehendere ver Dei, ac poffe etiam alique mode apprebendere & credere : verum renatam Voluntatem ex Deo , & non vererie Ada voluntatem ex fefe ,loan, t. Voluntas in hamine medium quidem of apprehenfisuit, fed eni voluntati Dans facultatem apprebendendi res fuer donair. Hiscandire, qui ances habetis, & nolite mendacia, de recto & jurta verbum Dei docentibus confingere & elatrare. Metuite fakem Deum, fi homines non teuerem!ni. Nam is vobisetiam pro fue majestare edicir. Ne dicari falfasefimenia: Sed obijeiris fortè amplius : quemodo aut quando tredam ine effe renarum? Respondeo. deber sane Christianus scire, se renatum este, non quidem inxrasui capitis fomnia, fed iuxta verbum Dei & facramenta el addita. Copulata funt: Baprilmus & Verbum Dei, Si igitur baptilatus es, statuere debes inxra verbum Deite renatum elle. Eth autem primitias spiritus renrum accepimus, de renati etiam ingencem imbecillitatem in lese quotidie animaduertunt

Pp 2 &do.

& deplorante tumalindeft infirmumelle, ac scintillas qualdam fidei habere, alind eft peecatis contra conscientiam & imponitentia, prorfus excutere & amittere Spirirum fandum & fidem, Queritur Paulus Roman. 7. se propemodum opprimi & captiuri peccatrici natura, iti fe habitante. Sed tamen linum illud fumigans, non extinguitur, gemit, orat, ve Dominus fele velit fustentare, confirmare, segere. Præterea in hise luctis & imploratione auxilij dinini crefcit fides , etiamfi illad fentire in nobis non fit tam ardens & grade licut optaremus. Tenende funtigitur consolationes, de infirma fide, de quibus alibi prolizius. Attende autem mihi vicillim argumétationem isterum Philosophotheologorum: Sicenim cantillant:

Quicquid dubitationem, de fua courr fione, de q, fua semplione poccatorum, & faluto, aufets, id oft verum.

Hac dolfrina, quod fit aliqua naturalis, feu Academicavoluntatis humana in apprebendendis rebus Dei, allio, aufert amnem dubitationem de fua comer fione, remissione peccatorum, de sua falute.

Ergo eft vera.

Resp. Vnde probatur Minort Scilicet ex illo Thesauro philosophiæ, quia homo est predicus nacurali voluntate, quæ haber aliquam naturalem vim apprehendendi aliquid, neq; est bruta aut saxum. Sissphu habet naturalem reluntatem qua apprehendis saxu per instrumenta, nepe manu, quibu id pracipit poluntats as sexu quod miser

D. CONRAD. SCHLYSSELE. 197

Voluit, non oft praditum voluntate, acruit per montie declimitarem, quia omnia grania deorfum feruntur: O sapientia carnis, in rebus externis & carnalibe, reche fic fentit & docet Aristoteles & Poetz. Sed inquiunt ; Voluntas tamen eff erganon apprebefiente & quicquid ab bomine apprehenditur, ne ceffe off volunt ato hominis appreheds. Eft igitut illa apprebenfie actio velitario, & est actio talie, qualem habet voluntas ex naturali propagatione. Relp. Pris mumin hae objectione est turpis confusio, quis res Dei seu spirituales, cu carnalibus indiscrete miscentur, quas iple Deus verbo suo diffinxit. Deindeverd prolixe & nequiteretiam devolútate dicleur, quia non diftinguirar inter voluntarem renatam & non renaram. Verifimum fanè eft, voluntare hominis fieri apprehentionem rerum dininarum feu spirienslium, non manibus, non pedibus, non nalo: Sed scriptura sacra dicit, eamipsam apprehensionem non habere voluntatem ex iele, vel ex propagatione naturali, fed ex peculiari deno seu regeneratione Dei, id quod clariffime loan. t. effertur. Qui non ex fanguenibus , neque ex voluntate carnes, neg, ex voluntate virisfed ex Deo natifunt. Multiplex igitur ell impolture, multiplex reram confuno, in hac Pelagianorum fencentia. Equidem fubiectum veluntaris carnalis, mansife post lapsum alique mindo, & propagari per parenter, nemo neganerit: Sed foritualio yu aut faculeas apprehedendirer Des, qua ad conerfieni & falutem noftra pertinent, enannit. Nam Paul.

Pp p pla

198 Da Stunnagering

planissime docet: Animalem bestinem nen possiinteligere, nen posse accipere en que Dei sunt. Restituit autem Deus ens vires per verbum & saeramenta, per que media Deus operatur, & cos nouum creat, seur præclare & verè secudum scripturam dicir Prosper:

Vafq, nonum ex fracto fingit virtute creandl.

Obteruandum igitureit, in quibus contreniamus, Namboe subinde recantandum est propter obtrestatores. Vtrig; docemus: Effehquam voluntaris bumana feu carnalis apprehenfione mrebu carnalibus fibig, fubicetu, licer Diabolus tæpè vel impediat voluntatem, vel eam in transuerium ebripiat, miranda quadam porentia & violentia. Hæc funt extra disceptationem pofica: Verique docemus : speriere diquam voluntari bumane apprebenfinem effe in rebut forunalibus & dicons, ad nottram conner fonem, regenerationem & falutem pertinentibus: Verden in . eo difcordamus: Hane facultatem humanevolunratum apprehen fiene rerum feritualum, in connerfione, regeneratione, salute, non inesse naturaliter Ada-mica voluntati asseneramus: Sed contingere ex dono Dei per regenerationem qua fis verbo & fairamentis eicennexu. At ift Pelagiani seu Philosophotheologi dictitant, esse aliquam naturalem, & apprehendat etiem res iftas fpirituales , quæ quidem lenteatia pugnat cum perspicuis testimonij lacrolanctz leripturz. Opponatus ipitut ... priadictoria, ex manifestissimo &

D.Connas.Schevisern

fide dignissimo verbo Dei, contra Minorem argumenti, & eins philosophicam probationem:

Quicquid dubitationem de remiftione pescaterum,

& faltete noftra auget, id ell impium.

Sed tribuere voluntati human a, hominio animalio, nondamoj, tenati aliquam apprehensionem in rebu Dei , regenerationem & salutem nostram concernentibus, anget & alit perpetuam sluckuationem & vaer titudinem in mentibus nostris.

Drgo bas dollrine off impia

Minorem non ex Aristotele, errorum du-Aore (respectusciliser rerum dininarom sen Spiritualium) ve cum Lutherns merito appellat: fed exilloiplo verbo, quodiple Deusteuelauit, probo. Nam leremias inquit : Cer lu. manum effe permer fum la igitur, qui nondum ell ad Deum converfus feu regenerarus, vi Chris ftus loquitur, quomodo fuis viribus, aucfacultatibus, res Delapprehenderer ! Deus tihi ifta dictat, te elle peruerlum natura. Curigitur tu miler vermle, Deo tug obstrepis, te allquo modo temetiplum conuercere posse ad Deum, vrapprehendas eius res, vrapplices ta regenerationt, Paulus air: Senfu carnit eft minicitia aduer for Deum. Diftorti igitur itti fenfus, fecundum natura in rebus diainis, ind hoftes Dei pondera enim verbor il que lo te, ne pretercurras, mi Pelagiane, quisquis es) quomodo apprehéderent res Deir Ité Paulus inquies Captinadam efferationem in objequium files. Quo-

modo igitur voluntas naturalis applicaret fele (spiritualiter nimirum, nam carnaliter externa quædam facere poteft) ad res Dei? ômifera, ô peruerfa, ô inimica Deo creatura (Sicenim te scriptura vocat) disce queso ex ore Dei, quomodo res Dei apprehendere queas. Fruete grato pettore, oblatis arque donatis à Deo, nempe regeneratione atque falute, noli obstrepere, quantu cum tumido ifto Pharifeo, quadam Deo offeras, in rebus istis, pon carnis, led spiritus. Que igitur en amentia, ipia fundamenta dubitationis tradere atquinculcare, & camen vociferari, com omnem fluctuationem pectoribus humanis eximere. Num carnalis, Adamica animalis vo luntas, nos certas reddet, de remissione peccarorum, & falute, quam Deus iple negatintelligere, negat accipere polle, affirmateile peruerfum, elle inimicum fibit Ceterum non ignoro plures queri elutiones & preftigias, per illud SINE, nempe quod referunt, fefe mibil tribuere bomini fine Spiritu fondo. Verum en detorquent poftea orationem, quod partem duntarat, caraque principalem ipl Spiritui fancto, alteram verò partem minus prinripalem, voluntati Adamioz, naturali, nondum renara, artribuunt. Et in hoc circo makimo equos suos mirifice in gyrum agicant, & imperitis puluetem in oculos spargunt: Sed endem restecidit. Ided refutanturijidem tehim onlis divinis que expolui.

D. CONRAD. SCHLPSEELS. 604

haturalium, effectionum & motuum, seu à modo agendi D.4.3.

Vhieung, ell moden deliberato & voluntatie agen-

direlitim, ibi ell aliqua altio.

Sed in homine, relittur ell naturalis modus agendi, Nam mens intelligit, voluntas affentitut & apprehendit, cor affectus gignit.

Ergoifta ergana in homine, babene quafdam allio-

ner erga quaftibet res oblatas.

Respond. Major transeat cum iltamonitione fou limitatione, quod fit particulacis, nec definiat, quarenus ille modus deliberard agendi, fit reliques Prateres ifta particularitas, alique actio, tantum in homine animali, ad res externas, fubie clas rationi len naturali modo agendi spectar, & non ad res spirituales seu Dei. Qualis enimille modus agendieft, talis eft & schio. Modue ille agendi in homine post lapsum, tantum estad res carnis & mundi huius comparatus & idoneus. Sed idoneitatem ad res Dei amibt penitus. Tantum verd ex dono Dei ea recepit, & tum quoque iuxta illam dininam donationem sgit & operatur. Minor etiam tansum de rebusexternis, carnalibus, mundanis intelligitur. Nã Paulus clare excipic rerDei, inquiens, non poteft intelligere, neg, capere. s. Cer .: Conclubo igitur est nimium anara & rapax, quia ex particu . laribus & distinctis premissis, vniuerfalitet concludit. Si verò reftringas, & fic formes cóclusionemi

clufionem:Ergo inrefeu externis, est quedam nasuralis allie relientatis, tum foret modeltior & fanior, quaq; nemo fanus inficiarerur. Vel fic:

Relifta fubft antia , reimquuntur etiansproprietaees aftienum & motuum, et fubftantie connenien-

Sed post lapfam, non deleta est fubstantia beminis, fen fubsellum , in quo est mens , est valantas , est car , at haberid fubieltum, in go partibus, actiones fili proprimi ac peculiares, quibre à re bruta & involuntaria; fine indices, deliberatione, naturaliter & verformiter santam agento , diferritur.

Er go mens qualibes res, alique mode intelligit, to-lunt at qualibet res alique mode deprebendit.

Retpond. Partrer vt prius, à non diffributo quoque hocargumentum promanat: Matorenim discernenda est, Nam alia est ratio fabitantiz integra & proprieratum inditarum : dia verò elt rario, fub flantiz partim exnte, partim depranate, & reliduarum proprietatum, virium, seu facultatum in ca. Hæc pportfo diligéter attendéda eft. Minor protfusetism indiffincts eft, quis non se enoluir, quatenus illa substantia hominis, post lapfum, feu organa in substantia reliqua, habeant suas proprietates, & quid amiserint. Lrem circa quastes, illæ proprietates, vires, facultates, a ctiones, effectiones, motus ver-Sentur de occupentur. Conclufes extra septafaltet, quis plus fibi vendicat more Tyrannorum, quam in premille bbi concellum fir.

D.Conass. Schivistia. dog

Alique funt proprietates substantie in a Cionibus relique in rebus catrois seu externis. Ergo etiam in spiritualibus habet suum quendă
naturalem modum, seu vimagendi, id quod
non sequitar, quia scriptura sacra, que est vox
Dei, hocnegat. Nam hoc dounm exipla voluntate hominis euanuit, eo que ornamento spoliatus est homo per peccatum. Vel sict

V bicunque substantés & organa relinquantur, ibi illa substantialia seu organa habent aliquam actiona naturali vi, vel ve loquantur excreatione sua naturali.

Sed quando nona lux accenditur per verbum & Sacramenta, non incenditur in digito aut pede, fed in mente illa, qua ex maturali propagatione pronenit, & mente illa agit per organa fua, qua habit ad intelligendum condita naturaliter.

trgo est alique allio in conversione ad Deum & salute, in naturali illa atq, tilanuca voluntate bominu, que apprebindit res Dei.

Respond Inidem vitiomincidit hecargumétatio, quia progreditur ex indistinctis. Maior loquitur de animaliactione, in rebus subie ctis illi substantia & organis, potentijs, seu
proprietatibus, quomodocunq; quis nominare velit. Minor dicit de organis potissimu,
in quibus noua lux accenditur, & quòd illa organa non mutentur, quoad substanstantiam, sed quoad dona. Mens Pauli ante conversionem, non apprehendens side remissonem propter Christum, etiams

604 DE SYNERGISTIS,

andiret dodrinam Euangelij , illa ipla fub (15tin seu organon est, quod posten regenerarii, seu nous luce perfusum, apprehendit side meritum Christi. Conclusio irerum est Tyrannica, quia impudenter plum arripit, quam præcedentes concedunt. Tantum enim lequeretur: Ergameis que ad organes quidem retue existens; quo ad lucem sidei però vona fatta, babet ahquem in apprebendende actionem. Iuxta fob ftantiam voluntas illa est ex creatione seu propagarione naturali ; iuxta nonitarem verò ipiritualem, est ex dono Dei nono, & non ex fanguinibus. Organa quidé voluntatis apprehendunt res Det, remillione peccarot & laluté: sed lux nouaque vis & res Dei apprehédédi, non eft ex ppagatione, sed ex Dei fingulati largitione per verbű & Sacramenta. Eftigitur turpis impostura, quam nobis obtrudant Pelagiani ex Philosophia, seu confusione Philosophia cum Theologia, profecta, nempe, per organa Adamica, fenex matre accepta, home accipit res Des, ergoinest illisorganis, ex materna natinitate accepti, aliqua affio, ad apprebendendas illu res Dei. Nam ipfimet Synérgiftæ, volenres notentes concedunt, non innafci illam lucem spiritualem mentibus : sed extrinsecus per verbum & Sacramenta, dari, accendi à Deo, &c. Eft igitur fallacia, à nó causa vi caufa. Si recte laperent isti homines, docerent , mentem bominis renatam , intelligereres Dei, valentatem beminir (voluntatem inquam homi-

D.CONNAD. SCHEVESBER. 601 ais, que non est penieus delets polt lapfum. etian amilit plurima dona, & in plurimis depravara etiam perverla ell)renetam, apprebidera res Dei , affentiri , credere : cer hominir renatum, diligere Deuminon venatam mentem , non intelligere res Dei. 1. Cer 2. non renatam voluntatem , non accipere res Deis. Cer. 2. Neuvenarii cer effe peruerfum.ter. 17. Hæe paulò fæpins, & cum fattidio etis quodam, inculcare necesseeft, quia in hoc Philofophico argumento, arcem fuz caufz conftimit Crelling. Et faneilla suautter, plaufibiliter & speciosè cantillantur. Arrectis auribus fant homines, andientes, ex potificiola lede. vbi Aristoteles primas tenet, detonantes illos homines, q rubris pileis funtilluttres. Effe diferimen intervationales creatur as & brutas, incer voluntarie & naturaliter agentia , inter folem plendentem in dolium, & bominem deliberato agentem, inter fubflantiam bominis & dona, per mentem fierimellectum per voluntatem affenfionem, per cer &lettionem. Posteaverd & hecex Theologia accommodantur. In renato etiam homine. non aliam fubitantiam, non aliud organon mentis, voluntaris & cordis gigni. Quidabfurdius elt quam fingere, homines elle immsnia faxa, truncos, ftipites, aut nouam fubitstiam condi in spirituali regeneratione. Sed quid fraudis hac Philosophia & Philosophotheologia inferst, prudenter animaduerte. Habentilla quidern omnia fuum locum : fed quando affuitur: ergo in rebus spiritualibus,

leu diuinis apprehendendis, ratio naturalis, ex propagatione catneli, habet aliquamactionem, tum hocadditamento fugito, quia eft contraverbum Dei, Vrantemadhuc planing omnis proponemus & quantum fieri poteft, calumniam, que elt ablq; omni fronte, effugiamus , andi & attende Pelagiane, que concedantur. Vera docemuselle, ficut nostrilibritestantur: Qued Dem connerrendo hominem de condat nonam fen aliem corporte Gamma fubflantia. quam exparentibus, maturali propagatione accepta fuit. Qued in organie eine propagata fubficutia, pol Lapfum adbut religion, in regeneratione . done quedam firitualia roftituantur. pranitas fobflantie fanari incipiat. Qued naua creatara in Paulo, non fit noum , feu aliud corpue & mima , quam perenses dedere, fed fit fresitualis novitas em illaipfafich-flantia. Qued novitas illa frestualis, in quelibes membro fen organo fubstantic bominin fiat, competensilliorgano. Et actiones ille ferituales & dinina, fiai per illa organe preut funt regenerata, & nomitate Illa, id ell. nonie feritualibus verebu , nonature donala atque accenfa. Facit enim Dens hominé credere, non per manus : led per illud ipinm organon, & in illoiple organo, quodinitio erat conditum , ve crederet, & quod pollplum, in rebus carnis & externis ac politicis eredit. Illispliinquam organo, Deus eam facultatem ac vim tribuit, vt iam (ex dono & largitione Dei) etiam spiritualia seu res Dei eredat. Deus facit cor diligere fele & proximum

zimum (per verbum & Sacramenta, id quod semper prasupponimus, ne ouidam eslumnieneur nebulones, Embuliaflas nos efneam; fed nouas vires, nouas motus ei maila impertit ac donat, quos alioqui carnaliter & naturaliter, non haberer. Caro enim cantum per se diligit res carnis, & carnaliter suos motus exerit. Quòd gratis à Deo veniant & applicentur homini, per verbum & Sacramenta, beneficia Christi, semisho peccatorum ; regeneratio, vita, &c. Sed in eo cardine discrepamus : Synergifte seu Pelagiani recentes, insuper dicunt, feribunt , pugnant , vrgent , ez natu. ralibus viribus , in naroralibus organis, nondamque renatis, elle aliquid potellatis, & facultatis, quod in regeneratione, convertione & falvatione fele accommoder,assentiatur,apprehendar.

Nonenim simpliciter permittunt, voluntatem esse organon, in quo assensos & apprehensio siat., postquam Deusei concessis nouum bonum Velle, seu noua Dona, res divinas apprehendendi: Sed insuper contendant, in Adamics voluntate, naturale illud Velle, aliquo modo simul cooperati, & Spiritui sancto nutum quendam, sicce languidum, adserre ac prabere. Sine Spinitu sancto quidem, eum nullum esser

vertural Spiritus function operator ; come ismi disturatem robustatem ; es faie alternis kalaropiniantrianeriales Philosophic qui homo habeat naturalites, modern que se fondi, neo fit res bruta. Non didante acteminter irrestration. Non-distinguistot renoten de consunaten relacionalista de la vente en verbo Det, lampado amaianologidifficaaffennemus: llaminem amaian, a financiatate qua allar tarnaliser agir, ma balare via am fa-Galtaiem en fest ant per sese, neret maine han forma ablen, quiequam affestiende ses apperienciane, má a Deven facrit ealax, cavis, capstofic collainment denatapervertum & Sacramenta. Quantin seiture Dens, annas illes vices dederirafia organia, eum verd per illa organizettam soprebriun-entres Dei, Hirefunt plans & fitting & illu-Arthustettimonije, quorum quedam bactemus funt commemorara,

8. Argumentum a proprietate docenei & difcendi.D.6.

Quicunque deceri debet , cum neceffe est anfe à re aliquam facultarem apprehendinds at , que tra-

Sad Dens walt hominer docers & has made file mai er eliter vult regimerare, fanare ér connectere.

Ergo bommer babent in fe facultatem aliquam appreimadendi res divinas.

Reip. Maiordicirde inte, verum de facto. slierriereshaber, non modò in diginis, led in hu-

D. CONRAD. SCHLYSSELE. 609

in humanis seu carnalibus quoque rebus. Debebarquidem its elle, ve quemadmodum manus imperio mentis, apprehendit nucem, &c dentes eam frangunt, gula deglutir, ventriculus concoquit, &c. Ita etiam volutas debebatamplecti res dininas: Verum no sic le rem habere, tellis elt De, qui inquit: Home animalie no potest intelligere neg, accipereres Des, tellis præterea elt omnium noitium expenéria. Ná hypocrifin & carnale studium verbi Dera vero & falutari ommino discerni oporter. Transeat igitur Major de jure degne Debere ficesse. Conclusio verò de facto infert, ideoque ad præmissas propositiones minime quadrat. Talis autem debebat conclusio attexi. Erge hamines debebant in fe habere facultatem apprebendendi verbum Dei : Et boc eft veriffimum & indubitati fimum : Sed quod habeant, id verd nonfequiturinde, Etrerbum Dei docet, non effe ex voluntateviri. lah. s, nan poffe hominem percipere aut intelligereres Dei,t. Cor.2. Deum operarism nobis velle, Phil. 2. Denm aperre Lydia cor, ve credat, non creditura verbo Deo cum fuo corde , nifi Deus illim cords, hans facultatem apprebendends verbens fuum , quam prim ex fefe non habebat , bemgne dediffet. Ador. 16. Quid igitur? num repudiandom eft verbum Det, & expectande raprariones per capillos, & violenta pertractiones? Si quis ita sentit aut docet, vehementer er. rat. Sed vult Deus elle efficax, regenerate & nonas nos creaturas efficere, per verbum & Sacra-

Qq

menta. Ideo in hacre officina existere necessa est, & peristamedia Deus operatur, atq; impertir sua dona. Potest autem & debet homo illud facere, quod caro potest, nempè ingressi concienes, audire, legere verbum Dei. Veràm usta carnales & externæres, nondum sunt salutaris acceptio & apprehensio verbi Dei, sed Deus ex misericordia per verbum & Sactamenta, regenerat corda, accendit sucem sidei apprehendentis res Dei. Quod si Deus non faciar, manet carnale studium, hypocritica lectio & auditio, qualis in Phariseis suit, & qualem hodie in pluribus Pourisicijs videreest.

Ergo inquiunt: Etianfi anda, hgar verbam Dei carnalibue organie, ac nondum renatie, atque illuminatis à Des , tamen expeltanda ell lux mentie , voluntatis & cerdis à Des. Respond. Ita sant quis id verbum Dei affeuerat, neminem poffe Deo bec praipere, & Desquafi anticipere. Illutteia funt hae Testimonia: Qui non ex volunt ate carnis, noque ex voluntate viri , fedex Deo nati fune. Item, non eft volentie, meg, enerentie, &c. Velle & currere potes in rebus externis & carnaliter: Verum in rebus divinis, non est volentis, ve audis, non potest homo intelligere aut percipere res Dei. Reuera igirur ifti noui Pelagiani, raptores funt, verum truncatis manibus. Nã Adamica voluntas, ad res dininas apprehendendas, manca & truncatzeit. Et ifti Pelagiani

D. CONRAD. SCHLYSSELS. GR giani dieunt, eam ex fefe aliquem babere allienem in apprehendende. An vero non est hac turpis irafio Dei, atque hominum? Nam Spiritos fanctus eft, qui per os Pauli inquit : Non potes intelligere neque accipere: Pelogiani verò contra clamitant, bominem Adamicum, non elle penitus trancatum, fed poffe aliquo modo apprebendere. Itaque in ca sententia manendum est: Si Dens voluntati naturali dederit manum, seu nouum spirituale Velle, per verbum & Sacramenta, tum voluntas in rebus diuinis agit. apprehendit, alias non. Ifta quidem merità ridicula funt rationi & Philosophia. Verum sunt sapientia Dei, in verbo suo renelata & readita. Et prædictum eft, fapientiam Deiin man. do promerafultitia & abfurditatibu haberi. Sic noui Pelagiani fuauislime irrident nos & false exibilant, quod voluntati, quo ad res dini. nas manus derogamus, & alleneramus: Deumiftas feirituales manus tantum reftituere, per verbum & Sacramenta, & tunc tandem Inemperestitutis illis manibus seu spiritualibus donis) voluntatem etiam res Dei falurariter capere, & apprehendere. Sed malumus cum Deo errare, quam cum Philosophis sapientiam had in parte crepare. Nam non errat Deus, quem mundus iudicat infanire & delirare.

le.

1-

0

di

.

.

.

-

-

E

e.

t

.

t

.

9. Argumentum à proprietate organorum in hominibus.

Reliftu naturalibin & congenitis omnibus, mentis, voluntatis, & cordis, actionibus & motibus, relinquitur aliqua in obiellis rebus, vis fen facultas, fen actio in apprehendends eas.

Sed ista altiques & motus mentis, voluntatis & cordis, non sunt deleti aut sublati ex nasura post la-

Plans.

Ergoest aliquamentis, voluntatis & cordis allio, in apprehendendis divinis, sacris, spirmalibus rebus: iravt ex suanaturali sacultate, voluntas aliquomo-

do affentiatur.

Refp. Ex pulchra & venusta Philosophia, ramquam ex nobili femina, hocargumentum nascieur, ideo ab vniuerso genere Philosopho rum, maximi fit: Sed primum'a non diftributis procedit. Nam major non di ftinguit, quatenusilla organa cum suis potentijs, post peccatam superfint. Item circa quas res voluntas, adhuc aliquam apprehensionis facultatulam habeat. Stenim maiorem plane facias vniuerfalem: Relictis organis & carum actionibus, tu omnis generis res spirituales& carnales potelt amplecti, facile apparet ea no essevera Na facra scriptura id negar. Constat coimilla ipia organa, multis prættantiffimis donis, priuata & expoliata effe. Deinde etism habitus pessimos & peruerlitates horrendas recepisse. Sic & donum, suis viribus suilque facultatibus, apprehendendires Dei, penitus amilie, telte Paulo & vniuerfa feripeura. Neceffeigitureft, Deum prius largi-1186

D. CONRAD. SCHEVSTRED. 65 ri&accendere bonum Vellevoluntatis in rebus sacris, qu'am bene velit. Minor vetissi-

bus facris, quam bene velit. Minor veriffima eft, led ramer hoc ei deeft, quod dona spiritualia, sen res spirituales intelligendi. apprehendendi & petlequendi amiseunt, id quod non ex Philosophia ethnica, sed ex verbo Dei contra Philosophiam addiscitur. Coclusio igitar plus importat, quam in pramisfis fit concellum, id quod sophisticum vocari solet. Verum inexpiabile peccatum est, si quis istis Pontificibus, qui magis excello loco, quam soliditate rerum divinari, superbiunt, aufint Sophisticen obijcere. Bone Deut, quaminfaniunt, quanta tonitrus & falmina conviciorum, libellorum famoforum, carminum, picturarum, &c.in eos effundunt. Scilicer iplis licitum liberamque eft, ex Pon . tificijs fellis, absque omnifronte, & corde. fædis sophismatib, illudere Deo, aug; hominibus, acnon licer dicere: O Papæ, quid facitis? peccatamelt, fecundam verbum Dei reprehendere & refellere przstigias, mulid quidem arrocius, quam iplos errores comminisci & propugnare. Ratioest, quia ficistis Pontibeibus placer. Ita quidem ex sententia animorum suorum illis succederet, si non esset Deus, qui ipsorum blasphemias videret, & aliquando, nisi resipuerint, de vlcione cogitaturus effet.

so. Argumentum à collatione.D.7.

Omnh dollrina, conneniens cum monaficailla, de inflittafen gratia infusa, aut gratia data & praparante ac formante beminem, ad accipiendam gratiam, gratum postea sacientem, et de congrus & condigus bomo instissectur, est erronea & dogna odio.

Sed hac doctrina, qua affirmatur hominem animalem, non posse intelligere mente, neg, percipere voluntare res Dei.i. Car. 2. niss Demprim ments donum, res spirituales intelligendi, & voluntati donum res Dei percipiendi, per verbum & Sacramenta dederit Philip. 2. planè connenit cum monastica illa.

Ergo est etronea & digna odio.

Respond. Maior ramquam genus & Regula, verissima est i Sed Minor est falsa, & reuera Diabolica. Discrimen hoc est : Monachi de congruo docences, conueniunt cum Pelagianis & nouis Synergistis, quiadocent hominem, ex naturalibus & propagatis viribus, aliquo modo sese poste praparate, & habere aliquam actionem in apprehendendo. At verbum Dei veteres illos & recentes hoste e Pelagianos resurans & confundens, docet hominem animalem non posse intelligere, neque accipere res Dei, nist sit ei datum dessuper, niss sit renatus. Monachi docent, gratiam gratis infusam, inprimis esse qualitates houas.

I

n

At verbum Dei docet, gratis imputari iu-Aiciam, fanguine Christi partam, & simul donari

donari Spiritum fanctum, qui aliquo modo renouat se instificatos. Monachi docent , nouftate ifta , seu qualitatibus nouis, homines postes complere & absoluere iusisciam illam coram Deo, qua habet remissionem peccatorum & vitam æternam. At verbam Dei docet, folaimputatius lufticis, que estimpletio legis per Christum face, hominem credentem coram Deo effe instum : nouitatem verò effe fructum feu effectum, ad glorificandum Deum & seruiendum proximo. Profecto cohorrescere debebant omnium piorum pectora tantas calumnias, à tantis Doctoribus tă impudéter, contra fuas proprias conscientias eblaterari : Verum ve veram sententiam obruant & muisam cunctis faciant, ideo fine fronte, fine mente, fine corde, andaciffime mentiuntur, ac perfecte illud didicernnt: calumniace audacter, quia femperaliquid baret.

11. Argumentum à proprietate fidei.

D.7.

Fide ell accipiende promifie falutie.

Sed fidei proprietas est, volentem accipere promiffionem faintie, non coall am.

Ergovoluntas bominis animalis propagata ex ma-

tre, habet aliquamin apprebendende altionem.

Respond. Præmisse sunt veræ, quia saera scriptura sie docet, sed conclusio, quam inde sculpunt nostri Pelagiani, non cohæret, quia plus in cam inserrur, quam

Qg 4 pro-

premisse volunt. Nam premisse loquuntur de side, que non est in ijs, qui nondum renatissat pet verbum & Sacramenta. Fides enim donata à Deo, vult & amplectitur promissionem gratie. Veràm hoc velle in rebus spiritualibus, no ex veteri Adamo, sed ex Deoest. Ideo sophisticum provins est, id quod renatis tribuitur, nondum renate voluntati impie adscribere.

12. Argumentum ab alio incommodo

D.3.

Qui fellrum panidis mentibus obijeiunt, pet-

Sed ea dollring quod carnali fludio, andiendi, legendi cir cogulandi verbum Dei, nibil proficias, mifi Dem tibi apernerit cor, dederit intellectum, operatufq, fuerit V LLLE, (ficut facea criptura tradit) eft offundere spectrum panidu mensibus.

Ergo bas doctrina oft erronea. Contra verò, naturali voluntati, propagata àmatre, & nondum renata, tribuere aliquam, in apprebendendo res Dei, alliemem, id verò omne spectrum panido mentibus

tollet.

Respond. Sie decet Theologos Theologifare, scilicet reformare & virgis cædere sacram scripturam tum authore. Viden' quid
tenebræ aduersus sucem ausint? Quanta auté
sist ac est sicentia, quòd isti Pontifices nosut
audire, neq; attendere esse discrimen inter
actiones earnis, & actiones, quas Spiritus Dei
lib pestoribe esticit) Carnale studiu audiendi

D. CONRAD. SCHLVSSELE. 617

& legendiverbum Dei, nemo reprehendit; Equidem debes imperare pedibus, vi te in téplum porter. Debes aures arrigere ad vocem colestem ibisonantem. Debes ruminate & meditari audita. Sed hoc carnale fludinin, nondum est convertio, nondum est fides, Ideo etiamfi fanctitarem excellentissimam pre te feras, tamé nisi Deus aperuerit tibi cor, pifi Deus illaminarit tibi lucernam tuam,nin ple tibi volendi donum, in rebus facris, dederit, non verè, non falutariter disces, aut percipies verbum Dei Eft quidem Deus, per auditum verbiefficax: fed tuus inquam auditus, non est talucaris auditus, nisi Deus ribi dederit donum, res spirituales audiendi & percipiédi, id quod ex languine matris tue non accepisti. Qui spreto Dei verbo, suis cacis & peruerfis vicibus, ex matre procreatis, attribuerit boc, quod necesse est, Deum per verbum & facramenta largiri, is revera spectrum panidis mentibus obijeit. Ratioeft, quia fenfin carnes est mimicitia adversos Deum. Rom. S. Hoc facinntitti Synergiftæ, Ergo spectris suis pauidas mentes seducunt & interficiunt.

14. Argumentum, Ab ordine causse & ef-

fectus.-D.8.

.

5

Ė

Sensus nouitatis & lusis donata à Deo, non antépertit cogitationem & acceptationem verbi.

Sed sequitur. Dicere renatos tantium credere, & no renatos, non apprebendere remissionem peccatorum, O falusem est assentare sensum nouitatu & lucis do-

Q9 5

batt

Wata, antenertere verbi Dei cogitationem & accepta-

Ergohec doltrina eft falfa.

Refp. Primum manifesta calumnia est, nos fingere regenerationem fine verbo Dei. Quir hoc vnquam affirmauit, aut in no ftris feriptis legit? Sed multa funt fingenda, vt ipfi fus figmenta, plaulibili aliqua specie, imperitis obtrudant. Nos clare affeueramus, ve libriiam pridem editi, coram tota eccielia Christi te-Hantur, regenerationem fieria Deo per verbum & facramenta, ac hominem habere fe,ve subjectum, in quo Deus regenerationem efheit. Przeteres docemus regenerationes quando generaliter vierparur, duo complecti, primum remissioné peccatoru, seu imputationé inflicie Chrifti, parce per languinem ipfius, &c donationem nouarum viriu in mente, voluneste & corde, que accipiunt res Dei, & bonos frudus gignut. Verbi igitur divinie facramttorum effettus eft regeneratio. Ita inquam fit regeneratio, vt in es per verbu & facramenta, Deus mentem faciat intelligere, voluntatem apprehendere, cordiligere aliquo modo, que quidé ois Deus gratis donat arq; offert. Hec exverbo Dei didicimus, atq; copiose demon-Arare pollem, nifi hic breuitati ftudendu ellet. Deindeverd, o possit effe carnale quodds Rudium in adultis, audiendi & legendi verbu Del, aliquoties dictum est. Verum quomodo adultus credet, finon Deus ei speruerit cor?

D. CONRAD. SCHLYSTELS. 619

Eft quidé Deus, per audirum verbam Dei efficar: fed tamen carnalis auditus, no eft faluraris auditus nifi Deo fpirituale dong faluraritet audiédi & credendi, verbu luum benigne latgiente. Oés enim audlentes & legentes verbu Dei donum intelligentiz & fidei pariternon accioere, manifesta experientia testatur, que quidem Dei secreto indicio pmittenda funt. Hominibus verò omnibus interim mandatu eft, vr audiant verbu Del. Quod igitur de fenfunovitatis exagirant miris modis isti nostri obrectatores & corruptores caleftis veritaris afture & perplexe ab ipfis dicitur. Nam po difcernunt inter donationem & praxin(ve fic dicam) nouitatis, feu v fum & applicationem eius in relionavita. Donatio quidem nouitaris fic habet. ve per verbum Dei nafcatur & donetur fides, & virtum spiritualium aliqua in nobis restauratio. Sie & verbum gignit in nobis leticiam cum Deo: sed in praxi hominu renaroru, quádo mens lu chatur cum peccatoru mole, tum certe fides per Spir. S. contrà luctatur, verum p verbum & vium falutarem facramentorus Hac funtarma renatorum. Na fides innititue non fuæ qualitati, fed i ftis duobus validiffinis & innichillimis fundamentis, milericordia Dei immenfæ, & merito Domini noftri lefu Christi. Cumq; ista in verbo Deicoprehenfa fint,ideo fides hac etis in parte, no fuas qualitates, sed verbu Dei lucidissimu & potentissimuce ligilla gratie intuetur, eilq; totaincubit.

Sro

Adeum modum in praxi, in renaris fides agit, nofine verbo, fed cum verbo & per verbum, Fides enim fibi applicat verbum Dei, uon fuo Ipfius robore, quatenus est nonitas locis & fiducia, confilli, per gratiam & porétiam Dei. Et hic etiam tranquilliras & læticia cordis, effe Ansillius verbieft quod fides accipio, & re-Aèviorpar. Dicunt fenium consolationis lequi verbum Dei. Rectè, sed an non cam confolationem præcedit fides in promissionem gratizinfixa. Quzenim potestelle confolano in corde, de propicio Deo, li fides cam, ordine quodam suo non præcedat, & vt dictum ell, verbum grati & apprehendat? Ex verbo fides eil, & fides per verbam agit. Quæigitur nos de donis, quibus intelligimus & apprehendimus, res Dei, differimus, id ift Pontifices, vt malitiose nobis invertat, optime dicta empia de effectibus, qui porrd sequantur, pessimè interpretantur. Dicimus igitur iterum : fidei donationem , non antecurrere verbum Dei , fed per verbum Dei fidem accendi à Deo. Rom. 10. Fidem in prati poltes, non suas quantitates metiri, sed inlikere verbo Dei, & per verbum lele luiten tare, in omnibus centationibus. Ipíam confolationem cordiam, sequi verbam Dei & fidé, non antecedere. De voluntare Dei, erga nos propicia, seu remissione peccarorum, non ex qualitatibus nostris judicandum, sed ex verbo Dei perspicuo & ex sigillis fidei, hocelt, facramentis, promissioni gratiz annexis. Inter

eaverd, etiamest lauacrum regenerationis. Debeo igitur statuere, me in bapusmo à sactosancta Trinitate per verbum regenerationes. His annumerat Paulus testimonium Spiritus sancti, in cordibus credentium, Roman. L. Ipse spiritus testimonium dat spiritui nostro quod simus siig Dei. Et hoc sanc zitumerur ratione essectus. Hzc cum ita sint, cur non pudet Synergistas, singere absurdas sententias, quar sciunt à nemine nostrum proserri: aut quis talia gignit, & ecclesiz Dei obijcit, cur non hominem, li-

14. Argumentum ab alio incommodo.

Paradoxa abducentia bomines ab illo ordine, qued

bros & folia annotant, vt judicium de jis fieri

à verba Dei ardiendum fit adigna funt odia.

Sed bas paradoxa portentosa (nova verba) de Trunco, Es do repugnantia, abducunt homines ab eo ordine, quòd à verbo ordiendum sit, ad imaginationem aliam de querendo nous, in mente, voluntate Es corde motibus impressis.

Ergo bat funt digna odio.

queat.

Respondeo: inuidios è omnia & calumniosè inuercendi propositum habét isti maleuoli homines, ideo non verbo Dei, non sanis DD. vilis parcunt, nimirum, quia Pontifices noui sunt, & anscribus sua edicta proponunt, tali conditione, vi quia præsumunt, se errare non posse, nemini sas sit quicquam obloqui. Minor habet suculenti ssima mendacia, ad que frontes illa & gena erez, non erubescunt.

Doce.

Docemus enim cum Deo & Luthero & 2 lijs recte fenrientibus : Haminem per verbum & facramenta converti & regenerari , & non aliter , & babere bominemin regeneratione fefe, rt Subiedum paftine . itaquidem , ve non intelligat , noque accipiat res Dei. 1. Corineb. 2. nifi Dem dederit lucem menti , & fidem cordi ac voluntati , per verbum & facramenta. Hee scilicet funt istis Pontificibus nouis (nam simili licenria Romanus ille Antichristus vicus) portentofa paradoxa. Et fane credo, cum philosophiæ carnalis sint mancipia, ideo sapientiam Dei non possent non habere, pro mera stalticia, ve Paulus Tharfensis ille loquitur, seu pro meris portentosis paradoris, ve Paulus ille Crellius, pro antoritate fua non modica scilicet intonat. Comparatio autem de Trunco, quam Lutherus in suis lectionibus & seriptis vsurpauit, & quam nune ifte innenis Athleta, in pulpito Lutheri Inperbe & liuidiffime in Lutheri ignominiam flagellat, & Lutherum lancea quali perfodit (quia nimirum morruus eft) primum conuenit cum Elaia, leremia & Pauli comparatione, qui docent hominem in manu Dei, perinde fele habere, vt lutum, ergo iste nouus Ecclesiæ Doctor, islam de luto Blaiz, Ieremiz, & Pauli do Crinam, fimul potrentofum paradoxon vocat, quos fecurus Lutherus, truncum nominauit. Dein-

D. CONRAD. SCHIVSSILL 64

deilta comparatio est fecundum quid dida. nimirum quod bomo, qui mortuus in facris literisdicitur, nempe in spiritualibus rebus. tam non possir in regeneratione sua coopersri Deo, intelligendo & apprehendendo res Dei, ex fuis natural bus viribus. J. Cerinth. 2. quam lutum aut Truncus semetipla non pollent mouere, vt fiant vala aut statue, leu vt Asin vs, cui defunt ale, voliter Verum noster loripes Grellius, istam comparationem postea, adomnes res hominis erfam carnales odiose applicat, de quibus nulla est pugna, & nemo ignorat truncum esse fine carne, offibus, languine. Non ignoratis, vos Lutheromastiges, quanam ratione, & quatenus facra scriptura & Lutherus iftis comparationibus ytantur. Cur igitur contra vestras conscientias, tam tetras calnmniae fingitis & expuiris / Si non putatis parcendum nobis, non Luthero, non ecclefiæ Dei. At faltem eum metuite, qui aliquando ad vos dicet : Car vos fcientes & intelligentes relle. pie, fapienter dilla, in mes verbo & scriptis mearum D.D. tam virulentis linguis & scriptis profesdisti ? Sed parum apud eiusmodi homines forte proficio. Quales enim fune sues, tales edunt cantilenas.

De repugnantia naturali in couerfione hominis, notunt similitet, qua cum limitatione Paul & Lutherus ea locutione vii fint, & nos hodie vtamur, nempe quod animalis homo habeas

habeatres Dei pro fulcicia, quod mente infe miei fimus Dei, quod fenfus carmis fir inimicitia aduersus Deum: Sed in regeneratione & conversione, docemas, Deum hanenaturalem perue fitatem & malitiam, ficut feriptura vocat, immutare, & denate menti lucem. ve intelligat, voluntati, ve fele applicet promissioni gratie, cordi, ve diligat Deu. Quando enim homines in illa fua naturali peruerficare, malicia, repugnantia perseverant pertinaciter & furiose, nequaquam fit regeneratio aut connectio. De naturali igitur vitio, & mera peccatioriginalis malicia dicimus. Verum iff boni Philosophotheologi, ideo hane loentionem Paulinam , tam acerbe & reue a. peius cane & angue, quod dicirur, oderunt, quia contra illam fuam philosophia est, quad videlicer in rebus etiam Dei seu spiritualibus. voluntas hominis naturalis propagata, nondum renata habeat aliquam in apprehendendoactionem, neg; tum primum incipist apprehendere, quando Spicitus fan Ausper verbum dat voluntati illud nouum bonum velle in cebus diainis, venos exverbo Dei docemus & profitemur. Heceftilla Helega, de qua bellum illud acre & crudele illi fufetpi ut. contra facrofanctam scripturam, & omnesea fequences. Elt igitur tetra & manifolta calumnia & sophistica, que propemodum hominum maliciam exuperant, quod fine fine vociferantur. Nordocere bomines fariese & perti-

D. CONRAD. SCHEMERIA. 619

macuter, fine omni ceffatione repugnates courrei, Cum enim couertionem hominis fieri doceamus. ideo contra suam conscientiam, talia de nobia. mentiuntur. De repugnantia conuerforum, non aliter docemus, quam Paulos & Lutherus, nepe quad caro feu reliquiz peccari, fubinde adhue luctentur cum spiritu, lex membrorum cum legementis. Sed quod non debeat regnare aut dominati, quodq; per Spir. fanctú verus Adam fit crucifigédus & mortificadus,&defideria carnis no perficienda. Vbi enim cegnum aut dominium confequiturilla veteris Adami malicia, & repugnantia, rú certű eft, excuti remissionem peccatorű & Spiritum,iuxta illud: Que peccatum facit ex Diabolo eft. I can nolite errare. &c. Tales reginam Dei non pofidebunt, nifi ridelicet iterum agant pavitentiam. Nam in die lepties caditiuttus. Relurg coum igitur est salutari pomitentia. Haccum sint dilucida exverboDei, curtam maliciose ex interpretamini & peruerritis, imò appellatis portentofa paradoxa, quæ Spiritus fanctus verbo cœlefti docet. Noter autem hic pius lector, & deploret vertiginem istoru do ctorculorum. Ná pri muiple Crelli in gyros mirabiles fele couertens approbatnoftră, imò Dei doctrină, quă panlò antè zelose damnauerat. Sic enim feribit E. t. Sed in quo (converfo haipfereliquia contumaciter fritui adverfantes . à fritumortificatur & fepeliuntur, ne regnent aut doudn autur : fed vi regnet film Det & Sp. Jandau per verbu in remate & courfe balitane.

babitans. Hæcille. Ista nor quoq; fonamus, cofitemur & repetimus in noftris libellis, quis verbum Dei fiedocet. Iam fi nostra dogmata funt portétola paradoxa, cur ipsemet Crellius portentola ista paradoxa, que danauir, in vno folio, mox cursum pro vera & fincera do arina agnoscit? Atqui obliviositatemne, an verd vertiginosam malitiam istam, tam subitam mutationem dicamus, ambigimus. Secundo E. 2. ruefum tamen abijeit hanc locutionems In conner from bominis ineffe bomini naturalem repugnantiam fen malitism, quatamen a Den immuterur. Item, in conerfis adbucrefidere aliquam repugnantia borninis veteris contraSpiriti: fedSp. fanctum opertere carne vincere & mortificare. Verum Crellius fuo more formar propositiones aliter, quam eas Lutherus, & fani DD, proferunt. Quodigitur iple Crellius paulò ante concesserat & vicro docuerat, nue rurfum ex ecclefia tanqua Pou fex explodit. Sicq; argumétatur potificialites:

Ambigua paradoxa non funt regicienda.

Hominem in connerfione, babere in fe naturale malitiam & repugnantiam, quam Dem immutet. Item. post connerfionem ineffe carni repugnatiam , cui rena. ti per Spiritum fanctum repugnet, ne vincat & dominetur funt ambigua paradoxa.

Ergo funt recipienda.

Resp. Quid quaso dicas de ralibus Pontificibus, qui fine omni distinctione, ebuccinane proarbitrio, que volut? Major vera est de illis. que vero iudicio sunt talia, non que rationi humanz

D.CONRAD. SCHLVSERER PLY

humanæinterdom talia videntur. Minor falla eft, quia verba Dei ita loquimr. Gen. 6.1.101.17 Joan. 6. Rom. 2.1. Cor. 2. Gal. 5. Tali loucet Ponniaciali autori ate of propolitiones de articulis fidei, human e rarionis & Philosophia carnalis caprum excedentes, pronunciabunturambigua paradora, que alirer Papitte, aliteralij fectarij, aliter norinterpretamurarq; accipimas. Obstapelcăt igitur oés pi o iffe Doctor Theologicea, que in factis bieris expresseextant, ander ambigua paradoxa, que fint explo déda ex Dei ecclefia, vocare, idq; palá exprefso libello:sed bene haber res, o Crellius nondum eftille Pontifex ecclefie, qui chino, Recipinius aus anathematifamus, vniuer fam ecclefiam Christi privare & spoliare doctrina sacrarum literacii possir, sonat ista in suo pulpito, & vrinatmibi & non inde per libra fun, in ecclefia pipire & infanire auderer. Na ecclesia necesso eft, de ifto fao, Recipimm, iudicare, gain ecclefiaremere sparfit. Tertid, ne no sibi facisfaciat Crellius, & clare illud, quod paulò ante (inuitus & per imprudentiam scilicet, cum veritati posset cotradicere)assenerauit, vicissim retracter,ita semet strangulat & cofundit, inquies: Et fi caro aliquatenso repugnat & aduerfatur firitui, tame non fequirar fecundum quid, ad dictum finipliciter, homo conuer for repugnat, &c. Hacille. Talem argumentationem ecclefia Dei non audinie moltis annis: Caroin bomine connerfo repugnat Ergo no repugnat care in conerfo. Si quisiam mucirec,

traditos in reprobum fenlum, tam futiliter folere fibimeripfis contradicere, indigneid ferret Crellius, & quemadmodum ille Pontifex, laceraret veltem foam, quia mera lapientia crepat Crellius. Sed hoc concesso, carnem connerfi ali quatenm repugnare & adner fari fbiritui, manifestissimum est apud omnes sanos homines, sponte sua & firmillima consequentia, fequi,carnem repugnare firitui. Et ita fimpliciter iple Paulus Thatfenfis pronunciat, audi & attende bone frater, ficinquit: Sentin aliem legem repugnantem legiment i mea. Item: Caro concupifcit aduerfin firitum Sed aliquatenm, inquit, repugnat. Verumelt hoc Grelli: Curigitur concludis? Ergonon repugnat bome connerfes. Nam fi aliquatenus repugnat, repugnat. Infolubile & enidens hocargamentum eft, credoauthactos effe intentationem, & fic tevoluisse loqui: Homo conucrim luctatur cum carne fibi repugnante, & per Spir. fanctum defideria carnin non perficit , non patitue carnem vincere & dominari, fed vincit & regnat furitu Lapfw fandtwrefurgu & agit panitetia. Stifta eft tua mens, cur igitur tam eximins Doctor, tam inepte balbutit aut infanit, ve dicat hominem conversum non repugnare? Na in homine co er fo adbut reflat care, cur tam infulse fine omni nesu, contra omnem Dialedics & coppem omnia hominum rationem argumétarne: Caro aliquatenmirepugnat & adner fatur firitat. Dres bome conner for non repugnet. Com enim de conuersi hominis carne disseras ; coglia quale

D. CONRAD. SCHLYSSELB. 619 quelo, quid effutias. Credo equidem vriteru repets, te fic voluisse dicere: Care omnis converfi aliquatenm repugnat, feilicet quatenu reliquias pecca ti in fe babet. Et aliquatenus no repugnat, quatenus est renata & per Spiritum fandlum reprimitur & coercesur ne dominerur. Hæc fane vera funt mi Crelli, que & nos profitemus quia funt verbo Dei consentanea. Sed cur tu tantus professor, ista no profiteris difertis verbis? Verum quid ego caulam postulo, in promptu ea est, quia cotta cœlestem veritatem pugnas,ideo hic sensus& verbum te destituunt, ve nihil alind dicam: fie scilicet decet confundi, qui contra Deum militant. Conclusio tandenvattexitur toti huis tra Cationi coueniens, qua vi videant & indicent oés timentes Deu, in conspect u adduco.

19. Argumentum & anathema.

Sed docere, bominem animalem non intelligere, nes posse accipereres Dei. 1. Cor. 2. miss datu sit et desuper, seu niss à Deo sit regeneratio per verbum & sacramenta. toan. 1. sunt surguna.

Ergo bet Noquua dogmata, funt abrumpenda &

rencienda.

Rei. Maior & Minor veræ funt, quia nouus
Theologiæ Doctor, Paulus Crellius, stans in
pulpito excelso V Vitebergensi, & suam césuram in totú orbem Christianu, publico euulgato libro emistens, contra veteré Doctorem
gétium, Paulum illum Thacsensem & eius manipulares tali modo pronúciat: Andre igitar ves

Rr 3 amfare

unseres terra maria, & nolite quicquam cotra obstrepere. Quod fi autem cemerario aufu, aliquid cotra prafumere aufi fueritio su proclamabimini, Enthufiasta, fophista, anathemara, Na iste Doctoranseres in-Mituit docere, & hoc privilegio est coronarus, ne quis ei ex verbo Dei quicquam contradicat. Fretus enim etrioci dignitate, pulpitiet cellentia, & fnoru potétia, o Luthere, fi refute geres, & accederes ad tuam illa olim celebie cathedram , & audires inneneiltu & temerarium Theologum, fanctu illum Thatfenfern Paulumivepote & Noquailta leripletit, taris virgistam erudelner cædente, quid dicturus elles ? Imò quia tu quoq; eo in loco, doctrina Pauli profess es arg; Synergia pontificioru, Erasmi & oium Pelagianoru, ex verbo Dei ingeti zelo dánasti, ideo iste Crellius, tuas quoq; lectiones fanctiffimas, tuofq; libros vete ecelefiz Dei veiliffimos prunciat elle Nogqua. Quis non doleret ilta publice ibi pelamari, & Inluper in totam ecclefism Christis mulgarit Siccine Lutheri doctrina no deficicis, o filli hominum? cur adhuc Lutheru veftris corruprelis obtéditis, & fine of amore Dei vociferamini, vos ne pilum quide vnuà Lutheri doétrina declinasse? Quamdiu sine omni pænitentia Denm & homines ludificabimini? Retiertimini, renercimini, quia nimis proculà veritare cœlefti, & doctrina Lutheri euagamini. Hec queri in ecclefia Dei, proh dolor, patulum hodie elt, ignofcedum verò putant

D. CONRAD. SCHLVSEELB. 631

pleria; tantorum errorum publicis patronis, ida, proptertranquillitatem ecclefic, o fuptà etiam monui. Sed quis bellum redintegrat & exasperat, nifiill a faces seditionum, qua non definunt manifestas & turpes corrupte las tra dere', & publicis etia scriptis furiosè in ecclefiam Dei proijceret Voxeceleftis luber tales conuincere, & os eis obstruere verbo digino, Reuere autem illi pacem & tranquillitatem ecclefie querunt & conferuare student, qui errores publicos, publice ex verbo Del redarguunt. Nam tranquillitas ecclefie confistit in puritate & consensu doctring, & non in mixtura horribili veriratis & mendaciotum. Non elt seditiosus magistratus, qui latroni bellum inferenti & turbanti fuos fubdiros, refiftit & enmabigit. Sic ecclefiz Docter, non est rurbulentus, qui turbulento Doctori errores publice diffeminanti, ex verbo Dei refistit. Si qui autem volunt, arrium illud, de quo Christus verba facir, tueri, vt fortisille, nempe Diabol" in pace fedear, & præstigias suas liberas e ffun dar, in ignominiam Dei & pernicié plurium animarum,ij ferent aliquando fuu premium à Christo, cui sele opposuerunt. Hactenus qua Beri potuit simplicitate, argumera Crellij gubernante Deo, annotaut, & quomodo ex verbo Dei fint diffoluenda, oftendi. Neg; verò id laboris suscepi, velambitione, vel maleuolentia. Nam sponte ae libensagnosco meam mbecillitatem & aliorum przstantiam.

De Streeteret, Erinalisses finic messenerranes Crelio, vt doleš evanimo, iplamin kalez Syczescorm prelatism nociones , se publicum felé escum putronum cólitenese, de oco Deú, realige Sdo per mifericardinas Dei, recinas lapere dicat. Mecelle auté fiér, me ratione vocationis illus pradigus, que ex Philolophia offandan ut Theologic indicate A debeo hocofici, incenc eccletie Christi, & ipis Christo meo, l cet minimus inter confessores paretade ventatis fim, ve alignid faltem de illus tenebeis, ingruénibusin ecclefiam Dei, ab eiulmodi kriptis, moneam. Iam fi Creilius ex hac mea commemoraione, Deo benedicête, relipilceret, vel saltem à comeijs & blasphemijs tetris abstineret, opera preció me exiftimarem fecillet Sin veromfanire & erminari doctrinam Dei. & Luthericouellere perger, excuabit Dominursuos, qui eins temernaté & infania verbo Deirecundet. No patierur enim Christus, sele oi teffinonio & cofeffione veritatis in terris prorfus de limi, quantúcunq; magna potétia de arre, mules filis hu. " feculs in hocincumbat vtoesapprimant, quotquot contra tot & 14for erzores, qui post obitu Lutheri, & fornica tioné cu forerin Calareo in eccletia Christi, inundarunt, vel hiscere audet. Quod porrò ad ecclefia Cheifti arniner, spero me nequaquam pdituru etle opera, & facis habebo, q aliquo toudo falte fungliciores in ea monuero, ve ob fextionit cinimodi corruptelas &vitent. Non enim

enimignoto, multos pios sua sponte, pet Spititum fandum eiusmodi corruptelas, quas nonnulli Pontifices , persualibilibus humanærationis verbis exornant, & agnoscere & deteftari : omnibus verò membris fancte & sincere Ecclesiæ Dei, has meas reponsiones subijcio, tali pacto, vriuxta verbum Dei, de iphs pronuncient. Nolo enim quiequi sciens certe contra verbum Dei affirmare, sed Philosophica somnia in rebus diuinis non admitto, & carnales rationes, que in facris rebus nihil habent ponderis, ve debeo , repudio. Postremò & de hac parte monendi videntur lectores: Crellitis iuxta suum spiritum, not appellat fopbiftas & Enthufiaftas:nos verdeum & ine inorcenes, viciffim nominamus Pelagianet. Soplustas nes vocatille, quia ipsorum argumenta clare producimus in conspectu, & monemus, que propolitiones fintfalle, & quam inepte inter sele coh ereant. Enthufiafiai no proclamat, quiadocemus homines, non nisi renatos per verbum, intelligere res Dei: Nos verò ess Pelagianos ex aduerío nuncupamus, quia hanc doctrinam cum Pelagianis contra perspicuum Dei verbum profiteutur, quodaliqua let voluntatis humane naturalis & pondum renatz, in apprehendendis robus Dei seu spiritualibus actio. Liberamus autem nos à crimine sophistices, rali modo: Primumquia ipforum argumentanude, fimpliciter, plane, ex iplocum leciptis, annotatis folicite folijs.

proferimus, acrespontiones nostras ad Maio? tem, ad minorem, ad conclusionem arguméti dilucide referimus. Probationes nostrarum resposiona, ex illustrib' cestimonije seripeare ficredepromimus. Deinde verò, si menteiplo su, eximprellis leriptis, no videmur allecuti, facimus eis poteltate, imo rogamus insuper suppliciter, ve ipsimet sua argumenta aliter contexant, & propositiones suas ordine, non ex Philosophia, sed ex verbo Dei manifesto & ierefragabili muniant. Tertid subijcimus nostra scripta tum de hoc articulo doctrina, tum de alijs quoque, vniuerse Ecclesiæ Chrifti, rede ex verbo Dei iudicanti. Equidem prosopolepsiam & sententias ex dulci Philosophia prognatas, in capitibus doctrinæ facrænon accipimus: fed tamen viciffim, que exverbo Dei manife lo perferuntur,nequaqua respuimus, imo hoc vnicu vincere & regnare volumus. Hæccine sunt proprietates odiofzilli & perniciofæ fophifticæ, an verò simplicitati simplicissime, & candori cadidiffimo convenientes. Sophistica.n.hasce proprietates adscribimus, innolucre res & tegere, vri ambiguis & flexiloquis formulis loquendi, non redeargumenta reru affdmere, hon respondere dire de & categorice ad propolitiones lyllogifmi, transilire statu controuerfiz, & plures fingere ppofitiones, de illis ingentes turbas ciere, que no hærent in controuerha, conicijs, pasquillis, & obtrectationi-

D.Conkan Schiverets.

ben , victoriam ambire , &c. Has proprietates , fi quis in Crellij scripto , & in Adiaphoristarum libris, voi regnant Neminitte & Nebulifte, arque impune eft mentiri & maledicere, extare diceret, teipia ve opinor idiplum tellatum facere polfet. Abaltero crimine Enthusiasmi scilicet. fic nos liberamus & vindicamus claravoce co ra Deo cœli & terre, & vniuerfa Ecclefia Chri fliculus nos membra & conclues fumus, ofitemur, regenerationé, faluationé & converfioné hominis alutare, nó herr nisi per verbu & Sacramenta, in quibus, & per q medla De eft efficax. Efa.8. Matth. 28. Pfal. 118. Profitemut elle voluntaté & pceptam Dei,ve verbu eins audiamus, ample Camur, lequamur. Er gui omni tentatione, ex verbo Dei & Sacramentis, petenda sic firma, solida & fructuosa confolario. Quando auté doceremus, bomine anis male, non poffe verbum Dei intelligere,net accipereret Dei, nifirenatus fuerit , ac Dem cor apernerit , com Prophetis, cum Christo, cum Paulo sic doce. mus. & non auocamus homines à verbo, sed deducimus ad verbum, ac tellamur Deum per verbum hæc dona elargiri, ficut ipfe ordinauit. Damnamus igitur omnes Enthuliaftas , Srenckfeldiftas , Anabaptillas & alios Impostores, arque Phanaticos omnes, quod fomniant abfque audien verbi dinini dari fidem. Spiritum fandlum, ac vitam : Quia media pet que Deus operatur, in hominibus, malicios

SE DE STRERGISTIS,

suferunt, & ad peculiares illuminationes extra verbum Dei quærendas & expectandas, homines deducunt. Non est igitur Enthufisiticum docere, perverbum De & Sacramenta hominem à Deo regenerari, & nili per verbum Deirenatus fit, non polle hominem intelligere vel capere res Dei ipiritualiter & falutariter, quia verbum Dei hæc ipla tradit & reuelat nobis, r. Cor. 2. Johan. 1. Phil. 3. Deut. so. Rogamus igitur hunc nostrum Loupedem Crellium, & omnes criminarores no-Aros, vt metuant Deum & cogitent, Deum postulaturum este aliquando racioné de esusmodi maledictis, non ex re ipla, led ex mera obtrectandilicentia natis, quaque non decent eos homines, que facram Theologiamprofitentur. Quodverò ego Crellium & alios ei fimiles, Pelagianos voco, illibenter fane facio, sed ipsorum res seu doctrinaid me cogit facere. Namis eft Pelagianus renera & fine omni dubitatione, qui do ctrinam à Pelagianis excitatsm tuetur, ac monitus etiam no desistic. Crellius autem in scripto suo, Pelagianorum doctrinam, publice & improbe defendendam suscipit, & habet aliquos ad hoc institutum gregales. Ergo propter res, quas tractat & diffundirin Ecclefiam Christi, mesetur sic appellari, ve iple snos proauos in hac parte agnolcat, & pij eius venena vitent. Minorem fie probo: Etti Crellius non omnes hypotheles Pelagianorum (quorum fane fuit aliqua

aliqua differentia. Ná alij crassius, alij subtilius suos illos errores venditarunt) suscipit defendendas:tamen hanc maxime in figne quafe ex corde Pelagianorum profert: Quod volun tas hominis animalis ficut ex vtero matris progreditur, non fit vique adeo spiritualiter mortua, quin in ea sitaliqua facultatula, qua possitagere (nota actionem mortua firitualiter voluntatie) qua possit ing agere in verbo Dei seu rebus Dei apprehendedis. Loquituraute loripes Crellius, o iteruarq; iterum ipfemet repetit, de voluntate, ficut est relicta post laplum, & devi aut facultatula naturali, qualisà matre propagata eft, que res Dei oblatas per verbum accipit. Pelagianos autem præferrim subtiliores pauld, eundem errore protulisse, candemque sententiam defendisle, vel folus Prospillustris restis est, qui inquit, eos docere. Qued proprie quifq, arbitrio parere vecanti, indiciog, fue mota fe extendere mente ad lucem oblatampofit? Hilarius ait in epiftola ad Aug. Pe-Lagianos docere insitilem effe exhortandi confuetudinem, finibil in homine, remanfife dicatur, quod correptio valeat excitave. Que fti funt Pelagiani prius deleri lib. arbitriù doctrina gratiz Catholicorú, ve Prosper refere, plane ve noster Crellius quiritatur, deleri à nobisipsam naturam humanam, quia negetur, voluntarem, ex fua earnali facultatula posse apprehendere res Del, apprehendere autem tum, quando per verbam Deus in voluntate operatus eft Val-LE. VIOS

21. Vios Pelagianos elle eadem phrafi de auxilioDei, quod nimirum adinuet voluntarem, perinde vi Crellius, Augustinus, Profper & alij tellantur. Insuper ficut refutationibus fuispræfræcti Pelagiani tetra crimina Manicheorum, Stoicorum, Enthusiastarum, malitiose tribuebant , vt Proiper feribit : Ita hane & obtrechandi affrenem licentiam, infelix Crellius ab ipfis mutuatur. Qua propter, mi Crelli, abijce hasce res Pelagianoru, & ficte à Pelagianorum fecta eripies, quamdiu verd ipforum dogmatis parrocipatus fueris, ficut infaulto omine copilti, non exolueste Pelagianoru titulo, aternus Deus pater domini nostri lesu Christi illuminet per verbum faum Crellij & fuorum oculos, vt veritatem cœlestem, quam ex sua Pelagianica seu naturali voluntate videre non pollunt videant, eamque agnitam voluntate renata accipiant & non excutiant aut blasphement: nos quog; omnes ita clementer gubernet, ne erroribus illis in gratiam vllius creaturæ applandamus, sed veritatem agnitam infracto pectore per Spiritum fanctum defendamus, nes frangamur animis, illa Pelagianorum & birilium , tam dira & effreni, deformandi pios & finceros doctrine calestis professoses , licentia & improbitate , restirust etiam Ecclefiæ luz, extirpatis fallis dogmati. bus, exomnium hominum pectoribus, graD. CONRAD. SCHLYSSELE (59) tam & falutarem pacem, Amen. Soli Deo gloria.

Sententia D. Martini Chemitij de facultate liberi arbitrij non renati, ad inchoandos & efficiendos motus spirituales, in conversione, seu Renonatione.

Chimæra Augustana dicit, naturalem illam facultatem veteris voluntatis, sen non renatam, quasi dormitantem & sterrentem, tantum excitarià Spiritusancto. Multi etià ex patribus in hac quæstione Philosophicis humanæ rationis cogitationibus, seducti suetunt. Chrylost. ait Homil. 32. in Genes. Sicus, misi adiuti, nitil possuma reste agere, ita, nifi, quod nostramiest, attribuerumus, non poterimus supernum acquirere sauorem.

August. seribit, in Galbis, ita quosdam disputasse: In voluntate non renata, residuam esse facultatem talem, qua suo naturali conatuposist madicum quarere, conversionem desiderare, inchoate, &c. Et addiditse; Niss voluntati non tenata tribuatur facultas, non posse Deum desendi à prosopalepsia.

Scholastici citant ex libro de Ecclesiastich dogmatibue: Initium saluci nostra, Des miserescente babenm, vi antem acquissiamm, salutari instida comis dimportes statas provision bero rationi parattolis, na lorem pera rima

rationi, noftra poteftatuell. Et Augustinus iple fatetur de predeft.cap. 3. fe aliquando in ea fenrentia fuille Dixi, inquit , noftrameffe, credere & velle, Dei aurem dare credentibus & volentibus facultatem. Item, fatetur, fe existimalle, gratiam Dei , tantum in co confiftere , quod in Enangelio nobu reneletur dinimavoluntas. Ve antem pradicato Enangelio confentiamus, noftrum propriem & ex nobis effe. Extant autem loci de finnin & biera cap 33.634. Vbi prolixe disputat, proprium voluntario efe, confentire vocationi Dei, Sed hanc fententiam retractat & refutat cap. 3. de Pradeflin. fanttorum, & addit , fe motum effe , cum diligentius intueretur dollrinam de peccato originali. Item , has feutentias: 1. Cor. g. Non famme idonei, &c. Phil. 1. Quimacrois in nobin bonum velle, &c. Phil. 2. Dew eft, qui officit &c. toban 19. Sime me mbil poteft in facere o. Cor. 4. Owid babes , quod non accepifti ! Hifce & fimilibus facre scripture Testimonijs, eductus Aug, hanc fententiam postea amplexus est & forriter defendit: Sandam cogitationem, beni propositum, cupiditatem, seu desiderium boni, won incipere aut emergere ex viribus voluntatis non renaba fed effogratiam , donum & operationem Spiritus fandi. Ethane gratiam docendi caufa, vocat pranenientem , pracedentem, antecedentem. Dein . de, ve acquiescamus inspirationi Spiritus sancti ve affentiamur , vel certe conemur affenters, & ne tepugnenem , fed luctemur contra concupifcenteam , confirmat , non effe voluntationen renata facultatem, fed effe gratiam, donum & operationem Spiriten fancti.

D. CONRAD SCHEVERTER FA

Behane vocat gratiam proposentem. g. probat eciam, quandoadeft defiderium er benum proposi-rum, non effem noftra poteffate, mutarereluntatem in melius, jed Dem operatur selle, thil. 2. & aufert en landenn, Eesth 16. Hanc granum vocat eperantem, & ab va dettinguit . quam appellat cooperantem, quia falius Dei, oft auferre con Legideum, Ezech 16.6 darecer neunm. Habetanté Auguil multas elegantillimas fententias , que alibi annotare funt. Haneveram lententiam, licet August, firmillimis feripture testimonijs mungiflet, posteritati tamen vila eff horridios. Quehte ergo funt moderanones, ficur note funt Hillorie, de Calliano, Helychio, Génadio, Faulto, Harmilda, & alija: Tes Aimonia autem quibus hac fentencia firmiffima oftendirur & comprobatur, & digerle opiniones refutantur, alibi annotaumus, !!

Poerd, formulæ absurdiores clare & sine ambiguitate declarand æ simt, quid sessieer D. Lucherus velit, că dicit: Volunt as non renata kabet se pare passiud: nempe qued liberum arbitrium non renatum, en viribim nasuralibim veteris natinitatis. non habeat vllameri facultatem, velosseriam quam conferat ad consersionem, ve eam, vel dessiderando incheare posite, vel consentendo ad gratiam, mente & voluntate, applicare, in quantum vetim & naturale est arbitrium: Sed primos illes motus conversionis, esse dona & operationes Spiritu pegenerationis & renovationes, ad qua dona, voluntar non renata, habet se tantim, ve subicilum patiens, & es

non, first cerarecipi efficien , ficus fabiolism , non fentione, not volene, vel ficat Afine Dileane loquitur, isa , 21 unilementatio, itali menus fequences, in mante & voluntate : fed quia connerfie ell quedans materio: ita, ergo fubicitum illud, vesque done er operationes Spiraten fancti, et voluntas , qua cupit renomari , post primum impulsim & matum spiritm , non fit etiefa , fed tamquem nenn creatuob , qued Spiritus fanctius dedit; incipiat aperari defiderando, comundo, inclando, affentiendo.

Augustinus huius generis habet pulcherrimas fententias de grais de libero arbierio, esp. 16. Certum elt, un velle, com relienne, fidille fa-cie, revelimen, qui speratur velle. Certum elt ; not stiam facere, cien facrmu, fed ille facit, ve nes facienim qui operatur perficere. De correge. & gretis cap. s. incelligunt, fi filij Deifent, fe spirite Dei agi : 91. quod agendum eft, agant, & cum egerunt illi, à qui aguntur, gratias agant: agunturenim, ve agant, men, ve ipfi nihel agant. Er de dogmatibus Ecclefiafticis cap.32. Dem agir musti, pe velimme & agamm, nec in nobir ceinfa effe patitur, qua exercenda , non negligenda donauit. Quis verd, conversio, secundum omnes sui partes, non flatim , aut vno momento absoluttur, pon dicendum eft, voluntatem debere otlofam & purepaffine effe, donce fentiat ablolutam elle conversionem : Aut, quis converho & renpuatio, est opus Dei, fidem non debere curare, an fiar, vel facta fit, fed debere Dep committere, qui opus suum poterie efficere.

efficere. Tales fuerunt rempore Augustini, proprer ques leziplit libelles de gratia de libera abirris. Item, detarrept. & grain. Sed quando prima inicia convertionis per Spiritum fanctum nobis donantur, flatim orient lucta earnis & spiritus , quam manifeftum eft beri, non fine moru voluntaris noftre, i Et hee rangia voluntaris, non veresis, fed que cople ermonari, & initia illa, in magna in firmirate creteant & augentur, non fine mora no-Are rolumestis. Et its recte dicitar : Pratums graria, comitante volintata. Illa sutem orregola, Jemper peder à gratta Dei, à qua fi deleratur, ceffint & amittuntur enam dons, ficut pulcherrime dieit Augustinus de corrept. & gratie, cap. 12. Si intanta infirmitaterena: irelinquerentur. pe in adiatoris Dei, friellent, manetent, net Dens in ele operaretur, et vellent, inter fot & fantarten. nationes infirmitate fus voluntas fuscumberet. Subnenemm eft ergo infirmitats voluntativ bumana, ve di dina grati a sofe parabiliter ageretur, & ideo, quame an infirma tamen non fuccumberet.

Reliqua , que hacpertinent , contra Enthuliaftae Item, degratigcoperante, & quare libertas none creature fit suculcande : Icem. quod fir erganon fen medium, per qued Spiritus fanctius primum motum, aut impulfum relantacia inches & sperater, annotate funt in loco de bbere artiera : illa enim quaftio perspicue explicanda eft : angrația Sp. fandi desur rapagn.rs.

tilm ? Diximurautem anteactiam Pelagium, olim ambiguitate illius questionis lustille Quod fi intelligator, Spiritum fin dum dari non repugnantibus, hocest, illis, qui conatu carionis deviribus liberiarbitrij veteris, ante operationem Spiritus fands fibi comparanerunt , bonum velle, defiderare, vei, qui talem habent naturam, que ex fele fit oblequens Spirmui lancto, runc lententia manifelle falla & Pelagiana eft: Datur enim Sp. fan & nobir, quotum natura ex le talis est, sicut scriptura inquite morrei in delitte , überi inflicia, firm poccats, querum figmentum cordismalum, famentia carnis immucitiaest admerfin Denm, qua legi Dei nen fubejeitur , nec peteft fabijei. Datur autem Spiritus fanctus non vt libere indulgeamus repugnistiz, ve ita dicam, fed ve ex nolentibus fiant volentes, ex repugnantibus, fiant non repugnates. Vbienim nulla luca est contra illam repugnantiam, sed liberè ei indulgetur, ibi cettum eft, aulla effe gratiam Spiritus fan di, nullam conversionem. Si verò, hze quastio (av Spiritm fant? deturrepugnansibm)intelligatur de illis, qui Spiritui fancto operanti, quando gratiam illam donat & largitur menti & voluntaci, ve pollint bonum cogleare, deliderare, conari, luctari, affentiri, obsequi, torirefiltunt, & contrario actu opus Spiritus fancti dissoluant : Tunc recte & vere dicitur : gratie Spritus fancti non datar repugnantibus, Sicut igitur home in convertione & post dividirur

D. CONRAD. SCHLYBERER. 647

ditur in noud & veteré hominé:its duo fiunt in couerfione &postcouerfione in tota hae vi ta, 1. Delettor lego Dei, et velle adiacet mili, Ro 7 ex ille, qui operatur velle, Phil. 2. Qui facit norzogit are aliquidboni. 2. Cor. 3. Spiritus concupifcit contra carnem, Gal s. luctatur cum infirmitate, conarat affin. tiri. 2. Caro concupiscit contra Spiritum, Gal 3. lex in nobie, non tantum rebellet legi menzie, fed captemat, Rom. 7. Eil inimititia contra Deum, Rom. 8. Alterum est donum & opus Spir. fin ai in noug homine, posterios est operatio & esticacia liberi arbitrij naturalis, exviribus veteris hominis. Sittaquequærkur, quid liberumarbitrium veteris hominis, ex viribos naturalibus, in conversione agat & operetur, recte respondetur, quod se habeat, non tautum, yt fubiectum patiens, fed repugner, rebetler contra gratiam Dei. In connertione verd vetus Adam mortificatur & corpus peccati ac mpy are Rom. 7. 2. Cor. 4. Exterior bemo diaglei esau: Et interior renouatur dedie in diem. Non ergo talis est omnino repugnantia veteris hominis in convertione, &post conversionem, qualis est ante connectionem Mortificatur & ERTHY STEEL

Sententiam de statu controuerse ex eodé Chemnitio, suprà in plegomenis recitation?. Einsdem Chemnitij confesso de libero arbitrio, descripta ex scripto eins de Reformatione Disselsos Mandeburgerise.

Diesefeos Magachurgenfis.

ded De Synchologies

Von dem fregen willen-

24s in biefem Articlet i bem Borbilbe Coerreinen Lebre und gefunden worten gement ober bem entgegen ift/barüber man nochwendig muß fleeien i giber die Coile festion and Apologia auforticula and tiaricos Baf man hieju niche barff frembbe i weitleuffit. ge Disputation, unnb mas mit viefem fürblibe firtitet/ ift albertir de facto; in Confessione & Apologia condemniret, in Confel Artic. 18. de libero arbirrio docent; Quod humana voluntas habeat aliquam I bertatem, ad efficiendam einilem infliciam; & deligendas res rationi subjectas. Sed non habet vim, line Spieitulancho efficiéde inflicie spiritualis. Item, damnat Pelagianos, qui docent, quòd fine Spiencu fan do folius nacure viribus, poffimus Deum superomnia diligere.

Diefe worr werben von erlichen alfo verteberet i daß es die meinung folt haben: Wenn der D. Geift wiretet und hilffet i daß alsdenn i der natürliche frene wille i auß seinen eigenen tressent in Geistlichen sachen i etwas darzu thun könne. Runft die frage i od dis die rechte gesund de mennung seine Aber solche deunung leidet weber die Consession i noch Apologia: Denn sie ist ihren außbrücklichen declarationibus strattes entgegen/den die Consessio Artic. a. saget den dem narürlichen Mensche zweperien/auf fle von aante alle voller bösentüssen vennd nege

gungen finde a. Daß fie feine mahre Bottes furcht/feinemahre Bottes liebe i feinen mahren glauben an Botte von naturehaben tonne. De mirb in Apologia flattich expliciter, nempe, Quod peccatu originis, tria contineau t. Defectus, hoc est, quaturalibus viribus humanis detrahantur, no tantum actus sed dona & vis ad efficienda spiritualia. Irem, Descriptio peccati originalis, nature detrahit potentiam, coma & vist essecialis in nature Dei, siducia erga Deum, sec. Detrahit & in adultis actus. Item, sunt durabiles assectas in natura non remata. Hec Apologia.

11. Continet concupifcentiam, hoc est, vidolum habitú, qui succe ssit prinationi, nequiverò concupiscentia rantum, corruptio qualitatum corporis est, sedetiá prana connecsio ad carnalla, in superioribus viribus, vi ignorátia Dei, contéptus Dei, odisse iudicium Del, irasci Deo; habere fiduciá rerú presentió, &c., Evintelligimus no várú actor seu fractus, sed perpernam nature inclinationem. Hec o-

miniafunt verba Apologiz.

ta, & captiona Diabolo tenetur, qui esm in impije opinionibus & erroribus dementat, & impellit ad omningeneris peccata. Ecconfessio, Artic. 20. Human z vires sine Spiritusanto plene santimpije affectibus. Ad het santim potestate Diaboli, qui impellit hominet ad varis peccata, ad impiae opiniones.

So 4 adma-

ad manifests scelers, trem, in corde regnant orines cupidicares & humans confilis, vbl abelt fides , quare & Christus dixie : Sime me mibil pereft facere. Et Ecclefia canit : Sine 100 nomine, mital eft in bamme. 2nnb bie rechte erfte Deutsche Apologia spricht/im is, Artic. Db mirgleich nachgeben / baf in enferem bermegen fer folde cuffertide werete ju thun : Go fagen mer boch / taf ber frene wille brind berhunffet in geifilichen fachen nichtes vermag. Bas wiber biefe erfterung / ben natürlichen freffren bes Menfeben in Buflitchen fachen jugefdriebeit wird iff jerig und falfch i unne find nicht onne rige gegenetes fondern necellatia cercamina bewider freiten : Denn die Apologia faget : Non potell intelligi magnitudo grane Christi, nifi morbis noitris cogniris, ond bie Somalfale Difchen Arnetel fagen : Die Erbfundeift fo gar eineriefe bofeverderbuge der Damerbag fiedeine Dernüffe nie tenner: fondern muß auf der fchriffe pffenbarung gegleiber werben/ und bas iff eins.

Burn anderen gehörer ju biefem Artickel die frage: Woher bann ber Menfch folde gaben vennt fraffer i fo in Beiflichen fachen gehör ten i bekomme? Darauff answeren Apologia

im 2. Artidel.

18. Artict fpricht bie Dentsche Apologia nemi geboren werden menbig/andere berge/finn/ofi much friegen/bas wirder alleine der D. Beift.

Buin brieten/ift die frage/wie und woburth brind in welchen ? Der halige Weift falches

wirden molle ben barauff anewortet ber funffee Artidel Cofellionis : Golden Blanben juet langen | bat Bott das Predigampt eingefenel Euangelion vi Gacramenta gegeben/baburch ale burch miterel ber beilige Beift wirefer / vnnb glanben gibet / two bud wenn er wil / in benen fo Das Enangetion boren.

2mm 4. Wenn bir D. Beift burche Wort hat angefangen ju wirden / fo befompe pub hat der Menschauß und von folder des D. Beiftes wirchunge / newe Gaben / newe Rreffret bewei aungewie des in Apologia in titulo, de Diledione & argumentis aduerfaciorum, wein lenffriggehandelt wirdt / benn wo foldes niche folger ba ift auch feinerechte mabre befehrunge.

Das ift turn die Summa des Arrichels vom freien Billen/mie die felbe in offraemetrer forma dodrinæ explicirer mirbt. QBas nu demfelbigen beigemeh/in wieder vend entgegen ift, bas mit aufigefetet und geftraffet werben / nemlich auff beiden feitent Pelagramfibus und Enthubanif-

mus. Hadenus D. Chemnicius.

Nanc subijeiam confessionem de libero arbittio, nobilithimorum & generaforum virorum, D. Andrez Merendershij, & Domini loachimi Aluenfchlebij, descripram ex cotum communi consessione de controuersije horum temporum, perlecta, approbata & Subscripta à precipuis Theologis Augustane confessiont addiction

S101 31272 8 5 50.40

Vom frenen Willen des - Menschen.

S feinbe febr viel jerebumb in blefet Echregit allen getten in der Kirchen Gols Dies erstanden. Zum theit daraufit bağ man nicht unterschiedtlich von betherren unnb enbefehrten Leuten i von Getflichen vnind Ecibe lichen fachen geredt. Bum ebeil / daß man der Philosophia / dasift / fleifchlicher vnnb Deibe nifcher weißbeit allein gefolget / ennb Bomes Mart bat auf den Augen gefent i incht Seibe mifche Bucher benn birbeilige Goriffe geacht ond gelejen. Wo aber biefer Arnetel verfelfche onnd nicht recht verftanden wirdt / da muß pon Annde an Jonno gewisind f and berfelfche werben bie lehre von bem fchaben bes falls bes Menfchen im Parabeig: Bon ber Erbfunde: Bon ben naturlichen Kreffeenim Meniden : Bon ber befehrung ju Gon: Bon der Bidergeburt : Bon der Rechtfete naung: Bonquien Berden/ ond bergleichen mehr. Denn folde bobe Articfel hangen alle an einander / vond gehoren alle ju ber erflerung der Lebre pom frenen Billen des Denfchen Auf folden barein jeber Chrift guuernemmen baf ihm fehr viel baran gelegen / baf er biefe Lehrewol vand grundelich lerne verfichen / Dies felbe rein vnnb lauter behalte / vnnb allerlen ourfalfdung darinnen fliche onnd nieibe : benn

bo frethim vom fregen villen angenommen vind gewiliger werden / da ift der Artickel von der Rechefertigung / von der bekehrung su Gott vind Widergebure verfelfcht / vind wirdt also der grundt deiner Seligkeit verorucke vind verderber / vind kanstu nicht recht betten.

Damit aber die fache richtig vand flar fürs getragen unnd befandt i vand aller meiffel und Einrede abgefchnitten werde i baben auch die alten Lehrer den gangen handel fein ordentlich gefaft vin aufgerbeiler in viererlen flende des Wenfchen-

Bum erften / ben frepen willen im Menfchen

bor bem fall.

Bumandern / ben frepen Willen nach bem falle / vor ber befehrung ju Gott/ unnd widergeburt/in Labitchen und Beiftlichen fachen.

Bum britten / ben fregen willen nad ber mie

dergeburt.

Bum vierdeen, ben fregen willen im Ewigen

Vom frenen Willen vor dem Zall.

Sift tein iweiffel i daß in Adom und Eus vor dem Fall ein herzlicher freiher Wille gewesten dos iftiein folde traffel daß der Wensch har tonnen Goetes willen

in feinem Gefen/ound worr offenbarer in allen fluden nachkaen / vemb ben vollenbringen: Der aber fich von Gott / feine Beleg vin Wort abwenden: ond darwider thun in Leiblichen ond Beiftlichen fachen, Danon fpricht Guradese. Der Berr bat ben Menfeben von aufang gefchaffen | vnnb if m cie Wahl gegebent Biltu / fo halt die Gebott / vind thu was im gefelt in rechtem vertrawen. Und bringt foldes das Beborrmit fich. Ben. 2. Wondem Baum des Erffenif gutes und bofes foltu nicht effen Denn welches tages du dauon iffeft wirftu des Lobes flerben. Damitgetaet Gorrang daft im Menfchen fen em volltoinmene traffe / bif ober andere Webpet Bottes juhalten/daß anch da fen ein folder mil te i ber fic tome abwenden ven Borte Bebote ren : Aberdoch | baf Gutt falche freihen mit wolle gum geborfam i wand necht jam find det gebraucht haben / auff daß ber gehorfam gegen Bore defto herelicher fen / und befto mehr geprete fer merbe/ze.

Daraegen ift es ein grober jrechumb i ale folte dem Menschen barumb em folder wille von
Gott gegeben sein i daß er fren mochte fündigen
oder gehorsam sein. Rein i Bottist der finden
ernstück seindt i darumb hat er sie verbotten i vir
estiflich gestraffer. An foldas wortlein (Fren)
nicht dahin verstanden werben i sondern allein
danon i daß ein solcher Will im Menschen gewesen

D. Cown an. Se never le. Gje mehrweitigin Bottes gehorfam har fonneu schieden/ und vollfommen aufricken/ und darnachmich felbe fonne/ doch wider Bottes willen und befehlssändigen. Dies auft ist fiar i daß auff dieser Welt ein rechter ganger freger Wille nur in zwegen Menschen Adam und Sua gewesen vor dem fall. Denn ein gang freger Wille / unnd ein gang reine nantes welche das Seenbilde Gottes hat i gehömn zu sammen. Bon dem DENNO Christo ift an noth albte zu dispunerer.

Vom frenen Willenmach dem falle vor der Widergeburtoder Des februng.

Achdem die Menschen in die Sünde wider Bottes Bebott vand willen go sällentist in ster Ratur ein groffer et lust vieser hober. Baben/vand auch ein schreckle che vad schändeliche verderbung/ vüverseheung gefolget / wie in der Lehre vom Menschen / vand von der Erbsünde fürzlich angezeigt. Bund ist vanwidersprechtich war/was in der Lehre von der Erbsündes von mägel vad bosheie Meschicher Platur gesagt / daß sol vand ums in diesem Arstickel/vom freyen wille nach dem sall ver der Beschrungsvon de Menschen auch besandt werden vand war sein. Bad ist lauter mutwellige vassinglichen Abamischen Menschen necht wil zurigte lichen Abamischen Menschen mehr wil zurigte

nen Auf daß man aber deutlich vinnd vertiv schiedlich diese hobe sache darehne / verstebe und betrachte / se muß man unterscheiden keibliche und Geistliche sachen / damie ber wille vinnd bin Gräffren des alten natürlichen unbefehrte Menoschen umbachen / wind nicht eine in das ander vermengen / wie unterstendige / oder auch mute willige keute offe psiegen zuthun.

Bom frenen Willen in eufferlichen bingen nach bein Ball.

Er Menfch ift nach bem Rall niche Daang onnb garing cinem Rlog ober Stein worden i ber fein leben ober Dermieiffe beete behalten! bastif ja auf ber erfahrung flar, Dennob mol bas ebele Chenbilbe Boues ben meiften iheit verlohren ift bod foill noch vbrig blieben ein Guncflein der vernunffel aber febr verderbe. Neelneerwas vom fregen willlen in weltlichen euffertichent leiblichen bingen mend facheng wher alle maffen fehr gefchweche unnd verderbt. Bund erftrecte fich folder frene willeerfille auff ben Menfchen felbe / baf er fic enferticher meiffe entider maffen regiere/ ben Gliederen gebiete ennb verbiete etwas ju un. Mis ein Menfch fan bieber wund bort bin geben / aufffleben ober figen / reden ober fcmeigen / Die Dandeju fich gieben / ober auße freden/ bas Maul auff ynd gu chun / feines gefallens.

Bun andern ? auf wilfliche Regierung! babein Mensch ! Van gine pronung machen? bafes abehun unehre gebürlich straffen/frommet verheidingen. Jeun / feinen deib in einer euffere lichen feinen Disciplin vand niche halten; nicht sich volfausten i nicht vas danbere reden treiz ben micht Lodasch blage; nicht stehlen/ir. Danon Paulus Lie. 3. Nicht vand der werde willen der gerechtigkeit/die wir gethan hatten.

Bum dritten / auff das Daufregiment ennd Leben Daf man Kinder und Befinde regieren laffer jum nicht den muewille / pflugt den Acter beffert die Barren / ift rahefam / bringt nicht alles auff ein mal und / gibt den Erbeitern jren wol verdienten kohnscheilet dem dürffelgen nach vermögen etwas mit.

Bumvierdeen/auff das enfferliche ding in Retigions sachen. Alst daß ein Mensch kan in die Kirchen gebensoder daheim bleibensoder auff de Acter fich merinstigen i spaniren i kan höre was der Prediger sages oder etwas anders dieweil gebenden i oder ihnn i kan die Bibel i oder Mancolphum lesen/kan seine stunde halten zu singen zu esten oder zu sasten/kan in einem Klosser/oder in einer Greinklufft sein leben haben i kan ein Kappen oder Mantel tragenseineplatten lassen machen/den Bart abschneide oder nicht/daß also die gage Münchische vir Pharisaische heuche len/nurweret des Fleisches seindrivin noch niche des Beistes. Bo solche allen ist tein streit i da lest tisan bie indiffen Marifen jewifche baffil geffenliche finitielle frankliche bene einen eber laffen. Wer doch friede beife pach find bester

mboada

Zum andern / Ift folde eufferliche gewale oder thun / weit weit zu vinter finciden von der Betehrung zu Boit / vind von ben frenten zu vind in den Beiftlichen fachen. Dauon ist

menter.

23om

D.CONRAD. SCHEVILLE 677

Bom frenen Willen nach dem Fall in Geiftlichen fachen: Und wiederselbe durche Wort gefreper werde.

2 As nu belangen thut die Beiftlichen fachent als Die bentfame Betebruna ju Gott ertennenif der funden für Bott in berblicher marer bemitt falauben an ben Deren Jefum Chriftum Beber im Damen Ebrifti und auff fein vereramen / nemen / Bott wollgefelligen Beherfam / rechtschaffen aute Berdize. Da belt fiche gang und gar andere. Denn ba lehrer Bortes Worr Diefe men flucte. Erflicht baf wir gant vnnb gar nichte tonnen bagutbun eber miemirchen auf onferm alren! natürlichen/vnwibergeborne Willen. Bum ans dern i bağ mir foldes alles von Bon auf feince onendeliceanade/omb Christi willen empfahet ber vns widergebiert/vnd wircher in vne ein nem Liede im verftande / newe fraffe im willen newe reiniafeit im Dergen/ junerfleben vin anguneme mas er gibt. Bon diefen flucte muß onterfchied. lich ond beutliche erflerung gefchehen.

Bum erftentift das gewiß und war auf Gottes Bort i daß wir natürliche Menfchen allgumal auß unfern natürliche trefften gang un gar
nichts konnen zu unfer bekehrung zu Gott mitwirden i nicht rechtschaffen verftehen Gottes
Bort/bas nicht annemen noch darein williget

Et wenne

man die jerdischen Manschen jerdische / daß ist. ensserliche / leibliche / weltliche ding thun ober lassen. Aber doch seinde diese zwen fluer darben

subebenchen.

Erflich/was autes bervernunffelge Menfch in diefem leben thuef bas fennicht bolltomment wand werde durch die Gunde wand den Zenfel febr aefchrocherachindere und peruntemigeriale foldabes nicht fan in blegabl ber auten Dere gerechnet Lober jum Merito congrui, das ift jur borbereining ber Onaben gemacht werben. Dennes gehörer vuberben Gyruch Matth. Ein fauler Baum fan nicht gute Friiches bringen, and Rom. 14. Was micht auf Dein Glauben gebet/das ift Sande. Item/bag Die Datur Des Menfchen auch in cuffertichen fact au allem bofen an fich felbe genetget. Quie Diecefahrung bewelfer. Din Beremigs lagie. 17. Daß des Menschen Bert sev vertebrt. Und muß Gott in eufferlichen dingen auch mit feinem Scaen barben fenn / fole etwas quis ac Schehen.

Zum andern / Hi foldbe ensfertliche gewalt oder thun / weit weit zu unter saelden von der Betehrung zu Bott / vand von den freiften zu vand in den Geistlichen saeben. Dauon ist

weiter.

D.CONRAD. SCHEVESELR. 677

Dom frenen Willent nach dem Fall in Geiftlichen fachen: Und wie derfelbe durche Wort gefrepet werde.

26 nu belangen thut die Beifiliden fachent ale biebenifame Betebrung au Gott ertennentf ber funden für Bott in bereficher marer beimut / alauben an ben Derrn Jefum Chriftum Beber im Damen Ebriftiand auff fein vereramen / nemen / Bott wollgefelligen Behorfam) rechtschaffen aute Berdire. Da belt fiche gant vnb gar andere. Denn Da lehrer Gottes Wort Diefe zwen flücke. Erflicht baf wir gang vnnb gar nichte fonnen Dagnebun ober mitwirden auß onferm alten/ natürlichen/pimidergeborne Willen. Bum an. dern i daß wir foldes alles von Gott auf feiner onendelice anaderomb Chrifti willen empfabel der vns widergebiert/vnd wirchet in vne ein nem Eiecheim verftande / newe traffe im willen/newe reintatett im Dergen/ junerfteben bu anguneme mas er gibt. Bon diefen flucte muß onterfchieb. lich und deutliche erflerung geschehen.

Bum erften/ift das gewiß und war auf Bettes Bort i daß wir natürliche Menfchen allgumal auf unfern natürliche frefften gang un gar
nichtes tonnen zu unfer betehrung zu Gott mitwirchen i nicht rechtschaffen verftehen Gottes
Bortibas nicht annemen noch darein willigel

13

wens gleich in die Ohren tlingerond mit Augen gelesen wirderwelche lefen in der schifft / vn das gehör in der Predigt doch nicht sol verworffen/ verachtet oder nachgelassen werden. Den das ist das mittel/dadurch der D. Geist wirdet/die herken erleuchtet vand bekehret/wenn vand wort wil/ wie die Augspurgische Consessionredet/ Att. 5.

Der Deupigrunde biefer Lehreift dielehre vo ber Erbffinde und von bem flaglichen fchadens welcher auf bem falle Ade und Euz vber alle ne

narurliche Rinder erfolgeriff.

Dauen diß ein turge Summa ift. Daßi ob gleich die Menschen ein ensferlich leben habens boch Beistlich gag vn gartode feindt. Wie Paulus Col. 2. spricht. Da ihr todt waret in den Sunden. vnd Ro.s. Ephes. 2. Ein todter Mensche aber kan zu seiner auffweckung gar nichts wirden. Wit aber seind alle Beist ich todt s darumb können wir zum Beistlichen sein todten Menschen zuschen zum Beistlichen set folhören soll dem Wort annemens so hilft es doch nicht. Warumb daes Antwort/denner hat das gehör dazu nicht er hat den willen dazu versichten daß er dir gang vn gar tein Jawert ober bewilligung kan geben.

Der ander Deuptgrunde diefer Lehreift/ daß auch der euffertiche / naguritche / Adamifche Defch in feine eufferlichen finnen alfo vertebet

D.CONRAD. SCHLVESTER. Seg.

Derberbt vi boghafftig worde ift/baf wo er beres von Beiftliden Bontiden bingen f er fich bapolocr legt mit liegen und leftern/ wieer mir fais X und vermag Alfo fpriche Paulus/ Roman. 8. Sleifchlich gefinnet feinlift ber Tob/vnnd Beifflich gefinnet fein/ift leben und friede. Den fleifchlich gefinnet fein/ift eine feinde Schafft wiber Bott. Dif feinde nicht hyperbolicz voces, das iff / nicht vergebene foredres de fondern feinde marbafftige Bottliche 2Bort. Und erftlich wirdt flat gefagt / baf des fleifdes finnein Beiftlichen fachen/todefeinb / Sal daß in Beletiden facelauch alle natürliche fraffre im Menfchen mit allem irem thum sam tobe / ph nicht jum ewigen leben geboren. Darum fonne fie ju Beifflichen fachen/ Die bas leben berreffens nicht miemireten. Darnach aber fpricht ber D. Beift durch Daulum/daß gllenarurliche/pund smar die aller fconeffe frefften im Denfcbe/als perftandt/wille vnnb Derge/nur eine gramfame bogbete ond feindeschaffe fein wiber Bott. 2Bie er foldes auch Rom. 7. aufffreicht / da erreber von biefer verfehrten boßbafftigen/miberfesigen martiauch in ben befchrien / mas den alten X. Dam betrifft.

Solche follen die wol erwege/welche fcrmens ber Menfch fen nicht gar tode/habe auch ein lebes verstande und willen/en fen nicht zum Kifelstein worden? Antwort i fcbreib dazu auf G. Panloides folches alles fen eine feindeschaffe wider

Auff daß nu foldes noch leichter verftanden merdel fo beiche man bes alten natürlichen / onwibergeboren Denfden fürnemefte freffeen/bie er eufferlicher weiffe bat / vn halte fiegege Beift. liche und Borliche fachen. Die pernunfft des al. ren Menfchen tan Gottliche fachen nicht berfleben/ wenn gleich Bottes Bort in Die Dhren fcallet bie Angen folds tefen. Golde aber beweiser Bottes 2Bort. 1. Cor. 2. Der naturliche Menfch vernimyt nichte vo Beift Bottes. Dim beffen ein Erempel erftlich vom Befen. Daulus vor der befehrung horet / laß / wuft das Befeg Borres/gleichwol fagter/erma haber ohn Defeneacleber/ wund nicht gewuft / Das bofe inft fundewerei Xo.7. Darnach im Enangelieiber Remerer/ Act. 8. Liefer bas 73. captrel Efate/bom leidenjaufferfiche und verdienft des DEXXX Chriftijaber er betenet fren beraufijer verftebe es nicht. 3a/bas noch mehr ift/wo Bott nicht einen verftande gibt ba verdapt der naturliche Mefc mit feinem verftade Gottes Wort/ wie Paulus 1. Cor. 2. Es ift eine thorheit. Jem'i. Cor. 1. Wir predigen den gecreunigten Ebriff/den Juden eine Ergerniff vund den Griechen eine thorbeit.

Der fleifdliche wille des natürliche Mefchen fan Beiftliche Bottliche fachen auch nicht durch

fich felbe annemen/feinenelgung/bewilligung/ Jamore bargu gebe/vñ weñ er taufent Jar fleifc licher weife bie D. Schriffe lefe vund die predigt Bottliches Bortes borere ; wie Paulus lehret 1. Cor. 2. Der natürliche Denfche non perclpit/verninipe nichts vom Geifte Gottes. Irem/Joh.1. Welche nicht von dem willen des Aleifches | noch von bem willen eines Mannes geboren feinde. Bum Erempel febe man die Juden an / die Bortes Bort lefent boren/reben. Ja ber natürliche wille im Denfchen fent fich wider Bott vund fein Wort. Dem. 7. 3ch febe ein ander Befen in meinen Blie Deren/ Das da wiederftreitet dem Gefes in meinem Gemute / und nimpt mich gefane gen in der filmben Befce/welches ift in meis nen Gliebern.

Das natürliche Derhim Menschen tan sich nicht neigen zu Seiftlichen sachen/Bonrecht zu Ueben/ze. Den die Schrifft sagt/Ro. L. Ihr vne uerstendiges Herhist verfinstert. Was tan aber ein sinster Derh mitwirchen zu de Bottliche Liechter Item/Koman. 2 Dunach deine vers stockte und unbußfertigen Nerhel heuffest dir selbs den zorn auff den tag des zorns. Ja boses gehet auß des Menschen Derhenider Gott und sein Wort/Ro. 8. Fleischlich gesinnet sein/ift eine Feindtschafft wider Gott.

Da gehorer auch bas Dernegu. Ale ba bie hobte ften verftenbigften ceute wnter ben Juden boren Geerbanum von Christo und von jren funben reben fagt der Eert Met. 7. Bicas frien burche Ders/ und biffen die zene gufamen vberin. Renn man Bott wnnd feinem Wort glauben wil / foift die face flar ond richtia/ale nemlich/ Dafiber Menfchin Beiftlichen fachen Cobrift! ond fich nicht dagu rege noch mege/ fchicen ober tichten fan. Bum andernidaß er nach den euffere liden namirliden freffte ein widerfesiger Reind Ift Beiftlider vind Botilider faden. Ein foldet wird fredlich nicht tonne jaworte noch bewillige.

Bu biefen grinden mag manauch die andern. nemen und berrachten / als pon der Wiberges burt welche nur ein Bottlich werd ift obnalles puthun oder mitwirchen des Menfchen. 30b.3. Es fen benn baß jemanbt von newem geboren werde / fan er das Reiche Bottes nicht feben. Rtem bie Schrifft helt gegen anber bas Rleifch vnnd ben Beift / und lebret/baß allein der Beiffliche Menfc Beiftliche fachens berftebe/ L Cor. 2. Daritmb tan das fleifc mit allen feine naturlichen trefften nicht mitmirete.

Bum andern febret Bottes Bore ! bakalle Beiftliche Kreffeen und Baben, Bottes 2Bort fruderbarlid ju boren/ angunemen/ ju gleuben/ in beten/vit ander Beifitiche Werd guthun/ale ion Cert in bus durch de D. Beift / fein Wort trand Sucrement wirete / obn verfer natürliche bregter girebin of merwirefung ober bemilliging

Die gate widergedureift allein Gorres wercht ohn der Menschen mitwirden. John Welche nicht von dem Geblut/ noch von dem wilden bes Fleisches / sondern von Gott geborren seinde. In diesen Worten wirde alles juthun und mitwireten des fleisches außgeschlossen/und allein Gott das gnaden Werch jugeeigner/ daß ervns wider new gebiere/ und ju newen Creaturen macht.

Die betehrung in vns/ift Goeres Berck allein/sonst wurden wir wol unbetehrt bleiben/vn können hiezu auß de alten natürlichen Mensche niches thun/solche betehrung zuergreiffen. Den wie ein Mensch von natur geartet scy/haben win droben erzehlet. Darumb spricht Jerem. cap.31. Bekehre mich / so werde ich bekehrt/ denn du Herr bist mein Gott. Da ich bekehret ward/ thet ich dusse. Thren.3. Bringe vns DENX wider zu dir.

Dicernewerlig in vne/ift Bottes Berct allein Tir3-Nach feiner barmhernigfeit macht er vne felig/ durch das Bad der widergeburt

und ernewerung des D. Beiftes.

Die Erlöfung aufi dem Reich der Gundens des Teuffels s vand von unfer bosen unares ist allein Christus Johann. 8. Go euch den Sohn frey machet! so seidt fr recht frey. Die freymachung aber begreiffe alle Wolthat Christis unad unter andern auch sagi that Christis unad unter andern auch sagi

4 15

er die fündehaffeige bogheir im Menfchen wegi nimpe/ vnd newe freffeegibt in juerfennen / ansunemen/nach gufolgen.

In summa unser natürlicher verstande tan nicht verstehen was Gottes ist / Gott muß den verstande und das kiecht darzu geben. Wenn ers gezeben hatt soist es da/ wo nicht/ so bienbe da chtel sinsternis. Deut. 29. Der Herr hat euch dist auff diesen heutigen tag noch nicht zweich auff diesen heutigen tag noch nicht zweich da seinen Hern das verstendig were! Auge die da sehen/ unnd Ohren die da höreten. Ephes. L. Der (hott unsers HERRN Jesu Christi/ der Watter der Herrligseittsgebe euch den Geist der Weisheit und der offenbarung/ zu seines selbs erkendenis/ unnd erleuchtete Augen euwers verstendts nis.

Im willen muß Gott auch allein Krafft und juneigung geben / baß er Gottes Wort ben falle / es anneme unnd behalte / Philipp. 2 Gott ifts / der in cuch wiretet / bepde das wollen und das thun / daß etwas gefchefel

Das im molgefellia if.

Im Dernen muß auch Bott ernewerung geben/woes Bott lieben und forchten sol. Jer. 24.
Ich will inen ein Dern geben/daß sie mich kennen follen/ baß ich der HEXX sep.
Eich: 26. Jeh wil euch ein new Dern!

D. Connab. Sontvisete. 669 bnd einen newen Beift in euch geben / vnd wil folche Leute auß euch machen / die in meinen Bebotten wandeln / vnnd meine rechte halten / vnd darnach thun. Pfalm 51. Schaffe in mir Gott ein rein Hers.

Goldes alles wirdt wind albi Boir allein in vnd mit feinewort und Gacramenten burd ben heiligen Beift | Nom. to. In Die Kirche fol man geben / Bottes wort boren/lefen/bauen reben. Denn in folder Berdflatt wil Bott be tebren / wond wil mit nichten an ben orren enno ben benen fraffrig fein / befehrung mirchen / per gebung der Gunden mierheilen / da man Gote tes wort onb bie Sacrament nit achtet/wie bie Enthufiaften vnnd Schwendfelber veraeblich treumen. Aber foldes ift nur tin enferlich werd bes Bleifches / ift noch nicht bie befehrung gu Bott. Darumb ift es Bottes werd allein/ mel. der die Dergen rubret vnnberofnet aibe ver. fand/willen/berg und demuth/ Bottes wort anjunemmen vnnb bem jugleuben. Bie Actor. 16. gefdrieben fteber: 2Beleher ber Epbia! that ber DEr bas Dern auffibaffe bare auff acht bette | mas bon Daulo gerebe mard. Diefe lebre ift leicht/tlat / gewiß pund onwiderforedlicht wenn man allein auff Bot tes wort fibet / und bas Nosce TerpsvM. wie man fich grunblich erfennen fol / auß Bot tes Beifibett nimpt. Aber weil bie armen Denfchen blind feind / lieben fie ihre finfternis wie Christus fage / Joha. 3. mehr benn das Liecht / wind wollen auß der blinden Philosophia Gotons warheit meistern vnnd verfelschen / welche ja ein schand und grobe Gunde ist wenn man nur augen bette zu sehen und au ertennen.

Es find aber vier fürnemmefte Regeln ober Richtschnure / darnach fast alle gegenrede ber Synergisten / das ist/Patronen unnd vertretter des natürlichen freben willens mitwiretung in Geistlichen sachen / ju verheilen unnd

in verwerffen find.

Als erstlich / Was die blinde vernunfft ober Philosophia in solchen Articlein des Glaubens wider Gottes wortsfürbringt i ift falsch und und techt. Dennes heist: Mulier in Ecclesia taceat. In' der Kirchen sol die Philosophia unnd Menschliche flugheit stil schweigen.

Bum andern / Bas von befehrten unnd wie bergeboren Menfchen gered wird i fol nicht dem onbefehrten narurlichen Menfchen jugeignet

merben.

Bum dritten / Man fol niche burch einander mengen eufferliche fietschliche lubliche fachen

ond geiffliche.

Jum vierdeen / Wenn Gott gebeut / folget nit i daß wir Menfchen es darumbehun tonnel wie jest unfer Natur in der verderbung ift und Reber.

Bind in Summa / wenn man den ftarum difputationis reche feger / fan man in ben gane D. COHAAB. SCHLYSSEER. 667

ken bandel fich leichelle richten / und die wider

fprecher in ihrer felbft eigen rede faben. Demlich : Die Frage ift niche bauen / ob in der befehrung des Menfchen fein und fein fole len enderungen/neme motus/ regung oder bewegung im verftand / willen und hergen des Denfden. Denn me gar feine enberung vinno neme beweaung im bergen gefdiche / ba ift wind gefchiebet auch frenlich teine mabre / rechtschafe fene betehrung. Inndift als Enthufiaflifc sand fdmermerifd juverdammen / menn je mand beit / baß Bott ben Denfchen alfober tehre/ daß er ibn bleiben laffe im verftande/wil. lei bergente mie er vorbin mar falfof baf er gat feiner enberung ober befehrung von bes beiligen Beiftes wirdung in feiner betehrung im berten folge. Darumb ift bas die Grageniche in diefer controuerfien. Indiff qut/bag man in confliruendo faru huius controuerfie. beutlich wind fiarlich von Diefer Grage fich declatice.

Denn alfo werben ben Parronen des freien willens viel Cophilmaca wiberleat bund genommen. Sondern die Dampefrage ober flatus aisputationis iff de causa efficiente, von Der vorwirdenben vrfachen / nemlich / wober ber Menfc in feiner befehrung foldeenbe-- trung / regung bund bewegung in feinem bergen habe wind befomme / ob ers gang und gat habe von fich felbit / ober jum theil vom beis tigen Geiffe i vinne jum ebeit auf feinen

eignen narurlichen trafften des aleen Abamsi oder obs allein feien Gaben und wirefung Gotres des heiligen Geifts/zu welchen die narurliche trafft des aleen Abams nichts helffen und mitwirefen. Wenn die Frage also gestellet unnd gegen Gottes Wortgehalten wird i fo fan man mit fürüber/ sondern der gange handel ist riching.

Dlach diefer geftelten Franeswind oberzeiten wier Regeln wil ich mu der Synergisten / das sind dies welche dem willen ehe er betehrt ist sumerfen eine miewirchung in Geistlichen und Bonlichen dingen / farnenme grunde und einerede auff die probe legen / deutlich und mit bestande aufflösen / unnd durch Gottes segen su nichte machen. Sie sagen erstlich also b

Der Mensch ist tein holy oder flein, er hat einen verstandswenn er erwas höret, tan ers verstehen, fassen, sich darnach richten. Die Sonne scheiner in ein Fass die Sonne verstehet es aber nicht, das Fass auch nicht.

Aber ein Menfch / wenn er ermas thut/ borret / verflebet ers/zc.

Darumb ifte and alfo mit Gottes worts wenn ers horet i fo taners erlicher maffen verstehen serlicher maffen es annemmens und sein Jawort bargu geben.

Antwort. Solches ift gurichten/ auf der erflen vinnd andern Regel. Denn fürs erfte / Ift foldes nur auf der Bernunffe gefponnen/ die weiß

D. CONRAD. SCHLVSSELE. 660 well alfo bierin suttingeln. Rurs ander: Go gebet man von natürlichen euferlichen bingen auff ennatürliche / Beiftliche / Bottliche bina bie haben nit einerlen art noch eigenschafft. Das ein Klon onnd ein Denfch nicht einerlen fenibe barff feiner groffen tunft / bas weiß ein jeber Bamr end auch die Darren wol. Aber baß deth. lide vand Beiffliche fachen eins fenn / vand bafi ein Menfc eben alfo verfteben und annemmen tonne auf feinen narurlichen fraffren/baf Bott burd Chriftum im wolle gnedig fennise, 2Bie er annimpt/ baffswenmalbren feche find/vnd beraleichen / bas muß man auf Bottes mort fernen / welches fager mit durren wnnb aufibruct. lichen worten : Der nathrliche Menfch vernimpt nichts vom Beift Gottes, 1. Cor. 2. Stem 306.4. Ein Denfeb fan nichts neme menfes werbe im denn gegebe vom Simel. Bie folder fprude mehr oben angejogen find. Darumb ift foldes ein Philofophifch gendel. werd / wenn man gleich bie gang funft ber pernunfft de mode agendi aufgeuft. Dan folaber auf Bottes mort / vnb nicht auf bem Ariftotele (welchen Eutherus billich ben blinden fenter nennet) lernen / mas ber Menfc für einen medam agendi, ein are ont meife gurbun habe in Gottes wort / in Beifflichen fachen. Denn ber Batter pom Dimel fpridt / Datth. 17. Den (meinen Sohn) folt je boren/end nicht, boret die Phi. lofopta und emer finfter brectern taternibie vernunfft

nunffrin folden fachen. Denn fonft mag bis vernunffrtube melcten/vnud anders thun i bas gebet hin / Aber in Gottes fachen gehoret fie nit,

Wenn ber wille des Menschen in der betehe rung ju Gott/nit sol mitwirden/ so macht man den vernünffrigen Menschen ju einem Klon.

Es folget: Gett fen ein anseher ber Perfonen. Irem/daß die verdammis nicht allein ber Menschen fould fen,

Int. Da wird alles auß ber vernunfft fpincifice. Bottes wort aber lehret es beffer. In Beiftlichen face fan ond verffebet ber nagurliche Menfch fo wiel als ein grobes Klos (benn alfo reber Eurhe. rus inder Kirchenpostil. Dom. 3. post Epiph. und in ber Epiffelam Chriftrag. Tit.g. Item fuper 6. cap. Ofee. Dolaui per Prophetas, &c. To.4. Lar.)ja ftrebermider Gottidag fein Rlon nicht thut. Rom. 7.8. Daf Gott fein anfeber fen ber Derfonen / erflaret Bottes wort alfo / baff er alle ohn vnterfceid / allein auf anade / bie an Chriffum gleuben / annimpt. Aber die nitglenbent die verdamme er. Stehet alfo die Echret dafi Bott fein anscher der Dersonen fen / nit in onferm narurlichen fleifcblichen willen fonbern Daf Bott I wie gefagt / gegen alle gleich iff/bie an Shriftum aleuben wnd fie auf Gnaden on pn. terfcbeid ber Derfonen/ Dlatton/ Gtanbe/ Miter Schönheit Befdictligtett/ zc. anneme. 205 ift Bones flaces worth Dfe. 13. 3fraellou brins

D.Connab. Schlyistle. 670
gest dich in vngluck/ denn dein Dent ster heraltein bep mir. Daben muß man bleiben/ vnnd das jenige / was vber vnservernunsstigeber/ sollen und können wir nichterforschen. Die alten kehrer haben gesage / wer da gleuber / der habe Gott für seine Gerechtigkeit judancken. Wer aber nicht gleuber / der habe vber Gott nie justagen. Denn nicht gleuben / ist vnserwerd und thun.

Der Dimlische Barter wird geben den D. Beift denen die jn darumb bitten. Luc.ci. Darumb tonnen die Menschen vmb den D. Beift bitten.

Antwort: Dif fol man auf der andern Reach verheilen. Chriffus fpricht Mare. i. Alles mas ift bittet in ewerm gebet/ gleubet mur/baf irs empfahen werdet fowirdts euch werben. Item Rom. 14. Bas nicht auß bem Glauben gehet! das ift Canbe. Darumb folget / daß nur die vmb ben belligen Beiffreche bitten tonnen und follen/welche angefangen bas ben an Chriffum gralenbe. Bnd reder Chriffus pon den betehrten. Wie folle aber onbefehrtet bie nit gleube/omb de D. Beift bitte? Dbaber aleich Die gleubigen / Die erftlingen des Weiftes empfaben fo ift ine bennoch taglich von noten / baffie vmb erhalming def D. Geiftes und bermehring feiner gaben taglich bitten/vil feuffsen/ mie das Batter unfer lebret | und ber Batter besarmen befeffenen Rindes/Marc 9-mir ebrene bar umb

(drift

Cort gebeut ernftlich / man fol fein wort boren/annemmen/glauben/ die hergen nicht
verftocten / feinem befehl thun / fich zu fhin
betehre/antlopifen/ze. wie denn die fchriffe
von folden fpruchen vol ift.

Antroore. Es folge nicht / Bott gebents/ Darumb tonnen wirsthun Denn fonft toncen mir alle Beben geboet thun/ Boet pber alles lichel und den Deheften ale vine felbft. Borrgebeuts ons aber darumb fo ernflich auff baffreit Bot. res pnmanbelbaren willen erfennen / mas Bott von bem Menfchen baben wolle Denn ob aleich Die Menfchen von Gort find abgefallen i vand fich felbit verberbe haben / fo wird boch nit Gottes mille barburch verenbert | mas Bott feibs an erifft. Darnach / auff bag bie armen Deniche fernen verfichen / mas fie nichetbun tonnen ib. ren hoffereigen pfamenfcmans niberfchioe ni pnd fingemu Daulo das trampliedicin/ Rom. 7. 3ch weißt daßin meinem Bleifche wohnet nichts gutes.

Zum drittent daß die befehrten ertennet mas für groffe gaben Sote durch Chriftum ihnen habe laffen ermerben wind auch habe gegeben.

Jum vierbeen / daß auch die newgebornen als finder Gottes erwedt werden/ vind einen nemen

D. Connab. Semivssnin. 674
pewen geherfam anfahen und vben. Bleichwol
aber flets für augen baben ihre schwachheit in
diesem teben und auch nach dem ewige ein grofses verlangen haben. Demnach sollen auch in
diesem Fürwurff die bekehrten und unbelehrten
fleisig von einander unterscheiden werden.

Es fan niemand befehrt werden / er willige benn / end neme Gottes wort an / vnd ift febrecklich ju horen/daß man fürgibt; daß ein Menfch in feiner befehrung wider

Gottee willen ftreite.

Dig tonnen die mehrgebachten Soneraiffen graufam perbittern pa ben deuten vber alle maß groff machen. Maber die antwert nach der brite ten Regel. In ber befehrung ju Bott mußein' Affentus fenn / em willigen ond annemmen des Bottlichen worts/basift war. Aber fold willige und annemmen gleuben bes Gorilichen worts/ ift nit bes alten naturliden Menfden i fonbern bes bem Bott burch fein wort und D. Beift hat bas willigen/annemmen / glauben gegeben vno mitgerheiler Phil.2. Bott iffe | ber in euch wirchet das wollen. Itel Welcher (der Los dix) that der DEridas bergauffidaffie drauff acht hatte. Act. 16. Gonft wird fein na. enrlicher Menfche bas wort annemmen. Den et tans nit ertennen/s. Cor. 2. Dierauf fiber manf wie Die Synergiften Die Leute berriegen/bringen etwas berfür von benentwelchen Gott eineneme Beiftlichen willen gegeben vnd wollen barnach folche jurud auff ben alten vertebeten willen richen.

gieben. Bem / Db wol fleischlich gefinnet fenn/ eine feindschafft mider Boutft/ Rom. 8. 23nnd alfo bas Rieifd natürlicher meife miber ben Beift ift! Bal. f. Doch fo ift bas Borres merd in der betehrung welcher des fleisches fift brichts ond gibt einen Billen/ber fich in Bottes willen eraibt. Nacs fdeneter Bott ben beiligen Beifit welcher auch hernach flets wiber bas fleifch ftreie reesdie lufte bempffet. Nom. 7. Bal.f. Bubift bis in ber marbeit ein recht Achillelich araumens (wie mane nennet) wiber alle Delagianer/alte und neme, Ju dem betehrten Denfchen ift noch ber alte Abam bem Beift Bottes wiberfenial ob er mol von demfelben flete ju ruct gerriben wird. Darumb ift viel mehr in dem unbefehrte Diene fen eine folde widerfenige boffbett/ wenn Bott anfebet ju befehren / melder boch folde bnart Dempffer. Rom. 7. Bofe/ murwillige vnd lefter. baffrige Leure aber finds / welche fagen / Dan Lehre hiemit/ daß man fich nur fren Bottes mil-len fol wider fegen, Stem / daß in der befehrung fers das widerfegen und mitten bes Menfalle den willen bleibe fonnd nicht von Bott gebro. den vand geenbert werbe. Goldes ift falfdi end fuchen die Lefterer nur dif / baf fiereine end Bettlichedehrebefto verhafter mache/auff by ma ire irebum befto mehr benfale gebe. Sie fie fagen:

Ein Menfch tan Bories worr nichtannem.
men und auffchlagel Comufes ja dage.
gen in feiner gewalt eilicher maffen flehen!
daß eis mogeannemelou fic dagu lende.

Diefe

Diefe geben barnach Bott bas fürnemeftel bem Denfolichen wille aber bas geringfelboch and etwas. Antwort aber nach ber erften Regel ift diefer Esiftein Argumene ber vernunffeible fol in Borres fachen fcmetaen / vnb boren mas Bott redet als nemlich der fagt : Die funde vit Dag wir Bottes wort nit annemen/fer auf vnfer onare. Denn su fundigen find wir algu fren bas ift/alsu fred/bereit pii mutig. Aber Bottes mort suverfieben/im afauben annemmen / fagt Bott in feinem wort / bas fen nit onfer thun ober mit. wirden / fondern allein Gottes gabe / Philip. t. Euch ift gegeben/omb Chriftus willen/zu thun/ daß jr nicht allein an ju gleubet/ fone bern auch omb feinen willen leibet. Ind cap.2. Gottifte | der in cuch wirdet/beide bas wollen und bas thun/ nach feint mols gefalle. Bum abfcblage/haben wir Game vom Teuffel / aber jum annemmen nicht/ ba muffen wir erft Samen vo Bott empfaben. Auf Diefem allem befteber Die lebre ; baf ber willein natur. lichen unbetebrie Denfchelin Beiftlichen fachet gar nichtelauch by geringfle/miewirden fai Ce fen den/da im Gott liecht wille vii new bers gebe.

Bie aber/auff was weife vn durch was mittel ber D. Beift das/wi jur betehrug gehöret/in vns wirde/muß ich auß Bottes wort allie fürglich er flaren / Nemlich : Zum erften/weifet vns vnfer (D Er: Bott dabin/daß wir follen die Schriffe le fen/Bottes mort boren und betracher. Den di iff

2) 1

Das einige mittel / Daburd ber D. Beift orbent lider meife/wie bie in Sottes mort offenbaret ift! in vns wirde/vnd gabegeben wil/wen vnb wo er will Rom.10. Co fomet ber glaube auf ber predigt / das predigen aber burch bas wort Bottes, t. Cor. L. Dieweil die Bele durch ihre weißheit / Gott in feiner weiße Beit nicht erfante/gefieles Gott wol/durch thorichte predigte felig zu machen/bie / fo Daran gleuben. Bum andernigife ber D. Beift feine Baberond wirdet burds wort. Richt aber alfo/baf ce auff einmabl / ond alebald voltome werde / fondern es hat feinen anfang bund force gang in groffer fdwachheit. Ind was alfo ber D. Beift in one angefangen hat/wie gering ond fdwach es ift i bas follen wir mit bandfagung branchen / vnb durch bes D. Beiftes regierung phen. Denn alfo wil der D. Beift feine Baben in one mehren/ond fein werct/bas er in one angefangen hat / fortfegen vnnd volführen/ Phil. 11. 2Bie Chriffus faget / Matth. 25. 2Ber da hat bem wird gegeben werden / vnd wird Die fülle haben.

Ift derhalben Enthusiastisch und billich zuverwersten / wenn jemand also dencken wolte, dieweil die betehrung Gottes des D. Geistes werck allein ist/dazu wir auß unsern natürliche trefften nichtes thun konnen noch mitwircken / so wil ich solange harren und warten / bis das

ber D. Beift fold fein werd in mir verrichtet vit volbracht bat / end che ich voltomlich fühlet baß foldes vom D. Beift in mir ganglich aufgerich. tet ift, ond nu im vollen fcwanat gebet, fol vnd wil ich nichts anneme / noch einiges binges mitbefleiffige im verftand/ wille und bernen / mas au Beifflichen fachen gehorett ba boch ber S. Beiff ein füncklein ber pernewerung in mir angefangen. Goldes ift falld und irria. Denn wir follen wiffen / Erftlich wenn wir Gottes wort für vne haben / vno das gebrauchen / daß baburch ber D. Beift wirde vn trefftig fen. Bum anbern! Daß folde wirdung des D. Beiftes nie allewes gen in fraffelider empfindligfeit fich fühlen laf. fe / Gondern bebe fich in vns an / vnd geht fort in groffer fcmachbeit. Bum britten / daß rote foldeempfangene Baben und wirdung des D. Beiftes) wie fdrach die auch find brauchen fol-Ien/ pñ baneben omb flercfung ond vermebrung bitten. Euc. 17. Bum vierbeen/Gollen wir miffen i daß folches nicht auf vnfern narirlichen fraffren des alten Abams berfome | Gondern daß es feien Baben/ wircfung / regungen onnd bewegung bes D. Beiftes. Derwegen foldes auch gered und guverfichen ift von benen/in mel. den Die wiedergeburt vnnb ernewerung erwas anacfangen / pnd nicht von aang und gar vnbefebrren Menfche. Denn bicfe, weil fie noch teine erftling bes D. Beiftes empfangen / tonnen fie in Beiftlichen bingen nichts annemenoch bate innen gunemmen. 1. Cor. 2. Diefeertlerungin

biefem Articlelift fehr hoch von nöhten/baf man fich auff benden feiten verwahre wider die Pelagianer und Enthufiaften.

I. Anf foldem bestendigen Grundelals anft Gottes der aller höhesten Matestet und der ewigen warheit mundel verdame ich alle widerwertige Echre. Als jum ersten der groben Pelas i-Anen, als könne und vermöge der Mensch auß seinen eigen nachrlichen kresteni ohn des heiligen Geistes ernewerung und wirchung den Gebotten Gottes gnug ju thun. Dawider aber sagt Paulus Rom. g. Das dem Geses unmugs lich war/sintemal es durch das Fieisch ges schwechet ward. Jee: Fleischlich gesinnet seine feindschaft wider Gott! sins temahles dem Gesese Gottes nicht untersthan ist denn er vermag es auch nicht.

It. Jobserdame auch der subeilen Pelagianer Grehumb / die da getichtet haben i ob wol der Wensch auß seinen eigenen natürlichen träfften ohn ben D. Geist nicht könne alles i was zu Geistlichen sachen gehöret / außtrichten / so versimöge er doch so viet/wen der D. Geist mit bilffel daß er könne ang seinen eigen nauert chen kräffelen verwillige / Bottes gnabe ergreiffen annem hien i und in Geistlichen sachen mitwireten / Aber dagegen sage Paulus 12. Cor. 3: Daß wir ben bins selber sals von une selber micht einchtig sind in Geistlichen patt ifte der in

D. CONRAD. SCHLVSSELR. 620 euch wirefet / benbe das mollen und bas

thun / nach feinem wolgefallen.

111.36 perdam auch ber Paristan mennung/ die da jwar fagen/baf Bottes gnade vnd bes D. Beiftes wircfung jur betchrung vn Beift. lichen fachen von nochen fen/ Aber boch alfordat ber alte unwidergeborne Menfch auf feine no tarlichen fregen willen erftlich burch fich felbit ermeden fonne bonos motusia corde, qui fint meritu congrui & praparatio, daßift/qute be wegung im bergen i welche ben Denfchen alfo gefdide machen / baf im Gott billich anedia ond hold werde/ond ble anabe bes D. Beiftes ges be Darnad wenn ber D. Beift burch feine wirdung bie band anlege i daß ale benn ber na. turliche fremewille auf feinen eigen naturlichen treffren erwas tonne in Beiftlichen fachen mit belffen und miewirden. Den ds fen/fagen fie/det grund/brfprung ber verbienflichen guren metch. And auff die mennung fabren fie bas Erempel bes permubren ber unter die Derber gefalle mari Luc. 10. Aber fold Erempel ift nie baber gugiche. Chriftus lebret wer ber Dichefte fen / beffen noht man fich fol annemen. Wil ma es aber auff bes Menfchen fchaden sieben/fo haben die Erempel on gleichniß ber D. Schriffe diefe art und eigen. fcaffeidg fie nur auff etliche fturct gerichtet find! bit nit auff alle gleich ju ereffen. Alfo mochte ma Die beranbung def Menfchen steben auff die verlierung ber Berechriateit unnb aller trefften! su Beiflichen vennb Bottlichen fachen/pund

ben vermunden Leib auff bas eufferliche leben und wefen / bas noch ift in bem Menfchen vber blieben. Aber wer fan barauff Articfel bef glaus bens grunden. Darumb muß man flare forifft baben / wie oben erzehler / darauff man gruns ben fant

1111. Es find auch nach Bottes wort anuch! dammmen dienewen Synka Gistan, welche febren/baß in ber befehrung beg Menfchen att Bott / bren binge aufammen fommen/ Bottes wort / her D. Beift / und des Menfchen alter) narirlicher/ mitwirdender wille. Dasift wiber Bottes mort/welches fagt / der Denfc tonne noch vermogeichte auffich felber. Aber wen Gort newe traffre gibe fond ben willen in Beiftichen fachen mirdet / alebenn ift ber newe von &Dit acborne wille barfaffet Bottes wort glenbet voct left nich barauff/fonften nicht/ wie broben anua fam anggeführer. Bn folde Delagianifche Echre ber Gineraiften vetfelfchet die Lehre von ber Erbfunde i von ber betehrung und widergeburt befi Menfchen / vom alauben/ und andere bobe flucte mehr. Darumb fie billichals ein fcheblides tobtliches gifft jumeiben ond juflichen ift.

V. Esmus auch STENCKFELD mit feir ner Rotten gestraffe werben/ bie bas mundliche wort verachten und verwerffen, als foltees nicht fein bi orbeneliche mittel und werdzena/baburch ber heilige Beift wider gebirt ernewerung ! befehrung/vnd mas ju Geifflichen fachen geborett lii das Menfern wireter fondern der Menfet mille muffe ohn gebrauch/gehöre vnd betrachtung des mundlichen Worts figen vnnd warren, bif det D. Beiff ohn mittel tomme, und in betchre.

VI. Ich vermerffeunch ber Enthystasten fdwarm / als wirde der beilige Beift die beteh. tuna per raptus violentos, burch gemaltigent wanat bud brenanififohn Bottes Bort/pund obn einige enderung / vernewerung / newe net gunal bewegung im verftandel willen ober Der Bentalfordaß ber aanse Menfch aretife pn fühlet Dafi das Dere vom beiligen Beift obn einigen newen willen mit gewalt babin geriffen werbes daß foldes falfd und untecht fen / til broben et wiefen. Es bleibe grar auch in ben befehrten in Diefem leben bas Daulus febreiber Roman. 2. Rleischlich gesinnet fein! ift eine Reindts Schafft wider Gott. Aberes ift / vand muß auch fein in ben befehrten ber inwendige neme Menfchiber ba luft habe zu Bottes Befes. No. 5. Der fich vom D. Beift führen laffel Rem. 8. Da ber Beift ffreite wider das Rleifch. Bal.r.

Daß der Meich in seiner betehrung zu Botel agezwungen werde / wie der Dencker einen Dieb zwinger/dielenter hinauff an den Galgen zustel. gen/ist vnrecht. Aber gleichwol ist diß war / daß Bote durch sein Bore / in der betehrung dest Menschen träfftiglich wirde/vn die bosheit des Alten Adams/das ist/das vertehrte Ders. Jere.

We j

ber Bot: Rom & Die natürliche Zorbeit wiber Borres fachen.1. Cor. 2. dempffe/guructe baltel ennd neme Babeund Kreffte gebei baf fic bas Derg ju Bott tehreidaß die Sinnen Bott vn felne fache anfaben lieb ju haberond Bottes weiß. betrangunemen und groß zu balten. Denn/wen Bortfoldes nicht in bem alte Abam auf gnabe ond freffriglich wirchere | pnache burche QBorel fo murbealda feine ABibergeburei noch ernemes rung gefcheben. Binnb ift das graument D. Euthere pubermindelich. Bleiber im newen Denfcen in diefem leben ein fleifc noch vbrig / wels chee mider ben Beift ftreittet / und der Geift dafe felbigenoch ffers ceensigen und todten fol: Go muß im alten Denfchen ; che er von Bott durch fein Wort und bie Gacrament befehrer ift/und Die erfling Des Beiftes empfangen / noch viel nicht eine boffeit fein. Goldes ift auf den ober. sehlren ftucken wolgmerfleben.

VII. Alfo wolte and gefehrlich ergerlich vff nicht bequem gerebt / vund gemeint fein, Qudd Deut in connectione omnind nouain fubitatiam anima de nono creet. Daf Bott in bet befehrug gang wider ein newes wefen der Geele fchaffe. Dennimie wir auch anf vorgebachtet debre tonnen wol verneme / fo ift das naturliche wefen ber Menfchen burch die Gunbeganglich nicht verblichen noch ju nichte gemacht / wices augebermiteiner Blumen/ bie vom ftengel felt/ verfauler und ju nichte wirde: Gondern basin viel mege pii sum bobefte verberbees und veren.

D. CONRAD. SCHLYSSELD. - 686

berres / fleifchliches/ vernanffriges/ natutliches melen/bende des leibes vand der Geelen/ift noch pherblieben / Ale wir auf der erfahrung feben/ ond hiebenor auf Gottes Wort reichlich barace than ift. Go ift auch ja flar auf bem abiumemel daß die Geele ibre fubifans oder mefen bebelein bem fündthaffrigen vinvidergeboten Denfchen! Daß fie emig bleibe / wenn fie fcon von eines pre aleubiaen Corper fceidet/wie fol fie benn mit et. riem gans newen mefen miber von Bott gefchaf. fen merben? Bnd mo folt benn die Geeledes als ren Menfchen bleiben? Das iff aber war/daß bie Geele/wie Die Bott mit hobefter voltommenheit vnd Baben jum quen erfchaffen jamm theil auß negogen/entbloffet, und die berrichften fconcfte Kleinoder/ Baben und Kreffren verloren/ jum theil auch bermaffen vergiffret/ perebert/ fdred. lich verderbt wand vertebreift / mie mir fingen : Dicte aure an eines fleifditen Denfden le ben ift / fondern muß durch feinen bofen willen bnb werd ffracte in abarundt ber Delle finden! es fen benibaß folde Menfchen miber burch ben beilige Beift ernewert/andere Rraffe ampfaben/ Bottes barmbergigfeit wind bagegen fein fundt. Itch leben guertennen; auff Chriftiverbienft vogezweifelt zu hoffen/in einem Bott wolgefelligen leben gumandelen/wind des Ritifches gefcheffie au tobten.

Demnach fol man nach ber lehre Pauli.2. Tim.s. Das fürbilde ber hentfamen Abort bes baltenifolche und dergleichen unbequemegefehre

tiche Reben meiden/vnd mit subrilen gedancken vin sonderlichen opinionen nicht anleitung dar, sugeben / damit die einfeltigen Christen / nicht verstricker werden/noch vrsach bekomen zu mancherlen selhamen opinionen / oder die Lesterer nicht mögen gelegenheit kriegen / dadurch / was schon an sich selbs gut / zucalumnisten vnnd zu taddelen. Rede spricht S-Paulus Tit.2. Wie siche geziemet nach der heilsamen Lehre.

Vom Befreieten vn netven Beift-

Di ber wibergebure gibt Gott auch eine newtung in onfer Matur, das ift / newe Araffrim willen/ Bottes ABort angunemenineme fraffte im Dergen angufaben Gott m lieben. 2. Cor. 5. 3ft jemandt in Christo fo ift er eine newe Creatur. Gal. 6. In Chris fo Jefu gilt eine newe Ereatur. Ephef. 4. Ernewert euch im Beift cwers Gemuts/ wand giebet ben neiven Menfeben an / ber nach Bott geschaffenift/ inrechtschaffes ner Gerechtigfeit und Deiligfeit. 200 mit folde wibergeburt ift/ond ber beilige Beift wob. net / ale benn tommen biefe bren in Beiftlichen fachen gufamen: Das Bort/ber benlige Beift! und der ernewerte wille bes Menfchen. Epbef. 2. TREE

D. Conrad. Schlissell. 687
Wir seind sein Weret geschaffen in Chrissto Jhesu (das muß zuworda sein) zu guten Wereten/ zu welchen Gott vns zuwor (meretezuwor lieber Christ) bereitet hat / daß wir darinnen wandeln sollen. Dieser spruch lehret deutlich/daß wir mussen erstlich geschaffe/ Irem zumor bereitet sein durch Gott/ehe wir gute weret im Glauben anfahezu ihun. Darumb ist da tein miewircte deusseischlichen willens. Wen aber Gott vns in Christo geschaffen vnd zuwor bereitet hat/ alsben so tommen auß dem Gaum gute Früchte/wie Christus/Matth. 12. vn Paulus Gal. 5. lehret.

Bleichwol ift barben jumiffen / baf mir bie in biefem leben nur bie Erflitng bes Beiftes empfaben/ Dom. 8. Trem/pnfer wiffen ift find. werd/i. Cor.13. Jeem/baf gween Menfchen der Alte und Newein uns feinb/ Bleifd und Beiffs und fich wider einander auffiehnen/ Noman. 7. Bal.c. Aber boch fol die Gunde nicht berifchen in unferm ferblichen leibe / Rom. 6. 3rem/daß Bott feine Sand unnd regierung flets pher pne balten muffe / auff daß wir verbarren biffans ende. Denn ber newe wille nicht auf feiner eigen traffe allein befteben tan. Darumb fprice G. Perrus /1. Cap.i. Diefr auf Gottes macht durch den Glauben bewaret werdet jur Geligfeit. And Gfaias cap. 40. Erder Derr gibt ben Daben fraffe / vnnb flerete

Vom ganten freien willen im ewigen Leben.

Der aufferflehung der Zodien werden wir gang und gar, vo Chrifto wider rein unnd gerecht werden / gezierer mit dem Chenbilde Gottes. Alfdenn werden alle treffre des Menschen rein und gang herrlich wer, den/wie wir im ewigen Leben schen und erfahren werden/ viel bester/ denn wir in dieser finstern

Melt dauon gebenden ober reben fonten.

OR A-

ORATIO DE NECESSI-TATE ET VTILITATE CORporis Doctrinæ Christianæ, seu Locorum communium, scripta & habitam scholaciuitatis Strasefundesis, Anno 94.3. Iunij. à Domino Conrado Schlüsselburgio.

E Th, omnes honest ac liberales artes & facultates, reuerendi, prudentissimi, clarillimi, nobilillimi & doctiflimi viri, Domini Mecenates, amici & fratres in Christo, perpetus animi observantia colendi, suo ordine & modo, pernecessaria & villes sunt, suaque dignitate & excellentia nequicqua funt fraudada:tamen citra inuidia Christianos omnes fentire arbitror, nullá in vitæ humanæ focietate, sublimiorem, magis necessaria, & simul periculosiorem esse professionem, quam do-Crina caleftis, qua quidem Articulos fidei. à Deo renelatos tradit, ignoros alioqui creaturis omnibus, & instrumenta requirit plurima, & non vulgaria, neccirca res externas, caducas, momentaneas, sensui captuique noftro lubie chas & obuias, fed circs spirituales, adanimam pertinentes & aternas, omnium maxime verlatur, denig; fauore, prælentia & gubernatione Dei, vel inprimis indiget. Non igitur temere eft, quod David tam arderes ad Dea preces fandit, &iterat his verbis: Via tua

688

Domine, demonstra mibi, & semitai tuas edoce me. Dirige me in peritate tua, & doce me, quiatu es Deus, Saluater mem inte ferani, tota die. Et rurfus: Tuil-Juminas lucernam meam, Domine Dem mem illamina tenebras meas & fimilibus.

Cum itaque in hanc celeberrimam Stralefundenfis ciuitaris Ecclefiam, ab amplissimo & prudentissimo Senatu, de vnanimi veneradi Ministerij, consensu & suffragatione sim legirimè Raceburgo, per virum clariff. D. D. Johanem Damanuum I.V.D. celeberrimum. & landatiffimæ hulus Reip. Syndicum vigilátissimum & dignissimum, superiori hyeme vocatus & le ctio quedam facra mihi affignata fit,agnosco ipsemet, ad tatam professionem, tum ingenij mei tenuitatem, tum etiam donorum & instrumentorum exiguitaté quodque semper me, in hacampla functione, precari oporcebit, etiam nune, coram hoc honestiffimo cœta, & in hoc auspicio meorum laborum precari visum est, népè, vt Pater Do. mini noftri lefu Chrifti, quime in hanc ftationem, licer indignum, collocare voluit, mihi propter filium luum dile ctum, patlom & refuscitatum, provinerso genere humano. omnia mea peccata, clementer, propter mediatorem remittat, & per Spiritum foum fan-Aum illuminer mentem meam, vera suiagnitione & fide largiatur, in docendo necessaria dona, dexteritatem, perspicuitatem, & denique etiam felicitatem, idq; propter nominis

D. CONRAD. Sentvadella. 689 sui gloriosissimam sanctificationem, & salutarem Ecclesiz suz adificationem, arq; propagationem, Amen. Vos verò, renerédi, prudenti ssimi, nobilissimi, elarissimi & dochssimi viri, ac anditores optimi, amanter oraros volo, yt hanc meam precationem, pijs votis, veraque side, iam & in posterum subsequamini.

Quod ad lectionem meam attinet, in principio, Epistolam quandam Apostolicam: Deinde Enangelia Dominicalia, que, vistatomore, per annum, in Ecclesia Dei, publicè
proponútur, & integrum do crinæ Christianæ corpus cotinent, exponá: Deinde successu
temporis, si Deus ipse volet, solitoque fauore
inuabit, Tractatum de nostri soculi cotrouer-

hijs Theologicis adiungam.

Cùm autem vetus, honesta & vtilis consuctudo sit, in scholis, aliqua prafatione, publicam sectionem ordin, non putani, mihi integrum este, huic communi mori & iam quasi
legi recepta, repugnare. Quamobrem iam de
necessitate & vtilitate corporis doctrina diuina, seu methodice tractationis eiusdem dicam, quantum quidem in hac mea, vel medio
critate, vel eriam tenuirate potero. Equidem
portuissem aliam plausibiliorem & quasi sacudiorem materiam deligere, qua mihi splé.
didiorem dicedi campum aperuisset: sed malui orationem, quam proxime ad sectionem
meam accommodare, atq; mei propositi vid-

lireres aliquot eximias recenlere, ad extimuiandos & exulcitandos animos Scholasticorsi nostrorum præcipuè, ve intelligant, se in perdiscendo corpore do arina cas lestis, nescessariam & summoperè salutarem operam sumere.

Intelligo quidem, hoca me fonte requisituros elle nonnullos, vi oratione compta, copiola, necuola & splendida, animos veltros, quali inflammem, ve res cantas, non folum altiùs perpendatis, veròm etiam, maiori ardore arque impetu experaris & discaris, sed non folum in ciulmodi orationum neruis, ac potenti verborum copia hactenus exercitatus, neque aliam quam didafcalicam commonefactionem, tantummodò in prælenela, recensere volui. Cumque resiple fint longe grauissime, maxime necessaria, falaberrimæ, & pariter ad omnes pertinenres, qui modò alique pieraris esque faluris fue cura afficiuntur, spero, vos magis, pio & aguiori animo, me fimpliciter & breuiter dicentem, audituros elle, quod quidem, yt faciatis, amanter à vobis insuper peto atque contendo, vel propter hanc potifimum rationem, ve veltra humanitate ac fanore excitatus & confirmatus, alactiori pe-Core, labores sanc difficiles, Deo beneiupante aggrediar & fullineam.

Methodi seu institutiones Theologia in

lolent.

D. CONRAD. SCHLVESTER. 491

folent. Primum enim, quod ad totius corporis firucturam, ac Harmoniam attinet, iph loci certa ratione ac justo ordine, juxta Synthelin aut analylin, inter in diftribuuntur ac copulantur, fingula yerd capi-24. juxta methodum definitiuam explicantur. Quod igitut ad collocationem & enumerationem locorum aut capitum doarinæ huius, in toro corpore attinet, Synthefin potifimum fectabimur, quod ei maxime naturalis ordo eft. In cuiuflibet verd loci Tractatione, metas definitiuz Methodi observare commodissimum erir. Einsmodi verò explicationem & confideratio. nem rerum in valueria Theologia gravillimarum, necessariam & veilissimam effe, ex euidentibus quibuldam caufis vos confiderare cupio.

Qui lese paulò penitius inspeserant & explorarunt, non funt ignari, quantus veternus & torpor, in deprauata nostrum omnium natura, ad perpendendas, & aliquantò ardentiùs amplectendas atque exercendas res sacras, insederit ac regner. Hic morbus crebris lectionibus sacrarum literarum, neruosa admonirionibus, granibus collationibus, diligentimeditatione & oratione assidua profligandus, ac si sieri posserradicitus, eximo pecto-

re, euellendus arque extirpandus est.

Primum autem, vehementer, & non fegendo crimine errant, qui opinautur factas

literas, &vniuerfam aded Theologiam, nihil nisi rudem & indigestam molem este, vel fespa, quod dici folet, diffalatifimas, expertes omnis ordinis, aux harmoni z, camque ob caufam, prophanas literas, longe illis præstantiores, & fuauiores effe. Sed verè iltis accidir, quod vulg fertue , Arenon babet bollem, prater gnerantem. Coplectitur enim facra feriptura fuam quandam peculiarem Methodum, ac ordinem, tempori, personis, rebus conuententem. Cam enim Deus miranda arque inexplicabili fapientia, etiam minutiflima quaque, in vniuerla mundi machina fecerit, difpoluerie, & fingulis, fus quædem officis, functionesque, veluti pensum quoddam præferiplerie, de ad ex munis, spras idonealque potentias fimul & inclinationes distribuerit, nequaquam existimandum est, eum patefa-Gionem fententie fue, de rebus omnium grauistimis acque amplissimis, confuse & perpleze voluisse proponere, & quali atra caligine involuere, ficut legimus in Ethnicorum libris, Diabolum oraculis ambiguis & Intricatis, fascinatis alioqui hominibus illufiffe. Acfane, historicus ordo, Synthesica ratione procedens, illustrisest in libris Mofe, Iolax, Iudicum, Regum, Paralipomenon, in Euangelijs, Actis apostolorum, & alijs quibuldam. Nam mirandas Dei reuelationes, initia, incrementa, protectiones & liberationes Ecclesia, remunerationes pieteris,

& vitiones scelorum, in ipsis historijs, Deus quasi depingere arque conservare voluit,

Alter ordo in facris libris, eft Rhetoricus fiue Dislections, vbi cerra propositiones euidentissimis & ponderosissimis argumentis, & exemplis probantur, declarantur & amplificantur, miro ordine, perspicuitate ver borum , terum ac figurarum ornatu , interdum etiam simplices que fliones simul esplicantur. Einsmodiverd methodus, in concionibus diminis ad Patriarchas, in monumentis Prophetarum, in pfalmis, in Epiftolis Apostolorum lucer, ac non rardipsis historicis nacrationibus interspergitur, ve in Mose, Actis Apostolorum, & alijsvidere est. Inest porto in verifque, hocest, tam in historia, quam in concionibus fine scriptis veteris se noui Teflamenti, integrum doctrinz corpus, omnes partes vniuscuiusque loci mira perspicuitate explicans, si quis modò attente animadvertar, & aprè colligat arq; contexat memben, ficut huius rei, aliquod exemplum, in Syntagmate non Testamenti, clansimi viti, D. Iohannes V Vigandus, & M. Matthæus ludex,pizmemoriz,in lucem dedernnt.

Ex hac commemoratione inlights causa animo cócipi potest, quare profit locos communes sacræ scripturæ, re siè concinnatos & explicatos inuentuti proponere, nimirum, quia partes illas , quæ ad cuiuslibet capitis enarrationem pertinent, suo quondam con-

Xx;

filio,

Etli autem partes litz cuiuls videntur obuiæ, arque structura earum facilis est, tamen, quia multa in facris, non habent rationem, verationi humanz, mera portentosa arque abominanda paradoxa videantur, multo dissicilius est, dininarum rerum Methodum, quam philosophicarum complecti.

Tenera etas pluribus causis impeditur, quò minus es que ad quodliber dostrine caput referenda videntur, aprè ex Bibli js excerpat, conserst, conjungat. Namindicium, ad antes res diudicandas, no facis maturum ha-

D. Connad. Schivssiri cop

bet, & idem facit in studijs, quod in cibis, ac tota vita, nimirum, vt magis sectetur dulcia, quam salutaria. Necesse igitur est, sungentes docendi munere, in cam curam, summo studio incumbere, vt non tantum breues aphorismos, vel confusas materias tradant, sed cotextum quorumlibet locorú dilucide & quasi in sy popsi comprehendant ac demonstrent.

Neque verò liberum est cuiquam homini Christiano, ve eiusmodi pleniorem omnium capitum doctring S. fommam, vol discatvet non, ve multi forte fomniant, fed extat mandarum Dei ve id omnino frat, Spiritus fan dus enim per Paulum inquit. 2. ad Timorb. 7. cap. ineriraenia izienirreraiza.Qua quidem comonefactio non est tentu personalis, ve ita dicam, neg; ad folos concionatores pertinet, fed ad oés Christianz religioni deditos, ex zquo spectat. Hypotypolis antem hoc in loco. non tantum phrales, aut verba fignificantia & propria, in rerum explicatione denorat, fed methodicam & integram comprehenfionem fingulorem capitum, que ad veram pietatem pertinet, complectitur. Christus inquit: Stre-Lamini feripturas, patatis enem vos per illas vitam ates nam babere, & ille funt, que reftimonium de me petbilent.

Non aut decet hanc illustrem sententia, in eas angustias includi, quasi tantu inquisition e articuli de Messia, mádarit Christus, imò pori? vult etia reliqua capita su e doctrine, quam ex

Xx 4 fine

linu eterni patris renclanit, studiosè ex serli peutis erui, & ad vium transferri. Neq; enim articulus de Messia, fine alijs penè omnibus,

intelligi fatis potest.

In primis verò, docentes in Ecclesia Dei, officij sui, Paulus admonet, inquiens, est apertere este didenticis. Esse autem di extende, non tantum est vná integram horam, autamplius, grandi & quasi Stentorea voce, aut Pericleo fulmine, de suggesto declamitate, & prodigio sos verboru gyros ac rotationes, gestibus vehementissimis ostentare, id quod Monachis, Esantis & Prædicatoribus Pontificijs est fatinistate, sed est potius fundaments doctrina ecclestis, de quolibet capite, rectè cognita habere, & grani dexteritate ac fidelitate, integrè & incorrupte auditoribus exponere.

Vulc præterea Paulus, Ministres Ecclesia, éporquis virilizes vir alabias, quam quidem ad tem, solida cognicio omnium partium doctrinæ divinæ pernecessaria est, imò grave & expeditum sud cium de omnibus partibus requirirur, quò, suo loco ex ordine, quælibet collocentur & explicentur. Mutuatus est Apostolius hanc loquendi formamà sacrificiomim administris, in vereri Testaméro, voi nó erat liberum Ministris tépli, victimas, pro suo arbitrio temerè coscindere aut dilacerare, sed quælibet mébra, sua quada ratione, suxta institutione Del, erat dissecada & distribuéda Pectus & hümeri separabaturin viu ministrorii

hon tantum, quia testari volebat Deus, suftentationem deberi ijs, qui altati seruiunt, fed etiam quia iftis typis , (quales quidem in vereri Tellamento plures extabant) commonefacere nos Deus volebat, ve nossent, se confilio, fide, confessione debere reliquo populo przelle, ac baiulos elle multarum arumuarum, quas adfert ministerium Ecclesia. Vt eris Sacerdos nolter fammus, Jefin Chriftas hac figura depictus eft, quod forti pectore, humeris suis culit & abstulit peccata totins mudi. Adeps verd & canda destinabantur cremanda & adolenda Deo. Debet igitut hæc comonefactio mandati diuini, non tanram in Doctoribus Ecclefie, verum eriam In omnibus Christianis, seriam curam discendi integrum & recte distributum corpus doetrine facræ, extimulace & accendere.

Eam porrò rationem integrè & ordine methodico diuinara do Arinam tradendi, perpetua synceræ Ecclesiæ Dei consuerado sanciuir. Celebrattur in Historia Ecclesiastica,
Panthenus, Clemens, Origenes, & alij præstantissimi viri, qui Alexandriæ & alibi Catechistas egerunt, hoc est, capita doctrinæ
Christianæ, non confusè, non perplexè, sed
certa, perspiena, & visit ratione, non truncarim, sed plenè tradiderunt, & quidem tanta luce & sidelitate, vt etiam soliti sint dictata ab auditoribus reposcere, vnde & nomen
arragiesse, dessurisse notum est. Procul du-

Ca 3 bi

198 DE SYNERGIETTE

bio auté îste mos non temeré exortus est, sed ab ipsis Apostolis, ad posteros Dei manavir. Na & Paulus hac phrasi veitur. Anse careziro i. Cor. 4. & Gal. 6. inquit: sometiro se i acreziro però rientizare pe

Reliquiæ quædam Catechismi, cum do-Acina puricas & integritas paulatim inclinaret, lusto Dei indicio, vt nimirum ingratus mundus pænas lueret, letuatæ funt in Ecclehis& Occanomijs Nam Decalogus, Symbo. lum Apostolicum, orario Dominica, verba Baptifmi , vius clauis veriusque, ligantis & folnentis, Verbafacræcænæ, retenta, & inaentatiacvulgo instillata funt. Extant lustini Martyris questiones, Theodorezi Episcopt Cyrenfis, Epitome decretorum dininotu, Augustini de vera religione Christianorum, lohannis Damasceni de fide , que formamaliquam Methodicam, sea locorum communi. um representant, Petrus Lombardus ante annos quadringentos & triginta quathor ex Patribus, vnum integrum corpus doctine eceleftis concinnanit. Verum iple . à veriture dinina, ad opiniones patrum & suas, plus intto, lectores, deduxir. Pofteraccefferunt

maiores abusin Thomistarum, Scotistatum & aliorum, qui sais curiosis subtilitatibus & infinita libidine omnia rimanda spinosas & inutiles quastiones agitandi, non tatum obscurarunt veritatis simplice cognitionem, verum etiam penitus oppresserunt & exploserunt, corruptelarum & errorum pelago relicto.

Veterü exempla imitarus est D. Martinus Lutherus, piæ memoriæ, instauraror sincere religionis; his postremis téporibus, q Catechismos & explicationes suculentistimas ominion capitum doctrinæ Christianæ suma side tradidit, eu postea alij subsecuti sunt. De his quidem donis Dei, quæ habet nostru seculum, præalijs superioribus, copiosè possemus disserere, sed ob temporis breutratem, in enumeratione vrilitatum Methodi

Theologica progrediemur.

Nó dubium est, perspicuitaté, in omnibus, arribus, facultatibus & actionib. maximopere experédă, summa quande dignissimă este. At eain erudito & iusto ordine, distributione, applicatione & coagmentatione rerum constare, certum est. Omnia enim indistinta, confusionem pariunt, & caliginem tebus, quantum cum que praclatis, adferunt. Ordoverò, non est temerarius, sed certis Methodicis merts prascriprus, qua diunitus ad res intricatas expediendas, atque illustrandas hominibus monstrata sunti

Si itaque & capita doctrine divine, ad illas meras redigantur, & quelibet suo loco es serie disponantur, & commemorentur, mirifica quedam lux rebus alioqui nobis obscu-

ris affulgebit.

Ea de caula, methodica hæc comprehenfio & tractatio sactaru rerum, ad discenda pietatis studia, inprimis accommodata & vtilis
est. Verissimè dicunt Philosophi: scire, mbil
altudesse, quam ré per causas cognescere. In tali autem enatratione capitum doctina Christianæ, cause vniuscuiusq; rei, illustri ordine
recensentur & monstrantur, non tautu quali
inter le proportione cohereant, quæ sintinitia, progressiones, metæ, sed etiam, quæ
quantoperè dissideant & disserant,

Mentem humapam ita elle comparatam, ve varia, dissoluta de confusuca dissieitme, dissincta verò, rectoque ordine proposita, facilime amplectatur ec reuneat, ipsa credo experientia satis superque testatur. Perplexa empreognitionem, iudicium & memoriam turbant: facilius itaque arripiuntur ad hune modum proposita de excussa, altius imprimuntur, ac tenacius harentac perdurant, imò & solidius plaraque cognoscunture addiscutur, fandamétis nimiru vniuersa Theologia, quantum quidem in hac instrmitate hominum licer, suis certis in locis commonstratis.

Egregiè verò sese quidam pietaris capita discere ac tenere, imò, toto suo officio, perfunctos D.Cownab. Senzvssein. 701 functos esse autumant, sirantu, quasi in supersicie, res sacras strinxerint, & insigniores quasdam sentencias, memoria comprehenderint, neglecta interim Methodica Theolo-

gizcognitione.

Quid quod Methodica terum facrarum comprehentio, & cognitio, vtilissimam Isagogen præbet, ad legeda & intelligenda scripra Prophetica & Apostolica ? Qui fine certa semita ignotam syluam ingrediuntur, neq. ortum, neque occasion, Solis observantes, omniu fanorum indicio, imprudentislime faciunt, ac suæ stulticiæ errando & alijs periculis sese exponendo, dignas pænas luunt. Non verò multò secius, imà & periculosiàs agunt, qui in facris literis verfari decreuerunt. non degustata priùs aliqua fingulorum capitu doctrine calellis Methodo. Ignorant enim quò qualiber fint referenda, quomodo accipienda, que via exambiguis eluctandum. Ac plane iplis accidit, quod S. Paulus ait : Semper discentes. & unequam ad scientiam veritatu peruenientes. Non est quidé lacra scriptura, labyrinthus quidam opacus, confragolus & etroru plenns, ve multi perperam indicant, fed tamen in conferendis rebus, pleniusque cognoscendis ac perpediendis, Methodica tractatio, non modd, tamquam Thefeum filum, fed multo magis, tamquam xeeyser quifpiam & demonstrator maximarum

Exhilce, que modo commemorani, intelligitis, vestra spôte, optimi auditores, ad docendum alios de Catechismo, seu capitibus pieratis, quocung; tandem in vita genere id fiar, merhodica illam ratione, de qua is dife ferimus, plurimu fruet' adferre, Qui. n. allos docere præfumit, & ipsemet ignatus Methodi eft, quid quelo, quo indicio, quia perspicuirate, qua villuare auditorum proponer? Veriffime enim dictu eft: Quodas param nouit nemo docere potest. Paulus scribit, docente. preferrim in publica functione, ita instructu effe oportere, vt potêter exhortari doctrina fanavalear. Malti cam Mague, seu potentiam doctoris Ecclefia, collocant in audacia, corf quibusuis, fine omni rabore dicendi, aut in linguæ imprudenti volubilitate, verboru felquipedalium accurata compositione, autin coacetuatione ingéti Tellimoniorum, aucin miris acvacijs amplificationibus: Veru ea,in intellectu potius doctrine fande, & nernis eius, ordine, fideliter & perspicue proferendis confistit, ve orenibus ipfa veritas, quali ob oculor ppolitz, no tantum apiculos quoldi teru, fed res iplas vberiores in corde bras, relinquar. Cu fumma Ignominia totius Eccle. fie Christi, damnoh omnia marimo, no tard audimus, quoldă, itainepte, ita confuse, italeuiter, pra concione, publice dicere, vti nec p. posicione cerram, nec explicacionem ellina cerez teianimaduerrere, quantumuis intengus & auritus auditor pollit,

- Amphoracopis

Influent, currente roca , tamen vrcem exit.

Ve poeta inquit : Ali, meliores nonnihil. fupra modum tamen, raro, integra capita doaring toleftis complectuntur, & pauldrudiùs fimpliciùs acclariùs explicant: Sentiut enimacrius Rudium & diligentiam, ad cam re requiri. Quare eiusmodi materias sibi deligunt, in quibus liberior fit vagandi campus. Plurimis admodum solenne, ac procline est. dogmare aliquo, quali primis acticulis, tarim arracto, moz delabi, vel in moralia pracepta. vel eriam in Allegorias, in quibus iplendidos & copiosos se oratores prestant. Sed hosce abulus copiolius perlequi bocloco, non eff animus

Eadem ratione, & ad propagationem falutarem veræ doctrine, hæc Methodica via, idonea & necellaria eft: Si enim, qui adgu. bernsenla Ecclesiarum & scholarum sedent, non dancoperam sedulò, ve plenum corpus doctrine celeftis exponant, lepiùs repetant se inculcent tudi plebecule, vel imperita iquenturi, quid tandem certi, quid folidi, auditores ad posteritaré ferent aut colernabut

Non tantú encomia, sed etiem præcepta & onera docentium, funcilla Christi dicta: Vos efte falterra. Vas eftis lux Moundi. Sal flupefactu quid fabet? Lux extinita . aut faltem obfemata quomodo dolantibu viam monstrabit ? Piè verd, & laudasiliter fir, quod ad ipium terrum, omnes

magna cura adducuntur, sed & hocasterum intermitti no debet, vt integræ Methodi præcipuorum Atticulorum aures, animos, mentesque studiosotum personent, totoque cor-

de percipiantur,

Magistratuum officium, iuxta Decalogu. enins quidem à Deo, custodes, patroni & execurores constituti funt, hocest, ve no tantum eurent sus subditos, fincero verbo Dei erudiri, federim, vrad posteritatem, præclarii illud depolitum, vt Paulus vocar, inuiolatum eranimittatur. Ad eam igitur curam, &coperam, pijs Magistratibus omnibus necessa. ria est cognicio corporis doctrinæ calestis, ne fine discrimine cuiuis phanatismo seu errori locum & defensionem prebenntid quod faciunt nonnuili, & vt intelligant, quod fit ira muniendum & confirmandum, vt etiam posteri, veritatis calestis, fine vilis corrupteris, fiar participes, nec fint organa Diaboli Deum blasphemantia, qua quidem re nihil est miserius, nihil horribilius. Qui alijs à confileis fuen futuri, fine in aulis, fine in civiratibus. & gubernationem aliquam politicam, quacunque candem ratione adiuturi, eiusmodi cognitione Methodice doctrine pietatis, necesse estinstructos esfe, vt & Dominos & subditos de pierate delus controueifijs, serià & grauiter monere possint, & przcauereabnegationes idololatricas ocalia terra scelera, propter qua Deus acrocissimas pomas infligit

D.COHRAD. SCHLVSSLL 704 gir. Eth enim non funtilli laudandi , qui alserum pedemin aulis fine in curip, alterum in templis fimal, immoderate figere terant, resque Ecclefizad commoda Politicaruto actionum, & voluntates potentiorum accommodere & téperare moliuntur, opprimentes Interea verasac necessarias Ministerij Ecclefia ltici partes: quod quidem non raro viavenit, camen in heisri potest nemo, quinad iploram etiam officiu pertineat, ve veritatis plas, tationem, confessionem & propagationem scriter ac strenue, adjuvent. Samaritanice & horribiles cofusiones religionum passim, vel graffantur, vel adhuc pullulant, ac featuriunt, tantu exhoc fonte, quillipli, qui alijs confilio. opera &cautoritatepræeffe debebar,aut prorfus fant afert, aut dilutas fouent fententias,ac zebne ciulibus funt immodice irretiti &fafcinati, ita ve religionis puriratem & integritatem putent negotijs politicis longe postponendam effe.

De parentum cura Ethnicus ille, præclarè dixit: Vnumqueng, bet debere Des, vi escultorem, post se relinquat. Id verò, multò expressiùs ac seuerius, vox dinina ab ipsis postulat, nempe, vi non tantum in disciplina, sed etiam in pietare, liberos educent atq; instituant, id quod certè, sinc pleniore cognitione doctrina. Christiana, satis aptè sieri, non pote st. Videmus plurimos liberos, à parentum ac Maiotum suorum pietate & moribus, surpissimè

degenerare. Que verò causs est alia, nis quò di melio cerno mele one sons, quod pronerbio dicitur? Parentes vel ipsi nunquam didicerone integram doctrine dinine hypotyposin, vel no adiungunt liberos sinceris de idoneis praceptoribus, vnde non mirum est, tot Epicureos, tot apostaras, tot Verturinos de Ecebolos, in vniuersum mundum exundare.

Omnibus verò, hæc voz, imò fulmen potius dluinum, horrorem debebat incutere,
quæ in Hier. cap. 48. extat: Maledichus, qua
facir opus Domini fraudulenter. Quantu veeò damni, in Ecclelia Chufti dent, qui negg
ipfi tenent cozpus do chrinæ, negg fludent anditotibus fuis tideliter & incorrupte tradere,
verbis explicati non potest. Defraudant enim
ouiculas Christi necessaris pasenis non preparant esta ad tentationes sustinendas, permiteunt esta quoliber véto ferri & agitari, & que
alia comitantur incommoda innumera, de
quibus etiam breuitaris gratia, hoc loco,
copiosus dicere, non possumus.

Subinde quoq; Diabolum portentolis atque pernition simis corruptelis, tum veritati cœletti, tum faluti hominum insidias structe, ex perpetuo cursu Ecclesiz Dei, inde à primo hominis lapsu, hue vsq; manisestum est: przcipuè verò, hac postrema tempora, omniusu errorum sunt feracissima, eotumq; quasi sentipa & lerna, idq; sore Christus etià pdizit,

Non

Non enim tantum vércres errores, quantumnis cetti, & publico iuftoque indicio damnati reperuntur, fed nontinsuper prodigios malitia & verfuria, confinguntur, & muniuntur antoriratibus excellentiffimorum viroru, cosentionibus & syncretismis platimoru, scriprorum copia & amarulentia, exterminatione & oppressione cotradicentium, & fimilibus artificijs. Extat autem mandatum Dei feuerifimum, ne quouis vento doctrina nos circumagitari patiamur, fed ve innigilemus, attendamus & probemus omnia, & ea, que funt à cœlefti veritate aliena, execremur, fugie mus &vitem!: Adfert igitur hoccomodi,meshodica cognitio dodrine Christiane, vt pra-Rigie & errores flarim ad es, quali ad lydigm lapidem exigi ac explorari queantrin quemnam locum, & quod eins membrum,impingant, ac fimuliple refuratio facilis eft inventue contraria enim iurra se posita innicem illucelcant, feu illustrantur: &ficatille inquit, coenito qualionis vodo, magnus al folutione gradu is fo A' eft veluti fidelis Medic' babes Abgarnei milego. (Has perspecta, in promptu habet, qualia remedia applicari conneniar. Irenzus przclate dixit, Argumenta bereticerum effe fumitules ex arena contextos, id verò conspici non poteft eò quòd quali spectris quibusdam formolis, ipla mendacia obducenpur , ficut Paulus inquit , Diabolum Angolf

Jaim prafe ferre, nift Methodus cuiuslibet loci non vulgarirer nota fit. Lucherus restatur, majori fibi labore constitisse semper, ve redigeret in ordinem Caroloftadij & similium præstigiarorum confusiones, quam vt resutaret. Deinde, Methodiceille mete demoftrant mirabiles lubricitates ac varietates Sophistaru & corruptelistarum. Nam quæ est natura Spiritus vertiginis in hæreticis & Sophi-Ris, crebro transponunt flatum controuerue, prima in vitima transferunt, & econtra, coperentia diuellunt, diffidentia coninngunt prodigiofa metamorphofi, interdem velutes etheoamne bibillent, vel, quod magis credibile est, ex malitia proposita, vel exfascinatione Spiritus maligni, qui est parer & featurigo médaciorum, exiplo questionis cardine, tratificinar in alias profitiones, vel etia se tetramédacia communicurtur in cos, qui. pe tigijs iploru acerrime refiftunt, co quide fine, vr lectorem à confideratione cause, in qua le conftringi, non obscure fentiunt, abducent, & quantum possunt inuidiam aduerfarijs conflent, ficut l'epiamaiunt, atramentum offundere piscatoribus, ve eusdat. Hæc in paucis exemplis, quali în tabula intueri & expendere operepretium est.

Oftandri contranerfia, quòd inquir, efentiali Chrifisiuficia, nes ceram Des infletexistere, hæret in causa materiali iustificationis potissimum, nimisum, quidnam ea res fit, qua coram Deo

D. CONRAD. SCHLYSERES 709.

reputamur lusti? Deinde etiam, aliqua ex parțe, în formali, quia errat în modo applicationis, negat împutatiua iusticia, fide nos co-

ram Den suftos & acceptos elle.

Anshapifa in caula formali, in locs de Magifiratnerrant, ve reliquos articulos iplorum, iá quidem, non attingam. Nam ex malis accidentibus, seu abulibus, eò víq; procedunt, ve in vuinersum, Magistratuú substátiam, hoc est, autoritatem & officium labefactare & tollete nitantur.

peccant, veridiferiminis inter legem & Euangelion ignorantia, fine affectara fine
craffe.

Synergia hominis nondum renati , in regeneratione, patrociumret. Methodos duas de renatorum ôcnon cenatorum hominum, vitibus, intempelliuè confundant, ac vertitur potifimum cardo negocij in canlis eshcientibus regenerationem.

Maierifia varie transpenent controversia de nonecessitate lomoram operam ad falarem, id quod argumenta multiplicia & difformia in prolixo
Maioris commentatio, publice & liquido demonstrant emodo enimin causam formalem
instificationis, collocant, moxadinstrumentalem retinentem acconservantem se recipiune, inde rarsus in causam formalem alterius
loci de nous obdientia, suum sætum transpottát. Tá operois scil. res est, falsa dogmata,

Spientibus pharmacis, vt ille inquit, medica?

ti, flabilire & vendicare.

Postes accedunt & aliz fraudes indignz Doctoribus Ecclesie, indignz tanta Euangelij Luce. Disceptatio est de posteriori proposicionis parte seu appendice, Ad salutem: su verò descodeda, cum sine pudote subsistere nequeaut omnes illi, qui eam fabulam faltant, priorem eius partein insidiose & nequiter accipiunt; & perfrictissima fronte mentiuntur, impugnari & damnari hane propositioné: Bana pera fair neressaria subsiverò neruos per intendint, tubas omnes instant, classical canunt, sustes, sudes, serram, igné, aqua adhibeda esse clamitat, in summa, cersu terre missent, est tamé orese scriptis ipsimet danemus omnes, que ante, Bona opera esse necessaria.

Cingliani e recenture Calainifa, varie controuerliam, à Cana Domini trasforant: Ná de
inateriali caula, cœnç Domini ce, cetramen efle, latis manifeltum est: veră ipli lubinde pugnam, în formalem trăsferre moliuntur, de interdum etiz în finale de esfectibus reijciunti.
Operaptecium autem est, miram în îplis agilitarem atrendere: quotiean, pdigiola propeinodum grandiloquencia înitituunt de matetijs cœnç lacra disferere, în momento quafi
extra septa seruntur, de sublatis vezillis, ad caulam formalem proseiscuntur, de în ea pralitiut singut, qui tepore Interreligionis Augulanțum Thaide Babylonica socionistiunt.

Adeaphoriffain canfacfficiente, materiali, formali & finali var asfeolour emple its four, cas omnes turbantes: Magistratibus plemeriam faviunt porestare, reluctantibus, enum Militade canfis pastoribus & populo Christiano, Adiaphora. condere, & homines ad ea ingitos cogere, tantum propter fuas quafdam ciules & reinpotales commoditates. Contendunt, larvain Antichrifti liberum elle induere, vel faltem in citibus, coutra Paulum, qui dicit: ab emni Beite mab, abstimendam effe. Non verentur feripris fancire ittam Regulam: Adiaphora tamin gration boffinn , quam amicerum mutari acrecifi poffe, fine probent doctrinam , fine non sanciem , no com fir febennde, idque ettam ipfo adm perfecurionis & valtarionis Eccleliarum HincRegulaillordenini Quò propi Papa, eò meli".

Qui Eurogelio fimul concionem pænitétie seu contritionis de remissionis peccatorum gratuite per Christum resbuunt in significatione vocts Eurogelij ludunt, de proprias disferétias cuiq; speciel cosundut, alterinimis multum; afteriver à nimis parum attribuétes.

Traducuntur arque infamize horribilibus noils conspurcentur hodie, ipsz corruptelatú accusationes, & resutationes, que articulos Ecclesie Dei summos concernunt, quas sintemera de periode, rixe psonales, lacerationes muture de scandalose. Arqui preceptú Dei est, vé oes pij sibi caucant à pseudoprophem, alianos Pattores sugiant vitentos,

in primis verò docentes in Eccleia, qualificaccubijs elle, accentrationtes, vi loquitur Panlus, connectre partet. Deinde, halce odiofas cauillationes Methodica cognitio pietaris tefellit, ac oftendis, non elle respezziar, nec elle
litem de lana caprina, aut de tribus capellis, vi
ille inquit: de rebus omnium maxime arduis,
& ad Ecclefiam vuinersam pertinentibus.

Hæccommemoro, vi intelligat auditoret, quam fit methodica tractatio & cognitio do cirinæ diuinæ necellaria, in dijudicandis có-prouerfijs Religionis. Necesse enim est cos sacilime erroribus seduci, qui præcipuas partes

verbi Dei non didicerunt pienius.

Valitas huius doctrine extédit seleco quoque ve met a philosophicaru sententiaru collace ad liane Methodum pieratis Christianes Facilius animaduertaneur, ne inani & fallaci philosophia, & persualibilibus humana fapientia verbis decipiamus Terrullianus experientia edoctus, nibil veritus elt allerete, philosophus elle Paterarchas Hæreticorum, id & line dubio, de inconneniere mixtura philolophix, cum facrolanda Theologia intellexit omnib. enim acacibus deprehelum eft, adulreracores berlettisvericatis fundaméra fua, vel b miavel pracipus, exipla Philolophia hautille. & adarriculos fiderignotos per fe humahæ rationi inepte explicalle. Alias enim putophilosophia, sos vius & gradus, in vita huwall obtions Non subid wienrest verbuch

D. CONRAD. SCHLVSSELB. 716

Dei normam ac gubernatticem esse omninm professionum. Tolle istam Reginam, & vide, quanta tenebra, quanta hallucinationes, quanti abusiu, etiam res longè optimas & vti-

Liffimas corrumpant & dedecorent.

Prateres methodi Theologica cognitio ad exercitia vere pietatis cuilibet necessaria & falatacis est. Nihil de fine hominis, nihil de inuocacione, de confessione, de patientia, & fide in procellis ac rempeftatibus affiction dicam : hoc cantum in prefentia attingam. In lucis confrientiz & agone mortis, necelle est nobis, discrimen legis & Euangelij este quam notiffimum: Primum enim Moles radianti suo vulcu, nos adoritur, deducens nos, ad horribilem & tremendum conspectum nostrorum peccatorum, le Dei & pænarum, quæ quidem omnia, yr debet, fra exaggerat & exalperat, ve videamur iam in medijs flammisinferni lepti cum tetris cacodemonibus ardece. Si iam præter legem, nihil nouimus, nihil meditamur, idem nobis, anod Francisco Spiræ, de cuias horrenda & deploranda de-Speratione & tragico exitu, publice quedam narrationes Citant, obtigit, viu veniet. Etfi au tem in plurimis tanta dominatur fecuritas ae ferocia, ve videantur perpetud, ab illis terroribus legis & indicij divini, futari immunes. tamen in morbis, in calamitatibus grauibus, vermis ille conscientiz, excitati solet, quoqu ferius id fir, ed vehementius & periculofius. Yy 5 Acies

Acies itaque mentis, de tota fiducia cordie, divigenda est in tesum Christum, qui pro nobis soluit Adepo, Integra legis obedientia, nos susticiam Dei, seu impletionem legis pet ipsum consequeremun un hac Euangelij doctrina mens acquiescere potest, de duscissimam cosolationem experiatur. Hæc paucis stringo, ve iuniores cogitent, propter primata etiam pietatis exercitia, mediocrem corporis doctrinæ cognitionem experiatorem corporis doctrinæ cognitionem experiatorem corporis doctrinæ cognitionem experiendam essentia, docedi munus no subicui in Ecclessa vel schola, docedi munus no subicui in Ecclessa vel schola delle schola delle subicui in Ecclessa vel schola delle subicui in Ecclessa vel schola delle schola del

Nonadijeiam hie pluribus verbis, quam laue fit omnibus, vel feintillam aliquampietatis, in le habentib. videre ouquerplas & harmonia quali doctrinz cœleftis, in merhodica comprehelione propofică, ne oracio mihi nimid excrefcat Sicur enim, nemo non manult, În pictura, aut flatus prestanti, integră corporum, mébrorumq; artificiolaminter fe proportione contemplari, qua truncu, sut precifum membru lea etiam pija mentib. iucudiffi muelt, quafrir elegati Tabula, paule accuraciorem & pleniore ftructura Theologic cernere. In reliquit artib. tu infelieter, ru etis cu mag ao fallidio verfantur Studioli, qui tatum particulas qualdam veluti obiter attingut, inregram vero harmonis, neq; attendunt, neq; Affennt. Cu sur pieratis Chriftianz capita,res amplifimas celaluberrimas coplectarur, oes morrales excitadi erac, vraccuratiore explica Moutem cognoscerent

D. CONNAN. SCHLVESTER. 74

Sed ble nobis quidă indocti & moroli obfirepunt, fatt esse, Christian simpliciter, at fine illa superstitus authorization decere: quibus tătum thind telpodev.con ne intelligere quide, quid sit simpliciter docere. Non enim ve opinor, significar, imperite, confuse, murilate doctrinam cerlestem tradere, sed accommodare se ad captum discentium, ordine, perspieve, ner tose rebus resis propositis, ut ois vergant ad Ecclesia adiscationem. Esm verò simplicitatem in docendo, nemo prattabir, qui ipse-

meteltrudis methodi Theologice.

Alij fimilianitericate dictirant, Propheras. Chriffe, Apollolos, fine lociscomunib. docuiffe. Horaverd craffs ignoraria, deplorada potids, Grefutandavidetur. Na palcherrinia Methodus iplora concionib. ac monuméris Interfperla elt, que fi ab imperitis & partiattentis, non deprehéditur, non S. Comproram. sed ignaulam & insciriam legéria porius accu fandam elle centeo. Alij foler& hoc occinere, illa cam curiof am & fuperfliciofam inquificio ne & tractatione dogmard Ecclefie, rutfunt degeneratură effe, în spinolas istas & polexas disputationes Monachoru, Thomistaru, Scotillard, & fimilid, qui non el ernerunt vericat & dininam, quam obrustunt & depravardt. Veram, hi pprerabulum, res ipfas per le bonas, tollere moliuntur. Altad eft enim omnium fauorum indicio, cartola, nonnecellaris, & alienal verbo Dairiman, aut, que in verbo

76 DE STREE LEVEL

Dei comprehense sunt, quibusdam inextricabilibus labyrinthis & sophismaribus argutis intioluere. Aliud, item ea, que sunt patesas in sacris literis, ordine illustri, quem monstrat rerum natura, & solidis sundamenris, dilucide explicare, id quod in Methodica Tractatione præcipue spectatur & observatur.

Eiulmodiverò, & alia quadam obijci lolent, verùm adeò inepta, ablurda, à pietate & literis bonis discordantia, verecitatione non

wideancur digna.

Saris igitur multas, fatis enidentes & graues rationes & vtilitates hactenus, mea quidem fententia, recensqui, propter quas Methodica Tractatio asque cognitio capitum doctrina Christiana necessaria, omniq; cura & studio

expetendafit.

Nuncad vos Scholasticos mease connertat otatio, & quia dininitus in hanc vocationem me constitutum este, sentio, ve in pietate vera acque syncera, vuà cum cateris meus collegis, reuerendissimis & doctissimis viris, Dominis & frattibus meis, in Christo colendis, vos erudiam, quantum quidem Spiritus fandus, studiorum pietatis rector, & promotor, me adiquerit, ratioe amplissimi officij, & tamquam Christi minister, hortor & obsecto vos omnes, ve vestra studia, tu inchoceis à pietate, tum ad eam, etiam omniconatu ac diligentia dirigatis, & ve summam eius studiose & fre

& frequentes addifcatis. Debetis enim hoc Deo vestto, qui in hanc pietatis officinam, pro sua bonitate & misericordia, vos collecauit. Debetis boc vestris charissimis paretibus, quod huc vos ablegarunt, magnilq; fumptibus alunt, et ad qualemcung; tandem faculta tem, in Academias synceras missi, animos vefiros adiunxeritis, tamen inprimis, ipla pieraris capita recte imbibatis, ne in reliquis proficientes, & in pietate deficientes, plus deficistis, qu'im proficiatis, &cyclopes, aut Lucianicos Epicureos arque irrifores Dei, acpieratis, quod abfit, Domum, velad functiones reportetis. Debetis hoc Ecclefiz, cuius vos eftis feminariú, ad cuius falutarem collectionem, confernationem ac propagationem binnes omni constu, labore & ardore inuare tenemini. Debetis hoc denig; vobis ipfis, neignari vorze ac folide pietaris, non tantum omni vento doctring expoliti fitts, fed etiam, ne litis ala stores, pestes religionis, apri in vinca Domini. &vr vno verbo dicam, vals ir a Dei, & organa Diaboli. Non dubium eft, eos graues Deo daturos effe pænas, qui vocati ad discendam pieratem, & cali quidem loco costinuti, vbica fideliter traditur & explicatur, th, velut Afpides,aures finas obturit, & derettido quodam faftu, vel flagitiola ignauia, că negligunt. Vox iplius Dei eft. Hanc andite, & lucerna pedibus meis verbatun ac note funt vobis dulci flime cohor tationes sapientie in Salomone, fiue Philone

Postremo, o ad me attinet, nihil noui proponam, fed que funt in Propheticis & Aug-Rolicis monumentis comprehela, fimpliciter & bons fide, in explicatione S.literaram, Deo bene voléte collegi, repetil & declarabo. Profireorenim candisè & ingenuè, me Prophetarum & Apostolorum scripta, ac symbolavemila nempe, Apostolicum, Nicenum, & Achanabanum, Augustanam confessionem incorruptam, & Apologiam einldem veterem, Schmalcaldicos articulos, & in famma, doctri nem in libro Cocordiz. & Apologia eiusdem comprehensam, quam iudico, per omnia eogruere cu Corporedoctine & Cofellione quam Ecclefia huius Ducarus Pomerani echactenus integram & inuiolatam, bene-Scio Deirerinuerunt, toto pectore ample Qi & fequi. Damno etiam omnes corruptelas & errores, vereres & recentes, cum hocfundamento puguantes. Cam aurem docere &di. fcere falutarem pietaris, fint opera prime Decalogi Tabula, coque nomine, omnium fumma.que quidem noltris viribus confequi ent pezitare non-possumus, in hac tantaimbecillitate, depravatione ac perverlitate humane pature, ideo vt in scleredeat oratio, affiduis votis, Patrem, Filium, & Spiritum an-Aum, verum, vnicum, coe flentialem & zternum Deum, oremus, iam & deinceps, vriple perpetaus huius Ecclefia & Schola fit guernator, alpiret fram benedictionem, vela-

D. CORRAD SCHEVESELE. 7

bor tem docentium quam discentium, cedat
in glorism ipsius Dei, in zdisicationem &
propagationem fanct z & catholicz Ecclesiz, deniquead zternam nostrum amnium
falutem, sicutea de re susuissima nos promissio construire: Non erit labor
vester in Domino inaniss

D 1 2 1.

7 1 N 1 9.

Syntry flow. 5 men; p. 13, wither M. Laurer Gair of Starty of the section. 5 feet. 17.

The let section of feet and the section of the sectio

Sole No. De for George P. 117.

Lite al marghe in the cornelle 194 forest 1,122.

- Sole in marie 154. destable 156. Some 1. Some and part and property 161.
2 to make in the said affecting als - 180.
3 to are or in affect free the interest 184. 4 ste was white int fished as 105. S. to not to familiar applicate for gam. 168.
6. Salaristate tray . Trans purpling Salarista. 192.
6. Labora setratage then to be and p. 196. ofterio to mel Minteriopiros, Of 206. toyarde Erafai en refe Laten son rison Lett. Deliti: 292. Alli of Spary Destrit. Lit. ash. omerais 316. Com De Hatmar & Stiffetin 450. Contina Histogen Historials 450 Stigety references 459. 462. Schunger & Stolget p. 469. Confirme Starry de line fin and Monding de mont agrani LA Stagelly ago. Seldiche Konstiderie Lewith de Stolythe 506. Herbettyk Stright bedan 509 Willenberge to Litaris 520 de gedense fr Sal Sorteri 552. Anderf & Strig 2 Hoge Wednesday Sighties St. Reporter Part culty to being some Commit de whoir St. and o water in apply 639 646 Sisting the oriente maget Cin De file coller t devotory is Mountlehic out to listart. 859,000

Catalogi Hareticorum;

CONRADI SCHLVSSELBVRGII, SAXONIS, SS. THEOLOGIÆ

Doctoris et Professoris, Ac

in Ecclesia & Gymnasio Stralesundensi in Pomerania Superintendentis;

Liber Sextus.

IN OVO PRÆCIPVA OSIANDRI. ftarum argumenta enumerata, refelinniar.

Cum Assertione veræ sententie, quam sancta Cad tholica profitetut Ecclesia.

1. lahan, 1, cap.

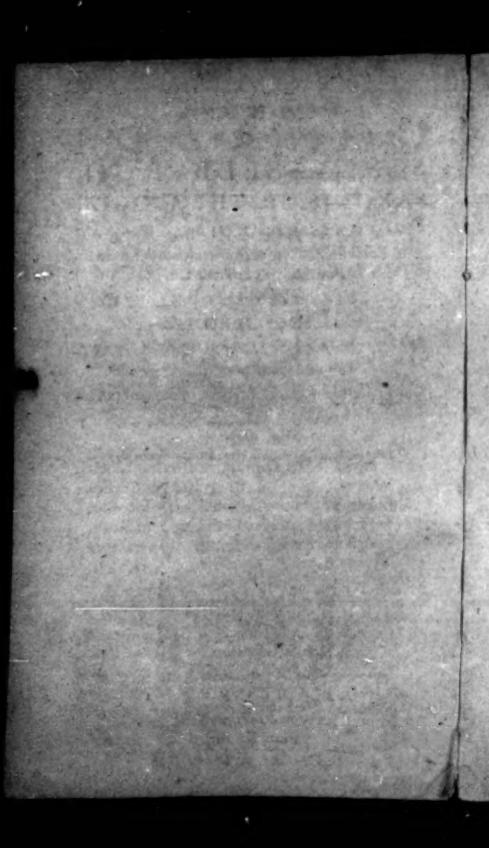
Sanguis lefu Christi, fili eine, emundar nos ab

FRANCOFVRTI,

Impressum typis Iohannis Saurij, impensis Petri Kopfinj.

M.D. XCVIII.

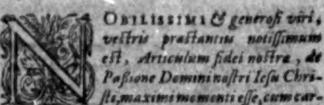
NOBILITATE GENERIS, VIRTV-TE EXIMIA, DOCTRINA

EGRECIA, ET CANDORE INCE-

nno prastantibus Viris, Domino Nicolao, Domino Ottoni, & Domino Ludolpho à Münnichbaufen, fratribus, ac Domino Melchiori de Campen, Nobilitatis equestris, totius Comitatus Schaunenburgensis, Heroibus primaries, Dominis, amicis & popularibus suis co-

lendis.

Salutemà filio Dei, Domino nostro Iesu Christo, crucifixo & gloriosè resuscitato, qui nobiscum est, omnibus diebus, vbiq; locorum przsens, vsquead consummationem seculi, vestris generosis przstantiis, toso pectore precor, Amem

do totim salutis nostra aterna in co voluatur; Nam si bic Mediator & reconciliator, nonrede-

giffer nor in graciam , cum parre fue celetti ,fno purpures & fanttiffime fanguine, tum maneremu adhue in nostrie peccaus, & sub legie muledictione inceremus, nec quicquam nobis folatij aut vita beata superesset. Hareremus in faucibus borrenda mortu , & inferni , nec quicquam nobie mortalibus effet infelieine & miserabiline. Prateren scopus totim facre scriptura enerteretur. Nam vetus & nouum testamentum, ad bane unicam quafi metam collimant, paffione atque obedientia Messia , Domini nostri lesu Chrifti bomines Deo reconciliari, & non aliter. Neque quicquam mirabilists, aut maistein hoc tote mundo accidit, quam expiatio generis humani, falta per tam eximiam perfonam, qua eft verus Deut & home, & per tantam humiliationem, que nullis verbis fasis exponi potest. Itaque, nulli hominum fas oft, iftum fides Articulum ignorare. Nam Demeipfe inbet, at home mediatorem & propiciatorem owner mortalu audiant & amplestantur. Eth autem nemo hominum exhaurire potoft fapientiam Dei in passione (brifti comprebensam : tamen vult Dem nos etiam noffe, perpendere, ample Eti vera fide, & gratic petteribus celebrare boomysterium.

Quod verò Messias, generi humano promissiu, debuerit pati, ea g, ratione hominibus, lapsis in pec-easum & mortem, restituere institiam & vitam aternam, fundamenta certa & immosu perspicue sestatum faciunt. I. Dista scriptura veteris Enoui sestamenti. Nam hic unicus est scopus totius sacro-santa

fantta feriptura, Meffiam deftinatum effe pafioni, qua bominer a peccatio 3 morte liberarentur. Gen. 4. Semen mulieris conteret caput tuum, & tu infidiaberis ei. & calcaneum eius conceres. Hac est prima patefactio decreti dinini de Mefica, ad boc opus confriento, ut fun pafione, bomines à tyrannide Diabeli liberaret. Semen mulieris oft Christus, ex virgine Maria nasciturus, fine virili semine. Est autem Immanuel, Efai.7. id oft, Deus & bomo. Nim Verbum caro factuin eft. 10h. 1. Caput ferpentis eff regnum , potentia Estyramus Diaboli in homines, propter peccata. Conterere caput serpentu, est regnum eins superare Edelere, ideft peccaium, mortem, & infernieruciatus sufferre, restituta gratia Dei , insticia, vita Eleticia aterna. Iam vevo, Diabelo bane tribuis crudelitatem, qued Mefia calcaneum contrieurusoffet, videlicet, quod faturum effet, vt Chriftus moreretur, & morestraderetura Diabolo. Sedinforta tamen est prophetia de victoria Meßia. Nam Diabolus, non capus Meßie, sed calcaneum duntaxat eine pungere debebat ideft, naturam bumanam assumptam à filio Dei, interficere. Habet inisur Diabolus, exquadam Despermissione, inxta legis iram , prefinitam ac determinatam tantum attionens, contra Christum, vlera quam, non erat eilicitum graffari. Pal. 110. De Torrente in via bibet, propterea exaltabit caput. Bibere de Torrente, est pati, sed consolatio attexitur, seenturam effe exaltationem & rognum Mefic. Pfal.z.

Pal.

Pfal. 12. dicieur, Circundederunt me canes, &c. Hung Pfalmum Christus ipfe, in cruce in-

Plal. 16. Non derelinques animam meam in inferno. Ergo & moriturus eras Christus & reni-

Elai. 53. Iple vulneratus est propter iniquitates nostras, &c. Hoctoto capite, passio Christi tam perspiene describitur, ac si Esaim ceram adfuisses;

Daniel.9. Chriftus excindetur.

Zachariz 9. Tu quoque in fanguine educes, &c.

Et 13.cap. Percutiam Paftorem, & difper-

gentur oues.

Exnono Testamento, Luce 1. Simeon instrutinguit: Politus est hic in lignum, cui contradicetur. Hoc vaticinium sumptum est, ex Psal. 2. Hoc autem dicto, simul completitur Christipassionem. E totiu Ecclesia adversitates.

Iohan. i. Ecce Agnus Dei qui tollit peccata mundi. Agnus autem appellatur, quia erat futura villima, propter peccata nostra mallan-

da.

1. Cor. 5. Palcha nostrum, immolatus est Christus;

Metth. 16. Capit Jesus oftendere discipulis, quod oporteret eum ire Hierosolymä, & multa pati à senioribus, scribis & principibus sacerdotum, & occidi.

Matth. 17. Filius hominis passurus est.

Matth,

Matth. 20. Filius hominis venit, vt det ani-

mam fuam,ideft,vitam,pro multis.

Hac verba ex cap. 33. Esaie desumpta sunt. Idem pradicitur Iohan. 3. 8. 12. 13. E reliquis sub-seguentibus capitibus. Prescinit igitur Christus, se passurum esse, iuxta decretum scaleste, E ipsemet crebro pradixit. Lucz 14. Brenissime ista emnia Christus completitur, inquient: Sic scriptum est, & sic opottebat Christum pati, & reliurgere à mortuis, tertia die. Eadem Petrue. Actor. 3. exponit: Deus, ait, prenunciavit per os ommum suorum prophetarum, passurum esse Christum, & sic implere, &c.

Certaigisur res est, à Deo sic decretum & renelainm suisse, un Mossiai passende, & non aliter,

redimeret genus bumanum.

Secundo, Figuris & spois quibus dam boc ipsum luculenter est expression, vanimirum res ipsa aliquando per Messiam gerenda, quasi ob oculos depingeresur, us victima mactasione in paradiso & postea tempore Patrum. Nam edita promissione, de semine mulieris contrituro caput serpentis, Deus ipse mactas agnum, & ex essu exunist, vestimenta nudis hominibus circumdat. Ac proculdubio ibirisum offerendi victimam commones acientem de passione & merito Christi, agni immaculati, commonstranii & instituit, quem postea Adam, cum più posteris exercuit. Idem Isaaci oblatione admirabili. Gen. 11. pramonstraum est: Nam Deus Abraha pracipit, ut in monte Moria, vuigenitum silium, & qui-

dem innocentem sibi maltaret atque offerret: obsequitur autem paterinstis Dei, & parat omnia, captinata omni suaratione. & Storgiserga delettum filium nonnibil frenatis. Et cum inmstricto gladio, ingulum filii delettisimi petiturusosses, ecce, voce angeli tempestine retrabitur ab iltu. Emonstraturei alia wiltima, Aria videlicet, cornibus suis in vepribus herens. Has igitur viltima sumpta & cesà, sacue, à presents mortie imminentia perionio liberatur.

Sic Dem Tragadiam venturi Messiaeoram santisssimo patriarcha, agere volust. Nam Messiae premissimo, vnigenitus Dei silimo, est ab omus peccato immunis. Hunc pater calestis missurus e-rat, & mistin mundumo, vi pro genere humane lapso in peccatum & mortem, caderetur vittima. Agni paschalis mattatione, aspersione postum, & esu eiu, cum amaris lattucio, Exod 12. cap. Nam lapsus humanus omnes mortales, in tristem capinistatem & serminutem coniecerat, sed Messia sanguis emundat eos ab omnibus peccatit. 1. Iohan.

Sacrificiis prasereim expiatoriis, Leuitici 4. 3: Item supenso serpente in deserto, enim aspestus, à lethali venene, ex morsu viperarum vindicabat, Num. 11. Passio Christiadumbrata est.

Hec antem ipse Christus pulcherrime applicat & expenit. Iohan. 3 Sicut Moses exaltauit ser-

pentem in deferro, &cc.

Propheta Iona denoratione à ceto, Matth. 12. Mors quoque Christi adambrataest, fices Chroflue ait: Sieut Ionas fuit in ventre ceti tribus diebus, &c. Hospennue a posteriori amnes sunt

clariores, quia implets funt.

her Dei sensoncia, in logo expressa, quod violata logo, & paras sustanda, & abedientia tota nibiliominus legiprastanda sit, inxta dista Deut.27. Maledictus sicomnis, non permanens in ijs, que in lege scripta sunt, &c. Rom. 2. Anxietas & angustia super omnem animam male agentem.

Sed Meffias ad boc officium est deftinatus, ve peccata generis humani in fe reciperet. Vbi ansem peccaram eft, ibi comes est mors. Genel. 2 cap. Erge, necesse fuit Mossiam pati & mori. Plana igitur & cerca est fententia: Nullum alium Moffiam & Redemptorem generie humani promiffiem effe , quam talem, qui paffione fua, totag, obedieria bos ingeni apin effet abfoluturin. Cotraria passione Christi funt . primim, Pharifaicm error, in quo etiammum harent Indei, quod Mefhas a Deopromissiu , nequaquams fit trucitandus erndeliter propter bominum peccata, fed fit fuen. rus potene, acglorios la Rex Indeorum imperium, in fummum gradum enefturue. Deinde poneificierum & Maieriftarum errora, qui legi & o. peribus falutem hominum, aliqua ex parte adforibuse.

Vocabula eriam gnibus boc Mysterium expli-

catur, confiderentur.

Patho Christi, bec loce imprimis fignificat

posiremam illam allionem, qua voluit offerri & immolaripro pessatio generis humani, inxto promissiones dininas, Lucæ 14. Oportebat Christum hæ pati, & sic intrate in gloriam suam.

Crux Christi & crusixio eius a modo supplicis vocatur. Erat autem grane supplicium, apud fudass & gentes vistatum, quo afficiebantur atrocumalesics & latrones. Hoc solum disterentia à monnullis affereur, q. getes suspensos de cruce solita sunt clauis affigere: ludei verò also modo in cruce estorquere & interimero. Sed milites getiles Christum clauis assirent cruci. Etanquaturbulen-aŭgrassaturem, & latrone crudeliter peremerunt.

Dicitur etsam passio (bristi, proverbialiter, baptismus Christi, Matth. 20. Namaque in sa cristiceru, signisicant assititiones & erumnas. Ita Christianast, se haptizati velle seu haptizatum iti, hocest sesensulum hominum, & diabolorum granes & barribiles tentationes passurum esse.

Rom, 4. dicitur traditio Chtifti. Ioha 3. feribitur, datum elle filium, feilicet in mortem, in

passionem, est enim elliptica oratio.

Uadere Christi, Iohan. 16. Nili abieto, Paraeletus non veniet, &c. bis verbis Christie pasfionem & resurrectionem snam completium.

Johannes Baptista dieit, Iohan. 1. Christum Iesum esse agnum Dei, id ess, vistimam, pro peccatic totiou mundi mastandam. Oblasio Christi,
seilicet, tamquam vistima, ad Hebr. 9. cap. Vni.
ca oblatione consummanit sanctos. Morsus
serpentis, in calcaneú Messir, Gen. 3. Volnerati pro-

ti propter iniquitates nostras. Essia. 53. Perenti, Zacha. 9. Occidi, Daniel. 9. Torcular calculare. Ess. 63. Quare rubrum est indumentă tuum, & vestimenta tua sicut calcantium in Torsulari? Ego Torcular calcani solus.

Maledillum sieripro nobis, quia scriptum est, Maledillum omnis, qui pendet in ligno. Gal. 4.

Est igitur passa (bristi, propter pescata generis humani omniasus se recepta, ex deserto dinimo, & miranda bonitate ac indicio Dei sustinera maledictum legis, mori in cruce, ac patienda & abediendo, satusfacere pro peccatis omnium hominum, cioque gratiam Dei, insticiam, vitamaternam & laticiam promereri propter peccata. Esa, 3, Dominus in eum coniecit omnium nostrum peccata. Ex decreto dinino, A ct. 2. Hunc definito consisso, se præscientia Dei traditu per manus iniquoru, interemistis. Benitate, Ioh. 3. Sie Deus dilexit Mundum. Indicio Dei, continente seperam legis dinina executionem. Factum sub lege, & c. Gal. 4. Patiendo, Phi. 2. sactus obediens vsq. ad mortem: mortem autem crucis.

Eilq; gratiam Dei, insticis, &c.Rom. 4. Tradirus est proprer peccata nostra, & resurrexit

propter iuflicism noftram.

Ex bifce igisur & similibu dictie bac definitio

extruita est.

Observandum est etia, quod Christi passio duò plex strinterior & exterior: interior quide, qua in corde sensit Christiu, ingentillud peccatorum totiut mundi pendut, ses gravant ac depriment, tram Dei seuerissimam, contra ea, & punas temporales asg, aternas, nobis quidem inenarrabiles: Exteriores, omnis generis probra, asslictiones Christi, per totam vitam, & imprimis in has postrema a-Etione, lacerationem corporis & trucidationem, mortem, acretentionem in morte, vsq, adtertium

diem, completitur.

Coguetur etiam, unde fit paffio Christi. Est autemoccasio passiones Christi, lapsus primorum. parentum, & cunfforum bonsinum omnis generispeccata, contra legem Dei patrata : Nam ttipedium peccari mors eft, Rom. 6. Meriti igitur erant omnu mortalu , quotquot funt peccatii contaminati, vt quide funtomnas, post ruina primora parentum, aternam Desiram, aternam abiellioneme, aternos cruciatus in inferno, nec potnissent. olla vi, vel vlla arte, vel infiniterum feculerum, quantumuis arrocissimis passionibus, sese inde expluere. Nam infinitum bonum laferunt bomines, gternam malediftionem, iuxta legibrigorem meritierant : peccata haminum, & numero & quatitate maiora erant, quam vt vllus bominum poffet ea mente concipere.

Tota ipsorum substantia corporis & animapenitius Chorribilius, veneno diluta, vitiata & depranata erant, qu'am cogitatione vlla possens assequi: Imò mortui erant homines delictis, ve verè

pronunciat Apostolus.

lam si in bisce miserijs in perpetunm nobis ma nendum suisset, nihil miserabilius inter omnes ercaturas exceptis Diabolis suisset, noc tamë Deva eniquam nostrum fecisset iniuriam: namipsenou est peccatorum autor: & clarissime premounit primos parentos, ne peccarent, Genes. 2. Et insticia Du s senera poenas inobedientibus instissime irrogat atq, instigit. Nonitaq, hoc debut hominibus Deus, ve eos propria temeritate lapsos in peccatum & mortem redimeret, ant in gratiam reciperet. Hac igitur de causa, peccasa generis humani occasionem nomino, qua visa Deus consilium de invandis hominibus inserit, perinde ve vulneratio viatoris, & eius miseria ac periculu, occasio est Samaritano illi, ve descendens ex equo gratuita qua dam commiseratione, ex sancibus mortis remedio salutari enm eriperet.

Passionis Christicansa messadapuna & impulsina, est immensa & gratuita ac visronea dilectio
Dei patrie, silij & Spiritim sancti, erga genus humanum, quam Christim predicat. Iohan.3. Sig
Deus dilexit mundum, &c. & Paulsu ad Tit.

2. apparuit xeisims un oiranteoria servatoria
nostri,&c. Nam Deus condideras homines communi deliberatione ad sui ipsius imaginem, ac
volebat non tantim ab angelis celastibus, sed etia
ab hominibus, coli in omnem, ysque aternitatem.

Jam verò Diabolm dolore pertraxerat hominu in peccarum: licet neguaquam excusati essens homines, idá, propterea, quòd libertate sua impellente Satana, contra Deum abusi essent. Proprio ergo motu, absque coattione ella, imò neg, ab hominibus, vel angelis, interpellatus, aut regatus, apud se, pater, silius, & Spiritus santtus decrenerunt.

fefe opitulatures effe miferrimis hominibus, ut mirandam in ipfis liberandis clementiam oftenfa. ros. Faltumigunrest decretum, ve inquit Apofolse Eph.s. antequa fundamenta huius munditacerentur, quod per filium onigenitum redeptio acreconciliatio hominum fieri deberet. Eini vero dinini decretitalis est ratio: lapfu commiffo, iuxta legis sententiam senera Dei insticia exigebat, of homines panam fustinerent aterna, judicio Dei competentem. Deinde, or nibilominus legi dinina omnimodam obedientiam prestarent: jed bomines neg, pænas, neg, obedientiam lepi Dei debitam adimplere poterant : itag, confti. entru est aline mediator, qui verag, prestaret, nempe filius Dei, qui se promptum ad eam rem prabet, conditionem q, plene satufaciendi legi , in ferecipit, ita quidens, ut quia homo peccarat, bumanam naturam indueret, & peccata omnium hominum in se ynum derinaret, ac propier en reatum moreretur, integerrimama, obedientia inxta legem exhiberet. Sic Pfal. 40. dicienr: In volumine libri scriptum eft de me, vt facerem volunrarem tuam, Efa. 5: oblatus eft, quia voluit.

Hoc igitur palto nuc Deus pater, in bune sunm himm derinat mea, tua Comniu hominu peccata, quotquot ruquă in boc mudo sacta sunt, sint, aut sient vuquă, vsq, ad nouissimu die. Et babetur ipse reus, non aliter ac si ipsemet omnia peccata, parua ac magna, omnium bominu perpetrasset. Et in en maledictio legis cum omnibus panis, propter peccata hominum à Deo constitutus transfertur. Ideo

Efaiar ait: Dominus fecit in eo concurrere,&c. Nam eam derinationem, nullus Angelus in calo, neque quifquam bominum in terris potniffet facere: Deus enim offenfas est , & Dei erat punire fonres homines. Hac de canfa appellatur Christus agnus Dei,id est, à Devardingens, ve restaret as tolleret peccaramundi. Et 2. Corinth.s. grauiffime dicitur : Eum, qui non nouit peccatum, &cc. fecir eum peccarum, id est, peccarii hominum oneranit, corumque omvium reatum, & panas in eumfolum consecit. Et Efa. 53. Deputauimus eum, cum plagis affectum, &c. Zach. 13. Percutiam pastorem, &c. Her igitur magnumillud Desopus est , quodex Decreto caleftiple Pater eternus, bic imponit Christo peccata totius mundi . & vim maledictionis in eo exequitur. Ethac causa oft, quare hoc supplicium, sit maius, quam omnium bominum, afflictiones & pane.

Parrò, cim ardinati sint ministri, sen executores legis dinina, tontra inobedientes, iam illi omnes uno impetu, magna contentione, & instrusta quasi acre, in Christum, molo peccatorum,
bumanorum granatum, runnt, & quisque,
quantum potest, suam senitiam exasperat: ut
sunt mors dinellens corpus & animam Christi, & infernus: postea accedis Diabolus, qui licet nibil à Deo mandati acceperit, tamen,
ipse quoque virulenter mordet Christum iam,
propter peccata destinatum passioni. Organa Diaboli sunt, sudas proditor, pontisseu, Sacerdotes

populus Indaicus furenter graffantes in Christum; Item, iniquus index Pontius Pilatus, Similitus einsimpij Escrudelus, nibil humanitatusin Chrisfto flagellando, exibilando, Escrucifigendo intermittentus. Hi igitur omnes interitum Esperditi-

onem Christo strenne machinantur.

His quoque contraria passioni Christi obsermentur, us hudeorum error assenciami Christum, propter falsa dogmata & seditiosos conatus, esse assestimo capisali supplicio. Sed nunquam enni Indet de falsa doctrina, vel de scelerato facto vilo, firmistestimonis pernerunt conuncere: calumniosa enim accusatio, nequaquam est facto demostratio. Item, Turcarum error sentientium Christum, ut Prophetam & Martyrem praclarum; innecenter esse trucidatum, ut Essiam, Baptistam, Paulum & alios: sed sacra litera tradunt, Christum esse agnum. Dei expiantem peccata totini mundi.

Quis sit passus & quatenus!

Non est vulgaris persona, que passionem istamingentem subit, sed excellens & plane admirabilis, mempe silius Dei, faitus home. Nam sic est constitutum in ipsius Des consilio. & sic est patefatta dininitus, ut secunda dininitatis persona sieret expiatrix reorum hominum.

Ess enimopus redemptionis, est opus totius saerosantta Trinitatis; tamen enique persona, sua quadam proprietas, ex decreto dinino attributa est: Pater est persona mittens filium, in hunc mundum, E derivans in encepeccata omnium hominum.

Filius Dei est persona missa sassumens carnem humanam, ac bainlans peccata omnium mortalium, ac prosis, passione arqueobedientia sua sasiefaciens.

Spiritus lanctus est persona inaugent Christum, Egubernaus verbi Ministerium Hincest, quedsacra livera docent. Elaiq 35. Deus ipseveniet, & saluabit nos: & Ieremiæ 22. dicitur per Spiritum sanctum: Hocest nomen, quo vocabunt eum, Iehoua iusticia nostra.

Christm inquit : filium fuum vnigenitum Dens pater dedu, Iohan. 3. Et Paulm ait: Deus proprio filio suo non peperelt, sed pro nobis omnibus tradidit eum. Illa igitur hoc paffionis opmmagis exaggerant & ornant, quia tam fubli. mis persona illam infamene Gtam diram passionem fubit. Sed limitatio quadam est addenda. quam facra litera fuggerung; nempe, Etfi totaper-Sona Christiest Mediatrix, & propitiatrix bomi. num, bocest, dinina & bumana in Christonature, & humiliatio, & contumelia ad utramque naturam, sua ratione pertinent : attamen natura dinina, non potnit lacerari ant mori, ve humana. Itaque S. Petrmait : Christum passimesse fecundum carnem, vel carne. t. Petri g. Ironawinquis, Christum, passum esse requiescente Aby leuverbo, bocest, natura dinina non exerente fuas viru contra banc paffionem., fed acquiescente

metar, istitoti negotio prasinai. Item, vetera sie locuti sunc., passus est secundirm id, quo pati potuti, id est, secundirm humanam naturam. Indicinm sane Dei exigebat, vi in humana natura, & pana sustinerentur, & expiatio sieret pro peccatu hominum, quia al hominus lex. Dei spestabat, ess q, obligabat: sed quia natura humana sola id perficere non posset, ut sapine distum est silim Dei assumit naturam humană, vi maledistionic legalit vim, & omnium hostium crudelitatem subire & superare posset.

Hine funt illa locationes dextre accipienda:

Deus acquisiuit suo languine Ecclesiam.

Actorum 20. quia videlicet secundum humanamuaturam, hac persona, qua Desu & homo est, passaest. Dem passusest, sed non dicitur, Dininitas ant dinina natura passa est: quia, ea non potest lacerari & mori.

De obiecto passionis Christi.

Tanta persona tam vehemens passo, mertib nos excitare debebat, vit cogitaremus de pracipuo obiello, hoc est, quid potissimum astrinxerit hunc Messiam, vit tantos cruciatus subiret: Et quidnam tota sua passione, in conspectu habueris. Nam etiam pater cuelesti imponens pecceata & satisfallionem istam cruentam suo silio, ad hoc obiellumo respexit. Est autem lex Dei, obiellum illud, quod in eas angustias & dolores hanc personam coniscit, & crime voluntati sose in hac passione attem-

Porro , lex Dei constringebat, orgebat & premebat bunc Christum, non ipsins alique vitio, ant quod ipfe indiguiffet pro sese tali legis impletione? fed quia peccasa hominum in sofe receperat, & spoponderat, sese pro en satufalturum cideo lex eum argust & premits id qued Apostelus Paului exprimit bat voce: factus fub lege: boc eft, lex dinina Christum tenebat, quia peccata hominum in fe receperat. Legi itaque dinina debebat omnia prastare, qua abbaminibus lex suo inverequirebat. Jam vero, baclex Deidno poscebat locototius generis humani fibi praftari, nempe ut fustineretur pana propter pescata hominum, ira dinina satisfaciens : & insuper, vt absolutissima obedientia exhiberetur, qua omnes homines Des pro suo indicio, in lege expresso debebant. Nam Alta ratione Deus hominibus reconciliari noluit, boc est, voluit sua senera insticia satisfieri. Sminta antem est admiranda, qued filim eim loco emnium bominum, admiffin & defignatus est mediator, & propiciator, qui bacomnia efficiat. De hav autem re luculenter docet Paulus. Philip.2. Humilianit semetipsum factus obediens, &c. Hie andimm , in opere Christ's perspiene coninngs bet due , obedientiam & mortem. Item, Romig. per vnius obedientiam, &c.

Contratia. Simon Mague dixit, se esse Chrisstum, & per apparentiam, enm esse santum pas-

Samo

Basiliani ungati sunc., Christum non osse passum, sed Simonem Cyreneum pro eo crucisixum esse.

Hac autem Diabolica figmenta proviss omni

colore destituuntur.

liem, Sabelliani affirmarunt, patremin Christo passum esse fundamenta babuerunt, quòd vnicus tautum sit Dem. Hue detorserunt omnia dista de vnitate Dei. Hinc Patripassiani disti sunt: sed manifeste resutantur distin sacre seriptura, quibus pater à sileo discernitur, & tantum silio impaire pater à sileo discernitur, & tantum silio impatronous attribuitur. Nam pater silium mostrin mundum, & silium patiendo & moriendo bomines reconciliat & saluat, lohan. 3. sic Deus dilexit, &c.

De forma passionis Christi.

Tota humiliatio filii Dei, que quidem est admiranda & inexplicabilis, ad passimem & obedientiamnostri mediatoris & propiciatoris pertinet. Sed bic potissimum pij considerent eam astionem, qua Mossacoblatus & mastatus est in ara crucis, tanquam vistima pro peccasis mundi. Habet aucem historia, quam Enangelista accurate consignarunt, suos quasi astus: perspicuitatis igitur & memoriagratia, in sex albus, passio Christipotest distribui.

Primus altus est in borto. Peccatum enim, in borto erat commissum ab hominibus. Et quidem in Olineto incipit passio Domini, boc est,

iunta promissionem Enangelis. Nam oleum est imago Enangelij. Ibi autem interior paffio Chrifli pracedit, eftque externa illa, que seguitur, multo acerbior & darior. fentit enim peccatorum molem immensam in fe derinatam effe, fentit feueritatem. C pondue ira dinina, contra omnia omnium hominum peccata fentit morfurs Diabols, mortis, & cruciasum inferni. Anxius igitur corde, supplex, patrem innocat, discurrit aliquoties ad Apostolos dermitantes, & quedangu-Stian inenarrabiles fignificat, fudat fanguine. um sudorem , toto suo corpore. Destitutus autem ab hominibus, non deseritur à patre calesti, quiper Angelum , sllum confortat. Hostandem agone denicte, Christus viero suis persecutoribue obusam procedit : Hoftes autem Christifunt , Mimiftri pontificum & facerdotum, & reliquipoli. tici. Dux corum est unus ex discipulis Christi. Indas Ischarioth, qui honoris & upum gratia, à Christo discodeus, potentioribus sese adinuxerat. Hic multa alia, piacogitatione digna accident: Ad confessionem enim Christi, dicensis, Ego fum, omnes perfecutores, quantumuic irați, in terram corrunne. Christus mandatillis no suos discipulos capiant. Petrum iniufe vientem gladioreprebendit, Malchof, resettam aurem restituit abique mora. Hic itaque beret agnus ille Dei in vegribus, bocest, in manibus perfecutorum. ac ducitur absque villa contradictione sua ad ma-Etationema

Compaint relative relatives and page

Secundin Altun coram Ecclesiastico indicio seno Consistorio. Deinde primium sistitur Christus, ida connenientissime pontissicibiu. Esacerdotibiu Hierosolymitanis: Nam illis erat oblatio vittimarum demandata, suo quodă ordine. E quod dictu mirum est, bic testimonia innocentia Christi plurima perbibentur. Deindevero decernitur istorum Ecclesiasticorum communibus sufragijs E votle, oportere Christum mastari. Hac antem congruebant propheticu pradictionibus, idest, Dem volebat Christum pati, propter hominum salutem, sed caestatem Esurorem Indaorum nequaquam volebat aut comprobabat.

Hic & alia connenerunt, videlicet, fals testus, stem irrisiones & percussiones Christi, qua siunt à ministrie Sacerdotum: Quando enim Christus affligitur, non desiunt guathones poutificum & sacerdotum, qui, vi gratiam & pramia quadam aucupentur, nihil verentur, innocentes coucionatores, aut alios quoque pios, consumeliose & vio-

lenter tractare.

Apostolus quoque insignis, Petrus, qui singularem pracateris constantiam spirameras, negat suum praceptorem & saluatorem quam turpissimo, ida, ter: Sed gallo cantante, & lesa Christorespettante, mox agnoscit delittum, & Christoresuscitato reconciliatur. Indas autem frattus & oppressus terroribus sui peccati, proiettu argenteis in templum, semesipsum suspendit.

Tertine Actus, ceram politice Magistratu. Ecplesiastici tradunt Christum Politice Magistratui, Equidem Romano prasidi, postulantes, vi is bunc Christum crudelissimi supplicis genere, videlices crucissime, de medio tollat. Ea autens re testissicantur Indai, sceptru Indainata vaticiniu Iacobi Patriareba corruisse, & Siloh nunc prasente esse.

Hinc etiam perspicuum essistur, reos esse nontantum sudaos in Christi interemptione, sed etiam Romanos, id est gentes, & iam, in quarta Monarchia, vti gradictum erat a Danielo, ista geri.

Prateres fignificativeft , hane victime Christi oblatione et maledittione no effe typica, quales in toplo Hierofolymitano a Sacerdotibus fiebat, fed offe peculiarem & fingularem victimam, que in fufpe. fo ferpent e in deferto erat admibrata. Hic etsam luculença testimonia innocentia (bristi perhiben tur a Pilato, atque coniuge ipfins , & ab Herode Antipa. Nemo enim poteras Christum, vel de falsadoctrina, vel de vilo scandaloso facto consincere, sed vincit calumnia, furor populi, & mina de offensione potentu, vt contra sua ipsius conscientia, tandem iniqua ludex fententiam pronunciet, atq, concorder cum Ecclesiasticie , hune Christum esse suspendendu excruce. Huc.n. sua organa impellit Sata, vo omnib. viribuinftet, vt Christus lefus ve . luti maledicin trucidetur, quia in lege scriptu erat: Maledictus, qui pender ex ligno. His igitur ministri impiora ifta innocentissimum egna magna crudelitate quafi excoriat, flagellando immaniter, exibilado, imprimedo finea corona in caput eine, in duendo ei purpură, &c. Praferturin sup Christo Barnabas latro, gamaier ia erat Chrift's peccator,

repote, qui peccata totius mundi in se vanm re-

vepiffet.

Quartus Altus in via ad supplicium. Tradito Christo militibus, in stinere vique ad locum
supplicis multa accidunt digna relatu. Imponitur
ensm Christo, per totam notiem miris modis excarnificato, propria crux, ex qua suspendi debebat, portanda, ne quid deesses crudelistati satanice.
Adiungitur autem Simon Cyreneus, idq, propter
militum petulantiam, qui pauxillum adiunaret
Christum in portanda cruce: sub hoc ponderetae
men Christin mulicribus concionatur, que sius
vicem misserte, lachrymas fundebant. Hic igitur,
tamquam malesseus circumsus maxima hominum multitudine, Christus extra portateducitur,
ac proculdubio sarcasmos Diaboli & hominum
quamplurimos sustinuit.

Quintus Actus, Crucificio. Edultus inter apmatos vires & furiofans hominum impiorum, multitudinem. Christus, vique ad locum publiemm supplició, spoliatur vestibus, affigitur clanis ernos viuns, as medius inter dues latronus, tanquam ipsis multo deterior, & atrociorum peccatorum reus crigitur, ibiq,, ut maledichus in ligno

prindet.

Hic igitur milites armati, spolia vestimeterum Jesu Christi, qua sold habebat, inter sese partiuntur: In reliqua autom multitudine, plurimi (bristo saluatori, sarcasmis virulentissimi, dolores exucuunt & adaugent, ac stienti, acetum selle mixtum spongia perrigunt: Ipse autom Christin in sublimi

litariban

limi cruce pendeus pro perfecutoributamen tam. quam Ponsifex fummus, orat: latroni alteri ad Christum seje connertenti absolutionem promisso paradifo imperist:commendat matrem fuam Mariam Joanni Apostolo. Inchoat lamentabili voce in ernce gendens Pfalmum xxij. Deus Deus meus, &c. Tradit fpiritum funm patri, & moritur. His antem denfisima tenebra, prater & contra omna causas Physicas ingruunt. Terrore saxa difiliunt, velum templi per medium scindicur, resurgunt aliquet mortui, centurio asisstens cruci prositetur Jefum Christum, cruci affixum, vere filium Dei fueffe. Postea in cruce mortune, non oft à senitia bofinm immunis. Nam miles Longinus, vt eum S. Augustions nominat, in mortuum Christum graffans lancea, eins latus perforat, capfula cordis vulnerata, explorans, an vere fit extinctus, binc autem effinit fanguis & aqua.

Sextus Altus que post mortem Christo acciderunt. Postremo, vere mortuus (hristus permissione
Pontis Pilati, a Iosepho Arimationse & Nicodemo
Phariseorum Principe, de cruze, extractis preacutus clanis deponitur. E perunttus at q, innolutus, in
recens saxeum Iosephi Senatoris Hiérosolymisani
monumentum, quod in vicino borto habebat, collocatur, obstructo estio grandissimo saxo. Indei
antem metuentes resurrectionem Christi, non tautum obsignant lapidem, sed etiam vigiles custodias agentes nocturnas circumponunt, qui omnu
ab accessa ad sepulchi um arcerent, eaqueratione
Christum quoque a resurrectione e sepulchro, mi-

lizaribus armis prohiberent. Sed vigiles isti armisshpost tres dies prateritos, cum stupore & cosmsone widet, quid effecerint, Christo ex morte resurgête.

Fines & Effectus passionis & mortis Christi.

I. Integerrima legis dinina, loco generis humani impletto, hoc est, persolutio pro peccatis totins mindi. Spersettissima atq, omnibus numeris absolutissima obedictia, vice omnium mortalium, ita, va indicium Dei, in hac satisfattione nihil requirat amplius. Math. 5. cap. Veni legem adimplere. Rom. 8. Christus est sinis, seu impletio legis.

Secundo, a legis accusatione, 3 à necessitate implendi legem per nos, quod quidem ad salusem nostram accinet. Ratio eius rei enidentissima est: Quia Christi passio, est equinalens satissattio, pro peccatis nostris. Iohan. 8.cap. Si vos filius liberauerit, verè liberi eritis. Rom. 6. Non estis sub lege, sed sub gratia.

Tertio, Remissio peccatorum & insticia sanguine silis Dei Domini nostri Iesu (bristi parta, qua credentibus in Christum imputatur. Ephel.t. Per quem habemus redemptionem. Colost.

Quarto, Recociliatio cui Deo patre, Ro.5. Col.t. Quinto, Victoria de hostibus generis humani, et de morte, Diabolo, inferno, peccato, maledicto legis. 1. Iohan. 3. cap. In hoc filius Dei apparuit, et opera Diaboli destruerer. 1. Cor. 15. Absorpta est mors, &c.

Sentò, Regeneratio, renonatio, vinificatio bominu in bac vita, donatio Spir. fandi, inhabitatio Dei, fruttus fidei, accessio ad Den in innocatione, confesso & glorificatio Dei. Ioh. 10. Si non abieto, &c. 1. Cor. 6. Membra veltra, sunt tépla Sp. sancti. Tit. 2. Dedit semetipsum pro nobis.

Septimo, Laticia in Christo, consolatio in cmnibus angustis. E morte ipsa, quia Christus pro nobis fasisfecit. E redemit nos ab ira Dei, E omno bostos nostros denicit. loh. 16. lterum videbo vos, &c. Rom. 8. Nihil nunc comdemnationis, &c.

Octano, Exaltatio Christi ad dextră patris, regnum cisu, subicciio omniu creaturarum sub pedu cius, indicium deresuscitatis hominibus omnibus, Psal.110. 8. Matth. 26. Joh.5.

None, Lataresurrectio credentium, regni calestis bareditas, & gloria vita aterna. 1. Cot. 15. Rom. 8. Non funt condigna palliones; &c.

Decimo, Exemplu quoq, toti Ecclesia est passio Christi, quemodo ea sit in hoc mudo cruci exposita, E quemodo debeat ferre cruce. 1. Pet. 2. Christus p nobis passus est, relinques nobis exepsu, &c.

Hiceriam de meditatione passionis Christi

Triplex oft meditatio passionis Christia. Historica. 1. Spiritualis. 2. Exemplaris.

Historica meditatio passionis Christi, est recitare, meditari & discere historiam Christi patientia, ex certis Enangelistarii monumetis. Est enim fundametum nostra sidei: Nam hac historia obliteratà & amissa, periret nobis Christi benesicium, & sides & gratiarum astio pro redemptione generia bumans. Veluitigitur Deus banc bistoriam in soalefa Dei extare, en Christiani, ad sidei sua confirmasionem, nossent eam, ac sessens cerso, omnia ca complesa esse, quacumq, su vesers sestamento, de Messia sucrum pradicta.

Spiritualis meditatio, tria potissimum comple-Bitur, Primim, causarum considerationem. Secundo, Fidem sibi applicantens bianc Christipassio-

wem. Tertio gratiarum altionem.

Causa autempassionis Christi non sunt peccata Christi fed totissi mundi. Iam bic fetta in Christo patiente, quantis in eum peccalis oneraneris quan. saspanactu merutus fis , quas tamen Christim in fe transtulit, quanta fuerit ira Dei ergate, quanta feneritas legis fit contratna peccata, ut undim creaunra fantistas velpaffio, potneris prosis fatisfacere nififilij Deitaura humiliatio & pafio. Non igisur existemes peccara tua effetam iene podus, iram Dei effe exiguam, panas, quas en deb bas perferre. effe tennu. Deinde & victorem Christum, einfque gloriam adtetransferas, & applica verain Chriflum fide, sd oft firmiter credas, sufficiam Christi sanguine acquisicam, sibi gratu applicari & donari, te per Chriftum reconciliatum effe Deo , & receptum ad aternam beatitudinem, te liberacum ex potestate mortis & inferni. Nam in bac applicatione omnie vine passionis Domini est siene. Sie Paulus Rom. j.air. lustificamur gratis, per gratiam lpfius.

Poston etiam debent pia pellora gratias agere Des Patri, pro constituto & misso bes Mediatore in banc mundum: & Domino nastro Iesu Christo, quod is non abhorrens sam dirum supplicium genus humanum à peccaso & morte redemerit. Agamue & Spiritui sancte grasian, qui memoriam husius saluberrima historia in Ecclesia consernat as propagat.

Terriò, Exemplatis meditatio est, ut statuamu oporsere nos Christo conformes sieri, in aliqua erucis parte sustinenda, & ut patientiam, constantiam, innocationem Christi imitemur, nec dubitemu, quin nos quoq, consecuturi simu amplissima

premia.

Hocloco etiam, de sudore Christi cruentos-

liquid dicendum oft.

Euangelista Lucas cap. 22. in historia passionis Domini, meminit Christum in olineso, in tanto fuisse agone, ut intentisu oranerit, & sudor eius fastuu se tamquam sphulos dinares, in terram de cor

pore fanttiffinso largiffime profinentes.

Hec werba nonnulli falfarij expunxerunt, we tata anxietas Christo tribueretur itaque, vt Hilatims & Hieronymus testantur, in quibus dam gracis exemplaribus, non inneniuntur. Sed agonis
Christi gravițas, ab histe rebus non est aliena: Itaq,
bac verba retinenda sunt, & consideranda est causa, cur Christus in tantas anxietates inciderit: ac
deinde expendendus est ille cruentius sudor, qualis
ille suerit, quantum quidem hec nostra imbevillitas admittit.

Res ausemperspicua est, Christum in se solum, peccata totius generu humanirecepisse, sali pacto, va coraminducio Dei constitutum, epse unus reus sit factum,

fallus, vice omnium bominum: Ei itag, foli inchbit ira Dei maleditti legis, & pana omnis, qua peccata omnium mortalium erant commerita. Sienti antem peccata, quibus iam oneratus est Christus, funt innumera, ita etia poene simul funt immenfa:neque vlla est creasura, velin calo, velin terra, qua acrocitatem iftorum delittorum & panam rette intelligat. Hec igitur canfa eft, quare sub boc inexplicabili podere tantopere geneat Chrifins, ve cum ipfamerte luctetur: Nec potniffet fola humana natura tantam molem peccatoru & piemarum gestare. Nos videmus in malesicis, uno alique peccato enigilate, ac mediocriter perspettaira Des & panu commeritis, quomodo deficiant toto animo & corpore, & veluti extintto lumine, exha lent anima, vel semetipsos sape interficiant. Sed bie Christine, omnes blashbemias, omnes idololatrias, omnia latrocinia, omniumo, bominum peccata alia in fe folum derinarat. Preserea, ipfe penitifime maledictionem legis, ac pænas, peccaris insto Dei indicio destinatas, intelligebat. Nibiligitur mirneft and Christumaieres anxietates bic fustineat quam quisquam alioru bomin v. Sed Dem pater [uaprasentiam & benenolentia, miffo angelo declaranit . nec fuit ociofa dininitas (brifti , que in illa ipfa humiliatione, victoria tamen obtinuit: alias enem falm, non fuiffet parta hominibue.

Nunc de Soußess equares. In maximis hominum consternationibus & mæroribus animi, calor & sanguis naturaliter ad cor, tamquam ad rege corporu humani, renocautur ac resugiunt: Inde

igitur

igitur exteriora membra frigescunt & pallescunt, & cor accursu sanguinis pressum palpitat, ac no stranguletur, acrem captat: Ac multi sani bomines, animi muroribus contabescentes, expirant. Quando vero cor superat anxietates, mirarationo tterum desicit à se sanguinem, ac Spiritus ardentum emittit.

De Scaderbegio narratur, quod iniurisi irritatus ab hostibus, & undiq, ab eis pressus, consternationes tam valide discusserit, ut sanguis ex labris ipfim eruperis. Sed fingulare oft hoc exemplum Christi, in quo duo illi motus expresse ac dilucide describuntur: Primim, quod in tantas angustias fit redalitu, vt in ipfis faucibus mortis iam baferit paruma, abfnerit, quin absorptiu sit penitue. Secundo, quod confortatus fit, & hunc agoneme In anxietate igiturilla, cruor Christi, tamquam in homine naturali, ad issum corcon. fluxit, & illud pene extinxit. Sed acceptacen-Solatione & exerente sese dininain Christo natura, opemque natura humana, in unionem perfone assumpte, ferente, sum beroice, in ista excelsa perfona, tamque valide repercuffus est premens fanguis , ut per poros erumpens , toto corpore, guttatim fen grumatim exierit , acper totum corpus mananerit, ipfamq, terram fudanerit. Denulo autem bomine, simile quippiam, in villie bistorice legimus,nec posset vlisu alim homo, tantam animi anxietatem, quantam Christin expertus est, fufinere , nequetam violentam atque vehementem repulsionem & eiettionem fanguinistolerare. Solant

Solent quidem hominer de ingentibus calamitatis but, aus mafticisi dicere: vet fang winem quis poffet sudare, ste, vel sanguine quisposses plorare. Verum offe locusiones funt proverbiales, ab agone Christi desampta. Infanient igitur, qui est a besterica cam ob canfamen bistoria passionis Christoernendaefseputant, quia non consentaneum fit, tantos agones Christo, tamquam Heroico & forti viro, adscribere: fed nor binc discimus aliquantulum magnitudinem & atrocitatem nofterrum peccatorum aftimare, Namego & in , nostrie peccatis Christo innocenti estos grumos sanguinis expressimus. Agamus etiam Christo Saluatori gratias, quedistos borrendos cruciatus, nostra cansa & subsit & fuperante ac petamon ab ipfo delictorum noftrorum veniam, & rogemus, ut nos Spiritu fire fantlo clementer fanchificet & gubernet,ne petulanter & fu. riose, in peccatarnamm.

De Regula: Lex obligat, velad obedientiam, velad pænam.

Non dubium oft hac regulam ad indicium politicum pertinere potissimum, & legum politicaru essenerum. Sedin indicio Dei, non locum babet ista distinctiua, sed potins copulatina: Lox dinina obligat & ad pænam, protransgressione, & ad integerrimam obedientiam. Exempli gratia. Homicida coram politico Magistratu, quianam obtemperanit legi inreassiciur capitali supplicio: sed ille ipse homicida, lices penam sui delisti, coram indice politico passu su, samen Dem non est cum en contentu, contentus, idoft, non est coram Deo instau propter illud supplición, quod subist, ant bero vita aternassed Deus insuper ab corequirit susticiam, totius legis sen integerrima legis obedientiam, a Nonreste igitur docuerunt Monachi: si qui patienter ferat supplicium propter scelera, eum suturum esse baredem vita aterna: causa est, qui a pienam pati propter delista, nondum est plena es integra legis impletio. Hinc est, quod satis non fuit, (bristum propter hominum peccata pienas sustinere, sed etiam necesse sustipsum totam legis obedientiam exequi:

De differentia passionis Christi & omnium aliorum Martyrum.

Ex hat commemoratione liquet, quod ingeni fit discrimen inter Christi passionem. & Marryrum quorumcumq, hominum: Primum ensmi personis disferunt. Nam Christiu est Desu & homo, Messiai & seruator generu humani, sed reliqui homines omnes, sunt tantum homines; quanticumq, tandem sint.

Il. Caulis citcu quas. Nam Christus pro álienis peccatis patitur, & quidem peccata totini mundi gestat & aufert. Sed Martyrus vel propter sua peccata quedam patiuntur, vet prater culpam patiuntur, vet siant testes veritatis Dei, vel vet probetur ipsorum sides, constantia, confes-

So, Ge.

III. Forma, Nam Christus totain legis maledittionem sustinet, totaing, tyrannidem mortis, Dinboli Sinferni experitur. At fancti Martyres tantum in corpore alsquas iniurias fentiunt, non gestunt totam iram Dei, nec sustinent totos inferni cruciatus.

IIII. Fine. Nam Christin sha passione satisfecit pro peccatio omnium morsalium, meritus que est est insticiam, Spiritum santtum & vitam eternam: sed Martyru, neque pro suis, neque pro aliorum bominum peccatio satisfecerunt.

Hec nobilissimi & generosi viri, de Passione Christi repetere volui. Debent autem omna Christiani, verapietatis amanta, sepe multumque cogitare causas, cur Christi passio crebettime meditanda sit. Nos breniter summan rei perstringemm, causa huim rei recitantes.

Prima est, vt historia passionis (bristi omnibiu piis samiliariter nota sit: Cum enim sit sidei nostra Christiana articulus, concernens omnium hominum salutem, vt sciamus, Deminum nostrum sesum Christum, verum Deum, à Patre, ante secula genitiem, eundema, verum hominem, natum ex Maria semper vergine, traditum & mortunm esse, propter peccata nostra, & resuscisatum esse, propter instisscationem nostri : necesse est, vt omnes Christiani, quibus anima sue salut cura est, hanc historiam, veluti basin doctrina colestis, & anceram nostra aterna salutis, sirmiter teneat. Si vero historia de passione Christis sciri & cognosci debet, sum necessitas regentisima & extrema postulat, vt sapissime a piss hac historia, grata mente repetatur: Si non à credentibus repetitur, tum profetto bomines non possant vam serveines possant in Christum, quem ignorat; credere, E enm innocare. Quomodo enim innocabunt eum, in quem non crediderunt? Quomodo autem credent ei, de quo non audiuerunt? Quomodo autem audient, absque prædicante? Rom.10.

A teta causa, eur passionem Christi sapinerepetamum, est: Quòd voluntas Desest, imo Des
mandatum est, ve historia de morte & resurreUsone Christi, publice in Ecclesia Dessonet. Ita
enim Christia inquit Luc. 14. Et sic opottebat Christum pati, & resurgere à mortais
tertio die, & prædicati in nomine eius, pænitentiam & remissionem peccatorum, in o-

mnes gentes,&c.

His auditu, esse Domini nostri lesu Christi voluntatem & mandatum, vi inter omnes gentes de eius passione & resurrestione pradicetur. In institutione cana Dominica Christim idem à nobu requirit, quandosic inquit, Luca 214 Hoc facite in mei recordationem. Paulm au 1. Cor. 10. Quoties cunque enim comederitis panem hunc, & de poculo hoc biberitis, mortem Domini annunciate donec venerit.

Tettia causa repetit onis est, qued passio Domini nostri sosu Christi: & einsdemressirre-Aio a mortuis, est summa Christianorum ars & supientia, qua sese omnu credentu, peccatii & fentietu, confolati & refocillati funt. Gal. 6. Panlus ait : Ego vero, ablit vt glorier, nifi in cruce Domini nostri Iesu Christi. Item. 1. Cot. 1. Nos autem prædicamus Christum Iesum crucifirum.

Mugustin. Omnis spes, & totius fiduciz meç certitudo est in precioso sanguine Christi, qui esfusus est propter nos, & propter nostram saluté. In iplo respiro, & in iplo consisus ad te, Pater, peruenire desidero, non habens meam iusticism, sed cam, que est ex silio tuo,

Domino nostro lesu Christo.

Bernardus, Serm. 62 in Cantico cantic. Vbi tuta firmaque infirmis securitas & requies, nisi in vulneribus saluatoris? Tantò illic securior habito, quantò ille potentior ad saluandum. Fremit mundus, premit corpus, Diabolus insidiatur, nó cado. Firmatus enim sum, supra firmam petram. Peccaui peccatum grande. Turbatur conscientia, sed non petrurbabitur, quoniam vulnerum Domini recordabor. Quid tam ad mortem, quod non Christi morte saluetur?

Origenes ait: Indiuerlis Homil. 8. Ielu Christi patientis humilitas, nostra sublimitas. Illius crux, nostra victoria. Illius patibulum, noster triumphus. Summa passio Domini nostri Ielu Christi, est fundamentum salutis nostra.

Bernbardur. Passiotua Domine Iesu, di-

numestrefagium, fingulare remedium, in-

deficiens sapientia.

Anshelman, Quidquæso Domine Iesu promes salute facere debussti, quod non fecisti. Ab imo pedis vsque ad summum verticis, totum te in aquis demersisti passionum, ve mo totum de illis extraheres. Si cælum & terram & omnem ornatum eorum pro ea possem rependere, certè nec sicvuquam vsq; ad méssum debitum pertingerem.

Bernbarden. Nihil est efficacites ad euranda conscientiz vulnera, & ad purgandam mentis faniem, quam vulnerum Christi frequens

recordatio.

Ex his facrarum literarum & S. Patrum teflimoniis, videre oft, quod meditatio pasionie Christi ingentem consolationem affert luctantibus cum peccato, morte & Diabolo. Quando fat banas peccata, quibu iram Dei irritanimue, in confectium nobu ponit, eag, vehementer exaggerat, illico oculos cordinnoftri defigaminin Chriflum pedentem in cruce, & preciofum funm fanguinem pro nobis fundentem : cogitemm omnia nostrapeccasabarere in vulneribus Iesu Christi. Nam eternau pater iniquitatem omnium noflrum iniplo politit, Elags. Eumg, villimam pro peccasis noftris fieri voluit. Etenim, non folum omnium maximu percator, noftra caufa factus eft , fed etiam iplum peccatu & maledictum, Rom. 8. Gal. 3. Non igitur in nobis, fed in vulneribu Christi, peccata nostra intneamor, & Diabolum connicio a nobie repellamus, dicenter: Abi
vetro me Satan mulla nec peccata, nes merita mea
agnoseo: Quia Christus omnia mea, imo totius
mundi peccata in setranstulit: Nibil scio, nec agnosco, nisi lesum Christum erucisicum. Itaq, nibil inris in me habes. Sed ne lex quidem, qua tamen insta & sancta est, coram Deo amplisu me
accusare poterie, quia credo in Christum. Ita
impossibile est, credentes in eum in morte & sepulchris retineri, sed oportet ipsis quoque in
nonissimo die resurgere, vino & integro corpore, quod erit supuopase clarificato corpori lesu
Christi.

Quarta causa est, vi exemplo Christi ad patientia innitémur, in nostris assistionadus, cos itantes nos similes siers oportere smaginu sesu sesu Christi. Vi enimipse per passionem & mortem ingressiu est en gloriam, eta nos quoque per multas assistionas oportas ingredi in regnum calorum. Nostra afficiana, quamishet espera mullo modo cum passione Christi possunt conferri. Ipse enimomna oranium nostrum dolores & angores in corde sue sensit as sustinuit, añes et pra vimia consternatione & dolore animi, toto corpore, sudor sanguincus apsi eruperit. Solus apse amaritudicam mortis & dolores inferni vere sensit: Nos tantum illos degustamus, cum maxime assisti quar & cruciamur.

In summa passio Christi est speculum multayum virunum in Christo, qua nos imitari opertes, in Christo enim patiente habemui, non tantu exemplum patientia, sed etiam obedientia, humilitatis, constantia in eruce, sidei, prasertim veeò disettionis vera erga Deum. E proximum, quia pro hostibus moritur, orat pro crucisixoribus suis.

Postrema cansa, enreasionem Christisa.
pins meditemur & repetamus, est medium,
quo hominu connertuntur & saluantur. Apostolus concione sua de passione & morte Christi,
connertit 3000 homines Isem Cornelium, Act.

10.cap.&c.

Polni antem in hac Prafatione, breniter, do-Elrinam fidem & confessionem means de historia passionis Christi repetere, ut publice testatum facerem, me abborrere à blas phemia Osandrestarum (de quibus in hoc sexto libro dicitur) que passionem Christi contemnunt, negantes nos sanguine Christi instissari, & à peccatu nostris emundari.

Quia vero vistatum est, nobilisimi e generosi viri, primariji e summis viris, pia scripta
dedicare adduci me passus sum, vi hune meum
Sextum catalogi mei Hareticorum Librum, sub
aussicio vestra prastantia e generositatis, spia
publicis inuulgarem, prasertim, cum pro comperto habeam, vos omnes es singulos amare es promebere summo studio culestem doctrinam, atqua
sinceres acpios (bristi ministros, qui uon propriam, sed solius Dei gloriam quarant in enarradis sacris literis, beusque coplecti. Deinde eam
ob causam, V. genrosa prastantia hac meam in-

cubrationem unucupani, ut publicum extares mea erga vestram nobilissimam familiam gratitudinu & observantia testimonium. Vestri enim parenta, nobilissimi & generosi Heroes, storentu memoria D. Liborim Munnichhaussu, bellator fortu, orator boniu, & pietatu amani, ac D. Ludolphiu a Campen, vir optimiu, & insticia patroniu, mea studia promonerunt, & me complura annos, re, consilio & auxilio inverunt.

Quantis etiam beneficijs me, V. generofa prastamia, cium ante decem annos, in patria mea, per aliquot septimanas, in aulis vestris magnisicis, vobiscum familiariter consersarer, cumulatissime affecerint, manebit apud me altissima mente repositum, donec in meo corpore san-

quis erit.

Quod superest, V. generosas prastantias, summa cum animi obsernantia, oratas volo, vt boo meum scriptum boni consulatis , meg, fidelem Iefu Christi ministrum , pralia Domini , per Spiritus fancti gratiam, praliantem respiciatie, & mei memoriam, cum perpetua benenolentia con-Ego vicissim , omne menm studium & observantiam, V. generofis prastantise defero, Spolliceor, sancte me ardenti pettore, quoties mea genua, in nomine lesu fletto, Deum precasurum effe, vs V. generofas prastantias, sernet din incolumes & florentes. Datum Stralefundij, Pomeranorum Metropoleos. Anno fesu Christi redemptorie, 1597. 25. Nousmbrie, que, ante quindecim annos, nobilifimme & prattanti Bimut

pissimus Heros, Dominus Liberius Mannichhaukus, placide in Apollinea arce, in patria, comitatu Schauenburgensi vetustissimo, in Domino lesu obdorminit.

V. generosaprastantia

Obsernantissimm

Conradus Schluffelburgins SS.T hee ... logia Dottor & Superin...

C 5 DB

DESECTA OSIANDRIS-TARVM.

Osiandrista vnde nomen babent?

BANDREA Oliandro, huins natus est in oppido Guntzen-hausen, sex miliaribus distante à celeberrima vrbe Norinber-

ga: pater eins appellatus fuit Andreas Hofsman, faber ferrarius ibidem. Quibus cognitus fuit, aiunt, eum fuisse hominem totuo vultu, & aded horreda nigredine in facie tindum, ve multi putarent & affirmarent, eum fuille ludæum baptizatum : fient familiares & affines eius proprii, mihi aliquoties Regiomótecoram retulerunt. Fuirautem Ofiander ab initio fidelis lefu Christi minister, qui iusto zelo, inxta Dei viuentis mandatum, Johanne Sleidane lib. 20 seffante, Interreligione Augustanæ libellum amplecti noluit, ac proprerez Narinberga, vbi tune temporis verbi divini ministrum egit, in exilium fegellit, in Borulliam, Regiomontem verfus (e

primarius fuit. Deinde pastor veteris oppidi constituirur. Singulari autem fauore Ducis Alberti, & erudicione sua elatus, sententias quasdam suas peculiares, de imagine Dei, de instructione fuij Dei, de instructione hominis, & alija rebus, quas diu quidem animo suo conceperat, sed viuo D. Luthero, quem, vi Heroa eximium in Theologicis controuers, reuerebatur, in lucem professe aufus non suerat, tandem in medium de promie tum in lectionibus, tum in concionibus ad

populum.

Cum autem nouitate dogmatum, nonnullos offendi animaduerteret, resistas vrget vehementiùs proconcione, in lectionibus. disputationibus & scriptis. Confidebat enim, sele certa victoria potiturum, ingentemque gloriam, ijs videlicet oftenfis, qua slia Ecclefiz Christi lumina non perspexisfent, coram toro Christiano orbe sibi comparaturum. Audita Lutheri morte, publice. dixit, (vtego Regiomonte cognoui ex illis, qui ex eius ore audinerunt) le iam facilimè, leone mortuo, vulpes & lepores superaturum eife. Sed dum nouum, quafi in colum, iternimis ambiriose quaritat, altiusque ascendere conatur , quam pedes ferunt , casu vehementi , ignominiam sibi indelebilem & perperuam confunonem accertit.

Definfores. Ofiandri blafphemos errores defendebat. præterauthorem, M. Iohannes Funcius, primum quidem aulicus concionator, deinde pastor veteris oppidi Regiomontani, Polypragmonicus, & homo superbissimus. M. Ottmarus Eplinus, aulz concionator, homo omnium scelerum libidinumq; maculis nobiliffimus, vt ipfins amici & auditores milit retulerunt. M. Iohannes Sciurus, professor linguæ Hebraicæ in Academia Regiomoncane Melchior Ifinderus, SS. Theologiz D. & profesior, qui ob Ofiandrici dogmatis incrustationem, in furorem agebatur, vt caremis alligatus lamentabiles ciulatus emitteret,id quod ego sepissimè coram, maxima comiseratione & summo stupore audiui. Hisceaccedebat Doctor Andress Aurifaber, Medicus principis, & postea frater eius , D. Iohannes Aurifaber Theologus , qui enmen variè more Eceboli nutabat. Adstipulabatur Hæresiarchæ Osiandro quidam pastores in Boruffia, Expoliticis verò nonnulli, propter Ducis Alberti gratiam & fua quedam commoda, applaudebant Ofiandri er roribus, quos tamen illi non intelligebant. In Germania, Leonhardus Culmannus paftor Noribergensis, blasphemils Ofiandri applaudens, nonnullos do in loco perturbabat. In Pomerania, M. Petrus Artopæus

D. CONRAD. SCHLPSSEL # 46

topœus Osiandri præstigias propugnabat. Refutatores falforum dogmarum Ofian - Oapdy 2 driin Boruffia, Regiomonte etant D. loachimus Morlinus ? Pastor Regiomontanus ia Kneiphoff, qui præ cæteris, per Dei graciam, egregiè virtute verbi diuini pugnabat, &publice, viua voce & scriptis, eius blasphemias condemnabat. D. Petrus Hegemon. D. Georgius Venetus, qui meo tempore, erat Pomezaniensis Episcopus in Borussia, M. Martinus Chemnicius Bibliothecarius, praceptor meus colédiffimus, M. Michael Stifelius, paltor in Haberitro, Arithmeticus celeberrimus. M. Fráciscus Marshausen, pastor Schippenbeylenfis, qui postea meo rempore, Ecclefiz ad S. Michaelé, per multos annos, Hildesiæ in Saxonia, concionator primarius fuit. M. Franciscus Burchardi Risenburgenfis. Valentinus Bugatus Pastor Ecclesiz Barrensteinnensis. Matthias Bynyvald, pastor Hohensteinnensis. Nicolaus Solea, Diaconus Regiomontanus, quem in Saxonia noui. & czteri per totam Prussiam pastores, quorum 800. erant, paucis exceptis,

In Academia, Andrez Osandro contradicebant D. Georgius Sabinus Iureconsultus & poeta celeberrimus. D. Iohannes Pontanus, Medicus peritissimus, pientissimus & felicissimus, quem ego Vinariz in Thuriugia noui. D. Iohannes Placotomus Medicus. M. Matthias Lauteryvald. M. Bartholomeus

Wv2-

Veagnerus. M. Johannes Hoppius. In aula Ducis Boruffiz, Dominus Cancellarius, lohannes à Creitzen I. V. Doctor. Christophorus Burggranius. Fridericus ab Olsnitz. Archimarichallus, & alij multi nobiles & præstantes viri in Proffix, D. Osandri errores, vina voce condemnabant.

Ecclefia & Respublica Kneiphouiana etiam Ofiandri hærefin improbabant.

> Quinam sunt pracipui Osiandri-Aarum errores?

Andreas Ofiander plurimos errores in Ecelefiam Dei sparsit, qui in iplins seriptis, Germanico & Latino idiomate, publicis typis inuulgatis, extant. Ego præcipuos hicenumerabo . pro vt D. Ioachimus Vveftphalus, & D. Iohannes Vvigandus , præceptores & amicimei, eos bona fide ex libris Ofiandri transcripserunt.

De verbo externo.

Verbum exterius, sir, effe doctrinam celeftem, interius verd, effe filium Dei. Ervocat hoc verbum Dei, propositum ac decretum, de redemptione hominum peccatoru. Offand in Confessione.

Item verbum Dei prædicatum, fi ei non etedatur, veteribus calceis comparat, qui in angulum projeiuntur. Ofiandin Confest. C.s.

in Germ.& B.4.in latino.

Semen verbi Dei, inquit, est Deusipse.

Ofiand in libro de antiquisaso fua doltrina. A.z.

4. B. L.

Vox Prophetarum est externum verbum inquit. Sed sensim, sine sententia eius vocis, est verbum Dei, quod maner in zternu, & quia in zterno Dei confisio est, ideò Deus ipse est. Osand. Schweckbier, E. z. Item verbum Dei est Deus ipse, & quicquid Deus non est, nec potest eius verbum esse. Osand. in Confessione E. 4.

De mundo.

Nullas prorfus creaturas Deus fuisset creaturus, nili filius eius fuisset incarnandus, inquit Ofiander in lib. An filius 1.4.

Item: Nisi Deus voluisset filium suum inearnari, nunqua de mundo condendo quic-

quam cogitaffet.K.1.sbidem.

De Chrifto.

Æternum hoc consilium, propositum, & decretum Dei (quod nos miseros peccatores post lapsum, p obedientiam vnigeniri silijsui, velit à masedicto legis liberare) etiam verbum internum, in Deoest. Et Deus ipse est. Et planè idem Deus, qui homo sactus est. In Confest fol. B. 4.

Filius Dei fui sset incarnandus, etiasi peccatum non introiusset in mundum. Inbbro. An silim. B. s. B. 2. B. 3. G. 4. H. 2. H. 4. I. 2. I. 3.

1.4.K.2.

Damnat quoque Ofiander hanc sentiam

antism: Si nemo peccasset, Christus non

furflet homo natus. H. 2.

se cu Ecclefia sponsa sua, voa caro futurus, etiam si nemo peccasset, I. j. Ibidem.

De morte Christi.

Quia mots nullum ius in Christum habuit; vt qui fine peccato erat, mortemque sponte subiuit, sicut dicit Iohan. 10. Nemotoliit animam meam à me, sed ego ponam eam, sactum est, vt morté santificarit in se iplo, ita vt mort dius non sit stipendium peccati, în confes. 5.5.

De homine.

Homines conditi nunquam fuissent, nist filius Dei ipse quoque voluisset homosieri. Osand. in Confes. K. i.

Deimagine Dei, ad quam bomo est initio creatus:

Imago Dei (Zelem) ad quam factus est homo, est ipse Dominus noster Iesus Christus, verus Deus & homo. D. 4. Item Zelem Elebim, est imago Dei, facies & statura totius corporis, atque adeo tota substantia humana natura, Domini nostri Iesu Christi glorificata Dei. Demuib est eius dem nostri Domini Iesu Christi simulachrum, in quo visus est Patribus atque Prophetis, antequam incarnatus esset. D. 4. in lib. An fil.

Sic filius Dei semper visus est, in similitudine futuræ humanæ naturæ soæ, quotiestunque visus est, tam precise, ve neque maiore

neque

neque minor, nequalia facie appareret, quatri postea visus est, cum à mortuis resurrexisser, ita ve cum patres statura longe grandiores essent (ve manises è videmus, singulis ætatib. decrescere humana corpora) admirati illius parustatem, dederint illi nomé Scerappin, id est, paraus facie, cuius nominis frequentissima mentio est in mystica Theologia Hebræsorum. D.;

ImagoDei esse mulla ratione potuisser, cum filius Dei homo Jesus Christus, nascicurus

nunquam fuillet. H.t

Imago Dei in humana Christi natura inclusa est. Ité, No debet imago Dei intelligi (intellige, ad a Ada initiò est formato) simplicuer de verbo Dei, sed de verbo incarnato. C. 3.

Nisi Christus secondum humana (suam) harura esset imago Dei, nullus alius vir, quicunq; tande esset, posset dici imago Dei. C.;

Dicit Deus, le hominé factur u ad similituadiné sus, &c.vt scilicet homo talis sieret, qualis Christus secundum humanam naturam in

menteDei prædestinatus effet. E. ;.

Audet quoq; Ofiander hac in parte inista verba er upere: lese rétanta (de imagine Dei) hactenus à nemine post Apostolos recte explicata, in luce produxisse. E.z. Luther u, ait, allquid vidisse, sed non setio intendisse anim u, verberius explicatet. Hinc Funcius in Actis culegatis Saxonicis andet adstruere: susticula Adminita ante lapsum, suisse atternu & verigenitula Del filium.

De lege. Legem postulare ipsamessentialem Deisu-

spiritus fau ctus est sila ipfa lex. Ofiand.in

ferm. Rom. 8.

Ided nobis data est lex, ve dilectionem, & erernam insticiam, que Dem ipfe est, à nobis

postuler. Ibid.

Item: Lex postulat Dilectionem: Dilectio autem est Deus ipse. Ergo insticia quam lex requirit, minil aliud est, quam ac si lex diceret: Tu debes esse téplu Dei, Deus debet in te vivere, & esse insticia & sanctificatio. Ibid. Ex lege indicatu est. Deu à nobis requitere dilectioné, q Deus ipse est. Ossad an lib. de antiq dell.

DE IVSTIFICATIONE.

Essentials Dei insticia nos in-

Insticia filij Dei esfenciali insti sumus, iuxta illud: Hocest nomen meum, quod vocabunt eum, Dominus insticia nostra. In disp. prop. 53.

Effentialis Dei infticia, que Deus iple eft,

noftra iufticia e ft. In Confoff. F.s.

Esse capitalem errorem, negate, insticiam Dei essentialem, esse nostram insticiam. In Confestat.

Affert fuam lufticiam , que eft eius dinine

natura. M.z.

sufticia Dei significat Dei zternam & of.

Cum iufticiam Dei effentialem nomino,ni-

hil aliud intelligi volo, quam quod Paulus fimpliciter infticiam Dei appellar, cum diciti Justicia Dei renelature ex sidem sidem. Causas, cur sic nominet apsemet recentet. Primum scalicet, quia in Nicena sinodo silius Deus sie vocatus patri suovensi, idest, Coessentialis, contra fallam Arij doctrinam: Sie quia nunc aliqui fatentui, insticiam sideresse insticiam chaista, camquale interpretancui, sit, sese voce essentialis errorem illorum voluisse excludere, qui dicereut; nos reputari pro iustis. In Confessad Lestorem.

Essentiales Det insticia, nibil aliud est, qua ipla desinita. In Confest. Q. 2. Deus sua estentiale sostera, etiam in bac vita est nostra insti-

cia. Ofiand in refusatione. Phil. G. s.

Item, Accipimus effentialem Dei lufticia.

que Densiple eft. Ibid.

i

t

i-

.

1-

Z.

A,

m In

16

ef-

ni-

Vita filii Dei effentiali viuimus &viuemus, Innta illud: Sicut mifit me vinens pater, & ego vino propter patrem, ita & quimanducat me, ipfe quoque vines propterme. Christus est enim verus Deus, & vita nterna. In disp. prop. 56.

Gloria eius essentiali glorificati sumus, quia qui orat: Pater, clarifica me clarifate, qua babui apud te priusquam mundou sieret: ille ettam dicit, Et ego claritatem, quam dedisti mibi,

dedi eis. In diff pro 59.

Charitate eius essentiali inflammamne ad diligendu ipsum & proximu propter ipsum. Charitas.n. Dei dissusa est in cordib. nostris.

Dei patris, filij & Spiritus fancti insticia nos instos esse.

Inflicia nostra est Deus tpse, in Christo

Ofiand in Confest. O.4.

Christus cum patre & Spiritu sancto in nobis habitans, Ofiand, in Refut. Philip. C. 4.D.2.

Iusticia patris & filij & Spiritus fan & inépe iusticia Dei eadem est & iusticia fidei. In disp.

prop. 18. & de lege, prop. 46.

Cum nemo possit saluati, nisi habeat Spiritum Dei. At ecimua Spiritus verè sit diusnæ naturæ, & Spiritus ipse, vuiq; illud ecimua est ipsa iusticia, q nobis per sidem confertur. Osander in lest. Psal. 7 1. seste Morlino in histo. H.4.

Hocestinsticia, quod nos mouer, exuscitat, vrget, atq; alacres facit ad iuste faciendu. Spiritus Sanctus est verus Deus, & nulla est diffe-

rentia, guando dicimur.

Christus est nostra insticia, vel, Spinitus sanctus est nostra insticia. Vel, Deus est nostra insticia. Vel pater, vel filius est nostra insticia. Est enim vna eademq; Essentia dinina, quam (attamen ex gratia) necesse est in nobis esse, in nobis habitate, nos vinisicate cinstificare. Absq; eo non habemus essanius insticiam, qua instos ad recte agendum commonerer. Of ander in serm. Super Rom. 8.

Errant, qui iusticiam tantum in Christoreponunt. Ofiand infer. Rem. 8. Item: In coco-

Citic

D. CONNAD. SCLVSSELB.

fiftit iusticia, ve Deus in nobis habitet, & per Spiritum fanctum gubernet. Ibid.

Oportet iusticiam in nobis esfe, que est

Demipfe.

A

4

t,

i-

ıs

.

1-

1,

)-

1-

i-

•

21

Ité, Nostra iu sticia in nobis est Demipse, népè Deus pater, Deus silius, Deus Spiritus sanctus, & nos ideò reputamur justi, quò diusticia Dei, quæ in nobis est, nó nostra, sed Christi est, nobis que donatur, ac si propria nostra esset. Ibid.

Æterna essentialis insticia Dei patris, filij, & Spiritus sancti erit in te, tibiq; imputabitur tanquam propria, & quasi ex te ipso sit, Osiand in resut. Post. 1.2.

stem: Nulla iusticia neq; in cœlo, neque în terra, nos în cœlum leuare potest, præterquă iusticia eterna Patris, Filij & Spiritus sanctiso.

la. Ofand. de dicto Ioh. 16.

Christum esse institiam nostram tantum secundum dininam naturam.

Diserte & clare respondeo, quod Christus secundum divinam suam naturam, quamuis hanc divinam insticiam extra eius humanam naturam non possumus inuenire, consequi aut apprehendere. Osand in Consess. M. 3.

Dinina natura lelu Christi Domini nostri, est nostra iusticia. Osiand in Confes. N.3.4.

Christus ve verus Deus Iehouah, secundu naturam suam diulnam est nostra iusticia. Item, bec iusticia per humanam esus natura,

D 3 eriam

etiam in nos venit, nobis imputatut, donatur, & in nobis fructificat. Offend. in Confest. R.a.

Cum dicitur, Christus est nostre justicia, intelligenda est ipsius divinitas, quæ per humanam eius naturam in nos deuemt. Cum ipsie dicit: Ego sum panis vita, intelligenda est ipsius Divinitas, quæ per eius humana natura in nos deuenit. Ostand, in Canfest. T.i.

Deus iple eft nostra iufticis, iuxta suam di-

uinam effentiam, la Refut. Phil. D.4.

Si Filins Deieft Adziusticis, el faneiuxca

fuam diminitarem. H.z.

Nonest vera & constans insticia, neq; in cuelo neque in terra, quam quidem Deus pro insticia repurar & accipir, niss sua propria insticia que est ipsemer Deus. Si insticia est ipse vira, est Deus ipsemer, & non creatura. Re

Solus Deus influ eft, & nos illa ipfa inficia fustificat, quam ipfemet habet & eft, vi Efa-

45 Ter. 23.33. 1. Corinsb. 1. teftantur K. 2.

Christus est nostra insticia, secundum suam dinimam in sticiam. L. 4. Idem in lib. de anciquitate sua destrina asserit abquesties. In Schmebbier. C. 1. D. 1. G. 4. Instituia mea quam deco, est Deus ipse, Ibid. G. 4. Christus iustus homo iuxta dinina naturam est ipsa insticia. H. 3. Osand in resut. Philip.

Diuina natura in Christo ipfamet est nostra

D. CONRAD. SCHLVESELB. 55 leuta fuam diminitatem. est illanostra iu-

Quando interrogatur, iuxta quam natură fit no îtra zterna iuiticia? Respondendum est iuxta diminam eius natură, ipsum esse no îtră sempiternam iusticiam, quia seremiai inquit, sebanah esse nostram insticiam. Item: tantum secundum diminam naturam esse nostram iusticiam. Osandin resut. Phil.O.2.

Nullum eft discrimen inter insticiam, quæ Christius eft, & inter insticiam fidei. Ofiand.

de antiq.dolt.

Natura dinina in Christo & non extra Christum, est postra iusticia. Osand. Schmekbier. A. 4.

Funcius inquit: Christum tantum jurta diuinam naturam esse nostram iusticiam. In beriebt. F. 1. Item, Deus seudiuina natura in Christo, est iusticia, qua iustificamur & saluamur. Item: induit nos illa sua essentiali iusticia in Christo. Ibid. I. 1.

Nihil nos à morte liberare & vinificare porest, nisi dinina natura Christi. Ofiander in

Confes. R.z.

Christus est vita nostra secundum dinina suam naturam, & omnino. Non secundum humanam. Rationem addit, quia eandem habet naturam; quam nos, solo peccato excepto. In Confess. M.T.2.

Sapientia Christi nobis imputatur, ac fi

esser nostra propria. M. 2.

D 4 Chri-

Christus secundum suam dininam naturam, est san Airas nostra, non secundum humanam S.1.

Desufficia vocabulo, & quid fie inflicia.

Dupliciter intelligitur vocabulum insticiæ. Primò vsurpatur, p seueritate & ira, quibus malesacta puniuntur, siue Deus puniat,
siue Magistratus. Deinde valdè sepè, & propemodum per totam sacram scripturam, accipitur & vsurpatur pro probitate, ita vt in tali
probitate omnes aliæ virtutes intelligantur inclusa. Et in hune modum accipimus & hic,
cùm de iusticia sidei loquimur. Et si quis querat, Quidnam bac insticia seu probitas sit? Resp.
Insticia est planè illudiptum, quod iustum, ad
iustè agendum mouer, & sine quo nec iustus
esse, nec iustè agere potest.

Item: Divina probitas sive insticia est ea, quam Deus ipse habet, imò quæ Deus ipse est, népe, q ab æterno apud se ce in se habuit, decreux q; candem in verbo, quod Deus ipse est, cùm homo sieret, vna cum humana eiusdem natura vnire, & ita sanctissimam illam humanam naturam Domini nostri lesu Christi, in cadem sua æterna iusticia seu probitate iustam constituere, Osand in Confest. F.3.

Iusticia non potest este vllú opus, vlla actio, aut vlla passio. Sed est ea virtus, que eum, qui ipsam assequitur & habet, iustum efficit, ac ad iuste operandum & patiendum D. CONRAD. SCHLVESBLE. 17.

mouer. In Confest. L.4.

Omnis insticia, propriè de insticia loquendo, aut est dinina insticia & essentia Dei, aut est humana insticia, & qualitas creata. Nullo autem modo actio aut passo. In Confess. K.4.

Personam Christi, ait nostram elle iulti-

ciam, In Refut. Phil O.s.

Diximfticiam elle, que nosfacit redefa-

cere, Ofand in refus. Phil. N.g.

Si quæritur, Quidstinsticia? Respondendum est: Christus per sidem in nobis habitas, est nostra insticia. Remissio autem peccatorum, quæ non est Christus ipsemer, sed per Christum parta, Preparatio & sausa est, quare nobis Deus suam insticiam, quæest ipsemer, offerat, vt ex Roma, adstruxi. O.3.

Insticia Dei.

lusticia Dei nihil aliud est, quam ipsamet essentia Dei, & Deus ipse, in qua immutabiliter ab aterno in aternum talis esse, ita vi nihil aliud agat nec velit, quam quod iustum est, & ad illud non ab vllare, qua non esset ipsamet Dei essentia, impellitur, Fanc.in Bericht. H.3.

Christum habere quidem regnum cœlorum, duplici iure, sed non habere duplicem iusticiam, vnam quidem diuinam & eternam, & alteram, qua homines iustificat, sed vnam

duntaxat. Funcim super I. Joan g.

Loquimur de tali iusticia, per quam testituimur in integrum, seu iustificamur, ita ve tu

D & Dee

Deo tum proximo possimus reddere, quod ipsisiure debetur. Ea autem insticia nihil alind est, quam ipse silius, eternum Dei verbum, Dominus noster lessu Christus, in sua dimina natura, in qua etiam est eterna vita. Funcius super Llob. 5. B.s.

De verbo instificare.

Verbum instruction in negocio instificationis, ait, fignificare aliquem, qui non instus, sed impius est, reipsa, & in veritate instum est. ficere. vi Rom. 4. Qui instructat impium, id est, sustificat impium, id est, sustificat esticit. Ro.3. Vi sit ipse instructionis, h.e. instificates. Item, Vnm est Dem qui instificate dest, instrum esticit. Ro.8. Dem qui instificat, docest, instructos esticit. Gal.3. Ex fideiusticat, id est, instos esticit. In Confess. E.3.

Ait, omnes horribiliter errare, qui verbum instificare, tantum pro instum reputare & pronunciare intelligunt, acque interpretantur, & non pro eo, quod est reipla & in ve-

ritate inftum efficere, in Conf.T.4.

Vbi de iustificacione fidei agitur, ibi verbum iustificare non humano, forensi, & sophistico more est intelligendum, sed diulno modo. Deus enim non solum pronunciar nos iustos propter fidem. Verum esticit nos etiam teipla, & in veritate iustos in Christo Iesu per fidem. in Confess. 2.

Item alt, Esse philosophicum, carnalem & impræmeditatum sermonem, iustificare esse forense verbum, ac fignificare, reum su-

quemadmodum populus Romanus Scipionem, cum accufatus effet reip, male geftz. pro iusto habuit & sbioluit, in Conf. E. 4. Stringit autem Melanthonem.

ne, fignificat eximpio iuitum facere, hocella mortuum ad vitamrenoeare. in dift. pof.4.

Iustificatio est totum negocium, per quod credentes efficimur. Offand Schmeckbier. C.4.

lustificare proprie lignificat homine à peccatis liberare, ve nullum amplius peccatum habeat, sed loco peccatorum insticus habeate Item instificare sign ficat peccatum expangare, & eius loco insticiam dare.

Item: In fificare fignificat, morti peccatis, & Deo vinere Offand in ferm Juper Rom. 6.

Insticia & instificare plurimum different, Namiusticia estab eterno, & est omnipotés, Attustificatio est opus, quin hac vita inchoatur, & definit cum nouissimo die, Fancississe Bericht. E.s.

Qua ordine fiat iuftificatio.

Hoe dieo esse nostră insticiam, quado per sidem & bapcismu, in Christum incorporati, mebrasumus, & dimina cius nature participes sacti sum², tum ipsius dimina natura est nostra iusticia, easi; sola vult esse, nec additamentum paritur. Vbi enim Deus Pater & Fisius & Spi, san Aus sunt, ibi est infinita vita, iusticia, gloria, Hac insticia nobis est parta & promerita pes Chris

inrefus. Philip. L.z.

Signaritur: Quid pertineat ad infliciam. ? Sicrefondes, hoc pertinet ad eam, vt prine ab ira Dei, peccato, morre & inferno liberemur, hoc nimirum modo: ve filius Dei fiat homo, & hác fram infticiam à colo in carnein, quam à nobis accepit, rurlum adferat, legem pro nobis impleat, nostra peccara, iramque Dei, cum legis maledicto, quod peccatis attraxeramus, in se reciperet, proque ea pateretur, fanguinem funderet, mortem, & quidem ignominiofiffima, in cruce pateretur, peccata, morrem, & infernum vinceret, imm Dei placaret, nos patri cælesti reconciliaret, vt Dens Pater, propter fatisfactionem & redemprione Christiconfentiat ad nos instificandos Po-Rea finar nobis pænitentiam, vt confiteamut peccata, & Euangelium, vt beneficiaipfius cognoscamus, prædicari : ei verò est credendum, tum habitat in cordibus nostris per fidem. Ephef.g. Et sic est nostra iusticia. 1. Cer.s. Ofiander, Schmeckbier. A.4.

Iusticia per seipla est lesus Christus iplemet, luxtadininam naturam, sicurper fidem in nobis habitat, no tantum ficut Deus in fuo templo, & sicut Dominus in suo regno, sed

etiam est yna caro nobiscum. 7bid. C.s.

Tu Christiane lector in eo persiste, quod Iesus Christus, verus Deus & homo, legem pro nobis impleuit, pro nostris peccatis mortuus est, & remissionem peccatorum peperir, & sinit nobis hæ omnia prædicari, vt, si crediderimus, etiam habeamus, & Christus per sidem in nobis habitet, ac sit nostra iusticia, proptet dissinam suam naturam, sine qua non porest nobis opem serre. Ibidem H.4.

Iusticia vocatur & est illud ipsum, quod hominem mouet, & excitat, eumque inuat, ve rectè faciat, vel rectè facere possit: nec potest vnquam pro inveaccipi, quo quis aliquid inve habet. Sic & sure consulti de finiunt: sussicia est constans & perpetua voluntas, ius suum cuique tribuens. Fancim super 1. sob. 5.

Quado nobis Christus prædicatur, & credimus, quod nostra peccara in se receperit ac portarit, eaque in Christo sint punita, & nobis, side in ipsum remittantur: Tum accipimus Christum per sidem in corda nostra, & essicimur vomm corpus, & membra corporis ipsius, caro de carne, & ossa exossibus eius, Ephes. Tone etiam suam insticiam secum adfert, quæ est Desa ipse, & sic per ipsum insticia venit in nos, quam lex requirit, quæ quidem la æternum manet in nobis. Ossand in sermo. super Rom. 8.

Onander docet, inquit Funcisu: Oportere nos Christum side apprehendere, vtin nostris cordibus per sidem habitet. Tum verò quando

grando cum Ch ilto per fidem vnici fumits, ipfins inflicia nobis impotatur, ita, vi Deus Parer proprer Christum, raquam intos filios eccepter atq; agnolest. Im Beriebs, B.4.

Nos famus peccatores & Inb ira Dei: fi debet nobis infundere iufticis, & peccaru delere (id quelt suffificare) cu necesse est nos prins b ira Det liberari: Nã Deus non infundir iufticiam. & deler peccata, donec adhoe fub ira eius fumus. Quis enim fuo inimico tanta beneficia exhiberet ! Ofiand in fer Super Rom.6.

Ité luft fumusided, quia morrui fum' peccato, & emm, qui est iusticia & vira in nobis habemus, Ites Samus eriam juxta corpus inftifiscari, hoceft, Christus, qui est nostra infiscia habitat in nobis, & peccarum eft expurgatum.

Item: Iustificario vera est, que fit, quando per verbum & Spir. findum regeneramur, Hec est nostra vita, insticia, & fanctificatio.

Thedem.

Non conferrut cuipiam lusticia Dei & vita rerna, nifi prius ei remiffa fuerint peccara p fanguinem Chrifti. In defput. pro. 29. Idemin Confest. S alin feripen fapins sterat.

Ex Dei effentia non accipimus divinam iu-Ricis, nifi prim Christo fimus inferti de carne

fua & offibus fuis. In refurat. Phil. D.4.

Duz funt partes instificationis, remissio peccarorum, & reconciliatio. Deo aut reconciliari, idem eft, o Christo vnire, ex eo renafel, illu in nobu, & nos in illo elle, per illum vine-

D. CONRAD. SCHEVIORES

te, eiusdemq; in nobis inhabitantis insticia, instos centeri. In disputar pos. 30.31.

De Fide.

Fides cords noftra proparant & purificans, suffificat accipiendo & possidendo. Deus autem instus & instificans eum, qui est ex side lesu Christi instificat, insticiam suam nobis donando & conferendo. In disput pos 20.

Errorem esse, ait, nos fide tantum reputari iustos, & acceptari nos ad vitam aternam.

Confest 1.4.

Giacie, inquit Oliander, frigidiora docer, quicunq; docent, nos tantum propter remifhopem peccatorum reputartiustos, & non etiam propter insticiam Christi, per sidem in nobis inhabitantis. in disput prop. 73.

Impletionem legis non effe nostram

Impletio legis, passio, mors Christi, si propriè loqui velimus, son potest nostra instificatio neque esse, neque nominari, sed tantum redemptio nostra, & satisfactio pro pescaris nostris.

Item: Christus impletione legis, passioné, morteg; sua non sen susti ficanit. Ofiand. in

Confest. A.4.

Ité:Quòd impletio legis ac pallio, moriqa Dhi noltri lesa Christi, ve opa, fint nostra iustificatio aut insticia: hoc in facr. hteris, quatu fire possum, per oém atatem meanaguam repetà. reperi, nec possom capere, quodsecudum véram proprietatem linguarum, sie dici possir.
Hoc autem verumest & indubitatum, quod
impletione legis ac passione morres; sua, maximam hanc & superabundantem gratiam à
Deo patre suo cœlesti nobis metuerit, impetraveritque, vi nobis non solum peccata remiserit, & onus legis, quod (vi Petrus Aller,
as, ait) portare non poteramus, à nobis abstulerit, verum etiam, nos per sidem in Christu
instissare, hoc est, instos esticere, aut insticis
nobis infandere, & peccatum mortificare, expurgare, ac prorsus extinguere velit, modo illi obtemperare voluerimus.

tremaddit: Hoc demum esse negotium nostra instificationis. Ofand. Schweckbier.

E. 4.

Fallum, præstigiatorium, hæreticum fundamentum est: tusticiam coram Deo esse impletionem legis. Osander. Schmeckbier. E.4.

Iusticia legem implens nostra tautum est in Iesu Christo Domino nostro, tanquam in vero Deo, nempe ipsa natura eius dinina. O-

fiand. Schmeckbier. F.1.

Parer, Filius, & Spiritus fanctus, vna dinina essentia, ipla iusticia, legem per Christu Dominum nostrum implent simul. Humanitus Christiautem fuit instrumentum, per quod dinina natura, Essentialis iusticia, impletionem legis operata est. Ibid.

Jelus Christus ipsemet est justicia, & non

D. Connab. Sontvesses of impletio legis, quis impletio non est lesus Christus Officed P. J. Schweckbier.

Christus no ideo instus est, quia legem adimpleuit. Sed quia è insto parre, ab et ceno instus Filius natus est: inxta illud, Paterinste, mundante non cognomit. In disput, prop. 27.

d

1-

ũ

Í

Passionem & mortem Christi non satis esfead nostram insticiam coram Deo, Sciurus hecex Osiandro audiuit, Morlinoquetulit. In bist. Morl. H.4.

Uadere Christi ad Patrem, non esse nostră insticiam, sed din nam naturam in Christo; cuius virtute peccatum, mortem, insernum vicit, tesurenit, & ad Patremiuit, est nostra insticia, & in nobis. Osand.in lib.cotra Nachtarab.

Mericum Chtisti, inquit, non esse noftram insticiaru, In refutat. Phil.L.v.a. & sepini

Meritum Christi, inquit, non est ipsamet insticia, sed insticia per meritu Christi comparata est. Oftand Schmeckbier. F.4.

Christi beneficia aut opera, non sunt no-

Item, Nullum opus huius persona (Christi) potest esse nostra iusticia. Osiand in resutticia. Philip. O.s. Idem Funcism ebuccinas, Im Rerichs.
G.s. Opera Christi signirate dicuntus iusticia.

Negat Ofiander obedientiam Christi. Ité, Meritum obedientia Christi. Itém, Sangul-

nem Christi, elle no stram instici 1. In Conf. F. 2 Obedientis Christi, cum iple reipla obediens est. nondum facit nos instos, alioqui nos. duriam viuimus, millequingentis annis antel sufti fuifiemus, quam nati fumus, quod effet abfurdum anditu, cum omnes nati in pecca-

ris, natura fimus filii ic z in confeff. O. 4.

Ofiander, inquit Funcius, publice affenefat; obedientiam Christi, cum fua passione, &c Noneffeinfticiam, fed iufticiæfruchus. Oportere enim prim adelle, iufticiam, quam obedientia fequatur. in Bericht. C.4.

Infticia non est languis, sed divina natura In Christoest insticia nostra, in Conf. B.c.

1. lob.1. Sangwie Christiemundat nos ab en percare, ibi quoque intelligenda eft diuinitas Christi, que in languine est. Iohannes enim hienon loguitur de fanguine Christi, prout in crace effusus est, led prout in fide val cum earne Christi cœlestis noster cibus & potus elt.in conf.T.L.

Cum neg; actio neg; pallio Chrifti fic verainftiela, sequitur, neg; sanguinem Christi, neg; mortem Christi, neque vulnera Christi effe veram iustici Litem, Nec transirus Chrifind Patremeft vera inflicia. Funcius in Bo-

richt.E. 1.

Redemptionem à instificatione discernit Osiander.

Impletione legis ac passione, morreg; sus

D. CONRAD. SCHEVSOILE. 07

pro peccaris nostris effecit Christus arq, impetrauit, nempe remissionem peccatorum, il verbo indité & inclusem, per prædicationem nobis offersi curat, q cu vera & firma side apprehenderim, tour sustificamur. in Conf. B.p.

Cum eternum verbu Dei per fide apprehendimus, in hoe modo inhabitans in nobis habemus ram Enangelium, cui credimus vim fuam viterius exerit, ita ve per verbum, a mori re peccatiin Dep irerum vinificemur, scillu-

minemur, Ofiand.in Conf.D.3.

Non possumus diuinam vitam, infliciam, sanctitatem, aut vliam aliam diuinam virtuté, à diuina essentia percipere aut assequi, esse ratione, miss prims per fidem & baptismum Domino nostro tesu Christo simus incorporati.

Epbof. s. Ibidew , D.4.

Cum euangelizatur nobis verbum Dei, op Deus ipse est, &c. per sidem ad hunc modum in cor, animam, & spiritum nostrum affert, ve per illud suscitati in Deo, & ex Deo iterum vinumus, imò Deus ipse nostra vita sit, tam virturem suam userim exerit. & nos etiam instificat, hoc est, nos instos esticit, planè somni modo, quo nos etiam viniscat. Ibid. E.a.

Magna differentia, inquit, est inter redepationem & instificationem. In Conf. P. 2.

Redemptio; que facta elein cruce, non potelt esse iuscificatio. Oficad. Schweckbier. Ité, Opus iusti ficationis sepi? facti est & fit alhuc queridie, quoties elect homo nascitur,

Ergo opus redemptionis non potest este co

pus iultificationis. Ibidem B.4.

Per redemptionem instificamur, alis est oratio, quam cum dico, Redemptio est ipsa iuflicia. Illa vera est, hec falsa, quia Iehouah est iusticia nostra. Sed redemptio non est Iehouah. Osand. Schmeckbier. C. E.

Christin per sidem in nobis babitans, est nostra insticia, iuxta diuinam suam naturam Enequaquam (garnicht inquit) sanguis qui estulus est vel redemptio ipsa, Osander in

Sebmeckbier. C.1.

Quod redemptio facta in cruce no fir noftra iusticia, fateor, quia lehoush ipsemer est

noftra iusticia. Ibid. D.s.

Redemptio distinuatio different redemptio adfert remissionem peccatorum. Iustificatio vero superat peccatum, vet andem deleatur, ve nos ab es purgemur. Ibid. D.4.

Reconciliatio nostra & instificatio nostra, mete discernenda sunt. Aliudest, quod Christas apud Patrem suum cale stem nostro nomine agit, vi nobis peccara diminiantur. Etalludest, quod se ad nos connertens nobiscum agit, vi peccaro moriamur, & insticiá apprehendamus. Osand inser super Rom. 6.

Remissionem peccatorum & insticiam fil.
dei non esse idem. Subinde emits Osander
hocinculcat, passione Christi & impletione
legis, per lesuro nobis partam esse remissione
peccatoru, acus se Christus nobis detur per

Eoan-

D. CONRAD. SCHLVESSE

Enangelium, & fit noftra inflieis, luxus fuam dininam naturam. Ofand, in confef. Com aliis libellie.

Sicait discernià se inuicem remissionem peccatorum, & infliciam. In ref. Phil. H.g. L.4.

Remissio peccatorum non est Christus ipfemet, fed est preparatio & canfa, venobis Deus fuam infticiam, quæ est iplemet, offerat Rom. 3.in refut. Philip. O.t.

Imputatione nos non effeiuftos.

Damnat hanc doctrinam: iusticiam nostra nihil aliud elle, quam quod De' nos inftos reputet, etiami pellimi nebulones fimus, & o noftra fufticia extra nos. & non in nobis fir. In confessor afait.

Ludibrium, inquit, eft, Deum propter fidem nosteputare pro inflis cum infli non fi-

mus. In confest ad Lettorem.

Philippus docer: Impurationem iusticia esse nostram insticiani. Ego vero doceo, Deu ipfum noftram in fliciam. in refut. Phil. C.s.

Iusticia Christi nobis quide impuratur, sed non nifi cum in nobis eft, iuxta illud Domen. qui no nonit peccatum, pro nobis fecit peccatum, or nos efficeremur insticus Deiper illum. In diff. prop.76.

De inhabitatione Christi,

Deus per fidem ex gratia habitat in nobis, tanquam in mebris Christi. femi in Christo, tanquam capite nostro habitat Item, propter hanevnionem, quòd nos tanquam membra Christi in Christo à Deo assumpti sumus, quòd tam sublimi modo nobiscum suitus est, se in nobis habitat, angeli nos in Christo pro suis Dominis agnoscut, ac libenter nobis ministrapt. Heb. a. Osand in refus. Phil. E. 4. Sic inhabitationem Christi in nobis vocat suis-

Sieut Pater habitat în filio, & vieisim filius in Patre: ita & simili modo habitant în nobis, quia sumus caro de carne eius. Sciurus în Canciono, die Cereuncis. An. 1544. Ide Chand doses,

De Ecclesia.

Ecclefia uniquem fuiflet condenda, nili Christus sposus ecclesie, omnibus modis komo destinarus fuissetà Deo. Ostandin lib. An filim Dei. K.a. Observa anté, quona ista Ostandrica tendant, népè, quasi homines, si in insticia perstitissent, non fuissent Dei cœtus conditorem suum cognoscens, coleus, celebrana

De Baptifino.

inmortem eins baptifarl fumus, hocelt, confessimus in mortem, vrà peccato liberemult, & iple spopondit, nos non morte Adami, sed sua ipsius morte morituros esse. Nam
mors Adami est stipendium peccati. Rom. 6.
& introitus ad infernum. in Conf. S. 3.

Per baptifmum fumus in humanitatem Christi plantati & incorporati. Ibidem.

D. CONRAD. SCHLYSSELR T

In nous regeneratione attrahamus effentialem infliciam Christi, que est Deus iple. In conf. O.3.

De vita aterna.

Eterna vita est Dem ipsemet ve lob.1. dicltur: Demerat verbum, & in ipse erat vita. lohan.14. Ego sum via, veritat & vita. In Epist. lob. Est verm Dem, & vita aterna. Osianden refut. Phil. K.

Per in sticiam intremus in viram, que tui.

SEQUVNTUR PLVRA

OSIANDRI TESTIMONIA DE ipfius horrendis blasphe-

Dfiander wider ben liechtfluchtigen Dachte raben/ Litera B. g.

Efo foite der Dlachtrabe billich verstebent daß der gang Christi jum Batter i wan man einfeltig/vingeferbet i vnuerblumet vnd eigentlich/oder proprie wil reden/nicht vno sere Berechtigteit ist. Den der gang Christitet ein Aberet. Kein Aberet aber ist gerechtigteit sondernalle gate Weret stieffen auß der gerechtigteit.

D. Luthere meinung ift / daß die Geefliche Ratur in Chriftorin dere traffeer Gide/ Tobulvii Delle vberwunden/widererftanden und jum Batter gangen ift/ fep unfer gerechtigteit/ vit in

E 4 DM

one i and wire one and im Dimmel jum Bafe

ser führen.

In Dfiandri befendemiffe am B. su end ond Bijond in feinem Somectbier 3. Chriftus hat one vor fünff jeben bunbert faren/burch fein leiden/ferben und blutenergieffen am Creut er. lofer | und barff uns nicht noch ein mal / vici meniger offe / mit newen leiden / fterben vand blut neratellen eriefen. Aber er muß noch beutiges ta ges rechtfertigen alle Diet fo in ben fundent Rine ber bes gorns werden geboren / follen fie anders felia werden. Darumb fan bas 2Berd ber erlos fing das fur 1,00. jahren gefchehen und volle. ber ift/nicht bas Berct fein/bas da noch taglich in uns gefdihet. Ben der erlofung dorffeen wit nicht fein / aber ber ber Rechtfertigung muffen wir felbe verfonlich auch baben fein / es wurd funit niches barauf.

Daß das Blut Chrifti fen unfer gerechtigteit/ wird D. Morlein nummermehr mit der heiligen Schrifft tonnen erhalten / denn je lebena, daß ift/die Bottliche Platur in Chrifto/ift unfer Berechtigfeit. Das Blut aber ift nicht Bottliche Natur/ barumb fan es auch nicht gerechtigfeit

fein.

Biber Menium.

Ich feke ein innerlich vn ein eufferlich Borts pn fage von bem eufferlichentes fep ein stimet die in der Zuhörer ohren verschwinde! daß tan ja nicht Bortes Bort beisen i dan Bortes Bort wird nicht also ju nicht wie die stime/die da auff borts. D. CONRAD. SCHLYSSELS. 71

Lie. P.1. So viel es aber des Philippi geber antriffe / weis ich wol / daß wenn er offentlich beter oder offentlich weiner / daß er gewißlich einen geschwinden griff im sinn hat / ynd wundert mich / daß ein solcher gelehrter Mann / der sein lebtag mit den reden tunsten vmbgange ist / sein Sebet nicht bester in der schrifte hat konnen sassen dem denn es lauter gleich / als hette der ewige einige Batter/nicht allein Himmel und Erden / Engel und Menschen / sondern auch den Son und D. Beist erschaffen. Er glaube was er wolle / die wort stincten eigentlich und start auff Jüdisch / vnnd Arrianisch und sein recht swey.

M. R.ij. Darüb Chriftlicher Lefer thu du im also clas dich duncten! Philippus Melanthon sen ein vorsunger an einem Abendreigen / vund der gange geschwarmpundeschuch stehe alba in eine Kreiß / vnd wie es inen Philipps vorsunger/ so mussen sie alle mit einander hinnach singen / darauß solget den / wann irer gleich sechsta tausent wider mich schreie vnd schreibessous es doch alles nichtes / den des einigen Philippi aclana.

In Disandrierfanenus fol. C.iij. wir hören ernstlich / daß eusserliche worr in den Menschlichen sprachen / die da wider verschwinder in vossern Ohren / wenn wir aber das innerliche wore / daß darin verborgen ist / verstehen / merschen vond behalten / bis wirs auch glauben / so ergreiffen wir durch den glauben / eben das selbige innerliche wort / das da wahrer Gass

f 1 bind

und Menfch ift / vand es bleiber unb mohner in

G.ij. Es fein erliche / bie halten / lehren vnnd fchreiben / wir werden vmb des glaubens willen gerecht gefprochen / aber von gerechtmachen fchweigen fie gang und gar ftille / und fegen die brfach / daß das wortlein Rechtfertigen fen ein gemein wort/vo de Berichts handeln genomen/ und heiffe nichts anders / dafi daß man eine beleigdigten vor Bericht gerecht und ledig spreche.

Lis. H. Wenn man von der Rechefertigung bef Glaubens handelt i fol man das wortlein Rechefertigen nit auff menfchliche i Juriflische und Sophistische weise verstehe. Sondern auff Göteliche weise dan Gott spriche uns nit allein gerecht umb des glanbens wille fondern macht uns auch mit der that und mit der warheit gerecht in Christo Jesu durch den glauben.

H. ij. Db jemand wolte fragen / mas boch biefe gerechtigfeit fen fo antworteich Gerechtigfeit ift eben bas / bas ben gerechten recht jur thun beweget/vnd ohne bas er weber gerecht fein

noch gereche thun fan.

L.ij. Esift nur ein Ort/ nemlich / jun Roimern am 4. der da fagt / der glaube werde vns jur Gerechtigfeit jugerechnet/die andern ort allejengen nicht / daß der glaube art im felber allein unfer Gerechtigfeit fen / fondern daß die Berechtigfeit fomme / durch den glauben/ und in den glauben / und fen im glauben/ und auß dem Glauben / rnd durch den glauben.

Q.iii. Co

D. COWNAB. SCHEPSSELB. 75

Quij. Soift nu ble fragernach welcher Darmer Christus wnfer Berechtigfeit fen. Die tst nu mein lameret richtiget und flare Antwortt daß er nach feiner Bottlichen Natur unfer Berechtigteit fen t und nicht nach der Menschlichen Natur wie wol wir solche Bottliche Berechtigs feit aufferhalb seiner Menscheit nicht tonnen sindenserlangen oder ergreiffent Sondern wan er durch den Blauben in uns wohnet so beringer er seine Berechtigteit t die seine Bottliche Naturist mit sich in uns t die wird uns denn auch jugerechnet tals were sie unser eigen Jasie wird ungerechnet als were sie unser eigen Jasie wird ungerechnet als auß dem Haupt auch in vustalls seine Blieder.

In Ofiandri Disputatione.

Bann Christus spriche / Mein steischtst die recheespeise/vnd mein blut ist der rechte tranct/ so muß man verstehen / daß vns seine Goetheit/ die im steisch vnd blut ist/speise vnd trancte. Also auch da Johannes spricht / das blut Christi macht vns rein von aller sünde / da muß man anch verstehen / die Goetheit Christi/die im blut ist / denn Johannes redet hie niche / vom blus Christi miers am Creuze vergossen ist/Sondern wie es im glauben / sampt dem steisch Christi vnsere Dimlische speise vnnd tranck ist.

C.ii. Daß aber Philippus auch alfo gelehe ver habe i wie Lucher ibas widerfprechen feine ciaene

daene Bucher / pnd feine Junger / Die in geho. ret baben/ ich will and/ob Bott will/vil anders beweifen / ba für fol ihn weder feine Dhecorica noch Gephifferen belffen / benn bet er gelehret / wie Luther fo betten mich feine Tunger vnnd go fdworne wol vnangefochten laffen.

Cij, Diefe merhorte vnmenfdlichel auff. wurifde und Teuffelifde bitterfeit wider Chris Rum/wahrem Gott/ pund unfer Beredungfeit / fompe in etliche bes gemeinen volctes wid hoher Seute aus ben prebigen vnnb lefterungen bes Philippi Tungern vnud gefchwornen/ In die. felbige fumpe fie auf bes Philippi dehr onnb bachern/ biemetler lebret bie Reputatio fen vinfer Berechtigteit / bie bucher aber tommen auß bes Philippi hergen/bas ift berrechee priprung/ ond Wrupquellaller biefer bitterteiten.

Ling. Go gebencte nun felber / Chriftlicher Lefer/was für eine abgotten folge marbe/ man one Bott mit einer andern Berechtiafeit/ benn er felbeft ift/gereche machet/benn jum erften migfte ja folde gerecheigfeir eine creatur fein.

O. Chrifti wolfbaten und werd fein nit vnfer acrecheiafeit / fondern der Den Jehoua felbe.

Philippus bat fich vnterftanden biefem forud Ser. 22. feine fraffrju nemen / ond bic meil vnmilglich mar / bag er bas wert Jehoua / ober Dernt folte anders benn auff bas Bott. liche wefen beuren. Da namer bas anber wort für fich nemlich / vnfer Berechtigfeit / vertebret Daffelbige und macht darauf unfer Rechtferte

Es ift recht geredet / daß die Perfon unfer Gerechtigfeit fen/dan was man vo der Menschlichen ober Gerlichen Natur Christisagen tand das mag vund fol man auch von der perfon saugen / Dichts desto weniger / wenn man fraget / nach welcher Natur/ist er unfer Gerechtigfeit / so muß man betennen daß er nach seiner Götz lichen Natur unfer einige Gerechtigteit sen/die weil Jeremias sage / Jehona/das ist / die Gönstiche Danur oder Götzliche wesen/sey unfer gerechtigteit.

Oliif. Bergebung ber Ganben fan nit 86

redriafeit fein.

Deid verwüdert/warumb fie boch ber Gottbeit Christi fo feind fein/ baß fidihr eines theils
ben namen der Gerechtigfeit nicht gonnen/eine
theils aber der Gottheit allem nicht gonnen/eine
theils aber der Gottheit allem nicht gönnen/
Gondern wolten gerne noch einemandern newen / ond von inen sehst geschnigten ja gedichten
Abgott! dem wahren Gott an die seiten segeni
daß sie zween mit einander eine Gerechtigseit!
vnd ein einiges ewiges leben sein mussen.

Der Prophere predigten nach frem rechtette wendigen verftand i foliteffen in fich Bottes

Bortibas Gott felber ift.

Biber Matth. Illyricum und Nico-

Das gange bud fleher auff Diefem falfchen fowermerifchen vnd fegerifden vngrunde bag

Gerechtigfeit vor Bontfey de Erfüllung bef

Lu. F.i. Ich fanet daß die Berecheigkeit/bit das Befeneerfülleet fen von Ranne allein in Je-fu Christo unferem Deren als dem mahre Gottlemenlich seine Bottliche Natur selbst / darumb spriche et / Ich bin vom Dimmel gestiegen/ daß ich thu nit meinen Billen/ lob. 6. Welche wort proberwindlich schliessen / daß die Bottliche Natur Christi / die vom Dimmel herab gestiegen ist / sen die Berechtigteit/ vund die gute art / durch die er das Beseg erfüllet hat.

Wider den erlogenen schelmischen ehrenbubifchen Litel auff D. Joachim Morting buch.

Der tobe Chrifti ift nicht weber fein Denfd. liche noch fein Bottliche Datutt fonder ein Leis ben das auffachorer pati Nom.6. Goiff feine Aufferftebunge auch meder feine Menfoliche noch Bottliche Datur / fonbern nur ein merd Das icon vollendet ift. Darumb/biemeil D. Morlein fprichet Berechtigfeit fen niches benn Christi Lod und Ausferstehen, Somuffen wir wol feben / und wenn wir blind werent bennoch greiffen/baf er weber die Memfeliche / noch die Bottliche Platur, noch fie benbe fampelicht fonber allein fein blutvergieffen, ferben unnd auff. erftebung jur Berechtigteit wil haben / wie er and gepreblger hat fer fen weber nach ber Bonic liden/eder nach ber Menfchichen Marur/onfer Derechtiateit / fondern allein in feinem Ampt.

Mortegung der Bnaegründen Antwort Philippi Melan-

Die I. Muift offentich am tage/baf die bret Symbla fein wort melde/wi die Berechtigfete fen i vnavelcher geftalt wir durch den Glauben gerechtseriget werden i die Angspungische Confession aber reder 3m 4. und 5. Articel ju turch und finste daruon.

Rij. Zas Philippus Melanthon die Geo rechtigkeit nicht alfo verstanden habe! wie Eutherus! kas zeugen seine bücher/vnd seine disch pel die Wol vierzehenerlen Gerechtigkeit darauß gelerner haben! der feine die rechte ist I vand wil doch ein jeder! seine gerichte Gerechtigkeit! sep die rechte! dauon die Augspurgische Consession reder.

Bas wirder nutn biefer andiben bie Doctores und Magiftri ju Bittenberg fdwereniban
bas er bie jenigen i fo jhn fdwerenivon ber D.
Geriffe abreiffer i und an bie Gymbola/unnb
an des Philippi Lehre binder,

Der ju Bittenberg gemacht Doctor ober Magister ift ein armer gefangener Mann/mit apbes pflichten in seinem gewissen verstrickes vad verwirret/dan er hat Gottes wort verschwoste/ond auffs Philippi Lehre geschworen/hat/m dernobel laffenins Maul binde/daß er in wiche tige sachn des glandens mirred wolle / er habs den juner mit den eitesten / so die Consession

Comments of the comments of th

Committee de la committee de l

Distribution Opendens.

Debenreie stintmire Officialetike, Logic in progression of Control Indiana. Le obtientation, a control in the c

Christe fatta essent. Ipsam vero instricten simpliciter esse dininam Christi naturam, ingredientem in noi atque in nobu habitantem enm Patre & santto Spiritu: non quatenus bac indinisa diminitai, quod ad essentiam attintt, aterni Patris, aterni Essis, & aterni Spiritus santti, aliquid in nobis operetur, sed quatenus per seinstast ab aterno. Vult igitur insticiam hominis peccatotis esse in prædicamento substantiæ. Achune ponit ordinem in instissicatione. Primum, inquit, Christum legis impletione & obedientiasua, qua Patri factus est obediens vsa, ad morteno, meritum esse nobus remissionem peccatorem ad insticiam preparasse.

Deindead fit, Denm per predicationem En-

angelij fidem in nobis accendere:

Textiò adiningit, per fidem initiò recipi, fen influere, fen ingredi, fen descendere in nos, dininam naturam Christi, cum aterno Paire & Spi-

ritu faulto.

Quarro attexit, dininam Christi essentiam, per sidem in nobis habitantem, essenostramin-sticiam, non quatenus per suam inhabitationem nous motos cieat & excitet: quammis concedit eam non esse otiosam, sed quatenus per se instassit ab aterno.

Hanc Ohandri sententiam & doctrinam de insticia essentiali, non veram esse, sed salsamac hæreticam, his rationibus, formis syllogismotum inclusis, breutsime probo.

F Pri-

Primo à definitione. Iufficia effentialis dinf. nz naturæ Christi & zterni Patrisac Spiritus fancti, eft fapientia & norma iufticiz zterna & immota in mente diuina, difcernens recta & non recta, honefta & turpia, & deinde voluntatis norma in Deo, volens & ferio requirens lufta, & fua quadam lætitia acquiescens in inftis, & horribihira arque indignatione repellens ac destruens omnia no recta, ininita & peccaris polluta. Hac infticia essentiali, que vere ignis consumens eft , nihil triftius aut horribilius poreft cogitari, vbi quis suorum peccatorum fædas fordes confiderat. Hæciusticia essentialis Diabolis peccantibus non pepercit, fed vt Petriverbis veat, catenis nothis in terram pracipitatostradidit cos, fernatos in diem indicij. Hze prisco mundo non pepercit, sed diluuium inducens totum genus hominum, Noë excepto cum illis seprem , quos secuminarca habuit, fabmerfit & deleuit. Hæcciuitates Sodomorum & Gomorrhæ in cinerem redigens, subuersione condemnauit. Hæc Ægyptios afflixit, & tandemin marirubro Submersit. Hechlios Ifrael inobedientes & contra Deum murmurantes, in deserto proftrauit, & sæpe duriter preffit. Hæc vrbem Hierofolymitanam folo zquatam, fundirus euertit. Hec denique pænas & calamitstes omnes, atque præsentem ac æternam mortem, fuper totum genus hominum inducit.

D. CONRAD. SCHLESSELE. ducir. Hanc iufticiam Dei effentialem, vbi inruemur, clamare nos oporter cum Dauidei

Domine, ne intresin indicium cum fernotno, quia non inftificabitur in confectu eno omnie Dinent.

Singuli eriam pij habent multa terra & horrenda peccara, que esfentialis iusticia Del improbat, & quibus horribiliter irascitur: ve oftendunt omnium remporum historie, quarum argumentum est hic Virgilij versus: Dif. cite infliciam moniti, & non temnere Dinos. Ac de sanctorum peccatis multa extant dicta: Noneft fanctim in terra, qui non graniter pescet. Pro remissione peccatorum orabit ad to omnis fantim. Innocens , coram te non est su-Mocens.

Ergo essentialis Del iusticia non est hominis peccatoris iufticia in iudicio Dei. Sediufticia obedientiæ Christi.

11. D. Apostolus Paulus in Epistola ad Romanos, ad Galaras, ad Ephelios, &in alijs, definie infliciam, quod fit remiffio peccatorum, & imputatio iufticie Chrifti, fola fide apprehenfa. Rom. 3. Instificamer ipsiurgratia, perredemptionem, qua est in Christo lefu, quem proposuit Dem reconciliatorem per fidem, internemiente ipfin fanguine , ad oftenfionem ina sticia sua propter remissionem prateritorum peccaterum, qua Desu toleranit ad offendenda inflicia fua in presenti tepore, in boc, vt ipse fit inft's, & inflificant enm, qui est ex fide lefu. trem: Qui

84

non operator, sed credit in enm, qui instificat, impium, imputator sides sua ad insticiam, quemadmodum & Danid beatissicationem hominis, &c. Imputati autem Christi obedientiam, non divinam essentiam pro insticia, districassicamatur, Rom. s. Quemadmodis per inobedientiam unim bominis, peccatores constitutis simum multi, ita per unim obedientiam, institumum multi, ita per unim obedientiam, institumum multi,

Essentialis autem iusticia dizinæ naturæ Christi, nou est remissio peccatorum, necobedientiæeius, quam legi præstitit, impu-

tatio.

Ergo insticia essentialis non est nostra iu-

111. Ab Etymologia. Iustificare forense vocabulumeft, acfignificat absoluere aliquem seu inftum celere ac pronunciare, Efa.s. Qui instificatis impium pro muneribus. Pronerb. 17. Abominatur Dem eum, & que instificat impin, & qui damnat instum, Nequaquam fignificat Deificare (Germanice Vergetteren) vt Oliander loquitur. Augustinus de natura & gratia contra Pelagianos: Si aliqui putant, tantum fu turum effe profettum noftrum, ut in Dei fubstatiam connertamur, & hoc efficiamur prorsiu, - quod ille est, viderint, quemadmodum aftruant . Suam sententiam : mibi bec fateer non effe perfuafum. Idem in expositione Pfal 122. Cam abforptafnerit morsin victoriam. Et cum boc corruptibile induerit incorruptione, & mortale hoc

D. CONRAB. SCHIVSSILB. 85 inducrit immortalitatem, tuncerit pera fanitas, tunc erit vera Sperfella insticia, vi nibil mali në solum facere, sed ne cogitare possimus. Mode autem inopes, pauperu, egentu, doletu suspiramus, geminus, oramus, lenamus oculos ad Deum. Tu igitur vi peruenias ad veram insticiam, esto egens & mendieus.

Ergo Osiandri Enthusiasmus seu Deisicatio, ve sie dicam, Vergötterung, nequaquam est nostra iusticia, sed remissio peccatorum & imputatio iusticia Christi, qua est obedientia eius, Rom.3. Hancigitur pauperes & inopes cum publicano peramus dicente, Domine, esto propitius nobis peccatoribus.

IV. Promissio de restitueda benedictione & tollenda maledictione propter Christum mediatorem, loquitur de rota persona Christi, no de sola dinina natura. Dicit enim, In semine suo benedicentur omnes gentes. Et semen mulieris conteret caput ferpentis. Cum fit femen mulieris semen Abrahæ, quod debeat benedi-Ctioné restituere abolita maledictione, & caput ferpentis coterere, necesse eftet humana etiá natura vna agat in negotio benedictio nis seu instificacionis, non sola diuina. Inquit enim In seminetuo: non inquit, in natura diuina. quamuis diuinæ naturæ proprium eft iustificare, & benedicere, & caput serpentis conterere. Sed quiafacta eft harum duarum personarum copulatio & personalis vnio, nio, tota persona Christi benedicit & lusti-

Ergo non sola dinina Christi natura est nostra insticia, ve Osiander asseuerat, sed torus Christus Deus & Homo: & per consequens, essentialis Dei insticia non est nostra insticia.

V. Aproprio. Iufticiz & fapientiz diuinæ regula propria, eterna sc immota eft, vt creatura rationalis perfectam obedientiam legi, que ipli impressaelt, præftet,& hac obedientialulta fit , ficut Angeli funt iufti, quia obedigepfecte legi dinine: Ada ante lapfum iustusest, quia perfectam legi Dei obedientiam abiq; omni ameig przitatie pij omnes ex puluere terre refuscitati, perfecta legis obedientia infti erunt in vita zterna. Cam aute naturæ humanæ peccato depranatæ fit impossibile,ve perfectam obedientism præfter, mittitur Chriftus, ve quod nobisimpollibile est, pro nobis faciat, hocest, legem pro nobis impleat, & præstando perfectam obedientiam, & fustinendo pænam pro eius transgressione. Nam absque legis impletione, ad quam conditus est homo, iustus esse non poteft. Rom. 8. Etenim quod lex praftare non poterat, ea parte, qua imbecillis erat per carnem , hoc Dew proprio filio miffo fub fecie carnis peccato obnexia praftitit, & de peccato condemnant peccatum in carne, vt instificatio legis implereinr in nobis. Paulm Speratm. Bloch mufte

Ergo essentialis Deliusticia, non est hominis peccatoris iusticia, sed iusticia obedientiz & meriti Christi, quz est non vnius naturz, vel solius diuinz, vel solius humanz, sed rotius personz, Dei & hominis.

ftus fum in confpe &u Dei,

F 4

VI.Acon-

VI. Aconingativ & cafibur. Inhabitatio. effentialis inflicia Dei, non est ifta res len iusticia, quam Deus intuctur in suo iudicio, vbi hominem peccatorem iustum censet & pronunciat. Sed est meritum Christi, seutota a ctio obedientie ipfine patri præftite:iuxta dichum 2. Cor.s. Eum , qui non nonis peccatum, pronobis fesis peccatum, ot essemus insticia Dei in ipfo. Hocelt, Deusfecit reum omnium peccarorum, que nos contra legem fecimus, filium fuum , Dominum nottrum lefum Christum, yt eins iusticia, non qua ab zterno inftus est, sed quam nobis meritus eft, nobis imputaretur. Fecit enim eum pronobis peccatum, hocest, victimam pro peccato, vriusticia Dei essemus in ipso, in. ipfo, inquit , Chrifto, totam personam intelligens, noninquit in dimina eins effentia : ficut Osiander impiè & blaspheme humanam Christi naturam à insticia postra excludit.

Ergo iusti sumus, non inhabitatione elsentialis iusticiæ dininæ Christi, sed imputatione iusticie Christi, quæ est meritum totius personæ ipsus.

VII. A Dimisione. Sumus iusti aut iusticia obedientiæ & meriti Christi, vt nostræ docent Ecclesiæ, aut justicia essentiali Dei, vt Quander contendit, aut justicia operum, vt Papistæ volunt,

D. CONRAD. SCHLVSSELB. 89

Sed non sumus insti iusticia Dei essentiali, neq; operum, quia alioquin Christus frustra

mortuus effet, Gala.a.

Ergo iusti sumusiusticia obedientia &. meriti Christi, & non vel insticia Essentiali. vel insticia bonorum operum. Nam eadem est ratio iusticia Essentialis & bonorum operum. Sienim Oliandri somnium valere debet, obedientiam Christilegi præstitam, incarnationem, passionem, mortem &refurre-Etionem eius, elle tantum præparationem ad infficiam, ipfam vero iufticiam, effe diuinam Christi naturam in nosingredientem, atque in nobis habitantem: posset eodem modo admitti Papistarum figmentum, Christum Ideo missamesse, ve naturam humanam affameret, parererur, moreretur, refurgeret ex morinis, afcenderet in cælum, & legem pro nobisimpleret, veignuam cæli per primoru parentum lapfum claufam, rurfum aperiret, & nobisingredi cupientibus, hanc daret gratiam, vr noftris operibusingrediamur:cum alioquin absque Christo id nobis estet impoffibile. Neutrum enim vel fomniğ vel figmentum, scripturæ restimoniis nicitur, sed ex diametro cum ipfis pugnat, ve perspicuum eft ex illis, que supra recitauimus,

VIII. Canfa naturaliter præcedit effe-

aum.

Inhabitatio iu fliciæ Dei essentialis, in nobis no præcedit, sed sequitut iustificationem, Nam Deus non habitat nisi in corde side puriscato, quod propter silij obedientiam iustum reputat atque pronunciat: sicut certum est, Deum habitare in Saule, vbi cor eius side puriscatum, iustum est obedientia, & merito Messia, postea vero non habitare in eo, vbi non est side in Messiam puriscatura cor eius, ideoque iniustum. Sic habitat Deus in Christianis, quos propter silium iustos reputat: in Turcis; quos non censet & reputat instos propter silium nequaquam habitat.

Ergo inhabitatio iusticiz Dei essentialis,

non poteft effe noftra iufticia.

Sed queris Osiander, an Deus hominem peccatorem propter filij sui obedientiam & merita priùs instum pronunciet, an verò priùs instum eum faciat per inhabitationem?

Respondensus, simul sieri & imputationem insticiæ, & inhabitationem Dei: sed tamen, ve Sol est prior die, non tempore, sed ordine naturæ, & ratione causa atque essectus: sic quanquam simul suntimputatio insticiæ, obedientiæ & meriti Christi, & inhabitatio Dei: tamen ordine naturæ, & ratione causæ atque essectus præcedit inhabitationem Dei insticiæ imputatio. Ve, Deus non habitat in Dauide, antequam side apprehendat hanc vocem Nathan, Dominus abstalit peccatum nam. Et quanquam Deus habitans in eo, hanc sidem accendit: tamen per hanc ipsam vocem.

vocem, cam accendit, Dominus abitulis percatum suum, necingtederetur Deus in eum, nisi priùs veller eum propter filium Messam iustum esse.

IX. Ab effettibus. Iusticia hominis peccatoris offett consolationem, liberat à panoribus, & parit trăquillitatem conscientijs, iuxta dictum Rom. 5. Iustificati side pacem habemus apud Deum.

Cogustio de insticia essentiali seu inhabitatione Dei in nobis, non reddit corda traquilla, vbi dolores magno impetu in ea irruunt, fed potius conscientias horribiliter turbat: Nam corda non sentiunt ex inhabitatione Dei consolationem, vbi quemadmodum Leo omnia offa conterit Deus, vt inquiz Ezechias Efaie 38. Sicut Les contrinit omnia offames. In hac lucta mentium cum fenfuira. Dei, non sentitur vel inhabitatio Dei, vel consolatio ex inhabitatione eius? Sed quemadmodum cerum desiderat ad fontes aquarum. ita mentes fitiunt ad fontem faluberenum lætissimæ consolationis Enangelij destemilfione peccatorum, & imputatione insticiz Chrifti, que non est divina eius natura, ignis confumens tantum, sed obedientia Chrifti, parri præftita pro nobis, & rotum meritum totius personæ, quodad vrramque attinet naturam, divinam & humanam.

X. Ab exemple. Adam post lapfum non

sentit in se vel Dei inhabitationem, vel vllam ex ea læticiam, vbi andir hanc vocem: Aim, whis? Intelligitenia, Doumelleig & flammantem, horribili ira de Rruentem peccarores, Ideoque hancelfentialem Det iufticiam, qua iple Deuselt, fagir, Sed ru fus acqu'elcie in Deo, audita cocione de beneheis & meritis Chrifti, que his verbis expermuntur: Semen mulieris conteres caput ferpenen. Credit cnim, venturum liberatorem qui deltrueret reguum & potentiam Diaboli:vt lebannes inquit: In hoc apparait filing Dei, vt deftraat opera Diaboli, hocest, vt peccatum abolear, morté vincat, infernum frangat & euerrat : & ruthis iram Dei placet, atque iusticiam & viram #ternam restituat. Hac igi:ur consolatione mentem erigit & sustentat Adam, & propter femen promiffum se instum elle & placere Deoconfidit.

Sic Dauid post adultetium voce Nathan obiutgatus, non sentit vllam consolationem, antequam audiat vocem lætissimam: Domanua abstulit peccatum tunm. Non igitur intueturin iusticiam essentialem Deo, sed in insticiam obedientiæ & meriti Christi, propter quam seitse consequi remissionem peccatorum. Ideo inquit Psalm 32. Dixi, consitebor adversum me insusticiam meam, & tu remissis impietatem peccati mei Beatum vir, cui Dem non imputat peccatum. Beati quoru remissa sunt iniquitatus, & querum telta sunt peccata. Psal. 130.

Si iniquitatem observanerie Domine, Domines quis sustinebit? Sed apud Dominum est propitia tio. & copiosa apud eum redemptio. Et Psal. 144, clamitat: Domine, ne intres in indicium cum seruo tuo, qui a non instissicabitur in conspellu tuo omnis vinens.

Praterea, si in vllo vnquam hominum habitauit essentia Christi diuina, certè habitauit in virgine Maria, in cuius vteto assumpsit humanam naturam.

Sed virgo Maria non fuit iusta, inhabitatione divinæ essentiæ Christi, sed side, vr inquit Elisabeth Luc. 1. Besta, qua credidisti. Et ipsa virgo Maria in suo cantico prædicat misericordiam Dei, & veritatem promissionis de Messa nascituro ex semine Abrahæ.

Ergo & nos sumusiusti, no inhabitatione essentialis Dei iusticia, sed side apprehendete iusticiam obedientia & meriti Christi.

Nam vna cademque ratiq est consequendi falutem omnium piorum, qui omnibus temporibus vixerunt, vinunt, & deinceps victuri sunt.

Astor.15. Credimus, nos jaluari per gratiam Domini nostri lesu Christi, sicut & patra saluari sunt.

XI. Atoftimoniu. Plurima facra feriprura testimonia ostendunt, iustum esse hominem pecestorem, non essentiali iusticia, sed merito Christi, Rom. 3. Instisheamur graticipsim gratia per redemptionem, qua ost in Christo lesu. In Greco est status à monorphonogrape vox figni-

ficac

94 . De OSTANDRISTIS,

ficat solutionem pro peccato, & legistransgressione. Idem volunt voces horper, & arihorger, que proprie significant precium,
quod pro solutione captius numeratur. Mar.
13. Venit dare filius hominis animam suam, horpes pro multus. 1. Timoth. 1. Vnus est Deus, &
vnus conciliator Dei & hominum, homo Christus lesis , qui dedit semetipsum arii horper, precium redemptionus pro omnibus. Rom. 8. Quod
lex prastare non poterat, ca parte quadustrimabatur per carnem, hoc Deus propriosition misso, sub
specie carnis peccato obnonie, prastititi, & de peccato damnanit peccatum, vt insticia legis implereturin nabis. Deinde toti antiquitati ignota
fuit disputatio de iusticia essentiali.

Ergò, Essentialis Dei insticia non est nostra

iusticia

DE STATV CONTROuersiæ inter Andream Osiandrum, & D. Ioachimum Morlinum, Iudicium D. Martini Chemnitzij.

PRECIPVA controuersia in articulo de iustificatione, est de Ossandrismo. Er sunt sanè Ossandricorruptelæ in articulo iustificationis, tam crassæ, notoriæ & violentæ, vt et la rudioribus, qui saltem catechesin sanæ do-drinæ didicerunt, animaduerti possint, ideò etiam censuris ecclesiarum serè omnium tatetæ & damnatæ sunt. Autor enim earum manifestè consitebatur se hostem & aduersatium

D. CONRAD. SCHLVSSELE. 96

rium Augustanæ confessionis in doctrina de instificatione. Necnos, que rece damnata funt, reteximus, quali quæramus infinita cerramina: led quia fingulis ferè non tantum annis, sed propemodum mensibus, sparguntur varia scripta, & latine & germanice in quibus perniciolæ Ofiandri corruptelæ artificiolis coloribus pinguntur, & nous specie proponuntur, tam fociis quam aduerfariis, imo rudi etiam populo, libellis germanicis. Omninò ergo necessarium est, ve iuxta salutare conslium Ecclefiz vna vera & certa fententia, que ad retinendam & propagandam fanæ doctrinæ de iustificatione puritatem, contra omnium corruptelarum seminaria vtilis eft, ftatuatur, quid ex norma verbi Dei de hac controuerfia sentiendum fit. Quid enim quelo ædificamus quando ea , quæ defendere non possumus adsciticiis coloribus, ficut Ezechiel de incrustatione ruinosi parietis loquitur, pingimus, ve vitia emptori non appareant, ficut olim conducticij Rhetores in materiis assemingenij oftentatione querebant? Si vera est Ofiandri de instificatione fidei fentententia, quam Angustane confessioni oppoluir, manifeste probetur. Siverd non est co Tentanea doctring Prophetice & Apostolice. adquid quarimus, cum tanto ecclefia incemodo ropa páguara ros mis as ro na por Nama illud artificium quod Propheta vocat incruftationem, Ecclesia necville necfalutare eft

Hec

Hac enim ratione multi in falfis opinionibus prius conceptus confirmantur, petulantis connellendi vera & fingendi abfurda, excitatur & alicur. Quidam etiam de toto genere doctrina dubitare incipiunt, quia vident, in precipuls fidel noftræ articulis pro endé haberi, fine quis aftirmet fine neget : ficut etiam aduerfarij Pontificij nobis hanc lenitatent obilciút: & quidem non omnino falfo. Si quis vero exittimat, has ratione puritate doctrin & possertineri, & ad posteritarem propagari, periculose errat. Virumq; enim Chriftus requirir: & veram vocem audire, & alienam vocem fugere. Et Paulus in doctore Ecclefix requieit, non tantum vt firtenat fanz doarine, verum etiam vt possite otradicentes in fager. Et quidem, cum t. Timoth.t. prohibec zdinerdidus ream non tantum de fallis fententiis, verum etiam de forma docendi, que ab Apoftolis tradita est, non temere mutanda aut petulanter convellenda loquitur, Operaprecium antem est considerate, quibus argumétis caufæ Ofiandricæ patrocinari conentut, vt probent, Ofiandri sententiam de inflicia fidei iniufte effe à tot Ecclefiis damnamm. Et necessaria est refutacio proprer commonefa-Ctionem etiam pofteritatis graria, ne videatur leue certamen & innoxius ingeniorum lufus inarticulo inftificationis ing flowership. Nã farum senescentis Ecclesia hainimodi multa minatur , que certiffime non funt publicis fuffica-

D. CONRAD. SENLVICTER 97 fuffragijs confirmanda. Sic ignur in fomma philotophitur. Certamett fummameffe Enangelice doctrine : quod duplicia fine Chrifti beneficia, feilicet Grana & Veritas Johan .: Gratin & donnim per gratiam . lob. f. Seu beneficium reconciliar outs; & beneh aum renoustionis leu fancuncationis. Hac beneficia Chrifti, que funt ipfares de materia (verrad. cam) Eusingelij, d cut Ofiandium nonquam negaffe: fed verumque profe flam etle, nos in Euageno fide propter Christum acciperere. millionem scilicer peccarorum & Spiriturenougronis. Hoeverd tatom elle diferim nies quodil ad, quod Augustana Confessio juxta Corremen phrafis Apostolice, vocat renotratione Onanderappellatit futt ficatione. & jufticia fidei. Et illa telt monia fcriptura que in confessione Augustana ad bene ficio Chriflire de referuntur, Offandrum in permett allegatione tetubile ad renovatione. S'ent au teoninibas feriptoribus, & vetuftis & recentioribus, multe catachreles teffin onjorum condonanda funt, quando de rebus ipfis re-Aè sentiunt: lea Ossandri sententiam propret improprias aliquas locuriones & impertinétes allegationes non recte damnari, cumin tebus iplis fit confensio, cum quidem in omnium patrum scriptis multa incommode & improprie di cha tolerentur. Hecfere eft fum ma Apologetici. Et blandiuntur hæc prima specie; quia natura magis delectatur de feit-

frone, quam confessione erroris. Sed fi pref finsconfideretur, non tantum videbuntur elle incloris ex folis ficulneis, fed aperte etiam ad qualeunque artificiolas corruptelas articuli de infittia fidei hacelle conficta Reperio enim eadem plane in scriptis Groperi. qui confirmat le credere & confiteri , nos proprer solum Christum fideaccipere & reconciliarionem & renouationem. Hac enim eff bene ficia folins Christi, Sed hocait fe tatun contendere: Testimonia scripture de in the ficacione, leu infticia fidei, referenda effe nontantum ad gratuitam reconciliationem, fed infliciam fidei confiftere fimu' in remiffione peccati, & renovatione; quia Enangelium concionerur de integro bene ficio Chrifride gratia, & de dono per gratiam: & manifestamest, si patrocinium illud, de quodirimus, Ofiandro permittamus, nullo inrenos illed posse Gropero derogare. Atque has manifesta est depravatio doctrine de infificatione fidei. E: illud exemplum ided commemoro, vt confideretur, quid periculi &incommodi habeant tales, que videntur atuficiose conciliationes. Nec debet existimartinanis Asyonexia, quoniam in articulo iustificationis verba à vera, genuina & Apostolica significatione detorquentur in alienti fentium: Sicut quidam scurriliter hue accommodant illud mei surville graffarwex bi-Roria eripartita. Debet enim perpetua effe com-

commonefactio ecclesia omnium teraporum. Quod cum Augustinus, qui tuncore ceteris aliquid lucis habuit verba iustificatiomis & iufticia paululum deflexisset à natius & Apoltolica locutione, fecutz funt triftes & horridzillz tenebrz in regno Pontificio de initicis fidei. Et Lutherus fatetur, fe multum diuque in grauissimis tentationibus sudaffe, ve ex scriptura constitueret, iusticiam fidei fignificare non substantiam ant qualitatem aliquam in nobis, sed relatione. Et summa, hac ratione Deus immensa misericordia rurfus accendir lucem Euangelij, quod vocabula iustificationis, gratiz, tusticiz fidei, reflitura funt ad verum & Apoltolicum fenfum. Quam facile ergo lucem illam rursus amittemus, si publicis decretis sankerimus, vocabulaillain precipuis restimonlis fine periculo fidei posse vel hoc, vel illo, vel quouis modo alio accipi & exponi:nam fine Grammatica res necessaria inarriculo instificationis non polfunt in vera puritate retineri.

Præteres magna est differentia inter Catachreses, quæ sine incommodo veræsententiæ admittuntur, & quando vnà cum vocabulis ipsæ etiam res, suo loco, quem scriptura
ipsis tribuit, mouétur, & aliò transferutur; in
illis maximè testimoniis, in quibus præcipua
sedes & fundamétu est alicuius articuli sideis
sicut in testimoniis de iusticia sidei. Ita Pelagius, cùm in vocabulis Rom. 5, à significatione

discederet, licetinde fententiam per fenon impiam de contagijs vitiorum extrueret, tamen lufte damnatus eft, quia in illo loco eft sedes doctrinz de peccato originis. Er sicuri res iplæ per verba funt patefactæ, ita fine vera & Apostolica fignificatione verborum, non possunt intelligi vel retineri: præcipuè în illis locis, in quibus articuli fidei tamquam in propria fua lede fundarur. Et tales funt extra omnem controversiam, illi loci, Gen. 15. Ro.3.4.5. lob.16. Phil.3. quos Ofiander fun interpretatione depranauit. Hæccette ita manifelta funt, ve nulla sophistica possint eludi. Et fi tantu hæc effet caufa, no deberet Ofiandrifschum, tanquam res præclare gefta, publicis monumétis defendi. Iam vero nec illam fuorum patronorum qualem cunque mitigationem Osiander admittite

D. CONRAB. SCHLYSSELB. 101 tatione Ofiandri contra Philipp. folio E. 1. L. 2. M. 2 & 1. N. 2 4. P. 2 3. S. 4. Sed hunc dieireffe ftarum foi certaminis: que res fit illa iufticia Dei, feu fides, que in Euangelio regelatar que fundata eft in teftimonijs Gen.if. Rom. 3. 4.5. Philip. s. Johan. 16. Nec de vocabulis rantum contendit, sed huic inflicia, de qua disputat, tribuit illa plane idiomata, que Panlus: quod videlicer ea iusti fimus coram Deoad vitam æternam, & quod iusticia liberera morte, quam iufticiam lequirur & lequi necesseeft vitam & falutem aternam. Hac fant Ofiandri in Confessione fol. G. 1. H.z. O.z.s. T. 2.3.4. V. 1. 4. In Confutatione D. 4. G.3. H.1. M. 1. Hocelt, controues fia non fuit in queftione, Anfitremiffio peccatorum & renguatio per beneficium Christi, sed in quæstione quid fit : quæ scilicet fit illa res, proptes quam iuftificemur coram Deo ad viram 8ternam, & liberemura morte. An fir imputatio obedientiæ Christi, an vero sit renouatio per Spiritum fan dum. De re itaque maxima certamen fuit, nullus enim est maior the fanrus, nec in celo nec in terra, quam quod nobis mileris peccatoribus parefacta est do ctrina, quomodo gratis iustificemur coram Deo fide ad vitam zternam. Hic Ofiander contumeliose flagellat, improbat, reijcit & damnat doctrinam Augustane confessionis, propretea, quis affirmat, iusticiam fidei coram Deo, effe impurationem obedientiz Christi. Hanc

doctrinam Augustina cofessionis vocat carnalem, phantaftica, philosophicam, idololatri ci, qua Chriftum pi dum &fidum docest in regno Diaboli, & his multo atrociora addit. Hæc extant in valde multis locis, in scriptis Ofiandri, in confest fol. G.1.2. 7. whime, in confuratione K. 1. O. 4. Schmeckbier H. 1. Iplo quoque affirmat, iusticism fidel, que liberat morte, qua Paulus dicit impiumiustificari coram Deoad vitam aternam. (Hacenim Ofiander etiam fuz, de qua disputat, iusticia eribuit) elle infulam iufticiam, in qua omnes vicentes includuntur, que facit, ve infla faciamus, que peccata mortificat. Et hanc iufticiam effe dininam effentiam, inhabitantem in credentibus, & quidem quonism efficiat yt infta agamus. Hauc effe fentenriam Ofiandri, ne quidem patroni eins negare polline. Et profecto docendum eft, ram deploratum elle huins feculi ftarum, quod indubium & disputationem vocet, an tales corruptela, que ex profeso & tam acrociter, præcipuum doctrine nostre articulum impugnant, labefoctant & deprauent, finttaxandæ & dampanda. Si enim molliffime dicatur, fophistica eft, tam notorias quam horrendas corruptelas pingere catschrefi impertinentium teftimonioru ficuerecte fentientibus vel ex negli gentia, vel alind agentibus, sepe incommode & improprie dicha excident. Quod fi hze Tatio

D. CONRAD. SCHEVSSEL B. 103

ratio conciliationis in controversius ecclesiasticis recepta & viitata suerit, optimus conciliationu artisex erit Postellus, qui vernovias scripsit, in qua omnes omnium gentium
religiones tanquam veras & reipsa consentientes conciliat; & hac ratione possicetus
concordiam orbis, sicut librum inscripsis.
Sed quid ex his exemplis discas, si qua facura
est posteritas? Nolim ego contesentiam meam sauciare, vel approbatione, vel excusatione talium corruptelaru, quas certum est
cum vera doctrina pugnare, & seminaria prebere multorum errorum in illo articulo,
qua vera basis & sundamentum est torius
nostra religionis. Hasteam Chematicus.

CENSURA D. NICOLAI

Ofiandri, transcripta ex ipsius libro, quem probam Spiritus Ofiandrici appellat.

Nicoravs Galhus in libello fuo pranominato granissimis fundaméris ex verbo Dei petiris Osiandri Haressarcha blasphemias refurat. Sicautem ordine vera seutenria fundamenta recenset:

G 4 Si

Si, inquit, essentialis Dei insticia in nobia fiabitans, est nostra cotam Deo insticia, sequinturisti errores contra articulos fidei nostra.

1. Plures effe infriciat effentiales Dei, quam vnam . & proinde plures effentia Dei ant Deos offe. Rano el . Ellentialis Dei julcicia fic in Decal go deferibitur, quod poftulet obedientiam aut pænam, aut timul pænam & obedientis, benefaciar bonis puntar malos, Ex.10. lam fi illa ipfa effencialis Del infricts, nofire in nobis iufricia eft , à quo igitut Deus poftulat obedientiam, nifi à leipfottem, per quem agendum est peccatoribus coram essentiali Dei justicia, quam per eam ipsam, cum tamen fit ignis confamens ? vel fi infticia effentialis Ofiandri, qua coram Deo jufti peccatores & folui funt, alia eft quam ifta, fequitut, duas effe effentiales Dei infticias, & fic quoque duos Deos.

2. Persona essentia dinina in ossicio mediatoris misceri. E mediatorem Christum solui, hoc
est, divinam & humanam naturam in ipso
discerpi, imò humanam protsus aboleti. Ratio est. Fides nostra Christiana sic habet:
Personam mediatricem, ad nostram redemptionem, iusticiam & salutem, tantàm esse filium Dei constitutum. Jere. 13.1. Corin. 1. camque carnem humanam suscepisse & esse lesum Christum verum Deum & hominem,
facta in vnica persona vnione. Iohanoi L.

D. Connab. Schlvssell, 199
Itavequicquid in hac persona potest & agit, idipium iam potest & agit humanitas in concreto, hocest, in hac vnione Hypostatica inconfusis naturis, Gen. 3. 22. loh. 3. 5. 1. Timoth.

2. Ergo, sicut Christus duas habet naturas, dininam & humanam, duas voluntates ituata scripturam, sic & duas habet susticias.

Jam Ofiander intriciam nottram, qua coram Deo infificamur, fimul effentiali infieiz Patris, Filij & Spiritus fancti adfetibit. Ergo officium Mediatoris cum alijs personis

confundit.

.

ltem, Quia iusticiam nostram tantam tribuit naturz divinz Christi, & adimit cam naturz humanz, etiam in concreto soluit Chustum, & discerpit vnionem naturz dininz & humanz, vel tantum humanz naturz tribuit, tanquam instrumento, per quam divina natura nos redemerit. Item proprietate naturz humanz in Christo adempta, natura humana Christi reipsa tollitur, ev que pacto Christus destruitur.

4. Sieut Christin Deus & bomo, est ma persona: Sie & omnem credentem sieri Deum & bominem in ipso. Ratio est. Quia Osiander in sua
Confessione, idem ad struit, & in resultatione Philippi inquit. Deus per sidem ex gratia etiam
in nobis habitat, tanquam in membris Chriti, quemadmodum in Christo, tanquam in capite nostro habitat. Ab hoc sermone omnes
pij abhorrent. Etsi enim Perrus i. Cap. 1. docet

de infigni dignitate credetium in Christum, tamen fieri participem dinine nature, wondum fignificat Deum ipfum effe. Scripresta nominat Christu leer vo teo, lob. g. Phil. zille qui Deus ipseeft Norverd nominat Speaker fimiles 1. Johan 3. oversegers Phil 3. conformes. Et, si Deus in nobis, quemadmodum in Chrifto habitaret, fequeretut tolli discrimen inter personas Christi & credentium. Sequererur enim, vnam effici perfonam, & voam divinam effentiam com Patre, & Spir. fancto: Vel fi maneret diftractio perfonarum dininarum & humanarum, oporterettot fieri diuinas personas, seu indiuidua effentiz diulne, quot credentium in mundo effent. kem, quia omnes credentes adhuc in hac vita quidem habent in fe peccata, sequeretur, Deum vniri & permisceri peccatis. Quomodo etiam Deum inuocarent sut in vita eterna ei ministrarent, fi cum Deo & cum Christo vna fierent persona? Idem peccatores in fuis afflictionibus, inopia morbis, necesse haberent innocare Ofiandrum, ac fic dicere: Ofiander, fis mihi propitius. Ista portenta ex isto deliramento fequuntur.

4. Post instificationem in homine non manere discrimen inter creaturam & creatorem. Ratio est: Quia si Christi essentialis insticia, sapientia, vita, est nostra insticia, sapientia, vim: Ergosequitur necessario, nostram sapientiam, D.Conrab. Schlvsstlu. 109 entiam, vitam, non amplius esse creaturam, sed Deum ipsum. Et exaduerso, si est creatura hæc nostra sapientia, vita, eum non est essentialis sapientia, vita, vt Osander asse ric. Christus autem est nostra iusticia, nó iuxta iusticiam sue persone, sed iuxta iusticiam sui officij.

3. Remiffienem peccatorum non effe infticiam. Ratio eft, quia fi e ffentialis Dei sufticia, est nostra iusticia, rum remissio. & Deus remittens, non poffunt effeidem. Imo vortemissionis ipla, hoc præfert, qued nobis defir inflicia fine dinina fine humana. Sed Pau-Insteftatur. Rom. 4. ex Pfal. 11. noftram coram Deo in fliciam, elle remissionem peccatorum, Sieut Dauid dieit Beatirudinem hominis, cui Deus imputatiuficiam fine operibus. Beati, quorum remiffa funt inquitates, & quorum tella funt peccata. Beatm vir, enf non imputanit Dominus peccatum. Sic Symbolum Apostolorum nullam nouit alfam iufticiam coram Deo, præter remissionem peccatorum. Et remissio percetorum docet. legis obedientiam effe infliciam. Et oftendit, effentialem iusticiam Dei, non effe nofram jufticiam. Nam fi ea effet noften insticia, non opus effet remissione peccaro-

Porro si Osiandri doctrina, nos essentiali, Del iusticia coram Deo iustos esse, vera est, sequitur;

r.Quie

1. Quicquid in sacris literis Dei esse did.

2. Legem fibi metipti Deum imposuisfe, quis Osiander inquit, ipsam essentialem justiciam in lege requiri.

3. Impletionem legis per ipsum Chri-

fum factam, non effe iufticiam Dei.

4. Iustificatione non tantum aliud quiddam & præstantius elle, quam redemptionem, sed posse aliquem esse redemptum, abs-

que inflificatione.

Quibus autem fundamentis refutatores Ofiandri fint vii, ex refutationibus, ex narsatione de hoc Schismate, & ex censuris patet. Hoc igitur loco quedam precipus punla tantum repetemus.

Teltimonia ex veteri Teltamento luculenes, Oliandri deliramentis opposuerunt ista

præcipaè.

Gen.3. Ipsum (semen) conteret caput tuum.
Contritio capitis serpentis, est actio Messiz, qua sua passione satisfecit pro peccatis generis humani, & homines Deo reconcilianit, & saluanit. Ergo non essentialis Dei insticia: sed ista cottitio capitis setpentis est peccatoris coram Deo insticia & vita, Gen.22. Benedicantur in seminetus omne genta. At benedictio ista seminis promissi est maledicti legis adéptio, & restitutio insticia legis per Christum facta nobisque imputata. Rom.10. Ergo essentialis insticia non est peccatoris benedictio

D. CONRAD. SCHLYSSEE. 109 nedictio seu insticia, sed seminis promissi passio.

Pfal.31. Beati quorum remisse sunt iniquitàtu, & quorum tella sunt peccata. Ergo remissio peccatorum, est hominis peccatoris coram

Deo iusticia.

n

Esais 53. Linore eine sanati summe. Et lequitur: In scientia sua instriscabit multur. Ergo

Passio Christiestiusticia peccatoris.

Ex nouo Testamento veserunt testimonia istaluculenta. Luc. 1. Ad dandam scienciam sclutiu plebi eius, en remissionem peccarorum. Hic salus hominum appellatur remissio peccarorum. Sed salus peccarorum est insticia ipsorum, id quod inde liquet: Quascriptura vocabalis salutis & iusticia pro Synonymis in hoc quidem negotio veitur, ve Roman. 3. Iustificati gratu per gratiam ipsius. Ephes. 2. Gratiae-stis saluari.

Luc. 24 Predicare panitentiam Gremissione peccatorum. Sed Christus certè vultinsticiam peccatoribus prædicari. Ergo insticiam peccatoris Christus vocat remissionem peccatorum. Non igitut inbet Christus insticiam Dei essentialem prædicari pro insticia peccatorum, qua coram Dao sine

iufti.

Luc. 18. Dem propitim ofto mihi peccatori.

Descendut his instissicatus in domum suam. His,
else propitium peccatori, & else instissicatus
idem sonant & valent. Sed else propitiu peccators

ciz languine Christi acquistz.

Matth. Salum faciet populum sum à pereaus corum. Ergo saluario à peccatis est insticia, quam Christus adfert peccatoribus. Na totam instificationem peccatorum completrur hac locutione, scilicet, saluatione à peccatis.

lob.16. De insticia quia ad patrem vado. Hic definitur insticia peccaroru, quòd sit ipsum vadere ad patrem. Vadere autem Christi, e-rat passio, mors, resurrectio Christi. Ergo peccatorum insticia est passio & obedientia Christi, & pó ipsamet essentialis Dei insticia.

Rom. 3. Instissicati gratic per gratiam insim, perredemtionem, qua est in Christo fesu. Hic insticia peccatorum in redemptione Christi comprehenditur. Ergo non est ipsamet Dei essentia.

Rom. 4. Reputatur fides ad infliciam. Sed fides nititur misericordia Dei Semerito Chrifti. Ergo essentialis Dei insticia, non est peccatori insticia, sed meritum Christi.

Roma. 4. Bedtitudinem habet hominis, eni Deus imputat insticiam sine operibus. Beati, quorum, remisse sunt iniquitates, & quorum tella sunt peccata. Hic imputata insticla, & remissio peccatorum, aquipollent. Ergo essentialis Dei insticla, non est peccatoris iuficia, que coram Deo lustus censetur.

Rem.

Rom. 5. Instificati nune sanguine ipsius salud eriminativa. Hie docetur, iusticiam peccatoris consistere in sanguine Christi. Ergo hzo iusticia peccatoris coram Deo, nonestipsathet Dei essentia.

Ibidem: Reconciliati fumu Deoper martem filij. Reconciliatio cu Deo, est nostra iusticia. Ergo non sumus iusti estentiali Dei iusticia.

Ibidem: Per vnim shedientiam insticonstituentur multi. Ergo obedientia Christi, oft peccatorum coram Deo insticia, & non ipsamet Dei essentia.

Rom. 8. De peccato damnanit peccarum vo insticia legis impleretur in nobie. Hic insticia peccatorum à Christo patta, vocatut legis impletio.

Rom. 10. Perfettio (impletio) logis Christus est, ad instissicationem omns credents. Hic peccatoris iusticia vocatur impletio legis, per Christum præstita. At ea Christi actio & obedientia, non est ipsamet Dei essentia.

s. Cor. s. Qui (Christus) fattus oft nobis inficia. lam auté expositu est, quomodo? nempe, quimpleuit legé, p nobis. Ergo l'asticia peccatoris, no est iplamet essentialis Dei insticia.

1. Cor. 2. Non indicani me scire aliquid intervos, nist lesum Christum, & hunc crucifixum.

Ergo Christi crucifixio est peccarorum iusticia. Ratio est: quia sua crucifixione portaule atq; expianit peccara totius mundi. Ergo elfentia Dei, non est peccatoris iusticia.

Gal

Gal. 3. Christus nos redemis de matediliano legu foltus pro nobis matedillum, vergentibus benedictio Abraha cottingeres. Ergo redemptio à maledicto, facta per Christum est peccatoris insticua seu Benedictio; non ipia Des esfentia.

Ephef. Per quem babemou redemptionem; per fanguinem estu, remissionem peccatorum; focundom divitias grasia ipsim. Ergo temissio peccatorum; est peccatorum iusticia; & non essentialis Dei iusticia. Nam sie loquitur Apostolus, & cimpium foret eblatetare, Paulum hie non loqui deiusticia.

Col. I. In iplo complacuit omnem plenitudine diminitation habitare, & per eum conciliari om nid in opso pacificani per sanguinem crucis com Ergo sanguit Christi est peccatorum coram Deo

iufticia.

Tu. 2. Dedit semetipsum pro nobis, ut nostedimeres abomni inquitate. Sed redemprio ab omni iniquitate, est pecestorum coram Deo insticis. Ergo non iplamet Dei essentia, est

peccatorum coram Deo iufticia.

Verba (inflicia, & inflificare) in Pauli do-Arina de inflicia, qua peccaior coram Deo confistir, fignificar imputare infliciam Christi sanguine parram, vi liquet ex Rom. 4. Non igitur ibi fignificar insticiam Dei elsentialem.

L. loha. I Sanguis lefu Chrifti Filijeine emusdit nosab emus peccase; Emundatio antem apecD. Connad. Se neverez a. nij à peccaris est nostra coram Deo insticia. Ergo essentis Dei non est peccatoris in indicio Dei insticia.

Hine & ratiocinationes quedam exfirma

&glunt: vtex. Hebr.10.

Quiequid id est, quo ornati & freti, corami Deo, tanquam ism patre nostro, comparere possumus, id oportet esse insticiam nostrame Nam Deus instuantial alind vult habere, nisi insticiam: sicut inquit, Least. 20. Estate fantii, quia & ego fantius sum Dem wester.

Sed in languine lett per languinem Christi, id est, per eius passionem, habemus, ad pa-

trem accessum, Hebrao.

Ergo impuratio passionis & obedientie Christi, est nostra insticia. Alyr. in Consume. Factores legis instissant apud Dav M. Re-

man. 1.

Sed Christus passione & obedientia sua implenit legem, que quidem legis impletio nobis imputatut, ve iplemet Chander concedit. Confest. German.

Ergo hac impletio legis facta per Christia Deum & hominem, est nostra insticia. Rom.

8.10. Hyr.in Confutat. Oficad. Ger.

Irem : Seuera Dei inflicha eft intolerabilis

peccatori.

Sed inflicia Del effentialis est seuera Del insticia, cuina imaginé continet Decalogue.

Ergo lusticia Dei essecialis est intoletabilis

peccatori

Euangelium nunciat peccatori & applicat ei sufticism, qua coram Deo confiftere debet , idque facit , vt cor letum red-

Sed infticiam Dei effentialem non denun. eiat Euangelium peccatori:nec eum hac predicatione letum efficeret : Sed Christum crucifixum denunciat, quòd is sua passione & morte nobis iusticiam pepererit.

Ergo iusticia Dei essentialis, non estiusticia peccatoris, quam ei Euangelium denun-

ciat.

Nulquam in facris liceris legitur quod iplamer Dei ellentia imputetut peccatori. Ité, Quod essentialis Dei insticia imputetur peccatori: sed quod obedientia Christi fimus iufti. Item, Impletione legis facts per Chriftum instificemur.

In luctis conscientiæ nitendum est peccatori in ea re, quam certo scit suam effe iu-

fliciam.

Sed conscientia territa peccatoris, licet cogitet de essentia Dei, & niti conetur in essentia Dei: tamen non potest statuere, sele propter essentiam Dei habere iusticiam, & essentiam Dei sibi imputari: imò hac ipsa cogitatione, Maiestatis essentia Dei, autessenrialis insticiæ Dei, resiliet, trepidabit, fugiet. Namibi est merus fulgor iusticiz seuerz: Imò destituitur conscientia fulcro verbi diuini, fine quo ad D EV M accedere nequit.

Eft

D. CONRAD. SCHLYSSELS. - IN

Est igitur conscientia ad passionem & obedientiam Christi deducenda, veijs nitatur sirmiter. Ratio est; quia ibi inuenic satisfactionem pro peccatis suis, & impletionem legis pro se præstitam. Ex hoc igitur sonte salutis, ex hac plenitudine, gratia Dei & instituia, quæ nobls su conspectu Deismputatur, hauritur: Et sulcrum est, verbum Dei excelsum, certum, illustre: Id quod ex supersoribus testimonijs siquet.

Si substantialis Christi insticia est nostra sustificatio, frustra Filius Dei incarnatus est. Illyricm in Confunce. Item, non opus est, quotidie ingeminare: Remitte nobis pet-

De essentiali insticia se docuerunt resutatores
Dhandri: Eam quidem operatam esse in redemptionem mundi: attamen sie Deo placuisse, vt silius Dei assumeret carnem humanam; & hoc pacto Deus & homo nos redimeret, salvaret & instiscaret. Item, Habitat quidem in nobis Deus insticia sua essentiali, sed ulla Dei insticia essentialis, non est nostra insticia, qua coram Deo instiscamur. Nam Christus diserte docet Matth. 5, Impletionostram esse insticiam, qua regnum culorum.
intremu. Item ait, suum transitum esse intremu. Item ait, suum transitum esse intremu.

Estigitur inhabitario Dei, fructus iustificatio

onis per fidem in Christum, Item, Magis ad eternam felicitatem, quam ad inftifications seu reconciliationem cum Deo per meritum Christi, pertinet.

Necesse est nos ad Deum adferre insti-

ciam.

Sed essentia Dei, ipia est nostra iusticia tefte Offandro.

Ergo fine nostraiusticia, hocest, fine medio & mediatore, ad eum accedimus. Nam ipfam Dei effentiam nos non necesse eft ad Deum adferre. Habet enimeamantea fine nobis. Illyrin refut. Ofiand. Germ.

Confundit Offander nouam obedientiam cum instificatione. Illyr, in refutat. Ofiand.

Inomniantiquitate post Apostolos, nullus fane scriptor vnquam in Ecclesia Dei sic docuit, nimirum effentiali Desinsticia peccatorem coram Desindicio instum reputari. Lutherus, Ecclesiæ Dei in his postremis mundl temporibus repurgator, hanc doctrinam, quam Offander postea protulit, multo antè damnauit. Sic enim inquit in enarratione Enangelij, Dominicaprima Aduentus, Diligenter hot observa : Vbicunque in sacrie literie ista verba innenie, insticia Dei,ne ea de essentia. li interiori Dei insticia intelligar: sed scias, inxta phrasin scriptura significare gratiam & miseri-cordiam Dei per Christum in not effusam per quam coram ipfo reputamur probi fen infti: ProD. CONRAD. SCHLYSSEES. 117

pter eam autem cansam, insticia seu probitai Del nominatur, quia non eam nos, sed Dem in nobie

per gratiam operatur, Co.

Quòd autem Ossandristz ex Luchero quoque testimonia quædam citant, vi suis erroribus sucum faciant, suam produnt malitiam. Nam quòd Lutherus inquit, Deum nostram esse insticiam: vel intelligit de causa essiciente, vel quòd illa persona, quæ est Deus, sit nostra insticia: nec tamen loquitur exclusivè, hoc est, humanitatem suam inde nó excludit. Deinde verò testatur disucidè, Christum esse nostram insticiam, so sangulme, morte, obedientia. Vniuersa itaque Ecclesia huius quoq; ætaris, hanc impiam Oseandri doctrinam vno pectore & ore repudianitac damnauit.

SEQVVNTVRRATIOnes, quibus Osiandrista, suos errores blasphemos, palliare & desendere conati sunt, additis responsionibus, ad casdem, per D. Iohanne m Vvigandum, Epscopum Pomezaniensem.

DE VERBO.

R Acioné ponit homo Andreas Ofiandet.

I. Quicqid in Des est ab aterno, Hoc us
Dem ipfe fit necessest.

H 3 SM

Sed confilium, propositum & decretum Dei, quod peccasores post lapsum, per obedientiam silij, à maledisto legis velis liberare, est aternam.

Ergo boc consilium & propositum Dei, est Demipse, & plane ide Dem, qui bomo saltmest. Vude soban. 1. Cap. dicitut: Dem erat verbum. Et verbum, caro saltum, est. Ossander in Con-

feffione.

Respondetur. Maior intelligeda est de essentia Dei, & eius attributis ad essentiam pertinentibus: Miner verò loquitur de actiono eius essentiz, que non est ipsa essentia Dei, Aliter autem nos homines de istis rebus loqui non possumus. Deinde sacre livere nuspiam vocant hoe Dei consilium & proposi-

rum, ipsam Dei essentiam.

Est igitur locutio noua, qua Osiander hod loco attulit. Tertiò, hocipso argumento Samosateniani eluserut filij Dei hypostasin seu personam. Quartò, Filius Dei appellatur asprimo exponitur, nepe, quia enunciauit nobis hominibus hoc Euangelium Dei decretu de redeprione generis humani, sicut inquit, Vnigenius situa, qui est in sus patru, ipse ensuciasis.

Nibil nos potest instificare, quod no vinifices, insta dictum Gal. 3. Si lex data effet, qua posset pinisticare, verè ex lege esfet insticia.

Certu est antem, quodnos, qui delitti ex trasgrofficnit. mertu cramm, Ephef. 1. mbil vinificauit, neg, vinificure potuit preter verbu Dei, quod Dem spfe est, & homo faltus est, lefue Christm, qui verm Dem & vita eterna est.

Ex quo sequitur irrefragabiliter, quodetiam nibil nos instructore, aut instroressere posit, qua idem plane verbum Dei, quod Dem ipse, & visa nostra ac instricia est, nempentessis Christin, 1. Cor. 1. Christus fattus est nobu instricia. Osiand in Confes.

Respondetur. In Mineri est impostura. Nam ibi necesse est conjungi personam, & quidem eo pacto, quod iusta vtranq; naturam Christus & instificer, & viuiscer. Ideo e-

nim Verbum Care fallum eft.

Faretur quidem Osiander, Verbum hoe Caro fa dum esse. Verum hucomnes neruos suos intendit: dininæ tantum naturæ proprium esse, instificare & vivisicare.

DE CHRISTO.

Rationes.

Filium Dei fuisse incarnandum, etlamsi peccatum non introjsset in mundum, Funcius quoque Osandri de hac opinions librum probat, audetq; palam in suo Berichs scribete, se nondum vidisse, eam sententiam certis & firmis fundamentis doctorum viroru esse refutata. Sed hoc vicissim costat, nullu sanu & ceruditu virum eo tempore hoc sanaticu Osandri dogma approbasse. Colligemus aute argumera, ac resposiones subiu-

gemus, Des dante, couenientes ac pipicus.

Homofalturest ad imaginem Des. Imagosila Desest Christin Dem & homo.

Ergo Deus prospexit & docreuit silium Del debere sieri hominem, sine hominu peccaturi ossent, sine non. Osander in lebro, Ansilius.

Respondetur. Monstroso dogmati monstrosz argumentationes comperunt. Vides
autem Lector, essetcopas dissolutas. Missor
est monstrum, imagine videlicet Dei, ad qua
homines sunt initio conditi, esse humancm
quoq; Christi naturam. Sicenim nusquam
sacra litera docent. Pradita quidem fuit iustissima, sanctissima & innocetissima illahumana in Christo natura, imagine Dei; sed inde non sequitur, Imaginem Dei, ad quam homines à Deo formati erant, esse ipsam quoq;
humanam Christ, naturam: qua quidem in
Ada creatione nondum existebat. In coclusione portò plura attexuntur, quàm in pramissis sunt comprehensa.

Stolida & hæcillatio eft:

Si Filius Deinon debuisset sieri bomo, Adam non suisset ad imaginem Dei conditus.

Sed Adam oft ad imaginem Dei fattue.

Ergo filium Deum aportuit fieri hominem, fine Adam poccasses, sine non.

Nă in maiori nulla est connexio. Nó enim ideò filius Dei fit homo, quia Adam est adimaginem Dei factus, sed quia Adam in pecca-

tum

p. Couran. Sent vaset n. put tum & mortemest lapsus. Gen.; Ersi enim lesus Christus Deus & homo, est imago Dei, tamen id dextre accipiendum est. Nam distmain conatura, est aterna & coessentialis is mago Dei Patris inconspicus. Sed humana in Christo natura, accepit eam imaginem Dei, in tempore, ita vevnita sit ei personaliter: accepit spiritum non iuxta mensuram. Iohan.; Est expers peccati, est iusta, est sancta, pura, vi ua, & viuisca, cuecta ad ipsins Dei dexteram seu maiestatem. Ista autem accepit natura in Christo humana, in tempore, in vnione illa personali, ac retinet cam in omnem vsque esternitatem.

IL

Si filim Dei non fuisset incarnandm, nis Adam peccasset, Adam non in imagine Christi, sed Christin in imagine Adams offer fallm.

Sed Adam est factsu in imagine Christi, & Christu non est in imagine Adami factsu. Erge silisu Dei suisset incarnandus, etiams Ada non percaset.

Responderur. In Maiere nulla prorsus est caussa Connexional nam verumque consistere potest. Et, filium Dei non fuisse incarnadum, si Adam non peccasset. Et, Adam ad imaginem Dei esse factum. Deinde quod ad Mineres: Adamum factum esse in imagine Christi, est dogma Osiandri, & non sacrarum literarum. Exenim siennispiam loquuntus, sed H 5 sime

fimpliciter dicut, homines ad imaginem Del effe factos. Simile fomnium eft, quod inquits Adam imaginem Del nulla ratione effe poquisse, si filius Dei, homo lesus Christus nasciturus nunquam fuiffet. Hocenim nouum dogma ignotum biblicis monumentis & tod Ecclefiz Dei, nouum Prophetamarguit. a medical properties It I was seen

Si filini Dei non funfet incarnadu, nifi Adam peccaffet, image Derfuiffet impedita, ne fieret, & Adam non fuifferenera imago Christi. Imò peccarm offeciffetimaginem Dei. Lem, Dem effet enafapeceatistico di entra dominazione danno

Sed Adam fattie oft adimaginem Det. Ergo filim Dei fmiffer incarnandm, licet Ada

non peccasier.

Respondetur. Maier nullam habet connezionem, eamq; ob caulam falla est. Nam imago Dei non tum primum effects eft, quando filius Dei carr.em humanam affamplit. Sed filius Dei fuit ab zterno, zterna & coeffentialis Dei imago. Deinde Adam factus est ad imaginem Deiin principio mundi, die creationis fexts. Fallum porrò est Ofiandri principium/Imaginem Deiin qua factus eft Adi, effe îplammet imagine Christi, Dei & hominis: Non enim fic loquitur S. feriptura, neq; ecclesia Dei orthodoxa. Sunt igitur & reliqua præter oem ratione stolide & fanatice assuta.

Hominu fi non peccaffent, no manfifent ,incola C ogri-

D. CONRAB. SCHLVSSELS. 191

& agricolaparadyfiterrestris in omne anum, sed tandem aliquando insmutandi , & in calim transferendi suissent.

Sed na Liu terrenorum hominum hancimmutationem Gtranslationem, neg, fibi nelg, alisi pra-

Stare potniffet.

Ergo filim Des calestis fuisset incarnadus, licet Adam non peccasset, ut bas opus prastaret homi-

nibus. Confess.

Respondetur. Maior non estarticul' fidei. hocelt, no extat expreshe verbis in faciliteris, nec potest inde irrefragabiliter extrui-Opinionem vero quorunda seniorum doctoru finimus vias fuas ire. Deinde, coclusio non cotinetur in premiffis, imò falsò affuitur, & per fe falfa est. Nam Deus id præstare prosonomnipotentia facillime potuiflet alia ratione, licer filius Dei non fui flerinearoatus. Insuper facræliteræ testantur palam, filium Dei factu elle hominem, ve ftipendiù morris, quod nos meriti fueramus nostris peccatis, iple sua palfione exolueres. Efa. 23. lohan. 1. Rom. 4.5. 2. Cor. s. Ce. Tertio, Locus 1, Cor. 15. Primus bome de terra terrenus eft, Secundus komo dominus de valo ex cale. Er que ibi fequintur, nequaquam hoedogma statuunt : filium Dei incarnandum fulle, etiam fi homo non poccaffet, fed potide docene, Christum propter peccata noftra mortuum , fuaque refurtectione, & nobis refurrectionem ac vitam beatam pepoAngelis melisu fuit, Christum habere caput & Principem sum, quam non habere, inxta illud Celos.z. Christum esse caput omnis principatus & potestatis.Luc.19.

Sed li filim Deinon fursset incarnandus, nift Adam peccasset, non habnissent angels Christum

caput & principem fuum.

Ergo filim Der fniffet inearnandm, licet Adam

men peccaffet,

Respondetur. Vnum portentum gignit pottenta alia quamplurima. Idipium verò n hac argumentarione cernitur. Quidenim non est portentofum, quod hic cernis & legis? Maior autem non est facris literis deprompta, sed ex cerebro fanatico. Filius Dei eff conditor omnjum creatnearum. Johan. L. Ergo & creator & Dominus eft, & fuiffet angelorum, etiamli nunquam fuscepillet carné humanam; Melius verò nunc habere angelorincelo, postquam verbum caro factum eft,id nuspiam expresse docent, aut explicant facre litere. Delectari quidem angelos hoc mirando Dei opere, congratulari hominibus, venerari Christum, eumq; celebrare, id cersamelt, 1. Pet.1, Sed quod filius Dei fua incarnatione, angelosin meliorem statum posuerir, id verò ex facris literis probari nequit. Epi-Stola ad Hebrasicap. 2. docer, filium Deihominem assumptisse, nonangelum. Docet & reliqua facra scriptura, hominibus Christum inti-

D. CONRAD. SCHLYSSELR. TH iusticiam, vitam, celum, gloriam eternam peperiffe, non angelis bonis. Testimoniave. ro, quibus nitirur Ofiander, ad fuum inftitutum prorfus nihil faciunt. Colof. 1. Affenerat Ofiander, finevlla controuerfia, principarus, poteffates, virtures, dominationes & fimilia, effe nomina ordinum angelicorum in celeftibus. Sed hoc non persualeriztoriecclesiæ Christi, rece inspicienti rextum. Nam Colof. 2. dicitur quidem, Christamoffe caputomnu principatu & potestatus fed paulo poft fequitur, Christum expoliaffe principatus, & potestates oftentaffe palam triumphantem illes per 6. Hictiquet, principarus & potestates dici mortem, Diabolum, infernum. Namisti porentiffimi holtes, propter peecara, vniuerlum genus humanum in luam poteffatem redegerant. Locus autem ad Ephef. 1. eum habet fenfum: Omnia quantumuis excellentia & potentia, Christo elle subiecta. Sicipsemet Christus inquit March . 28. Data of mibiomnis potestas, in celo & interra. Inepta porto estilla explicario, que pro fundamento adducitur. Luc. 19. Homo quidam nobilis (scilicet Christus)abije in regionem longingnam (id eft, afcendit in calum) accipere fibiregnum (haud dubic etiam super angelos) & reverts (nempe ad iudicium extremum.) Hacille. Quisverò non rideat, talem allegoriam pro fundamento doctrin maddnei, de quo in ecclefia Chri-Ripugnandum fit?

Si filius Dei non fnisset incarnandus, nifi petcasum introiffet in mundum , nos , atq, ageo teeum regnum Dei , carere cogeremur rege noftre, idg, in connem aternitatem.

Sed non conneniebat nos carere rege nostro, qui nou folh verus Deus, fed & verus boine effet,

Ergo filius Dei incarnandus fuiffet, ettamfi

homo non peccasset.

Respondetur. Maior falla eft : Naminista hypotherica, nulla est connexio. Etiamfi enim home non peccallet, tamen regnum filij Dei conftitiffet. Eft enim verus & omnipotens Deus cu Patre & Spiritu S. Miner tanto fpectar ad ftatum hominis corruptu, &no ad ftaen integritatis illius. Na ppter laplum hominiseft decreta & promifia filij Dei incarnatio, aliàs nó fuiflet ea opus. Nam quia homo peceauit, ideò filius Dei humanam naturam fufeepit, vt in ea natura pro hominibus quoque peccara hominum expiarer: sed quia natura numana fuiffer imbecillior, quam vt peccatu, mortem, Diabolum, infernú vinceret, ac hominibus iusticiam & vitam sempiternam refirueret, ided nofter Redéptor eft filius Dei eternus atq; omnipotés, vnitaq; fibi humana natura, totus Chriftus fecundu vtraq; natura, nofter eft factus redemptor & Mediator, & verag; natura inseparabiliter sederad dexters Maiestatis,

Si filius Dei von fuisset incarnandue, nifi per-

D. CONRAD. SCHLVSSELE. 149

eatum introisset in mundum, eccleba cogeretur esse sine capite. T'emplum Dei vini non falli essent homines, Sacrificium landis absq, hoc sacerdote non patnisset offerri.

Sed Ecclesia no debuit esse sine capite & sacerdote Christo, Deo & homine, inxta promissione. Ergò silins Des swisses incarnandus, esiam nul-

lo bemine peccante.

Respondetur. Maior hypothetica non habet vilam connexionem. Nam si homines no peccassent, nihilominus Dei silins extitisset res & Gubernator totius generis humani. Et homines suissent templa Dei, ac veru Deum perpetuis laudibus celebrassent. Sacerdorid autem Christi propter lapsum hominum suit decretu ac promissum, in statu verò integritatis, sacerdotio, hoc est, intercessione, sacrificio, & reconciliatione Dei, qui non suisset in rarus, nullo presente peccato, no suisset opus. Minor tota ptinetad statu hominis corruptu, q Deus ex immensa misericordia, hominibus lapsis in peccatum promissi Christum Deum & homine, propiciatorem & intercessorem.

VIII.

Sifilius Dei non fmisset incarnadns, nis homo peccasset, non posset illud mysterium in Christo & Ecclesia existero.

Sed Genes. 2. Ephes s. dictum est : Ecclesians & Christum esse vum corpus, vuam carnem. Ergo Christus suit incarnandus, ac cu Ecclepeccaffes.

Relpondetur. Mair eft falla, quis eft funiculus, ve Ireneus loquitur, ex arena cotextus, hoc eft, nihil coherer. Nam fi homo non peceasset, mihilominus com Deo creatore fuisset ar diffima copulatio. Nam imaginem Delfibi ex Dei munere traditant, retinui let inniotam. Miner autem loquitur de nous Blade copulatione hominum cum Mellia, facta propter beneficium redemptoris. Videnam igitur eft diligenter, quonam fpectent cestimonia illa scripture fancte. Conclufio etiam est incommode & impropria orano, nempe, Christum fuille incarnandum, Nam filius Dei incarnatus eft. Chriftns verd est nomen personz, in qua personaliter vnita oft diutna filij Dei & humana natura. Eadem locutione & fuprà vius est Ofiander, non fatis ad rem præfentem intendens.

IX

Nifi Dem volnisset filium summ incarnari, nunquam de mundo condendo quicquam cogitajset.

Sed Dem ante alia emnia, filium funm incarnadum decrenit, ac propter ipfum reliquas creaturas vuinerfas fecit, nullam pror fus conditurus, ni fi filim eius effet incarnandus.

Ergofuisset hand dabit incarnatus, etiamsinos

non peccaniffenni.

Respondetur Maier est phanatismus, noti

D. CONRAD. SCHEVSSELS. 119

habens fundamentum in facris literis vilum, Secundo est phanatismus, quod inquit, Deu precognouille, hocelt, prins decreuiffeincarnationem filij, quam præcognouerit feu decreverir constitutionem mundi. Hecille. Sed vbi ista in facris libris, de cali nimiru ordine legurur? Nuspiam. Hocquidem cerru ell: Ante mundi constitutionem decretum esse factum, de redemptione generis humani lapfuri in peccatum & mortem, idque per incarnationem filij Dei. Sed priùs de incarnationes posteà verò de mundi creatione à Deo cogitatum, constitutumq; fuille, vanicas est iftins Autoris. Omniain ipfo, per ipfum , & in ipfum Deifilium conditaefe, veriffimum eft. Nam iple eft creator & fustentator omninm, &omniaipfius laudi setuire debent. Sed monftrum quod adiungitur (Nullam videlicet proglus creaturam conditurus fuillet, nifi filins eins ellet incarnandus) ex eo non confequitur. Fit igitur iniuria verbis Pauli, Colof. t: & Pet.1.cap.1:

X.

Symbolum Nicenum inquit: Qui propter noi homines & propter nostram salutem, descendit de celu, Eincarnatus de Spiritusancto.

Sed Spiritus S. duas inter ses longe dinersissimas causas oftendit, propter quas filius Dei homo factus sit. Prior est, quia nos homines eram homi nes propter ipsumes in imagine eius codici, qui coditi nunqua suissemu, nisi ipse quoq, voluisses homo fieri. Posterior est, quia per peccatum corrue:

Ergofilim Der fniffet incarnandur, etiams

homo non peccastet.

Respondetur. Miner eft phanatismus Ofiandri, alienus ab articulo Symboli Niceni. Nemo enim fenorum Doctorum in ecclefia Christi vnquam sic interpretatus est hecvesba, vtifte autor. Et ftulticia le patefacit in eo. quod inquit: Filium Dei incarnandum fuiffe, quia nos homines eramus homines. Quis vero in veteri aut nouo testamento, imo & inter synceros ecclesiæ Doctores, vnquam fie loquutus eft? omnes veròvno spiritu & ore proficentur, propter expiationem peccatorum in genere humano, filium Dei incarnatu elle. Eftigitur conjunctio &, hoc loco non difinnatina, fed copulat & explicat idem, vt quidem alias quoq; fæpè vfurpari folet. Non propter angelos, filius Dei venit in mundam, fed reuera propter homines. Deinde no fimpliciter, quia homines erant, sed quia peccatores erant. Traditus enim eft , inquit S. Paulus Rom. 4. propter peccata noffra. Non inquit, quia homines eramus. Hæc est nativa &propria sententia symboli, phanatismus quoque est, alibi notatus: nos conditos nunquam fuiffe,nifi iple quoq; voluisset homo fieri. Postremò eludit strictiffime Ofiander contraria argumenta, vt Luc.19. Venit filim hominis faluare quod perierat. Non, inquit, sequitut, filius homi-

D. CONRAD. SCHLYSTELBe git hominis venir folum ad faluandum. Propolitio categorica non est pro restricts, accipienda Item, inde sequeretur, quod non comediffet, non bibiffet. Item, In boc apparuit filius Dei, ve diffelnat opera Diabolis, loans, Ergò fi Diaboli nullam opus extitiffet, Christus non venisser. Responder Offander. Non eft scriptum, Christus tantum propter hanc causam venit. Deinde Christus plura dissoluit, vrpote vitam animalem, qua cibo indigemus, &cc. Hæcille. Sed vanitas ifta pihil habet ponderis. Nam inistis dictis præcipua causa aduentus filii Dei explicatur. Posteà verò plures effectue consequentur. Imò plura etiamad hác causam pertinent, vt ministerium verbi, miracula, & similia, que in vereri ac nouo testaméto de beneficiis Christicomemoratur. Fatetur Ofiander ipsemer, In exerdio libri, An filim: Se. à le motam & tradati elle hanc questione in Academia Regiomontana Prussia: Sed tamen vererem elle, anteg; trecentosannos in ecclesia hanc doctrina este versatam ab Alexadro de Ales, Scoto, Thoma, Bonauentura, qui came voluerint decidere. Iohannem verd Picum Mirandulanum determinasse in fuis positionibus, Rom z disputatis. Sed se testimoniis scriptura pugnaturu. Id verò quomodo fit præftitum, hactenus eft oftenfum.

Adversarios autem habuit Osander in hoc nouo dogmate, collegas suos Theologie Professores in Academia Regimontana. As queritur iple, in totam fere Germaniam sparsam esse famam hac de re, ac datam aliis obtrectandi & calumniandi occasionem. Scribit insuper, scripaliam monuisse, quòd hactenus non proposuerit hanc do etrinam, vt articulum sidei, neq; se cum quoquam de ea questione contentios è litigaturum. Sed nunc significat, sese totis viribus aggressurum indoetam inuidiam & hypocriticam conspitationem, vt ostendat, tempus tandem contra Sycophant a morsum inuenisse remedium, vtipsius verba sonant. Tandem antem Osiander
in hoc libro desinit in recriminationes suorum aduersariorum, ld quod familiare est falsa dogmata tuentibus.

RATIONES,

Cur imago Dei, ad quam initiò homines conditi funt sit ipse Christus Deus & homo.

Colos. 1. Filius, per quem habemus redemptionem per sanguinem ipsius, est imago Dei inuisibilis. 2. Cor. 4. Ne illus esceret illus lumen Enangelij gloria Christi, qui est imago Dei.

Responderur. Non sequitur, silius Dei est imago Dei, qui statuto tepore sacus est homo. Ergo initio homines ad imaginem Christi, etiam quatenus homo debuit sieri, aut sacus est, conditi sunt. Nam verbum Dei hoc D. Conrado. Schevssher. 133
non dicit. Etalia ratio est, eur filius Dei factus
sit homo. Insuper filius Dei est coëssentialis
imago Dei. Naturavero humană in Christo
non est coessentialis imago Dei, sed est ad imaginem Dei creata, & accepit maiestatis comunicationem: ita tamen, vt dinina virtus &
maiestas, que reuera sunt communicata humane nature, in vnionem persone, à filio
Dei assumpte, non transferint in naturales &
essentiales humane nature proprietates per
se considerate.

II.

Vireft imago Dei,1. Cor. 11.

Christus est vir.

Ergo Christus est imago Dei secundum huma-

nam naturam quoq.

Respondetur. Non id hæret in controuersia, sed hoc potiùs: Adam initiò conditum esse ad imaginem Christi hominis. Hoc autem non probaturisto argumento.

RATIONES,

Insticiam peccatoris esse ipsam Det essentiam.

1.

Fides, qua Christum non comprehendit, completitiur & possidet, reuera Christiana sides non est. In disput.propos.15.

Sed Obristus non est instus, quia legem impleuit, sed quia instus, à Patre inste ab aserno nasus Erzò insticia eise essentiali insti sumse.

Respondetur ad Minorem Christus duplicem habet iusticiam: Vnam quidem essentialematq; eternam, quæ nobis creaturis est incommunicabilis, pro nostra quidem insticia. Nusquam etiam dicit sacra scriptura, eam nobis imputari. Alteram verò habet iusticiam christus, qua tota lege nostra vice patiedo e obediedo impleuit, eamq; susticiam ve nobis peperit, ita etiam nobis imputar ac donat. Ro. 4.5.10.2. Cor. 5. Minor itaq; non subsistit.

11.

Endem est insticia Patrie, Filis & Spiritus S. qua instim specialisticat impium prop. 18.

Sed hac infricia Patris, Filip & Spiritiu S. no oft impletio legis, fed effentialis atq, aterna Dei iusticia. (Osand.

Ergo essentials Dei insticia summ insti prop. 53.
Respond. In Maiori latet fraus, quia indistincte pronuciat: Nam hoc dictum, Dem institution instission, loquitur de causa esticiente, quod Deus instissicet impium. Deinde mo sic loquitur scriptura sancta: Deum nobis eam insticia dare arq; imputare, qua ipsemet in sua essentia instus est: Imo hic latet erros. Osiandri. Præterea conclusio prorsus estaliente a præmissis propositionibus. Sunt igitus scopæ dissolutæ.

111.

Dem babitare walt in nobis credentibus. in. pofit.Ofiand.

D. CONRAD. SCHEVSSELE. 191

Dem antem eft effentialis inflicia. Ergo effentiali inflicia summi infli.

Respond. Plus est in conclusione q in pramiss. Nam ex premissis tantu sequitus: Ergo essentialis iusticia, que est ipse De, habitat in nobis. Quid verò hocad rem Qsiandricem?

1111.

Deus nobis dat filium ipsum, & omnia cuns

Sed filius Des est esfentialis Dei inflicia.

Ergo insticia eins effentiali insti summe pos.53.

Respond. Plus est in conclusione, quam in præmiss. Nam hoc solum inde sequitur: Ergo essentialis iusticia, quæ scilicer est ipsa essentia filis Dei, nobis datur. Sed hinc no potest exculpi Osiandri dogma: Nos essentials filis Dei iusticia coram Patre cælest fiustos reputari. Imò tota sacra S. contra hoc dogma pugnat, asserndo: Nos sanguine Christiablui à peccatis & iustificari. Ros, fust speatif sugnine ipsus. Lohan. 2. Sanguis sessi Christiemidas nos abomnipescato. Sed emundativabomni peccato, est nostra coram Deo puritas arque iusticia.

nultu alin in scriptis sustra. prop.53. Osand. &

Ichona eft effentialis insticia.

Ergo effentialis instituta, est insticia nostra. Respond. Est confusio esticientis cante no-

1 des

Quicquid prestitum oft, antequam not famus nati, D. CONRAD. SCHLYSSELS. 197

nati, non potest effe nostra insticia,

Sed impletio legis paffia mors Christi peratta funt ame mille quingentes, & co amplisis aunos, cum nondum offemmenati.

Ergo fi proprie loqui volumus, non potest illud nostra instificatio neque esse, neque nominari sed tantum nostra redemptio Esatufaltio pro nostru

pectatis, Ofiand in Confest.

Respondetur. Maier falla eft, sumpra videlicer ex ratione humana, quod iufticia hominum coram Deo, fit propria ipforum probitas. Sed Enangelij doctrinalonge aliter definit iusticism peccatoris cum Deo , nempe, quod fit obedientis Christi, perfidem peccatori imputata. Matth. g. Rom. 3. 5.10. Deinde quodad Minorem , teltarus loban. Aguna ab initio mundi occifum effe. Apoca.13. hoceft, meritum agni iftius ad omnes omnium eratum homines pertinere, iuxta promissiones diuinas,vt &Baptifta teftatur, lob,1. Ecce agnas Dei qui tollit peccasa mandi Insuper inter cem ipfam, & eius applicationem, discernédum eft, Jufficia hominum peccatorum, partaeft per fanguinem Christi: Sed nobis applicatur per verbum & factamenta, & apprehendimuseam fide Deniq; in conclusione plura affeuntur, quam præmiffæ largluntur,

> Morlinus sic repetit Argumentum.

Redemptio faltaeff ante 1500. annos.

Infli-

Instificatio nostra avest falta ante 1900, anno.

Ergo redemptio & instificatio non est idem.
Responder autem Mörlinus per instantiam:
Justicia essentialis est multò antiquior. Ergo
peq; ea potest esse nostra insticia. In Confes.

Oporiet enm, qui debet instificari, credere.

Porro, ficredere debet , necoffe est, wiamfit natue & vinat.

Ergo Christm nos quiva vinimus, & alios ante nos, implessone legis, passione morseá sua non sustificanis. Verum liberati sumus per illa, ab ira Des, morte & inferno, Ossand in Confest.

Respondetur, plus est in conclusione, qua inpmiss. Nicht staq; coheret. Na hoc tantú ex premissis soquitur: Ergo, qui nondum est inatus, iustificari, quod sellicet ad applicationem iusticie per sanguinem Christi parte, attinet, non potest. Deestitaq; hic sundamentú erroris, quod seilicet studio occultatur, nemper Quicquid prestitum est, antequam nos sumus nati, id non potest nostra esse iusticia. Est enim hoc tantum iudici; cinilis principium: sed alia ratio est in Theologia. Nam verbum Dei docet, Christum sua passione atque obedientia iusticiam toti mundo peperisse omnibus credentibus omnibus etatibus applicandam, Romis.

Potest sieri, inquit Osiander, ut homoredimatur ac liberetur, autequam nascatur. Veriem nemo potest instru & bonu sieri, antequam nascatur. Vi siserum empticim è Turcica regione

D. CONRAD. SCHLYSSELB. 119

pecuniaredimatur, non ipfe folium à fernisuse liberatur, verum et la omnes eins posteri adbuc ex eo procreadi, qui alioqui, si pater corú in seruitute maneret, omnes nasceretur serui. O siad in Conf.

Resp. Hic patefit error, tantum à cinili iufticia fundamenta desumi. Sed insticia peccatoris sese ad Deum convertentis, non estciuilis, aut operum foorum propriorum iusticia, fed est parra per sanguinem Christi, tota fuz obedientia, iusticiæ imputatioatq; donatio. Opera verd per fidem instificatos lequitur, tanguam boni fructus bonam arborem, vt Christus Matth. 12. & Paulus Rom. 5.6. &alijs capitibus testatur. Nonitaq; lequiturar. gumenratio, à iusticia ciuili ad iusticiam fidei & Euangelij. Mörlinus fie respondet. Primum, elle humans duntaxat cogitationem, fine verbo Del. Destitui itaq; Ofiandru verbo Dei. In Confest. Deinde, elle diffimile exemplum. Namin carnali libertate propagaries libertatem à maioribus in posteros, qui quidem ab ea libera persona nascuntur. Sed libertatem spiritualem non propagari carnaliter in posteros. Sic & redemptio & infticia, obedientia Christiacquis. v, non propagan v tur carnaliter in liberos. Irem, redemptio & iufticia fimul parta funt per Chriftum,fimul etiam credenti applicantur. In Confessione Movlini.

VIII.

Si Demercaliter bominu in has vita na infta-

ficar sum viscoffe est sum vet rudem & cacutiontem ludicem, reliniquum ludicem este, qui ininflum influm este statuet.

Sed Dem non off cacutiens vel iniuffus lu-

dex.

Ergo Dous huminer in has vita realiter infti-

Sout Offand in Confest.

Responder Illyricus in refutac. Mais sue Deo visum est, per studiciam prædicationis talaos facere credentes. Et Paulus Rem. 4 deserte hoe my sterium Dei explicans, inquit: Etautem qui non operatur: credenti autem in eum, qui instincat impium, reputatur sides eius ad insticiam. Et paulò pòst: Beaticusitaem hominis ait este, cui Deus impuratura sides estos absque operibus: Deceptus autem est Osander cogitacionibus humanis, destuta pris ex soro político, quas in articulum sidei importare, Deumque in suo my sterio nobis reuelato resormare y oluit.

IX.

Empletio legis, passio, mors Christi, in sacris literis, nostrarodempsio, propiciatio, sacisfactio nominanene.

Erzonon funt nostra insticia.

Teltimonia lunt Luc. L. Visitanie & fecit redemprionem plebie fue. Matth. 20. Filini bominis venit, &c. vt daret animam suam redemptienem pro multis. Epbes. e. Per quem habemus D. CONRAD. SCHLVISSER. 14

redempsionem per sanguinem eius, remissionem peccatorum. 1. Pet. 1. Non auro redemti estis, sed precioso sanguine. Hebr. 9. Æterna redemtione inuenta. 1. Iohan. 2. Ipse est propiciatio pro nostris peccatis. cap. 4. Misst silium suum propiciationem. pro nostris peccatis. Osiander in Confutat.

Respondetur. Maior occultatur, quæ hæc est: Quicquid in sacris siteris appellatur redemptio seu propiciatio nostra, vel satisfactio pro nobis, id non potest esse nostra cora Deo insticia: sed hæc Maior est petitio principij, hoc est, non potest probati. Falsa itaq; est. Mötlinus commodè respondet: Primum debuisse Osandrum probate: Redemptionem & insticiam Christi esse diues sa, id quod non facit. Deinde inquit Mörlinus: Verbu Dei docere, redemptionem & insticia Christi esse coniungenda, & vtraq; sanguini Christi esse coniungenda, & vtraq; sanguini Christi ribuenda. Id verò demonstrat suculentissimis verbi diuini testimonijs, quæ suis in locis recitantur.

X.

Si insticia Dei essentialis, qua Demipseest, nec nostra nec in nobis est.

Ergo nec verm Dem nofter, & in nobis est,in

Confest.

Responderur. Nulla protsus est connexio. Estque noster Deus, & habitat in nobis, licèt eius essentia non sit nostra iusticia, qua peccator coram Deo consistit. Na Christus ait, fuum Vadere ad Patrem, esse nostram coram Deo iusticiam Joh. 16.

XI.

Insticia pariens odia, invidiam, mendacia, talumnias, iram, minas, seditsones, non est insticia Dei.

Sed talis insticia (qua peccatores pro instis tantism reputantur, E non re ipsa E in veritate justi essiciantur) est odio, inusdia, mendaciji, calumniji, a minis, E seditione pragnans, talesą, frustus ve plurimum subinde parit.

Ergo canon est inflicia Dei , qua inflifica-

mur. In Confess.

Respondetur. Minor est blasphemia terra, quam Dens ipse in Autore vitus est. Nam Osiander potius suo deliramento piurimas sediciones peperit.

XII.

Homines furem à suspendio redimere possunt, Bonum autem & instrum essiere, non possunt,

Ergo magna est differentia inter redensptionem & instificationem. Osiand in Confes.

Respondetur. Inepta est ratiocinatio, à mundanis actionibus ad actiones Del, à ciuilibus actionib. ad articulos sidei. Redéptionem autem nostram sactam per Christum escepsissimam nostram coram Deo iusticiam, qua iusti coram Deo censemur, vel vnicu hoc dictum Christiatre statur, Iob. 16, voi inquit: Iusticiam nostram esse suum Vadere ad Paerem. Hec plana & clara sunt.

XIII. Quie-

D. CONRAD. SCHLYSSES. 145

Quicquid vergit in blash hemiam dinina Maiestasse sotia, scriptura est contrarin id est error.

Sed verbum instisscare, in instisscatione sides, tantim pro instrum reputare, ant instrum pronunciare, accipi & exponi, vergit in blashhemia diuina Maiestatt stotiq scriptura est contravium.

Ergo bac interpresasso est error.

PROBATIO MINORIS. Si Dem impinm, quem non simulveipsa, E inveritate instum essiceret, tamé bonum & instrum reputares E pronunciaret esse instrum, tum necesse esset enm aut errare, & nescire, quod impiru esset impiru, aus mentiri, & amicum iniusticia esse.

Sed boc eft impossibile.

Ergo pos de instricacione sidei agitur, ibi verbum instricare non humano, sorens, aut sophistico more est intelligendum, sed dinino more, hoc est, quòd reipsa & in veritate nos instos efficiat.

In Confes.

Respondetur. Minor primi argumenti est falsissime. Probatio quoque Minoris nulla prorsus habet connexionem. Esta; petitio principij. Imò est blasphemia contra verbum Dei. Na hæcipsa vox Euangelij, nobis maximè necessaria & salutatis est, quòd peccatori credenti in Christum, gravis impuratur parta insticia sanguine Christi. Rom. 4. Beatitudinem homens, cui Dent imputat insticiam sine e-peribue: sequitur autem hancimputationem insticia, nourtas vita, vt alibies ponitur.

XIIII.Ln-

Lutherm hanc ob causum vertit in Germanitalingua instissicanis, instum effecit, vt Rom.3. vt six ipse instum, & instum especiens. Rom.8. Quos vocanis, hos & instos effecis, & quosinstos essessis, bos & glorisicanis, & e. In Confess.

Responderor. Est calumnia. Nam Luthetus sententiam Osiandri nuspiam tradidit, sed constantissime hane doctrinam tenuit, nos reputari sustos gratis side in Christum. Id quod spisus scripta suculenter probant.

XV.

Lutherum, ait Osignder, suam astruere sententiam: Es profert primo loco hanc sententiam ex lib. detripliasticia, susticia huic (peccato originali) contraria, similiter est naturalis, essentialis, originalis, aliena, qua estiusticia Christi. loh. z.in Conf. G. z. Osiand.

Responderur. Sed Lutherus ibidem hunc nodum soluit & explicat hisce verbis: Et ideò, inquit, essentialem hane dixi & eternam, quia manet semper, nec cessat aliquando sient attualis, inxta illud Psa. 112. Insticia eius manet in seculii seculii. Solus Christus est zternus, ideò iusticia eius quoque zterna, & tamen nostra. Deinde in reliquis allegatis dictis, minil aliud probar, quàm iusticiam Christi, esse nostram iusticiam, id quod prorsus extra omnem controuersiam ponitur.

Quod autem Lutherus hanc iplam Ofi-

D. CONRAD. SCHLVSSBLB. 149

,

d

S

d

14

79

L

.

-

10

,

ia

ø,

lũ

i-

e-

bt

m

n.

fi-

Iri

andri sententiam de essentiali iusticia damna . rit, antequam eam Quander protulent, manifeltum eft. Namisait in Postilla Ecclesiastica, t. Dom. Adnestus. Summa, inquit, diligentia boc observabis: Vbicunque in sacris literu bac verba, Insticia Dei, inuenis, ne ed de essentiale inceriori Dei insticia intelligas sed fcias insta feriptura rationem accipi, de gratid Es misericordia per Christum in nos effuja, qua coramipfo probs ac inflicenfemur. lu Pottilla domestica, 4. Domo post Pajcha. Hac sentenzia terta atque immora est non habere noi aliam in friciam ant vitam aternam, quambane, quod lefus Christmad patre suit. Superis cap. lob. Christiani non debent aliam insticiam scire, qua corum Deo confistant, & sufticenseantur, remissionem peccatorum & vitam aternam confequantur quam boc Vadere ad Pairem, id quod nibil alind est, quam quod nostru peccasis in fe derinatus propierea sese passus est in cruce irucidari. In profatione in primum Tomum fuorum operum latinorum inquit: Oderam vocabulum istud insticia Dei, quod usu & consueindine omnium Doctorum doctus eram philosophice intelligere desufficia, of vocant, formals fon actiua, qua Dem est infim, & peccatores iniuftoia. punit , &c. donec miserante Deo meditabundus dies & nottes connexionem verborum attenderem, nempe, insticia Dei renelatur in illo ficut feriptumest: Influex fide vinit. Ibi sufficiam Dei capi intelligere cam, quainftm done Del

of p

vinit, nempe, ex side: & esse banc sententiam, Renelars per Enangelium susticiam Des sciscet passina, qua nos Deus misericors instissicat, per sidem. scut scriptum est: Just m ex side vinit. His me prorsim renaimm esse sens.

Lutherum flagellat perrò Ostander, inquiens: Nusquam in sacra literis scriptum est: susticia, qua ceram Deo valet, sed tantum bae due solida & clara verba, susticia Des. In Con-

fellione.

Respondetur. Lutherus hanc interpretatione sumit ex eo, quòd imputata insticia dicitur. Deinde, quòd Paulus eam distinguità insticia operum nostrorum, quam reijoit. Tertio, ex interpretatione Augustini: Sed Obander quærit suæsententiæ latebras. Hoc enim vult:

1

u

67

Insticia Dei summinsti, Insticia Dei est ipsaessentialis Dei insticia, Ergo ipsa essentiali Dei insticia instisiamur.

Respondetur. Sunt quatuor termini, hoc est, puerilis sallacia aquiuocationis. In Masseri enim accipitur iusticia Dei pro legis impletione, sacta per Christum, Rom. 10. Ité, pobedientia Christi, Rom. 5. Ná ea solummodo iusticia iusti reputantur peccatores, credétes in Christu. In Minorivero alius terminus ponitur.

XVII.

Qui infliciam babet, einig fa-ticeps oft bune

D.CONRAD. SCHLVSSELE. 147

suftum quidem nominare possumus, verum untla adhucratione sequetur, quod is insticia ipsa sit.

e.

t.

.

.

10

1-

-

1-

à

t.

d

C

-

10

G-

1-

:3

)-

H

Atqui Paulm vocas Christum non simpliciter instum sed institiam ipsam, 1. Cor s. que certè humananatura eim esse no posest. Elumana enim natura posest instituam habere, vel non habere, E tamen humana natura manere.

Ergo tantum dinina eius natura est ipsa vera & aterna insticia, S no bumana. In Conf. Osian.

Respondetur Panlus personam nominat, nempe Christum, eam q; dicit nobis sactam esse insticiam. Sed persona Christi non est tantum diuina, sed etiam humana natura. Deinde clare inquit, Eum fastum nobis esse inquit, Eum fastum nobis esse inquit, en fastum nobis esse inquit. Eum resurrexisse proprer nostram insticiam, Rom. 4. Ité, legem impleus se nobis ad insticiam, Rom. 10. Item, Obedientia eius nos instos constituis. Rom. 5. Diligenter enim animaduertendum est, hic Apostolum agere de insticia, quam Deus nobis imputar, & nos coram Deo insticensemur.

Quigloriatur: in Domino (lehona) glorie -

lebona nibil alind fignificat, quam nudam dininam essentiam in Christo.

Ergo secundum suam naturam divinam & essentiam, nostra est insticia, alioqui non gloria-remur in divina essentia, sed tantum in insticia creata in Confest. Osiander.

Respondetar. Plus alluitur in coclusione,

quàm in præmissis extat. Nam sicrecte sons ret conclusio. Esgo in diusna essentia est gloriandum. Deinde conclusio est hæretica, quia diuellit naturas in Christo vnitas. Item, diuellit opus saluationis, seu officium Christi, & reuera facit duos Christos, quia tantum diuine nature adscribit iusticiam, qua iustificamur, atq; adimit nature humane. Item Dicit, tantum diuinam naturam esse iusticiam, humanam verò, tantum esse instrumentum quasi, per quod consequamur iusticiam. Preterea, quando in nouo Testamento Christus appellatur sono seu sehouah, toti persone hoc vocabulum competit, vt & in multis di-Ais veteris Testaments.

XIX.

Jerem.23. Ecce dies veniët, dicit Dominu, & suscitabo Danid germë instr. &c. Et boc est nomen quo vocabunt eum, Iebonah insticia nostra.

Jehonah nihil alind fignificat, quam nudam

dininam effentiam in Christo.

Ergo dinina effentia est nostra insticia. In

Confest. Ofiand.

Respondetur. Est fallacia copositionis & diuisionis. Na Ieremias in vna eademq, sentetia loquitur de vtrisq; naturis Christi. Ideo predicatum, iusticia nostra, ad stramq, natura Christi pertinet. Nam clare inquit: Germe David vocatum iri Iehonah insticia nostra. Sic Angelus inquit Luc. 1. Vocabitur Filim Dei. Et Paulus huic loco Prophete lucem accendit, 1. Cor.

D. CONRAD. SCHLYSSELB. 149 1. Cor.1. Chriftm, inquit, factus est nobu infticia Christus aucem oft nomen personz, quæ costarduabus naturis. De vtrag; igitur natura hoc pronunciat Christus. Sic enim Deo placuit, ve Christus verus Deus & homo, fieret nobisiufticia. Ineprum verò eft, quod Ofianderinquit, inde constare, vocem lehonah, tantum divina naturam fignificare, quia Pater dicat: Ecce die venier enquit Ichonah. Nam conftat, hanc vocem interdum absolute ipfi Deo tribui, interdum verd personam lignificare certam. Insuper quando Christo tribuitur, intelligede funt verequature in hac persona vnitæ. Nam tale officium ei adfignatur, quod verifq, personis couenit, idque ex hoc iplo testimonio leremiz constat.

0-

1,

n,

H-

-

a,

m

2-

2.0

i-

d.

h

k

0

1-

c

t

i,

Primum quarite regnum Dei & iusticiam eine, Matth. 6. Eine ad Deum, non ad regnum, refertur, nec dicit, quarite insticiam meam, sed insticiam Dei.

XX.

Ergo certum est, eum de insticia Dei patris sui loqui, qua in dinina essenten ettam Filij & Spir.

fanctus inflicia est. In Confut. Ofand.

Responderur. Sunt scopæ dissolutæ. Quid autem Christus vocet susticiam peccatoris, quæ est quærenda, manifestum est ex sententia, quæ extat Luc. 18. quod publicanus instrificatus in domum suam descenderis. Et Paulus inquit, beatitudinem bominis esse, cui Dem imputat instriccia sine operibus. Rom. 4. Et mox cap. 5.

K 3 at-

entur multi. Eodé plane artificio, & illud dientur multi. Eodé plane artificio, & illud dietam Bom. i. depravat, Insticia Deirenelatur. Irem Rom. z. Insticia Dei manifestata est. Ité, Rom. 10. Ignorante insticiam Dei. & 2. Cor.ç. Vi essiceremur insticia Dei in ea. Eademigitur responsione seaus redunditur.

XXI.

Da.9. Adducernir sempiterna insticia. Si antë adducenda est, opertet cam sam ante alicubi esse.

Si est eterna, necesse est, at fit Dei insticia, &

Demiple. In Confes.

Respondetur. Sunt scopæ dissiecte. Nihil enim coherer. Daniel autem loquitur de suturo opere Christi, quòd is eam insticiam, qua post lapsum destituebantur homines, esset addocturus, & quidem per suam mortem, vt & Esa. cap. 53. exponit. Æterna autem est, non quia extitit ab æterno, ea quidem, quæ nobis peccatoribus in Christium credétibus, impuratur insticia, sed quia in æternum haciusticia placemus Deo, & sumus hæredes vitæ æternæ.

XXII

Funcius sie argumentatur. Dan 9 scriptum ost: Adduceturiusticia blamim bos est que ab aterno in aternum existis & durat, Eam vera pecesse est Deum eso.

Paffio Christinon est ab aterno.

Ergonon eft ea inflicia.

Respondetur. Interpretatio Funcij aft à

D. CONRAD. SCHLVSSELB. 15

rextualiena. Nam Olamim non fignificat vbig; ab zterno. Imò Daniel testatur, cap. 9. Christum sua morre hoc opus perfecturu. Er Christus est optimus huius vacicini inter. pres, qui Matth. s. inquit: bane insticiam , qua bomines potiantur regno colorum effe impletione legis, propeer quam opje adfis. Et fob. 16. Definit, intticism elle fuum vadere ad patrem, hoc eft mortem & refurrectionem luam . Rom.4. Illyricus fic respondet : Adduci & Olamim crebro vourpantur de re, que principium & fine babet, & non simplicuer eft aterna, ve 4. Reg. 21. Abi, adducam malum super Achab. Ita & in leremis. Sic & Olamim fæpe rem delignat, que habet initium, vt Efa. 65. Ffraelredimetur falnte Olamim Hicvox Olamim non lignificat ab ztetnoad zternum. Pfal. 77. Nunquid in aternu provicier Dominou. Sic 1. Paralip. 6. Salomon inquit fe Des adificaffe domum , in qua habitet Olamim. Hic verò Olamim non fignificat ab zterno. Ecclef. L. Quedfallumest Leelamim, temperibus antenas. Non igitur potest demóstrari, Olamim, vel in plurali velin fingulari, vbiq; fignificareab zterno in zternum. Tria funt loca, in quibus sempiternæ iusticie fit mentio. Efa. 46. Ifrael faluatus est in Domino falute aterna. Dan.9. Per proprium fanguinem introinit femel in fantta aterna redemptione inmenta. Hecloca fe innicem declarant, quod nequaquam loquantur de iusticia Dei quæ ab aterno extitit , fed quam Christus fus

obedientia & morte peperit. Jarefut. Faucij, XXIII.

Pfalm. 71. In instrusa qua libera me. Item, Os meum annuci shit instriciam tuam. Itë, Domine memorabor instrusa qua soline. Item, Lingua mea soca die medicabicur instrusam cuam. &c.

Ergo fignificat aternam Des & essentialem insticiam, que est epse Dem, en Consessione Ofiander.

Respondetur. Est violenta dictorum detorsio. Nam iusticia peccatoris dicitur Tva. Dei respectu, seu Dei, quia Christus cam peperit, no nos. Et quia De' eà nobis donat atq; imputat. Exposissmet enim ipsis cam habere non possumus.

XXIIII.

Hoc est & proprie vocatur insticia, quod not monet ad inste agendum, et sine quo nec insti esse,

pec infte vinere possumus.

lam clarum est, qu'od dinina natura nos instos facere, & ad instè agendum monere, excitare & impellere debet. Phil. 2. Dens est, qui in nobis operatur & velle & persicere. Rom. 6. Exhibete membra vestra arma insticia Dec.

Ergo necesseest ipsummet Domina Deumes-

feinfriciam noftram. In Confest. Ofiand.

Resp. Ad Minorem. Vident Lectores, hic pală Nestorianismă adstrui, hoc est, naturas in Christo discerpi. Ité, officia Christi novtriq; natura in Christo, sed tantă divine attribui. Sie duo Christi esficiatur, vt recte iudicat

D. CONRAD. SCHLYSSELR. 153 corpus doctrinæ Prutenicu. Sedan no torus Christus inxta verag; natura sedet ad dextera Patris, omniaq; gubernat ? Curigitur excluditurab opere faluationis Christus, quasi humana Christi natura in nobis nihil operetur? An nó comedimus corps Christiin facra cana? Nihilne humana hæc Christi natura in no bis operatur? Sie Chriftu induim, per Baptifmum, Gal. g. quomodo igitur humana Chrifti natura in nobis nihil operatur? Christus inquit, se nobiscum futurum. Matth. 18. Ergd etis iuxta vtramq; natura, in nobis & pralens eR & operatur. Intelligunt igitur pij, quod Ofiandri sententia sacramentariis, hac quidem in parte, patrocinetur, Morlinus responder. Coscientia in hominibus & Diabolis mouet ad rede agendum. Ergone sequitur: Conscientia eft iusticia : pla, vel eft Deus?

XXV.

Si obedientia Christi facit not instot, tum mille quingentic annie antea insti suissemme, quam natisumm.

Sedomney nascimur natura filij ira.

Ergo obedientia Christinon instificamur. In

confest. Oliand.

Respondetur. In Maieri nulla est coheretia. Namante mille quingentos annos iusticia nobis omnibus parta est per Christum, sed applicatio ad homines, sit perverbum & sacramenta. Quotquot igitur credunt in Christum, hoc thesauro potiuntur. Namom-K (nibus

nibus hic thesaurus est acquisitus. Hæc planissima sunt. Enangelium, inquit Paulus, Rom.
Lest potentia Dei adsaluiem omni credenti. Est
seposita salus & iusticia nostra, in Euangelij
promissione. Quotquot igitur side cam accipiūt, iusticia illa, languine Christi parta, fruŭtur & gaudent. Mortinus respondet. 1. Simili
ratione opponi potest: Iusticia essentialis est
antiquior. Ergo no potest esse nostra iusticia.
2. Est humana cogitatio sine verbo Dei. 3. Dissimile exemplum est.

XXVI.

Si Deus inst weest, sum necesseest, divinameine essentiam esse insticiameine.

Eosante, qui in Christum credut, instos efficit. Ergo necesse est, ut eis dininam suam & essentialem insticiam communices, alsoquin nunquamin aternum insti sierent. In Conf. Osand.

Respondetur. Est fallacia aquiuocationis. Aliter enim iusticia in Maiori accipitur, nempe, de essentiali Dei iusticia, qua quidem est incommunicabilis creaturis. Aliter verò in Minori, vbi de iusticia Christi saluatoris dicitur, qua peccarores iustificat, qua est imago Legis seu obedietia, à Christo pro nobis prastita. Matth. 7. Ro. 5. 10. Appendix porrò in còclusione, non solum est sigmentum, sed error quoq; & blasphemia. Na hoc est Dei consiliú, quòd nulla alia iusticia, voluir homines peccatores iustos essicere, qua impletione legis per Christiaid quod filius ipse docet, Mart. 5.

Ego

D. CONRAD. SCHIVSSEIR. 199
Ego veni, inquit, adimplere legem. Et hanc inquit infliciam effe pleniorem Pharifusea & foribarum, at fine ea neminem posseintrare regnum calorum. Hunc Doctorem vult nos pater colestis audice, Matth. 17. Contra Christum itaque Osiander hic os soum aperit.

XXVIL

Gon. 15. Credidis Abraham Deo. & imputatum est ei ad insticiam.

Sed bas insticia est silins Dei, quem side appre-

Ergo essentiali Des insticia est instissicatus. In

Conf. Ofiand.

Responderur. Minor est manisesta calumnia & deprauatio verborum Dei. Nam Paulus hoc dictum interpretatur de impurationo
eius iusticiæ, quam Rom. 5. vocat obedictiam
Christi. Item, sanguine Christi. Et implerionem legis sactam per Christum Rom. 10. Suprà contra Christum, hic contra Paulum docet Osiander. Fit igitur hac in parce Antichristus & Antipaulus.

XXVIII.

Caufa & effett no funt descernenda.

Sedresurrettioest causa, insticinest effectus, at Paulus inquis: Resurrexis proper insticians nostrans. Rom. 4.

Ergoresurrectionen oft nostra insticia, in ca-

fell. Ofiand.

Responderur. Christus przceptor noster, spietior estoliadro, is verò inquir. Johne. In-

Aiciam hominum, qua coram Deo instifunt, esse sium vadere ad Patrem. Sed resurre ctio adhuc pertinet ad hoc Christi vadere. Ergo rectè dicituriusticia nostra. Idé verò & Paulus docet, à Christo nimirum in hoc summo articulo immediate institutus.

XXIX.

Eodem modo Osiander vult eludere dictum suanissimum; instissicati in sanguine eius. In sanguine, inquit, boc est, per vel propter sanguinem, suxta Hebraismum. Sicut igitur non sequitur: His sactus est Doctor per pecuniam.

Ergo pecunia est opfe Doctoratus. Itanon fequisur: Inflificati fumm in fanguine eine. Ergo

fanguis eft ipfa sufticia.

Morlinus infrantism ponit: Non fequitur, inquit, fi quis nugerur, fumius reconciliati per Christum. Ergoipse non est nostra reconciliatio. Nos redemit. Ergo non est redemptio noftra Nos fandificavit. Ergo non est fandiheatio nostra. Imò, quia nos in fificauit in fan guine suo, elt nostra iusticia. All. 20.1. Per.1.1. Cor. 1. Responderur. A rebus mundanis ad articulos fidei non at bona consequentia. Deinde Paulus ipse est oprimus interpres verborum suorum. Is autem inquit Rom, s. Per unim (Christi) obedientiam insti constituentur multi. Est antem obediens factus vique ad mortem, mortem autem crucis, Philip. 2. Et Ioh. inquit, 1. cap. 1. Sanguis left Christiemundat nos ab omni peccaro. Sed hæc ipla emundatio à

D. CONRAD. SCHLVSSELE. 177

peccatis, est nostra insticia coram Deo. Praterea clarè significat Paulis, nos in fanguine Christi instificatos, non in operibus nostris. Docet igitur sanguinem Christi, esse nostram coram Deo insticiam. Sed quia Osiader semel statuit labesa ctare doctrina de insticia totius passionis & obedientiæ Christi, ideò omnia di cta sibi contraria, conatre labesactare.

XXX.

Philip.z.V reperiar in ello, non habens means insticiam, qua ex lege est, sed cam, qua est ex side Christi, qua est ex Deosnéticia sidei.

Hic dicitur de insticia, que est ex Des.

Ergo dicitur de ipsiusmet Dei insticia esseu-

tiali. In confess. Ofiand.

Respondetur. Plus in conclusione est, qua in pramissis. Nam Paulus non vocat iusticia ex Deo, quia essentialis Dei iusticia est, sed quia Deus fact homo, cam peperir, & gratis, absq; nostris operibus nebis eam donat. Antithesinitaq; Paulus instituitiusticia, qua ex lege est, hoc est, qua nostris costat operibus. Er eius, que per Christum nobis acquista est, & gratis propter eum nobis acquista est, & gratis propter eum nobis acquista est, mon in carne siduciam habemus. Ista ex textus sunt manifesta.

XXXI.

Rom.10.ex Dens. 30. Qua ex fide est insticia, fic loquitur.

Insticiam sides inquit logui.

Ergo insticia sidei est verbum Dei , Dem ipse. In Confess. Ofand.

Respond. Vanitas hie non obscurè apparet. Nam Paulus recitat doctrinam Enangelij, ideò per prosopop œià ista affert. Sed doctrina hæc Dei, non est ipse Deus. Quòd verò filius Dei sòzes appellatur, sob. t. alia ratio est. Paterigitur, hunc errantem vndiq; conquirere, imò potiùs contorquere argumenta, nec pudore susfundi. licer sese ridiculum prebeat, va quidem sieri soler in sucandis erroribus.

XXXII.

Esa.53. In sciencia sua instissicabit serum mem

Christum autem cognoscimus per verbum, qued est dinina ipsius natura.

Ergo si Christiu nos instos esfecis cognitione sul, clarum est, quiod nos instos esfecis dinina sua natura, que verbum & vira est. In Conf. Osand.

Respondetur. Monstroße sententiæ monstroße argumente conuenium. Nihil enim hie
rectè connectitur. Deinde, Minor est paradozon, imò sic docet sacræ literæ, quod per verbum, hoc est, doctrinam cælestem Christum
cognoscamus. Iob. 7. Scrutamini scripturas. Illa
sutem dicit sacra scriptura, nos Christum per
diuinam naturam cognoscere. Imò Christus
ipse Philippum à propioti contemplatione
naturæ diuinæ abstrahens, vult eum intueri

D. CONRAD. SCHLVSSELE. 159 fnam personam. Philippe, inquit, qui vider me, vides Patrem. Johan. 14.

XXXIII.

Quicquidnos a morte liberare & vinificare potest edest insticia nostra. 2

Sed nibil nos à morte liberare & vinificarepo-

teft, nifi dinina natura Christi.

Ergo dinina natura in Christo, nostra est infi-

cia.in Confest.Ofand.

Respond. Minorem negat facta scriptura, que teitatur, filium Dei factum homine, nos a morte liberaffe. Rom. c. Nota igitur, Ofiandram bie dinidere Christum. Officia enim communia verig; nature in Christo, hie difcerpit nefarie, arg; humanam Chrifti natur vniram Alow, remouet ab hoc opere, nempe, liberadi homines ex morte. Ergo mors Chriftinon fuit liberatio à noftes morte, quia fecundum carnem mortuus ell? Venit filim bominis, inquit Chriftus, Luc. 19. querere & falware qued perierat. Salnare autem annon eft'à morte liberare, & donare iusticia & vita eterna? lam fi fola divina natura nos à taorte liberat, curigitur fic loquitur fim d curin humana natura facrifició ora flat in cruce? Toti igitue facræ scripturg lese aduerfarium exhibet Ofiander.

XXXIIII.

Quicquid nos liberat a morte, & vinificat, eff

Sed nemo nos inftificat nifi Dem.

Ergo Christus versu Desa, Ichenah, secuna dum naturam suam dininam, est nostra insticia.

In confest. Offand.

Respondetur. Bis crambe, quod dicitur. Plus autem est in conclusione, quam in przmiffis. Deinde, non funt confundende caufe instificationis. Deus est efficiens instificationis nostra non nos. Hac est immora sententia. Materia autem, vel forma justificationis nostræ est ipsa impletio legis per Christum præstira, quæ nobis credentibus in Christum gratis applicatur, donatur, impuratur, iuxta Euangelij promissionem, Hacautem insticia fidei sumus iufti coram Deo, & consequimur hæreditatem vitæ eternæ. Illyricus contra Funcium fic retundit: Onicquid creat aures. 6culos, nasum, pedos, id renera habes aures, oculos, nasum, pedes. Sed Desse ea membra in homine condit. Ergo folus babet aures , oculos, nafum , 65 non Funciau.

XXXV.

Vadere Christi ad Patrem, est nostra insti-

Sed tota indivifatrinitas operata est illud vadere Christi ad Pasrem.

Ergo dininitatest nostra insticia & non bu-

manital.

Hanc argumentationem tribuit Morlinus in Confessione sua Ossandro. Responder autem Morlinus. Perinde concludere argumentum, ac si quis dicata Hacest domus

mea. Architectus hanc domum extruxit. Ergo Architectus est unea habitatio, & non ista domas. Deinde recte respondetur ad Minorem. Tota Trinitas operata est transitú Chriftiad Patrem, scilicet, observata cuiusq; personz proprietate. Nam Pater non inscepit catnem humanam, fed filius folissidque eam iplam ob caulam, vt hunc transitum non in fols divins natura, fed fimel in humana natuta,in vnionem persona assumpta, perficeren Eaque de caufa Paulus pronunciat, 1. Cor. 1. Christum factum nobisesse iafticismi Imd Christus iple pronunciat. Plemori insticia opus elle, quam habnerunt Scribe & Pharifeis fi quis velit in regnum calorum intrare: & diferte præmittir, le venille, vt legem adimpletet, Manb.g. Eam scilicet elle plenissimam, confummatifimam illam jutticiam, qua homines ornati, regnum celord consequantur. XXXVI

Christm fattu est nobii insticia, 1. Cor.1;

Sedinfticia eft ipfe Dem.

Ergo essentialis usticia sum insti. in cos. Osta.
Respond. Nulla est con erentia. Deinde explicatio eius dicti, quomodo Christus sis nobis factus insticia, extat Rem. 5. Per unimobedientiam, inquit; insticio constituentur multi. Ergo Christus nobis facto est insticia eo ipso, quo factus est obediens vsq; ad mortem adq; pro nostris peccaris. Philip.; Illyricus recte tespondet: Paulus ibi non dissert de essentia.

L. Christian

Christi, quidiple sit, vel secundum humanitatem, vel diuinitaté, aut etiam, quas in se virtutes habeat, sed quid nobis sit, id est, quem nobis presser essectum, cuiusq; rei nobis causa sit. In confutat.

XXXVII.

Desu est sharitas. z. Iob. 4, Charitas est insticia.

Ergo essentiali Desinsticia insti sumu. Ofan.

Respondet Illyricus. Iohannes non hoc vult, quòd essentia Dei sit Charitas, sed id vult, quòd ibidem inquit, Charitatem esse ex Deo, ide R, Deum amare charitatem, autoré esse charitatis; quales quidem phrases, &2pud Hebroos, & omnes gentes plurime sunt. In Conf.

XXXVIII.

Job.17. Hac est vita aterna, ut sognoscant te solum verum Deum, & quem misseti le sum Christum.

Ergo essentiali insticia Dei sumu insti, Osial.
Responder Illyricus: Propriè hic significat, har est causa & medium ad viram. Sie so-an.3. Hoc est indicium, qued lux venir in mondum, hoc est, causa iudicij seu damnationis. L. Ieb.5. Hac est vistoria qua vicit mundum sida nostra, id est, causa victoria. Sie & sapissimè alias per synecdochen apud Hebraos, nomé notitia ponitur pro re notitiam sequente. In Consu.

XXXIX.

D. CONRAD. SCHLVSSRLE. 161 XXXIX.

Creatura non est insticia nostra, quia Demest busticia nestra.

Sed impletio legis eft creatura.

Ergo impletio legis non est insticia. Oftand.

Respondetur. Maior recte est distinguenda. Deus est causa esticiés nostra insticia. Sed res ipsa nostra insticia, est impletio legis per Christum nostra vice prastita. Forma insticie nostra, est imputatio impletionis legis per Christum sacta, quam side accipimus. Illyricus respondet. Ada, si non cecidisse, insticia suisser rectissima obedientia erga legem Dei, & sanè suisse creatura, ve loquitur Osiander. Sic angelorum insticia est creatura, hoc est, obedientia est erga legem Dei. invesut. Osiand;

St Dem Pater, Filius & Spiritus fantim non oft insticia nostra sequituream esse creaturum. Sed has sensentia gignit absurda horribilia. Ergo non ost creatura. Osiand in libello, de te-

Rimon Scripture.

Respondent. Neganda est Maior, quia nulla est coherentia. Deinde Minor intelligenda est de absurdis rationis, que contra sidei articulos misitant. Item, perpendendum est, an illa absurda recte ei tribuantur? Est autem insticia sidei, (que est impletio legis pet Christum sacta, ve Paulus elarissime dotet ad Roman. 10. inquiens: sinis legis Christia sus adiasticiam omni credenti) opus Christia ad quod est missus, ad nos expiandos & fal-

XLI.

Qui non babet spiritum, is non est insino.

Spiritus est versu Desis, & tota essentia Dei.

Ergò essentiali Dei insticia sumus insti. Osian.
der in libel de testim. script.

Respondetur. Sunt quatuor termini, &c conclusio non continetur in præmissis. Irenæus vocat funiculos ex arena contextos.

XLII.

Siinsticia fidei est creatura, & non Demipso est, tum homo potest insticiam sidei habere, & tamen Demm ipsum non habere, eng, ratione cum illa consista insticia damnari.

Sed beceft abfurdum.

Ergo essentials Dei instinia summe insti. Ostad.

Respondetur. Maior est falsissima, & non potest probari. Imò est calumnia & blasphemia malitiosissima. Quis enim vuquam dixit in vera Christi ecclesia: Aliquem insticiam sidei habere, ac Deum non habere: Fides enim complectitur Christum cum sais bene sicis. Qui igitur side instus est, haber & Christum ipsum in se habitatem, licet insticia per sidem imputata, nó sit ipsamet essentia, seu natura dimina Christi, sed opus Christi, hoc est, implento legis integerrima & absolutissima loco ge neris humani præstita, qua ait, vsq; adeò este abun-

D. CONRAD. SCHLYSELE. 16; abundantem, vt per eam in regnum celorum intremus. Manb.s.

XLIII.

Nullum opus oft insticia, quia omnia bous opera manant ex sido.

Sed vadere Christiest opus.

Ergo vadere Christi non oft insticia.

Respondetur. Maier neganda est, quia contra Christum est. Namis pronunciar clarè, Marth. 5. Impletionem legis, ad qua præstandam venetit, esse insticiam abundantiorem Pharisaica, & qua in regnum cælorum intretur. Deinde & lob. 16. definit iusticiam, quæ nobis hominibus sit saluraris, quòd ea sit suum vadere ad Parrem, Osiander iraque aduersa fronte ipsi Christo contradicit,

XLIIII.

Que dinersis temporibus siunt, non sunt eade.

Sed Christus profusione sanguinio sui, nos semel in cruce redemit, nec opusest repesitione, sed
instissione quotidie opusest omnibus, qui in
peccasic nascuntur, alias salvari nequennt.

Ergo redemptio ante mille quingentos annos falta, non potoft effe illud opus quo Dons quotidio impios infiificat. Ergo redemptio falta in cruce, non potoft effe inftificatio. Ofiand. Schmeckbier.

Respondetur. Maier non est vniuersalis. Deinde in Mineri offunditur caligo, quia ipsaiusticia de applicatio istius iusticia non clare explicatur. Equidem re descona respectos ipse Christus suosacrificio pro nostris pescatis in

L 4 cruce

Fruce peperit, id quod extra controuerliam eft, Apottolo Panlo id granistime affenerante. Rom. 8. Id vero Rom. 10. appellat, rà mines Terfes. Cum itaq; iplamet redemptio in cruce peracta fit impletio legis, & acquifitio ra Projeneres re some, Ergonedemptio & iafticia in salurem hominum à Christo parta, nequaquam funt tara logo temporis internallo diftrahenda. Applicatio auté eius iplius jufticia, fit per vocem Euangelij & facramenta, quotidie, nec mutat illa ipia dispensatio eiuldem infliciæ hane ipfam infliciam, licet variis temporibus distribustur, Causa eft, quia toti mundo parta eft, & totl mundo heevna fufficit, & omnibus credetibus in Chriftum, heo vna insticia applicatur & donatur. Sepius igitur fit applicatio & diftributio iufticia parta per Christum, Semel autem hie thefauros, nempe iufticia, per Christum acquifitus eft. Hac plans funt, & ramen gloristur Ofiader, hocargumentum a Morlino folutum no effe,

Jehonah eft noftra inflicia.

Redemptio non est ipse lebomab.

Ergo redemptionen est insticia nostra. Ofiad.

Schmeckbier.

Respondernt. Est ignoratio Elenchi, Nam Jeremius clare restatur, cap. 23. Germen David, anodest sebenah, hocest, Christus Deus & homo, est nostra insticia. Quomodo auté is su postra insticia, instemer sehouah sesus Christus.

D. CONRAD. SCHLVSSELB. 167

pletione legis, quam ipse pro nobis præstat.

Manh. 5. Idem organon Christielectum docet Ross. 3.4.8.10. Ergo in Maioritruncation
citatur textus, & nulpiam dicunt sactæ siteræ, quòd sola dissinitate Christi sustificemur.
Offundit igitur Osander nebulas sectori.

XLVI

Iebonab id oft , dinina natura in Christo, est nostra insticia.

Sangua von oft dinina natura.

Ergo fanguis non poseft effe infticia. Chander

Schmeckbier.

Responderur. Neganda est Maior, quia est manifesta depranatio prophetica concionis. Nam is docet de Christo, quod fir germe Danid, & Ichough, id eft, yerus Deus &homo, eig; tribuit quòd fit noftra inflicia, vr & Paulus 1. Cor. 1. pronunciat. Vfitata & vera in ecclesia Dei regula est, quèdofficiora nomins, in Christo verig; natura competant. Sed esseinsticiam hominibus peccatoribus, ad quos quidem iustificandos Christus venerar, eft officium Christiad vtramq; naturam pertinens. Ergo non foli dininitati Christi hocopus adscribendum est. Hocitaq; fulcro subfracto, ruit totom præftigiatoris opificium; Infaper observa conclusionem, que continet manifestam damnationem Apostolicæ dodrine. Ná S. Paulus pronunciat nos effe inftificates in fanguine Christi, Ro.y. Ern fob indicitor,

Sangair Joja Chrasti emundat notab emui precare. Vides igitus pie Lector, quomodo falsa dogmata homines fascinent, & in tetras blasphemias impellant.

XLVII.

Colligit ibidem essam abfurda, quibus innidiam fuss monsteribus conflare nititur sic inquiens: Nostra inflicia ost sebonah idest dininanatura in Christe.

Sanguu oft nostra insticia.

Ergo necesse est sanguinem offe dininam natu-

ram, Ofiander.

Responderur. Maior falfa est, quia est mutilatio, imò etiam praua interpretatio textus. Ergo ista exibilatio nihil habet poderis. Hinc portò se exagitat monitores.

Ichonah creanit calum & terram.

Sanguis oft Ichonah.

Ergo sanguis creanit calum & terram. Item, Iebonah est ab aterno.

Sangwieft lebonab.

Ergo fanguis oft ab aterna.

Responderur, Destructo argumento illo priori vade ista extruir, sequitar, etiam istas illationes vanas esse. Nam hec Maier falsa est, diuinam Christi naturam esse peccatoru coram Deo insticiam, qua iusti cesentur. Totus enim Christus, iuxta veranoque naturam est nostre iusticia, se quidem iuxta Christi ipsius declarationem, nempe, Impletione legis se suo padere ad Patrem. Mat. 5. Iob. 16. Sanguinem

D.CONRAD.SCHLYSSELS. 169
pem autem Christi, essenostram insticiomos. Paulus diserte affiemar, Rom. 7. Sanguis autem Christi eo loci complectitur totam impletionem legis, per Christum debita passione atq; obedientia præstitam.

XLV III.

Impletio legis, aut mandati humani, est altio, fen opus, & pertinet ad pradicamentum alti-

Insticia humana est habitus, hor est, hona indoles seu virtus, in natura humana, logo, institutione, disciplina comparata. Est que in homino sue vigilet, sine dormiat, dones amittat. Es pertines ad pradicamentum qualitatis.

Ergo nulla implesio vilim mandati, etiam coram hominibus , potest esfe insticia, quia altio us potest esfe qualitas. Item, oportet prins arborem, esfe bonam, quim bonos fructus proferat. Osiander. Schmeckbier.

Responderue. Etiam philosophi desinierunt, iusticia este obedientiam erga leges. Ac
certum est in ipsa philosophia, ex actionsbus
crebris babitum colligi ac sieri. Impetus ad
iusticiam nondum est iusticia, sed actiones
iuxra legem moraliter sunt iusticia. Deinde doctrina de iusticia peccatoris cora Deo;
non est nota philosophia humana, sed est
mysterium Dei, nobis propter saiutem nostram reuelatum in voce Euangelij. Hoe
verò sie docet: Impletionem legis per

Christum sactam, loco totius generis humani, nostram elle iusticiam, qua intremus in regnum colorum. Math. 5. Rom. 10. Quate phantasiz Osandricz hic locum non habent. Przedicamenta Dialectica nobis in articulis sidei nihil dant, nihi derogant.

XLIX.

Simpletio legie est insticia Christi. Ergo mullam babuis insticians, necinstrus suit, ansequam inciperet legem implere.

Sed primim capit implere legem , quando fe

tircomzistani subiecie.

Ergo in viero matrie, & dies olto ante circucifique necesse est eum ab q, insticia extisisse. O-

fand Schmekhier.

Responderur, Maior fallissima est. Habuit enimiuftitiam fue fubitantie, quia experseft omnis iufticie, leupeccati, nonfolum quà ad dininam, fedetiam quo ad humanam naturam. Es verd substantie sue proprie iufticia, non est ca iusticia, qua peccatores luxte Euangelicam Dei voluntatem debent lustifiesti coram Deo. Acquirit igitur Christus alteramiusticiam, ratione officij, quia constiturns erat sorde, non quidem fibi, fed hominibus peccatoribus. Ea verd Christo ipso docente, confistit in impletione legis, vice generis humani præftanda, & nunc præftita, quamiplemet Christus ait esse infliciam, & guidem abundantiorem Pharifaica, quaintremus

D. CONRAD. SCHLYSELS.

tremus in regnum cœlorum. Manh. J. Hæc funt plans ex verbis Christi, quem pater cœlestis iubet audiri, Luc. 9. Deinde & Miner salsa est. Nam illo ipso momento, quo cœpit incarnari Filius Dei pro genere humano, & non propter semetipsum, humiliarionem atque obedientiam exorsus est, iuxta decretom cæleste, Ibi igitur mox cæpit humiliarionem suam sub legem. Videt igitur pius Lector, quomodo præstigiatores velus ebrij titubantes hine inde impingant.

L.

Issus Christus ipsames est nostra insticia. Sed implosio legis non est ipsemes Christus. sed cantiem opus Christi.

Ergo impletio legis non off insticia. Offan

der Schweckbier.

Respondetur. Maiores intelligit Osander, tantum iuxta divinam naturam, ido; falsum est. Est autem Christus revera nostra iusticia, secundum veramo, naturam. (Nam
eam ob cansam verbum caro sactum est.) &
quidem est nostra iusticia, impletionem legis
nostra vice præstando, eamque gratis nobis
credentibus in ipsum, largiendo atq, imputando, ve sacræsiteræ docent. Præstigijs itaque Osiandri detectis, & monstrata veritata
divina, ista quoque nebula evanescit.

Respondetur. Est fallacia secundum non causam ve causam. Deinde sic visum est Deo, per filium vnigenitum factum hominem, liberare homines à morre, & non per solam filis sui dininitarem. Præterea plus est in conclusione, quam in præmissis. Nam hoc tantim ex eis sequitur. Ergo essentia Dei est iuficia, id quod nemo inficiatur.

Illyricus percommode fic retorquet,

Quiequid poccatorerà morse liberat, id est infrasa.

Sod paffio Christi liberat, nes à morte & in-

Brgopaffio & obedientia Christi, sen imple-

Maierem ponit Funcius. Minorem ponit ipfemet Oband. in Confess.

Addit Illyricus & hanc illationem.

Lextoquirit veraminsticiam, ve Funcius fatetur.

Sed impletio legis sen obedientia Christi, est illud ipsum, qued sex requirit, Geni promittis vitam aternam, tostibus Mose, Ezechiele, Chrissa & Paulo.

Ergo sequitur irrefragabiliter: Impletionem legis faltam à Christe loco generis humani, esse veram insticiam peccatorum.

LII.Dest.

D. CONRAD. SCHLYSBLE. 173

Deut. 30. Ipfe est vita ma , & longitude dies

Ipse Dominum, boc est, essentia Dei, est nostra

Ergo essentiali Desimplicia, summu insti. Fun-

Responder Illyricus: Nonibi docet Moses, essentiam Dei ac vitam nostram, esseidem, sed Deum esse autorem nostra vita.

LIII.

Quicquid nos vrget, vt velimus & faciamm ea, qua insta sunt, idest insticia nostra.

Dem nos vrget, vt rette factamme.

Ergo essentiali Dei instricia summi insti. Fun-

Relpondetur. Maior ex verbo Dei non potest probari. Deinde Deum & creare nor, &
vires ac potentiam dare ad iustè viuendum,
res plana & certa est. Sed inde non sequitur,
quòd ipsius essentia sit peccatorum iusticia,
qua coram Deo remissionem peccatorum
consequantur, & iustiste putentur. Ac vides,
semper plus in conclusioné infarciri, quam
in præmissis continetur.

LIIII.

Opertes insticiams deverare ac vincere pecca-

Sedpeccatum eff main munds.

Ergonecesse oft insticiam adbus maiore existere, bos oft, Denm spsum offe. Respondet Illyrieus. Non sunt imaginatidi duo quasi gigantes in hoc negocio, quorum alter alserum deuorez. Sed scriptura docet, peccatum esse ingens. Causa est, quia lex Dei illud arguit & damnat. Cum autem homines non possent satisfacere legi, Christus Deus & homo à patre cœlesti est substitutus, qui sua passione & obedientia, loco totius generis humani satisfaceret, eaque ratione nobis, iusticiam in lege requistram, acquireret atque donaret. Rom. 8.1. Cor. 15.

LV

Vita eterna est in silio.5. Tob.5. Sed vbi vita est sbiest & insticia.

Ergo insticia est ipsemet Filim Dei. Funcial

Respond. Plus est in conclusione, quam in pramiss. Hoc enim tantum sequitur, Ergo insticia quoque est in Filio Dei. Id verb nemo negat. Deinde neque illud quisquam impugnar, quinsticia silij Dei atterna, sitipsa Hypostasis Filij Dei. Sed ipso esse Filij Dei, homines peccatores coram Deo sustos esse, seu ipsum esse Filij Dei imputari hominibus, hoc, inquimus, monstrum non habent sacra litera. Neque vilus vaquam Orthodoxus in Ecclesia Dei sie docuit: Ipsam essentiam Dei, ant ipsam Hypostasia silij Dei, hominibus peccatoribus pro susticia imputari. Dealia

D.CORRAD.SCHLYSSELB. igitur lusticia, que imputatur & donatut peccaroribus in Christum credentibus . Euangelium concionatur, nempe, que est integra legis impletio, per Filium Dei incarnatum præftita, & quide loco generis humani facta , ve Chriftus iple Manbeig. docet. Hanc igitur infliciam nobis acquifiuit, nobis donat, nobis imputar Christus. Et hac impurata per fidem in Christum insticia, verè coram Deo insti reputamur, & fumus hæredes vitæ æternæ. Er in eis gut hac imputata inflicia per fidem in Chriftum, coram Deo justi censentur, habitat Pater, Filius & Spiritus fandus nonamque vitam inchoant, que guidem post resurre-Cionem ex mortuis perficietur. Præterex Iohannes diserte loquitur de vita eterna, quam nobis Deus dat per Filium. Filius Dei, grerne & substantialis vica, peperie nobis vitam æternam per legis impletionem, que habet promissionem vite. Ee hec vita que nobis donatur ex merito Chrifti, in Iohanne appellatut vita in Filio Patris, hocest, quam iple nobis peperit. Est igitur æretnum discrimen inter vitam Filif Dei Substantialem , & inter vitam grernam hominum, que ex impletione legis facts per Christum sequirur. Eft & boc adijciendum. Si vita Filij Dei effentialia. & non alia, nobis donatur, qua de nos vinimus inzternum , tum ipla substantia nostra cum

-

fub ftantia Filij Dei vnieur & viuit, & natura efficieur Dij. Sed ifta fanatica abhorrent pmnes pij. Eth enim fumme nobls confolationieft, Parrem, Filium & Spiritum landtum in nobis per fidem habitare, donare nobis infilciam legis per Christum impetratam, viuificare, & fanch ficare nos : tamen ipla efsentialis Dei iusticia pon est hominum iusticia, led donat eis justiciam, que est implerio legis per Christum facta. Eam enim iusticiam Deus à nobis requirit, & non suam effentialé. Ratio evidens elt, quia non Dij, sed creature fumus fic viram fuam effentialem Deus non requirir à nobis, quia non Dij, sed ereaturz fumus. Verum eam tantum postulara quam legis obedientiz adiunxir. Leuit. 18. Gal. 3. Qui fecerit ea, vinet in eie. Exempli graria : Adam vixisset in eternum, si legi Del in omnibus obtemperaffet. Sed quis peccavit, in mortem incidir. Iam itaque cum voluntas bæc Dei manear immore quòd re-quirat ab hominibus integerrimam legis obedientiam , fi modo vinere beatam vitam in zternum velint : Et homines is poft laplum, no poffint legi Dei latisfacete: Filius Dei venit Legema; divinam vice homina impleuit, ve tali pacto homines vitam meernam & beatam, legis impletioni debitam, per Christum confequentur, Hac Paulus graniflime explicat Rom. 8. & alije in locis.

B.CONRAD. SCHLYSSELE: 199 LVL

Creatura non potest vitam prebere.

Passio Gobedientia Christi, sen impletio le gio, est creatura.

Erge non potest vitam prabere. Osiander: Puncine:

Respondeo. Estaparricularibus, Maior vera eft de creatura; que nihil aliudeft, nec habet, quam creatura. Deinde Miner nominat Christum, qui non est tantum creatu. ra, feu nuda creatura. Eft.n. Deus & homo: Sic eius obedietta no eft tantu obedientia nature humane, led toti plone. Præteres huma plone obedietia eft digniffima & abfolutiffima la integerrima legis obediétis est insticla Sed Christus Integereime eam impleuit: Item, integettima legis obedientia habet immotam vitæ promissionem : Eam verdeum exhibeat Christus. Ergo hanc passionem & obedientiam Christi necesse est comitari vitam æternam & glotiolam ,vt braulum integerrime legis impletionis. Porrò, fi Deo fic placuit, fixe iphus Christi passione &obedientia reconciliari & instificari genus humanum, quideft bulla humana, quæ aufir contra creatorem infutgere atque intumescere? Creator sancipse nonest ea obedientia Christi, sed est ordinata compensatio pro peccatis totius generis humani. Agimair

gimus igitur toto pectore Deo patri pro hae nobis parta ac falutifera iusticia gratias. Quòd verò Osander cam exibilat, Diabolicum est peccatum.

LVII.

Duo babet fundamenta Funcius, ve ipsement fatetur, quibus sua argumenta superstruit, nempe, quod insticia sit ab aterno; deinde, quod sit consipotens. Sed argumenta ipsa videamus.

Ex Funcio.

Quicquid non est ab eternoin eternum, non est nostra inflicia. Dan. 9.

Obediensia Christino est ab eterno, quia pra

finito mundi tempore fattaest. Ergo obedientia Christi non est nostra insticia, Im Bericht.

Respondetut. Sunt quatuor termini. Maiar, loquitut de causa esticiente percestorum
coram Deo iusticie, qua est obedientia Christi, nobis per sidem applicata arque imputata. Deinde sepiùs dictum est: Danielis di.
aum de sempiterna iusticia quam nobis
Christus allaturus erat, diserte sonate de obsignatione perceatorum per mortem Christi.

LVIII.

Quicquid non est omnipoteus, non potost effe nostra insticia.

D. CONRAD. SCHLESVELL 179

Obediencia Christinon est omnipotens. Ali . menimforet Dem, & quidem ab eterno.

Ergo obedientia Christi, non est nostra infli-

Respondetur. Ezdem sunt przstigiz.

Maior de causa esticiente loquitur. Minor de
materia nostrz cotam Deo iusticiz post lapsum. Nec minor alias constat. Enangelium
ost potentia Dei ad falutem omni eredent, Rom.

1. & tamen Euangelium non est substantia
sua Deus. Sic obedientia Christiest nostra
coram Deo insticia, Matth. 5. Rom. 10. hoc est,
susticient & persecta est iusticia coram Deo,
qua verè nos pater culestis propter Christium, in quem credimus, pro iustis reputat,
accipit, & in vitam zternam transfert: Ettamen obedientia Christi non est substantia diuina, ve natura Deus.

LIX.

Quicquid non est ab eterno, net durat in aternum, non potest esse nostra insticia.

Sed remissio percatorum non fuit ab aterno, alias quog, peccatum simisset ab aterno. Nec durabit in aternum, alias anim in vita aterna quoque peccaremso.

Brgoremissio peccaterum, non est insticia nostra coram Deo. Func.in Bericht.

Respond. Maior falsa est, quando intelligitur de iusticia hominum peccatorum coram Deo. Fundamentum autem, quod habét Osiandrista ex Dan. 9. vbi sempuema iusti-

M a cia

cia appellatur, fæpe hactenus euerfum eft: Nam Daniel aperre docet de inflicia hominibas acquirenda per morrem Christi. Eam verò appellat sempiternam, quia valet coram Deo, & in omnem vique æternitatem ea insticia, per Christi mortem nobis acquisira, perque fidem applicate & imputate, nos Deo facit placere, & hæredes elle vite mterne. Ad Minerem. Sophistica estea para Minoris, qua negatur, remissionem peccatorum in z. ternum durare. Etti enim infti in vita eterna non funt peccaruri, tamen id beneficium Chrifti, quo in hac vita fide acceperunt remillionem peccatorum, in aternam durat. Nam hae infticia per Christum parta, Deo fumus in æternum accepti. Nous autem obedientis, sequens eam per fidem imputaram iufticiam, eft frudus einsinfticia.

LX

Si remissio peccatorum esset insticia, tune à morte liberaret, & suc esset emnipetens, boc est in pse Done.

Sedremiffio peccaterum non est Deue.

Ergo non est insticia nostra, necà morte Uberat...

Respondetur ad Maiorem. In hypothetica nulla est connexio. Nam remissio peccatum est causa mortis: ita remissio peccatum est causa vitæ. Vbi enim est remissio peccatum per sidem in Christum, ibi est liberatio

D. Co NALD. SCHLYSSELB. 185
ab zierna motte. Nectamen remissio peccatorum per se est Deus. Sed Deus omnipotens sua omnipotentia, per verbum semittit
peccata peccatoribus in Christum credentibus. Nam Deus omnipotens per verbum suum esticit, quacunque vult. Sciat igitur hareticus, remissionem peccatorum este opus
Dei, licet mediate per verbi ministerium
eam impertiar.

LXI.

Quod nos vinificat, & inflificat, id est vita Sinflicia. Gal.3.

Dem cantin nos in Christo instificat Gvini-

freat.

Erge Dem tantime eft vita & iufticia,in be-

mine lefa Chrifte, Func. In bericht.

Responderur est vistata impostura. Maior de causa essiciente l'iquitut. Minor de iustificatione nostra, que est applicationippletinis legis sacre per Christian, nobisque imputate. Conclusio quoque plura concerust, quam sunt in premissis.

LXIL Credenthound IXX

Quicquidelt vita nostra, id etiamest insti-

Sed Ichonah, sentota esentia dinina, est no-

stravita. Deut. 30.
Ergospse Dens sentecaessentia dinina, est nostra insticca. Ibsd.

Responderus. Miner loquitur de cause.

efficiente. Sed res ipfa poltræ coram Deo jufticie, non eft effentes Dei , fed impletio! legis facts per Christum, que nobis credentibus in ipfum imputatur. Manbai t. Row.10.

Qued nas arget fua ipfim potentia ac vi, vt enpramme & faciamus, qua recta funt, id est nofra inflicia.

Dem antem folm nos fua ipfim potentia prget, ut enpiamme & faciamm , qua ipfi placent. Phil 2.

Ergo Dem folm oft noftra inflica.

Respondetur. Maier ludit, Tantum enim de caufa efficiente dicient. Debebat auténdicatú hog pacto planiùs efferii , id videlicet est causetheiens nostrainsticia. Quamuis, ne infidiz fruentur, obsernandum est, si de iusticia peccatorum coram Deo intelligatur prædicarum, Maior falla eft. Namiusticia fia dei est impletio legis facta per Christu, que nobis credentibus donarur atque imputatuf. Rom. 10. Eins verd inflicie fructus fane funt bona opera. Scriptura porrò fic loquitur, lob. 6. Spiritus oft, qui muificat. Christus factus eft notris fufficia, 1. Cor. 1. Sed hac Funcij oratio infidiore ponitur: Deus Solus oft noffrainfticia. Verum quidem eft, Deam caulam effe noftez inflicie, fed eo tamé modo hancardumm dem in faceis lireris declarat: Deftina-

D. CONRAD. SCHLVSSILE. 18;

cum effe Filium Dei, qui fierce homo, & ita vnus Christus, verifque fuis naturis, in hacynica persona vnitis , nostra fierer insticis. Christus enim nomen personzelt. Erproculdubio fingulari Spiritus fancti inftinctu & gubernatione nulquam pronunciat seriptura, Sola Christi diuina natura est nostra insticia, sed ve dixi Christin factur est nobisin-Ascia, 1. Cor. 1. Christim finis legis. Rom. 10. V news obedientia infti constituentur multi. Rom. 5. Christmest ourie, Luc.i. Manifelta & impudens depragatio textuseft, quod Funcius ifta Pouliverba: Que ex Des eft insticia in fide. Phil. 3. interpretatur, hoc est dinina essentia in Christo. Hze nous portenta detestanda funt.

LXIIII.

Qui solus oft bonus solus est insticia.

Dem solus est bonus e Marth 19.

Ereo Dem solus est insticia Ibid.

Respondetur. Quid hoc ad rem? Conceditur argumentomm de essentiali iusticia. Deinde Minor loquitur de essentiali Del iusticia, & quòd omnia bonitas, communicata creaturis in hoc mundo, ab ipso oriatur & proficiscatur. Nam textus clare inquit, Genes. vidità, Dem exnesa, qua fecerat, & ecce erant, valde bona.

LXF.

Si inflicia peccata totine mundi debet su-M 4 perare tentierem effe toto mundo.

Sed folia Dene oft petentier toto mundo. Ergo necoffe oft insticiam offe Deum, sicuti etiam est in Christo Iosa Domino nostro,

Refp. Maier infidias ftruit. Cofunditenim efficienté caulam iusticia peccatorum, quam fide accipiunt, & rem Iplam iusticie. Sanè Christus est potentior toto mudo, Sedisacquirit hominibus peccatoribus fua legisimpletione omnimoda, iusticia, qua indigebant. Illa autem iufticia Chrifti, queeft, yr diximus, legis diuin e abfolutiffima impletio, prestita loco generis humani, pro omnibus totius mundi peccatis abundantifime fatisfecit, iuxta iplius Dei confilium ac decretum. Non tamen illa ipla legis impletio, que verè eft iusticia, qualem Deus ab hominibus exegit,ipsorumque viceà Christo præstita est. (non inquam) eft Deus iple, ant iplamet ellentia Det. Nam fi hoc effet , non fuiffet neceste Filium Dei incarnari & pati. Vides igitur hereticorum argumentationes elle monftrofas. Porrò & lige scimus & credimus, Christum esse potentiorem mundo in hac vnione personali, ytraque natura, Nam dilerre teftatur , Matth. 28. fibi traditam effe ourne potestatem in cale & in serra. Hanccommunicarionem humane natura in Christo fadan elle, omnes orthodoxiatteftantur.

D. CONRAD SCREVERSE 181

Qui filium non habet, is nec vitam habet. Sed filius est effentialis Dem.

Ergo filim est offentialis eterna insticia Patrie, qui sam nostra insticia fallus est, postquam uc-

bie a Patre eft datus Func in Bericht.

Respondetur. Har dicta: Christm eft vita noftra, inflicia noftra, Ce. dextreaccipienda funt, nempe effective, Christus est vinificator nofter, iustificat not, fuam per fanguinem acquifitam justiciam nobis donans. Vides prererea, qualia monfira gignar conclusio, Sie non loquitur facta feriptura, nec orthodoxi in ecclefia Christi. Conatur etiam ex quibusdam patribus adstructe suumillud delyrium Funcius, sed ex pumice quad dicitur, aquam elicere retar, Nullus enim ex patribus fic doeuir. Estautem familiare præstigiatoribus, erepare altis labiis letipturam, patres, fundamenta icexpugnabilia; fed vbi attenderis, videbis , mihilaliud effe quam nubes abiq; plumis, de meras ventoficates diftendentes velicas ficcas, que vel acu leuiter puncta, expirant cum rifibili fibilo.

LXVII.

Sparfit Funcius, ut fuit maledicus, etiam in schedapassim, tros sequentes splogismos,

Adam in sua perfectione habuit infliciam veram, in qua vixisset sine sine, si cam non amiss-

fet.

C San

Sanguis Christi aux obediens passio eine, est illa

infricia fecundum Alyricanos.

Ergo Adam in [na perfectione habit fangninem Christi, vel obedientem passionem eine, in qua inft m fuit, & vixiffet in eternum.

Respondet Illyricus. Minorem elle manifestum mendacium. Se enim & careros Ofiandricis erroribus contradicentes, perspicuè & diferte affeuerare, obedientiam Christi effe peccatorum coram Deo iusticiam, teste Paulo, Rom. 5. Corruitigitur Sophisticatie.

LXVIII

Bi Adam non peccasser sed permanfifet in fua perfellione, Christia non effet incarnatas, vt omww.qui Ofandro adner fantur, contendunt. "

Si non fuiffet incarnatus, non potuiffet pati.

Sonon fuiffet paffus, non extitiffet iufticia; &-

quidem paffis eine eft vnica infricia.

Ergoß Adam non peccasset, nun quam extitiffet infticia Et per confequens: Adamin fua perfe-Etione non habuit infliciam. Sin autem Illyricani volunt contendere, quod Adam in fua perfettione babneris insticiam veram, necesse est, qued illa mon fit fanguss aut pafiso Christi.

Respondetur. Tertia propositio est falsa. Ratio eft, quis cum debebat effe specialis, Fucius illam facit vniuerfalem. Veraenim eft de iusticia peccatorum, que fanè nulla extitisset coram Deo, qua quidem propicium Deum

& fa-

D. CONNAD. Sentves VI. B. 187 & falutem eternam precatores na chi fuiffent, fi Christus pro precatoribus non fuisser passus. Sed de Adæ insticia ante lapsum non est vera. Nam habuit insticiam, quam Deus ipsi increacione insenit arque implantanit, quæ quidem suit mundicies & sanctitas torius substantiæ Adæ, expers omnis peccati. Hæc iraque verba Funcip: (siquidem passio eius est vnica insticia) tantum ad peccatorum insticiam pertinent. Nemo enim vnquam in ecclesia Dei docuit, hanc languine Christi percatorism acquisitam insticiam, ipsius Adæinsticism acquisitam insticiam, ipsius Adæinsticism ante lapsum fuisse. Ruit igitur & ista argumentatio.

LXIX.

Si obediens possio Christi est nostra insticia, tune Christmipse non est nostrainsticia. (bristme enim non est passio, nec passio Christme,

S. Paulus autem Etota Catholica ecclefia, esfisentur Christum ipfum effe fundamentum & sufticiamnostram. s. Cor. 1.3.

Ergò S. Paules & tota catholica Ecclesia errant, & foli Illyricani funt vera Ecclesia, babencui veraminsticiam. Funcius.

Respondet Illyricus ad Pauli dictum. Einsmodificutiones esse synecdochicas: Causam enim pomipro esse esse Moses inquit: Des esse longitudine visa nostra: id quo si caccipiedu est, quasi ipsi logitudo, sit essentia Dei, sed essective effectiue potius, Deus confernat vel abbrentat vitam. Item, Ierem. 17. Pfal. 46. Dem est refugium, auxilium nostrum. Ibi refugium vel auxilium, non lignificat ipsam Dei essentiam,
verum effectiue accipi oportet. Obedietiam
porrò Christi esse nostram insticiam, Panlus
luculenter Rom. 5. asserti & explicat. Ad obediétiam autem Christi pertinet passio ipsus,
fanguis, mors, &c. Phil. 2.

fistere, Namin hae hypothetica veraque confistunt, Et, obedientiam Christi elle nostram
insticiam: Et, Christum elle nostram insticia.
Verung; enim scriptura affirmat. Hoeautem
de causa efficiente dicitut. Illud vero de causa
materiali & formali. Omnes enim qui creduncin Christum, obedientia Christi sibi imputata fruuntur. Et in hisce vox Euangelii
consistit.

LXX

Quiequid est, quod Christum in calum ad Patrem perducit, id est eiue insticia, id que & nostra insticia est, mosq, cudem perducet. Iob. 3. Nomo ascendit in calum, &c.

Sed dininitas Christi ipfumin calum perdu-

Ergo dininitas (brifti postra quoque insticio erit, nosq, codem perducet, Ofiand, de ditto loban.16.

Responder Illyricus in libro contra ha-

D. CONRAD. SCHLVSSELE. 05

quòd Ossader inquit: Observandum esse pronomé Ego. Ego, inquit, vado & non alius, contra ipsum est, quia hoc pronomen ibi perfonam Christi signi sicat. Item: Pars transitus Christi ad Patrem, est eius mori, hoc est, passione sus pro peccatis hominum satisfaceres sed divinitas non potest mori. Quomodo igitur illud Ego, ad solam divinitatem pertinet? Ad Maiorem respondet. Alia est ascensio filsi Dei, pro sua aterna persona simpliciter considerata, quatenus ipse prose, veverus Deus ascendit aut descendit: Alia nostri & etiam Christi, quatenus nobis, seu tatione officij Mediatoris, transinitad Patrem.

LXXI.

Dem toto corde diligendus eft.

Sednemo id prastare potest, nisi veram babeat dilectionem., Deus autem ipsemes est illa diletio.

Ergo lex non tantum insticiam operum, seu obedientiam ssed etiam ipsammet essentialem sidei insticiam requirit, qua est ipsemet Dene.

Respond. Mera sophistomania est in hoc paralogismo. Nam hic primum miscetur dodrina legis & Euangelij, que accuratis limitibus sunt discernenda. Secundò, doctrina fidei deprauatur, ve territa conscientia nequeat in ea acquiescere. Ethenim verum est, Deum esse diligédum iuxta legem. Item, iux-

ta Enangelion, neminem polle Deum diligere, nili habeat in corde Spiritum fandam eam dilectionem accendentem. Non camen fequitur, cam dilectionem, in cordibus credentium accensam, effeiusticiam fidei, cniin tentationibus & lucta mortis cor possit acquiescere, & in indicto Dei inniti. Ratio eius rei eft, quia tantum eft inchoata & imbecillis dilectio, non est perfecta, qualis quidem in

lege Dei exigitur.

Si dilectio per Spiritum fanctum in credentibus accensa, foret inflicia legis, qua legi fatisfierer, sequererur, nos lege iuftificari, quod est contra Panlum, Galat. 4. Item, Galar .. Si dilectio per Spiritum fan-Aum accensa, fidei iusticia esset, qua conscientia in morte, & coram Dei indicio poslet nici, tum nulla inter infliciam legis & fidei foret differentia. Lex requirit à nobis Infliciam, & non à Deo. Oporteret igitur, in nobismetiplis, nos habere eam ipsam, infticiam, vt quidem lex ipla eam requirit: Deut. 6. cap. Deliger Dominum Deum tumm extoto cordetue. Item, Lex non requirit dile-Alonem, quam Deus ipse in se habet, atque estiplamet dilectio, sed potius exigit dilectionem, quam nos in nobis erga Deum & homines habere & exercere debemus. Earn vero non habemus in no fira natura, neg; polfumus cam perfedte implere.

D. CONRAD. SCHLYSSER 191 LXXII.

Tohan 4 dicitur, Deus oft charitas.

Respondetur. Nego consequentiam, quia Iohannes non scripfit eam Epistolam bochne, vtin ea doceret, quomodo coram Deoiustificaremur, sed quomodo homines à peccatis iam conuerfi , accepta iusti ficatione . & donati Spiritu fan cto, dilectionem erga fe inuicem exhibere debeant, fidemque fuam per opera deciarare. Sicut Deus nos dilexir,ita nos inuicem diligere debemus. Non autem reprehendimus hanc sententiam, ipsum Deum effe noftram infticiam, scilicet, quod homo factus, nobis sua passione & obedientia iusticiam peperit. Hoe enim est officium personæisicut Lutherus docuit etiam: similiter, Deum effe noftram infticiam, scilicet, quod homo factus legi pro nobis fatisfecir. lam verd Ofiander alleruit, nos Christiobedientia & passione non esse justificatos, sed elle tantum fructus iulicia, iplammet verd Dei essentiam, nostram effe insticiam, sed tantum iuxta diginam, & non iuxta humanam naturam. Ea autem in re primum diuellit officium & opera à persona. Deinde, discerpit naturas in Christo. Tertid, Officium etiam ipsum Mediatoris distrahit.

Ofembrife diene: Mer en infesquid afferime. Adam from fuifet lapfie, ex fice versbet persife lagem Desimplere, excludere Spiritum faction & ex boundess Desim facere.

Id mital haberroboris. Nam Spiritus fandrus minisominus fuiflet rector perpetuus Ada, neque bonis Ada operibus fuiflet ezcuffus-infuper neque ea res ipfum Adam, effecufer Deum, quiafic erst à Deo conditus: &
maner éternum diferimen inter imaginem
Dei, ad quam homo factus est, & inter Deum.
In vira eterna quoque depositis nostris sordibus & imbecillitatibus, plenè Deo nostro
obtemperabimus, non tamén etimus Dij, nec
etimus absque Spiritusanco.

LXXIIIL

Osiandrifta criminantur not docere: Quod bemient obedientiam Des exhibere debuissent, E hins, ainet, aliquem posse inserre:

Ergoea shedientia ipfos debuife vitam aterna promerori, com tamen facir a litera testentur, bominem conditum esse ad vitam aternam.

Responderur. Aliud est, iuxta veritatem sei inserre. Aliud estutire, posse sie esterri. Ofrancisit e autem demonstrare debebant, omaino se oportere inserri, aut ex ex asseneratione concludi. Negamus autem, nos ista verfrantexuisse. Negamus quoq; inde hæcverba
inserri

D. GONAAD. SCHLYCERE & 194

inferri polle; Nam è veftigio adileimus, neminem polt laplum einlmodi obedientiam præftare poste, prærer Christum folum, Ergo lequitar, neminem es obedientia vitam eternam poruille impetrare, preter Chriftum folum. Faremur, ante laplum, non debuille hominem vitam ærernam fibi promereri, quit erat iplier meta Dei misericordia data. Nec postlapium prometeri poste, sed ex mifericordin, abiq proprio merito, languine Chriftiefle comparatam, & donari gratis. Et ficut antelapfum,ad retemionem vita ererna,no opus fuillet metito hominis, fi moddin integritate fibi donara diminitus, & fua obedientia perftitiller, & noamilifler viram lua ipfine transgressione legis : ita post lapsum, ad retetionem falutis, nulla alia obedientia opiis eft. quam fidei.t. Per. L Christusenim folus fiobis cam penerit al matematical pall mamman

- opinical consecution

Osiandrista impagnant, quod docemu, obedienstam, qua Christiu nostra vice, legemempleuit, esse nostram coram Deo instictam; id verò
pugnare cum sacrie literio & doltrina D'Lucheri, de nonissimo verbis Dauido, voi Esaini, de i
insticta Dei, & Daniel cap. 9. de aterna insticus
citaniur. Rationem autem istam addunt quia vbed ientia Christi, & spse Christiu, non simu idem;
Est enim obedientia opui Christi.

Respond. Primum querimus, virum fi

has Dei eadem ratione & modo fit peccatorum inflicia, ve elt patris eterna inflicia Flam fi afferunt, eadem ratione, Christum effe ternamiusticiam patris, qua est hominum pecestorum fufficis, fequetur necessaris Nos peccatores pari ratione ; coeffentiales effe aterno parri, qua filius ipfius vnigenienseft ipfi coeffentialis, & fie verosatque zternos effe Deos. Hoc autem falfum effe. hincliquet, quia natura noftra non eft effenriadigina, neque ex Dei natura geniti fumus, fed in creatione mundi fumus à Deo facti. & quidem tales, vt ex inflicia in peccatum, ex vitain mortem, mere poliemus, vt &caceidit. Proinde, alia omnino ratione, Chris flus eft pecca orum iufficia , quam eft zterni patris iufticia. Sic autemferes haben Nos homines post lapfam debebamus integerrimam Deo obedientiam lege requifitam adferre, & p.enam propeccatis exfoluere. Cum aurem ifta præftare non possemus, filius Dei eterna patris iufticia, tali pacto. & nostrafactus est insticia, quod homo faau, fabijcient fele legi noftra vice , & popas quas nos commeriti eramus exoluit, de absolutissimam obedientiam, quam nos debehamus præftitie. Eftigitur Christus, eterns patris inflicia, ratione fuz ererneac divine generationis, quod est filius Del vnigenicus. Noftra verdiufticia factus eft, quod parri obediens factus eft homo, legiq; Del fefe fabijciens.

D. Cown Ab. Soutvesses. 196. licieus, iusticism in es requifiram, pro nobis perfectiffime impleuit, nosq, ab iniusticis & maledictione liberauit.

Aliud effe Christum, aliud opus Christi, nemoinficiatur. Nec tamen potest inde Ouandriftsrum opinio erronea confirmari. Manet autemiobedientiam Christi,inxra legem pre nobis exhibitam.peccatorum elle coram Deo iusticiam. Nec porest extra hanc obedientiam, nostra insticia cognosci & credi, ve nos docer Enangelion & tota facra feriptura, quod eam ipfam ob caufam, homo factus, ferui formam affampferit. Nec tamen opus & perlonam seiungimus, &c. Nulla estautem pugnantia inco, quòd afferimus, Christus est peccatorum insticia, cò quod obediétiam patri exhibuit, legé pro nobis impleuit, acnos à peccatis redemit: Et quando dicimus, obedientia Christiest nostra justicia, id quod fententia verbi divini à noftris Theologis allegate, dilucide te stantur.

LXXVL

Adbanc folutionem Oftandrifta informat : fl obedientia Christi est nostra vera insticia, emi homines à persona Christi, ad undum ipsim opini dedizintur, id quod in tentacionibus consciencia mequeat consistere.

Resp. Id maniseste falsum est. Quando enim de obedientia Christi docetur, que a cors. Deo susti reputemur, nequaqua opus à perfona Christi diuellitur, imò potius homines, ad hanc iplam personam adducuntur, ve hoc ingens beneficium ab en accipiune, & ea sele

faltement & confolentur.

Nihil anté blasphemins diei potest, quam guod ajunt obedientiam Christin tentationibus non lubu flere. Quid enim territs confeientia habet apud Deum folatij, extra obedientiam Christi? Graues autem ipli errores committunt. 1. Qu'd iplam personam diuidune 2 Quodin doctrina fidei, officium à persona separane. 4. Quod opera, in officio coninnets, etiam difeerpunt. Nos vero docemus, Chriftum &officium iphus coniungenda'effe. Quod filius Dei eft iufticia patrisab eterno, ad eam rem non indiget no itra natura humana Sed ve nostra fieret iusticia, id non potuit alia ratione, iuxta iphus Dei iudicium frerigalm vt factus home legi fele fubilcerer, camque pro nobis implerer. Est autem cerra desperatio in promptu, quando non statuitur, obedientiam Christi fuam esfe insticiam: quia fundamentum fidei amittimus, quo adnerfus malam conscientiam, & Diabolum pugnare deberet. Nam licet iubearur intueri miler peccator æternam filij Dei iusticiam, ramen deest ei caula, propter quam statuere. quest, Deum fibi peccatori propitium elle,& fibi infliciam imputari, mili iciat, licer habest peccata quamplurims, cuamé filium Dei pro luis omnibus, imò pro totius mendi peccatis

persoluisse, cò, quòd se gnum pro peccaria, mundiobtuletit. Et quia Deus à me peccarore iusticiam in lege prescriptam requirit. Christus eamipsam pro me quoque prestitit, mihique donat. Rom. 8. Extra hanc iusticiam, illa eterna filij Dei iusticia nobis est terrori.

LXXVII.

Osandristaciament, senobiscum sentire, in eo, qued obedientia Christi isti chesauri nobis sint parti, nepe, remissio peccatorii, insticia, reconciliatio, santtificatio saluatio, mode obedientiam Christi non babeamus prosphimet istic shesaurie.

Sed nos contra Oliandristas blasphemos docemus, credimus & prositemur, obedientiam Christi esse nostram satisfactionem, insticiam, reconciliationem, redemptionem. Testimonia hæssunt. 1. Timoth. 2.
Unus Mediator Dei & bominum, homo lossa
Christus, qui dedit redemptionem semetipsum,
proomnibus. Matth. 10. Felius hominis non vemit, va sibi ministretur, sed va ministret, & det animam suam in redemptionem pro multis.

Rom, 5. Multo magii instissione sunc sanguine ipsiim salui erimme ab ira peripsim. Iceto, Sicut per inobedientiam unim bosnini peccatores
constituts sunt multi, ita & per unim abedientiam susti constituentur multi. Roman 5. 1. Iohan.
4. In bucest charitae, non quod nes dilexerimia
iDenm, sed quod ipse delexitues, & mist silium
sum, propiciationem propeccationostrii. Tita.
Christim dediti semetipsim pronosio, ut noi redi-

mirret ab omni impietate. Gal. z. Chrift's norrede. mit de maleditto legie, fattuepre nobis maledidam. Exhis Spiritus fanctiteftimonijs conftat, quod Chriftus fefus, Deus & homo, fecudum veramq; fiam natura, diuinam & humans fit nottra fatisfactio nottra inflicia cors Deo, no fra reconciliario, & nostra redéptio. LXXVIII.

Ofandrift a feribunt, fofe nobifeum fontire, mift dillum Pauli: Quoniam offir filij Der, mifir Dem Spiritum filij fue in corda vefera , velimine in xta D. Morlinum intelligere, quasi oportone nos prins oso filios, quam spiritum Dei accipianens, cii conftet, fi velimus fieri filij Dei oportere prins adeffe firitum Dei, & nosex aqua & frittu, & fomine incorruptibili, verbo Dei, renasci.

Respond. Veraque pars de inhabitatione Deiloquitur, sed non eodem modo. Nos docemus luftificacionem peccatoris precedere, inhabitatione Dei fequi. Offandriftæ docent, peccatorem non luttificari, nifi peiùs in iplo Deus habitet, fuamque effentialem iufticiam ipli infundat , que iplum impellat, vrzecte a-

gat. Ergo non conferrimus,

Quod ad Apostoli diche, licet spiritus Dei fit efficiens causa regenerationis, tamen aliud est regenerare hominem, & aliud renatum, leu eum, qui iam filius Dei effectus eft, regere & mouere, ve recte vivat, Deog, in inflicia & fanctitate fermiar.

Paulu menet & Time. 2 Protte

D. CONRAD. SCHLVSSEE. 199
Sum veritair. vtrumq; igitut suo ordine tradendumest. LXX/X.

Quòd verò nos veliscant Osiandrista, quia diximmi cognitionem Dei, qua Spiritui Sinstiscatosside in Christam illuminat, esse sublimem illa sapientia, de qua Paul. 1. Cor. 1. El sere. 23 docent. Esinferunt, quia ista cognitio Dei sublimiu no est ipsemet filiui Dei, inuta sua essenti, ideo no posse sublime illa sapientia Dei esse sed ipsus fruitium.

Resp. Nos subtilirates Osiandristaru sie dilulmus. Christus inde est patris sapietia quia à patre sapiens filius est genitus ab eterno. Nobis verò sactus est sapientia à Deo, quod per splum, & Deum, & voluntaté ipsius discimus cognoscere, ve in Eurogelio docetur.

LXXX.

Quòd etia carpunt, nimis esse tenne, ac imperfectis, deinde etiam periculosum, quasseneramus,
pescatori ex misericordia, obedientia & ea insticia, qua Christim inxta legis postulatione, pro ipso
perfectissime prastitit, imputari, non aliter, atq,
ipsemeteam peperisset. Ratione verò addit: Quia
lex non solu exigat integra obedientia, vernmetia
insticia, qua sit Demisse, E bomune tale, qui toto
corde possi ca legis obedientia prastare: Hacigitur ob causam, non tanisi opus esse imputatione obedietia (bristi, sed etia aterna ipsim institue imputatione. Periculositatem verò conatur probare:
Quia bominti audita doltrina, obedientia Christi sibi imputari, mon putant sose omnia babero,
Essergunt in impunitantia, Es.

V 4 Ref.

Refp. Primum mutilant Ofiandrifte noftra verba, & confrur nos reddere fuípectos, quafi leparemus elfentialem Dei jufticiam, que Deus ipfe eft, ab obedieria Chrifti Deinde calunta est, quasi homines à psona Christi, ad nuda opera pertraham amo docemus homines niti operibus Christi propter persous, quia Deus est & homo. Quis auté nihil nobis pdeffer, quod Chriftus fir verus Dei filias, & ærerna patris jufticia, nifi & nobis factus effet inflicia:ideò docendum elt, quomodo nobis factus fir infticia, nimirum , quòd is,qui non nouit peccatum, pronobis factus est peccarum , vt nos fieremus infticia Del per ipfum, modò in ipfum credamus : Impleuit Christus pro nobis legem integertime. Nobisigitut vtrumq; donatur, nempe, farisfactio pro peccaris, & iufticia, quam iuxta legem Deus exigit. Docem' igitur, qued fit Christus, & quomodo nos infificare fua passione & obedienria possir & velit. Ista doctrina non distrahuntur Christi natura, & plene de naturis Christi & eius officio docemus,

LXXXI.

Qued vere Ofiandrista perhibent, nostram hanc dattrinam esse periculosam, quia homines maneant in peccatic.

Relp. Quos verò fru ctus gignit Oliandrica doctrina? No obedictia Christi, sed ellentiali Dei insticia, nos instos heris Istos videlices; ve

D.CONRAD.SCHEMASSES. .. 101 errenuent ipfimet obedientiam ac fanguinem Christi, etiam pro concione, & quidé, ve Prophete illius doctrine, in hortis palfim atq; conuinija, indecoram viram agant, id guod notorium eft. At feriptura rectids docer, quando scilicer peccarores per fidem, obedientia Christi iustificantur, dari Spiritu fanctum, qui in ipfis nonam vitam inchoet, & prour multa alicui peccata dimittuntur, ita multum diligit Deum, vt Christus testatura Luc. 7. Paulus ait 1. Cor. 2. fe mibil alind frire ant docere , quam Chriftum , & hunc quidem crueiferm, hocen, eum, qui factus est obediens patri vique ad mortem, & hune Christum, siteffe fundamentum noftre inflicie & falutis, nec dicit, Christum, tantum juxta fuam eternam & ellentialem jufticiam , effenoftrum fundamentum. Quod fi hoc fundamétum Oliandriftæ volunt enertere, necelle eft, vtipli fcripture diaine, Chrifto & Spiritui fancto, fele opponant.

LXXXII.

Ad illud quog, , quòd dillitant, nor imperfetie de instissatione docere, quia insticiam vocamu reconciliationem cum Deo: Nam, ad insticiam, pertinere duo, nempe, Reconciliationem. El renovationem: Posterini antem à nobis omitti: Neo reste nos docere, de reconciliatione, quia, non ad personam, sed ad opm (bristi, bemipu deducamm.

Respond. Etficoniunca funt reconciliazio & fuftificatio, tamen cuilibeetribuimus fuum. Qui enim inftificatus elt'à peccaris, le quoq; est reconciliatus cum Deo: Quemadmodum enim peccarum eft caufa, cur Deus nobis iralcatur: ita iuftificatio à peccaris caufa eft, propter quam Dens fram fuam remitrit, ac nobis placatur:its autem luftificatur peccator, ve peccata fua auferantur, dedo . neturarq imputerur ipli iufticia, per fidem in Christum. Nam is sua passione, nostra peccata expiault, & infliciam à lege requisitam præfitit perfectiffime, que per Euangolion diftribuitur. Tali igitur pacto, instificatis donatur fpiritus fanctus, nouam illam filialem obedientiam inchoans.

Quod verd aiunt instificatinem babere duas partes, reconcilationem & renouationem., in
eo Ofiandrista à suo Magistro Osiandro discrepaut: Nam is reconciliationem & instificationem procul inter se discernit, eò quòd
reconciliatio sit sacta per passionem Christi,
is olim ante 1500. Annos: instificatione verd
eant um sieri, pet diuinam Christi naturam, &
non per passionem & mottem Iesu Christi,

LXXXIII.

Quicquid Adam lapfu suo amisis, id Christus sua passione sur sum peperit.

Christus autem nobis peperit vitam aternam, & insticiam aterna, qua sunt ipsemet silim Dei. Ergo Adamper lapfum amifit filium Dei.

Respond. Quamdiu Adam perstirit in iusticia, in qua est creatus Deus in ipso habitanit. Sed in peccatum lapsus, desertus est à
Deo, & sactus est mancipium Saranæ. Sieut
sutem Adam sua inobedientia amisiriusticiam sibi increatam, autinplantatam, & sie etiam à Deo separatus est e ita vicissim Christus
sua obedientia, quia vice hominum implenit legem, reparault peccatoribus iusticians,
& vt Deus in hominibus habitet.

LXXXIIII.

Adogloria, qua Deoplacuit, fuit ipfemet fi-

Sed Paulus inquit, Not ofere gloria Del., Rom. 3. (briffus autem ait, se dare nobis suam gloriam, soban. 17.

Ergo Adam babuit filium Dei.

Respond, Est sanèingens gloria, posse certòasserere, Deum esse nostrum Deam, & propitium patrem, Pfal. 144. Adam quidem hane gloriam amisit, sed Christus eam suapassione & obedientia, non sibi, sed nobis recuperault. Non autem possunt ex istaratiocinatione Osiandriste suum dogma stabilire.

LXXXV.

Genef. 2. Adaminguit: Relinguet bome pagrem & matrem, & adharebit viceri fua.

Mar

ANA DE OSTANDRISTIS,

Matth. 19. Christm inquit : Down ista pro-

Erge Demfuitin Adam, & ifta verbapre-

tulit.

Respondes. Ista non sunt contra nos, nes Osiandristarum impiam opinionem confirmant.

LXXXVI.

Ofiandrifta dicunt nos afferere: Ante lapfum, zalem fuisse honsinem conditums, qualem lex axigit.

Sed len exigit dilectionem, qua Dem ipfe of.

Z. loban. A.CAP.

Ergolex requirit, vt offentialem Dei infticiam, que Demipfe est, in nobis habeamus: Et fic Adam, cam habuisse ante lapjum, affirmant.

Respond. Sicut Deus in sua natura totus est dilectio, ita Adamum ad suam similitudimem creanit, vi dilectionem & alias virtutes in sua natura haberet, & in ipso habitaret.

LXXXVII.

Si Adam explantata sapientia, Dei voluntatem cognonit, multo facilim Diaboli voluntatem pranam scinit.

Sed diabeli malam voluntatem ignoramit,eft-

que ab co feduttu.

Ergo non habuit Adam ex suo intellella &

Sapientia Dei cognitionem.

Resp. Si Adam, et nugantur Osiandrista, habuisser in se essentialem Dei insticiam & sapientiam, multò faciliùs Diabolt molitio-

D. CONRAD. SCHLVERER. 200 ones nefarias perspexisset. Sed non perspexis. imd & Disbolo feductus eft. Ergo fapientis in Adam non fait ipfamet ellentralis Dei fapientia, fed creata lux, feu fapientia &liberum arbittium.

LXXXVIII.

Quod olterins Ofiandrifta cavillantur, mai quis negemme , infriciam peccatoris coram Des. effe ipfammet effentiam Dei , nihil de inhabita.

tione Dei fentire.

Respondeo. Scripta nostrorum Theologorum , hanc fædiffimam calumniam luca lenter retundane, ac cestantur, nos de inhabitatione in noftris Ecclefijs fideliter & rede docere.

LXXXIX.

Wallins ponderie est boc Ofandriftarum Argumentum.

Scriptura nos inbet in Christum credere. Christin est aterna effentialis inflicia Dei.

Ergo scriptura inbetin effentialem Detinfticiam credere.

Nam scriptura subet nos in Christum credere, non tantum, quia Deux eft, fed etiam; quia homo factos eft, ne diuellantut natura, ex vnione hypostatica. Deinde subet nosin hoc Articulo credere in Christam, quiseft. agnus tollens peccata mundi, hocelt, fuo facrificio nos expianir & inflificanit

Austicia liberat a morte. Name vor e potell à morse liberare, nifi Dem. Er.

105

Érgo, non est alia insticia , nisi essentialis Del, qua est Dem spse.

Sed bumanitas Christi non eft Dem ipfei

Ergosbedientia passio, more Christi, non sunt instricia trem bumanitas Christi non est insticia.

Respondemus ex Osiandro ipso: Is enim in confessione sua sic scribit: passionem & sanguinem Christi nostram esse iusticiam, o sciam, in sacris literis non legi vnq, sed hoc legi, quòd sint nostra reconciliario, propiciario & redemptio. Plac cum sua obiectione Funcius & Sciurus, huius argumenti Magistri, conferant, & cogitent, quomodo cum Osiandro congruent.

Salomon ait Proverb. to. cap. Inflicia libe-

YAL A morte.

Sanguis Christi, est nostra redemptio à morte. Ergo sanguis Christi, est nostra insticia.

XCL.

Id quod est insticia, & adorandum est, necesso

est aternum & omnipotens effe.

Sed humanitas Christi, seu humana Christi matura: Item obedientia, passio, mors Christi, romissio peccatarum, parea per Christi passionom & obedientiam, non sunt acerna.

Ergo bumana Christi natura , obedientia passio, more Christi, remissiopeccatorum, non

por inflicia.

Respond. Primum exseriptuta lob.t. Nam sbi lesus Christus, Maria filius, dicirur esse Omni-

MALL TOUR STATE

D. CONRAR SCHLVERED. 107

Omnipatens Dei verbum , aternut Dei filiu. Is igitur factus est nobis insticia. Sicutigitur rece dicitut: Homo lefus, eft grernum verbum, feu filins Dei sita & recedicitur: Homo lefus eft omnipotens & erernus.

Adid quod obijeirur: Recteid dicideperfons, fed non de qualiber natura in Christo. Respondemus: aliquid dicerent aducciarij, fi ipla natura realitet difcerperentur. Verum, cum personaliter fint vnitz ille due nature in Christo, neepossint vaquam à se inuicem diuelti, itaq; nec in ratibus pronunciatis di-Arahi sur dilcerpi debent. Idem Lucherm in libro de Concilije docer, inquiens : Quicquid de Des dicitur, id etiam bomini tribuendum oft, mempe: Dem condidit mundum, & est amnipa. tens. Home Christmest Dem. Erge bame Chrifre mandem creanis & eft omnipatent.

el allowands XCHeat his class who Alind off offe poncificens, & regeme for Alind, inference offe. and gold was to have O

Refpond Sacre litere fie pon docent de Christo. New Irremia 25 de regno Christidicitur, quad fit lebona inflicin noftra. Sic Zach. 9. dicitus: Ecce Rex tune venis cibi influ & falwater. Alias Chriftosappellatur Rexinflicia. Sie de pontificaru Cheifti eterno dicitur. Pfa. 116.Th a farerder waterni. ld verd Epiltola ad Hebreos fulius exponit, cap. 5.7. Ex hifee certa of Christi, Deum & hominem , fimal noftram effe etermine & possificem ac regem, & afernom infician. Ifta non poterunteuerrere Quandrifte.

-OH LXXXXIII.

Nondam est à Latheranie probatum, vets bum inftissere, tantim significare a peccatie abfoluere. Item, Quedobedientia Christe, nontantum sit meritum institue, sed etiam ensamet ensticia.

Respond. Nos, hoc satis perspicue probaulinus. Verum Osandriste aures obstituunte.
Non estantem à nobis dictum verbum sustisicare, tantum significare à peccatis absoluere, sed addimus etiam significare susticie
am, quam Christus iuxta legis postulatione,
pro nobis impleuit, nobisque credentibus,
in ipsim impuratur. Insuper diximus ainstificatis donari Spiritum sanctum à Deo, qui in
ipsis reipsa iusticiam nouz obedientiz inchoet, donec in zterna vita perficiator.

Ossandrista autem blassemi contradicant, wirbs Dei primi , quod negant peccatorem coram Deo instificari, quando Deusem misericotedia remittir peccata, de instos pronunciar propter Christum credentes: Sed doscent, nos instificari, quando Deus pet sidem in nobis habitat, de atternam insticiam instinudit, que nos impellat ad recte agentadum.

Secundo, Quod affirmant, inflifente, in hoc megotio, non lignificate, peccata, que

D. CONRAD. SCHLYSSELS. 209

habemus, non imputare, & imputare in sticiam Christi quam alias non habemus : sed significare, in sticiam essentialem Dei infundere, & mouere ad id, quod re Aum est.

Terrie, Quod dicunt, lusticism similiter non este peccarorum remissionem, & imputationem iusticiæ, sed esse iusticiam essentialem Dei nobis infusm, que mouest ad recta.

Quarid, Quod obedientiam Christi, qua nobis remissionem peccatorum peperit, & iusticiam in lege requisitam à nobis, impleuit, à persona Christi auellunt, docentes: Considentem ista Christi obedientia, desere-

re Christum, & nado operinnici.

Quisto, Quòd blasphemant, Eum, qui intentationibus sese sustentet ac consolerur, quòd nimirum Christi obedientia pro suis peccatis satisfecerir, & insticiam in lege postulatam, pro se impleuerit, non ponere sua sidem in fundamentum sirmum: non enim illud subsistere posse.

Sexto, Quad discerpunt Christi personant contendentes, Christum elle nostram infieiam, & nos instificari cantum, inxta dininasuam naturam, & non inxta humanam suam

baturam.

Septimo, Quòd aiut: Nos homines perinde essentiali & eterna Deliusticia instificari, ve humanitas in Christo, ab eadem est instificata

Octand, Quod garriunt hominem adimaginem Dei creatu initio, non habuisse increatam fewimplantaram insticiam, fed instum fuisse tantum, quia Deus in ipso habitarit, eternaq; insticia cum commonerit ad resta agenda.

XCIIII.

In Domino instificabitur omne semen, inquis Blaise : item, lebona insticia nostra, lere. 13.

Ergoeffentials Desinfticia inftificamur.

Resp. Ista di Ca sie intelligi oporter: in hac vita sumus iusti obedientia & intercessione Christi, nec debent ista di Ca ad vuam tantum Christi naturam pertrahi, sedad totam eins personam referri.

XCV.

Opus no est pluris faciendum, quam artifex. Ergo pou est discudum, obedientiam Christi, nobis imputari ad insticiam, sed dicendum est,

Christus est nostra insticia.

Resp. Hæ doctrina obscurat Christi obedientiam, deducit homines ad opera, vt sibi psuadeant, se instos esse, quia Deus in ipsis habitet, pluresq; virtures operetur. Insuper, no nos, sed hæc ipsa doctrina personam repudiat, quia sine discrimine personarum dicunt: Nos esse instos propter essentialem insticiam Patris, Filij & Spiritus sancti.

XCVI.

Per vnim obedientiam, insti constituentur multi.

Sed vocula, per, significat ingressim, ve st quis per ianuam vellet ingredi.

D. CONRAD, SCHLYSSELB. 211

Ergo obedientia Christi, est quasiproparatio quadam, ut postea nostris operibus sustificamur.

Respond. Permolestum est, einsmodisubtilitatibus, per voces per & propter, veritatem oppugnare, & obscurare. Ioseph, Moses,
Danid, in conspecta Dei consistentes, respia
experiuntur, sele coram Deo non este instos
propter inhabitationem Dei, sed tantum ex
misericordia Dei, & obedientia Christi, ve
Paulus doces, imputari nobis iusticiam, sine
operibus per sidem, stem ait Rom. 5. cap. Instissati sanguine, Cc. Ephel. 1. per quem habemus redemptionem per sanguinem cipa, remissionos habere remissionem peccatorum, quàm
sanguine Christi.

XCVII.

Daniel ait, cap. 9 . Æternam insticiam addu-Unm iri.

Obedientia Christi, non est aterna. Item,remissio peccatorum non est aterna.

Ergo obedientia Christi, Item remissio pecca-

torum non est eterna inflicia.

Respond. Daniel addit: Obsignabitue præuaricatio, & expiabitur peccatum. Item, excidetur Christus. Istanon sunt omittenda. Et sunt ista verba de sempiterna susticia, simpliciter de consummato beneficio Christi intelligenda. Esa 9. dicitur, pacionen erit sinis. esp. 45. Israel saluaim est in Domino salua.

traterna. Paulus inquit, 1. Cor. 15. Tum Deum, fore omnia in omnibue. Sic & Hebr. 2 nomina-tur redemptio aterna.

XCVII.

Misericordia instissicat. Misericordia est essentia Dei. Ergo essentia Dei instissicat.

Resp. Misericordia, que est essentia Dei, iustificat, ve causa efficient, ve Paulus ait, Rom. 8. Dem est, qui instissicat. Deinde aliud est, quando queritur: Quomodo Deus iustificat? Nempe quòd tantum propter mediatorem peccata remittuntur credentibus, propter ipsius obedientiam.

XCVIII.

Insticia est boc ipsum, qued facis nes rette

Sola antem dininitas facit nos insta agere. Ergo, sola dininitas est nostra insticia.

Resp. Est rantum doctrina legis, que non quadrated hoc Pauli dictum: insticiam imputari abique operibus. Item, Rom. 1. instinex si de sua vinet, Item, Rom. 5. instissati ex side patem babemus. Hisce enim locis, instus significat Deo placentem. Et, insticia significat remissionem peccatorum.

XCIX.

Instificandum eportes credere. nem fide tanquam instrumento apprebenditur insticia.

D. CONRAD. SCHLVSSELB. 213

Nos ante annos mille quingentos & amplins
whi Christus prosticis obedsentiam praceptus legis
dinina, & súreos pro transgressione nostra persoluit, nequaquam credere potusmus, quia nondum fuimus in rerum natura.

Ergomeritu Christi non potest esse nostrainsticia, sedesetia dinina que semper est ab aterno.

Estfallacia secundu non causam ve causam. Etsi enim nondum credere potuimus, vbi Christus legi obedientia prastirit, & Aires p eins transgrellione à nobis facta persoluir: tamen inde non lequitur, meritum Christi non esse nostram insticiam : Namanteannos mille quingentos & amplius, meritus est Christus iulticiom illis, qui tum obierant, tu viuebant, & vique ad finem mundinalci & viuere debebant, vt finguli eo tempore quo viuerent, hoceius meritum fide apprehenderent, & fibi applicarent, atque pro iufticia nobis imputaretur. Sic patresante Chri-Ri incarnationem & pallionem, fide eius meritum apprehenderunt , quo & iuftificati sune vede Abrahamo scribitur, lob 8. Abraham vidit diem menm. , & ganifus est. Alter. 15. Credimus , nos faluars per gratiams Domini noftre lefn Chroste, sieut & paires saluate sunt. Eftque Ofiandri Argumenrum, merum fomnium, quod nec rationibus nec scripture Testimonijs nititur. Iustificandum credere oporter, scilicer tune, cum debet ipfi imputari insticia. Nonsequirur surem, nostram

ia Riciam non effe opesiufticiz Chrifti, qui mericus est nobis, antequam in lucem fuimus editi. Nam poliant omnes homines, omnibus temporibus vbi vinunt & naci funt, fide apprehendere & applicare fibi, illam ittfticiam, q Christas mulcis annis post mereri debet, vel multisannisante meritus eft. Ac porelt eodem modo inflicis persona Chrifti, que eft meritum iplius, quo effentialis iusticia, pro insticia nobis imputari. Nam & essentialis inflicia est, antequam nati inimus . ficur & altera inflicia, quam nobismerirus eft, dicitur ab exordio mundi effe, vt Apocalyp. 13. scribitur aguum mattatum offe ab exerdie mundi. Quare & patres ante incarnationem Christi, hanciusticiam apprehendere fide potuerunt.

C

Adam babuit infliciam.

Adam non bisbuit meritum Christi.

Ergo meritum Christinen fuit eiminsticia,

fed dimina natura.

Responden ad Minorem. Est fallacia secundum non causam vi causam. Esti enim Christus nondum eras incarnatus, tamen habuic Adam faturum meritum, quod promittebaturipsi Gen.3. Semen musieris canteres caput serpentis.

CL

Inflicianen est cremura.

D. CONRAD SCHEVSSELS. 119

Humana natura Christi est creatura.

Ergo bumana Christinatura nen potett esse mostra insticia, sed sola dinina natura est nostra

insticia.

Est fallacia à dicto secundum quid ad di-Aum simpliciter. Nam ponimus nostram susticiam non solum humanam Christi naturam, vi Osander solam divinam ponit: sed totam personam Dei & hominis in concreto: Ideoque eius meritum dicitur non creatura meritum, sed Dei.

CIL

Relatio est inanis cogitatio.

Nostra insticia non est inanis cogitatio.

Ergo nequaquam estrelatio, sed substantia: C per consequens, essentialis insticta est nostra insticia.

Est fallacia equinocationis. Duplex est enim relatio, alia realis, alia rationis. Realis relatio, non tantum est eogitatio, que habet fundamentum in absolutis, videlicet in predicamentis substantie, vel quantitatis, vel qualitatis. Sed relatio rationis rantum est co gitatio, que sit ab hominibus. Nostra instincatio nequaqua est inanis eogitatio, que habet applicatione sundamenti ad terminum. Está; fundamentum hoius insticie, meritum torius persone Christi.

CIII.

Eadem est inflicia hominis post lapsum, que fuit au e lapsum.

0 4 Di-

Dinina natura Christi, in Adame for radios omnium virentum , fuit Adami insticia ante lapfum.

Ergo etiam post lapsum est eins insticia. Es per consequent merium Christs non est nostra

sufficia fed dinina natura.

Maiorem probat Oftander hac ratione ; Si no est eade justicia hominis post lapsum que fuit ante iapfum , Chriftus non restituit o-

mnia, que in Adam amiffa erant.

Respondeo. Est fallacia secundum nó caufam ve causam, Echiepim Christus restituit omnia que amilla crant in Adam, tamen inde nonlequitur, eandemeffe iufticiam noftra, quod ad nos artinet que fuit ante lapfum, multo minos diainam Christi effentiam. NS Christ'ez restituit omnia, ve quicquid nobis erat impollibile, pro nobis faceret. Bratante lapsű Adamo possibilislex. Quia verd postlapfum & ipfi Adamo, & nobis posterisipfius, impossibiliseft, Christus eam pronobis implet, Matth. , Rom. 10. Gal. 4. In altera vita vbi plane abiq; peccato erim, & ita restituti, velegi pfecte farisfacere possimus, rursus hac perfecta legis observatione pfecta & impletione iusti erimus. Interea, du in hac vita peccatú in nobis manet, meritű filij Des piulticia nobis imputat. Deinde ad Minoré respodeo, probandum elle facre fcripture tellimonijs, diuinitaté Christi ante laps u fuille, Adami iusticiam, & nonimpletionem legis, ad quam

D. CONRAD. SCHLYSSELD. 217
quam erat conditus. Vidit itaque intelligens
lector, meras nugas esse opiniones & speculationes Osiandri de essentiali iusticia.

CIIII.

Instificatio sit gratis Rom.3. Ephes.2. Ergomeritum Christi non est nostra insticia, nec impletio legis ab ipso facta.

Est fallacia æquiuocationis. Est enim duplex meritum, & duplex obedientia, quæ legi præstatur, Christi & nostra. Paulus à insticia excludir nostrum meritum, & nostra opera legis: nequaquam Christi. Ideoq, statim addir: ipsius gratia per tedemptionem, quæ est in Christo Iesu.

CV.

Ichonah significat essentiam dininam. Ichonah est nostra insticia, lere. 23.33. Ergo essentia dinina est nostra insticia.

Est fallacia copositionis & divisionis. Pramittit enim leremias, Suscitabo Davidgermen instam, & hocest nomen, quo vocabuns eum, lebonah insticia nostra. Loquitur itaque tora prophetia de Messia, qui Deus & homo est, seu Deus & germen Davidis. Acgermini Danidis, quod est Messias in concreto tribuit propheta nomen sehovah, soli divina nature proprium, propter vnionem personalem.

CVI

Vom tantim oft instificandi modue.

VVitebergenses, & alij Theologi, qui sentiunt cum ipsis, quatuor decim facint, vel pluru etiam, instissicandi mades.

Ergo nibil certi docent de instificatione.

Par fallacia secundu non causam ve causam.

Nam more seriptur e facre, variaru causarum mentione, ve suprà dictu est, iusticià describimus, sed omnibus soquendi modis & formis includimus meritu Christi, q remissam, que nobis in iusticià impuratur, elle assirmamus.

CVII.

Omnes virtues in Des funt effentiales.

Sacra scriptura in multu locis nominat insticiam bominis peccatoris, Dei insticiam.

Ergo essentia Dei, sen essentialis Dei insticia

oft nostrainsticia.

Est fallacia Amphibolia, cum ambiguiras sit in phrasi vel aquiuocationis fallacia. Nam insticia Dei alias sumitur pro essentia Dei: alias proiusticia, quam Deus homini peccatori absque operibus pro insticia imputat, & est fili, meritum. Diciturautem hacimputatiua insticia Dei insticia, quia non est nostrum opus.

CVIII.

Christus instus est ab aterno, antequam indutus bumana natura, legem pro nobis implet.

Ergo impletia legis a Christo falta, non est eim

insticia nec nobis pro insticia imputatur.

Est fallacia secundu non causam ve causam: & fallacia Aquinocationis. Cum enim duplex D. CONRAD. SCHLYSSELE. 279
plex fir iusticia, alfa personæ, alia officij, Christus legem pro nobis impleuit, quod attinet
ad officium mediatoris.

CVIIII

Rom. 6. Prabete membra vestra arma insti-

Ergo ossentialis insticia inhabitans in nostris membris, & instasaciens, est nostra insticia.

Eft fallacia Amphibolie: Nam ambiguitas estin phrafi, quam Ofiander exponit de effentiali inflicia. Est autem hic verborum fenfus : Prabete membra veftra arma iuflicie, hoe eft, armaiusta Deo: & significaturiustavita: sicut in eodem loco per arma iniquitatis, fignificatur vita iniqua & iniufta. Hancinterpretationem veram elle, primum oftendit loquendi forma, in facris literis viatata. Pfal. 119. Calicem falutaris accipiam, hoc est, Calicem Salutarem. March, 14. Com videritie abominationem desolationis, hocest, idolum abominandum. Deinde contextus orationis, ex quo femper & de vocabulorum & de phrafium fignifications judicadum eft, indicat, infliciam eo in loco nec debere nec posseintelligi de insticia essentiali, que est iple Deus. Nam alias additur Dei appellatio. Inanisitaque morehogie, prebete membra vestra insticua arma (iusticia essentialia Dei)refutat Offandrum, .

Secundo pugnat cum iustificatione do-

OSTANDRISTIE.

Arina de necessirare bonorum operum ad faintem.

CX.

Quicquid oft, quod (bristum in celum ad Patremperducis, id eft eins inflicia , ida & no-Brainflicia eft nofa codem per duces:

Sed dininitas ipfum in calum perduxis.

Quare dinimitat Circfte nostra quoq, insticia

erit nofa codem perducet.

Respond. Ad Majorem per distinctionem: Alia eff catio Christi, pro fua persona simpli. citer confiderata, quatenus iple profe, vi verus Deus ascendir que descendir de calo. Alia noftri, & eriam Christi, quatenus nobis, feu ratione officij mediatoris, transiuitad Patré, de Christo pro se inquir tohannes : Nemo afcondit in calum mif filien housinir, qui descendit de cale. Hie nihil audimus de nobis . fed rantum de Christo, pro le, seut etiam Lutherus hane locum explicat de jure, quo Christus pro sus persona semper poruit ascendere & descendere, id eft eins dinina substantialis; insticia seu Deitas non propriè ad nos pernnet. Quomodo autem nos fimus trafituri ad Patrem, & Christusetiam ipfe, quatenus pro nobis nostriq; causa, com nostra peccara portaret, seu ratione officij, transiuit, oftédit ibidem Johan, . Christus: Sient exaltanit Mofes ferpentem in deferte, ita oportet etiam filium hominis exaltari, vt omnes, qui credunt in enmi, non percant, fed habeant vitam aternam. Item,

Oper.

D. CONRAB. SCHLVSSELR. 221

Oportebat Christum bacomnia pati, & ficiotrare in gloriam fram. Ité, Cum exaltatus fuere, traham omnes ad me. Hic clare audimus, palionem Christi effeiph & nobis, viam ad gloris parris, Sieur etiam Lutherus explicac. lam rel pondeo ad Minorem, quam Ohander probat ex dicto Inhannis, Ego vado ad Patrem: & quod transire ad patre fignificat pari & mori, & per passionem & morrem pro humani generis peccaris fatisfacere. Deinde pronomen Ego, non rantum fignificatiolam Christidiumiratem, sed rotam personam Christi. in qua funt duz natura, dinina & humana. Impium ergo elt, alterutram hatum naturarum, excludere ab opere redemptionis contra facram scripturam.

CXI.

Soline Dei oft vinificare. Igitur etiam in the

ficare.

Respond. Concedo, solius Dei esse opus, teste scriptura, viui sicare, mortificare, iustificare seu absoluere, seu remittere peccata, damare & vicisci: ipse enim est iudex mundi: Verum sicut nos peccando seu iniusticia causam damnationi, vindica & mortificationi damus, sic etiam nostrum suisset, Deo exaciscime obediendo seu iusticia, dare causam remissionis peccatorum seu iustificationis. Hoc autem cum nos facere no potuerimus, necadhuc possumus, venit filius Dei, qui pro nobis abundantissime secit, obediendo patri,

& patiendo. Arque hæc est nostra iusticla, qua Deo placemus, & ob quam ille nos saluat, non illa sub stantialis Dei, quæ in lege expressa est, quaq; bonis benè, malis verò malè facit.

CXIL

Roma.z. Cor.ç. Paulus & facra feriptura in multis locis vocat insticiam Dei illam ipsam. vem, qua coram Deo reputamur insti.

Ergo insticia Christi ossentiali sumun insti.

Respond. Nego Conseq. Quia est fallacia phrafis. Non enim Paulus vocat iusticis Dei ideo, quod iplius Dei ellentiali justicia limus inflifed appellateam ita, à causa efficiente, quod videlicet Deus solus eam nobis donet propter filium, & opponit eam iufticiæ hominum. Nam heciulticia, qua coram Deo iufificamur, non pote flacquiri noftris conaribus aut operibus, sine ea proficiscantur ab impiis aut renatis, sed solus Deus eam miseris mortalibus acquisiuit per suum filium . fa-Aum hominem: & folus Deus eam agentibus penitentiam impertit, idque per verbum & factamenta Significat igitus hac locutio, inficia Dei, communicationem, seuve loquimurin scholis palliue. August de Trinitat, lib. 14.art. Justicia Dei dicitur, non qua Dem instu eft , fed qua induit hominem , quando inftificat impium. Idem cap.11. Inflicia Dei dicitur, qua impersiondo cam inftos facit. Sic Dominus eft fahu,quia falues facit, Et cap. 32. Charitai quippe

D. CONRAD, SCHEVSTEEN. 129

Dei della oft dissimuli in cerdibus mostrie, mon qua ipse nos diligit; sed qua nos facie disectora suos: Siene insticia Dei dicitur, qua insti sius maniere officimur. El Domini salus, qua nos saluos facie: Essides tesu Christs, qua nos sideles facie. Idem de natura Es gratia contra Pelagianos. Si aliqui putant, cantum futurum osse professum nostrum, en in Dei substantiam convertamur, El boc officiamur prorsse quod ille osteviderint, que admodum astruant suam sententiam: Mibi boc faceor non esse persuajum. Huc pertinent testinonia Lucheri, quem Osiander impudenter secupit expressis libris publice editis, secum facere in hac re.

CXIII.

Lutherm in pref. Lazin. Tom. Verbalinfticia Dei) won funt aliter intelligenda, quam de illa insticia per quam instruex dono per sidem vinit. Etibidem: Oderam enim verbam iftud inflicia Dei , quad vfu & confuetudine omnium dollari dottus eram philosophice intelligere de insticia (ut vocant) formali fen actina, qua Dem eft enftm , & peccatores ininftofque punit. ftea insticiam Dei copi intelligere eam , que instru deno Dei vinit nempe fide. Discurre. bam deinde per scripturas, ut babebat memoria, & colligebam in alijs vocabulu analogiam , ve opus Des, ideft, quod operatur in nobis Dem, virtus Dei, qua nos potentes facit, fortitude Dei, falu Dei, gloria Dei. Idem Inper 6.Pfal. & alibi

Realibi. Affinescerenos oportes adistraverba (insticia Dei) ut ca secundum scriptura proprietatem intelligamun, non de insticia, qua Dens instutostisse, qua & impios damnat, ut unigatistime accipitur, sed ut B. August, de spiritu & litera dicit: qua induit hominem dum eum instisseat, ipsam scilices materiam seu gratiam instisseantem, qua insti apud Deum reputamur.

CXIIII.

Oportet nostram insticiam esse tantum vuam quandam rem aut personam, ut certa esse possit. Lucherani multai habent species insticia.

Ergo doltrina corum de infricia est incerta.

Respond. Neque nos habemus amplius, quam vnam insticiam, videlicet instificationem vitz, valentem coram Deo, qua imputatur nobis graris, & consistir in remissione peccatorum. Propterea nostra doctrina de instificatione coram Deo est certa.

Quòdautem Theologi nostri dicunt alienbi, sidem esse nostram insticiam, non ideo fir, ve plures constituat insticias, sed quòd etiam Apostolus ad Rom. 4. ex Genesi similiter loquitur, scilicet sidem imputatam esse Abraba ad insticiam, atque ita sides, tanquam instrumentum, quo applicamus nobis insticiam Christi, ponitur proipsa insticia.

Deinde, quòd fides misericordiam & gratiam Dei & similia beneficia his adiuncta, táquam causas instissicacionis apprehendit. Ad EsheD. CONNAB. SCHEVSSEL B. 215. Ephehorcap. 2. Gratia faluati offic per fidem, idg, non ex yebis. Sed idearco non dicimus, effe plutes res, infliciam cotam Deo.

Insuper & remissio peccarorum, nostra itas sticia coram Deo appellatur, tantum ad declatarionem vocabuli iusticia. Nam iusti sicatio vica, & remissio peccatorum, idem sunt.

Irem, initicia nostra curam Deo, appellaturà nostria, acceptatio ad vitam eternam, eò quòd vita eterna ei adheret, tanquàm res cognata: non quòd acceptatio ad vitam eternam, sitalia insticia, quàm insticia vite, que valet coram Deo.

Vocamus & iusticiam coram Deo, iusticia Christi, quia Christus cam sua perfecta obedientia nobis comparaulte non autem, quòd alia sir iusticia, quàm iustificatio vica, qua coram Deo iustificamur.

Item, lusticia nostra coram Deo, vocaruraliena fusticia, seu extra nos, ipsius Christiquia Christi propria est, nobisque edentibus imputatur: sed eadem est iusticia, qua cora Deo iustificat.

Item, infticis noftra coram Deo appellatur obedientis Christi: est enim fructus obedientie ipsius, & tamé est insticla nostra coram Deo. Ita dicimus aliquando: meritum obedientiæ Christi, nostram esse insticiam coram Deomam hee insticia etiam est meritum frue dus illius meriti.

Item dicimus, languinem, passionem, mor-

tem Christi, nostram insticiam esse: illa enim fimul funt media, quibus Christus secundum fuam obedientis, insticiam cora Deo peperis.

les multes habemus appellationes quibus candem infliciam coram Deo defignamus. Est & impium mendacium Osiandricorum, se argumentati: Lutherani habent multu appellationes unim insticia coram Deo, aliquarin seriptura comprobates, aliquas extra scripturam innentas: properrea plures babent insticias, Cuntalam certam. Atque hoc argumentum Osiander non frustra excogitatit, est enim plausibile coram vulgo, & præfugias offundit oculis & auribus: imò& ora curiosotum hominus aperit, & postea nescio quid malè olés inserit.

CXV

Dem in futura vita est insticia nostra. Ergo & in bac vita.

Respond. Es nimitum ratione & intelle-Au, videlicet, quòd Deus, qui essentialem insticiam habet ab zterno, in nobis habitet, & inchoatam iusticiam nouz vitz in nobis operetur, donecin altera vita in perfectam iusticiam euadat.

CXVI.

Paulus ad Rom., distinguit remissionem procatorum à nostra insticia, qua coram Deo instisscamer.

Ergo remissio peccatorum insticianostra non potest esse.

D. CONRAD. SCHEVS FEED. 227

Respond. Minime, fed diffinguit inter infticiam, que coram Deo valet, & inter effentialem jufticiam Del hac enim funt eius verba: Vehoccompore offerer infliciam, que valet coram ipfo, vt ipfe folos fit iuft. Sein ftum faciat enm, qui eft ex fide lefn. Deux eft in flor tantum fecundum effentialem infliciam. Dum sytem nosialtificat, donat nobisiustieiam filij fui, per illios perfectam obedientis nobis partams que ad Roman geluftificario vita nominarus. Deinde operaturetiamin nobis inchoscam justiciem. Imper hune verum intellectum verborum Pauli, destruient plane & corruit principale fundamentum Ofiandricorum quo illi maxime le muniant, Imò Paulus hoe loco expresse & proprié pugnat contra Ofiandrum, dum effentialem Deitufliciam non patitur elle nostram infliciam coram Deo, fi enim hos voluites cum Obandro, no negette habaitlet hoc loco difcemere ellentialem Definiticiam & nottra, qua coram Deo inftificamur, & infti reputamur.

Et codem modo discernit etiam Angustiant 50. Epistola ad Bomfacium, essentialem iufliciam Deià nostra illa, qua coram Deo instificamur, item ab inchoata, qua secundum voluntarem Dei recha facimus cum postra dicit, solus Deus estiustus & sustificans.

CXVID

Hec verbe Pauli santum de efforciali inffi-P 2 cia cia Dei intelligenda funt, cam dicit, qued ipfe fo-

bu fe infin, & inflorfaciat.

Respond. Nequaquam mam essentialis sufficia Dei soli Deo tribuitur, & anostra illa discerniar, qua nos in conspectu suo instituent. Primum, quia nobis iusticiam acquistram persecta obedientia filij sui donat, imputat, & propter cam iustos nos pronunciar. Deinde, quia inchoatam iusticiam in nobis operatur, imò in nos estundit, ve etiam ipsa refaciamus recta, quanquam languide & impersecte, donec in altera vita ad persectam & verè actiuam iusticiam perueniamne.

LAD BIS MIN CXVIII.

Justicio est fruttus remissionis pecemerum & redemptionis

Erge weg retwiffio pectatornem, weg, redemption potest effe inflicia.

Respond. Quodad remissionem peccacorumattinet, non est hæfrudtus insticies, sed insticiaipla: Attamen etiam frudtus insticiaciæ nominati potestedum enim nobis insticia Christi, quamisse sua perfecta obediétia nobis peperit, donatur scapplicatur per sidem, statim eo ipso momento peccata nobis remittuntur, placaturita Dei, pænæ soluuntur.

CXIX.

Affinialis Dei inflicia nobis imparatur. S

D. CORRAD SCHLVISHER 119:

mon ea infricia, quam Christus fua perfetta obe-

dientia peperit.

Resp. Quomodo essentialis insticia Del nobis imputari poteste, cum non simus eius patricipes. Itaque Osiander nullum habet tessimonium scripturz, quòd illa insticia nobis imputetur, sed institucatio vitz, quam persecta sua obedientia Christus nobis peperir, qua etiam coram Deo instituamur, hacinquam ad exemplum Abraha nobis imputatut. Gen. 15. Ro. 4. Ité inuta doctrinam Pfalmi 32. Beatm, em Dem percata non imputat. Porrè es peccata non imputat, cui insticiam seu salus tem imputat.

CXX.

Remissio peccatorum non potest esse insticia nostracoram Des, quianon est aterna, Es quia cosatin hac vita.

Resp. Vtilitas remissionis peccatorii durat in eternum: quòd enim in altera vita non habituri sum? peccata, id indesit, quia in hac vita sunt remissa, & qui in hac vita non accipit remissione peccatorii, illic eam non assequetur.

CXXI.

Remissio peccatorum non est ipsa insticia, sed Bantum causa est, us cam consequamur.

Resp. Quòd remisso peccatorum si ipsa insticia nostra, qua coram Deo instificamur, contra Quandricos satis demonstratum esta

Pi

Si

Si ergo ek inflicis ipla, non potest esse eius caula : neque tamen pertinaciter pugnablimus remissionem peccatorum posse simul esse situationis vitæs vitenim es acquiritur simul euanescunt omnis peccata.

Transport CXXIII Cont. 1979

Obedientia Christi nondum essicit nos instas, alias enim ante mile quingentos annos satto suessenso ensti. E sia antequam nati summ.

Resp. Patriarch z ante aduentum Christi.

Cante obedientiam integram przstitam legi, & ante compararam iusticiam, per obedientiam Christi, potuerant iustificari fide in
futuram eius obedientiam, & futuram iusticiamiquanto magis nos, qui credimus Christum legi Dei perfectam przstitisse obedientiam, nobisque per eam peperisse iusticiam,

que valet coram Deo?

Hæcobiectio est sophistica & stolida. Si, enim tempus vel ætas impedit nos à iusticia, impedit etiam à redemptione: & ita ab omnibus beneficiis Christi, quæ ante mille quirgentos annos suerunt exhibita. Itaque etiam redempti sumus, antequam nati. Desnique; omnia beneficia Christinobis parta fuerunt, antequam in his vicimis temporibus nasceremur: ac si non sumus corum participes, propter sespectum temporis, quod ante mille & quingentos annos elapsum est.

D. CONKAB. Sentvisita. 241

fanè nescire nos fatemur, quorsam nobis Christus & beneficia eius profine: Christus quidem ante mille quingentos annos comparauir nobis sua beneficia, hoe faremur : sed vilitas illorum est æterna, quapropter cum natus bomo baptizatur, & postea agnoscit beneficia Christi per Euangelium, creditque Christum fibi peperiste tanta beneficia, omnibus temporibus fireorum pardeeps: Nam bene ficia Christi non funt alligata certis citcumflantiis, ita ve etiam infantes baptizati ea consequentur. Et hic error Ofiandeinon est leuis & contemnendus, quo beneficia Christi certis circumstantiis astringit, vrimpellat homines ad desperationem, dubitantes an fint idonei ad percipienda beneficia Christi aut en habitent in locis idoneis, ve pollint ea conlequi, aut an viuant hoc velillo tempore, quo beneficijs Christi potiri poslint.

CXXIII.

Insticia nostra nibil potest esse aliud, quam quod facit nos insta facere.

Resp. Non possumus prius iusta facere, nisi antea fimus iusti iustificacione vicæ, valente coram Deo, & postquam hanciusticiam per fidem adepti sumus, efficimus templa Dei, in quibus tota Trinitas habitat, operatus regenerationem, donat vim & facultatem iusta faciendi, incipitin nobis reliquas peccatorum expugnare, orditar in nobis inchoatam & in

P 4 had

hac vita imperfectam iusticism ad facienda justa, donec in altera vita ad perfectam per-

tingamus,

Augustinus ad Simplicianum lib. 1. quest. 2. Quomodo posest elle suste vanere, qui nondum instrucest? Quomodo sancte, qui nondum sanctus est? Quomodo vinere posest, que nondam viun?

Quemadmodum autem Deus fit iusticia nostra secundum divinam essentiam, & quéadmodum faciat nos iusta facere, copiose di-

Aum elt fupra

CXXIIII.

Nondum probatum oft , remissionem peccaterum esse insticians nostram coram Deo.

Resp. Imò saris hoe demonstrausmus suprà, tam ex locis scripturz, quam vetustors patrum sentenrijs, Sed hoe nondum est probarum, quòd Osiander asseueras: Essentialem Dei iusticiam, nostram esse iusticiam coram Deo.

CXXV.

Quadam exempla Bibliorum Germanicorum interpresantur vocabulum insticia apud Ieremiam pro instissicatore, qua est ipsa magna falsitas & dolm, imo & significatio, quod Lutherani sanciam babeant conscientiam de insticia essentiali.

Respond. Her interpretationulle dolo facta est, neque ita, ve nos Lutherani essen-

D. CONRAD, SCHEVSSELB. 419 tialis iusticie causa, vt opinatur Ofiander, fancias habeamus conscientias, sed vt deelinaretur teter & horribilis error Offandri de essentiali iusticia Dei, quasi per illam coram Deoiustificemur, Et ve paucistimis verbis dicamus quod omnino reseft, veriffimum eft. sullam effe commodiorem doctrinam impellendi homines ad extremam desperationem quam Ofiandricam de effentiali in fticle Dei, qua fieri nos oportere inftos putat: quoties enim cogitamus maiestatem Dei, & ezcellentiam huius infticie, &videmus nos no polle eam adipisci, cum non fimus Dijmeg; fimiles Deo:necesseeft, nos expanescere magis, quam consolarionem inde haurire, & fic postremò ruimus in desperationem ; ac proinde Lutherus non temere nos admonet in Postilla maiori 1. Dominica Adnentue, & 1libi, vr vocabulum inflicie Dei, vbicunque in scriptura reperimus, non intelligamus de elsentiali & interna insticia Dei,accohotrescamus, sed de gratia & misericordia Dei, effosa in nosper Christum, qua coram ipso infti,id est accepti reputamur.

CXXVI.

Christus est insticia nostra, & nadum opus

vel beneficium hama perfone,

Respond. Quòd Christus sit nostra iusticia, & quomodo, antea demonstratum est, Sed hinc non sequitur, beneficialeu opera P Chris Christi, non esse nostram insticiam coram Deo. Nam hac insticia, est opus & beneficium Christi, quod sua nobis perfecta obedientia peperir: Deinde certa & inchoata insticia, qua non consistir in nouitare vita, est beneficium, & opus, & mentum Christi, sicut etiam perse cha insticia alterius vita.

CXXVII.

Quanquam etiam fecundim humanam naturam Christm perfecte instrucest, samen estinsticia nostra tancim secundim dininam natura;

Respond. Verum est, zternam Christi iusticiam rantum assignandam esse diuin z naturz. Sed nihilominus Christus etiamest
iusticla secundum vtramque suam naturam:
Oportuit enim esse verum Deum & hominé,
qui persectam obedientiam legi præstaret:
quz obedientia impossibilis suisset soli hutmanz naturz. Et hoc quoque satentur
Vvitebergiei Theologi, in iudicio suo super
doctrina Osiandri: Imò constentur amplius, quò a etiam rectè dictum sit. Christumsecundum naturam humanam, esse iusticiam
nostram.

CXXVIII.

Remissio peccatorum non est insticia, qua coram Des instissicamur, sed tantim praparatio ad cam.

Respond. Contrarium suprà audinimus, vbi ex scriptura docuimus insticiam nostram cotam Deovocari remissioné peccatorum: D. CONRAD. SCHLESSREB. 155

fi ergo hez remissio peccatorum est insticia nostra coram Deo, non potest esse rantum preparatio ad insticiam illud quidem verum est, esse preparationem ad inchoatam insticiam noue vite:

CXXVIIII

Gratia Gremissia peccatorum no est insticia; sed donum est insticia dinina. Ess prius necesse est nos habere gratia & remissione peccatoria.

Respond. Quòd remissio peccatorum se insticia coram Deo, suprà ostendimus quòd antem gratia non sit insticia coram Deo, verú est in hac sententia, quia propriè loquendo est causa illius. Cum enim per sidem gratia apprehenditur, sunt homines insti & salui, Epbesa. Alioquin, etiamsi aliquis & gratiam acciperet pro insticia coram Deo, non perpetraret errorem: vistatum est enim, causam

operisaccipere praiplo opere.

Essentialis iusticia Dei, quemadmodu Deus eam habet, & secundum eam sententiam,
quam supra memoravimus, non porestesse
donum pro nobis: nemini enim Deus, eam
donat nisi aquali: sed nostra iusticia coram
Deo, que consistir in remissione peccato
rum, est donum Dei, sicut & inchoata iusticia nouz vitz in nobis. Concedimus etis, qu
gratia pecdat nostram iusticia q est remissio
peccatoru, taq causa sed remissio peccatoru,
quonis est ipsa nostra iusticia, non potest es
precedere. Sed quamprimu iustificatio vitz

per fidem aubin dunament, fimul exameleunt omniu percasa autira, iraque de inimiciria Des confupitur.

CIII

Remifio percurram von peteft effe noftra inficia gens comprebenditur in gratia.

Respond. Hains obsectionis propemodu hac en lententia & mens: insticiam coram Deo nonesse opus gratiz dining: Remissio etiam peccatorum & gratia non sunt idem, sed discernenda sunt, seut discernitut causa tei ab ipia re: & quoniam gratia & remissio peccatorum, non sunt idem, scriptura verò nostram insticiam coram Deo etiam appellat remissionem peccatorum: merito igient insticia coram Deo, vocatur remissio peccatorum.

CXXXI.

Intibello de triplici inflicia, scribit Lutherni, quad inflicia, qua oppenitur peccato originali. E per regenerationem nobu annascitur essenta-lem, hareditariam, & alienam institum Christiasses, de lienam institutam.

Respond. Hæ obie chio nihil facir pro dogmare Ofiandri. Lutherus ibi non loquitur de insticia, qua instificamar coram Deo, sed de inchoara insticia, que sequitur instificatiacem vitæ: postquamenim cam per fidem adepti sumus, tota Trinitas veniens ad nos, D. CONRAD. SCHLYSSELE. 457

habitatiu nobis, regenerat nos, & donat facultatem quandam ad inchoatam iusticism, ve etiam ipso facto iustas actiones suscipiamus: quanquam in magna informitate: quam Deus tamen proprer filium Dominum nostrum lesum Christum tegit & condonat vique dum in vita eterna ad persectam iustici-

am perueniamus.

Porrò haciufticia vocarur inflicia effeni tialis, ea ratione, quia estactiua iusticia que fit realiter, & confistit in ipfo facto, non in imputatione tantum, ficut inflificatio vitz. quam Deus nobis imputat. Atque, cum etlam justicia inchoata, in altera vita euaferic in justiciam perfectam, ibi etiam nostra actiones iuftæ prorfus erur perfectæ: ira ve hæc iufticia, quodammodò iufticia Dei effentiali fiat conformis. Erimus enimin ea tufticia immortales & immaculati, ficut dicit Petrus, not fore participa nature dinina, hoc eft. p fuo modo, feruato tamen discrimipe inter Deum creatoré, & homines creaturas, & inter aternam & ellentialem Dei iufticiam quam habnitab eterno, &inter perfects n & in eternum durantem iufticiam, quam cofequimur ex gratia. Etheciufticia eft berediraria, quia cam filij Dei iusti in bac vica frereditate acquirunt ad initium faciendi iufta , & in altera vita ad perfectam infliciam.

Est & aliena insticia, de qua Lutherus hie loqui-

loquitur, qui eam habemus gratis; fine vllo merito, & à Christo nobis proficilcitur.

Vocatur & insticia Christi, quia is donat cam nobis, & per eum illam consequimur, imò etiam aliquo modo conformis est essentiali eius insticia, et suprà monnimus.

CXXXII.

Scribit etiam Luthersu in libello de duplici insticia, in huns modum: Prior susticia est alseua, & extrinsecus insusa: ea est, qua Christus ipse sustau, sicus scriptum oft, L. Cor. L. Fallus est nobu a Deo sapsentia, susticia, sanctificacio.

Resp. Neque hic Lutherus loquitur de inflincatione vitæ qua coram Deo iustificamur; sed de inchoata iusticia, quæ est aliena, hoc est, quam gratuitò sine nostris operibus accipimus, & que nobis proficiscitur à Christo, & propter Christum datur. Et huncintelledu profitentur hec ipsa verbi Lutheri (nobis extrinsecus infusa) Ité hæeverba q sequitur, & ve per es participes siamus naturæ divinæ, sintell genda sunt ea forma de qua suprà sepè dictum est, ve se discrimen maneat inter Denim creatoré, ce nos creaturas, similiter inter essentialem Dei iusticiam & gratuita nostra.

Et ad hane inchoatam justiciam, que tamé in ilia vita erit perfe da, respiciut fere omnes soci: Lutheri, quos citat Osiander, pro suo dogmate, de essentiali insticia Del, qua cora

Deo fieri nos iuftos existimat.

D. CONRAD. SCHEVASTER. 419 CXXXIII

Atqui Paulus ad Rom. 8. dicit Danns omnia nobis donaffe cum filio.

Ergo etiam donanit nobis effentialem instisi-

Resp. Scilicet en ratione, que suprà dicti eft : fed non, vt pea iuttificemur coram Deo. allequamur divinitatem & efficiamur Dij. vel quod nullum fir discrimen inter infliciam nostram gratuitam, & interiusticiam Chrifti effentialem , quam haber ab zterno & a natura semper habuit.

CXXXIV

Luthern vocabulum natura apud Petra intelligit de aterna veritate, sapientia, & vita aterna: itaque certum eft, qued infliciam illans Dei qua est natura dinina. El insticiam que va-

let coram Deo, sentiat eandem esse.

Resp. Nulla est cosequéria, &magna vis est & peruerfitas, talem affingere gloffam cotta fententiam Lutheri, totque eius dicta, quorum aliqua suprà annotavimus, in quibusnegat essentialem Dei iusticiam esse iusticiam nostram, qua coram ipso instificemur.

Præterea vocabulum natura fic intelligé : dum est ne tollatur discrimen inter Deum creatorem, & inter nos, fimiliter & inter ellentialem Dei & zternam insticiam, & inter gratuitam noftram: Non enim pollamus cl. le Dii, quemadmodum iple Deus, lecundum dininam naturam Deus oft, &c.

CXXXV.Atqui

Angue Merrors the s. Jajanie: Papers

Sotie participes statura distinc.

loc dictions Perof, note cities entis, ficur Ofinaderine recentifovidetlicerintlicie Dei ellentalis purterme non feri apartest, seque adeo Decs officir Serieg & Date perfectum inflicium con-fections famus, quam non pocerimas amirrere. Ar in quaetimus immortales , eterni, faults drintly: Soost Deus fasticium fram efsemialem de alias virtures secondire foam dinimam naturam non potestamienere, nequ murralis effe, neque intuffus. Et propter has redinine, e nequaquam in ea eft fententis, qui dell'enrish inflicie Del, & aliarum elus victurum effentialium, pollimus fieri parti-cipes, anque ita secundum naturam & essen-tam dinimum simus Dij. Denique oportet inde sinteabinitio, & in hac & in afrera vim. mune discrimen inter Deum creatore, & invernus crescuras. Deinde & inter ellenmiles Dei vietenes, & inter noftras, ques ex gratia accipiente. Tamen petimut, et perfeà illa inflicie vocerne elfentialis de perpetun dimins inflicts, repere que aliquo modo formation nativant dininant confirma-

Depenie Ofendrifteren.

Magna peccata, magnæ comitantur pæne dininæ, etiam in hac vita. Hane sententiam vezissimam esse, etiam tragicus Osiandristarum exitus testatum secit.

Andreas Offander , noni dogmatis autor & pertinax defenfor, primum fpiritualiterà Deo puniebatur, ita, vi nullas admitteret commonefactiones, quantumuis euide n'tes & creberrimas, & vt horrenda euomeret maledicta indigna Theologo. Amiffa Dei gratia, amittebat etiam dons Dei, nihilque præclati polles elaborabat, cumramen alioquin summo ingento excellerer, & linguarum eller pernissimus. Fiebar eriam tam panidus, ve putaret, fefe in publica placea turum ambulare non polle, a mifque sub velle tedis, plarunque ingrederetur, & (vt ego exiphs Regiomonte coralep flime audiul, qui eum incedentem ocu-Is luis viderunt Jetiamijs accinctus, in templo concionem haberet, & in Academiaarmatus prælegeret.

Motiturus ita le gerebat, vt ij, qui ei adellent domo egrelli dicerent non se optate cuiquam eiusmodi tragicam mottem, qualem in Osiandro Hæresiarcha conspezissent. Obiit antem horribili apoplexia extinctus Anno 1552, 17- Octobr. de cuius obitu D. Ioachimus Mötlinus Episcopus Sambiensis in Borussia, Osiandri Antagonista in sua Historia scribit, se quidem non sci-

Q re,quo-

re, quomodo ifte hæreticus obierir, feminam tamen, que fola, reliquis discedentibus , adfuit morienti, dixifle, fe quidem fibimet no optare eiusmodi mortem. Mortuuseftin summa desperatione, in harefi fua blasphema, ad extremum vsque vite sue halitum perseuerans: Duces enim, seu Magifirierrorum, tefte Luthero, non reuertuntur. Post mortem pessimam, in templo veteris oppidi, Regiomonte, repolitus est Ofiander, in alienum fepulchrum, inuitis & repugnantibus ijs, ad quos locus ifte sepulture pertinebat. Non multo tempore elapfo, iterum erutus, arque in alium focum obscurum & peglectum coniectus & humatus eft. Et quidem (id quod mirabile & dide horrendum eft) aded omnes pij eius memoriam exuerunt, ve in cam populola vrbe, & in tam ampliffimo templo, non poffit nune mo-Strarilocus, vbi offa Offandri cubent. Ego fepiffime lepulchrum eins inquifiut, fed nulla mihi locum monstrare potuit. Malum etiam insoper haretici nomen, nunc p tota Eccleha lesa Christi, in concionibus, lectionibus & scriptis piorum ferre cogitur, perinde vt Arius, Samosatenus, Nestorius, Cinglius, Carlostadius, Oecolampadius, Stosselius & alij infiniti.

Quanta fuerit superbia in flatuolo Osiandro, dici non potest, id quod ex eius voebis patet, que sepids ad nobilissimum & claris.

fimum

fimum virum. D. V Volffgangum Koteritzium, Ducis Prussie Alberti confiliarium, mis
hi notissimum, dirit: Tria A. A. A. (quæquidem exerto digito in postes sui Hypocausti
inscripta, serio monstrabat) meam causam
defendent. Hæc tria A. sic exponebat: A.
Allmechtig/omnipotens Deus: A. Albertus
Dux Prussie: A. Adam: Sic enim carnifes
publicus tuin nominabatur.

Anno 1929: cum D. Martinus Lucherus Marpurgi audiret Osiandrum publice pro suggestu in Ecclesia docentem: conversus ad Dominum Philippum, alt: Philippe, Osiander baber superbum Spiritum, ille in Ecclesia Deipos mertem mean dabit magnet turba e Hec alta mente repena, su enim videbis. Hac D. Lucheri verba sides seçuta est. Vbi certior fra Aus est, de Lutheri morte, in hac verba (vt ex side dignis vitis Regiomonte cognoti) e-tupit, pra gaudio subsultans. Nanc leons mortuo, pro meo arbitrio cum seporibus & vulpeculis agam.

Ad D. Mörlinum scripfit, Anno 1551. 19. Maetif: Lutheranornon intelligere doctriname de suftificatione: se vero solume intelligere.

Hine meridiane Ince clarius est, Osiandrum superbia excacarum, in hæresin istam blasphemam prolapsum este. Verissime igitura Chrysostomo dictum est: estappia scir ac appenes para. Hocest, ambitiola eminendi cupiditas, est mater seu origo he-

M. Johannes Funcius, gener & peipune Ofiandri propugnator, in Epicoreilinum degenerans, feleque politicis veluti senureizper immiscens functionibus (eratenim confiliarius Ducis Alberri, principis Pruffie, politicus, &iphus Ducille Thelaurarius, ex collo gerens catenam aurea, tandem in malis confilis deprehentus, tanquam turbator Reipub. Regiomonte inforo Kneiphouiano capite plecticur. De cuius exicu miserabili &tragicoD. Vvigadus, Boruffie Epifcop hoc modoscribit: Tardusest Densadirant. sed in impanisentibustarditatem gravitate pana compensare folet. Tandem igitar vitio dinina, ereablast bemum Funcijos, sefe exerit, ida, mirabile ratione, Est enim Done mirabilis in omnibut operibus fais. Nam Anno Domini 1566.co. ram commissarije à rege Polonia Sigifmundo in Proffram de quibufdam politicis contronerfijs coponendis ablegatis, ftatus Pruffiaca regionie, M. lobannem Funcium pafterem veteru oppidi, & alios dues políticos confiliarios, Horst & Schnelle appellates, graniter accufant, quod duci Berufia, in politicis deliberaionibus suaserit, ve ex Prussia, cum filio vaico Alberto Friderico migraret: Non enim ipsum habere in tota sua terra vel vnicum sidum hominem. Voluissa igitur Funcium regionem primare suo Duce, & miuria atroci status omnes, sua columnia affe. coffe.

Simonis & Iuda, Func, Horst, & Schnel

periere.

tanis Ofitatus elf , quitta fonat:

Velsic, expresso per literas numerales anno Christi, quo ista gesta sunt: \$1Monis 11VDz, fVnk, Horst, SneL, In-

terlere.

Dollor Andreas Aurifaber, Medicus Principis, gener Ofiandri, vehemens falsi dogmatis patronus & optimi principis seductor, atque incitator ad plutima mala suscipienda, in hac controversia, in arce Regiomontana descendens per gradus ex consultatione quada maligna, manu Dei percussus, in ipsis gradibus collabitur, moxque amisso lingua vsu, exhalar.

M. Johannes Sciurus, Professor Hebraica lingua in Academia Regiomentana, à Domino Deo præmatura & mala subitanea morte præreptus est, ne amphus, pro more suo, Ecclesiam & Academiam ibidem turbater. Blasphemos quosdam ciues etiam, Dens mirabiliter punijt, & horrenda morte abstulit, ita vt omnes pij vltionem diulna cernerent.

Maxime autem inter omnes Oliandaistas, horribile exemplum in Dostore Melebiore I-findero professore Theologia in Academia Regio-moniana, oculis humanis obiecum est. Nam is iniciò commodè cum alijs contra Offian fram sentiebar. Verum, cum viderce

D.CONRAD. SCHLVSSELR. 147

pericula ingruitura, principi gratificatur, propter quædam commoda, donatus egregia & magnifica domo, &ad Ofiandri przstigias palliandas sele inclinat. Sed mox conscientia sus exagitatus, incidit in phrenefin; in Academiz area circumcurfans, qualice-Atro percitus, ac exclamat: Contradixi, contradixi. Doctor Mörlinus itaque & alij, eum accedentes, erigant, consolantur, inhent ex verbo Dei istas tentationes vincere educunt eum recreationis gratia ante portam, colloquantur cum eo. Sed D. Ifinderus, veluriat. tonitus, in suas melancholicas cogitationes subinde relabitur, donectandem protsus furere inciperer ac tumultuari, custoditurigi. eur initio spe secuperande rationis sue, led frustra. Necesse itaque fuir, eum munito conclani includi, vbi quidem laceratis veflibus toto corpore nudus, & horribili mugitu, & clamoribus diris , id quod ego meis auribus sepenumero coram cum summo timore, magno tremore, non fine commiseratione, cum multis hominibus ibidem audiui, totannis desedit, vt iam contractis membris incedere nequear, ac nihilominus interdu, pexfertim in Nouilunija, clamores tetres reiteret, rationis fue non copos. lacet humi, carenz alligarns, ac stramini instar porci innolurus, cum el indufia, vestimenta, vel lectum subministrant vxor & liberi, sta-

tim es minutatim dilacerat. Defidet autem nune mifer ifte homo, in hoe trifti catcere se norrendo spectaculo vitra annos 28. Necvisam est nottra etate, in vllo deficiente ad falfum dogma, cam milerabile ac trifte exemplum. Sine dubio autem Deus iffam quali realé concioné paroitentia proponit, ne vaqua colludamas cu falfis dogmatibus, propter quadam feculatia commoda, fideles Christi ministros (vr hodie multi Epicurel molligradi & lenipedes Marzologi, fancti hypocrice, plams leuiores, factitant Jiniufte condemnantes, & manus impiorum conforrantes: sed porius sustineamus aliquas moleflias in afferenda vera doctrine, & refutanda falfa, defendendo bonos, & damnando malos, ac retineamus propicium Deum & bonam conscientiam. Nam bonorum operum tandem est gloriosus fructus.

M. Perrus Artepaus, qui Stetini in Pomerania, Ofiandri starum blasphemias disseminauit, Magdeburgi à D. V Vigando, præsente M. Matthæo Iudice, & V Vitebergæ à Theologis, de Ofiadrismo convictus, postea veluti attonima circumcursabar, & tandem mætore animi extinguebatur.

Lemberdie Culmannus Gailbeimenfes, Ecelefie Noribergenfes Doller, Ofiandri errorem pro concione Noribergæ (ficut vir optimus & fide digniffimus, M. Hieronymus Befol-

D. CONRAD. SCHLYSSELS. 149 das , Paftor Noribergenfis , hanc historiam perferiplit Idefendere constusefticum aute Culmannus aliquado Euangelion de transitu Christiad Parrem, in suggestu explicarer, & Ofiandri blafphemias ex illo probare nitereturi post meridiem deambulas circa murum, repente porenti Dei manu tactus, concidit in terram, facie ter folo illifa, ve fanguine ferdaretur. Accurruntautem homines, & quia furgere non porerat, ducunt eum domum: interrogatus, quid fibi accidiffet, respondit, fe conspexisse hominem invsitate & mon-Arole proceritatis, cum atro & horribili cane, coq; conspecto, le ita perterrefactum else, vt in terram laberetur, sed isto terrore mo nitus, non tamen mutauit fuam impiam de Osiandrismo opinionem. Nam paulo post, remotus à Noribergenfibus ab officio, propter falle doctrine allertionem, & alid profectus, veluti neglectus & inglorius fine nomi-

Cum Fridericus Staphylus etiam hunc tempotis, quando Ohander Becleham & Academiam Regiomontanam turbauit, Regiomóte fuerit, & ia ctabundus hanc vocem edidetic: Aut Egoperibo, art schola hac pereat. subisciam hic Epistolam M. Cyriaci Spangenbergij, de obitu Apostatæ Staphyli, ad D. Martinum Chemnitzium scriptam: ex qua patet, eius prophetiam completam fuisse. Nam Academia Regiomontana per Dei gratiam,

ne expiranit.

Q f stante,

fante, manente & florente, Staphylus periità

Epistola itahabet.

Salutem per Christum ad dextram Deisedentem, & fuis fidelibus omnibus vique ad finem feculiprafentem. A fide diens bominibus adme peverande Martine perferiptum eft, Stapbylum, mendacem & blaftbematorem impurissimum, pafiquam aliques diebus lingua viju prinatus deenbuiffet,quinto tandem Martij animam infelicom efflafe, Obierant praterito anno illi filim natomaximu. & filia pefte infette, quod malum rebementer timens, quamus nen admodum graffatum fit in prhe Ingolstadenfi, aliquotist aërem mutaturm aufugit, Gredijt tamen. Tandem verò fortafficex mærore ob amiffor liberos, & linare erga Lutheranos in phthifis frecien incidis,qua consumptus moritur, autequam finiret peffilentissimum librum , quem caperat contra nostramreisgionem conscribere, probaturne, noftram dollrinam nibil nifi meras Antilogias, & consutam effe ex omnibus berefibus, ida ex Lutheri detertis verbis demonstrare conatus est, voluita, bunc librum fine fuo edere nomine. Dedu-Etum eft cadaver in consbium Minoritarum (quibus centum leganerat florenos) cum magna Solennitate. Sed cum D. Beicerus, vir ex Senatoribus non postrema autoritatie, permittere noluifet , vt leniffimi & turpiffimi bominis exunia attingerent fuorum maiorum monumenta, aut apponerentur offibus fuorum progenitorum ibidem collocatie: multa funt à vulge in Staphylum

D. CONRAD. SCHLYSSEL B. 277 coniecta fcommara, dicentibus quibufdam, effe extra prbem sepeliendum, aliquibus, nou procul abeffe arborem, de qua commode fuffendi poffit. Tandem de nono sepulchro illi construendo sins patronis connenit, quod ciem vix paratum fui fet non fine magno fumptu, concameratio fornicibio. prater omnium pens vitro rurfus corrait. Deund igitur refeltum, postquam per triduum, in ille temple commoratum effet cadaser , fecunda vice testudo tumba decidens, feretruconcuste & Suppressit, & fic humaten at q sepultin oft Staphylin, acclamantibus quibufdam, ve bene coderetur, ne Diabolus rurfus illum extraberet. Hac tibi amice colende propterea referre volui, quod scirens, lohannem Albertum illum miserum scriptorem, ab eodem Staphylo contra te tuumque collegam incitatum. Quem nuncfibi patronum stolidi Pontificij deligent? Magnaiplis fuit for in Goliatho boc incircumsifo, quens putabant totum Lutheranismum prostraturum effe, fed turpiser falfi funt. Benein lefu Christo, Vale. Data Dominica Exaudi in oppide Mansfelde, Anno Domini 64.19. Innij. T.T.M. Cyriacus Span-

genbergins.

IVDICIVM THEOLOGORVM MANSFELDENSIVM, EX confessione corum de Sectis horum temporum, edita an. LX. de Osiandro, & illius

errore.

A NDREAS Offander, citra omnem controuerfiam, vir doctiffimus fuit, & non tantum in vna vel altera scientia, sed in omni genere doctrinæ exercitatistimus aded ve ferè in vuinersam de omnibus rebus prudenter loqui & iudicare potuerit. Deinde & linguarum cognitione excelluit, & eloquentiz donum habuit mirificum & fingulare. Sed simul etiam habuit spos næuos & vitia, quemadmodum & nos cæteri (in hac enim vita nemo fine infirmitate vinit) de quibus notum est multis, neg; necesse est nunc post eius mortem ea recensere. Semper autem in hactanta fuoru donorum amplitudine simul fuiradmirator sui ipsius, & pertinax in fuis opinionibus, quas femp prepofuit. aliorum iudiciis, & semper suas quasdam priuatas opiniones habuit, quas semper longum tempus artificiose potuit velare & tegere, ne in lucem euolarent:donec tandem in eum venit locum vbi largiffimam occasionem & potestatem sus effundendi tot annos sepulta dogmata, que si vixisser Lintherus, fortafie cum ipso fuissent emortua & sepulchra.

Igitar exemplo haius tanti viri confirmontar hacvitata pronerbia: Dollam essene. cesse est, qui magnam heresim excitabit. Qui quis dollior, eo pernersior. Et conttà: Nemostaltus sen indollam excitat magnam heresim. Pa-

rum dollus, parum gignit erroris.

Duo santautem przeipul errores Osiandri. Primus, quòd iustificemus essentiali insticia Dei: neque agnoscit vllam aliam iusticiam, qua cotam Deo iusti simus aut esticiamus. Imò in eam vergit opinionem, quòd nulla res possit esse iusticia nostra, sed tantùm tres persone, Deus Pater, & Filius, & Spiritus sanctus. Sie enim loquitur in confesione sua sanctus. Sie enim loquitur in confesione sua sanctus. Essentialis insticia Dei, que est ipse Deus, nostra est insticia. De hoc primo errore Osiandri primum agemus, postea veniemus ad alterum.

Argumentum Ofiandri pro suo primo errore.

lerem.23. Ecce dies veniunt, dicit Dominus, suscitabo Danid germen instum, & regnabit Rex & prosperc aget, & indicium aciusticiam stabilies interra. In illo tempore saluns eris suda & Israel babitabis secure. Et boc eris nomen quod vocabunt enus: Dominus insticia nostro. Es ponitus in co loco magnum nomen Domini,

qued nibil alind lignificat, quam iplam diulnam ellentia in Christo, ve ita limplex lit fententia Prophetz, quati dicat ellentia diuina elt nostra iusticia.

Jerem. 33. Et vocabunt eum insticia nostra.

Rom. 1. Renelatur in eo inflicia Dei.

... Ibid.cap.3. lam fine lege manifesta est insticia Dei.

Pfal. 74. Redime me per insticiam tuam. Item,
Os menm annunciabit insticiam tuam. Item,
Insticiam tuam pradice solius. Item: Lingua
mea quotidie meditatur insticiam tuam.

1. Cor. 2. Quifattou est nobis à Des sapientia,

Inflicia, fanttificatio, redemptio.

Confutatio pracipuierroris Ofiandri. .

Et nos Dei beneficio mediocriter sanè (ne quid arrogantiùs dicere videamur) euoluimus scripta partum, nequant nobis ignoti recentiorum scriptorum libri. Sed reperire nos iu eis doctrinam Osiandri de essentiali insticia Dei, que est Deus ipse, ira vi si tiusticia nostra, qua sola coram Deo iustificemur, verè affirmare non possumus, quarumlibet verig; de iusticia, qua coram Deo iustificamur, satis fideliter & diligenter scripserint.

Et quanquam non est dubium, quin & vetusti & noui scriptores Theologici, essentiale iu sticiam Dei sæpissimè attingant, & simul commonesaciant, quemadmodum Deus hac essentiali iusticia sit vestitus: tamen nusquam

inucai-

D. Connab. Sentvesser. 239 inuenimus illos dicere, quòd illa effentialis inflicia Dei, fit inflicia noftra, qua coram Deò inflificamur. Et ficubi maxime Ofiader quedam cum veteram cum recentiorum Theoa logorum teftimonia vintpat, tamen corrumpit eorum intellectum.

Acetiams invenitur alienbi apud veteres & nostri temporis Theologos, Deum esse insticiam nostram: tamen multo alieniori hoc sit intellectu, quam somnist Osiander.

Merito iraque fordet & suspecta nobis et doctrina Osiandri, tanquam nouitia, & igno-ta ecclesiæ Del.

Deinde, in tota scriptura nihil reperimus consonum doctrinz Osiandri. Reperimus quidem, scripturam alicubi meminisse essentialis insticiz Dei, & assirmare, Deum esse iusticiam nostram, sed non addit, nos illa iusticia essentali coram Deo iustos esse.

Nuncautem non est summum negotium controuersiæ, an Deus sir vestitus insticia essentiali ab æterno: neque an Deus cum sua essentiali insticia appelletur insticia nostra: (quod quidem si rectè intelligatur, facir pro nobis contra Ossandrum:) sed annos homines per illam insticiam essentialem coram Deoinstificemur? Nos planissime hoe negamus idq; propret sequétes causas. Prime, quia Densessentialem insticiam summerat, nea essentialem insticiam summerat.

equalis. At nos bomina non sumus aquales Deo.
Ergo non possumus babere essentialem insticiara
Dei: sed illam communem babent, Pater, Filius, & Spiritus santtus. Nam hættes personæ, sunt vnus Deus, vnius essentiæ & naturæ
diuinæ, æqualis potentiæ, voluntatis, opetationis.

Secundo, Si pollemus insticia Dei essentiali po iri, equales essemus Deo, & ipsi Dij. Ita ex Trinitate sieres pluralitas (ve ita loquamus) quod estabsordum & impium.

Terrio, Nulli creatura possunt tribui essentiales virtures Dei, sicut ille ipsas habete alioqui enim nulla esset differentia inter Deum creatorem, & creaturas.

Quario, Nulli angeli vestiti sunt essentiali Dei insticia: quomodo enim pormisent labir Sicut aliqui lapsi sunt, & facti hostes Dei. Multo minus homines ea vestiti sunt, aut veftiri possunt.

Quinto, Primi parentes, cum adhuc efsentin Paradiso, in statu innocentiae, non habuerunt insticiam Dei essentialem, quia si
habuissentin pirsues Dei, ursunt ab aterno, na durant in aternum. At primi parentes suam insticiam, quam habuerunt in Paradiso, & in statu
innocentia, amissrunt. Ergonon suit essentialis
Deiinsticia. Itaque cum primi parentes eam
non habuerint, multo minus nos habemus.
Sextò.

D. CONRAD. SCHLYSSELB. 257

Seard, Scriptura dicir, quod etiam infins eadar in die fepries. frem, quod nemo, qui ruit in peccata mortalia, possir venire in regnum corlorum. Sicut feribit Paulus 1. Corinth. 6. Nullus fur, adulter, scortator, potest bareditare regnum Dei. Et tota Theologia in hoc confentit, quod per fingula peccata mortalia, inflicia, gratia Dei, fides, & Spiritus fan-Auseijciantur. Si ergo iufticia essentiali coram Da o effemus iufti, non possemus cam amittere. Siguidem Davs nunquam exuit & deponit effentialem iusticiam , quam habuit ab zterna, & retinet vique in zternum. Cum ergo & nos fimus & efficiamur Dii, ficut vult Offander, idg; per effentialem iusticiam Day, nunquid eam deponere possumus?

Septimo, Neque perfecta illa inflicia in altera vita, potestessentialis insticia Del esfe. Nam & in altera vita necesse est, manere discrimen inter Dava creatorem, & humanam creaturam, & inter essentiales virtutes Dar, & inter virtutes hominum, quas habont exgratia.

II. Præter illum priorem errorem Ofiander adhuc alium habet errorem communem, & valde horribilem. Quoniam enim vult essentialem Dat iusticiam, nostram esse insticiam, qua coram Da o iusti-

R fice

ficamur, negat iustificationem vitæ, quam Christus sua perfecta obedientia legis peperit, quæque nobis credentibus per gratiam diuinam imputatur, consistens in remissione peccatorum, tanquam eiusmodi iusticia, qua iustificamur coram Deo. Imò nescire vult vllam aliam iusticiam, qua coram ipso iustificemur, præter essentialem iusticiam, quæ est ipse Deus. De hoc eius errore, supra in testimoniorum Osiandri citatione, dictum est.

Epilogus de Setta Osiandri-Starum.

Cùm igitus meridiana luce clarius sit, Osiandristarum blasphemos errores, cùm sacra scriptura, confessione Augustana, piz & erudizzantiquitatis testimoniis, D. Martini Lutheri scriptis, & libro Formulz Concordiz, in verbo Dei sundatz, simpliciter repugnare, & quasi seminaria przbere multorum errorum, in illo przsertim articulo, qui vera basis, & sirmissimum fundamentum est totius nostrz religionis Christianz. Nos ex animo & toto pectore, Osiandricam hzresin damnemus, & omnes istosinctustatores, palliatores, ac patronos Osiandristrum, qui controuersiam hancanos.

D. CONRAD SCHLVSSILE. 179

pazier, & rem leuiculam elle, suaniter & speciosè philosophantur, execremur & sugialmus: & maneamus in simplicitate sententia Catholica, que in secris literis est comprehensa,

Amen.

Soli Deo, trino & uni gloria sempiterna.

PINIS.

Ofwatite ship morn p. gr. (2000 p. 46) Tx Ofinite testionin dejerty blaystings 1.71. Starty Officeron Payer. Ofined y. 80. refel. p. 82 County jell in the fact of one in then & Morting 4. D Nic. Galli confibrary 100. of of white a what Wigond y 117 forty married or Strong prosper of Swing 182. Justines parts or igt Out web 17133. Pome Oftandeifer 1291. Tidis Mansfellon to the Ofian prose Commercial Comments 3 1 14 1 7

Catalogi Hareticorum

CONRADI SCHLVSSELBVR-

GII, SAXONIS. SS. THEO-

LOCIA DOCTORIS ET PROfessoris, acin Ecclesia, & Gymnasio Stralesundensi, in Pomerania, Superintendentis;

Liber Septimus.

IN OVO MAIORISTARVM ARgumentarepetuntur & refutantur, cum affettione vera sententia, quam catholica
completitur Ecclesia.

TERTVILIANVS IN APOLOGETICO.

Veriras in terris petegrinatur, & inter ignotos, facile inimicos & calumniatores inuenit.

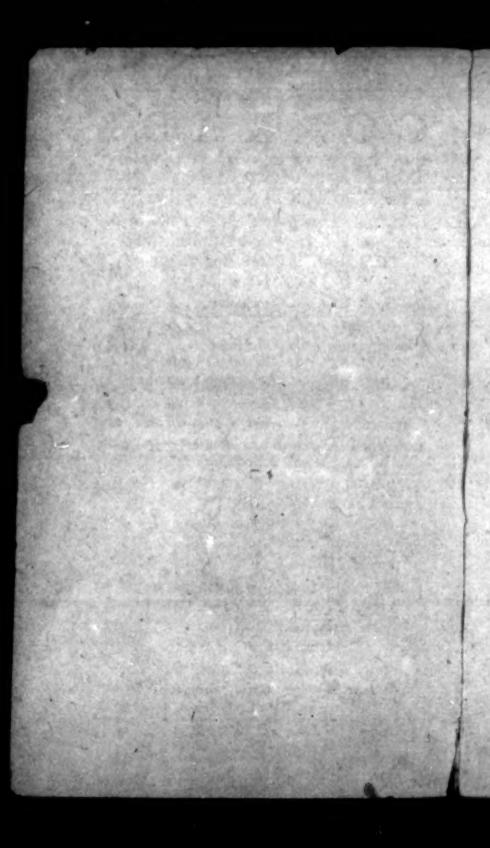

Cum Prinilegio,&c.

FRANCOFVETI,

Improfium typu Iohanniu Sauzij , impensit Petrs Kopsij.

M. D. ICIL

NOBILITATE GENERIS, VIRTV TE, PIETATE, ET HVMA NITATE EXIMIA, REVERENDIS fimi & preflentifimis viris, D. Buffoni Clamero, Cano nico Magdeburgen fis Eccle fia Metropolitana dignifimo. Es Gebhardo & Ludolpho Alphen schleuüs, Ioachimi filio, Gebhardo & VVolffgango Friderico Aluen schleuüs, Va lentini filiis, & Gebhardo Meiendorffio, Andrea

Salutem à filio Dei & Constantiam in semel

filio; Difeipulis fuis, Mecanatibus & patronis colendis,

EVERENDISSIMI Nobilissimi, & Generosiviri, Mecœnates & Patroni summa animi observantia colendi. Omnibus ætatibus, indevs-

que à prima hominum memoria, acerrime, magna animorum contentione, disputatum est in Ecclesia, quanam esset A 2 homihominis peccatoris, coram Deo, iustitia, quam ira Dei, qua est ignis consumens, opponere possit, & qua vitam aternam consequatur. Honestiores Ethnici putarunt, Virtutem, seu iustitiam & pietatem, esse viam in cœlum. Turca putant, se observatione sui Alcorani, posse placare numinisiram, & obtinere aditum, ad cœlestem cum Deo consuetudinem.

Pharifæi existimarunt, hominem, legis Mosaicæ observatione, variis operibus & sacrificiis, posse cœlorum regnum

possidere.

Pseudoapostoli Nazarzi, contenderunt, hominem circumcisione & aliis operibus legis, posse coram Deo iustificari.

Scholastici Doctores, cu Monachis, disputant, hominem, bonis operibus

posse vitam æternam mereri.

Maioristæ, statim post Viri Dei, S. Lutheri obitum, docuerunt & acerrimè pugnârunt, bona opera adeò esse necessaria ad salutem, vi impossibile sit, quemquam sine bonis operibus saluari.

Osiandristæfinxerunt, hominem, ef-

fentiali Dei iustitia, saluari.

Adia-

Adiaphorista dixerunt, non esse pugnandum de particula sola, in Articulo sustificationis: satis esse, asserere, hominem pracipuè & principaliter, propter benesicia Mediatoris saluari.

Alii operista & Legista contendunt, non sola side sieri applicationem, sed side & aliis pænitentia partibus & operibus dilectionis.

Aliifinxerunt, duas effe iustificationis

Alii contenderunt, necessitatem præsentiæ bonorum operum, ad salutem, excluso tantum merito, & gloriatione, requiri:

Has corruptelas sanz doctrinz de iustificatione miseri peccatoris coră Deo,
quas magno supercilio, & summa animi
contentione, falsi Doctores proposuerunt, meritò, iuxta verbum Dei condemnamus.

Contrà verò, nos credimus & confitemur, iustitiam, Christi obedientia, passione & resurrectione partam, & sola fide, nobis applicatam, esse nostram iustitiam. Atque hæ nostra iustitia, non est nostra nouitas, seu noua obedientia, non est in nobis, sed planè extra nos, & est aliena iustitia, quam nos non facimus, sed Christus eam operatur in nobis. Hec est vestis ista nuptialis, qua carentes, in exteriores tenebras extruduntur.

Hæc iustitia nobis per Christum acquisita & donata, non tantum in hac, sed etiam in futura vita, erit formalis causa nostræ justitiæ, & manebit etiam nostra iustitia, in omnem vique aternitatem, attestante id sacra scriptura, in plurimis locis. Hæbr. 10. Vnica oblatione consummanit in sempiternum sanctificator. Daniel ait : Adducetur iustitia sempiterwa. Pfalm 110. Tu es saçer dos in aternum. Pfalm 20. Dabis eum , in benedictionem , in seculum seculi. Elaiæ 45. Ifraet saluatus est in Domino, falute aterna, 51. Salus autem mea in aternum erit & iustitia mea, non desiciet. Vbi Lutherus notabiliter addit : iuftitiam, in qua hæremus, esse æternam, quæ nunquam deficiat. Elaiæ 55. Feriam vobiscum, pactum sempisernum, misericordias David fideles : Vbi Lutherus, hoc fædus exponit, de pacto grasia & remissonis peccatorum. Ela. 60. Erit tibi Dominus in lucem sempiternam, & Deus tuus in glo-

714773

riam tuam. Paulus ait 2. Corinth. 1. Benedictus Deus & pater domini nostri tesu Christi, qui benedixit nos omni spirituali benedictione cælestium rerum. & Christum dare benedictiones in aternum: Quamobrem credentes, in æterna vita, cantabunt, dicentes, sicut in Apocalyp. scriptum est, 5. & 7. cap. Christum cos redemisse sanguine suo, & fecisse cos Deo suo regnum & sacerdotes. Item, se lauisse stolas suas, & dealbasse cas in sanguine agni, ideoque se este ante thronum Dei, & seruire ei, die ac nocte.

Hæc & similia testimonia ostendüt, quòd non tantum, hie in terris, Christi meritum, per sidem, nobis applicatum, sit persectissima, integerrima, & omnibnumeris absolutissima, nostra incurià, propter qua æterna beatitudine frui possimus, sed quòd etiam, in æterna vita, debeat esse nostra iustitia, sicut vir Dei D. Lutherus in libro de votis Monasticis testatur, inquiens: Ante omnia enim opera, iustitiam & salutem, adesse operate iustitiam verò & salutem, non quambbes, sed Dei, idest, aternam, qua manet in seculum seculi, quam solue Deus dat & operatur, in nebis:

Atque hecipfo cum sit opus solius Dei in nobis, operibus nostris impediri potest, parari non

poseft.

Longè igitur errant, qui autumant, non aliter, quam ficutiustitia nostrorum operum, hic, in foundo prælenti, in maxima infirmitate inchoetur, & in vita futura copleatur, per integram nature glorificatæinstaurationem: Itaetiam cogitandum effe, de iustitia Christi, quæ hic. in terris valcat, imputatione per fidem, vt coram Deo, iustisimus : in vita autem æterna, eam definere, esse nostram iustitiam : nec amplius Christi meritum nostram esse iustitiam, sed instaurationem totius naturæ, aut restitutionem institiæ originalis, qualis fuerit in homine, ante lapfum, vna cum immortalitate, fore tunc causam formalem nostrx iustitix, coram Deo, vbi efficiamur prorsus similes Dei, mente, corde & voluntate.

Hac sanè ratione (quando videlicet, nostra obedientia, in æterna vita, statuitur causa formalis nostræ iustitiæ coram Deo)Christi meritum insigni contumelia afficitur, & huic falsæ opinioni, Testi-

monia

monia superius allegata diserte repugnant. Et Christus in Esaia inquit: Gloriam meam alteri non dabo: Vbi Propheta, teste Luthero, intelligit gloriam iustitiz

parte nobis per Christum,

Etsi autem non negamus, in sutura vitasidem petentem remissionem peccatorum, vnà cum vniuerso ministerio spiritus, cessaturam esse: in hac enim vita,
omnia peccata remittuntur, & in altera
vita, Deus erit omnia in omnibus, & nos
etsam erimus puræ & sanctissimæ creaturæ: Attamen scimus & credimus, iustitiam per Christum partam, nunquam
desituram esse, sed in omnem vsq; æternitatem permansuram esse, propter qua
etiam solam, Deo placebimus.

Verum etiam esse fatemur, iustitiam bonorum operum, magna insirmitate hîc inchoatam, in suturo seculo, consummatam fore, ita vt sutura sit perfectissima, per omnia legi Dei consor-

mis.

Hæc verò iustitia, non debet nec potest conferri cum iustitia per Christum parta, que nobis in hacvita per sidem im putatur, & quactiam, in æternum iusti censebimur, coram Deo. Iustitia Christi cruce, morte & redemptione eius acquisita, adeo gloriosa & præclara erit, vt etiam angeli magno desiderio eandem co-

ram intueri gestiant, r. Petri. r. cap.

Quomodo hoc fiat, in hac mentiú caligine intelligere quide nequimus: poffumus tame aliquo modo, de tantis mysteriis, ex verbo Dei, instarinfantium balbutire. Nec nostrum est dubitare, nobis illam iustitiam in baptismo donari, quamprimum fides in nobis accéditur. Communicatur autem nobis credentibus, plenarie & perfectissime, & quidem certo temporis momento, ita, vt coram Dei conspectureuera iusti, sancti, & beati fimus , ficut feriprum eft, Tit . 3 . fecundum Juam misericordiam saluos nos fecit, per lauacrum regenerationis & renouationis Spiritus Santti: Per regenerationem, inquit Apostolus, qua voce significanter exprimitur falutem nobis certo temporis momento donari. Item, Qui credit in me, habet vitam aternam, no dicit, batebit, fed, babet. Item. 1. Ioan. 3. Nunc fumue filij Dei. Luca 17. Ecce regnum Dei,intra vos est. Phil.3. Connersatio nostrain calu est, unde etia expectamus salva-LOVENS

torem Dominum nostrum lesum Christum. Rom. 8, Spefalui facti fumus . Facti fumus, ait Apostolus, non erimus. Phil. r. Gal.r. Sumus filis Dei , cogniti à Deo, & comprabenfi à Christo. Nec huic rei refragatur, quod plenariam hanc iustitiam & salutem, in corpore nostro subdito peccatis, coprzhendere, cognoscere & sentire no possimus: quia nostra infirmitas non irritam faciet Dei veritate, qua certi efficimur, nosiam tum esse filios Dei, iustos & faluos, propter dilectum, & eius sanguinem preciofissimum. Hic thesaurus corruptæ nostræ naturæ incognitus, oculis nostris intelliginequit, nec sensibus carnalibus percipi potest : Sola fide apprehendi & applicari potest.

Hac side cessante, post resurrectione mortuorum, Thesaurus iste nobis primum manifestabitur, 1. Io. cap. 3. Charissimi, nunc silii Dei sumus, & nondum apparuit, quod erimus, scimus, quoniam, cum apparue-

rit, similes ei erimus.

Item, 1. Cor. 13. Nune cognosco ex parte, tune autem cognoscam, sicut & cognitus sum. Ibi corpus humilitatis nostrareformabit, consiguratum corpori claritatis sua. Col. 3. Phil. 3. Ex his Exhis inuictis argumentis, & infallibilibus facræ scripturæ testimoniis concluditur, vnicam tantum esse iustitiam, qua & in hac, & in altera vita Deo placebimus, nempe, iustitiam illam, quam Christus, Messias promissus & exhibitus, pro nobis meritus est, nobis eam persidem comunicat, vt Lutherus ait, Tom. 2. Viteb. pag. 277. Solius Christis fanguine, & meritis, tum iustissicati viuimus tum viuemus sine operibus, tam nostris propriis, quam altorum.

Hæciustitiaper Christum parta, non truncari, non mutilari, seu dinidi, aut, vt ita dicam, dimidiari potest, sicut iusticia bonorum operum, mutila & imperfecta est: Sicut easemel perfecte & plenarie, pronobis consummara est, Hebr. 10. Ita etia plenarie & integrè, vna vice & momento, semel, homini applicatur fide, & quam diu fidem illam retinet, vsque ad extremum vitæ suæ halitum, sibi iustitiam illa applicantem, tam diu est & manet illa, hominis credentis iustitia, qua coram Dei conspectu in omnem æternitatem viuet: fides enim Christi, vt Lutherus ait, non potest pati, vt velnostris, vel alioalioru operibus, gratia & iustitia vențat: Hoc enim solius Christi esse, scit & confitetur constanter.

Iustitia sidei, & iustitia noux obedientix, non pari passu ambulant, nec sunt in
pari dignitate & excellentia: Hxcenim
in hac vita, tantum inchoatur, & in xterna vita primum consummabitur, cu erimus planè noux creaturx: Et hac iustitia
noux obedientix, non placebimus Deo,
in suturo seculo, nec propter illa, coram
Deo iusti & salui erimus: Sed est tantum
fructus & essectus acceptx & imputatx
nobisiustitix per & propter Christum.

Sicut autem institia bonorú operum, & institia imputatina in hac vita discernuntur, velut causa & esfectus, ita etiam in altera vita, dux istx institic discernentur, inxta dicta scripturx: Christus heri, hodie, & in aternum. Item, Tu es sacerdos in aternum. Falsò itaque à D. Georgio Maiore assertur, in Epist. Domin. Septuag. Ein Epist. Dominic. Innocanit, voi inquit: instisumus in hac vita, imputatione, inchoasione, & consummatione. Ideo institia sidei, integra quidem & perfecta, quò ad meritum Christs, & quò ad imputationem, sed quò ad nos, imperse-

Etatantum inchoata consummanda & persicienda, in suturo seculo, per instanrationem totius natura & restitutione totius iustita originalis, qualis suit in homine, ante lapsum, cum immortalitate, whi essiciemur prorsus similes Deo, mente, corde & voluntate. Et in hunc sensum detorquet dictum Pauli 2. Cot. 5.

Eum, qui non nouit percatum, pro nobis secit peccatum, vi seremus in eo iustitia Dei, hoe est, qua coram Deo valet. Item, in sermone de co-uersione Pauli. A, 2. G. 3. Maior assirmat, nouam obedientiam & opera Decalogi, esse initium & partem nostra salutis.

Maiorem sequútur alii, ve lustus Mxnius in Respossione contra Illyricú, N.4.
Vitebergæ impressa: Sola fide in Christum
homo instificatur coram Deo, Quare? Quia,
primum side accipitur remissio peccatorum, seu
institia Christi imputatina, qua lege implenit;
Deinde accipitur ea Spiritus S. qui institia, qua
in lege à nobis postulatur, in bac vita incipit &
persicit in nobis inchoatine & cosummatine.

Iohannes Marthesius in concione sunebri Q. 2. Sumus coram Deo iusti imputa-

tione, inchoatione & consummatione.

M.Ioan. Ranftius Northufanus, in libro Vitebergæ excule, cuius Titulus est

Eine

Ginefurge erflarung ber Beheimnif von bem leiben Chrifti/ze. afferit, iustiriam coram Deo valetem, nobis applicari, imputatione per fide, & inchoatione per bona opera, & confummatione. Et addit hanc regulam: Hocmodo, omnia dicta veteris & neui Testamenti, de morte & resurrectione Christi,intelligenda esse, HunclibruM. Ranfrius Maiorista, affini vestro, Viro nobilis. & præstantis. summo meo Necœnati, inligni & generolo Heroi, Dr. Henrico Asseburgico, nuncupauit. V:ru optimus ille Vir, cuius anima fit in benedictione, Zelo veritatis diuinæflagrituffimus, scriptuillud, Maioristicis erreribus infectu, habita hac de re delibera tione, &instituto colloquio pio, cum ve stris parétibus & cognatis, autori, fine honorario remisit, & eundem de errore isto reuocando, cómonefecit. Idé error Maioris, in omnium Adiaphoristarum scriptis, Philippi Ferinarii, Crucigeri iunioris, Fauli Crellii, & similium, reperitur.

Hisce corruptelis, cum sacre scripture testimoniis, de æterna & perfecta iustitia, Christi merito parta & nobis per sidé imputata, collatis: meridiano sole clario

est, erroré istum Maioristaru, obscurare & eripere nobis, salutare doctrina de iustitia Christi, quamille semel perfecte & plenarie nobis meritus est: in suma, Maiorista contedunt, iusticiam Christi, tantum in his terris valere, in vita verò aterna cam definere. Si hac opinio subsistit, No:, nimirum, hîcin Mundo, tantum imputatione alienz iustitiz, iustos esse incroatione, non verò realiter hoc fieri, heeft, Christi iusticiam non perfecte & plmarie nobis comunicari, sed in eterna via, cam demum confummari, nostra binorum operum iusticia, seu nostra oredientia: Tum vicit D. Major, & fequitur, rectè dici: Bona opera, esse ad sabrem necessaria. Item, sidem apprehenlenté iustitiam imputatiua, non solum aluare. Item homine esse side iustu, sed non sola fide justu. Item, recte dici, Christum, esse initium, & medium, salutis, sed non finem eiusdem, in eternum. Curigitur, non secundum illorum somnia do-Arina Pauli & scripta D. Lutheri, qui contrarium, in doctrina iustificationis, afferunt, condemnantur? Cur non recipimus doctrinam lefuitarum, docentium.

falus perficiatur?

Verissima estigitur, D. Lutheri Prophetia, in Epistolam ad Galaras, hoc modo dicentis: Multi volentes esse Magistri,
surgent, qui pratextu pietatu peruersa docebunt (de Articulo institucationis) & breut
subnertent omnia, qua nos longo tempore, &

maximo labore adificanimos.

Hanc Prophetiam iam nostri Maiorista complent, plurimos errores in Arriculo, de ludificatione hominis miseri
peccatoris coram Deo, comminiscentes, de qua re in hoc septimo catalogi
Hzreticorum libro, fusius dicitur. Nemo verò piè eruditus zgrè serer, quod
ego, minimus Christi minister, iuxta
Dei mandatu, falsis Doctoribus, quales
sunt Maioriste nostri, obuia eam, eorum
prestigias detegam, errores sumissimis
sacraram literaru testimoniis resutem.

Non me fugit, viros politicos, & filios huius seculi graviter offendi certaminibus ac contentionibus Doctorum Esclesiz: Metuunt enim, ne Theologorum dissensiones & acres istz evipalens.

fimul

finul & reipublice statum conturbent. Ac restantur fane historiz side dignz, & ocularis experientia, sepe ob intestinas & mutuas doctorum Ecclesie concertationes &lanienas, respublicas florentissimas euerfas effe: Nihilominus tamen, veritatis colestis patrociniú, contra falsos do-Aores & hereticos contumaces, suscipiendum est. Dei enim eterni gloria, Ecclesizedificatio, & vniuersahominusalus, in doctrina Calutaris colervatione & propugnatione cotinentur: Grauiter itaques. Hieronym.inquit: Ilico, ve Scorpins apparuerit , conterendus est , fides moram non patitur. Præclare ait imperator Iustinianus: Quandou, qui deretta fide interrogatus est din protrabit, nibil alindes?, quam abnegaviored a confessionis. Atq hac me etia caufaimpellit, vt Maioriftis, dissensionum & perturbationum, in Ecclesia Dei, autoribus, in hoc libro, contradicam.

Vestris autem Prestantiis, Nobilissimi & generosi viri, huc librum nuncupaui, ob grauissimas causas, quarum hic quasdam commemorabo: l. Vt hunc meum septimum Catalogi mei Hæteticorum libellum, V.P. patrocinio comendarem:

EltenimHeroum infignium, & pientiffimorum Nobilium, in quorum numeso voshaud postremum locum obtinetis, officium, vr fidelium Ielu Christi Ministrorum,& vtilium polemicorum scriptorum, suscipiant defensiouem, contra hereticorum & prestigiatorum, machinationes, calumnias & deformationes. Vestræ præstantiæ, fundamenta cœleftis doctrinz intelligunt, & aflidue verfamini in lectione & meditatione facra scripturz & polemicorum librorum, ve indicium de controuerfiis religionis cofirmetis, & fidem vestră aduerles omnis generis præstigias muniaus. Vestrarum præstantiarum patrocinio & opera indefessa, in parochiis vestrorum pagorum & arcium munitiffimarum, (quarum pręcipux & fplendissima funt: Arxlebium, vbi est Bibliotheca selectissimis libris inftructiffima) Aluenfchlebium, Hundesburgum, Gaterschlebinm, Kalbium, Vmmensdorfium, (fideliű Chtifliexulum, Afylum) Eifereschnibbium: (Deoppidis & pagis plutimis vestris, ni-hil dicam) admirabili & laudabili cosenfudocentium, meorum in Christo, fratrú colendisamorum, sonat incorrupta vox Euangelij: Hæcego, nó ex auditu & aliorum hominum relazione habeo, verumcoram vidi & audiui, quando V. P. parentes, Heroes nobilissimi, & confessores Euangelicæ veritatis celeberrimi, me in exilio meo aliquot annos, liberalissime, domi suæ aluerunt, V. etiam præstantias plærasque, meæ institutioni & disciplinæ, per integrum quadriennium, in Academia Ienensi storentissi-

ma,commendarunt.

II. Ve vestrarum præstantiarum, parentum inclytorum, quorum pie anima fint in benedictione, nobiliffima & celeberrimă de capitibus doctrine Christianæ, cótra omnis generis prestigias & errores confessione, publico meo testimonio, coram Dei conspectu, ornare, & publice testatu facerem, me toto corde eadem, sicutà Cl.V.D. Ioanne V Vigando, An. 82. Erphurdiz edita est, amplecti & per Dei gratiam in extremum vitæ halitum víque, propuguare velle. Atq hae de causa, ex contessione ista vestror u parentum, in lib. 6. & hocy. integros locos citatos, adicripli. V.P.paretes, verissimè fuper. super afflictione Iosephi doluisse, & zelo doctrine, divinitus D. Lutheri ministerio repurgata, flagrasse, ex testimonio patris & cognati vestri, D. Andrea Meiedorfij, floris & gemma nobilitatis equestris totius Saxonia, absit inuidia dicto, sua manu, ab codem, in librum meum, scripto, probari potest quodita habet.

Verè, spfa proh dolor attestante experientia, scripsie & vaticinatus est Luther m his verbu: QVI initio nobifeum gratias Deo agebans pro renelata Enangelica vieritate horum multos videmus, non folim cecidiffe, fed etiam nue adversari nobis : Imò non habemus acriores bostes, quam cos, qui à nostra doctrina defecerunt. Et bi verum effereipfatestantur prouerbium: omnem apostatam esse persecutorem sui ordinis. Tales Cainita lengaira fua plus quam Diabolico furore, & Cauttia in pios & recle fentientes, superant caterorum hominum crudelitates : Nam eis non fatis efteffudiffe fanguinem piorum, sed etiam maledicunt, devouent, execrantur, &c. Da ift fein mitleiben! noch einig mitteilung der luftitien gu hofs fen i wie fich sonften ben denen offenbare Whelthater ju getroften haben / Sonbern Gracks mit ihnen zum Zewer zu / oder / wo

Ae burth Forcht für den Leuten an folden wirgenabgehalitzum Lande binauf / vub Darnach an alle Orten auffgetriben / Damit fa folche verfagte und wolgeplagete Christel auch vinb ihr Gelt ju gehren nirgent mogen erlitten werden. Hae nobis documento funt, vediscamus, quid sit bomo acmundus, & ve intelligamus dieta Christi, Vulpes foucas habent, & volucres cali midos, filius autem homiwie non habet, whi caput faum reclines. Item: Hac locus m fum vobis, ve non fcandalizemini : E fynagogia citicient vos, & veniet bora, ut omnie, qui interficiat vos, arbitresur fe cultum praftare Deo. Qui igiour perfeneraneris vfque ad finem ,it falung erit. Das mußaber ber fromme Bott geben in def Sanden flehel miche allein dif unfer zeitliche Leben / fonder auch pufere Geeligfeit I per gratiam enim Dei summe, quidquid summe: Darumb bete wer beten fan/benn ce fol ein folche bofe Zeit werben (ift fie fchon nicht verhanden) bas auch wenn es muglich / die Aufferwehlten follen verführet werden. 3ch meine ja / wir feben leiber für Augen / wie es auß ein? Bes lerten fo bald ein Rinblauß bem Rlugen ein Darr fauß ben Weifen ein Wanfinniger! auß einem Hirten ein Wolff wirde? Ach

Derre Gott was find wir i wenn du fallen tafte: Bas hilffe hie Kunft Ehre Gewalt praceptorites, succestion, benfal der Den schen? wie schröcklich bistu in deinen Gesrichten? Moserere, miserere, Dann es wil Abend mit dem lieben Guangetio werden.

Andreas non Mependorff manu propria scripsit, 20. Octobris. An-

DOIS71.

Hunc librum. V. P. nuncupaui, ve gratitudinem debitam, pro innumeris & verè diuinis beneficiis, à vestris parentibus & èmainis, seu cognatis, & à V. P. in me, affarim & cumulatissime collatis, erga vos omnes & singulos, declararem.

V. P. peto, vt ex, hunc meum librum, beneuole animo, humanissimè excipiant: neq, contra calumniatores & persecutores meos, secundum Deum, defendant.

Aternum patré Domini nostri lesu Christi, qui promisit, se perpetuò, ignesi murum suturu esse, in circuitu Ecclesia suz, vero gemitu toto pectore precor, vt in hac postrema, esseti & deliri mundi senecta, clementer respiciat Ecclesia sua, repressis osminereticoru & schimaticoru corruptelis, coleruet puritatem exelestis veritatis, & excitet pia & falutaria bonarii artium & necessariarum linguarum studia, vt perpetud suceat inter nos, vera Dei agnitio, & colligatur inter nos Ecclesia, in aternum cum Deo victura: Vestras etiam prastantias, cum familiis vestris antiquissimis & verè nobilissimis, qua hospitia Ecclesia afflictissima prabent, pro sua omnipotentia & paterna misericordia, quam diutissime incolumes & storestes conseruet. Datum Stralesundij Pomeranorum, Anno nouissimi temporis, M. D. XCIX. Cal, Iaquarij.

Praft. P.

Renerenter colens.

Conradus Schlusselburgius Schaauenburgensis, Saxo, S.S. Theol.D. & Superintendens ibidem.

EEEE SINGE

IN LIBROS D. CON-RADI SCHLYSSELBYRGII*

DE SYNERGISTARVM ET MAIOristarum Hzresi editos Elegiscum Carmes
M. Petri Bambamij Malchoniensis Megapolitani, Poërz Laureati & Theologi optimi.

Nomina preftantum plerung, quod erte virore Empheticis habeant emnia tella typie. Hand lenis oft teffis vel Schlaffelburgim vome, Sundiaca cathedras praful in vrbe regent. Hane CLAVIS referans Superam cognominat area (Tentonicam Latia fi dare voce velit.) Neg male nam follers implet cognominis omes Ille vir , eximia relligione nitens. Et nibil in vita ducit prim beccelabore, Ve queat arcem alti pandere clave poli. Clave quidem verbivalvis bipatentibu arcems Hac etenim patulam perficit effe piis. Has atheis arcem clauftro precludit ahene, Nevideant animis gandia dia fuis. Hac de opera fi forte viri male credulus erras, Confule complures, quos dedit ille, libros. Mei mibi, Calvin BeZag, Sophifmata nodis, Intricata maiu quam bene clave fua

Difemb

Defeutit de eleramendacia luce ferenat Et Christum in cuma manifrat adeffe fact à

Hei mibi praterea quem dotto ille libellio

Diluit bareticos tresá, decemá, choros.

Obice quen falfo labor est pracludere colum Et to bare pia relligionis opm.

Hos adhibens clavem plane se cludit ab arce the poli & retta mittit adire pios.

Heimibi clave fua quam Schluffelburgius aptà Veitur boc ipfo quem legis en de libro.

Quampie & arguie quam confidenter in hoftes, ille fenergift as tela retort a jacit.

Quam Majorifias follerter clave refutat, Oreg, veridica guttura falla domat.

Arcens arce poli propriavirtuse volentes Atq, labere fotes atheris indugredi.

Admittens contrà qui bus est fresommis in vns. Vnim Christigacta cruere sacro.

Non operum flender , nec vita pariter alla Gloria confisos justificare potest.

Cor bumile atq, DEI miferentu numen adoram Confoquitur veniam justitiaq, decus

Nam fi, quiproprià calum pietate meretur, Me beatm erit, nemo beatm erit.

Fufius her diluciding fub ordine pulchro Arch frierer claviger ille docet,

Thefaures omnes at q, emnia gaudia culi Pandens juftifica confpicienda fide.

Atg, enimo adeb jam concipienda quieta Gaudet enim cordu yera quiete fides, Ergoviro vi praftet clavis dinturnior ufus Vitag, lengavo lasta cruero finat. Induperatorem qui regnat in arce superna Lester, jo precibus folheitato più.

C. International

M. PATRYS BAMBAMIVE, Malchovientis. P. L.

DE SE

Difentit & cliramendocia luce ferenat Es Christum in cana monstras adesse facra Hei mihi praverea quam doltis ille libellis Dilait bareticos tresá, decemá, choroca

Obice queb falfo labor est pracludere calum Er eur bare pia relligionis opus.

Hes adhibens clavens plane se cludit ab arce ille poli & rella mittit adire pios.

Heimihi clave sua quam Schlusselburgius aptà Veitur boc ipso quem legis on de libro.

Quam piè & argurè quam confidenter in hoftes, ille fynergiftas tela retorta jacit.

Quam Majoriftas follerter clave refutat, Oreg, veridico guttura falfa domat.

Arcens arce poli propriavirtute volences
Atq, labore fores atheris indugredi.

Admittens contrà qui bus est fresomnis in vno. Vnim Christijatta cruore sacro.

Non operum flendor, nec vita pariter alla Gloria confiso justificare potest.

Cor bumile atq, DEI miserentu numen adoram Consequitur veniam justitias, decus

Nam fi, quipropria culum poetate meretur. Me beatus erit, memo beatus erit.

Fufius hac Elucidima, fut ordine pulchra Arch fiderea claviger ille docet,

Thefaures omnes at q, omnia gandia celli Pandens justifica conspicienda side.

Atg, animir adeo jam concipienda quietu Gaudet enim cordu vera quiete fides. Brgo viro vi praflet clavà diuturnior usu Vitag, longaro lasta cruore fluat. Indaperatorem qui regnat in arce superna Letter, jo precibus follicitato più.

> M. PETRYS BAMBANIVE Malchovientis. P. L.

DE SE

DE SECTA MAIORI-STARVM.

Maiorifla unde babent nomen!

Espon. à Domino Georgio Maiore, S. Theologie Doctore & Professore publico, in Academia Vitebergents, qui post obitum D. Martini
Lutheri, doctrinam de lustificatione hominis
miseri peccatoris coram Deo, malitiose &
scelerate depratamit, & vique ad extremum vite finem, vius voce & scripcis publicis, errores
sflor, acctrime desendie.

Quaest occaso, origo & progresso disputationis, Georgij Maicrus, de Recessitate penorum operum ad falutem ?

Resp. Disputationi de Necessitate bonorum operum, ad salutem, post obstum D. Lutheri instauratz, à quo viuo, publicis propositionibus, ve falsa, & in Ecclesia Dei nullo modo sesenda, damnata est, in soléni & theatrica disputatione, Vitebergæ, Anno Christi 1537, primo die lunij: Occasionem præbuit, Augustena Sphinx, seu libellus Interim, qui hancloquendi sormam ponit: Bona opera sunt necessaria ad salutem. Verba autem ita habent, in loco, de bonis operibus: Quod reliquim est, ets opera à Deomandata, ve necessaria ad salutem, sunt precipit vegenda.

henta illud Chrifti: Si vicin vitamingredi, ferna mandata: que tamen praceptis fuper addita, aut piè, aut boneftè fuscipium ur, i pfa etiam commendanda funt.

Deinde explicationes & declarationes huins libri interim, exhibita à quibuldam Theologis Milnélibus, ordinibus & statibus, vt vocant, Regionis illius, atq; Episcopis, Misnensi & Neoburgensi, hanc Disputatione, de bonis operibus, ad salutem necessaries, non parum promouerutisin illis enim doctrina de Necessarte bonorum operum ad salutem, recipitur, la quod manifestissimum est ex Actis Synodicis, reg. 114, vbi haceverba ponuntur : propositio verifima est : Neminem sine bento operibas saluari. Et pag. 115; Verissimum est estres surrares, fidem, disclienem spem, et abas est bas ad salutem, esse necessaria, non est divima. Item, pag. 148. Verissimum est, has Virentes, sidem, disclienem, spem, et alux, ad salutem, esse necessaria.

Tertio, liber D. Georgij Maioris, contra Ambidorstin, Vitebergæ editus, Anno Christi, 1552. Etliber eiul tem D. Maioris, qui inscribitur: Serme de consersione Pauli, editus Lipsim Anno Domini, 1553. in his libtis hæ ponuntus hypotheses, seu propositiones: l. Bena opera, est mesesfaria ad falatem. 11. Neminera absque bonis operibus faluaris pesse. Ac addit D. Mabior, se Anathema indicaturum eum, qui alirer doceat & sentiat, etiamsi sit angelus è cælo. Verba germanica in scripto, coura Ambidors.

fan),

Latine, have Impia de blasphema verba D.
Maioris, ita sonant: Hes verò fatter me antea desniffe, albue desne, ce toto vite meatempere, fie della mavello: Qued bena opera fint necessaria ed falatene: Qued
atian nome roquem; fint benis eperibus fit falatou:
Qued danig, impossible fit, quemquam, fine benis operibus fernari. Quero fi quis alter decet, exiamsi fit angelus
de cale, ille fit anathema: Hackertus Maior.

Exhistestimoniis Maioristaru pater, D. Lieentlatii Nicolaum Amisiorstium, instissimam
habuisse causem, seribendi, contra Maiorem.
Suntetiam reliqui fatis excusari, quales sucrut:
Nicolaus Gallus, Matthias Flaccius Illyricus
D. Ioannes V Vigandus, D. Ioachimus Mörlinus, D. Erhardus Schnepfius, Mansfeldenses
concionatores, & Saxonicarum coclesiarum
Doctores, cum multis aliis, D. Maioris errores
impios & blasphemos, publicis sexiptis resutantes: Quorum monitionibus, si D. Maior obtemperatlet, iamdudum hoc permitiosum certamen consopitum fuisset.

Quinam funt pracipai Maioris errorei?

Relp. D. Georgias Maior, olimpraceptor me, plarimos errores, inlibris fuis habet, non verd pracipacs & crafficres iam recitabimuss reliquiex D. V Vigadi& M. Galli libris per frue. 1, D, Maior docet & profirerur fynergis, hoc est, cooperationem veteris hominis, cum Spiritu S.& verbo Dei, in connerfione ad Deumi Ait enim & guidem vehementer contendit, in Hemilio Epiftolarum, ferial I f. Penter. Hominein veterem & non renatum, in connertione ad Deum,intelligere auditum verbum Dei (nota, intelligere | & Spiritum S, inuare ample Centes homines, Es . Ff & Gg. 1. Sic nondu renstiscribultamplexum verbi Dei, & petitionem, vellberenrur. Be. 4. Hanc lententiam, S. litere tefutant & explodunt . I. Cor. 2. Animalis boms non percipit en que fant firitus Dei: finlistia enine funt illi. & non potell intelligere.

11. Maior docet: Sieut causa reicctionis est in hominibus, ita, vicissim causam receptionis, seu conversionis esse in hominibus pari ratione, quia nimirum, homo vetus, non renatus possit intelligere, possit amplectiverbum Del auditum. Ee. 4. Hic error est gravissimus, & priori cognatus, Deum suo honore, spoliante Namin Osea inquit Deus: Ex teprassis tualfra-ii, tantum verdinme auxilium tuam. Si igitur tantum està Deo, nó modò redemptio, sed & applicatio, & ipsius quoquinstrumeri, quo apprene si simus oblata Dei bona, népe sidei, in nobis

operado atque donatlo, (quis fides Dei donum ell) ideò non se babet causa receptionis, vel nofiræctium appræhensionis, & reiedtionis sen repudiationis, eodem prorsus modo. Nam resectio verbi & gratiæ Dei, untum est ex nobit, mis, quòd Satanas instigat & adiuuat: Appræhensio vero verbi & gratiæ Dei, idest, sides, non est es nobis, sed tantum ex Deo. Ergo, non eadem est collatio, vi Maior dicit, inter apprehensionem & reiectionem.

111. D. Maior negat, in natura Hominis depranara, în co ipsoactu, quo de falutari conver-Cone agitar, naturale odium erga res Dei, nasuralemque repugnantiam ineile, nifi Deus per Spiritum S. & Verbum coerceat, vincat &delear : Nam hostiliter insecharur D. Maior sententiam Illyrici: Hominem in Conuersioneadferre naturam habentem hoftiles motus & inimicirias aduerfus res Dei, repugnantes Dei a Ctionibus fua natura, nifi Dens Spirita S. fuo, per Verbum, eam malam naturam aliquo modo oppreflerit, &vites largitus fuerie, quibusres Deicapiat: Imò D. Maiorair hane do-Arinam Illyrici, que Chriftieft, effe Diabolicum furore Et. 1. 6. Ff. 6, Atqui Paulus D. Maiorem refurat, Rem. 1. vbi clarls verbis inquits Senfu carnivelt immicieia aduerfu Deum: Quando igitar nofter naturalis carnis fenfus in connerfigne, inimicitias adversus Denm habet & exerit, an non respecto huius sux naturalis malitie repugnat, quatenus nimirum, non Spiritus S. frangit;

frangit, destruir, excindit: Nam oportet lane repuguantiamistam, per spiritum lanctum reprimi, oportet per spiritum S. & verbum Dei, assensum in homine generari, alias nulla sieret conversio, id quod extra omnem controveta siam est.

1111. Negat Maior, hominem in conversione sua de Deum, quod quidem, ad suas naturales, Adamicas, & non renatas vires attinet, se habere purè passiuè, Ff. 6.7. ac dicit ibi diserrè, hanc doctrinam, esse hominum, in reprobum sensum datorum, atq; adeò Diabolorum. Sed D. Lutherus, Christus, Essias, seremias & Paulus, & phrasin, & res, phrasi hac comprehensas, habent. Ergo D. Maioris sudicio, isti homines, sicuti ipse loquitur, sunt in reprobum sensum dati, & Diaboli.

V. D. Maior docet, Euangelion, propriè loquendo, elle concionem ponitentia. E e. vltims. Et contendit ibi propriissimam & verissimam esse Euangelii definitionem. Hanc verò definitionem, esse ambiguam & fassamis a. b-

bro catalogi Hareticerum, diximus.

VI. D. Maior asserir, Euangelion, quod tantum gratuitam remissionem peccatorum per Christum, side eam apprahendentibus, annunciar, esse nouum & incognitum Apostolis, Ff. 2. Ratio, quia hoc vnicu Enangelion Illyricus & alii sideles ministri verbi Dei (docentes Euangelion, non esse concionem pænitentia, si vox Euangelii propriè, simpliciter, in specie, oppolita legi, intelligatur) ingenuè profitentur, cum Luthero. Hie error Maioris, ex priori nascitur, igitur quamdiu Maiorin priori perfeuerat errore, in hoc quoque perseuerabit.

VII. Clare D. Maior pronunciat, bona opera, ad salutem esse necessaria. Item, neminem absque bonis openibus saluarum esse Impossibile esse, vilum hominem absque bonis operibus, saluari posse. Addit etiam, omnes homines, vel angelos ex colo, secus docentes, esse anathematarin sibre contra D. Nitelann Amsterfiam edite, Ann. 1752. VViteb excus.

Halce propolitiones & altero libro latte prolizo ad struit, & fraudulenter verbi Dei decorsione sucare atque tueri molitur, omnis gemeris conuciis & maledictis essulis, in eos, qui
hosce errores non adorant. Ann. 1555. Lipsie à
D. Maiore, editus est liberiste crassus, cum ulrulo: Serme de cousersione Pauli, germanice, cum
quidem directe, contra Pauli conversionem

Scriptus effection

In confessione sua edita Ann. 1558. iterum ousculas Christi, ad summ illum protizum librum de conversione Pauli, scriptum malignètelegauite Vode apparet, euro tunc temporis adhue in ista impia opinione fuisse, licet simulatet callidè, se propositionibus istis scandalosis, in posterum non amplius vsurum esse.

Anno 1962. in prafatime germanica & latina, Postilla sen Homilio Enangelierum Deminicalium pramissa. dem pilum, à doctrina D. Lucheri discessiffe. Ergo suos errores impiosiparsos, & blasphemas istas de necessitate bonorum operum ad salutem, propositiones, pro mera verirate venditat. Item prouocat ad omnes suos libros, etiam durante controuers a editos, (nota benè lector, nam alias libenterillam controuersiam obnubilaret) in quibus planè nihil fassi reperiarur: imò, os impudent essuite audet, non reperiri in suis libris de quibus accuse tur.

Anno 1967. me V Virebergæ ipsum publice docentem, audiente, repetitionem edidit, in qua cundem errorem non reuocat, sed repetit, acaccertime, ingentibus conniciorum plaustris, in ministros Christi, Maioris errores condemnantes ebuccinatis, suum impium dogma palliare & defendere niritur.

Eodem Anno, in templo arcis me præfente, orationem latinam recitauit, publicifque typis inunlgauit, in qua fimiliter suas papisticas & erroneas propositiones incrustat &

propugnat.

Anno Domini 1570. D. Malor Dresdæedidit testamentum inossiciosum, (nondum enim tum suit morte testatoris, tunc temporio adhuc superstitis, consirmatum) in quo veterem cantilenam, cum maximo ecclesia Dei scandalo, a multorum piorum hominum dolore, recantat.

C 2 Exial-

Existimo autem, fato quodam, seu singulari Del Providentia, facameffe, quod D. Maior, erroris fui repetitionem, Testamentum appel-Brit. Quisenim D. Maior, necveteris, nec noni, facrorum Testamétorum patrocinio fubleuari potuitifippio eius dogmare, in vtroq; Teflamento condemnato, necessitas vigentissima, Maiorem, spiritu vertiginis & cacinatis percussum, coegit, proprium & quidem tertium testamentum condendi. Sie ex textio, perfedio,iuxtaillad : omne trium perfestum, &c. VIII. Maior docet, side, spem, charitatem, ita oportere in nobis effe, vt ad falurem fint neceffaria, in libre de connersione Pauli E.4. Hiec est Ipfiffima vox Antichrifti, quod Maior contendit non fola fide in Christum, nos coram Deo Saluari, fed vr Eccins, Ruardus, Lindanus, Laucherius, Bellarminus, Stapletonus, & alii , loquuntur, fide, spe, charitate. Quid verd Paulus ait? Gratia inquit , faluati eftis , per fidem, & boc mon ex vobis, Dei enim donum eft, non ex operibus, ne quis glorierur, Eph. 1. Rom. 4. Non operanti, credentiantemin eun qui inflificat impium reputatur fides eim ad inflitia Item, Hac eft beatitudo hominis , quod Dem imputat iustitiam, sine operibw. Hecverba Madestatis dininæ nequaquam conueniunt cum propolitionibus Majoris.

1X. D. Maior docer, bons opera, esse partem salutis nostræ, in libro de conversione Pauls, A.2. 6.3. Item, in sticiam & salutem nostram, tantursi esse institiam & vitam æternam inchoatare. G.1. Ibid. Nota, hie dicit Maior, falutem non esse in stitiam, solummodò imputativam, sed etiam esse vitam esse vitam esse vitam nobis inchoatam, id est, iustificationem. Item, adhue crassivis, T. 4. Salus in bac vita, est remissio peccatorum, & inchoata necitas.

Idem afferit in diffositione Epistole ad Romanos, pag 14. Hæc clariffima dictavestantur. Maiorem, caufam formalem in stificationis hominis coram Deo, ponere vinificationem hominis inchoationem vitz zternz,ideft,bons opera, tanquam partem falutis noftre, hoceft, non fola imputatione institie, sanguine Christi partæ, nos esse saluos, sed eriam bonis operibus nostris: Ideo enim inquit, Bona opera esse parrem falutis nostræ. Sie air D. Major. E./. Duo effe ad falutem necellaria, primum fidem, poltea spontaneam obedientiam erga Deum. Sed Paulus istum errorem, quem D. Maior communem habet cum Antichtifto, refutat grauiffime, Rom. 3. 4. affenerans, abfque operibus, gratie, no faluari, fola obedientia Christi: Et beatitudinem nostram, in sola imputativa iustitia confiftere. Idem D. Lutherus perpetud docuit. & præfertim in Epiftela ad Galar, vbi etiam iuftitiam noftram, prorfus vocar, passiuam.

X. D. Maior docet, fide & confessione applicari beneficia Christi. in disposit, Epistola ad Roma. cap. 10. Sed Paulus dicit, Nisi per sidem, Et nostræ ecclesiæ docent, ex Paulo: sola side applicari me-

ricam Christi.

La D. Maior docet, Bana opera retinere falutem, in libro, de conversione Pauli, B. 3. V. 1.2. 3. 4.
Hunc errorem Petrus refutat I. Epist. cap. 1.
potentia Dei custodimini, per sidem, adsalutem. Abacuc. 2. Instrusside survivet. Philip. 3. Qui capit in rebis opus bonum, persiciet vsque ad diem Christi. Est & contra naturam causarum & estectuum, ve dicatur, causam esticientem, sustentari à suo estectu: Exempli gratia: Creator non sustentatur à sua creatura, arbor à fructibus, anima ab anhelitu: Nec potest contrarium exemplum dati: bona opera autem ex side prouenire, velut exarbore, cestum est. Ergo nó possunt conferuare sidem & salutem: sed sides conservat opera.

Item, nulla res infetior, ptæstantiorem conservate potest, sed contrà, res infetiot à præstantiore conservatur: Fides, Spiritus Sandus, & Salus æterna, sunt res omnium divinissimæ, & longè præstantissimæ. Non igitur hæc à miseris nostris & contaminatis nostris operibus conservantur, sed ista, potiùs qualiacunque sunt, si non ab illis conservatentur, ptorsus nullain nobis essent.

XII. Docet Maior, pro bonis operibus, espensationis loco, vitam æternam ac salutem accipi in libro de conversione Pauli, C. z. Hunc errorem S. scriptura refutat, quæ dicit, tantum pro Christi obedientia, sou merito dari & accipi vitam, & credentes in Christum, habere vitam æternam, Rom. 5. Iohan. 3. Item, SiD. Maior, vocem faluris, ve aliàs in suis proposicionibus, de quibus agir, pro instituta & remissione peccatorum ponit, ve V. 4. in cod. lib. ér aliès, tum ponderetus hac locusto, quòd diserte asseria, probani operibue, institum coram Deo, seuremissiona precatorum coram Deo accipi.

X III. Docet Maior, regenerationem, esse nouam obedientiam, & bona opera, in credentibus, & initium vitæ æternæ. T. 3. in lib. da connersiene Pauli. Ergo, D. Maiori, hæc sententia, saluos nos secit per lauaciem regeneracionis, Tit. 3. Idem significat, quod saluos nos secit noua obedientia, quia regeneratio significat tătum, nouam obedientiam.

XIIII. D. Major defendit adiaphoristicas cessiones, tempore Interim factas, mprasat. su-per Possill. Euang. & alias. Item, in actu synodicus nomine prosessorum VViacbergensium editu.

X V. D. Maior cum suis asseclis contendit, imputatione & incheasione simul, nos coram Deoiustificari. Sic loquirur D. Maior, in dispesse. Epist. ad Romanos capit. 10. pag. 56. Item, Homil. 1. Ternione G. T. 4. in sermone de conversione Pauls.

Hæc do ctrina pugnat cum verbo Dei: Nam Paulus clarissimis verbis asserit, beatirudinem hominis este, cui Deus imputat iustriam, sine operibus, Rom. 4. Item, Christus discernit eausam & estectum: Fone arbst, inquit, profest beass fullus.

XVL Majoriftæ contendunt, pretipat, nos Salvari fide & inftificari, in Allis fynodicis, T.a. Floc pugnateum verbo Dei, quod dicit, nos tantim exmisericordia Dei, per & proprer Christum, iuftificari & faluari fine operibus, Ofer 13. Perditiotua ex te, Ifrael, tantum in me auxilium tuum. Palamautem eft, has voces, tantim & pracipal, nequaquam fignificatione conuenire : Nam particula precipue computationem fignificat,& aliquid relinquit : Sed vox tantum adimit omnia, & vni adscribit, Simile eft hnic corruptele, quod D. Paulus Crellius in Epitome locorum communium Philippi inquit, contra verbum Dei:Deum effe principalem causam nostræ iustificationis, cum fit rotalis caufa, qui folus plenarie, & non tantum principaliter iuftificat : Errori huic Maioris conforme eft, quod Philippus in locis fuis, in titulo, devocabulo Gratia, affeuerat, vocabulum Gratia, in articulo lustificationis, vsurparum, præcipue significare gratuitam mifericordiam, seu gratuiram reconciliationem, & ibi citat dicta, Rom. 4.6. Habr. 4.

XVII. Majoristæ contendunt, institiam Christianorum, qua coram Deo insti sunt, in hac vita impersectam esse. Hanc corruptelam Major ponit, in Homilia, parte a pag. 36. Hecassertio est aliena à S. Bibliis, in quibus dicitur Rom. 30. Christum esse persectionem legis ad instificationem omni credenti. Item, Christum refurtexisse, propter institiam no stram, Rom. 4. Item, per vnius institiam, in omnes homines,

iniulti-

injustificationem vitz, Rom. J. Item, in Christo fumus confummati.

XVIII. Disputarunt acerrime, in colloquio Aldenburgensi, & aliis libris, post tempus il-lud editis: in articulo Instificationis, bona nostraopera, necessitate przesentize, essenecessaia: Idq; pugnas cum vniuersa sacra scriptura, quz diserte asserti: Nossola fide, sine operibus instificari. Si ergò sine operibus, Ergo non cum operibus, vel cum przesentia operum.

XIX. Doctrinam de lustitia passina, vocat D. Maior, conceptum errorem, cum tamen D. Lutherus exverbo Dei, ita sepè loquatur, in

Epistolans ad Galatas & alibi pasim.

XX. D. Maiorasserit, nouitatem nostram in-

choatam, effe partem falutis.

XXI. Major contendit, fidem esse causam essicientem, propter quam credenti sides impuretur ad institiam.

XXII. Maioristædocent, nouam obedien-

tiam, effe formale conversionis.

XXIII. Major contendit, diserimen esse inter institiam & salutem, in articulo Instificationis. Item, Hominem, esse sola side instum, sed non sola side saluum.

XXIIII. Maioristæ scribunt non esse pugnandum de particula sola, in hac propositione: sola side instissicamur, & quidem contra Antichristum Romanum, ministerio Spiritus S. per Lucherum reuelatum. Hæc corruptela extat in Allis snedicis. Pugnat autem bic error cum C. e. verbo XXVI. Maior afferit, in oracione recitata in promotione D. Saeci, communicationem idiomatum, non effe realem, sed verbalem.

XXVII. Major in bemiliu , in explicatione Epifiola feria 1111. Pafchatio. pag. 158.afferie cum Caluinianis, Christum elle corporali locatione in cerro loco cœli. Verba Maioris Ita habent : Didum igitur in loanne : Filim bomimir, qui eff in calo, incelligendum eff, per communi-Cationem idiomacum: Quia siges feu dinina natura, femper eft in calo . etianificorporali locatione corpuest in ringine, in hacvisibili nostra connersatione, & infepulchro. Dictum autem in fymbolo: Adfcendit ad calos, simpliciter intelligatur, ve sonat litera, de corpore & corporali locatione huim mifi & humiliati Domini noftri lefu Christi; ascendit scilices, corporali & physica locatione, adcelos, idest, in locum culeftem, quicunque & vbicunque eft : Quia hic non funt fingenda Allegoria: Adfeenfio fuit vifibilis & corporalis , & falta eft, pt Paulus air, fur fum & ad dextram patris, id est, ad locum , vbi conspicit ar Dem , vbi cunque est.

Ibid. pag. 159. Adscensio suit visibilit & corporalis, falla proper bunc finem, ve sciret ecclesia, voi esset sibut Descendent de culo, & bumanam naturam assument, & in refurrectione cam glorificant, mempe ad dexteram patrie: Vbi Dew visibiliter conspicitur, vbi natura socia, post resurrectionem mortnorum, eode modo se visibilitar conspiciendum exhibibit, & crit cum patro come in omnibus.

Cum plurimi fint prosopoleptæ, clamitantes, V Vitebergenses Theologos, semperindotrina per Lutherum, Domino cooperante, repurgara, perseuerasse. His recitabo propria ipsoru verba testimonia, deverbo ad verbum ex ipsorum libris trascripta, ex quibus ad oculum demonstrari porest, eos, in articulo sustificationis, sicut te in aliis articulis turpiter, D Lutheri, doctrina deserta, ad pontificios desecisse.

D. Maior in disposit. epistola ad ad Rom. Terniene M. Das ist des Glaubens gerechtigteit/wenn ma das Wort / vom ewigen Sohne Bottes / der für vns ist Mensch worden / gecreußiget / gestorben / vnd wider aufferstanden / im Dergen hat / daß man sich darin erfrewet vnd zu frieden wirdt/vnd dasselbe mit dem Wunde besennet / außbreittet/ lehret/vnd von wegen solcher Wolthat Bott dans eftet vnd prensset/auch über solchen Wort nicht allein die eusserste Vooth / sondern den Lodt selbst außstehet vnd leidet.

Ibidem, und in 2. parte Homil. pag. 36. Die Bes rechtigtett faffet iwen Stude I den Glauben deft Dennes betentnif/famptanderen Früchten deft Blaubens/odervernewerung

bef Glaubens.

Itom, in der Predigt von G. Paulus befe

rung! & diffefit. Rem. pag. 54.

Seeligteit in diefem Leben / ift vergebung der Sunden/ond daß man ein newes Leben anfaheluftus Menius in feinem Buch / fo er nenner

Beranewortung, D. 4.

Allein durch den Glauben an Christum/wird man für Geregerecht und feelig. Warumb ? dar, amb/daß man durch den Glaube entpfecht/Erst. lich i vergebung der Günden i und die Gerechtige feit i oder gehorfam Christi i damit er das Geses erfüllet hat i für uns. Darnach i daß man auch entpfehet i den heiligen Geist i der die Gerechtige feit im Gesest erfordert i in uns auch außrichtet und erfüllet i hie in diesem Leben anfänglich i und im fünstrigen Boltomlich.

Diefes ift nun mehr mein Lehre/die ich von der Gerechtigeett / die für Gott gildt / und was einem jeden Menschen gur Geeligteit von noten sen/ auß grundheiliger Gerifft / je und allwege gefürer habe/und fie noch heure ben Tage führe/wie sie D. Luther feeliger/gleicher Bestalt auch geführet/ und in seinen Gerifften nach ihm verlassen bat.

Das wirdt weber Menim noch Masor beweifen ton' nen in Ewigtete das weiß ich farwar.

Ioannes Matthefins in seinen Leichpredigten! Ternione O. 2.

Die auff Erden find wir für Bott gerecht/vnd angenem imputatione/daß vns Bott die Gunde nicht zurechnet/vnd helt vns für feine Kinder/ alleine vmb feines lieben Sohns willen / durch den Glauben/vnd inchoatione, daß Gott dirth feines Sohns Geift in vns newe Liecht vnd Le ben anrichtet und wirdet.

In feiner Poffill / Domi. Trinit. L'vom Lagarof

fdreibet et alfo:

Das halff den Lajarum / daß er den verheiffer nen Samen Abrahæ ertennet und gläubet dem Worte Christi / und lendet ohne murren und fluchen sein schweres Ereus / und beharret bis an sein Ende/mit gedultigem Hersen/in wahrer anmissung deß Sons Bottes / Also ist er seelig word den. Vide acta synodica , T. 4. V. 2.

luftus Menius in feiner Berantwortung/am

Blat 1 D. z.

Bieberumb aber/wenn man vom Arrictel ber Denligung lebret/wie Die jenigen/fo Die Rechtfer. tigung/Berfehnung ond Erlöffung durch den Blauben fcon empfangen haben /gehenliger ond ernewert werden muffen / alfo / daß fie gar ein newes henliges Leben i an Leib und Geel führenf nach benden Zaffeln der gehen Bebot oder mo foldes nicht gefdicht/baf fie auch teinen rechten Blauben haben / noch Chriften fem tonnen/fonbern Ewig verdampe fein und bleiben muffen/fie rhumen von Chrifto / Rechefertigung / Berfoh. mung / Ertofung und Glauben / was fie immer rühmen tonnen Allbie an diefem Drieffan biefe Rede / auch nicht als Regerifch verdampt werde: Dennift es recht /bag man fagt : bie Denligung ober verneuerung def hepligen Beiftes ift notig sur Geligteit fo fan es auch nicht vnrecht fein!

Das man fagt : Bute Werche find notig gur Seligfeit / fintemal gewiß und unwiederfprechlich mahr ift / daß die Denligung oder vernewerung/ ohne gute Werche nicht ift/noch fein fan.

Philippus Melanchton in feinen propolitionibus, in die Epiffei / an Tichomeum gedrucket/

feber alfo.

Proposit.32.

Beil Paulus allhie das Bort Rechtfertigen branchet / vnd fagt : Bir find gerecht durch den Glauben / in dem Blut Chrifti / wil er anch gewißlich jugleich verstanden haben / die vergebung der Gunden / dafür Christus sein Blut vergoffen hat/vnd die verschnung mit welcher die vernewerung in vns warhafftig vereiniget vnnd vertnüpffetisse.

propof: 34.

Alfo / wenn man sage / Christus ist onser Berechtigteie / so meiner man nicht / daß wir daher
gerecht senn / daß der Sohn Bottes / von Ewigteit gerecht ist / sondern daß vns sein verdienst jure
vergebung der Sünden wirdt ju gerechtet / vnd
ju der versöhnung/vnd daß er in vns die verneuerung wirctet / welche hernach im ewigen deben/
eine vollommene Berechtigteit sein wirdt.

Propos. 41.

Esift öffentlichtaf Paulus bendes meinets die vergebung der Gunden, und das gurechnens in dem i daß er fagt i Rom 5. Wir find gereche burch fein Blut. Teem, burch eines Behorfam werden viel getechten / das ift / daß fie vergebung der Gunden haben/diezugerechnete Berechtigfeit / vnd die angefangene vernewerung / welche hernach wirde vollemmlich werden.

Proposit. 42.

Christne ift unfer Gerechtigteit / darumb/daß wir durch ihn unnd feinen verdienst vergebung der Sünden haben / die jugerechnete Gerechtigtett / unnd die gabe deß heiligen Geistes / auff das ewiges Echen / und ewige Gerechtigteit in uns wies der auffgericht werd.

Georg Malot in 4. parte Homil.

Esift Gottes ewige und unwandelbare Ordnung/daß in diesem Leben / und in biefer Welts die betehrung geschehen muß und angehen / datinnen von noch wegen sich der Anfang erzeigen und muß sehen lassen / das darnach eine gleichformigkeit mit Bort da sen / nach welcher et uns

anfanglich erschaffen und erloffet bat.

Digteie / der angefangenen Buß / fo ohn Dew chelen ift / auff einen bestellten Tag / für den Richterstul Gottes bringen / denn es sind zween vnwandelbare Wege / den Menschen fürgestellt. Einer / daß die betehrung in diesem deben muß geschehen/vnd darnach das Gericht angehe/nach dem Spruck Debr. 9. cap. dem Menschen ist geschet einmal zu steben/darnach aber das Gericht

für diefes Gericht/fage Johannes/muß man mit diefer frewdigkeit kommen / da sich ungefelschete Buß in diefem Leben angefangen hat. Wer diefe Frewdigkeit nicht mit sich bringet / für Gottes Gerichte / mit dem tifts auß / den jhm wirdt kein ander Wea noch Mittel fürgeschlagen. Aber wir babe diese Frewdigkeit gewiß und ungezwensfelt/wenn der Ansang wahrer bekerung in ung leuchetet/und sich erzeigein den warhaffrigen Früchten/oder / in den guten Werden / so sich in uns am sahen.

1bid pag. 37.

Daß man den Behorfam oder gute Berck anfahe iftalfo hoch von noten i daß es unmöglich ift daß einer mit frewdige i freiem/vnd frolidem Hernen/das Endvreheil am Jungsten Lage/erwarten kondte i wo fich nicht angefangen haben der newe Behorfam/oder gute Berete i nach der Bottlichen Dednung.

Pag. 40. fac. 2.

Derhalben ist noth/daß wir glauben und frew bigfeit haben i an dem Jungsten Tage oder Bericht/auff daß/wie Gott gerecht ist/ Wir auch gerecht sent/impuratione & inchoacione, das ist/ burch Glauben und gute Berche.

Fol. 219. fat. 2.

Das ewige Leben wirde feinem bann diefen Streitern gegeben i fo Berechtigfeit und Denlige feit i das ift i Glauben und gut Gewissen i auffreichtig und trewlich behalten und bewaren/und in foldem gar embsigem Strept i bis an das Ende beharren.

Fol. 231.

Db wol das ewige Leben auf gnaden gegeben wirdifo wirds doch feinem gegeben i er lauff und ffrente dann ritterlich i das ift i er habe denn gute Werete.

Fol 964. fat. 2.

Wer das ewige beben will erndeen / ber mußt gute Werefe haben / oder in einem newen beben wandein.

Maior in feinem Buch wieder ben Serrn Amfdorffim Sarigga gedruckepag. C. 1.

Das bekenne ich aber / baß ich alfo vermals gelehrer / vnd noch lehre / vnd forder alle mein des betage alfo lehren will Daß gute Werete zur fee-ligkeie nörig feind / vnd fage öffentlichen/vnd mit klaren deutlichen Wörten / daß niemand durch böffe Werete Geelig werde/vnd fage mehr / Daß wer anders lehret / auch ein Engel vom Dimmels der fen verflucht.

In dem Sermon von G. Pauli beferungt Ternione O. S. vnd T. Anno 53.

gebrucket.

Gute Werche find denen gur Seeligfeit von noten i fo auf Gnaden vmb deß Derren Chrift willen i durch den Glauben allbereit i Berechtigteit i Denligen Geift ivnd das ewige teben i emi pfangen baben.

pfangen haben. / Wide ger of the Berche. In demfelbigen Buch feker er: Bute Berche find norig jur Geeligkeit Es ist unmöglich ohne gute Werche Geelig werden. Es ist niemad ohne

que Werde Geelig worden.

D

Item

Item Y.3.

Die Biedergeburtift der newe gehorfam/vnd bie guten werche in den Glaubigen i und der anfang deß ewigen Lebens i und die feind notig gur Seeligteit.

Item C.r.

Anfer gnte Bercte fein nicht alleine allhie auff Erden / fondern auch vor Gott im Dimmel von noteh / auff daß wir dafür die herzliche belomung und vergeltung deß ewigen Lebens und die Seligteit empfahen.

Item E. 4.

Es ift gewißlich wahr / daß dife Tugenden/ Blaube/Liebe/ Doffnung/ond andere in one fein muffen/ond jur Seeligteie/notig find/weiser one auch hernach an dieses Buch / in feinem newen Befendeniß/Ann.1558, aufgangen.

Irem A.2. B.4.

Gnte Berch seind ein thal unser Seeligkeit. Item in dispoli, ad Romao.cap. Die Seeligkeit wirde uns jugetheilet i durch Glauben unnd Bestendenis.

In 4. parte Homiliarum pag. 149.

Bute Werche oder anfang bef newen Debord fams/ift norig lal andis, das ift/denen/fo da follen feelig werden. Pag. 152. wo newer gehorfam nit ift / das ift / wer nicht gute Werche hardem ift es vnmöglich / daß er mir dent Sohn Bottes das ewige Leben und die Seeligkeit könne ererben.

Inderauflegung def Glaubens keder fymboli Apostol Ann, 1550. gedryeferam blat. 0.7. Diedurch aber verwerffen wir die guten Berte nicht / benn wir flat fagen/daß niemand ohne gute Berche fan feelig werden/vnd daß Gott de nem jeglichen nach feinen werden lobnen wirdt.

In fecunida parce Epift. Dominic, Pag. 50.

Die lehrer Paulus / daß in dep Glaubens schrancten/das laufen / ober der neme Geborfant von noten sen/ad consequendam, das ift i quer-langen die Kron dest emigen Ecbens.

Ibel pag. 61.

Die fihee man idaß der newe Behorfamiond in Schrancken lauffen i denen i fo gerechtfertiger find i von nohren ift i wollen fie anderft die Kron deß ewigen Lebens erlangen ober erwerben.

Tuftas Menins,fin Buchlein von ber feeligfeit/Ternione D. s.

Das Gottliche Gefehe und gute Berche/ble Bott felbft gebotten hat / feind Bott bem herren alfo angenem und gefällig / und gut Geeligfeit fo gar von noten / daß man fie ohne Schaben und Rachteil der Steligfeit/nicht mag nachlaffen.

K.2. fagt er/man foll bie in feinen mege horen/

fo foldes wiederfprechen.

In alla fynodicis Ff. 2.

Se ift gewißlich war / daß die Engendens Bland / Liebe / und Doffnung / und andere ? jut Seeligkeit norig find.

In dem Leipzischem Interim oder Beschup i fol. 10.

) a Rie

Bie nu diefes warhafftiges ertennen in vne leuchten muß/alfoift gewißlich war/dafidiefem. genden / Blaub / Liebe / vnd Hoffnung / vnd andere/diein vns fein muffen / jur Sceligkeit noeig find.

Maior,in der Predige Johan.r. Gibe/dasift

Gottes Lamb | Ann. 52. Ternione V.S.

Bute Werde find alfogur Seeligteit von noten/nicht die Seeligteit dadurch guerlangen/fonbern gu behalten / und nicht widerumb gunerlieren.

In dem Sermon von der beferung Paulis

Z. 4. B. 3. V. 1.

Dhneden Behorfam gegen Bottifan die Ge-

ligteit nicht erhalten werden.
Adscribam huc D. Lutheri testimonium o-

mnibus Maioristarum glossis oppositum, ex

10. Tomo. VViteber. pag . 136.

An dise proposition, daß gute Wercke notigsind zur Seeligkeit i hengen sie eine listigeerstlärung oder Bersicherung i und sagen also! Ob wol wir dieguten Wercke i als nötigsur Seligkeit förderen i so lehren wir doch gleichwol nichesdaß man sich auff die Wercke verlassen sol; Dieser Leuffel ist listig gnug i richtet aber damit nichts auß i ob er wol den Alberen und pnersahrnen und der Vernunfft dannt einen Schein machen und sie verführen kan. Tom. L. Vvireb. pag. 29. Es scheinet wol i als sen es zu mal ein scheich und gering Ding i und ohne alle Jahr i daß, man das Geses mit dem Euansachto

aello wnb ben Glauben mit ben Berden bermenget / Aber wenn mans im Grund und benter Lichteben befibet/fo ifts gewiß / und befinder fich alfordaft fold lebren ond treiben auff die Berdel als noria gur Geeligteit/mehr und groffern fca. den thutiden feine Denfoliche Bernunfft nim. mermehr begreiffen ober verfteben tan : Denn es wird nicht allein das Erfendeniß ber Onaben bas burd verbundelt i fondern Chriftus mit allen feine Woltharen / wird badurch weageriffen/und das gange Euagelion/wie G. Paulus albiejen. activerfebret. Plura testimonia Lutheri contra impia Majoristarum dogmara, vide: 1. Tom. VViteb pog. 72.74. Tom. 4 lat pag. 41. Town 6 pag. 131. Tom. 8. pag. 10. len. 166.350. Tom. 2. pag. 124. 4. Tom lat. pag. 47.49. in Post. Esclef. Dommica. 3. Trinit. 1. Tom. VViteb.pag. 27.28.46. Lati. Tom. 32.4. Tom. lat.pag. 41. Tom. 1. VVaeb. pag. 121. 177. 720. Tom. 6. pag. 43. Tom. 7. fol. 277. Tom. A. lat. pag. 151. in Poft. Ecclef. in Commercheil pag. 46. 7. Tom. pag. 278. Tom. 6. pag. 43 44. Tom. 5. pag. 160. Tom. 6 pag 439.438.20. Tem. 2 pag 272. Tom. 3 pag 373. lat, ibid. 387 indiffert. de operibus legis & gratia, An. 1536. Argum. 3. Tom. 8 pag. 131.132. Tom. 4. lat.pag. 24 in Poftill. Esclef. pag. 19% Dominicas, Trinit, &c.

Qui hæc D. Lutheri testimonia in timore domini legit & considerat, is facilimè intelligit, Meioristas, falsò, ad Lutheri autoritatem& dicta prouocare: Meritò igitur omnes piè eruditi, & Deum timentes, Maioristarum erroneam opinionem condemnare, & ex Ecclesia Deiexterminare debent. D: Quis Respon. Controuertitur inter nos, & Madoristas: An homo indignissimas, omn que
bono opere carens, qui toto vita tempore
perdirissime vixerit, possit side, ob meritum
Christi quandocunque conversus faerit, aditum ad institum & salutem aternam habere,
aut non? Deinde, an nostra institua & salus, vila
ratione, ex conditione nostrorum bonosum
operum ita pendear, ve non prastitis illis, salua-

rinequeamus, aut non dependeat?

Hie nos ex perspicuo verbo Dei assirma. mus, toto celo leparatam elle gratuitam iuftitiam, acvitam, anostris bonis openbus, aut eireuribus ficut Lutherus, hæc duo, tanquam cælum à terra seperare docet. Et Paulus omnes suas institus pro stereore ac reiectamenels, & Elaias pro panno menstruatz haberl, relici accontemni volunt, vi modò iuftitia ac fainte Christi potiri queant:contra Maior simpliciter ae citra omnem exceptionem, aded contendit, bons opera, effe necessaria ad salurem; veste plane imposs bile, quenquam, ciera Illorum præsentiam aut præstationem, vt ita loquar, faluari. Nos verd, obsequentes rationes dogma Maioris, de necessitate bonorum operum adfelutem, damnamus.

TVNDAMBNIA QVAEDAM FIRMISS.Ifima, contra impiasD. Maseris propositiones, collecta, à D. Iohanie VVigando.

Primum autem in negotio de lustificatione peccatoris hecforma doctrinæ (quòd opera ad salutem fint necessaria) prorfus estaliena à tota

facea feripeura.

Posset hoc exillustribus & euidentibus sententiis singulorum Prophetarum & Apostolorumostendi: sed nobis hoc loco testimonium Petri sussiciat, qui inquit: Huic omnes Propheta testimonium perhibent, quad remissionem peccatorum accipiant per nomen eius, omnes qui credant in eum, Actor 10. Et ve anchites sa pate fiat, inquit: Nom est per aliquem alium salus. Nec enim aliud nomen sub enlo est datum bominibu, per quod sporteat nos sal-

mos fieri.

Imò hoc ipsum omnibus téporibus omnes Propheræ Apostoli, & aliigraves & constantes Doctores ecclesæ Dei, contra falsos Doctores acerrimè pugnaverunt. Et vi cætera præterea, constat, primamillam & celebrem synodum in actis tantum ea occasione esse habitam, quòd Pseudoapostoli contenderent, Legis observationem quoque necessariam esse ad salutem. Itaque determinatio ibi facta est, absque lege tantum per gratiam Domini nostri IESV CHRISTI credendum esse nos salvari. Nec est obscurum, quo consilio Paulus suam illam nermossisimam, ad Galatas epistolam scripserit.

Surrepferant enim falli fraires, qui quod ipfe maximis sudoribus confirmaerat, id ipsi hoc fermento corrumpebane, inficiebant & deftrnebar, Inftillabant enim auditoribus eam opinionem, legem seu opera præter fidem in Christum effe ad falutem necessaria. Contra hanc pestilentem doctrinam Panlus omnem vim fui spiritus & ingenii promit, & aliquoties repetit Eusngelii doctrinam, Antithefim fimul completens & damnans. Scimas , inquit, gudd non inflificetur home ex operibus legis , fed per fidem lefu Chrifti. Et iterum : Ex operibus legu non infinicator rilim bomo, emnis caro. posteniolidistimis argumentis ista confirmat. Neque verò hie tantum de ceremonialibus legibus sgir, ve fine fine aduerfarit noftri canillantur, fed rotem legem in hoe arriculo lustificationis repudiat. Erin fuumproprium locum tetrahit.

Hinc funt ille phrases, quas subinde inculest: Sine lige, abs q, operibus, per sidem, nis per sidem,
gratiu, ex gratia. Sepè videre est, euro in vna
1- mentia aliquoties formas istas kerare, vt: Iusti sicamurgratiu per gratiam in sim, per redemptionem,
qua est in Christo lesu, quem propositie DEVS propitiatorem per sidem in sanguine eim. Rom. 3. Sic, Gratia
saluati estu per sidem, & bocuon ex vobi, Dei donum
est non ex operibus, ne qui gloriesur. Accende quam
in hac parte cantologicus sit Spiritus Sauctus.

Hac pertinent eriam iltz form z, in qu'bus institiam legalem expresi è remouet à instificauone. Vi, fraelfestandolegem institia, al legem infitianon peruenit. Quare è quia non ex fide sed quast ex opersbus Rossi; 9. tremelgnorantes institutam D & I, & suam quarentes statuere, instituta DEI non sunt subitachi. Rossi 10. Non ex operibus instituta, qua secimum nos sel secundum misericor diam suam saluos nos secit.

Tit.z.

Diftincto etia ordine de luftificatione feu falute, & de bonis operibus tractant Prophete. Christus & Apostoli. De sustificatione enim gratuita prin um, deinde de nona obedientia docent : & guidem expresse testantur, totam postram nousm obedientism fide & Spiritu Sandtopraftiram, infliria cocam Deo non effeimplicandam. Qu'a quidem in re præcipuè artificium Pauli laudem & admirationem meretur, idg; omnium maxime in epistola ad Romanos & Galaras voi locum de Iustificatione fibiexplicandum fumir. Primum enim ac feorsim tam Judæos quam Græcos, idest, omnes homines, reos agit de peccato, omnesque nudos, imò peccatis infinitis fordidatos, ad iudicium Dei fiftir, idque propter eam caufam, ne quisvllam hacin parre gloriationem proferat. Non eft diffinctio, inquit, Omnes peccaverunt, & egent gloria Dei. Rom. g. Item, conclusit feriptura omnia sub peccarum, Galat. 3. Deinde lecundo lucoac separatim docet ea de justitis, qua peccatormiudicio Deiabsoluitar, eam q; afferit effe inft iam alienam, imputatinam, donatitiam, pallium nempe, und gratis propter Chriflum peccata con in patentur. Imputetur su-

rem &applicetur iustitia per obedientia Chriflipacta, ve hacratione non tantum nuda remillio peccatorum contingat peccatori, fed versatque perfecta iustiria,qua ornetur vereque influsexistat. Sed ve dietum, bæc iustitia est mutuaticia, & à Christo, qui sanguine cam peperit, ad not transfertur. Ided inquit, Ei ve-13 , qui non operatur , credenti autem in eum, qui inflificat impium, reputatur fides eius ad inflitiam. Rom, 4. Quod per legem nemo instificatur apud Deum, mamifestum est, quia influe ex fide vivit, Gal. 4. Abac. 2. Expende etiam argumenta, quibus hanc do-Arinam Paulus in iftis capitibus confirmanit, que hoc in loco breuitatis gratia pretereo. Et ex hoc fonte illustria testimonia de Iustificatione peccatoris coram Deo peteda funt. Tertiò tandem loco disserit Paulus de bonis operibus, quod ca debeant lequi in inftificatis & faluatis : Eisque nequaquam affignat necelfitatom ad falutem, fed alios fines longe intelriores eis attribuit, de quibus supra dictum est,

Itaque manifestum est, non cantum istam Lutherano Papistarum phrasin inustratam esfe in sacris literis, sed omnino quoque eis contrariam, imò etiam ab ipso Paulo anathema-

zinatam effe , Gal. 1.

II. A definicione iuftiria.

Paulus de finit institum nostram coram Deo, esse imputare institum sine operitus, & non imputare peccata. Rom. 4. Ne autem videatur ex suo capise aliquid statuere, Dauidem inquit sie dicere,

Beati-

Beatitudinem bominis eni Dem imputat infictiam fina operibin Beats quorum remiffa fune iniquisates & quorum tella funt peccata Beaten vir cui non imputanis Dominu peccatum. Zacharias his verbis definit falutem. Ad dandam feientiam falute plebi eim, que est in remissione occuterum. Ergo bona opera non funt necessaria ad falutem. Expende enim, quid fibivelit, quod cantopere vigeat, nos imputariua iusticia faisos effe? Si enim opera funt necelfaria ad falutem, iam non est imputatio, fed meritum , vribidem copiosè tractat. Sic remittere peccata esq; non imputare, est indignos, immeritos, sceleratos, beneuolentia complecti,& arrogare ac tribuere els aliquid, quod exfele non habent. O tomodo igitur opera erunt ad falutem necessaria? Quaproptet hoc nouum Paradoxon Pauli doctrina de imputativa iuftitia & de remissione peccatorum prorsus enertir& delet. Vide igitur quelo lector, quam atrocites istud nonum do ctrinæ genus in iplam definitionem, in firiz impingat.

III. L' causa efficiente inflitiacoram Des.

Solus Christus peperit & donar iusticiama fine vilis vel angelorum vel hominum operibus.

Ergò bona opera nostra non sunt ad salutema necessaria, sed solius Christi opere saluamur.

Est enim instituta hominum coram Deo iam partus thefaurus, non adhue paradus, & distribultur ministerio verbi sacramentoru in nomine Christi. Mart. u. Venite ad me ees, qui laboratuce merari estiv. Et egoresiciam vos. Gal. 3. Non dicit, & seminibm quasi in multin, sed quest in vno Et seminituo, qui est Christm. 1. Cor. 1. Christm faltu est nobi sa-pientia à Deo, & institu , & santtificatio, & redem-

peis.

Hoe argumentum ita explicat Paulus: siper legem instituess, frastra Christu mortuuess, Gal. 2. Quid igitur aliud agunt, docentes opera ad salutem esse necessaria quam quod Christum contendant frustra esse mortuum? Quis non cohortescat toto pectore ad tantas blasphemias?

1111. A canfa materiali nostra institia

Nostra iustitia est rantum obedientia & pas-

E. Opera nostra non sunt ad salutem necessaria, sed solo merito Christi & eius iustiria

pronunciamuriufti & faluamur.

Ioan .t. Ecce agniu Dei qui tollit peccata mundi. Si folus Christus tollit, quomodo nostra opera ad salutem possunt esse necessaria? Rom. 5. Per raisus obedientiam iusti constituentur multi. Galat. 3. Christus nos redemit de maledicio legis, factus pro nobis maledicium, ve gentibus benedicio Abraha contingeret. Obserua hoc in loco nullam prorsus, nostrorum operum sieri mentionem. Et quid quaso merebatutallus homo, quando Christus solus suscepto maledicto cruci assixus erat? Num suga discipulorum omnium, autabnegatio Petri, erant opera necessaria ad salutem, ve sine iis

falui non possent fieri? Rom. 8. Quedimpossibile erat legicà, quòd informabatur per carnem, Dem filium summissi. Es Hic procsus opera negantur suifse, aut esse necessaria ad salutem. Imò quia non pornerint adelle & opem ferre ideo Christum factum esse peccatum & maledictum. All. 14.

V. A sententialegis.

Gal.3. Si data effet lex, que posset vinificare, verè ex lege esset instituia. Sod conclusit scriptura omnia sub peccato, vi promisso ex side lesu Christi daretur credentibus. Hine elici possunt hæc argumenta.

Lex promittit vitam æternam præstantibus integram obediendam, externam & internam

ex omnibus viribus Matth. 22 Deut. 8.

Sed nemo præstat legem, nam ante instincationem & salutem acceptam, nemo potest
præstare: Sunt enim opera fructus salutis. Eadem ratione neque in actu instificationis vel
ad salutem possunt concurrere. Nam quicquid
non sir ex side, peccatum est. Quo modoautem operabitur nondum instisscatus: Præterea
Deus instiscat impium. Post instisscationem
denique à renaris impleri lex non potest, quia
manet peccatum in hominis natura, & institia
coram Deo non est quiddam nostrum, sed institia Christisanguine acquistra & nobis donata. Quapropter nemo per legem vel opera legis instisscatur. Qua igitur ratione opera necessaria ad salutem erunts

Deinde & alter fyllogismus inde colligitur.

Opor-

Oportet nos legi Dei in persolutione tum por næ tum obedientie satis secere, vel per nosmer ipsos, vel peralium: alioquin salusti non possumus. Christus in locum nostrum concescit, & factus pro nobis maledicti, satisfecit legi pro nobis. Ea suré satisfactione per sidem nobis imputata, à maledictione legis absolutimur à insti pronunciamur, quia legi Dei peralium, nempe Christum, satisfe cimus.

Itaque non opera no fira, sed solius Christi opus seu oblatio, est necssaria & sufficiens ad nostram salurem. Nam si es alienum, quod ego contraxi peralium, pro me solutum est, idque mini imputatum: tunc sanè mea solutio non necessaria est ad absolutionem debitimee potest creditor à me solutionem sure postula-re. Quòd si ex sua quadam iniustitia facit, tune exceptio debiti soluti, coram judicio me semper instificat & absoluit.

VI. A canfa formali noftra inftitia.

Iustitia nostra, est impuratio iustitiz per Christi passionem parez, qua Deus parer ez misericordia nobis immeriris & dam natis remittir peccata, & tribuit nobis eamipsam legis impletionem, quam Christus pro nobis exsoluir. Ergo bona opera non sunt ad falurem necessaria-

Rom. 8. De peccato damnasie peccatum, ve inflifitatio legis impleretur in nolis. 2. Cotinch, 5. Enim qui non bouit, percatum, pro nobii percatum fecit, vi fieremui instituta Dei per ipsum. Phil. 3. Ve inueniar in ipso,
non hubens meam sustitiam ex lege sed qua ex side est in
Christum, Proinde instituta nostra est translatio
alien z institu z ad nos, nec sunt nostra opera ad
eath institutam necessaria. Iohan. 1. Ex eius plenitudine omnes accepimus. 1. Iohan. 1. Sanguis lesu Christi emandat nos ab omni percato.

VII. A conditione hominis instificandi.

Days instificat impium non operantem. Roman. 4. Concluste scriptura omnia sub peccatum, vi omnium misereatur. Gal. 4. Omnes peccatum, de egent gloria Deimon est distinctio, de. Omnes instificandi, sue renati, seu nondum renati, codem consistunt loco, & necesse habent dicere, peccagimus: ne introcas cum seruis tuis in indicium. Hic Abraham & Paulus 4. & 7. non habent quod glorientur coram Deo. Ergo opera non sunt ad salutem necessaria.

VIII. Ab effecta striufg, Doctrina.

Lex iram operatur. Rom. 4. Qui sub lege eft, sub

maledictoeft. Gal. 3.

Sed qui vel solis operibus, vel side & operibus simul, quærunt institiam, vel opera quoq; modo ad salutem volunt, esse necessaria, sunt sub lege. Ergo sub maledicto.

Rationem subiscie ipla Paulus. Quia sert-

ferit in emribu, qua scripta sunt in lege. Deut. 27. At nemo legem implet, non impius, non renatus, aut S. Sanctoillustratus. Eth enim renati inchoant aliquam obedientiam adiuti à Spiritu Sancto, tamen ca non est munda, neque per secta, & coguntur omnes dicere: Si omnia secimus, qua debuimus servi inutales suimus, ltaq; quom diu opera conjungimus sidei, semper nobis maledicum incumbit, & gratia Cheisti excidimus, si lege volumus institucari. Galat. 5. Hinc & illud

argumentum fequitur:

IX. Impossibile est, conscientiam de Clure posse certam esfe, si bona opera funt ad falutem necessaria. Imo habebit perpetuam materiam & fomentum dubirandi & desperandi. Occiner enim affidue conscientia, peccata no-Ara effe infinita, opera verò noftra effe exigua, panes, variis fordibus cofpurcara: & quò conscientiz sant teneriores, aut quò maiori cognitione Dei, timore, fide præditæ funt, ed fe veriores ftimulos fentient. Eft enim omnibus hominibus hoc principium natura notum, Deum requirere ab homine iustitiam operum : Sed quando accedir lex Dei , tum peccatum augescit, & fit excellenter peccatum. Itaque neceffeeft non rantum dubicare, fed prorfus desperare de salute.

X. Ideò reuelata est vox Evangelii, & sangvine Christi consirmata, gratis peccatoribus agentibus pænitentiam deferens & applicans remissionem peccatorum, & ideò sacramenta

opers

addita funt ac vegent in vin gratis applicantia meritum Christi fen remissionem peccatoru, ve conscientia sit certa de voluntare Dei propitia, & hæreditate perpetua. Nam fi lege vel operibus potnitler homo tanta bonaconfequi, nihil opus fuitlet vel Euangelio vel languine Christi, vel iftis cesseris & figillis gratiz Rom. 5. Inflificati igitur ex fide pace babemu apud Deum , & c. X1. Sacramenta probant, gratis fine operibus accipi beneficia Christi, hoc est, Iustiriam & faluté. In bapcismo enimabluimur à peccatis, & tantum paffine nos habemus & accipimus. In absolutione impertie nobis Deus remissionem peccatorum in nomine Christi, id est, gratis, fine operibus. In coma Domini prabetur caro & languis Christi, in testimonium certiffimum, quod fols Christi mors fit nobis & necessaria & villisad falutem.

XII. Doctrina, quòd opera fint necessaria ad salutem, abolet promissionem & sidem. Promissio enim est gratuita per solum Christum, ve inquit Paulus: Pravidens scriptura, quòd ex side instificat gentes Deus, pranuncianis Abraha, quod inte benedicentur emnes gentes. Gal. 3. Si iam opera ad salutem sunt necessaria, promissio erit conditionalis, non gratuita, nec sirma, imò nobis prorsus vana & inutilis, vel solo Paulo teste, qui inquit: Ideò ex sidegratis, ve sit sirma promisso. Rom. 4. Porrò sidei obiectum est gratuita mifericordia Dei, & gratuita applicatio meriti Christi. Si iam alter quasi pes singendus est in

opera nostra, labascet alterum fundamentum quoque & euanescet & infumum abibit tota fides.

Cum enim nostra opera sint truncata & sordida, ideò nullam consolationem, quoad iudicium Dei conscientiis pauesactis ex agoisione peccatorum, suppeditare poterunt. Qui enim sub lège sunt, sub maledicto sunt, & tantum iis nulla est damnatio, qui sunt in Christo Iesu.

XIII. Si opera sunt ad salutem necessaria, is qui ea habet, potest prasumere, quia aliquid habeat, quod ad salutem sit necessarium: contra non habens, cogitur se dedere desperationi: quia destituitur eo, quod ad salutem ei erit necessarium: Verumq; autem pugnar cum doctrina Euangelica: ve pater in exemplo Pharisei & telonis, quos ipse Christus ad has patres declarandas producit.

XIIII. Causas & essectus oportet discerm. Bona opera sunt fructus instificationis & salutis Roman. s. Galar. s. Itaque cum opera sint posteriora, absolutione, instificatione, opera nequaquam necessaria possunt esse ad salu-

tem.

XV. Lez & Euangelium distinguenda sunt verecte verbum Dei secetur. Constat enim ex confusione, quanta tenebre in Ecclesiam Dei, velut ex inundatione irripuerint. Atqui si opera sünt ad salatem necessaria, tollitur Legis & Euangelii discrimen: quod pracipue in hac parte, ve cereras omiteam, consistie, quòd Legis promissiones sine conditionales, camquò ob causam nobis conserve nihil possine: coutrà Euangelii promissiones sine gratuitz, que à Christo & proprer ipsum nobis peccatoribus offerant arque exhibeant remissionem peccatorum, gratiam Dei patris, susticiam & vitam.

XVI. Exempla euidenter probant, gratis, tantum propter Christum, impiis, immeritis, damnatis contingere institum & falutem, fine propriis operibuse et Adam & Eua, parentes totius generis humani, nibil habebant, quod ipsis adsalutemerat necessatum, præter peccatum, quo tei etant æternæ condemnationis. Iraque sine operibus gratistantum propter semen mulieris accipiant remissionem peccatorum, institum ed salutem.

De Abrahamo dicit scriptura: Si alrabam ex aperibus legis inflațicatus est, habet gloriam, sed non apud Deum. Quid emits diest scriptura? Credidit abraham Deo, & imputatum est et adiussitium. Gen. 15. Rom. 4. Dauidi impio & citra iua apera, dictum est: Dominus transfulu peccarium, suum. Etti enim egregium illud, Peccari, protettet. & requirebat ab eo Deus in iustificatione agnitionem peccati (sicut ipsemet exiam in Dauide per concionem Prophetæ illud peccani ostendit) tamen salutem non merebatur.

E a David

Davidineo motu. Erat quidem necessaria cocritio, sedad salutem erat tantum misericordia Del, ac venturi seminis benedictio, ei necessa.

Publicanus inquit: Dem esto propitivo mibi perestori. Latroni non erant opera ad salutem necessaria, nulla enim habeba, tsed ad salutem ei
& necessaria erant, & proderant, absolutio, qua
Christus ei dabat, ac meritum Christi, cuius
siebat particeps. Agnitio peccati ad ordinem
quidem conuethonis pertinebat, & erat opus
à Deo excitatum in latrone cruento: sed ad salutem ei necessarium erat miserie ordia & sanguis Christi, quibus bonts præter suum meritum potsebatur. Idem de aliis iudicium est.
Vno enim omnes & eodem modo iustificati
sunt, & iustificanturadhuc.

Proposit etiam scriptura infantium exemplum in accipiendo regno colorum. At in tanda tam passiue se habent: amplecturtur enim bona: & dona, que propter Christum iuxta verbum gratie & sacramenta illicofferuntur. Ethiautemde interioribus motibus clamitant Operiste tamen sides solummodo apprehendit oblata bona per Christum, non adfert bona opera ad salutem necessaria. Deinde etiam illi interni motus aut boni fructus, sunt instituctionis ac salutis accepte, fructus, non res precurrentes salutem, aut necessaria ad salutem.

XVII. Inconcilio Apostolico primo, ve suprà dictum est, hee propositio est damnata, Bona opera effe ad salutem necessaria. Act, 15. Ebion eam professus est, & damnatus est. Refert Irenaus Valentinianos docuisse, sine operibus neminem saluari. Interim protulit eam propositionem verim indicio platimaria Ecclesiarum mater cum siba est damnata.

X V III. Ipia propolitio, Bona opera funt ad falutem necessaria, vnà cum coniunctis, est propoficio Indeorum, Turcarum, & omnium gentium, quæ prorsus suntignare vocis Euangelis.

Præcipue autem est lingua & phrasis Papistarum, & sundamentum omnium operu Papalium seu Antichristi, Hoc sundamento stante, stat Papatus quantus quantus est: hoc concusso & subruto, collabitur vniuersus Papatus,
quantus quantus est. Siita que ta erimus amentes, vt hanc propositionem accipiamus, vsurpemus, desendamus: tollemus reipsa omnem
disferentiam inter nos & Papatum, labesièret
propositio, Sela side in Christum instiscari & sauasi: Damnabitur vniuersa no stra religio, meritò
schismatici perhibemur, iure anathemati subiacebimus, ac necesse erit, nos palinodiam nostræ docttinæ captillare, aut in æternum damnari.

Quòdautem hæc propositio merè sir Papistica, & corona & bassis Antichristi, palàm etiam restantur propositiones Louanienses, in quibus expresse continerur. Porrò quære ex iis, qui ex Paparu elu Anti sunt, & olim concionatores egerunt sub regno Antichristi: hi vno positionem mambus pedibusque, quod dicitur, inculcasse: imò interroga Papistas quoscunq; & audies, ipsos sponte hanc propositionem, canquam Papistico gregi optime notam & genuinam, agnoscere. Contrà animaduertes, illos tuto pediore abhorsere abaltera propositione, Sola side saluamar, ne e villato concidiatiorem adonttere.

Debet autem Ecclesia doctrina esse seinncha ab Echnicorum & Antichristi terebris & blasphemiis, neque est tes libera, sed serio pracepta, ne noram Antichristi accipiamus. Au quod hotribilius stigma Antichristi cuiquam posset inuti, quàm si credat, docearec desendat. Eona opera ad salutem esse necessaria, etiamsi de operibus Decalogiloquatur?

XIX. Hec propolicio, iuxta omnium hominum, tam impiorum qu'am renatorum, sensus & iudicia, sonat & importat merisum, singant & mingant glossatores quicquid vesint. Dissenant enim spse glossateum, necsunt als sanis oculis præditt, fascinandi, vt quod non vident videant, sequod vident non videant: sequod vident non videant: sequod vident non videant: sequod isti incantatores nos in hac propositione ludificantur, & volunt nos cæcutire in ipsa meridiana luce.

XX. Typus fanorum verborum est retinendus. At Prophetarum & Apostolorum & nostræ Ecclesiæ typus est, Nos gratis sinc lege, sinc operibus, sola side in Christum salvari: Siqui

alind

alind Enangelium pradicanerit, anathema fit. Difcedit igitura nobis, estque alienus typus minime fanorum verborum, Opera necessaria elle ad falutem.

XXI. Inuficatum, imo damnatum & reprobatum paradoxon est nostris Ecclesis, ab Antichristi contagio & peste liberatis, bona opera ad salutem elle necessaria. Lutherus enim hac phrafi & propositione non est vsus, imò publice & privatim, cum vellent Operista nonnihil emergere, & caput paulo altius attollere, ingenti spiritu repressit, explosit & damnanit, tanquam venenum conscientiarum, & ipfius arctolyci romani horrendam & letiferam vocem. Reliqui praceptores quoque, ductu atque hottaru Lutheri, cam propolitionem fepelierunt, quique adhuc fapiunt, non cenfent eam in luggeftum producendam efferimo plarique ecclefiz doctores, pietate, doctina & constantia celebres, suis calculis & scriptis cam damnarunt & execrati funt. Etoftendir resipfa, quod malum bene conditum non fit mouendum.

Nam renocatio huins dogmatis, granius Ecclesiam veram & repurgaram cocullit, ac con-

cutit eriamnum, quam iple Paparus.

XXII. Nulla necessicas bona & vtilis coegit, iftam proposicionem, veluti è sepulchro re. nocare, & publica autoritate in ecclesiam re. purgaram & fegregatam ab Antichrifti præfti giis & blafphemiis, inthronifare. Nam paffim-

verbum

verbum Dei aprillime & prudeter lectumeft. Lex & Evangelium suo ordine ac fine tradita funt. Necessiras autem suir einsmodi, que hoc paradoxon excussir, quod volante & grassante passim Interim, meru fugæ, crucis & abiectione confessionis necessaria, hac propositio, verile; quali manibus estarrepta, & extenebus in lucem producta, quo perttringerentur oculi aduerfariorum, vt putarent, nositerum Papatui accedere & ve persecutio velut infuso aceto, in turbidu mare mitesceret. Hæcex re ipsa paret. XXIII. Experientia ipfain fingulorum coscientiis declarat, hanc propositionem omnem consolationem & certitudinem penitus aufere. Multi enim morientes veheméter conquestifunt, se hac propositione noua & inaudità în nostris eccleuis, gravistime, perturbati, ve de falute suzambigere cogatur. Non enimie posse talia opera in semetipsis deprehendere, que possint este necessaria ad salutem, id est, oppeni Dei judicio. Ideo fibi etiam Christi beneficium euanescere, siquidem illud non subsistat folum, sed opera quoque fint ad falutem ea necessitate necessaria, ve fine ils salus nemini contingat. Neque verò id paucis viu venit.

Accidet autem oninibus, si modò irrefragabiliter verum est, bona opera ad falurem esse necessaria. Sed Paulus contrà decernit: sideo, suquit, ex side gracis, ve sie sirma promisso. Itaq; qui volet suz conscientie consulere, sugiatistas pedicas, quas sine dubio conscientiis Diabolus

Arnic.

Aruit, vt ipfiffima desperationis materia animum folicitet, fatiget & enertat.

CONFESSIO SAXONICORVM.

Theologorum, de D. Maiora erroriba.

Quòd doctrina Maioristarum, non sit veritati ecelesti consentanea, exsequentibus granissimis & illustrissimis probationibus, demonstrari potes:

I. A teffimonio verbi dinini.

Nemo ambigit, in rebus, ad iuttitiam & falutem no stram pertinentibus, ad verbum Dei omnes mortales alligatos esse iuxta dicta, Lucerna pedibus meis verbum tuum. Item. In lumine tuo videbimus lumen. Item. Si quis nen dixerit iuxta verbum bot, non erit ei matutmalux. Item, Si quis aliud Euangelium pradicarit, anathema sit.

Sed verbum Dei no habet eam phrasin, bona opera nostra in articulo sustificationis nostræ coram Deo, necessitate præsentiæ adesse oportere, ita quidem, vt si non adsint, non siat sustificatio. Deinde etiam no habet remipsam

ista phrasi compræhensam.

Er cum iple pater cœlestis ex cœlo eam vocem proferat, HVKC AVDITE, quædam testimonia exore ipsins Christi proferemus.

Matth. 9. Nonveni advocandum infles, sedpeceateres ad panisentiam. His peccatoté opponitiuse Christus, non tantum in parte aliqua sed totaliter, idest, que fatetur se nihil nisi peccatum feu pecestorem effe, quancus quantus fit.

Matth. 18, Luc. 19. Filim homini venit querere et salaare, quod perieras. Hoc verbo (Perieras) te-flatur Christus, nullam cosadferre præsentiam

bonorum operum quos faluar.

Matth.u. Venire ad me omnes, qui laboratis éconeratiessis, ego resciam vos. Tantum granatos mole peccatorum, & sentientes iram Dei & damuscionem commeritam, à se resici, Christus docet. Non autem exceptionem adiungit, qui tamen necessitatem præsentiæ bonorum operum habent.

Cum hacvoce filii Dei vnigeniti, consentiunt Prophetæ & Apostoli. Nam ex ipsius re-

welatione doctrinam iftam hauserunt.

Genel. 15. Credict Abraham Des & imputatum
est et adiusticiam. Hie non sic mentio necessitatis
præsentiæ bonorum operum, sed tantum promissionis Dei, & sidei Abrahæ, qua accipit oblata bona, nempè institue imputationem per &

propter Melfiam.

Ela. 91. Notitis sui sernus mem instan, multes instificabit. In toto illo capite non describitur necelficas præsentiæ bonorum operum nostrotum. Sed nostra potius peccata, ira Dei, damnatio & ècontra Christi sacrificium pro nobis exhibendum. Deapplicatione verò dicitur, quod Christus institiam hane suam, suo precioso sanguine parram, donet credentibus in ipsum.

Abacuc. 2. Infin fide fua vinet. Hoc dictum Paulus pro compendio & fumma doctrine fuç ponit, vbi primum inquit. Omnes esse resortem Deo, & nihilad ipium adferre preterquam peccara. Cansate, inquit, summ omnes subpectate est seid quod tignificacios multo est, quam sidixis fersimpliciter, Omnes esse peccatores. Deinde often dieneruosissime, Gratis institutam impurationnibus credentibus.

Apostoli quoque vno ote & spiritueandem

do arinem proclamant.

fie.

te-

m

e-

04

1-

1

t,

n

L'Timoth. v. Certus fermo, & smui acceptations dignus, qued Christus tesus venerit in hunc mundum, peccateres (carentes bonis operibus) salues facere.

Quando idem Apostolus Rom. 3. & 4. & Galara 2. & 3. granissim è explicat articulum instificationis, non meminit istius inclusium fiuo eautelm. Exceptanecessitate prasentie bonoum epirum. Non igitur Maioristm ex verbe Dei istam locutionem proferunt, sed eam ex hominum sententiis in verbum Dei important.

Habet S. Paulus non tantum phrases illas Ex operibus, per legem, sed etiam, sine lege, sine operibus, sine operibus legis. Atqui Maiorista nostel

tantum intuentur hafce phrafes.

Non ex operibus, Non per legem, & similes, quas quidem rectè enarrant, quòd omnis dignitas, precium & siducia operum nostrorum in hoc articulo penitus remoueatur. Sed alteras phrases, que simul erant cosiderande, omireunt aut transiliunt, quibus Paulus sortissimè negat, in articuloseu punctos sustificationis, noa habe

habere bona opera, seu necessitaté præsentiæ bonorum operum nostrorum tantam esse oportere, veimpossibile sirinstificari hominem, aux institiam imputati, nisi illa nostra opera sint præsentia, sic eniminquie: Rom.; Decernimus instificari hominem per sidem sins operibus legis. Rom. 4. Beatitudinem hominis, cui Desse imputat institiam

fine operibue.

Hæc etiam dicta junganturaliis, quæ testantur ex operibus iustificari neminem. Voluit enim docere Paulus nos in articulo Iustificationis meros esse peccatores, & excludi non tantum dignitatem, siduciam & gloriam nostrorum operum, sed in vniuersum nostra bena opera, quiaibi coram Deo sumus peccatotes, non adferentes aliquid nostrorum operum, sed accipientes remissionem peccatorum iustitiam Christi, side, gratis ex misericordia.

Sie inquit, Deum & scripturam omnia conclusisse sub peccatum, & in incredulitatem, vt

omnium mifereatur, Rom. 11. Gal. 1.

Vnieum adhue adiiciemus Pauli dictum, Rom. 4. Ei ewem, inquit, qui non operatur, credenti, in eum, qui infiificet Impium, reputatur fides eius ad infiitiam. Quid clarius dici posset? Docet iustitiam imputari, sed cui? To di pai ieza contropinquit, verba autem ista tam sunt euidentia, ve nulla sophistica labefactari aut eludi queant. Non enim solum inquit, remoueri operum dignitatem in hocarriculo, sed etiam omnium cominum opera. Deinde non operantem te-

tt

C

D

r

C

time

04.

m,

nt

iu-

m.

emp

n-

1-

n

>-

36

-

tro Epitheto notat vi 2005, Impium Inquit. Qualem verò Impius habeat præsentiam bonotum operum, & quidem necessitatem eorum, quando ei impututuriustitias Id verò facilè iudiciatu est. Cui igitur iustitia Imputaturs
Credenti, inquit, Plura testimonia brevitaria
gratia nolumus adscribere.

Ergò ista inclusina necessitatis præsentias bonorum operum inarticulum sustificationis, qui quidem scopus iam nobis præsixus est, quemque omnes auditores & lectores necesses accurrate observare, estignota Christo, Prophetis & Apostolis.

11. A propriet atibus articuli Inflificationis.

Cercares elt, in articulo lustificationis, opponi peccarorem & misericordiam Dei propeer Christum promissam, Sicenim Danid in articulo Iustificationis constitutus, plorat, Tibitantim, inquit, fum peccatam, hoc est, quicquid fum, nihil nifi maffa pecesti finm tum ex peccato originali, tum exinterioribus& exterioribus peccatis, que alias etiam dieit, tortantaque efse, ve nemo ea omnia intelligar. Deinde verd in hacipfa confideratione fuorum peccatorum, iræ Dei & damnationis commeritæ, non desperat, ve Cain, Saul, Iudas, sed promissam Del misericordiam suis sordibus & indignitati manime opponit, Miserere mei, inquit, secundans multitudinem miferationum tnarum. Sic igitur peccarú, Davidis, mifericordia Dei immenfa propter Messiam tollitur.

Paulus, vti d'aimus, primum omnes hombenes air lecundum legem reos esse ire Dei & erernorum suppliciorum. Deinde verò secundum Euangelium gratuitam imputationem iustitiz Christi opponit, que side appreheuditur.

Si iam in articulo Iultificationis, bona opees fant necellaris necellitate prafentiz, fine qua quidem præsentia nemo inftificetur, certe peccarores in indicio illo Dei, quo de mifericordia & infliriz Christi imputatione agirur, non elle meros de totos peccarores conftat, quia habent præfentiam bonorum operum, & quidem vei loquantur, necessitatem bonorum operum. Ethigitur omnes canfas Iustificatios nis penitus remouent Maloritte, ab ilta fua nee cessitate præsentiæ bonorum operum, attamen hoc fequi necesse est, peccatares in hoc articulo, quo accipiant remissionem peccatorum, non poffe dici meros precentores. Name Habere bona opera, Et: offe meres peccarores, inter sese non conveniunt, Relinquitur igitur, peccatores in articulo luftificationis, ex parte effe peccatores, quia nimirum non nitunturmeria to, dignitate,gloria operum, & ex parte fion elle peccatores, quia ibi necessario habentac habere debent bone opera præsentia, vtiexa presse loquintur.

stem, instituta no fira coram Decest passiva, sed necessitus presentie bonorum operum in articulo sustificationis, estactinitas nostra, Er-

gohae

10

ti

CC

ri.

10

eil

ell

¥.

1-

-

12

è

N

03

20

i.

go hze doctrina Maioriffarum articulum luftificationis corrumpit.

III. Alia probatio ex redem lece.

Vnum opus necessarium est in acticulo lastificationis, tum præsentia, tum virtute & diguitate, nempe salutare opus Christi, quod coplectitur impletionem legis, loco generis humani præstitam, sicut Marth, sinquit ipse silus Dei sactus homo: Ego veni legem implere. Item Luc. 10. Rom & 10.

Iam hac doctrina, Nostra bona opera esta necessitate prasentia necessaria in iplo articulo sustificationis, aliquid istivni operi Christi adiicere conatur. Nam certatur, neminem illo vnico opere Christi potiri poste, nisi suorum bonotum operum copiam, necessitate presentiaribi habeat.

Sed in Esaia dicitur: Honorem meum alteriori dabo. Item: Coangustatus est lectus, va alter desidat. Cum igitur in articulum Iustificationis in sede, inquimus, iustitue & honoris Christi, necessitas prasemia bonorum operum constituitur, quasi absentibus illis, non possit imputari iustitia Christiside, gratis, iusta promissonem, prosectò non parum honori Christi detogatur & subtrahicur omnium sanoru iudicio.

1111. Alia probatio ex eodem loco.

Quidquid in articulo infoficationis homini einfmodi necessitate est necessarium et fine es instificari nequeat, id necesse est rale actantum este, vriudicio Dei irato possit opponi. Sed bona opera hominis non possunt indicio Del irato opponi, id quod extra omnem

controuerfiam elt.

Ergo bona opera in arriculum Instificationis coram Deo non sunt miscenda. Et peccant Maioristz, qui adserunt, bonorum operu prafentiam in articulo Instificationis ita necessariam esse, ve sine illorum prasentia nemo instificetur.

V. A proprietate fidei.

Fides in arriculo luftificationis tătum întuetut promissam & gratuitam misericordiă Dei & merită Christi, & excludit omnia omnium

hominum opera, co quidem in loco.

lam si necessirate præsentiæ bona nostra opera sunt necessaria, in articulo sustificationis,
id quòd Maioristæ contendunt, ita quidem, vt
absque illa præsentia necessirate nemo possit
instificari, necesse est, in ea aliquam fiduciam
penere, & sic sidem ad institiam Christi ex vna
& ad opera humana exaltera parte respicere.

Estque impossibile, si tanta est necessitas præsentiæ bonorum operum, sicuti ipsi contendunt, vt omnis respectus ad illa nostra opera, vllis glossis aut interpretationibus possit

adimi,

Sed hoe est contra proprietatem sidei. Ergd hæc do arina Maioristarum non congruit verbo Dei. Præterea reche hactenus distinaum est inter sidem iustisseantem, & sidem opetantem. VI. A consolatione conscientiarum in ter-

Impossibile est, conscientiam lege territam & conspectum ira Dei, & commeritarum possibile autum trepidantem, posse esse certam de gratia Dei, si bona nostra opera in articulo sustificationis sunt ea nece sistate prasentia necessaria, ve sine eis nemo instificetur. Nam semper dubitabit mens anxia, an habeat etiam illa opera, & anneilla respondeant tali necessitati prasentia, qualem Deus exigit. Imò conscientia occinet, tu nulla penitus habes bona opera, es merus, totus, putus & purus, quod dicitur, peccator, id quod etiam Dauid profitetur, Tibitantim sum peccatum, inquit.

Sed Maioristæ vrgent prolixissimo scripto veheméter, necessitatem præsentiæ bonorum operum in articulo sustificationis, & quidem ita seruidè, vtadseuerent, si illa necessitas præsentiæ non adsit, quòd nemini contingatiusti-

tia Christi.

Ergo anxiis conscientiis hac ipsa doctrina Maioristarum scrupulus & materia dubitandi inicitur, & certitudo fidel ac salutis adimitur atque extinguitur. Et hæcest causa, cur Paulus clara voce determinet, Ideo exside, inquit, secundum gratiam, vt sit sirma promisso. Rom. 4. Phrasis autem Paulina, secundum gratiam, eo quidem loco, non tantum operum nostrorum dignitatem, sed ipsa nostra opera, in hoc, inquimus, cardine seu articulo excludit.

Laqueos porrò consciétiis cognitione per catorum perturbatis iniicere, prohibitum est in sacris lireris,

Sed doctrina de necessitate bonorum operum in articulo sustifications, laqueos conficientis in summis anxietatibus inicit, id quod paulò antè ostendimus.

Ergo hæ doctrina non est consentanca sacris literis, neque is utaris conscientiis pauldis.

VII. Ab exemplo infantum.

Infantes recipiuntur in regna colorum & faluantur reste Christo, Manh. 18.

Sed infantes abique necessitate prælentia

bonorum operum faluantur.

Ergo & no: fine necessitate presentie operum nostrorum saluamur. Nam Christus inquit. In hac parte nos similes pueris in secredentibus, esse oportere.

VIII. Ab exemplo corum, qui in extreme agone faluantur.

Qui in extremo agone mortis convertuntur, non possent habere nece siratem præsentiæ bonorum operum. Ibi Bernhardus etiam clamat, perdite vixi. Ergo hæc doctrina non est consentanea veritari diuinæ.

IX. Ab arse bene moriendi.

Impossibile est in hora mortis, panida mentem posse consolationem sirmam accipere, si quis ei occinat, tu quidem sine dignitate, merito, siducia, gloriatione tuorum operum instissicario, Verium non absq, necessitate presentium tuorum.

operam.

sperum. Nam mox obilicetet: Quali nam uecessis tate sunt necessaria? Item, ego nulla bonacperaprasentia habeo. Peccata quidem mea sentio tantum,
Es ea meum animum angunt. Quomodo igitur instissicabor, quomodo salvabor, si absque necessitate
prasentia bonorum operum nemo salvatur?

Ergo in eo mortis articulo, non locum habet necessitas prasentia operem uostrorum, sed necessitas sidei, qua, repudiata atque reieda omnicura & vexatione de necessitate nostrorum operum, tantum in promissa gratuita misericordia, & Christi sanguine pro nobis esfuso, & quo à peccasis omnibus mundamur acquiescit. Vel sinc spitut saltem astimem pia corda, cupientia re de mori, idam desperabundam doctrinam de necessitate bonorum opetum nostrorum in articulo susti seationis. Nos quidem esusmodi consolatores in agone mortis nossemus nobis dari.

X. Abexemplo omnium instificatorum.

Nullum exemplum in facris literis de vilius hominis iultificatione nobis dari potest, visita spio iustificationis articulo indicaretur, necelitatem præsentiæ bonorum operum suorum ibi suisse. Imò sancti ac tenati etiam, quando de sustificatione sui, seu de remissione agunt, tantificatione sui, seu de remissione agunt, tantificatione, sele habere peccara.

Qualem quæsumus presentiam suorum bonotum operum habuerunt Adam & Eua, cum lapsi essent in peccatú, cum protracti ex ymbra arborum, excusare iam sua peccata nonnihil

Fa niteren-

PROTECTION AND ADDRESS OF LAND AND ADDRESS OF LAND ADDRESS OF

Control operation of particular forms Wel Consumous liberaries.

Datiem swellingen syziemie fuorum annum notions haber David, com per le. Trace and the Propheter Author Prophete a. Et mer eu my mum artifolist vouem acciperent

Some needlesen pralentia bonotum contract same Pantes , quando à Christo pro-The Care granes accepter ante Damaderen fette mennigut de Ceriffe went pettate. me married tune operious) along facere, quementioni maga, ideli, egofiai vous de maximountain sem in gratiam acceptarer. Smoother the contract of a strictle fullifice. thouseline create Dee, mos vereter for bons anecatoriamentare, vi vocetes cuipas fer-The Times of the periods bonorum opemen eliment. Sei plata exempla vitande mosesses gives outlined.

Emmanifelamen beram feripeura, vbi discount interioris nobis omnibus ob a solumnia de com raica con rarat racio lamiliciamo omme m querquot falgantur)eam to beam in next me per lentiz bonorum mentione Sequinarigitur, campouam

20. Addinamben & Langely. I - mal 5 - de cantom accorat, demost, abilicis.

abilcit, quia non dictat nobis peccatoribus propriam Dei voluntatem. Euangelium verò tantùmin eo articulo peccatorem abioluit, impertit Christi meritum, erigit, solatur, adfert per Christum reconciliationem cum Deo & vitam æternam.

Sed necessitas præsentiæ bonorum operum inarticulo sustificationis, pertinet ad legem, quæ semper necessitatem præsentiæ nostrorum operum a nobis requirit.

Ergo in articulo sustificationis inculcare necessitatem præsentiæ nostrorum operum, est doctrina terrens, mortificans, arcens nos à Deo.

Ergo lex cum Euangelio confunditur in loco iu stificationis, cum quidem ibi Euangelium solum debebat habere locum.

Observentigitur omnes pil, doctrinam de necessitate præsentiæ bonorum operum nostrorum in articulo sustificationis, esse doctrinam mortificantem, quia ex Lege est, & Euangelio suam quali sedem turbare.

XII. A differentia articuli înstificationii & erticuli de bonss Operibus.

Semper în ecclefia Christi, ista duo capita doctrine cœlestis recte sunt distincta, tali quidem modo & ratione, vt caput de lustificatione peccatoris præcedat, & caput de bonis opesibus sequatur.

Nam Christes ipse inquit, Facite arborem be-

niterentur, cumque audirent fuauillimum E-

Qualem necessitatem præsentiz suorum bonorum operum babebat Abraham cum ex

Va Chaldworum liberaretur.

Qualem necessiratem præsentiæ suorum bonorum operum habet Dauid, cum per legem reus argueretur coram Nathano Propheta, & per Euagelium, absolutionem acciperet!

Qualem necessitatem præsentiæ bonorum operum habet Paulus, quando à Christo prosternitur, ocin gratiam accipitur ante Damassem simplem quit: les Christa venit peccatores. (carentes bonis operibus) salvos sacere, que sum primus sem ego, idest, ego sui vnus de maximis peccatoribus, cum in gratiam acceptarer. Imò iam sanctus effectus, in articulo sustificationis suæ coram Deo, non veretur sua bona operaira commendare, vi vocet ea saisana sera ema Hinenecessitas præsentiæ bonorum operum æstimetur, sed plura exempla vitandæ prolixitatis gratia omitrimus.

Ergo manifestum est, sacram scriptură, vbi ista exempla sustificationis nobis omnibus ob oculos ponit (est enim vnica duntaxat ratio su-stificationis omnium, quorquot saluantur) eam do arinam de necessirate præsentiz bonorum operum ignorate. Sequitur igitur, eam nouam

penitus elle natam in scholis, &c.

XI. A discrimine legis & Evangelij.

Lex in instificando tantum accusat, damnat,
abilicis,

sbiicit, quia non dictar nobis peccatoribus propriam Dei voluntatem. Euangelium verd rantumin eo articulo peccatorem abloluit, impertit Christi merirum, erigir, solatur, adfert per Christum reconciliationem cum Deo & vitam æternam.

Sed necessitas præsentiæ bonorum operum inarticulo lustificationis, pertinet ad legem, que semper necessitatem presentie nostrorum operum à nobis requirit.

Ergo in articulo Iustificationis inculcare necelsitatem præfentiæ noftrorum operum, eft doctrina terrens, mortificans, arcens nos à Deo.

Ergo lex cum Euangelio confunditur in loco inflificationis, cum quidem ibi Euangelinm

solum debebat habere locum. Obsernentigitur omnes pil, doctinam de necessitate przientiz bonotum operum no-

strorum in articulo lustificationis, elle doctrinam mortificantem, quia ex Lege eft, & Euan-

gelio suam quali sedem turbare.

XII. A differentia articuli lustificationis & articuli de bonis Operibus,

Semper in ecclefia Christi, ista duo capita doctrine coleftis recte funt diftincta, tali quidem modo & ratione, vt caput de lustificatione peccaroris przcedat, & caput de bonis operibus lequatur.

Nam Christins ipleinquit, Facite arborem ba. nam, & fru? w ernt boni. Item : Dara abfolutione. inquit, Vade, noli amplius peccare. Paulus inquit, Gratia saluati estis, Posteà subiungitur; Ipsius mines, sumus conditi per Christum ad bona opera, vi men ambulemus, Ephel. 2. Sic liberatione ma peccato priùs ponit, ac deinde seruitutem iustitiz adiicir, Rom. 6. Ratlo autem eusdentissima est, quia necesse est fontem priùs existere bonum, antequam salutares rinuli inde emanent.

Ergo ista doctrina de necessitate bonorum operam, hæc duo doctrinæ capita periculose miscet.

XIII. A proprietate benorum eperum.

Quicquid non est ex side, peccatum est, inquit Paulus. Sicut igitur necesse est solem exotiri, antequam dies illucescar, ita necesse est, sidem esse ante opera, esque tanquam radios suos emittere aut gignere.

Ergo hec doctrina in articulo Iustificationis de præsenria bonorum operum, lumen inducit ante solem, filiam ante marrem, fru-

&um ante arborem.

Eucluantur autem ista adhuc planius, Bona opera facit instrus, ve scriptura & Lutherus docent. & Augustinus recte inquit, bona operanon precedunt instissicandum (Nota) sed sequentur in stissicanum.

Bena opera absque fide non possunt fieri, ita qui-

dem, ut Deoplaceant.

Ergo bona opera nostra non sunt miscenda articu-

articulo Instificationis, et Lutherns granissimè pronunciat.

XIIII. A testimonio Catechismi.

Symbolum Apastolorum, vbi de remissione peceatoru, docet, tantum inquir: Credo remisonem peceatorum. Credo autem, ubi nequaquam significat necessistaté bonorum operu habere, sed significat, certò statuere & considere, sele peccatorem indignum habere remissionem omnium suorum peccatoru, sine respectu & sine dignitate, merito ac præsentia suoru operum, tantum ex mera, immensa & gratuira misereordia, promissa in Euagelio proprer Christis.

Ergo hæcdockeina in scholis sata & cresces, de necessitate præsentiæ bonotum operum, sine qua nemo in ski sicetur, est contra Catechismum Ecclesiæ Christi. Nam & reliquæ partes, quæ de temissione sonant, com symboloconcordant, vt, Qui crediderit (audis ac side) & baptisatus suerit, salum erit. Item, hic est sæguie mem pro vebis estusam in remissionem peccaterum, Item, Quorum remissiritis peccata, remissionet. Hic nihil de illa doctrina nova audis. Sed inquis: Vbi relinquis Decalogum, quæ etiam est pars Catechismi? Respodemus cum Luthero, sub monte Moria apud setuos Abrahami. Nam habet Lex, habent & bona opera, sibi destinata loca, vbi non negliguntut.

XV. A testimonio Psalmorum Germanicorum, quos canit Ecclosia Dei in Germania.

Tota Ecclesia Christi, que est in Germanis,

optime à viro Dei Lushero institute, leta side & voce hactenus cecinit.

So mache allein ber Glaub gereche

Die Berch die find def nechften Knechel

Daben wirn Glauben merden.

His verbis discernuncus fides & opera. Inftitiz enim tribuitus Fides, Opera destinantus proximo,

Item.

Seift mit unferm Thun verlorn Werdenen boch entel Born.

lieup.

Meine gnten Werd die goleen nicht Es war mit ihn verdorben.

Sinostra opera sunt perdita, iramg, Dei commeren-

Sinon valent, quomodo igitur tautoperà necessita,

Item;

Db ben vne ift der Sunden viell Ben Gott ift viel mehr Onadel Sein Hand zu belffen hat tein Ziell Wiegroß auch sen der Schadel Er ift allein der gute Hurt Der Ifrael erlösen wirdt Auß seinen Gunden allen.

Hie tantum peccatum & gratia conferuntur, neque dicitur de necessirate præsentiæ nostrorum operum, vt Maiotistæ inculcant.

XVI. A sestimonio Lutheri viri Dei. Toti Ecclesia Christi notum & indubita-

sameft, & elle deberin omnem vique eternitatem Deum eximmenfa mifericordia Lutherum excitaffe, eum q; doctrina, fide, eloquetia, præmuleis aliis ornalle, ye Antichristum Romanum toti mundo oftenderet, doctrinamos falgrarem verbidiuini de æmissione peccarorum, & veris cultibus Dei, à multiplicibus prafligits & corruptelis pontificiis repurgarer. Eum igitur meritd audimus & lequimur, quia confratisime incorruptam veritatis sententia, tum de aliis capitibus doctrine, tum de luftificatione hominis coram Deo, vic; ad vitz obitum eradiditac defendie, ita, ve ad Galaras feribar, din nochuque feas cogitationes in eum arthoulum fluerneque refluere. Beli autem in feripro noftro tertio, quadam eine dicta annotate fune, tamen hie etlam pauca adferibemus, ve cognofcant omnes pii, Lutherum ingenti zela istem doctrinam, de necessitate bonorum oper rum, in articulo la stificarionis, impugnasse, damnaffe, atq; ex ecclesia Christi propulfatte,

Ad Galat.cap. 2. fol. 47 Fides line & ante cha-

rientem infificat.

Concedimin decendam que que fe de bonn operibu és ebarnate sed sus tempore & loco, quando seibete que fito est de operibus extra siune capitalem articulum. His autem statu cansacit , per quid instissemmer, & vitam aternam consequamer. His respondente cum Paulo, sola side in Christiam nos pronunciari instos, non operibus, legis ant charitate. Non quod opera & charitatem reidenamo, yt aduetsary nos uccusant sed ex statu prosentius.

caufa

causa non sinemus nos dimonero, id quod Satan quarit.

Cum igitur iam versamur in bec loce communi de sustificatione, resicimiu & damnamus opera. Is enim locus nequaquam admittit disputationem de bonis operibus. Abscindinus igitur in proposito boc simpliciter amnes leges & omnia opera legis.

Cap. 2. fol. 32. Veritas Enangelis est, qui d'institia nostra est ex sola side, sine operibus legis. Falsisat sen depranatio Enangelis est, quòd side instisseemur, sed non sine operibus. Hac conditione annexa

Pseudoapostoli predicarunt Euangelium.

Cap. 2 fol. 32. Ea fides, que apprebendit Chrifeum filium Dei, & eo ornatur, non que includit abaritatem instissae.

Ibidem. Nolumusenim cegi, aut conscientias nostras adligari ad illud opus, us boc vel alind faci-

ontes, insti, omittentes vero damnati simus.

Cap. 2, fol. 41. S. Petrus prabuit occasionem genzibus sie cogitandi: Fides sola nen iustriscat, sed simul requiruntur lex & opera, bocá, Petrus ostendit isto suo exemplo, sed ad sidem in Christumpariter necessaria est observatio legis, si velu instistari.

Fol.45 fac.1. Fide apprebessiu & in corde babitans Christiu est institua Christiana propier quam Dem nos reputat instos & donat vitam eternam. Ibi certe nullum est opus legis, unlla dilectio.

Cap. 2. fol. 47. His prerfus nibil nes facere epertes, sed tantim recipere thesaurum, qui est Christin,

Christus, in carde per sidem apprehensus, ut maximè sentiamus, nos esse plenos peccatio. Valdès gitur emphatica sunt verba (ut ex side Christi instificemur, non ex operibus legis) non inania & ociosa, ut sophista putant, ideò etiam fortiter en transiliunt.

Cap. 2, fol. 52. Non funt ergo trabenda bona opera in articulum Instissicationis, ve monachi fecerunt.

Cap. 2. fol. 94. fac. 1. Nam vt neque lex neque vllum opus sed solus Christus nobis offertur. Ita nibil anobis requiritur, nis Fides.

Cap. 2. fol. 36. Adprasentiam Christi, lex &

operanon possint non enanescere.

Ibidem fac. i. Paului conatur nos prorfui abftrabere ab inspectione nostri, legis & operum. A in ipsum Christum & sidem transplantare, ut nibil plane spectemus in ratione instisseandi, quam gratiam, & cam longissime separamus à Lege &

operibus, que proculbic abelle debent.

Cap.3. fol. 103. fac. 2. Ad instissionem unita lex simpliciter est necessaria. Ideò quando disputandum est de institia, vita & salute eterna, omninò remonenda est exoculis Lex, quas nunquam fuerit, aut futura sit, sed prorsus nibil sit. In negocio enim instissicationis, nemo satis potest è conspellu Legem remonere, & promissionem solam intueri.

Sic etiam docet, articulos de lustificatione

& bonis operibus diftinctim tradi,vt:

Inargumento ad Gal. fol. 4. Instition operano nos decemns post dollrinam sides. Cap. 2. fol. 43. fac.1. Postiustificationem faciunt opera legio Petrus, Paulus & omnes Christianis, sed per ea non instissicantur.

Cap. 2.f. 31, 52. Concludimus ergocum Paulo fola fide in Christum nos instissicars, sine lege & operibus. Postquam verò bomo side sustriscatus est. & iam Chrissum fide possidet, & nouit eum esse instituam & vitam suam, certò non eritociosm, sed, vi bona arbor, proferet bonos srustus.

Cap. 2. fol. 17. fac. 1. Opera sunt sacienda, non ve causa, sed ve fruelus insticia, iam insti sacti debemu ea

facere mon è contra de.

Cap. 3. fol. 81. fac. 1. Tantum separandus est igitur Abraham sidelu ab operante, quantum distat culum àterta.

Cap. 3. fol. 83. fac. z. Fider primim per sonam facit.

quapoftea facit opera.

icom Tom. 1. fol s. Etiam in philosophia ita habet, quidd fine & ante opus bonum necesse eil rationem & voluncarem bonam esse.

Nes fit recla ratio, ant volunt as bona abopere, fed opus fit à recla ratione & voluntate. Et artificis idaa nou fit à domo vel fabrica, fed fabrica fit ab idaa, qua

fine & antefabricam eft in corde artificis,

Item, Genel. 22. Adfirmatinam suprà possimuit, Qued sola side instrupententur & pronunciemur, ea confirmatur ex hoc loco, roi dicitur, quod gentes benedicer, se non in sapientia, & instria sua, nec in lege, sed in benedictione semini, hoc est. Christo tesu, qui sattue est mobil à Deo sopientia, institua, sanctificatio & redemine s. Cerinch. c. Nogatina bat est. Non sola sides instisseat, sed

ti

tic

Pc

fed fides coniuncta operibus. At buic propositioni callidam declarationem sine limitationem addunt. Licet exigamus opera tanquam necessaria ad salutem, inquiunt, tamen non docemus considendum operibus. Est satu astutus Diabolus sed nihil agit, tames si sucum imperitus er rationi factat.

Items: Ha infulsa cogitationes nascuntur en alta ignorantia rerum sacrarum, qua consunduntur Len & Promissio, Fides & Opera, cum longissimè inter se sint di-

flinguenda.

XVII. A testimonio Augustane confessionis & Apologie.

Neque confessio Augustana illud dogme, de necessitate præsentiæ bonorum oporum habet. Inquit enim: Item docent, qued homenes non possent sussissicari coram Deo propris viribus, meritis aut operibus. Hic non tantum merita, sed ipsa quoq; opera in articulo sustificationis excluduntur, Artic. 4. Item, Sine side nullo modo (Notentur verba) nullo, inquit, modo, petest bumana natura primi ant secundi precepti operas acere, Artic, 20.

Et apologia, in responsione ad argumenta adversariorum, sic loquitur: Nonné Evangelium pollicetur remissionem peccatorum & salutem, etiam bis,qui nulla prorsus habent bena opera? I lic certè clarissimis verbis excluditur necessitas præ-

fentiz bonorum operum.

Sed Majorista adserunt necessiratem prafentia nostrorum operum in articulo sustificationis, quod confessio ait, nullo prossus modo fieri poste.

Ita Apologia inquit: Falfum & bor, & contro meliofum in Chriftum oft , quid non percent hominos facientes pracepta Dei line gratia. Sed Maiorifie necessitatem bonorum operum nostrorum in articulum lustificationis ante acceptam gratiam ftatuunt. Quærantigitur ibidem, quam graviter refutentur, atque observent non tantum dignitaris, sed operu quoq; in ea quidem parte exclusionem. Allegatur enim hoc Pauli dictum, Senfin carnin mors, & legs Dei no eft fubieltm. Rom. 8. & additur : Si fenfus carnis eft inimicitia adnersiu Den certevaro non deligit Denne. Si non potest Legi Dei subilii , non petest Deum dibyere, Si fenfin carnie eft inimicitia adner fus Den, peccat caro etia sum externa civilia opera facimus. Si non potest subitci legi Dei , certe poccat , etiam st egregia falla & digna lande inxta bumanum indicium habet. Irem, fapius Apologia inquit, Dis lectio fequitur, & eft effectus fequens. Item, Poftquam fide inftaficari fumus, incipimus Deum timeve, Sc. Hec no possione fieri, nifi post quam side inftificati firmer. Et fides pracedit, dilettio fequitur. Irem, Virtutes fegni oportet, Co.

Ergo confessio & apologia Augustana cum Luthero ignorant istam doctrinam de necessitate bonorum operum in articulo salutis nostre coram Deo. Er hinceriam de contumelios sis verbis iudicium siat, quò d'audent adsirmare, eos Augustanam confessionem non intelligere, qui adscuerant, ipsa etiam nostra in horarticulo excludi bona opera. Cum insuper ex

Luthe-

Lutheto multa testimonia adsignauerimus, tamen dicant, neque hunc Augustanam confessionem & apologiam intellexisse.

XVIII. A Suffragio Papistarum.

Pontificil etiam sic docent, necessitatem præsentiæ bonorum operum in articulo sustificationis non excludi, etiams meritum operu excludarur. In libris de orthodoxa side. Sic enim Andradius serbir: In conersione, seu reconciliatione hominio, non tantiem adest side, non sola remissio peccasorum, vel imputatio institusa Christi, verum etiam corritto, renomatio, spa, charitas, Ec. Sic diserte 6. Sessione concilii Tridentini excluditur meritum. Gratu, inquiunt instissicationin pretedunt, suiamibileorum, qua instissicationin gratiam promerentur. Si enim gratia est, iam non est em operibus, Ec. Constatautem nihilominus, ipsos includere opera.

Lucherum etiam ble audiamus in seripro ad Francofordenses Tom. 6 germ. fol. 105. Ansere Papisten/nach dem sie gemercket / daß ihr greuticher Grewel ist zu helle an Tag kommen / da sieden Densand Christum und seinen Blauben/ tein verdampt/und auff engen Berckezu bawen/ gelehret unnd fast geschrien haben / ziehen sie nu die Pfeiste ein / vand ergreissen auch das wort (Blauben) und predigen vom Blauben und gnie wercken. Aber heimlich bleiben sie ben ihrem alten Brewel / unter dem wort (Blauben) denn sie sprechen

forechen Es ift war I Man muß durch Glauben gerecht werden fo feren die ABeref daben fenn.

> Icem/inder Birchenvofill am himmele Fabris Tage.

Das Wort) wer ba glaubet / muß man recht anfeben / pund perffehen / daß wir es niche laffen verfebren burch angeschmierte Bioffen bundan. fas/bamie die Daviften folden bereitchen gemale rigen Gprud verbir actela end ju mot maden! fo fie ibren Beiffer baran bangen gund fagent Man muffe neben dem wort Blanben auch gute Berd perilehen bases also beilles Ber da aldu. ber pnd aute Werch thue der wird felia. Das find Die hochgelehrten Deiffer fo Christum sur Gou. le fibren und ibm die Bunge feberpifen mie erre. den foll. Geiffern auf ihrer Blindbeit dazunmas fie wollen bond miffen doch micht/was ond wovon flereden in diefen boben Sachen.

Icom 6. Tomo lenenfi fol. 43. Es find allegeie gar viel gemefen/fo wol als ikund/de boni Glau. ben miffen viel su fagen / bnnb wollen nicht allein Def Befeges / Sondern auch def Guangelit Dei. fter fein / wind fagen auch wie mir : Der Blaub thuts wollaber boch bas Befes und Weret muf. fen auch bagu tommen / fonft gelte ber Blaub nichte fond mengen fo burch einander onfer Leben ond Thun ond Chriffum. Das heift nicht rein ond lauter den Glauben gelehret / fondern ben Blauben geferbet / gefchmist und gefälfche / daff er nicht Blaub ift fondern ein falfder Schein

end farbe def Glaubens.

Jenmennfe bermeinte Reiferliche Ebiet:

Weil ich sehe bas diesen Deuptartictel der Ceufel immer muß meistern durch seine Sewleder i vonnd mit nichten ruhen noch auffhören tan. So sage ich D. Martin Enther i vnsers Herren Jesu Christi vonwordiger Suangelist das diesen Artictel i der Gland allein ohn alle Werd macht gerecht für Bottifoll laffen siehen und bleiben/der Römische Reiser/der Lürckische Reiser/der Larder der Perfer Reiser/der Bapfialle Cardinal i Bischoffe i Münche i Monnen i Königel Fürsten/Herren/alle Weitesfampt alle Leuffelni und sollen das hellische Fewer darzu haben i auff ihren Kopff/und teinen danct dazusdas sen mein D. Lurders Epnspruch vom D. Beist vin das rechte Euangelium.

Entherus in 2. cap.ad Gal. Laß bids nicht and fecheenswie es die Sophisten falfdlich gloffierens bas fie fagen i als denn macht der Glaub gerecht und feelig i Wen die Liebend gute Weret darzu tommen. Solche gloffe nenner Lutherus pestilentem glossam, damit die Sophisten die Sprus

de Pauli verberben ond vertebren.

Item, Gal.2, fol, 47. Dennwenn wir in dem Loco communi oder lehre fein / Nemblich / von der Rechtfertigung / so verwerffen vand verdammen wir die Werte / denn der locus lest in keinen wege m/die disputation von guten Werten/derbaiben schnetden wir (in hoc proposito) in dem handel simpliciter alle Beset und alle Werte des Besets abe/darinne ist die Frage/was Christus sensibeh Tobece i Mitter und Denland der Schensibeh Tobece i Mitter und Depland der Sünden i Erlöser derer i so unter dem Beses

find.

Jeem / das Lamb Bottes / das der gangen Welt Sünde tregt. Diese Wolthaten Christiergreifft der einige Blaube / der solche wolthat Christiergreifft Berecht, da dürffen wir nichts dazu thun/sondern allein den Schas und Vrentigam mit seinen Wolthaten ergreiffen und annemen/in ihm sind wir durch den Glauben / und er in uns. Da soll der Breutigam allein in der Kammer mit der Braut senn i dazu gehöret sein Gesinde. Wenn er aber die Thur auff thur und herauß gehet / da sollen Knechte und Mägdezu-lauffen und dienen / ze. Da sollen die Wert ans gehen/und die Liebe soll sich lassen sehen / die dent Glauben solget/als ein Danctbarteit.

In der aufliegung ber Epifiel Cit. 3. am Chrifiag

Wer die Seligteit nicht auf lauter Gnaden empfehet i für allen guten Werden/der wirde fie freylich sonft nit mehr empfangen.

Berm/bald bernach.

Die Berck machen vos nicht rein / fromm/ noch selig/ Sondern wir zuvorn rein/fromm und felig thun die Berck sein dahin / Bott zu ehren/ und dem Nechsten zu gut.

Police-

Postremò quod Pontificit similitet excludunt dignitarem operum, vnicum tătum Thomæ de Aquino dictum citabimus, qui inquite Ratio presumta ost, quod propter meritanostra salmati summ, quod excludit cum dicit, Non ex ope-

ribur, ad Tit.cap.; Lect.r.

Ergo Papisticæ doctrinæ adfinis est illa adsertio, de necessitate operum in articulo Iustisicationis, ita quidem, vt non opera ipla, sed
meritum saltem excludatur. Nec dubium est,
quin es doctrina stabilita, nerus doctrinæ Papisticæ de merito congrui sen præparatione
vitrò consequantur, neque id vila declaratio
poterit præcauere. Sic igitur paulatim ad papatum reditur.

XIX. A damnie, qua ista dollrinatem-

Nota res est, & in actis synodicis luculenter natrata, quod in gratiam Interimisticarum conciliationum, se cœperint loqui Doctores nonnulli, in articulo de negocio Instificationis coram Deo, Necessitatem præsentiæ bod norum operum non excludi. Sie enim sonabant verba: Oportes disectionem & alias virtutes in nobis esse, & tamen prasucere his virtutes in nobis esse, & tamen prasucere his virtutes in corde necesse est hanc sidens & hanc siduciam, quod com nostra virtutes sint prorsus imbecilles, Deus ex mera misericordia propter Mediatorem nobis velit esse propitus & c. S.; T. 4. in Actis synod. sol. 109. Detts of.

Hociplum dogmatum iplo presentidamno

Ecclesiam Christiad siciebat, ve propemodum vox sola, ex hac ipla sententia, Sola side instissed mur, amitteretur. Namibi scribebatur, Non pugnamus de particula sola,

Deinde gignebar es cellio &iltam locurio-

nem, przcipue moseffe iuftes fide.

Hoc damnum non est exiguum, id quod suo loco, Deo dante, sus indicaturi sumus, si eiusmodi errores, quod quidem speramus non sururum este, aliqui volent desendere. In præsentia autem nos cogit ista attingere Maioristarum dogma, quod contra nostram præmonitionem, ne noua materia litis seteretur, in medium proferre voluerunt.

XX. A fals dogmasibus, que ex baclocusione facile velnascensur vel palliabuntur.

Stante hac doctrina, quod necessiras prasentia bonorum operum nostrorum in articulo sustificationis non excludatur, ita quidem,
vt sine ea prasentia nemo instificetur coram
Deo, tum Pontificii poterunt suum istud dogma de congruo & condigno, & de side formata charitate tueri, prasertim cum hodie pontificii multo subrilius de his rebus loqui soleat,
quam olim. Item, regnabunt in Ecclesia Christi illa superba dogmata, Impossibile esse, sire bonu operibus salvatu esse. Nam ipse propositiones, cu his verbis, Non excludi, ex articulo sustificationiu necessitatem prasentia bonorum nostrorum
operum, adeo, ut sine illorum prasentia nemo insti-

fleetur, protsus sunt aquipollentes. Sie igitur scientes ac volétes sucé Euangelice veritaris, & summă cordium consolatione, per istas scholasticas voces amittemus, & publice, vti Papista palam gloriantur, ad ipsos sensimac pedetentim accedemus, nec satis erit, quòd meritum aut siduciá nos excludere clamitabimus.

Adscribemus autem commonefactionem Lutheri, patrisac præceptoris nostri chariffimi, qui ficinquirin prefatione in Apocalyphin, Doctrina de operum institia, fato quodam videtur fmife omnium prima, qua doctrina Enangeliirepugnaret, futura fortaffis oltima quog, preterqua qued subinde patrones nenos, ac nomina alia fortitur. Hac Lutherus. Id verd omnium temporum historia probat. Iraque semper Ecclesia Dei plurimum est periculi abillis, qui in articulum Inftificationis opera nostra conantur immiscere. Nam quo homines ingeniosiores & doctiores, ed subtiliàs & plaufibiliàs, hoc est, maiorifuco, nostra opera intrudunt atque ornant. Omai igitur attentione cauendum eft. ne sub pulcra aliqua specie, summa ista doctrina nobis depranetur.

XXI. Ab antilogiie Maioristarum.

Neque illud dissimulandum est, Maioristas ipsosmet sibi non satis constate. Dant enim interdum sine lege & omnibus legis operibus nos inficari. Moxautem rursum id ipsum auferunt, quod dederunt, nempe dum pugnant, Non ta-

men excludinetessitatem prosentia nostrorum operum. Insuper extruduut ornatum bonorum operum ex foro iustilicationis, opera verò ipsa vicissimintrudunt.

Mira etiam est ratio illius necessitatis, pro quo tantas pugnas suscipiunt Maiorista, Nam interrogati, sintne bona illa opera nostra causa efficiens, vel materialis, vel formalis iustitlæ nostre coram Deo, respondent, Nullamistarum caufarum elfe, imò ne medium quidem, ve olim quidam purarunt: Nihil ominus inflane in coarticulo, & vegent, weeessitatem prasentia wostrorum operam esse tantam, et instissicationostra ceram Dee, fine expresentianen contingant: lam attendant pli auditores, Necessitarem efle, & quidem tam magnam effe, & ramen non referridebere ad vllam ex illis caufis. Id vero, on non eft fecum, imò cum ipio Deo pugnare, qui fic ordinem causarum prudenter constiruit, vt fi necessitas alieuius rei ponitur, necesfe fit, in aliquam harum caufarum incurrere. id quodomnes ratione præditos fateri necelfeeft.

Quod antem in specie, tres D. Maloris propositiones: Bona opera sunt necessaria ad salutem. Impossibile oft, absque boniu operibin instificari, & saluari, & nemo unquam sine operibin saluarius oft: extonez, fals & impiz sint, ex fundamentis hisce siquet:

Nam hac sententis de sustitia, in Mose omnium

omnium illustrittima est, toste Paulo. Genesis. Rom A. Credidit Abraham Des, & imputasum bocest eradiustiniam, Hinc Paulus excello ipiriru ad ftrnir bne lege, & fine openib ligis, gratis, fide fola, nobis imputari justicia Irem, Ela. quinquie, Notirià sui instrifeabit multes. Pfalmi dicut: Miferere mes, focudum mifericordiam tuam ja nin me fat. Beati, qui confidunt in enm. Norrdicunt. Bona opera funt necessaria ad falurens. Et Petrus Ad. 10. Haicomnes Propheta teftemonium. perhibent , quod remissionem peccatorum accipiat per nomen eine, omnet, que credunt in eum. Nullus igitur Propheta habet illas D. Maioris propobriones, Bona opera funt necessaria ad falmtem & impossibile oft fine bonis operibus faluars, &, Nemo unquam fine bonis operibus faluarm eff, neg; implicite, neque explicite, neque zquipollentes expresse, neque obsente.

11. Christin won fie docuit.

Nam inquit: Veni percatores falues facere. Venite ad me omuni, qui laboratis & onerati estis (Scilicet peccatis) ego resiciam ves. Qui credis, habet vitam aternam. Nusquam verò bic & in aliis dictis audis, Christum vno nutu fignificare, Bona opera ad fulurem necessaria esse.

III. Apostoli non sie decenerunt.

Sacra scriptura expresse & diserte Negatiuam ponit, Rom. s. Ex operibus legis non instrificatur omnis bemo. Item: Sine lege instituia Deimanifestata est. Item: Decernimus instisseari bominem fine operibie legis Item, Rom, 4. Negat Paulus, Abraham ex operibus iustificatum elsc. Non operanti, inquit, sidem adiustitiam emputari, Item, Dem institiam imputat sine operibus. Epheliz. Grasia salmati estis per sidem, & boc non ex vobis, Dei donum est, Nonex operibus, he quin gloristur, Acto. 4. Non est in also quoquam salm.

Est igitur perpetua & immota secrosanda secriptura sententia, Operibus nostris nos moninstificari vel saluari. Consequens igitur est. D. Maioris dogmata non este formam sanorum verborum. Deinde in pracipuas sententias sacrosanda seriptura de articulo sustificationia ea quam crassissimi impingere.

1111, Falli Apostolisie docuernut,

In Apostolico concilio A.I. 15. Propositiones D. Maioris agirsta sunt. Nam Pseudoaposstolis decuerunt, Bona opera essente escessivia ad salutem, & impossibile esse, sine bonis operabus institutem, & impossibile esse, sine bonis operabus institutem, quemadmodum Lutherus & omnes sani exposuerunt, imò etiam ipse Doctor Maior, Contra hae dogmata Spiritus Sanctus & concilium decernunt Hierosolymis, per gratiam Domini nostri sesu Christi nes saluari. Hie gratia legi Mosaica, id est, operibus humanis opponitur & complectitur negativa contra Pseudoapostolos. Ergo sententiam in hac autentica Synodo legitime damnatam, D. Maior resuscitat, seseque opponit dictatis Spiritus S. & semetipsum constituic Pseudoapostolum,

lententiam vnanimen Apostolorum volés inuertere. Ad hoc facinus conniuere, est contra dilectionem Dei & proximi,

V. Catechifmus nofter non fic docet.

Nam Decalogus nos accular & damnar, ve Ecclesia germanica canit: Goist es (das Beses) nur ein. Spiegel jart i der vns jeiger die sundia Are. Irem, Die Bebot all vns gegeben sind i daß du dein Gunde D Menschen Kind i ertennen solt i ve.

Symbolum Apostolieum, Christum nobia propiciatorem proponit, inquiens, Greds re-missionem peccatorum, non ait, Bona opera sant

ad falmem necessaria.

Oratio Dominica multis petitionibus conera D. Maioris paradoxa pugnat. Pecimus enim. fantlificari in nobis nomen Dei , quia fumus impuri, ignari nominis divini. Regnum eiu aduepire, quia in nobis nihil boni est, secundum naturam. Voluntatem iphus fieri, quia not contra cam alinqui facimus, Vt Paulus Rom. 8. granif. fime inquit, Sensum carnis effe inimicitiam adwerfus Denm. In primis verd oramus, Dimiere nobis debitanostra. Ecce, fatemurnos venire in confectum Dei debitores. Vbi igitur fantopera noftra ad falutem necessaria, ve fine illis impossibile fie, nosiustificari & faluari? Debitor quidem ea fatetur fele non habere, imò potiùs, feiis carere, malaque opera adferre, durtexat hoe in loco, que iram Dei & eternam

condemnationem commercuerunt, petitigitut

peccara fibi dimitti feu condonari.

Cona Domini inquit, Accipite corpus & funguinem in remissionem peccatorum. Ergo D. Maioris dogmata sunt contra Catechismum nostrum, quem veluti aper in vinca, horribiliter

vaffat.

Pl. Definitio Institute en degmata

Nam Christis, he'zer, seu verbum consubstantiale Patri & Spiritui Sancto, Doctor &
redemptor noster, sicomnium optime, lucidissime, rotundissime definit institus nostrem,
quòd ea sit, suum ipsius vadere ad patrem, Ioan.
16. hoc est, esse opus Christi, quo legem pro nobis pariendo & obediendo impleuit, que quidem institus implete legis dinine nobis donatur per sidem, ve Paulus inquir: Rom. 4. Traditus est propter delicta nostra, & resurrexis proper instituam nostram. Hic igitur non audis, sieri nostrorum operum, tanquam necessariorum ad salutem, mentionem.

VII. A proprietate Instificationis.

In foro, actu, articulo Iultificationis ficta feriptura tantum hæe duo constituit, & fibi inuicem ulcem opponit, nempe, Hominem pescatorem., & Deum misericordem. Peccator autem noadfert sua opera, sed sua peccata. Deus verò ex mifericordia & gratia, dat ipsi, quod non habet.
Hac de re vnum saltem in præsentia breuitatia
gratia, Pauli restimonium adseramas.

De nobis ficinquit. Non est districtio (Note, hie non distinguit quenquam) Sed qua de caufa Paule? Omnes, inquit, persanerant, & egentgloris Dei, Notent hie Deum omnes timentes, peccatum nobis & ignominiam cotam Deo attribui. Ausert igitur à nobis omnia opera nostra, quia omnes in hoc Dei iudicio peccatores sumus, Deinde ausert etiam omnem gloriationem. Habes ytrumque. Cares operibus in hoc iustificationis articulo, cares & gloris.

De Deo autem dicitut: Instissatigratio, per gratiam ipsiso, per redemtionem qua est in Christo lesu, quem propositi Dempropiciationem, per suiem instangume ipsiso. Nota, hic gratia opponitur peccatis nostris, Christique opus seu propiciatio, opponitur ignominia nostra. Er go gloria & honor nobis ex cruore Christi veniunt. Ipse enim est gloria & gloriatio nostra. Et sie nulla sie mentiooperum, quòd sint ad salutem necessaria.

VIII. A caufis institia.

Nostra bona opera no sunt causa efficiés nofire cora Deo su fixie, sed mediator & priviator ChriCinfindite, quemainedum folgsexeruce pependir, faire est Aguns, tollens peccata

Mer four carle Marrialis, boceft, ne quis estimate ar action serilla, qua iustificamur, feit moisse legis per Christum facta, ca est iustine ille notice.

Meneral casis formalis nostre coram Deo infine. Non especialo donatio applicatio illies in the mobis acquisite institute, quam formatio destructiones que infine quoque Dei domenta casa quimus imputatio, est nostrum como Depocamentum, quo insti censemur,
libera scrienta, er gratia, er dono, er mise-

Expodogracia Maloris ad articulum Iulti-

II. A vocabulu infitia coram Deo.

quibas quidem verbis pecquibas quibas quibas

post tergum emnia peccata nostra. Ergo doctrina D. Maioris proprietaté instituiz sidei depranat.

X. Aproprietate Gratia.

Paulus sihi inuicem opponit Gratiam & Obpera, vt euincat, non operibus, sed gratia homines corà Deo iusti ficari & saluari, Inquit enim: Si gratia, iam non ex operibus, Alioquin Gratia iam non est Gratia: Sin ex operibus, iam non est gratia, Alioquin opsu iam non est opus.

XI. Ab honore Christi.

Christo solitribuendus est iste honor, quod Iphus opus vnicum, fit necessarium ad falurem. ita,vt impossibile fit, absque eo iuftificari & faluari quenquam. Sed D. Maioris dogmara contendunt, Nostra opera sic esse ad salutem necessaria, Ve fine eis nemo possit salutem consequi. Ergo D. Maioris dogmata bonorem Christo eripiant, id quod nulla eloquentia, nulla Sophistica eludi potest. Imo Paulus inquit Gal. 1. Si ex operibus institia est, Christus frustra mortww eft. Non aure hie tantum verba facit Apoftolus de operum dignitate seu merito, sed etjam de ipfis operibus. Quicunque enim opera homanain articulum Inftificationis ferunt, eis Christus frustrà est mortuns, Ratio firmissima est, quis in coarticulo, tantum opus Christi fonare & valere debet.

XII. Natura sidei ea dogmata non admittit.

In articulo Iustificationis fides, nulla vilius

D. CONRAD. SCHLYSSILM.

Christus folus, quemadmodum solus ex cruce pependir, solus est Agnus, tollens peccata mundi.

Nec sunt causa Materialis, hoc est, ne quis calumnierar, no sunt resilla, qua instificamur, sed impletio legis per Christum sacta, ea estiustitia illa nostra.

Neque est causa formalis nostre coram Deo iustiriz, Nam imputatio, donatio, applicatio illius sanguine nobis acquisite iustiriz, quam side apprehendimus, que ipsa quoque Dei donum est, ea inquimus imputatio, est nostrum coram Deo ornamentum, quo iusti censemur, habemur & sumus, ex gratia, ex dono, ex misericordia.

Ergo dogmata Maioris ad articulum Iustificationis non pertinent,

IX. A vocabulu institia corano Deo.

Institia nostra in sacris literis appellarurremissio peccatorum, quibus quidem verbis peccatorum nostrotum sit métio, & non operum,
tanquam ad eam rem necessariorum. tem, vocatur imputatio Institia, Ergò vocabalum imputationis, nostra opera non includit. Imò est
imputatio institiz Christi, passione & obediétia sua acquisita, hocest, opus Christi est, Ergo
opera nostra non sunt ad falutem necessaria.
Item, dicitur institia & salus nostra, ipsa peccatorum nostrorum non imputatio, item tellio peccaterum nostrorum. Item, quod Dominus reincias

Post tergum emnis peccata nestra. Ergo doctina D. Maioris proprietaté institue sidei depranas.

X. Aproprietate Gratie.

Paulus sibi inuicem opponit Gratiam & O.
pera, vt euincat, non operibus, sed gratia homines cora Deo iusti ficari & saluari. Inquir enim:
Si gratia, sam non en operibus, Alisquin Gratia
iam non est Gratia: Sin ex operibus, sam non est
gratia, Alisquin opus sam non est opus.

X1. Ab honore Christi.

Christo soli tribuendus est iste honor, quod ipfius opus vnicum, fit necessarium ad falurem, ita,vt impossibile fit, absque eo inftificari & faluari quenquam. Sed D. Morris dogmata contendunt, Nostra opera sic esse ad salutem necessaria, Ve fine eis nemo possit salutem confequi. Ergo D. Maioris dogmata honorem Chrifto eripiunt, id quod nulla eloquentia, nulla Sophistica eludi porest. Imò Paulus inquit Gal. 2. Si ex operibus institue est, Christus frustra mortwas eft. Non auté hie tantum verba facit Apo-Rolus de operum dignitate seu merito, sed etiam de ipfis operibus. Quicunque enim opera hamana in artisulum Iustificationis ferunt, eis Christus frustrà est mortuus, Ratio firmissima eft, quis in eo articulo, tantum opus Chrifti fonare & valere debet.

XII. Natura fidei en dogmata non admittit.

In articulo Iustificationis fides, nulla vilius

hominis opera, sed cantum opus lesu Chriftl folius, in quo nostra falus confistit, admirit. Eam igitur ob canfam Christne inquit, Qui eredie in me . babebit visam.

Irem, Fides antecedir opera nostra. Nous obediencia sequirur fidem. Ergo D. Maioris paradora fidem enerrunt & destruunt.

XIII. A discrimine legis & Enangelis.

Inter beneficia illustratæ doctrinæ his pofiremis mundi temporibus, & hoc vnum ex przcipuis est, quod discrimen legis multo fit luculentius traditum, quam post Apostolos villis ab hine feculis factom fir.

Sed D. Majoris & alforum dogmata frerum confundant, Legis & Euangelii discrimen Commiscent locum de Instificatione & bonis operibus. Namin falutem feu iustificationem, ipfi nostrorum operum necessitatem reponunt fammam aded, vt vox & neruus impolibilitatis adiiciatur, quod fine eis non poffit cuiquam falus contingere.

Ergo Maioristica illa dogmata, ex luce ditisnirus patefacta, iterum in tenebras horrendas inducunt, idque facient illi, qui in cathedra Lutheri sedent, quod omnium maxime dolen-

dum eft.

XIIII. A consolatione conscientiarum.

Impossibile est, promissionem gratia cetfam effe colcientiz peccatis tetrita & turbare, si bona opera sunt tall necessitate ad salutem necessaria, ve impossibile sit, absque us saluari, teste Paulo. Ideo secundam gratiam ex side, vo

firma fit promiffio.

Ergo qui moriétes enpiont habere firmam confolationem, in qua acquielcant, necesse eft D. Maioris dogmara cauere, arque ex mente totoque corde excutere, solique operiChrtfti, qui à peccatis nostris nos abluit, inniti firma fide. Si quis autem carnificinam conscientiarum, & labefactatione, quam imporrant D. Maioris dogmata, parui facir, is ventis acvelis fuis nauiget. Nos quidem nollemus nobis morientibus eiulmodi confolatores dari. Nuge antem funt, quod illietiam clawitant, fele de merito Christi monere. Nam frioxta D. Malorisverba nostrorum operum ad salutem necesficas immifcerur, vinum dalce propinant, cui guttam veneni in stillant. Hocscilicet estegregiè solari, recreare viuificatos, per doctinam mortis, nempè legis.

XV. Ab exemplie.

In nullo exemplo, in facris literis propofito, demonstrari potest, quòd cuiquam bona sua opera ad salutem fuerint necessaria, adeò, ve sine eis impossibile fuerit eum instificari & saluari. Imò contrarium in omnibus exemplis luculentissime depingitur, nempe quòd sine omnibus suis operibus coram Deo ex mera gratuita gratia sint instificati omnes, quotquot insti-

Copimus aucem nos omnes saluari, ve Publicanus, ve Latro in cruce, ve Paulus. Ergo iusti ficarionem D. Maioris, qua dicitur, impossibile esse, absque bonis operibus saluari quenquam, sugiant, vitent, execrentur omnes, qui verè & seriò iustitiam & salutem experunt.

XVI. Abordine verum:

Christus inquit, Bonos fructus à mala ar-

bore fieri non posse, & priùs arborem bonam esse faciendam monet, Marth. 12. Sed nemo potest dici bona arbor, niss priùs sit iustificatus. Ergo necesse est, priùs nos sine nostris bonis operibus iustificari, ve sancta scriptura tota & Lutherus abundè & luculenter testantur, ac deinde sequi bona opera. Sic Paulus vocat bona opera fructus institia, scilicet accepta. Ergo bona nostra opera non pracedunt iustificandum, sed sequinturiustificatum, ve recte Augustinus dixit. Et Lutherus contra Cochleum inquit, Bona opera esse fructus iustificate iam arboris. Itaque D. Maioris paradoxon, Impossibile esse, absque bonis operibus instisseari aut salvari quenquam, est contra rerum ordinem.

Item, Fides est genetrix bonorum operum, vt Ambrosius dixit. Sed sides priùs accipit remissionem peccatorum, quàm aliquid boni operetur. Ergo rerum & natur e ordinem turbat, & confundit Maior, quod inquit, sine operi-

busiustificari polleneminem.

XVII. Ab ordine docendi.

Tota sacra scriptura erudiens hominem de connersione salutari, eum ordinem perpetud seruat, et primum per legem de peccatis hominem accuset, & ab omnibus suis operibus bonis exuat, quod ad sudicium hoc Dei artinet. Deinde verò peccatori per Euangelium annunciat gratuitam remissionem peccatorum per Christum, sola side, sine suis operibus, quia

Sed D. Maiorisparadoxa, nostra bona opera in forum instificationis intendent, quia inquir, Tali necessitate bona opera ad salutem essene cessaria, ve impossibile sir sine illissaluari, neque sine illis sit saluatus quisquam, Ergo D. Maior hisce suis adsertionibus, seriem docendi à Deo traditam petuerris. Christus emm ipse prius à peccatis absoluit, posseà inquit, Vade, nosi amplius peccare.

XVIII. Est Philosophica dollrind.

D. Maioris doctina, quòd bona opera fint necessaria ad salurem, & impossibile sie, absque bonis operibus saluari, est Aristotelica doctrina, quam & tenuit ille sapient Philosophus, & pulcherrime explicuit. Nam lex nature istas sententias Maioris in omnium sanorum hominum pectoribus de cat.

de gratuita remissione peccatorum per sidem in Christum, nulli principi huius seculi, nulli hominum esse notum, sed peculiaciter reuelatum à Dea.

Ergo D. Maiorem cum sua Philosophica. Aristotelica, & Ciceroniana institua, merito omnes Christiani repudiant,

XIX.

XIX. Eft Papifica delleina.

tem certum, ve miremur, quoldamistos Antichristi nænos non agnoscere; seu potius ex proposico nolle id prosiceri, quanis pæna Del granissima sir vin reprobum sensum tradi, quado videlicer contras oscientiam, impiæ & perniciosædoctrinæ, honoris, amoris vel linoris e dam gratia desenduntur.

Interim seu sphynx Augustana, Antichi ili nauos proponens, clare inquir. Opera à Deo mandata, venecessaria ad salutem, sunt pracipuè vegenda, in capite de charitate & bonu speri-

bus , esc.

Imò D. Maioriple, suo se veluti sorexindielo prodent, in libro de connersione Pauli, E. 2. 103 statut, se ex scripto Theologorum, qui Miseno propter luterim Anno Domini 1,5 4 8. congregati fuerunt, hoc dogma sumpsisse.

Tom.t. Lat. len. fol. 586. in articut. Lenanismfium, extantilla verba: Boua opera omnibus adult

tis from ad falusem necessaria.

Staphylus inquit: Maioriff a nobifetion docent,
Homisem fine bonis operib, faluaris non poffe. Idem
Lindanus, V Vicelius, & alii multi publicis feris
ptis glotiati funt. Sed vir Dei Lutherus Pontificium regnum, quod in hac ynica basi porifis
mum confistir ex verbo Dei demonstrauit, effe ipsissimű Antichtistum, à quo su exeundus.

Proinde D. Maior ipli reuelato Antichristo, perista soa dogmara seruitiú prestat, & eú, qui spiritu Dei deiectus eraz, rursum erigit, stabilit, otnat. Non immeritò igitur ab ipis prædicatur, Neciuust quiequam, quòd alias videtur in Papistas stramineum quasi impetum facere. Nam hisce sundamentis concessis, regnat & dominatur Antichristus integer, quantus quitus est.

Vnum exemplum addemus memorabile de froce istorum Maioristicorum dogmatum. Scephanus Agricola pastor rurali, serar ante aliquotannos in comitatu Mansfeldenti, ambirione plenus, is Papistica illa Maioris dogmata ample Cebatur, dum D. Major Islebit effet. D. Melor lærus de applausore, eum studios è confirmabar. Tandem verd D. Maiore in fuum locum reuerfo, cum indicio fynodi Islebiane, cui Sarcerius piæ memoriæ præerat, Stephanus ille com fanari nollet, excludererur comitatu, VVitebergæ pro eo cerramine coronam Magifterifaccipit. Poltea Merseburgum ordinatur Paftor, vbi exillis dogmatibus charus fit Epilcopo Sydonio, Pontificis Romani mancipio, qui profitetut, se planèidem docere. Indè facit progressas Stephanus, retalio, Numburgenfi Episcopo, hocipso quoque dogmareacceprus herer, Hæc omnia in conspectu D. Maioris fiunt, qui non reuocat hominem ex erroribus, sed proficere unit. Inde porrò Episcopo Augustano hisce dogmatibus, infinuatur, Poftremò efflorescit Maioristicorum dogmatum fructus, ve Romam proficifcatur, atque fele ad ipfilliipfilimi Antichtisti pedes prouoluens, inque solennibus processionibus inter vnetos ratorque incedens, publice egerit pænitentiam, & Lutheranicæ, vti nominatur, docktinæ solenniter denunciarit. Sedaudi porrò. Sunt, qui certò ad sirmét, eum paulò post in mari Adriatico nauigantem, desperatione fractum, in vndas se coniecisse ac periisse. Sic scilicer in regnü eius, cui sua illa necessitate bonor u operum ad salutem, q ex D. Maiore hauserat, seruiuit, descendit. Hoc exemplum horrendum intueantur omnes, qui præstigias illas doctis dolis sucare præsumant. Qui verò contemnit, contemnat. Contemnetur enim ipse vicissim.

XX. Ab inconftantia eins dollzina.

D. Maior & eius pstroni mire variant in obtrudendis & pingendis illis falfis dogmaribus. Naminterdum dicunt, Operapracurrentia articulum instificationis effe necessaria ad falutem. Interdum ainnt, Bona opera in articulo Inftificationie fua prafentia concurrere, ita ve neceffitate quadam ibi prafentia effe debeant, Interdum corendunt , Bonaopera , sequentia iuftificationem & fidem,effe neceffaria ad falutem. Tantum verbledor D. Maioris varias, vagabundas, erroneas, incerras locutiones, in sermone de conversione Pauli inspiciat, & mirabitur arque obstupescet, quod miserrimus homo cam miserabiliter vertigine rotetur, & quali ventis contrariis esptetur. Interdum quoque veradicere vide-H 4

fir,moriterum greutvat lefe ad præftigias, ve-

luci serpeus.

Debebat autem sipiens este rectiloquus, ve Ethnicas monnie. Deinde veritas dinina non est, Non & Ita sed vera constant, aperta. Quòd verò aliqui nibilominàs fucis illa omnia pingunt, de se mitabili Dei indiclo, quia multi culturas hominum, coelesti veritati, su aque & plarimorum alicrum saluti anteponunt.

XXI. AEquipellenzia unillafaluari bas degmataposso.

Homines simplices, velastuti etiam, interd'im querunt rationem & actem conciliandi ista mendacia cum verirate colesti. Itaque sudant vehementet in querendis equipollentibus ex verbo Deisled non modo inanem, verum etiam impiam & faluri hominum perniciolam operam fumunt, & conciliationem reuera impossibilem tentant. Non enim sunt equipollences. Gratis fine operibus instificament, Et Impossibile est sine operibus instificari. Neque ille. Rona opera funt necesfaria. Et, Bona opera funt necessaria ad salutem. Nequeille, Bona opera babent promificmem vita, & , Nemo fine bonis operi. bau faluatur. Et fimiles omnes, Elaias certe iftis conciliatoribus veritatis & falfiratis omnibus, væ imprecarur. Paulus inquie, Anathema elle, fi quis aliud Euangelium socuerit Sed Majoris dogmara aliud Euangelium adferunt.

XXII

XXII. Non posse eas corruptelas commode glossavi.

Iple propolitiones, pront sonant, per se, omnium anorum indicio, includut meritum. Quicquid enim ad aliquid necessarium est, causamaliquam antecutrentem significat. Deinde omnem suam industriam D. Maior, aliique adhibuerunt, ad propositiones illas glostandas, sed vel iple glossariones sunt falle per se, veliplitextui non respondent. Sic scilicet non potest ex Diabolo sieri bonus Angelus, quocunque modo pingatur, & ve, inquit Esais, qui dicunt malum bonum.

XXIII. Adeposito Lutheri.

Omnes pii, qui hac meste vixerant aut viu üt, agnoscunt eximinm De bene ficium in Luthero, qui acticulum suftentationis per Spiritum sanctum, omnium solidissime & liquidissime explicait. Is verd ista dogmata in publicis seriptis taxauit at que damnauit, tanquam Papistica. Adscribemus autem pauciora testimonia, quia pessim extant,

Lutherus Gal.cap.1. Tom 4. fol. 20. Pseudoapostoli docuerune preser sidem in Christum, opera

legu dinina necessaria esse ad falutem.

Item Genel. 22. Negatina bacest, Non fola fides instissione, sed sides conjunita cum operibus. At buis propositioni calledam declarationem sime limitationem addunt. Licet exigamus opera tanguam necessaria ad salutem, inquinte,

H 4

temen

tamen non documu, confidendum operibu. Est fatis afentus Diabolus, sed nebil agis, tamets sucum imperitie & rationis aciat.

XXIIII. A tostimonio Ecclesiarum.

Plurimæ Ecclesiæ passim in Germania annos iam complures, ista dogmata D. Maioris, cu n prinatim, tum publicis scriptis arguerunt,

relecerunt, damnarunt, vr:

Savonica Ecclefia in judicio aduerfus Interim, & postea in alio peculiari scripto, cuius titulus est Sententia ministrorum Christian Eccleha Lubecenfi, Hamburgeli, Luneburgenfi & Mag deburgenfi, de corraptelus do Elrina luftificationis. quibus D. Georgius Maier adferit, Bona operaeffe ad falutem necoffaria, &c. Anno Domini 1953. Item in synodo Luneburgensi, Anno Domini, 1661. Cuius verbain articulo de Maioriftis ira fonant. D. Maior bar biefe Reden geführet/bas aute Berd von noten fenn jur Geligfeit wind agns primuglich fen i obne que Werd felia su werben. Belde Rebe nicht allein der Zugfpuraifchen confession offentlich ju entgegen/wie für Mugen/ Conder auch Bottes Bort ju wieder ift! barinnen bie exclufiua Gratis, ja fo wol flebet ben ber Seliafeit/als ben ber Berechtigteit für Botts wie Daulus fpricht / Gratis eftis faluari, non ex operibus. Ind Petrus/ Es ift fein ander Dame gegeben den Menfchen / darinnen mir follen feisa Bie derhalben diefe Rede propter exclufiuam, billich verdammer wird/ quie Berd

find nötig sur Berechtigteit/oder Rechtfertigung für Bott. Eben der Brfach ist auch diese Rede falsch wnd wureche: Bute Werch sind nötig zur se ligteit/weil sie die Exclusiuam ja so stard hat beptein Bottes Wort/vnd der Angspurgischen cöfession, als die andere. Et pauld post. Können also demnach Maioris propositioné vnd lehres als ein greutich verfälschung wieder Bottes wort vnd die Augspurgische conf. Mon., auch teines weges billichen/dulden noch lenden/ie.

Huiciadicio Roltochianus Superintedens, qui adfuit, & V Vismarianus etiam subscripte-

runt.

Brunsuicana Ecclesia erroribus D. Maioris contradixir D. Ioachimi Morlini & D. Kemnitii scriptis.

Magdeburgenfis Ecclefis piures libellos c6-

tra illas præftigias edidit.

Sie Rostochianorum censura de illo falso

V Vismariésis Ecclesia Ministri subinde illa

dogmara scriptis refutarunt.

Brurenicæ Ecclesiæistas D. Maioris implas

doctrinas, graniscripto reiecerunt.

Mansfeldenses Ecclesia in synodicis conuetibus, & publicis confessionibus, eas cotruptelas indicărunt & damnărunt.

Thuringica Ecclefia aliquot libris verita-

tem ab illis renebris vindicarunt.

Northusana Ecclesie D. Maioris errores improbanic.

H & Ratis-

Ratisponensis Ecclesia, eadem dogmatata.

Bipontin Ecclesia cosdem reiecit & profit-

Similiter fecerunt plares alie, à Pontificiis

fordibus purgate.

the consensus Ecclesia Del, & ista tam crebra, tam neruose, tam granes commone sactioues, non sunt parui sactenda. No sum enim est, quò dilla Ecclesia nequaquam tueantut ercoses, sed omnia ad illam immotam normam referant, nempè ad verbum Dei, Augustanam consessionem, descripta Lutheri, qui in sgusta veritate semper constans Dei beneficio permansis.

XXV.

Non habent D. Maioraut eius infelices patroni, vuicam vuius Ecclesia pura censuram, in qua ista pontificia D. Maioris, & paucotum aliorum dogmata hactenus publice approbata fuissent, magis igitur prodigii hoc est, quòd Maiorista, ista vana & perniciosa dogmata, malè conquisitis sucis pingere, ac miseros homines sascinare tentant.

XXVI.

A testimonio excellentium virorum. Erhardus Schnepsfius in disputat, in AcadeAcademia lenensi, Anno Domini i s s s s publicehabita, propos. 32. imquit: Postremò reitcienda & repudianda est ambigua & slexi loqua oratio, opera sunt necessaria ad falusem; quam antè multos annos à viro Dei renerendo domino D. Martino Luthero, ex scholia & Ecclesia, magno zelo & iustissima rationa, prostigatam, nuper quidam in scholas & templa, cum insugni piarum mentium turbatione, renocare coperant.

Hæc ille.

Irem Antonius Corvinus im Bethücklein fol. 7. Was wöllen wir sagen von der solgenden Getten so von fürnemen Theologen gleichfalls nicht ohne merchich Ergernis der Kirchen eingeführet sind? Wir heften den Articles de lustisscatione so gar rein und flar / daß wir fren sagen dürssen / er sen seider der Apostel Zeit in der Kirchen ein feider der Apostel Zeit in der Kirchen fer sein sewesen / als zu unser Zeit. Aber der Leussel kondte solches nicht leiden. Erweckt erst erliche/die nicht allein den Glauben, so Gottes Gnade in Christo ergreisst / unnd also durch Ehristum gerechesertiget wirdt / sondern auch den Werecken zu gleich die Gerechtigteit zu scheichen mit den worten / Weret sind auch zur Seligteit nöcht.

And fol. 85. Derleihe vn sand lieber Batter tu bein

in dem allein dein Bnade / das wir ja niche in die falsche Mennung gerahten / Als sein auch solche von dir selbst gebottene Werck zur seligkeit nötig! Welche Ehre alleine den herrlichen verdiensten deines eingebornen Sohns Jesu Christisseinem Gehorsam und Gerechtigkeit zu geschrieben werden muß isondern das wir vil mehr erkennen und wissen mögen daß sie von uns als gewisse Beichen unsers Glaubens i und zur Dancksagung gegen dir i für alle empfangene Wolthat gesodert werden den beställichen ihr ihr alle empfangene Wolthat gesodert werden viel Leute bessern i mit solchen guten Werden viel Leute bessern i mit einem undrisslichen vnerbarlichen Wandel niemand ärgern.

Item D. Hieronymus VVelleros in feiner Polita Dominic. J. Trinicatis. Man foll fic teines weges horen in der Rirchen Borres / welche ftrepeen / das gute Becct jur feligfeit notig fenn / ober

eine Caula fine quanon.

And ob man diefer Rede / Gute Werd find motig gut feligkeit/jegent mit einem Glofflin helffen wolte/Als das der Glaubnichtohn gutewerch fein kan / fo foll mans doch in der Kirchen nicht lepden/denn damit zerstöret man fromme Dersel und bringt sie in Verzwenfflung. Denn es glaube kein Mensch / was solche Paradoxa und Wunderreden für Schaden in den Gewissen thun. Drumb nur hinweg damit.

Bettlofen Doctores und Schwermer tomment ond gebenihr Sach mit prächtigen Worten und stoffen trefflichen Schein für damit fie und gern

von der Barbeit wolten abführen folle wir inen teines weges folgen fondern une fteiff und ftard an das worr Bottes halten, Ale menn einer lehret: QBir merben nicht allein gerechtiburch ben Blauben / Sed fide formata charitate, bas ift / birrch folden Blauben bem die Liebe gur feligteit noria! auch eingefchloffen wird oder i Bute Werd find notia sur feliateit / Gollen wir folche Lebrials ein Rluch pund verbanner Dina / flieben / vnangeft. ben mie fiees mit fconen / luftigen Bloffen far. ben / daß fie einen gewaltigen bauffen Spriichel ben den Daren / pund falfcblich ansieben / vnnb fdmuden damit ihre Schmarmeren/bas es nie. mand merchen foll / bas es lauter verführnna ift. Aber laft pne bie Lebre bes Enangelti rein vind onnerfällicht behalten / baff wir allein burd ben Blauben an Chriffum ohne alle werd bef Befenes gerecht bund felig werden. Ind mir ihren fdwarm getroft mit folgenden Gruden vmb. ftoffen : Der Berechte lebet feines Blaubene. Rem / Weralanberond getauffe wirdt / ber wird Gelia Jem / Rom .: Go balten wir es nu/das ber Menfch gereche werbejohne def Befenes werch allein burd ben Glauben. Go find auch in ben. liger Schriffewol mehr Spruche die man folde impiis Doctoribus fan furbalten. Hæc VVellerus. Dergleichen auch D. VVellerus in ber aufi. legung vber ben Dieb / pund anderemo an vielen Dreen mehr fo allbiegn lang alle gufegen.

Ité luitus Menlus (che jhn der Schwindelgeift eingenommen) fcreibe auff diefe Megnung auch

recke vand wet im Buchlein i wiederlegung bit

fi

De

bi

Per

110

all

bn

Tri

ris

ftu

qu

Infa

cats

ant.

furi

phi

Ma

pol

HEY

Biebertenffer im andern Artictel.

Estiffiedef Glaubens art und Datut entat. den / und aller Ding juwieder bag er fich burch Chriftuman Gones Onabel ennd ju gleich an feine eigene Werd beiben und Berbienft halten foll ond tan bie Rottenmeifter bie nicht belffen! 65 felang und viel fagen wolten (wie fie bann bie duff gar folipfferiger Ban baju ju geben pno Immerdar von einer fente auff Die anber guman. tempflegen) En man foll ia den Glauben auff die Weret Leiden und Werdienft nicht fegen. Abet hian foll und muß fie dennoch aleichwol haben! als notige Dingsur Geligtett i das ift michte gerede Denn find fie gur Geliafeit nongifo tan ma Die Gellafeicohne fie gewißlich nicht erlangen fo thacht der Glaube allein nicht gerecht/bae ift abet falfcbivnd wieder blegange D. Edriffe Denn wir reden vom Glauben / ber durch Gones Onal be in Chrifte fella mache. Hac Menius.

XXVII. A Philippitestimonio.

Etiamsi humana imbecillitate Philippus, in A ctionib. Interimisticis vacillărit, & se attemperarit hominibus & tempori, id quod in actis synodicis palam toti mundo ipsimet notum secerunt: tamen interdum veritatis claritate & conscientia icus wictusque, Maioristica doginata reprehendit, id quod dissimulare non debemus.

Tom operam 4 fol, 811. Ided inquit, le non vii

hac propositione, quis obscuret Euangelierm consolationem, &c. Integrum dictum alibita

hac responsione integre polumus.

Seribie etiam c. lebris & probatæ fidel. D. D. loachimus Mortinus, Episcopus Sambienfis in refutatione præfationis D. Maioris. D.
Maior, inquirist micht der Geringstesauch nicht
der Jüngstesauß den Discipulen Lucheri, hat
vnter vns newe Rotten und Jerthumb eingessis
ret wieder die Lehre Lutheri. Derhalben wir auch
nothalben sihm haben müssens wiederstehen wie
auch D. Philippus sagtes Anno 17. Ich lobest
bud ihrehne recht s daß ihr Muors proposition
wieder sechter und ihm nicht lasset gut sennse.

XXVIII. Conclusio.

Deus, Angeli, homines, doginate Di Majorisimprobant. Carigitut Matorill e exornate student? Deus certè verbo suo ca damnat, inquiens : Non saluamini ex operibus: Item, finé operibus institutamini.

Angeli ea damant, qui inquiunt, Vocubishe Iesis, quia is saluum facies populum summ à peccaris suis Item, Vobis natus est saluator. Ergo per antichesin D. Majoris dogmata relicium.

Ecclesia Christihoc tempore, publicis cen-

furis arguit & improbauit ea dogmata.

Nullius igitur hominis, nullius Diaboli for phistica aut potentia tanta esse poterit, que D. Maioris dogmata, pro veritate diuina tueri possir. Nam infelicissimum presium est to passir.

D. COWRAD. SCHLYSSELE, EX CONFESSIONE DOMINO. rum Aluenschleniorum, & Domini Andrea Mesendorfsi, in loco, De bonic operi. bus, pag. 291. Werba sic habent:

Deligleichen ifts unrecht/bag man ben Den folichen merden guengner bie Berechttafeit bat burd wir für Gott beftebe vergebug ber Gunbel on emiges leben babe mogen/ma iebre foldes auff mafferlen Bufece immer fein magifie gefchehen por ober nach ber Betehrung / man fen: bie meret in bie Berechttateit i entweber ale ein theil biefer Berechtialeit/alfo daß Chrifti verbienft auch ein theil ber Gerechetateit stigefdrieben werde fober aber I fdreibe es ben Werden allein gu. Brfad find diefe. Erflichidaß tein Menfdrauff Erden! a fen betehre ober nicht befehrtidas Befen Bortes aanslich mit Werchen erfüllen fan / wiees Goet forder von ganger Geeten/von gangem Dersen/ gangem Bemilhre / Deut. 6. Derwegen Danib faari Dialago. Gobu wilt Derr Gunbe gured. nen / Derr wer wirde befteben? Galom, Ecel. 7. Es eft tein Menfch auff Erben / ber ques thue! ond nicht fundige. Darumb alle Deiligen follen ennd muffen taalich bitten / Danb. 6. Beraich ons onfere Soulde. Du tan aber feiner mit felnen Berden gur Berechtigfeit und emigen leben befteben / er habe benn bie Beben Bebot Bottes ganglich gehalte und vollbracht. Denn G. Pau-Ins fpricht | Rom. 2. Die Das Gefege thun/mer. Den

den gerecht senn für Gott. Und cap. 3. schleuft er gewiß vand sestiglich idas auß den Werrten des Gesestein lebendiger Mensch gerecht werde. Und was tan schröcklicher geredt werden i denn das S. Paulus spricht i Gal, 2. die mit dest Geseizes werden vmbgeben i die sind vnier dem Rlucht

Bum andern/allein Chriffus ift von Borlaufe maubiprechitcher Gnade und Barmberstateit Dagu geordnet ; weil wir das Befes nicht fondeen erfüllen / baf er an onfer flatt bas Ocfes mit let ftung ber Grraff und Behorfam / erfallet fonnb folde erfüllung bef Befenes ourch ben einigen Mitteler Jefum Chriftum gethan / one armen Menfchen / bie wir an Chriftum alanben/mocht mitgerbeilet / gefdendt ond maerechnet werben. 2Bie G. Daulus benelich und aar trofflich lehrett Diom. 8. Das bem Gefes vnmuglid mar (finces mai es durch bas Ricifch gefdwecht marb) bas that Bott / pund fandte feinen Gobn in ber geftalle bef fundlichen Rleifche / und verbampte Die Gunde im Rleifd durch Gunde auff bal Die Berechtiafelt com Befes erfordertito uns er. füllet werde. Ind cap. to Chriftus ift bef Ge feses Ende mer an ben alauber ber iff Berecht. Actor. 4. Es ift in teinem andern Dent / ift auch tein ander Dame unter bem Dimmel ben Den. feben gegeben / barinnen mir follen Gelia merben.

Bum dritten / bas Gewiffen foll und mußelenen gewiefen bestendigen/unbeweglichen Grund baben/

haben ibarauff es in Anaft Doienin Schrecken pud Kampff ber Gunbe balben ivnd menn leis ond Seele fich icheiben follen i fich vefliglich verlaffen fan ond mag. Dune ift bas Inleugbars wo man bas Bewiffen grunden foll / auff onfet epaen Werd fee fen nur sum theil ober gang / fo tan unfer Dere nicht rechtfrolich fenn inch nicht feffiatite ju Gott aller Onaben verfeben i es muß febwaneten vand maneten van gedeneten : 2 th Der Gott wer weiß ob meiner 2Berd auch fortet ! fo beilta : fo groß jein ! das fie Botres Bericht phermegen / end einen anebigen Gote verdienen. Diese Wehmmie und Zwenfiel nimpt allen Gemiffen ben Eroft hinnege und fener bas Dern in einen Anaftichweiß vind Bergagung. Dermegetebrer & Paulire auf ber maffen bett lich and mofflich / Rom. 4. Derhalben ming bie Bereibrigteitburch den Glauben fommen / auff daß fie fer auf Onaden / und die verbeiffing feft bleibeattem Samen.

Demnach find dieselehre dem Geulichen wort nicht altichsormig: Gite Werck sind zur Seligskeit notig. Und i Es ist vonmüglich i ohne gute Werck seligzu werden izc. Denn alle Propheren vand Apostel geben Christo zengniß i das allein in seinem Ramen (nicht in eines andern Menschen Ramei/Werck oder Berdienst) vergebung der. Sünden empfahen salle die an ihn glauben. Act. 10. Jiem Rom z. wirdt mit aufdücklichen Worten gesagt: Durch eines (höre lieber Epristses ist nur eines einigen Werck oder Berdienst)

Beherfam werden viel gerecht. Es find ja die gneten werd Früchte eines guten Baums i das ift des Blaubens. Derwegen können die Weret des Menschen nicht die Berechtigkeit seiber sein. Abte ein Apffel nicht ift der Baum seiber i sondern ein ne Frucht des Baums. Item i Abie derstaum die Früchte bringerieregt und helte Alsoribeit und tregt der Glaub die gute Aberd durch die Kraffe und Sesen Gottes.

Daher ift enein unrecht Rede/daß gine Beret die Gerechtigkeit für Gott erhalten muffen/fintemal fie Früchte deefelben Gerechtigkeit finde/ond der Apffel nicht den Baum / fondern der Baum den Auffel bringe beit und tregt. 1. Perr. Die jhr ans Gottes Mache durch den Glauben bewarer

werbet jur Geligfeit.

Anch wiede disputiret vnew den Gelehrten iniger Zeit vber die proposition: Gute Werde sind schährten Geligseit. In ist war/wenn anden guten Werden kommt opinio merici, seu siducia institia, vnd Gumnta/wenn sie in den Articlet der Rechtsertigung mit eingemengt werden, daß sie als denn vnnd also zur Seligseit schädlich sein. Denn also redet S. Paulus aus drucklich sphiltp. 3. Und der Bestalt haben etchtel wind geschrieben. Daß man darauß aber eine generalem propositionem wolt machens alse gute Wert zur Seligseit schädlich son diese seine generalem propositionem wolt machens alse gute Wert zur Seligseit schädlich sons die solgend Frucht der empfangenen Gerechtige

3 2

teirober Geligteit belangt / ift niche recht. Denn wenn ein Chrift in warer Demut onnd rechtem Blauben fine opinione meriti, fola fiducia mifericordiz Dei, quite Beret thut/ Bott ju gehor. fam / pnd bem Deheften ju dienft / wer da fagen wolt / Daff einem Chriften folde feine aute Berct fcådlich und nachtheilig folten fenn/bud mar an ond ju feiner Geliateit i ber reber offenelich falfc ond pareche. Denn ob wol folde rechtichaffene ond aute Werd nur Geligfeit nichts thun ober betffenifo folgeraber alett wol barumb nichtidas fie folte binderlich fchablid und nachtbeilta fein. Aber gleichwol/wenn gleich bas beffebet : Bute Berd find nicht fcablich an ber Geliatett be nen bie allein auf gnaben obn ibre 2Berd burd den Blauben die Geligfeit empfaben I fo folget boch nicht barumb / baf aute Beret notia find sur Seliateit. Den biefe Rebe find vnaleich. Die bern auch biefe benbe nicht einerlen gleich laurede find: Bute Werd feind Grudee Der Gelta. feit : Ind quite Berch find notiagur Geliafeit. Die erfte Rede ift mar / Die ander aber ift falfch. Duß verhalben ein jeder Chrift fürfichtig bierin. nen fein / vnd darauff achtung geben / daß er rede und fcbreibe / wie ber Apoftel befohlen / z.

Eim. 1. nemblich / das dem Fürbilde ber heplfamen Wort chnlichift.

DE MATORISTIS.

133

SENTENTIA ET CONFES.

propositionibus D. Georgii Maioris.

D'sputationi de necessitate bonorum operum ad salutem, post obitum Lutheri instautata, à quo viuo publicis propositionibus, ve falsa in Ecclesia nullo modo ferenda, damnata est: Initiò occasionem præbet Augustana Sphinz, seu libellus Interim, qui hanc loquendi formam ponit: Bona opera sunt necessaria ad salutem. Verba enim hæcsunt, in loco de bonis operibus: Quodresiquum est, esti opera a Deomadata, ve necessaria ad salutem, sunt pracripie vergenda, suxua illud Christi: Si vui in vitam ingredi, serva mandata: qua tamen pracreptie super addita, aut piè, aut beneste suscipiuntur, ipsa etiam commendana s sunt.

Deinde explicationes & declarationes huius libri interim, exhibitæ à quibusdam Theologis Misnensibus, Ordinibus & Statibus, vt
vocat Regionis illius, atque Episcopis Misnensi & Neoburgensi. In his enim do Arina de necessitate bonorum operum ad salutem, recipitur quemadenodum perspicuum est exactis synodicis, fol. 114. Vbi hæc verba ponuntut: Propositio verissima est, neminem sine bonis operibus
saluari, Et sol. 133. Verissimum & cerussimum est,
opertere simulinchoari, & ceteras vertuca, sidem,

dilettionem, spem & alias, & bar esse ad salutem vecessaria, non est dabium. Item: fol. 148. Verissimum est, has virsutes, sidem, dilettionem, spem &

alias ad falutem offeneceffarias.

Amsdorphium, VV nebergæ edicus, Anno 1552. Et hber eiusdem D. Maioris, qui inscribitur: Sermo de connersone Pauli, editus Lipsiæ, Anno 1553. In his libris, hæ ponuntur hypotheses, seu propositiones. 1. Bona opera esse necessaria ad salutem. 2. Neminem absq. bonu operabus salutem esse. 4. Impossibile esse, vilum bominem absq. bonu operabus salutem operabus operabus salutem operabus salutem operabus salutem operabus salutem operabus operabus salutem operabus operabus salutem operabus salutem operabus operabus salutem operabus salutem operabus operabus salutem operabus operabus salutem operabus sa

Das bekenne ich aber/ daß ich vormals gelereihabe/ vnd noch lehre i vnnd vorthin alle mein
Lebtage also lehren will das gute Werte im Seligkeis nöcig sein/vnnd sage offentlich i mit klaren
beutlichen Worten i daß niemand durch böse
Werte seltg werde i vnd das auch niemand ohne
gute Werte selig werde i vnd sage mehr daßimer
anders lehrer i auch ein Engel vom Himmelder
sen verstucht. Jiem: Darumb ist es vnmüglich
daß ein Mensch ohne gute Wert könne selig
werden. Acertime autem hise declarationibus
sese opposuerunt D. Licent. Nicolaus Amsdorphius, Nicolaus Gallus, Marthis Flaceius
illyricus, Ac suam ediderunt consessionem

Theod

Theologi Ecclesiarum Saxonicarum, Lubecenfes, Hamburgenfes, & Luneburgenfes. Po-Stea phitimiali contradixerunt, &cachuc contradicunt vius voce & scriptis. Quaptopter cam hæc disputatio, de necessirare bonorum operum ad falutem, proximis annis, quali un-Les Leste, hocest, pomum contentionis, inter Theologos nostrarum Ecclesiarum fuerit, prodestetiam propter conscientiam, ver & sententiz cobrmationem, & contrariz refutationem. in conspectu habere. Egottaque ad integrum caput doctinz de bonis operibus bremisime respondebo, arque sequar ordinem preseniprum in Epiftola ad Romanos que quali ianua est, & clauis totius scriptora lacra, Acticinde Sumtis argumentis ex locis Methodi coniun-&z, seu locis rerum, libri 4. d'alectices, oflendam hanc propolitionem, Bona opera funt necessaria ad salutem, nec veram elle, nec ferendam in Ecclesia. Prærerea præcipua argumenta que pro confirmatione hoias propolitionis, citantur, Deoiuuante, refutabo.

Primum certa & immota veritas est, omnes homines peccatores este. & peccatilabe ita depravatos, ve omnind sit ipsis impossibile legi persectam obedientiam, quam Deus requirit, præstare, & hac obedientia mercri institiam & vitam æternari. Roman. 2. Non est personarum respectiu apud Deum. Quicunque anum sue lege peccanerunt, sine lege peribunc.

I 4 Erqui

Et quicung, in lege peccauerunt, per legem inditabuntur. Non ensm que audiunt legem, sufts suns apud Deum, sed que legem fallis exprement, susti habebuntur. Et cap. 3. Causis ante redditus useudimius, sudaos & Grecos, omnes peccato esse obnoxios sicut serspenme est. Non est sustau me unu quidem. Non est que faces bonu, non est esse, ad unum. Omnes declinauerunt & simul innesses fallisant, stem, vt omne os obturetur, & totus mundus obnoxius siat Deo, propiere à quodex operibus legis non

instificabitur omnis caro in conspettu eim.

Secundà, & hoc firmum arque immorum eft : Omnes homines, cum fint peccatores, & greena damnationis rei, atque legis obsernatione, inftiriam & vitam fibi mereri no pollint. confequiremissionem peccatorum & inftiria, gratis fine operibus, fola fide, propter folum Christum mediatorem. Rom. z. Nuncabig, lege inftitia Dei manifostata est dam coprobatur te-Stimonio Legis ac Prophetarii. Iustitia verò Dei per fidem lefu Chrifti , in omnes , & fuper omnes qui credunt. Non enim oft diffinctio. Omnes enim peçcanerunt as deftitumneur gloria Dei. Instificantur antem gratis, ipfim gratia, perredemptionem, qua oft in Christo left, quem proposait Dew Reconciliatorem, per fidem, interneniente ipfine fanguine. Hanc sententiam copiose explicat & declarat Apostolus vique ad caput. 12. Et Ephef. z.inquit. Gratis eftis fernati, per fidem ,idg, non ex vobis, Dei donum eft, non ex operibus,ne qui glarierur.

Terrid, & hocabique omni contradictione

verum est: Ethi homo peccator iustus est sola side, propter solum Christum mediatorem gratis, abique vllis operibus: tamen oporter side
iustificatos, semper inchoare nouam obedientiam, & facere bona opera, non ve veliusissicent, velad salutem sint necessaria, sed propter
alias causas granissimas, quas Paulusin Epist. ad
Rom. à cap. 12. vsque ad sinemeius Epistoia, &
in omnibus suis scriptis recitat. Earum aliquot
infra ponuntur, in loco de bonis operibus, Ae
inter cateras tanquam dua ex pracipuis recitantur. necessitas mandati, & necessitas debit.

Dilette igitut adfirmamus, veram elle propolitionem. Bona opera funt necessaria, scilicet propier necessitatem madati & debiti: Sed additionem, ad salutem, quæ meritum includit, non quod affingatur calumniose, sed quod reueta insit vocibus, vesonar, ve falsam reisemus, & ex Ecclesia limitibus reisciendam & exter-

minandam elle contendimus.

Sie Dom. Philippus Melanthon, sapè in le-Ationibus suis, publicis disputationibus, hance additionem, ad falutem, reisciebat, inquiens, Non dice ad falutem, vel ad eum, ex quo quarebat, an vera esset propositio: Bona opera sunt necessaria, dice bat: Non dic ad salutem. Addebas hoc quoque, se nunquam vsum esse ea propositione, nec velle se vinquam ea vti, cohortabaturque nos suos discipulos, & auditores, ne ca vteremur. Et in responsione ad impiosarticulos Bauariez inquistionis, scribit, se non vti Non vier bis verbis. Bona opera sunt necessaria od suinem, Quia hac additione: Adsilutem, intelligitur meritom. Sed hanc propositionem adstrano verame sie, & contra Antinomos constanter retinendam esse, None obedientia inchoationem necessarium esse. & debitum esse, Quia hic ordo divinus immutabilis est, vi creatura rationalis Deo creatori obediae.

Sciant autem lectores, Necessarium in genere dici, quodest immutabile, seu quodaliter se habere non potest, & plerumq; complectitur causam & estectum. Estenim in prædicamento Relationis. Fundamentum est causa aliqua, & præcipuè essiciens.

Terminus, res effecta, seu euentus.

Necessitas est causa, propter quam res mutari, velaliter se haberenon potest. Necessarium est obedire Deo, habet causam, videlicer, Teuerissimum Dei mandatum, Et effe dum, ordinem fapientiz divinz aternum atq; immotum, quo obligatur homo, vt Deo creatori suo præstet debitam obedientism. Hucpertinent deta, Actor. f. Opertet Des obedire magis quam bominibus, hoc est, necesse est, seu mandatum diginumest, cui debemus obedire. Rom. 13. Necesseeft obedire, hoceft, seuerissimum madaeum diuinum cul obedientia debetut, est, vt obediamus.1. Cor. 9. Necessitas mibi incumbit, va igitur mibi finon enangelizem, hoc est, seuerissimum Dei mandatum habeo, vt Euangelium annum -

annunciem, cui proprer ordinem immitabile instiriz diuinz, obedientiam debeo, ne pænas mihi attraham. De debito Rom. 8. scribituri Fraira, debitora sumin, significat debitu phrasi Paulinz, non coactionem, sed naturale obligatione, qua creat uta creatori suo obtemperate debet, non alitet ac filius naturali obedientia suo patri devin ctus est. Luc. 17. Quod debuimas sacere secimus. 1. soan. 4. Fraira, debenna normatuo diligere.

Estigitur necessitas mandati & debits, nihil aliud, quam obligatio ad certam obedientiam, quam verbum divinum pracipit. Vr. Deus pracipit bona opera; Ergo necesseest, vr pitaciant bona opera seu bona opera sunt piis necessaria. Hie necessitas mandatiest. Naturaliz est copulatio soccasiam & essectum: Ergo necesse est, vr creatura obtemperer Deo. Hio est necessi is debiti, de qua inquit Apostolus Rom. 8. Fratres, debitora, summ.

Salus idem serè est, quod instificatio. Ided Apostolus promiscue vitur vocabulis institua Essaluin. Eraccipitur salun, pro remissione pecetatorum, de impurata instituia, in hac vita, de pro eterna beatitudine, que cam in eterna vita comitatur. Luc. 1. Ad dandam scientiam, salutis plebi eiu, qua in remissione, peceatorum, corum est. Ephes. 2. Cuim gratia saluati estis, lhidem: GRATI Asaluati estis, ida, non ex vobis. Dei donum est, per sidem, ne quin glorierur. Ad Tit, 3. Non ex operib institue, que secimum nes sed

focundam magnam misericordiam suam, salues nos secus. Matth.1. Vocabu nomenessus sossus ipsorus, spis muim saluem faciet populum suñ, a peccatu ipsoru. Act 4. Novest alind nomen sub celo datum hominibus, in quo oporteat eos salues sieri, quam est nomé Domini nostri lesu Christo. Item: non est in quoquam alio salue. He propositiones omnes & similes, idem sonant, quòd hæ: Rom.3. Instisseamur gratis, ipsiu gratia. 1. Cot. 1. Christus saltus est nobus a Deo instisseamo, hoc est, iustificator.

Ex hac declaratione vocabulorum necessarii & salutis, facile sciri potest, An vera seu falsa sem. Sumantur autem ordine argumenta, iuxta

feriem locorum rerum.

1. A gumentum'à de finitione necessarii.

Necessarium oft, quod pracedese causa effetsum preducie.

Bons opera non sunt causa producens effectum salutie.

Erge bona opera non funt necessaria ad salutem.

Salw significat remissionem peccatorum & imputationem institia Christs, asque aternam beatitudinem, qua comitatur.

Bona opera no sunt remissio peccatorum, nec imputatio sustitia Shristi, neg, aterna beatitudo.

Ergo bona opera non sunt necessaria ad salutem.
111. A definitione bonorum operum.

Bona opera sunt actiones à Deo pracepra, hoc sine, ut Dem bonere adficiatur. Matth. 5. Non sunt

MIETE-

meritum aterna falutis fen canfa eliquafimul egent en negotio falutis, gratis enum faluament abfq, benis operibju, Ephef.2.

Ergo bona operanon funt necessaria ad falutem. fed necessaria fant, necessitate & ratione mandati

& debuti.

IIII. A genere.

Bona opera sunt affiones à Deo mandata bominibus.

Salus non est altio a Deomandas a bominibus, sed est opus solius Des, gratis nos saluantus, per est propier solium Christum mediatorem, sola side apprahensum. Ephes 2.

Ergo bona opera non funt necessaria ad falutem.

V. Adifferentia.

Caicquid datur propter operaid cofertur, quaf

pramium , labori debitum.

Saliu non datur ve premium debitum labori seu bonis operibu, sed conseriur gratu absque operibus, Epbel 2. ..

Ergo bona opera non funt necessaria ad falutem. VI. Vel.

Salsu contingit gratio & simpliciter Dei doname est, ne quis possis gloriari. Epbes, 2. Gratia salvati estis persidem sidque non ex vobis, Dei donum est, non ex operibus ne quis glorietur.

Quicquid datur propter opera, non datur gratic, fed ut debitum, seu pramium pro labore. Si enim operario post laborem soluo mercedem, do eam. non us gratuitum donn sed ut pramiñ, quod ipsidebeo.

Ergo bona opera non juns necessaria ad falutem.

Eodem

Eodem modo de bonis operibus disputat Apostolus Paulus Rom. 4. Es qui operatur, meren imputatur, non progratia, sed pro debito, item, Si Abraham insissicami est ex operib, habet quod gloriesur, as non apud Denne.

VII. A proprio.

Propria persona Christi non sunt tribuenda operibut nostru.

Salve seu salvare, est solius Christis proprium.

Ergo falus non est tribuenda nostris operibus, & per consequens.

Bonsopera non funt necessaria ad salutem.

VIII

Opus dicieur ab operando.

Bona opera mihol operantur vel agunt, in nego-

· Ergobona opera non funt necoffaria ad falmem.

IX. Velc

Salus dicitor à faluando.

· Bona operavon faluant, Rom. 4. Ephef.2. & topa feriptura plena est testimoniorum non faluare opera.

Ergo bona operation funt necessaria ad falatem.

Tale est & Apostoli Pauli argumentum Gal. 3. Promisio, inquit, non in seminibus tanquam in multis, sed canquam in vno, in semine tuo, qui est Christus.

Ergo insti sumus seu saluamur, propter vnieum illud benedictum semen, Christum, no partim propter Christum, partim propter opera, que sunt mul-

å

vorum fensinum, boc oft, hominum actiones, & per consequens: Rona opera non funs necessaria ad falutem."

X. A conlugation

Cui tribuitur concretum illi & abstractum tribui necesse est. Con adimitur concretum non ambiguum eidem Grette abstractum adimitur.

Concretum & abstract um funt salumm effe, fal-

hari & falus.

Ergochmuemo sis bonis operibus saluus seniufius. Ephes 2. neguaquam sint bona opera necessaria ad salusom.

XL. A dinisione.

Cap. 1.2d Gal. luftificamur fen falnamur, aut propter Christum aut propter opera.

Sed non faluamur propter opera, alioquin Chri-

Aus frustra morinus effet.

Ergo saluamur per Spropter solum Christum mudiatorem sola ade apprehensum, nullis operibus vel pracedentibus vel comitantibus vel sequentabus, & per a alequens, Bona operanon sunt necessaria ad salutem.

XII. A causa.

Essellus non potest esse causa sua causa. Calesacio, seu calor in aqua, non potest esse causa esficiens ignis, sed ignis est causa essiciens caloris in aqua.

Bona opera sunt effettus sidei, instricationis & salutis. Nam quicquid non est ex side, peccatum est. Et Augustinus lib. de side & banu operabur, inquit: Sequentur bona opera instrificatum.

non procedunt influficandum. Matth. 7. Non potest

arbor mala frudus bonos facere.

Ergo bona opera non possintesse cansa sidei, vel instissicationis, vel salues. Et per consequent, Bona operanon sunt necessaria ad salutem, quia necessarium complecturur causam, producentem estectum, ve suprà ostendimus. Sicut igitur non rectè dico. Iter est necessarium ad peda, sed, pedas sunt necessarie ad ster, sic non vera est propositio. Bona opera sunt necessaria ad salutem, sed altera vera est : Salus est necessaria ad bona opera. Non enim possunt opera este bona, niss printa ad sit salus, sid accepta.

Si autem opponieur,necessaria este bona opera ad falutem tanquam effectum fisam canfam comilantem, Respondeo. hanc loquendi consuerudinem non effe vittaram: Non enim dico dia of necessarious ad fole, quanquam dies necessarià conjunctus eft cum fole, led dico , Soleft meceffarine ad diem, tanquam causa efficiens producens diem. Non dico. Mundou est necessariou ad Down fed, Dem oft necessaries ad mondi creationew , suftentationem & confernationem. Sienequaquam vera el proposicio, sicur verbasimpliciter sonant, non quod calumniose, falfainterpretatioiph adhingatur: Bona opera funt necef. faria ad falutem. Sed vera est hæc propositio. gratia infificatio fales fides , funt ver necestaria ad bona opera.

XIII. Itidem ab effectibus.

Instrincatio & false parium lexitiem in Deauc-qui-

quiescentem. Rom. 5. Instificati side, pacem babe-

Bona opera enm fint imperfelta, manca, mutila squalida & panno mutieris menstruata similia, non reddunt carda tranquilla.

Ergonon instificat, vel non saluant, & per con-

fequens, non funt ad falutem necessaria.

Eodem modo diuns Paulus argumentatur in Epift, ad Gal, sumens argumentum ab effectibus.

Gentes funt benedicende per semes Abraha.

Lex maledicit, quia nemo manet in omnibus,

bis qua scripta sunt in libro legis.

-

Ergo legis operanon instissicant, seu non saluant, & per consequens, opera legis non sunt necessaria ad salutem.

Et Rom. 4. Sic argumentatur.

Promissionem gratia & salutio oportet essecer-

Nulla promissio pendont ex conditione operum certa esso potest, quia opera sunt imperfesta.

Ergogracia, instificatio, salou (sunt enim Synonyma) non contingunt propter opera, sed propter Christiam. Et per consequent, Bona opera non sant necessaria ad salouem.

XIII. Ab Absurdo.

Nulla propositiones, qua absurditatem pariunt, sunt snuchenda in Ecclesiam, nec in catoller and a.

Hec propolitio: Bona opera sunt ad salutem necessatia, parit absurdicatem. Nam constituit opera meritum salutis, si ita, veverba simpliciter in proptia fignificatione sonant, intelligatur, & doctrinam de sustificatione à Luthero & aliis magno labore instauratam, & è como Papissico erutam, tursum corrupit & deprauat.

Imo, si non simpliciter falsa esset, ficut certè est, tamen nequaqua obiicienda esset Ecclesia, propter ambiguitatem, qua sempet est erroris gentrix. Aceruditè de ambiguis D. Hieronymus scribit: Nolo verborum ambiguitatem, nolo mibi dici, quod aliter potest intelliga. Et notum est Euripidis dictum: andie potest intelliga. Et notum est Euripidis dictum: andie quod est est veritatis onatio, neque variis indiget interpretationibus, cum per se habeat oportunitatem. Sed sermoni iniquo, morbum in se habenti, opus est valde prudetibus pharmacis.

Præteres, fi quis imprudentiùs locutus eft, de religionis do Arina, deber fuam imprudentiam & errorem potius confireri, quam variis interpretationibus ornare, excusare, defendere: Amat enim Deus ingenuam confessionem, vt Daui Jinquit: Ecce veritatem dilexifti. Et Augultin.lib.z. de vifitatione infirmorum: Humanum est peccare & errare, Christianum, à peccato Servore, defiftere. Diabolicum autem, perfenerare. Idem Augustinus de errore ad Marcellinums Epift. 7. de serplo scribit: Si aliquid vel incantinis, velindottius pono, quod merito non ab aliis tantu, sed etiam a eipsoreprehedi possit, & debeat, id nec mirandum, nec dolendum, sed grazulandum, vbi agnofeitur, non quia tom erratum fit, quam improbatum etiam. Et diserte hac verba addit: Nimia

permerce feipfum amat, qui alios vult errare, ve fines error lateat. Quanto enim melins & veilins, whi ipfe erranit, alis non errent, quorum admonien, errore careat. Et pauld polt, No mihi Tulliana illa blanditur sententia, qua distum est: Nullum unquam verbum, quod renocari vellem, emis, fed angit me piane Horatiana sententia : Nescit vex missarenerti. Cun non simus meliores omnibus patribus nostris, &non fit fan dus in terris, qui nou graniter peccet , atquinifta humanarti mentium densacaligine nibil sie facilius, quam errare, quam labi, quam hallucinari, quam decipi, agnoscamus communem humani generis imbecillitatem, & in nobis ipfis, & in alits, ac Deo laudé veritatis & iustitie tribuentes, aperra & ingenua confessione, nostras conscientias liberemus, necartificios è excogitatis interpretarionib. aut glossulis, eas magis magisq; quotidie oneremus. Tibi Domine iusticia, nobis auté cofafio faciei. Spero itaq, vitu clariffimu, mtate & eruditione veneradum, D. Doctorem Georg. Maiorem, præceptorem meum, quem scio assiduè cogitare & sollicitum elle, detranquilla, læta & beata migratione, in cœlestem Academiam, deinceps non pugnaturu de hac propositione: Bona opera funt necessaria ad falutem, quod fe facturum nuper edito fcripto, pollicitus eft, non propterea, quod falfa ipfi adfingatur interpretatio, fed q per fe fit periculofa, & nó tantum ambigua, sed simpliciter nó vera, et ipiç voces, in proprja lignificatione accepte, exquiex quibus componitur, sonant, ne posteri in hocertore, quod bona opera nostra aliquid agant in negocio salutio, con firmentur. Omninò etiam confido, & ipsum D.Doctorem Maiorem, que vi præceptorem amo & veneror, & alios intelligentes, candidè iudicaturos esse de hac mea declatatione, à qua & affectus & acerbitatem omnemabes se veneror, a nimaduertunt.

Ergopropoficio: Bona opera funt necestaria ad

falutem, non est ferenda in Ecclesia.

XV. Abimpollibili.

Vninerfalis piorum omnium experictia, in quotidiana innocatione, in panitentia exercitiu, in lu-Elaconscientiarum, cum ira Dei, ostendis bona operanon esse recessaria ad salutem.

Ergo impossibile est, bona opera esse necessaria ad

Salusem.

XVI. A connexis.

Ex Epilt. ad Gal. Connexa funt : Spiritus fan-

Elm, instificatio & falus.

Spiritm Santim sola side accipitur, non operib.
vtinquit Apostolus: Hoc cupio ex vobis scire,
an Spiritum Santimm acceperiti, ex pradicatione
sidei, an ex pradicatione operum?

Ergo sola side saluamur, absq. operibus, & pet consequens, Bona opera non sunt necessaria ad sa-

lutens.

XVII. Itidem'a connexis.

Connexa funt : vita eterna & falus.

Homines sunt haredes vita eterna, non propter opera, sed per sidem.

Ergo saluamur, etiam, non operibus, sed side, & per consequens, Bona opera non sunt necessaria ad salutem.

XVIII. A fimili.

Sicut filius hares est paternorum bonorum, iure filiali, ut loquuntur, non quatenus patri has velilla obsequia prestat: Ita nos, qui sumus filii Dei, accipinus aterna salutus hareditatem, ture filiorum. Dei, non quatenus hac, vel illa opera facimus: Sed tamen ut filius naturali obedientia, patri denintus est, sic nos Deo, cui nos silii sumus, ipse verò nobis pater est, obedientiam debemus.

Ergo bona opera non funt necessaria ad salutem. Simile argumentum tractat Apostolus Paulus, Gal.4.

XIX. A majori ad minus.

Nulla creatura, vel angelica, placare potuit iustissimamiram Dei aduersiu peccata, & sufficiens pro ipsis xúrpes persoluere.

Ergo multo minus placatur squalidis nostris operibus Deus. Et per consequens; Bona operanon

funt necessaria ad salutem.

XX. A contradictoriis.

Principium principiorum, firmissimum, atque omnino indemonstrabile est, ve inquit Axistote-les: Impossibile est, duas contradictorias simul veras este Es falsas.

Hapropositiones, certasunt, atque immota veritas dinina; Rom. 3. Instissicamur gratis, absq. operibus. Ephes. 4. Gratis saluati estu, absq. operibus,

Dei donum est.

Ergo falsa est contradictoria: Bona operasunt mecessaria ad salutem.

XXI. Ab exemplis.

Ex Epistolis Pauliad Rom. & ad Gal. & ex capite 15. Actorum. Abraham instissicatus seu salmatus est side, absq. operibus, & patros omnes salvati sunt per gratiam Domini nostri sosu Christi.

Ergo & nos fimili modo faluamer, & per conlequens, bona operanon funt necessaria ad falute.

XXII. Abautoritare.

Adhunclocum pertinent omnia scripturæ restimonia, quæ bona opera à negocio salutis excludunt. Horum multa sunt antea indicata, & plura ex Prophetis, Euangelistis & Epistolis Apostolorum quivolet, ipse adscribere poterit.

Augustinus in explicat. Plal. 30. Omnes peccamerunt, & egent gloria Dei, Quid est, Egent gloria
Dei? Vt ipse liberet, non tu. Quia tu liberare non
potes, indiges liberatore. Quid est, quod te iactai?
Quid est quod de lege & institia prasumu? Non vides, quòd intes constigat in te, dete, admersuste? Na
audu pugnaniem & constientem, & adinterium
in pugna desiderantem? Meser ego homo, quis me
siberabit, de corpore mortu buim? Gratia Dei per
Dominum nostru lesum Christum. Quare gratia?
Quia gratis datur? Quare merità tua non pracessorunt, sed benesicia Dei prauenerunt.

Idem lib.i. Ad limplie. quælt. 2. Eo ipfo, quòd gratia est Enangelica, operibus nibil debetur, alioquin gratia non est gratia. Et multis locis bot sepè testatur sides, gratiam opponens operibus, uon ut opera extinguat, sed ut oftendat non esse opera bona pracedentia gratiam, sed consequentia, ut scilicet non quisque arbitretur, ideò se percepisse gratiam, quia benè operaturest, sed benè operari non

poffe, nifs per fidem acceperit gratiam.

Idem 1. Quinquage: ex Prologo Píal. 31. Si gratia est gratis datur. Quid est gratis datur? Gratis constat? nibil bonisecusti, & datur tibi remissio peccatorum. Attenduntur opera tua, & inueniuntur omnia mala, Si quod debetur istis operib. Deus redderet, viique damnaret: Non tibi Deus reddit debitam panam sed indebitam gratiam.

Idem Augultinus de natura & gratia contra Pelagianos cap. s. Omnes peccanerunt, & egent gloria Dei, instificati gratis per sanguinem splisu. Quicunque autem putantur, non pertinere ad hos omnes, qui peccanerunt, & egent gloria Dei, prosetionullam necessitatem habent, va stant Christiani, quonia non opus est medicosanis, sed egrotantibus.

Idem in Euangel. Iohan. Tractatu 49. Nemo fe palpet, de suo Satanas est, de Dei gratia beatus est. Quid estenim homo de suo, nisi de peccato suo? Tolle peccatum, quod est tuum. Iustitia, inquit Dens, de meo est. Quid enim habes, quod non accepisti?

Chrylost.in cap.3. lohannis: Etiamsi meritum nostrum in insinitum extollimus, non tantum nibil meremureo, sed damnationis pananos ipsos subiicimus,

Ambros. Plal. 118. Nemo sibi aliquid adscribat, nemo se extellat ppopera sua, nemo de suo glorietur perito: Nam omnes sisti oportes ante tribunal eius. Quare ab eo petamus gratiam, & remissionem peccatorum, Quam enim aliam nos peccatores consolationem habere possumus

Hieronymus lib. 2. contra Pel. Salus insterum à Domino, quia non est sanatio in carne corum, à

facie ire ejim .

Bernhardus in Enangel, quod in die omniu sanctorum explicatur. Quid quaso potest boni esse, de tota nostra institua coram Deos Nonne est, ve Propheta inquit, pannun mulieris menstrumat Ac vbi Dens nostram examinat institum, unuenit cam iniustitiam.

Idem Sermo. 73. Super Cantica: Opsu habent fantispropeccatio orare, ve falui fiant propria insti-

tie non fidentes.

Augustana confessio, articul. 6. hac verba habet: Item docent, quòd sides illa debeat bonos fructus parere, & quòd oporteat bona opera, mandata à Deo, facere propter voluntatem Dei, non vi considamisis per ea, instissicationem coram Deomereri. Namremissio peccatorum & instissicatio, side appreisenditur, sicut testatur & vox Christis (Luc. 17.) Cum seceritis hac omnia, diçue serui inutiles sumus. Idem docent & veteres scriptores Ecclesiassici. Ambros. enim inquit: Hoc constituium est à Deo, vit qui credit in Christum, saluus sit sine opere, sola side, gratis accipiens remissionem peccatorum.

D. Doctor Lutherus, hanc doctrinam de Iustificatione & bonis operibus sic explicat. Fidem, cum non sit vana opinio, nec simulatus cordis

cordis motus, aut fucus, qualis solet esse in eis qui circumferunt fallam fidei persualionems sed res solida, expressa, viua arque esficax, proferre acque producere copiosos fructus, quos oftendat beneagendo, cum erga Deum, tum erga proximum. Erga Deum quidem, celebratione beneficiorum ipfius gratiarum actione, piis precibus, docendo & confirendo veritare. Erga proximum, officiis muruæ dilectiobis, confiliis, bene ficentia, dando mutuum, patiédovsquead morrem.ldeog; bona opera à Deo præcepta, necessariò sequi fidem, in converfis, non coacte, sed quia Dei sapientia & inftitia hunc ordinem in stituit, ve creatura rationalis, Deo creatori obedientiam præftet. Sed has loquedi formas, Bonaopera funt neceffaria ad falute.ltem: Bona opera tali necessitate sunt ad salutem neceffaria, ve impossibile fit abfq eis vllum bominem falutem cofequi poffe, Lutherus difertis verbis improbauit & rejecit: Volumu hanc vocens, Necessarium, in boc negocio, & prasertim in artieulo lustificationis, repudiatam, abrogatam, & explofam.

In commentario Epistola ad Gal. scribit, Pseudoapostolos docuisse, bona opera ad falu-

tem elle necellaria.

In disputat, de Iustificatione Anno 1536, V Viteberge habita: Dicere opera esse necessaria ad salutem, est dicere, quod Christeu sit saluator inchousione, non persectione. Item: est rribuere Christo Ssidei, quod minimum est operibus, quod ma-

154 D. CONRAD, SCHLYSSELS,

wimum est, Christum requirere ad instificationem, tanquam minimam cansam, opera antem bona, ant nonam obedientiam, requirere ad salutem; ne maximam cans im. Canete volus abistus argumentis, quia bos sit inde, quod Christus ampline nunc no sit Saluator, sed spolietur suo bonore, quod non secerit nos instos sua morte, tum ipsi nostris operibus vitam aternam possimus impetrare.

SENTENTIA MATTHIÆ FLACII ILLYRICI, DE NECES-

fitate prafentia bonoxum operum, in articulo Iustifieationis.

Sola necessitas præsentiæ operum ad saluté, excluso omni merito & gloriatione, nihilominus hæc sequentia mcommoda secuadsest.

1. Certam desperationem in postremo agone contritis, & etiam tentatis, ac valde petterrefactis conscientiis, que necessario ita ratiocinabuntur: Impossibile est, teste Maiore, quemqua servari sine bonis operibus. Ego prorsus nulla habeo, igitur impossibile est me servari. Hic syllogismus est plane insolubilis.

11. Violat gloriam Dei, qui ob hociplum venit, vt peccatores faluos faciat, ide st, immundissimos & deterrimos homines. Sed iste error negat vlu posse estimation estimation posse eum facit. Setuare enim immundissimum peccatorem, &

prorfus impossibile effe fernari, aut feruare no habentem bona opera, est plane contradictoriu, alterag; fententia altera funditus euertit. 111. Inuocationem semper efficiet incertam, statuere enim le à Deovere exaudit u elle, statuere est, le esse ingratia Dei: De u esse soum patrem, & fe effe eius filium ac hæredem, atq; ita plane faluum, finon plena fruitione, at certe pleno iure. Sed non porest statuere semper, se habere bona opera, quin potius cogetur statuere cum Publicano & perdito filio, se esse milerrimum & turpiffimum peccarorem. Efficlet ea ratione innocationem incertam, quòd omnis inuocans cogeretur respicere in sua opera, ac disceptare lecum, analiqua habeat, aut non tam multa taliaque habeat, que ei funt necessaria & sufficientia ad gratiam aut saiutem. Sieque demum fecum disputabit, hæsitabit ac dubitabit, nec incipere veram precationem poterit dicendo, pater nofter, aut flatuendo le effe vere filium Dei, neque concludere dicendo Amen, staruendoque se esse verè exaudirum.

Papistas, omnes sanctos in omni bono opere peccare, quæ sententia comprobatur hisce scripturæ testimoniis: Omnes institia nestra sunt ut pannus menstruata: Omnis institia heminis est ut sles agri, præsertim autem Roman. 7. negat Paulus sese aliosve pios posse bonum opus persicere, vt vt cupiant: Omnis

lunt impura, omnia sunt contaminata. Cùm igitue etiam ipsa bona opera, si quæ in nobis sint reuera, peccata sunt, quomodo nó necessarió cogetur conscientia peccatoris contrita desperare, in tali bonorum operum exactione aut necessitate:

V. Tentatis omnia sua opera euanescunt, etiamsi que habeant. Perdite vixi, dixisse sertur
S. Bernhardus moriens, ve etiam Ecclesie nostræ canunt: Es ist nichts guts am échen mein.
V. L. Anxièctiam disputabit per terrefacta &
contrita conscientia, an satis bonorum operum habeat, & an talia & tanta habeat, que sint
ad salutem necessaria: sieri enim potest, ve iam
parum habeat, item ne illa tanta pancitas pro
nihiso censeri debeat, juxta communem reguiam, quod valde rarum est, pro nihiso babetar.

VII. Que tet etiam, que illa sua bona opera sint, & an hecaut illa verè bona opera dicipossant. Mille serupuli exorientur, labente per terreracta conscientia, progrediente que dubitatione, ac etiam tétatione, ex vno in aliud dicendo: sorte non inveraside secistis sorte non mero ac vero studio obediendis Deo & gloria eius, sortè que sinisti tuam inanem gloriolam aut commodum. Quare præclatissimè Lutherus adsirmat, neminem posse verè concipere sidem in Christum & salutem consequi, nisi prorsus auerterit oculos suos, non tatum à peccatis, sed etiam à bonis operibus, sustituis q; aut virtutibus suis, ac in solum Christum sele prorsus conuerrerite

VIII. Ad iudicium Dei adducentur bona opera, quando quidem cum salute coniunguntur. Conscientia enim seducta & rentator salso dogmate armatus dicet, su sane, qued Deus sit misericori, sed tamen neminem vult servare, nis habentem vera bona opera, eag, talia actanta, qua sint necessaria ac sufficientia ad salutem. Non possunt autem nostra bona opera fetre iudicium Dei, vipote immunda, sicut pannus menstruata, sicut pannus menstruata, sicut paulò ante dictum est.

1X. Præponentur bona opera faluti & boni fructus arbori. Hoc enim valet locutio: Bona opera sant necessaria ad salute, quæ semper quiddam præcedens & quiddam agens, operans,

ponensque effectum denotat.

e-

3-

1-

.

X. Contra naturam contritionis est, vt scillcet in se quicquam reperlat aut quærat. sieut piè canitur: Es ist nichts guts am éthen mein, Contritio enim hoc dictum ipsum est, seu inde ex proxima causa prouenit, que cette ex lege Dei statuimus: Nos este turpissimos ac contaminatissimos nihil plane bonorum operum aut virtutis habentes.

XI. Pettrahet iste error necessaris coscientias, vel in securitatem, si quis statuat sese habere bona opera necessaria sufficientiaque ad salutem, vel ad desperationem, si cogitabit sibi ea adesse, sicut suprà copiosi us ostensum declaratumque est.

XIL Contra naturam fidei eft, quæ estroueramanus plane mendica & nuda, nihilque

lecum

fecum adferens, sed tantum suam nuditatem ad mendicitatem confitens, & alienam miseticordiam opemque implorans: Quia, nisi se talem agnoscat, statuato;, vera sides non est, neo; vere dici possumus pauperes spiritu, sed contra sinuocantes cogitamus ac dicimus eum Laodi-

centibus. Dina fum, Apocalyp. 3.

Dogma istud prorsus ac ex diametro pugnat, contra ipfam naturam remissionis peccatorum, vbi ftatuitur non nifi debita nobis ineffe, non verè etiam præftita aut perfoluta, perés gratuitam condonationem debitorum statuit indubitanter, ac coram Deo confitetur, deplorar ;, quod habeat immensam vim debitorum & malorum operum, quibas se liberari prorsus suppliciter orat. Quomodo igitur statuere poterit sele habere tautam bonorum operum copiam, quanta qualisq; fit fibi ad falutem necef-Pria aut fufficiens, quandoquidem aduerfarius contédat & clametioportere omnia bona opera ad falutem necessariaadesse ratione debiti. Ergo negat remitti simpliciter omnia debita, nempe quicquid Lex exigit: Omnind enimidé debieum hoc nomine comprehédieur, loquor autem semper de præterito, non de futuro.

XIIII. Quandocunq, peccaror ingemuerit, omnium peccarorum aut debitorum eius pater illee œlestis obliuiscetur, eumq; p Christum ingratiam & filium recipiens, nec considerabit, an præstitit aut persoluit, habeatque eut non habeat bona opera, aut mala, debita aut

merita

merira. Hæcest verissima vor Euangelii, quam ille pestilentissimus error prorsus euertit, qui Deum negat quenquam seruare, non adferentem tantum bonorum operum, quantum sit sibiad salurem necessarium.

XV., Facienda & habenda sunt opera ad salutem ratione debiti, teste Maiore. Omnis solutio aut præstatio debiti, est iustitia quædam. Quid enim lex exigens iustitiam obedientiæ, alsud slagitat, quam debiti persolutionem: Si igitur exhibitio aut persolutio huius debitiste ad salutem, certè est quædam iustitia iustificans & salutans.

XVI. Sequitur certè existo dogmate obligatio ad totam legem, perfectiffimamque eius obedientiam. Si enim verum eft, quod isti rantopere cotendunt: Ided bona opera effenecelfaria ad falutem, quia fit immota regula, vt creatura præsertim rationalis, obediat, bonaque opera debeat suo creatori. Nam creatura rationalis non aliqua tantum bona opera, sed etiam perfectissimam obedientiam, legisque plenisfimam debet suo creatori. Curverò etiam aliqua tatum opera ellent ratione debiti necellaria ad falutem ineuitabili necessirate, & no potiùs omnia, cum omnia de beantur. Cumidem ille, qui voum præcipit, præcepit reliqua cumque, qui vnu præceptum neglexerit, fit omniu reus. Redeigieur Pauluccontendit: Quod qui statuit send vnú præceprum, vt circumcisionis, inenitabili necebitate obligatuelle, vi fine co præstice

prestito servari non quest, is se totius legis debicorem constituit. Quace sententia: Bona opsrasme necessaria ad salutem, prorsus totius legis onus aut exactam obedientiam conscien-

tiz imponit.

XVII. Reuehit etiam necessariò istud dogma sidelibus seruitium legis, ac maledictione apsam, à qua suimus per Christu liberari. Quid enim aliud tandem est, maledictio, quàm non posse seruari, seu, in aternum damnari. Hoc enim ipsum clamat lex: Maledictus, qui non prestiterit legi debitam obedientiam aut requisita bona opera. Quid autem hoc tandem aliud est, quam tollere totum Euangelium, Christique

mericum arque beneficium?

XVIII. Contendit etiam Major vehementiffime in Epiftola Dom. 1. Trinis. Fiduciam bonorum operum elle necessariò adferendam in extremum indicium vinentis Del. Inde fequirur necessariò, per ea instificati nos: Quid enim ea facerent agerentue in iudicio seueri judicis, que nihil ad iustificationem absolutionemque rei pro dessent? cur etiam in ea fideremus, præfertim in tanto discrimine, tamque seuero ludicio, que nihil prorsus opis auxiliq; ad iustificationem, liberationemque à tanto discrimine adferrent? Quare istud dogma necessariò operibus virtumbusque nostris iustificationem tribuit, quantumuis eius autor id dissimulet, excuserque, Nihil prorsus subleuat colcientiam contritam, ista sophistica Maioris diftin-

diftinctio debiti & meriti, Responder enim il le, etlamfi omnia fecissem, tamen renera essem feruns inutilis, fecillemque folum, quod debuillem. Nunc autem ô bone Maior, fine tu debitum fine meritum voces ista opera necessaria ad falutem, perinde mihi percundum est. Egoenim prorfas no habeo, & fine illis impof fibile effe,me fer uari andacissime confirmas. imò etiam pertinacissimè contendis. Summa facile est, otiosis ingeniis speculatine ac extra tentationem de bonorum operum amplitudine & necessirate disserere, At contritus, tremensque & in infernum deductus peccator, conscientiaque iram Dei sentient, dicit ad tales Sophittas ac declamatores: Tu fibic fis, aliter fentiat. Valdememorabile est, quod superbissimi prælati & monachi plurimum de humilitate. impuristimi sacrificuli plurimum de castitate, & deniq; faguinarii Pharifæi & qui minimum operum habent, plurimum de charitate bonisque operibusad falutem necessariis garrist. Contrà verò pænitentes &ad iudicium, iuftitiam minasq; Dei trementes, tantum immenfam Dei gratiam ac Christi meritum iustitiamque celebrantac depredicant. Et vicissim soam extremam nuditatem, iniustitiam & peccata acculantac deplorant. Quin etiam omnes suas institias, stercora & rejectamenta vocant, ve nullam rationemant conditionem falutis habeant : ficut difertiffimi & fan &iffimi Dei viri testantur & protestantur, quod licet videre in

Pfalmis Dauidis, in Efaia. Paulo & noftro tempore in Luthero & Philippo Melanthone. M.Fl. Illgriew, Ge.

DOCTORIS ERHARDI

Schnepsij resutatio Masoresme tradita in Academia senensi, statim cum productus & publice sparsus esset.

HAs propositiones D. Maior qui VViteberge sacra prositetur, desendit. Sed ego dico has propositiones nulla racione in Ecclesia serendas.

1. Bonnopera funt necessaria ad falutem.

II. Impossibile oft hominom salanm fieri fine bo-

111. Nemo unquamfalum fallm est sine bonis

Non deberis tales doctores audire.

Neque verò idem est Fidem necessario gignerebona opera, &, bona operanecessario esse ad solutem. Inter has enim duas propositiones, tantum est discriminis & internalli, quantum est
inter sydereas sedes, & maris abyssum spacii.
Prior enim propositio, hac nimirum: Fides necessario gignit bona opera (qua sicà reconciliatis requitir obedientia inchoationem & nonicatem vita, viab igni, & lux, & calor expectatur, & abarbore sucunda, grata & sin ueolentia poma decerpontur) nulla in parte puram
Euangelii doctrinam labesactat, quod totam
homi-

hominis salutem gratuit a misericordia Del, & Iesu Christi meritis, acexpiacioni, hoc est, vire, motti, ac resurtectioni filis Dei acceptamferat, & conscientiis perterresactis sitmam consolationem proponat. Nam nos, sola misericordia Dei, meritis, motte ac resutrectione filis Dei ac-

quiescere docet.

Posterior autem propositio, hac nimirum: Opera bona necessaria sunt ad salutem, quanquam prima frontenihilincommodi habere, de colodelapla & exiphilimo scripturarum fanctarum penu,ac armario depromra videtur, nulla ratione tamen in Ecclesia Dei ferenda est. Sie enim puriffimo merito & immélo filii Dei beneficio noftre inflirie ac fanctimonie fordes allinit, ac fi quis pretiofe purpure, quate principis alicuins fingularis fauor, ac liberalicas ormaffer, de vetere , vili & attrita penula particula aliquam affuere veller. Salus nostra non partim Christo, partim nostris opellis adscribi, led tota & vniuerfa Filii Dei vira ac morti, virtutiac refurrectioniaccepta ferri debes, ve hie nihil fit nostrum, nihil proprium, torum autem precarlum, & pariffime gratuitum, ve qui omnind gloriandum fibi putet, nonvelin le, velin aliqua fuz inftiriz quantumnis exigua particula, fed in Tolo telu Christo, qui factus est nobis à Deo, Sapientia, institia, fanctificatio & redemejo, glorieturs. Cor.s. Videmusigitur, quam grauiter gloriam Filii Dei, recens hie quorundam loquend modus, labefacter ac obscuret.

La Dein-

164 D. CONRAD. SCHLYSSILE.

Deinde & hoe vnà consideremus, quam tri-Riabsynthio, quam amato & tetro felle, mellitillimam fynceri Enangelii consolationem, lu-Ctantibus cam morte & inferno mentibus ateritis, exhauftis & in fummas angustias reda-Ais spiricibus, nouum hoc commentum corrumpat. Quò enim innocentior multorum fuit vita, quò ardentiore regendi mores ac vitam studio mulci fanctussimi homines arferunt: hoe fere & in hac vita fapiùs & in extremo illo agone & certamine plerunque arrocius multifasiam tentati,acin ipfum veluti gehennæ barathrumabiecti, sic omni non solum penu virrutum & thefatro bonorum operum exuuntur, fed& fide fermeipla, quæ femper hactenus frit incouculla, & fpe omni ferè, que in multis difficultatibus fiema permanfie & constantissima fuit, lie expoliantur, lie nudantur toti, vevix scintillula liqua fidei in pectoribus corum fuperelle, & amullis, ac fumi inftar euanefcentibus excullisq; omnibus anres & xvitx landifsimis studiis ac operibus pihil nis infernus, Diabolorum agmina, & zternus interitus allquandiuin conspectu elle, & ipsosiam iam abforptura videantur. In hisce inesfabilibus tremoribus, & nullalingua explicabilibus anguftils & difficultatibus, si quis dulci simam de gratuita milericordia, immeritis etiam latronibus, & impurissimis scortis, toties exhibita, cololationem, qua fola nixus infernum, in exitium ruum hiantem enadere potes, hisce & fimilibus

milibus plafquam felleis propolitionibes inficere pergat: Nemo unquam faluariu est fine bonis operib, item: Impossibile est, hominem falumos poffe fiers fine bonis operibin, aut harum eriftillimarum propositionum, vel sonulus aliquis circum aures obstrepere coperit, quid ppras reliquum esse porerie in hanc angustiarum abysfumabiect zanimula, quo se aduersos non leuiuscula & puerilia terriculamenta, sed summos, atrociffimos & nulla lingua effabiles, infernalium cruciatuum & Diabolicorum afpel Quum terrores fulmina ac fanisfima tonitrue

tueri queat?

lam verò quid facias iis, quorum flagltiofs fuit vita, &ctorasceleribus cooperra, quorum plerique in excremo vira halitu divinitus tacti, & veris gemitibus peccata sua deplorant, & reconciliationem, latronis in cruce conversi exemplo, toto pectore exquirunt, iis fi tales propolitiones in difficillimis illis conscientia ladis occinas: Nemo unquam fernatus eft fine bonis operibut an non per portas iam irruences, & regni cælorum fastiginm propemodum tenenres, ambabus vt dicitur, manibus repelles & veroque calce profligaros, in gehennæ barathrum in omnem æternitatem arfuros præcipites dabis : Sic enim malè conscia sibi mens & multifariam fauciata ratiocinabitur : Si impossibile est hominem saluum fieri fine bonis operibut, actu de te erit, & in omnem aternitatem ardebis , qui vninerfum vita tua curfum in feeleribus consission, or hacin parce leberide quants undier inmenioris. Ab its igient loquendi modis, Bona opera non tansum necessaria lant, sedesiam ad salutem, hocelt, adredemtionem & instripcationem
mecessaria sunt. Item: Impossibile ost, hominem salmum sieri sine bonis operibm, tanquam à pestisero
veneno quod non solum scriptulatum ariete
euertitur, sed autoritate etiam reverendi patris
nostrid. Lutheri & sanctarum mentium expetientia quotidiana damnatur, caueaut pie mentes, & discant circumspecte & inchoatam obedientiam à institia sidei seiungere & discrimen
hoc propriie, perspicuts & illustribus loquendi
formulis in Ecclesia Dei proponere, &c.

DISPYTATIO CONTRA

nouam corruptelam Maioristarum, adserentium.

operum prasentiam in actu instificationie necessariam esse, &c.

DOCTOR TOACHIMYS MORLINYS Eptpiscopus Sambiensis in Bernssia, Anno 70.

1.

PRæelate à Luthero, viro Dei, dictum eff, Gal. 2. Cum versamur in loco communi de lastricatione, revicimus & damnamus opera. Is enim locus nequaquam (nequaquam inquit) admittit disputationem de boni operibus. 2. Hecvera funt & defumta ex Legis & Eus-

3. Ve qui præsentiam bonorum operum in actumintificationis producit & collocat, Legem confundat & Eusengelium.

4. Lexenim & operanihil prorfus pertinent

adactom luftificationis, Galis.

7. Imd, cum actus inflificacionis proprint fit

Euongelitram con.

-

0

6. Ided certum eft, hue nullam pertinere operum memoriam aut mentionem, sed solam fidei vocem, Muserere mei Dem, & propitim esto mibi peccatori.

7. Sic tob.cap.9, Etiamfi habuero aliquid iusti, tamen non respondebo sed indicem menm depreca-

ber. Item: Verebar omnia opera mea.

8. Nihil adfert bonorum operum debitor feruus, Manh. 18.

9. Nihil peccarrix mulier, quin gentis denariis obligata fœneratori suo. Luc. 7.

10. Nihil publicanus, Lac. 18.

11. Nihil Paulus blasphemus & persecutor,

ta massa peccari, Roman. 3. Ve omne os obstrua-

sur, Co.

13. Quod si verum esset, præsentiam bonorum operum necessariam in actu iustificationis horum nullus esset coram Deo iustificarus vnquam.

14. Nec vnquam iustificaret fides ante opera.

15. Ergonon fine bonis operibus.

16. Sed necessarius ellet ad actum justifica-

17. Non igitur sufficeret sides sola, ad iustifi-

18. Blasphema vox est, sidem line bonis operibut nibil esse, nibil valere, nibil babere virtuis & essecacia.

19. Itaenim Christus nihil est fine operibus, nihil valet, nihil habet virtutis & efficacia.

20. Cum semper in Ecclesia Dei, ex natura correlatinorum intellecta sit propositio: Fede, id est, propter Christum, gratis, absque operibus instissumus.

at. Eadem blafphemia eft, proterrua & petulanti lingua adseuerare, Es fen für Bott und als let Welt erftuncten und erlogen/und eine Botts. Lefterunge/ baß einer wol tondte glauben / gerecht und felig werden /der gleich feine gute Werd hat.

22. Hoc est tobustum agere venatorem Satanæ, & vna voce vniuersum genus humanum præcipitare in gyrum dentium ipsius formidabilem.

23. Ergo est euertere & euacuare Legem & Euangelium.

24. Cum finis Legis Christus, ad salutem credenti, Rom. 10.

25. Ideoq;omnia concluserit sub peccatum Deus,vt omnium misereatur.

26. Paulus post conuersionem egregia habet bena opera.

17. Er

27. Et tamen ex actu inflificationis procules

remouet, 1. Cor. 4. Phil. 3.

28. Quicunque igitur non its pure ab actu iustificationis omnia opera remouet, vettotum hoc theatrum iustificationis, sit clausum operibus & legi, ac vni soli apertum, sacratum & dedicatum Dei silio pro nobis crucisso, Non Pauli est, non Lutheri, sed Pontificiz cohortis.

29. Nihil iuuse, quod distinguunt Rottenses nostri, inter præsentiam operum in actu iustificationis, quam adhemans, & meritum, victutem, vel esticaciam ad in stificationem, quam videnturvelle negare.

nihil esse, simpliciter dicit quod Pontificit, side

31. Ideft, non fola fide, fine operibus.

ja. Ergo non sola misericordia per Christum

33. Hienihil te moueat, înquit Lutherus, impia glosse Sophistarum, qui dicunt, sidem tum demum iustificate, si accesserit charitas & opera bona, Gal. 2.

14. Imò magna fiducia, & re dè quidem pronunciar, ista pestilenti glossa, cas sententias in Paulo (quibus diserrè tribuit instificationem fidei) obscurari & depranati à Sophistis.

35. Non igitur anderes, autvulgaris vel rollerabilis error est extra fundamentum, dicere, quod operum presentia fit nece llatia ad actum inftificationis, & quod fides fine prefentia ope-

36: Sed hoarenda est obscuratio & depraua-

37. Hoc eft feripture facte & facto funchi

Euangel i Ielu Christi.

38.- Cum enim in haccotrousella præcipuus locus Christian e doctrin e agisetur, inquit Augustana Confessio, in Apologia de instificacione.

39. Quiredeintelledus illustrat & amplifi-

eachonorem Christis.

40. Adfart necessariam & vberrimam con-

folationem piis conscientiis.

41. Ideò præcipuum caput & arcem scripturæimpetunt & inuadum huiusmodi Sophistæ.

42. Filii Der honorem extenuent.

43. Deprædantur erudelitet Eccleba, & pias conscientias cololatione necessaria defraudat.

44. Si quid horum negauerint, Augustanam negabunt confessionem, in Apologia de Iustificatione.

45. Negabunt Lutherum in omnibus suis

scriptis.

46. Negabunt in his omnibus Dei vocem fonantem in Propheticis & Apostolicis libris.

47. Dicit scriptuta & Lutherns, opera ad inftificationem nihil cooperari, nullum habere meritum aut efficaciam.

48. Dicht scriptura & Lutherus, noc opern prafentia in altu instissicationis necessaria esse, vi in debitore seruo, muliere peccatrice, sup. Prop. 9.

49. Ergo

49. Ergofalla elt simpliciter propositio, opewum presentiam, quomodocung, vecessariam esse in attu instissicationis,

50. Aliudtamen elt, sine operibus prinatine & respective, Nos sola fide saluari & instilicari.

ge Alindelt, unlla operafidem fequi.

52. In priori recte pugnat & fancte Lutherns ex spiritu Deicontra opera,

55. In altero recedicit, fidem finebonis operib.

74. Non vt Pontificii & fanatici (Sic enim ex Prophetico spiritu socios eiusdem farinæ coniungit Lutherus) intelligunt sidem absq. bonis eperibus non instisseare.

39. Aut, fidem quantumuis veram fi operanon

habeat, nihil valere.

56. Hoefalium est, inquit magna siducia, tuba Spir. San & i, Tom. Lat. VV iteb. 3. fol. 314. fac. 2.

57. Sophiste ceci hecnon intelligent: ided fomniant, fidem non instificare, nisi faciat opera charitatis.

78. Hoe modo fides, quæ credit in Christis, fit ociosa & irrita, quia detrahitur ei vis iustificandi, nisi formata sit charitate fol 316.

19. Igitur odiosam faciunt & irritam do deinam sidei Rottenses nostri, præclatum scilices opus, necessarium ad actum instificationis.

60. Ergo non cum Luthero zdificant, fed

destruant.

61. Eusgelium pollicetur, inquit Augustana confessio, in Apologia, remissione peccarorum

& salutem (qui actus iustificationis est. Ross, 4-) etiam his, qui nulla prorsus habent bona opera.

61. Nonigienreumseripeuris.

63. Non cum Luthero.

64. Non cum Augustana confessione senti-

6;. Imò, cum Augustinus cum scripturis to-

tics dient, opera iam instifications fequi.

66. Et Christus velit, nos prius palmires fieri ex vite, postea tandem fructus ferre, sicut vbique fructum arbori bonæ submittit, quemadmodum & natura.

67. Ideo non cam Christo solum, nec cum patribus tantum, sed cum natura belligerantur tales operarii subdoli. Vide Luthe de his pulcherrime & copiose, Tom. Ien. Ger. 7 fol. 143. & fac. 2.

68. Sie Lue. 7. prius fit remissio peccati per fidem, poste à sequitur disectio, servans manda-

ta Dei , ioan. 14. 815.

69. Que dilectio virturem accipit & sugmentum ex debiti remissione, prout vel multum, vel parum remissionis sides accepit, vt no Christus solum, verum etia rationis sudicium testatur in Phariseo.

CONCLUSIO.

70. Stat ergo pro inuicta veritate, opera prelentiam nequaquem necessariam esse in altu instificacionic. 71. Et et fint presentiain conversis, tamen non reputari in actu iustificationis.

72. Imò si reputetur tanquam necessaria corum presentia in actu iustificationis, stercus else detrimentum.

73. Eaq; do Crina confundi Legem & Euan-

74. Eneruari Christum & fidem.

Sie impletuest, & quotidie impletut, quod prædixit Lutherus, cum inquit, Fanatici spiritus, qui hodie sano, & nos sequentur, destrumt & destrumt ea, qua nos adissicamus. Et denuò adisicant, & adissicabunt, qua nos destrummus, Tom. 5. Lat. V Vite. fol. 214. &c.

EPISTOLÆ CELEBRIVM

quorundam Theologorum, scriptæ ad D.Ioannem VVigandum & Conradum Schlusselburgium, in quibus error Maioristarum condemnatur.

Epistola M. Ioachimi VVestphali, Superinsendentu Hamburgensis, scripta ad Conradum Schlusselburgium.

S. Doctiffime vir, legi tuam confessioneme de Christo, in lacra coma non solum divinitate, sed eciam corpore & languine suo presentes

& de Synergia voluntaris in conuerfione hominis. Quantum inrelligi datur ex breui feripro, iudico eam, cum facra feriptura & eum feriptis D.Lurheri, Brentii, & Saxonicarum Eceleharum docttina convenire. Nulla est facta mentio verborum institutionis Christi, vnde potisimum probationes prasentia corporis & fanguinis Christi in facramento Euchari-Rie sumi solent, sed eam puto omissam effe. quod Antagonistz indead aliam disputatione teabduxerint. Ad argumentum oppolitum reac respodisti, verum quidem este, quod Chrifti humananatura noeft aterna, proindenegs infinita, neg; vbiq; cum diuina natura præfens, fi natura humana ablolute leu in abstracto confideretur, fallum auré, fi loquamur de affumta abæterno verbo, & cum eo in vnam persona vnita, etfi enim non fuitab æterno, fed in tempore factaeft, ramen cum à filio Dei sirassumpta, datum eft hoc ei, vt maneat in aternum, Sicut in Euangelio Ioannis, m. dicitur, & Elaiz 9. vocatur Meffias zternus pater, per quem & nos grerns vita & beatitudine perfruemur. Humane nature in Christo nontatum fecundum dici, sed verè & rebus ipsis communicaram gloriam maiestaris, infinitæ potentie, vbique præfentiz quam fecundum dininam naturam haber ab æterno, vir optime meritus de Ecclefia Dei D. Iobannes Brentius euigentiffimis & firmifimis restimoniis scriptura demonftrauit, cuius przelara scripta oppugnauerunt quidem

quidem multi sacramentarii suis sibilis, & Sophisticis armis, sed non expugnauerunt, neque
vllo vnquam tempore expugnabunt. Quidam
exiliis, in mediis giganteis suis conatibus, cum
cœlo bellum inferre, & maiestarem filii hominis imminuere molirentur perierunt, Christus
filius hominis habet verè, non tantum secunda
dici, potestarem remittendi peccata. Christo
homini data est omnis potestas in cœlo & in
terta, qua immesa & infinita est potestas. Vbique totus, Deus & homo adotatur. Vbiq; audir gemitus & preces Ecclesi e sue, non absens,
sed vbiq; presentassimus secundum promissionem suam, Vbicung, duo vel trus congregati suerintis nomine meo, soi in medio corum sons.

Idem eximius ille theologus, Iohan. Brentin dico, quem nunc quidam Neophytiin schola deducere & reformare plumuntimegro libro fatis refutauit crassam opinionem Bullingeri, o dextra Deiadgnam Christus seder supra omnes colos exaltatus, intelligenda fir in Symbolo fidei, de certo loco cœli, quafi verò in Deo aliquid fit locale vel corporale, quod velani quidem Philosophi concellerint, Metalepfis in verbo est, plane nouus & obscurus esteropus, qui alios tropos omnes obscurabit, quos linceis suis oculis alii Sacramentarii in verbis testamenci Christi viderunt. Ita fieri folet , cum discedicur à manifesta veritate & genuina sententia verbi Dei, vt tot tamque vacia excogitentur commenta, quam multa &

diuerfa sunt capita. Vir Dei Lutherus Syneedol chicam locutionem agnouit in verbis Christi: Hot est corpu menm, His est sangus mens, sed mon suictam perspicar, ve viderer in profundo

abditum eropum metalepfin latere.

Locumex 6. cap. lohannis : Nemo venit ad we , nifipater traxerit eum, valde mirum eft inflectiad adferendam fynergiam voluntatis humana in convertione, quem theologi tumveteres tum recentiores, tanquam validiffimum & inexpognabilem muram defensoribus liberiarbitrii oppoluerunt. Ac quidem non oscirenterintueri verbs clariffima, apparet, Synergistarum adsertionem ex diametro pugnare cum sententia Christi, & illam per hanc euerel Tribuunt enim humane voluntati aliquam potentiam veniendiad Christum, dum adfirmant, esmaliquo modo ex feseassentiri Euangelio poste, & apprehendere promissionem falaris, Econtra Christus adimicomnino illam porentiam, negat quenquam ed ipfum posse venite, nisi pater traxerit eum. Causam partialem convertions conflicuent in hominis voluntate, suavi assentiente & applicante se ad obiecta gratiz. Chriftus autem foli Deo patri trahentiadscribit, quod conuertirur voluntas, & affentitur promissioni. Caulam enimefficientem verbo trahendi exprimit, & ostendit, vnde fit vera cognirlo Christi & fides in Christum, inde nimirum, quod parer hominem trahit, idque dar ex gratia, ve credar in Christum.

1

1

é

a

à

.

Tractus patris coleftis non invenit in homine bonam voluratem, cui cooperetur, fed eam facir, Addunt, trahià Deo volentes, que appendix prorfus diffidet à mente Chraft, cam intelligitur Synergia, & nostra volútas coniungirus, tanquam caula, ex le cooperas eum Deo, trahenteluo spiritu per verbum. Verè autem dicient, quod Deus trahit volentes, cum idaccipitur hoc fenfu, quod fic trahit, vt efficiat volenter, & ficut Augustimus inquie, nolétes præueniat ve velint, & ne frustra velint, adiuner. Quod enim cepit, confirmat ac perficit. Hine orant fancti, qui trabente patre venerunt ad Christum, ve continue trahat & regat cos, ve volentes le submittant eins voluntati, & debitam obedientiam præftent. Commodidsoffer. turhic fenfus altero illustriore dicto: Preennto gratin, comitatur voluntas. Adlertores Synergiæ ita exponunc quod gratia preueniente, voluntas sua quadam vi obtemperer. Verum confonat huins dictimterpretatio fcriptura, cum exponitur, quod volutas comitarur, cum prair gratia, & voluntatem auerfam couertit. Altera parte indicatur caufa efficiens, altera effe dus. Quòdvoluntas comitafur, quòd consentit & obtemperat, id gratia præueniens efficit. Vna rantum causa efficiés denotatur, videlicet gratia præueniens, non duæ, quarum altera fit voluntas cooperant, cum gratia. Sic Prophetaleremias conjungit caulain & effectuer, cum dieit, Connerte me Domine & connertar.

M

Potest

Poteft eriam hoc dictam, Desu trahit volenrwintelligi de renatis, in quibus Deus iam preparault voluntatem, & ex mala fecit bonam, na & hos fabinde trahit pater, Bearus Augustinus tractatu 26. in lobannem, dicit, Si non traberis, ora ve traharis, Hoc dictum nonadalios percinet, quamad conversos, qui exverafide orare pollant. Nam qui nondum funt converti, non exfide orant, ve trabantur. Nam vera oratio no estante fidem in iis, quos Deus trahendo non secitidoneos, vraliquid boni cogitentac orer, vequos empir, semper pergat trahere. Idem lib. 1. de Pradestinatione sanctorum cap. 8. Trahi à Deo & audire ac discere à patre, vt venist quisad Chriftum, nihil sliud effe docet, quam donum accipere, quo quis credat in Christum: Vbi fidem tribuit non libero arbitrio cooperanti, sed Deotrahenti & donanti fidem. Viide & trallatu 26, in Tobannem negat, Deum in. nobis invenire fidem quam exigit, nifi qued exigat, donauerit. Tractatus, dicit, Nemo de fue babet, nift mendacium & peccatum. In eandem sententiam Chtysottomus scribit Homil 35. Omnie bomo non foliem naturaliter pescatum eft, fed etiam totics peccarum, dicente Apoftolo, erammunatura filijara. Quam habetex fe potestaté cooperandi, cum Deoin conuerfione, qui de luo nihil haber nifi mendacium & peccarum. Et qui naturaliter totus est peccarum. S. Hieronymus lib. 3. contra Pelagianos, verba Christi, nemo poteil venire ad me, nife

pater traxerit eum, opponit liberi arbitrii patronis Christes quando dicit, Nemo potest wenire ad me, frangit superbientem arbitrii libertatem, quod etiamli velit ad Christum pergere,nifi pater cœleftis traxerit eum, ne quicqui cupiat, & feustra nitatur. Simul & hocestanimaduertendum, quòd qui trahitur, non sponte currit, fed aut retractans, & tardus aut inuirus adducitur, Vides proprietatem verbieraberefic vegeri, ve omnind refutetur vulgarum didum : Dem erabit volentem , cum intelligitur, quod humana voluntas fua quada infita vi Deo trahenti cooperetur, & eavel præcedat vel vltrò ex fefe Deum trahétem fequatur. Pfal. 100. Spiritus S. manifestis verbis humanaru virium Synergiam in efficienda noua creatura excludio dicens : Scitote , quoniam Dominiu ipfe eft Dese. ipfe fecit nos, & non ipfi nos , populum finum & once pascue sue. Synergista hoc scire nolunt, qui dicunt , cooperameur & nos aliquo modo ex nobis & facimus aliquid ut simus populus Domini & ouce pascue eine. Sed aperte Spiritus S. contradicia compellas liberiarbitrii propugnatores & Synergiftas: Scitote qued Dominus sple fecit nos , 65 wonipsi nos. Multis aliis perspicuis testimoniis seripturæ refutatur falfa doctrina de Synet-

gia, quæ cum fint note, & ab aliis, integris libris propofita, recitare omitto.

DEPRASENTIA BONOR VM

operum in Inflificatione.

froz quid iftis in mentem veniat, quidve Libi velint, qui de præfentia bonorum operamin articulolusti fice ionis disputant. Neicio lane, an habeant libi persualum, przcipunmarciculum doctrinz Christiane integiu & fincerum conferuari polle, fi in iuftificarione opera ad milceanur. Papifte, quoquo modo possunt, fidei iustificantiaddunt opera, ne concedant fola fide in fil um Dei Jesum Christum hominem justificari: contendut fidem formatam inflificare, & inflitiam partim fidei, partim operibus tribuunt. Equidem non video, quam longe abfine à Papistarum sententia, qui ira fidei opera adiungunt, ve dicant, impossibile effe, ve quisquam absque openbus faluus fiat : D. Lutherus & eins coadintores divinitus excitathad repurgandam doctrinam, omnibus modis corruptam & depranatam, accurate distinxerunt fidem iustificantem, & opera, quæ eam Sequentur. Est enim alia questio, cum quetitur, quomodo quis instificetur, Et alia, quid bomo per fidem Christi, exeratia instrus, operetur. Cum queritur de luftificacione, quæftio eft de caufa efficiente, quid peccatorem iustificer coram Deo abaeft, cum quaritur de effectibus seu fructibus institue fidei. Qu'im solicite D. Lutherus in expositione Epist, ad Gal. 1. monuit de iusticia Enangelii, tam diligenter distinguenda alegis iustitia, quam diligerer distinxerit Deus cœlums

colum aterra, lucem à tenebris, diem à noctes Si de fide & inftiria cœlefti agatur, legé prorfus excludendam elle & relinquendam in terra. Concedit docendum quoque effe de bonis operibus & charitate, sed suo rempote & loco, quando scilicet que stio est de operibus extra articulum Inflificationis, in quo status causa elt, qua re inftificemur & vitam aternam confequamur ? ad quam quæstionem responder cum Paulo : Sola fide in Christum nos pronunciars inftos, non operatus legis aut charitate. Addit deinde, hanclocum nequaquam admittere dispurationem de operibus bonis, omnia hicopera fereicere, cum versatur in hocloco communi de lustificatione. Tom.6. len monet ne misceantur fides & charitas. Accusar Papistas, quod dicunt, oportere fide instificari, extenus, vradsint opera. Vbique collocat primo loco fidem, deinde opera. Philippus Melanchton in Epift. edita à lobanne Manle fel. So. conqueritur de particula, fola, perpernam esseaduersariorum. canillationem, quòd fides non fit fola. Theologi quidam Anno 1556. Paceo præscripserune quandam confessionem, quod in articulo lustificationis coram Deo & salutis excludantur omnia operalegis, que ante, cum, & poli fidem finnt : August. lib. 4. de fide & operibm cap. 14. sit quod bona opera fequentur suftificatum, non pracedunt instificandum. Si lequunturiuftiheatum opera, & non præcedunt iuftificandum, quorium attinet disputate, bona opera

opera in justificatione adesse oportere: Prophete & Apostoli, cum docent de lustificarieme hominis, non disceptant de præsentis opercum, in iustificatione, led gratiam Dei & bene-Ecia Christi commendant, ponunt exclusiuas absquerantum, gratis, & que his equipollent. In Efaia cap. 45. Omnie lingua iurat Domino & dicit, in domino oft mibitantum institia, Paulus pronunciat hominem per fidem iustificariabsque operibus legis, Christum esse finem legis adiuftiriam omni credenti, & à Deo nobis fadum esse insticiam. Quid hic loci relinquieur operibus ? Iusticie igitur Christiana est in Christo, iple est iustitia nost.a proinde confistit extranos, & extra omnia nostra opera. Deus instificat impium. Impius que habet bona opera? Deus imputat fidem ei, qui non operatur. Imputat autem institiam ex gratia propter meritum Christi, non propter merizum aut przsentiam bonorum operum. Applicario inflitiz fit fola fide , ideft , fiducia mediacoris, non propter contritionem, non propter præsentes aut sequentes virtutes. Fides piritursola misericordia, propter mediatorem Iefum Christum promissa. Quapropter Lutherus in publica disputatione habita anno 20.defendit hanc propositionem : Fide nifi fit fine thlis etiam minimie operibus, non instificat, imò non eff fides. Hæc disputata, hæc defensa & irrefragabili veritate scripturæ communita funt per corannos. Cum his quomodo confencit, quod

contendant de presentia bonorum operum in suftificatione & de operum necessitate ad falutem? Hic opponitur nobis, quodidem Lutheres fcripfit : fides quomodo fola inftificat , fed noneft fola. Agnofemus verba Lutheriesq; recipimus, verum non alio fenfu, quam quo ille Scripfit, Significanter dichum eft, fola fides inftificat, fed non eft fola. Nam veriffimum eft.co fides instificans est sols fine operibus, verum nonira, folaiustificat, necita sola est, ve perpetud fit & maneat fola. Nam vera fides, que iuftificat, operatur suo tempore & loco per dile-Ctionem, & iustitia fidei bona opera sequutur, ve caufam effectus. Excludontur enim opera à iuftificatione, non vt nulla adfintaut fequantur, fed ne adiungantur ve causa efficiens, ve causa fine qua non, vt meritum velvt conditio, excluduntur inquam, vt non fimuliuftificent, pon cooperentur, nonadiumento fintad inftitiam & falutem, ne promissionem Evangelis conditionalem, neve salutem saciant dubiam &incertam. Etiamfi concurrant & adfine aliqua opera in conversione & instificatione, que Dens efficit in iis quos converrit & iustificat, non tamen ed potelt stabiliti Papisticum dogma, quod opera fint necessaria ad falutem, & impossibile fir absque his quenquam fierifalnum. Valde dolendum eft doctrinam caleftem in hoc articulo & in alis partibus illustratam multorum seriptis, obscurari & vocari in dubin abiis, qui gloriam federe feinloce fan do,

Me D. Comean Senterett,

de successo de son la conferma de des nunc de nu partir par l'apparent Dei, de qua in reformant de confenius, illo virture de maignant discrètere. Spiritus San étus de confenius de laté graffantes entres entres. A omnem plantationem, entres parer confesius non plantatic, eradicet, empres entres confesius connectat, at que in viam semment de laté graffantes connectat, at que in viam semment de la connectat, at que in viam semment de la connectat.

T. Sachimus VV eft phalus Hamburgenfu to. Inlej Anno 1569. Ct.

ALIA EIVSDEM EPISTOLA ad eundem feripia.

Parate, eruditione & constantia inectabili viro D, M. Conrado Schluselburgio, in Academia lenenti in studiis incorruptz Theologiz cum laude versanti, suo amico & fratri in Christio charissimo,

S. Doctaffime vit, amice & frater in Christo diedle. Procollectaneis ex Epistolis Camérani nin communicatis, nihil opus erat gratias meste, mako que minàs à side mittere, cùm de mo datem, & quidem tantum particulam aliquem, toto resento, còm fructum aliquem ammunera a me repetere inte potueris. Donu illud

illud tuum honestum, &certerascripta absze milla accepi & fernabo, vi pragiavas tui erga meamoris & ftudii, nequevicifim de mea ergare benevolentia, & de referenda suo tempore gratia immemoré esse non sinent, Scriptiones tux eruditæ de rebus literatis, pertinentibus ad Ecclefias & Scholas, mihi longe fune gratiores, qua de quibulvis aliis, neq; de vllis libentiùs ac de his, cu amicis colloquor. Ezdem quoque nunc Epistole huius materia erunt. Propolitiones de operum præsentia exclusa in iustificationis articulo, inspexi & expendi. Satis circumspecte & prudenter Heshulium ibiloquiapparer. Diferte enim disputat de necessitate prælentiæ operum, & quidem in actuiuftificationis, & addit, quod necessitas illa excludatur, quia causam aliquam requirit, Viderur igituridem sentire & velle quod nos, videlicet, quod in ipfa inftificatione, quando de eo sgitur, per quid inftificemur, quidve nos inftificet, quod in hoc opere (feu actu)qui estiustificare, hocest, impurare institiam, & absoluereabinjustitia, non be constituenda operum præsentium necessiras. Nam ea requireretur ve causa, & fierer doctrina de lustificatione fidei conditionalis, adderetur quippe conditio, hominem justificari fide, fiprasentia fintopera. Lucherus aurem & alii Theologi, cum dixerunt, operaexeludi, non ve non adfine fed re nibil mereantur, aut ve non instificent, respexerunt effectum lequensem iuftificationem, qua fit fide absque operis

184 D. CONRAD. SCHLYSSELD.

& à doctrina his nouissimis diebus nune denna pates de per Prophetam Dei, de qua in resormatis tecles suit summus consensus, illo vimente, se nusquam discedere. Spiritus Sanctus ducat nos in omnem veritatem & latè grassantes errores enellat, & omnem plantationem, quam pater cœlestis non plantanit, eradicet, errantes exignotantia convertat, atque in viam veritaris & salutis reducat.

> T. Ioachimm VVest phalm Hamburgensis 10. Iulij Anno 1569. 86.

ALIA EIVSDEM EPISTOLA ad eundem scripta,

Pietate, eruditione & constantia spectabili viro D.M. Conrado Schlusselburgio, in Academia Ienensi in studiis incorruptæ Theologiæ cum laude versanti, suo amico & fratri in Christo charissimo,

S. Doctiffime vit, amice & frater in Christa dilecte. Pro collectaneis ex Epistolis Camerazii tibi communicatis, nihil opus erat gratias rgere, multoque minùs érnitoga mittere, cùm de tuo darem, & quidem tantum particulam aliquam, toto retento, cùm fructum aliquem tui muneris à me repetere inte potueris. Donu illud

illud tuum honestum, & cererascripta absce milla accepi & feruabo, ve pomasourse tui erga meamoris & studit, neque vicissim de mes ergate benegolentia, & de referenda suo tempore gratia immemoré esse non finent, Scriptiones tuæ erudiræ de rebas literatis, pertinentibus ad Ecclesias & Scholas, mihi longe sune gratiores, quade quibulvis aliis, neq; de vllis libentiùs ac de his, cu amicis colloquer. Ezdem quoque nunc Epistole huius materia erunt. Propolitiones de operum præsentia exclusain iustificationis articulo, inspexi & expendi. Satis circumspe te & prudenter Heshusium ibiloquiapparer. Diferte enim disputat de necessitate præsentiæ operum, & quidem in actuiu-Stificationis, & addit, quod necessitas illa excludatur, quia causam aliquam requirit, Viderur igituridem fentire & velle quod nos, videlicet, quod in ipla instificatione, quando de eo agitur, per quid iustificemur, quidve nos iustificer, quod in hoc opere (fenacha) qui eftiultificare, hocelt, impurare inftiriam, & absoluereabin. justicia, non fit constituenda operum prafenrium necessiras. Nam es requirererur ve causa, & fierer doctrina de Iustificatione fidei conditionalis, adderetur quippe conditio, hominem iultificari fide, fiprasentia fint opera. Lucherus autem & alii Theologi, cum dixerunt, operaexcludinon ve non adfine fed ve wibil wereansw, ant ve non instificent respexerant effectim sequensem inftificationem, que fit fide absque operla

bus.Ideo necessita presentiz operum obtrudatur in articulo Iusti ficationis, & ne inde defendatur necessitas operum ad salutem, ego ita limitarem illam propolitionem, vt dicerem, opera excludi in inftificatione, non ve non adfint, scilicet, suo tempore & loco, &ve non sequantur, sed venon in stificent, necrequirantur ad juftificationem, que fit tota imputatione meritorum Christiper fidem. Hac limitatione & declaratione judico nos posse elle contentos, vt nihil opus sit, nonam disputationem moueri. Certé confiderantibus quò tendant Adiaphorista, & quare vigeant necessitatem præsentiæ operum, minime est admittendum illud dogma infolens & nouum, etiamfi suo loco relinquatur & maneat in suo sensu propositio Lutheri, excluduntur opera, no we nofine, fed &c.quia per eam no adftruttur necessites præsentiæ operum ita, vt fine es non consteriustificacio, & quod apera fine necesfaria ad salutem. De Antilutherana Catechess centură & resposionem ad lucifug e cuiuldam chartas, habet noster Harruicus, qui, quantum intellexi, cum herili filio breniad vos estrediturus. Is tibi eam legendam & diiudicadam eft exhibiturus. Illud auté prædico, me no omnia, fed przcipua notafie. Malum illad Cadmez discordiz, que multorum pioru animos dolore & triftitia adficit, optarim tecum bene elle fopitum. Omnipotens medicus de excello suo throno respiciat clementer, super populum fuum.

fuum, & faxit, vt esticacia remedia tandem locum habeant, que nulla hacenus ista mala valde exulçerata admiserunt sed respuerunt. In sine Epistole tue indicasti Caspatum Francum, Syluanum & tres alios sacramentarios, diuinitus raptos ad pæna, tragica & miserabili morte extinctos esse. De his vt veras historias, si tibi note sint, breui summa mihi exponere ve-

lis rogo.

Quod D. Doctorem Elingerum meo nomine conuenisti, o.hcium mihi præstitisti pergratu.Ille verd nihil adhucad me rescripsit. Quare oro ne graueris eum iterum adire, & meis verbis petere, vecribus verbis me faciar cerciorem per literas suas, aut perte, an pannum Anglicum missum pro duobas pauperious scholzstieis acceperit. Hoceam ob causam scire percupio, ve finon acceperit, cogitemus, quavia ed perueniatur, ne beneficium piorum hominum intercipiatur, nec pereat nobis. Misi enim quatuordecim vlnas panni Anglici empri pro duobus pupillis studiosis qui erant, non Hamburgenfes, sed Bataui aut Celta ex inferiore Germania. Millus eft panons VVirebergam ad M. Ioachimum Holderum affinem Dom. Elingeri, qui rescripfit mihi fe accepisse & diligenter curaturum, vt ad D. Elingerum perferrerur. Quod haud dubie fecit, nisi mors interueniens impediuerit, erat enim admodum imbecilli valetudine nee quicquam mihi ab co tempore refesiplie. Ideò Ideò meruo, ne obierit & ea res fuerit in causa, quò minus pannus sit allatus tenam. Si obierit, apud vxorem eius poterit inquisi de panno vbi sit, quónam peruenerit, per quem sit transmitsus tenam, ve si quis fraudem secerit & furtim interceperit, compellerut, & legibus cogarur quod iniuste surripuit restituere. In causa tam bona non granaberis operam nobis dare & vragere apud D. Elingerum, vt certialiquid sciam. Benevale, Hamburgi 19. Iunij Anno 74.

T. Ioachimu V Vestphalm.

EPISTOLA D. TILEMANNI

Heshufij ad Dom. VVigandum.

Salutem à filio Dei Immanuele nostro.

Reuerende vir & clarissime frater, accept veramque tuam Epistolam. Certò statuas me publice & priuatim ardéter orate pro colloquii felici successu & veritatis conservatione. Ebeti dogma, quo adsetit bona opera essentiali dico falsum esse & contumeliosum in filium Dei, & perniciosum anxiis conscientiis. Paulus disertissime bona opera excludit à instificatione peccaroris coram Deo, non rantum quo ad meritum, causam, gloriationem, dignitatem, precium, siduciam & medisi applicationis, &c. Verumetiam quo ad necessitatem presentiz. Et derestanda sophistica est, in ram clara luce senebras data opera sectari, & studio turbare

conscientias. Si necesse est adesse bona opera iustificando, falfum est ergo, quod Paulusadfirmat hominem absque operibus legis iuftificari. Sed Ebero potius quam Apoltolo Paulo dicemus anathema. Quis vn quam aded infaniuit, vt contenderet zweir includere necessitatem præsentiæ? Ponuficialis est interpretatio, quæ ex quoliber quiduis, ex flatuimu, abrogamus facit. Absque lege, inquit Paulus, id fortius prosternir Eberi nefarium Sophisma: Si necesse est adesse bona opera in iustificando. certe absque lege non iustificamur: Nam bona opera ex lege zitimanda funt. Totam Pauli do-Ctrinam, couellit Sophisma Eberi (79 miggatepire) ex diametro cum necessitate præsentiz infaluandis pugnat, eamque ingulat, Phil. 3. Ut inneniar non babens meam instittam, Sc. (habete) præfentiam fignificat citra controversiam & ramen Paulus dicit, se non hoc considerace. vt foam in ftitiam habeat, fed fibi inftitiam fidei in Christo solam sufficere. Figmentum ergo Eberi de præsentiæ necessitate, pugnat cum Paulo, consolationem conscientiz necesse elle dubiam effici, si necessiras przsentiz operum in iustificando vrgeatur. Nam conscientia, dum operainquirit & ponderat, mox terretur: Nam lex iram operatur : nec potest conscientia statuere, quando satis bonorum operum adsit, Ita euanescit concesso hoc commento Eberi. Nee arcem nostræ doctrinæ tueri possumus, booud hoc & impium sophisma admittimus : Simal

Simulenim non confiftunt, Solafide instifica? mur, & opera bona nocessaria funt ad instificationem necessisare prafentes, pie & fancteigitur faeitle, quod nefario dogmati fortiter obli fitte, Dominus aderit vobis. Antagonistæ magis de fuo corpore do crine & Philippi existimatione fum foliciti, qua de veritate. Scis quoties repetat Philippus : Exclusion non excludit neadfint, fid a caufa instificationie. Heceltilla Helena, vos forci spiritu pergite in suscepto certamine, nec frangamini conuitiis, minis, periculis, erunt ista omnia Deo cure. Ecclesia se politis clamoribus iudicabit ex fundamentis fareor vos graciffimum certamen fustinere, sed maiorest; qui in nobis est, quam qui in mundo. Inania tantum terriculamenta obiicit Satan, vt deseramus vericatem, sed spiritu roboris contemnite, multi pii adfistant vobis precibus. Letor de nostro consensu in controuersia Illyrici in substantiali peccato. Monui quarum porui, sed'frustra, non auditille, Iudicium Ecclefix permitto. Vbi ad cotrouerfiam de Synergia accelleriris, exagitabunt vos aduerlarii ob hoc dogma, sed vos alienam causam seponite, & vrgete colloquii formula. Plurima loca in Augustino inuenio, que aduersa fronte pugnar cum dogmate isto. Fortaffis & litévobis monebunt de prædestinatione, qué locum quia pauci intelligant, libentiùs atripient & declamationib. intempe finis colu terre miscere conabuntur, fed firmiffima habemus fundametal que nulla Sophi-

Sophistica eludi poslunt, que tiblignota non funt. Itaq ; forti fis animo & intra metas confte. Mone Illustrifs. Principem ve finem colloquio imponisubeat, Nulla est enim spes constituéde cocordiz, & illi quernnt occasione involvendi res &ccumulandi calumnias & couicia, & nouas disputationes mouendi, ve lectores magis turbentur, &cgubernatoru indignatio magis acurtur, actempus & occasiovobis eripiaturconftituendischolam & Ecclesiam, vestră sententiam omnind exponite, deinde indicig permitrite Ecclefie. Tu quidem mea comonefactione non eges, sed scripfi prolixius, vrintelligas me ferid adfici veftro certamine. Hisce dieb.dispuratio fuit mihica Pleudopropheta Loanne Durenbachio, qui le saluatore magnum appellat, & Prophetam, & tertin Eliam. lactat colloquia cu angelis & filio Dei, ex mandato angeli, abstinet ab viu facre cone. Verbo Dei refutat no cedie, pollicetur miracula, sed & in mendaciis coprehenditur, Deusmiser hominem liberer ex laqueis Satanæ, Res mee in dubio quidé funt fratu fed no dormitar, qui custodit Israel. Peto abs re, ve cum lena finito colloquio redieris, fignifices, quis fit finis impositus colloquio, & que fit spes de constituenda schola lenens. Nams Dominus sua gratia aspirabit, liberos in eam scholamablegare suo tempore cupio. Inprimis cauete insidias, ne sub colloquii finem eripiaturvobis libertas scripto & vocetaxandi manifestas sorruptelas. Vnú hoc przcipue metuo,

expendens artes Milnenfium. Dominus Iesus adht vobis suo Spiritu Sancto, illustret & conferuet sum veritatem, extinctis tandem nefariis corruptelis. Benè & feliciter vale, Salurem Collegis adscribo. Neuburgi, 9. Februarii 69.

T. Tilemann:u Heshufim.

EPISTOLA M. BENEDICTI Morgensternad D. VVsquandum.

S. P. à Deo patre per lesum Christum danstum & crucifixum quidem, non tantum à fynagora ludzorum, sed nunc quoque à Papistarum, Adiaphoristarum, & Caluinisterum fæda & immunda colluniz. & tamen vinentem vincentem & rriumphantem de hostibus omnibus Amen. l'auca de colloquio vestro D. Do-Aorad nos perferútur, & nis D. Stangunaldus nobis quædam communicasset, nihil haberemus, quam que ab hostibus sparguntur, oramus autem ardenter & indefinenter, vt vobis & caufæ fuæ adfit Dominus, & hoftes patrocinantes corruptelis confundat, ne patiatur scintillulam illam, quam in his errorum & confufionum tenebris clementer hactenus fervauit, extingui. Audimus aduerfarios prefentiam bonorum operum, in articulo & actu iustificatiomis adserere: Vos autem contrarium. Nos ve-Aram sententiam approbamus: Nam etfi fides nunquam eft vel exiftit fola, 2. Tom. Ger. in Gen.

57 4.lat. 72. Bind fo vinniglich Bland vind Ber. dem fdeiden find/als brennen und leudren vom Rewet, In prafat, Epiftola ad Rom.in vocis Blank expositione: Et impossibile sit fidem non fine affiduis, multis & magnis operibus: Tamen nifi fir fides, fine vllis etiam minimis operibus, non iuftificat, imo non eft fides. 1. lat. Dn. 722. Sola ergò iustificat, quia agit cum Ded promittente & promiffione accipit. s. Ien. 17. Proinde cum versamur in loco communi de Iustificatione fen in articulo & a ctu iustificationis, relicimus & damnamus opera. 4. lat. 47. Pugnamus æquè contra bona opera atque contra peccata, In ber Rirdenpoftill: Gogar fola fide bas bu muft mit ertel Gunden und Ghanden für Bott fome men alle beines Rubms entbloffet / nichts benn roller Bnflats.

Ja bem Luangelio vom Sollner.

Jaim Articlel der Rechtsertigung / hilstet die Berechtigseit des Besenes nicht allein für Bote nichts / Sonder ist schadlich unnd hinderlich zur Seligseit. In Epist. Dominice 23. post Trin. Summa, etst Deus exigit virtutes nostras, nec vule nos indulgere cupiditatibus carnis. Tamen in iudicio Dei non possunt prodesse. Sum enim pollutz & contaminat z concupiscentis. Nisi igitur auertat Deus oculos à peccatis nostris, imò etiam à iustitia & virtutibus nostris, & per sidem, que apprehendit silium, nos reputet iustos, actum est de nobis. Misericordia sola seu teputatio sola nos servat. 2. Ger. Tom. 57. Aliud

194 D. CONRAD. SCHLVESELE.

est fidei qualitas, aliud fidei ossicium, aliud, qualis sit fides iustificans, aliud, quid agat, se quid sit in iustificatione, nempe manus mendica, seuve nos vocamus, causa instrumentalis recipiens. Hac est sententia mea, vel potitis Lutheri, & nostra Ecclesia, &c. Data 13. April. Anno 69, raptim.

Ben. Morgenstern Pastor Kneiphonianus in Regiomonte Zorusia.

EX EPISTOLA NICOLAI GALLI Superintendentis Ratisponensis scripta ad Schlusselburgium in die cæna 1569.

Odem porrò loco habendum esse textum Leglossam Majoris existimamus: Bona operaesse necessaria ad salutem: & , essenecessaria ad falutem necessitate prafentia: Vtraque enim hac propolitio equivalet, acinfert illam: Christum noneffe fatis ad falutem. Longiffime etiam difcernendæ fant due hæ propolitiones: Bonaoperanecessaria esse ad salatem: &, Christianis esse nocoffaria bona opera: atq; illi quidem propositioni ex diametro hanc opponimus : Bona opera proprieloguendo. & fecundum Enangelium, nulla prossus ratione, ad salutem esse necessaria, que co... gitari unquamratio potest: Vel, vt Apostolus loquicur : Impiam inftsficarinon operantem fine lege fine operibiu. Hæsunt enim phrases Euangehi proprie impliciter & peromnia excludentes opera ab articulo instificationis. Prinatas iniurias publice proponere, & Ecclesiam one-rare, non æquum esse censemus. Tua verò cau-sa eiusmodi est, ve prosit eam publice extare, ita venarratio sacti nuda proponatur, iudicium relinquatur Deo & Ecclesiæ, &c.

Einsdem indicium de prasentia bonorum operum in actu instificationis.

Exclusia, fola side, gratu, sine lege, non tantum meritum, causam, dignitatem, & gloriationem remouét: sed ipsametiam præsentiam operum, ad intituia scilicet & salutem. Sunt enimæquiualentes propositiones. Opera sunt necessaria ad salutem, & sunt necessaria ad institum, & Christian nen est satu ad salutem. Estigitur omnind falsa propositio, & damnanda, scilicet: Quod necessaria se prasentia operum ad institum & salutem. Sua etia natura falsa est propositio: Cùm estectus non dicatur necessarius ad causam, ve fructus non sunt necessarii ad arborem. Sed contra Paulus dicie, sine operib. simpliciter, non dicit sine merito & causa, & e.

EPISTOLA D. MARTINI CHEMnitii missa adnobilem virum D. Andream Meiendorfsium, Anno 69. 17. February.

S Alutera in Christo saluatore nobilis & generose Dom. amice coléde nihil mihi gratif N a esset

effer, quam ve possem, multa plura & plurima vobiscum vel per literas vel coram conferre. Sed alterum vehementia ardentissimi frigoris nobis inuidet, alterum, quod ad me attinet, immensa occupation unultitudo impedit. Quod ad quæstiones transmissasttinet, longa & diligens requiritur declaratio, quæ facilius & re-Aius posser expediri coram in familiari colloquio, quam per literas. Scio, à quo mota sit primumilla questio, quod particula exclusiva exeludant simpliciter ipsam prasentiam operum , &c. longe aliud verò est, quando dicirur, ipfa opera ingredi actum instificationis , quod fallum eft. Aliud verd est an fides tum cum instificat prorsus destituta sit operibue: hoc est, an fides tum, quandoiustificat, mortua fit? Exemplum illustre est Rom. 4. Vbi Abraham fide fine operib, iustificatur & saluatur. Quero, an ibi exclusius ipsam præfentiam operum excludat, quod Abrahæ fides nulla tune habuerit bona opera? Atqui Paulus fumit Abrahamum ex Genef. 15.cum per annos plus minus decem, Deo obedierat fide. Hebra. II. Fuit igitur tunc fides ipfius ornata multis præstantissimis operibus, & tamen etiam tune iustificatur fine operibus, quia non ingrediuntur actum vel definitionem iuftificationis, non autem excluditur præfentia, quafi fides Abrahæ runc fuerit fine operibus, &c. Item, Num fides tantum in principio conuerfionis iustificet, vt postea, quando ornata est bonis operibus, deponar officium instificatio-

nis? Cerre Paulus Rom. 4. Sumit Abrahamum non in principio concerfionis, Genef. 11. Sed Genef. 15. aliquot annos post conversionem. Et fides semper exercer officium instificationis in principio, medio & fine, &c. Si possemus per vnam hornlam colloqui, facile illa expediremus, Videris quid sequatur, quando sine modo mouetur tales subtilitates. Hoc falsum eft, fi dicatur, opera ingredi a ctum inftificationis aut fidei, in iplo actu iustificationis, ad hoc vtiustificet necessaria esse opera. Rursus verd fi dicam, fidem, quando eftin actu inftificationis, debere destitutam elle operibus simpliciter, hocest. debere mortuam effe. Confideretur quid fir: Cogitetur etiam, quamdin duret : Ctus iuftificationis, an fit tant ùm in primo momento conuerfionis, & postea definat, &c. Ante multos annosdixi, cum legerem illam nouam subtilitatem Illyrici de exclusione ipsius præsentiæ operu, secuturas tales disputationes. Ego simpliciter dico, opera excludi, I. ne fint meritum, II. ne fint medium applicationis. III. ne fint forma instiriæ & falutis: & notam fidei in ftificantis esse bona opera, &c. Hæccoraminter nos & latius quam primum poterimus conuenire, tractabimus, lam tantum materiam cogitandi vobis præbui, &e. Summa, considerate an particula exclusiua Rom. 4. excludat præsentis operum, vt prorfus non adfint. Sed iam non possum plura, plura tamen, quam costitueram, cripfi. Faxit Deus & date operam vt possimus

198 D. CONRAD. SCHLVSSELD.

convenire. Benè & feliciter in Christo valete, & tumultuariam vespertinam scriptionem boni consulite. Datum Brunsuigæ 17. Februarij, Anno 1569.

Alia Epistola D. Iohannis VVigandi ad eundem.

C Alusin Christo Iesu Nobilissime & orna-Diffime vir, Domine & amice colende. Dominus noster tesus Christus de Ecclesia, & eius vecis ministris inquit : Eritis odio omnibus bominibm, propter nomen meum. Item plorabitis & lamentabimini, mundus autem gandebit. Hacdi-As vnineriali Ecclesia Dei experientia luculenter confirmantur. Intueamur pia mente, in Ecclesiam Patriarcharum & Prophetarum, in Fecietis iplius Christi & Apostolorum. Nonne nos videmur, in prasentia maiore tranquillirate frui, quam illi nostri Maiores? Componamus igitur nos ad patientiam, agamus Deo nostro gratias, qui nos fincere sue doctrine adiunxit, ex immensa misericordia, eumq; supplicibus pectoribus oremus, venos víq; ad finé nostri curriculi, in sui agnitione, incremétis & cofessione, benigne coletuer. Et sit mens dire-&a in nouissimum indicium, vbi Chriftus ab omnibus malis nos liberabit, & istas téporales acmomentaneas tribulationes, que spiritum excitant, & carmen castigant, præclate compensabit, Scimus Dei beneficio, nos veritarem rueri,ac palpamus qualiadueriariorum preltiglas & malitiam: oremus etiam Deum, veiplos

Quodad quæstionem attinet propositam, breutter núc respondeo: Non ignoras, duplicé juffitia credentib in hocerium Mundo adferibi : Verum, noneoden modo: luftitiam nimirum, qua coram Deo in ftus reputatur credens in Christum, habet remissionem peccatorum, & propicium Deum, & conftituitur hares vitæ æternæ, enque nominatur imputatina fidei, Christi, passina, sufficia: Deinde & iusticiam renonationis, seu nouæ obedientiæ, quæ est fruaus & effectus prioris iuftitiz, que à Chrifto impuratur, eaque dicitur actina bonorum operam, led ea, non est illa iustitia, qua coram iudicio Dei infli censemur & absoluimur, & habemus remissionem peccatorum, sed funt fru-Aus hominis iuft ficeti gratis, per Christum, & bona poma bonæ arboris, quæ suam tamen habenreompensationem, in hac & in æternavita. Iam verd iusticiam imputatam à Christo, quam gratis, sola fide amplectimur, non habere nos in hac vita perfecte, fumma blafphemis eft in Chriftum : ac fi isnon pra ftit fet integerrimam legis obedientiam. Roman.10. dicitur: Chrestus est perfectio legis, adiustniam. omni credenti. Audis integram legis obedienriam, quam Chaistvs pro nobis præflitit, Matth. c. nobis à Christo tribui. Huc & ille phrases pertinent : Nes Christum fide induere, sed institua renonationis & obedientia nene, non

oft in hac vita, in nobu perfetta, fed incheata tan-

experientiaabundetestantur.

Porrò institula illa imputata hic per sidem in Christum, est in illa alteravita, in zternum, & manebit illa nostra institua, qua coram Deo, institua cepti, grati erimus, & zternam vitam possidebimus. Nam Daniel disertè inquit: Christum nobis adducturum instituam sempiterna. Item, Psal. 110. ait: Twes Sacerdes in aternum. Renoustio autem ibi quoque sier integra, que hic inchoatur tantum, & sequetur integers ima obedientia tanquam fructus institus istitus imputatz per Christu, qua celebrabimus Deum, in zternum.

Nonigitus credendum est, sustitia Christi, tantum in hoc Mundo valere, donec ingrediamur cœlu, & postea desinere, & nos nostra noua obedientia, solum instos suturos: Sed in omné æternitatem manet institia, per sanguiné
Christi acquisita, quæ, sicuti semel, in hoc Műdo, ex gratia, side in Christum, nobis est donata, ita perpetuò Deus donum illud respicit &
nos propter illud habet instos. Quod verò, nos
plantati in vitam æternam, bonos fructus, inxta legem Dei proferemus, erit fructus & consequentia, ve sie dică, illius bonæ arboris. Hanc
existimo sacrosance seripturæ esse sentetiam,
dulcem & pergratam piis mentibus.

Nunc ad alia. Confutationem vicinorum vestrorum, quæso mihi communicate primo quoque tempore. Mea confessio conclonatur in aulis, forte aliquando pluribus, quando veritas è suo specu prorumpet: Nam vanitas de mendacia solent præcurrere, und gewindet das erste antsagen. Spiritus autem Dei, non perpetud erit mutus. Mira autem impudétia hominum est, publice toties suce veritatis confunduntur, & tamen pergunt rurbare, & nihisominus clamant, se esse pacificos, vt Achab. Bosan solten sie ja unser Blut vergiessen s sebe Bott. Stercte dazu s sie mogen uns s. obet 10. Jan san unserem leben versurgen sauff dieser Best saber sie besordern uns damit swieder shren Bissen zur der ewigen Dernigseit. Magna nobis consolatio est Articulus sidei, de judicio extremo.

Isthic, vbi stulti inuenes, infanorum hominum instinctu, tumultuati funt, necesse eft, Christum aliquid boni moliri. Denn der Tenfe fel ift macht fverret fich vnnb fveneromb fich i bas murbe er nicht thun/wo er fein palatiam mit fries de tondee haben : Interpretorigitur persecutionem & rabiem aduerfarioru pro bono figno: Er lefus Christus est fortior Diabolo, Tantum nos oremus, ve Dominus Deus, opus gratiz fuz etiá eo in loco, perficiat. Es muffen 2Bunderwerche Bottes fein / wand nicht fo fchlecht und fille machen. Dolendum eftiquenture in Academiis plærisque & semina errorum, & odia rededocentium, hodie imbibere, Golgeginem boch gramen/wer Gobne bette. Oremusightur, ve lesus Christus, cui omnia sunt subiecta in colo

201 D. CONRAD. SCHLYSSELE.

& in terra, furorem ifthic tumultu frium, spiritu suo sancto compescar & purger arque expiet locum, donerque salutares Doctores, qui gloriam Dei ibi sonent, inuitis omnibus porrasinferorum. D. vohanni Hildefiano iam feribere propter temporis angustiam non licet, quelo, ei meo nomine amanter falutem dicas, meque digneris excusare, Oro Deum, vripsorum causam, ad bonum finem deducat. Hignihileft noui, parant fe ad iter noftri vicini & noftri, vt coram imperatore, causam illam suam agant & transigant, Dominus its adie, ve pacem & justitiam reportent. Sed hoc pene oblitus : Quid ? A vobis, non visa est pulcherrima confellio declaration u Vi Ctorini, edita à D. 10hanne V Vilhelmo, Duce Saxoniæ? Agamus, quelo, Deo gratias pro tam luculentis confeshonibus. Mificiphus cellitudo, bucad nos & Rostochium, exemplaria impressa, petilique indicia, quæ libenter communicavimus. Er fat de hisce. Bene in Christo, te, tusmque consugem & liberos valere, viuere & inomnipietate crescere ex animo opto & precor. "Vilmariz. 12. Decemb. Anno domini saluaroris lesu Christi, 1567.

V. Iohannes VV ig andus D.

Nobilitate generis & virtute præstanti Viro, D. Andreæ à Maiendorss, Domino suo colendo.

D. MAR-

D. MARTINI CHEMNICII

sudicium, de eadem quastione, ex Epistola ad eundem D. Maiendorfsium scripta, Anno 67-17. Nouembru.

Quis, in Epistola septuag. certum est, illa impropriè, inconuenienter, imò salsè dicta, oriri ex praua & pernitiosa consusione iustitiz sides & renouationis: Renouationem enim, in hac vita esse in nobis impersecta, nullum est dubium: Sed quia persectissima Christi obedientia per sidem nobis ad iustitiam imputatur, insignis blasphemia est, dicere: Iustitiam sidei, in hac vita in nobis esse impersectam: Cùm renouatio impersecta, non sit pars iustitiz sidei, sed fructus seu essectus, sequens iustitiam sidei, illa verò quastio dissicilior est: An alia sit sutura esectorum iustitia in altera vita, quàm in hac vita.

Et scio quosdam vehementer contendere, prorsus eandem, vtrobique, & esse & fore, institiam. Mihi verò diligenter, hac de recogitanti, videtar, Questionem illam, non posse rectè explicari, nisi adhibeatur distinctio: Electi, enim, in altera vita. Apocalyp. cap. 3. manisestè prostentur, corum, que in externa vita possident, causam esse, meritum

mortis

104 D. CONRAD. SCHLVSSELB.

mortis Christi: Redemisti nos sanguine tuo, & secisti nos Deo nostro Regu. Ita Apoc. 7. Ideo sunt ante thronum Dei, quia lauerunt stolas in sanguine agni. Sed quia iu stitia sidei, in hac vita est, quod peccata, in carne nostra, hær étia, non imputantur, teguntur, remittuntur: Hoc non potest, rectè dici de electis in altera vita, voi nullum prorsus tunc etit peccatum. Hanc iudico, esse simplicissimam & verissimam sententiam, &c.

Idem ad eundem.

In hac vita, nostra iustitia est, quod peccatum in carne nostra hærens tegitur, & non imputatur propter Christum: Num verò idem erit in æterna vita? Sed sit modus quæstionum & disputationum, præsertim, quæ curiosæ & subtiles magis, quam vriles sunt.

Zeasmyzeasmy

Cùm D. Nicolaus Ambsdorffius, Doctor Ecclesiæ Magdeburgensis primus omnium, publicis scripris errores D. Maioris, refurârit: Subisciam hic eius scriptum, contra D. Maiorem editum, Anno 1552. quod ita habet.

Einkurher Unterricht auff D. Maioris Antwort/daß er nicht vn= schuldig sen/wie er sich ruhmet.

Nicolaus von Ambedorff Exul,

Gens Maion laugneralles was ich ihm schuldt gab / vnnd will nicht vnrecht haben gethan / welches ich seinem engenem Derken vnnd Bewissen heimstelle/gegen demselbigen mag er sich entschuldigen / wir andern sein leichtelich betrogen vnnd oberredet / Gott wirdt er aber nicht betriegen. Wenn er so gar unschuldig ist/ vnd mit uns in der reinen Echre / wie er rühmet/so gareins ist / warumb schreibts er denn in seinen Büchern an den König zu Engeland und Rath zu Merseburg / daß wir hie zu Magdeburg vom Teussel erweckt seyn.

Ift das nicht allein Brfach gnug / daß jederman muß glauben und betennen das er es mit der Leipzigschen Dronung unnd mit uns in der Lehre balte? Wie warhafftig er nun sich eneschuldigt!

lafich einen jeden richten.

Denn wo er das Bort sola stritte/den Bapft vnd sein Megbischoffe nicht für ordinarios Paftores ertennete wie wir/so wirdt er vns darumb niche nicht fo vnuerfchamet dem Teuffel gegeben has ben.

Dieweil er aber vne (benn wir haben fonft nichte gethan.) Darumb baf wir ihre Adiaphora Wort folavon ihrer Meffegvon Babft vnnb feinen Deffpaffen und andern Articel mehrin Dfeffingers Buch t vnd im Buch grundelich bericht / ber Dandel verleibt nicht milligen noch annemmen wollen / bem Zeuffel gibe / fo ift es wol absunchmen / ob er fouldig ober enfouldig ift/ wand fich redlich wand mit Ehren enticuldige! benn wieder dielbigen dren Bucher / fo bas leip. statiche Interim verthendigen / hab id geschrie. ben / wnnd niemand mit Damen genenner / bet auch noch niemand genennt / wenn Georg Maior one in feinen gwenen Buchern Dem Tenffel nicht gegeben bette. 2Bo er redlich vnnd auff. richtia bette handeln mollen f fo folce er die irri. ge mind Rescrifche Artictel/ fo wir in wnfer Kir. den lehreren wind hieleen/angegeigt baben. Dies weil er aber foldes nicht thut vnnd gleichwol uns dem Teuffel gibt / baf wir wieder die bren Bucher gefdrieben / vnd in ihre Arricel nicht baben willigen wollen/berhalben verwiederfprech. lich folget / baß er die bren Bucher fo gu Leipgia gebruckt feinibarin bie grewlichen Gund fichen! Die er fo hefftig lauanet / niche allein gewilliget und angenommen / fonder auch felber / und fon. berlich bas briece i wie alle Welt fage | gemacht und gefdrieben bart wie fan er benn fagen jer bab damit nichte ju thun gehabt ? Befendt er

boch selber in seiner Antworr auff meine Schriffe er sey neben andern Theologen ben etlichen Handelungen gewesen wund hab erlich Articles selbst gesteller ohn zwenstel wie sie zu Leipzig gedruckt senn. Bud darumb ist seine Eneschnibtigung gar nichts i es sein nur Abort vand Federn. Derhalben hat er mit seinen Adiaphoristen durch die gedruckten Bücher zu Leipzig Erenung Spaltung und Ergerniß angerichtet. Das aber Georg Maior auff den illyricum schenbet i daß er solche Erennung solle angerichtet haben i ist lächerlich.

Daben boch bie ju Wittenberg jubor muraibnes alterationes difiunctiones pnd fepara. tiones angefangen / bawieber hat Illyricus ge fcbrichen hetten fie folde mutationes und veren. berung nit angefangen fillyricus bett nicht ein 2Bort gefcbrieben / wie tan benn Illyricus angefangen haben. Ber auch die Gefellen fein / ba. pongeldrieben ficht; Cutrebant & nonmittebam illos. Das wirdtihnen ihr engen Gewissen su feiner geit wol fagen / ob fie bagu beruffen fennt daß fie bie Religion fo D. Martinus Eurberue beiliger gedechmuß von Bott dagu beruf. fen angerichter bat / haben mutteren vnnd ende ren follen. Illyricus aber vnnt ein jeder Chrift ift basu beruffen i baffer dem Bolffe bird Dordern einrede unnd wiederftebn folle mie er denn eu.s Adiaphoristen Deuchlern unnd Selenmorder anf vflicht feines Chrichlichen Beruffes bat wie. berfteben follen vund muffen. Wann er pund

wir andern dagu feillichweigeren fo betten wir mit end Chriftum bund fein beiliges Wort verten. anet/vnd den Anrichrift angebetet. Auch ift nicht war daß er bie reine Chriftliche Lehre fampt ben Ceremonien getrieben geubt und befandt haben wie fich Goorg Maior in feiner Antwort auff mein fcreiben rühmer/denn da fein die dren gerructren Bucher gu Leipzig/vnd vbergeuge fie gemaltiglich! daß fie von der reinen Lehr und Religion abgefal. len und Chriffum und fein Bort verleugnet/und Die poria Religion gemutieret und geendert ba. ben / benn barin febet bie newe Deffe ba ftebt Das Berborvon der Greifi / baffeht das Bort fola, baß man esmit ffrenten foll / bas fie abet nichte an Wittenberg mutieret / pnd folche ibre neme Dronung nit angefangen babeibas bancte ihm der Zenffel | vnd das ift eben bas Ergerniff Dauon Die elenden betrübten Menfchen auß bem Dherland herein geschrieben bas die Bitten. berger ein Ordnung gemacht baben/vnnd felbft nicht anrichten borffen. Dieweil fie nicht baut noch beffert/fondern die Bewiffen nur argert und serwieret die Rirchen verfloret vnnd verberbet. And beft fan fich Georg Major nicht entschuldt. gen / dann erftecter barin bif vber die Dhren ond muß barin beftecten bleiben/bif er fich erten. ne wind wiederruffe / denn er hat vins vinb ber brener Bucher willen fogu beipgia gedruckt feins Das wir dawieder gefdrieben / bem Teuffel geges benidenn fonft baben wir nichts gerbanitan vns auch fein Schuld geben / benn bas wir diefelbis

gen bren Bucher fo bas Leipzische Interim ber. thendige gefchriebe haben. Derhalben fan ich mit Georg Maior vnd feine Befellen nicht einig fent wil fie auch für feine Chriften halten / fie wieders ruffen den ihren Brethumb / fie mugen mich balten wo für fie wollen / vnnb ich befora das Georg Maior mutwillig wieder fein eigen Bewiffen ein Delagianer/Papiften/Pharifeer in feinem Der. Ben traa/benn foldes zeigen an feine freche / free nele und vermeffene Bort / in feiner Angwort ba er fpricht; 3ch bab alfo aclebrer und wit all mein Zag alfo lebren bas gute Beret gur feliafeit von nohten fein. Ind fagoffentlich mit flaren vnnd beutlichen Worten/bag niemad burch bofe 2Ber. de felia merbe. (Bebute Bott für groffer Runft and Ottern giffe) Bind bas auch niemand ohn aute Berd felia werde. Ind fag mehr / wer anbere lehret / auch ein Engel von Dimmel/ber fer verflucht/ (fenberlich lieber Befatter) Bolan wie gefellt end bas / bann ich weiß bas biefe bie rechte Prophetifche pn Apoftolifche lehre ift (Biewens nicht war were) fo fiereche verftanden wirdt (bas ficht wol da ben und ift boch von noten) Hæcille:

Die mocht ich ju erst gerne wissen/wieder wen D. Georg Maior schriebe, daer sagt / Niemand verdienet durch bose Wercke den Dimmel / hat auch der jornige ungestumme Ambedorff je so gelehrt und geschrieben? Warumb führer er denn solches ein / ju bemetlung seines Brithumbs / und macht viel Wort dauon? Der Mensch ist niche ein Dolgoder ein Klos/sondernder D. Beist und ber Blaub muß traffing ond thatig fein / baß wit

nicht nach bem Rieifche leben : Hec ille.

Behate Bott i wie ift der Dann fo vergeffen er weiß niche was errebtt. Wir wiffen mol (Bott lob Jond befennen / bat ein Chrift foll onnd muffe quite Berd thun / bavon reder und Difputite ret niemand es bat auch niemand datan gezwenf. felt / Aber davon reden onne Difpueieren wirf ob ein Chriff durch folde quie 2Berd bieer thun foll und muß oie Geltgtett verdiene. Darauff folte ein hochgelehrter Doctor antworten vnnd Die Sach nicht fo falfditch calomaien vand verfehren / es gehört einem Quadruplacori jul nicht einem trewen frommen Prebiger. Denn wir fagen und befennen alle / bas ein Chrift wach ber Bernewerung / vnnd nemen Beburg foll vnd muß Bott lieben und furchten/und allerlen ante Bercf thun / aber nicht barumb / baf er felia werde i benn er ift fcon burch ben Glauben felia. Das ift die rechte Prophetifche vnnd Apofto. lifde lebre / vund wer anders lebret/ber ift fcon perflucht und permalebenet.

Derhalben sag ich Miclas von Ambedorffs baß/wer die Wort /wie sieda flehen / lehrer vand prediget (die Werch senn nötig zur Seligkeit) der ist ein Pelagianer/Mammeluck/vird ein verläugner Christisvad har eben denfelben Geist/darauss D. Mensing und Wisel wieder D. Martinum heiliger Gedecheniß geschrieben haben / das gute Werch zur Seligkeit von nöten senn / denn solch Wort haben sie gestritten und periheidiger Das

rent

tumb hat mein Befatter D. Georg Maior eben ben Papiften Beift / Muth vnd Sinn / vnnd ob er fich hernach lendet vnd erflatet / so ift es doch mur ein Spiegelfechten. Denn diese Bort / (gube 2Berch sein notig jur Seligfeit) find Bottloß fahrlich vnd verdachtig. Das wollen wir besehen.

Bum erftenzift es wieder Gott und fein beiliae Schriffe fonderlich wieder den beilige Daulumt wenn man febret f qute QBercf fein gur Geliafeit netia. Denn Daulus fagt fiarfich/bas ber Blaube ohn ABeret ben Menfchen Frenim / Berecht und felig mache basift / der Glaub erlange onnb bewehret die verhiffene Gelinfeit ohne Werct. Darauf folar unwiederfprechlichibas die 2Berd sur Seligteit nicht von noten fein / benn fie ton. nen Die verheiffene Geligfeit nicht erwerben noch perdienen/benn ber verheiffene Gegen merdegraeis line operibus, fo fpricht Pantus vemb fondt aufi Gnadiobn Wercf gegebe, meldes gnugfam beweiffet und aufgeführet ift / bas es jedermait tunbe und offenbaribas es ohne noth weiter an erflåren ift.

And wenne ficher und gewiß/das Georg Maior wieder sein engen Bewissen auß lauter Mutwillen solcher Winelischer und Papistischerwort
uns zuverdrieß gebrancht / die Adiaphoristen in
ihrer Regeren / unnd jertgen Opinion, damit zu
stercken unnd zuvertheidigen / da sie fagen / daß
man das Abore sola nicht strepten soll / sonst
würde er das wiselische Abore /) gute Aberch
senn nönig zur Seligteit/ nichtso frech/frenelich

Da

ond onuerichampt führen und Tragice exclamirentwieer in feiner Antwort thut vnd foricht: 38 bas nicht eine groffe Bergeffenbeit von foldem alten Lebrer ber Kirchen / bas er offentlich barif foreiben/ante Berct follen nicht notia jur felia. feit fein, Bremy Der qure Mann bar fic be Born pberminden laffen/baß er fcbretben barffials folten aute Werch gur feligfeit nicht notig fein. 3a fo fdreibid und bab alfo mit Rath / wiffen ond Billen D. Marrint beiliger Sedechtnuß por 18. Marenimieber D. Menfing und Notebard bie git Maadeburg alfo gefdriebe/vnd wil binforder al. fo fcbreiben tres bem Zenffel und Georg Maior. bas fie es vmbftoffen / vnnb fag noch / bas quet QBeret gur feligfeit nicht notig fein / denn Diefe wiselifde Wort (Diegmen Berd fein notig jur feligfeit) folieffen in fich mericum, ond lauren! ob die Werd verdieneten und erwarben bie felta. feit | welches wieder Bott / fein Worronnd alle Schrifftift. Darumb tan vnd fol ma feld Bot. lofe Borein der Rirchen Christiin der Lehre end Dredigten nicht gebranchen wind wenn Georg Maior darauff bringe und bleiben moltidas biefe 2Bort / wie fie da fteben (qute 2Berd fein notia sur feliateit) fo ift er fcon von ber reinen lehre ab. gefallen/vnd hat Chriftum verlengnet. Aber bas ift maribas quie Bercfe einen Chriftenifo burch ben Glauben nem geboren ift/vnd bie Onad und Geligfeir erianget/ponnocen feininicht gur felig. feir mie Georg Major vnnd die Papiften/lugen/ fondern zu einem nemen Chriftithen Leben Bort au los

guloben vnnb ju danckenivnd dem Mechften ju dienen i daju fein fie einem Chriften Menfchen von noten i vnd nicht jur feligfeit/welche er fcon durch den Glauben erlangt und erworben bat.

Soldes weiß Georg Major fehr wol / noch barif er ein foldes Bevler und Beweiche machen! gleich ale obich je gelehrt bab daß ein Chriften. menfche ohn aute Werd leben folt ober fonbret Bott vergebes ibm / ber weiß wie ich gelehret bab end gefdrieben / 3ch bette nimmermehr geglau. betiober gemeint i baf er unfer tehr fo falfchlich ond wnreulich ber auflegen onnd beutten follen! ond wiewol er fage: Er wol folde meine Schriffe nicht calumnieren, fo fleben boch feine Wort ba: Deralte Mann hat fic ben Born vberwin. ben laffen. Stem/es ift eine Bergeffenbeit von eis nem folden alten behrer ber Rirden. Damit er mich ohne zwenffel auß feinem fanffemutigen Beift / verdechtiavand babija vnderfichet ju ma. den/ale ob ich febreib / Chriften follen nicht quite Berd thun/heift es baß nicht calumnierer inigricet, fo weiß ich nicht was calumnien put iniuriren heiffetter folege mich ins Dlaufend fpriche boch/er woll mich nicht folggen. Duich befehlees Bott und feinem eigen Bewiffen / benn ich bins gewiß i daß er mir willig und miffentlich Bewalt ondonrecht thut. Denn ich hab flete nach met. nem vermoac alle Sontag Die seben Bebot Bot. ece fo treulich ond fleiflig gepredigt ond angeseigt/ daß fie alle Chriften zu baken pflichtig vib ichil. Dia fenniaber nicht daminibaß fie badurch melten Die

die Schigkeit erlangen / fondern darumb daß fie alf newgeborne Kinder Gott dieneten und gehorfamweren. Das muffen mir Mogdeburg und Cein Zeugniß geben / darauff ich mich beruffe.

Wie erbarlich und rebild Georg Maior ba. ranthut / baf er euch fo falfchlich wieder feinen. aen Bewiffen inimieret, laf ich ben lefer rich. ten. Biemarhaffrig er fich bamirauch entfchul? Diget i daß commer an Adiaphorist sen i noch gefcbrieben hatterwolte das QBort fola nicht ftrente ten / bas zeugen biefe feine Bort anugfam ant fance Weret fenn notiagur Geligteit) welch fein redefchaffener Chrift/nimmermehr ferelben vit fagen fan/ben gur Geligfeit iff nichte mehr noth! Denn ber Blaub allein / welcher auch allein nach ber Wiebergeburt das Befes erfullet wind Bote geborfam ift i vund beuffig quee Fruche bringt. Darumb wer ba fagt | quite Werd fenn netig jur Geligfeit f der fagt auch baf ber Blaub nicht al. fein / fondern Die Werct neben ibm / Die Lente Bromm / Berechtond Gelia mache/berhalben er auch bas Wort folanicht ffrentten fan / fonbern ben Minde und Pfaffen foldes nach giber enb nachlaffer. Dieweil benn Georg Maior flarlich und denelich fagt die Weret fepen noth nur Ge-Hateit / fo folge barauf flarlich daß er das Wort Solaim Dernen frente / er fcbreib onnt fage mas er wolle i benn ivo er int Dergen glaubeibaß ber Glanbohn Werd Gelia machel fo murbe er bif bereite Weref ber Onabe Bottes (Berecht onb Celia machen) ben Bercten nicht zu eignen und acben/

aeben f vomd auch bagu nicht fagen/bie Berd. Ruen notia gur Seligfeit, Bind ob folde Bort wol fandeen gloffierer onnd gedeutter werben/ fo fein fie bod nicht allein Bottloß / fondern auch jum andern mal fahrlich / benn wenn man alfo lebrer bund prediget / fo folgt barauf prefumptio vnd desperacio, Bermeffenhete vnd Bersmenffeluna / darumb foll man fie in der Chrift. lichen Kirchen nicht lehren noch predigen / dennben benen die quite Werch haben/machen fie Bermeffenbeit und Giderheit i bas fie fich auff ihre quie Berct verlaffen / ber benen aber fo feineau. te Werd haben / machen fie Berimenffelnnal daß fie feine Doffnung haben tonnen jur Gella. teit / bieweil fie feine ante Werch haben / bie jur Geligfeit notig fenn. Und das will der Zeuffel burch Georg Major haben daß die Leute in Dermeffenheit oder Bergwenfflung fallen follen. Da. rumb gehörer die Drebig von guten Bercten nie an diefen Dre/wenn man lebren will/wie man fe-Ha werde follida foll man der quie Werch fchwei. gen fond gar nit gebende | ond folde Predigt der Werd fparen / bif an fein Dre / nemlich / wenn man die Chriften vermahnen ond erinnern foll! Das ficalfo Rinder Bottes / vub nie wie die Rin. ber Diefer Welt leben follen / ihren lieben Dim. liften Batter alf gehorfame Rinderlobenidan. den / prenffen pund lieben follen. Derhalben menn wir leren bnud predigen / die Weret feuen nicht noria sur Geligteit / fo folger nicht bar. auf / das Chriften follen bofe Werdthun / end

bine gute Bercf leben/fonder bas folge barauß! Dag gute Meret Die feliaterrnicht verbienen/vnd thenn man lebrettqute Werd fein noria gur felig. teit / fo folger baraufi / fie verdienen die fetigfeit) Darumb foll man fich für den fäorlichen witzelt. fchen Papiflischen und Abiaphoristischen worten bilten bud bewahren/vnd wer ihr braucht / det til geroif von denen, die das Wort fola nicht ftreis den mollen.

Bum dritten/fo fein folde Bort aute Berch fein norig gur feligfeit) verbechtia/benn fie jeigen gewiß ein Delagianifch Dapiftifch Ders anjond einen Munchen glauben / bas man burch folche aute mercf den Dimmel und die feligfeit verdienes barumb foll man fold Wort meiben/onnb fich Darfür buren / benn fie fdwechen ben Blanben/ verringern und verdundelen bie Bnad Bottes.

Er foricht auch meirer in feiner Antwort/er hab ben Bapft nicht angebetet ! noch fur ben Dber. Ren Bifcoff erfandt/derhalben thueich ihm Be malt und unrecht/das ich foldes von ihm fchreib.

Daraufffagich turslich/ba fein bie bren Bu. der ju Leippig gedruckt / darinnen fleht fiarlicht daß der Bauft foll der Dberfle Bifchoff fein/ond Die andern Defibifcoffe ordinarii Paftores, das wieder hab ich gefchrieben/ond niemand mit Da. men genennet/darauff fcbreibet nun Georg Maior in benden feinen Buchern an Engeland ond Merfeburg bag wir vom Zeuffel erweder fein. Derhalben fag ich noch / dieweil Georg Maior omb ber dregen Bucher bas wir bawieber gefebrichen

fdrieben babenjone bem Zeuffel albtifo folgt on. wiederfprechtich / bag er fich der bemgifchen Bu. der angenommen / ben Bauft und feine Defibi. fcoffeerfande batiben Antidrift angeberet ivnd ibm die Diener Chrifti unterworffen, das fie bon ibm follen rhumen laffen / folches muß er bulden und lenden oder ein ander Brfach angeigen/ma. rumb wir vom Zeuffel erwecht fein wenn er das thut/fo foll er enticuldiat fein/benn wir bie in die fer Kirchen ju Dagbeburg haben je auff Erben nichte gerhan/benn daß wir ihre neme Leipstgifche Dronung / baran Georg Maior fliden belffent nicht haben willigen noch annemmen wollen/ba. rumbift ber Rampff / Reiff und Band barumb haben fie und gescholten/und de Teuffel gegeben/ wirdeer nun fein Brfacheanzeigen/warumb wir pom Teuffel erwectt fein / fo foll onnd muß er ein Papift/ond Anberer des Annichrift bleibefein Les belang. Ind febe eben zu mit alle den feine/mie fie Das verantworten wollen / Das fie ein unfchuldia Rirche (darin die Lehre des Guangelit lauter vnb rein geprediget ift / befigleichen Die Geremonien lauter und rein nach Gottes Wort vnnd befehl ben to. Maren ohn alle Schwermeren einerechtig in allen Dfaretirchen gelehret bud gehalten find. Alfodas diefe Rirche niemad teiner Regeren/tei. nes Brithumbe I feiner Schwermeren vom an. fang berbif auff diefe ftund / zeihen oder fchuldi. gen fan noch mag) fo greutich febmeben rond ta. fternifollen fie oder ihre Diener fem vom Zeuffel erwedt Derbalben dieweil ich auch einer auf ber Rachen

Kirche in Magbeburg bini fo hat mir engene vind geburet/folche feine graufame &afterug zuverant. worten / vnb wieber Georg Maior nit auf 20th/ fondern ju erreinig vniere Chriftlichen Damens offenelich su fdreiben mir baben teinen Teuffelt fan er nu einigen jrethumb / Lugen und Reneren ober Schwermeren seigen / fo mollen wir ihm folches fchelten quant balten/wo er aber folches ificht thun werderift er fouldig an alle dem bes ich ibm fouldt hab acgeben i vnd bilffe ihm fein entichul. Digen garniches/benn woer es mit une wieber bie Leipsiaifche Dromma ju Leipsia acoructe bielee/fo wirdt er uns ja micht barumb / daft wir barmieber aefdrieben bem Teuffel geben. Darumb fagich noch / er jeig benn ein ander Brfach an / warumb er gefdrieben habe / bag wir vom Zeuffel fein / fo ift es gemiß / daß er es une barumb gerban hab! bas wir wieder das Leipzigifch Interim gefchrie. ben haben er fen gut ectpsta gemefen ober miche/ba. rumb buffer es nun nit / bag er wieder ben Bapft ond die Def gefchrieben hat / bieweil und fo lang er one dem Teuffel atbet.

Hiemit ist verleger seine Entschuldigung von der newen Mes und verbot der Speisse vo Bapst und seinen Mesphaffen i vand alle andere Article so im Leipzigischen Interim verleiber geordnet und gesagt sein/daran er unschuldig sein will und dieweil er denn schreibe/daß wir vom Teuffel erwecket sein/er zeig denn eine ander Arfach ant so hat er gewißlich solche Articlel gewilliger und angenommen i und und darumb dem Reuffelger aebens

geben / baß wir dawieder gefdrieben haben. 2Bie auch das stapt und flinget / daß er schreibe i er hab die Predigerzu Torgam nicht versagt i den er hab nit Macht noch Gemalt jemand zuverjagen i das weiß ich sehr wollaber wer dasn Nath gegebe und geholffen hat i das iaß ich auff seinem Gewissen bleiben/sie sein umb des Leipzigischen Interim ver- jagt/das ist gewiß. Wann min Georg Maior nit ein ander Wesach anzeigt/warum wir vom Teus. sellerwecket sein i so hat er uns gewiß darumb dem Teusfel gegeben i daß wir wieder das Leipzigische Interim geschrieben haben i vnnd hilfte ihn seine Eurschuldigung gar nichts ier mag sich für Gott eneschuldigen i den er nicht betriegen kan/uns hat er leichtlich betrogen.

Das aber Georg Major wie die Rednermel. de bofe Gachen baben authun pflegen/ein aroft Tragicam exclamationem machet / das es eine groffe Bobbeitt Berftochung und Blindheit fent Dieweil wir für Augen feben/baf fie nichte veren. berntound mit ohren horen / das fie Die reine gehr wie guvor predigen (vnb fie doch gleichwol für of. feneliche Damelucte aufruffenilaftern vi fchen. ben)ift ein lauter Befport / bamit ber Tenffel one verlacht/honet und fchendet/ ja ein lauter Gediche bamit er fich nur weißbrenne wil/ ben da ftebet pit ift für Angen bas Leipzigifche Interim, daran nit allein bie Ceremonten fonbern auch die lehre mie oben angegeigt/geendert feind. Indob fie gu Bite tenberaniches geendert babenifoift es boch in an. bern Graber geenbert. Darum feffen und muffen

fie Mamelucken vand verlengnete Chriften blel ben fie wollen oder nicht / vnnd fonderlich Georg Maio Jergeia denn an / warumb wir vom Teuffel erwecker fein. Daß er fich auch rubmeter bab das Rundamene und Grund feft barauff bas Bapft. thumb gebawer ift / auff bas aller heffeigfte ange. fochten welches weder Ambedorff noch Minricus aethan baben Das laffeich wol gefchehen er rub. me immer hin i ich gonne ibm ber Chren moliale lein er febe su / marumber one boch weil wir wie. ber das Bapftebumb feine Adiaphoriften vnd Interimiften, miewol nicht fo erudire pundae. foidt als er fic rubmet / gefdrieben und gefoch. ten pnd fonften nichte gethan haben / fo greulich fcbender/leftere pnd iniurirer, daß wir vom Zenf. fel ermedt fenen / Brem / er febe gu/warumb er fo contentiole und heffria ftreptet/die Chrifen follen und muffen aute Berche thun biemeil er gewiß meifidag mir bie gu Magdeburg alfo lebren bund Predigen. Ift das nicht eine verzwenffelte Blindheit/Bogheit und Berfoctua ja ein recht Bubenfluct / daß er durch fein Schreiben vn. fculbig leut/foll verbechtig machen/als lehreten/ fie / Die Chriften borffen nicht quite Werche thun/ fo er bod wol weiß wein man von dem Wort fola bandele / nemlich / das der Slanb allein und Peine weret jur feligfeit notig fein baf man nicht lebret noch handelt wie ein Chriff leben foll I fon. bern wie ein Menfch Onad und Geligfeit erlan. gen foll. Barumb und wieder wen macht er denn ein foldes langes gefper von guten Werden? Allein

Mein barumb baf er fich entschuldigen unnb weißbrennen bnd bie beronglimpffen/onnd bamit angeigen will / bag er one billich bem Zeuffel gegeben bab. Dawieder hab ich gefdrieben pns fcbreibe noch / bag wir teinen Zeuffel haben/fone ber die jenigen fo da fchreiben bag wir vom Zeuf. fel erwedet fein / bund tein ander Brfach haben noch anzeigen tonnen / bann baf wir ibrer Zeuf. felifchen Adiaphoristerey nicht haben willigen! noch folgen wollen farwifflich vom Zeuffel befel. fen fein. Das Geerg Maior auch przoccupieret pud porboaet des concilii halben mere ohn noth! fein fie babingesogen ihren Blauben zu betennet. und Davon Grund unnb Brfach an gujeigen / fo iffs loblich und wolgethan i wer wolt es ffraffen? Aberich fan es ich werlich glauben berhalben baff das concilium von ihn tein Rechnung noch Bre fach ihres Blaubens begeret / noch fordert/auch pon one bif auff diefe Grund Brund onnd Dr. fach onfers Blaubens nie bat feben noch boren mollen, wie offereir auch darumb gefleberond gebeie habe fondern fehte vo vne gefobere daß wie wide, cuffen follen / baben fie fich benn jegund ane dere bedacht fo ift mirein Bunder/will jegunder meiter nicht fagen / bas End ond bie That wirde es mol aufweiffen/warumb fiegesogen fein. 3nd quilent daß ich beschliffe/ond nicht auff alle 2Bore antworter fo fagith bafith Georg Maioris Ders vnnd Bewiffen nicht richte / wie er mich falfdlich jeihet /ichrichte und fculdige feine Wort vnnd Schriffe die er offentlich an Engeland und Mer. feburg

leberg bat laffen aufgeben / barinpen er tlatlich faget / der Zeuffel bab vis erwectt/end bat feine ander Briad / benn baf wir wieber bas feintigi fche Interim mie es ju Laptia in den dreven Budernevnd nicht wices ju Magdeburg gebructif acfdrieben haben rond moer nabeein ander Br. fach anseigt i fo fagth noth mie peribas Georg Major an allen Gructen fo im leipzigifden Interim verleibet fein / rund fo ich ihm in meince Schriffe hab fchuld gegeben / fchnidigifl/vudber. blabe Ergernuß Erennungen und Graffungen angerichtet/bie Rirche gerrittet/geargert/bie Be wilfen veritreet/vnd folden Schaben angerichtet bat / bas bie Chriftich Kirch nimmermehr pber. winden wirde / er fen ben bem Interim geweffen ober nicht / fo bat er vne dem Zeuffel gegeben er fage und seige an Brfach/warumb wir des Ceuf. fels fein follen / benn fo Georg Major ein Chrift. lichen blutetropffen in feinem leib bette / bnb en. fouldig were i fo murbeer mich auff der Cangel nicht fo greulich fdelte taftern fcmeben fondern Orund vnd Brfach/nemlich/vnfern Trachumb end Regeren in ber lebre und fchmermeren in Ce. remonten angetgen/bas jeberman febe und boretet Daf wir pnrecht betten und vom Tenffel wehrent. ond dieweil er denn mit feinem laftern ond fchele een fo greulichtober und wütter; fo ift es ein gewiß Beiden i bas ich fein Ders und Bewiffen getrof. fen hab / wie auch wol ab gunemmen / biemeil er auff die andern Grudidie ich ibm fou's geben babertem anemort giberift er aber nicht getroffent foscia

fo jelg er doch Brfach an / warumb er one dem

Teuffel geben bar.

Saben laß ich es wenden und bleiben/vnd laß sehen was der Teuffel tan / und hab meine vortg Schriffe unnd diese Antwort auß hoher Noch zu errettung unsers Christichen Namens thun mussen. Denn wo solten wir das leiden das ein solder Deuchler/so frech und freuentlich von uns schreiben solt / jhr habt den Leuffel/solches tendt und wolce Christins unserlieber Derrincht dulden noch leiden/wie solten wires denn dulden und leiden/der wird mir tein rechtschaffener Christ verdencke/das weiß ich fürwar; was aber Deuchler sein die für das ich für unser mas sie wöllen/ich darff jhres Lobes nitged zus Seist einer / wenn mich der lober / das ich mit uns rechtschue/so hab ich mehr/denn gung.

SENTENTIA ET CONFESSIO
sheologorum comitatus Mansfeldensis, de corruptela articuli de lustificatione seu de propositione: Bona opera sunt necessaria adsalutem, contra D. Georgium Maiorem, edita Anno 1560.

HE o propolitio est Papistica ab ipsis pontificiis excogitata & ita concinnata: Nusquam enim reperitur in scriptura neque etiam facile reperietur in libris Patrum, maxime cum co in-

co intellectu quem affingunt Papifiz, quod bona opera fint cause efficientes partiales & meritoria falutis, Acetiamfi hac propofitio in inaliam duntaxat fententiam, affi da quadam gloffula, inflectatur : tamen hic fenfus præ ceteris eminet, quem cotextus verborum repræfenest. Nequeverd finent Papiftæ, primi huius propolitionis inventores, nouam ei sentétiam aftrui, præter ipforum verborum naturam & proprietatem. Hanc propolitionem divinus Lutherusacerrime oppugnauit, ficut tellantur pastim eius libri, nam in primo Tomo Germanico VViceberg z exculo fic fcribit, quod hæc propositio, Bona opera sunt necessaria ad falute, legem & Enangelium cofundar, tanta quidem iactura & detrimento, quantam ratio humana neque comprehendere neque intelligere poffir. Per eam enim obscurari doctrinam de gratia, Christum cum omnibus suis beneficiis reuelli, totum Euangelium peruerti.

Ibidem dicit : Lubrica est oratio & vena, sie pronunciare: fidem quidem operibiu & meritis niti non debere, sed ramen negesse effe babere bona opera,tanguam necessaria ad falutem. Hoctotum nibileft. Sienim funt necessaria ad salutem. salut fine ipfis venire non poteft, & , ergo non fola fide falua. mur: sed bot falsum est, & ab uninersa scriptura

di Tensit.

Scribit ibidem, in synodo Ierosolymitana decretum fuille, opera legis ad falutem non ef-

fe nece flaria.

Tomo 4. pag.550. Niss tres Apostoli stesifsens totum conenticulum recidisset, ac decreuisset, Opera legis necessaria ese ad salutem.

Totno 7. pag. 61. Octavo diligenter bie animaduertendum oft & magno studio observandum, quod sola tides sine vilis operibus faciat iu-

Atos, liberes & faluos.

Pagina 63. Inde conspicitur clare, quemadmedum bomo Christianus sit liber ab omnibus rebus, & super omnieres, ita ve non indigeat operibus ad instituam & salutem, sed sides omnia consert es abunde: ac si ita insanias, ve per vilum bonum opus instus, liber, salum, & Christianus sieri speret, amittit sidem cum omnibus adminiculis, sicus canis ille, qui cum portionem carnii in oregestaret, vembram aqua inbians simul carnem & vembram amittebat.

Pagina 65. Nullum opus & nullum manda: tum necessarium est Christiano ad salutem.

bidem: Quanquam in bac vita bomo non potest esse sine operibus, non tamen ei necessaria

funt ad institiam, ad falutem.

Pagina 66. Contentsu sit homo Christianus side sua qua est vita, institua & salus eisu, & persuasum babeat se nibilo amplisus ad easorem indigere, quam ve credat tem verissime ita se habere.

Inconcione quadam de ascensione, edita anno 23. Cane glossam seu sucum illum Philasophorum & Academiarum: Qui eredit, & habet bona opera, salum erit, non sta Christim dicit: fedeantim, Quieredit, inquit. In suis concionsbus Occonomicis, Notibergæeditis, Anno 45. Pagina 41. Saluer seri, tantim contingit no-

bu per remissionem peccatorum.

in Postillis maioribus ab Aduentu vsque ad Dominicam Paschatis, pagin. 102. Christus semelnos saluanit duplici ratione. Primum secit omnia quecunque sieri necesse est, ut selui siamu. Deinde in baptismo communicanit nobis

omnia fua beneficia.

His & fimilibus locis referti funt libri Lutheri,neg; commemors bimus plures: fed inprimis hanc propositionem , Bona opera funt necessaria ad falatem, Lutherus fortillime delecit in disputatione de operibus legis & gratiz V Vitebergz habita Anno 1517. in qua disputatione prorsus relicit necessitatem operumad falutem, & eam omnino non vult tollerare, Si ergo cuiquam animus fuiffet hanc propolitionem post mortem Lutherieurfum inuchere, & irapacem & concordia Ecclefia convellere arq; dir upere, debuerst hec tunc temporiscum ipso Luthero disputariate; decerni. Etiam alias in noftris Ecclefiis toto tépore post obitum Lutheri elaplo, nemo fecit mentionem buius pernitiola propositionie, sed ranguam innsitata perpetuo erat opprelfa filentio, omnes enim facilime cotenti erant do ctrina confellionis Augustanz, Necesse est bene operari: & de hoc nunqua fuir disceptatio.

Post obitum Lutheri hac propositio rur-

famemersit: quibus autoribus, demonstratus facilimum est, corú enim disputationes pro hac propositione extant, ac licet vanz caus a prætenduntur, quibus assertores huius dogmatis se permotos esse assirmant: tamen ha nullius sunt momentiad immensam illam iaQuiram & religionis Christianz detriméram, quod inde sequiturae si poste à abstinere hoe dogmate voluissent, sieut Dei beneficio sactús est: Sarius suissent núquam in lucem reuexisse, & multz disputationes hoe modo cauesi potuissent, Papist ziusticiarii non suissent potuissent, Papist ziusticiarii non fui slent costrumati in impio suo dogmate de nece ssitute bonorum operú ad salutem, imbecilliores Christiani in nostris Ecclesis non suissent turbati.

Caufe verò restiture positionis he proferuntur: Primum quod Antinomi manifefte docent hominem semel regeneratum nihilominus retinere gratiam & fpiritum fanctum, etiamfi ruat in peccara contra conscientiam, fit adulter, defraudator, potator, profusor. Secundo o aliqui dicurur fuiffe qui iocore & argure declamitauerit, falé necessiraris computeuisse, sen, vt in vernacula lingua maior est gratia prouerbii, per amphiboliam vocabuli, quod alias neceffiratem, alias obsonium fignificat, Das Duf ift verfalgen. Quarrd, qu'dd alioqui vocabulum debits ferre noluerint. Quinto, quod omnes hominesad bona operaiamdudu fint remiff, fegnes & ignaul. Seard, quodaliqui particulam fola ita intela - lexerine

lexerint, quod no tantum excludat meritum bonorum operum, sed etiam præsentiam.

Harum causarum aliquæsatis sunt honestæ &cidoneæiac manisestum est. Antinomos ira, vii dictum est, docere, tum estamignatia & languiditas hominum ad bona opera, proch dolor, nemini est ignota: cæteræ causæminus sunt notæ. Ac dicere audemus nos toto tempore vitæ nostræ ex nemine hasce opiniones audinisse. Si quis autem est qui huinsmodi delitia professus est, ei non patrocinamur. Præterea extat locus Lurheri contra hanc sextam causam, quem citamus ex Postillis maioribus à Paschate vique ad aduentum, pagina 109. vbi dicit a Propterea bae dostrina de side non excludit bonavpera, quass adesse anca, debeant, neque opsus sit, neg, de bacre quassis est.

At h qui essent maxime, qui huiusmodi opinionibus aliquo modo dedissent occasionem repetende doctrine de dignitate bonorum operum ramen aliis facilioribus & minus perniciosis rationibus remedium huic audacie dari poruisset. Non enim ideireò faciendum est malum ve malum consopiature sed bona media querenda sunt, quibus ma-

lum tollatur.

OBIECTIO.

Non oft makem, cum dicitur: Bona opera funt necoffaria ad falutem.

RESPON.

RESPONSIO.

Certe bonum non est : obscurarur enim doctrina de gratia Dei & merito Christi, sicue aliqui per se fatentur qui hac propositionem de necessitate operum ad saluté nostro tempore vsurparunt, sed nune millam faciunt. Deinde doctrins nostrarum Ecelesiarum de fola fide faciente inftos & saluos euerritur. Præterea bona opera vnà cum fide fimul cenfentur caufe falutis efficientes & meritorie. Confirmatur item doctrina Papistica quòd fides megis principaliter, bona opera minus principaliter iuftificent. Item, confirmatur doctrinalibri Augustani de Religione interiecti temporis, quod fides inicium quidem faciat ad instificationem seu salutem, sed per bona opera fieri oportere perfectionem. Quid, quod commeliofum est Omnipotentiz divinz, bona opera elle necellaria ad lalutem, & ita necessaria ve fine his nemo hominum faluatus fit vnquam, & amplius, impollibile esse vllum hominem fine his faluari, tales enim form a loquendi alligant Deum ad caulas lecundas leu externa media, tanqua non possit homines fine his saluare. Adhæc valgue auditorum turbarur-non enim intelligit has propositiones aliter, quam bona opera elle causas efficientes & meritorias salutis. Irem, adigit homines efficacillimo modo ad desperationem: Cum enim homines deducuntur

aja D. CONRAD SCHLVISELE.

cunturad bona opera tanquam caulas efficientes & meritorias falutis, & ipfi fuam imbecillicatem & fragiliratem animaduertut : randem cos desperare necesse est. trem promissio gratiæ redditur incerta, Rom, 4. Imo mors Christi & omnia eins beneficia annihilantur & obliterantur, ve taceamus alias infinitas incommodirates quas hac censura bonorum operum secum trahit, si dicantur necessaria ed falutem. Seorfim autem hæc Papiflica propolitio de necessitate bonorum operum ad falutem, tandem in loco quodam non obscuzo reipia & violenter erupit, & pro concione inculcara eft, cum lateret antea & lerperet tatum intra parietes Academiarum. Et hac de re pollemus veram narrationem contexere, quemadmodum hacpropolició ibi coperit & in suggestu magna contentione agitata fire cuiulmodi etiam dehortationes ab aliis do-Acribus fa az fint: quemadinodu fæpe promilla sit retractatio dogmatis seu palinodia, & quemadmodum tamen hec promissio euznuerit: que fuerint multoro de his rebusiudicia, & limiles circumftantias ad veritate historiæ non inutiles, comemorare possemus: fed concordiz causa non necellarium indicamus hettoriam buius negocii semel explicare. Et quauis principio persuaderi e o potuimus, hác elle sententiá affertorú huius propositionis de necessitate bonorumoperum ad saluté, o effectiue, partialiter, meritorie coferre aliquid faluti poffint, tamé poftes calida illa &

Vehemeres defensiones huins propositionis nobis atq; aliisalind er alio supplicandi dederunt occasionem:alioquin enim si visum quibuldă fuillet, fratim hoc incendițiin principio reftinct u fuillerinec dicem, quato ftudio pri muiph defenderim horaftertores & quate dexteritate corú sententis interpretati fuerimus, scendu enim dilectionem Christianam semper meliora speranimus de tăris viris, tantopereà Deo multiplici donor i varietate otnatis. Neg; taméplane spe noftra decepti sumus, na Dei beneficio postea secuta est declaratio aliqua, o proposicio no sicita intelligenda, quafi bona opera fint caufæ efficiétes pattiales & meritorie faluris, fed rantu confernatrices: & in hac sentéria fuit etiá olim D. Erasmus Sarcerius, reuerendis. Pater & Superintendés noster, sicutipsius libri testatur vehementer em placebat ei hec similitudo & veru scopu se tenere putabat, cu diceret: Quemadmoduignis confernatur sub cinerib. itaper bona opera cofernantur in nobis gratia Dei ,fides Spiriem S.remiffio peccatorn, infritia falm & vita eterna: tandem auté cu diligentius re cofideraret, inuenic hac fuam sententia dicto Perri aduetfariam effe. qui in 1. Epift.c. 1. dicit. Voscuftodiminiper fide ad falute. Videbatitem absurdum esse dicere, causas efficientes conservari à suis effectibus, id eft, ab onerib. ficut incogtuum oft fi dicatur: Poma confernant arborem, cum quidem arbor conserver poma, randineiadhærescunt. Testatur autem, hanc erroneam

111 D. CONRAD. SCHLYSSELB.

sententiam fibi displicere, & rogat, vt fi quis offensus ea fuertt, veniam det propter Chtiftum, neque eam retineat vel propaget : fed doctrinam Petriamplectatur. Similiter nune andimus Affertores necessitatis bonorum operum ad falurem, hac eriam foam erroneam sententiam omittere. Im onon tantum sententiam, fed etiam hanc additionem, Adfalutem, & ira regrediuntur ad confessionem Augultanam , quæ dicit , Neceffe eft bene operari, seu, nona obedientia est necessaria. Speramus etiam deinceps Deum prosua benignitate effedurum, vt successu temporis etia tota propohtio damnerur, Bona opera elle necellaria ad falutem, no quod bona opera non fint neceffaria, fed quod ad falute non fint necessaria: & hoe no tantum ppterea velimus fieri. vt acquiescat imperita multitudo, quæ per fallum intelle ctum abutitur propositione de bonis operibus, tanquam de efficientibus & meritoriis causis salutis : Sed multò magis quòdipla propolitio perfe estimulitata: nemo enim solet ita loqui, quod opus fir necelfartum fine ad efficiendum fine confernandum fuam causam: sed quod causa fit necessaria ad efficiendum & conservandum opus. Præterea quod multos habet fibi coniuncos perniciosos errores neque aliud quicquam facir, quam vt per eam fincera & fana doctrina de iustiria graruita opprimatur. Neque impediantur illi aliquibus speciosis cau-

fis,

sis, quò minus hanc doctrinam nobis restituant in integrum: qua de re postea dicetur co-

piofius.

Sed ex hac propositione interea temporis nate funt etiam alie perniciole corruptele, vt fere fit, error errorem parit: & errore Deus errore punit, Ideo dixerunt: fine bonis operibus neminem hominum vnquam saluatum effe: Item impossibile effequenquem hominem sine bonis operibus saluari posse: Item bona opera prodesse ad conservationem falutis : item inuenerunt Philosophicam illam causam sine qua non item docuerunt bona opera etiam ante fidem este poste: renouationem item hominis esse partem iustitize coram Deo. Proinde interiustitiam vitæ qua coram Deo inflificamur & inter inchoar iuflitiam nihildiftinguunt. Item institiam effe ipsam fide tanquam opus quo coram Deo iu stificamur. Item quod per sidé & bona opera beneficia Christi nobis applicemus.

PRAECIPVA ARGVMENTA pro hac propositione, Quòd bona opera sint necessaria ad saluse, in eo intellectu, quo eam Papista cum imitatoribus suis intelli-

gunt, vna cum refutatione eorundem.

PRIMVM

A D Rom 10. Corde creditur ad institum, &

P's CON-

CONFUTATIO.

Primum obteruandum est hoc loco quod scriptura vittate pro eodem accipiat remisfionem peccatorum, iustitiam cora Deo, lalatem & vita eternam, quia cognata funt innicem. Vnde Lutherus in disputatione de operibus legis & gratie, Anno supra millesimu quingentelimum tricelimo feptimo, VVitebergæ habita iuftiriam & falutem apud Panlam in loco citato pro eodem accipit, & hoc modo interpretatur verba Apostoli : Ore fit confessio ad salucem, scilicet testificandam salutem videlicet per fidem acquisitam. Et profedo si considerabimus quod sir przeipuum opus cofessionis, oportebit hoccocedi quod vrilis fic ad restificandum, de justitia fine falute fidei. Præter hoe confirentur aliqui de numero Assertorum huius propositionis in de clarationibus suis quod non cam itaintelligant, quali bona opera fint caufæ falutis efficientes partiales & meriroriz. Deinde nonnulli omittunt hanc glossam quod profintad conservandam salutem. Verum potest etiam dictum Pauli hoc modo intelligi, Ore fit confessio ad salutem, quia cereri homines nostra cofe flione deducuntur ad agnitionem iustieix fine falutis, isque eftvel maximus noftra confessionis fructus. Hz interpretationes si disciplicent affertoribus, ipfi fanè aliam affeeant meliorem , eam nos vero cognoscere, & 6 fit idones etiam amplexi desideramus.

2.Cor.7.

11

2.Cor. 7. Tristitia socundum Denm operatur adsalutem panitentiam non panitendam.

CONFYTATIO.

Quod tristitia quæ est secundum voluntatem diuinam, operetur pænitentiam ad salutem no pænitendam, facile concedimus. Verum quia assertores ipsi fatentur opera non
esse causas esticientes partiales & meritorias
salutis, neq; etiam conservatrices, necesse est
hanc esse Pauli sententiam? Tristitia secundum
Deum operatur pænitentiam operum ad salutem,
hoc est, iuxta Lutheri interpretationem, opus
eiusmodi quod de salute testificatur. Ac proinde bona opera vocamus Testimonia iustitiæ ac salutis. Si ergo neque hec sententia verborum pauli recipi potest, oramus assertorea
vripsi verba Apostoli commodius interpretentur, nosque vræquum est erudiant.

111

Phil. 2. intimore & tremore operamini salatem vestram.

CONFUTATIO.

Operari fignificat hoc loco laborare & follicitum se habere de vera via qua Deus saluti cosequende proposuit. Hzc via siue hoc medium est sides, Marc. 16. Qui crediderit & balptizatus sucrit, salum erit, loan. 3. Qui credit in me, habet vita aternam. Deg; hoc medio vide Luthe-

136 D. CONRAD. SCHLVSSELB.

Lutherum in Possillis Maioribus ab aduenra vsque ad festum Palchatis felio 109. Timor& tremor sunt de vera forma operationis, que simulexcludit hypocrisin & securitatem.

HIL

Omnis qui innocaneris nomen Domini, salum erit. Joelis 2.

CONFUTATIO.

Dictum Ioelishoc adeo vult, quod inuocatio nominis diuini testimonium sit accepte salutisper sidem, nemo enim recte inuocat nomen diuinum & absque simulatione, nisi Filius Dei & regeneratus Gal.4.

V.

Resest mali exempli damnare hanc propositionem. Bona opera sunt necessaria ad salutem.

Ergo est retinenda.

CONFUTATIO.

Non est satis opinari de malo exemplo seu accipere scandalum, nisi quis videar an etiam instas & idoneas habeat sui scandali causas. Porro non sunt sufficientes causa, scandali cum damnata propositione de operum necessitate ad salutem syncera doctrina, de gratia Dei & institia gratuita, imo de gloria & dignitate meritorum Christi conservatur. Nihil enim aliud quarit propositio sicut ex assertoribus aliqui nuc con sitentur vitro qua ve station intelligatur de operibus tanquam essica-

efficacibus cansis & meritoriis institut & salutis ad oppressionem pur a doctrina de gratia Dei, & meritis Christi. Igitur si quis omnino offendi velit, is è contrario consideret incommoda, que sequentur ex eadem propositione, si retineatur qua de re supra meminimus, tum vero facile resiciet omnem offendiculi sui occasionem.

VI.

Fides fine prenitentia esse non potest: Ergo, Bona opera sunt necessaria adsalutem. CONFVTATIO.

Antecedens concedimus, docent enim & nostra Ecclesia vno colensu quod sides pars sit vera ponitentia, sed conclusio est vitiosa. Etsi enimin vera connersione contritio, nouitas vita, & confessio peccatorum simuladunt vna cum side, tamen sola sides iustos & saluos essicit, sicut Christus toties dicit Fides tua te saluum secit.

VIL

Nouitas oft necessaria ad salutem.
Nouitas est inchoata obedientia operum:
Etgo, inchoata obedientia est necessaria ad
salutem.,

CONFUTATIO.

Nouitas non est necessaria ad salutem neque esficiendam neque merendam, sicut ex ipsis attertoribus nonnulli satentur, neque prodeit ad conserua ndam salutem, sic enim

Petrus

438 D. CONNAD. SCHLYSSELS.

Petrus loquitur: Qui costodimini per sidem ad falmem. Nec est consentaneum quod estedus conservent suas causas. Sed de his postea. Si ergo non est hoc modo visis, quomogo ergo? Vt sit testimonium acceptæ salutis per sidem, nouitas enim sequitur demum instituiam sine salutem gratiæ. Nam hæc certe est do ctrina no strarum Ecclesiarum & ipsius Apostoliad Gal. 4. Cum igitur per sidem gratis salusti sumus & sacti silii Dei, tunc datur nobis & Spiritus S. qui facit nos nouas creaturas, donarque nobis vim & sacultarem ad voluntatem diuinam orandi cæteraque præstanda bona opera: quaptopter etiam hi vocantur fractus Spiritus S. Gal. 5.

VIII.

Reconciliatio est necessaria ad salutem.
Nouitas est fructus reconciliationie.
Etgo, Nouitas est necessaria ad salutem

CONFUTATIO.

Conclusio husus Argumenti, est vitiosa. Plus enim in ea est quam in pramissis. Sed hac est vera conclusio. Ergo nomitas post acceptam salutem per sidem gratio segui debes. Et hoc facile concedimus. Reconciliario enim per Christum sacta est causa esticiens salutis, nouitas non est. Praterea non est necessarium, ve quodque opus idem esticiat, quod ipsius causa: Ita sides saluat, dilectio, spes & catera

spera fidem consequentianon saluant. Siergo scriptura sidei tribuit hane dignitatem, D meritò acquiescendum est.

1 X.

Fidet oft necessaria ad falutem.
Fides oft medium que renouântur corda.
Etgo, etiam renouatio necessaria oft adsplud tem.

CONFUTATIO.

Fides quidem est necessaria ad salutem, verum non ve opus. Sed quia apprehendit gratiam & misericordiam Dei meritaque & benesicia Christi, tanquam causas salutis. Islud autem nonitssaccatera bona operaconiuncta non prastant. Ergo non sunt necessaria ad salutem.

X

Lex citra omnem controversiam est vera,

Hac propositio, Bona opera sunt necessaria ad
falutem, desumpta est ex lège.

Etgo citra omnem controversiam vera est.

CONFYTATIO.

Si Lex doceret iustitiam sine salutem col ram Deo, & eam nos præstare possemus, tolerari posset hoc argumentum. Quia vero iustriam & salutem coram Deo valentem Lex non docet & ipsam nos servare non possumus, icritum est & supervacus. Ae si maxime in doctrina legis esset vera propositio, si modosatisfacere legi possem (quod impossibile est)

140 D. CONRAD. SCHLVSSELB.

est)ramen in doctrina Euangelii non est vera quæ docer omnibus remporibus salutem & lustiriam per sidem quærere ex gratia.

XI.

Vera & non simulata sides qua efficiat infos

O faluos necessaria est ad salutem.

Vera fides in corde esse nequit sine pracedentibus concurrentibus sequentibus operibus à Deo praceptus.

Ergo, Opera funt necessaria ad salutem etias

neg, sustosneg, salues faciant.

CONFUTATIO.

Major transit cum hae conditione, vt fides hoc loco accipiatur pro efficienti falutis tanquam apprehendens gratiam & misericodis Deiadiusticiam seu falutem. Minor falfa est. Primum quod bona opera ante fidem esse dicuntur, contra sequentia scriptura dicta Roman. 8. Senfin carnis inimicitia est adner fin Den. Cap. 14. Quicquid fine fide fit, peccatum eft. Hebræ. 11. Impossibile est sine side placere Deo. Et hac de re depugnat acriter Lutherus in 16.ca. pur Matthei. Sed de his postea. Hocautem concedimus quod cum fide coniunda fine multa opera quæ Deus præcepit. Postremo & conclusio falla eft. Eft enim fallacia accide. tisa causa ad non causam. Nam in minore attribuuntur fidei quæ eft necessaria ad salutem opera tanqua accidens. Conclusio vero boma

opera facit efficientes caules falutis quas aliqui ex affertoribus ipfi negant effe.

XII.

Non inchoantes nonam obedientiam amist is falutem fola fide acquifitam.

. Vt ergo conservetur salsu, bona opera funt ne-

CONFYTATIO.

Antecedens verume ît, colequens falfum: quamobrem autem fit falfum, postea dicetur, & supraaliquo modo de hac reindicatum est.

XIII.

- Johan. 3. Nels quie regeneratus fuerit aqua & Spiritu, non potest venire in regnum Dei.

Et qui hoc modo ex Deo natus est non facis

peccatum, Johan. 3.

Bigo, Non facere peccasum fen facere bona opera, necessarium est ad salutem.

CONFUTATIO.

Maior vera est recte intellecta, nempe quod nemo sine regeneratione possit venire in regnum Dei colorum, vt sit verus in eo ciuls. Sed non ideireo sequirur, bona opera esse ad salutem necessaria. Sed hac est vera consequencia huius argumenti.

Etgo, Qui non facinne peccatu fed bona opera

D. CONKAD. SCHLYSSELE

facium, sestantur qued veri sint cine regni cule?
stis. Est & fallacia accidentis & à caula ad non
causam.

XIIII.

Omnis arbot qua non facit fruction bonot praeiditur & in ignem confectur.

Est autem neceffarium ad falutem vt quis in

ignem non proticiatur.

abragatish at

Ecgo, facere bona opera, est necessarium adsa.

CONFUTATIO.

Et hocargumento est vitiosum, plus enime est in conclusione quam in premissis. In maiore ponuntur bons opera pro fructibus sidei. In conclusione pro esticientibus de meritoriis causis salutis.

X V.

Qui crediderit & bapeiZatsu fuerit salusu

Credere antem & baptiZarisunt bona opera. Ergo, Bona opera sunt necessaria ad salutem.

CONFETTATIO.

Pides non salvat in quantum opus, sed quia gratiam & misericordiam Dei tanquam causam salvatis apprahendir. Neque etiam Baptismus salvat in quantum opus, sed est sigillum gratia exhibens salvatem quam sides impe-

Impetrauit. Credés seilicet promissioni Christi baptismo annexx. Cum ergo sides & baptismus, in quantum opera, non saluant, multo minus extera bona opera. Sic Lutherus super verba Marci cap. 16, in Postislis maioribus ab Aduentu ad sestum Paschatis. Nonsita, inquit, mi vir necesse est culum habeas primi es sis falum antequam bona opera facias.

XVI.

Qui persenerauerit osque ad finem salum

Persenerare ad finem oft bonum opus. Ergo, Bona operasunt necessarea adsalutem.

CONFYTATIO.

Maior loquitur de perseuerantia sidei, que faluat ranquam causa essiciens instrumentalis. Conclusio loquitur de bonis operibus que non possunt salvare, neque sunt essicienres causa salutis sicut ipsi assertores fatentur.

XVII.

Zacham promittit Christo se facturum bona opera & quidem faciebat cum diseret: Impertio semissem facultatum mearum in paupero ae si quem defraudani quadruplum reddo. Ac respondit Christus: Zabcae, bodie sactaest salundomitua, quia bic est silvu Abraba,

244 D. Connan. Schlesser. Etgo, Sena opera funt necessaria ad falatem.

CONFITATIO.

Zachæi connerho vtellet salutaris, necelse habuit fide præpollete, & fides non suit vaena bonis operibus quibus tamen Christus
monattribuit salutem. Sed hodie, inquit, faêta est salut huic domni qua filius est Abralæ, id est, quia secundum exemplum Abrahæ
eredidit. Nametiamsi fides necessaria ad salutem, proprerea quia misericordiam Dei apprehendit tanquam salutis cansam, tamen cæteta hoc non possunt opera. Proprerea etiam
saluare non possunt.

XVIIL

Necessie est bominem qui vult saluari audire perbum Des, agnoscere & conficeri peccaps, conexitionem habere & sidem, & nonam obedien-

Ergo, Bina opera funt necessaria ad falu-

CONFUTATIO.

Qued in connersione hominis multa bodina opera concurrant non inficiamur, quod airem opera natural falmem opera, falsum est, ficut obuis est hac sententia, Papisticz propositionis, Bane opera sum necessaria ad salu-

XIX

Mala opera merensur acernam damnat ionem Ergo

Ergo , Bona opera aternam falutem. CONFVTATIO.

De malis operibus damnantibus hominé scriptura restatur, de bonis operibus saluantibus hominem, nihil extat fimile. Et præteren est magna diffimilitudo inter bona & mala opera.

Ite maleditti in ignem aternum. Esurini enim & non dediffes mihi çibum.

Ergo, Bona opera funt nocessaria ad falutem.

CONFUTATIO.

Quin mala opera mereanturignem eter. num nemo eft qui dubitet, quod autem è cotrario bona opera mercantur salutem, falsum est ac impium, ac propteres dicit Christus, benedictos polícifuros effe regnú zternum quod inde vique ab initio preparatum eis est, videlicet ex gratia & non ex meritis operum. Deinde iph beati confitentur suis se operibus zternum regnum non meruiffe, dicunt enim: Quando videmu te estorientem...

XXI.

Bonappera mercedem habent aternam vitam. Matth.19.

Ergo, funt necessaria ad falutem.

CONFUTATIO.

Antecedens verum est, consequés fallum? Eth enim bona opera luxta promissionem

246 D. CONNAB. SCHLYSSELD.

Dei mercedem habent vitz zternz, tamen non funt necessaria vt causz meritoriz illius zternz vitz, vitz enim zterna donum Dei est, Rom. 6.

XXIL

Pilium Iesum Christum, Iohan. 17.
Ergo, Bona opera sunt necessaria ad salutem.

CONFUTATIO.

Antecedens verum est, consequens non item. Salus enim seu vita eterna, est donum Dei, Rom. 6. Et Christus ipse dat vitam eternam, soban. 7. Si ergo donum est Dei & munus Christi, non esticiunt eam opera, multo minus mecentur.

XXIII

Quisalum off, salutem certebabet, Remission peccatorum off inchoata nonitas & salus, Ergo, bares sunt necessaria ad salutem.

CONFVTATIO.

Major transit, minor falsa est, inchoata enim nouitas non est remissio peccatorum sine salus nostra, sed est fructus sequens remissionem peccatorum seu salurem. Statim enim postquam per si sem gratis accepimus remissionem peccatorum seu salurem, simul datut Spiritus S. qui rencuar nos & impertit vim atque sacultatem bona opera secundum voluntatem Deire chè & verè faciendi. Gal. 4-5.

XXIIIL

Fides off necoffaria ad falutem, Fides off opun. Esgo, Opera funt necoffaria ad falutem.

CONFUTATIO.

Fides non est necessaria ad salutem tanquam opus operans eam aut promouens, sed in quantum gratiam & misericordism tanquam veram cansam salutis appræhendit.

XXV.

Quicquid prodest ad disciplinam Ecclesia resinendum est.

Hecpropositio: Bona opera sunt necessaria ad falutem, prodest ad disciplinam Ecclesia. Ergoretinenda.

CONFUTATIO.

Verumest quod illa que prosunt ad disciplinam in Ecclesia propagandam, sint rettnenda, sed non omnia prosunt ad disciplinam que prodesse putant homines. Neque videmus quo pacto hec propositio disciplina confirmare possit. Cum enimaudiunt homines se tam facile bonis operibus salutem consequi posse, segniores siunt & securiores quam fuerunt antea.

XXVI.

Logomachia est seu contentio verbalis pugnare de vocabulis in bas propositione. Bona opera sunt necessaria ad salutem.

Q4 Erge

Etgo, Fugienda fine rixa de bac negocio.

CONFYTATIO.

Logomachias non probamus, quibus videlicet res bonæ impedientur. Sed si promoment res bonas, non improbamus. Sed hæc contentio de noua propositione non tam est verbalis quá realis, videlicet de vera causa salutis nostræ quæ est gratia & misericordia. Det, & non menta seu merita nostra.

Huiusmodi & similia argumenta multo plura crepant discipuli nouz propositionis. Sed quæ recesuimus sunt principaliora. Que vero supersunt, ex superioribus solutionibus facile diiudicari possunt.

OBIECTIO.

Confutationes superiorum Argumentorum gantum nituntur in eum intellestum noua propostionis, quasi bona opera sint causa essicientes & meritoria salutis.

Sed hocnolunt adfertores, lieut patet ex corum declarationibus.

Ergo, Fit eis iniuria.

RESPONSIO.

Etramen vruntur & ipsi his argumentis, si qui autem în hac re nobiscum consentiunt, illis etiam consutationes nostræ prosunt. Ac gratias agimus Deo pro cesensu quem in maioribus ioribus & granioribus rebus euemur mutuq. neque diffidimus fore ve faniores in hoc meliori negotio ad nos transeant, & novam propositionem tanquam falsam reiiciant & damnent, ficut iam quodammodo faciunt cum fatentut, Bona opera non effe causas efficienres & meritorias salutis, quo ipso damnant vtique in falsum intellectum totam propositionem. Bona opera funt necessaria ad falutem.

OBIECTIO.

Etiamfi profitemur, ainnt, bona opera non effe necessaria ad salutem , tanquam cansas efficientes Emeritorias, tamen viimur bis argumentis in alio intellectu, videlicet quod fint confernatrices falutie, Item alies modes intelligimus de quiba non of necesse nos iam pradicare.

RESPONSIO.

Deprimo intellecan propositionis panlo post dicetur, cameth ex essertoribus aliquieziam illum omittut. Supereft igituralius quifpiam intellectus nobis ignotus quem u resciffemus, poteramus nostrum deeo indicare iudicium, ac fi opus fuiffet argumentis eum refuture. Necesse est latere nelcio, quidinfidiolani, quia fatérur ex ipfis sliqui bons opera non effe propterea ad falutem necessaria, quod efficaces fint vel meritoria caufa, neque etiam propreres quod consernatrices: & ramen manibus pedibusque reluctantue nelus me sus propositio tanquam falsa condemnetur.

QVAESTIO.

Fortassis bunc intellectum habent reconditum quod bona opera propterea sint ad salutem necesfaria, quia de illa testissicantur, vel quia sequuntur.

RESPONSIO.

Hoc modo intelligit Lutherus dicta feripturæin quibus fir mério bonorum operam circa falurem , & cundem nos intellectum preceptoris nostri retinemus, sed quod videeurneque hoe intellectu contenti funt, neg; arguments hactenus commemorata ad illum scopum respiciunt. Nam si consentirent nobiscom affertores in eo intellecto in vniuerfum, non effet opus illa proposicione, Bona opera funt necessaris ad falutem. Sed simpliciter diceretut, Bona opera teftificantur de falute, & , bonn opera fequentur faintem. In hunc modum locurus est Lutherus, & eodem modo nos loquimur, neque indigemus illa Papisticapropolitione que verèeft Cothurnus & Pomu Eridos, Etipli affertores farentur facilè eam in hanc sententiam inflecti posse nempe quod fint efficaces & meritoriz caufæ faluris.

RATIONES QVAMOBREM propositio ve falja damnari debeat.

Prima, quis initio à Papistis inuenta est,

Secunda, quie nunquam eam alitet intel-

lexerunt Papista quam de merito.

Tertia, quia l'apiste non agnoscunt glossam nostram, sed intelligunt propositionens de dicto sen ad verbum vii sonat, & sicutinitio intellecta est cum reperiretur.

Quarta, quia confirmantur Papiftæ in errore iuo, quo tantam operibus dignitatem al-

feribant, vt mereantur falutem.

Quinta, perturbantur piz mentes vi incipiăt dubitare de veris causis salutis, vel omnino fortasse desiciant ad doctrinam de falsis cansis salutis.

Sexta, datur occasio multitudiui ve purara doctrinam de gratuita salute odisse incipiat & contemnat meritum Christi, quo salutem nobis pepetit.

Septima, veradoctina de gratia & meritis

Christiobscurarus & opprimitur.

Octaua, doctrina de falute ex gratia & ipfa

falus vocatur in dubium,

Nona, propositio intelligitur de merito quocunque tandem modo cociliatur. In hoe enim à Papistis inventa est, vt complectatur meritum: nequigitur contra naturam sermonis excludendum est meritum.

Decima, proprietas omnium linguarum restatur, vocabulum necessitatis non tantum intelligi de causa sine qua non, sed musto magis de efficiente & meritoria causa, que producit & conservat rem ipsam, sicut necessaria

1/2 D. CONRAD. SCHLYSSELE.

funt architecto comenta lapides & inftrumenta fabrilia ad excitandum adificium.

Vndecima, inufitata est locutio in omnibus linguis dicere quod fructus fint necellari, ad conflituendam bonam arborem, vel effectusad fuam efficientem vel constituenda vel confernadam, fed he dici folet: Bona arbor necessario fert bonot fruttui institia & salus neceffario efficient bona opera. Vnde tecte dicit, Iohan I.cap. 3. Qui inft ut oft, inft a facis Et Augustinus dicit: Quemede potest iufta opera face. re qui non dum est instrue, quemode santta qui no oft fanthue? Item, Bona opera non pracedunt instificandum, sed segunntur instificatum. Sicut & Lutherus loquitur in Postillis majoribus ab Aduentuad festum Palchstis Fol. 14. Necesse est prim salum sis, quam bona opera facere possis. Has & similes caules multo plures suprarecenluimus, quibus affertores perpelli merito deberent, quo facilius fuam illam nouam propositionem omitterent & damnarent

OBIECTIO.

Si damnanda est bac propositio tanguam falsa E erronea, suturum est ut multi hominei offendantur neque recte explicari poterunt dicta scripture que loquuntur de bonis operibus circa salutem.

RESPONSIO.

Quid intelligant affertores rece explicari

ignoramus. Si autem hic est verus intellectus quod bona opera non sint esticientes & meritoriæ causæ salutis, neque etlam conservatrices, remanet intellectus Scripturæ, Augustini & Lutheri, quod omnia scripturæ dicta quæ coniungunt bona opera cum salute, explicanda sint & intelligenda de testimoniis salutis, ex quibus viique gratias Deo agere debemus.

Porroad eam rem, vt supra di chum est, non indigemus hac nouapropositione que verius simpliciter intellecta euertit verum intellectum scripture. Deinde nihil est offendiculum, si quis offenditur sine iusta epia causa, si quis autem omnino vult offendi offendatur, sane hac ancipiti propositione qua, tribuitur bonis operibus, quod sint efficientes & conferuatrices no stræ salutis cause. Denique hac propositione euertitur ordo causarum & esfectuum, & adscribitur fru chib. quod ipsi potius arbori asserbicidebebat.

DE PROPOSITIONE.

Quad nullus bomo unquam fine operibus fal-

si hec propolitio sic intelligitur, quod bona operatint esse crice s & meritoriz salutis caulz, & quz conservent ipsam salutem, salsa est & impia: Si autem sic intelligitur, quod saluari per gratiam secerint bona opera ad testricandum de accepta salute & ad agendum.

gratias Deo, fine periculo tolerari posser. Vel rum & ipla est imbigua & porest intelligi de efficiente caufa & confermante. Et prateres quoniam in scriptura non extar, & anxiis conseientis facile dat occasionem ad desperandum, & quod plura hine fequunturincommoda quam commoda: ideireo meliusett abstinere his inuficaris propositionibus, ne contradicendifitaliis occasio in hunc videlicet modum, Quod omnes homines qui enquam faluati funt, fint faluati fine bonis operibm, & tamen postea de salute per bona operatestissicati sint. Desg furrint grati. Postquam enim homines fultificati & falnati funt per fidem,regeneraturad bons opera, & fuggericur ipfis facultas & visad præstanda bona opera.

DE PROPOSITIONE,

Quad impossibile sit quemquam bominems

faluari poffe fine bonis operibui.

Et hæc propolitio periculola est propter commemoratas causas, at que melius omitritur quam vsurparur, nam & ipsa nihil aliud quam desperationem molitur, ac perindesa-cile dici potest: Possibile est hominus sine bonis o-peribus posse saluari, vel, Omnus hominus omnibus temporibus sine bonis operibus saluari sunta dicut alioqui de iustificatis dicitur, Omnus hominus qui unquam iustificatis sunt, sine bonis operibus sustificatis sunt, sine bonis operibus sustificatis sunt, est amen bonis operibus de sunta sustificatis sunt, Deod, gratius egerunt.

OBIECTIO.

Defferentia est inter salutem & vitam eternam. Quando enim salui acceptur pro remissione peccatorum seu pro institu coraus Deu, necesso est sine operibus hominem saluare verum quanda salui pro vita aterna accipitur, manent ha propositionus. Nullus homo vinguam saluaciu sine bonia operibus. Siem, impossibile est quenquam hominam sine operibus posse saluari.

RESPONSIO.

Supra dictum est quod scriptura remissionem peccatorum, institiam, salutem & vitam zternam tam arcte conjungat, vt sine pericualo facile diuelli non possint. Si vero concedamus salutem pro remissione peccatorum & institia non accipi, sed pro vita zterna, tum be appositiones rursus falsz sunt. Christus enim dat vitam zternam tamquam donum, soan. 17.

Et Apostolas dicit, Rom 6. Quod vita zterna sir donum Dei. Postremo, omnes ha propositiones sunt periculosa, ac si vtendum est iis apud perterrefactas & de magnitudine suotu peccatorum & ira diuina consternatas conscientias, multi homines ad desperationem assignentur.

DE PROPOSITIONE,

Bona opera sunt necessaria ad consernandam

Hec propositio manische cottadicit di do Petri 1. Pet. 1. Qui casso dimini & sernamini potena Deiper side ad salutem, & abhorrent aures. eum estectus suas dicuntur conservare caufas, poma videlicer suam arborem, ltem, hæc proposicio detrahit gratie Del & auget siduciam bonorum operum, impedit precationem de conservanda salute, securos sacit homines & abducit eos à veris mediis quibus conservator salus.

DE CAVSASINE

Hec causa solis Medicis & Philosophis notaest, scriptura eam plane non agnoleit, nequeriam vera theologia, sicut & patres ea ignorauerunt. Potro sic vocant eiusmodi quadam rem sine qua quid sieri nequit. Sed hic non est illi locus, & conuenientius est, has Philosophicas locutiones loge à theologia remoueri, ne rursus ex Theologia & Philosophia nonum & mirabile monstrum essicatur, sicut doctrina scholastica in Paparu suit horribile monstrum.

OBIECTIO.

Scriptura debortatur à malo & contra bortatur ad bonum. Atque bac adeo est causasine qua non.

Respon. Itaverò sicut dicis: alioquin autem Theologi de his operibus loquuntur. Duz sunt partes nouz vicz, desistere à malo & facere bonum. Et hoc dictuest simpliciter.

& per-

& perspicue, neque est opus omninò Philo-

DE PROPOSITIONE.

Qued opera bona poffint effe ante fidem.

Repugnant huic paradoxo sequentia serspturæ dicta Rom. 14. Quicquid fit sine fide, percatum est, Hebr. 10. Impossibile est Deo placere fine fide. Postremo refutat hac propositionem
Lutherus potentissime, super Matth.cap. 16.
multis quidem & illustribus argumentis &
inter cætera inquit: Si qui dicat bona opera ante fidem esse posse perinde verum est, ac si dicæ, vera opera politica anterationem esse posse.

Augustinus super Euangelium Iohannis
tractatu 86. Nibilest quod dicis, antequam crederem faciebam bona opera, Epropterea sum eletim. Quod nam enim bonum opus ante sidem esse
potest, cum dicat Apostotus. Quicquid non est
ex side, precatum est. in lib. de patientia, cap. 20.
Etiam sidem pranenit, exqua omnia bona opera
incipiunt. In præsat. Plalm. 31. Proinde reputet
nemo sua bona opera ante sidem. Ubi enim sides
non est, obi neg, ulum bonum opus. Nemo igitur,
sua bona opera iaste ante sidem, E nemo etiam
piger sit ad bona opera post acceptam sidem.

DE DOGMATE.

Quod renonatio hominis lit instrificatio sen salus ceram Dee. Et hoc dogma fallum est, na institia fine salus que cora Deo valet, precedit

R

218. D. CONNAD, SCHLVSTELD.

renouationem, cum enim inftificamur fea falvamur, fola fidefin Christum, ex meragrit. ria & misericordia Dei darur nobis S.san ctus, qui regenerat nos & facultatem tribuit faciédi bona opera Gal. 4. 8 f. Si ergo iustificatio & falus præ:edunt renoustionem nostram, guomodo potest renouatio esse pars instificationis. Deinde fi renouatiointelligenda eft hoc loco de in Ritia inchoata que eff fructus renouationis, neque ita poteft esse pars iustificationis coram Deo. Hanc enim pracedere, &illam videlicet inchoatam iustitiam legul opottet. Errurlus hicerror valde elle perniciofus, confundit enim inflitiam coram Deo valentem cum inchoata in flitia bonorum operum, cum quidem tam procul quam cofum & terra inter fe diftent, qua propter mezito discerni debent, Neque probat hane propositionem D. Philippus in Decreus Norinbergentibus aduerfus Ossandrum Anni 1555. Hec enim inter extera funt ipfius verbaineque fic loquendum est, dua velplures funs parter fustificationie, volutifides, inhabitatio, bonaopera, nam infificatio coram Des ell accipere remissionem peccatorum & placere Deo propeer Christum. Has discernenda fint a sequentibu actionibus dininis & bonis operibus, ne bainsmodi intellectus affing atur, inflornos effepropror sequentem inchoatam nonam obedientsam E proinde ha & similes propositiones merito reisciuntur. Inflosicatio in bas vita completitur remilliomiffionem peccatornes, imputationem institua, donationem S. sancti, renonationem hominie S. spem vita aterna.

DE DOGMATE.

Quedinfticia fit ipfa fides.

Hoedogma & Ofiander oppugnanit, accufar enim nos quod nullam habeamus certam julticiam, quia tam varias res vocamos jufficiam & inter eas eriam fidem. Etfi vero & Paulus, Roman. 4. luftitiam vocat fidem. vbi meminic de Abrahamo, quemadmodum crediderit & per fidem imputationem acceperitiustitie, tamen figurate hoe intelligendum eft. Proprie loquendo, fides non eft ipla iusticia, fed instrumentum feu medium quo gratia & misericordia Dei ad salutem apprehenditur, Ephel. 2. Gratia falkati eftie per fidem, idque non ex vobis. Nosantemidcirco oppugnamus hoc dogme quod videcuchaiufmodi præ se ferre intellectum quod propter fidem tangnam opus coram Deo luftificemur, ad ftabiliendam doctrinam Papifticam de inflitia operum. Preter hæcinufitata est propositio in nostris Ecclesiis, infitiam effe ipfam fidem. Sed hæ propofitiones funt virtatæ : Iufticia & remiffio peccatorum reconciliatio, acceptatio ad vitam aternam. Es heut hac dolltina fidem in nobis efficit parcem inftificacionis, ita & alias virtutes in

nobis facit partes iustificationis. Atque hæc sunt verba quibus vtuntur huius dogmatis autores: fustitia sidei est credere quod siluu Dei propter noi bomina, & propter nostram salutem descendit de calo, verbum de silio Dei nato & crucisixo habere in corde, latari in eo & acquie-scere, ore consiteri spargere. Item ad con sirmanda hæc omnia dicunt amplius: Institia sidei duo complettitur, nempe sidem cordia, & consessionem erie, una cum alius frustibus sidei seu renouationis bominis. In hunc modu antehacquod sciamus, nemo in Ecclesiis nostris locutus est, & prosecto hæc res carere suspicione non potesti

DE DOGMATE.

Qued per fidem & bona operanobis applicemu beneficia Christi.

Et hæc nous est doctrins quæ nunquam antehac in nostris Ecclesiis its sonuit. Nos enim Dei benesicio nunquam aliter docuimus neque docebimus in omnem ærernitatem, quam, solam sidem esse medium illad seu instrumentum, quo applicamus nobis benesicia Christi. Contrarium est plane hoc aliorum dogma, quod per sidem & confessionem applicemus nobis benesicia Christi. Quod ergo tribuitur hoc loco confessioni, meritò tribuitur & aliis operibus. Sed hæc doctrina est admodum peraitiosa. Primum enim suspicari quis inde potest, huiusmodi doctoribus excidisse

eidisse animo doctrinam de sola side instiscante. Similiter & causa potest animaduerti quamobrem antehac pro necessirate operum ad salutem tâtopere pugnauerint. Demde hoc suo dogmate incertam faciunt impetrationem beneficiorum Christi. Quis enim scit quando satis habeat operum, quibus dignus & idoneus siat ad applicanda sibi beneficia Christi.

OBIECTIO.

Quoniam igisur bona opera non sunt necessaria ad salutem que est ergo corum vislicas. Ac si id ita esset, quinam obsecro studere vellet bonis operibus.

RESPONSIO.

Non sequitur si dicas, re ad boe vel illudus prodesse, in universism ergo non prodesse. Verum ve clare conspiciantur quas veilteares tribuamus operibus, pro conservanda eorum excellentia, dignitate, splendore & maiestate, quassa ex præcipuis enumerabimus ordine.

Primum, Bona opera certa sunt signa & notæ quæ testantur de nobis quod simus Christiani. De hac vtilitate loquitur Christus Iohan. 13. Ex hoc intelligent omnes homines que d mei sitis discipuli, si deligatis ves mutua.

Secundo, Testimonia sunt de vera nostra & esticaci side. Si enim vera est & non simulata, declarabit se bonis operib. ve agnoscatuz

R , velie

veluti arbor bona per fractus bonos. Inde doctiores Ecceliæ opera vocant Testimonia sidei, & eo respexit lacobus eap. 2. Cum dicit, Ostende mibi sidem tuam ex operibustuis.

Terrio, testantur bona opera de remissione peccatorum, de institia, salute & vita zterna, nam hæ res sunt æternæ quæ neque videri neque tangi possunt. Vr autem certo scirl
possit quod homo habeat hæc bona, idab externis bonis operibus tanquam fructibus animaduerti oportet. Hinc enim, Malachias
cap. 2. Bona opera vocat sacrificia institia, qua
endem appellatione vittur & Dauid, non
propterea sicut imaginantur institiarii, quod
operenturiustitiam coram Deo valetem, sed
quod eius præsentiam testantur. Adeo etiam
bona opera possunt appellati sacrificia remissiona peccatorum, salutus & vita aterna.

Quarto, Bona opera glorificant & honore afficiunt Deum, eique agunt gratias pro omnibus beneficiis, hinc enim Dauid vocatea, facrificia landie, quemadmodum etiam alibi dicit Pfalm 49. Innoca me in tempere affictianus, & ego te exandiam, tuque me glorificabis. Huc alludit etiam Efaias cap. 47.61. Cum deferbit pos tanquam plantulas Domini ad eum finem confitas, vicolamus, celebremus, glorificemus Deum per bona opera. Congruit eo & dictum Petri: Si quis paritur tanquam Christianus, non erubescat, sed bonore

Deum afficiat,

Quinto, alia est eriam villitas bonorum operum, quod aliis exemplum damus, vi & ipsi benediscant operari. Deum que cœlestem Pastem glorificent. Meminit huius villitatis Maish. 5. Christus cum dicit: Luceat lux vestraceram hominibus, vi videant vestra bona opera & glorificent patrem vestrum cœlestem.

Sexto, Bona opera gloriam & nomen & verbum Dei propagant atque amplificant. Sicut mala opera dant exemplum blasphemiis gloriæ & nominis & verbi divini. Hine præcipit Apostolus, vt honeste vinamus ne afficiatur contumelia verbum Dei propter

noftra flagitia.

Septimo, Bona opera aliquo modo confemantimbecilles in vera do arina, folidiorieque fidei efficiunt, eth enim doctrinafemper est vera, vicunque viuant homines, tamen hand parum proficit ad confirmationem infirmorum, cum zque Doctores atque auditotes piè & religiose viunnt : Sic è regione vita turpis & flagitiosa multos homines adeo offendit, vt dubitare inclpiant-de agnita veritate, tandemque prorfusab es deficiant, imo & qui non agnouerunt veritatem, impediuntur turpitudinibus nostris, quo minus cam amplectantur, tametsi non recte faciunt non enim doctrina ex moribus iudicanda est, sient Christus docet, Matth. 23. Audiendos elle Doctores ordinarios seu sedentes in cathedra, hoc est, si recte doceant, neque curandum esse quibus tandem modis vitam per-

agant.

Octavo, commonefaciunt not de imbecillitate noftra, quod non fimus pares praflandis officiis à Deo præceptis, Luc.13. Com omnia feceritis inquit, qua facere debuiftis, dicite. Nihils fermi famou. Hancvilliratem libentius ideico annotamus, ve beni ficemus qua peruerle faciant, veteres & noui institiarii, qui deducant homines ad fiducism suorum operum tanquam caulam inftitie & falutis, quid enim hi agunt aliud, quam ve homines ad desperationem adigant, cogitaturos etiam cum omnia fecerunt que facere debuerur, ramen se servos elle nihili, qui madata Dei nondum perfecte impleuerunt, quapropter neque iuftitiam & falutem fibi exfpectandam effe propter hanc fuam imperfectam obedientiam.

Nono, Bona opera sunt remedia aduersus peccatum, dum enim benè agimus, cessamus malè agere, dum qui est misericors, cessat es-fe durus & inhumanus: Dum quis diligita-lium, non oditi Et hæ est sententia dicti. Elemosina delent peccata, id est, sunt remedia contra peccata sine testimonia, quod peccata sint

remiffa.

Decimo, Bona opera temporalem & zternam habent mercedem huius & illius vitz, Matth. 5. 6. Luc. 6. 16. 1. Timoth. 4. Pina, inquit, inquit, ad omnia viellis est babens promissionem profentis & surva vie. Sed hæ merces non sequitur actiones propter dignitatem ipsarum actionum seu operu ex opere (vraiunt) operaro, seu propter opus operatu, sed propter promissionem gratia, quam Deus proposuit omnibus qui vere faciunt bona opera ex side postacceptam instituam & salutem. Et hec vrilitas arque merces cetta est, quia promissiones terra & non failax.

Has & fimiles veilitates fideliter vrgemus in nostris Ecclesis, vt horremus & inuitemus homines ad faciendum vera bona opera, Neque indiligences sumus ve quicquam premittamus officii in cohorrandis auditoribus ad bonas actiones externas & internas, víq; adeo ve eam ob causam multas & granes iniurias & contumelias toleremus. Ac Dei beneficio fimul etiam censuram seu disciplinam Ecclefiasticamereximus, ac debito modo in manifesta scelera arq; flagitia animaduertimus, totisque viribus connitimur, quo possimus regnum Christi quamplurimis exornare piis ciuibus & bono exemplo inuare cateros. Interim tamen videmus viu venire, que est perwersitas hominum, vt ii qui maxime liti-

gant de bonis operibus, minimum curent disciplinam, & bona opera.

-0600

CENSURAD. SCHLUSSELE. CENSURA DE TESTAMEN TO D. MAIORIS.

M. Flaccii Illyrici, Alor in suo Testamento eodé Sophismate tegit ac diffimulat vel potius palliat, ac ornat fuum errorem quo etia in prioribus seriptis vsus est: Ait enim se soli Christo totam causam efficientem, meritum acprecium iuftificationis falutisque nostrætribuece indeque omnia nostra opera & virtutes excludere acremouere. Hocidemalias in priotibus seriptis copiosius & clarius disputanit & declatanit, dicens sontentia: Bona opera funt necessaria ad salutem, possedupliciter intelligi. guod videlicet fine necessaria ad falutem, ve quoddam metitum, pretium, aut causa efficiens iustificationis ac falutis, ve Papilla cam intelligantac doseant: Vel fint necessaria ad falutem, ve quoddam debirum, leu caula fine qua non, leu abiq; qua impolibile lit, effectu falutis sequi aur cuiqua contingere, quo modo ac fenía, ipse hoc dogma docuerit.

Hanc eandem sententia iam quoq; sequitur ac profitetur vehementius verbis ac sententiis: Bona opera, virtutes q; nostras, tătum ac ex sola causa efficiente, meritoria que ac ex pretio & causa agento efficiente qi, aut acquisente salutem, excludere, & non diserte tollic causam sine qua non, seu debirum, sine cuius persolutione, sit impossibile, que mquam serpari, quod toties antea asseruit: facile pater,

cum

eum, priftinum illum foum errorem retinere. Est verò iste facus plane fraudis, malitiz ac veneni plenissimus, videtur eni Christo sus landem eribuere, eumq; mitifice ornare, dum eifoli, omne salutis nosti z meriru, causama; efficienté adscribere, prorsus quid homini auferre lese testatur, ac vociferatur, vt imperitus aliquis, ni hil prorfus dee fle putaretaut in eins doctrina requirar. Verum, contra indubitanter fentiendueft,eu, rum Christofuagloriam adimere, tu homini peccatori laqueum desperationis exitiiq; iniicere: Christo quide adimir luam gloria dupliciter potiffimu: Primum, dum negat, eu vere ac perfecte peffe falvare peccatoré, non operanté & impiú. Summa Euangeliiest, quod quocunq; momento, vel etia, in ipfo vltimo agone, miler ac turpiflimus aliquis peecator ingemuerit, & ad gratiam misericordiamq; supplex cofugerit, coleftis pater illu, per & propter Christum, plene,in gratiam, filiu & haredem aterna vita recipiat. Que summa sensusque Euangelis prorfus per istum pestiletem errorem, evertitar. Diferte enim fæpiffimeq; Maior, teltatus & protestatus est : Neminem caretem bonis operibus fernari, vel per Christiam, vel vlla omni ratione, nec etia, quemquam effe vuqua, fine illis salvatum, quacung, tandem efficacia salutu alioqui contingat. Atqui contra toram S. feripturamaffirmat, Christum venisse, propterininftos, & ve peccatores fernet, & spirite paupe.

pauperes, mendicos, mutilos & mancos, ad snicelestis patris conuiumm inuitet, cogat, compellatimo, ve spiritualiter prorfus mortuos,in vitam renocet eosque suscitet, qui & vt hostes suos, filiosque Diaboli redimet, regenerer, trasformer, ac ad bona opera denuo condat firmetque: Quo ergo inre & veritate dicemuriftis pessimis venenatisq; arboribus bonifructus effe necessarii ad hoc, vt fiat bonæarbores,nec quemquam fine illis, bonam arborem fieri posse. Venit filius Dei,vr destruat opera Diaboli, nempe vt interficiat veterem Adamu, carnemq; nostram rebellantem Deo, nosque ex germinibus viperarum, aut veteris illius serpentis filios & haredes Deifaciat, & plenisime ferder. Cur ergo dicitur, vel potius blasphematur, contra ipfum: Neminem faluari posse, non habentem bona opera.

Secundo, error iste detrahit Christo suam gloriam, dum negat ob eius largissimam persolutionem, legisque impletionem, nobis prorsus omnia nostra debita temitri: negat autem prosecto disertè, dum contendir tanta necessicate bona opera, virtutes que, aut obedientiam nostram, Deo deberi, ac ab eo exi-

gi,ne sit hoc debitum.

Plane irremissibile (non dico de futuro tempore, sed de præterito) vsq; eo non præstito, quantumuis alieui Christi persolutio, aut impletio legis per sidem imputatur, ne-

mopror-

mo prorfus faluus fieri queat, aut etiam vn-

quam faluatus fit, aut faluabitut.

Cum perimus per Christu, acob eius perfolutioné remissioné debitorum, tu omnino id vel maxime perimus, vtDeus nobis clemetissimè condonet, quod virtutes, bona opera, obedientiam legi debitam, neque ex toto, neque ex parte præstiterimus, nosq; nihilominus inftificer & faluer: Quare, fi quis contra clamet: boc debitum effe adeo irremiffibile, ve nemo unquam fit fine repensione ac persolutione saluatus, atque sit penitus impossibile, sine boc quemquam faluari poffe: Is profecto, necestarid prorsus negat, plenam perfectamque remissionem debitorum & peccatorum: Idem etiam prorsus abiicit Christi persolutionem, aut legis impletionem, negatque tanti momenti elle, vt ea nobis imputata, possit omnia nostra debita abolere, nosq; fine depensione aut persolutione nostrorum operum, virtutumque plene perfecteq; saluare: Dupliciter igitur, vt dixi, ilte error, gloriam passionemá; Christi extenuat, nempe, primum negando, tantam elle iphus efficaciam, ve mileros impurissimos peccatores, suo sanguine lotos, plene saluare possir, arque non queat efficere, vt publicani & meretrices veniat in regnum ecelorum, & pracedant istos operarios fanétulos, virtutibus ac bonis operibus abudantes qui toto vitæ luz tempore, jufte, fandeq; viuere funt conati. Deinde extenuat Christi largif-

Lirgiffimam perfolutionem, ac depenfionem bonorum operum, seu obedientiz, pro nobis peccaroribus factam ergalegem & iusticiam Dei, qua omnem instituam implenit & perfecit, dum negat, illius imputationem fu heere ad falurem, nifi & hæc accedar, dumq; negat, nobisobilla perfolutionem, omnia nostra debitalarg ffime & perfectiffime codonariita, ve, fi velin vleima hora, ac momento, fimplieiter petierimus condonatione, non preftire obediétiz & bonoru operum, mox nihilominus, rum oranium debirorum condonatione. tum & iuftitiæ, falutis,ac hæreditatis æterne, donum accipiamus. Potro, falutem zternam, hieide error varie adimit homini, ve primum extinguendo fidem eius: Nam quam primum mifer peccator, incipit quoquo modo, ve fua opera wirtutesq; respicere & aliquas qualefcang; conditiones falutis inflitica; fuz, in le, requirere neg; in folum illum fulpenfum ferpenté intuetur, cumq; contéplatur, mon necessario, dubitare de gratia, fauoreque Del & fua falute incipit, ficque penitus fides eius extinguitur: Nam nihil, vel prorfus boni, in sesereperit, vel non certe tale, quod non se varia ac multiplici imperfectione & importtace concaminatifimum, plusq; in se malor u, quam bondrum operum habeat, eog; meritò, in iudicio Dei, pro peccatore haberi queat.

Quod si etiam contrà quis, aliquid bonozam operum in semet reperiat, no facile sieri potest, quin moxaliquid aduciz in ea collocet, atq; ita non amplius in solum Christum respiciat: Sicq; iterum vera fides, solum illum serpentem, aut aguum Dei intuens, extinguitur aut vitiatur.

Pratetea privat peccatores æterna salute, quia coscieta cotrita, errorea; Masoris intrienta, & illaqueata, necessario ita ratiocinatuti Bona opera sunt adeò necessaria ad salmie, ut sit omino impossibile, quemqua sine en salmari. Ego nulla babeo, ideo est plane impossibile me servari.

Hichei D. Major conetur fuccurrere aux dicere: Verum quidem eft : Bona opera, effe fibb necessaria ad falutem, sedratione debiti, non rationemeriti: Respondebit ille: Sine sint necesfaria ratione meriti, siue ratione debiti, siue eriamalio aliquo nomine, aut prætextu, aut obligatione fint necessaria : Tamen, cum ego nulla plane habeam, & penitus impoffibile fit, quemquam, fine eis faluari, actum plane de nie est. Quare iste pestilens error, ommons modis adigit perterritum peccatoremad Dei desperationem, eumq, æternalalute spoliat, nihil protsus subleuate, sed poti intricate & implicante, cu ilto aftuto Sophifmate aur elusione, de meriro & debito. Quid enim refert vnde aut quo titulo debeas, aut aliquid fit tibi omnino ad faluté necessarium, dumodo debeas, nec vnde perfoluas, habeas.

Quid profunt illi 10000. Talentorum debenu, quilla fumma fuit debitu non pretium

ays D. CONKAB. SCHLVESELS.

aut meritum, nihilominus aut in carcerem, torturamque eum tradi, aut alioqui, cum omnibus luis védi oportebat, nisi ex mera mifericordia, totum id debitum ei condonatum fuillet. Proinde mera impostura, fucus q; Satanz est?

Odio fane dignum est eriam co nomine, istud sophisma de merito & debito, quodomnia nostra opera, victutesque, nihil nifi debita funt : Nam etiamli quis perfectissimam obedientiam Legi Dei præstaret, tamen, tommid effet folummodo debitum, nec ille ex merito faluari dici police, tefte Christo, qui ait : Cum omnia feceritir, dicite, ferni inutiles fumu, qued debuimus fecimus: Quid enim meretur hæc mifera creatura apud fuum creatorem, que omnia semetipsam & omnia, que sunt sua, creatori debet? Quod fi nemo salvari potest, fine ipfius debiti depensione, tam tota persectaque legis impletio erit necesfaria ad falurem, namesm totam perfectam. que rationalis creatura, suo creatori omnibus modis deber: Sicvidemus reuera, D. Maiorem,ifte suo errore, ac sophismate imposturaque, tum Christum sua gloria, tum hominem Clute aterna, omnique consolatione, achde spoliare, tum Eusgelion gratiæ euerrere, tum denique totam legem cum sua maledictione negatæ falutis, non perioluentibus debitum bonorum operum aut obedientiz, subleuata liberatione ab ea, in Ecclefiam, coscientias q;

reue-

renehere atque restituere. Dominus lesus conterat etiam hac in parte caput istius tortuosi & mendacis serpentis, eius errores ae mendacia, ex doctrina sinceri Euangelii, & domo Domini, ceu maximum quoddam venenum & fermentum ex cæna fruitioneque vnici istius agni Dei, expurgando, penirus que eiiciendo, ad gloriam nominis, meritique sui, & miserorum hominum salutem, Amen.

QUOD PAPISTAE MELIVS doceans de bonis operibus, quam Maiorifta.

Primum, quia concedunt, quemuis primum iustificari, & falutem apprehédere absique bonis operibus. Hi contrà contendunt, neminem salutem assequi sine bonis operibus.

II. Illi non tantum concedunt, sed etiam asserunt possibile este, aliquos saluari, & quidem multos esse seruatos sine amnibus bonis operibus. D. Maior contrà vociseratur, neminem vnquam saluatum esse sine bonis operibus, & ipsos Angelos etiam anathematizans, sinaliter sentiant aut doceant.

111. Papistæ corrigunt aut mitigant relazantque hanc laqueum Desperationis, nempe necessitatis bonotum operum ad salutem, hac exceptione: Opera quidem sunt tibi necessaria ad salutem, si modo babes facultatem ac tempu bene operandi: alsoqui, si implorata Des misericordia Contrà, D. Maior in Pastilla Episteleri Deminic. I. Trinitais, copios è contrarium veges, audacissimè contendens, siducismistam, in bona opera, necesserio, in ipsum etiam extremum diem, afferendam esse.

Vide Thomam de Aquino, super locum,

V. Rossensis seribens contra D. Lutherum dicit: Bona opera, semper cum side, iustissicationi adesse, potentia, non actu ipso: Sic enim ille ait: Fides sera benis operibus, ante partum in stissicat. Contrà D. Maior, vult es adesse actu ipso, bonos senctus ante bonamarbotem collocans: sicut nuc in colloquio Altenburgensi contenderunt, bona opera debere ipsare adesse sistem, in actu instissicationis.

VI. Papiltæ ante iustitiam graris infusam, seu per actam iustificationem concedunt, verè bona opera non adesse. D. Maior contendit, ea cum side adesse: Quare in Adiaphorieis conciliationibus dixerunt: Fidei, que baber bona opera & cum adsunt ei bena opera, tum iustificat. Hoc plane idem est cum eo, quod Altenburgi contenderunt; in ipso actu instificationis.

Acationis, præsentiam bonorum operum elle necessariam. Contrà Thomas Aquinas, super 3 cap. Epist. S. Iacobi, ait, sides, per quam Abrahamu iam antea erarinstru, eum duxit ad bona opera, vio expresse ponit sidem & instissicationem, ante bona opera, vipote, ad qua sides iam gratis instissicatos diducat. Sic Augustinus præclarissime inquit: Bona opera se quantur sustissicatum, non pracedant instissicandum.

VIL Papistæ in articulo instificationis diflinguunt contritionem & fidem àbonis operibus ve modo ex Thoma, auditumelh At ifti dicunt : Elle contritionem iplam & fidem, tum, eum primim donantue no ftra bona opera, quod eft falliflimum, funt enim mera Deidona. Acveluti fors ad negotiandum data fæneratori, qui fi cam fortem fideliter confernat, & aliquid super sucretur, enm demum illa eriam eins bonum opus dici poteft Sic & qualitates aut virtures funt mera gratuita Del dona, nos gravissime obstringentia, ac obligantia Deo, ad præstandam obedientiam, bonaque opera, non autem nostra przelara quedam opera, nobisve quiequam merentia, aur Deum demeren-

VIII. Papillæ concedunt ac docent, omne debitum non præstitorum bonoru operum, aut obediétiæ, ita plene remittiad Christum, ot id, non persolutum debitum, sidelem,

minime impediat, quo minus per Christum faluetur, beatus q; fiat: Contra D. Maior contendit, hoc debitum, aded esse irremissibile, vt sine eius persolutione, sit plane impossibile, quemquam saluari, hicque plenam perse-tamque remissionem peccatorum seu debitorum sunditus euertit.

IX. Infumma, omnes patres ac Papiftz proponunt latronem in cruce pro exemplo corum, qui fine omnibus bonis operibus ialmantur, ficur ille à Deoipso, citra omne dubium in exemplum omnibus peccatoribus in extremo agone, conuerfis proponitur: Sient Paulus de semet a ffirmat, que quidé semper fuit ingens consolatio, omnibus miletis peccatoribus & tentatis, in extremo agone, cum desperatione, mala conscientia, peccaro, morte ac Sarana luctantibus. Contrà Maiorifiz,vt extorqueant hanc quoque confolationem perterritis & desperabundis consciétiis, in agone mortis, & alias semper innumera & ingentia opera latronis istins recensent & deprædicant, que el prorsus fuerint necesfariaad falutem, & fine quibus fuerit impoffibile, eum falnari. Sic extinguunt & hane seintillam confolationis ac Euangelii, quæadhue inPapatu, cotra inferoram potras, incolumis remanserat. Hæcingentia discrimina, quibus D. Maioris dogma, est deterius, ac coscientiis pernitiofius, quam Papistarum, diligentifime profect dobleruanda funt.

CEN-

CENSVRA M. HIERONTMI Mencelii, comitatus Mansfeldensis Superintendentis, de D. Georgii Maioris prafatione, & eius falsa doctrina Anno Domini 65.

V v m in proxima Synodo nostra, confessionem de corruptelis D. Maioris repeteremus, sperabamus non necessatium sore deinceps, vt denuò cum ipso congrederemur. Hæ spes cum nos fallar, ignoscet nobis pius lector, si vel contra expectationem, & voluntarem nostram, aliquo modo ad priora certamina nos conuertere cogimur.

Nam, cum interea temporis prefationem, quam non tantum Homeliis suis Latinis (ve perennis esset) prefixit: Sed Germanice quoque verti curauit (ve late longe que, spargi posset) emiserit: In qua, plus quam lambza acerbitate & vehementia, omnes accusat & insectatur, qui propositionibus & erroribus suis voquam contradixerunt: Necesse est, nos etis nostras confessiones de illis ipsis corruptelis Maioris, quas antea edidimus, repetere, tum etiam sentetiam nostram de atrocissimis criminationibus publice coram Ecclesia dicere, Idque ex causis non leuibus.

I. Neveritatem celestem, quam D. Malor, suomm errorum & corruptelarum, non solum superba gloriatione, de doctrinæ quam hactenus publice sit professas puntate: Sed

178 D. CONRAD. SCHLVESSEN

strociffina quoq; oppolitorum leriptorum acculatione, que preter mendacia & calumnies continere nihil clamitat : turpillime & milerrime labefacture conatur, deserere videamur. Siquidem hoc manifestum & certú eft, ac firmis, folidis & perspicuis argumentis edoceri, & hominib.non omnino Epicurzis facile probari potest, Doctorem Maiorem de lustificatione hominis coram Deo docteina, inferendo in eam impiam illam, de bonorum operum ad falurem necessitate, opinionem, cum grauf Ecclefiarum noftrarum vulnere corrupisse, ad Pontificiorum fententias & Interimisticas depragationes desferisse, ac conma omnium piorum comonefactiones in defeudendis semel effatitis formulis & locutionibus ab analogia fidei, & fana verborů forma recedentib perrinaciffime hactenns pftiriffe. 11. Deinde verò, hác nobis scribédi necessis tatem ét officii nostri ratio imponie, ne tacétes ad immani simas D. Maioris accusationes, à cosessione no fra prioritecedere videamur. Quzed respicit, vt corruptelis, qua à morte reverendis, viri D.D. Martini Lutheri in Ecclefiaintroduca funt, perspicus & immota veritas opponatur. Quam enm Doctor Major tanta acerbitate feriptis fuis exigitet, necesse eft, not ex nostro loco, ac prenuirare postra, quantă io nobis est, defendere. Sicut hocommbus ferid mandarum elt, Ecclefaft. 4. Certa vfg, ad mortem pro institua & veritate, & Domiumerit adimersum. Apoc. 1. Efte fidelin of ad

morte, Edabotibi corona vite. Be, z. Timoth. 4. Predica verbu, infta oportune impossune, arque obfecta increpa in omni patietia (3 dollrina. Brit eni tempus, cii fana Doctrina non fuftinebut, &c. 111. Præterea decernos, criminailla omniu atrocissima, que D. Maior monitoribus suis obiicit declinare. Ne quid corum, que ille de nobis, tanta vehementia, impudenti oratione spargere non veretur, tacendo & dissimulando agnouisse existimemar: Nam & nos inillorum numero fumus, contra quos rá: opere debachatur. Siquideminter primos fuimus, qui ei etiain faciem refticimus, ipfumq;, com pils admonitionib, locum dare nollet, ex Ecclefiis nostris libentissime remotum vidimus. 1111. Quinetiam proximos & frattes innocentes, ovor famam iniuftiffime ledi fcimus, non decer nos testimonio vero contra tot calumnias defraudare: Videmus enim calia de iplis fingi & feribi, que li vera ellent, digni elfent, vt non folum ex Ecclefice confortio, fed ex toto terrarum orbe exterminarentur.

V. Nolumus porrò illos imitari, qui prius in certamine contra Doctorem Maiorem in prima acie ftererunt, nunc muratis animis, & abiectis armis, cum codem ita in gratiam rediffedicantur, venon agnito, nec renocato. aut publice damnato errore, tamen cum iplo dulces amiciriascolant. Quod, cu quanto dolore, gemitu, & scalalo piorum & pufillorum Christi fiat, iph, fi possent, eogir et: Presertim

180 D. CONRAD. SCHLVESELE.

cum hoc etiam mali accedat, vt eiectiones rectè sencientium & synceror u Doctorum opponentium se tum Doctori Maiori, tum aliis ccelestis Doctrina depravatoribus, non modo non, vt debebant & poterant, improbatunt: Sed à persecutionibus eorum non prorsus immunes esse volunt, dum quosdam ex iis, deliris & impiis scriptis etiam nunc insectentur.

VI. Denique non decuit, nos nullam pofletoru, n nostrorum rationem habere, quorum maxime interest, ve sciant, nos tam atrocibus calumniis, pro veritatis & nostræ innocentiæ declatatione, Apologiam aliquam
veram & necessariam oppositiste. Et svit nobis omnind considerandum, quod dictum
est: Crudelis est, qui famam suam negligit. Et
preceptu illud: Prouerb. 26. Responde stutte
secundum stuttitiam sua, no videasur sibi sapere.

Scripfit igitur D. Major atrocissimam in Matthiam Flacium Illyricum, & eius (vr ipse voçat) factionem, innectiuam, quam suis in Euangelia Dominicalia Homeliis, vr dictum est, Præfationis loco proposuit, & postea in peculiari libello germanice conuersam, latissime in vulgus sparsit. In illa cotendit, & confidentissime affirmat, se mansisse in hune vique diem, in codem vestigio do ctrinæ, & vertorum cultuum Dei, in quod, duce Luthero deductus & collocatus sit, à quo ne latú quidem digitum vnquam discesserit, vtcunque diucte

dinersum de ipso vociferetur factio Illyrica.
Ad suz autem innocentiz, & in Orthodox &
Doctrinz constantis permansionis, tria videtur potissimum argumenta adducere.

PRIMVM.

Quiatantum à Flacio & eins factione, ex inuidia accusetur, & confictis & ementiris criminationibus, de mutata syncera do Arina falsò grauetur.

Flaci autem, & eius factioniae complicibus nequaquam credendum esse. Idq; etiam

propter causas multas & grauissimas.

Flacio quidem ideo.

I. Quòd fax, tuba, dux, & caput fit horribilis diffensus & distractionis Ecclesiarum, sanam doctrinam Christi profitentium.

II. Quòd sir homo sceleratus, qui se primum miris attibus & hypocrisi, in notitis & familiaritatem Philippi, Maioris & aliotum infinuârit, vt hinc captata occasione, eos opprimeret: Se verò, velut Pontiscem in Germaniæ Ecclesiis constitueret,

111. Quòd sit Sinoniis furiis accensus, qui instidiose captarit sermones, colloquia, literas, & somnia Philippi, & aliotum, & ea perfide'in vulgus sparserit, vt ipsos exosos & suspectos efficeret.

1111. Quòd artibus Synoniis, pessima in animo confilia coquens, dolis ac mendaciis

multos deceperit,

V. Quòd fingat, se magno zeio erga synceram Euangelii doctrinam accensum este, & estas acerrimum & constantissimum propugnatorem perpetud sututum. Cuius Maiorem & alios proditores & corruptores, sparsis plurimis virulentis libellis, tota plaustra mendaciorum & constitiorum vehentibus, sam per plurimos annos secerit, & traduxerit. Vi. Quòd his suis artibus sactionem Illyricam comparauerit, cum qua bona Germanie patrem, tanquam nocentissima pestis occupanerit, & in illa zeli simulati expectatione, omnes propemado articulos Doctrina explestis, in his Ecclesiis repurgatis arrodere & allatrare non erubuerit.

Placiane faltionisideo non effe credendum.

I. Quir, & ipli malitiose de falla Doctrina Iplum accufarint: Sicut nuper soustires qui dam in Saxonia fecerunt, qui iplum sycophantice & impudenter hac calumnia onerarunt quod de necessitate bonoru operum,

ve Pontificium agmen, doceat.

II. Quia sunc homines ingrati: Sunt enim aliqui proamicis habiti: Sunt ils honoribus aucti, quibus iam apud suos in admiratione sunt: Sunt denique etiam paternis officiis & beneficiis affecti à Maiore, pro quibus omnibus malam ei gratiam reddunt, accusando eum falso de erroribus.

111. Quia etiam sunt homines persuri Quia suorum iuramentorum non meminerune,

que scholz V Vicebergens præstiterut, quad tam spetta mendacia & calumnias spargere non velint.

homines is chabundi, superbi, & vanæ gloriationis inculeatores, quasi ipsi soli & vnici, in
his Ecclesis & terris reliqui suerint, qui Augustanæ Sphyngis præstigias detexerint, &
doctrinam Enangelii repurgatam, tanquam
columnæ immotæsoli retinuerint,

V. Quàd hoc fuco & iactatione, aliquos par ú prouidos homines deceperint, vripfos, cum maximo fuo & fuorum malo in scholas

& Ecclelias fuas receperint,

VI. Quòd horum hominum audacia, pon arrofos & allattatos propemodú omnes Do-Arine sepurgate articulos, magis turbate & deformate fint nostre Ecclefie, quam vila pontificiotum machinationes, indevique ab initio facte reputgationis, turbate aut defor-

ware eas poruerunt.

VII. Quod easdem scholas, in quibus tanquam angues in sinu soti & nutriti sunt, Souphistomania sua, calumniis, mendaciis, criminationibus, Asymazias non necessariis, pene magis & sædius deformarint, quam omnes exteras, quas exprose sio delere conati sunt.

VIII. Quod ed audaciæ processerint, vi apette dominari in Ecclessis & scholis co-perint: Catholicam Ecclessam ad seipsos &

fita loca alligauerint: Et omnes à se discedentes, quantumuis etiam impia & contraria verbo Dei proponerent, anathematum fulmine, tanquam catharmata & alasteres orbis terra-

rum, ex Ecclesis eilcere caperint.

IX. Quòd tanquam noui Pontifices, negotiis & confiliis Politicis, sele immiscere voluerint; Adeò vt, si quos piorum & landatissimorum principum conuentus agi audiuissent, ipsis non prius consultis & interrogatis, aut non adhibitis, vt principum consiliis & actionibus præesent.

1. Iam mor principum confilia & actiones, falfis, Hypocriticis, Samariricis, & venenatis interpretationibus acerbissime calumniari.

2. Abhis prouocare.

3. Iam publicis & prinaris conspirationibus sollicitare, cum docentium, tum catero-

rum omnium animos, &c.

4. Iamque Synodos, actiones & consultationes Sacrosan Cas, coram piis scilicet fratribus, & Ecclesiarum suz factionis Doctoribus, spirare,

Minitari principibus,

6. Et summam operam dare, vt, vel ipsos principes intersele committeret, vel florentes respublicas contra principes commonerent.

omnia conflagrarent, accendere, immanibus

X. Quòdrandem, detecta ipsoru malitia, ex scholis & Ecclesis ignomimose sint eiecti, in quas erant recepti. Quorum testimonium, quod de suo disse essua acceperant, quales ipsi sint, tanquam speculum omnibus publice ostendit.

Taliamigitur hominum accusationes non audien das, necalicuis ponderis esse posse.

SECVNDVM.

Noui arguméti loco ponitD. Maior, quod habeat testes certissimos, & omni exceptione maiores. qui vel in hac vita, vel coram tribunali Domini nostri lesu Christi, iudicis vinorum & mortuoru, testari poterunt: Quòd ipse permanserit in eodem vestigio doctrinz, in quod duce Luthero deductus, & collocatus suit, à quo ne latum quidem digitum vuquam discesserit.

Talesautem nominat.

1. Academism & Ecclesiam V Vicebergen-

2. Omnes ibidem auditores, qui ipsum publice & privatim audiverunt.

. Scripta, quæ publice edidit.

Hos appellar, ad hos prouocat, & hos opponit omnium factio forum hominum furiofis clamoribus, & fic fe fatis effe exculatum omnibus certe fibi persuadet.

TERTIVM.

Quòd tandem, cedens furoribus aduer-

fatiodum suorum, suam ediderit consessionem, in qua testatus sit, que fuerit sua sententia. Cum igitut hac consessione, Dei beneficio, omnibus bonis & intelligentibus satisfactam sit, non debere quemquam mirari, quòd hotum hominum inclementia non pomerit placari.

Hæcest atrocissima illa D. Maioris Flacianorum (ve ipse eos vocat) accusatio. Que de tribus nobis dicendi necessitatem impo-

nit.

Primo, ve ostendamus, D. Maiorisis Ctationem, qua se nunquem à vera doctrina, quam Lutherus est professas, ne latum quidem digitum discellissegloriatur, vanissimam esse.

Secundo, ve cansas commemorencus, quare confessio ipsius nen satisfaciat bonis & vetè piis hominibus.

Terrio, ve pauca ad criminationes, & con-

unia iplius respondeamus.

DE PRIMO.

Primò, Non negabit D. Maior: Nec, si velie, potent: Quòd propositiones Papisticas ec Interimisticas in Ecclesiam, post Lutheri sanctum obitum, introduxerit, qua fant.

2. Bona opera funt necessaria ad falutem.

2. Impossibile est, quemquam fine bonis operibin salvare, are falum fiere posse.

3. Nemo

4. Nems unquan fine bonis operibus faluntus,

ant falrene falten eft.

Has, prinatim & publice, voce & flylo, tanta contentione defendit, vt omnibus diris (contra Amsdorffinm, tune eas impugnantem, scribens) tum Angelos, fralitet doceret, tum feipfum deuonerer, fi vnquamaliter docuerit, vel in posterum docturus sit. Verba eine funt: Das betenne ich aber / baß ich alfo pormals gelehrer/vnb noch lehre/vnb. forber alle meine Lebetage lebren wil / bas quite Berd no. ria jur Geligfeit find. Bund fage offentlicht wand mit flaren beutlichen Worten i bas nie mand durch bofe QBeret fella werbe / vnnb bas auch niemande ohne aute QBeret felia merbe. Bind fage noch mehr / daß / wer ba anderft leb. ret auch ein Engel bom Dimmel der fen ver-Auche

Wolanswie aefele euch das? Dennich weifit bafi diefe / die rechte Drophetifche und Apofiolis fche tebre iftifo fie recht perftanden wirde?

Denn ihr je bas werbet befennen muffent bas burch bofe Werd niemand ben Dimmell fondern Die Delle verdiener. Comuf demnach pumiederfprechlich folgen / das / ba feine bofe Berch fein follen / ba muffen je aute Werch fein. Denn der Menfch muß ja nicht ein Stein ober Mos fein/der weder bofes noch autes wer. de fonderniber Blanbe vund heiliger Beiff! vand Chriffus ; foin vins durch den Blauben wohner / find ja in pus trafftig pund thatigi

bund treiben vne / baf wir nicht nach bem Bleb fcheifondern nach dem Beiffe wandeln/vnd ab lerlen Brucht des Beiftes wirden Balat.

Darumbes vnmöglich/dagein Mensch ohn gute Wert tonne seitig werden. Wie Paulus sagt: Wir werde vbertlendet/so doch/wo wir ber kiendet/vnd nit bloß funden werden. Den es vnsmöglich/das ein Mensch wahren glauben / vnd nit jugizich allerien gute Weret habe. Gleich wie die Sonne/ohn ihren Schein vnd Blang nicht sein tan. Denn wo Christus vnd der heilig Beist in Menschen wohnen/so leuchtet solcher Bland durch allerien gute Weret / wie Christus selber spricht/kasset eure Liecht also für den Menschen Leuchten / daß sie ewre gute Weret sehen.

Scit etiam tota Ecclesia, ipsum instum volumen conscriptisse, & omnis generis argumenta ac glossemata comportasse, vt propositiones hasce suas; lingua Pontificia & Interimistica loquentes, defenderet, explicaret & excusaret in illo libro, post longam enumerationem suarum probationum, dennò non solum superbissimè, sed supra modum considenter & impudenter gloriatur, illam suam do ctrinam consentire cum scriptis Prophetarum, Christi & Apostolorum. De eo rur-

fus audiantur eius verba:

Ich fage enelich noch ein mal/wie ich in meiner Autwort auff des Deren Ambedorff tafterfebrifft geschrieben / daß das (nemlich / Gute Werd find nötig jur Geligfeit) die rechte Propheniche pheniche und Apostolische lehreistiund wer and ders lehrer auch ein Engel vom Dimmel i der fen verfucht.

Stem!

Diewider mögenu Amfeln oder Troffelnfingen i oder schreiben / Hanen frehen oder gagent verlauffene vir vnbetande Wende oder Walen lästerniote Schriffe verwenden / verfehren / calumniren / schriffe verwenden / verfehren / calumniren / schriffe verwenden / verfehren / calumniren / schriffe verwenden / vie sie wöllen / So bin ich doch gewiß / das diese lehrerso in diesem Seemon steher/die rechte Gerliche Warbeit ist / wieder welche auch alle Hellische Pforsten nichts bestendiges und gründlichs können ausstehen/wie bose sie sieh auch machen.

Mansfeldéli Ecclesiis ex vocatione Dei prasamus, & pracipue qui Euangeliu Iesu Christi in vrbe Islebia & Mansfeldia docemus, testes coramvainersa Ecclesia sumus. D. Masorem apud nos propositiones supra recitatas, tanta contentione publice è suggestu sapius proposiusse, inculcasse, & ita cora auditorib. desendisse, ve nobis, tum temporis collegia ipsius, hocimprobantib. no pepercerit, nec à conuitiis abstinueris. De quo, ve posteritas historiam eius rei tenear, sideliter illa, & quantum sieri poterit, breuissimè recitabimus.

Post fanctum reuerendissimi viri & Patris, ac Superintendentis no stri, fidelissimi & clarissimi, D. M. Ioannis Spangenbergii fælicis memoriz, obitum: Patris reuerendi viri D.

496 D. CONRAD. SCHLYSTELE.

M. Cyrl. Spangenbergii. Collegenobis dile-& filmi, quianno iffo apud nos filebiz, post multos fanctos labores, & acerrima pro defensione veritaris cerramina, eo tempore en hac mortalivita discellit, quando depranariones Interimiftice, annis aliquot pracedentibus, in vicinia nostra graffantes, etiam nos non parum afflig rent: Cum officinm illud inspectionis per blennium ferè vacalfet, &in scholam poil mortem doctiffimiviri, D. M. Andrez Kegelii, vero pieratis zelo ardentis, M. Mauritius Helling vocatus effer: Iphus, & Doctoris Melchioris Klingil, (habitantis tue pp pefté in Salmis graffantéhic talebie) promotionibus & inftinctu, D. Georgius Maior, ve per annu munus inspectoris obiret, vocabatur. Cum igiturnos, qui Islebiz tum Ecclefilstam schofis preeramus, omnes in arce 1slebianam vocaremut, nobisq; de D. Maioris vocatione, quitum coramaderat, nomine illustrium & generoforum nostroră Comirum Indicium fieret: Et D. Maior iam tum scripto publico, de depramationibus Interimitticis, & corrupto articulo Iuftificationis, ab Ambsdorffi o acentarus fuillet: Et pallim in ore ommium vagaretur, iplum acerrimum defenfore elle, tam omnium actionum Adiaphoristicarum, quam vestis linea, quem Adiaphororu affertores omnibus combuntur obtrudere: Protestarionenecessarla & seria præmissa, in vocationem quidé Maioris confentimus. Sed fum

fumina prellationis hecerat. Si D. Maior hoc nobis certò & hons fi le promitterer, o nihil in Ecclesis noftris mutaturus, aut nouorum ricui introducturas, neg; apud novinterimiftica auralig aliam docteins fallam sparlurus, & deacculatione publica responsuros, & puis vera exculatione ac declaratione sentétic fue. o doct inara luam nostraru Ecclefiarpin amplectereint, arq, à doctrins Lutherino difcederet, fatufacturus effet: Nos ipli obedientis. pro officii noitri ratione, sponte & fidelicer p flicures, ipfius q; infpedioni fubiedos fore A Mansfeldenfib.verd, id exparibus códitionibas impetraci non potuit, qui,vt eius infpectioné reculauerunt: Sic in illo cu Islebienfibas colentientes fuerunt, vr leris &veram de obiectis criminibus responsioné Ecclefic Del edferret, ab eo postularent. Hincigiturocca-Sione sumpra, primuillad contra Ambidorfhum scriptu edidit, in quo no moddilla vnam propolitionem: Qued opera bona ad falme funt necessaria, defendu: Sed & reliquas duas priori deceriores, appoluit, nempe: Quod impossibile fit fine operib bonis quenqua falnare nec vnquam vla bominë fine operib.bonu. salvas n esse. Quod vt occasio fuit, vt paulo post vno toden q; tepore cres libelli, Amedorffii, D. Illyrici, & Galli, cocra bee noua & à postris Ecolesiis altemis fima paradoxs, pdirent: lta &cnos feriprii illud graniter offenait, acnos, quod non folum à daiore quod petieramus, & quod fide dara

promiferat, non obtinetemus: Sed turpiter

ab illo deceptiessemus, edocuit.

laque cum & pro concione publice è fuggestu in monitores suos acerrime inuehereeur, ¶doxa fua fumma cum contentione defenderet, vrgeret, & inculcaret, nos illum promisionis & date fidel, ac conditionum, sub quibus in vocationem eius consensissemus, admonuimus : hoc adiicientes , nos neque probare polle, quod etiam pro concione cora populo rudi, &cnoftræ fimul fidei commislo, pponeret inustrara & falsasua dogmata, neque inposterum tacieuros elle. Verùm tantum abfuit, vt hac commonefactione se à propolitolio abduci pateretur: vt non vereretur, in concione publica nos tali connitto imperere, ve diceret, le intelligere, concionatores quofdam doctrinam fuam arrodere, & porissimum, quod bons operadoceret necesfaria elle ad falutem, quam ipfe do arinam veram ; Christi & Apostolorum eius esse scirer. Ermireinepeum & puerile effe,id improbareaudere quoldam, quod in Pottillis non Hisdem verbis & syllabis expressum fit, etiamfi id confenium certum & catholicum leriptureferereferat. Tales elle homines indoctos, imperitos & indignos etiam, qui fancto Del ministerio fungantur, adhibendos fuille adstabula pontificia, ve Papæ ellene agazones." Das fie des Bapft Efeifielle anffegien. De quo, cum rurlas cum iplo, ve tes & necellitae postupostulabat, non sine ingenti dolore expostularemus, eò quidé oratione nostra fleximus, vt se ira nimia præoccupatum fuisse, & longiùs iracundia percitum progressum este sateretur, culpamque deprecaretur, ac publicè reuocando quæ dixerit, nos coram populo & auditoribus nostris excusaturum esse promitteret, quod & concione sequenti sa ctum est,

Cumque aliqui ex ciuibus, homines pil & non ineruditi, in privatis colloquiis de eadem re cum iplo conferrent, ipfique quam male-faceret, ostenderent, quòd miserrime iam ab aliquot annis quassatas & turbatas Ecclesias nouis istis paradoxis amplius turbaret, visus est ita eorum sermonibus commoueri, vt aliquibus promitteret, se non solum paradoxa ista abiecturum: Sed publico quoque scripto, quz cum scandalo à se facta sint, revocaturum.

Sed cum D. Maior D. Klingium & prædi-Rum M. Mauritium Hellinck in certaminum horum actionibus in confilium adhiberet, ab illis cum primis est instigatus, ne cuinsquam hac in readmonitionibus cederet, nec precibus nostris aliquid daret: Illorum igitur, & quorundam aliorum magni generis & nominis hominum confilio, sermonem suum de conversione Pauli conscripsit: In quo totam farraginem suarum probationum, quibus sese, sua paradoza descodere, salvare & canonizare posse putauit, collegit. Quod, cum reve-

494 D. CONRAD. SCHLYSSELD.

rendi & cleriffimi viri D. Michael Calim & loannes V Vigandus cognoscerent, granissi-mètplum, ne hoc faceret, nevel criptus s'inum publicè emicteret, ac sur bas graniores excitater, dehostoris apperunt. Cum quidem D. Maior, D. V Vigando pastem aliquem libri inspiciendam missister, ille ei in hanc sententiam rescriptic.

EPISTOLA REVERENDISSImi viri D. D. Ioannu VVigandi ad D.Maiorem ex Mansfeldia scripta.

S Alatem in Christo lesu, vnico nostra faltpri & caule contentio, ac periculofa granitas, longius videtur tempus postulare, quam nobisare conceditur. Modicenim flauma meridie laboribus nostra Ecclesia occupatierimas, cras Deovolente, die Lung & Martin nobis habendzerunt cociones, vripfe nofti, & tu vis, ve nobis Dom, Megister tuo nomine retulit, cras librum reftitui. No autem fumus ea felicitate ingen'i prediti, id quod ego in me cognolco, vt flatim primo intuitu, & celeri & cruda lectione, ad quam rem tamen non temporis fatis nobis datum, de cantis rebus iudicium facere possimus, Et pars tontum libriad nos dela aell, & inepre indicari feis dermineo flatuz tantum. Przterea,te constituti habereintelligimus, starlm perendie librum typographo excudendum tradere. Remittimus igitus

Ighur en, qua accepimus fidelibrum ruum, & pro missione gratias habemus. Sententiam D. Cell M. Andreas coram tibi exponet, cui & ego subscribo, eadem tamen volui etiam hie literis breniter coprehendere. Prafacionem folummodo bene longa infpexi, ida; cantum obiter lieuir. Indibro ipio titulos tam um vidi. Paulusinquit: Observous per nomen Domini noftri lofu Chrifts, vesde dicatu omnes, & no fine inter ver febifmata. Quo d'acquidegat Apo-Rolus, ridiculus elle velim, fi apud ce expon L Sed hoeeno feripto, vt mihi videtur, non tol-Juntur Schismata, verum augentur & amplificantur potius. Non enimidem cum reliqua Ecclesia dicis. Defendis enim, vrges & agitas istam non benè agitatam locutionem in no-Ara Ecclesia: Bona opera ad salutem necessaria. Haud dubie plurimorum pioru pectora abhorrent ab bac loquendi forma propter periculs, & quia Papiffice sonat. Quid & quomodo declares audio: Sed verbainterim quoque acerbe &odiose agitas, repetis, inculcas, &cu te hoc publico feripto omnib. Ecclesiis przceptoré prebeat, formá iplam quoqiprobari, & vhitată fieri cupis. Magna ex tuis literis proximis spéconceperi, te non nihil remissurum elles Quia leribebas iple, non fuille hanc formamviitara. Et profecto neg; tibi, neg; alile fuic. Et quatum audio ex peritis eins rei, Terrores interim, illa propolitione fi nogenu ecut, at falté produxerunt. la finguli pene ver296 D. CONRAD, SCHLYSSELS,

fusin ruo scripto, abundant his verbis. Expofitionem tham (inquam) intelligo: Sed profecto vecandide quid fentiam, dicam, vriple vis, aliud tibia sonate videtur, aliud pes saltare: Non videtur expositio penè congruere huicformæloquendi. Debent omnia, viscis melius quam ego, edificationi feruire: sed illa egitatio huius locutionis non benè zdifica. tioni seruiet, vt ego opinor. Multorum pioru colcientiz doctoru & auditorum defensione nimia istius paradoxi offendentur, Etiniuris fieri Gallo, & aliis judico, quod eos hereleos acculare & danare videris: quali doceant, bona opera non elle taquam fidei fructus & testimonia necessaria. Neque parum boni & pii viri alibi offendentur, quod vi video subindè facis propositiones plares, Ad Philippenses eriam scis Paulum scribere : Mansuerudo nostranotasis omnibus bominibus. Irem, Quacung, funt vera, quacung, modesta, quacunque insta, quecung, costa, quecung, amabilia, quecung, bonefame, liqualam, liqua virtus: Hec meditemini, que & didiciftis & accepiftu & audiniftis Svidiftio in me: Hac agite & Dem pacis erit vobiscum. Illi remorsusantem, non sanabunt Ecclefiæ vulnera. Ea quæ Magdeburgenses de personis scripserunt, no excuso: Sed quod ed res iplas attinet, non video iplos manifefos errores defendere: & admodum durum eft, o tam crebrò ipfos à Sarana agitari dicas. A Satana non pollunt elle, que iam ab ipfis Ofian-

Ofiandro opponuntur, que etiem Dom. Philippo perbari audio. Et quibus non placer D. Philippi Mel. optimi preceptoris, omni pierate colendimodeltia & manfuerudo, qui res iplas tractat Ecclefie vtiles, & non regerit connicia! Tua præfacio, ve video plena ce exundanseft felle. Neque istam locucionem à Prophetis & Apostolis zut Luthero acceptmus tantopere vegendam. Quate ad meum feriptum redeo, arque obteftor, ve Ecclefia rationem habear. Satis iam elt turbarum, & mileriarum, nifi etiam amplius vnguis inylcere habeatur. Omnes pii haud dubicoprarent, reporius Ecclesia, quam tuorum adfe-Auum rationem habere. Etiam fine his locutionibus periculosis, doctrina pænitentiære-Acac dextre tradi posset, ve tu iple intelligis & fateris: & hactenus multisannis factifelt, neque quisquam praceptorum aut audirorum quicquam desiderauit. Si igitur miseri homuncionis preces aliquid ponderis haberepollent (vehabituras vix credo, iam enim quid velis agere, decreuisti) obsecrarem, velibrum istum Ecclesie donares, ita ne eam perturbaret: Sed in his ærumnis & miferiis solatium aliquod præberet:quod nulla alia ratione, quam suppre sione optime heriposte, pro mea fimplicitate indico. Si innicem mordetu, Ge. Szpeiple in tuis scriptis recitas. Detebus plura scripfillem, si tempus babuissem. Raciocinationes tux omnes, ve funt polita,

non sublistent. His properatis literis peto ignoscas clarissime D. D. Cum enim per literas aliquam responsionem cupias, tuz voluntari paucis volui satisfacere teq; vt candido & pio animo accipias, etiamarq; etiam rogo, Benè vale. 19. Octobris, Anno 1952.

leannes VVigandin.

Hac Epistole, cum D.D. V Vigandusnihil obtinuisset (paucis enim verbis ei respondit) missum est comentum illud typographo Lypsiam, qui illud ibi quamprimum excuderet.

Dum aucem opussub prælis eft, forte tum reperofus &inclytus Comes D. Albertus miffione & reconciliatione & Mais ft, Cafilmpetratainditionem fuam redit, Is D. Majorisin comitata prelentiano & Feclefiarum ab ipfo turbararum flacum cognoscens, filium D. Carolum islebiam mittit, ac per eundem illom discedere inbet: & nisi dicto pareat, se alia ratione cum iplo schurum elle oftendit. Quo nuncio tanta trepidatione occupatus est D. Malor, ve etiam pene no du ex Islebia discedens in fugam le conficeret: Nihilominus tamen opus fuum senatui populog; Islebienfi abipsoinscriptum & sub horum nomine in publicam prolatum eft. Quod tu alii pii mulri extra comitatum valde improbarunt, tum nos quoq; id nobis mole fliffima fuifle, feripto de hoc publice emisso, oftendimus.

Sed reliquit post se semen D. Maior irepar suum Stephanum Agricola, ex Maiorista

Papistam & Apostatam factom, qui com adinnaum fibi haberer M. Hellingium & alion, etians schole ministros, pasquillis & disputationculis ad tempus ludere & nobis moletti elle coperunt, donec reverendiffimovire D. Eralmo Sarcerio ex comuni omnium comiru confilio ad vacans tune inspectionis munus vocato, Synodus Anno 1154. connocaretur: Vbi cum & Agricola & focil eius vocarentur, & illa paradoxa à patre suo Malore accepta defendere & tueri non pollent, omnium rum Megistrarus, rum cocionatoru suffragiis à nobis difcedere infilunt. Sic rurfus turbea Maiore excitate, in Ecclefiis nostris coticelcere, &parinter ministrosomnes elle cæpit. Hze est summa historie D. Maioris, que apud nos in comitatu Mansfeldenti, & præcipue apud Islebios accidir, ex qua pius lector & ceftimonium de formulis Majoris, & judiciú poltrum intelligit. Quam fanz igitur fint & verz, 26 quomodo cum scriptura facra Prophetarum, Christi & Apostolora, isé, Augustana nostra cofellione, & Lutheri scriptis, illa Maioristicx formul x colentiant, is oftendemus. Cum de iustificatione hominis, ex scriptura facta fundaméris grieur: duo conderantur: Primd. An homo indignissimus, omniq; bono opere carés, qui toto vita tépore perditiffime vixerit, possit sola fide propter & per merit uChrifti, quadocung; coverfus faerie falus & infl. heri / Secundo, an neftra inftiria & falus vila rations

400 D. CONRAD. SCHLYSSELE.

fatione exconditione quorum cunque etiam fine præcedentium fine concurrentium fine sequentium operum ita dependeat, vt non

præftiris illis, faluari nequeamus.

Adveramque quæstionem, scriptura simpliciter responder, & iustitiam ac iustificationem nostram prorsus à meritis & operibus nostris ad solam misericordiam diginam transfert, de quo hæcscripturæ dicta considerentur.

Ela. 43. Ego sum, Ego sum ipse qui deleo iniquitates iuas propier me, & peccatorum tuorum non recordabor. Reduc me in memoriam & iudicemur simul: Narra, si quid babes, vi insti-

ficerie.

Idem cap. 53, Dicens de Christo peccatotum nostrorum vnico expistore, inquit: Vere
languorus nostros ipse tulit & dolorus nostros ipse
portanit: Et nos putanimus ipsum quasi leprosii &
percussum à Deo & humiliată. Ipse antévulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est proptersceleta nostra, disciplina pacis nostra supra că
& linore eius sanati sumus. Omnes nos quasionus
erranismus, unus quisque in viam sam declinanit & possit Dominus in eo iniquitate omnium
nostrum, &c. Abscissus est de terra vinentium
propter scelus populi mei percussi eum, &c.

De fide, qua apprehendendum est Christi meritum, qua sola salui sumus sequentia

loguuntur.

In sciencia sua instissicabit ipse instru serum

mem multos & iniquitates estum ipfe portabit.

Ierem. Propheta volens docere, nos à solo Christo habere coram Deo instituam, vocas ipsum, Deum institue nostre, vel Dominum instrum nostrum, cap. 23. Ecce dies venient, dieis Dominus, & suscitabo Danid germen instum & regnabit Rex, & sapienterit, & faciet indicium & institum in terra. In diebuissus salnabitur funda & Israel habitabit considenter, & hocest no-

Ezech. 36. Saluabo vos ex uninersis inquinamentis vestris & vocabo framentum & multiplicabusllud: & non imponam vobis famem, &c. Non propter vos ego faciam, ait Dominus Deus, notum set vobis: Confundimins Garubescite super

men quod vocabunt eum, Dominus noster infin.

viu vestris dommi Ifrael.

Paulò ante hæc verba inducit Propheta
Dominum loquenté & promittentem, quod
Ecclesiam mundare velit ab omnibus inquinamentis, & medium nominat, inquiens, Effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris, & ab
vniuersisidelis vestrus mundabo vos. Et dabo vobis cor nouum & spiritum nouum ponam in medio vestri, & c.

Micheas cap. 7. clare restatur solu Deum tollere peccata & remittere iniquitates: Caufamautem remissionis esse metam Dei miseticardiam. Quis Dem similiatus, qui anfersiniquitatem & transis peccatum reliquiarum bareditatio tus! Non immittet vitra surerem suum, quenium volens miseresordium est. Renerceint & miserebitur nostru & provinciet in prosundum maru omnia peccata nostru. Itra.

Haein testamento nouo magis perspicude exponuntura Christo & Apostolis eius.

Christus volens omnem à nobis gloristionem auferre & docere, quod propter ipsum sustificemur, & sola in ipsum fide sine operibus saluemur, dictis & exemplis hoc satis declarat.

Lac, 19. Venit filius bominis quarere & fal-

Matth.9. Non oft open valentibus medicosfed male habentibus. Enneu antem discite; quid oft: Misericordiam volo & non sacreficium, no enim veni vocare instos sed peccasoru aap, 13. Venite ad mo omnu, qui laboratu & onerai estu, & ogo resiciam vos.

Ichan, 3. ait ad Nicodemum: Sient Moifes exaltanit Serpentem in deferto, ita & exaltani opertet Filium hominu, ut omnes que credit in ipfam, non perent-fed habeat vicam aternam. Sie enem Deus delexit mundu, ut Filium funm uninigetum daret, ut omnis que credit in eum, non perent, sed habeat vitam aternam. Non enem mifit Deus Filium sunna in mundum, ut indices mundum, sed ut mundus saluetur per ipsum.

Lucz 17. Nunquid babet gratium serno (Paserfamilias) illi, quia secit que imperante at l Non puto. Sie & voscum seceritu, omnia qua precepta funt vabis, dicito, formi inutilis fumue. Quod debuimus facere fecimini.

En, hic Christus om mibus operibus etiam illis, que precepta & mandata sunt dettahis non solam rationem meriti: Sci quamcunq;

aliam deiplis gloriationem.

Exempla autem, vhi fine operibus falnos fecit peccatores, plurima extant. Matthæum fedentem in Telonio, Matth. 9. Zacheum publicanum, Luc, 19. Mulierculam peccatricem, Lucy. Publicanum orantem in templo, Luc. 18. Lattonem in cruce, Luc. 25. Paulum perlegnencem Ecclefiam & hoftem fuum, Actor. 9. Mulierculam Samariranam & Ethnicam, loban. 4. Et quolcung; faluos pronunciat deillis non inquit : Operatua, led, fider to falunm fecit. Luc. 7. Fider tua to falnam fecit, vade in pace. Matthai 9. cenfida filia , fides twa te faluam fecit , Luc. 9. Nolitiwere crede tautum, Loc. 18. Ad cacum re-Aiturum inquit : Reffice , fides twa te falnum fecit. Marth. 9. Confide fili , remiteuntur ribi peccata ena. Paulus Rom. 3. Scimsu autem queniam quacunque lex loquitur ist, qui in lege funt loquitur, etomne or obstructur & subdune fiat omnis mundas Deo, quia ex operibus legis, non instificabism omniccaro coram illo. Per legent enim agnitto peccatt. Nunc autem SINE lege influia Dei manifestata est, testificata a Loge & Prophetis. Institua autom Dei , per fidem lesu Christi, in omna & Super omna,

qui credunt in cum : Non enim est diftintlies Omnes entm peccauerunt & egentgiorea Dei.lu-Steficuti gratu pergratiam thin per redemptionom que eft sa Chrifto lefu , quem propofitis Deus propiciatorem per haein faugnine spline ad oftenfionem inflisia (na propter remiffionem procedennum deisterum, Me.

Areine Arbitramurinftificare hominem per fi-

dem fine operibu legic.

Rom. 4. Ei vero qui non operatur, credenti autemin euro qui inflificat impinio reputatur fidu fica ad suffessam, &c. Sicut & Dunid dicit. Beatstudinem bominis ent Dem acceptam fert infliciam fine operibus. Beati quorum remiffa fint iniquitates & quorum telta fent peccata. Beatin vir en non imputabit Dominiu pecca-

Trem: Idea ex fide vt fecundum gratiam frma

fa promificomni femini, esc.

Icem Non eft autem feriptum tantum prapter ipfum. Quareputatomeft illi adinftitiam: Sed Sprogeer nos quibiu reputabitur & credentibus in eum qui fastiranit lesum Dominum nofrum a mortuis Quitraditm eil propter delicha nostra & resurrexis propter instificationem no-

L. Corinth. 1. Ex ipfo autem eftis vos in Chri-Ro lesu qui fact un est nobis sapientia a Deo & inficia, & fanctificatto & redemptio : ut quertadmodumferiptumest: Quigloriatur,in Demine

plorietar.

Gal. 2. Scientes autem qued non instificatur homo ex operibus legu nisiper sidem Tosu Christis Es nos in Christo lesu credimus us instissicemur ex side Christi & non ex operibus legu: Propter quod ex operibus legis non instissicabitur omnie caro. Ephel. 2. Gratia enim Decestus saluari per sidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum esta

Nonex operibus, ne quis glorietur.

Cum his & aliis mulcis scripture dictis propositiones Maioris nequaquam consentite
& loqui manifestius est quam vt negari debeat. In Esaia dicit Dominus: Se esse qui deleat hominum iniquitates, id est, qui remittat
peccata & saluos faciat homines, non proptet
vila ipsorum opera sed proptet se. Item ad
nostram salutem non opera bona hominum
fuisse aut esse necessaria sed vaum sacrissoium
Christi, in quem omnium nostrum iniquitates positæ sunt qui multos scientia sui, id est
sola side iustificat.

In Ieremia autem, Ezechiele & Michæs vocatur. Christus institut nostra & promittitur mundatio à peccatis (in quo salus nostra conssistit) non propter nos, id est non ex opetibus nostris, sed ex misericordia Dei. Vbi hie auditur quod opera nostra sint ad salutem necessaria neque verba neque sententia harum Papisticarum socutionum Prophetis assignari potest.

Christus, qui se propter peccarores vtillos

v nevel

mur, vel illa ita cum iphus merito comungamur, vel illa ita cum iphus merito comungamur, ve ea ad salutem nostram esse necessaria existimemus. Sed side in ipsum nos saluos sieri credamus, ita nec ex ipsus ore formulæ islæ sumpræsunr, cum ille non opera nostra ad salutem necessaria dicat; sed vnum illud, ve scilicet onerati & laborantes, id est, sentientes onus peccati & damnationem nostram, ad ipsum veniamus, hocest, in ipsum credamus.

Paulus verd omniu clarissime omnia reilcit opera ex iustificatione nostra, & salutem
nostram ad solum Christum alligat. Et hinc
videmus quod subinde verba hac repetit &
inculcat: Sine lege, sine operibus legis: sine operibus. Nonex vobis, non ex operibus, ne quis glorietur, & particulam Gratis maxime veget, ita
vi omnia in merito Christi & gratia & miserieordia Dei consistant, quo certa sit promissio-

Itaque hæc flexiloquæ Maioris formulæ exillo in æternum defendi non poterunt, nift verbis ipfis contra natiuam fermonis naturam & contra fententiam Pauli, perpetuo fibi constantem cum summo scelere abuti & Sophistice in re omnium grauissima, scurrarum more sudere vesit.

Quare etiamli multifatiam propolitiones ille à Maiore glossantur & explicantur: Tamen ad doctrinam Prophetarum Christi & Apostolorum, reduci & accommodari non possunt: Nam natura sermonis & eius pro-

prictas

prietas hoc no patiturisc fontes ex quibus ila Le scaturiunt & originem suam trahunt, plas neaduerfantur. Goffæ autem quæ afferuncur. fibi inuicem contratiz font, & nihil aliud efficiunt quam et liquido demonstrent, has loquendi formas corhurnos effe flexiloques ambiguas & ideo fallas ac meri d ex Ecclefiis exterminan las effe. Si igitur D. Major alitee vult videri sentire quam formulæ ipfius fuis verbis loquatur, curillis eft vlus? Num putse hoc peccarum leucesse in Ecclesia, homines fimplices ambiguiratibus, irrequieros reddere & ludificare ? An non meminir Paulini istius præcepri quod ad omnes pios & fideles Ecclefiarum Doctores pertinet: Formambabe fanorum verborum.

Sed nune videamus an & quomodo cum confessione Augustana loquatur Maior. In illa cum de hominis salute & instrincatione dicitur, hæcverba ponuntur.

fione, Anno1540. VViteberga impressa. Artic. 4. Fol. 6.

Quanquam igitur Enangelion requirit panitentiam, tamen ut remissio peccatorum certa sit, docet eam gratis donari, hocest, non pendere ex conditione dignitatis nostra, nec dari proster usa precedentia opera aut dignitatem sequentium. Fieres incerta remissio, si sta sentiendum, esset, tum demum, nobis contingere

1 remissio

remissionem peccatorum post quam eam pracedetibus operibus meriti essemus, aut satis digna esset

panitentia.

Conscientia enim in veris panoribus, hullum innenst apus, quod possiti opponere ira Des Christu nobis donatus E proposities est ve sit propiciator: his honos Christs non debet transferre in nostra opera, so Paulus dicit: Gratis saluati estis, Itemideo ex side gratis ve sit sirma promissio: Hos est, ita erit certa remissio, cum sciamus eam nost pendere ex conditione nostra dignitatu sed donari propter Christum. Hac est sirma E necessaria consolatio più perterresallis mentibus. Aig, ita docent E sancti patres: Et extat apud Ambrosum memorabilis E insignis sententia his verbis. Hoc constitutum est à Deo, ve qui credit in Christum salusu sit sine opere, sola side gratis accipiens remissionem peccatorum.

Et paulo post Articulo .

Omnes perterrefacta mentes sciant se debere eredere, quod certo nobis donetur remissio peccatorum propter Christum, non propter nostra mevita aut dignitatem.

Rurfus in sequentibus:

Ephef. z. Gratia faluati est is per sidem. E boc non ex vobis, Dei enim donum est, non ex operibus ne quis gloriesur. In bis sententiis & similibus disertò doces Paulus gratis nobis donari rensissionem peccat. E instissicationem non propter nostrorum operum dignitatem. Et in cap. 4, ad Rom. copiote disputat quare consolatione nobis opus sit. Sè enim promissio penderet ex dignitate nostrorum operum, sicretincerta. Vi sgitur aduersus terrorus peccati & mortis habeamus certam & sirmam consolationem, & sidus consistere possit, necesse est eam sola misericordia niti & non nostra dignitate. Propterea Paulus inquis: Ideo ex side secundum gratiam, vi sit sirma promissio. Neque enim opponi indicio Dei possunt opera nostra iuxtaillud, Si iniquitatu obsernaneris quis sussinebist Ideoque Mediator nobis donatus est Christus, nee transferendus est eins honos in nostra opera.

Folio sequenti.

Nec adferimus nonum dogma in Ecclefiam, nam hanc de fide dollrinam scriptura copiose tradit: S Paulus hunc locum precipue trallat in aliquot Epistolis. Et decent idem fancti patres fic enim inquit Ambrofius de vocatione gentium: Vilosceret redemptio sanguinis Christi, nec misericordia Dei humanorum operum prarogatina succumberet, & instificatio, que fit pergratia, meritis pracedentibus deberetur, ut non munus largientis, fed merces effer operantis. Et multa funt integra de hacre apud Augustin.desputationes. Huins funt bec verba : Quandoquidem per legem bomini oftendit infirmitatem fuam, vs ad eins misericordiam per sidem confugiens sanaretur: Dillum eft enim quod legem & mifericordiam in lingua portet, legem scilicet, quareos faciat superbos misericordia vero, quia instificet humiliatos. Institua ergo Des per sidem Iesu Christiin omnes qui credunt.

De fide inflificante.

Quotien igitur de fide iuftificante loquimur, friendum est bac tria obiella concurrere. Primo promiffionem & quidem gratuitam Secundo & merita Christianguam precium, Tertio, & prepiciationem, Promiffio accipitus fide, Grainstum excludit merita nostra. & significat tantum per mifericor dia offerri benefic u. Chrifti merna funt precenm, quia oportet aliquam cerram effe Propicrationem pro peccatio nostrio, scriptura crebro misericardiam implorat. Et santis patres sape dicumi per mi ferscordiam nos faluari. Quoties igisur fir mentio mifericordia, friendum eft quod fides ebirequiratur, qua promifionem mifericordie accipii: Errarim quoties norde fide loquimur, intelligi volume obiella (cilicet mifericordiam promifiam. Namfides non ideo inftificat aut falnat quia ipfafit opm per fefe dignum: Sed tantum quia accipit misericordiam promissam.

Augustana tum in eius confessione Augustana tum in eius confessionis apologia extant. Quæ cum de instificatione hominis quæ fir per sidem in Christum loquantur, intell gunt omnes, quomodo illa de hacloquatur: Verbis scilicet scripture vittur, nec opera nostra cum saluce & instificatione commisseet. Cur hanc D. Maior non estimitatus, nec eum de operibus bonis eadem confessio agit, ita vi Maior loquitur. Dicit quidem cum scriptura & verbis Apostolorum ea esse necessaria, sed appédicem (ad salutem) nullibi addit,

dequa

de quo vnum acque alterum testimonium

DE BONIS OPERIBVS.

Cum necessariam de fide dellermam & confolationem Ecclefix proponimus, adduur & dollrinade bonis operibue : Qued videlicet necessaria fit in reconciliatio obedientia erga lege Dei Nam Enangelium concionatur de nona vita inxtaillud: Dabo legem meam in cordibmeerum. Has igitur nona vita debet effe obedientia erga Deum. Et Eunngeliums predicat panitetiam, nec exiftsre fides poteft nifi in bis que pænitentiam agunt, quiafides confolatur corda in contritione & erroribus peccasificut Paulus docet : Instificati fide pacem kabemiu. Et de pævitentia diest Rom. 6. Vetsu nefter home fimul crucifixmeft, vs aboleatur corpui peccati ne deinceps peccato ferusamui, Et Efaias inquit: Ubi babitabit Dominue?in fisritu contrito & humiliato : hem. Et cu initio infi reputemur propter Christum cum in eum credimus : noneft fentientum, qued abielle illemediatore postea sufti simus nostra impletione legis. Es finecesse est renates bene operari, &c.

Item: Docent quod cum fiderecociliamur, necessario sequi debeat institua bonorum eperam, que Dem nobismandant, sient & Christin precepit: Si vicin vitam ingreds, servamandata.

De Luthero omnium maxime gloriatur D. Maior quod à doctrina, quam ille docuit, ne latum quidem digitum vaquam discelsetit.

Sed confiderer primo D. Major an non meminerit, quod Lutherus formulam hanc (bena opera suns necessaria ad salutem) ex quorundam dictatis, quæ in Ichola VVitebergensi proposita erant, priniquam inprimerentur & per Ecclefias spargerentur, cum feria & granissima commonefactione expungi, deleti & abiici curauerit. Deinde in memoriam renocet, quod idem Lutherus, publicam de ea dispurationem instituerit, acin ea folidis ac immotis facre scripturæ fundamentis ex ecclefiis per iplum Dei beneficio repurgatis, eam eiech ad forum Antichristi remisfam, atque ad inferi ip fins baratrum detrufam esse. Vnde cum D. Maior eam reuocauerit, confentitue cum Luchero?

Tertiò legat ille surdus & cæcutiens Mafor (talemenim se sam senem esse ipse seribit) si potest, quam plurima Lutheri dicta, quæ bona side ex scriptis ipsius in confessione nostraanni 1560. recitata sunt, ad quæ auctuaris

loco hecadiicimus,

In der Epifiel am Newen Jarntage/in der Birchenpoftill;

Unfer Predigt und Brund des Glaubens ift diefer i das allein durch den Glauben ohne Befes und Wercke bestehe die Rechtsertigung und Seligkeit.

Maior dicit, eum, qui no docet, Bona opera ita esse necessaria ad salutem, ve impossibile sit sine illie quenquam saluari, esse anathema. Paulus & Lutherus contrarium dicunt: Hominem infisicari aut salvari sine lege & operibus, & aliter docentem & loquétem esse anathema. Quibus statuamus plus esse credendum? Et quorum anathema plus pondetis habebit? Maiorisne, an verò Pauli & Lutheri? Hos ex spiritu Deiloqui, non est dubium. Quis ex Maiote loquatur, Dominus indicabit.

In auflegung der Epiftel am Chriftag/

Ber die Geligteit auf lauter Onad empfeht / für allen guten Bereten / der wirdt fie freilich fonft nimmermehr entpfahen.

Irem , paulo poft:

Die Werd machen one nicht reinifromm/ noch felig / Sondern wir / zuwor rein / fromm/ ond felig / thun die Werd fren dahin / Gott zu Ehren / ond dem Rehesten zu gute.

In Epiftad Gal

Die falfchen Apostel habe gelehret / daß man neben dem Glauben an Christum / auch die ABerct des Befeges haben soll.

Item/Erspricht:

Weil diefer Jriehumb bestehet/baß das Besfene vind gute Werck auch notig seind sur Soligfeit/ Soist Christus kein nunge.

Water faget Luther:

Beldenu/Es fein gleich Popisten/Juden/ Eureren / Notten/oder/wer fie fein mogen/So da lehren / etwas anders zur Seligfeit nötigf ohn allein der Glaub an Christum / dieselbigen boren hie allzumal/was für ein Briheil/der bei-lige Beist / durch die Apostel wider sie gesprochen hat / das in Christus furgumb tein nuge sen,

Item ad Gal. Tom. 4. Ien. fol. 11.

Apparet res leuis esse, commiscere Euangelium Elegem sidem E opera: Sed plus damns adsert, quam bumanus captus assequi potest. Nam, nan solum obscurat cognitionem gratia: Sed Christum cum omnibus suis beneficius tollit, E totu Euangelium, et Panlus bic ait senertit.

Hzeverba Mænius sie transtnlit 1. Tom. VVuebergensi Germanico fol. 31.

Es scheiner wol lals sen es zumalein schlecht dud geringe Ding/vinned ohne alle Fahr / daß man das Geseg mit dem Euongelio / vind den Glauben mit den Werden vermenger / Aber/wen mans im Grunde/vind ben dem eichteben besibet / Goiss gewiß/ vind sinder sich also/das solch Lehren vind treiben auff die Werd als nötig zur Seligseit / mehr vind größern Schaden ehnt / denn keine Menschliche Vernunffe nim viermehr begreißen / oder verstehen fan. Denn es wirdt nicht allein das Ertenenist der Gnaden den dardurch verdunckelt / Gondern/Ehristus mit allen seinen Woltharen / wirdt dardurch meggerissen / vind das gange Euangelion / wie G. Paulus allhie zenget/versehret.

In bes

In ber Airchenpofiller der dan Enangelluin an der D bren Romgerage.

Bu Jerufalem waren aroffe Deiligen/Act. 15. Alsidie Apostelivend jre Junger i bennoch stunden sie drauff ind weren auch drauff bliebens das Beses vand Weren auch drauff bliebens teit/wo nicht S. Panius und Petrus dawieder gehalten hetten. Auch sie selbst bettens nicht gewusst, wondt Bott/durch Wunderzeiche vom Nummel i sie hette solcher Meinung gewiß gemacht, das nur der Bland nus und noth weres Beligzu machen. Wie Actor 10: stehet.

Tom. 1. V Viceberg nu fol, 121.

Der Arrickel von der Christlichen Berechtige keit ift / baß wir gerecht und selig werden ? durch den Blauben an Christum i ohne zuthun aller Werch Auch der vernewerung i Nicht idaß die selbige nicht folgere ioder folgen soltei Sondern; daß man sie nicht in den Artickel der Rechtsertigung mengen soll.

In 21. cap. Gen.

Adfirmatinam posnimm. Quod sola side institute per comme & pronunciem ur, & c. Negatina has oft Non sola sides instissioni, callidam declaratione seu limitationem addunt. Licet exigamus opera tanguam necessaria ad salutem, inquiunt: tamen non docemus, considendum operib. Est satutus Diabolius, sed nibil agit, tames si fucum imperitu & rationi faciat.

In dispuratione, de Instificatione anno

Dicere opera esse necessaria ad salutem, est dicere, Qued Chrostus sit Saluator inchoatine, non perfettine. Itë, Est tribuere Christo & sidei, quod minimum est, operibus quod maximin est: Christum requirere ad instissionem, tanquam minimam causam, opera autem bona, aut nonam obedientiam requirere ad salutem, et maximam causam causam requirere ad salutem, et maximam causam. Canete vobis ab istis Argumentis. Quia boc sit inde, quod Christus amplius nunc non sit Saluator: sed spolietur suo konere, quod no secerit nos instos, sua morte, cum ipsi nostrisoperibus, vitam aternam possimus impetrare. Ista absurduatu caliginem inducunt mentibus hominum, prasupponunt enim, quod Christus non debeas esse Saluator, &c.

In cap.; ad Gal. Tom. 4. Ien. fol. 86.

In instificatione hominis, loquitur scriptura absolute de side abstracta non cocreta, id est, cum operibus copulata.

In cap.15. Gen.

Profecto fides alind vibil est, nec alind potest, quam assentiri promissioni. Si antem bic assensin reputatur pro institua cur insane Sophista asserii, dilectionem, spem & alias virtutes? Scio, has esse insignia Dei dona dininitus mandata per S.S. in cordibus nostris excitari, & ali. Scio, sidem sine bis donis non existere, sed nunc nobis quastio est: Quid cuinsq proprium sit. Tenes manu varia semina, Non antem quaro ego, qua, cui quibus coniunta sint: Sed qua cuinsque propria virtus. Hic aperte dic, quid saciat sola side: non cum quibus virtu-

virtuibus comiunctasit. Sola autem sides apprebeudit promissionem, credit promitteis Des, Des porrigente aliquid, admouet manum, & id accipit. Hoc proprium solius sides opus est. Charitu, spes, patientia habeut alias materias, circa quas versantur: habetalios limites, intra quos consissus Non enim amplectuntur promissionem sed mandata exequentur. Audiunt Deum mandantem & inhentem, non audiunt Deum promittentem. Id sides facit, &c.

Et paulo post.

Fides cen mater est, ex qua soboles illa virtutum nascitur: Hec nisi prima adsis, frustra queres illas: Hec nisi amplexa sueris promissiones do Christo, non charitas, non alia virtuses aderunt, etsi carum quasi simulachra Hypocrita pingant adtempus, &c.;

In der aufflegung ber Epiftel am Chriftag.

Wer da glaubet an Christum/daß er foldes gethan habeider hats gewißlich alfo bald in dem Augenblick alles wnd find alle seine Sunde dahin mit dem Todte und der Helle. Daß er nicht mehr bedarff jur Seligkeit i denn solche Blaubens.

Irem.

Die Tauffe mache auff einmal gang ben Menschen rein und feig. Das zu dem Deupt. ftude und erbe ber Seligteit nicht mehr noch ift i denn folcher Blaub an folche Bnade Bottes ic.

Jeem bald bernach.

Die Art des Glaubens ift i daß der Menfch auff einmat die Gnade gang empfcher und Gelig machen wirdt i das nit die Werct dazu fommen fonder folgen follen. Gleich als wenn Gott auß einem durren Blocke i einen newen gruneden Baum machete i der als denn feine Dlaturliche Früchte eringe.

Item.

Bir find vberfluffig obn alle Werd gerechtfatigt und gefeliget. Go wirs nur glauben.

Juder Airchenpoftill am erften Sontag bes

Christus tregt und oberwindet unfere Cun. be / Code / Delle für uns / und thut alles für uns bas jur Geligkeit uns noth tit / leffet uns nichts daju thun / den das wir uns gegen unfein De heften follen oben.

In Epistola quadam ad amicum.

Tadbuchaves in Augustini imaginatione of sistemaginarie, side instissions homines, quia side accipine S.S. postea instisses possemment implessone legis, quam essist Spiritus S. Sola side summe instisses pui in quia sicradix institua, ut tu scribis. Sola side summe instis, idest, accepti, non quia est nonum opui in nobis. Item side summinstis; Non quia est quadam perfectio in nobis: Sed quia apprehendit Christum, propter quem summinstis, idest, accepti of baredes vita itema.

Hac oft sententia vera & illustrat gloriam. Christi & miristice crigis conscientia. Ego sie loteo imagiimaginari, quod nulla in corde lit qualitas: Sed dico, Hicelt Christiu, institu mea. Ut sic me liberem ab insuitu legis & operum, imò ab insuitu obsettivilino Christi, qui vel Doctor vel dominator inselligitur: Sed volo milis spsimo esse donum, vitomnia in ipso babeamius, sicut dicit: Ego sum via, veritas & vita, & c.

Im Enaugelio von der Simmelfahrt Christi in der Riechenpostill vber das

Ber ba glaubet bub getauffer wirdt / ber fol Selia werden. Das ift frenlich ein lieblichet freundliche troff the Dredlat vnnd beiffet bile heb ein Guangelion. Denn bie boreftu mit et. nem Boree (faluus erit) ben himmel auffges than / Die Dellegugefchloffen / Das Befeg vnnd Bottes Beriche auffachaben/ Gunde und Lobe bearaben i vnb das leben und die Geliateirale fer QBelt in den Schof gelegt / wenn fices nut glauben wolte. D wer tondt bie mollernen dies fe gwen Wort / Blauben vnnd Gelia werben. In dem einen (Gelig werden) bat es frenlich feinen mangel noch feil. Denn bas ift gar dar gegeben und geschencte im Wort ober Eugne actio / welche ift Bottes vnmandelbare 2Bar. heir. Aber es marfaelt noch viel an onferm Slau. ben i daß wir foldes nicht auch feft anna faffen und halten tonnen. Denn die nad unnd det Schaniff fogargroß das fic das Menfchiche Derge dafür entfegen unnd gleich erfdrecken muß / wenn es recht bedenctet / das die bobet

emige Majeftat feinen Dimmel fo weit auffehut bind folde Gnad vnd Barmbersigfeit leuchten left pber meine und der Belt Gunde und Jam. mer / bnb bas folder trefflicher Schas allein burch rund mit bem Boregentben merbe/2c. Stem/ou baft alles miteinander fo du glaubeft! fobiffa / foricht Chriffus / in meinem Reich ein feliger Menfcherlofeivon Gund und Todt.

In cap. 40, Elaiz To.3, len. fol. 387.

Cum dammantur bong opera, fie dammantur, tanguam ad inftitiam Christianam (fic & ad faluce) inutilia. Maigr enim res est victoria mortie & inferm, remifio peccatorum & inftitia (fic & falus] quam ut noftra bona opera quicquam ad eam adferre poffint. Gratia Dereft & Dei gratia, qui gratis tantum chefaurum en Chrifto donat credentibus.

Benn bie Bercfler die Bercf bes newen Beborfame wollen in die Rechefertigung vnd Sellafeit mengen ond mit Dofe treibe/du muft quite Werd ihun/wiltu felia fein. Darauff beif. fer kurberns alfo antworren in ber Rirchenpor

Rill: Dominica 3. Trinitat. fol. 18 9. B.

Borffuwol/ Dasigenicht gilt bavon ju han. belen. Dennich bab fcon meine Berechtigfeit ond Nauvifind aller Seliafett/on alle Werel! in memem Deren Chrifto / wand bin fcon juper fetigiehe bu fompft daß ich beiner (oder der Werd) dagu gar nicht bedorffe / benn mo nicht Werch gelten / Da gilt auch tein Befes / vnd mo Das Wefegnicht ift, ba ift auch nicht Gunde.

Darumb

Darumb foll da nicht den die Braut in ihrem Kämmerlein mit Chriffo regieren i in welchem fie alles miteinander hat i vnnd nichts bedarffi was jur Geligkeit von noten ist ind das Gefes berank lassen bleiben imtt seinen Drummeln vnd Pfeisfen i vnd gerrost verachten i vnnd von sich stossen i wenn es das Gewissen will angreiffen. Denn es gehört bie nicht her/vnd kommet zur Bnzeit vnnd will da zuthun haben/das es nicht hin kommen soll.

Denn hie find wir im Articel/der da heiffer: 3ch glaub an Jefum Chriftum meinen Deren/ für mich gelitie/geftorben/ond aufferftanden/2c. Dem foll weichen/bende Monfes/Keifers/ond

Bottes Bebort.

Nichter/dafür wir jat hadern nicht/was ich bin/ Dichter/dafür wir jat hadern nicht/was ich bin/ vnd thun foll oder nicht / fondern was Christus ist/gibr vnd thut. Bir sind jarin dem Schlafftammerlein / da Staut vnd Breutigam allein follen sein / da geburt dir nicht hingu tommen/ noch etwas daringu tedeit.

Ibidem.

Ich will gern gute Werct thun/ond forderfit to ich tan / ju feiner Bett / wann wir vinder die Lent tommen / aber hie / da finein Gewiffen für Gott fiehen foll/will ich nichts davon wiffen da laß mich nur vinierworren / vinnd fag mit nicht von meinem Thun vind taffen da höreich wedet Wonfen noch Pharifeer / fondern Christus foll allein regieren / vinnd alles fein / vind will Eleicht

gleich wie Maria ju feinen Füffen figen / vnnd fein Wort horen / heraussen soll Martha bleibes und in der Rüchen vmbgehen vnnd ihre Haust arbeitehun / vnnd das Gewissen zu frieden taffen / ic. In Christo hab ich alles reichlich / was mir mangele und feihlet (unnd notig ift zur Golligkeit.)

Dominic. 4. nach Oftern in der Kirchenpoftill.

Grage.

Sprichftu abermal/was fol denn die Lehre von guten Wercken? Sol denn foldes nichts fein? Oder ift es nicht ein schon loblich Ding! so sich der Mensche fleissigt die Zehen Bebott git halten! Gehorfam/Züchtig! Erbar Warhaffetigistic.

Mntwort.

Jatraun / das alles fol man thun/vnnd ift auch gute Lehre und Leben. Aber alfo / daß man es laffe bleiben an feinem Drt / da es hin gehört/ und die zwenerlen Lehre unterschiedlich behalten/ wie man für Gott fromm/oder gerecht werde/ und wie und wozu man fol qute Werd thun-

Denn ob wol die Lehre von guten Werden noth ist gutreiben i so muß man doch daneben; ja zuvor mit fleiß das auch lehren (auff daß die Lehre des Euangelit; vnnd des Glaubens rein vnd vnuerfelschet bieibe.) Das all vnser Werds wie gut vnnd heilig sie sein mögen/nicht sind die Schäß und Berdienst/darumb wir Gottange nem und gefällig werden / unnd das etbig Leben erlangen / sondern das ift allein / daß Christus sum Vatzer gehet / und durch seinen Gang / uns solches erwerbet / unnd seine Gerechtigken Institute und Werdensteine Schencket und mittheistet / und alfo ein solch Reich in uns ansehet daß wir (Go an ihn gläuben / durch sein Krafft und Beist / von Gunden und Todt auch erlösset / mit ihm ewig leben sollen/ze.

Nem/hernach:

Ebriftlich Gerechtigteit stehet in vergebung der Sünden / durch Ehristum uns geschencket und mit dem Blauben durch und in dem Worte empfahen rein und bloß ohn alle unsere Wercht doch nit also/daß ein Ehrist nicht gute Werchtun soll und musse/sondern daß man sienicht in des Glaubens lehre menge und siechte/und mit dem schendlichen Wahn behenge / daß sie zur Gerechtigteit für Gott erwas vermöge/dadurch man beyde die Werch und Glaubens lehre beschmeiset und verderbet. Denn es ist alles datumb zu thun / daß man diesen Artickel rein und lauter behalte von alle unsern thun abscheiden.

Tom. i. lenensi 469. fol.

Cum ergo opera neminem instissiont & bominem oporteat esse instum antequam operetur bonum: Manifestissimum est solam sidem esse qua ex mera Deimisericordia per Christum in verbo eius persona digne & sussicienter instissicet & salnet. Et nullo opere, nulla lege, Christiano bomins opu esse ad salute cu per side liber sit ab omnilege.

Item, Tom, 7. Ieneufi. fol. 252. Prioris, 239. polterioris edicionis. Diff ift ja die Substant pñ Dauptfach biefes Concilii, nemtichidas bie Pharifeer wolle mieder das 2Bort der Bnaden/ Die Berch ober Berbienft des Befenes faifo jur Geliateit notia auffrichten / Damit were das Bort der Gnadegu nicht worden fampt Chri. Round dem beiligen Beift darumb fechter und foleuffet G. Detrus fo hart dawieder wnd will Schleche ohn alle Berch / allein auf der Onaden Tefu Chrifti felia werde/daran nit genug/barff anch fo fune fein/ond fagen/bas alle ihre portae Batter / bende Patriarchen / Propheten / pnd die gang S. Rirch Afrael / nicht anders / denn allein durch die Bnade Jefu Chrifti / fen fella ge. worden/vnd verdamt alle/bie alfo Bottes Bet. fucher/fo burch andere ABeg haben mollen/oder noch wollen felig werben. 3ch meine bas beiffet gepredige/ond dem Sag den Boden aufgeftof. fen. Solle man biefen Reger nicht verbrennen! Der alle quee Berch verbeut/vnallein die Gnad und Glauben jur Geligfeit genug belt/vnd bas ben allen Heiligen vund Vorfahren / von ber 2Belt her / 2C.

Ibidem sfol. 178. Prioris 262. Poste-

Und ift ein rechter Gebers Nemmers/denn wo man eins gibt / das allein die Gnad Christi vns selig machet/vund niche auch gibt die Folg vnd Nachtruck / daß die Werck vns nicht selig machen: Sondern will behalten / das Werck notig fein zur Gerugthuung und Gerechtigteit/ (ober zur Geligteit) fo ift uns das Erft. wieder genommen / das uns gegeben ift / Remlich/das allein die Gnad ohn Werct / uns felig mache. Go behalten wir nichts / unnd ifts vbel ärger worden/zc.

Tom.6. Ienens. fol. 44. Prioris, fol. 42. B. Posterioris.

Der Glanb ergreifft Chriftum/als de Gnadenftul / der fur mich fenct feine Deiligfeit/ond mir fchenctet / das ich in ihm hab / was mir gur Seligfeit norh ift.

Ibidem, fel. 51. Prioris. 49. Poste-

Chriftus ift der einig Denland / dadurch wir von allen Gunden und Abel erlöffer und freg werden/und in ihm alles friegen / was uns noch jur Seligfeirift.

Pauld poft.

Die ander/ale Engenfinnig/ Storig Ropffe fallen bavon / und richten Rotteren an/trennen diereine Lehre / und die Chriftliche Kirche/ da ift es alles auf.

In his Lutheri dictis 4. observet pius lector 1. Quod Lutherus formulas Maioristicas aperte improbat, reiicit & damnar, eas q; ex Ecclesiis per se bene sicio Dei repurgatis prorsus exterminatas esse vult, sicut inquit: 2Bir mussen than wie Paulus thet/riess swen,

X ; mall

100 De Connant Schurmera

onal/ weim stauf ein Engelvom Jammel ober ein felbit andere pretigen/ fo finer serfischt. Commende abrita argumente. Putto Lutheein eineredocenter opera eile rieccifacia ad falutem a vera Doctema defeitlere & fidera

infantaegant.

2 Good ctodies ralinum paradonorum vocaratine à & minitas Olabuli, fient enim Esa comadmireresSaraman glotfantemim3verà deprassible de esercensera clarifficia Docana versas enderrume eff decepta. Sicia ettoversturem amplechmeur, nec ace Spiritus S. Commer led librights paradiars ambiguaprecompanion. Que facilime nothis veritaris, con communicatere pareit. Exquifalfa glofmadinectavernaris reducere constur, fimiment nili qui venenti facciro obdecit: Saccacom cause or armmest. Sed hauft bominem enecas Guttaritioni placent mendacia animann occidir. Subiliciemus autem postea etam Cuther in decum de hafafmodi fucatiomounez 200 fin

Quod La farmin racienda doctrina vera de hominis filare. L'inflificacione non folumi ple califorte. L' peripicale loquitur & ab hoministica pascol remouer omnem doctrinami legis de operum, fesi grani filme & Izpius hoministica monet, ve idem faciant omnes illi, qui più de riciera Doctora haben volunt. His precipit de innder ve opera à fide & instituia

coram

coram Deodiligenter discernant & doctrine vtriusque figibus & ysu tali circumspectione loquatur, nealterum cum altero commilceatur. De quo confiderentur testimonia ex 15. cap. Genesees & 3, cap. ad Gal. & alia: Etinorimis notatu dignum est quod dicit do ctrinam de operibus non inferédam elle inarriculum Justificationis, qui docer quomodo coram Deo falui fumus, In diefes Kammerlein ba Chriffus innen ift / gehoret allein die Braut/ das ift der Blaub ond Maria die Chrifto su den Buffen figerivnd feine Worte guborer. Martha aber mit ihren Wercten borer nicht hieherifon. bern berauf in die Ruchen/ba fie zu fcaffen ge. nugfam hat. Ind find die aller fcablichften Ethrer I die Blauben wind 2Berche ineinander bramen.ld quod Maioris paradoxa faciunt.

4. Tandem obseruet pius homo, quod de operibus cum summa circumspectione loquitur, & eiusmodi formulis vittur Lutherus, quæ sines ecrurecte exprimunt. Docet ea esse necessaria non ad salutem. Vocat eas silias sidei fructus aridæ arboris à Deo viui sicate, sicut aliàs vocatur fructus spiritus, signa & testimonia instificarorus credentiu in Christum. Nunquid horum observanir hactenus Maiorequi ramen gloriatur, se ne lasum quidem digitum ynquam à doctrina Lutheri discessisse. Formulas quas Lutherus improbat reiicit & damnat, Masor non solum mordicus retinet: Sed sanas & bonas esse conterdit.

118 D. CONRAD. SCHLYSSELD,

Nam quod in fimulata fua confessione, dicit le illis in poterum vo amplius viurum, quod aduerfarii eas in falfam sententiam suam detorqueant. Hoc quid aliud est, quam quod patadoxis fuis, & fibi inigriam fieri putabat, ab iis, quiea pro Euangelio Dei ample auntur, Luthero & Paulo Anathemata funt, qui non hominem line operibus per fidem in Christum salvari docent. Major eos anathemizat, qui non dicunt opera esse ad falutem hominis necessaria. Lutherus glossas paradoxi Maioriffici vocat infidias Satanæ. Maior glotfas finas vocar doctrinam Prophetarum Chrifti & Apostolorum. Quæ hicest conuenientia Maioris cum Luthero? Sed cur non etiam dicta aliquor parrum huc adferemus, vt videre & inde zitimare possent pii, quomodo Maloris paradoxa confensum veteris Ecclefiz sequantur, Dam enim veteres & orthodoxi Ecclefie Doctores ita articulum de Iu-Rificatione hominis tradunt, vt ex eo opera omnia excludant, & particulam (Sola) quod fola fide abique operibus faluemur & iustificemur vrgent. Satis apparet ipfis tales loquédi formas, quas postes sub Antichristi regno in Ecclesiam introduxit Saran quibus Maiot

fuillent in medium prolatæ, mlnime probaturos Origines scriptor verustissimus in Libro Comment, super Epist, ad Rom, in cap. 3. sic scribit:

Dieit Paulus sufficere soline fidei instificationem. Ita ve credens quis tansummode instrincetur, etiamfi nihil operis ab co fuerit impletum. Quad fiexemplam requiramue, quie fine operibus fola fide instificatus sit. Sufficere arbitroril. lum latronem, qui cum Christo crucifixus clamauit de cruce: Domine lesu memento mei, cum veneris in regnum tuum. Nec alind quicquam describus bons operu eins in Enangelies fed pro bac. fola fide ait illi Iefus: Amen diço tibi , bodie mecum eris in Paradifo, Per fide ergo instification est bic Latro, absq, operibus legis. Quia Dominus fuper hocnon requisinit, quid prim operatue effet, nec expectanit, quid operis, cum credidiffet, expleret: Sed fola confessione instrificatum comitem. que fibi Paradifum ingressuren assumpfit. Sed & ad mulierem, qua in Enangelio secundum Lucamreferent, ex nullo legis opere, sed pro sola fide ad eam ait : Remittantur tibi peccata tua, & iterum, fides tuate faluam fecit, vade in pace, fed & multis Enangelii locis boc sermone vium legimu Sernatorem, Gc.

Iohan. Chryfost defide & legena.

Eum, qui operatur opera institue sine side, non possumus probate visum suisse: Fidelem antem absq. operibus possum monstrare & vixisse & regnum calorum consecutum esse. Nullus sine side X & vitum

Ambrofins ad Rom. cap. 3.

Instificati sunt gratis, Quianshil operates, nea. vicem reddetes, sola side instissati sunt dono Dei-

In cap. 4. einidem Epistola.

Non opus est lege, quando impini per folam fidem instificatur, secundum propositum Dei. Sie decretum diest a Deo, us cessante lege, solam sidem gratia Dei posceret ad salutem.

Augustinus de Natura Egratia contra

Pelag. cap.1.

Si per legem oft institua, ergò gratis Christua mortum estis autem non gratu mortum est in illo solo instissicatur impini, cui credenti in eum, qui instissicat impinm, deputatur sides ad instituam. omnes enim peccauerunt, & egent gloria Dei, iustissicati gratis per sanguinem cius.

Bernhardus in Canti. fermo. 10.

Ergo mandando hominibus impossibilia, non pranaricatores fecit, sed humiles, ut omne os obstruatur & subditus siat omnis mundus Deo. Quia Quia ex operibus legis non infriscabitur omnis caro, in conspectu eius. Accipientes quippe mandatum & sentientes desectum clamabimus in colum & miseresur nostri Dominus & sciemus in illa die, quia non ex operib, institia, qua secimus nos sed secudum sua misericordia salvos nos secit.

Hilarius in cap. 9. Matth.

Monet scribas peccară remissă à Christo lesu, g. lex laxare no poterat. Fides enim sola instissicat. Cyrillus lib. 1. cap. 31. in loun.

Fidu falutem adfert, & gratia instificat: Man-

data verò legis condemnant magis.

Ex his & aliis quam plurimis fanctoru patrum di chis latis apparet Maioré non folum à Prophetaru, Christi & Apostolorum & Lutheri confectudine loquedi longistime abelfe: Sed discrepare etia à phrasib. vereris & purioris Ecclebæ. Observetur auté corradictio, Maior dicit: Neminem vnqua fine operib. elle falnatu, ac impossibile este fine operibus faluari quenquá. Hoc fancti parres, Origenes & Chryloft:expressis verbis negant, adfirmstes : Quod fidele fine operib. qui fit iustificatus & faluarus, possunt ostendere. Exemplo adducunt, tum Latronem cum Chri Ro crucifixum, tum mulierculam de qua Luc. 7. fcriprum est. Maior conatur sua paradoxa præter cateras etiam interdum hac glossa saluare quod dicit, credentes stadm bona facere, modo illis tempus bene operandi concedatur: Effe ergo verum neminem fine operibus faluariant saluarum esse. Chryso, antecedens non negat de consequente dicit quod per se instrincetur homo.

Mafor dicit, operand falutem elle necessaria. Ambrosius inquit: solam fidem gratiæ Del polei ad falutem, &cc. Sed grandem atq; adeo, duplicem fibi iniuriam fieri conqueritur D. Major. Primo enim adfirmat se haram formularum vsurpatione non voluisse veram, de bonis operibus, seu de sustificationis articulo, doctrinam depravare: Sed tantum furoribus Antinomorum obujam ire: Fuille enim homines, qui nullam bene operadi necessitatem esse contenderent, & sua inepta vociferatione Epicureismum in Ecclesias introducerent. His fibi omnibus modis refistendum fuisse. Deinde verd & hoc summe iniquam effe, quod tantum ex harum formularum viurpatione, de sententia & doctrina iphus indicetur, Hoc Sophisticum & Sycophanticum esse clamitat : Dicirenim, se in aliis scriptis suis satis suam sententiam declarafle, quod veram de instificatione hominis (que fir coram Deo per fidem fine operibus) do arinam sequatur & in hac parte consenfum Ecclesiz Dei amplectatur. Deinde illas iplas formulas ita à le expolitas & declaratas effe,vt earundem interpretatio, nihil alienum a scriptis Prophetarum & Apostolorum continear.

Ad primum autem, verè respondere pos-

famus Dock Maiorem hze malitiose fingere & impudenti hoc prætextu tantum hoc quærere, ve monitores suos contra saam ipsius conscientiam aliter etiam manifesta veritate attestante impiæ doctrinæ infimulet. Nam quid in aliis, quos temel impurus ille Antinomiæ spirirus occupauit, operari pergat, ad cos, quilese Maiori Interimisticas & Papisticas formulas in Ecclesiam inferenci, oppofuerune, nulla ratione transferri potest. Siquidem constar eos ipsos, quos non solum falso fic traducere constur, sed instar rabidæ canis, scriptis sais perpetuo allatrat & morder D. Major furorum Antinomicorum oppugnatores acerrimos semper extitisse, scriptaillorum & nostraliquido hoe restantur. Alicubi adfirmat fibi colluctandum fuisse cum illis, qui cum affertione libertatis benè operandi homines ad vitam prorfus Epicuream traducerent. Horum vt impudentiam retunderet, fibi pro bonorum operum necelfitate fuille depugnandum.

Hanc sanè calumniam, no veritus estidem D. Maior, per suos etiam ad Ecclesias nostras detorquere, sed quantum in hoc mentitus sir, iam olim elestostensum. Et Diabolicum suit commentum dicerceos omnem benè operandi necessitatem negare, qui tantum impiam & Papisticam appendicem ad salutem improbarunt. Acvemaximè vera impudensis als D. Maioris adsertio suissettamen impium

est suum excessum & peccarum aliorum erroribus desendere, falsa enim non falsis sed veris & sanis sunt resutanda, sicut Apostolus non vult nos facere mala, vi eueniar bona.

Adalterum autem vt quoq; respodeamus sam non dicemus, qua verum sit, quod D. Maior consensum Ecclesia & veram scriptura sacra de hominis iustificatione sententiam, in omnibus suis scriptis sequatur. Nam de illo paulò post agendum erit: Sed hac Maiors

confideranda proponimus.

Primò. Qua ratione hoc coram Deo & Ecelesa eius excusare possit, cum in proptu habuerit formulas sanas & phrases vistatas Prophetis & Apostolis, Christo Patribus & Luthero, quibus doctrinam veram, explicare &
proponere debebat & poterati Curillas sumpserit, quæ sua natura falsæ & tantò magis, suspectæ sunt, quillis vius est, pontificium agmé
& deinceps auctores Augustanæ Sphyngis,
quorum hoc consilium suisse, vel Maior ipse
non negauerit, ve ambiguis sermonibus suderent homines & fraude occustata totam
lernam Antichristianarum abominationum
in Ecclesias nostras reducerent?

Si p imprudentiam hoc factú fuisse ab ipso aliquis diceret: cur à fratribus piè & amanter primò, postea etiam seriò periculo & incommodis, quæ hinc sequantur, ob oculos positis non cessit ? Cur sele non solum patronum talium formularum constituit, sed cum

fum-

fumma etiam contentione insectatus eft omnes, qui (ne quid verites nobis Dei beneficio per Lutherum tradita detrimenti caperet) lele ei oppoluere? quis hic calam terramifeuit? quis hie triftiffimarum diftractionum autor fuit ? Quis hie suacemillum, qui sub Lutherofait, discentium & docentium, Harmoniam & consensum rui bauic ? illine, qui pro simplici veritate & sanis loquendisformis, pugnarunt? An vero, qui vi paradoxa à nostris Ecclesiis reiecta pontificio & Interimiltico ore, insidios è loquentia, rursus in eafdem posthabito omni vel periculo vel scandalo pufillorum Christi, omnibus modis & totis virib, fremendo & frendendo aduerlus cotradicentes reducere cotendut? Quid hic respondebitur, Apostolo præcipienti: Forma babe fanorum verboru. Item, Bonum depoficum enstodi, per S. S. qui habitat in nobie, & Christo dicenti: Va homini per quem scandala veniunt.

Secundo audiat D. Maior, Quid Lutherus, de glossis ipsius, quas adhibust paradoxis & propositionibus incommodis, ambiguis, flexiloquis, Interimitticis, Papifticis, falis, denlque & impiis iudicet & pronunciet in Epifto-

land Gal. fic feribens.

Tanta enim est efficacia illusionis Satana in illie , qui ita delufi funt , ve iactent & inrent, se certissimam veritatem babere tantumabest, ve faceaneur, fe errare, & ve manime obruamus & congincamus quosdam.

prajer-

prasertim seltarum autorus scripturis: tamen us.
bil essecumio. Quia statim in promu habent suat
glossa, quibus scripturas eludunt. Itag, monitis
nostrus non emendantur, sed plus indurescunt.
Nunquam autem credidissem, nis hodie experietia bos discerem, cantam esse potentiam Diaboli,
quod facere poset mendacium tam verisimile.

In caput 14. Ioannis Tom. 7. len. fol. 84.
Prioris, 79. Posterioris edicionis.

Es hat der Teuffel immerdar etwas aufigeworffen das mur die Lehre von Christo nicht rein bleibe i wie er sich auch ist in etilden regets und Schwanger gehr imit seinen lehdigen Bedanckelvnd hierzu dienet im auch seine Brants Fram Bubuid i die spisige Bernunstes welche suchet mancherlen Behelft i und Ausstucht wieder diesen Articelwud kan sich Mensterlich verdrehen das sie nicht durch Gottes Wort gefantaen werde.

Ibidem.

The nicht deutlich vand flargenug aufiges brucket in der Schriffes der Artickel unfer Erlöffungesdaß wir allein durch Christum gerecht und selig werden sas es auch alle Kirchens Pfaffen und Deunchen täglich über dem Altar im Cher und auff der Cangel gefungen und gelesen haben. Aberswas hares geholften? Den sie boch selbst dawieder gelehrer und geprediger has bensund noch nicht auffhören dawieder zu belle. Lieber flageses sen nicht geschriebensdaß er allein fen bas Lamb Gottes / bas unfer Sünde reegt.
Item / das allein durch feinen Namen vergebung der Sündehaben / die da an ihn glauben.
Item / das fein ander Name iff/vneer de Himmel darinne wir mogen Seligwerden / Act. 4.
Ia wenn du wilt die Bibel unter die Banek flecken/oder Muchwillig nicht achten / was die Schrifte fagt vand deiner engenen Bedaucken folgen So wirdt frenlich weder diefer/noch einander Artickel des Blaubens klar und gewiß fein / 26.

Er pauld polt:

Na / wenn das folgegelten / daß man ihnen folches Muthwillens geftatten folte, das fie modern fagen und deutten/wie fie wolten / und mit Bottes Bore bnachunden fenn / Go tan jederman wol verwerffen/was ihm nicht gefelt! und fagen/ Es fen nicht flar genug/ Dan fol im einen flaren Tere fürlegen. Dennes mufte ein helle Rede fein/die der Tenffel nicht fondte bente ten und verfehren vind was ift flar genugiwenn man das offentliche Gottes Bort / prof guer. leucheen und zu lehren gegeben nicht wil laffen flar fein/obes gleich uns in die Angen bringer? Bleech ale obein muewilliger Menfch am lied. tem Zage für der hellen Gonne die Angen que thet ober Thur vnnd Renffer ju riegeluwoltet bud gleichwol barnach flagen/boß er nicht feben tondee. Bas fol man weiter dir fagen ober meis fen fo du miche bore noch annemmen wilt / mas Dir Boet felbft faget ? Doer meineftu bas beine engen Gedancten auß der blinden Bernunft geschöpffet i von Gott vand feinem Geheimnis sollen tiarer vand gewisser sein i denn sein seibst Bort. Es ist aber nichtes denn ein lauter bost hafftiger Teuffel/der ihm nicht wil sagen lassen; ober gleich greiffich vberweisser wirdt i sondernwissentlich vand murhwillig i der Warheit wiederstreben.

Rurlas paulo pott. fol. 85. B.

Das fein muthwillig Freueler Die bagegeft fcharren wind leftern / ob man ibnen wol folde offentlich Zengnuß die Schrifft fur die Das fen fellet baf fie nicht für vber fonnen ober bre ben fich bayon/vnnd geiffern/ es fiche nicht ba. felbft biefe Bort tag Chriffus Bott fen: 2Bol. Ien alfo ju benten fenten eine Zwickmuble with frenen Aufflucht haben / fo man ihnen aber bas and meiffet / fo lauffen fie dabinauf jes muffe einen andern Berffand baben aber es ift ber Tenffel beralfogendelt en Warffelfpieler mit ber Schriffe / vand fie brebet wie ermil / baf mo man ibn angreifft i fol man ben Abt ben bent Schwankgefaffer haben/Darumb muffen wir mieber folden Zeuffel wnnd feine mutwilliae Freueler Die Schriffe fefte balten / vnb nicht laf. fen alfo dreben / oder vber bin flatteren als were fienicht flar ober mechtig genug enfern Glaub ben gurbeweiffen.

Pauld poft, fol. 86.

Die Wortin der Schrifftjoder Arrichel des Blau-

Claubens find nicht gefentidaß fie follen Wans delwort fein/fondern / baf fie pnfern Glauben fiar ond gewieffe grunden bnnd beftettigen fole len. QBer bie nicht wil boren end glauben i bett laffen wir Difputieren vnnd finglen wie lang er wil / wie ibm ber Teuffel genng geben mirbt aber wir wollen folden Ringlingen Denfiers enug fein ; daß fieniche muffen ber Geriffect. ne Dafen breben wie fie wellen / breben fie abet fo follen fie ce auff ihren engen Ropff breben! bud foll doch teiner biefen Ein vand Spruch

ombfleffen.

Hæc gitur eth non pominatim. D. Maiorisglossationes defignant vi inde fua possit esfugia habere:tamen in genere omnes gla flas quibus veritas eluditur attingunt & improbant, Duoeni hic vult Lutherus docere: Primo, illes à Satana agitari, fascinaros & dem 6tatos elle, qui veros & certos fidei noftræ Articulos labefactare conantur : prætendentes illos in feriptura non fatis effe fundatos cum non telibus verbis præfcripti funt, qualia caca il arum ratio expetit. Sic quidam hareticorum dininitatem Christi ausi funt negate quod fibi dictis scriptura non fatisheri dicerent, nec viqua claris verbis doceri Christum effeverum Deum. Hac fuir biafphemia Arril Cherinti & aliorum. Sic & quida Articulum de gratuita remissione peccatorum propter Christum & Instificatione coram Deo fimile satione eluferut vel ve fibi ipfis extra feripturs india

iustificationis formam fingerent vel gratultam peccatorum remissionem non clare in scripturis fundatam esse nugarentur. Hoe primum est quod Lutherus granissime accular.

Alterum est quod iliis succenser, qui opiniones suas falsas, ex rationis sua libitu concepras in scripturas sacras inferut, & à Sarana ita fascinantur & obdurantur, ve nihil audire &accipere velint quicquid eis contra ex fundamentis & perspicais Apostolorum & Prophetarum, & testimoniis dicatur & opponatur. Horum propriu & peculiare artificium, auraperta scripturæ dicta falsis & callidisinrerpretationibus eludere, aut dogmata fua fucatis glossis ita exornare, ve imperitis speciem veritaris habere, imo vero veritas ipla effe cogatur, vt is qui contradicat habeatut pro anathemate, & tam improbo homine qui veritatem Dei oppugnet. Hane Luthert descriptione si quisquam alius vnquam, cerre. D. Maior hactenus in suorum paradoxorum desensione cum graui Ecclesiarum & multorum luctu impleuit.

Maior, vel si ipse hoc negliget, tu pie le ctor mora, quant tantum inter sete: Sed etiam cum apertis & claris scriptura dictis maxima ex parte & propemodum omnes glossala Maioristica, & explicationes ambiguarum propositionum non consentiant; & quod sibi D.

Maior

Maior in suis scriptis minime constet, de quo tibi vnum arque alterum exemplum proponemus. Nam omnia recessere opus molestum, longu & rædiosum foret. Er suerunt alii qui hanc operam Ecclesiæ vtiliter præstiterunt, Hæcquæ adducemus satis erunt quibus pius lector, admonebitur, vt considerer ex quali spiritutalia proueniant. In aliis dicitur: Veritatis oratio simplex est. Et S. S. perpetuo sibi constatis oratio simplex est. Et S. S. perpetuo sibi constatis oratio simplex est. Et S. S. perpetuo sibi constatis oratio simplex est. Et S. S. perpetuo sibi constatis oratio simplex est. Et S. S. perpetuo sibi constatis oratio simplex est. Et S. S. perpetuo sibi constatis oratio simplex est. Et S. S. perpetuo sibi constatis oratio simplex est. Et S. S. perpetuo sibi constatio simplex est.

Ĉ

Ergo, Opera ad falutem funt necessaria.

Ad dictum Pauli ex Lutheri verbis supra positis respondeti potest: Fides abstracta non concreta, id est, cum operibus copulata, iustificat. Itaq; cum consequentia dicto Paulino inserat prorsus opinionem de side formata, quid hic disfert Maior à pontificiis, quomodo consentiet eius interpretatio cum tot Pauli dictis supra de gratuita hominis iustificatione, sine omnibus operibus recitatas.

II. Bona operaretinent, augent & perficients

Ergo funt necessaria ad salutem.

Hzc glossa seu interpretatio, manifeste pugnat cum verbis Petri 1. Petr.1. Qui virtute Des custodimini per sidem ad salutem. , &c. In Epist.ad Ebrzos dicitur: lesus autor & consum-mater sides.

Y 3 Etrur-

141 D. CONRAB. SCHLVSSILE.

Et eurlus est in his consequentia pontificiorum sic argumentancium: Mala opera daponant. Ergo bona opera instissicant. An huiusmodi inepur non sunt iamundum ex Ecclefile nostris explose, Cur ergo ia reducuntur! III. Sient sides vera non potest esse sine operibus, staimpossibile est quenquam sine operibus salv wars Ergo opera sont necessaria ad salviem.

Quid hac argumentatione ineprius ? quid autein responderi ad eam debeat, modo est dictum. Nam & huc referendum est Lutheri dictum de side abstracta instificance nos.

1111. Salus & inftificatio different.

Et falm significat statum salutarem in que suntenst sicate

In illo autem fatu fiunt bona opera.

Ergorette dici porest Opera esse necessaria ad falutem, ut maxime exferipeiris bec discrimen oftendi non poffit. Tamen & hocverillimum eit. Vocabalum blu is frequentissime pro ialtificatione ipla fami. Et iustificationem iplam fimal coplecti. Q iz ergo eft hæc malicia fo, histicari in re rauta, & studiose has a nbiguitatibos & obscuritatibus inuoluere que omnibos debent effe notissima, Salvos & credentes bene operarinemo negauerit. Se l'opera ad falutein ita necessaria esse ve impolibile fic fine ilis faluari, blatphemia & men Jacium Diabolicum eft: Ex his indicensur eris aliz glosse & argumentationes. quasum plerafq; in prioribus nostris confessiomibus

fi.

6

er)

-

1.

d

1

nibus copiolius refutauimus. In primis notaeu dignum est quod D, Maior hac ipsam propolitionem quam hic gollistucii & tanquam fana, bonam, scriptis Prophetarum & Apo-Rolorum consentientem omnibus Audercomendare & obrrudere. Illam in dispositione faa Epistola ad Rom.obsignat Pseudoapostolis, qui conati funt hac doctrina veram Apo-Rolorum & Pauli doctrinam euerrere & depranare ac recenset ibi primo Apostolos Domininoftri lefu Chrifti, Pfeudo postolorum hac falla doctrina motos effe, ve Synodi conuocarent & in ea damnarent, quod impie diceretur; Bona operand faluté elle necessaria: Sic enim verba Maioris que ibi le iplic habet. Preterea& in lynodo propter hac iplam controuerfiam Herofolymis ab Apostolis colle-&ta, affirmat idem Petrus eircumcifionem & opera legis no effenece faria ad falute, & addit rationé firmissimam, qua & Paulus in hae Epistola &in Galatis, & aliis locis sæpe vtitur, cum aic: Dem mibil descreuit inter Indees & gentes verifg, enim credentib, Enangelie datus eft S.S. & utrorumg, corda fide purificata funt. Ergo circumcisio & opera legis non sunt necessaria ad institiam & salutem, &c. Deinde dicit, catholico hoc consensu Apostolorum refutari omnes Iudaos, Phatifaos, Hypocritas, Monachos, Mahometifias & Papistas & Sophistas omnium zratum, qui flatuunt vel circucifionem vel legis moralis opera à Deo pracepta

necessaria esse ad instituam & salutem promerendam. Quam sententiam verbaiplasecum afterre cum dicitur, Bona epera sunt necessaria ad salutem, hoc maxime testatur, quod
ralibus formulis vsi sunt Pseudoapostoli, quos
proprerea ab Apostolis Christi repræhensos
esse constat, quod ideo dicerent opera ad salutem necessaria, quia statuat illa salutem mereri, alioqui eos vel nunquam repræhendissent vel doctrinas & formulas veritati contrarias damnassent.

Tertio colligit hac Pseudoapostolorum

doctrina & loquendi forma.

Primò, detrahi Christo honore debitum, vipote cui visiustificationis & reconciliationis auferatur.

Secundo, adimi conscientiis firmam con-

folationem.

Tertiò, tolli item discrimé Legis & Euangelii,

Quarro, lucem deniq; & folem illustran-

tem totam scripturum,

Si hæc vera sunt (vt certissime vera sunt)
quæ Maior ipse scripsit quæ táta igitur ipsum
non modo oblivio, sed dementia quoque cepit, vt formulas ab Apostolis damnatas & tot
ac tanta secum incommoda trahentes, rursus
in Ecclesias nostras reuocaret, vt eas tanta cótentione desenderet, vt omnes improbantes
hoc diris deuoueret. Vt denique glossaret &
fucaret eas, ne videantur id sonare quod naturaliter

turaliter sonant. Et ipsas aliter non accipiendas elle, Apostolorum modo di ca censura &
iudicium tettatur. An non spiritus ille vertiginis qui nouorum dogmatum autores turbare, occupare & fascinare solet, etiam hic sese exserit & prodit. Sunt autem & aliz plures iildem Maioris scriptis in quibus hzc paradoxa tuetur, valde conspicuz Antilogiz,
Ex quibus hanc recitabimus.

In consessione sua (quam sicvocat)
Anno 1558.edita, extant hec verba
B. 1. Fac. 2.

Dasich aber diefe Wort/gute Berch fenn ben Bläubigen zur Geligfeit notig/mein Lebe. lang weber in meinen Lectionibus, Predigeen oder Schrifften / nie nicht gebrauche/beruff ich mich auff alle die jenigen / fo meine Lectiones pud Predigten gehöret/vnd Schrifften gelefen,

In Sermone de conversione Pauli in recitatione summæ, hæcsant verba:

Summa diefer Ertlarung / daß die guten Berch fo Bott gebotten/vnnd der new Bebor. sam den Blaubigen und Kindern Bottes / ges gen Boet jhrem Batter ju der Seligkeit notig sein/ te.

Ibidem, Y. 4.

Das newe leben welches in guten Berchen fiche fift den Glaubigen notig jur Seligteit.

YS

146 D. CONRAB. SCHLVSSELS.

Sic fibi contradicit Maior & seipsum mi* Tere intricat, ve quid vel offirmet vel neget fepius obliuiscatur & certe maximu conscientiæ fine à veritate ipfa connictæ fine vertigimis spiritu turbatæ signum est tam multiplex gloflationum & excufationum pelagus & labor. Arque hæceriam caufaeft nonleuis, cue ex Ecclefris nostris iamdudum Maioristica Illa paradoxa von cum iplorum gloffis & defensionibus sais, mhil certi statuentibus sed Innicem fil' contradicentibus exterminata effe voluctimus. Plures autem einsdem cofilii cationes & argumenta invenier in confessionenostra Anno 1559 edita, qui volet, quo Lecorem remittimus. Quanquam iam fatisfa-Ram existimemus, illis qui hactenus à nobis ex spectarunt, vt probatemus Doctorem Maforem in Verrina illa sua præfacione vanissime gloriatum effe, quod à Lutheri doctrins In hac ipla fuarum formularum defentione ne latum quidem digicum vnquam discesserit, quodex his que dica funt, fatis patere & manifestum esse puramus, Cui hoc quoque accellit, quod oftenfum eft, iactarionem eius alteram quali iplius scripta & hæc de bonord operum ad falurem necessitate assertio fint Prophetarum, Christi & Apostolorum do-Arina, non minus falfam & inanem effe, cum cot perspicua de ea re scripturz tellimonia contrarium docentia fint adducta: Tamen alienum's nostro hocinstituto non erir etiam porre

porro oftendere, Quomodo non soluin his scriptis, que ex professo ad snorum paradoxorum explicationem instituit: Sed & in alia
suis commentariis & libris dogmaticis quos
ab entépore quo controuersia hæmota est
emisit, hunc errorem desendar, & alios huis
astines seu ex hoc manantes enarrationibus
suis inserat & insidiose in simpliciorum animos instillare, acad posteritarem propagare
conetur.

Norautem omnium incommode dictorum & falforum dogmatum, catalogum qui facile ex ipfius scriptis contexi potetat, proponemus, sed pancaatq; ea maxime infignia recensebimus.

Vude pii admoneri poterunt vt in legedis
D. Muoris libris & commentariis iudicium
adhibeant, & omnia ad normam verbi diuint
diligenter accommodent, priniquam ea allenlu approbent, ne à certo & constanti vera
dodvina qua hactenus duce Luthero in Ecclesiis nottris sonuit, consensu facile abducantur.

Quare ne quod semel capit & sibl proposuntabiecuste, & cause suz deeste videatur.
D. Maior: Sicullam de operum meritis in sustificatione hominis opinionem, qua quidem
verbis negat, sed reipsa & sacto strenuè vrget in huna modum scriptis suis inverspergit:
Ve primò de instificatione hominis cora Deo
loquens non cam dicat essa Christi solius
meri-

meritum & propter iplum nobis donatam remissionem peccatorum & imputationem institiæ: Sed fimul renouationem & virtutes iplas, quæ tanguam veræ fidei fru &us, iusti ficatos ex Spiritus S, operatione confequuntur, complectatur, esque omnia coniungat, yt ita postea justiciam Christianam, in partes duas dividere possit, esse eam fidem in Chri-

flum, & opera.

De quo illustre est testimonium, quod extat in dispositione Epist. ad Rom. cap. 8. Vbi hæc verba exponit : Signidem foe sernati summ, Sc.fol. 4. B. Duplex, inquit, Salvificatio, few instificationst. Vnain bac vita, alterain eterna. Qua imbac vita est salvificatio, constat (primo) remissione peccatorum & imputatione institia (Secundo) donatione & renouatione S. S. & fe vita aterna gratis propter Christum donanda. Hac falusticatio & instificatio tantum est inchoata & imperfecta: Quiain iu, qui fide faluati & instificatione, manet adhec peccatum pranitas natura, manent terrores peccasi & legis, manent morfiu veteris ferpentis , menet mort cum omnibus miferiis humanis, & fic per fide & S. S. cepimu quidem instificari, fanttificari & faluari, nondum tamen perfette iusti & salni sumu. Reliquum igitur est, ve perfette insti & falui fiam w.

Hæc conneniunt cum his, quæ breuius in Sermone de conversione Pauli, vulgarisermone complexus eft.

Sellgfelt aber in diesem Leben ift i. vergebung der Gunde, 2. und angefangene vernemerungegum Bilde Bottes/ Jeem/ Gerechtigfeits D. Geist/und ewiges Leben/2c.

Rurius in dispositione Epist. ad Roman. cap. 10. Super textum: Corde creditur ad insti-

tiam, &c.

Post longam enumerationem, quid iustitia sidei set, tandem in summam sic omnia colligens, inquit: Institua igitur sidei completitur duo, t. Cordis sidem. 2. Et oris confessionem cum caeris fructibus sidei, seu nonitate vita.

Insecunda parte Homel, super Epistolas Dominicales fol, 56.

Institia igitur & salus, que in baç vita ex sola side est, exclusis omnium operum meritis, est institia & salus (1.) imputara (2.) inchoata, abscondita, renelanda, impersetta nondum apprehensa. Est instituia & salus in specsed nondum in re, ex qua primitias tantum nondum decimas spiritus accipimus, in qua renovatio & sanctistatio inchoatur persicienda in altera vita, & c.

Considerer hic pius Lector, quas perplexitates studios è D. Maior in iam recitatis suis scriptis serat. Principi desit, iustitism Christianoru in hac vita esse ex sola side sine operum meritis Max verò iustificationem & iustitia partitur in dues partes, & expressis verbis dicit, eam complect cordis sidem & oris confessionem seu remissionem peccas orum

RO D. CONRAD. SCHLVISSELD.

& renouationem seu imputationem justition & inchoationem noue obedientie. An hee non contratia & perplexa sunt ? an hee cum scripture & Lutheri sententia conue-niunt?

S. Paulus cum ad Rom. 4. Inflificati coram Deo hominis formam & exemplum proponere veller, adducit Patriarcham Abrahami & daplicem in eo fan chitatem conflituit. Alteram, quam haber coram hominibus. Alteram cotam Deo. De illa, quam habet coram hominibus, non paritur ipsum aliquid coram Dee gloriari: Sed dum iplum parrem omnium credentium facir & modom in ft ficationis describit, in hoc vno illum togum confiftere adhrmat, quod Abraham credit fibiremiffa elle peccata, Sie perfrieue remoper à iustitia Christiana, (quam vocat fidel inftitiam Jomnia opera, ac vnameffeadferit iufticiam, qua coram Deo infti fumus, videlicet, remissionem peccatorum & imputatienemiustitie aliene. Nonconiungir, sed longiffime ab hoc foroarcer, inchoatam illam & Sequentem operum iustitism & gloristionem. Audiantur & confiderentur Apostoli verba.

Roman, 4. Quidergo dicemus insenisse Abraham patrem nostrum secundum carnem ? So enim Abraham ex operibus instissicatus est, habet gloriam.; Sed non apad Deum. Quidenim dicit scriptura ? Credidit Abraham. Deo. & reputa. reputatum est ei ad suftitiam. Ei autom., qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum. Ei verò qui non operatur, credenti autemin eum, qui sustificat impium, reputatur sidui ad institiram., sicut Danid dicit, Beatitudinem bominis, cui Deus acceptam sert sustituam sine operabue.

Beati quorum remiffe funt iniquit atci, & quo.

rum teeta funt percata.

Beaum ver, cuinon impusabit Dominus per-

Omnino D. Maior de institua coram Deo loquitur, an igitur audit hic, vel alibi, Paulum eam in duas diuellere partes? An audit ad eam aliquid præter id, quod Abraham credidic Deo & reputatum est ei ad instituam, referri? Nunquid Paulus cum Dauide partitur beatitudinem, qua vel Abraham, vel alius quisplam coram Deo beatus & instus est in remissionem securorum & inchoatam renouationem seu bona opera? Non putamus, clara enim verbasunt, Dauid dicit, Beatitudinem bominis, cui acceptam sert Dem seu imputat instituam sine operabia.

De Luthero autem suprà satis copiose demonstratum est, illum omnibus modis diligentissime iustificationem seu sustituam cotam Deo ab operibus seporare & remouere. Et recirata est elegans ipsius regula: Fidus abstracta, non concreta sustificat. Facessant igitur partitiones ista de duplica.

faluificatione seu instificatione. Vna est fides, vna est instificatio, vno modo saluari sunt & faluantur, quorquot saluari sunt, aut saluabuntur.

Ista autem in instificatione hominis cum remissione peccatorum: renouationis aut inchoar obedientie copulatio, vetus & viitata est Pontificiorum doctrina, quam illialiquant d etiam subtilius & callidius, quam hie Maior facit, proponere didicerut. De quo exemplu habes in Interim Augustano, Er quid aliud volunt, qui de gratia infula & fide formara apud Pontificios nobifeum decerrant, quam vt concedamus eis, vt institiam, non in fola remis. peccarorum staruamus : Sed permittamus, vt duplicem faciant gratiam, licut D. Maior duplicem facitiustitiam. Primam gratuitò nos accipientem. Secundam, gratos nos facientem, id est, vt opera etlam nos coram Deo gratos faciant, peccatorum remiffionem & institiam mereantur.

Eadem sententia & mens suit concilii prozime Tridenti à Pontisce Romano coacti: In cuius decretis anathemate seriuntur, qui docent hominem sola side sine operibus adiunctis instificari: His autem, quomodo respondebimus, si cum Maiore dicemus, duplicem esse salui sicationem & instificatione hominis coram Deo, continere duas pattes, ve homo instrus sit, remissione peccatorum & senouatione seu imputatione institiz & inchoatione nouæ obediétiæ. Hoc, si concesserimus, satis habebunt omnes pontificii. Secundò observeturin dictis Maioristicis, quod inquit, iustitiam, qua hic cotam Deo ex sola side salui & iusti sumus, tantum esse inchostam, impersectam, absconditam, nondumq;

apprzhenfam.

Quid quæsumue hic non auditur contrarietatum & absurditarum? Si nostra inftitia. quain bacvira coram Deoiuft fomus, eft imperfeda, eft abscondita & nondum appræhenfa. Quomodo ergo iusti sumus? Nú Chri-Rus nobis imperfectam infliriam languine fuo acquifiuit, quam pater credentibus in filium imputare foler? Num Christus datus pro nobis sub legem, non plene obedientis sus, iustitiam omnem absoluit, sed inchoats, nobisque perficiendam & absoluendam reliquit ? Quomodo credentes fiducism habebunt, fi absconditum maner, nec dum appra hendant, quod iphe de remissione peccato. tum, propter mediatorem lesum Christum, quem nobis Deus propitiatorem in sanguine eius proposuit, in Euangelio promittituri

Scimus quide, illam vius scattoriem & sane Etiscationem, quam in nobis Spiritus San-Aus per verbum & sacramenta operatur, in hac vita esseinchoatam, impersectam, multiplici infirmitate propter carnis nostre dep auationem, & inhabitantem in nobis malitiam contaminatam multis sordibus, adeo, ve eam Paulus stercus, Elatus, pannu menstruaez, vocareaudear. De hoc concedimus recte dici posse, que hic dicta sunt. Sed cur hæe, ad institiam sidei, qua hic etiamin hac vita cora Deo falui de insti sumus, sine omni distinctione, à D. Maiore transferutur? Nonne illa sunt in filium Del contumeliose? Nonne hæ perplexitares de sophisticationes, odio dignissimæ, de minime in tato Doctore serende sants.

Quod fi D. Maior dicet, hac intelligenda esse de renouatione, per S. S. facta, & de inchoatione fanctificationis & noux obedientie: & tamen illa vocat (ficut claris verbis facit) lustificationem & saluificationem noftram, quahic coram Deo falui fumus. Satis manifettum eft , illum iu ftitiam po ftram collocare in illis ipsis, que modò dica & nominarafunt, scilicer, in inchoara no ftra & adhue Imperfeda, obedientia, qua adinti Spiritu Sancto bene operari incipimus. Quò autem denud nune Maior se procipit? An nondum fentit fuss depranationes ab aliis intelligi? An non credit, à se gravissimum illum de su-Aificatione hominis atticulum, non mode turpissime deprausti : sed prorsus ad Pontificiorum impierates & blasphemias defleai?

Quam procul etiam à perniciossimo Osandrierrore aberit, qui institiam nostram id in nobis esse dicit, quod facit nos insta facere. Cæterum, etiamh hoc verissimum est, quod in illa altera vita, huius vitæ renouatio & sanctificatio, quæ hie à sanctis vix inchoatur, tune plena & persecta essicietur, ita, ve formaliter ad imaginem Dei renouati, iusti simus suturitamen & hoc constat, sicut in hac vita, per illam imperse cham & inchoatam nouitatem & sanctificationem nequaquam sie placemus, & grati sumus Deo, ve propeter illam nos iustos pronuncier, æterna vita & cælestibus bonis ornetista perpetuò etiam in illa altera vita, diliget nos indialecto suo, æternus Pater.

Et quia illius fanguine à peccatis omnibus fumus mundati, iplius iusticia induti, verè & femperilli, in tam præcioso & insigniornatu placebimus, & super Angelos iplos sulge-

bimus.

Allius enim solius meritum & sacro sanctum sacrificium pro nobis, in omnem eternitatem coram Deo eterno Patre valebit, Hanc sibi gloriam apud patrem suum, eternus eius & vnigenitus filius, Dominus nostee Iesus Christus reservanit, vt ipse sistat ei sponsam, & Ecclesiam, mundatam Isuacro regenerationis sanguine suo, in qua non sit ruga, aut macula, que induta sit vestimentis salutis, & indumentis institie, ornata cosona immarcessibili, superans claritate sirmamentum & stellas celi.

Cum igitur iusticia, que hic credentibus Z 2 in Chri-

116 D. CONRAD. SCHLYSSELR.

in Christu imputatut, quam in spe comprehendimus, non sitalia & diversa ab illa, quam isthic in re possidebimus, voi revellabiturid in shiis Dei, quod sunt, valde impius & blaspemus est D. Maior, quod illam ipsam nostromiustitiam, que, ve dictum est, hie per sidemà Christo Iesus ponso, capite & rege nostro accipimus, iusticiam impersectam vocare non veretur.

Sed plura eius scripta his consimilia habét, quæ & contra sidei analogiam dicuntur & considerata accuratius docent. D. Maiorem ex nimio illo contendendi studio, quo seruet eò prouectum este, atq; à Deo in sensum reprobum adeò traditum, vt scient & volens veritatem obscuret: modò vt caduca & sloccidam suam gloriolam coram mundo aliquadiu tueatur, ne cogatur, vel errorem suum agnoscere, vel videatur monitorum suorum consilia humiliando se cotam Ecclesia, secu-cutus esse.

Insecunda parte Homil. Super Epistolas

Dominicales termione G.extant

hæc verba.

Quemadmodum ex his, qui in stadium defeendunt non multi coronantur, sed ad vnum defertur corona. I non est sais in speciaculo tantă sedere, neg, vngi tantum, I certare ita I in hoe loco non sais est, sidem habere I quomodocung, certare, sed nis nos ita cursu exercuerimus, vi ad metam vsque inuictos nos prabeamus I perneniamus ad propositum pramium, nibil sanè peter rimus consequi.

Et moz,

Postquam demonstranit opere precium ose, vi sese omnibus frattibus attemperent, deincept sa horridius cum ipsis loquitur. Quod antem ait, buiusmodi est, ne existimetis, quod simul at que credidistis, & in Ecclesia stadium ingressi estis, istud vobis ad salutem sussiciat, quemadmodum nec olympicis cursoribus satis est currere: verum necesse est ad ipsum vsq. Brabaum festinare, omniag, sacere, vi boc asseguamur, &c.

Rurius paulò poft.

Quia, quomodo illic, cum emnes intra stadiñ eurrunt, non nisi, qui benè cucurrerit, dignus premio indicatur: Ita & bic quamuis intra sidei metas cuncti credentes contineantur, soli tamen, qui instè vixerint, premium cœleste percipient, &c.

Hæc & similia D. Maioris dicta, quæex patribus ad declarandam & confirmandam suam sententia adducit, satis periculosa sunt, dum dicit: Non sufficere ad salutem credidisse, & ingressum esse in stadium Esclesia, stem, Non satu esse sidem habere. Item, Parum esse, contineri intra sidei metas, nisetia a cursu nos exerceamus: nisomnia saciamus, va Brahaum assequamur: essi iuste vixerimus. Quod nisi a nobis siat, nibil consequamur. Soli, qui iuste vixerint, pramium cæleste accipiunt.

Satis intelligimus has debere elle comonefactiones spectantes ad lam iustificatos, qui

D. CONRAB. SCHLVSSYLB.

excitanal funt ve fidem fram exercicis à Deo mandatis, declarent, & strenuos Dei milites in certamine bono sese exhibeant. Sed cur non fie hoe fine ischara & obscuratione veræ de hominis iustificatione doctrinæ? Cur adeò cofule & legaliter ifta vrgentur, vt pene nulla exceptio mitigationis Euangelicæ relinquatur? Fidem hac conditionalem (vt fic loquamur) faciunt: Vr fic perperua D. Maioris sententia fibi constet, scilicet, wif babeat fides fibiadinusta, que tante rigore exiguntur, ima vero nisi omnia quasi omnibus numeris absaluta & verfetta fine , nibil cam prodeste , non poste ea quemquam salwari, siquidem semper ad salutem opera funt necessaria adea, vt impossibile sit fine illu faluari quenquam.

Hac sophistica veitur etiam in præfatione Sua cum ait: Adversarios suos & maxime Flacciam Illyricum (quem propteres Antinomorum tollentium omnem bene operandi necessicarem antelignanum nominat) disputare, an obediéria noua fit necessaria. De quo quantam rum Flacio tum omnibus qui ha-Cenus contra ipfum pro veritate pugnarunt inihriam faciar, nil attinet multa dicere: Omnesenim hoc mendacium manifestum & calumniam plusquam sycophanticam seu potius Diabolicam esse notunt : Nam non de necessitate bonorum operum, sed de necessicare ad falutem cum eo disceptatum est ha-

etenus.

Hanc cum in præfatione sua minime obiieiat, sed rursus insigniter demonstrare &
quod semper rectissime senserit & docuerit de operibus bonis euincere velit, omissa
quidem vastre vistate sua appendice, Adsalutem pro stabilienda tamen perpetua sententia adducit bædicta.

Quisquis solverit onum ex mandatis hisce minimis & docuerit sic hominus, minimus vocabitur in regnoculorum.

Quifquis fecerit & docuerit. Hic magnus vo-

cabitur in regno calorum imo & Maior.

Item, Qui bonafecerunt ibunt in vitam eternam: Qui verò mala, in ignem eternum. Et addit Maior.

Hee ve murum abeneum in omnem eternitatem stare, quis hoc negamerit. Subjungte verò hæc: Cum sit sides catholica immota, sutor est disputare, An bona opera seu noua obedientia sit necessaria. Quis ergo hoc disputanit ? Flaccius no an alii.

Sed iam dictum est de quo sit disputatum & adhuc disputetut. Hoe cum Maior no abiiciat, sed suam illam opinionem impiam his dictis stabilist aded vt audeat cotendere, sine omni exceptione verissimum esse. Et vt mură aheneu stare, Non quod opera & noua obedientia sunt necessaria, sed o ab ipso dicuntut & dicta sunt necessaria esse ad falute, & vocat hoe side cart olicam immotă. Rutsus affirmamus & corătota Ecclesia restaraut Maiorem

Z 4 impia

ofo D. CONRAD. SCHLYSSELE,

implablafphema in filium Dei & prorfos Interimiftica & Papiftica docere. Si enim imotú stat (denuo repetimus) non gopera bona funt necessaria: Sed o sunt necessaria ad salutë, & ita necellatia vt impollibile lit line illis faluari, (hæc enim Major nondú abjecit res vocanit & damnauit, itag; non fatis est nobis quod per fraudem nunc ea omittit, sed adilla ab ipso acerrime defensa & ad perpercá eius sentiam respicimus, & que dicit nunc, de omnibus etiam prius affertis dicta effe ffatuimus) necessario seguirur nos nequaquam fide sols sed operibus saluari. Christum frattra mortuum effe, & Pontificios cum Interimistisac concilium Tridentinum recte damnare & abiicere, atque aded anathemate ferire Propheras, Apostolos, Paulum & Lucherum contrarium dicentes. Et sic sane magnus Maiorvel maximus sit D. D. Maior, non autem in regno colorum, sed Pontificiorum potius & Anrichristi.

Que vero Christus dicir, etiam nos catholica vocamus. Sed suamilla habent mitigationem & exceptionem, Que enim ex lege repetit Christus eadem per Euangelium declarat
& exponit, Malor autem hæc & consimilia legis dicta fine omni conditione pro consitmatione sua opinionis adducit ac de obe
dientia nostra cum Moyse loquitur. Nam
sicut Moyses inbet nos facere quæ ipse præcipit vt vitam & salutem accipiamus, Sic Ma-

for volt opera ad falutem necessaria esse & fine illis non faluatum effe quem quam. Er que duo colequintur, quorú primum est: Quod (vt modo dictum est) non sola fide in Chriftum : Sed per opera noften inftificemur. Et quidem opera à nobis ralia requirentur que iuxta præscriptum legis sunt perfecta & abfoluta, de quibus in compendio legis dicitur: Diliges Dominum Deum tuum,extoto corde,ex tota mente, extota anima, ex omnibus viribm tuis, & proximă tuum sicut teipsum. Hec qui fecerit vinet in eis. Maledittm ante eft gus non fecerit omnia que scripta sunt in hoc libro. Alteru vero o sequitar est. Quod impossibile eric vllum hominem faluari. Impolibile enim eft ita bona opera facere ficut Lex requirit, flagitat & postulat. Iraque & impossibile erieire in vitam eternam, quorquot enim fob lege funt, sub maledictione einsdem manet, Quo igitur sua hac catholica fide & doctrina nos abducit Major? Christus autem quem Ecclefia vera & catholica audit & fequitur, talia Moyfis dicta hac æquitaré mitigar, vt se propter mileros peccatores à Moyle damnatos & fentientesiniferiam & calamitates in hune mundum veni fle prædicet, vt oneratos refocillet, contritos fanet, depressos erigat, & omnibus dolentibus fit cofolator & Medicus.

Itaq; concedit quidem suis fidelibus opus esse perfecta legis impletione & obedientia integra: Sed cum illi exsese cam non habeant

MI D. CONRAD. SCHLVSSELS.

mechabere possint alienom eis hoc est, suam communicat, impertit & imputat. Hac Moysem contentú esse oportet, hac sui per ipsum à damnatione, terriculamentis & fulminibus

legis liberantur & faluantur.

Vnde & nos à Christo nostro quæ de perfecta nobis obedientia præstanda aut damnationem æternam exspectandam esse dicutur, didicimus responder esvera esse omnia & apud Moysen, ve murum abeneum stare, quod soluentes vnum ex minimis, & no facientes bona inignem æternum ibune: Sed Christum ab hac sententia suos eximere & in se credentibus donare id, quod ipse fecit & tosser ab

ipsis quidfactum est ab eis.

Itaq; cu dicitur : Necessaria est legis impletio E perfetta obedientia ad falutem, ergo, nemo fine bonis operibus faluatur. Expedita & facilis est folutio. Opus en obedientia perfecta, scilicet nostra propria vel aliena. Propriam aurem non habemus, nam in conspectu & iudicio Dei non iustificabieur ex operibus fuis omnis viuens, Omnes enim declinauerunt & inuriles fadi funt , non est qui faciat bonum , non est vique ad vnum. Ergo alienam per fidem accipimus à Christo. Eienim qui non operatur, credenti aurem in eum qui iuftificat impium, reputatur fides eius ad lusticiam. Chriftus autem est agnus ille Dei qui tollic peccata mundi & impleuit omnem iustitiam, Ergoper iplum iufti fumus, in iplo habemus, quicquid

m

y-

1-

4-

d

L

)-

6

quicquid desiderare porest Moyses cum le-

Si igitur dices nobis: Necessariam tamen est debitum obedientia nostra, aut damnatio sequetur (non prastantibus illud) lusta iterum respodebimus tibi: Debiro no præstito damnationem sequi verum esse, nis scilicer sacta suerit
remissio, quiautem inbet nos quotidie otare,
dimitte nobis debita nostra, idem testatur, quod
credentibus in se & dolentibus de delictis &
debitis suis gratis remittat omnia: qui enim
propter delicta nostra vulneratus est, per vulnera sua sanat nos: sple est propitiatio p peccatis nostris: splum proposnit Deus propitiationem per sidem in sanguine ipsius ad ostensionem institiæ, propter remissionem præcedentium delictorum, &c.

Hancetiam scimus esse sidem catholicam immotam & adeo necessariam, ve nulla sine hac conscientiis afflictis consolatio asteri possit. Nec est quod Maior tursus hienobia obganniat & deantinomia sophistice calumnietur: quasi hac doctrina omnempene operandi necessitatem tollamus, homines faciamus epicureos, securos & ad omne bonum opus segnes, ipsisque estranem peccandi licentiam concedamus. Vetus hac impia est cantilena, qua olim Apostolos & nostro tempore Lutherum Pharisai ac Pontificii Hypocrita & alii impii homines traduzerunt. His se omnino associat Maior,

quocie,

quoties clamat, Negantes operum necessitatemad salutem, tollere & negare simpliciter omnem operum necessitatem & debleum nouz obedientiz, ac bene operadi ftudium, affiguans ipus non folum Antinomiz conuitium, fed furorem quoque & nescimus que alia ab ipio malitiole conficta portenta. Sed scimus Lutherum ad eiusmodicalumnias fic respodere solitum fuisse: Enangelion de Christo lesu a pradicamum non soluit debitu ebedictia sequens, sed prateritu gementibus & credentibus, quotiescunque peccator vere connersiu fuerit in Christo lesuremittit: lurat enim Dominus: Vino egonolo mortem peccatoris, sed vt connertatur & vinat. Nec probat Enagelion quod Antichristus nefario fibi aufu sump fit, vt indulgentiis suis condonares, que nondum perpetrata, sed in posterum perpetranda prasumpta essent peccata; Christus enim cos que sui sunt , Spiritu suo gubernat ; & oasdem bortains ne ampline peccent ne quid deterim eis accidat. Sed ut fintarbores bone fructus bonos facientes, 35 luceat lux ipforum, vt fint presinchi lumbis tanqua exfectantes aduentum Dominifui, ve fint ferni fideles dantes ad vouram peeunia fuam & fideliter negociantes, vtfint virgiwes prudentes, gestantes, lampades ardentes, &c. Has ex ore Domini acceptas comonefactiones fa-Intare eine Enangelium fidelib. Christi ministris omnibus in ipfum credentibus inculcandas commendat. Hinorut quid Paulus precipiat scribens vos debitores effe non carni, ot fecundum carnem TIMA-

er

m

1,

1-

d

ic

L

.

,

.

w

vinamus fed vt friritu falla carnis mortificemus. Ne regnet peccatum inmortali noftro Corpore ve obediamus concupiscentiis eius neg, exhibeamus membra nostra arma iniquitatis peccati, sed exhibeamu not Deo tanquam exmortuis vinentes, & fint membra nostra arma institue Dei, &c. Huius vestigia sequétes suo ordine & distin-Reabiectis veris finibus & causis granissimis debonorum operum necellitate docent pii eum Luthero re de sentientes. Nechortationes serias & disciplina pracepta exercitia & vium abilciunt, ve eos caluminari & traducere audet Maior. Si verò ille hac responsione contentus esse non vult & adhuc contitiari pergit, suo tempore de co erit ei reddendarario. Nunc de aliis eius corruptelis lectorem commonefaciemus.

In disputatione eius Epistolæad Rom. hæcsunt verba, Fol. 86.

Quomodo igitur innocabunt eum in quem no crediderunt? Supra docuit quomodo beneficia filit. Dei nobis funt applicanda fide nempe & confessione cum inquit cords creditur ad institum, ore autem fit confession ad salutem. Nuncin hae gradatione concionatur de esfettibus & sintishus sidei & eius sonte seu origine.

Hic vi lent pii quam turpiter deptauet di-Aum Pauli Maior in eo quod dicit opus confessionis esse illud, quo iuxta sidem applicantur nobis beneficia Filii Dei quomodo hze conueniunt cum vitata & puta Ecclesiarum

nolitre

nostratum à Pontificiis sordibus repurgatarum doctrina ex Paule desumpta, qui sola sides apprehendit beneficia, in Filio Dei proposita, quod illa sit medium & veluti manus accipiens & applicans salutem.

Satis crassus hic est error ex schola pontificiorum desumptus quam impudenter post Maiorem renouauit etiam Marthias Lauter-

Vvale.

Nonne & hac ratione tollit, quod alias in speciem sucatis & simulatis verbis videri vultassere & vrgere Maior: Solaside iustissicari hominem, scribens scilicet vocem, Soa a, maiasculis literis, vt conspicua sit, & ipse inde sugari possit, secum Paulo & Luthero & aliis Orthodoxis Doctoribus belle conuenire docendo scilicet etiam de sola side iustiscante. Confine autem huicest quod in suo de conuersone Pauli sermone Ternione B. Verbis Germanicis hanc quastionem & responsionem instituit.

Ift es denn bendes war / daß wir durch den G!auben in Gott bleiben/vnnd er in vns/vnd auch durch liebe? Jaes ist bendes war (quod in scholid Marginali sie explicar) durch den Glauben vnd gute Berch bleiben wir in Gott. Sient igitur Maior sentit & docet per opera fieri applicationem: ita & per eadem docet retineri iustificationem seu salutem. Sed quid ad hoc impium sophisma sit respondendum, supra admonusmus vbi dictum Petri adduxi-

mus. Paulus autem nequaquam hocdoces. and confessione oris nobis falurem applicemus, sen quod confirendo & bene operando falutem colequamar. Sed bocvult quod fidem in Christum in quem corde credimus, oris confessione declaremus & restemur. Sie hoc dictum intelligent & exponent omnes reche lentientes Ecclesiz Doctores; & Lutherus ipfe fic explicat : Diefe swent glauben und befennen / gehören gu einem Chriften / aber vergebung der Gunben vnnd Geliafeit baben wir allein durch den glauben vmb Chriftimile

Weiser erklerer fich hiepon Eurherus in ber

Disputation devette nuprialia

i

Datiff gerebet in modum lequele. Neme lich f baß der Staubige Die Geligfeit befennet ond begenger mir bem Munderbif er fiern Rx, im Wefen mit ber That entpfaben. QBen man aber auf diefem Gpruch G. Pauli fcblieffen molte | bas fie verdieneten bie Geligfeit ober no. tig weren gur Geligteit / fo tonbre ich es auch von andern Werden fagen,

Namconfessio includit omnia opera.

Mochte aber einer fagen / weil Berechtigfeit niches anders ift / denn Geligtele/nemlich/von Gund vind Codt frey und log fein / watumb fegregiert ober fcheidet dem Sanct Paulus Die groen Worte / Berechtigfeit vnnd Gelig. feit / vad fcbreibet eines ju / dem Bjauben des Dergen61

168 D. CONRAD, SCHLVIIILE,

Dergens bas ander dem betendenif des Munis Des / Da er doch fonften beftendig lehret / daß wir allein durch den Glauben an Chriftum gerecht und felig werden?

Untirort.

Paulus lebret ba nichts / daß wir durch Se tendeniffe felia werben/ober bie Geliateit bamit perdienen / fondern er lebret / das einen rechten Blauben foige/bas Befenbiniffe fur den Dens fchen. Fit , inquit , non meretur. Item , bac opera fiunt consecutive no meritorie aut cansualiter. Est confentaneum confecutiumm , Es folact/bafi der Blanb/ber im Dersen ift / fich offenbarer burch bes Munbes betenbemiffe, Dafi manmuff.ein. faltig ond feft barauff bleiben wir werben alleis ne felta auf Onaden vmb Chriffi willen durch ben Blauben wind nicht wind ber Confession oder Betendiniffemillen / wie die Geriffe sens get i mer ba glaubet i wirdt Gelig i hat bas emis ge leben. Wonuein Ernftglaube ift im Der. Ben / der enfiert fich durch offentliche Befendes nuf des Dandes end die Rechtglanbigen thun nicht/wie die Mauldriften/baf fie foleen fagen oder gebencken estift genug/baft ich glaube / vnd Chriftum beimlich im Dergen haberein beimlie der Chrift bin i menn ich gleich foldes nicht bes fenne i vind das Sacrament nicht in beiberlen Beffale nentme / weit es mein Rurft / meine Dbefaleit niche wil haben. Wieber folche fas get Paulus / no Glaub ift im Dersen vnnb rechte Erfendmuß Chriftipund Geligfett i ba folges

folger Befendemuffe / wie auch der ns. Pfaim fpricht: Credidi propier qued loquutu fum. Es Christin, Ex abundantia tordis os loquitur. Hec Lutherus.

Audimus ergo, vtrumque Lutherum improbare vt maxime, quod Maior ex verbis Pauli induxit, nempe: per opera, neg faluari bo. minem, neque applicari nobis beneficia filis Dei, que sola fide percipi possimi.

Plura eiulmodi, que impie contra fidel analogiam dicta funt à Maiore, colligi potuiffent, ex Homeliis & scriptis ipfins : Sed hæs iam pro commonefactione, vt excitentur pii, quò sibi caucant à fermento noxio, suffi-

cere putamus.

Nunc ergò primam huius nostræ tractationis partem concludimus. In qua intellexie pius le cor, satis demonstratum & probatum esle, D. Maiorem multis modis, non solum's Lutheri, sed etiam à Christi, Propherarum, Apoltolorum & orthodoxorum patrum, ac totius denique Ecclesi z vittata, certa & firms

Doctrina discessisse. Iraque gloriosam illius iactationem impiillimam & vanissimam elle.

DE SECVNDA

PARTE.

certamen de bonorum operum necessistate ad salutem, Confessionem edidisse, in qua & sese, quid de hominis instificatione coram Deo sentiat, satis declaranerit & omnibus piis declaratione illa sua satisfecerit.

Ets verd illam D. Maioris confessionem seu declarationem, quantum ad doctrinam de instincatione attinet, suo loco relinquimus: tamen causas etiam cur vera Christi Ecclesia, tali seripto & declaratione contenta esse nequeat, nostro quidem indicio non contemnendas recitabimus.

Harum prima est, quod D. Maior id, quod se facturum esse promiserat, nunquam præstitit. Promiserat autem, se non solum certamen illud suum, de necessirate operum ad salutem, intermissurum: Sed neque paradoxa sua, aut vilam (quæ ex ess colligi possit) doctrinam salsam imposterum desensurum esse, in eo Ecclesiam triplici modo sesessir.

Primò, quod venenum & fermentum fuum Interimisticum & Papisticum, libris fuis, quos intereà temporis publicè emiss, phique inferuit, errores auxit, aliis & multò

perni-

perniclosioribus formulis, in propagatione fallæ suæ opinionis, vsus est. Quod ex illis, quæ in prima nostræ tractationis parte continentur, conspicuum & manifestum est.

Secundo, quod quacunq; occasione oblata, tum in D. Illyricum, tum in alios pios Doctores, qui eius deprauationes impugnatunt, plenis velis & acerbissime est inuectus, granissime eos insectando, exagitans calumniis, mendaciis & conuitiis inauditis onetans.

Terrid, quod crudelissimam sua inuectiuam, præfationis loco scriptam, volgari & latino sermone edidit, & quam latissime potuit, sparsit. In qua, non modo nihil non dirarum & exectationum nominatim in D. Illyricum euomuic: Sed Saxoniæ quoq; pios, lynceros & constantes in defensione veritatis ministros, ideo acerbe traducit & criminatur, quod in pia synodo Luneburgenti congregati, de corruptelis quibusdam, hoé tempore in Ecclesiam introductis, censisram suam & commonefactiones proferentes, ipfius quoque errores, quos nondum abiecisser, taxarunt & reiecerunt. Adlignat illis calumnias & crimen falfi, sub Anathematis fulmine cos prouocas, vt demonstrent, quod de iplo scribere aufi fuiflent. Falfi autem crimé, quod illis adlignat, iple commit-

tit.lpfi enim feripferant hee verba. Dargegent aber Doctor Major diefe Rede geführet i daß

171 D. CONNAD, SCHLYSSELB.

aute Werd von moren find jur Geligteit/enn? cant vnmoglich fen johne gute Werd felig ju werben. Ille verd volens capitale crimé, quod commilissent Saxones, reprehendendo eius iam olim à multis alis Ecclesiis improbatam doctrinam, demonstrare, repetitillorum verba,& que ipli non inseruerant, interponit, has videlicet voces: Durch ben Blauben. Ac fi illi ira feripfiffent , Das es gang vnmuglich fen/ohne quite 2Betch/burch ben Blauben felia su merben. In quo, quem candorem præ Riterit D. Maior, fatis apparet. An non hæcest prius factitatorum defensio? Cum igitur, neque præfter, neque præftirerit hactenus D. Maior, quod in confessione seu declaratione se facturu effe promiserat, merito pii omnes conqueruntur, fibi ab ipfo nondum farisfaaumeffe.

Secunda causa est, Quod formulas suas ita abiecit, ve tamen eas, neque falsas, & in Ecclesiis minime ferendas, ostenderit, neque ipsas suavoce damnauerit, aut damnandas esse cocesserit. Dicit quidem, illis se propterea non vsurum esse amplius, quod ab aduersariis suis in sentenciam & intellectum falsum tapiantur: Quò & formulis ipsis patrocinatur, & o.
mnes impugnantes eas, & impiamac Papisticam ipsarum sententiam sibi aduersarios con stituit & grauiter accusat. Falsas autem illas esse, satis iam satis ostensum est: Damnandas verò vel vnum illud Pauli dictum convin-

cit, vbi inquit : Qui alind Euangelium docuerit, Ce. Anathema fir. Sieutigitur falfus Dodor & Propheta Anathems eft: Sic & doctrina eius falfa. In his antem verbis (bona opera funt necessaria ad salutem, Impossibile est sinc operibus faluari quenqua, &, nemo unqua fine operibus faluus fallweft) est & maner, quocunq; etiam modo gloffentur, falfa, & alia doctrina, quam Paulus & omnes Apostoli docuerant. Nam verba iuxta naturalem vim ipsorum omnes glossas euertunt. Ergd & sententia & verbaiple anathemati Paulino subiacent, & merito ab omnibus piis & timentibus Deum damnanda & abiicienda funt. Tacemus iam, quod suprà attigimus, quod Apostoli ipsi (Malore quoque tofte in diffosit. Epist. ad Roman.) in eo nobis suo exemplo præinerunt, in primailla Synodo, que All. 15. describitur, ve non dici possit hoc nouum & insuditum & rem mali exempliesse. Quid & Lutherus fecerit, quoq; commemoranimus. Cur autem Apostolusaded seriò mandarer, ve docentes formam sanorum verborum habeant, si integrum & liberum effet, locutionibus ambiguis & ad decipiendum arte compositis, ludere & veritatem perplexitatibus inuoluere?

Non igitur satisfecit D. Maior verè piis, du formulas salsas & ambiguas, ex ipsissimo Papatu natas, quas adeò acriter desendit, nunc tantum obiter abiscit, non autem planè salsas consitetur & damnat. Quin potius hoc pios

non immeritò graniter offendit, quod adhue non obscure oftedit, se eas, si velit, defendere & aduerfariis suis de eis respondere posse. Sic verba habent : Ich muffe aber durch Gorres Gnade / meinen Wiberfachern wol gu antworeen / ich wills aber vmb friedens vund ruhe ber Rirden/nicht mehr Begende badurch erregeng unterwegen laffen. Sic ergd in ore & corde Majoris lang & fancte funt formule ifte, quantum is alii diverfum fentiant & demonfirent, arque adeò naturalis verborum intellectus, contrarium eriam sonet. Non autem D. Maior, qui eos in Ecclesias introduxit & defendit : Sed qui illas oppugnarunt, rurbarores sunt (Maiore dicente) Ecclesiarum & fanctæ pacis. An igitur ista à Maiore sie dida probate possunt pii ? Siene illis sarisfactum putat, ve conuitia propuetea audiant, quia veritati testimonium dantes, que sana sunt, defenderunt, & falsa reiececunt?

Tertia causa est. Quod Maior, vt errorem à se sparsum & defensum, nunquam agnouit, ita eundem nunquam renocauit, quinimo, vt mustis iam ostensum est, eundem magis ac magis palliauit & tractando subinde granio-rem & deteriorem reddidir. Quomodo ergò piis hae declaratione, qualicunq; satisfactum erit, qui audiunt errores, nec agnitos nec revuocatos esse. Nam, qui verè pii sunt, sciunt, hunc in Ecclesia morem inde vique ab initio

ertitife, ve illi, qui hallucinati funt, vel ab errore aliquo præoccupari fuerunt, post commonefactiones & agnitionem eius, eundem reuocăres ex animo & deposuerunt, & alios, ve ab eodem fibi cauerent, præmonuerune diligenter. Hoc & a Petroipso, quem Paulus in faciem coram omnibus corripuit, fa-Aum effe, nemo fortaffe erit, qui dubitauerit. Exempla aurem historia Ecclefiz, quam plurima suppeditat, in quibus etiam talis humiliatio fumma vehirur laude: Est enim virtus homine Christiano maxime digna, agnoscereinstrmitates suas, & quod nihil facilius fit, quam errare & labi : Arque ideo modeste de le sentire, & humilitatem sequi : Et gentes ettam eupiditatem vindictz studium contendendi, fastum & contemptum alterius, gloriz inanis, amplificationem, invidiam, arque slios eria adfe dus, animos in transuersum rapientes pessimos consultores vocare solitz funt. Præclara hulus rei exmpla reliquir nobis Augustinus iple, libros retractationű suarum feribes, & Lutherus nofter plurima, que initio sui certaminis, contra Antichristum cocesserat, postea melius edoctus, renocauir, damnauit, & alios, vrinde fibi cauerent, hortaruseft. Quid simile his Maior facit?

Quarta causa est, Quod D. Maior in declarationis & confessionis suæ formula, prouocatad alia à se edita scripta, quæ & nominat & quæda ex illis citat, perspicuis & clatis verbis

As 4

dicens

dicens, neque in illis, neque in aliis vlis fortptis, le à sententia vera scriptura & Augustanæ confessionis discessisse. Quod, quam verum fir, supraest expositum. Ilud autem, cum primis improbandum & odio dignum est, quòdà frande nulla abstinet D. Maior. Sicut enimalibi dicit, fibi tantum fuisse certamen de necessitare bonorum operum, quam contra furores Anabaptistarum sese in instificatis vrfisse ait; Acper fraudem appendicem ad falutem, de qua vna & sola cerramen fuisse cum ipfo conftat, diffimulat; Itaincitatione & cecognitione illorum, que citat, falsi crimen committit. Que antea maxime defendit, ac in quibus caput certaminis confistit, ea omittit, nec de illis verbum facit vllam; sed ita se anrea locutum essevideri vult. Hociam pio lectori oftendemus, & quale fit zitimandum relinquemus.

Cum sermoné suum de conversione Pauli recudi curauerit, tacitè quadam mutauit, idque non eo fine, quod panitest eum corum, que prius docuit, led vt fucum faciar incautis, quasi antea nunquam aliter docuerit. Iraq; ne videatur priora vel reuocare vel improbare, claris verbis id cauet, dum quali prorestando ad priora sua scripta prouocat. In fine enim posterioris editionis hac sunt eius

verba.

Derwegen ich alle Gotts forchtige Dergen bitte / fle wollen endlich ju frieden fein / vnnb ob ermas emas in diefer Erflaruge noch magelte foldes auf andern vufern Schrifften erflatten iba folches nach ber lenge und su öfftermal widerholet.

In hac etgo posteriori editione, primò fummam torius leripti, cuius supra facta est mentio, quam in cap. libri, vt effet in confpe-&u, posuerat, deinde totam & penè longam præfationem, in qua fatis acerbe allos incelfit, abiecit. In chartis P. S. & T. integra folia omittit, Alieubi vocem, falutis, quam in prima editione acerrime vrfit, in posteriore rejecit.In prima editione charte, V. hacfunt verba, Das quee Werd jur Geligfeit in den Blaubigen von noten. In posteriori edicione, omittuntur voces, jur Geligfeit. Siciocharta X. Die britte Beweiffung/das den Rindern Bories gute Wercf jur Seligfeit von note find Granvel: In posteriori editione rurfus omittunturvoces, jur Geligfeit. Item in charta V. cum in prima editione politum ellet, Birle ren nichts/wie er gerecht/frey und Gelig merbel Sonder wie er folche Buter behalten foll izc. In posteriori editione omittantur, wie er folde Bater behalten foll / & ponuntur tantum hæc verba,wie er leben und fich halten foll.

Plura eiusmodi annotauit Dom. M. Christophorus Ireneus collega & frater noster in quarta sui symboli parte: vnde facilè omnes pit intelligunt, D. Maiorem in eo occupatum esse vt ludat alios, non vt quicquam errorum mutet. Hacautem si illi qui veriratem in ui

Aas

tunt"

gias & dolos toto pectore querfantur, proba-

renon possunt, quis mirabitur)

Quinta causa est. Scandalum quod in Ecelesia defensione Paradoxoru Papisticorum excitată adhac în eade cum offensione multorum hæret, illius veniam & condonatione, D. Maior nunquam petiit. Imo vero tanto faftu & superbia adhuc rumet, vt fe lasum & ubi foli iniuriam factam elle & tatum illos grawillime peccalle, repræhensione, odio atque edeo exiliis ac omni supplicioru genere tanquam homines feditiolos tubas & faces diffidiorum, dignissimos, qui vel illum fraterne monuerunt, vel dogmatibus ipfius vnquam contradizerunt, cum maxima asseueratione contendat. An hacrationeve illud trifbsfimű Christus superautores scandalor u pronunclar, declinatum & auerium erità Maiore? An ne fie Ecclefia fibi fatisfactum effe fatebitur, cu viderit peccatum peccato cumulari atq; ét in rebus pellimis gioriolum, superbum & ia-Cabundam effet Nimis certe confidérer egit Maior, dum fibi non folum ista omnia licere putatit, fed nunc etiam à le facta in alios traffert, vocans eos feditiolos & pacis & Ecclefie tur batores quos máxime decuitaliis hoc negligentibus vigilare & contradicere. Ne impia par cum vecitatis iactura & infinitarum animarum dispendio atque ingentinominis dinini blasphemia in Ecclesiam introduceretur.

eur. Hæccum D. Maior confessioneule sur & aliis sequétibus scriptis interposuerit, omnes qui vel tantum sani sunt, facile intelligunt, nó modo non satisfactum esse piis: sed dissidiorum illud triste vulnus magis ac magis auctú esse & suerunt es hactenus vnguis (vt dici so-let) in vicere quod furés ista Maioris ptæfatio quanta potuit crudelitate dilatare conata est.

Plures causas non putamus adferendes esfe quibus oftendamus, D. Maiorem neque ferio tenocaffe ant errorem foum vnquam depoluisle, neque vnquam Ecclesiæ Dei & vere piis declaratiuncula sua fatisfecisse. Resper le patet & manifesta est. Oramus autem pios vehac qua Maior scribere estausus, contiderent diligenter, & cum illis conferant qua mode dicta przfatio afarmat, Quod nonvoluerit contentiones excitare : Sedillas fe tacente ab aduersa parte foueri. Paulum semel fuisse lapidatum : Se lapidari quotidie & tamentacere: An hocest tacere, tot homines pios conuitiis lacerare, & errores non tarum acrirer defendere, sed & subinde deterioribus cumulare & augere? Sed cum fibi omnia licere existimet Maior, facile sibi in eo quoque indulgere audet, vt veritati lefe opponat, finget & refingat que voluerit, leque nih I horum fecille confidenter neget, idq; vt omnes vel credant postulet, vel ab ipso vt furenter erigitent exspectent,

DE TERTIA

PARTE.

A m ad tertiam partem quam in refponsione nostra promisimus, accedimus: in qua pauca de atrocissimis illis criminationibus quas Maior in prasatione sua essundit, dicere cogimur.

Poteramus quidem vno verbo respondere, Mendacia ex instin chu illius, quem scriptura mendaciorum Patrem vocat, conuicta efse hæc omnia quæ D. Maior tum D. Illyrico, tum aliis obiicit : quod tum hoc comprobat quod in prioribus duobus membris que huicpræmifimus dichu eft,tum que D. Nicolaus Gallus superiori rempore impia & necessaria sua admonitione de crassis & plusquam Papisticis erroribus Maioris Ecclesiæ proposuit publice: Tamen quædam etiam ex nostra sententia adiiciemus. Acprimò Lectorem meminisse cupimus, cum à nobis abunde oftensum, & firmis & immotis argumentis demonstratum sit, Majorem falsorum dogmarum autorem & defenforem fuille, & à Sententia sua, quam paradoxis Interimisticis & Pepilt cis patrocinatus eft, ne latum quidem plum ferid & ex animo disceffiffeillum, illum ip fum Maiorem elle autorem omnium surbarum incommodorum & peccatorum,

Non enim qui veritatem seriò desendunt, & pro do atinz vistatz & certz consensu pugnant: Sed qui mendacia souent, ambigua ornant, & inustata cum scandalo pusillorum Christi in Ecclesia introducunt, de ils tumultuantur & impetu immoderato decertant omnium sanorum iudicio turbarum autores &

piz pacis ofores cenfentur.

In Maiorem ergo recidutomnes ista quetelæacculationes & imprecationes, quæ vel abiplo Maiore vel aliis de turbis propter Maiorifmű excitatis frant & hactenus face fant: Ad le referat que in prefacione sua seribit, Nempe quod in Ecclesis consensus spiritus (qui ante trifte Germaniæ bellum viuence Luthero in omnibus Ecclesis verbo Dei repurgaris fuit) rupto per quosdam homines zamobieve othoroixue za i ripuparue pacis vinculo labefactarus & turbatus est. Ipse enim zarodofor ille pixoreixor w ireinparor est qui noua paradoxa proposuit, de illis victor esse & triumphare voluit. Cum eos qui simplicem per Lutherum Dei beneficio accepram veritarem tueri & retinere cuperentomnes, suautoritate nomine, clamoribus & accusationibus opprimere conaretur, qui vel salté murire contra ipsum auderent: Seipsum, non D.Illyricum, facem, tubam, ducem & caput horribilis dist nius & distractionis Eceleliarum fanam doctrinam Christi profitentium dicat: Se hominem sceleratum, qui se minis artibus & Hypocrisi venditet nominet: Suos clamores contendat esse factiosos & futiosos quos pro oppugnanda veritate e sfudit.

Sed tria sunt genera connitiorum que Maior de Flacio & eius complicibus Flacianis
(quos sic vocar) magno risu euomit. Primum
& potissimu est quod ipsos de Doctrina falsa
suspectas facere conatur. Ait enim illos sub
pretextu & affectatione scelerati zeli ac nefatia simulatione omnes propemodum articulos Doctrina caelestis in his Ecclesis sonautes arrodere & allatrare no etubuisse. Secundum, quod eis pontificatus affectationem in
Ecclesis & seditiosas machinationes in rebus
publicis assignat. Tertium, quod eis cruces &
persecutiones quas ob veritatis cosessionem
& errorum oppugnationem sustinet, obiicit.

De primo autem facilis est responsio. Nihil enim aliud à Maiore expectamus, quam
et probet quod dicit, si nos quos cum Flacio
sub Flacianoru nomine petit, qui cum multis
aliis pils paradoxa Maioris oppugnavimus,ostender, in quacunq; etiam minima doctrina
parte à vero & catholico doctrina calestis
consensu per Prophetas, Christum & Apostolos proposita discessisse: Si conuincet nos
non sideliter depositu illud à S. Dei viro Luthero nobis omnibus comissum tueri & assernare. Sed noua falsa & impia juxta illius Exemplum paradoxa à sana verborum sententia

recedentiaambigus, flexiloqua & exiplis Paparus penetralibus corde & medullis fumpra defendentes in Ecclesias introduxisse autadhuc introducere & defendere : iple fane vera de nobis dixerit & vicerit: Nec vel admoniri & conuici ea defendemus & veritati relu-Cabimur, sed Dei beneficio & auxilio gratis animis omnia que nobis fana & vera proponenturamplectemut. Vel (quod Deus à nobis clementer auertar) si veritati pertinaciter & mendaciis fascinati relu Ctabimur, illud Apostoli quod Galat, t. de docentibus alind Euangelion anathema intonat, fi nunquam etiam illud Maior aut alii id imprecarentur, nos attingeret. Calumnias autem & mendaciailla que olim Maior & alif de eo quod dos cuerimus liberum, opera bona facere, bas ele ner für die lange weile mochte gute Werch thung wie einer in 3 Bab gehet/te.confinxerune:iamdudum deterfimus & veram noftram fententiam exposuimus.

Que igitur Maior de se seribit & dicit, nos de nobis quoque iam iisdem verbis affeueramus. Si seit in nostris seriptismos aliquem arriculum sanz do etrine arrodere, allatrare & depranare, & errores desendere, vt doceat & comprobet illud, si vir bonus & verar haberi & censeri vulc. Et etimus ad salte sant aut que uis alia serenda parati: Sin docere & coprobare hoc nequit (vt certo seim impossibile illi hoc fore in tota eternitate.)

164 D. CONNAD. SCHLVSSELE.

veliple deleat aut renocet quod de nobismalitiose sparsit, aut calumnie & mendacii ignominia in se recipiat. Constanter repetimus qu dicimus, si docere testimonio vllo potest, o in prefatione luadon fingit, Anathema nobis iphs iam dicimus : fin docere nequit, fit anathema mendaciorum autori. Tertiò repetimus & expostris seriptis demonstrari postulamus, quod falso nobis tribuit. Hac de no bis verbis Maioris dica volumus, ve ex illis confidentia de innocentia nostra pareat. Meliori autem conscientia nos talia asseuerare quàm Maior de suis facit, probauimus antea. Et tempus ipsum docebit quo omnes nihil horum Maiorem quæ malitiose dicit & mentitur, probaturum elle, cognoscent.

D. Illyricus tum antea tum in libello cuius modo fecimus mentionem, quem D. Nicol. Gall. emifit, de se respondit. Quod & renerendissimum Dominum Doctorem Ioachimum Morlinum suo & suorum collegarum nomine, quos petit & atrociter de calumnia in præstatione sua accusat, secisse omnes norunt. De altero accusationis capite admonemus Lectorem, veconsuetudinem & morem vistatum hostium verorum doctorum in memoriam renocet, ac ad illum Maioris accusationes conferat. Ve enim Pharisei & Iudzi eum Christum docentem nullius erroris aut fallæ doctrinæ conuincere possunt, incessunt & granant illum horrendis conuitiis, vepote

quod

quod fit Samaritanus, quod habeat Damonium, quod per Bee zebub eiiciar demonia, o fit Lurco, socius publicanorum & meretricú, approbator & confirmator peccatorum, feductor, autor feditionum, prohibens Cefaridari cenfum, &c. Ita Maior cum Flaccium doarinam Christi fideliter propagantem,& omnes corruptelas fine respectu personarum patefacientem & arguentem, reipfa exferipris eius de nullo errore conuincere poteft, irruit quali furore correptus in personam Illyrici, quem acerbiffimis & venenatiffimis calumniis & maledictis profeindit. Quæ qualia fint, in recitatione acculation il Illyrici fupravidere licer. Deinde eos, qui cum Hlyrico le opposuerunt & adhue opponunt Majoris & aliorum corruptelis, pari modo & non minotibus connitiis incellir. Sed quid hzead remiplam faciunt? quid aliud probant quam. cos qui talia faciunt causam habere malam, cum veritate pugnare nequeant, mendac is proscindant alios, ne veltacere vel causa cecidisse existime avur. Similes sunt illis de quibus in puerbio dicitur: Calumniare andacter, ond wiejene Muttergu ihrem Gobne fpricht: Eicher Gohne, tanfin nichts gewinnen/fo hacte Dader und Sundshar mit ein.

Que Maior de Pontificatus affectatione impudéter dicit, Sarcasmus sunt & calumnia mera. Nam qui se cum Doctoribus salsa docentibus non conjungere nec operibus ipso-

sum malis communicate, aut quamdin in esfore pertinaciter herent, pro fratribus agnofcere non volunt: qui cum Christo eas veras eins oues & membra Ecclefiæ Dei docent, qui non alienorum, fed Christi vocem audiunt, & ed Ecclesiam alligaat vbi fermo & vox Filii Dei incorrupta sonat: non pontificatum affectant, non se Pontifices led Chri-Aum caput Eccle fiz fuz conflitmunt: Non ad fe Ecclesiam alligant, sed ad eam ones errares deducunt, qui se oftium ouilis sai nominat. De crimine vero seditionis que obiicit, etfi grauis funt, tamen cum ea nulla alis ratione probet aut probate possit, quam quod ideo fint rales censendi quia in aliquibus locis ve bomines inquieti eiecti funt, nullo fundamento firmo niti omnes cognoscunt. Nec enim vel ideo seditiosus fuit Paulus quod alisubi lapidatus, alicubi ex vrbibus eie cas fuir, aut igitur perspicue seditionis crimen demoustret Major : aut mendaciorum archite-Aum similem Phatiszis obiicientibus iden erimen Christo & Apostolis se vocari, non ægre ferat.

Tertium vero illud, quod mileris insultata adeo muliebre & puerile est, vi pios & bonos talia audire etiam pigeat. Sed talei illi sunt Hedores, dum periculamaliquod ab Antagonistis sibi impendere putant, dum illis calamum & linguas concedi liberas vident.talent, dissimulant, mussitant & sugium: Vbi

vero de contrario spem habent, vbi electos, oppressos & calamitatibus obrutos vident, iam fortes, feroces & inuicti sunt, triumphant, exclamant de Victoria. Hortantur & instigant ve omnia extrema aduersus illos su-

scipiantur.

Hinc funt que Maior iam in prefatione sua non atra vel flaua sed infernali bile accensus in hec verba setibit. Denm ardenter ero, ve sienti cepit, bos disper & Africo ex canernis expellat, & protenti dextera sua dispergat, ne Ecclesiarum & Academiarn alneolos & apu dulcissimi
& saluberrimu mel verbi Dei & optimarum artium saccarum stillantu & propagantu, suo sado
& turpi stridore & sui venenatu atuleu impediant & turbent, Amen, Amen, Amen.

Sic ergo optat Maior, vt omnibus silentium imponatur, ipsi vero liberum sit loqui, criminari, conuiciari, mentiri, qua cunque libeat. Sie & causam habebit bonam, sic patiës, pacificus & Doctor omniu sanctissimus erit. Sed nolumus eum ipso de ineptiis contendere, Deum oramus, vt vulnera Ecclesia sanet, & nos contra impia talium hominum vota in statione nostra clemens ille pater qui hactenus sub vmbra alarum suarum nos protezait, etiam inposterum protegat, & vt ipsi grazit, etiam inposterum protegat, & vt ipsi grazit.

mus, spiritu suo inner, guberner & fouest. Amen.

-

Cymmulti sint hoctempore prosopoleptz, elamitantes & queritantes, D. Georgio Maiori, insignem & manifestam sieri siniuriam, ab omnibus illis, qui eundem de erroribus accusant, subiiciam hoc loco piam & necessariam admonitionem, de cauendis erasfis & plusquam Papisticis erroribus Georgii Maioris, scriptam à clarissis. Theologo, M. Nicolao Gallo, Ecclesse Ratisbonensis Superintendente sidelissimo, & publicis typis inquigatam, Anno Domini 63 Ea sic habet.

Scriptum est, certa vsque ad mortem pro iusticia & veritate, Es Dominus erit adiutor tum, Eccles. 4. Quod senerissimum & longe præclarissimum Dei præceptum summo studio omnibus hominibus, præsertim Christianis, ante omnia verò synceris Doctoribus perpetuò considerandum, re & opere sedulo

exequendum eft.

Cum autem sit multiplex veritas & sustitia pro retum ac materiarum diuersitate, omnis quidem illa & in omni re à Deo venit, ei est accepta & grata ezmq; ab hominib. coli vult & observari, præcipuè verò illa, de qua Christus præcipit: Primum quarite regnum Dei & iustitiam eius, & reliqua vitrò adilcientur vobis. Item, Beati qui esurium & sitiams institution, quoniam ipsi saturabuntur.

Arque ea est religionis veritas ac sustitia, ob culus prædicationem, defensione & propagationem sideles Dei ministri & Doctores

omnium

omnium amplissimo nomine ac honore condecorantur, & in Daniele instificatores hominum à Deo & à filio eius lumina mundi vocantur.

Cum igitur & nos gratia Dei, non nostra aliqua dignitate aut virtute iam inde à morte reuerendi viri Dei, D. Marrini Lutheri, desperatissimis his remporibus contra multiplicia mendacia ac spirituales iniusticias corruptelarum & Sectarum, Institiam ac veritatem Deiconfelli fimus, & propugnauerimus, nec contrà definant patroni corruptelarum adhuceas promouere, sentécias rectas ei nos earum confessores summa acerbitate condemnare, diris deuonere & anathematizate, necesse est interalios strenuos fidosq; Christi milites, bene sgendo nos etiam non defatigari, sed pro iustitia pugnare atquadeò pro lege ac grege Domini constantissimo depugnando animam ponere, fi Domino ita vifum fuerit, vitamg; hancab ipso acceptam in gloriam nominis eius libenter alacriterque profundere. Dicit Ethnicus Poëta, non minoremesse virturem tueri iam parra, quam fuerit ea acquisuisle. Vrinam verd Dominus lesus aperiret oculos mentis doctorum, eosq; pio zelo armaret, vi viderent, qua sic extreme necesse przsentib. erroribus & corruptelis, vertitatisq; cælestis corruptoribus & cauponatoribus, quibus omnis loca sunt referta, fumma affiduitate ac seueritate repugnare.

Bb 3 Vix

Vixvlla eft concio Christiin Euangelistis, & nulla eft Epiftola Pauli, in quanon eppugnentur corruptela & seductores, ac pusilli Christi contra cosinstruaneur, Et nos nune, omnes Pseudoprophetas, omnes falsos fra-tres, omnes q; lupos, gregi Domini insidiantes vna cum suo tenebrarum principe, extindos effe fomniamus, ve mulla fit amplius con-

tra eos pugna opus.

Interalios autem huius trististimi temporis errorum & corruptelarum patronos, Maior lemper fuir acerbiffimus verorum ac fyncerorum Christi ministrorum lasectator, & fordorum deliciorum percinacillimus propugnator: Cuius corruptelas adeò enidéter Dei ope vna cum aliis frattibus refutanimus, vt etiam collegæiphus eu propterea reprehenderint, & quidam eriam ipfius scripta, errores defendentis, ne imprimerentur impedierint, & denig, ipsemet vietus omniu Ecclesiarum consensu, quandam confessioneulam, que elfet veluti reuocatio tam retri erroris, ediderit, fient & nune in nous fus infaufta præfatione scribit, se nobis in ea controuersia & confessioneula (nimirum non contra verbum Dei) cessisse.

Vernmille, proh dolor, nihilominus indefinenter vique in hodiernum diem, fuum errore & pertinacissime (vt ex eius quarta poftille patre apparet) no fineatrociverborum virulentia defendit, multis corruptelis novis

eam virra omnem modam, ve postes oftendemus, augens. Et denig; nuc nuper impium & arrox feriptum edidir, contra nos aliosq; eum christiane monentes, & contra omnes nostras extreme necessarias corruptelarú oppugnationes, quibus Dei mandato merito ingenres gratias pro Christiana admonirione agere debebat. Quare prorfus necesse est, nos ei, quo veritas, hominum falus, & gloria filis Dei retineatur ac promoueatur, compendio respondere. Tria autem potifilmű sunt scerbillimæeius nouæ scriptionis capita, Primu enim breuem quidem, sed vanitatis ac falsitatis plenam historiam texit de causa & origine certaminum Adiaphoricorum, Postea suum errorem multis aliis in immensum cumulatu & auctu pergit tuertac propagare, quantuuis dicat, se nobis in ea luce dudum cessisse. Tertio&nos horrédis figmentis tum in vita, tum & in doctrina deformat, quo abrogata nobis omni bonoru fide frustra eis corruptelis refistamus, ipleque tanto facilius perrumpat. De quibus capitibus & nos ei breuiter Christo bene fortunante respondebimus, primu abstergendo sut tantú enumerando fædissima figments, quibus nos fine vlla probatione infamar, & in odium omnium hominum perducere conatur. Deinde veram narrationem cerraminá breuiter pstringendo, &postremo eius veteres ac nonos errores, indicaris feriprisac lecis iphus, enumerado & refurando.

391 D. CONRAD. SCHLESSELE.

MENDACIA ET CONVICTAE, criminationes, quibus nos Maior passim in suis scriptis presentim in Postilla, & etiam in recenti presatione sude infamat.

Vod ambitione ac studio primatu caperiwas certamen Adiaphoricum, Respondemus. Sæpius hoc vanissimum figmétum euidenter retudimus, sed cum non vereantur refutara conuitia repetere, & nunc breuiter idem redarguemus. Falfam igitur esse hanc eriminationem, inde apparet, primum quod multiplicibus privatis actionibus, admonitionibus ac precibus Philippum, Maiorem & alios, ve posteà clarius dicemus, cla sedulo conatifumus abducere à tam fædo peccato, quineriam aliquot edicis scriptis, dumadhuc VVicceb. essemus idem egimus, przsercim verò Illyricus refutando omnes conciliationes cam Pontificiis, & interea ipforum nomini parcendo. Cum igitur conati fimus preuenire ac impedire corum lapfam, certe per corum peccatum ac ignominiam triumphare non cogitanimus.

Secundo res eorum, qui adhuc vecumque veritati adhærebant, suerunt tunc post publicam eladem perditissima ac desperatissima. Omnibus enim qui quoquomodo relucarétur Interimisticis conciliationibus, erat certum exitiu à potentissimis Dominis, quorum

lolum

folum nutum tune orbis terrarum tremebat, propositum. Nulla ciuitas, nullus quantumnis potens gubernator audebat cotra vel inutire. Magdeburga quæ vnà veritatem adhuc
apertè confitebatur nobisque refugium esse
poterat, erat tunc iam bienniò proscripta.

Omnes docti trepidabant fædissime, vt iplorum Menius in suo scripto contra Illyricum V Vittebergæedito te statur. Non accepisset tune Maior 1000. slorenos annuatim, vt eò profectus fuisset & contra illa tam varia Interimsetipsisset. Quid ergo opum, gloriarum actriumphorum nos in illis tot & tam præsentibus periculis, aut potius, vt iam cum scriptura soquamur, mortibus ex oppugnatione cessionum & receptionum Interim consecuturos sperare secundum carnem potnimus?

Exaltatio crucis, non gloriæ aut opum, vt tota Germania nouit erattunc temporis proposita omnibus quoquomodo repugnantibus illis conciliationibus. Tacemus quod toties leuissimis & lenissimis conditionibus pacem quæsiumus: toties etia nobis bene conscii ad iudicium prouocauerimus. Loquitur ergò accuiatque nos Maior cum suæ farinæ sodalibus contra propriam conscientiam.

Denique an patant nos elle planè truncos, qui non sciuerimus tum ex verbo Dei, tum & experiencia mundum non confiliari, sed extremè offendi, summaque pericula secessi

Bb & repre-

394 D. CONRAD, SCHLYSSELE,

reprehensione errorum & corruptelarum ? Vereinquitille, Veritat odism, obsequium amicos parit: Si igitur essemus mancipia glorie aut.
auaritiæ, iamdudum non ipsa experientia periculorum & infamiæ de mutado nostro proposito & actionibus carni ac sanguini odiosis
admonere potuisset, sicuripse Maior & multi
alii, vt postea dicemus ad larus nauis scelicius
sese inclinans, sua consilia actiones que mutauit, & mutatus est ipse.

11. Qued infidiose in cansa Adiaphorica VVireb. egerimu. Nos verò ita aperte ac etiam serio, ita quoq; coram in faciem cum Philippo, Maiore, Ebero, & comnibus aliis, in re Adiaphorica egimus, eosq; monuimus, & orauimus, vi omnes scirent, nobis extremè displicere illas ipsorum collusiones & conciliatio-

nes cum Antichtifto.

literas Philippi. De hoc Illyricus spie respondit vanissimum esse figmétum, cum somnia Philippus, vitrò omnibus obtruserir, & sparserit tanquam oracula quædam, aliqua etiam versibus conscripserit & ediderit. Exemplar Epissionis in Comittis Augustanis An. 1530. cuidam alteria stute prescriptú, sibioblatum esse Illyricus dicit, An. 1558. à Martino V Volphio, qui dab Erasimo Reinholdo dudum dono acceperat & paulò post Epistola ipsa sequetur.

1111. Quad perturbanerimus Ecclesia Escriture.

tauerimme tetră diffidin in Ecclesia. Respondemus,cottarium effe verum, euidéter primum ex reipfa cerni potest. Nos enim cupiuimus & laborauimus vt Ecclefia ac religio maneree in eo statu, in quo fuerat p elapsos annos so, viuete Luthero. At illi murata tota forma conati funt es ad Papatum trasformare & Antichristo subileere. Deinde restarus est Philippus in oratione Isinderi, edita anno 1548.cum adhuc V Vitebergæ vineremus, Adiaphoricas cóciliationes elle ac fore pomú cótemionis, erististimasq; dissentiones excitaturas. Veiba eius apponatur: Si igitur bee quinta etas, inqua Dem Ecclefin itern per Luthernm ad fontes renocanit. Est q, tata emidetia reru, que patefalta sunt, et fant omnes fateatur dollrina, que fonat in Ecelefiis nostris voce Enangelii esfe. Nam & illi spii, qui sa nomis praftigiu ea corrampere conasur, bos pratextu se comendant. Ru easde se adferre dicit, canturitu quofdam externos pacis & concordia caufa restituedos esse. Agnoscis voce Adiaphorifmi. Hane yenrolarnifi adhiberet, nemo eos audiret fed vos, qui in studiis doftrina versamini, mementote cuftodes vos effe dollrine ealeftie, as diligenter coliderate . quod Deme nobis depolitum. per Prophetas, Apostolos, denig, samper Lucherum commendanerit. Si funt res eadem , cur ifti Agrita turbant Ecclesiam Dei? Si non funt res ea. dem, fateantur nos necessariam habere causam, cur eu non affentiamur (oblerua quis turbet Ecclefiam, num autores aut oppugnatores. conciliation um Adiaphoricarum.)

Montingen of mucho bottrine in Ecclefia, Esse projection tempore (NOTA) firmuntar angular projectica Remonentar angular maintifeti di afra, quesexcufare in bac fina Laimandia formace for angudentia, Interes timos estimos estimos mente que canfirmatic, fla-fiilmuntar intermedia for a deu gentibus & paudinum estimos estimos estimos populi in nostrie Letiniste. Seu cum formam quemodo primum in Ecclefia cuitar sindicum venerit, initiu occur-mudum estimos formam medicatione pracipinar.

Nitial africa dian mindifeditiose fed moneo est meses of moneo proper falutem Esticia Spranto suffranciano, qui ignorant mesis meses from volumen approbatione confirmitic delore from volumen approbatione company farciere confirmina nostra quintalia mesis cabilia innt, &c.,

inem aliquates post visi de bec ipse pomo com a popular inter se docti caperint, nome dispussable de la degmatum depravationes commentes. En habes ipsorum proprii oris testimumium, quo conficentur suum Adiaphomimum esse pomum contentionis, omnesq; haumum et eitepugnent.

Temb, nos semper pacem & transactiomen num atracis actionibus, tum & disputanum quarintens, ipti nunquam. Testes sunt Superintenseres Sazonici, Actio Cosuicende Actio Mechellongensis, Actio Principis

V Volff-

VVolssgangi Anhaldini, & Vngnadii, Actio D. Gasparis à Nidbruck & aliorum: Tot denique no Rez prouocationes & supplicatio-

nes publice edita.

operum ad salutem seribit, nos eissand certament monisse. O veracitatem ac modestia. Imò ipse id bellum mouit Ecclesia Anno 1552 diris insuper anathematibus deuouens etiam angelos in cœlo, si aliud doceant, vi postea locum citabimus. Cum quidem sciret, eum errorem à Luthero in publica disputatione & mutatione commentatior u Philippi, super 1. Tim. condemnasse quod negate non potest: Et tamen oues supo aquam perturbasse accusantur.

VI. Dicit, esse veterem contentionem, Ein ale ter Jants / vr Germanicus eius textus habet, item, se nobis cessis, se in sua confessionemla promissis filentium, Sc. Respondemus, quod non sit vetus lis, & quod ipse perpetud eum errorem ab eo tempore vehementissimè vrsetit, contra propriam promissionem publico scripto Ecclesia Dei sactam abunde testatur, vel sola eius tertia & quarta postilla pars, ex qua postea in tertia huius responsionis parte prolixa loca citabimus.

Observa autem diligenter christiane lector, quam veracis acsynceri Theologi hoc sacum sit, quod cum suerit deprehensus in manifesto errore, & à tot synceris lesu Christi

concle

concionatoribus Saxonicis, Mansfeldicis & alis refutatus fit, cesserita; monitoribus, & addita qualicung; declaratione publico feripro toti Ecclesia Dei promiserit filentium, ac omissionem eius erroris, ramen protinusad vomitum rediit, magisq; eum errorem tueri, & crudelins petulantius q; fuos monitofes lacerare quam vnquam anteaincepit, quemadmodum id etiam in sua ista nona przfatione iam facit, & pauld ante in quarra parte Postille fecit. Neciple folus id ple facit, fed &fehola V Vireb, iameò proruille videtur: Nam in proxima verna promotione, quidé Magister mox postquam publice & solenniter iuraster, Se veram doctrinam Ecclesiæ syncere teteturum & propagaturum, ac de rebus corrouerfrisq proprofitis candide & fine Sophistica disputaturum, hisce verbis, (proculdubio no fine scholæapprobatione Jacousat nos de oppugnato Maiorilmo, eumq; iple errorem al-Terirandacter. Magna, inquir, canfa eft, & magno conatu annos aliquot iam alta & agitata. Et (at hand dubie meministis) non solum a patronis E defensoribu variu propugnata sedetia (qued in mer daciis necesse est sieri pharmacis dissimilibut iteq omnibus rosepois & noxis curata ac medicata . Nec enim fatu fuit morayuricaus certas minum, necessitatem nouz obedientiz qualicung presextuafferende falutis renatorum, subdole tollere & negare, mis & boc adjecissent, &c. Et paulo pottaffesit, tam elle neceffariam

поцапа

nouam obedientiam ad falutem, pariq; ratione eam flagitari in scriptura, qua flagitantur
& necessariz sunt, przeedentes conditiones
contritionis, sidei, aut conuer sionis, tamets
miris ac malitiosis technis sermonem suum
inuoluat, & virus oecustet.

Nec id fait satis illisurato testi, mox etiam tetrius mendacium contra nos essatis, assiramando in tanta pompa, & postea imprimendo, Nos docete hominem renatum nihilage te boni, esse truncum ac saxum, & tantum repugnare Deo, quod de nobis in eternum non probabit, Verba eius sequuntur

Alii efficacisse ve hoc ip/um seu antenertans seu prohibeant, iam in truncos, iam in hostes Dei, acerrime Deo repugnantes, convectos & renatosimmutant, qui libere nec obedire Deo possint, necsi possint, velinti Sed partim, ve truci, partim ut hostes repugnantes ad Dei arbitrisi

fingantur & formentur.
Taceo iam quod nos malit

Taceo iam quod nos malitiole commiscer cum Antinomis, & alienas disputationes nobis tribuit, de quibus appellet suos authores.

Ex his verò manifestu est, quam vere Maiorista de suo errore cesserint & silentiu publico scripto Ecclesia Dei promissum prastet.
Quidautem prodesta fædis mendaciis Ecclesiam Dei perturbare & conscientias illaqueares Sed pergamus figmenta Maioris recensere, quibus nos ita conspurcat.

1X. Quod negemme omne necessitatem operum,

400 D. Connad. Semiporta.

plus conties in fait Homel, affirmat, quel granquam nec per luminum quidem nobis an meutem venu, necab illo commutate volume a de nobis probabites. Quidantem potenti escogitan termii, quam tam resis adel andactes accom escor o contra propriato conficementa ne syneetis Christ, ministra adfinite.

N. Qual december faiure & Denacopter of. gener, guiper imerent an ammermeperatine E vodentario presenti Verbaenta lunt luce: Neg. d december Continue furiafernes barrinen clauson accompleredoine; qui veriferante vers. : 20 m fradimer Christe & Ecoloine, men apur efe al entime German van eterne rietispropilem, conformatem, factore fementem, aut alique cur. for incomitions judicie processifficam promium & 15 voluntario de deteu, partis Penelips Alcino-257. Their our corne; fundient, Shachanalia vimant joug mat Jour concre & cantilena Epicu. nat & Crossportief: Voivneum tam fæda not socious aut falren formissimus? Si Major micam honeftatis incorde foo haber, prodentae prober, indicato libro & loco.

XI. Quaddicamas Maiores operas meritofatores indexe: Nunquan infecimus, fed ettendimus cam minilominus elle naturam verborusa, quibus intio faum errorem in Eccienam Deliparhi vermeticam quoque comgiccia vadentur, el bomines naturaliser cam ficinfic intelligant, licet ille sese aliter declaret. XII. Quod dicamus, bomines saluari sine contritione & conversione, quod nunquam docuimus, nec ipse id de nobis probare pote rit.

XIII. Quod doceamus, expellandum effe. donec repugnanti & adnersanti inimico Dei nonalucis & vita impressio fiat dininitus, 4. parte Homel fol 18 1.114. Nos verò contra dicimus eum debere adire templum, audire, legere, meditari verbum Dei, & tunc Deum per auditum, fidem in corde eius excitaturum effe, non ipsum suo eam arbitrio fibi geniturum. XIIII. "Quod doceamus, bona opera non folum non neceffaria, fed etiam perniciofa effe falwandis, 4. parte Homel fol. 202. &cc. Et quide id nominatim Illyrico obilcit fol. 217. Nunquam id docuimus, si quis id fecit, accuset eu omissis nobis. Carid de nobis sine omni frote fingere audet, quod nunquam probate poterit !

XV. Quod dicamus & doceamus, non santum carnales homines, sed & renatos meros truntos esse, in 4. parte Postil. fol. 213. & in edita quæstione vernæ promotionis Magist. Nunquam tale quicquam de renatis aut conttersis

docuimus.

XVI. Quod sanctificationem & regen er : tionem ex salute & vera pietate excludamus, i 4.parte Hom. fol.377.362.

XVII. Quod immutatic fuam propole

400 D. CONAAD. SCHLVSSELE.

plus centies in suis Homel. assirmat, quod nur quam nec per somnium quidem nobis in mentem venit, nec ab isto criminatore vnquam de nobis probabitur. Quidautem potest excogitari tetrius, quam tam sædaaded audacter extam crebro contra propriam conscientiam de synceris Christi ministris adstruere.

Quad doceamm faluari & Deo acceptoref. fe eas, qui persenerent in omniturpitudine & vo-Inntariu peccatis, Verba eius funt hæc: Neg, ab boc curfu Smilitia furioforum bominum clamoves nos retrahere debent, qui vociferantur voca. tu in stadium Christi & Ecclosie, non opwesse ad meffem Goronam vita eterne gratis propofitam, confequendam, facere fementem, aut aliquo cur-In fent militia, fed boc preciofiffimum premium & foaless contingere etiam ignamis, defidibus, otio & voluptatibus deditis, ponfis Penelopus Alcino. isq., & sis qui cursos simulant, & bachanalia vinunt, quagratissima concie & cantilena Epicurais & Cyrcais porcis eft. V bi vnquam tam fæda nos docnimus aut falrem fomnianimus? Si Major micam honestatis in corde suo haber. prodeatac probet, indicato libro & loco.

XI. Quod dicamus Maiorem operum merito salutem tribuere: Nunquam id fecimus, sed ottendimus eam nihilominus esse naturam verborum, quibus initio suum errorem in Ecclesiam Dei sparsit, vt meritum quoque complecti videatur, & homines naturaliter eam

ficin-

fic intelligant , licet ille sese aliter declaret.

XII. Quod dicamus, hominer saluari fine contritione & connersione, quod nunquam docuimus, nec ipse id de nobis probare pote rir.

XIII. Quod doceamus, expellandameffe, dones repugnanti & adversanti inimico Dei nona lucis & vita impressio fiat dininitm, 4. parte Homel foli81.213. Nos verò contra dicimus eum debere adire templum, audire, legere, medicari verbum Dei, & tunc Deum per auditum, fidem in corde eius excitaturum elle. non ipsum sno cam arbitrio sibi geniturum. XIIII. Quod doceamus, bona opera non solum non necessaria, sed etiam perniciosa esfe salwande, 4. parte Homel, fol. 202. &c. Et quide id nominatim Illyrico obilcit fol. 217. Nunquam id docuimus, fi quis id fecit, acculet eu omissis nobis. Curid de nobis sine omni frote fingere audet, quod nunquam probate poterit?

XV. Quod dicamus & doceamus, non tantum carnales homines, sed & renatos meros truncos esse, in 4. parte Postil. fol. 213. & in edita quæstione vernæ promotionis Magist. Nunquam tale quicquam de renatis aut conversis

docuimus.

.

.

-

d

0

XVI. Quod sanctificationem & regenier? tionem ex salute & vera pietate excludamus, 1 4.parte Hom, fol. 377.362.

XVII. Quod immutauit fuam propohi

401 D. Connan sent vistes.

tionem in varias alias, Ve, bona opera faluaridis sunt necessarias, fol 216, 217. & alias plures subi plausibihores, & singit de ilis cerramen de De quibus postes in terria parte, cum de cius etrone agecur, ei respondebimus.

propositionem accontendit nos vim leguex-

smare, dum eins errorem negamus.

XIX. Quod doceamus, legem è templis in curiamereleg andameffe, quod eft falliffingm. XX Vociferatur paffica fu omnibus fuis Scriptis, Myricum effe bominem perditum, vanam & feeleratum, proftituiffe eum fuam anima & falmem omnibur Diabolis. Bona verba D. Doctor Tuquis es, qui iudicas feruum alienum? Nos hactenus nihit dicere voluimus, de moribus, vira, ac conscientia ipsius, sed tantum deiplodogmare & controuerfia differnimus. Sedtamen fiquis omnino eriam eam partemattingere veller, non difficulter hac tam tetraex tot eins ertoribus, vr nune alia raceamas, in eum retorquete posser. Er fine fi perrexerit tam rabiofis connitiis effe molefius, omnino id suo tempore fier.

XXI. Quod ipse as alii Adiaphorista no laum quidem pilum a doctrina Luiberi discoficion, quantumnis Flaciani contraria de ipsis al rement. Dochocrespondebitar el abunde

mine.

XII. Quod doceamus, bonaoperaesse acada für but lange weil! fallandi semporis grana,

pratia. Obiecerunt id concionatoribus Comitatus Mansfeld. sed redarguerunt illi eos

publico seripto.

XXIII. Vanissimum figmentum eorum de Loco abunde est refutatum, in quo fuerum tam cupidi mentiendi, & tam audaces, vi eos quoque ausi sint pro testibus citare, qui eos publico testimonso redarguerunt, nempe D.D. Ioach. Morlinum & VVernerum.

XXIIII. Acculat acerbistime Saxones, quod proxima in Luneburgenti seripto sibiobiecerint, quod asserat homines sainari merito bonorum operum, & atrociter exigit renocazionem.
Tale vero nibilin eo seripto reperitur. Figmentum ergo vanissimum est, studio excogitatum ad prægramandos illos pios Euangelii-præcones, & ve bonus Maior non necesse
habeat ad tem respondere. Observa autem
quod petat de tali suo sigmento reuocationem, cum ipse manifeste connictus, suos pestilentes errores reuocare nolit.

XXV. Subinde nobis obiicit Ansinomiam, nosa cum Antinomia falebio & similibrit commiscet, quia docemus Christum venisse, ve peccatores à lege damnatos, & qui non aliquam eximiam obedientiam sed extremam inobedientiam legis habem, saluaret. Arqui hac est vis Christi & Euangelii, ve sic legem abroget, & miseros peccatores ab elus duro dominio liberet.

404 D. CONRAD. SCHLVSSELB.

At si nos vellemus vicissim ei Antinomiam oblicere, quanto id verius facere possemus? Nam primu in eoest Antinomus, quod proprium legis, nempe prædicationem pænitentiæ ex lege in Euangelium, tuendo ista impropriam definitionem vt propriam traffert.

Secundo, est Antinomus, quia tales cum suis Adiaphoristis discipulos esfecit, format & esse inbet, ve ne seuerius ac grauius iram Dei concionentur, sed placide tantum euangelizent, & peccata vix solum in genere mollissime perstringant.

Terrio, est Antinomus, quia Adiaphorismum approbauit & promouit, vbitota do-Orina Christi, tota Religio est cum abominationibus Antichtisti conformata, & fermè

mera Adiaphora ex verbo Dei facta,

Quarto, ideo est Antinomus cum pluribus sui similibus, quia prima tabula peccata, prasertimautem primi pracepti, frigidis-

fime attingunt

Cum enim tot nunc corruptelæ Religionis fæde per ecclesiam Dei grassentur, iste sidi vigiles gregis Domini tantum de secundæ tabulæ peccatis declamitant, aut eriäsi quando supos & seductores truci clamore adoriuntur, tum id tantum faciunt in illis dudum victis, sugatis & sepultis, Arrio, Manichæis & similibus, à quibus non multum periculi superest Ecclesiæ, ipsis vero (quod maxime spechant) Atant) plane nihil metus, illos aliquado mordét, lacerant & conscindunt, sieut Grzei He-Atorem mortuum iaculis conficiebant.

d

5

C

n

11

n

1-

C

0-

iè

-

a-

di

æ

n-

m

80

U-

e-

Deniq; Antinomus est, quia dum necessitaté obedientiæ legis cotra nos asserere velle se adsirmat, tantú dicit, bona opera este necessaria ad saluté, non satis exprimens vim legis, quæ totam persectissimamque obedientiam seuerissime exigit. Dilige Deum ex toto corde, &c. Vrget igitur talem obedientiæ necessitatem ad salutem, quæ neq; Legalis, neque Euangelica vere est, sed Antinomicum sigmentum capitis ipsius. Tacemus eorum amicitiam cum Antinomis, qui Islebium no ita pridem amice & honorisice V Vittebergæ splendidis ac solennibus conniuiis ac deductionibus tractarunt.

XXVI. Clamat, ficut & præfatio corporis doctrinæ, nos oppnynasse scholas, & ecclesias
Misnicas, & conatos esse delere. Quod figmentum sæpius publice refutauimus, nec ab istis
vnquam probati potuit aut poterit, singulos
enim tantum corruptelarum patronos, non
totas ecclesias oppnynauimus, imo ipsæ Misnicæ Ecclesias acertime sese Maioristicis &
Adiaphoricis corruptelis opposuerunt, vtalibi ostensum est. Quare ipsemet dum oppugnatores corruptelarum adeò atrociter damnat, Misnicas ecclesias damnat.

XXVII. Quod totam Ecclefiam Catholisam adnos locaq, vbi nos, alligare conemar. Nos

406 D. CONRAD. SCHLVSSELE.

verò nullam alligationem ad vilas perionas vnquam tentauimus, nec aliam scimus przterillam, quz eft in vnitate do ctrin z, confes fionis ac Spiritus: Vbi necesse est omnes veras Christianos sibi inuicem, & vni corperi Christi coniun ctos effe, ficut plura membra eiusdem corporis, its vt is qui est in occidenteadiunctum le statuatei, qui est in ofiente, & viciffim, & alterutro aliquid iniuste patiente, aut veritarem confirente, & errores oppugnante, alterteneatur el omni conatu ferre auxilium. Hane conjunctionem Christi membrorum fi quis non agnoscit, ipse Chrifti membrum non est. Contrà verò quam facile esset probare Adiaphoristas ipsos reuera Pontificiam quandam tycannidem sibissiper omnes vsurpare: Nam ve alia omittamus, consideretur, velillud tantum, quod & totam Religionem omnesq; ecclesias inuitas mox à Lutherimotte per sum Adiaphorismum enertere voluerunt: Et quod postea suu quoddam corpus doctrinæ tanta seneritate & imperiolitate Ecclesiis obtruserut, vt nulli protsus de eo quicquam dubitare aut monete liceat, sed perinde ac si sacra Biblia essent, citra omnem dubitationem accipi probarique debeat: Cum de omnium Patrum scriptis in Ecclesia semper ius ac fas dubirare suerir. Quod si qui vel leuiter de eo hæstrarunt, suasque conscientias ista obtrusione noui codicis no grauari supplicarunt, mor atrox perfecufecutio & crudelia exilia eos oppresserunt, ve exemplum sub bonis Schonbergensib, liquido testarue.

XXVIII. Quod omnia que a nobis innenta apprebatane non fint, contemnamus ac damnemus. Falsum est, quod vaquam quæ recta sanaque suerunt, ob authorem improbauerimus aut postulauerimus, ve pro irritis habeantur.

XXIX. Quod politicis negotiis ac confiliss nos admissueremes, vanissimum figmentum est, nominecista politica negotia ac consilia, quibus nos immissuerimus: aut omnib, apparebit, eum esse insignem mendaciorum architectum.

XXX. Quod Ecclesia, in quibus vixerimiu, Sophistica, mendaciis, calumniis, criminationibus & logomachiis, ant verborum rixii perturbanerimum, quod itidem vanissimum sigmentum est, ostendet & clare refutet istas nostras calumnias, mendacia, criminationes & logomachias, si quas proferre potest.

XXXI. Quin & sanguinem nostrum sittens, incitat in nos potentum gladios, dictitans, nos corum consultationes de religione reprebendere, &c. Monstret diserte si potest, nos vnquam vilius potentis pias consultationes repræhendisse, aut eis repugnasse: Quod si ea agimus & dicimus quæ verbo Dei perspicue comprobantur, citra respectum personatum, vtin resutatione variorum Interim,

408 D. CONRAD. SCHLVSSBLB.

cur id quod Deus à nobis seuerissime slagitat, ille repræhendere andet, & nostram vitam ac sanguinem sitiens magnates contra nos instigat? Sed ille eique similes contra malunt aularum Interimisticis inuentis blandi-

endo munera captare.

XXXII. Nos summam operam dare vociferatur, vi vel principes interses, velstorentes Respublicantra principes impellamue: Increpet te Dominus Satan, quando vnquam hoc egimus, aut in qua tandem te, cur non clate ac diferte indicas crimen, quoniam semel cruenci accusatoris personam in te recepisti? Sed solet id a calumniatoribus sieri, vbi eis probariones, & veritas desunt.

XXXIII. Anderetiam in ista proxima præfatione negare se unquam docuisse adeo esse opera necessaria ad salutem, ve per sidem sine illie plane impossibile sit quenquam servari. Verba eius, quæ sibi à Saxonibus obiecta esse dicit,

adscribam.

Das gute Berd sur Seligfeit von noten sent Also durch den Glauben ohnegute Berch selig zu werden gang vnmüglich sen. At certe in suo libro contra D. Amstorff. 1552. edito tern. C. quem locum postea citabimus, de credente loquens, clate as expresse dicit.

Das gute Berct sur Seligteit notig fennt ond dafi onmuglich fen I daß ein Menfch ohne gute Werct feligwerde. Loquitur autem de credente, tum in præcedentibus tum & in feProinde nonvidemus, qua fronte aut conscientia id adeo audacter negare ausit, nis

quodille nibil non auder.

Sed observa hic Christiane lector, illud quoq; figmentum & impostură istius hominis, quod calumniandi causa interseriteorum proposiționi voces, durch den Blausen/quæ à Saxonicis concionatorib, in ipsorum scripto positæ non sunt. Nam corum sententia errorem Maioris exprimens, simpliciter ita habet.

Dargegen aber D. Maior diefe Rebe gefil. ret / bas quie Werct von noten fein jur Gelia. feit / vnd gang vnmöglich fen / ohn gute Werd felia ju merben. Obsernaigieur Christiane le-Aor hoe præclarum artificium tam fynceri& eximii D.Doctoris. Quid enim certz disputationis contra tă effcontem lophista constitui potest? Sed talib. artificiis soler iste bonus vir veritatem cotrouerfie involuere ac pturbare. XXXIIII. In fine tertie partis fuz Postille calumniatur nos audacissime, quia dicamus verbum Deieffe obscurum, ambiguum, & quod intelligi nequeat. Vide Christiane frater hominis extremam audaciam & diabolicum artificium. Que nos natina veteris Adami cacitatiadscribimus, eaille fingit nos ipsi verbo Del tribuere, perinde aç si diceremus aliquem esfeaded cæcum, vtnec folem quidem ipfum cernere quear, & ille fingeret nos dicere folem aded elle obscurum aut minutum quoddam objectum, vt cernino queat. Sic oportet in Ec.

The second second

The second second second second second White the same of water and the district of the second Carlo Comment Comment Comment of Contract men det Marchaelenne poli-BOARCYEROUS. due marine de la compute de la TO STUDIO ET SUICE IS. Section (that I de la continue to the land Service and the service 2000 SERVICE A CONTRACT OF THE PROPERTY OF THE PARTY OF T MARKET WILLIAM IN AND DESIGNATION electric districts in a second A PROPERTY AND A PROPERTY OF THE PARTY OF TH

ACTUAL PROPERTY OF THE PARTY OF

CONTRACTOR OF THE PARTY.

yna cum duobus Epigrammatis, in quorum priori dicunt, Illyrica dira prelia Christo mouere: In posteriore autem adfirmant, eu tantum de laoz caprina litigare. In quo manifeste semer mendacii sedarguunt. Nam dira prælia mouere Christo, est graues errores contraeu ac veram religionem excitare ac tueri. At cotrà de lana caprina litigare, est de re vili acnibili contendere. Nectantum fibimet contradicunt, sed etia leipsos granissime condenent, Sienim Illyricus tantum de nugis capitlitigare, curipfi cum rantis scandalis acturbis tot & tam atrocia feripta contra Illyticum &cnos alios effuderunt? Cum de lana caprina, ideft, re nihili litigatur vtraque pars est graui reprehensione digna, qui de tam friuolis nugis licigando, Ecclesiam & conscientias perturbant, XXXVI. Denig; non obscure indicat Maior, quidná illud fit, queum maxime in noftris actionibus cruciet, nempe quia iplum & alies corruptelarii patrones ad synodum & disputatio. nem, aut quarroung, legitimam Ecclesia diiudicarionem pronocanerimu. Male enim fibi conscius leir fe ibi conftere non polle, ided lucem fugit. Sed prodest aliquando tandem vnà cum suis sodalibus & suas corruptelas & horrendas criminationes in tali fyncerorum Do-Corum indicio tueatur.

Verum iste bonus calumniaru artisez dissimularo suo alto vulnere ac dolore, que i & coplicib. suis per tales puocationes ad legirima indi-

sudicia infixum est, fingit duas alias calumnias: Dicit nos prouocare tantum ad nostræfarinæ homines, à quibus in iudicio applausum expectemus. Quod figmétum manifelte noftræ supplicationes redarguunt, quæ perunt conuocati omnes synceros Augustanæ confessionis doctores. Quod si ipse & eins sodales ab Augustana confes.ad aliquos Sectarios defecerunt, tum fanè semet ipsos ex synceris Ecclesiis earum synodo & iure iudicandi excluserunt. Altera impura calumnia est, quod negemus Principes ac gubernatores sofe quicquam debere immiscere in controuerfiat, que sam inter dolleres agitantur. Atqui nos contra nostras supplicationes de synodo potissimű ad Principes & gubernatores direxious, suppliciter petentes, vt lynodum congregent, ei interfint,arq; aded præfideant, quæ omnia exprefse provileque in nostro supplicatorio libello dicuntur: Que ergo est ista impudentissima impudentia dicere nos negate, licere se magnatibus præfentibus religioniscotsouerfiis admiscere! Ideo manifesti & palpabilis mendacti ac calumnia clare Major hic quog; conuincitur. Atque hænunc dixisse sufficiat de prima nostræ responsionis parte, in qua complures falla Maioris contra nos criminationes, quibus & contra omne iusac fas impiè ac impudenter nos onerat & infamat, recitanturac refutantur, postea per occasionem etiam de pluribus dicetur.

Iam secundam partem in nomine Domini inchoabimus, in qua breuiter recensebimus historiola certaminum Adiaphoricoru, quoniam Maior in sua ista presatiuncula, & le cores V Vicebergenses in suisactis adeò malitiose nos eo nomine accusant & infamaut, nulla penitus veritatis ratione habita.

Notum est hominibus rerum & actionum & personarum gnaris, Philippum semper cupiui se conatamque esse instituere impias & noxias cociliationes ac pacificationes nostrarum Ecclesiarum & religionis cum Antichristianis. Testantur idabunde Epistola Lutheri
pia memoria, seotim in octano edita, quibus eum id agentem ac conantem Augustain
Comitiis Imperii, An. 1730. absterruit ac repressir: Testaturidem Slei sani Historia, stem
Epistola ad Carolouiciam: Deniq; id testatur
proprii eius chirographi Epistola alii prascripta, ipso vino & no negante senz edita, quam
amplioris sidei gratia, integrè adiiciemus.

EPISTOLA PHILIPPI, QVAM.
Augusta Anno 1530. Norinbergam alterius
nomine de suis Adiaphoricus actionibus scripsit, ex eius proprio chirographo descripta.
Vnde de eius perpetua sententia, voluntate,
conatu d'malis artibus in istu conciliationibus Belial, iudica-

ri potest.

Scis

Scis institutum esse colloquiú de dirimendis controversiis religionis. Mitto igitur tibi versus quartis scripto, ex quibus historism eius colloquii magna ex parte cognosces, videbis etiam quantum adversariis nostri putamerint concedendum esse. Et his consiliis scio Philippum vsum esse, non tam metu periculi, ac publici metus, quá quod perpetuo ita sensiti, prodesse ad posteritatem, ne dissoluatur prorsus Ecclesiastica politia.

Vide Philippi sapientiam, perpetud sentit Papisticam aut spiritualium Tytannidem, q Lutherus conuulserat, conservandam esse. Quis autem supis dominantibus aut pascen-

tibus, dubitat de ouium falure?

Et habet huius opinionis suz non solum rationes magnas, sed & grauissimos authores. Scio diligenter hanc rem à DuceSaxoniz deliberatam esse ante conventum.

Saxo & Lutherus funt caufa leultatis & A-

diaphorismi Philippisc.

Quare quicquid adhuc aduerfariis hicconeessit, arbitror eum de Lutheri & alior ú prudentium sententia concessisse. Certe has con-

ditiones non hic præscripsit solus.

Arbitratur de Lutheri sententia sactum. In autographo deletus paragraphus simpliciter assirimat. Sed contra vide impressas Epistolas Lutheritune de hac read Philippum sertentas, hine cognosces hominis ingenium.

Quare miror taminiquos de eo sermones

spargi apud vos, quòd parum constanter defenderit has partes, & quòd gratiam apud aduersarios inire cupiar. Meo iudicio nobiscum preclare ageretur, si pacem redimere his con-

ditionibus possemus.

O redemptores, no est nostrum prodendo veritatem, redimere pacem à persecutoribus aut liberatione à cruce, sed Christus rex noster est orandus, vt pugnet pro nobis & conterat caput mendacis & homicide serpentis,

Infinitum bellumerit & haic toti Impe-

rio exitiale, fires ad arma deducetur.

Cælum ruet, si Christus non abnegabitur, & acextra sines Gadarenorum ablegabitur, & contrà Antichtistus cedendo placabitur. Lutherus ei tune planè Theologicè scripsit: Nostrum est consiteri, non divinate bella sutura.

Quare ignosci debet his qui videntur esse cupidiores pacis. Et tamen Philippus eti aliis tationibus mouetur, quare restitutam Epi-

scoporum auctoritatem velit.

Pro luporum Episcoporum dignitate, aut potius Tyranide semper pugnauit ille homo.

Etiamis omnia tră quilla erunt, tamen mira dissipatio erit Ecclesiaru ad posteritatem, nisi sterum iam conjungantur & habeant certos Episcopos, qui cogantus disigentius curare Ecclesias, quam olim curauctint. Adiaphi el-sterum in Lipsica actione crediderum & statibus cius electoratus persuadere voluerunt Epi-

416 D. CONRAD. SCHLYSSELS.

Episcopos fore bonos, istos lupos mirifica omnipotentiain oues metamorphizabunt.

Hacarquealia multa in hanc fencentiam audiui nostros sepe disputare, que duxitibi (scilicerramquam oracula Apollinis) perseribendaesle, vede his rebus isthic melius deliberare politis, li has conditiones Episcopi acceperint, quanquam nostri aftirmant Episco-

por nullo modo accepturos este, &c.

Sleidanus de eius temporis historia hæe etiam verba ponit : Saxones alignanto plus er at largini, Ce. Sed Philippo fair miun cum , ne quidamplius concederer. Hæc de perpetua Philippi sententia & animo in instituendis conciliationib. Christi & Beliel Nucadinstituta Adiaphorismi narratione. Notum est etiam toti Germanie, in quam triftem cribratione Satan Deus Ecclesias nostras post infælix bellum protestantium deduxerat. Nam prærerquam o erant omni humano præfidio spoliarz, proponebatur eis à Papillistune vi-Aoribus potentib. ac florentib. liber Interim. reueratotum Papatum cocinens, additis longe leueriffimis mandatis, vt id omnes qua primum acciperent, & in suis templis erigerent, additis etia atrocib. minis, si quis contra cum librum eiusve qualemcuq, acceptionem aut institutionem vel mutire auderet, Passim igiturper tota Germaniam, subitò aut accipiebant, tota ea nostre religionis deformatio, vel potius euerfio, aut certe aliquid fimile tentabetur

batur. Nam aliqui partes, aut Initia elus fo rmulæ instituebant, donec paulatim emollita plebe tota ea formula erigi conftituiq; pollet, ficut pleriq; omnes id Monarchis & totlimperio granissime promiserant. Quantusibi & qua reter metus aut trepidatio fuerit in omnium pectorib. non tantum concionatorum sc do ctorum, sed ét potentum, satis cum memoria orenium qui túc metur z ztatis in Germania fuerunt & schuc viuunt, tu Menius in fuo libro VViteb. Anno 1557. edito, vt& supra indicanimus, teftatur, Non audebant tune V Viteberg, aut Lipfenfes, vel vnicam pagells ibi contrà edere, imò nec feribere quidem, ve falcem alibi ederetur. Quedam clam foliPrincipi id madanti de Interim scripferat, que fine corum madato occulre à quibulda lectoribus impetrata Illyricus adhuc V Vitebergz agens Magdeburge edicuravit, ne pii proclus omni admonitione ac inftructione de tam malo ac noxiolib ocarerent, quod exiploru propriis actis contrat. Verum paulo politiapientum se potentum minis, promiffionib ac premiis vel emolliti vel etis fracti, coperunt & ipfiillas horredas noftra religionis Ecclefiarumq; deformationes & cum Antichrifto conciliationes promouere. Volitabantigitur per totam Germania confilia, Epistola &alia scripta corum, prefertim autem Philippi quibus suadebeantur illa impia conciliationes, cessiones & mutationes religionis, quib.pleriq; omnes

affentiebantur. Qui verd reclamabant, mos ignominiole ex fuis Ecclefiis & officiis in exi-Lum proturbabantur, fuadente plerumq; & probante eodem. Omnia igitur feruebant inflauratione ponfici z impletatis, vbiq; fyncerazeligio Ecclesizo; enertebantur, vbiq; pil tristimæroreac desperatione consamebatur, ac excarnificabantur, necaliud habebanceofilii autopis, nifi quod multi orabant Deume vraliqué excitarer, qui illis Satanæ furoribus sele opponeret. Plerig; tamen mutaturi religionema dhuc passim respiciebant in V Vitebergenles & Liplenles Doctores, vbi magna vi & amagnisartificib.innumeris conventriculis cudebatur noné quoddá Interim, Quare tum exemplum illaru Ecclefiarum, tamq; celebrium Doctorum, to & artificiofillimam formulam videre percupiebăr, ve tam infigne exemplum & prudens artificium in fuis deformationibus imitarentur, eorum q; autoritate reclamantis vulgi constantiam frangeret.

Proditigitur tandem solennissime q, promulgata est illa hyena & aureus vitulus, m celeberrimo totius Electoratus conuentu Lypsi e initio anni 1549, cui quidem tum Ecclesia eius regionis, legationes ciuitatum, & tota nobilitas acertime contradixerunt, q etiam tum impressionem, tum & erectione acadorationem eius idoli nonnihil repressit. Accelsit & constantis quorundam doctorum resistentium, ve Totgensi ac Zvvickauiensium,

qui sele eis corruptelis opposnerunt, qui etiam carceres, longissimam captinitaté & exilia proprerea perpesti sunt. Quomodo porrò nos, in illis triftiffimis cociliationibus & mutationibus affecti fuerimus, & quam zgrè eas deformationes ruinasq; Ecclefiarum nostrarum tulerimus, plurimiac fide digni optime norue & euidentia indicia teltari pollunt. Na & ego vnà cumcollegis, mea hinc functione potius cedere & in exilium abire volui, quam quicquam corum comprobare, cum quidem mihi adhuc prorfus non conftaret, quid nam V Vitebergenses sentirent aut non sentirent, de illis cociliationibus: Imò cum illos aduetfari potius eis acerrime, quam adstipulari arbierarer. Testanturidem & Illyrici (quitune ibi Hebrez linguz publicus profestor erat) coplura leripta, iam publice, non fine granic fimorius periculo edita, contra Interim & o. mges cessiones, cum illi nondum adeò proni in Adiaphora corruerant.

Quo igituranimo ac proposito suimus, & quo odio illas horrendas veritatis, & Ecclesiarum nostrarum desormationes prosequebamurante V Vitebergésium Adiaphorismum,
eodem etiam postea, & vsque in hodiernam
diem animo sumus. Nec occuste aut clam habuimus vnquam hanc nostram sentensiam:
Nec quicquá aliud simulanimus aut dissimulauimus publice & prinatim erga auditotes
Philippum, & alios: Sed clare, aperte, & non

ALO D. CONRAD. SCHLYSSELB.

tantum modeste, sed & libere ac serio, innumeris vicibus eis indicauimus, nos extreme improbare omnes illas corruptelas & cessiones. Tam multa & tam horrenda ex ipsomet Philippo & illis Adiaph. corruptelis audiuimus, eodem tempore, erga nos & alios di Az, vi etiamsi nihil plus iciremus, possent illa nos & instituere & impellere, nis plane e picurai porci essemus, vi toto pectore illas conciliationes detestaremus eis q; resisteremus.

Scit hæcipie Maior, qui nunc nos tam fæde hoc nomine proleindit: Scit & Eberus, qui
pastorem ibi agir, quod sæpè etiam antea, in
nostris publicis seriptionibus testati sumus,
istis, Philippo & aliis, tales nostras narrationes semper suo silentio comprobantibus.

Quinetiam Maior & Eberus tuc acerrime oderant & reprehendebant illas conciliationes ac celliones, de qua re, plurima vehementia qui dicta, coram, ex eorum ore audita, recitare pollemus. Dicebat semelante costegium Maior ad Illyricum, cum indica stet, se in animo habere, Georgio Principi Anhaltino de illis corruptelis scribere. Facito quaso, plenus est reformationum, quoties mihi vel de sota linea veste suit cum es certamen.

Idemalio tempore, cum detestaretur, illas cessiones, dixitad Illyricum: Multi bani propteres dolore absumuntur, inter quosetiam mes exer. Quin & eoipso tépore, quo iam ad Cellente couenticulum proficisci vellent, vbi illas

Ch me-

Chimæra aut virulus potissimum fusus & cusus est, cum eum fortè in suis ædibus convenisset Illyricus, dixit ei: Ecce coèmit tuos libellos, de non faciendis vilis mutationibus, vi eos in conuentu distribuam: Prodierat enim tunc admodum tecens tractatus, ad przueniendas illas cessiones, & conciliationes: quæ tune iam in summű & quasi ad conclusioné peruenerant.

Eberus quoq; Maioris impulsu scripseras prolixum librum, de non faciendis mutationibus & conciliationibus in religione, quem Illyricus & multi alti, extra V Vitebergam viderunt ac descripserunt, inter alios etiam Sitfelius. Eum librum miserat Eberus illis architectis conciliationum, in ipsum conuenticulum Cellense, vnà cum Epistola adhortatoria.

Eodem etiam perscripserat idem Eberus, mortem & visionem D.D. Crucigeri, qui pridie sui exitus horrendă visionem illarum conciliation viderat, quo ipso tempore illi Celle in isto sanctissimo opere versabantur. Ex quibus abunde constat, quid ipsemet Maior & Eberus tum de illis corruptelis senseint.

Sed mox post illud conventiculum Eberus quidem relanguescebat, videns illos aliò inclinasse, nec absore periculum, si quis contradicere perexerit: Scripserat & inde Camerarius Gracam epistolam, Illyrico visam, de eius libro & admonitione ad constantiam, dicens inter alia, esse eti alias virtutes bono viro colendas, præter fortitudinem & constantiam,

Dd ; nempe

nempe, lenitatem, modestiam, moderatione & Audium pacis, Maior verd in ea actione plane immutabatur. Quare domum reuerlus, mihi liberius expostulanti, quod cessisse ibi dicerentur ansterius respondebat: Vos bic clamatis, inquit, non effe admittend as mutationus At fishi effetis, nibil anderetis mutise. Videbatut omnino incidisse in multos montanos armato, ancipirem gladium gestantes, qui cialiquid terroris incu fferant: Iufta excufatio fuit. Talis merus potest etiá cadere in virum constancem. Quare illas ipsas horredas abominationes Babylonica Bestia illaso; trististimas peffer, quas antea extremè erga nos & alios danauerant, coperur laudare, promouere ac toti Ecclesia Dei obtrudere. Quibus no potuimus no publice reclamare. Quis enim, nifi prius Epicuri de grege porcus, aut ét proditor veritatis, posset bona consciétia spectare & videre ea Ecclesia Dei obtrudi pro salurari alimento anima, que nos rum ex verbo ac fplritu Dei, tum & exiplorum proprio ore; elle Diabolica venena & horrédas fordes ac men-Arua Babylonicz meterricis, quantumuis in aureis poculis propinarentur, toties cogno. wissemus. Siid in rebus carnalib. ac huius viez periculo taciti spectare potuislemus,omnium flagiciofissimi essemus, & merito pro complicibus veneficorum haberemur & puniremur. Cumigirur Maior, Eberus & alii feiant, quo animo erga illas corruptelas fuerim. stiam multo ante quam ipli quide tam impie

ac perniciolo conacui fui opera adiunxissent, cumq; sciant, qu'am aperte & libere nos in es negocio verfari fimus, nihil fubdole, vafre & aftate egerimus, denique cum & iph proffus idem nobileu fenferint, imd etil not, vipote ioniores in cali fentencia & constit laplated. firmauerint, videat quo animo acpietate cotraria, rá calumnios e accotra propriá confelientia de nobis & toto Adiaphorismo eiusque certamine publicis feriptis spargere, ac coram Ecclefia Dei restariansint. Post promulgationem Lypficz Hiene mon & Mansfeldie & Illebiz, né V Vimaria acalibi de cadé formula recipienda in folennib. conventib. deliberari cæptű elt, sed Dei beneficio tandé inillis loels est reie da, V Vimariensem deliberation . vbiétipfigubernatores ac Principes, à talibus corruptelis alieni fuerar, Menius postea anno 1178. publice curauit VViteb, excudi, in que admoduaustera & granis damnatio Lyphice formule cotinetur. Na inter slia etis dicitur, quod sie decisio Dei simul & ceferis, quodque fir vera apostafia & abnegatio veriraris lesu Christi. Sed Islebiam promouendi corruptelas gratia venerar Maior, qui ibi audacter cotra pios Doctores debachahatur, donec tandem relicto ibisuo Apostolo Stephano Agricola nunc manifesto apostata, tandéignominiose inde ve seductor pulsus est. Summa canta erat visac impetus collusorum Babylonice meretricis, tantaque vehementis ille turpiffine & pestilentisline mutuiones vbique

414 D. CONRAD. SCHLYSSELS.

feruebant ac flagrabant, vt nisi en à sinceris doctorib, ore & scriptis suisset repugnatum, & pii homines contra eas animati, intra paucos menses etiam Septentrionales Ecclesiz Germanicz corruiturz fuisse videretur, sient Meridionales Sueuice & alie, iam penè protsus conciderant, mutatz pattim in Interim, partim in plenum Papatum, & latitantibus

ensgni nominis scriptoribus.

Non nostrum hie opus, nostraue aut aliorum aliqua præelara facinora zelum aut constantiam deprædicamus, sed Dei inenarrabile consilium & inestabile benesicium, qui tue
verè Ecclesiam sua ad inferos deduxerat, spolistam omni ope præsidioq; hominum, sine
doctorum, sine potentum ac sapientum, exaltatisq; in hoc ipsum adversariis, vt ostenderet
in eis, & in liberatione Ecclesiæ suæ potentia
suam, vtq; manifestarentur in tanta cribratione ac cruce corda plurimorum, & quina probi essent, vt eligeret contemta ignobiliaq; huius mundi, & quæ planè non sunt, ad consundenda potentia ac nobilia huius mundi.

Inter alia & hic fait finis illius cribrationis & potestatis tenebrarum, ve ostenderet Deus illustri & penè pal pabili experimento, se esse sut oré, propagatorem & defensoré huius religionis, refutaret q; simul nostra impia sónia, qui antea & cogitabamus semper & dictabam us, hic aut ille potens, sapiens aut eruditus peregit istud tantum opus propagate huius religionis, detrahentes summo illi domino suam gloriam, & sacrilege hominibus adseribentes.

O bone Deus, quantum scelus id est, quod tam præclarum opus & inenarrabile beneficium clementissimi illius patris, nunc non tantum non cognoscitur & celebratur, sed eriam fædissime impuro ore ac horrendis

blasphemiis consputcatur.

Quam muki nuncin Germania sunt, qui tunc ardenter orarunt & obsecrarunt Deum, ve tot tamque variis Interim resisteretur, & aliquem excitaret, qui eis animosè contradiceret, eaque resutaret, qui nunc prorsus in alios homines versi, totam illam resutationem & repressionem tot pestium, non Des salurare, sed impium ac pestilens Satanç opus fuisse, sceleratè & blasphemè ac planè in Spiritum S. peccando vociserantes.

Arque nunc compendio percurrisse de Adiaphoricarum corruptelarum narrassone as certaminibus sussiciat, contra ista falsissima Maioris sigmenta, reliqua prolizius acplenius, pete tum ex Actis, sicur ab ipsis edita sunt, tum & nostra resucatione, arque invenies, que falsò ibi exposita sunt. Nunc breuiter adhuc aliquot testimonia preter superiora, exipsorummet proprio ore, de Adiaphoricia

fuis corruptelis adiiciemus, & fra 6nem secunde huic pattiresponsonis imponemas.

ASS D. CONNAD. SCHLYSSELS.

DICTA ALIQVOT ADIA phoristarum de suo Adraphorismo, qua non nibil adumbrare historiam illarum actionum, & veritatu vestigia commonstrare possunt.

QVAM faetit Philippur iam olimanno 1320 in comitiis Augustanis timidus, & transactionis cam Papistis cupidus, supra iam excius propria Epistola & Scleidani testimonio audinimus, quibus adde & Lutheri Epistolas, tuncad cum seriptas, & pridemino audicimus. Nuncaudi emus ex Menis seripto anno 1378. V Viceber. edito, quis socre tempore Interim, retum & hominum, at que adeò doctissimorum virotum status, mens & voluntas.

Der Tere Menij lauter alfo: Demnach wie es sonst juzugehen psieger/ wo ein vnuersehenlich vnglücktes sen sewers oder wassers not i so
plöglich einseit/daß zederman verüsstert und irr
wird/vnd in solchem schrecken niemand wot der
dencken kant wie der not zu siedren oder zu emflieben sein wolle i und geschicht wol das einer
eben den wege dardurch er vermeiner der not zu
entrinnen/am aller nesssien hincin kompe. Also
iste mie vns auch gangen zur zeite da vns Gote
vmb vnserergroße Günde i als Andanchbarteit/Berachtung/Berlesterunge Berfolgung/
vnd misbrauch seiner Gnaden i vnnd beiligen
Enangelij willen i hat heimsuchen und straffen
wollen/

molen / benn ba war auch jederman berfinrie end vertüfteret alfo / daß niemand mol mußtet maserehun obertaffen fole bamit er bem grof. fen unuerfebenlichen/ gefehrlichen und febrecette den Remt / bas in Teutschland fo plottich with gewaltig aufgangen wartond allenthalbe branteifteween ober entfliehen mochte i vnd gefielen berhalben mancherien Rathe und bebendent wie es von einem jeden für bas befte und nug. lichfteangeschen und geachtet marbiete.

Reemitifes aufnefteln ond entoloffen/meine ich alfor Erflichtbaß er ons onfer fürnemeftes Lieche und ben Diener feines Worts D. En ber feliaen/ por ber fraff hinweg genomen/barnach baf er une auch allen weltliche leibliden foust beg man fich jum bochften eröftet | ju nicht ge machet. Ind jum britten / daß er boch verften. Digen weifen Leuten in folder vnuerfebenlicher fürfallender not den much genommen, fie elein. muriagemachel und ihnen ihre Bedancten alfo gerftrewer bat merben laffen / bag fie nicht wol baben feben und gedencken tonnen / was man thun ober laffen folt / wie wir foldes alles gefe ben und erfahren baben.

Considera pie lector diligenter hunc locum Menii, & cogita, quis tunc status hominum, retum ac temporum fuerit, quamue nos gloriam & opes tunc ex oppugnacione illorum Interimiperare potuetimus. Perpende etiam dues causas Adiaphorismi,nem-

pe efficientem & finalem.

418 D. CONRAD. SCHLVESTES.

Efficiens erat, ingentia pericula & extremus terror, ac perturbatio Theologorum, Quid autem constantis confessionis extam

trepido pedore expedes?

Finalis fuit, placare persecutores & euacuare crucem Christi. Huc profectò non poterant prodesse pia ac constantia scripta, contra
Antichristum. Ex his igitur duabus eausis,
reliqua expende & iudica. Nam ex esticienti
& finali omnis actio dependet. Persege quoque totum eius iudicium de Adiaphorismo
& Lipsico Interim V Viteberg z editum, reperies ibi eximia, interalia etiam, quòd Adiaphorismus sit manifestissima abnegatio veritatis & Christi, quodo; Adiaphoristz voluerint Deo simul & Czsari imponere, & vtruo;
simul deriferint.

Neauté prolixitas huius scripti in immensum excrescat, his non iam interseremus, sed
tantum nominabimus authentica scripta,
quæ vberioris & certioris cognitionis gratia
vnà cum hisce legere poteris. Vt, primum
est epistola ad Carolouitium iam olim ab
ipsis sparsa, & ante biennium ab Illyrico in
sua prolixiore responsione ad acta V Virebergensia edita, ex qua multa historica de illis
impiis collusionibus certò habere potes.
Naminea totum se autor aperit, vtipsemet
profitetur, promittens etiam suam operam
in promouendo Interim, & Adiaphoricis
corruptelis, cum antea aliis Christi mini-

Aris foam fententiama fture occultanerit.

Secundò, est locus prolixas in oratione Phili, in promotione Isinderi recitata, quem aliqua ex parte suprà recitaul, & lector hie

repetere poteft.

Terrid, hic quoque inferi potest prolixa epistola Maioris initio anni 1549, Hamburgam scripta, cuius exemplar ab Alexandro Spies, tune Secretario, V Vitebergaad D. M. Heinricum Buscoducensem, postes Regis Dania concionatorem missa, vt moneret & hortaretur V Vitebergenses ad constantiam, quam Ille Philippo, Pomerano, Maiori & Diaconis in templo post concionem prelegit, quamqe eis Illyricus aliquoties in publicis scriptis obiccit, necest vnquam abillis negata. In eacnim diserte Maior testabatur, le in Lipsico Interim cum alia quedam accepiffe, tum etiam extremam vnctione, victos iniuria temporum, quibus etiam sapientes crebid cedant,& multa tribuant,

Quarto loco lege epistolam Hamburgensium concionatorum ad VVitebergenses. Ité przfationem D. Aepini Superintendentis Hamburgensis super librum tilyrici de Adiaphoris, & simul responsionem VVitebergensium ad Hamburg, quæ omnia edita sunt, & simul pro authenticis haberi debeut, quippe à tantis & tam peritis rerum ac starus Ger-

maniæ viris scripta.

Quintò, Lege Doctoris Pauli Eberi pro-

410 B. Connan, Sentvoters.

lixum librum contra Adiaphoricas consultationes, ad Theologos V Vitebergenses & Lipsenses seriptum, & Cellam adeorum conuenticulum missum.

Sextò, legantur Alesii & D. VVelleri profixa dicta in commed tis libris de Adiaphoirismo & aliis corruptelis, qui viri in corum dicione ac regione tempore Interim egerunt

& adhue agunt.

Septimo, cognoscanturilla tot consultationes de Interim, & conciliationib. Christi & Belial, quas in illis tot occultis conventieulis, pattimante publicatum Interim, partim post scriptitatunt, quatum multas ipsimet ediderunt. In quibus nihil non sermè concedunt, quin etiam orant vt peraturà C. M. Interim, dicunt se nolle pugnare de particula sola, dicunt etia bona opera esse prosus necessaria ad salutem, & aiunt, nos surnensico/pracipue instificari per Christum.

Octand, lege in illis ipfis corum actis, vbl conficentur suos potentes accepisse Interim, & pollicitos, se illud in suis regionibus ere-

auros.

Nond, lege acta Cellensia, Pergauiensia & Lipsensia ab ipsismet edita, vide ibi simul, ipsiotum defensionem Lipsici Interim contra piam regionis, ac omnium statuum reensationem. Vide & Episcoporum, qui intersuerunt, protestationem de omnibus illis conciliationibus. Deus bone, quid non ibi mon-

Aco-

Arorum & abominationum Babylanice mes

tetricis reperies?

Decimo legatur concio Albini, infunere Mauricii habita, & moxedita, vbi perspicue docer, Theologos prossus multa ac magna

Papisticis largitos este.

Vndecimo, legantur variz epistolz Phil. deilis conciliationib. Christi & Belial, querum pleræg; funt abipfismet editæ, vrest vna adllyricum, in qua affirmar: Aulicos magna importunitate ac couiriis & minis etiam Canonem ac Millam flagitaile, seque granites peccalle, quinon proculillas infidiofas delibecationes fugerit.

Irem, legealiam epiftolam ad Francofurtenles cuius starim initio hac verba funt: In tanta ecclefiarum diffipatione & maftina, oplarim quam minimum feti mutationem. Semperenimetiam tranquillis temperibas aliquid est in mutatione incommodi, Nunc multo magis dolore afficientur bonz mentes, cum vident tales mutationes institui, que significans inclinationem ad inimicos noftres, ques cerinmest defendere vitiosos cultus. Propter bano Inclinationie opinionem triumphant & confirmanturinimici, & internormulci langue fiunt, & in dubitationem adducuntur. Quare suafores mutationum gravites accusantur, & indicantur fcandalorum inliguium autoreseffe. videlices langue factionis in eaparte, que relle fentit, & confirmationis errantinm, denig & obica-

43 D. CONNAD. SCHLYSSELS.

oblentationis veritatis & gloriz Dei. Hei non funt exigua mala, de quibus postea rursus discendum est, cum siet collatio scandalorum, qua ex durioribus & mollioribus sententiis segunnour. Prim ancem discernenda est primara consesso so a constito, quod alsu infirmu & dissimilibus duter.

Deniq; lege editum diploma connentionis duorum electorum, de illis deformationibus ecclesia & religionis, quam suterbochii inierunt. In quo testantur omnia susse transactance concordata, preter canonem. De quo tamen iplo assirmant, quò divelint date operam, vi etiamaneo cum aduetsariis concordent. Sumina, lege modò illa ipsorumacarin timore Dei, &cita apertis oculis, vi ipsarum rerum veritatem, non putidos acinsidiosos Rhetorum sos cunsideres, reperies ibi multo plura ac sediora ab ipsismet narrari, quàm nos aut assi eis vuquam obticere ausi sumus.

Duodecimò, lege & acta multorum concionatorum, quos proptereà granissimè afflixerunt, ceperunt, incarcerarunt & pepuletunt, vt Torgésium, Friburgensia, Zutckniensium, Choldicensium & sliorum in Misnie.

Denique, ne nimis diu in hacipfa summaria nomenclatura immoremor, sege etiam ipsorum dudu impressum Austrug aut summarium excerptum Lipsici Interim, ab ipsis eo tempore impressum, & vnà cum seuero edicto omnibus subditis propositum, reperies ibi omnium Papisticarum abominationum largissima seminaria.

Ve igitut hanc recitationem aut indicem monumentorum, vnde Adiaphorica historia plene haberi possit, concludamus, sit tibi semper in oculis, hoc ipsorum Adiaphoristarum proprium de suo opere iudicium.

Tota hec fucosa conciliario tantum est Canonis stabilitio & impiorum cultuum, & approbatio seuitize in Belgico & alibi, sine iam, sine postea talem conciliationem facient principes. Sed tutius est abesse ab corum consiliis, & retinere incorruptam veritatem. Vide hic etiam simul prophetiam de futuris hyenis aut vitulis.

Sunt & alia penè innumera monumenta actionum Adiaphoricarum, qua prorfus irrefragabilia funt, quarum aliqua Illyricus in libro contra duas scholas edidit. Optandum autem esser, ea omnia simul colligiac edi, in perpetuam veritatis ac rerum gestarum memoriam, quandoquidem amasii & collusores Babylonica Thaidis, corumque parasiti & mancipia, nihil non audent negare, & persuasibilib. humana sapientia verbis peruertere, pusillos christi dementare, & illaqueare non verentur.

TERTIAPARS.

Promisimus superius, nos de controuersis

D. CONRAD. SCHLVSSELE

Maioris, seu de necessitate operum ad falurem, deque alis erroribus eiuldem dicturos este, in hac tertia parte nostre responsionis. Hociam Deo opiculante przftabimus, quibus tamen aliquando etiam eius sodalium, atque aded & corporis doctrinæ, similes sententias adiiciemus.

Primum igitur sciendum est, eam controuerfiam orta elle ex Adiaphorismo aut Lipsico Interim, quod etiam iplemet prolize in fua conuccione Pauli, ternione E & Fostendit.

Canfa autem arq; occasio ea illi fuit, quod cum effetomninò cupidus, certandi & oppugnatores Adiaphorismi confundendi, videreto; se non amplius posse omnes deformitates totius Lipfici Interim cum applaufo tueri, statuit fibi hoc vnum illustre caput, neceffitatis operum ad falutem, deligendum arripiendumq; effe, in quo fi viciffet, nofq; pro voto retudiffet, cogitauit omnes indicaturos, quod vnineriz Adiaphorica actiones recta fanæg; ac falutares fint, & a nobis immerità ceprehenfæ.

Cæpit igitur hoc impium dogma maximavehementia in scripto, anno 1552. contra D.Ambsdorffium edito, vrgere, Posuit auté ordine tres consentientes & admodum im-

pias sententias, nempe hasce.

Semperdocni, doceo, & toto vitæ meæ tempore docebo, Quod bona opera fins necoffaria ad falutem, quod etiam nemo unquam fino bonu operibus sit saluatsu. Quod denig, impossibile sit quemquam sine bonus operibus saluari. Quare si quiu aliter docet, etiamsi sit Angelus de calo, ille sit anathema, &c.

Verum amplioris testimonii gratia, vtilius fuerit, etiam ipsum totum textum Maioris, in quo hæc impia dogmata continentur, ad verbum adscribere:

Das bekenne ich aber/ daß ich also vormals
gelehrt/ und noch lehre/ und forder all mein lebetage lehren wil/ Daß gute Werck nötig zur Seligkeit senn / und sage offentlich/ und mit klaren
deutlichen worten / Daß niemands durch bose
Werck selig werde/ und Daß auch niemands
ehne gute Werck selig werde. Und sage noch
mehr / Daß wer da anders lehret/ auch ein Engel vom Dimmel/ der sen verflucht.

Wolan wiegefelt euch nun das? Denn ich weis daß diefe dierechte Prophetische und Apo-Rollichetehreifliso fierecht verffanden wird.

Denn ihr je das werder bekennen muffen/
daß durch bose Werck niemand den Himmel/
fondern die Helle verdiene/so muß demuach vnwidersprechlich solge i di da keine bose werd feint
sollen/da muffenja gute Werck seine Denn der
Wensch mus je nicht ein stein oder klog senneder
weder boses noch gutes wircke / Sondern der
Blanbevyd D. Beist und Christus so in uns
durch den Blanden wohnet / sind ja in uns thetig unnd trefftig / unnd treiben uns / daß wir
Ee ti nach

nad dem Beif wandeln i und allerlen fructe

Des Beifes wircten Bal.s.

Darumb es vnmuglich / daß ein Mensch ohne gute Werde könne selig werden / wie Paulus sagt. Wir werden vberklender / so doch i wo wir beklender i vnd nicht blos sunden werden / denn es vnmuglich / daß ein Mensch wahren Glauben / vnd nicht zugleich allerlen gute werch habe/gleich wie die Sonne ohne jren schein und glang nicht seyn kan denn wo Christus und der D. Geist im Menschen wohnen so leuchter solcher Glaube durch allerlen gute werch wie Christus selber spricht / kasset ewer liecht also vor den Menschen leuchten / daß sie ewere gute Wei ch seben.

Hasce easdem sententias, etiamin sequen-

tib in eodem libro aliquoties repetit.

Hzcadverbű e d libentius exeis libro recitaui, quia multi eius sectarores negant eum
quicqua tale voquam docuisse, ficut & ipsemetiam contra Saxones scribens admodum
audacter negat, se voquam docuisse, quod
bona opera adeò sint necessaria ad salutem,
ve planè impossibile sit quemquam per side,
sine operibus saluari: Cum nec Saxones intersetuerint voculam, per sidem, nec tamen
ipse negare possit, se in pra dicto sui sibri loco,
de credentibus loqui, & hanc omnino esse sui
errotis summam: Quin etiam negare non potest, se hac ipsa formula loquendi aliquoties,
prasertim in conversione Pauli vsun esse.

Halce!

Hasce ipsas tres impias sententias, præsertim primam etiam in concione, de conuersione Pauli inculcat: Sed tamen glossatibi ac
conuestit, pingit & fucat eas infinitis, sibique
inuicé ex diametro pugnatib, glossulis & coloribus: Que sunt prolixè rú à nobis, tum &
ab aliis pluribus scriptionibus dudum tesutatæ.

Quare postes copit ab istis sententiis, quod quidem ad ipsa verbaattinet, non mihil abstinere, & pro illisalias penè innumeras, fibi plaufibiliores, & nobis odiofiores, aut alioqui etiam obscuriores, generaliores, magifue ambiguas præfertim inculcare in fuis (vt vocant) Postillis. Modò enim tantum necessicatem obedientiæ inculcat,omissappendice salutis, & tanquam si nos omnem necessitatem obedientiz negemus, epicurçamque peccandi licentiam doceamus, nos mutuata à Papillis calumnia accusat. Modò vult videri, se eam tantum in lege, aut legalitet yrgere, multaq; legis dicta citans, quod Deus vnicuiqi dabit secundum opera sua, nos tanquam si prorsus legem tolleremus, Antinomiæ acculat.

Modò contendit, se tantum contritionis, conuersionis, aut sidei necessitatem docere. Modò viget bona opera tanquam causam formalem sidei, quia ea demum sides iustificet, que multa bona opera simul habeat, non illa diabolica, que comple citur solum

Ee ;

noticis, quam nos docere calumniatur. Modò vult videri, cotendere pro beneficiis Del per Christum nobis conferendis, idest, pro donatione S. S. renouatione, regeneratione, aut sanctificatione, quasi nos illa immensa

Christi beneficia contemnamus.

Modò fingit, se loqui de necessirate in indicio hominu. Modò dicit se pugnare tantu, quòdo pera instificationem ac saluté, vt fructus bonam arborem consequi debeant. Modò sit, se ea formula tantum loco adhortationum ac comminationum erga pios vti, vt, facule fructus dignos panitentia, iam enim securis ad radicem arboru posita est. Omnis arbor ant palmes non serens fructum, excindetur. Ambulue dum lucem baberis, & similib. Aliquando eriam præsertim in conversione Pauli dicit, se hoc onus tantum veteri homini imponere, non nouo aut conscientiz.

Cudit ergo & inculeat plane innumeras fententias, in aliquam harum interpretationum, fummarum aut causarum incurrentes, quas pro suis errorib. inculeet, tanquam fi de illis eius glossulis aut sensib, sitinter nos pri-

marium certamen.

Præsertim autem illad genus calumniæ eius, est longè malitiosissimum, quòd quamprimum in scriptione suz postilize i aliquod concinnum d ctum, quo monemar de obediétia noua incidit, vt illad: Sie currite, ve bravium comprebendatie. Milita benam militiam retinens sidem & bonam conscientiam. Qui parcè seminat parcè & metet. Mox bonus virimpudenter clamat, Ecce Illyricus & Flaciani non volunt, nos legitime eutrere, cestare, militure, seminare, largè seminare in spiritu. De quibus adhottationib. minis & promissionibus, prorsus certamen non est, modò relinquatur remedium remissionis peccatorum eis, qui talia non præstiterunt.

De hac igitur re primarium est certamen, r. an homo indignissimus, omnique bono opere carens, qui toto vitæ tempore perditissime vixerit, possit side, ob meritum Christi, quandocunque connersus suerit, aditum ad institism & salutem æternam habere, aut non, 2. An nostra institia ac salus vila ratione ex conditione nostrorum bonorum operum ira pendear, vt non præstitis illis, saluari nequeamus, aut non dependeat.

Hic nos ex perspicuo verbo Dei assirmamus, toto colo separatam esse iusticiam gratuitam acvitam, à nostris bonis operibus aut virtutibus, sieut Lutherus hæcduo, tanquam columà terra separari docet. Et Paulus suas iustitias pro stercore ac reiectamento, & Isaias pro panno menstruatæ habere, reiscere ac contemnere vult, vt modò iustitia ac salute Christi potiri queat.

Gontrà Maior simpliciter, accitra omné exceptionem aded contendit, bona opera Ee 4 esse 440 D. CONRAD. SCHLYSSELS.

effe necessaria ad salutem, vt sit plane impofsibile, quemquam, citra illotum præsentiam

aut præftationem faluari.

Retinenda verò est hæe nostra doctrina, cum propter innumeras alias graussimas q; causas, tum præsertim vt filio Dei sua gloria tribuatur. Qui cam venerit, vt peccatores, id est, perditissimos etiam homines, omnibus bonis operibus carentes, saluos saciat, & hoc tam arduum opus, ingenti sudore, obediendo & patiendo, semet exinaniendo, & iram patris portando, placando ac superando acquisierie, necesse este i hanc laudem integrè inuiolate que relinquere, sine omni impedimento ac conditione nostrorum bonorum malorum ve operum.

Altera causa est, quòdsi non volumus exitiabiles desperationis saqueos conscientis iniicere, oporte comninò hoe statui, ac pro certo & indubitato retineri: Quod quacunq; hora peccator, quantumuis turpis ac terer, ingemuerit, aut vera side ad Christum confugerit, nec micam quidem bonorum operu habens, Deus non sit amplius omnium eius peccatorum recordaturus, eumque ad vllum iudicium deducturus, sed recte à morte ad vitam, tanquam omnium iustissimum, translaturus. Denique longè alia res est iustitia &

falus, quam funt opera nostra.

Cogirentur verò non tantum parui infantes, movà natiuitate animam exhalantes, ant alii, qui turpissime & scelestissimé toto vita tempore, vique ad vitimum articulum vixerunt, & in extremo tandem momento connectantur. Sed etiam ii, qui licèt sint piè viue re consti, tamen in corde suo sentire & confiteri coguntur, omnes suas instituas else pannum menstruata & dicere cum Bernhardor Perdité vixi, aut cum communi nostrarum Exclesiarum cantione, Es war sein gures am seben mein.

Quod si accedat rentatio Satanæ, accusantis & calumniantis, conscientiamo; nostram etibrancis, quid ibi omninò altud, quam ipsissima desperatio & insernas ipse Maionimo

infectis, reftabit?

Hæcigitur funt duz grauistime caus z, preter alias innumeras, cur hanc doctrinam, exploso Maioristico errore retinere verag; manu & ambabus vlnis, modis omnibus sir necesse, nisi & Christo suam gloriam & misero
peccatori certam siduciam ac consolationem
eternæ vitæauserre velimus, Christi etiam o-

pera aut nostra confundere.

Hicoportet nos etiamad pauca quædam fophismata Maioris compendio respondere. Nam omnia sigillatim sunt anteà toties & tam nervose à diversis, imò & ab on nibus Saxonicis & Mansfeldicis Ecclesis simul restutata, cum quidem aliquandiu construs esset Islebiensibus suum pestilens dogma obtrudere, sed tandem inde ignominiose, ob suum

Ees

etto

441 -D. CONRAD, SCHLYSSELE,

errorem electus est. Primum igitur in eo tetram sophisticen exercet, quòd crebiò ab vitimis effectib. ad primas cansas, malitios è &c
tecte refugiens, scopum q; cause secum transferens, sese recipit: Vult enim subinde simplieioribus persuadere, cum de necessitute operum
pugnat, se de contritione, connersiene, & side pugnare. Atqui hæc omnia antea clare ac diserte
distinuerat, in primo scripto, ab illis bonis
operibus, que voluerat esse necessaria ad salutem.

Præteres quomodo hæc gloss aut sucus, eum illa altera ipsius fraude conueniet, quod subindè clamitat, se de fructibus aut effectibus iustificationis decertare, & illa bona opera docere, esse necessaria ad salutem? Sie seopum controuersiæ modò in effectibus iustificationis, mox in antecedentibus collocat.

Denique secundom hoe sophisma, bona opera præcedunt instificandum, & boni frudus producentur, antequam ipsa arbot siat bona. Nam contritio præcedit instification é.

Secundo, consimili fraude dicit, se locui da done S.S. sen vinisicatione, sen de renonatione, instratione ac sactissicatione bominis, illa separare este nocessaria ad salutem, nos vero negare. Respondemus, quod de aliis rebus, aut bonis openibus sitinitio locutus, ex prædicto eius libro ac loco manifestum est. Sed non possunt ista ipsa dici bona opera, proprerea, quia sunt cause bonorum operum, & quia sunt pura ac mera

mera Dei dona, erga nos purè parientes, vbl nos tantum accipimus, non damus aut offerimus Deo quicquam. Sicut igitur donatio S.S., nullo modo nostrum bonum opus dici potest (Est enim merum ac purum erga nos Dei benesiciú, non nostrum erga Deum officium aut sectificium) Sie nec viussicatio, tenascentia, aut instauratio huius cortupti hominis.

Sicur igitur accipere forté, ad feliciter fœnerádum (cum quo opere comprobat Christus ipse nostram instaurationem) nullo modo est nostra aliqua virtus, aut bonum opussed si sequatur recentio sortis, ac industria fœ, neratio, bonum opus seduli ministri da i po-

terir lie & renovatio hominis,

Multo vero magis præcedétia renouationem, ve funt contritio & fides, funt mera se pura Dei opera & beneficia, non nostra erga Deum officia. Fiunt autem etiam nostra opera, cum ea, Deo nos regente, retinemus, ac redè exercemus, in lucrum ac gloriam Domino.

Separanda ac rectè secanda sunt istainter sese diligentissime, non confundende, vt Ma-

ior sophisticandi gratia fecit.

Renouatio est causa esticient, Bona opera aut nova obedientia sunt essectus & fructus renouationis & renouati hominis, sicut boni fructus bonç arboris. At iste bonus vir obscurandæ disputationis, & turbandi conscientias grația, subinde ea, tang si idem sint, cosundiț, tanquara

444 D. CONRAD, SCHLVSSHLE.

tanquam fi perindè fit no ftrum bonum opus, quod merè pa fliuè bon è arbores dininitus graris fimus, ac quòd postea boni ex malis arboribus sacti fructus bonos ferimus.

Iam multò tolerabilior est sententia, neminem servari sine renascentia, quam sine bonis operibus, quia in priori solius Dei benesicentia przdicatur, & certissimum est, Deum in hae vita, omnibus saluandis simul cum instificatione, aut mox post instificaționem, etiam renovationem conferre.

Non potest etiam illa ipsa sententia perinde inducere peccatorem ad desperationem, cum audit, non sua bona opera, que seit senó habere, sed Christi graruita bene sicia requiri ad salutem, que illum sideliter pre stiturum,

non dubitat.

Tertium sophisma est, quod contendit, se, em loquitur de necessitate benerum operum, loqui de fructibus institue, & vita iam parta. Ad quod ei innumeris penè vicibus responsum est, hanc glossam pugnare cum eius errorum rextu. Nam aliquid esse necessarium ad aliud, & illud sine hoc sieri non posse, sicut ipse difertè clamat, Es ist gar vumoglich/basi jemāds ohne gute Berch selig metde/quod certè de suturo tempore sonat, tales profestò locutiones, in omnibus linguis & omniu hominum intellectu, de re antecedente sonat, non de præterita, postponunt que salutem bonis operibus, non præponunt.

Omitrimus nunc illud bellum stratagema iftius artificis quod fentetiam : Bona opera funt necessaria ad falutem, nunc clam aut diffimulanter transformauit in hanc : Bona opera funt Salvandu necessaria, quam nunc plurimum pro altera vrger, taquam fi prorfus ei æquiualeat. Haber verd in hac muleas commoditates Sophiftices , quibusaltera destituitur. Multa enim fune faluando necesfaria, que ad falutem plane nihil faciunt, vt funt, caput, pedes, ventriculus, cibus, porus, ve stitus, & pene dixillemus etiam locus, qui inde vocatur necelfarius: que omnia faluri nec profunt, nec obfunt. Incertum etiam est, in hoc ambiguo cothurno, an bona opera przponat, aut postponat fainti, & qua omninò ratione aut conditioneilla ei coniungaraut affociet.

Talibus involucris ac gyris, cum iste verus serpens se hucatque illuc gyret, & simplicem lectorem, auditoré ac disputatorem involuat, quidtandé cum eo recte agiac decerni poteste Quare necessario exaliis, alix cotrouers ac scandala exoriuntur, & in xternum continuantur. Quod si candide disputaret rectà controuers sententias aggrederetur, eas perspicene explicaret, & tandem probatetaut resucaret, nec ea singeret, sibi nobiscum controuersa esse singeret, sibi nobiscum controuersa esse sententia, nec in mentem quidem nobis venerunt, ne nos aliquando tandem ad sinem certaminis, Deo benedicente,

deueniremus?

Î

446 D. CONRAD. SCHLYSSELS.

Vltimum soueste vire, minas ac promissiones ad studium boueste vire, minas ac promissiones, que sam magna ex parte legales sant, bue adora nandam suam errorem, trabit. Nos enim facile ferimus, vt clamet Doctor, non tantum bona opeta, sed & integram obedientiam, aut impletionem legis este ad salutem necessariam. Nam Deum daturum vnicuique in extrema die secundum opeta sua, &c. V erum ita: vt adueniente Christo ac suo Euangelio, omnia ista horrenda terriculamenta, mina ac promissiones segis cedant, valeatque interpretatio istorum terribilium fulminum, quam Euangelium adhibere solet, quod dicit, vt sequitur.

Vernmelt, necessaria elt integra perfectaque obedientia ad falutem. Nam iplemet Dominus dixit, Si vis in vitam ingredi, ferna mandata. Sed mihi contra data est plena potestas interpretandi aut mitigandi istum rigorem. Interpretor igitur & mitigo fic. Necessaria est salvando perfecta obedientia, scilicer sua velaliena. Ecce autem, hic demum est ille verus Agnus Dei, qui tollit peccata mundi, quique suis bonis operibus legem, pro totius mundi debito, impleuit. Aut fic: Debitum obedientiæ est quidem necessarium ad falutem, scilicet nisi graris remittatur, propteralium largiffimum perfolutorem (qui ad hoc iplum, ve debita nostra persoluar, divinirus constitutus est) nempe agnum Dei, qui pro-

pter

pter peccata nostra est vulnerarus, & cuius vulnere nos miseri peccatores, lanati sumus.

Hicmox occurrens Major vociferatur, ve semper soliti sunt adversarli gratie, quod iftad Enangelium det effrenam licentiam percandi, cum dicimus, id dimittere ant tollere debitums obedientia ad salutem: Cui respondemus. Nequaquam dat licentiam Euangelium peccandi,nectollit debitum obediedi in posterum, fed tamen semper condonat debitum præteritum, leu non præftitæ obedientiæ, quotiele conque modo id peccator fide quærit & petit. Quod quidem quotidie & quali omnibus horis facere debet, dum iubetur à domino repetendo ingeminate: Remitte, remitte debita nostra nobis. Codonat igitur & tollit Eusngeliam, omnibus horis, debitum præteriti temporis, non autem futuri, ficut Papa folitus est suis indulgentiis condonare peccars futuri temporis, quæ quis adhuc patraremeditaretur. Quod vere fuit dare Epicurzam peccandi licentiam.

Respondimus iam ad Maioris sophismata in genere. Nam per pattes singulas accuratins antea ei respossum est, sepius & à plurib. Nunc de hoc & aliis eius plane Papisticis erroribus ordine Christo invante, plenius dicemus, ve omnes cernant, quam necesse site sontra eum pugnare, viq; ounes sibi ab eius scriptis, præfertim auté à Postissis, que plene sunt errorib. sedulo caucant, tang à presentissimo veneno.

448 D. CONRAD. SCHLYSSELS.

DE OPERVM NECESSITAte ad falusem.

Primusigitur Maioris error fuit, de necellitate bonorum operum ad faluté, quem ille, et fi promiferat Ecclefiæ publica confesfuncula, se omissuré este, nec vllo modo amplius vel propagaturum, vel etiam desensuré, tamé id nequaquam præstititi, sed cum in ahis scriptis, tum præsertim in quarta parte epistolaris Postillæ in singulis fere paginis remonanit & inculcanit, vt postea citatis locis ostendam,

Quin & in præsenti præsatione contendit, non tantum qualiacunq; bona opera, sed & perse dam obedientiam necessariam esse ad salutem. Citat enim aliquot legalia dicta, & nihil adiicit, illa admittere suam disputationem, mitigationem & exceptione ex Euangelio. Atque hanc doctrinam videri vultesse allamipsam, de qua hactenus cum colitigatum sit. Verbacius hæcsunt:

Crepitent illi de Maioristis, quantum volent, tamen in eternum stabit, et murus abeneus, di-Etum Christi. Quisquis soluerit enum ex mandatu hisce minimus, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in regno calorum: Quisquis secerit aut docuerit, his magnus vocabitur in regno calorum, imo & Masor, stem, qui bona secerut, ibunt in vitam aternam: Qui verò mala, in igne aternum. Haccumsti sida catholica & immota, an non an non furor ant rabics oft, diffentare, an bona ope-

ra sen nona obedientia sit necessaria, e.

Si hæc dicta legis, quæ nune Maior tanqua suam doctrinam, de necessitate operum citat, simpliciter, ac sine omni Euagelii dispensarione, aut mirigatione accipienda sunt, ve sanè Maior voluit hactenus suum dogma, citra omnem exceptionem, veru retinendumque esse, an non simpliciter docet, instituam estalurem, per bona opera acquirendam esse, atque ita desperationis doctrinam proponiti Sin vult & hæc dicta per Euangeliu emendari ac corrigi, no recte dicit, ea prorsus immota esse: Multo minus candidè agit, quò dicta legis, suo modo abrogabilia pro sua indispensabili doctrina, de operum necessitate ad salutem viger:

Sed fic solet ille legem Eurngelio, &cclam terra miscere, ve modò putillos Christi fallet & iustam syncerorum Christi ministro-

rum refutationem eludat.

Hanc eandem pestem etiam Corpus do-Arinæ in Ecclesia Dei innehit. Primum enim non penitus separat bona opera à instificatione sanquam structus aut essectus eins, sicur semper hactenus in nostris Ecclesis laudatum & inculcatum est illud Augustini. Bona opera sequintur instissicatum, non pracedunciastissicandum. Quod cum per se falsum est, ac contrà do ctrinam Christi, quòd non prius faciat arborem bonam, qua fructus eius bonos.

410 D. CONRAD. SCHLVISTLE.

cum etiam facile potest dare occasionem alieui terriori corruptel a articuli instificationis, ac multis aliis.

Vrget autem istud corpus hancsententiam eum alibi, tú & in Banaricis articulis, v bi vult, quòd particula SOL A non excludat presentiam, sed tantum meritum. Num ergò iam tuncarbor, cum adhuc sieri bona debet, aut sit ex mala, habet fructus bonos?

Consonatigitur proclus vox SOL A, cum illis Pauli dictis, Qui instificat impium, item, Qui instificat non operantem, &, venit ve peccatores salues faceres, Item cum toties inculcat,

line operibue.

Deinde operum necessitas ad salutem, no obscure in hoc Corpore doctrinæ in pluribus sociainculcatur. Nam initio articulisexti, recentioris editionis confessionis, cum vigetur necessitas operum, citaturissud dictum, Si vie in vitaming redi, serna mandata. Quod legale dictum ad contritionem pertinens, hucque malè translatum, necessario docet, saluté aut ingressionem vitæ per observationem mandatorú haberi, quæ omninò est extrema necessitas bonorú operum ad saluté, ipsissimaça. Papistarú corruptela articuli sustificationis.

Sic & in repetitione confessionis itidem operum necessitatem explicando inquit, Es de necessitate bene operandi inquit Dominus: Ni-fi abundanerit institie vestra plus quam Pharifarum, non intrabitis in reguum calorum, Con-

fiderasa

Aderata autem, necessiare benerum operum, quam multiplex est, &c. Et paulò post, in co-dem scripto de operum necessitate, citatur illud Paulinum, Superinduemur, si non nudire-periemur. Que huc malè desorta, omninò extremam operum necessitatem, ad falutem afferunt.

Que obsecto potest Maior excogitari aut etiam dici operu necessitas ad salorem, quam quòd huc trahicur illud legale Christi dictum, Matth. 5. Nisi instruie vestra abundanerit plus quam Scribarum & Phariscorum, non intrabitu in regnum culorum. V bi protsus instituia o perum & salor um. V bi protsus instituia o perum & salus uterna per eam acquirenda docetur. Quid hoctandem alind est recte expensum, quam docere, nos per bona opera instituiari & saluari?

Non etiam dissimulat in Bauaricis articulis hucerrorem, Inquit enim, de operum necessitate agens: Non vior hisce verbis, Bona opera sunt necessaria ed salutem, quia hac additione, ad salutem, intelligitur meritum, vbi cernimus eum non damnare istud dogma, sed tantum à verbis abstinere. Item eatenus tantum non probare hanc sententiam, quatenus de merito accipi posset, alioqui intellectum, de omni alia necessitate operum ad salutem prorsus probare.

In eo etiam abetratur multis à vero, quod purant, (lieut & prædicti articuli) se satis exclusisse Papisticum errore, si modo tollant ex

Ff's bonie

451 D. CONRAD. SCHLYSSELB.

bonis operibus meritum iuftificationis, & ad folum Christum transferant, cum etiam Interim, totum meritum tuflitizac falutis, noftris operibus ablatum, in folum Christum transferat, quin & Thomas Aquinas haud rardidem faciat. Nam etiam, cum adimut operibus dignitatem meriti, iustificationis acfalutis, tamen ita eam in iustificationem implicare, & vel causam fine qua non, vel inftrumentalem, vel formalem eius facere possunt, vt nihilominus articulus iustificationis corrumpatur, & conscientiis pusillorum Chrifi, laqueus inliciatur. Quare euigelent pii, nee fibi facile imponi patianent, fed sciant istum errorem multò latius patere, ac pluribus modis noxium este poste,

Illud quoque perincommode fit, in definitionibus isti corpori insertis, quòd opera
legis de finit ese cogitationes humanas, E imperia voluntatis cientes locomotinam, vi externa
actiones congruant cum lege Dei, E qualemenaque conseum disciplina. Si enim sic Paulum intelligas, toties ex gratuita iusti ficatione, opera legis excludentem, mox & do cerinam Pauli corrumpes, & iustitiam inhærentem cum
imputativa commisce bis, & denique Papisticum errorem comprobabis. Nam quæ Paulus non excludir, ea tibi excludere haudquaquam sicebit. At Paulus excludens opera legis exiustificatione, separat ab ea tantum nostras virtutes ac bonz opera, suc humanis

viribus effecta, fine divinirus infula, autin nobis excitata, Quare per opera legis necesse est omnià opera à lege mandata, quoquo mo-

do fiant, intelligi.

Quapropter vt Paulinam doctrinam faluam retineamus, istam corporis definitionem abiiciamus, & sciamus Paulum phrafi, fine operibus legis, excludere omnia opera, alege Dei mandata, fine fiant veteris fine fiant nout hominum viribus. Aut certe ifti fuum 2840 20100 corpus sanent, & ostendant, se non loqui de hac voce aut re, vt in facris literisaccipitur, sed ve in aliquibus aliis suis scriptis aut aliorum vsurpatur, quæcunque demum illa funt.

Verum cum hicerror, necessitatis operum ad salutem, tum antea multis multorum scriptis refutatus, tum & nunc in przcedentibus fit retufus, transibimus ad alia huius hominis deliria, de hoc forre denud aliquid in fine dicturi. Ex quo enim incepit agnit z veritati repugnare, quafi in quandam fentinam multorum errorum incidit, vt plerunque accidere solet indutatis & in reprobum sensum traditis seductoribus,

Dicemus igitur nune, quam varie in arriculo Iustificationis contra veram nottrarum Ecclesiarum & verbi Dei doctrinam, in suis

scriptis tumultuetur & infaniat.

ERRORES MAIORIS IN

INarticulo, igitur instificationis, primum in ed granissime impingit, quod ipsam essentia sustificationis modo cum Interim, & concilio, Tridentino, partim in remissione peccatorum, partim in renouatione, modò etiam Papistarum errorem superans prorsus in solis qualitatibus aut renouatione collocat.

Loca, in quibus inft ficationem dicit esse, tum remissionem peccatotum, tum & renouationem hominis, hec sunt. In dispositione super Rom: Fol. 54. Duplex igitur saluisseatie sen instricatio est. Vna in hac vita, altera in everna. Qua in hac vita est saluisseatio, constat remissione peccatorum, imputatione institua, douztione & renovatione Spr. S. & specita estrna, gratis per Christum donanda. Hac saluisseatin & institution tantum est inchoata & impersetta, qua in its qui side salui & instisseati sunt, maner adhuc peccatum & pranitai natura, manent terrora legis & peccati.

Sie etiam seribit in secunda patte Homil, fol. 56. Institucioner & salu, qua in hac vita en sola side est, exclusis omnium operum meritis, est institucia & salue imputată inchoata, abscondita, revelanda, imperfecta, nondum apprebensa. Est instituia, & salue in spe, nondum in re, ex qua primitias tantum nondum decimas spiritus accepiuma in qua renovatio & sanctisicatio in-

chestur

choatur perficienda in altera vita, quam infti-

Similia loca plura in eius libris reperiuntur, sed ex hisce dictis manifeste cernimus, eum insticiam sidei partim in renouatione, partim in remissione peccatorum collocare sicut Interim, concilium Tridentinum, & nune vsitate Papiste solent factitare, ex quo eos cœpit pudere omnia operibus tribuere.

Eundem errorem & in concione de connersione Pauli breuiter, idque in syllogismo (vbi attentiores esse solemus) hisce verbis circumscripsit.

Seligfeit aber in diefem Leben ift/vergebung ber Gunden / und angefangene vernewerunge jum Bilde Bottes / Item Berechtigfeit / heili-

ger Beift pnd ewigs leben

Similes, easque satis perspicuas instificationis descriptiones repetire licet & in Phil. Epistola ad Rom. ac præsettim in longa disputat. cum prima Tim. Anno 1561. VViteberg. edita.

Nunc ostendemus quibus in locis iustificationem Maior in sola renouatione aut vir-

tutibus ponat.

Primum igitur Dift. Rom. 10. clare dicit, instituam nostram aut sidei, esse sidem & sequentes virtutes, idque intelligit de ipsa essentia sidei, non de correlatione, quatenus meritum Christi appræhendit, loca eius adscribam.

Ff 4 Justinia

Institua autem sidei, est eredere (obserua, credere dicit, non sides, quatenus apprehendit Christum) silium Dei propter nos hominu & propter nostram salutem, descendisse de cuelo, & incarnatum inter nos habitasse, & voluntatem patriu reuelasse nobis, que est, vt omnis, qui videt silium & credit in eum, habeat vitam aternam.

Item,est credere, hunc filium Dei pro nostris peccatio passum , descendisse in abysium sepulchri & mortie, & inderesuscitatum adferre omnibus in se credentibus institiam , & ex morte reditum ad vitam eternam, & hanc Victorem mortin & ducem & autorem vita & inftitia apud pairem interpellare pro nobis venturum indicem vinorum & mortuorum, Hacest institia sidei, hoc verbum de filio Dei incarnato, pro nobis crucifixe , mortue , resuscitate habere in corde (hic audis, qua ratione crederedicat esse nostram lustitiam, nempe, quatenus eft quædam notitia ac virtus in corde no ftro existens) in es latari & acquiescere & id ore confiteri, propagare, docere, & proprer hac beneficia celebrare Deum , ei gratiat agere , & propter boc verbum omnia extrema, etiam mortem sustinere ac pati. Quod qui facit, bic non ex lege & operibus, fed ex verbo fides instan & salum oft. Corde enim treditur ad institiam, ore autem confessio sit ad falutem, Se.

Institia igitur sides completitur due cordu sidem (audis eum intelligere iplam estenciam fidei, non correlationem) & oris confessionem, com cateris frullibus sides sen nonitate vita. Hactenus Maior.

-

Hicclare audimus, Maiorem primum repetita circumscriptione aut definitione sidei, deinde eiusdem diuisione aut partium enumeratione asserere, iustitiam fidei aut Euangelii, seu nos iustificantem & saluantem, esse non ipsam Christi obedientiam, eiusue imputationem, aut peccatorum benignam condonationem, sed ipsas virtutes nostrat, side, confessionem, patientiam in cruce, & alias virtutes ac fructus sidei. Quid queso magis Papisticum, aut Interimisticum, de iusticia

infala omninò excogitari posset!

Hanc locum dudum, nempe mox ipicio anni 1557. taxanimus, aut verbo Del redarguimus. Nectamenille destitirab hocerrore,ponendi iusticiam fidei in nostris virturibus aut qualitatibus, sed porrò in suo errore audacter superbeg; perexit. Nam primum mox nouam expositionem Epist ad Roman. feriplit, titulo Enchiridion, in qua præcipuum locum aut sedem iusticiz impuratiuz corrumpit, &ad infula:a magna ex parte traulfert: Sicenim superillum primarium locum Rom. g. Scribit; Nune, inquit, monifostatur insticia Dei, per sidem lesu Christo, qua Dem not instificat, id est, instos, propter mediatorem, non propter noftras virtutes pronunciat. Complettiint autem simul remissionem presaterum preson-

458 D. CONRAD. SCHLYSSELE.

evisationem, insputationem institie, donationem S.S. viniscationem, & donum vita eterne. Qua bona side accipienda sunt, ideò inquit, institia Dei per sidem Jesu Christi.

Deinde in Postillis etlam magis istum etsorem inculcat: Nam in prima parie Homel. Super epistolas, institum fidei instificantem aut saluantem collocat in nostris virtutibus

fen qualitatibus inhærentibus,

Facit enim tres inftitiat, Legalem ant Pharifaicam, fisiciaut Euangelicam, & bonorum operum. Sumit autem occasionem dicendi exdicto Christi, March g. Nifi abundanerit in-Stitis vestra plus quam Scribarum & Pharifeorum non intrabitu in reguum colorum. Vt igieur oftendar, quomodo abunder, aut fit plenior & perfectior institua Euangelis quam legis, confert corum elfentias, ac fumit iplum Paulum pro exemplo. Primumque describit essentiam iuftiriæ Paulinæ ante conversionem, seu Phatisaice. Deinde effentiam iufliciz, post connersionem iphus, seu Euangelii, vtiple eam cenfet, oftendens, quam multænecessariæ partes illi priori institiæ defuerint, que postea in illa plena ac Euangeliexaccellerint, que fuerint numero fex. Sed adscribemussaliquot excerpta inde. Nam totum textum adiicere nimis longum ellet. Air igitur ternione L. De bas Legali feu Pharifaica infinia, inquit Christus, Matth. 5. Nili abundanerit institia vestra, plus quam Scribarum

barum & Pharifaerum, non intrabitis in regnum culorum.

Opus est igitur alia institià, qua illam Phavisascam longè superet, nempe ea, que non legis, non nostra, non aperum, non virium aut merito. rum humanorum, sed Dei est.

.

-

1.

n

3

De bac Dei institiato stistiante coram Des cocionatur Enangelium, qua legu bumanam, cinilem seu Pharisaicam institiam sex rebiu superat. 1. Panitentia 2. Fide. 3. Novitate Spiritm. 4. Verra innocatione. 5. Successibus innocatione. 6. Victoria contra peccatum, diabolum & mortem.

Ac quidem declarandi caufa, sumemu Pauli exemplum ante connersionem. Magna virtus Es integritai in Paulo fuit ante connersionem, ita vi in gente Indaica suo tempore, vi pulcerrimum lumen fulserit, fectuairreprehensionia inxta institiam, que est ex loge.

Sequitur proliza descriptio pulcritudints & magnitudinis Pharisaic ziustitie, que sueratin Saulo ante conuersionem. Qua absoluta, mor incipit describere eiusdem tetros desectus aut mutilatas partes. Inquit enim: Sed bic Paulus ita sanctas, & institia legis sulgens, non videt tetram & borrendam suam internaminiustitiam, non videt se possare.

huius Pharifaicz iustitiz, quos docet esse fex, quibus sit mutila ac manca, quo minus aquivaleat aut exhibeat illam iustitiam abun-

dantem,

and D. Connan. Senteller.

dancem inflifestiem & Glosgiem, quan.
Christia March e, read Cimem necessarium.

len existemas se esse sine peccato, Esse paraicertia minimo oper offe, parat se obsequimo prafla es Deng cum Christam S esclesiam per sequitur. Habre stadium Des, seduon secundum seientiam, Seguerana Desimplitiam, Epropriam
sustituam quarena constituero, institue Des non
est subditius. Rom. vo. Hac enim institue inbet
as noscoro pectato, ir ea deplarare S confugero ad
majorico ediam. Des promissas propter Christam,
qua imperioredia side apprehenditur, qua homo
erectio, anguacios en propiesamo.

Polica concindent descriptionem desectuum aut mutilacionam Pharifaic e iufitiz aiti

Oussempare d'aulum minfitta Legali S Pleasqueaux eje proponiumia S fide; fen mticia & siducia Christi mediatoris. 2. enm sit sine side, non est capax Spiritus S. 3. Ideò non est renatus & heres Dei, & nulla noustas vita, qua regenerationem sequitur, in eo esse potest. 4. Neq. eius inuocatia vera esse potest, sed mera hypocrisis est. Quomodo enim no credens & S.S. carens, Deum verè inuocare possit è sta & successibus in sua vocatione caret, vult esse desensor circumcissonis & legis Mosaica, & ideò senitiam exercetin Christum & Ecclesiam. Sed quanto ille magis spirat minas & cadem aduersis discipulos domini, eò plures convertuntur ad Christiam. Es si es rempore colaphos Diaboli passu esse à Diabolo viltur & enersis esse.

V biautem hic relinquis, bone frater, illum maximum defectum? Diliges Dominum Deum tuŭ ex toto corde, ex tota anima, & omni-

bus viribus tuis ac semper, &c.

Nuncaudiamus Maiorem pergenteme6cludere picturam essentiz iustitiz Phasisaicz.

nens & fulgens, miserrimm est, & destinituromens & fulgens, miserrimm est, & destinituromuibus in bonis, quibus Instituta Dei Pharisticam superat: Est enimprimò sine punitentia. 2. Sine side. 3. Sine rectore Spiritu S. 4. Non verò inuocas Denm. 5. Instalix inuocatione. 6. Subietim potentia, tyrannidi Dioboli ac maledicto legia, quo quid potest esse miserius. Et talis conditio omnium sypocritarum est, qui sua, non Dei institia considunt.

461 D. CONNER, SCHEVELLE

Abfoloto pictoro manca aut mutile ellentizciolittiz Legalicant Phatifaice, mon incipit offendere omnesillos defe Aus aut mutilas patres, feu membra Pauli Enangelica infiitiz relitturas colarcinatas quelle, en quamiam effeillam plenam feu abundantem & falmantensiultitiam Eurogelii, quam Christian in faluandistequirit. Inquit enime

Confideratur antene i ane altera inflitta Det, nompe, que post convertionem on caute oft. Se.

descientes pattes ae prins munia membra nanc sinc restituta, factumque sic integrum corpusiustitiz instificantis aut faluariis Pergit autem idagere in codem illo Pauliexemplo, sed quaternus consideratur iam post connectionem.

Qua patte absoluta, concludena Maior cofert hanc fanatam & redintegratam sufficiam Euangelii anthidei, cum illa murila Phasifaica & repudiata, & hanc proposit amplexanda, qua sola faluemur, hisce verbis:

Ita apparet, inquit, in Paulo, quibus & quot reb. Dei fin fidei infeitia. Pharifaccam infeitiam [uperet, nempe (vt fupra ditenmest) prententia, fide monitate Sperium, vera innocatione, fuccessione, & victoria contra Diabolum, peccasam & mortem, quibus banis omnibus Pharifacca aut Legalis institua destituitur.

V biaucom maner, bone fodalis, illa imputatina ac prorius extra nos existens inflicia, ant meriti Christi impuratio, quæ sola est abundans, & qua sola coram Deo instificamur & saluamur? Hic enim tu eam in vniuersum ex institua sidei ant saluante excludis.

Deniq, ne quis putet eum egisse in przeedentib. de iustitia bonorum operum, aut nouz obedientiz, quz iustificatione sequatur, hic de ea incipit agere, posito hoc titulo: De institua bone conscientie.

.

Cum autem dicit Paulou, nibil mibi confeiu fum, sed per boc non instissicarus sum; loquitur de viu ac actionibus suu post connersionem sen recenerationem.

Sequitur integra descriptio tertia, ant operaria institia seu nona obedientia, qua post instisscationem ant renascentiam in più sequitur.

Hincigitus liquido cernis pie le Aor, Malorem collocare institiam sidei autinstificantem & salvantem in mocibus ac virtutibus in
nobis existentib.nempe, in institia Pharisaica,
seu disciplina, & illis sex rebus, quæ Pharisaicæ desunt, ceu præcise aut mutilæ partes, népè i pænitentia a side, a nouitate Spiritus, 4,
vera innocatione, 5, successibus innocatione,
6. Victoria contra diabolum & mortem. Observa etiam diligenter, quòd istam institia dicit esse la homine, non extra, sicut de Imputativa sinceri Doctores & Ecclesiæ nostræ
docent. Deniq; observa, quòd ex istiva salvatis aut abundantis institiæ descriptione prorsus imputativam Christi institiam excludat.

Vado

464 D. CONRAD. SCHLYSSELS.

Vndè etiam illudibi liquidò patere potell, Maiorem per dormitantiam aut incuriam quandam, in Disp, super Rom. 10. Incidisse in tales descriptiones iustificantis iustitia, quòd sit idem, ac inhærentes virtutes: Sed data opera, studio, ac persenerante iustitia, aut errore.

Eandem hanc plus quam Papisticam desinitionem, aut essentiam in stitiæ sidei, etiam in prima parte Postille super Enang, hoc anno edita, repetiit, sicenim sol, 271, scribit: Hac est sustitia in nono testamento, credere, quod propter silsum Dei accipias remissionem peccatorum, institiam & vitam aternam, & petere & expettare bona eterna ab hoc Domino sacerdote, pontistice & pastore nostro, ducente nos miseras oues ad patrem, & bac side se es subiscere & obedire in calamitatibus, & certo ab eo expettare liberationem.

Eundem suum errotem inculcat hic attifex etiam 2. Cor. 3. ait enim: Quod verò dicituri
in Exodo, Moysen amouisse velamen ingredientem ad Denm, & loquentem cum eo, & completum esse suce diuma, significatum est, alsam esse
instituam, qua Deo simus accepti, & qua Deum
sustinere possimus. servicet quando silius loquens in
nobis, communicat nobis suam sucem. Ita velum
legi detrabitur. & tollitur hypocrisis, & sunt in
nobis institua & vita, quam lex describit, sed non
exhibet, verum silius Dei exhibet, ideò hic inquit
Paulus, velum abeleri per Christum.
Hinc

Hincanimaduertere licet, Maiorem subindè còrecutrere vradicmet, institiam sidel
ant instificantem esse ipsas infusas, aut inhærentes virtutes, quod cum Sophistarum iustitia consonat, multoque deterius est, quam
præsentium Papistarum, qui iam in hac parte
aliquanto tolerabilius loqui cæperunt. Hie
idem etror etiam in isto superbo Corpore
doctrinæ satis etassè ac copiosè reperitur. Nã
in doctrina de iustitia & iustificatione peccatoris, quod est primariú & hoc tempore maximê controuersum caput, multa parum explicatè, multa incommodè, magis etiam peruersè dicuntur, de quibus ordine agemus.

Ac primum quidem rectè dicunt Loci in capite de coffiss, quòd ex ignoratione iustitize Euangelicæ multi errores exorti sunt. Sed illud contrà est dosendu, quòd cum sit tam necessaria huius tantæ rei cognitio, nusquam tamé in toto hoc tá vasto & tumido Corpore doctrinæ, aliqua plena, perspicua, solida & exacta definitio iustitiæ ac instificationis Euangelice proponatur, tantum vox instificatio grammatice breuiter exponitur: Multoverò minus omnes causæ alterutrius proponuntur, ex quaru tamen cognitione, re de dicunt eruditi, rei ipsius solidam netitiam constare.

Hunc tantum defectum aut dormitation é tam gloriosi corporis, quis ferat in tanto opere, tá superbo titulo se se os étante, & omnib. Ecclesis, y tinfallibilis norma veritatis pro-

466 D. CONRAD. SCHLYSSELE

ponendo? Certe tum in ipsis locis, tanquam opere Methodum professo poni ista definitiones iusticia & iustificationis, tam principalis rei debuissent, tum prosecto & indesinitionibus, quas post examen adiecit, tanquam rerum maxime necessariarum ac vistatarum.

· Non folum autem caufarum inftitiz enumeratio& vera definitio per somnolentiam, autetiam aliud confilium omiffa eft, fed in-Super etiam falfa de finitio inferta, præfersim in capire de politico magistrate, voi hac sunt verba: Inftitia, de qua concionatur Enangelium, eff lux in corde, que fide & agnitione leju Chrifti mentes accendit ad veram Dei innecationems, & alies pies motus Legi Dei congruentes, & inchoat vitam aternam. Que definitio vel Ofiandriftarum Substantialem, vel certe Papiftarum inhærentem iustitiam exprimit, Tamerfi ad modum crebrò & in hoc Corpore doctina, &inalils fuis feriptis, præfertim in Disputatione recent cum commentario in Timoth, edita, inclinet ad iuftitia inhatente, camve cum imputativa conjungat. Quare in hac parte ac errore plane in eodem luto haret Corpus doctrinz, in quo Maior se perinde vitandum est.

Vicinum haie ac non minus tetrum est, quodadmodum crebro in hoc corpore doctrinz, præsertim in locis, incapite Enangelis E labertatu Christiana, remissio peccatorum

Liu.

à iustificatione aut iusticise imputatione distinguitur, qui error prolise est contra Ofiandrum refuratus, & pugnat cum ipsis locis, qui alibi dicunt, instisseationem significate re-

missionem peccatorum.

Sic & in Examine nimis incommode, aut etiam non fine errore describiturius tificatio. Sic enim verba eius sonant: Ideo in xxa Paulum semper boc modo definimui instrificatione: Instisficationes for acceptio remissionis peccatorum, & resonciliationis son acceptationis gratuita propter silvum Dei, qua cum side accipitur, verissimum est simul silium Deicorda viussicare, dicere confolationem in cordib.per Enangelium & S. S. accendere tales motsu, qualis est ipse.

Quid tandem fibi ista locutio vult, Est acceptio acceptationis, prasertim in definitione, voi inprimis perspicue loquendum est?

Aliquanto post estam multo clarius iustificationem partim in imputativa, partim in
insusaiustitia collocat, inquiens: Cumg erigimar side, & accipimus remissione poccatorum, silius Dei verè est esticax. & voce. Euangelis consolationem in cordib ac side simul accipimus, imputatione institia seu reconciliatione & S. santiu,
& essicimur haredes vita aterna, gratis, propter
Christum. Hec omnia comprehendit dictum: Iustiscati side pace babemus. Et Gal. 3. Vi promissionem Spiritus per sidem accipiamus. Et Ros. s. Iustiscati sanguine ipsius servabimus per eu ab ira
nim: Hucadiugatur alia tessimonia, ac scipuè

8 2 F

propositio Epistad Rom. cap. 3. & confirms

tio, cap. 4.

Hicquoque primum coniungitur iustitalimputata cum inhærente, in vnam iustificationem, deinde separatur acceptio remissionis peccatorum ab acceptione imputationis iustitizac reconciliationis. Endeniq, in locis Pauli describentib vnicam justitiam sidei & iustificationem, tam multainesse, conuersionem, remissionem peccatorum, reconciliationem, imputationem iustitiz, Spiritum S. acrenoustionem, ac deniq; vitam æternam.

Sic fæde corrupta illa primaria loca Pauli de iustificatione, quid non parient errorum in cordibus le ctorú? Obsecto enim, quid hoc tandem aliud est, quam perniciosa consuso beneficiorum Christi, & obscuratio longe tristissima iustitiæ sidei & iustificationis? Que necessatio lectorem ad insusam aut inhæren-

tem infliciam tandem deducer?

Similia loca non pauca reperies in commentario epistolæ ad Rom. item in dispositione cum commentantis primæ ad Tim. superiore anno editis,&c.

Arg; hactenus de primo errore in iustifi-

catione: iam de secundo.

Secundus error Maioris in iustificatione est, quòd dicit institiam, qua in hac vita iustificamor, esse absconditam, esse renelandam, esse inchoaram, esse imperfectam, & in altera vita perficiendam, esse tantùmin spe, &

nondum in re, & nec dum esse appræhensam. Loca proliza paulò antè, primum ex disp.
fol. 54. Deinde ex secunda Homi parte fol. 56.
citaui, vbi præteralia impia, hæ abominandæ voces continentur. Quæ dicta iam repetere, nimis prolixum, & penè superssum esset. Tantum igitur id expendat Christianus
lector, quod talis doctrina sit contumeliosa
in silium Dei, eiusq, sacrosanctam passionem
ac meritum, cuius iustitia nobis potenter imputata, nos ad plenum seruans, nosq, supra niuem dealbans, ab isto dictrut esse tantum inchoata, impersecta, & in alteta demum vita
appræhendenda.

Ezdem etiam ista blasphemi z necessario desperationis laqueum inicient tentato, cotrito & moribundo peccatori. Quis enim sperare aut statuere potest, se imperseda, & tantum inchoata, ac nondum apprehensa iustitia, persectè coram Deo iustum, acceptum, reconciliatum, acad vitam zternam

destinatum esse?

Non libet hic prolixius immorari, aut huius horrendi erroris veneuatam pestem, pro magnitudine exaggerare: Consideret modo ac expendat cam ipse Christianus frater attentius, nec tam exitiabile malum tam subitò præteruoluet, sicut nos breuitatis studio facere cogimur.

Tertine Maioris error in instificatione est, quod in disputatione ternione H, & in

Gg 3 fecun-

470 D. CONRAD. SCHLVSSELD.

fecunda Postillæ parte tern. G. facit duas justitias autiustificationes, quarum altera in hac. altera in sequenti vira iutti fimus futuri. Quæ doctina estimpia, cum propter alias causas, tum quod valore meriti aut passionis Chrifti, in altera vita abrogare videtur: & fimul trepidis conscientiis laqueum desperationis inicere, vrpotè sollicité cogitantib oportere fe in altera vita aliam in stificationem quasere. At Daniel dicit: Meschiam in terrisatruliffeiutlitiam æternitatum, id eft, quæ perpetud durerac valeat, nofque patri cole fliacceptos & graços faciat. Et Paulus, quod vno facrificio nos ad plenum faluer, Item, quod sanguine suo mundatam ac lavaram Ecclesiam, fineq; omni macula aut ruga existentem patri fittat.

Non hoc ed dico, quòd putem, quotidiò nos, nouaremissione peccatorum, & applicatione meriti Christi in altera vita opus habituros, sed quòd semel sanguine agni loti & patri recocciliati, perpetud ob hane reconciliationem eidem grati acceptiq; erimus. Si de renouatione ac noua obediensia exptesse locutus susset, potuisse hac distinctio tolerati: Sed loquitur de institia instificate, aut Deonos reconciliante, cum ob semel hic in territ

reconciliationem, fimus perpetud

are hec quoque pestis aut venenatum ntum Maiorisex Ecclesia Dei, modis

omni-

omnibus expurgari debet, & teneti, quod vna victima hic mundati & loti, în perpetuum etiam in altera vita mundi acceptique, ob hancsemel factam reconciliationem etimus.

Quartus error Maioris in iustificatione est, quod nonnunquam ei præponit tenouationem, cum modis omnibus sit postponenda. Locus huius erroris perspicuus est in prima parte Episto. Postillæ sel 182. & 183. Voi primum ponit renascentiam, vr causam esticientem, Deinde tecenset eius fructus aut estectus sese ordine consequentes, Adhrmat igitur renascentiam primum esticere in nobis agnitionem peccati, contritionem & conuersionem, Secundo esticere sidem & agnitionem Christi, quæ demum institiam servatoris appræhendat.

Hæc inversio & consusso præcipuarum partium Christianæ pietatis, plurima ac grauissima damna adsert conscientis, nempè enim (vt alia omittamus) ed rem deducit, tanquam renascentia & eius eausa, id est, donatio Spiritus sancti, non sint Christi beneficia, nec side quærenda & accipienda, vtpote quæ omnem Christi cognitionem antecedant aut præueniat. Vnde & cotumelia Christo servatori portò oritur, & nobis tantorum donoru ac bonoru privatio, q ea per side nec gramus, nec accipiamus. Quin & Syvenkfeldicum quiddam redolet hic error, tanquam

Gg 4

ante

ante & sine verbi Dei cognitione renasca" mur. Vide ipse Christiane frater locum inte

grum, finobis minus credis.

Quintus eius etror iustificationis est, quòd eam facit multipliciter incertam ac dubiam: Nam sepè requirit quasdam impossibiles conditiones, vt, cum in quarra parte Postillæ fol. 260. vsque ad 388. contendit, tam esse necessariam seminationem multarum virtutu, quas ille ibi plixè recenset, ad messem æterna, qua corporariam sementé ad hanc terrenam messem. Quid autem illi miseri peccatores metent, qui vsq; ad vstimam horam malè seminarunt, perditè viuendo? Loci integri postea adscribentur.

At contrà scriptura comparat messem zternz vitz parato lautoq; conusuio mendicantiam, quo extrema ac miserrima sex hominum, id est, peccatorum compellitur in-

trare ad conuiuandum.

Sicfol. 230. acriter contendit, omnes saluandos oportere per crucem coformes fieri filio Dei, alioquinon fore saluos. At Deus non omnibus perinde crucem imponit: Illi porrò, qui in extrema hora aut agone conertuntur, quado tandem sese per crucem Christo conformabunt: Exitialis prorsus est hiclaqueus. Alioqui non negamus, omnes quibus crucem Deus imponit, debere eam constanter perperiac consiteri.

Fol.233. & 234, valde contendit, perfect n & victo-

victoriosum certamen esse hominibus necessarium ad salutem. Alioqui eos non potituros vita. Quid etgò siet de miseris peccatoribus cum etiam iusti septies, id est, sapissime in die eadant? Sententia quidem ista ferri possent, si pateretur exceptionem remissionis peccatoru eis adiici, vi vincamus, si non prorsus irreprehensibiliter certado, at saltem per condonationem mala pugnata pugna. Verum ille vult sine omni exceptione prastari istud sinuictum certamen à saluandis, aut carere cos aterna gloria autvita corona. Sic & in secunda patte Homel, terni. G. valde slagitat persectum & absolutum quoddam cestamen. Adscribam ipsum locum.

Quemadmodam ex bis, qui in stadium descendunt, non multi coronautur, sed ad vuum defertur corona, & non est satis tantum in speltaculo sedere, neque vugi tantum & certare: Ita & in hot loco non satis est sidem habere & quomodocunque certare; Sed nisi ita nos cursu exercuerimus, vt ad metam vsq. inuillos nos prabeamus & perueniamus ad propositum pramium, nihil sanè

consequi poterimu. Et mox.

Postquam demonstrausi opera pretium esse, ut sesse omnibus fratribus adsemperent, deinceps sams borridius cum ipsis loquitur. Quod autem ait, huiusmodiest: Ne existimetis quod smul atque credidistis, es in Ecclesia stadium ingressi estis, istud vobis ad salutem sussiciat, quemadmodum necolympicis cursoribus satis est surrere. Verum

Gg g neceffe

474 D. CONRAD. SCHLYSSELE.

necesse est ad ipsum vique brabenm festinare, omniag facere ut becasequamur, &c. Et pauld

post.

Quia quemodo illic, cum omnu intrastadium currunt, non nos qui benè cuemrrerit, dignus pramio iudicaturi sta & bic, quamuis intrastidei metas cunsti credentes contineantur, soli tamen, qui instè vixerunt pramium caleste percipient. Item hoc loco intereos, qui instadio currunt, per ruum accipientem palmain, significat omnem, tecte sidem tenentem & pracepta setuantem.

Obsecto an non hie fir ab ipso magistro in-Aificatio prorsus incerta, cum prorsus impossibilem conditionem salutis à nobis exiget? Quid hae doctrina perniciosius, sut magis Papisticum?

ERRORES MAIORIS IN 80la fide instificante, &c.

D'actinum de sola side multipliciter corrumpir, de præcipuls eius corruptelis ordine dicemus.

Primum licet multum inculcet voculam fola, tamen non rard aliis locutionibus eam collit prorsus, ve in disposit. Epist super Rom, clare affirmat: nos simul fide & consessione instificariae saluari. Vnde necessarid sequitur. Ergo non sola fide. Verba eius hæssunt: Quomodo igitur inuscabunt eum, in quem nen srediderum: ? Supra docnit, quomodo benesicia filii

flis Deinobie funt applicanda fide nempe & confessione, cum inquit: Corde creditur ad institiam, ore autem confessio ad salutem. Nuncin has gradatione concionatur de esfectibus & fructibus sdei, & eius sonte seu origine. Hac Maiot.

Hactenus nostra Ecclesia docuerant & pugnărunt, contra Antichristum, quod sola fide nobis applicemus seu apprehendamus Christum cum suis beneficiis, presertim iustificatione acsalute, nuc Maior duo instrumenta applicatoria ex parte hominis reperit.

Sic & in conversione Pauli, tern, B. seribit in margine, Durch den Glauben unnd oute QBercf bleiben wir in Gott / & in textu, Ift es denn bendes war / bas wir durch den Glauben in Gott bleiben / und er in uns / und auch durch

Liebel Ya es ift bendes war.

An non hic Deum apprehendere, acin eo manere dicimur, duobus instrumentis, side & charitate, aut omnibus bonis operibus que erunt penè innumera instruméta, tot nempè, quot possur aut debent esse in homine pio virtutes ac bona opera? Manere autem charitate & bonis operibus in Deo, est idem, quod eum reconciliare & eius bene sicla applicare.

Eêdem prorsus pertiner, q idem contendie in couersione Pauli tern. S. & T. instification 6 per bona opera retineri. Ná & hoc significat instrumentu apprehendés seu applicans. Per quod enim instificatio aut remissio peccatorum accipitur, perid nimirum etiá retinetur,

& vicissim. Nostræ autem Ecclesiæ, imò & saeræ literæ docent nos per solam sidem habere quotidiè & omnib, horis aditum ad thronum gratiæ, & appræhendere, ac perpetuò retinere, dicendo: Remitte, remitte debita no-

ftra, &camplius, lana me a peccatis meis.

Hue referatur, quod aliquoties inculcat, non latis elle scire, aut credere in Christum, nisi ettam bona operaaccedant, sicut in prima epistolarum parte ternion. X. inquit, Non satù est scire, bune puerum tibi natum, nisi & zu, &c. Sic in quarta Postil, parte subindè inculcat eos, qui credere cœperunt, nondum accepisse vitam. Item, non satis esse credere & in via Christi currere.

Sic & alia innumera loca, vbi asserit perfe-Aum cursum ac certamen esse necessarium, nec alioqui posse hominem sola side, sine

ram absoluto certamine servari.

Hanc eandem doctrinam de pluribus instrumentis, appræhendentibus gratiam, iustitiam ac salutem, etiam Lautervvaldius, à suo præceptore D. D. Maiore haustam, sparsit in metallicis Hungariæ ciuitatibus, cum ingenti multarum Ecclesiarum & conscientiarum perturbatione & intetitu.

Quare glorietur sanè & protestetur Maior, quantum velit, se docere, quòd sola side instificemur, & hancvoculam maiusculis literis vel millies scribat, tamen hæc & similia

plura d cha contrarium testantur.

li

P

Sed solent sie impostores & seductores aliquado aliquid in specie boni dicere, vi cum sibi bonis verbis sidem secerint, eò facilius simplices ac pusillos Christi decipiant, & quod vna manu dederant, altera auserre, sicur Lutherus, piæ memoriæ, eos in libro conciliorum, Bebers Diemmers/vocat.

Sic & Corpus do ctrinæ admodum frigidè in locis particulam fola artingit, tanquam ea no fit commune no strarum Ecclesiarum dogma, sed tantum panei aliqui & ignobiles scri-

ptores ea viantur.

8

Sacvados error Maioris in doctrina de Fide est, quò de cum hactenus nostræ Ecclesiæ docuerunt, ex Augustino, aut potius exipsis sacris-literis, totius siduciæ certitudinem esse in solo pretioso sanguine Christi ponendam, iam Maior vult haberi siduciam etiam in bonis operibus, præsertim in dilectione, idque perfecta, quam siduciam vult etiam in extremo Dei iudicio necessariam esse aut valere, eaque destitutos, æterna vita carituros, contendit.

Locieius complures sunt, qui id doceant, nam primum in eius conversione Pauli ternione A. inquit, Miemand fan selig werden er habe denn Freudigseit/das ifteln gut Bewissen vor Bott vnnd der Belt/am Tage des Berichtes/durch den Blauben aber und die Liebe haben wir Freudigseit am Tage des Berichtes.

In quarta porto parte Epistolaris postilla,

etiam proliziùs hanc candem necessitatem siduciz charitatis ad salutem iudiciumque extremum necessariz vrget ac slagitat, idque
addita atroci insectatione nostri & omnium
aliorum, qui solius sidei Christum amplectétis siduciam ad extremum iudicium Dei esse
necessariam sentiunt, ac docent. Et quò magis
mizere hunc errorem, surorem ac spiritum
vertiginis, tum demum tuerur, cum primum
agnoscit & disertè consitetur, nostram sententiam esse veram, & euidenti verbo Dei
comprobatam.

Adicribam autem, amplioris certitudinis gratia aliquot eius dicta, ad verbum. Acprimum ferme initio predicti libri, pertres integrosterniones C. D. E. de hac re differit, ver-

ba eius interalia funt hac.

DE TERTIO LOCO.

Multos bacforma sermonie essendit, quod dilectioni tribuit Ioan. siduciam in die indicit, cum certum sit, ex Christi & Apostolorum amnium testimoniis, illustribus & sirmis, competere hano siduciam seu rasinolar, soli sidei nitenti gratuita misfericordia, propter mediatorem, per obedientia eisu promissa, &c. Pergit potrò recitare testimonia verbi Dei, hanc sententia con sirmatia;

En audis Christiane frater, ex proprio Maioris ore, quòd seriò agnoscat & confiteatur, nostram, imò Christi doctrina, quod fiducia ad tribunal extremi sudicii adfereda, soli fidei,

meritum

meritum Christi apprehendenti debeantur. At nune audi mamieste contrarium ab eodem assert. Nam sol. 7. & sequentibus sie senbit.

Î-

16

m

ć.

le

is

n

n

d

Imo fiduciam cæpta connerfionis vera & non fimulata adferre singulos, ad constitutum indicib diemoportes. Quia dua via immutabilu homini-bus preposita sunt, primum, vi in hac vita stat co-uerso. A postea sit indiciu, inxta dictum Heb. 9. omnibus hominibus constitutum est semel mori, deinde indicium. Et ad indicium inquit soannes, veniendum est cum siducia, captain hac vita conversionis, non simulata. Quia non adferenti hue siduciam via alia media non relinquitur.

Habemus autem siduciam certam & indubia (scilicet perfectæ charitatis, de qua ex loanne agit) cum initia connersionis incere in nobis & exerere sese veris fructibus incipiums. Nam & converses sec ordinata est, us exerat & ostendas se fructibus panitentia dignis, qui & anobis issis & ab aliu sentiri & conspici possunt. Ideo inquis Iohannes: In becepersecta est charitas nobiscum, ut siduciam in die indicii habeamus, &c. Aliaquanto post.

Vociferatur quidam impostor (apposito in margine Illyrici nomine) Antinomorum recătium Antesignanus vt Magister, eripi consciențiis certitudine Sconsolatione omne si postuletur obedientia seueritate tătă, vt dari vită esernă negemus, non habenti banc vera connersionis, sidei & bone conscienția glorium ac siduciam, qua letus

pronocare ad indicium Dei , & expellare indicit

diem cum alacvitate quadampoffit.

Quæ, inquit, certitudo erit miferi bominis, qui scolerum sibi conscinu, & barës in pana insta, vel strangulaturin patibulo vel supplicio alio affiestur? Alibi atrociora alia & ipfe & manipulares eine affingunt, & borribilia anathemata crepant it bot debitum necessarium deleant.

Sunt complura huius generis dicta Malo-

ris ibi, qua breultatis studio omitto.

Sub infrittin ternion. G. iterum eundem errorem inculcat. Vnde etiam vnamaut alteram lineam adferibam.

Necessaria squarin die indicii eft, Fide & fiducia, quod ficutille (Dens) est instau, &c. Ita & nos fimus imputatione & inchoatione infte, ficut hee alibi explicantur. Vbi fimul corrumpit juftificationem & doctrinam de solafide.

Priniquam autem magnitudinem huius erroris exposuerimus, vel eum confutauerimus, hoc solum diligenter expendicuperemus, teque Christiane frater oramus, vt feduld confideres, an eriam mentis compos ifte bonus Doctor fuissovideatur, cum talia scriplit.

Nam primum clare & valde fignificantibus verbis, idque initio noui cituli accapitis, non tantum conficetur, sed etiam seriò adfirmar, fiduciam in die indicii oportere tribui soli fidei respicenti in meritum Christi. Nec id solum adfirmat, sed id insuper magnifice

testatur, hoc idem ipsum Christum adserere & eius Apostolos, ido; admodum illustribus testimoniis, & denique air, hanc doctrinam multis offendiculum parere. Hæc enim eius sunt splendida verba, vt ea, quamuis & antea chauerimus, nunc denno repetamus.

DETERTIO LOCO.

Multos hac forma sermonis offendit, quadile. Etioni tribuit Iohannes siduciam in die iudicii, cum certum sit ex Christi & Apostolorum omnid testimoniis illustribus & sirmis, competere hano siduciam seu wasinolas soli sidei nitenti gratuita misericordia propter mediatorem per obedientiam eius promissa : Sicut Paulus expresse inaquit, &c.

Similem disputationem, quod tota fiducia Christo debeatur, reperies in hoc codem li-

bro, fol. 179. initio Bb.

Pergit autem hic Maior gravissimis testimontis verbi Dei hanc sententiam, verissimumque (vripsemet suo ore fatetur) dogma Christi & omnium Apostolorum, illustribus testimoniis approbatum, confirmare, quod videlicet soli sidel Christi meritum apprehédenti, siducia ad extremum iudicium afferenda debeatur, quod observa & expende summa d ligentia: Mox enim contraria ex eiusdem ore audies.

Tale enim & tam immotum fundamentu écelestis veritatis, cum iecerit, & indubitates

elus propria verba supra prolixius citauimus. Si hoc non est palpabilis furor aut potius spiritus vertiginis, oblecto quide adem eft aut esse potest ? Duas contradictorias non fimul polle elle veras, etiá in minimis rebus, omniú gentium aclinguarum colenfu, indubitatum eft? Arifte eximins Rabbinofter, poliquam ex ore Christi & omnium Apostologum indubiranter afferuit, foli fidei hac fiduciam extremi indicii deberi, mox incipit diferte corrarium, quod etiam charitati debeatur, horribiliter alios lacerans & profeindes, vociferari. Monstrata igitur hac fædissima & palpatissima coeradictione, aut potis spirituali vertigine Maioris in hoctanti momenti dogmate, ia citra omnem exceptioné vehementistime afferto, & mox furérer danato, nunc expédamus magnirudiné & pestilentiam huius dogmatis, simulq; aliqua eius refutationcula adiiciamus.

Primum enim adimit Christo eius qui merito ac passioni suam gloriam: Ille enim solus est nostrum ymbraculum aut propitiatorium, folus thronus grariæ apud patrem, ille solus est suspensis in ligno serpens, qui nobis cetta side ac sidueia intuendus est, si à morsu veteris serpentis sanari volumus, denique in illius solius pretioso sanguine, teste Augustino, torius sidueiæ certitudo sita est & este debet: Sorius enim ille vnica spes ac salus nostra est: Nec estaliud nomen sub cœlo datum hominib. in quo eos considere oporteat. At contra quicquid nostræ impersectissime charitati aut bornis operibus tribuitur, id Christo, eius si imputatiuæ institue necessario aufercur.

Secundò, illud hoc errore efficitur, vt lam fides nostra no solo Christi merito, sed etiam nostra propria perfectaque charicate ac bonis operibus, in extremo iudicio & in accessa ad Deŭ nitatur. Imò sic tolletur prorsus doctrina de sola fide iustificante, & redibitur ad illud Maioris super Rom. 10. capite, nos fide & bonis operib. simul nobis applicare sustitiam

ac falutem.

Tertiò adducit in ineuitabile desperationem omnes miseros peccatores, qui in extremoarticulo convertuntur: Nec tantum illos, sed & alios, qui tentantur & contriti verantut à Satana, qui prosectò, cum non sentiant tantam operum in se quantitate aut abundantis, quata (si credere sas est) in Maiore exhuberat, necessariò siducia ista destituti, desperabunt,

Quarto, Major hie simpliciter omnem o-

484 D. CONRAD. SCHLVSSELS.

enim dictum Ioannis docere, quòd perfecta dilectio fix necellaria ad fiduciam in iudicio Dei, adeò fine omni exceptione, vi qui es non atrulerit, non fit futurus taluns. Vbi eni est in vllo hominu in hac vita, pfecta dilectio Dei? aut qui sille hominu tà confidés ant sagax erit, qui etiamsi haberer perfectam dilectionem, possi i dira certo agnoscere ac statuere, vt indehaustam fiduciam possit & ansit ad illum seuerissimum iudicem adferre, imò & considentere ò tali bonorum operum fiducia fretum, provocare, vt Maior glorios è ia ctat?

Quare hac quidem rarione nulli mortaliu falus contingere poterit, Necest cur respiciamus in foghismata Maioris, qui, quo facilius Imponat, pro perfect a dilectione, alia leuiora & plaulibiliora vocabnía hic proponit, modò dicensinitia convertionis, modo renovatiomisac san dificationis, seu fiduciam elle necellariam ad extremum judicium & falutem. Nam tentatæ conscientiæ non tam quærune aut respiciunt varias inconstantes & sibimet contrarias glossalas Maioris, quarum ipsemet profecto earum faber numerum & harmo-Diam nullo modo nouit, sed id tantum respieinnt & desperabunde cogitant, quod semel ab eo funt perfuale, tohannem docere, perfeaz dilectionis fiduciam ad extremum judicium adferendam. & ad falutem modis oranibus necessariam elle.

Quinto, tollit hae doctrina Maior i plam

remissionem peccatoru aut debitorum: Contendit enim adeò necessariam esse obedientiam, seu bona opera, vt sine huius debiti perfolutione nemo saluari possit. Quare & nos granissime accusat, quod doctrinæ eius resistamus, acinteralia, hisce quoque verbis contra nos vociseratur, inquiens. Alibi atreciora alia & ipse & manipulares eius assingunt. & borribilia anathemata crepant, vt boc debuum necessarium delegant.

lam cogitet Christianus homo, qualis sit hæcdockrina, quæ adeò non admittit remissionem aut condonationem debiti obedientiæ, vt contendat, sine eius persolutione esse planè impossibile seruari? Non dicimus aut diximus vsquam Euangelium condonare debitum suturæ obedientiæ, aut dare licentiam peccandi, sicut impil de nobis singunt: Sed dicimus & adserimus, quòd quandocunque ingemuerit peccator, omnium eius præteritorum debitorum, obedientiæ aut bonorum operum non præstitorum, Deus amplius non recordabitur, eoq; no habita vlla ratione debiti, necessitatisve bonoru operu seruabitur.

At Major contrà vociferatur, elle impollibile, hue ordinem aut debitum bonorum operum tolli, aut que mquam faluari non adferétem bona opera, aut folutionem huius debiti, imò & fiducia huius folutionis, aut przfticz perfectz charitatis, ad extremum iudicium omninò elle adferendam contendir.

Hh ; Sextd

468 D. CONRAD. SCHLVSSELB.

Sento prorsus abolita nostra doctrina, torum Paparum corrupto articulo instificationis & bonorum opet u restituir, imò & quiddam deterius. Nam nunc Papistæ non vrgentnecesse esse fiducis adferre perfectæ disectionis ad tribuval illius summi iudicis, sed solius meriti Christi, verum nihilominuvira vt
Christus nos iustificet non sola imputatione, sed etiam renouatione ac virtutum infusione.

Hæc de magnitudine & pestilirate huius erroris. Nolumus enim prolizius in hac parre immorari, Nolumus etiam testimonia verbi Dei citare, quod siducia in extremum iudicium adferenda, conueniat soli sidei intuenti Christum, non autem vilatenus nostræ chatitati, persectæ aut impersectæ. Quia ipsemet Maior consitetur, id Christum & omnes Apostolos multis ac illustribus testimoniis adserere. Certè Dauid à rali siducia àc iudicio Dei supplex prouocat inquiens: Non intra in indicium tuum cum serno tuo Domine, quia non, instissabitor in conspellu tuo omnis vinens.

Solum igitur dicemus de ipso loco, 1. Johan. 4. Quem iste tam importune contra nos vrget, monstrabimus que nihil eum penitus pro istius venenaro errore sacere.

Verba ipla Græce fic habent: & hire minknown à diare mub suis, lea maifestar izoner es to hulps vie apirons. Latine ficcitat ifte: In bot

perfe-

perfelta est charitas nobiscums, ot fiduciam in die

Hec verba tantundem Maiori sonate aut exprimere coguntur, ac si dicerer sonnies, cum isto Rabino, perfesta dilettio est necessaria adfiduciam in extremo indicio, aut, perfesta dilettionis siducia est necessaria ad extremum indicium & salutem.

Verum Iohannes vihil plane huiusmodi dicit, Namnec dicit charitatem esse causam aut quoddam antecedens siduciz ad extremum iudicium necessariz, multo minus, chasitatem ad tale siduciam aut iudicium necessario requiri, aut impossibile esse, sine ea quequam servari, aut vilum vnqua servatum esse.

Præpolicio quoq; cum suo pronomine is lire, non significat simpliciter in aliqua re allquid esse aut existere, sed idé prorsus valet, se voculæ bie, ex bee, aut per boe, sieut illa prece-

Hh 4 dentis

488 D. CONRAD. SCHLYSSELD.

dentia & sequentia ipsius Apostoli exemplar In boc cognousmen delectione, in hoc cognoscimue, quod maneat in nobis, ex forritu, que dedit nobie, In boccognoscitur spiritus Des, in boc manifesta off dilectio Deierganos, in hoc fcimus, quod in ipfo maneamus, in boc scimus, quod diligamus fities Des, & fimilibus. In quibus omnibus exeplis, illud, in boc, idem valet, ac, ex boc, per boc, bine. Et indicat illud, in boe, fontem, causem aut originem fequéris a dionis aut motus, vnde veniat illa cognitio, manifestatio, absolutio dilectionis, aut que eius fit causa vel scaturigo: Quod hic quide folo pro nomine, in hoc, indicatur, sed moxintegra oratione describitur. Sensus autem ac propria yersio huius loci & prioris membri eft, binc ex, aut, per boceff expleta aut integra falla charitai nobiscum:perinde prorfus,ac fi diceret, oritur, perficitur ant absoluitur nostra dilettio Dei.

Sequitur posterius membrum, sea raffaelas sauur ir rishus erus reiseus seu tille latinè tecitat) ut siduciam habeamus in die indicii,
vbi vocula sea somnolento postillatori imposuir, putanti eam significate idem quod ve, &
accipi reamas, indicate causam finalem aut
essectum præcedentium, vt planè idé valent,
quod cum, quando, post quam, ac indicet causam essicientem, seu originem ac scaturiginem dilectionis, quam supra solo pronomine

demonstrativo, in bec, indicarat.

Ne autem fingere quid aut violenter torquere fectionis ex codem Iohanne proferemus, Iohannis 16. habetur, Sed venit bora, iva, ve o-mus interficiens vos, putet se sacrificium offerre Dev: Vbi iva, ve, nullo modo causam finalem indicat, sed prorsus idem, ac voculæ, cum vel quando, Venit hora, cum putabunt se rem Deo gratam facere interficiendo vos. Sie in præcedente capite, Maiorem charitatem bas nemo habet iva, ve penat animam suam pro sta-cribus, vbi iva, ve, nullo modo causam finalem indicare potest, sed idem valet, ac cum aut quando, Quando posuit aliquis animam suam pro fratribus suis, summam charitatem præstutit.

Et sanè ibidem admodum illustre exemplum est, & per omnia huic nostro, de quo
iam controuertitur, coueniens, In hos ost gloriscatus paser meus ira, re fructum multum seratu, pro, cum multum fructum tulerità: Estque propriissime hic sensus, & verissima huius dicti versio: Ex eo aut per id gloriscatur pater meus calestis, cum fructum multum tule-

ritis.

Sicut & iple Christus inquit: Sie luceat lux vestra, ve pater vester, qui in calis eit. Bonz opera & præclari Apostolorum fructus sunt causa glori ficationis Dei, non contrà.

Ve verd etiam magis nations loci sensus & verborum natura conspiciatur, conseremus hae duo dicta Ioha. cap. 15. 81. Johan. 4. Gra-

Ago D. CONRAD. SCHLYSSELB.

cè & Latine: Er relocité de surie pu, irangencie, monte piente. Er rero relexacem à à para pell' épier, ira majénoiari paper ir re à puise rire releves. Latine appolitifie de lic reddideris: Ex co, aut per id glorificatur pater meus, cum multum fructum fertis. Ex es oritor as perficitur charitas in nobis, com fiduciam in die indicit babemus aut concipiones.

Atque hic sensus non tantum ipsis loci verbis conuenit, ac fidei estanalogus, sed etium passim in sacris literis inculcatur, præsertim in hac ipsa epistola, quòd fiducia in Deum gignat in nobis ardentem eius dilecionem, quòd dilectio Dei causa sit nostra

dile Ctionis, non contra

Sic in hoc iplo 4, cap. 1. Isham, ante & post hanc sententiam habetut. In hoe est dilectio, non quednos dilexerimus Depm, sed quod ipse dilexit nor. Et mox post controuersam sententiam, Nos diligimus, quia ipse dilexis nos.

Nonigitur fiducia bene confistendi aut vincendi in extrema die progreditur ex nostra sordida ac manca dilectione, sed contrà dilectio nostra erga Deum vehementer ex co augetur, cum certam fiduciam habemus aut concipimus, viuendi aut vincendi in extrema die. Sic & Paulus Rom. 8. Ex fiducia victoriziniudicio Dei exultat, Deum complectitur, amat accelebrat,

Hie nos optimo lare possemus vel deplo-

etiam corruptelar u patronos, atq; adeò hune ipium coram Deo totaq; Ecclefia acensare, quam temere atq; adeò sacrilege ausit, dicta S. S. nihil prorsus pro ipso sacientia corrumpere, etinde tam horrendos errores extruere, quod nec ipsi quidem Papista nune audent adserere, sed in solum Christum omnem sidueiam collocandam esse docent.

Et vitta hæcomnia in bactam violeta corruptione textus, nihil profus pro iplo facientis, & tam horrendo errore audet non solum
contemnete omnes monentes, sed etiam diris inuectivis eos invadete ac lacerare sicut
inhocipso loco contra lilyricum impuro ore
vociferatur: Die impostor & Sycophanta scelerate, bac à lohanne scriptanon esse. Die non esse
receptam bane in Ecclesia, sohannis Epistolam,
qua Canonica titulo insignierant sanctissimi Ecelesse doctores. Die, vi protniingenii andacia &
malicia soles, & andes omnia, &c. Increpet te
Dominus lesus, & resistat corruptelis tuis Seductor audaci ssime.

Diximus aliquant à prolixius de hocerrore Maioris & dicto Iohannis, quia maximi momenti res in eo agitur, & multi in huius loci expositione à genuino verborum sensu aberrarunt.

Tertim error est, quod damnat vera ac lalutaré sidé, merita Christi, instar mendice manus apprehendentem, & proes prius sidem forma-

495 D. CONRAD. SCHLYSTER.

formatam charitate & aliis virtutibus sub state. Quodaute damnet sidem, quam dicimus esse notitiam, desiderium & si inetam promissionis, que non sua magna aliqua bona opera habet, offertaut adfert, sed sit nuda ae egena, inque alienum thesaurum tespiciens, inde mendicet, testantur eius verba, que paulo post adscribam. Nunc quomodo suam sidem sotmatam depingat, citatis eius propriis verbis, audiamus ex prima parte Epist. Postil. sol. 160.

Non enim fatin est scire hunc puerum tibi nasum, nifi & tu per illum renascaru, & fias filius & bares Dei, & coheres huisu fratrictui, Domini noftri lefu Christi: Sicuti hoc tempore multi funt, qui ipfis fidem finerenascentia & nonitate fingunt. Et iam exurgent quidam Dolfores Ecclefiarum, qui adfirmant fidems fine dilectione, hoc eft, fine renafcentia poffe effe id quod etiam Antinomi docons: Sed cum Paulus de fide instificante lequitur. loquitur de ea, que per dilectionem operatur, quia fides non eft res mortua, fed lux a S.S. accenfa in corde, que inenarrabilem amorem Dei , donantis nobis unigenitum filium agnoscit, & in boc amore Dei, ac filio donato acquiescit, per quem scimus placatum patrem, & propter hune filium remitti nobispeccata, Inos beredes effe vita aterna, cum qualuce fimul ingens in nobis flamma amoris Dei & proximi accenditur in corde, ita ut veterem hominem cum suis concupiscentiu exnamus, 🗗 induamus nounm hominem, qui insta Doum co-

dune

ditus oft, per veram, non fimulatam institiam & fantinatem.

Hic nouse bomo est, puer nobis natus, Dominus lesus Christus, quem si side vera, no simulata

induifi,illerurfiu teregenerat.

Quid quæso hocaliud est, quam sides non tantum charitate, sed & omnibus virtutibus acbonis operibus sormata? Tali nos side iustificari, facilè ac libenter omnes Papiste concedent. Observa autem hic simul, quòd non tantum sides, sed & alia bona opera aut virtutes, totusque nouns homo instruccioni preponatur, contra dictum Augustini, imò & omnium nostrarum Ecclesiarum doctrinam, Bona opera segui instificatum, non pracedere in a sistenadam.

Observa etiam, quod confundat puerum nobis natum, id est, ipsum Messiam, cum nostra nouitate, vnde etiam necessario confusio institi e Christi aut imputatiue, seu ipsius personæ Christi cum inhærente sequetur.

Audimus porrò diserrè, sidem sormatam charitate & renascentia describi: Non est quidem dubium veram sidem post iustificationem complecti Spiritum sanctum & renouationem, ac bonos fructus facere, nec quisqua quod sciamus, hoc negat: Sed quòd iam tunc, cum sides apprehendere debet iustificationem, sit hisce tot virtutibus & ornamentis vestita, hoc non concedimus: Quim cuam hoc dicimus, contra nostrarum Eccie-

494 D. CONRAD. SCHEVSSELS.

fiarum & facracumlicererum doctrinam effei Quod porrò hic Maior clamat, non effe facis seire Christum natum elle, aenec hoe quidem, ve finguli sciant ac statuant, eum fibi natum elle, nili etiam renalcantur, leu vt iplemet mox exponit, habeant dile & sonem, hoe omning fraguimus, effe fidem formaram, & commixtionem institue imputate cum inhærente. Quem errorem etiam clarius ostenduntac produnt illa sequentia, quòdadfirmat, puerum nobis natum Dominum lefam, effeillum ipfam noun hominem in nobis per S.S. generatum ac formarum : Hacenim figuratione fermonis difertiffime merita auriustiris Christi, in nostri renouacione nofirifq; nouis virtutib.ac nous obedientia col-

Similis formatæ fidei descriptio, habetut etiam in tertia parte tern. Bb. V bi fidem iustificantem ita descripht, vt eam omnib. virtutib. & bonis opetib. ornet ac formet, & acerbissimè flagellat longa atrociq; insectatione Illyricu, qui docuetit fidem iustificantem esse propriè quandam mendicam manu, Christibenesicia ac promissiones precariò apprehendentem. Tali formata side nunquam nesgabunt Anzichtisti mancipia nos iustificari.

Disputationis autem huius seu accusationis Illyrici hæe est causa, & occasio. Quòd cu quidam, p necessitate bonoru operum ad saluté citatient illud soelis & Pauli di cru: Quitung, in accanerit nomen Domini, salau erit. Illyricus ostendit, ibi doceri, quod ramum médicitate sidei saluemur, non autem bonis operib. eave vllo modo ad salutem este necessaria: Certaminis igitur huius scopus est, quid
sit sides iustisscans, num nuda & médica quadam manus, aut quedam gloriosissima persectio, qua quasi ingens copia costul adserat
tam variotum bonorú operum ad saluté necessariotum, seu sit formata dilectione, aliisso
amplissimis virtutib. Verba eius hac sunt;

Sed saluabitur innocans, hoc est, side accipiens promissionem oblatam, & in ea acquiescens, & siducia huim promissionis ad Deum accedent, & innocatione clamans, Abba pater, subsiciens so Deo & diligenseum, & inxtapromissiones dinianaexpectanseim auxilium & liberationem, &

obediens Deo, in fide & bona conscientia,

His penerownes pias mentes indicium esto, an non ingens & numerosus chorus maximarum virgatum & bonorum operum, & sequentium simul comprehendendus sit, & an non ipsasides & inuocatio sint excellentia bona operas ant quomodo alterntra barum, sine multis aliis excellentib. operibus aut virtutibus esse & existere in credente, connerso & instissicato possis ? Significat igitur Propheta, side non mortuam, no otiosam aut dormitante, non somnium sidei, quale Antinomi comitante, non somnium sidei, quale Antinomi comitante, non somnium sidei quale Antinomi comitante sunt su dissississis optimis antique operatura comitante.

496 D. CONRAD. SCHLVSSELS.

coffus ad Deum, Einnocationis Evniner fa obédientia.

Sed bac omnia recens turpissimus quidam Ansimomorum princeps & Antesignanus, derisor dothrina culestis, scelerate in boc ipso Propheta disto
negare & abolere non est veritus, inquients. Signisicaribac voce, non vinam illam & essicacem sidom, ostendentem se in obedientia erga Deum inaboata, sed solam sidem mendicam precario petentem alumam benesicium. Ipse pontisex. Romanus,
vel uninersi eius satellites, si doltrinam Ecclesiarum nostrarum, de sola side instiscante vellent
deridere, vix conaturos id esse sana acerbiore certissimum est.

Pergit prolize de hac causa insectati Illyti-

cum nominatim, & alios.

Qu'od Illyricus negarit, sidem veram sua natura facere fructus dignos pomitentia, nunquam probabitur: Sed hoc verissis, mum est, quòd in sacris literis, & nostris Ecclesiis sides in instisseatione consideretur, no ranquam bonum opus, aut bonis operibus sormata, sed tantum tanquam mendica quadam manus, ve ce reuera est, rum quidem cum instisseationem médicat, nuda & egena, product ara autem post instisseationem & renovationem fructas conuenientes pomitentia.

Ceterum observa diligentet hoc Antichristianum dogma Maioris, quod vult tantum talem tantis que ornamentis ornatam, ac comptam fidem ad Deumaccedere, aciustitiam & salutem impetrare. Observa etiam
quod innocationem aut petitionem remissionis peccatorum, prorsus Papisticè censet
pro magnis bonisque Deo obsatis operibus,
eum sit propriè misera quædam mendicitas,
nec suas opes Deo offerat, sedab eogratuitam absolutionem à suis pessimis operibus,
in magna sordium suarum sæditate iacens,
mendicet: Nihil enim hoc aliud est, quam
merus Papatus ac doctrina tum desperationis contritis, tum considentiæ & meritisecutis:

Pergit prolize & attocitet flagellate Illyrieum: Nauquam autem dixit Illyrieus, fidem instificantem non esse viuam fidem, sed negatit, tune proprie, cum primum instificationem apprehendere, & malam arbotem hominis esse es bonam, primum imputatione, deinde etiam inchoatione, conatur, esse formatam charitate aut aliis virtutibus. Sed Papiste libentissime & promptissime concedent Maiori tali side hominem instificari.

Verum in quarta Postil.parte fol. 182 protfus sidem instissemem in renoustionem & nousmobedientism transformat, que sidei descriptio est ipse Papistarum side sormata deterior. Verba eius hæcsunt.

Ad hanc verò mortificationem vecesse est actédere & vitam & consolationem, ve mortificatio conformissie Christo. Hac vinisicatio altera

498 D. CONRAD. SCHLYSSELE.

connersionis parsest sides scilicet, de qua dicitar, institu side sua vinet. Namin bac consolai une, cu cor voce Enangela erigitur siliu Dei etiam essicaciter vinesicat cor. E dat Spritum 8 ve motiu no-not in corde. E vinnersam obedientiam accedat, inxta dicta. Zachar. 12. Essudam supra domum Danid spritum gratie & preenm. Item Rom. 1.

Accepistus spritum adoptionis siliorum, claman-tem Abba pater Gal. 2. Ve promissione spiritum accipuamus per sidem. Huim sructus sunt, charitas, gandium, pax patientia benignitus, bonitas, lon-ganimiras mansuetudo sides, modestia, continentia, charitas Gal. 5. Hæc Maiot.

Voispirituali ebrietate obtutus, perindè incertus titubat, errat & impingit, sieut passimalibi: Nam primum cofundit vitam cum sie, cum sides sit propriè instrumentum, aue manus, Christum & vitam apprehendens, Ita ist homini idem est mendica manus apprehendens panem colestem, eum ipso pane: Sient & suprà aliquoties audiuimus eum docese, institutamae salutem nostram esse ipsam si-

dem cum al is virtutibus.

Port deum sentiat fidem esse ipsam vitam, autvinificationem, moxin impio sensu citat dictum, sust implate vinet, tanquam si ipsa essentia, aut naturali seu innata bonitate, ae præsentia sidei viveremus, no autem solum, quatenus ea apprehendit Christum, sontem instituz ac vitæ: Qui proprie eius dicti sensus est.

Postremò exponens, quid utilla sides, aut vinisseato, docet esse vinuersam obedientiam à S.S. exestatam, sic & sides sormara præclare statutur, & vi nostra, quæ est inessabile opus ac beneficium in nos, transfertue in nostram egenam & sordidam & mancam obedientiam.

Si saltem considerasset dicta, que ipsemet ibidem citavit, et illud Gal. 3. Vi promissionem sprium per sidem acciperemes. Mox tatiocinati potuellet, in illis dictis, hancseriem esserem expressam: Primum esse sidem, deinde eam accipere promissionem institucationis, Tertio, accipere Spiritum S. Quarto illum nos renovate, ende postremo nottra obedientia profluat: Eoque nullo modo idem esse posse sidem, quod tota renovationem, multio minus, quod ipsam mutilam postram obedientiam auc bona opera.

Denie; in sais commentariis super Ephes, anno 1561. editis, fol. 70. disette Papisticam definitionem aut desct ptione format hadel comprobat. Verba eius sunt hace Et apparet ex boc loca Pault, quid sit sides, videlicet, non modo notitia articulorum dostrina Christiana, tui coniuncia sit spes & charitas, qua homo instificetur & saluetur, vi contendunt aduersarii, sed & siduciam misericordia premissa propter mediatorem. Hicigitur clate audimus comprobati desinitionem sormaia Papistatum sidei, quòd sit notitia, spes & charitas, nissi

guod illi Maior infuperaddir fiduciam.

Quartus error Maioris in doctrina de Fide eft, quod eius fiduciam ac firmitatem, non ex sola verbi promissionis veritate deducit, sed etiam ex sensu ac experimento inh erentium virrutum & qualitare bonorum operum, feu quod aliud fundamentum ac fontem fidel commonstrar, dum eam non vult ex solo verbisuditudeduci; Quod prorfuseft super arenam ædificare, inanem fiduciam, imò & impium idolum in corde suo fabricare. Nam Deus vult nos tantom fibi suove verbo credere: Er denique hoc idem somnium, innirum inherentibus virtutibus, lecuros in fua fecuritate, contritas verò & perterrefactas conscientias, in sua desperatione confitmar.

Quod autem vult, nos fidere etiam charitate acaliis bonis operibus, idque in indicio
Dei, abunde supra est enumeratis eius dictis
ostensum: Sed nunc addamus etiam plura
eius testimonia, vude apparebit, quam inani
fulcro humanarum cogitationum & bonorum operum velit suam sidem sulcire, & qua
scelerare sidem & piorum conscientias, à verbo ad incertissimam terum, aut virtutum nostrarum iudicia deducere conetur. Loca eius
suntin quarta parte Epist sol. 8. Sic enim inquit:

Habemus autem fiduciam banc certam & indubiam (scilicet perfecte charitaris, de qua

ex Iohanne agit) cuminitia conversionis lucere in nobis, & exercre soso verus fructibus incipiunt. Nam & conversio sic ordinata est, vt exerat & ostendat se frustibus panitentia dignis, qui & a nobis ipsis & alius sentiri ac conspici possunt: Verissimum enim est, quod inquit Augustinus, Credens scit se credere; nec dubia est ant obscura conversionis meta, quam Paulus proponit, dicens: Milita bonam militiam, retinens sidem & bonam conscientiam. In hac militia qui serviant Deo, non est dissicile dividicare. Idebinquit sobannes: In hoc perfecta est charitai nobiscum, vt siduciam in die indicii habeamiu, id est, initia conversionis & fructuum eius certa sunt. Et aliquanto pòst;

Sed vi & Deum & proximos diligant, vi odia insusta abisciant, vi sua connersionis fructus
certos, testimonia infallobilia estam fotis ostendant, nec existemetur connerti hos in agone,
aut connersos esse, qui odiis aut aliis cupiditatibus
iniustis stagrantes odia non deponunt, qui nulla
signa foru ostendunt, se abiecisse animi acerbitatem at virus, quo alios oderunt: Denique ne per
somnium quidem nobis in mentem veniat, sastam esse in corde connersionem, aut vilam in eo
existere, qua se soris non exerat aut ostendat et-

iam, cum fit in agone & momento mortis.

Hie vides pie lector, quò fiduciam falutis morientium & rentatorum ac territorum ableget, nempe ve trutinent ac ponderent suas virtutes, & carum externos fructus, aut

102 D. CONRAD. SCHLVASEIR

bona opera, & inde statuant, se conuersos esse & Deo placere. Sienimirum sides à sua vnica basi verbi ac promissionum Dei, ad humanas divinationes, & sacerta vestigia conuersionis abducirur.

Atq; hor non iam fides, sed tantum somninm sidei est, ve quæ non ex verscissimi verbi Dei auditu, sed ex vestigiis virtutum & ratioconatiunculis proficiscitur. Huc igitur referaturillud celebre Augustini dictum: Quid ibi

ageret fides pobil am fides?

Veverò ed cernus hunc eius errorem per-Spicias, & vanitarem huius Matheologi animaduerras, confidera eiufdem menfuram bonorum operum, quibus fi Jes iam turd niriqueat, tanquam que habeat sufficientem iam-quaritatem neceff riorum ad falutem aternam operum, Verbaeius, quib, istam méfuram fabricar, habentur in 4. parte Postilla, fol.43. Idea non opus est excusatione ac pratextu futili nimu magnam, arduam & imposiibilem abedientiam pracipi. nec fiiri posse, quando Deo fatisfactum he: Tune inquit Apostolus, obediented necessariam & praceptam prastas, tunc debitu Deo reddu as fatufacis, cumin veris dolorib. & fenfa sue era voce Enangelis & fidete sustantas & cofir_ mas, eum promissionem tibi applicas, cum accedia ad Denm & latmeum innocas, denique cum canscientiam sciens ac volens, atrocibus delictis non contaminat, que novos cruciatus in pettore & cordetuo exujcitent , postea ciem bis benefacio indem bonorum aternorum tecum focii ac fracres tui func.

Hacest dilettio illa & obedientia, quam ate requirit & postulat Dem, cumo, sentre bacac diindicare in politore, ac in vitatua posturi anto maiorest udio pronchere ac consistente e a studeto. Sicut verò hic quantitate continua ve luti vinis
aut modiis metitus est su sicientiam operum
ad falutem, itain prima parte Epistolaris Postille discreta quatitate candem expendit. Locus est admodum prolixus fol. 161. quate tantum summatim cum exponam.

Hasce decem virtutes & bona, aliases plutes adfirmat esse ad salutem necessarias. 1. Agnitionem peccati & conversionem ad Deu. 2. Fidem. 3. Confessionem. 4. Timorem Del. 5. Amorem Dei. 6. Innocationem. 7. Hamilitatem. 8. Patientiam. 9. Spem. 10. Dilectione proximi: Quibus virtutibus enumeratis, concludens inquit:

Tales fruit m (scilicet 10, quos enumerauit)
renascentia, & alii similes, sunt & esse debent in
omnibus renatis sine in vitimo termino visa, ant
quocung, tempore renascantur. Et bacbona opera, &c.

Cuius posthac fides dubitare ac vacillare poterit, an satis bonotum operum ad salutem habeat, cum Dominus Rabbi tamaccurarè, tum continua, tum & discreta quantitate demensus sit, poderanerit & numeranerit 164 D. CONKAD. SCHLYSSELS.

fusicientiam & necessitatem bonorum ope-

Verùmilla duo adhuc funt ei malè negle-Ca, de quibus monendus est, ve ea addat, quo sic sue absolutissime. I heologie summam manum colophonemque imponat, nempe, vereliquas illas victutes, quas nunc reticuit, recenseat: Deinde ve aliquanto exactius omnium victutum aut bonorum operum ad salutem necessariorum magnitudinem, aut etiam pondus (neque enim certò satis scimus, an modio, pertica, aut sibra discutienda sint) proponat, signet & demonstrer, ne vlla dubitatione conscientie coneuti que ant, an satis bonorum operum ad salutem habeant.

Ah bone Deus, fis propicius Ecclefiæ tuæ, ac tuis pufillis, arceasque ab eis omnes seductores & distorta loquétes. Itáne oporter piumque est miseras conscientias ab inexhausto fonte diulnæ bonitatis & meritiChristi, & non conditionalium eius beneficiorum, ad tot conditiones nostrorum bonorum ope-

rum traducere?

Itane tutum salutareque est pias mentes ab illa vnica & immota veritate vocis optimi illius pastoris, Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, abducere ad ponderationem, considerationem & calculationem nostratum virtutum & bonorum operum, ve inde ratiocinemur, diuinemus aut somniemus, an iam tantam sufficientiam bonorum

sperum habeamus, ve cert à faluari queamus, aut nondum? Sed dicendum fit morti, ve paululum secedar, nobis que det spacium, donce iustam quantitatem mensuramque sufficien-

tizeorum expleuerimus.

VLTIM V Serror Maioris sit hicin vera fide, quòd cum eam ex liberoarbitrio dedùcat, nostroque intelle ctui & assensui tribuat, vt mox in Libero arbitrio dicemus, necessariò à vera natura ac essentia fidei ad humana figmenta ac somnia aberret. Nectamen negari potest, eum sepè contrà, ita sidem ex solo Dei dono deducere, vt prorsus videatur liberum arbitrium tollere. Verom solent impostores suctuare in doctrina, vt modò hoc, modo illud dicant, non attendentes, neque quid, neque de quo adsirment.

CONFVS10 LEGIS AC Enangelii,

Legem ac Euangelium fæde confundir Maior in suis scriptis, multis modis. Primum quia tuetur definitionem auferentem Legi suum proprium, & Euangelio tribuentem,

nempe prædicationem pænitentiæ.

Secundo, quia passimin suis scriptis citat legalia dicta, de necessitate impletionis legis, Si vii in vitamingredi serna mandata, & , Deni dabit vnicnia, secundum opera sua & similia, eaque itain sua bona opera ad salutem necessaria trahit, vt nullam eius posse exceptionem

106 D. CONRAD. SCHEVESTER.

addi ex Euangelio promittat, sed hocdebitum necessario prestandam, & hunc Dei ordinem prossus immutabilem & irremissibilem este concendat.

Tertiò confundit Legem com Enangelio, dum & fidem formată adferit & instificationem nostram non in sola remissione peccatorum, ant gratuita institue Christimputatione, sed cuam in nostris victutibus ac bonis openbus collocat. Nolo nuncalia iu sicia ac demostrationes huius erroris ipsius recessere.

LIBERUM ARBITRIUM.

In capite de Libero atbitrio nolumus prolixius Maioris errores recenfere, tant û oltendemus, quomodo in ipfo principali capite, videlicer in synergia aut cooperatione Libers arbitrii longissime à veritate abetres, aut po-

tius veritatem malitios è oppugnet.

Est verò simul opera pretium considerare in hociplo capite, quàm fædè spiritu vertiginis circumferatur, & secum ipse extremè pui gnet, non multò aliter, quàm qui in rabiem acti, suas proprias carnes & membra dentibus lacerant & absumunt, Tale autem exemplum institudicii Dei & ipsorum vertiginis, etia in parua confessionale de libero arbitrio anno 1561. Electori exhibita, & vr palmarium quoddam scriptum per Germania sparsa vidimus.

Intertia gitur parte fuz Epistolaris Postille, penè in fine, agit de hoc doctrinz capite,

& granissime stomachatus ac debacchatus co ra nos incausa liberi arbiteti, multa ac horrenda vociferans: Præcipuè auté nos hoc nomine accufat, quod cum Luthero negemus carnalem hominem quicquam spirituale in convertione, fuis viribus coor erari poste, sed pati tantum, ve lutum in manu figuli, Arq; aded etiam fua nariua malniarepugnare Deoante conversionem, in conversione, & polt conersionem (quod ad le quidem arrinet) vsq. ad mortem. Que sententia alibi prolixius exposta allertag; efta nobis & Lutheto, ve iam hie copiofius tractari non fit necesse. Verum illud volupe est videre, quod victus enidenti reiveritate, mox initio iplemet lententianoftram ampliffime comprober & fug funditus euertat, vi paulo post oftendam. Nunc e us verba in quibus hoc facit, adicribam, ac primum quidem ca, vbi magnitudinem malitiæ hamane describit, deindealia, vbi de modo conuersionis agit, inquit igitur. Primo enim clarissimm est & manifestissim veras Gindubiat triftsfimas illas querelas patra, Prophetarum & Apostolorn, que passim in scriptus corn recitantur, quales funt Gen. 8. Figmentii cordu bumani pranum eft ab initio. Ite Pfal. 1. Eccein iniquitatib. conceptus fum , & in peccatis concepit me mater mea. Et lere, 17. Pernersum est cor hominis super omnia & miferum & inforntabile. Et Paulus Roman. 8. Sen fus carnis inemicitia eft adner fu Dell, nam legi Dei non subiscitur, nec subisci guidem. poteff.

potest.1, Corin. 2. Animalis homo non percipit e4 qua sunt spiritus Dei. Et Eph.2. Etenim natura

filijire famm, Se.

Has querelas omnes verissimas esse, sine vila dubitatione certum est: Natura enim hominum secundum se considerata, sine verbo & auxilio Dei, proh dolor, talis est, & multò horribilior ac desormior, quam vel querela ipsa exprinsere, vel omnium creaturarum sapientia cogstando assequi & comprehendere potest.

Hæc de magnitudine maliriæ humanæ iplemet Maior confitetur. Iam' eundem de modo conversionis dicentem audiamus.

Vi aute hi zooo connertuntur, & vel inchoajur in his conversio à doloribus illis contritionis, de quibus toties iam dichum est, itassiamus oportere connerti omnes homines omni tempore, qui a vna est & vera immota norma connersionus omnium: Et quidem bac ipsain hoc exemplo & aliis connersorum omnium simpliciter & sine ambiguitate proposita,

Cumque de modo ab omnibus disputetur, proptereà quod couerso Dei opus esse dicitur Equod multa mirabilia apera siant in homine immediase ab ipso Deo, prasertim talia, qua connersionis sunt propria. Consideremus ergò in hoc exemple nostro quomodo dolores illi contritionis in homine siant & existant, ot modus connersionis in-

selligatur.

As no perplexa sit aut intricata consideratio, fatcamus primum omnium immensum Dei benosicium heficium & opus esse bot ipsum, & immediatë ab ipsosaltum, quod parricidailli silii sui connertuntur & saluantur.

Fateamur bocquoq, fieri in hominibus multa admirabilissima opera immediate ab ipso Deo, qua non sunt valarum virium aut effectionum, bumanarum, & in quibus efficiendis homines prorsus nihil agunt, sed tantum oblata à Deo amplectuneur & accipiunt, & sunt, ve nunc contendunt multi, tantum subiecta patientia: Omnia enim bac verissima & certissima sunt, & exemplis innumerabilishus ostensa: Vi est immediate opus Des admirabilissimu, pana & conversioregis Nabuchodonosor pana Sennacherib, & luberatio tegis Ezechia, victoria Davidis Deo sormante & regente manum eius adversus Goliata, & alia simisamsinita. Hac Maior.

Hic Christiane lector omnia ordine expéde, Primum enim Maior testatur extremani malitiam, hostilitatem ac furoré nostræ corruptissimæ naturæ contra Denm, & addit, quòd, quatenus ea per sele, aut secundum sele consideretur, longè sit deterior, quàm vila creatura vel cogitando consequi valeat.

Quid ergò de malitia hominis amplius dict aut etiam cogitari potest, quòd non hic Maior longissimè secundum Lutheri & nostram sententiam concedat. Nam & nos omnia que de petdita ac peruersa hominis natura, aut distorto libero arbitrio dicimus, expresse dicimus & intelligimus de ea, quatenna illa secundum par D. Connant September 1

contained to entitlement, non quantum

conversamment Vennesles Separate Den

conversamment.

Security affects to his education Maior, and the minimum affects with a management of the continuous process and a continuous process are a continuous participants and a continuous participants and a continuous participants and a continuous participants affects and a continuous participants and a continuo

Tarrent finacilles ter mille finne fiere,

Patrient conficerar era nominarios regen Miliochodonolos connerfina elle parè pullue arabicomphies haim generis, prosles remocumentificas forces anni.

tain exidence include, aquencio illenafer a inercitiva de eminado il recenso Lachere de por reillor e conseccione del esas, he existra aquencia missante e topos verbis con-

jogunischuspamer, our provincefilier. Vidensend innenne kommuner connecțio. S mange ficțium alore dinenerementus; ficus elli spon. on Petrongle fectulopie dellatore:

The accounter. As not his Materiated expense Les has pure publican comprodut, the account of the

Accedit auté & illa confirmatio huius ve fillimi dogmatis, quò diplemer dilette adfirmat hile vei bis, quò dimuli a ac mirabilia opera, prefertimi talia que conuertionis funt proprie, fi nrà Deo immediate in homine, leu (vi iple se exponit) eo putè passiuè, aut tantum ve subiectiom patiens existente. Que autem possuntesse alla vita opera, putè passi-va conuersionis, quam vera contintio & vera fides.

An non habemus hie dilerte & potentez confirmata puram paffionem Lutheri,ipfius

Majoris proprio ore?

Sed non fatis habet bonus vir concessifice puram passionem, adierit etiam repugnantia, Audiuimus enim eum supra plane extrema arque adeò inest bilia, de peruet sione & malicia hominis aut liberi arbitrii, secundum sele considerati, concedere & adstrmare, quò i non tantum sir contemptor & acerbus hossis Dei, sed multò quoque deterior quam vlla creatura eria angelica cogitare aut essar possist. An non hic repugnantia hortenda ac hossistitas hominis contra Deum conceditut?

Scitenim Maior & omnes, qui vel primis labris Christianam religionem degustarant, o cum de malitia hominis aut liberi arbitis agreus, con sideretur homosecundu sese Non quatenus iá spritu Detrenatus & renouatus est, nec ille negare pote st. nos, quoties de hac re disserimo, ostédere, o loquamur de natura

fes D. Connan. Soniverenti, Londiniscernalis, animalis, ant per feloconfederari.

Quare the administrat, Illa into dogmats acquire pations, deque catuali bomineaux liberto arbitrio, perpendore pagnate Den, que den oppognonas deiumpiu, larg filme concesso, de actern.

Verum hote conclusioni principalium ca pieum occadat Scaliod, coronidis vice quod a fermer Maior eich, libes termille, fuille non matum securot de contemptores, sed etiam immissa de hottes Dei est quald Deus concumunte Petroporentec, de tamquam falmisse conta corum fenients de petretrefecció, whitesen femial de petrom palfronem, de information libratione matures homanos maltris.

fermania ecciona deco politis agentis. Malifermania ecciona deco politis agentis. Malifere los difficants Maios, initio Gg. vbi pritimo eccional huminem confidencium per fere et la construma de Dacaduerbillanum, seu politi a aducamente filio Dei, de adferente verbuma camiliaum imim, de 5. Sanctum, lonque interconfidencium elle, de non iam ita malima, ve nos fentiamus. Nam primum feit, mos areccies decimus, agere de malitia, naturalia auce maios huminis per fele confiderationo occurato verino Derium renatus ac formutas est.

Deines necid quidé clare volt exprimere, an inquerer de nomine, quesenus is accepit donum Aonum fidei, bonum velle ac posse, aut quatenus nondum accepit. Neque enim fatis est aduenisse. Christum cum suo verbo & auxilio, nisi & in cor nostrum veniat: Nam dones foris star, & non excindit cor lapideum ac das nonum ac spirituale, nos nihilominus sumus caro, & per sese aut secundum se naturanostra consideranda venit.

Paulus iam erat conuerfus, plenus spiritu Everbo, & tamen secundum se conderatur, & eatenus de se pronuciat, quòd nihil sit boni in se, quòd repugnet legi Dei, quòd seruiat peccato. Alia verò dese, quatenus renatus

eft, dicie;

Sic & Maior & eius Synergistæ disertè distinguat subiecta, & indicent de quonam homine loquantur, si volunt syncerè, Christian à ac sine sophistica disputare. Verum non patiuntur sese in hasce angustias isti Prothel concludi, quò liberius in omnes sese formas vertere queant, & tum auditorem intricent,

tum & disputatorem eludant.

Cæterum cum videant se contra euidentem veritatem, in hoc quoq; capite nonita
multum proficere, confingunt multa vanissima figmenta ac calumnias, quæ in nos congerunt, ve vel mendaciis ac calumniis nos obruant, cum causæ bonitate destituantur: Vt
primò, quod doceamu, quòd Dem si tan a exitu bominum perenntum, qui non perinde omna
tasseper verbum trabat, Nos enim contra dici-

mus elle noftram tantum colpam, Deum & mnes in Baptismo convertere, sed multos

sponte inderarlas deficere.

Qued verbum Dei fit ita obfeurum ac ambiguum, ut intelligi nequeat: Nos veid non veibi Dei obscuritatem, sed nostrorum oculorum cocitatem accufauimus & accufarnus.

Quod doceamus Manicheum Enthuliasmi,

quod ille nun quam probabit,

Quod Demillos connertat ad fe, & illis Spira-1 um Sanctum donet qui perseuerent in suis furo . ribu, quod eft falfrifemum: Sonat enim h ze locutio de externis sceleribus, & de totius hominis effceni studio peccandi ac graffandi contra Deum & eius verbum. Nos verò loquimur de innata hominis malir a que etiant in fan dis vig; ad mortem Deo aduer farur.

Similia complura, que nanquam docuimus, aut falcem fomniacimus, nobis obiicies Sed male fibi conscius nunquam locum seripri nostri, vbi talia contineantur, indicare

audet.

Ex hisce cernis Christiane frater, & animadaerris, Maiorem perinde hic, vt & in slis doctrine capitibus tum fædiffimeerrare, tum multa crassissima mendacia denobis confingere, sum denique spiritu verriginis implicatum & intricatum, fibimet fæd flime contradicere, esque ipla concedere ac confirmare, quæ fibi ex professo oppugnanda de-Sumplic.

Verun

Verum vt randem scriptioni huie anem Imponamus, eò redibimus, in quo perpetuò cor & cogitationes nostræ versantur & occupantut, nos testari verum ac viuentem Deum, quod hisce litibus ac controuers in non delectemur, sed toto pe ctore optemus eas adaliquem pium salutarem que finem deduci: Videmus etiam eas non adeò obscuras ac inexplicabiles esse, quin si recta ratione tractarentur, ad plenam cognitionem ac diudicationem deduci haud dissicultar possent, atque ita facta cognitione controuers æ errores ac scandala, (quibus pauci quidam ne victies e videantur, patrocinantur) tollerentur & veritas conservatetur.

Sunt verò vules quidem & à Deo iplo madatæ errorum refuraciones, quæ ore ex suggestu auteathedra, & publicis scriptis fiunti Sed disputationes, si modò legitime ac iuxta normam verbi Dei institutæ fuerint, multas & eximias habent præ aliis confutationibus commoditates.

Nam primum indici auditoriue prodest coram vtrunque litigantem videre, audire, & corum appositas rationes expendere.

Deinde in scriptione plerumq; id accidit, vt auditor aut lector, vel quisquis alius cognitor, tantum alterius partis scripta legat: Aut, etiamsi vtriusque legat, tamen id tum demum faciat, cum vel prorsus occupanit ac

veluti fascinauit prius scriptum eius animum; & contra alteram partem inflammauit, vel etiam cum iam illud prius plane memoria excidit, vt quomodo posterioris solutiones ad prioris argumenta conueniant peruidere nequeat.

Tertiò non cuiusuis est in toto aliquo plenoque scripto capita autarticulos controucrsos, corumque sundamenta & rationes contrariasq; obiectiones & solutiones verè exadeque observare, memorisq; complecti, es

inter le conferre ac difudicare.

Quartò & inde ingens commodum accedit cognitori, quod vterque disputator eum monet, visist caput rei, visi nodus, omnisque dubitatio hæreat, sue ratione totius controuersæ, sue singulorum argumentorum, & visi aliter aliquid vel minus solide probauerit, vel mali sophismatis aut imposturæ adhibuerit.

Quintò, stylus valdevarios colores & stratagemata Rhetorica, alias que imposturas recipit, quibus error ac falsitas ornari & palliari solet, quibus facilime lectori, præsertim autem occupato, vesunt magnates aliis curis ac cogitationibus obruti, imponitur.

Sextò, in scribendo scriptor suo erbittio egit, & in aduersacium ac ipsam censam incommodisaut etiaminiustis rationibus graffatur: Inter alia autem malam causamagens pusquam fermè non scopum controuersiz peruertit, transfert, aut saltem involuit.

Septimo iphi disputatores non parum modestius sese gerunt, ac disserunt in tali disceptatione, metu præsidentis, legum & aduersarii, ne ille protinus reprehendat, redarguat, ac illam, ve ita dicam, exorbitantiam in aduerfarium coram illo honesto cætu retorquest, eumq; male fraudis in facie conuictum, quasi suo giadio iugulet.

Octaud ipla temporis breuitas & actio, ac fermo ex tempore factus, & non concedens alterutri parti spacium excogitandi sophismata & illusiones, multum prodest inquisitions

veritatis,

Denique Ciceroalt, le læpè in suis orationibus ita reiecto in tergum scuto sugere, ve alii minus oculati putent, eum strenuè puguare, hostem serire & consodere. Id genus mali doli aut præstigiarum in tali disputatione, si Methodica est, & singula argumenta seorsim Dialecticè excuriuntur, non prosicit quicquam,

Hæcaliis hactenus à nobis publice & prinatim scripris ac dictis de synodo, disputationibus & omni ratione dirimendi præsentes controuersias, retinendi veritatem ac exputgandi omnia fermenta errorum, corruptelarum, dissidiorum & aliorum scandalorum adiscere voluimus, vt publicam vtilitatem, si sieri posser promoueremus, vel saltem si id

Kk 3 omnind

D. CONRAD. SCHLYSSELE. omnind non succederet, coram Deo, Eccle?

sia & propria conscientia nosmet excusaremus.

Dominus lesus, quiad hocipsum colitus à patre millas eft, ve liberet Ecclefiam fuam ab omnimalo, & destruat opera Satanz, adfit nobis & omnibus piis, & hoc trifti & vereadvesperascente iam tempore, propter misericordiam & veritatem fuam, Amen.

CONFESSIO D. CMARTINI Chemnitii, de Maiorifmo, exipfius ore, Brunsuiga Anno Christissos. à me excepta.

A D quæstionem de Necessitate bonorum operum, propter quas nimirum caufas, facienda fint bona opera: Pertinet disputatio, de illis proposicionibus : An instificatio bons opera ad falmem fine necessaria: ita, ve, ficut pet mala opera nemo faluatur: Ita etiam impoffibile fit fine bonis operibus, quemquam faluari. Et quod in omnibus cerraminibus fie, idem etiam, inhac disputatione accidit: Quidam enim contendunt, certamen de his propofitionibus, elle contentionem non necelfariam. Alii disputationem contra has propoficiones, extra terminos simplicis veritaris nimium deflectunt in alteram partem, vt contendant bona opera iustificatis simplicitet non effenecessaria, quocunque etlam fenfu necef

necessitas intelligatur. Qui igitur in hac dispurarione inter duo illa extrema Pharifail. mum scalicet & Epicureismum in regia veritatis via le continere cupit, duo fibi in principio proponat. Primo vi lemper quando propositiones ille de necessirate bonorum operum ad falntem improbatur, necessario simul addatur hæccommonefactio, netalis Anthithefis vel expresse constituatur vel tacite approberut, quali bona opera iustificaris simpliciternon ellent nece flaria. Sed etiamli poftea obremperent pranis cupiditatibus, affumant, habeant retineant propositum peccandi & admittant actiones contra colcientiam, nihilominus tamé inftos & faluos effe & manere contra tales enim necesse est in Ecclesie Sonare vocem do arinz, que traditur Rom. 8. 1, Corineh. 6. Galas. 5. Ephof. 5. Colof. 3. Quod scilicet non retineant, sed amirtant & excutiant fidem, fpiritum, gratiam, inftitiam, falutem, sed accersant sibi iram Dei & æternas pænas, nifi rurfus ad Deum conuertantur. Secundo follicire præmuniendum est in hac disputatione & hoc, ne do ctrina de bonis operibus quocunque modo impingat in Articulum instificationis, vel ve meritum, vel ve causa, vel vt pars, vel vt forma, vel vt medium applicationis & conferuationis, fed ita vrgeantur opera, vt doctrinæ de gratuita inflificacione sua puritas salua & integra constet & conseruetur. His vero vtrinque

120 D. CONRAD. SCHLYSSELD.

præmunitis, diiudicatio huius controuer fia no esit dissicilis aut obscura, si propositiones illæ confecantur, primo ad introvero sanorum verborum: Secundo ad formam seu sententiam sanæ doctrinæ. Quod igitut illæ propositioner cum hypotyposi sanorum verborum directe pagaent, multis euidentissimis argumentis ostendi potest, quorum aliquot breuiter notabimus.

I. Paulus Roman, 4. Iustitiam & salutem staconiungit vt diserce ptonuncter, beatitudinem esse eius hominis cui D E V Simputat iusticiam sine operibus. Instituatur iam antithesis, & manifestum erit istas propositiones plane contrarium assirmate, ei scilicet qui side sine operibus iustificatus est, ad salutem necessaria esse bona opera, Et quidem ita vt impossibile sit beatitudinem esse alicuius hominis sine bonis operibus. Hocargumentum & firmissimum & euidentissimum est.

11. Pseudoapostolorum propositionem apud Galat. 1. contra quam Paulus aeriter dimicat, Lutherus ita constituit in 1. cap. ad
Galat. Prater sidem in Christum, etiam opera legis dinina ad salutem, esse necessaria. Et
Lucas 15. Astorium. Verba Pseudoapostolotum ita recitat Nisi sernetis legem, non potestus saluari. Haccerte verba plane reddunt
istam propositionem supossibile est sine obsermatione legis, id est, sine bonis operibus saluari.

De tota enimlege, non tantum de ceremoniis Leuiticis disputatio suit Astor. 15.

August. Confessio. Articulo 6 & citat & probat dictum Ambroli: Hoc constitutum est a Deo, vt qui credit in Christum, salum su sine opere sola side, gratu accipium remissionem pectaterum. Pugnatigitur contra formam sanorum verborum Augustanz confessionis & antiquitatis, quicunq; docet impossibile esse quemquam sine operibus instificari.

1111. Lutherus in valde mulus locis in hac quæstione, qued sit necessarium ad salutem, ad institum & ad vitam aternam, propositiones

illas diferte reiicit & damnat.

V. Pontificii vitra quadraginta annos iam dicladiantes contra exclusiuam, de side iustificante, Antithesin ita semper constituerunt:

Bona opera sunt necessaria ad salutem. Ergo non sola side iustificamur & saluamur, vel, non sola side iustificamur: Quia etiam bona opera sunt

necessaria ad salutem.

VI. In doctrina sectæ Anabaptistarum suit & hievnus Articulus, quod bona opera ad salutem sint necessaria, licer siducia non sit collocanda in merito bonorum operum; & illa Arabaptistica propositio à nostris tum publice damnara & taxata est. Resutario extat in Scripto Menii contra Anabaptistas, cui præsixa est Lutheri præsatio Tom. 2. VVittem. pag. 326. & idem repetitur à Luthero in 22. supite Genesis: Monasterienses etiam hance

Kk s

JIE D. CONRAD, SCHEVSCHER.

propositionem reiecerunt, Daß der Glaube felig mache ohne gute Berch. Sed Vrbanus Regius erudite illos refutanit. Responsio extat

on 2 Tow. Luberi, pag 443.

VII. In formula Interim alia interteligiopis, cum Pontificii astutiores viderent doAricam, de graruita instificacione in nostris
Ecclesiis ex verbo Dei ita esse constitutam &
munitam, vi non post i vno impetu euerti,
& animis piorum eripi, insidiose vigebant
hanc proposicionem, Bona opera ad falutem
esse necessaria, animaduerrebant enim admissa recepta hac proposicione, sponte securaram ruinam doctrina de grazuita instificatione. Et cum exillis Pontificia interreligiopis insidiis, hac proposicio in nostras Ecclesias in certamen prodierit, pius sector sacile
statuere potest, quid de casit sentiendum &
indicandum.

Et hoc est primum genus observationum, que manifeste ostendunt, propositiones istas non servare formam sanorum verborum, sed quass aduersa fronte cum illa pugnare. Secundo, propositiones illa, quoadrem ipsam, examinande sunt ad formam sane doctrine. Ita enim manifestum erit, ees cum ipsis sundamentis doctrine pugnare. Extra controversiam enim verum discrimen legis & Euangelii, vnicum sundamentum est sinceritatis articuli de instificatione. Iam vero non tantum Euangelium, verum etiam

lex

lex cocionatur de inftiria , falure, & vita eterna, Rom, 2.7, mandatum ad vitam, & Denteron. 30. Matth. 19. & Luca 10. Sed Paulus oftendit hocdiscrimen: Lex proponit quidem in ftiriam, promittit falutem & vitam aternam, fed Inb hac conditione: Qui fecerit bec, vinet in on. Rom. 10. Gal. 3. Si vis ad vitam ingredi, ferna mandata. Matth. 19. Luc. 10. Factores legis infificanter, Rom. 2. hoc eft, Lexadiusticiam & salutem requirit nostra opera. Quia verd legi hocimpollibile eft, co quod infirmatur per carnem. Rom. 8. Ita fit ministerium peccati, mortis & condemnationis, 2. Cor. 4. Euangelium igitar proponit nobis iusticiam, salutem & vitam æternam, fine noftris operibus gratis propter obedientiam filii Mediatoris, Sola fide accipiendam. Row. 4. 2 10. Gal. 3. Et hoe discrimen legis & Euangelii Paulus ita immediate contrarium constituit, vt Rom. 11. vbi de salure loquitur, affirmet; Si engratia, iam non ex operibus, alioqui gratia non effet gratia fi verò ex operibus, non amplisu ex gratia, alioqui opus non est opus. Manifesta igitur est cofusio & depravatio discriminis inter Legem & Enangelium, expresse pugnas cum doctina Pauli. Docere quod nostra bona operaad falutem fint necessaria.

Excipiunt verò patroni hatú ppolitionu, lalutem distinguendá esse à institucatione. Ita ve nostra bona opera necessaria sint, nó ad justi, ficationé, sed ad saluté, illis q side i a sustificati suns. Sed si hoc examinetur ad analogiam

04 D. CONRAD. SCHLYSSELD,

fidei, res plana ecit. Si enim constituatur, nos fine operibus lustificari quidem, non aurem fine operibus falvari, alcerutrum fequi neceffe eft. Vel quod Christus sua obedientia lustitiam quidem coram Deo, non autem talutem nobis promeruerit. Vel quod promissio iu-Aitiz accipiatur quidem fine operibus fide, promissio autem salutis & vita zterna non accipiatur fine operibus, fed fide & operibus fimul, vt particulz exclusiuz non ad falutem, fed tantum ad instificationem pertinere, dicende fint, Sed vtrumque hoc falfum eft, Scriptura enim ficut meritum & caufam, tam faluris quam ju fitiæ adimit noftris operibus, & tribuit foli Christo. Ita etiam medium, quo accipitur & apprehenditur promissio tam falutis, quam inftitiz, fatuit fidem, non noftra opera. Particulas enim exclusiuas, scriptura addir, non rantum addit iustificationi, verum etiam saluationi, siue de merito siue de applicatione loquatur, vtitaiuxta Scriptutam, vna & eadem res fir, qua iustificamur, & qua faluamur, fiue de causa & merito, siue de applicatione loquendum fit. Eph. 2. Gratia faluati offuper fidem, non ex operibue. 1. Timoth. I. Salnornor fecit, non fecundum opera, fed fecundum gratiam fram. Ad Timoth, 3. Non ex operibus en flitia qua nos fecirous, fed fecundum mifericordiam falvos nos fecit, vt instificati illim gratia, baredes limus vita aterna. Itaetiam Rom. 4.8 11. Nec de paradoxis verborum certamen est Pau-

Panlo, fed rationes reddit graniffimas, Ro.4. Ideo fine operibus fecundum gratiam, & ex fide; et firma fit promiffio. Sed que promifficanum tantum iustificationis? Certeloquituribide promissione hareditatis, quam pronunciat incertam nobis reddi, fi doceatur, pendere sliqua ex parte ex nostris operibus. Neque hoc verum eft, quod quidam fingunt, licet ad promerendam seu consequendam salutem. nostra bona opera non fine necessaria, esse tamen necessaria ad retinendam seu conferuandam falurem. Formaenim Apostolice doctring, ficut initium: Ita & conferuatione, hoc eft principium, media & finem tuftificationis & falutis no ftræ tribuit gratiæ Dei, fine nostris operibus propter Christum mediarorem, que gratia ficut fide accipitur, ita etiam fide retinetur & conferuatur, Rom. 5. per fidem primo habuimus accellum ad grariam. Secundo, fide stamus in gratia Terrid, fideglorismut in spegloria Dei. Inxta Paulum igicur non alia re accipimus falutem, alia verdacceptam poftea retinemus, & confernamus, fed gratia & fides eft principium, medium & finis. Ita i. Petr. i. In virente Dei per fidem conservamor ad salutem paratam renelars in tempore nouisimo. Audis confernationem' faluris, donec reueletur, in nouissimo die virturi Deitribui per fidem. Et recte hue accommodari poteftillud Pauli Rom. 4. Si confernatie falutie pendet ex noftra impletione legu, hoc

116 D. Conrab. Schlystelli

eft, noftris bonis operibus, extinita eft fides, abolita promissio, ot ergo sirmasis promissiosalugis, non tanta accipiende, verum etia confernade, ideo fine operibus ex fide & fecundum gratia. Mecfandamenta oftendunt, propolitiones de necessitate operum ad salutem non esse consentaneas forma seu sententia do cerina Apostoliez, sed timenda esse depravationem putitaris, articuli inflificationis, fi approbentur. Be resipfa oftendit, non vannmelle hune timorem. Abiis enim qui patrociniumillatum propolitionum susceperunt, sparia funt Inferoore certaminis he corruptele, que in publicis feriptis extant: Inftificationem fcilicerconstare duabas partibus, remissione scilicet peccatorum , & renonatione cum fais fru-Bibm Item, applicationem institue & salutio fieri, Sfide & confessionis opere. Postremo de argumentis contrariis, que in patrocinium illarum propositionum opponi solent, pauca quædam notanda funt. Bremtatis autem gratia tantum præcipua capita, ex quibus extruuntur argumenta, talia recitabimus. Primò, vitratiffima est calumnia, qualiti, qui propositiones istas improbant, eo ipso sentiant. Nouam obedientiam instificatis impliciter no elle neceffariam, fed prorfus arbitraziam. Plana antem eft responsio exiis, quæ in primo & fecundo capite huius quarta qua-Rionis diximus.

Secundo, quia certum eft, duo illa benefi-

ela Christi, reconciliationem scilicet & renonationem esse coniuncts. Item, quia sides instificans, quia est viua, non est sine openbus.
Alias enim mortua esset sides. Inde multi conantur proficiones istas desendere. Sed Lutherus responder in 15, caput Gene si, Nen est
quastro, qua cum quibus consuncta sint. sed quid
cuiq proprium sit. Item, alia qui stivest. qua externa nota deprehendi ur, an sides sit vera & viua: Alia verò quastro est, unde sides hoc babeat,
quod sustificar & sainat.

Terriò in bas tanca mundi securitate videntur animi essicui excitari posse ad studium benorum operum, si doceanur ad salutem necessaria. Res. Nulla melioraut fortiot est ratio exhottandi renatos ad studiu bonorum operus, quam que in scriptuta nobis pre formata est, propositis scriscer illis cousis, propier quas S. S. tradit necessariam esse novam obedientia. Er hecipsa, de qua argumentu loquitat imaginatio, patres sepè longius puexit, in exhortator is encomis bonorum operum, sed inde tadé amissariculi in sus scrionia.

Quarrd, præcipuam obie ctionem, quæ speciem aliquam habet, iudico hanc ester Qui side iustissicati sunt, h postea admittant actiones contra conscientiam, non retinent, sed amitant sunt salutem, & sita persenerent, non saluantur. Ergò bana opera sunt necessaria ad salutem. Ad hoc argument u nequaquam cum Antinomis estrespondendum, cos q iustisicati sunt, non

Polis

fil D. CONRAD. SCHLVSSALE.

polle in hac vita amittete falutem, etiam abileiner penitentiam, & excutiant Spiritum fanctum Sed hoc explicandum est, quare Dahidrune, quando rapit alienam coniugem, non habest aut retinear fustitiam & falutem? Anideo hochat, quod fides apprehendens & pollidens Christum, non lufficiat ad institiam & falutem, fed quod præterez etiam opeta ad falutem fine necessaria. Paulus certe magnavoce hoc negat, ficut fupra monstratum eft. Sediden hoe fit, ficut Lutherus & Apologis explicant. Quia Dauid tune nechabet pec retinet, fed amittit & excutit fidem & Spiritum fanctum. Fides enim non manetin his qui abilciunt pænitentiam. Fide autem Inftificamur & faluamur. Ergo amiffa fide no retinetur ledamittitur & excutitur inftitia & falus.lea Apologia inquit de sententia 2. Petr: i. Perrus loquitar de operibus sequentibus remissionem peccatorum, & docet, quare fint facienda, scilicet, vi firma sitvocatio, id eft, ne vocatione sua excidant, si iterum peccent. Facite, inquit, bona opera, ve perfeneretis in pecatione, ne amittantur dona vocationis, que prius contigerunt, non propter sequentia opera, fed iam cerinentur fide, & fides non manetin his, qui amirrunt Spiritum fandum, & abilciunt ponitentiam. Lutherus etiam in articulis Schmalcaldicisinquit: Necessest feide Sdocere, quando fancti labuntur in manifébe peccata, vt Danid, quod sunc amiffa fuit fides.

E amissus Spiritus sanctus. Nam spiritus sanctus non permittit peccatum dominari, ve persiciatur sedrepugnat. Quando verò peccatum sacitilud, qued vult, sunc non adsunt Spiritus S.

& fides.

Quinto opponitur locus Rom, 10, Cordo creditur ad institiam, ore antens confessio fit ad falutem. Sed no difficilis est explicatio, fi fundamenta terum coliderentur. Quero enim, An Paulosin illo locoita diftinguat interiuftiriam & falutem, vtillam fidei, hancverd operibus tribuat. Contra quam fecit Rom. 4. Apertiffime autem teftatur contextus, Paulum in illo ipfo loco, (vbi disputat de iustitia & vita seu falute) legem factorum seu operum, & verbum fidei:ltem facere & credere ex diametro opponere & seiungere: Et Paulus manifeste explicat sententiam illam pertinere ad verbum fidei. Sed quis inquis fensuserit, quod tamen Paulus dicit: Confesso fit adfalutem? Respondeo, Retineamus timplieislimam explicationem, que traditur in Apologia his verbis: Paulu fic loquitur, ve aftendat, qualis fides cofequatur vitam aternam, nempefirma Sefficax fides, Non sitem ett firma fides, que non oftendit le in confessione. Porro quia mota & spatsaelt in Ecclefia hos tempore etiam hac propositio. Bona operarenatorum effe noxia fen permitiofa ad falutem; questio eft, quid de hac propositione fentiendum fit. Facilis verò est diiudicatio, fiadhi-

130 D. CONRAD. SCHLYSTELE.

besturvera & necessaria distinctio. Quando enim bonis operibus additur opinio meriti & iustitiz, & salutis siduci z coram Deo, hos est, quando miscenturin acticulum iustificationis.

Quando (inquam) has opinione & hoe fine, docetur & nunt bons opers : Tunc Lutherus recte ait, earum tantum nihil valere, & nihil prodeffe ad justitiam & falutem, sedesse noxia & pernitios. Et hæcest formalanorum verborum ab iplo Spiritu fan-Co,inferiprura eradita Extat enim & ter repetitur in vna sententia, Phil.3. Scriptura verd, quod diligenter obsernandum est, propoficiones illas non truncaras & nudas ponit, sed addit planam & perspicuam declarattonem, quando & quomodo fint derrimentu, vt Philip.y. Ego fiduciam habui in carne, & boo arbitror derrimentum. Et Lutherus explicate tradit, quando & quomodo opera fint pernitiofa, Dicit enim se loqui de illa additione, quam vocant Leniatam, si doceantur scilicet adiusticiam & salutem necessaria. Ita Apologia etiam loquitut: Non damnamus ipfa. bonaopera, sed opinionem meriti & fiduciam institia & salutis, que collocantur in bona opera. damnamu. Est igitur forma sanorum verborum, vrexplicité declaretur, quando, quomodo, & qua ratione fint pernitiofa. Non autem sequitur: Bona opera secundum quid funt pernitiofa. Ergonnde & simpliciter promuniciandum est: Renatorum bona opera esse noaia seu pernitiosa ad salutem.

Quando enim instificati præstant bona opera per Spiritum sanctam vero sine sine oplaione meriti, & sine siducia instituz & sautis, in vera humilitate agnoscente imperfectionem, & in vera side petente tegi sordes propter Christum, tunc certè non reclè dititur, Talia opera esse ipsis noxia ad salutem.

Paulus Philip. a dicit: Effe indicia falutis, & Lutherus ait: Bona opera testari de fiade, & accepta falute. Anabaptista iacitant hanc propositionem, Wit geben alle unfert gute Berchepmb einen Brofchen.

Et certum est, propositionem illam, commoda interpretatione posse explicari & defendi.

Lutherus verò illam ita nude positam improbat & resicie, quia extra atticulum iustificationis & salutia, non ita loquendum sie de bonis operatur, enatorum, que Deus spse in nobis operatur, & ideò præstantiora sont omnibus bonis huius mundi.

Candidus lector potest totum illum locum Lutheri inspicere, multa enim monebit, que ad hanc disputationem pertinent, & intertio capite ad Galatas, inquit, Extra cansam, instificationis nemo potest verè bona opera satis magnifice commendare qui, vel v-Ll 2

55 D. CONRAD. SCHLYSSELE.

nim bons operio, quod Christianm in side & en side facis, vestisatem & fruttum, sacu pradicare potest. Est enim preciosim quam calum & terra, &c.

Ex his fundamentis ludicari poteft, quid deilla proposicione sit statuendum, Quod renatorum bona opera fint noxia & pernitiofa ad falurem. Omnino enim necessaria est in Ecclesia diligentia recte, proprie & explicate loquendi de rebus necessariis: nam generalitate ralium propolitionum docentium animi diffrahuntur, discentes perrutbantur, in firmi obcunduntur, & carni pratextus præbetur ad petulantiam & licenti-Recte igitur fentiamus, & explicate lognamur. Ita Spiritus fancti beneficio Ecelefiam ædificabimus. Eleganter enim Augustinus de illis qui recte quidem fentiunt, non autem recte loquantur, inquit: Mentem tenent, linguam corrigat.

Lutherus docet in Articulo iustificationis, operibus non esse agendum comm
Deo ad salutem zternam. Hoc quidemita
deprauant, quod nude & simpliciter docent, Bona opera non esse coram Deo sacienda, sed tantum coram proximo. Item,
non propter Deum, sed tantum propter proximum.

Quid igitur de operibus interforibus in prima tabula dicemus, quid faciemus

esitate sentenrie, proximum diligendum elle propter Deum. Num formam fanorum verborum à Spiritu sancto in Scripturapræformaram, non licebir sequi, illa certè in mulcis locis ita loquitur Matth. 10. verf. 19. Qui perdit animam fuam propter me. t. Pet. 2. verl. 13. Subielli eftore Magifraini propter Dominum. 1. Iohan. 1. vers. 21. Que funt placita coram ipfo facimine. 1. Timoth. 5. verl.4. Reddere parentibus vicem mutuam,bonum & acceptum coram Deo. Luca i.verf. 74. Liberati fermiamus ipsi in institia, in fanctitate coram pfo, &c. Principalis certe finis bonorum operum eft, vt Deo præfterur honos & obedientia. Vbi verd ille finis manebit, Si bons opera extra articulum & caulam iustificationis non funt facienda propter Deum & coram Deo, sed tantum propter proximum & coram proximo. Alia verò quzstio est, quid coram Deo in articulo iustificationis & falutis requiratur. Illa distin-& pollunt & debent proponi & explicari, vt in vtramque partem vitentur & taxentur ea, que non servant formam fangrum verborum. Periculofa enim & pernitiela est in Ecclesia. Fallacia à dicto secun-

dum quid ad dictum fim-

134 D. CONAAD SCHLYSSELE

EIVSDE M. D. CHEMNITII
indicium, dum in tractatu de controuersius barum temporum
itascribit.

DE BONIS OPERIBUS.

IN hoc loco przcipua controuerlia est de his propolitionibus, Bona operarffead faintem necessaria, vi nemo unquam fine bonis operibin faluarin fit , & ne nunc quidem possibile fit quemquam fine banis operibus faluari. Nec verd experulantia & libidine diffentiendi, ant studio contradicendi propter ociosas argutias, velinanes soyouexias mota fuerunt de his proposicionibus certamina, cum alienisimo tempore persecutionis ecclesiis nostris obtruderentur, Tunc cum Potificii & vi & dolo puritati doctrina nostrarum Ecclesiarum insidiarentur. Sed caufe funt veræ graues & necessariz cur propositiones illa quocunq; tandem prætextu proponantur, in Ecclesia non fint ferend z. Et illas caufas vtile effet repeti & extare propter commonefactionem posteritatis.

Extra controueissam igitur verum esta verum discrimen Legis & Euangelii adeò esse necessarium, ve eo vel sublato vel saltem obscurato & adulterato, impossibile set puritatem do arinæ de institus sides retineres tinete, sicut historiz omnium temporum, & przeipue tenebrz plusquam Ægyptiacz in regno Pontisicio ostendunt. Et nostro tempore puritas sanz doctrinz restituta est przeipue monstrato vero discrimine Legis

& Euangelii.

Estautem lex doctrina operum, Roma. tertio: cains famma eft, Qui feceris hac, vi. wet in eis, Rom. decimo. Rom. terrio Si vis vitamingredi, ferna mandata, Matth. 19. Luce decimo. Scribæ interroganti, quid faciendo viram æternam possidebo. Respondet Chri-Aus, Hoc fac quod in lege feriptum eft, & vines. Item Rom, secundo, Factores legis instificahunturcoram DEO. Eftergo ipliffima do-Arina legis, Bona opera ita ad salurem este necessaria, ve fine illis impossibile se saluart quemquam. Nec verò discrimen legis & Euangelil in eo confistit, quod bona opera que per le ad salutem non sufficient, ex fide in Christum tale additamentom accipiant, vt quando Christus id quod nostræ iusticiæ operum deeft farcie, tung iuftificemur & faluemur fide cum operibus, vel fide, sed non fine noftris operibus. Iraenim tantum Chriftus effet supplementum nostræ iuftitiæ, quod menstruato panno alsueretur, Manb. 9. lefa. 64. Paulus verò discrimen ita constieuit Rom. 4. Ei qui non operatur, credit autem ei qui infrificat impium, fides ei imputatur adiufritiam. Irem, Beatitudine eine hominis, cui

516 D. CONRAD. SCHLYSSELS.

Dem imputat institiom fine operibu. Et Rom. 2. Dicit Deum iuftificare eum qui eft ex fide lefu, ita vrexcludatur omnis gloriatio non per legem operum, sed per legem fidei. Item , Colligimus bominem instificari fide, fine bonic operibus. Et Pleudoapoltoli apud Galatas non omnino proscribebant fidem Christi ex articulo instificationis, nec solis operibus separaris à fide tribuebant institiam coram Deo & falutem, fed ficut Lutherus inquit in 2 capite ad Galat, docebant, præter fidem in Christum etiam operalegis diuinz effe necestiria ad falutem. Galat. 3. Fide capiftie , carne testimonium. Et tamen de illa doctrina dicit Paulus irritam reddi gratiam Dei, quali Chriftus fruftrà effet mortuus, finon foli in Christum fidei teibuitur iustitia coram Deo & falus, & Galat. 2 dicit, talibus Christum nihil prodesse. Ex hoc fundamento manife sta est diiudicario huius propositionis, que offerit bona opera, ita esse ad falucem necessaria, vt fine illis impossibile fit quemquam laluari. Hæcenimipfillima confusio legis & Euangelii est, contra quam Paulus tam acricer pugnat. II. Paulus qui vere alias Apostolica vehementia necessitate bonorum operum in iustificatis soletvigere, tameninarticulo (quem causa ctu vel quoconq; alio nomine appelletur, iustificationis & falutis, accurate tradir) acerrime vrget & defendit has exclutions, fine lege, fine operibie,

fide , non ex operibus, gratis, per gratiam, non ex operibas fed ex fide, Roman. 1.4.5. Gal f. Tit. 1. Ephel's Suntergo Apostolica axiomata, /friscamur fide gratis fine lege abfq, operibus. Et, Beatitudo eft bominis cui Dem imputat institiam fine operabus. Et antithe fis contra quam Paulus tam acriter in articulo inftificationis & negotio falutis pugnat, est hæcipfa ppolitio: Bona opera prater fidemita effe ad faintem neceffaria nt impossibile fit fine iti quequam falkari & beatitudihem habere. Et sophistica est in hac caula separare inftificationem à lalute & vita zterna. Nobis enim in Ecclefia, ficut Augustinas eleganter inquit, ex præscripto loquendum est. Scriptura autem in hoc articulo istis vocibus tanquam Synonimis vtitur. Quod enim Chriftus dicit, Qui gredit in me, baber visam aternam, Galat, 1. inquit, Ex fide instificamar. Habacuc eandem sententiam ita exprimit : Iuftsu fide fua vinet.ldem Paulus qui Roman. 3. dicit , luftificamur gratu per ipfim gratiam fide , illam sententiam Ephef. 2. ita reddit : Gracia faluati eftis per fidem fine operibus, 2. Tim. 1. Saluos nos fecit non fecundum opera fed secundum gratiam, Tit. 3. Non ex operibus, sed fecundum mefericordiam falues nos fecit, ot inftificati illim gratia, &c. Rom. 4. sit, Beatitudinem esle eius hominis cui Deus imputat luftiriam fine operibus. Eft ergo forma Apostolice doctrine, ficut fide fine operibus inftificamer: ita fide fine operibus faluamur; infti LIC fumus,

fumus, falni fumus, beari fumus, fola fide, fine Jege, fine operibus. Et valde notabile est Pieudoapostolos Act. 17. suam fententis plane his verbis proposaille: Nifi circumcidamini & legem servetis, non potestis salvari neque falui effe. Hec fandamenta funt femillima & manifestissima, Necpugnat Paulus de paradoxis verborum, sed rationes addit granistimas cur legem & opera remoucar exarticulo Inflificationis & faluris , Rom. 4. Ve fecundum gratia & vt firma fit promiffio, Gal. 2 Non abiicio gratia Dei , ne Christiu frustra sit morsum. Gal. c. Christim nihil vobis proderit, Quibuscamque ergo coloribus hec confequeria pingatur, fine ad consequendam, fine ad retinendam, five ad conferuandam faluté, pugnat cum doctrina Apostolica, que & ininum & conferuationem & finem falutis tribuit fidei. Per fidem habemus accession, Ebre. s. Ephel. s. Gal. s. firituen fide capifie. s. Pet. 1. In virinte Dei per fide confernamur ad falute parata renelari in die nouissimo. Rom. s. Per fide non tantum babemus accessum ad gratiam, verum etiam fide stammin gratia gloriates in foe. Gal. 2. Qued ausem wine in fide , vine in filio Det. Ibid. Tam finlti oftis, et că firitu ex auditufidei caperitis nunc carne, idelt lege, consumemini 1. Pet. 1, Finis fidei est sales animari. Col. 2. In Christo estis con-Jummari. Col. I. Sitamen permanetis in fide fundaries stabiles. Si enim falus quam fide acceptmus, tradatur conferuada & retineda nostris operi-

operibus promissio no erit firma led exinanitaeft fides & abolita promiffio. Rom. 4. Idea exfide, ve firma lit promoffie hareditatis no tantam confequenda verumeriam tetinenda & conferuandæ. Recteigitur Lutherus dicirin 2.cap,ad Gal. Concedimus docenda quoq, effe de bonis operab, & charitate, fed fuo tempere & loce quando scilices questio est de bons operibus extra banc capitale articulum. Hic autemstatus cansa oft per quod instificemur & vitam eternaconfequamur. Hicrefondemus cum Paulo folafide in Christum nos pronunciari instos non operibulegis & charitate, non quod opera ant charitatem. reiiciamus vi aduerfarii nos accufant: Sed exftasu presentis cause non linemus nos dimoneri, id qued Satan quarit. Cu ergo sam versentur in loco communi de Instificatione, reincimus & damnamm opera. Is evim locui nequaquam admittit disputationem de bonis operibus. Abscindimus ergo in hoc proposito simplicates amnes & amnia opera legis. Hzc Lutherus, tdem in 22,049. Gen. fol. 4. allud lophisma relicit & refutat: Lices exigamm operatangua necessaria ad salutem, 14men non docemus caufidenda operibus. Hæ propolitiones præbent materiam &occasionem vel desperationi vel Phatifaicæ gloriationi, que in negotio inflificationis & falutis coram Deo exclusa elle debet. Pofica enim hypothefi fidem quidem instificati, sed bona opera ad falotem ita elle neceffaria, ve fine illis impoffibile sir quéquamsaluari, animus peccatoris inten

140 D. CONRAD. SCHLYSTELS.

intentatione incipiet disputate que quot & quanta præter fidem debeat habere bona operaad falutem quam expetit necesfaria, & fi feaferit fe illanon habere (ficut in tentarionibus opinio operum facile excuritur, vt nil nifi peccatum & quidem excellenter peccatum appareat) & tamen persualus fit, preter fidem bona opera omnino adfalurem effe necessaria, ica ve impossibile fit fine bonis operibus faluari, quid que fo aliud fequitur nifi horribilis desperatio. Paulus vero dicit, Ideo ex fide gratis vt fit firma promiffio. Si enim fundamensum falutis aliqua ex parte quantulacunque ea fit, in nostra opera recumbat, incerta erit promissio. Quod si quis maxime induetillam persuasionem, se habere tot & tanta bona opera quot & quanta ad falutem fint necessaria, nonne sequitur gloriatio de nostris operibus, vipote fine quibus impossibile effet nos faluari. Et ita erit in articulo Iustificationis & nostram aliquid, & non tantum gratia Dei. Sed quomodo exclusa erit omnis gloriatio. Rom. 3.1. Cor.1. Nonne hac superbia pracipitauir Pharifæum ad inferos, Luc. 13. He certe, verz, graues & necessarie funt caufe, cur propolitiones ille non fint ferende.

111. Marthæus, Zachæus, Acolastus, Publicanus, Latro in cruce, Paulus in persecutione, quando in ipsis peccatis deprehensi per miserisordiam Dei vocantur, & gratis side instificantur & saluantur certenihil bono-

fidens

mm operum adferunt ad inftification & falutem ad q acceptantur. Ita infantes qui renalcuturaqua & spiritu, Deus faluos facit, Tit. je Que ausem bons operaadferunt, fine quibe impossibile esset iplos saluari? Nec certe replectu lequéris nouiraris Deus, illos faluos facit. Atqui vna & eadé est ratio qua Deus omnes peccatores iustificat & faluar, Rom. 1.1mo Paulus dicit I. Tim. 1. in fus conversione, (in qua certe adiuftiria & faluté nulla arrulit bona opera) Christu oftédisse exemplu omnib. quid in iplum credituri ellent ad vitam æterni, & Mare. 10. inquit Christus, Quifqui non acceperit regnum Dei velut infans, non introibit in illud. Abraham igitur licet ornatus fit multis bonis operibus, Genef. 15. Tamen credit in eum qui instificat impinm fine operibus, & Paulus cum exteris plus laboraffet, tamen inquit: In boc non fum inftificatus. 1. Cor. 3. Falla igitur funt ille propositiones.

beret hæc propolitio de necessitate bonorum operum ad salutem, quia omnibus remporibus huiusmodi & plane iisdem modis loquendi quæsitæ sunt depravationes sanæ dodrinæ de sustificatione. Et in certaminibus
in quibus de retinenda & restituenda do drinæ puritate actum, semper taxatæ & damnatæsant hæ propositiones. Act, se islorum qui
doctrinam Pauli de sustificatione gratuita
convellebant hæcsut propositio: Nessprater

Adem in Christum, legem servetu, non potestie falnari. Hoc certe idem eft , Impoffibile eft fine eperibus falsari, Pfeudoapoftolorum apud Gaharas propolitionem Lutherus Lad Galatas his Verbis ponit: Preter fidem in Christum operalefis dinina effe neceffaria ad falintem. Ita etia Eusebras lib. 4. c. 23. 27. Ebionis errorem describir, Be quid afind eft formata fides Pontificiorum quam quod fides quidem inflificat & filmat, fed no fine operibus, aut quod fides cum operibus vel comunda cum operibus faluer. Pontificit etistotisis 40. annis digladiantes contra exclusiusm de fola fide inftificace femper opposuerunt illam propositionem plane tisdem & cotidem verbis, non justificamur Tola fide sed bona opera sunt etiam nece sfacis ad falutem Atem , bona opera funt nece ffaria ad falurem. Ergo non fola fide justificamur. Pleni sunt omnes aduersariorum libri, inspiciat quis tantum annotationes marginales & elenchos in libris ipforum, & videbit vbique propositionem de necessitate operum ad fahrem oppositum semper fuille totis iam 40. annis doctrinæ de gramita recociliation fide propter mediatorem. Item ante hæe prefentia certamina inter artice os fecta Anabaptiltice hecpropolitio à nostris diferte taxata & damnara eft, licer fiducia non locanda in merito, elle tamen bona opera necelfaria ad falurem. Refutatio extat in scripto Menii contra Anabaptiflas, cui præfixa eft Luthri prafa-

præfatio. fol. 326. fac. 2. Monasterienses etiam in quoddam scripto hoe reprehenderunt in doctrina Lutheri quod doceat, Daf ber Blatt felig macheohneame 2Berd. Sed Vebanus Regius erudice responder, exrat in 2 Tom. Operum Luthers fol. 443.8 sequentibus. Notum est etiam, quo conlto, quibus de cauhis & quibus argumentis Lutherus in publicadifontatione Anno 36, illam propolitions rejecerit & damnauerit. Et in prima perfeeurione cum pontificii viderent dectrinam de Inftificatione ex verbo Dei ita elle constituts & munitam, vt vno impetu non possit euert &canimis pioru eripi, infidiofe vrgebat hanc propolitionem. Bonaspera effe ad falutem neceffaria, aduertebantenim, admiffa hac prepolitione, per le cito, facile & spontesectitură ruinam do ctrinz de gratuita iustificatione. Et cu ex illis pontificiæ interreligionis infidis hac propositio in certamen prodierit, merito suspecta effe debet, Hac fundamentaoftendunt, nos non expetulatia propter ocioses logomachias digladiari contra ilhas proposiciones, sed este veras & omnino necestarias causas, cur in Ecclesia non fint ferenda, & quando ista propositiones improbantura dammantur, non nudz tantum damnationes . proponuntur, sed semper ex his fundamentis addede funt rationes, quare nolumo ita loqui. Bona opera esse necessaria ad saluré. Diserte eciam & hoc addendu est, ne talis antithens hatum

K

-

ç. J-

1-

n

id

ii

rì

the D. Cornas. Sentrente.

more propositionum constituurur, ve vel tai in telescon et e approberm, nos ira instissica-te tal mer since bomis operibus de nova obeienta de l'annaugent hac modo nó effe necaffere, se percerer qui docemperat praule effective, continuities, & admitte actiocontiles comingracedes, enits nulls mp. mis line in menmaline in soluntate adfit, & femmers, names infin & falous fit, modo crefor enim impliciter fallam eft bac pia acne. Moramoderatione ne vilafine ad destram fine at timitram prabeatur occasio etroris. Vinnemm ferigen conces Monasterienses in vernennen guren declarait & præmuninie ins promunium : Der Glaub machet felig me Bert Jem ber Claub mag tein gute Bert ment verragen Er Hamburgenles tautimendermer. Quedf periculan timeter in de la companya de la companya effe necessar foru and poterit illa ques. and S gray down with the Apostolis resine-The state of the s Har ille endem mode quando reiicitut illa propulitio: Ilma quea jur necefaria adretidie per vir-De Commission faines, L. Pett. to Sed

Sed addenda eft illa commonefactio que extat in Confessi. August, eos qui obtemperant pranis cupiditatibus & admittunt actiones contra conscientiam, non rerinere neg; S.S. neq, iusticiam fidei, neq; fiduciam misericotdia, Seillos qui non abundant fpiritu, amittere falutem, quia fidem amittunt & Sp. S.& Apologia de sententia ¿ Pet. s.ita inquit , Petrus loquitur de operibus sequentibus remissionem peccasoru & docet quare fint facienda, fcilicet, ve firma fit vocatio, ne vocatione sua excidant si iterum peccent, facite, inquit, bona opera, ut perfeueretis in vocatione ne amittatis dona vocationis qua prisu contigerat, non propter sequentia opera fed iam retinentur fide , & fides non manes in bis qui amittunt Spiritum Sanclum, qui abiitiunt penitentiam; Fize in Apologia. & ville elt monftcare vera fundamenta, quare& quomodo illi qui ruunt in peccara contra conscientiam amittant lalutem , cum in credentibus qui habent peccarum veniale, nail fit codemnationis. Ita enim doctrina de conferuatione & amissione salutis recte & folideintelligetur.

Et Lutherus, hæc fundamenta vere Theologice declarat, credentes scilicet propter peccara ventalia non amittere falutem, non ideo aut hac ratione, quali peccata venislia per le & suo genere non pugnent contra legem, aut non fint digna ira Dei , & zterna damnatione, fed fint digna venia, tient Scholaflici

Mm

144 D. CONRAD. SCHLVSSELS

harrem propolitionum conflituatur, ve vel tai cite vel expres è approbetur, nos ita instificari & saluati fine bonis operibus & nous obedientia, & bona opera hoc modo no esse necessaria, ve peccator qui obtemperat prauis affectibus, cupiditaribus, & admirtit actionescontra conscientiam etiamsi nulla ponitentia feu cotritio præcedat, etiafi nulla mutatio fine in mente, fine in voluntate adfit, & fequatur, ramen iultus & saluus fit, modocredat Christum elle morcuum & resuscitatum. hoc enim simpliciter fallum est hac pis acnecessaria moderatione ne vlla sine addextram fine ad finistram præbeatur occasio erroris. Vibanasin scripto contra Monasterienses in veramque partem declaranit & przmuniuit has propoliciones : Der Glaub machet fella ohne Werch. Item / ber Glaub mag tein aute Berd ben fich vertragen. Et Hamburgonfes ita responderunt. Quad si periculum timetur in altera sententia qua negat bona opera esse necessarigad salutem is id canetur ne aperiantar fores ad licentiam, ad abujum libertatu, ad ignaniam in bonis operibus faciendis , tum poteritilla quoq. smitti & quapreformataest ab Apostolis, retineri, vt instificamur gratis fide fine operibus, Gratis Saluati effir , idque non ex vobis , Dei donum est . Hæ ille eodem modo quando reiscitut illa propolitio: Bona opera funt necessaria adretiwendam falutem, ratio vera eft: Qui fide per virintem Dei confernamini ad faintem , 1. Pett. to Sed

Sed addenda eft illa commonefactio que extat in Confessi. August, eos qui obtemperant pranis cupiditatibus & admittunt actiones contra conscientiam, non rerinere neg; S.S. neq; inftitiam fidei, neq; fiduciam mifericotdia, seilles qui non abundant spiritu, amittere falutem, quia fidem amittunt & Sp. S.& Apologia de sententia : Pet. 1. ita inquit , Petrus loquitur de operibus sequentibus remissionem peccatorn & docet quare fint facienda, feilicet, ve firma fit vocatio, ne vocatione fua excidant fi iterum peccent , facite , inquit , bond opera, vi perfeneretis in vocatione ne amittatis dona vocationis qua prim contigernt, non propter fequentia opera, fed iam recinencur fide ; & fides non manes in his qui amittunt Spiritum Santlum, qui abiiciunt parsitentiam; Hec in Apologia. & ville est monstrare vera fundamenta, quare& quomodo illi qui ruunt in peccata contra conscientiam amittant falutem, cum in credentibus qui habent peccarum veniale, mail fit codemnationis. Ita enim doctrina de conferuarione & amissione saluris recte & folideintelligetur.

Et Lutherus, hæc fundamenta vere Theologice declarat, credentes scilicet propter peccara venialia non amittere salutem, non ideo, aut hac ratione, quasi peccata venialia per se & suo genere non pugnent contra legem, aut non sint digna ita Dei, & æterna damnatione, sed sint digna vema, sicut Schola-

Mm

ftici

146 D. CONRAD. SCHLVSSELE.

ftici finguitt. Sedideo, quia credentes licet in carne ipforum habitet peccarum, tamen retinent fidem & panitentiam. Dolent enimpropter illam immundiciem, & repugeant illis viciolis affectibus, petunt illas fordes togi, petur & apprehendunt remissionem peccatorum, iam quia fide confernatur & retinetur falus, & fides non eft fine penitentia, hacratione fancti propter peccatum veniale, non amittunt falutem quia fidem qua con-Servatur salus, retinent, contra qui admittune actiones contra conscientiam, amittant falutem, non ideo nec hac ratione, quali iniquitas peccatorum mortalium exuberer fupra gratiam Dei, ant quafi mesicum Christi non possit tollere peccata etiam mortalia, sed quia in ipsis peccatis mortalibus vbi con. eft derestatio sed delectatio peccati, nulla eft prenitentia & fides, non manet in his qui abiciant ponitentiam, ficut inquit Apologia. Vera foim fides non quarit in Christo occafionem & delectationem peccati, fed tomillionem & folucionem à peccato, nec Spiritus Sanctus ibi habitat vbi nulla eft penitentia, nulla fides.

Hoc igitur modo peccatis contra conscienciam amittitur salus, quia amittitur sides, & excutitur Spiritus Sanctus, amissa autem side nec potest retineri institia sidei, sed amittitur gratia, quia side constituimur ad salutem, t. Petr. I. Per sidem stamme in gratia.

Rom.

Roman. 5. Et sieut dono Spiritus Sancti sides datur per ministerium verbi & sacramentorum: Ita etiam proprie loquendo sides alitur
crescit, retinetur, conseruatur, virtute spiritus per ministerium verbi & vsum sacramentorum, alia autem ratione exercitio bonorum operum sides crescit. Nam sicut Lutherus inquit, sides ociosa quæ non exercetur,
cito moritur & extinguitur.

Et hine recte duudicari potest, quod à quibusdam dicitur, nouam obedientiam este necesseriam ad retiendam salutem, sidem. Nam peccatis contra conscientiam amitti-

tur.

Hæc sunt vera fundamenta do cirinæ de conservatione & amissione salutis per sidem acceptæ. Et ideo multa intricate de hac quæstione disputantur, quia hæc sundamenta à multis non satis disigenter considerantur.

Vera etiam firma & immota sunt hae axiomata, sieut side salus accipium Conserua-tur, sia incredulitate repellitur, amittitur Cabucitut. Sieut sides est sons Es genetrix bonorum operum, ita incredulitate est origo malorum operum, ita incredulitate est origo malorum operum, Es vois regno peccati obeditur, ibi sides antes amissa Es Spiritus Sanctus exemsuest, sieut sin Smacald. Articul. declaratur. Hae cum seacta in illis disputationibus declarari possant. Illa vero Antinomica propositio recte & necessario taxatur & danatur, Mm 1 Nouam

Nouam obedientiam in luftificaris effe arbitrariam. Retinenda enim & inculcanda est doctrina Augustanæ confessionis, quod, cum fide reconciliamur, necessario lequi debeat institia bonorum operum, item necessariam esse in reconciliatis inchoatam obedientiam ergalegem Dei. Intelligimusautem appellatione bonorum operum non tantum externas actiones, sed simulinteriorem obedienriam & interna opera in vtraq; tabula Decalogi. Et ad bona opera pertinet mortificare actiones carnis, repugnare vitiofis affectibus, cauere ne quid admittamus contra copscientiam. Porronon simpliciter tantum de nece fitate bonorum operum vociferandum eft, fed impiæ opiniones quæ affingutur bonis operibus, taxanda & damnanda funt : Et præterea ex verbo Dei monstrandæ sunt vere caufæ, quarum confideratione & nosiplos & alios ad studium bonorum operum excitare & possumus & debemus.

Recitantur autem, illæ caulæ in Apologia fol.31. Facienda/unt bona opera, quia Deus ea requirit, sdeoque/unt effectus regenerationis, sicut Paulus docet Ephes. 2. Itemque bona opera segui debent sidem tanquam gratiarum actio erga Deumitem, ut ineis sides exerceatur & crefeat. & ostendatur acisi ut nostra confessione alii inustentur ad confessionem Luth, in 17. cap. Genessiol. 226 ita inquit: Operavon faciunt instampersonam, sed insta persona facit instapera. &

tamen

samen opera hoc prastant, ve sides in en exerceatur, & per ea quasi augescat & pinguescat.

Dum enim Abraham prestat bona opera , recordatur sides Dei promittentis & recipientis

mos.

Sic Petrus inbet vt certificemus vocationem nostram per bona opera, sunt enim testimonium, quod gratia in nobis sit essicax, & quod vocati & electi simus.

Contra sides ociosa que non exercetur, moritur E extinguitur cito. Sic per operapænitentia intelligo me esse vumm de raptis exincendio Babel. Ad hunc modum essi obedientia hac non instisicat tamen certificat & quasi illustrat sidem, ve possit conspici. Hinc dicit Apocal, Qui instissicatur, instissetur adhuc.

Sicut enim qui exercentur operibus incredulitatis, subinde magis & magis increduli sunt, & peccatum quasi robur illo exercitio assiduo accipit. Sic contra qui pietatem exercent, in his sumit incrementa sides vt certo statuant se ad Ecclessam pertinere. Hac Lutherns. Extat etiam recitatio causarum quate instiscatis facienda sint bona opera, in libello Vrbani Regis de formis caute loquendi.

Huicrecitationi causarum adiungéda sunt testimonia quæ pondus addunt exhortationiad bona opera. Annotabo autem præcipua restimonia, quia in recitatione causarum alii aliud sugillant, vr ad normam Testimo-

Mm; niorum

niorum scripture certi aliquid constituatur& retineatur Roman. 8. Debitores firmus Luc. 17. Qua debuim' fecimiss. 1. Thef. 4. Haceft volutas Des fanctificatio voftra, Gal 4. Fractus firitus. Rom, 8. Libertate babetis fructumfanttificationem. Phil .. Afflictio illis instinum eft perditionis, vobis vero initium falutis, & boc a Deo. Item Matth. 7. Ex fructibus cognoscitur arbor. 1.10han. 4. In boc cognoscimus quod in eo maneamus. loan.3. In boccognoscent omnes March, 6. Sie tuceat lux vestra.i. Tim. 1. Quidam repellentes bonam conscientiam , etiam circa fidem nanfragist fecerunt, 1. Pet. 1. Cui non prasto funt bac, cocus oft, & oblinionem accipiens veterum fuorum delictorum. Ideo fat agite vt vestram vocatione & electionem firmam faciatis. 1. Timoth, c. Si quis suorum maxime domesticorum curam non habet , denegauit fidem & eft infideli deterior. 1. Iohan.1. Si dixerimus quia societatem habemus cum ipfo, 1. loan. 1. Qui dicis senosse Deum.1.10han. 3. Nemo vos feducat qui facit infritia. Item, Quinon deligit manet in morte. Ephel. 2. Creati in Christo lesu ad bona opera. Luc. 1. Vi liberati ferniamus ipfi. Rom. 8. Qui fhiritu Dei aguneur. Gal. 5. In Christo lefa valet fides, qua per charitatem efficax est. 2. Pet. 1. Hac fi vobis adfuerint. Ephel. 4. Vosnon ita didiciftu Christum. Roman. 8, Si fecundum carnem. Eph. g. Col. 3. Propter hac venit ira Dei. Item, Qui talia agunt.la. cob. 1. Fides sine operibus, est mortua. 1. Tim. 1. Fides divioneres. De his rebus necessario tradenda

denda est in his controuersiis fine am biguirur declaratio. Apud quoidam enim altiffimă est hac de re filentium. Quidam non recte dicta sugillant, vt qui reprehendunt fidem bonis operibus exerceri & cerrificari, quidam rogari de causis quare præstanda sint bona opera, respondent : Deum non entare bona opera. Quidam dicunt bona opera tantum necessaria ad hane vitam. Item qui ambigua generalitate fine cerra explicatione ludunt, Bona opera non effe facienda propter Deum, sed cantum propter proximum, vel non coram Deo sed proximo tantum. In articulo quidem & negotio instificationis recte dicitur : Bona opera non elle facienda propter hune finem vt Deum nobis reconciliemus. Irem, Quando coram Deo agimus in negotio iustificationis, re de dicitur, solam fidem & non opera agere cum Deo & coram Deo. Ita Roman. 4. Paulus loquitur : Haber gloriam fed non coram D E Q. Quandovero extra hune capitalem arriculum de bonis operibus instificatorum loquimur, non rece dicitur: Bona operanon este facienda coram Deo'vel propter Deum, sed tantum propter proximum, & coram hominibus, Nam bona opera funt cultus, quando fiunt hoc finevt Deo przsterur cultus & obedientia. Hoc certe est proprer Deum facere, & vittara est fententia proximum diligedum effe propter Deum. Et leriptura loquitur Marth. 10. Qui perdit ani-Mm 4

mam suam propter me. 1. Pet. 2. Subiecti estote magistratus propter D E V M & particula, C O R A M D E O, de bonis operibus iustificatorum sepe répetitur. Roman. 10. Pro-uidentes bonesta non tantum coram D E O. 1. Ioban. 3. Que sunt placita coram ipso sacias. Luc. 1. Liberati seruiamas ipsi in institua & sanctitate coram ipso. 1. Timoth. 4. Perentibus reddere vicus, bonum & acceptum est coram D E O. 1. Cotinth. 4. Commendamus nos ad omnem conscientiam hominum coram D E O. Marth. 6. Non sacte coram hominibus, ut ab ipsis videamini, Vera ergo & viua sides parit bona opera, alias mortua est.

Sed necessaria est hac commonefactio, opera non elle vitam fidei, nec fidem quafi per se mortuam accedentibus operibus viuificari, Quanto enim Paulus fide apprehendit Christum qui est vica, tunc Christus viuis in Paulo, & Paulus rorfus in Christo. Opera vero declarant viuam esse fidem, vt ferrum ignitum fi ligno adhibeatur, vt & deprehenditur effe ignitum, quod fi nulli materiz adhibeatur, nihilominus ignitum est. Disputatur & hoc, Sieut bonaarbor no debet bonos fru ctus facere, sed hoc sua natura facit, ita instificatos non esse vrgendos doctrina de necessitate bene operandi, quia per se sponte & summa voluntate hoc faciant, sed quando simplex veriras quæritur, facilis est explicatio. In homive enim non renato eft

nonus homo & vetus homo, & de nono Pau-Jus dieit Rom. 7. Deletter lege Des. Rom. 6. Ex animo obediffis. De verezi verd dicit, Moreificantes & crucifigentes veterem bominem, Item, Sugillo corpus meum, & in servicutem redigo. Irem, Captinantes intellectum in obsequin Chrifo. Hoc certe plus eft dicere quam coactione exprimere, respecta videlicet veteris ho-Respectuverò noui hominis, dicit Paulus ad Philemon: Bonum tuum non ex necoffitate sed fontaneum. Et 1. Pet 5. Non coatti. sed sponte. 1. Cor.s. Non extristi necessitate. Hæc certe distincte ita possunt expoliari, ve res iple fine ambiguitare possint intelligi. Illud etiam vere paradoxoneft, Bona opera quidem non elle necellaria ad falutem, fed tamen renouationem essenecessariam ad salutem. Poffremo etlam dicendum eft deilla propositione, Bona opera effe perniciosa ad sa-Quando enim nude & truricatim ita ponitur, ficut simpliciter non est falla, sed fecundum quid,ita simplicitee non est vera, sed tantum fecundum quid. Non est autem in Ecclesia ludendum huiusmodi truncatis & ambiguis paradoxis, quælonga circuitione, operosa & sollicita interpretatione, vix posfuntita declarari, vt aures piæ & re che inftirutæ non offendantur. Sed hæc debet elle notma & regula in Eccle sia modorum loquendi, vtres veræ & necessariæ, simpliciter & perspicue fine ambignitate ita exponantur, vi fis-Mins

554 D. CONRAD. SCHLYSSELS.

ne commentariis, & à rudioribus fane intelligi possint. Quando igitar bonis operibus additur opinio meriti & fiducia iustitiz coram Deo; Item, quando bona opera miscentur in Articulum iustificationis coram Deo, aut quando quaftioeft, que ficillares per quam reconciliamur, & acceptemur ad vitam æternam. Item, quando quæstio est de bonis operibus, etiam iuslificatorum per se confideratis & separatis à fide, si indicetur remora misericordia, ita vt imperfectio tegatur fides tune non tantum vera est propositio, sed est forma sanorum verborum. Extat enimin hanc sententiam, & quidem ter repetitur pene illis verbis, Philip. 3. Que mihierant lucra, arbitratus sum detrimentum propter Christum. Existimo omnia esse detrimentapropter cognitionem, & propter quam omnia Counsalur ot Christum tucrer. Ita Gal. g. Sicircumcidamini, Christin vobis nibil prodest, gratia excidiftis quia in lege instificammi. 1el.66. Qui immolat bouem, est, ve qui occidit bominem. Rom. 9. & 11. Ifrael fectando legem inftitia non pernenit ad peram inflitiam. Item, Quodfe-Habatur, non inuenit, quianon ex fide, fed quafi ex operibies. Galas. 3. Qui sub operibies legis sunt, fub maledicto funt. 1cl. 64. Omnes noftra inftitia or pannus menftruatus. Et Augustinus inquit : Va vninersa vita bominum, quantumuis landabili firemota mifericordia indicetur, Hæc funt vera & necessario tradenda. Sed oblet-

nandum eft, Scripturam propositiones illas non trancatas & nudas ponere, quafriustificati fibi cauere debeant à præstandis bonis operibus. Sed Paulus addit Phil.z. Ego fiduciams habus in carne. Hoc arbitror detrimentum feilicet propter Christin & agnicionem Christi, vt inneniar in Christo, non babens meam infitta. Idea arbitror omniaeffe detrimentum, Rom. 9. Quia non ex fide, fed quafiex operation, Ideo felt ando legem,inftuie offenderunt. Hac ficut explicate proponuntur, ita etiam rece intelliguorar. Eadé ratione nihil habenit incomodi, & no minem pium offender, fi propeficioita confliruatur: Bona opera fi fiant hoc fine, vemereantur faluté, fi addatur opinio meriti, fiducia, inflitia, fraffuantur Articulo inflificatio. nis, frannexam habeant petsuafionem, quali sua perfectione Deo placeant, & possintapponi indicio Dei, rune funt pernitiola ad falatem. Quado verò disputatur de causis, quare iultificati debeant præftare bona opera, quomodo fint exhortandi ad fludium bene operandi, Irem, quo loco Deus habeat bona opera iuftificatorum, que prestantur in vera hamilitate agnoscente imperfectionem, & in vera fide petête, regi fordes propter Chri. ftum; Tune certe non rededicitur: Bonsopera esse permitiosa ad salutem. Sed aiunti Not hoe fentimu. Respondeo. Quareigitur hoc quod recte fentiunt, non proponunt plane, perspicue & explicate, ve fine am-

\$16 D. CONRAB. SCHLVESTER.

biguitate possit intelligi. Certe hæc trucata & ambigua propolitio non extat in forma do-Arine nostrarum Ecclesiarum, Echabemus Lutherijudicium de huiusmodi propositionibus, Nam in 2. Tom. fol. 106. improbat illam propositionem Anabapristarum: Wir geben alle unfere aute Bercf vinb einen grofchen. Ec tamen commoda interpretatione posset hæc propositio defendi, Curigitur Lutherus eam reifcit? Ratio manifelta est, que etiaminilla de qua nuncagitur, propositione valet. Vrb. Regius fol. 3. & 4. in libello vtilissimo de formulis, caute & ciera scandalum loquendi reprehendit concionatores, qui huiulmodi truncatis propositionibus ludunt: Es ift nichte mit vnfern guten QBercen/ fie gelten nicht/ fie flincten für Bott /er wil ibr nicht. Et in refutatione quam opposuit Monasteriensibus, diligenter docer declarandas has propolitiones : Der Blaub macht felig obne quite 2Berch. Jeem/Der Blaub fan feine gute werch ber fich vertragen. Talis diligentiain loquendo necessaria est in Ecclesia. Nam ambiguitate truncatarum propositionum, docentium animi distrahuntur, discentes perturbantur,infirmi offenduntur, & carni prætextus præbeturad petulantiam. Et quid quæfotales propositiones magno constu disputatæ ædificant, cum tribus verbis its possint declarari, ve vera sententia sine ambiguitate à quouis possir intelligi.

Iden

îdem Chemnicius in confilio de Reformátione Diæcescos Magdeburgensis.

L'a Leiches fals wenn man vriheilen wil i obes ein vnnotiges gegenct / ober neceffarium certamen fen/ wiber bie Paviftifchen propositiones, baffgur Seligfeit alfo quite Berd von note fenent daß es enmuglich fen ohn gute merch felig ju werben / 3ft foldes aus oben gefegter Regel leicht ond flar/ bennjest gefeste propositiones freiteausdructlich flarlich und ftracts wider die formam doctrinz, fe in Augustana Confessione und Apologia verfasset. Denn Augustana confessio in 6. Articulo allegat Ambrofii fententiam: Hos constitutum est à Deo, vt qui credit in Christum faluns fit fine opere, fola fide, graris, accipiens remiffionem peccarerum. Dunift ja augendructlich flar/bag bem Sprud ausbrudlich ent ftracke enfgegen fer illa propositio: Impossibile est quemquam fine bonis operibus faluari. In Apologia in bem Zieul von ber miberfacher Argument / wird ber Sprud Dauli/ Nom. 4. alfo gedentfdet/ Das ift def Menfchen Geligteit / wenn ihm die Berechtigfeit wird jugerechner ohn Berche | vnnb bem ift ja ftracte ju wider / bag es vnmiglich fen ohne quite Werd felig ju werben. Apologia latina in titulo de Argumentis adversariorum : Sient infrificatio ad fidem pertinet, itapertinet ad fidem vica aterna. Et Petrusait: Repertantes finem feu fruitum fidei veftra falutum a. BIOLA-

himarum. Daraus folget unwiderfprechtich. Sient ad justificationem non funt necessaria bona noftra, ira nee ad falurem feu viram &ternam. Et exclusiua eodem modo perrinet. ficut ad in stificationem, ita & ad salatem seu vitam æternam. Ind muß allwege bedacht werden / bas Paulus fagt: Wenn manyneer ber reinen Lehre ein wenig Gamreig durch ftill fdweigen left onter mengen, fo werde ber gange Zeta verfemret. Ben diefen propositionibus muß auch deß fleiffig vermahret werden / daß micauff einer feiten bem Pharilaifmo, alfoauf der andern feiten dem Epicureismo gemehret werbei Ale betten und behielten auch Die aleich. wol Blauben vnnb Geliafeit / qui admittune actiones contra conscientiam, ant fine ponitentia in sceleribus perseuerant. quafi mortua fides, que nulla parit bona opera, inftificet & faluet. Wite foldes in Apologia gar fleiffig expliciret unnd verwahret wird in titulo de Argumentis aduerfaciorum: Sequie dilectionem abiecerit, etiamfi babuit magnam fidem, tamen non retinet came. Non. enim retinet Spiritum fanctum, Icem, Si dilectionem non babeam, nibil fum, id eft, fides extinguitur, quamlibet magnam contigerit.

Bidem, lacobiu distinguens inter mortuam Es vinam sidem, negat vossali instisscari, qua est sine operibiu. Morsuam enim esse ast, qua non parit buna opera, Vinam ait esse, qua paris bona opera. Et postes, Necsidem nec institum retinet ille, qui ambulat secundum carnem. Ideò enim instissicamer, ut insti bene operari incipiamu. Hacsides de qua loquimur, existit in pœnitentia inter bona opera, consirmari & crescere debet, ut subinde certius apud nos statuamiu, quod DEVS propter Christum respicial nos.

Et in lequentibus dicam Pauli : Orefis confessio ad falutem, ita explicatut: Panlus fia loquitur, quod faluet confessio, vt oftendat qualis fider confequatur vitam aternam, nempe firma & efficax fides. Non est autem firma fides qua non oftendir fe in confessione. 21st fole de weife fan vnnd muß puritas doarin auff allen feiten vermabret werden. Dag auch gedifputferet wird / daß die guten Werch ided. lich fenn gur Seliafeig: Ift bem porbild ber gefunden Borten in offt gemeltet forma docteine nicht gemeß / wenn die Wercf in ben Articulum iuftificationis gemenger werben! bind das vertramen darauff gefeger wird. Go fagt Danlus an einem orte dren mabl / Er achte fie fur Schaden / Philip. am dritten/ % ber barumb muß in gemein von ber Bleubis gen guten Berchen/ wenn fie gleich rechter meis nung geschehen / niche gesaget werden / baß fie ibnen gu ibrer Geligkeit fceblich fenn/ Denn Daulus gun Dhilipp. amerften fage / Es fey ihnen eine anzeigung der Geligfeit. Unnb die Apologia redet fein vnterschiedlich in einlode

ido D. CONNAD. SCHLVSSRES

lo de argumentis aduersariorum: Impians apinionem in operibus damnamus. Item, Tales loci non damnant opera, qua certe Deus praceperat, sed damnat impiam persuasionem, quod sentiebant, se per ellu opera placare tram Dei.

Cum Anno Christi 1553. Basilex, mense Septembri, per Ludouicum Lucium, excusus sit libellus vtilissimus Theologorum Vandalicarum ciuitarum. in quo, D. Maioris blaspheműdogma, inxta verbi dinini normam, breuiter, piè, cruditè, neruole & grauissimè refutatus est, iudicaui, me piè eruditis rem gratam facturum efse, si librum istum, publicis typis inuulgatum, denuò recudi curarem: Quamobrem eundem, hîc subiiciam, qui ita habet.

SENTENTIA MI-

NISTRORVM CHRISTIIN

Ecclesia Lubecensi, Hamburgensi, Lunæburgensi & Magdeburgensi, de corruptelis doctrinæ justificationis, quibus adseritur.

Bona spera esse necessaria ad salutem. Item, Neminem unquam saluatum esse sine bonu eperibus, &

Impossibile effe, quenquam line bonic operibne

falnari.

Actorum 15.

Et quidam qui descenderant à Iudea, docebant fratres: Nisi circumdamini secundum morem Mosi, non potest is esse salui.

Sententia definitiua Concilii Apostoli-

Quid tentatu Deum, vi imponatur ingum; super cernices Apostolorum, quod neg, nos, neque patres nostri portare potuimus, sed per gratiam. Domini nostri Iesu Christi, credimus nos saluos suturos, quemadmodum & ill.?

Lutherus fuper Gal.

Pseudoapostoli docuerunt preter sidem in Christum, opera legis dinina necessaria esse ad salutem:

No

PR.E.

162 D. CONRAD. SCHLVSIELS.

PRAEFATIO MATTHIAN Placcii Illyrici & Nicolai Galli,

Morte reuerendi patris D.D. MAR-TINI LVTHERI, piz memoriz, variz hactenus turbz, errores, dissensiones per Ecclesiam Christi grassatze sunt, eamque miserabiliter lacerarut & vastarunt; Quas minui aliquando tandem, & tolli ante omnia summis votis precibusq; à Deo bons omnis sonte contendendum, eiq, rei pia remedia adhibenda essent.

Diffensionum porrò istarum causant, enlpamque nobis præsertim mihi Illyrico quidam tribuunt. At quam vere facile ipfa res comtouerfiaque fatis iam Dei beneficio illustrata indicat. Nam cum ante paucos annos fummus effet confenius, concordiaos in Ecclefia Det, Antichristulque cum fuis maneipiis per Concilium & Interim populo Dei immineret, eamque etiam non segniter oppugnaret: vitiusque nostrum ardentia vota & consilia fuerunt, etiam priusquam nobis mutuo vel facie vel nomine solum noti essemus, (vt multi quoque aduersarii nostri probe norunt) vt omnes pii concorditer & vnanimiter, velut instructa acie mutud feprotegentes cum Antichrifto, eiusque Synagoga confligerent, hoce ft, in agnita, recepta, confessa, & iam victrice Christi veritate, constanter perseuerarent, crucem Domini, quantumuis granem, ob eius confessionem humeris ipsorum impositam, patienter serrent: Seque in ea portanda, quacunque restè possent ratione, mutuò adiquarent & subseuarent. Denique communes & ardentes ad patrem collestem exercituum Dominum preces sunderent, vt laborantem veritatem & Ecclesiam, ipse desenderet ac tueretur. Nam ea ratione Ecclesia Dei semper pugnate contra Satanam, & impios solita est.

& elle superior.

Eam confligendi cum impiis rationem, cum plærique pii omnes probarent, meliorem nullam cernerent, mediocriter denique ad pugnandum effent parati, actantum cohortationem, fignumq; pugnandi à ducibus exspectarent: Ecce adfunt quidam summi duces, quorum munus fuerat, confilio & manu spos adiunare, qui mox negant quicquam opus effe tali pugaa, fe habere expeditum confilium, que singuli corporali simul & z: terne vite consulere rectissime possint, imbecilliores poste piè multa simulare & diffimulare, cedere holti, & fortunzaduerlz, obedire Antichristo, eiusqu Episcopis, cum eo - fele in religione conformare, &c. Quod fi qui Scoici, duri, rigidi & præfracti, fibi fortes esle videantur, illi sane soli confiteantur suo periculo, soli suo damno pugnenti

164 D. CONRAD. SCHLYSSELE

necalios fecum in diferimen adducant.

Illud verò confilium verè iguior piòro, contentionis pomum fuit, ve etiam oratio in
Ifinderi promotione recitata id appellat.
Nam nullum aurum nullique adamantes
aut carbunculi fulgent in veteris Adami oculis, perinde ac illud confilium quod rationem fimul pluribus dominis nempe ventri,
mammonæ & Christo seruiendi commonstrat: quod simul Dei & Diaboli, impiique
pacem mundi pollicetur, quod denique præsentis suturæque vitæ sælicitatem offert.
Quare, eo contentionis pomo in medium
proiecto, miserabilis aciei piorum dissipatioperturbatioq; exoritut.

Cohortesalique prorfusad hostes transfugiunt. Aliz shiter se cum Antichristo conformare, alissque conditionibus se ei dedere occipiunt, aliz cunctantur incertz quid faeiant, dum Tragædiz hoius exitum exspectant, aliz denique cognoscunt totum illud eosilium doctrinz & Ecclesiz perniciosum, Deo vehementer improbari, dolent, gen unt, nec tamen quomodo ei malo resistant

perunt.

Necadnersarii sibi sucque fortunæ in tanta occasione desunt, sed alacres in mediam ac em irruunt, sternunt, sugulant, sugant, capiunt, nec multum abest, quin erectis instauratisque voique suis impietarious totum exercitü Churisti, religionem (; penitus deleant,

ıЫ

Ibi fi nos & quidam alii gregarii milites exercitus Christi animaduersa confilii eius fraude, id coram omnibus reprehendimus, omnes de periculo conhi monuimns, omnes ad instautandam aciem coniungendosque ordines sustinendum & frangendum impetum Antichristi cohortati sumus, si quoque ignauos, cunctabundos, timidos, autetiam ad hostem transfugientes nonnihil obiurgauimus, & vtcunque quorundam manipulorumanimos confirmanimus, vi concorditer Antichristo repugnare inciperent, furoré & rabié nonnihil reprimerer: Nű discordiz disiunctionisque ac schismatis causain Ecclesia Dei dici vere possumus aut debemus. Quin nos coniunctionis efflagitatores, exactorefque pene improbi fuimus, maximo nostro periculo, tum cum tanta effet in omnibus fere trepidatio animorumque consternatio, mentium quoque & sententiarum varietas, ve nemo bonus eam considerare, sine ingenti animi dolore, aut etiam fine lachrymis polfet,

Nemo fere vnus sibi ipsi satis, constabat, tantum abest, vt alteri consensum suum opeque polliceri, vel ipse à quoquam sperare, aut

exspectare certo posset.

Et quidem in illis omnib. difficilibus, inuidiosis, periculosis q; certaminibus, nihil noui attulimus, quod in nostris Ecclesiis prius no esse receptissimum ac probatissimu, omnia-Nn 3 que

366 D. CONRAB. SCHLYSSELL.

que plane consilia & conatus nostri (quod res ipsa loquitur) eo tantum spectarunt, ve es ipsa firma Ecclesiæ, ac veræ religionis, quæ aliqua ex parte ab illis ipsis reprehensoribus nostris fuerat constituta retineretur, & ad posteros

propagaretur.

Fuit autemillud nostrum certamen cum multicipite isto Dracone (vt in Apocalypsi pingitur) Antichristo, non abfimile illi cum hydra, cuius cum vix dum vnum caput maximo labore amputatum, pro eo mox fubrascebantur duo vel tria alia capita seu Interim, Tandem Christi ope plerisque illis veteris serpentis capitibus sub piorum pedibus fra-Sis contritique, Ecce nobis Maiorin theatrum prodit, qui Papisticum dogma (quod bona opera aded fint necessaria ad salutem, ve fine eis sernari impossibile fir, nemoque vnquam fine eis sit seruatus) Ecclesiis Christi obtrudere constur, quo tentatis desperabundisque peccatoribus, omnem prorsus consolationem sufert, milerosque in certislimam desperationem przcipitat, Legem cum Euangelio confundit, denig; Articulum iustificationis penitus corrumpit.

fons est) audet affirmare non piam tantum esse, sed & in nostris Ecclesiis receptam; pla-

neque vhratam.

Quin & testimontis male detortis, non mortuorum tantum, vt D. Martini Lutheri

aborumq;, fed & vinentium adhucad ftabiliendam funm errorem impudentiffimeabntitur. Adeo ille omnes homines caudices elle existimat, adeque de sua majoritare confidir,veneminem præter fescire puter, quid vel Lucherus docuerit, vel in nostris Ecclebis hactenus receptum vicatumqi, quid contra reiectum.damnatumq; fuerit, vedenique neminem corum, quorum testimoniis sciens abuticur, vereatur, quod mendacii & falli crimen sibi intendere vel potuerunt vel audebunt. Arqui non nobistantu, fed & plerifq; 2liis no stræ religionis Do ctorib. & auditorib. notiffimum est Maioris dogma, in nostris Ecclesis hactenus plane inustratum este. Quin &illud constat, non solum ex multor u viuentium testimoniis, sed etiam manuscriptis disputationu Lutheri exemplatibus, cu in quedam publica disputatione Vitebergæ Anno 36. habita, contra vera eiusthemata, vt difpurandimos est, pro Papistica sententia argumentum, de operum necessitate ad falutem proponeretur:eum plus quinquies ingeminaffe hane vocem, & totius collegii fui nomine propositionem: Bona opera effe neceffaria ad falutem, volumus damnatam, abrogatam, ex Ecclefin & Scholis nostris penitus explosam, ficut exipsa eius disputatio bona fide descripta, breni etiam in lucem edetur.

Arque hinc est scilicet quod & Philippus eam propolitionem poltes expunxit è lo168 D. CONRAD. SCHLVSSELB. eis fuls communibus, item ex dictatis in pri-

ma Pauli ad Time; b. cum typis excudenda cffent.

Quod fi autem Lutherus vnam hanc propolitionem, Bona opera effe neceffaria ad falutem , ferre non potuit, quin exploserit, cogita quæfumus pie lector, quomodo fi iam rediuiuus adellet, Majorem tresistas multorum errorum hypotheles (Bona opera funt necessaria ad salucem. Nemo unquam sine bonis operibm est salnatus. Impossibile est quemquam saluari sine bonu operibus) Ecclesiis Dei pro priis Lutheroque probatiffimis & vfitaffimis obtrudere conantem exciperet. Quam blande quibusque verbis putas enm alloqueretur?

Cogita eriam Christiane frarer, quam verecunde pieq; Maior faciat, qui tres illas pe-Rilentissimas sententias D. Luthero tribuereausit, cum probesciat, eum ne vnam quidam illam ferre potnisse. Cogita denique quam bene de Ecclesia mereantur eius Collegæ, qui eum ista venenazizaniamque non tantum spargere, ac in piorum corda seminare patienter ferunt, sed etiam D. Lutheri ipsorumq; proprio nomine & auctoritate defendere libenter patiuntur.

Hoccine illud est quod lugubris illa in Isenderi promotione, de Luthero recita-Oratio tam graniter & sollicitè monet, hortatur, orat & inbet omnes, vt facrofan Atum depositu put z religionis nobis per D. Lutherum concreditum, ambabus manibus retineamus, sidelissime q; conseruemus. Vitemus etiam paruas corruptelas, & initiis malorum resistamus. Szpe profecto quoties de istis rebus diligentius cogitamus, vereri cogimur ne quibusdam tota religio lusus sit.

& iocus, Sed ad propositum,

Quam verè Maior gloriatus est Lutherum ac pristinam scholam Ecclesiam; q V Vitebergensem sensisse secum & locurum este de necessitate oper u ad salutem: tam etiamveră verecundam q; este eius gloriatione de consensu ministrorum Ecclesia in dirione Mansfeldensi, testatur, eorum libellus eade de re mper editus, vt in quo non tantum negantilis Christi ministri & consessores, eam doctrină in suis Ecclesis ab instauratione Euangelii vnquam suisse receptam, sed etiam multis sitemis que rationibus ex scriptura sumptis probant, neque veram neque piam nec in Ecclesia Dei vilatenus ferendam esse.

Simili verceundia Maior & D. Doctoris
Epini sententiam in isto suo centone pro suo
errore stabiliendo citauerat, volens nimirum
simplici lectoripersuadere, Doctorem Epinu
eadem secum sentire, & in Saxonicis Ecclesis
docere, verum quantopere illis Doctoribus
& Ecclesiis Maioris dogma probetur, & qua
vittatum receptumque esse in nostris Ecclesiis sentiant, qua pium etiam & salutare esse

Nn ; tellen-

170 D. CONRAD, SCHLYSSELD,

restentur, quem denique schismatis autorem sudicent, sacilè hecipsorum scripta indicent. Quos ideò consuluimus, quòd concordie vattatisque cum omnibus rectè sentientibus

cupidiffimi fumus.

Hzciam ided przfari voluimus, primum, moneremus Christianum lectorem, vr fecum probe perpendat, quinam fint schismaris autores, & Ecclesia Del perturbatores illine, qui in summis di ficultatibus & Ecclefix Dei veragne pietaris discriminibus, graffante vbique in pios Diaboli fæultia ac mendacio, id fummis laboribus, periculis famæ & vite, maximisque fuis damnis & calamiratibus egerunt, ve vera receptaque forma religionis & Ecclesiarum permaneret: Anilli, qui subinde aliud Interim post aliud scriptitarunt, Ecclesiam Dei & Christisposam cum Babylonia meretrice consociare & conformare, seu potius ei pro vili ancillula subiicere funt conati, quique & hodierna die falsa dogmata in summo falutis articulo spargere, propagere & defendere summo labore & ftudio, tum ingentibus voluminibus, tum denique quibascunque plane possunt rationibus non delinunt , dissentientesque, etiamfi fine angelide colo, anathematizant, & víque in ima tertara protrudunt.

Deinde etiam, ve moneremus omnes plos præcipue do ctores Ecclefiarum, ve & vigilét fedulo retinendo puræ falutarisq; doctrinæ depositum ingenti Dei benesicio hisce postremistemporibus nobis per Lutherum căereditum, & ve testimonium colesti veritati
publice prinatimă; dare ve Mansfeldensis comitatus Saxonicarumă; Ecclesiarum pii ministri pie, veiliterque secerunt, non vereantur. Nec carnalem illorum sapietiam imitentur qui cum præ se ferant, se Christum consiteri & Antichristum damnare strenueă; oppugnare, ne semel quidem in istis suis præclaris consessionibus eum vel nominare audent.

Quod si timiditate faciunt, non confiteri, sed negare se potius sciant, sin prudentia & modestia faciunt, næ illi ingentis stultitia & picassessias Spiritum Sanctumarguöt, qui tam sæpe in sacris literis non tantum falsam doctrinam, errores ac abusus qui sedpe r viguerunt, sed & ipsum Antichristum sed esias revelare tam q; tetriseum & eius gestaticem bestiam coloribus & picturis desormar: & ante hominum ora depingere totique mundo spectandum proponere operæ precium esse omnino censuit.

Quod superest ergo, oremus toto pedore omnes vnanimiter in hisce periculosissimis temporibus prauissima peruersissimaque generatione, vt Dominus Iesus Dux Michael stet & pugnet pro pusillo grege suo contra inferotum pottas, & Antichritum einsque collusores & satellites. Det

ctiam

571 D. CONRAB. SCHLYSTELS.

etism clementer piam concordiam inter rede sentientes. Nam eum illis qui subinde nona Interim seriptitant falsaq; Antichrists dogmata pingunt & excusant disentientes que horribilibus diris publice deuouent & infamant, nulla plane concordia nec speranda nec etiam optanda est.

CLARIS. REVERENDIS. ET optimis viru Superintendentibus Pastoribus Greliquis ministris Ecclesia Christi, qua est Lubera Hamburgi, & Luneburgi, MATTH. FLACCIVS ILLY RICVS, & NIC.

GALLVS optant gratiam & pacem Dei in Christo,

Qualitus Domini in Psalmo patres & fratres in Domino reverendi, habitare fratres in vnum, his veluti summis przeoniis concordiam fratrum, idest, quorumeunque honesto vinculo inter se coniunctor si ornans, Primum dicit eam bona incundamq; esse, quod sua natura multas eximias vrilitates, magnas eriam voluptates concordibus przstet. Deinde vnitatem maximo omnium przeonio Ecclesiz commendat quod Deo ipsi adeo placeat, vt sectantibus eam benedicere in omnibus przsto esse, deniq; zternam vitam donare velit. Verum concordiz vnitatis que tanta

vis & efficacia est, vt eam non pii solum, sed & impii atque adeò etiam scelerati nesariique homines summis laudibus semper celebrauerint & adhuc celebrent. Quis enim non videt verum esse, concordia res paruas crescere, discordia vbi regnum ipsum intra sese dinisum est, etiam summas munitissimas que

opes ruere ac diffipari.

Quare nobis Christianis illud potius hic, figut & in cateris rebus omnibus, videndum est, quanam fir ea concordia quam Deus in factis literis præcipiat, landet & tantis præmilis ornet: Nam huius etiam non minus qua contentionis apud veterem Poetam duplex genus eft: Primum, Deo probatum & hominibus vtile, alterum verò & Deo inuisum & generi humano ad extremú pernitiosú. Que autem pia concordia fir, Christus Dominus sub finem vice sue cum multis charitatem vnitaremque prædicaffet,tandem definit, ve fimus in ipfo & patre vnum, id eft, eadem veram religionem vnanimiter amplecamne, fimul conficeamur coram Tyrannis, impio mundo eiusque principe Sarana, concorditer etiam patiamur que acciderint propter confessionem, mutuo compatiamur, mutus denig; feramus opem in omnibus difficultatibus summo studio, summisq; quibus plane' possamus virib. ceu vnius eiuldemq; corporis Christi membra.

Multi quidem hoc tépore partim Papifics

174 D. CONRAD. SCHLVSSELD.

partim Interimistæ, partum Adiaphoristæ, denique Epicuræi, magnificis laudibus in cœlum vsque concordiam extulerunt, omnes adeam sunt hortari, Qui assentiri ei in omnibus nosuerunt, illos ad tartara anathematibus detruserunt. Nec sane vilo nomine Euangelium & pusillus sesu Christi grex plausibilius odionus que ab impiis accusatur, quam quod gladium & ignem secum in mundum afforat, cosque inter sesculaturqui coniunctissimi prius amicissimi que fuerant.

Verum Deus bone, quam tandem pacem vnitatemque isti concordiz præcones autoresque nobis obtrudere voluerunt? Non eam profecto que nos vnum estein Christo faceret, quam omnes vere boni & pilsemper toto pectore exopearunt, fed eam que nos vel in Antichtifto, velfalcem in Deo ventre ac mammona conjungeret. Nam alil eum efse quidem concordiz pacisque cardinem oftenderunt, fi abiecto Euangelio Christi Antichristianismum amplecteremur, alri fi vnà cum els simularemus tantum nos porto Antichristum pro Christo vel cum Christo etiam colere, fa cha quadam foris enm eo religionis conformatione, interins vero quodilberer sentientes, ventri porcisq; ac mammonz consuleremus. Quare hocconcordiz genus, quantumuis speciosum veteri Adamo effevideatur, quantumuis à multis magnis. que viris miris laudibus vel supra fidera extollaturs

tollatur: non tamen profecto illud est quod Deus præcipit, quodq; veris Christianis amplectendum sit: sed illud de quosupra breuiter diximus, quod nos in Christo ita vnit ve vnanimiter & eandern veram Christi religionem amplectamur, consiteamur & crucem ob eius consessionem feramus, denique alis aliotum onera gestemus, nosque mutuo quibus rationibus officiisque possumus, sublequemus.

Huius nos concordiæ cupidissimi profecto semper suimus servandæ, rum cum omnibus alsis Christi geminis membris, rum vero inprimis vobiscum, quos ob constantiam, aliaque eximia Christi in vobis dona vestraque benesicia toti Ecclesiæ hactristissima cribrationis huius quinquennii & porestaris tenebrarum hora, do crina & exemplo à vobis prestita exanimo colimus & observamus.

Que nos causa esiam mouer et cum gravia in his regionib. certamina toto amplius quinquennio sustinuerimus aduersus quoldă varias corruptelas Eccle si Dei obtrudere conantes, qua nec du sopita sunt & ex parte adhuc publice vigent, nos quoque fratres & patres in Christo reverendi consuleremus, non tam et vestram de eis sententiam pridem perspectissimam, quam quid porro nobis de eis saciendă indicetis intelligeremus. Nam Deus cordium scrutator testis est, nos non cupere ella noua aut falla dogmata in Ecclesiam Dei

inuo,

176 D. CONRAD. SCHLVSSALS.

inuehere, nec vllas turbas mouere, vel quem? quam etiam minimum, fine graui iusta ac ne-

ceffiria caufa offendere.

Non putamus autem necesse esse vobis soram Adiaphoricam controuersiam nunc exponere, cum ea vobis ex pluribus parrim manuscriptis partim & impressis hactenus libellis notissima fit, de vna ergo tantum eius parte de qua vos nunc consulere potissimum

cupimus breuiter dicemus.

Certum plane illudest, quod Adiaphorista suis conformationibus religionis Christi & Antichristi illam nimis asperam stoicamque propressor Luthers de instissicatione doctrinam mollire atque ita singere ac formare conati sunt, ve cadem corum docendi ratio etiam ab Antichristi Doctoribus probari lau-

darique posset.

Juter illa vero lenimenta tria fuere przcipua maximeque obseruatu digna. Primum,
quod non tantum non vrserunt amplius inelusiuam sola side, sed etiam scripto vitro testati sunt, se de illa amplius nolle cum quoquam pagnare. Alterum est quod exclusiuze
substituerunt inclusiuam particulă comprehendentem etiam opera, scripserunt que hominem przcipue instificari side in Christum.
Surnemisto burch Ehristum. Tertium, quod
etiam expresse addiderunt de bonis operib.
ta omnino esse omnibus ad salute necessaria.

Hæc ergo tria fimul iuncta, non fola fed

bona opera enam necessaria ad salutem, quod es doctrinam de arriculo Iustificationis quam à Luthero declaratam Ecclesiæ nostræ hactenus pro Christi voce amplexe sunt, manifeste corrumpant imo tollant: Credimus nemini iam esse obscurum vel mediocriter veram religionem intelligenti.

Hasce itaq; Adiaphoricas corruptelas nos quamquam nos non tantum, sed & alii multi atq; adeo vos quoq; reuerendi Domini & patres, publice & prinatim reprehendimus verisque & sirmis argumentis ita Dei beneficio refutanimus, vt veritatem quicunque modo vellet clare lucentem cernere posset.

Id vbi Dei ope effect ü Diabolus vidit, continuo de nouo errore nouisq, turbis cogitare, seque in lucidiorem angelum trasformare cœpit, vt sane ei moris esse non magis fere ex scriptura quam experientia didicimus. Nam cum per Tridentinum concilium nihil essimatere, continuo Interim adornauit, quo ipso eriam vestra potissimum opera resutato & represso, statim ille aliud subtilius Interim concinnauit. Neq; sane adhue cessat in hodiernu die subinde aliud atq; aliud plausibilius persuasibiliusq; Interim Ecclesi e Dei obrindere. Que quidem singula enumerare, errores eorum resutationes q; hic recensere, nimis prolixum & eriam tædiosum foret.

Quare vt ad institutum redeamus, repressis

prioribus corruptelis doctrine instification nis,nouz iam præftigiæ Ecclefiæ Dei longe prioribus subtihores, & magis persuafibiles offunduntur. Nam Malor præteritis filentio omnibus nostris probation b. negat se quicquam cu nouo Interim (cuius fcele Riffimus ille re rodureore odne or or autor elt) negorit habere. Fatetut etiam diserte magnis o; literis Scribit ros fola fide inftificari & faluari. Bona tamen opera adeo etiam necessaria ad saluremesse contendir, ve fine eis impossibile sit quemquam faluari, neque vnquam quenquam fine ils faluarum effe, cui doctrinæ fr quis contrarium adferat etiamfi fit angelus de colo, eum Anathema este debere, severiterplenisque buccis pronunciat. Videre ternionem C. scripti Maioris contra reuerendum Dom, Nicolaum Amsdorfium fidelem & constantem Christi ministrum, nostrumque patrem & præceptorem observandiffimum, anno superiore editum. In eo enim prædictas sententias totidem verbis positas granissimaque affertione confirmatas inueniecis.

His paradoxis in Ecclesia Dei publice et iam resistendum esse putanimus, quod & ipla per se salsa sint, & assistant conscientias in desperationem inducant. Nam id quod necessarium ad aliquem essectum & sine quo non, and aliquem essectum & sine quo non, and aliquem essectum aus assistantes aus aliquid quoque demum modo przexistens,

ad illumque effectum veile & conducente-Ribus omnibus linguis, communi sensu & ipla Philosophia, fignificar, Quare lecundum Maioris doctrinam bona opera omnino ad

falutem præcedere debent.

lam autem Salus in facris literis alias quidem fignificar remissionem peccatorum leu illam primanstranslationem ex peccato, ira Dei, æterna morte, in justitiam, gratiam Dei, adoptationemque & vitam æternam, Rom. 4. Pfalm. 32. Beats quorum remiffa funt iniquitara, Se. Alias vero illam migrationem piorum ex hac vita in alteram.

Sine ergo Salus primam illam falutem fignificat, de qua proprie in Ecclefia disputamus, an fola fide fine operibus, vel partim fide partim operibus, vel fide habente bona opera, faluemur (ve Maioris est doctrina eadem plane cum Papistica de fide formata) tuc cercum eft, omnes homines accipere remissionem peccatorum prorfus fine vllis operibus coram Deo bonis, quod omnibus intelligentibus doctrinam Christianam in nostris Ecelefis indubitatuelt. Argita in hac fignificatione salutis falsissima est Maioris doctrina; Omnes eni gratis line operibus imd & ve impii Rom. 4. iuftificamur & faluamur. Er cora fane seriptura omniag; nostrarum Ecclesiarum scripta testantur, bona opera esse effe-Aum, non causam huins salutis, nec efficientem, nec materialem autformalem.

180 D. CONRAD. SCHLYSSELS.

Sin autem Salusei posteriorem fignificationem obtiner, nempe dissolutionem ortalis tabernaculi huius, &migrationé ad Christum runciter falfa est eius doctrina: Nam multis eadem eft hora in ftificationis & mortis, qui aut ante nunquam convertuntur, aut etia lapins relapfi funt, ve mifera hæc Adami caro eft, fæpissimegetiam in pin a peccato (tefte Paulo) captinatur. Per le igitur fuaq; natura falliffima eft hac do ctrina Maioris, Carerum quod feandali etiam plentfima fit & doctrina desperationis, hinc facilime cernitur: Na miferi peccatores in majorib. tentationibus, fiue în vitima hora . finealias, cu cogitabunt adeo verű effe neminé faluari poffe fine bonis opetibus, vt fi angelus de coelo diverfum docest vel sentiat, anathemate deuouedus sit, semper cogétur respicere ad bona opera que & quátahabeant. Nec prins aliquam cofolationem ex promissionibus faluris in cor foum admirtent, ac ne poterunt quidem admittere, quam' tantum se bonorum operum habere quantu necesse eft, cerro deprehenderint. Quod fi velreuera nulla benefacta habuerint, veletis caipla que habent eis ex oculis amora, vel o in tentatione fere fir, in peccatum commuratafuerint ficut omnes noftræ iusbriæ, boc eft, mnia bona opeta funt ve pannus menstruatz & tre quilinium, tefte Efaia & Paulo, tune certa desperatione miserzille afficha q; conscientiz obruentur. Cogetur etiam Maior certo

certo constituere idque ex Dei verbo, quanrum operum sit necessarium ad saluté. Nam aliusalio plus minus q; illorum habet. Alius porro tam parum veserme nihil habeat, quod haud dubie non sufficiet.

Summa, non potest ea doctrina tradi in Ecclefia Dei quin & fanctuli operarii de fuis bonis operibus confidentiores fient, & delperabundi peccatores in certiffimam desperationemimmergantur penirus. Est enim profecto citta, quamquam admodum subtilis, confusioLegis & Euangelii. Erudite admodu disputat, D Martinus Lutherus de cofusione Legis & Euangelii in Galaris quod ea facile etiam doctiffimis & pientiffimis præfertim in praxi obrepat ; Dicit Papistas primum legem & graciam discernere, sed postea cum dicunt: Verum est side saluaris sed formata caritate, boc oft, habente bona opera, rurfus cofundere. Quid quælumus nos, per immortalem Deum dicit Maior aliud nisi idipsum fola inquit, fide falusris, verum sed habente bona opera, vel si bona operababueru.

Deniá; Maioris error velidem est vel certe similimus istius exulis Laurentii Moersken deliriis, qui isticin Ecclesia Lubecessi miseram Dei Ecclesiam multasá; conscientias horribiliter perturbanit, nisi quod aliquantulum verbis, non ita tamen multum, discrepant. Nã iste quanquam indoctior, paulo tamen modestius, vel etiá timidius, suum error é incul-

Oo 3 cauit.

di D. Couras. Schivistin.

ezzi Solicus enim eft (quantum nobis refercur dicere felen felnanten debere habere bona apera fenzefimenium benerum operum, alioqui animaicio Dei cam substitere non posse. Nec etman penints negatit falttem miferispeccasames in extrema hora convertis, led dixie Seem ein cerrò promittere non posse. Nuncense (quodquidem nos sudiecimus) nem pornis buccis clamanie ve Major nofter, Impositive of green quan fine bonis operib. falwere, ner gwenguum ongwam fine bonis l peribus Non nimis tamen eum dissenfilfea Maiore indeapparet, quod & aliquando Como che deverbis docere , Bona operaeffe men fares ad falace, & o Maiorem einsq; fcrigenerium in publicis concionibus crebso citanem, raquam patronum & defenforem fui dogmicis. Verum non est nobis animus istius person baroris errores & Adiaphorilmum exremare, que a comia fint vobis longê notiora & emericaciaiplatefletur, eum non vulgare demmen Ecclefiz Deifnrulille, dum & concondiam problicam piorum discidit, & multas conferencias intricauit, feduxit & euertit.

Hee dicere voluimus breuiter de fallitate incommedias, do ctrinz Maioris. Nam illud nume non librait commemorare aut amplik-care, quantum in eo folum peccata lit, q h ze propositio in gratiam Papistarum & Interim atm Ecclesias mostras revocati cæpta. Atque ideo & impios có firmetavt non tacite trium-

phene

phent, & pios languefaciat, contriftetatq in dubitationem inducat. Quempalmariú fru-Aum iplimet magistri cociliationum suis istis przclaris conformationibus in suo quodam triumphaliscripto tribuerunt. Scripta porro quibus perspicue ex verbo Dei & plane sine omni sophisticanos duo cu R. Patre D. Amsdorsio eum errorem resutauerimus, vobis dudam visa & lecta esse non dubiramus.

Nec vero Maior pils illis refutationibus & admonitionibus motus est, vt desisteret ab errore: Sed insuper etiam edidit nunc valde prolixum centonem; In quo non nostra illa scripta refutat, quod vere nunquam esticere poterit, sed variis glossulis suum errorem pingit. Citat quoq; multorum doctoru piorum sententias ex eorum scripris, nihil reuera ad stabilendum errorem suum facietes. lam facit bona opera causam esticientem salutis, iam materiale, iam formalem, iam etia essectum.

Non omnia autem eius dicta in eo libro reprehendimus, quædam enim (more deceptorum) satis bene dicit. Sed illud querimur, quod per illas ipsas glossulas id agit, ve suas erroneas propositiones seu hypotheses de necessitate bonorú operum ad saluté defendat, sicut plurimos Pseudoprophetas hoc tristissimo tépore secisle videmus, qui glossulis manifeste cum textu pugnantib. Canonem, Missam, Interim aliaq; portenta & monstra pingere & Ecclesis Dei obtrudere sunt conars.

Adhæc si iam tres illæ hypotheses (Bona opera sunt necessaria ad salutem. Impossibile est quemquam sine operibus saluaria. Nemo unquam sine bonu operibus saluaria est) receptæ suerint, ac in vium docendi concionesq; (vt sane plausibiles & commodæ esse videntur) venerint, cui tandem vacabit eius longos glossarum cétones perlegere, aut populo in concionibus inculcare, aut deniq; tentatis, desperabundis moribundisq; peccatoribus persuadete?

Alicubi etiam ad illud sophisma recurrit, suam doctrinam de necessitate operum esse veram, quia sides & regeneratio sint etiam bona opera sine quibus reuera nemo saluetur. Nos vero contrà primum negamus, regenerationem & sidem esse bona opera, runc cum primum in reconciliatione seu adoptione ad vitam nobis donantur: Sunt enim mera & pura dona Dei erga nos, & non nostra opera erga Deum sicut & ipsa Sp. S. donatio. Sed si nos post in stificationem & adeptam salutem ea Dei dona sidem scilicet & bona opera retinemus, & pie exercemus, tunc demum nostra quoque bona opera fiunt.

Deinde videte quæsumus per Deum lophismatis impudentiam. Is ipse scopus suit nostræ disputationis: Sola ne side saluemur, an vero prater eam etiam bona opera ad salutem. sint necessaria, &c. Ac Maiot asseruit, sola quidem side nos saluati, sed tamen præter sidem bona opera adhuc esse necessaria ad salutem. Qua ergo iam fronte audet dicere, se per bona opera intellexisse fidem, quæ tam disertè
antea distinxerat, ac contenderat, præter &
yltra sidem etiam bona opera esse. Denique
exponat sane sic suam sententiam, cum dicit,
Opera esse necessaria ad salutem, se intelligere, quod omnis saluandus, yt minimum side
habere debeat, quæ si modo adsit, tum eum
haud dubie saluari posse, etiam si reliqua opera nó habeat; tunc protinus ea sententia contenri erimus.

Sed inconstans planè est in suis glossis, vipote qui in mala causa non idagat, vi simplicem lectorem de realiqua certa erndiat, sed
tantum vi eum ambiguitate & prolixitate inuoluat. Et quoquo modo ei aures magis
quam mentem expleat, sicque eum suo garritu præstigiisque dementatum, ad se pertrahat.

Sub finem sui scripti tragice prorsus nos accusat, & omnes homines orat, monet & obtestatur, vt sugiant & execuentur nostram non solum salsam, sed etiam plus quam Barbaricam & Turcicam doctrinam, impudentissime mentiens, nos negare sola side per Christum instificatis & saluatis, bona opera ita esse necessaria, vt nist ea habuerint, salutem retinere non possint.

Nosverd Deus nouit, nihil cupimus nonum, multo minus falsum out batbaricum inuehere in Ecclesiam Christi. Semperenim

Oog docui-

186 D. CONRAD. SCHLYSSELE.

docuimus, quodiis qui sola side institiam, salutem, Spiritum sanctum, & adoptionem adepti sunt, ad ea bona retinenda opera bona seu bonum propositum ita sit necessarinm, non quod bonis operibus ea velacquirantur vel retineantur, sed quod sides vel illa precatio sidei, Remisse, Remisse, qua & paratur & retinetur salus, sine bono proposito seu fructibus prenisentiz esse a permanere

non poffic.

Hactenus vobis totam controuersiam in negotio Maioris, eiusq; ex Adiaphorismo originem, & nostram sententiam, cerraminaq; contra habita, deniq; statum in quo nunc tes status videatur, exposuimus. Reliquum núc est vt vos oremus, vt nobis vestram sententiam, cum de toto Adiaphorismo tum vero inprimis de ista Maioris doctrina (Quod bona opera sint necessaria ad salutem, Quod nemo unquam sine bonu operibus saluatus sit. Quodque plane impossibile sit sine bonus operibus quemquam saluari) vicissim exponatis, putenine ei resistendum esse, an verò assentiendum, vel ipsum errorem in Ecclesia dissimulandum.

Nihil profecto minus cupimus, quam de rebus nullius momenti, aut etiam veris, cum quoquam recte l'entiente, sine maxima & ne-cessaria causa rixari. Cæterum in causa Maiotis præcipuè respicere oportet ad illas hypotheses in priori scripto ternione C positas.

Nam

Nam posterius scriptum tantum id agit evt vartis glossis, præstigiis ac sophismatibus eas ipsas hypotheses defendat & confirmet.

Sunt potro quidam hoc tempore, qui quaquam grauiter Ecclessam Dei à turbationibus concuti, veritatem ac puritatem religionis in discrimen adduci clate cernant: tamen
malo resistere nolunt, sperantes scilicet tem
vel suapre natura sponte melius habitura, vel
satius esse cam indiscussam indisudicatam que
relinquere. In quorum numero vos minime
connumerandos esse vestra contra Interim
confessio in summis periculis à vobis edita,
clare testatur.

ftera sapientia Ecclesiæ Dei afferat, satisvel vnica Osiandri hæresis testatur, quæ initio Vitenbergensium dissimulatione & tergiuersatione creuit, nunc verò quorundam aliorum vacillatione ac neutralitate vrgere, & verá teligioné in Ptussia, & apudasios quosdam euertere pergit. Quare non dubitamus vos vti vobis vestraque priori constantia dignam est, clare veritati testimonium daturos esse.

Vehemetissime illud veritatis caus priotemá; consciétis núc obest, qualius ait, alius negar, alius tacet: Sicque multi etiam cupidi veritatis incerti quid sugiendum sequédumve sit, dubii anxiique animi redduntur.

Quod profect à non accideret tantopere, fi

188 D. CONRAD. SCHLYSSECS,

mni mes recte l'entientes Doctores, remota or

nium præberent.

Rapiunt plerumque ad se salsi Doctores testimonium consensus piorum Doctorum, sicur Osiander secit, & iam Maior sacit, qui (que est hominis audacia) ad stabiliendum suum errorem, non solum mortuorum sed & viuentium testimoniis abutitur. Citat inter alios & R. D. D. Aepini nostri Domini & præceptoris testimonium pro suo dogmate. Quocirca tanto magis rei indignitate, studioque tuendæ periclitantis veritatis, & explicandi miseras conscientias, ad dandum veritati etiam publice testimonium moueri debetis.

Scimus quidem plures voique esse, qui cum modesti sapientesque videri velint, sibi persuadeant hasce contentiones nostras priuatas esse, nihil ad Ecclesiam Dei, nihilque ad se pertinere, quin & elamitare multos nouimus, nos asses se se se tatum & ambitione, quod scilicet Luthero similes videri velimus, sic cum Papistis, Interimistis, Adiaphoristis, Epicureis & Osiandristis rixari. Verum apud bonos omnes non hisce calumniis rum rerum ipsarum manifesta veritas, tum & summa pericula, in quib, quotidie adhuc ob ista certamina versamur, haud dubie liberant.
Verissimi enim nos quoq; afflictissimi Christi cosessores Dauidis, illud dicere possumus:

Vinit

Viait Dominue, si est passiu unu inter nos & mortem, sed tamen in manu Domini omnia sunt. Cæterum calumniatoribus nostris nihil aliud imprecariaut optare postumus, quam vi ipsi per hasce cruces & mortes, in quibus nos fete singulis hotis ferme versamur, cam gloriam quam nos ambire calumniantur, quærere experirentur. Næilli mox, si quid adhuc humani habent, suam nostramq; sortem lugubriter miserarentur.

Hæciam ad vos patres & frarres, in Domino plurimum venerandi & amandi scribere voluimus; perentes vt non solum de præsentibus quæstionibus nobis respondeatis, sed & alios pusillos Christivestra voce erudiatis, ac veluti digito vestro veritatem Christimóstrantes ex istis errorum dubitationumque labyrinthis, quibus eos seductores inuoluerunt euoluere, ac in lætam incundam que veritatis lucem educere velitis, sicá; in hac saltem spiritualium miseriarum parte Ecclesia. Dei succurratis.

Præclare etiam non tantum de Ecclesia Dei, sed & misera Germania, quæ iam peccatis suis iraque Dei miserabiliter vrgetur & consumitur, mereremini, si bonam aliquam pænitentiæ prædicationem publicaretis, atque ei quomodo à ventura ira e sfugere possit, common straretis: Nam nos quicquid eiusmodi facimus, maledicendi studio plerisque facere videmur. Multi sapientes iam deli-

100 D. CONRAD, SCHLVSTELS:

deliberant, quomodo hostem finibus arceres es imminentes calamitates esfagere possina Sed quis omninò mortalium credit, expeditissimam viam iram Dei pænasque esfugiendi esse, agnoscere peccata, ex petere supplicater eorum veniam à Deo.

Quam grauiter & horribiliter potius ex factis literis læpe vir Dei Lutherus Germaniæ ob ingratitudinem erga Euangelium Christiminatus sit nommus omnes, arque nonvidit Elias effe istas horribiles abominationis desolationes, que rotam Germaniam contaminant, multipliees scilicet in flauratæ per eum do drine & Ecclefie corruptelas, & tam varia Interim, necturpem abnegationem & defectionem, non denique execrandá istam falforú Christianorú persecutionés Que ingentia peccata nemo tam (quippe eum ea etiam fummi theologi & prudentiffimi ac potentissimi quique defendant & excufent) agnoscere vult, multo minus ferid eorundem condonationem petere, quin nee reprehendi ea amplius homines fermer.

Quid ergo dicet eis aliud Christus, nisi illud quo d Pharis eis respondebat: Quia diciti, videmus, reste fecimus, ideo peccatum, ve-frummanet in vobis. Manet seilicet & ira Dei individua peccati comes. Manent denique & pænæ præsentes & æternæ. In ou minbus enim hisce grauissimis pænis & in-

gnouetit, necveniam pro eo petierit, semper illud propheticum Spiritus Domini műdam arguens es occiner, Et in histe omnibus non furor Dei anersus est, & manus eins adhus est extenta.

Dominus Iesus vos regat & conserues ad sui nominis gloriam & suz miserz Eccelesiz vilitarem, AMEN. Magde-

burg. 19. Mertii, Anno Do-

-0630-

SENTENTIA DOCENTIVM IN Ecclesia Lubecensi, Hamburgensi, Luneburgensi, Magdeburgensi, de doctrina necessitatis bonorum operum ad salutem.

V Numest necessarium ad salutem, Luca 10. Sola side in Christum ex gratia absq; operibus legis homines sustificantus & salui fiunt, Rom. 3. Gal. 2. Ephes. 2.

Qui docent hominem sola side instificari, & tamen contendunt, quod opera bona necessaria sint ad salutem, contradictoria ponunt, que simul non possunt esse vera.

Iustitiam & salutem tribuere soli sidei, est éam adimere operibus, & negare opera ad salutem este necessaria, contra posterius affirmare, est negare hominem sola side iustificari.

Si verum est, hominem saluari sola side, salsum est hominem saluari non posse absque operibus bonis. Si hoc verum est, illud salsum esse necesse est. Christus docer, vnum necessarium ad salutem. Contradicit ergo Christo, quisquis assirmat opera ad salutem necessaria esse. Nam si opera necessaria sunt, sam non vnum est necessarium, sea multa, & Christus insimulatur mendacii, qui vnum esse necessarium pronuntiat.

Audire & credere Euangelio Christi, hoe illud

illud voum est necessarium, de quo loquirut Christus: Voum opponit multis ac quidem omnibus operibus. Auditum & sidem Euangelii ponit contra opera. Fert enim sententiam de Maria audiente verbum, & de Martha operante & satsgente circa plurima.

Aut igitur Christus mentitur, qui dicit vnum essence slarium, aut mentiuntur, qui contendunt multa, hoc est, opera essencesfaria ad falutem. Est autem Deus verax, omnis

homo mendax.

Vaitas excludit multirudinem, Auditus & Fides verbi opera que cunq;, quantum ad fa-lutis pertinent necessitatem.

Vnum necessarium, etti non excludit Fidem & Sacramenta, tamen excludit opera.

Voce Sola in doctrina iustificationis non excludi opera, ve Fides & Verbu per cam remoueantur, falsum est.

Namad illud vnum necessarium requi-

runtur Verbum, Fides & Sacramenta.

Hæcomnia vnum quodammodo sunt in iustificatione. Opera addere, est Legem & Euangelium miscere, & Euangelii do Arinam peruertere.

Paulus à instificatione & salute excludit

ribus per fidem, gratis & similibus.

Paulus ergo subscribit Christo dicenti, Vnum est necessarium. Si opera docenda sunt necessaria ad salutem, non consistunt exclu-

594 D. CONRAD. SCHLYSSELE.

siuz. His stantibus ruit inclusiua quz statuié operum necessitatem ad salutem hominis. Ad Rom. 4. disputat, Abrahamum nou esse sustificatum ex operibus, quanquam ornatus esser obedientia & bonoru operus laude, contradicit igitur asserentibus operu necessitaté.

Quodenim necessarium est ad salutem, absq; conon instificatur & saluatur quisqua, Et sine quo homo sit instus, & salutem confequitur, id non potest necessario ad salutem requiri. Clare & diserte scribit Paulus Eph. 2. Saluati estis exgratia, non ex operibus. Aperte Paulo hoc loco reclamant, qui necessitati o

perum falutem alligant.

Qui pugnant pro operibus ad saluté necelsariis, aut sentiunt partim sidem, partim opera iustificare, & aliud tacité occultant quam siêtis verbis prostrentur aut vere sentiunt, & sincere ex animo docent, sola side hominem iustificari. Si ex parte salutem sides ascribunt, ex parte operibus, omnes pii iustam habent causam contradicendi, & pro Anathemate dampandi sacrilegi erroris autores; Si in hac sunt sententia, solam iustificare & saluare sidem, opera tanquam sructus sequi, rixantur de verbis ambiguis, & periculosa logomachia Ecclesiam perturbant, & non seubus scandalis senestram aperiunt.

Quicquid sentiant, certe hac doctrins, quod sine operibus bonis nemo potest saluari, similima est Pseudoapostolorum doctrina,

i non

fi non est ipsissima Pseudoapostolorum doctrina: Nam Pseudoapostoli docuerunt, preter sidem in Christum, opera legis dinina necesfaria esse ad salutem, prædicabant Evangelium & sidem Christi, sed addebant, opera etiam esse necessaria.

Hæc erat propria nota, hoc artificium, hæc moderatio Pseudoapostolorum, prædicantibus veris Apostolis, solam sidei institiam, addere opera sidei, caq; necessaria facere ad salutem. Dicebant, non posse credentes saluari, nisi circumciderentur, hoc est, nisi opera legis observarent, Act. 15.

Et quid al ud est dicere: Nemo potest saluari mbsq. operibus bonis, qu'am quod Pseudoapostois dixerunt, niss circumcidamini, non potestis salus sieri. Non.n. circumcissonis nomine tantum intelligebant ceremoniarum, sed etiam moralis legis observationem.

Veritas Euangelii est, quod iustitia est ex sola side sine operibus legis. Ergo falsitas seu deprauatio Euangelii est, quod side iustisicemur, sed non sine bonis operibus legis. Hac conditione annexa prædicauerunt Euangelion Pseudoapostoli. Sophistæ idem docent, quod sides sundamentum quidem sit salutis, sed tamen non iustisicet, niss accedant bona opera. Hæc non veritas sed sucus & simulatio est Euangelii.

Proxime accedit ad doctrinam Sophistarum de side sormata, eique præparat viam, Pp 2 si non

196 D. CONRAD. SCHLYSSILE.

fi non est eadem omnino docere, ad salutem

operanecessariaesse.

Sophistæ somniant sidem non instisseare, nisi faciat opera charitatis. Hoc modo sides quæ credit in Christum, sit ociosa & irrita. Quia ei detrahitur sacultas instissicandi, nisi formata sit charitate. Nos verò cum versamur in doctrina instisseationis, seponimus legem & charitatem in alium locum & tempus. Hic ignoramus legem & charitate, quæ possir saluatorem, qui tollit legem & peccatum, & dat institiam & salutem. In hunc Saluatorem ctedere, ea est vere formata sides. Charitas vel opera sequentia non informant sidem, nec ormant, sed vera sides informat & ornat charitatem.

Locum Prophetæ, Institut side sua vinit, deprauant Sophistæ hac sua causllatione. Institut vinit; scilicet, ex side efficaci operante velformata charitate, si verò est informis non instificat.

Hae conficta gloffa corrumpitur do ctrina

fidei instificantis fine operibus.

Cum docetur necessits operum ad salutem, miscentur Lex & Euargelium, sides & opera. Papista & Anabaptista & omnes qui insticiam Christi ignorant, aut non recitem, non possunt non facere ex Christo Mosen & Legem, & ex Lege Christum, dosent enim fidem quidem in Christum iustificare, sed simul observari opostere præcepta Dei, quia scriptum est: Si vicin vitam,
ingredi, serna mandata, ibi statim Christus
negatus, & sides abolita est, quia mandatis
Dei, siue legi Dei tribuitur, quod est solius
Christi.

Phanaticiver bis tantum discernunt Legemà gratia, non effectu & via. Quantum ad verbaattinet, fatenturilla duo elle distincta, reipfa commiscent, quia non concedunt fidem fine operibus instificare, Si hoc verum eft, iam Christus nihil nobis prodest. Vemaximè enim veram fidem habeamus, tamen iuxtaipforum opinionem non instificat fides, filt fine charitate. Siverd opera & charitas adfunt, fides iustificat & salvat. Hac doctrina icerum hodie obscurant Phanatici beneficium Christi, derrahunt ei honorem iustificationis, & constituent cum ministrum pecca-Videri quidem volunt, se Euangelium & fidem Christi pure docere, sed quando venitur ad vium, funt Doctores legis per omnia similes Pseudoapostolis. Nam quemadmodumilli vltra fidem in Christum, vrgebant per omnes Ecclesias circumcisionem & observationem legis, fine qua detrahebant fidei iustificationem, & negabant eredentes saluari passe sine obsernatione legis; Ita hodie sectarii præter iustkiam fidei requirunt etiam obseruationem mandatorum

198 D. CONRAD. SCHLVSSELE.

Dei, iuxta illud: Hocfae & vines. Gloriantur præ cæteris de nomine Christi, & iactant se sincerissimi Euangelii prædicatores, sed quia legem cum Euangelio mistent, non possunt non esse subversores Euangelii.

Aut Christus stabit & Lex peribit, aut Lex stabit & peribit Christus. Nullo modo Christus & Lex simul convenire, & dominari in conscientia possunt. Vbi dominarur institutia legis, ibi non potest dominari iustiria gratia, oportetalterum alteri cedere. Doctrina legis est, quod ad salutem necessaria sunt bona opera, & quod sine his nemo possir saluari, sicut illa est sententia legis, Si vis ad vitam, ingredi, serua mandata. Hoc sac & vinag.

Prolegis doctrina tolerari quest, fi sano intelle du proponatur in cócione legis seu pornicentiæ, & cum Euangelio & fide non misceatur in causa falutis,

In loco iustificationis quando miscetur

cum Euangelii do ctrina, Anathema fit.

Euangelium prædicat in solius Christi
nomine salutem, credentibus in eum solam
sidem Christi, vrget esse ad salutem necessariam. Necessitas operum requista ad salutem, conditionem addit doctrinæ sidei, salutem incertam sacit, & inducit conscientias in dubitationem. Si bona opera necessaria sunt ad salutem, incerta est promissio

dubia salus, conscientiz necesse habent hzsitare & angi de salute. Semper disputabunt
& quærent, quot, quanta & qualia opera sint
necessaria, & an habeant opera quæ necessaria sint ad salutem. Quod si vium aut alique bona opera ad salutem statuuntur esse
necessaria, omnia necessaria sunt. Quia debitor est totius legis, qui invna parte debitor
est. Si lex in vna parte est necessaria, tota ad salurem est necessaria.

Si impossibile est quemquam saluari sine operibus bonis, impossibile suit sustificari publicanum, & latronem in cruce saluari, quia illi non habebant vlla bona opera, sed mala & peccata, cum sola side instificati & salutis participes sacti sunt.

Non publicant & meretrices in regnum colorum præcederent Pharifæos abundantes operibus bonis, cum onusti peccatis sola gratia iustificentur ac saluentur.

Deus instificat implum, Rom. 4. Christus saluos facit peccatores, Matth. 11. 1, Timoth.1. Sed impii & peccatores carent bonis operibus: Dicemusne ergo impossibile esse viustificetur impius, & peccatores salui fianti

Opera bona sequentur post instificationem & salutem, non ante eam præcurrunt, neque enim opera faciunt saluos & instos, sed sam ante insti & salui faciunt bona opera. Falso ergo adseritur necessitas ad opera.

PP 4

cales D. Cornar. Senevertia.

Autoriaintem Venominei incarcopera hocha, nect decid mant apiricalissi. Non exinficiacament de isini ham, meet lens innt opera dens.

de operance ours.

bengenn nen jepunt sei eminige in kiatemonen & samere, suim vinit de faleus
estambet, kalemitelidenomium in hac vita
fasentus giotis & bennimium ine seemaz virz,
atem vere lainimus, vade ilitis Chailtes: Qui

Sacreinia fina copeccultation contonchen damacionere de rocreen, in infiita haber conjunction fainten Covinam.

Panisa dien cinnificani i kom. L. Spe falsi
affaliana a Epinel 2, forme fantisefie. Tit. 3.
Anne fanciana militaritismo fantifalian not
feneraliana marie er mannan, dec. Weighur
ser Sempenius occurs, hominem militiscari
unbios operabus, ha quoquabiq, ilimniche docer mialitati.

Proceedings in the contract of the contract of

Eth rece docet Ecclesia quod penitentia sin necessaria, & in renatis sit necessaria iustitia bonz conscientiz, ramen inde non sequitur, reche doceri ad salutem necessaria esse bona opera, neque vistata fuit hzc verborum forma synceris doctoribus qui secuerunt verbum Dei & distincte tradiderunt doctrinam de Lege & Euangelio, de side & operibus.

Multum interest inter has orationes, nec idem pollent enm dicitur: Opera bona font necoffaria, vel, institia bona conscientia vel panitentia eft necessaria, & cum additur illa esse necoffaria ad falmem. Differunt plurimum & huiulmodi orationes cum quis dicit, instificatio & fide consecutis salutem effe necessaria bona opera. Et cum quisaddit, Adfalutem effeneceffaria. Nam hæc appendix indicat causam & meritum. De merito fa'utis defensores institizoperum intelligunt & intelligi volunt cum clamitant, opera bona effe neceffaria ad falutem. In hac oratione omninoaliquid subintelligere & supplere oportet, quod sensum absolvat. Omnia enim subintelligendum est, necessariaesse operaad parandam, autad agendam, aurad perficiédam autad cofervandam falurem, Sed nullum ex his fensibus tolerare potest syncera doctrina fidei. Omnia illa & fingula canfam & merirum exprimunt.

Institutii Papist x institum & salutem hominis parati, augeri & consummari docent per bone opera. Cum Papistis ergo facit, qui

Pp 5 fentie

601 D. CONRAD, SCHLYSSELD,

fentit opera necessaria esse ad parandam, augendam & perficiédam falurem, Si quifquam sentit ea effe necessaria ad salutem cofernandam, ne hic quidem abludit ab istorum do-Arina qui cribnant fidei mitium iuftificationis, operibus confummationem, & qui dicunt principaliter fidem, minus principalitet opera saluate. Veritati Euangelii repugnat, siue dicas opera elle necellaria ad falutem vt ex promereantur fine vt adinuent, fine vt perficiant, fine vt conferneut eam. Nam in his omnibus quod folius est fidei, transfertur ad bona opera. Sola fides iustificat & salvat initio, medio & fine. Fides incipit, perficit & eadem conferuat salutem. Homo per solam fidem abique operibus fir,eft & maner inftus & falnus. Semperiultus fide fua vinit, hac amilla amirrirur falus & vita.

Fides si debet esse firma & salus certa, solius Christi operibus, passionibus & meritis nitatur oportet. Tantum abest vt lex & operaadiuuent & conferant aliquid ad salutem, vt Paulus appellat ea egena & infirma elementa mundi. Legis proprium opus est damnare, tam longe abest vt aliquid saciat ad iustriam & salutem.

Miserum effugium est dilabi ad consictam distinctionem de adultis & infantibus, & necessitatem bonorum operum ad salutem illis imponere, hos illa necessitate lenare. Etsi non postant infantes edere confessionem &

bens pænitentiæ veadulti, tamen fallum eft aliterillos aliter hos inflificari. Vna eft ratio instificationis & faluris per fidem in lesum Christum per illius obedientiz & passionia merita. Vaus promittirur & datur denarius tamile qui vltimi quam qui primi in vincam veniunt, fine respectu vllo operum fine mulrum siut parum laborauerint, & siue multa, fiue pauca, fiue nulla bona opera fecer nt, modo inveniantur in fide conventionis & promissionis gratie. Quod infantes iustificentur & faluantur qui nulla adhuc fecerunt bona opers, potenter gratiam Dei & fideiinstitiam contra opera commendat. Vnde & Paulus proponit in exemplum electionis lacobum electum cum nondum quicquam boni vel mali fecisser. Christus vultadultos pueris similes fieri, non pueros adultis, vt intrent in regnum colorum.

Quanquam autem solam sidem ad salutem necessariam ex seriptura pronunciamus, & necessiratem operum contra institiam sides ex opposiro introductam non admittimus, non tamen ideo reiicimus bona opera,

Fatemur opera bona fidem sequi debere, imo non debere, sed sponte sequi, sient
arbor bona sponte bonos fructus sacit. Essi
absq; operibus legis iustificamut per sidé, tamen sides non est sine operibus bonis qui suo
tépore pro opportunitate & facultate data sese exerunt. Quia credens habés Sp. Sanctom

604 D. CONRAD. SCHLYSSELE.

vbi is est, non sinit hominem esse ociosum, sed incitat eum ad omnia exercitia pietatis & dilectionem Dei & proximi. Fides sola perpetuo iustificat, viuificat, saluat, & tamen non manet sola, id est, ociosa sine charitate.

Diftincte tradenda eft doctrina fidei & bonorum operum. In loco iustificationis non disputamus, an bona opera fint facienda, ant an Lex fit feruanda, nam is plane alius locus eft: Sed cum queftio eft, an propter opers confequamur falurem, no patimur haccom misceri, cum diversi loci sint. Suo tempore dicendum eft de locoifta, quod lex & bona opera fint facienda. Cum versamurin loco iuftificationis, reiicimus opera, quibus aduerfarij adferibunt iuftificationem. Etiam infirmi qui non funt malitiofi & calumniatores. fed boni offenduntur cum audiunt legem & bona opera non esse facienda ad iustificationem. Illis eft succurrendum, & exponendum quomodo opera bona non instificent, quomodo non facienda, & facienda funt vt fru-Aus.

Videtur periculosum & absurdum docere, quod opera bona non sint nece saria ad instificationem & salutem.

Sed verè periculosum & absurdum est docere, quod ad salurem sint necessaria. Hæc enim est absurditas contra sidem, coniuncta cum periculo animarum, illam absurditatem fingit rationis iudicium. Quod si retinenda & interpretatione deelaranda ac mollienda est altera sermonis formula, multo satius est hanc retinere & mollire, addita declaratione, quod opera bona non sint necessaria ad salutem, quam alteram illam quæ assirmat, opera ad eam necessaria esse. Propter remissos in studio pietatis aut propter homines profanos non sunt vigenda aut extollenda bona opera cum insuria sidei, periculo conscientiarum, imminutione gratia. Christi.

Scriptura vrget & extollit fidé ante & supra omnia bona opera, & hæc commendat propter fidem. Nam sons vita & gloria bonorum operum est sides in Christonm. Obstructo aut perturbato sonte neutiquam vere bona opera profluent; vt legem, ita bona opera, non abolemus, sed stabilimus prædicatione sidei, Rom. 3. Non potest esticacius vrgeri studium bene operandi quam do ctrina sidei & commendatione gratiæ. Cum arbor excolitur vt bona sit, simul etiamid agitur vt proferat bonos fructus. Nisi arbor bona suerit, nun quam seret fructus bonos. Fides sacit arborem bonam, sacit populum spontaneum & æmulatorem bonorum operum.

Si cogendi funt homines vt externam difeiplinam præstent, & simulachta potius vittutis quam veram pietatem exprimant, est magistratus custos externæ disciplinæ, sunt leges, sunt pænæ, sunt vincula, quit us corr-

ceantur

608 D. CONRAD, SCHLVSSELL,

ceantur & vicunque contineantur in o.ficioi Si lecuri & prafractiterrendi, eft lex Del. funt comminationes, sant exemplaire Del que proponantur ad excutiendam securitatem. Non proprerea oporter vel corruptelas silas purioris doctrinæ fingere, exculare & defendere, vel laqueos ponere conscientiis, vel certam confolationem & spem salutis adimere, vel imminuere gratiam Christivelillien gloriæ detrahere. Erar remporibus Apostolorum qui abuterentur libertate Euangehi ad licentiam carnis, & commendationem gratizeo raperent, ve dicerent, peccemus, ve abunder, gratia. Non propter eos tamen Apoftoli deftirerunt prædicare Christianam libertatem, aut commendare inftitiam fidei&gratiam Chrifti, neque operum necessitatem ad falutem imposuerunt.

Facilis est commixtio instituz cœlestis & politicz. In institua politica spectande sunt leges & opera, sed in spirituali, dinina & cœlesti prorsus ex oculis remouende sunt omnes leges & opera, & sola promissio est in-

spicienda.

Ideo quasi duos mundos constituimus, vnum cœlestem, alterum terrenum, & in illos collocamus duas instituas & inter se maxime distantes. Iustitia sidei cœlestis est, quam de cœlo accipimus, non facimus, sed side apprehendimus, per quam ascendimus supra omnes leges & opera. Nemo sanus repugnat,

docen-

docendum esse de operibus bonis & caritare, sed id faciendum est sno tempore & loco; quando scalicet de operibus que stio est extra articulum instificationis.

Cum autem quæritur, qua re instificemur & vitam æternam consequamur: hic tespondemus cum Paulo, sola side in Christum nos pronunciari instos & saluari, non operibus legis aut caritate: Non quod opera & caritatem reiiciamus sed quodex statu causæ nolumus dinelli, quod Satan quærit. Cum ergo versamur in loco communi de intt sicatione, relegamus opera. Is enim locus nequaquam a imitrit disputationem de operibus. De institutur necessaria ad solutem.

Quod fialiqui intelligivelint hane orationem de sustificatione seu declaratione verze
fidei per bona opera, vt sit sensus, bona opera
esse necessaria ad testificandam salutem & declarandam veram fidem, tamen vitanda est
periculosa ambiguitas præscripti in scriptura
sacra quibus vramur sine periculo & offensione & absque confirmacione hypocritarum
qui dimicant obstinate projusticia operum.

Breuiter, lex non solum non est necessaria ad inst ficationem, sed plane, inutilis & Impossibilis. Non est data lex vt sustificet acviusseer aut sautem præstet, sed vt peccatum ostendar & iram. Quantum cœlum à terra distar, tantum debet ser à instificatione 608 D. CONRAD. SCHLVSSELS.

separari, necramen lexideo abolenda, aut à concionibus tollenda est. Quin eo magis necesse est eam doceri & vrgeri, quod non est necessaria sed impossibilis ad instificationem.

Post instificationem sponte sequirut bona opera sine lege cogente & extorquente. Lex autemnon est villa & necessaria, nec; ad iustificationem, neque ad vila opera bona, multo minus ad salutem, sed econtra instificatio, bona opera & salus sunt necessaria ad implendam legem.

RESPONSIO CONCIONAtorum Ecclesiæ Hamburgensis ad Epistolam ILLYRICI & NE-COLAI GALLI.

Reuerendissimis viru, pietate & doctrina pracellentibus D. Magistris Matthia Flaccio Illyrico & Nicolao Gallo, in Ecclesia Magdeburgensi bonam militiam pro veritate & Ecclesia Dei militantibus fratribus suis in Christo carissimis.

Gratiam & pacem à Deo patre nostro per Iesum Christum redemptorem nostrum.

E & animo dolemus, viri reverendi, pietate

charissimi, motam contentionem de necessistate operum denuo agitari, & publica mala plus satis grauia magis inde augeri. Magnas in Prussia turbas dedit nouum dogma Osiandri de sustificatione, nec leuiter bonos multos exercuit. Vix dum dinina potentia autore sublato, aliquo modo suppressum est, adhuc andent relique scintille non parue, vnde atrocius exorietur incendium, niss extinguantur lachtymis ad Deum susse & adhibitis aliis solidis sanctis & Deo gratis mediis.

Et ecce certamen nouum excitatum ante biennium iteru atrocius etumpir, quod quatum periculi & damni sitallaturum, inde facille datur æstimari, quod tantas turbas tantaq; damna dedit concertatio ab Interimistis introducta de rebus mediis seu Adiaphoris, quæinitio vr paraæ contemnebantur, ventum estab illis minutis (vt salso ac negligenter habita sunt) ad magna, à ceremoniis ad summum articulum doctrinæ salutis nostræ, vt solet ex patuis scintillis negle ctis magnum sepe oriti incendium.

Prudenterigitur & pie facitis fratres charissimi qui non solum solicitè perpenditis incommoda secututa ex controuersia mota in pracipua parte nostre doctrina, neq; putatis malis qua inde redundent praueniendum & & obsistendum, sed eriam mature deliberata omnia facienda esse.

Missad nos Epistola exponitis nobis, edi-

tuprolixo scripto à Maiore defendi has hypotheses in aliis libris iam ante spatsas & à vobis resutatas. Opera bona esse necessaria ad salutems Impossibile esse quemquam saluari, nec vilum vnquam salutem consecutum esse absque operibue. Roqueitis nostrum consissum & iudicium quid nos de his sentiamus, & quid existimemus vobis esse faciendum contra quos in ista

arena pugnatur.

Perspecta est nobis vestra pieras, virtos, prudentia & fides difficili tempore in grauiffimis periculis, infidiis & non minus dolofis quam violencis oppugnationibus Ecclefia Dei Entrescit enim virtus in aduersis. & lucer in ærumnis decus. Sancte folliciti pro incolumitate religionis miris artibus vadiquaque rentaræ fi t lem præftitistis operam. Machinationes hollium animaduertitis prudenter, repuliftis fortiter d'fficilia certamina, & labores su finuistis patienter. Cooperante Domino multum effecistis boni, quantumuis reluctantibus portis inferorum. Erudiiftis perplexos & dubios, erexistis vacillantes & pufillanimes, subleuastis piis solariis, tristes, renocaltis circumpentos & à recta via auerfos, præclareque denique illud præftitiftis quod Dominus præcepit dicens Petro: Confirma fratrestner. Hæc tata beneficia nifi agnoseeremus & predicaremus ad Dei gloriam, ingratitudinis noram hand effugeremus coram Deo & Ecclesia eius sancta. Quod vobiste-(limonium

Rimonium damuede veftraintegritate& memis erga vninerlam Ecclesiam, idem vobis vbique perhibere scientis omnes bonos, ramech repetiantur non panci qui fuis feruntue indicus, & effectib. impulfialii ali s de caufe, qui vobis iniquiores ingratos fe nimium Deo potins quá vobis Dei organis declarant. Cum igitur ram de nobis quam de tota Ecclefia o+ prime fitis merici, & a nobis petaris confilium & fentenciam nostram, studio conferuidi integra & inuiolata que eximmensa Dei misericordia accepimus, magnisque laboribus & periculis alit vobifcum defenderunt, non poslumus fine reprehensione conscientia poffræ & bonorum in publics caufa non folum nobis sed eriam vericui det ile nostro restimonio, neque nostram sententiam celare.

Quidanté nos indicemus ex factæ scriptua ex canone, queve no straft sententia de doctrina sustificationis, vnde enam constet nostri indicitratio & sententia summa de necessitate operum que ad salmem statuitur, existimannis manife su esse cuilibet qui paulo attentius legerit, nostram refutatione scriptam super libro Augustano quem soreros vocarunt, & ex recention ser pro in quo superiore anno respondimus ad dogma Obandri. Nam hic conarus, hæc nostra cura soit, distu de, pprie simplicitet & syncere explicate doctripam instituz & salmis nostra: ide; cauere ne vllo modo lux illa ex ingenti Dei gratia iam aliquot annis instat solis splédore suo sulgens obscuraretur, obiectis tenebris seu nebulis humanæ sapientiæ: Nec vlla ex patte commiscerentur sides & opera, siue sidei & operum institia: neque animi hominum iterum implicati labyrinthis velaberentur ad opera, & circa sidem sacerent nausragium suæq; salutis iacturam.

Testamur autem coram Deo & Ecclesia. nosita sentire & iudicare de vestris scriptis in quibus ers chatis instificationis fidei arriculum & doctrinam falutis, quæ contingit fide per Christum, acprzcipue it. iis quibus prz aliis multum adiumenti attulistis Ecclesiz adnerfus Ofiandri infania, retinere ac queri vos consensum probatum testimoniis Prophetarum & Apoltolorum, acilluftratu & defenfumin Ecclesiis instauratis nostra ætate, idg; vos agere in controuerfia, vt doctrina restitura de articulo Iustificationis retineatur & integra & incorrupta, & infinuantes se quocang; prætextu, nomine & specie, corruptelas remouearis. Quo certe studio & diligétia inprimis opus est hoc rempore, quando Diabolus omnia experitur, aperto Marte, per Tyrannidem, & occulte conatur per insidias, fraudes, technas affutiffimas omnia ita peruertere ac enertere, ne quid vnquam fyncerum, fanum aut integrom relinquatur.

lam amplius annos triginta in Domino

coniuncti vno spirita & fide doctrinam iustificationis falutari concordia pacifice plantata & auctam, non fine magnis laboribus, quibus Dominus dedicbenedictionis suz felicia incrementa, propagauerunt & accurate diftinxerunt inter fidem & opera, interfidei & operum iustitiam. Suo loco & modo viserunt Christi merira, grariam, fidem. Suoitem loco & convenienti modo acuerunt studium piz inculpata que vita. Vtríque parti sua daragioria, sua preconia atque ornamenta, attributa funt. Amplior tamen gratiz Christi & fidei instificant, non in fententiis folum. sed etiam in elocutione at que verborum forma congrua & apta rebus accurate observata, & vtriusque doctrinz fidei & operum distinctio & sectio illa qua verbum Dei rece lecatur.

Nunquam in disputationem venit inter nostros, necessitas operum ad salutem. Nulla suit contentio, opera esse necessaria ad salutem. Impossibile esse quemquam saluariabs que operibus bonis, & ipsam sidem inter opera numerari: quatenus consequitur institiam & salutem. Non illa audita in concionibus, non peruulgata aut vsitata suerunt in scriptis, imo potius acriter & vigilanter resutata, repulsa & reiesta sunt, cum ista Papista pertonarent, suisque clamoribus, igue, gladio, cædibus persuaderent & defenderent, sophismatibus, imposturis & mendaciis pelliata ac sucata

614 D. CONRAD. SCHLVISHIN

oberudereur. Noftri quidem ad inquirendam & corroborandam verirarem d'Icustesuntifta pronunciata fed nunquam admifesunt proverts. Si in disputatione propter veritatis inquifition in proponerentur, amice pollent ibi tolerari; Verum nemo recte n-Attratus in pracious parte Joctrina Chaftia. næ id conceffir aur tulir, vr pro dogmatis in Becletia proutilgata reciperentur, ac haberentur pari loco, antoritate & fide quaillud Apollo icum atique: Arburramur bominem. instriction abjane operibm. Se que alind Euangelium dosuerie, anathema fit. Ignora fu thæc forma ve boium , Opera funt necessaria ad falutem. Nema vagnamest faluarm; Neceguisque um ammeno porest abique operabus bonis adisoles falutem. No to confessione quidem publice exhib tacoram Imperio, necim apolegia. nee in locis communibus talia funt recepia survigiam obuta.

Quid quod in illis iplis sententis quas studiose hine inde exqu sitas congessir Maior, non mis semel aut tretum hane locutionem reperias. Operas sun necessaria adsalutem. Sepius quidem legitur prenitentiam, item obedientiam esse mar se necessaria est non additur appendix ista, Ad salutem necessaria este. Quod longe ali id sonat aliun que suggerit sentum, quam priora illa enunciata exhibent, & quam sustine tratio docendi sana verbotum serma. Et illi ipsi qui aliquando ve sunt

ifta

ista locutione, addiderunt correctionem seu cautionem, animis arque auribus ipsorum absona & insolita resugientibus, cum intelligerent periculum esse erroris in tali sermone. Autori & patrono suo non satis explanata fronte arcider, placet & satisfacit istud paradoxon prolixis comentariis id propugnanti. Fatetur Maior propositionem esse obscutam, ambiguam & periculosam, quod opera adscruntur ad salutem esse necessaria. Concedir autorem posse in talem errorem incidere, ve cogitet hominem non instificari side vel non sola side, sed partim side, partim operibus.

Ambiguitas illi tantum facessit negotil, ve pro ea declaranda, & amolienda accusatione de falsa doctrina scribat volumé, quod vel attentum vel ociosum lectorem fatiget, addarinterpretationem prolixam, & alienas conciones de pænitentia admisceat, summatque fibi parres docendi qui defensionis instiruit. Periculum autem & ruinam ftruit obscura & ambigua nouitas, maxime imbecillioribus in fide, tum etiam omnibus in genereredeimbaris facre fidei inftitutione. Nam facillime homines prolabuntur in opera. In certaminibus & luctis conscientiarum nimis respiciunt ad opera, & durirer exercentur hac qualtione. Virum noftes opera fint ad falute necessaria, an sibi promitrant indubitatam salutem ex solius Christi operibus & morte

29 4 pc

per sidem absque villis suis operibus. Alii iam inducti falsa doctrina vel propriæ rationis fallaci indicio ac constricti laqueis erroris, ve vehementer plausibilis, ita peruulgati detinentur in errore. Nonnulli altius immerguntur cum audiunt ab Euangelicis Doctoribus alligari salutem ad necessitatem operum. Cor ergo amamus? cur defendimus tautopere tam periculosa, cur non potius paremus Aposto-Lico consilio, cur non retinemus & hactenus vistatam doctrinam & formam verborum congruentem, dilucidam & tutam.

In minimis rebusin cibo & potu ac huiufmodi habenda est aliorum ratio, cauendum periculum, consulendum saluti fratris. Quid nostra facere interest in summo periculo in quod ruina præceps est in doctrina iustificationis & salutis, niss prudenter & religiose ab

omni parte illæfa retineatur?

Quod si periculum rimetur etiam in altera sentencia que negat bona opera esse necessaria ad falutem, si id cauetur ne aperiantur sortes ad licentiam ad abusum libertatis, ad ignatiam in bonis operibus faciendis; tum poterir illa quoque omitti, & que presormata est ab Apostolis retineri videlicet hec: Instiscamur side gratis, absque operibus. Gratia saluati essis. Donum Dei est, &c.

Si altera oratio ob periculum est reilcienda, certe cicius tanto meretur illa reilci quæ constituit operum necessitatem ad salutem, & negat vili vnquam contigiffe, ant contingere posse, falutem absque operibus bonis, quam ills que posterius negat & adftruir, Quotquot vaquam faluari funt, confecuros elle salurem absque vlis suis operibus, licet habuerint bona opera: quanto plus periculi estab operum, quam fidei doctrina, non exade fatis & pure tradira. Ad opera bona bomines frigent, at multo magis frigentad fidem:ideoque in operibus bonis cellant, quia in fide frigent, invenias multos præcones & Encomialtas operú, paucos fidei, calumniatores, viruperatores & deprauatores infinitos. Rede feribit Maior, doctrinam fidei instiriz & bonorum operum separandam elle, quam lare cœlum & terrainter fe diftant.

Separentur ergò longo internallo rebus ipsis & verbis, non commisceantur. Certe docere, quod absque operibus bonis impossibile sit obtinere salutem, nos non scimus, an id sit distinguere, & non verius arctissimis vinculis constringere institiam & salutem, quæ accipitur gratis, side, & quæ paratur operibus. Dicet Maior fortassis, se non literis & syllabis, verum interpretatione & sensu distinguere. Atqui nec ea res vacat periculo, merito suspectæ habentur interpretationes. & glossæ, quæ obscuris & periculosis adduntur, quæ repugnant contra clarum textum & contra veritatem, maniseste videntur stare pro errore, & sacere pro aduersarius. Con-

las fin-

fingunt nune Sophista speciosissimas quidem, fed falliffimas gloffis, Nihil eft tamimpium, falium, tam alienum ab omni veritate, good non homines versuri coloribus, facis & præftigits miris exornatum, infinuentaurib. & antinis. Adhibent mitigationes & conciliationes fraudulentes, qui bus circumueniant eriam prudentes & videntes. His multo gradius nocuerunt proximis annis, quam vlla lauitia & violentia potuissent. Aliqui no-Rrum magna sua molestia & dolore experti funt, quantum noceant verfariles cothurni, innolucra ambigue & confuse dicha coram populo, quem esto auditores nouitate abducaeur à vera docteins per aliquot annos summa diligentia inculcata.

Discellis quidem antor perniciose dissenfionis in vicina Ecclesia, sed satis turbarum reliquit. Sparsit sua e zania mixta cum bono semine doctrina sustificationis, qua nimia alte egerant tadices, & ira animos insectos occuparunt, vi vix exstirpari, & achibitis salutaribus remediis agre sani possint.

Ad nos allus peruenit lermone homlnum non louis fidei rumor, quantum malorum inuexerit ille obscuris, flexiloquis & eonfusissimis suis clamoribus, quam suspectas, inuisas & exosas reddiderit personas docentiam, quantum autoritas ministeris sit immisuta, quam distracti sint animi, aded et coniungere & reuocare eos ad consensum doctrine dissicillimum sit. Ad-

Addicti parcibus turbatoris pro magiftri sui defensione testes & patronos allegant arbitros, quos prudentissimus fenatus aduocauerat ad componendum dissidium. contendunt eos pro iplo tulife fententiam. scripta ab eis exhibita senatui stare ab illius parte, cum tamen arbitriin sua diiud carione sacis elare seripserint non semel, nouatorem istum confuse nimium & periculose locutum in concionibus, de operibus bos nisnecessariis ad salurem in iudicio Dei, & exposuerint, que mala e ssent inde secutura. fi ita ve ille fecerat, commiscerentur opera cum doctrina falutis & confolationis peccatoribus perturbatis necessaria. Vel hee exemplum & illud remotius in Botussia latis superque docer, quantum habeat periculi nouitas & Apollinis oraculis similis perplexaambiguitas, Verumque monet, vtalia infinita taceamus, abitinere à nonis, ambiguis & perplexis, ac de mysteriis fidei viitatis verbis proprie simpliciter & perspicue loqui.

Non igitur line causa pii vel decepti, vel aliorum exemplis edocti & cautiores sacti, disfidunt & suspecta habent ambigua plena periculis, quæ apetrè consensionem & consormitatem cum hosbib, veritaris præse ferunt.

Multo notior res est quam ve possit negari, cotentionem de necessitate operum bonoru ortam esse ex interimisticis conformationib,

TEO D. CONRAB. SCHLYSSELR.

Nondum venit in obliuionem quid tum concessum sit istis conciliationibus. Indignis modis deprauata est doctrina sidei in Interim, nihil tetrius & nocentius habet totus liber Interim, quam est deprauatio doctrina de institia sidei, eum qua miscer institiam inharentem, & tamen runc consilium datum est inscripto, quod voique circumferebatur, cum Interim recens natura in publicum prodiisset, Non esse de articulo instissicationis

pugnandum.

Non exmemoria omnium illa exciderant, non esse pugnandum de particula SOLA, Item fidem præcipue instificare. Narrar Maior in suo libro altercationem de operibus necessariis ad salutem extitisse ex Lipsico Interim. Hæc cum inter le conferentur, profecto non de nihilo eft, nec vanus aut metus aut suspicio, latere anguem in herba, cum tam claris verbis pronunciatur, magnoque etiam clamore & conatu defenditur, Neminem vnquam faluris participem factum abfque bonis operibus. Defensores iustitizoperum pro ea statuenda vii funt argumentis ex his dictis Scriptura: Si vis ad vitam ingredi, serna mandata. Operamini vestram salutem cum timore & tremore. O e fit confessio ad falutem. Non remittuntur peccata nisi illis, qui remittunt fratribus fuis delicta. Excodem fonre haustas affert suas probationes Maior. Vnde illi probant, opera effe necessaria ad salu-

lorem, inde idem ille adstruere molirur. Quæ Pontificii vsurpant vt connincant, homines parare ac mereri operibus falutem, eadem vsurpantur à Maiore vt obtineat, Opera esse necessaria ad salutem conservandam. Superatetiam illos inuentione, addit plæraque (ne aduersariis tela contra nos deficiát, multo magis acuta & speciola quam ipsi possent excogitare) multi præstantes viri id sibi studio habuerunt vt defenderent, nos falutem fide conlequi & retinere, fibique sumplerunt labores non paruos, ve dissoluerent sophismata & vitiosa argumenta, quibus aduerfarii molirentur stabilire suas illas ruinas operum, quibus docent parari, augeri & conferuari iustitiam & falutem. Nune contra oriuntur inter nos, qui fibi studio habent, & laudi ducunt prædificata deftruere, deftru-Cavero readificare. Nihil habent tam plaufibile Papiftæ, nihil putant le polle tam grane inter nos dicere, nihil obiicere tam odiosum quo nos deforment & odiosos reddant, quam quod clament, nos inuehere batbariem quandam cyclopicam, tollere omnem obedientiam, virtutes & mores bonos, quis docemus hominem absque operibus bonis iustificari. Sub eodem ramo se occultabat Strutio Camelus in Borussia, traducebat nostras Ecclesias, quod nihil alind docerent qua remillionem peccatorum, de renouatione & bonis operibus filentium agerent. Absurdum

CIL D. CONRAD. SCHLVSSELS.

dum eratilli docere, nos instificarisola fide per impurationem iusticia, hoc addi volebat, nos de facto iustos fieri. Quorsum tandem alid tendet insulta accusatio Maioris, clamantis inuehi barbatiem omnem erga Deum & homines, tolli obedientiam doctina hac, Quod falui tiant homines absque

operibus bonis,

Sciunt Papille fi modoscire volunt nostros diligentissime ornare, commendare &
vegere vere bona opera. Non ignorabat Osiander, quam sedulò in nostris Ecclesis
Christum prefessi doceantur & commonesiant de omni genere virturis. Neque Maior nescir, Magdeburgensis Ecclesis concionatores non minus quam nostros quam
aliarum sideles ministros docendo, monendo, horrando deducere ad pietatis & obedientiz officia.

Pro certo vere affirmamus, omnes vbique prædicatores bonos odium & annidiam mudi sustinere, primum, propter do ctrinem fidel, deinde propter prædicationem pænitentiæ & bonorum operum, & propter reprehensionem impietatis, scelerum ac impenitentiæ.

Non igitur apud vllos sanæ men tiscotrovertitur, An bona opera sint sacienda, an pænitentia sit necessaria, an præstanda obedientia. Convenit inter omnes, ita necessaria am este pænitentia, ve cam præcedere remis-

fionem

honem peccatorum (non tamen vi cansam & meritum eius) oporteat, bona opera & obedientiam ita necessariam esse iustificatis & salutem side consecutis, quod veram sidem bona opera sequuntur. Nam natura verz sidei iudicatur cum dicitur, Bona opera esse necessaria vel necessario sequi sidem & institiam, quia sides operatur per charitatem & parit bona opera. Ideoq; perhibentur bona opera esse nota, argumenta seu restimonia verz sidei & salutis per sidem accepta.

Indicat præteren necessis as debitam gratitudinem pro benesiciis gratuitis quæ obligant silios Dei, ve grata saciant patricælesti o-

prime merico.

Nullam habet item contronersiam, cos qui violant mandata Dei, ruentes in peccate contra conscientiam, amistere salutem, nam sidem amittunt & Spiritum sanctum, Ve sides sons est bonorum operum, ita incredulitas malorum operum origo est. Ve side conservatur salus & retinetur studium bene operandi, ita incredulitate salus amittitur. Et abie con setatis studio mala opera inde redundant.

Huc pertinent exempla citata de iis qui simiferunt salutem, propter inobedientiam abiecta fide.

Adhre conuenit de præmiis bonorum operum, de quibus suis locis promissiones Dei proponit Scriptura, yt aliis agit de natura,

tura, defractibus, liguis & notis fidei non

Diftincte intelligende funt fententie feripturz, acobleruandum vbi agatur de caufa, forma & fine instificacionis, vbi deeffectibas .ve de fide apprehendente Cftriftum. & herente in illius meritis, accipiente illius bona, vbi de fide agente cum proximo & Deo præstante soos cultus. Item vbi loquatur de fractibus fidei, de notis filiorum Dei, qui fide in hi & falui fant. Com de his conuentat, faceffant accufationes & criminationes dignæ calumniatoribus & obtrectatoribus de factione Antichrifti, indignæ discipulis Chrifti. Aliquoties Major repetit fuam confessionem de instificatione fidei, tollit omne merirum operum, affirmat solafide in Christum hominem gratis absque operibus iuftificari & confequi falutem. Neque vos alied defenditis camque doctrinam defenfam, inviolatare & integram effe cupitis.

Quod si igitur consensus est de rebus, sit etiam in verbis, qui idem sentimus, idem etiam loquamur. Quorsum attinet, cum consument de doctrina sidei & operum, contendere verbis. Curnon malimus, quod rectè sentimus, (si tamen exanimo sentimus) rectè proferre ad ædisseationem, cum bena pace & concordia, quam ambigue & periculose dictis (etiams in his nihil inesset quod discreparet ab amussi seriptura & sidei regula)

præbere occasionem dissidiis, contentionibus, scandalis, aliisqu malis quæ inde sequentur.

Hæcingenere respondimus detota constrouersia, deque toto libro Maioris, nam singula discutere, non vacauit nobis; quamquam argumenta eiusmodisunt, quibus ille suas Hypotheles intendit fulcire, vr operæ precium esser exactius discutere, & plætaque sic satis confusa & falsa dissolvere. Sed id relinquimus aliis. Vestræ petitioni hæcsussicet tesperamus, & ex his existimamus vos persepicere quæ sit nostra sententia, quid probetur aut improbetur nobis.

Quod tamenvt plenius eognoscatis, complexi iumus breuiter, dilucide & distincte totius disputationis materiam, indicatis causis cur Maioris assertiones, vt leguntur in scripto contra Reuetendum virum & constantem Christi cosessorem D. Nicolaum Ambidorsium, non possint probari & recipi in Ec-

clesia,

Nihil horum facimus ambitiose, no quætimus nostram vel gloriam vel vlla commoda. Vtinam verò multi nobiscum vellent venire in partem & societatem huius gloria & commodorum, ac non auersentur potins ea præmia, qualia tedennt ex labore serviente veritati, gloria Dei & Ecclesia saluti: tum non invenirentur Sacramentarii, Anabaptista, Antichristisationes sorumque Diaboli Rr tegnum

regnum contra quod dimicaretur, multoqi melius haberet tot modis milera Ecclesia, suas zerumnas sercet leuius, sublata eorum solatils, qui eam in cruce pendentem discrutiant,
felle & myrtha, elusq; calamitates cumulant.
Christus eam consoletur Spiritu suo paracleto, ve sicut abundant afflictiones eius, ita etiam consolationes abundent e eoque finatur
gaudio quod nemo ab ea tollere potest. Hisburgi die 23. Martii, Anno Domini 1553.

D. lohannes Epinus Ecclefie Hambur-

gensis Superattendens.

Boni pattoris est, non folum in Ecclesia docete sanam doctrinam, sed etia veritaris Propheticz & Apostolicz laudem & testimoni-

um perperuo confernate & retinere.

Nunc quia mea doctrina de iustificatione hominis scripto à D. Maiore edito suspecta reddita est, ita quidem ve multi emperint dubitare de puritate mez doctrinz: Ideo officil mei conditio requirir, ve breuiter in Ecclesia Christi deponam testimonium, è quo iudici-

um fiert possit de mea sententia.

Testor itaque subseripto autographo, me recinere eam ipsam do ctrinam de iustificatione hominis, quam nostra Ecclesia semper confessa est: qua docet hominem gratis sine operibus & iustituis nostris pura Dei misericordia & meritis tesu Christi liberatoris nostri, tamquam esticientibus causis: & sola side in Christum ramquam causa gratis oblatum insti-

luftitiam & falutem fuscipiente infilicari, Bona opera autem elle necellarios & individuos veræ fidei effectus & fructus non effe in iustificatione caulam fine qua non, fieut illi indicare videncur, qui docent, bona opera effenecestaria ad falutem. Quam formulam fermonis ve periculolam, an biguam & sas rioruln errorum fomentum in Ecclefia y tandum ellemdico.

Joachimus VV eftphalus mann fa fubferi-

Johannes Hoegeike mann fua fubferinfo. Theodoristic Phrofine mann proprin fubl feriplin

Johannes Boecker propria mann subscripfit. Paulus von Eizen propria manu subscripfit. Tobannes Hatvoig propria manufubscripfit. Matthia Kragerus manupropria subscripsii Ichannes Flamm manu propria subscripit. Servation Egyerdes manu propria subscrip lit. Sebaftianus Friedach manu propria subfersplit.

Georgini Tappine maku propria fub feripfit. Joachim. Degener manu propria subscripsit. Nicolasu Barftman manu propria subscripfita Conradus Gerlaci manu propria (abscriptit. Menhard Krager manu propria subscripsit. Alexander Moppenhis manu propria subferiolet.

Hubertus Bilant manu propria subscriptit. Johannes Vordes manu propria subscripsit.

628 D. CONRAD. SCHLVSSREE

Hormann Suanius manu propria subscripsit. Ioachimus Magdeburgensis manu propria subscripsie.

RESPONSIO MINISTROrum Ecclefia Lubecensis, Ad literas M. Masthia Illyrici, & Nicolai Galli, qua pracedensi libello & Epistola subscribitur.

Gratiam & pacem per Christum vnicum Ecclesię Liberatorem vobis fratres charissimi ex animo precamur.

Vanto in periculo communis Ecclefiz falus iamdudum multis antea iniuris debilitata quotidieadhuc verferue, finon ex Epiftolæveftræ tam euidenti teftimonio, & communiomnium querela nobis constarer, certe ex voico faltem recens edito aduerfariorum nostrorum scripto perspicue cognosceremus. Nam in hoc (ve est insatiabilis Saranæ futor, inextinguibile odium & ardot) omnia sua venenata tela denuò in nos direcit, atque Adisphoricis fraudibus non solum fundaméta purioris do arinæ labefa-Care, sed ipsam etiam Ecclesiam sanguine puriffimz victimz filii Del mundatam, & ex omni tyrannidein priftinam libertatem vindicadicaram, rurius diffipare & ornamentis fuis

spoliare constur.

Quare non leuiter consternati, cum per iniuriam tanti hostis minime gentium arque locorum tuti effe possimus, neque pacisci de induciis valeamus, quin semper aduersarium infestum & inimicum nobis obuersari experiamur; non immerito ingemiscere, & maximo mærore ardenter fundere lachrymas, confugere ad fidem & patrocinium capitis postri Christidebemus, orantes atque summa cum pietare vota facientes, vraliquando ille viros pro suo grege ardentes & pietatis & veritatis zelo exuscitet, qui afflicto Israeli intrepideanimoleque succurrere discant, & fortiter dimicantes, vt murum aneum fele Cacodemonis constibus opponere &obilcere sciant.

Porco cum à nobis quoque its petitum sit, ve cum viribus impares ad tantes iniurias vindicandas, longeque inseriores simus: tamen setre testimonium veritari de patrocinari quomodocunque communi saluti, non reculamus: Pertinete ad ossicii nostri tationes adprime videtur, ne aut omnino nos elingues arque mutos in negotio tam pio quam arduo, aut inossiciosos ac ingratos Christo præstemus, sed palamanimi nostri voluntatem de sententiam declaremus. Vnde eluceat, veri parti subscribere, veram ver pestem de venenum detestari ac sugere au-Re a dacter

610 D. CONRAD. SCHLYSSELD.

dectervelimus. Quare cam perieulo Ecclefie & commani omniam dolore addacti. quod etiam gregis noftri vulnera paulatim recrudescere videmus, tum inprimis Christi gloria & honore compalit, pro quo non folum veritatis praesidia proferre, sed etiam viram ipsam & omnes facultates necessarià profundere debemus, pie & candide animi nostri sensa vobis aperiemus. Amplecti nos iraque confensam vera Catholica doctrina palam ingenud atteftamur, eam doctrinum! exprofession Ecclehanostrapermanus Propherarum & Apostolorum acceptam & fyncere beneficio Spiritus fancti propagatam, publice profiteinur & explicamus, ad norman à renercediffico in Christo patre D. Doftore Luchero prescriptam. Cuins exemplar Augusta Carolo V. Imperatori exhibitum culibet cofe flio elle poten. Aut qui eins plemorem & vberlorem aliquam perere forma volent, illi confulere libellum a nobis fuperiorib, annis communibus vicinarom Ecclefiarum fuffragilis contra Interim in lucem emissam petfunt. Vnde verbosius & doctrinæ fammam & ritus quoque quos decenter & ordine contra cyclopicam barbariem & fycophantarym calumnias in Ecclesia nostra feruamur, pernofcent. None aim latum vnguem ab hac confessione nostra discedimus, neque verborum perplexirate nebulas verivisti (ve quid m faciunt) inducimus, aut dubium

biam fanciis & tenellis conscientiis aliquibas ambagib, aut amphibologia monemus, sed perspicue, candide & syncere verbam. Dei secumus. A qua sanorum verborum forma docendi innonatores & reformatores isliabhorrentes, nonsolum Euangelii vetum dogma suspectum reddunt, sed etiam verus illud Papisticum commentum de fide formata in Papistarum gratiam iterum in Ecclesiam Dei inducunt cum periculo conscientiarum & gloriæ Christi diminutione.

Neque has formas dicendi quibus Malor nouns Ecclefiz Christi contristatorabetiturad conscientias radis plebecula captroseirretiendas, approbamus, videlicet quod bona operand falatem fint necessaria, Quod nemovinguam absque operibus salustus sit, Quodque plane impossibile sit sine bonis operibus quemquam faluari. Has ve inutiles & vanas, ve perplexas & ambiguas voces, que sunt conscientiarum pernicies, imminuentes meritum Saluatoris, & Papiftis viam municoces ad commentum de fide formara, neuriquam pils aurib. recipiendas affirmamus. Et quoniam fatis luculenta & elaborata istarum fraudum in vestro scripto extat confutatio, quam fatis ple, erudite & fofficientibus rationibus firmatam nobis prafetiphilis, nos fuperuscaneum elle arbitramur, in præfentiarum plurade hac re verbafacere,

fis D. CORRAD. SCHLYSSELR.

ne tam graui vestro judicio detrahere videamur. Acquiescimus quoq; libeuter suprapo. sitis hominum eruditorum, nostrorum quartrum indiciis, eisque communibus sententiis applaudimus & suffragamur.

Hoc ergo saltem adiscimus, quod iam fete triennii spacto, multo via & experientia fatis superq; edoctifumus, nihil pernitiofius, nihil derestabilius, nihil denique contume-Itolias ad gloriam Christi deformandam esfe, qua hajulmodi absona & obscura imo blasphema docentium dicta, Opera ad falutem effe necestaria, Neminem in indicio Dei subsistere fo-La fide fine operum adiumento poffe, & fimilia orationam falmina, quibus doarina fidei de graruits inshificatione per miserloordism Del in Christo mediatore, quam fides apprehendir, labefactarur & in dubium vocatur, & faucia conscientia peccatorum snorum mole conspecta in sgone, cum videt se bonorum operum testimonio aut præsidio destirutam, in desperationem conficitor,

Quare nihil magis compertum, nihil exploratius habemus, præsertim aperta quotidie documenta in multorum periculis cernentes corum qui migrare ex hac vita aliquo morbo coguntur.

1bi horribilis eum morte disputatio, eum peccatis, cum iudicio Dei, colluctatio sonscientiarum decertantium, videri potest.

Tale

Tale vetus Papilticum quoq; dogma noller ille Adiaphorists turbator Laurétus Mortz-ken quasi ex vheribus præceptoris sui Maioris sixisset (quod etiam palam gloriari non dubicanit) ve nocentissimum venenum de zizania infectesiam nostram disseminante, cum sumo miserarum conscientiarum peticulo, que concepto veneno dissicilime liberantur. Atque iam eo dissicilius, (quod non sine vera animi commiseratione referimus) quia nune multo magis per Maioris libros in lucem editor in mo errore consirmantur, de quasi dulci nutrimento nouo illo dogmate de

perum necessicate indies aluntur,

Hine alui (id est hypocritæ) Pharisaico fu-

percilio tument, putantes folam fide in Chriftum in iudicio Dei confiftere non polle, nif caritate quoque & aliis virtutibus fuerit ornata. Quodeft, ex Christo medium faluatorem, velinitium graria, opera & indicias noftras perfectionem conftituere, Alli vero qui in extremis convertuneur & quibus tempus & facultas bene operandi adempra est, dubil tanquaminterfacrum & faxum confiftentes, eum fidem non lufficere arbitrantur nifi adunt vitæ melloris restimonia, chirographo suz conscientiz conuicti de salute & bonitate Dei desperantes eternum fibi supplicium deposcunt. Haccertamina quia illi nugatores necdum experti funt neque in aliis reprehendere voluerut, vetera paradora &chec pe-

Rrs Rifera

634 D. CONNAD. SONLVESTER.

Aifera Papistarum vicera nobis affinere malunt, & ina animarum dispendio & incuram facere pocius proposita conscientiarum carnificina, quam cum Abacue per sidem in Christum pro morre vitam, pro metupacem & animi tranquillicatem, pro inferno ad cœlestem consuceradinem adrum indagare.

Ec quia id doctrinæ genus speciosum & plansable est, minisce omnis generis se ctarios Anabaptistas. Papistas & Interimistas solet conciliace, adeò ve veluti palladium ambabus manibus vnoque ore & cultu omnes hoc solumamplexentur: puriratem vero Enangelis ve suspectam & profanam velia remisque

refugiant & averleutur.

A quo Pharalaico fermento tam noxio quam alieno a gloria & honore Christi, & inprimis conscienciis postifero, ve filius Dei vnigenitus Ecclesia sua propietas prote cor nos liberet, & dispersas oues in fidei vnitatem que miscricordia Dei tantum nitituzin Christo mediatore, congreget, quo vnum omnes in Christo simus, piu & acdentibus votis precamur, Amen. Feliciterin Christo, Valete. Dara Lubeca 7. Aprilis, Anno Domini

Veltti oblemantillimi frattes.

Andreas Gulielmus Paftor Casbedralis
Ecclefia Lubecenfis fub/cripfit,
Petras Frymersheim ad S. Iacobum Paftor
fub/cripfit.

Valenti-

r-

n

ė

Valentinus Cort ad S. Petrum Pafter fab.

Thomas Kufel ad D. Verginem Pafter fub.

Gerhardsu Northorn ad S. Egidium Pafter subscripsit.

Reimarus Cocus ad S. Petrum subscripsit. Petrus Molitor ad S. Petrum subscripsit.

Reinerm Auerenock ad Petrum subseri-

Henricus Hasendunck in summe temple subscriptit.

Johannes Fine ad S. Egidinm Subscripfe.

Henricio Kolch ad dinam Virginem feb-

Honoieus Albers ad dinam Virginem sub-

Georgine Baert ad D. Voginom Subscri-

Briceim Nordann ad S. Egidinm fub-

Dionyline Schunemannsu ad S. Incohum fubscripht.

Iobannes Tede in summo templo subscri-

Barsholdus Bade ad S. Iacobum fubferis

Joannes Kilbergine Sufatenfis ad D. Vingla

lokanno Coche ad S. lagobam Subscripfit.

66 D. Cornes Sentrerte.

RESPONSIO MINISTRORVOS Emble Landungrofe ad Literas M. Matthis Myris & Minales Gelli, que supra pofeto biello de Epokolastianiburg. Subjerdunt.

Granium & pucem à Christo Domino notitro vobis charissimi frances opeamos.

Mission ad nos anque acceptam epistolam reterendi viri de in Christo fratres cariffimi, summs diligentia perlegimus, acq, inde intelleximus, quod acris inter vos & D. Doctorem Georgiam Maiorem exarferie corroverha, co quod tum voce tum feriprin haler iplim de Inflificatione editas Hy-potheles, qued bonaspera but netefferia ad faterm Er good were fre operibus unquam falu-tem fe adopten Er good impossibile sit quenquam per le fallen & leddali plenistimas este, & quod eas famillimis argumentin & enidentissimis en facre feripeure fontibus desumptis teftimoniis refurmeritis. Et quia refutationi refirz & quorundam etiam aliorum docto-rum arq; piorum virorum, D. D. Georg. Ma-ior acquiescere noluetir, sed acriter arq; perrinaciter eriam adhuc dictas hypotheles defendit, petitis à nobis ne nostrum indicium atque

sique sententiam de hoc certamine noftreque Ecclesia doarinam candido animo arqu dilucidis verbis exponere & vobis impartiri gravemur. Primum autem, optimi frattes. fummo dolore afficimur, cum audiamus in his postris bene constitutis Ecclesis manifefiffimos spectisque facre feripture teftimoniis nitentes . atque insuper à reuerendoviro D. Martino Luthero aliisque plutimis eruditisatque granibus nostri remporis Theologis fumma fedulitate & fynceritate explicatos fidei nostraarticulos in controuersiam vocati,ac perniciofiffima certamina fine vilo modo & fine excitari. Atque eo magis dolemus, quod huiusmodi disceptationes ab illis proheileantur qui veritatem Euangelicam pro fuorum donorum amplitudine acantoritate omnium maxime tueri, ac fi quæ contentio. nes in Ecclefia suppullulascerent, omni ftudio sopire debebant. Consideratio quoque infinitorum atq; maximorum malorum que orram cotentionem comitantur, non parum nobis conceptum dolorem adauget, qua (ve alia breuitatis gratia prætereamus) hæc funt o hac difceptatione, ipla Ecclesia Deino parum turbetur, &, Quod ea aduetfariis poftris, scerrimis puritaris Euangelica hoft bus, no folum doctrinam de inftificatione hactenus in Ecclesia Dei irrefragabiliter traditam calumniandi, verum etiam atrociffime eam criminandi & furiofillime damnandi occasio

e, D. Connat. Schivstitt

houaprabebitut. Timendum etiam erit,nd & sliferuditione & ingentis pollentes lisque abutentes, in aliis fidei noftez articolis lddendi ansam arque exemplum hinc fibi fuinant. Diabolo quoque autori & amatori inlmicitiarum & contentionum non parua foi nellea ad furiolius & crudelius oppugnandans Chrifti Eccletiam quam hactenus negi potentillimorum tyrannide nec vllis aliotum crudelissimoru aduerlariorum furotibus (q inter le constanti & concordi animo de tota doctrina colefti doctores contentirent, camque tuerentur) expugnare poterit, aperitur, Neque dubium est, quin mille artifex Diabolas hac ratione homines à recta veriraris via pedetentimabducere & in priorestenebras considere molistur. Atque profecto timendam, ne hoc artificio aftutillimo tantum officiat,vt aliquando magnam rumam & irrecuperabile damnum Ecclesia sentiat, nisi modas & finis huic digladiationi at que fimilibus fuerit impolitus.

Hanc callidissimam Diaboli technam & detestanda mala verz religionis veri cultores diligenter considerare, atque hoc voum enid maxime debebant, vt omissis certaminibus sanam doctrinam in Ecclesiis nostris sonantem constanter aduersus omnes inferorum portas desenderent, camque inuiolatam retinerent. Premitur certe Ecclesia satis duriser multiplicibus atque crudelibus persecu-

tionibus.

fonibus, exagiratur falfis dogmatis aliisque multis calamitatibus obruitur, adeo etiam vf videatur illud tempus adeile quo (ve inquit Christas iple etiam electi, si fieri posfer, in dubitationers Inducerentur. Arque ob id nunc omnium maxime in Ecclesia docentium concordia opus effer, cam experiamut non in vha regione, ciujuste velloco folum; sed proh dolor, in multis locis Et non paucos ctiam à Diabolo excitatos elle ac subinde excitari, qui sub specie veritaris pieratisque, contumellofillois feriptis, disputationibus & concion bus Enangelicam do artnam & guidem fundamentum Christians religionts, atriculum leilicet iuftificationis, audaciffitne oppugnarunt & achuc fuis atietibus oppugnant.

Hac traque de caula, ne satis misere assistante a Christi Ecclesia gravius eriam à nobismetipsis exagiraretur, omnium maxime hoc tempore ab ottoi contentionum genere abhotrere omnes debebant, atque potius coniunctis viribus quoscunque aduersus puram Enangelii doctrinam scaturientes testros errores reprimere. Hæc eo copiosias scripsimus, charissimi frattes, vi immensum enimi aostri dolorem testatemur, ac vi simul significationem ederemus, nobis istius moti certaminis autorem arque similium quoque valde displicere. Neque dubitamus etiam, quin omnium piorum mentes hanc rem &

646 D. CONRAD. SORLVESSELS.

infelicitatem prælencis feculi leniter tantum perpendentes fimili mærore afficiantur, & ab omnibus, de doctrina Euangelica manifeftis articulis orientibus abhorteant difcepeationibus casq; pio zelo exfectentur. Nune ad reliqua pergemnt. Petitis optimi viri ve vobis non grauemur exponere doctrinam, que hactenus in Ecclefia noftrade luftificatione hominis tradita eft, & adhuc docetur, & vt iudicium fententiamq; noftram de propolicis D. D. Georgii Maioris hypothelibus, vobis aperiamus. Quantum aurem ad hanc temariner indicamus vestram petitionem & piam & honeltam elle, intelligimus enim, atque clare id etiam ex scriptis à vobis de eadem hac controuerfia editis perfpeximus, vos mihilaliud quærere quam ve gloria Dei & Ecclefiz Deitranquillitas & falas & fyncere Euangelicz doctring verus atque genninus intellectus planus & incorruptus letgetur, stque vt is quoque omni labyrinchorum perplexitate careat. Quo quidem vuluseuiusque my Aeriorum Dei fidelis dispensaroris animas , voluntasadeoque omnes vires dire az effe debet Quantum veroad nosattinet, hæe vobis fignificanda effeduximus. Ingenue fatemur, chariffimifrattes nov plane quelibet contentionum genera auetfari, neque iis temere immiscere, que honeste à nobis preterifiarque vitari queant, quæque inimicicias patere pollent. Præteres quoq; hoc fatemur,

food in nobis minus cruditionis atq; autoritatis effe sciamus, quam ve in tanta re tamque perplexaludicium ferre valcamus, arque hæ quidem caufe tales videntur elle quibus merito exculari pollemus, fi ab hac palæftra nos fubduceremus, contra vero nobis altius negotium perpendentibus veraque trutina librantibus occurrerunt multo graniores rationes, aded eriam nos impellentes, ve arbitraremur, nos neque iufte neque salua conscientia es que petitis, vobis denegare posse, Sunt autem præter alias hæ potiffimæ. Prima, quod Christus ipse seuere præcipiat atq; requirat Euangelii confessionem, adeo etiam vt eam eternis premiis ornate velit. Inquit enim: Qui me confessiu fuerit, &c. Secunda, ve testimonium ederemus, quod non pudeat nos Edangelii. Eftenim, vt Paulus ait, potentia Dei ad iustificationem omni credentl. Terris, quod hæe controuerfia pertinet ad totam Ecclesiam, quam quisque pro virili sua iuuare debet. Quod & nos officii ratione eo magis facere oporter. Postrema, ne etiam muti canes ac com tonar mu dicamur. Pollét & aliz mulez caufæ recitari, quibus moueremur ad satisfaciendum vestri petitioni : Sed eas consulto præterimus. Has autem ideo expresimus, ve quilibet hinc cognosat, nos nó temerario aufu motos, fed fumma necessitate id exigente & grani deliberatione præmiffagin hanc arenam descendere. Eth qui

fortaile erunt qui hac nostra confessione & indicio ossendentur, eaque improbabunt quæ in hac grani causa pro sacultare Enangelii & eruditionis nihilominus tamen ex manisestis sacræ scripturæ locis edocti scripsimus, illi sciant nos non hominibus, sed Deo placere studuisse. Neque hoc etiam iidem ignorabunt, hanc ipsam responsionem nostram non malitioso, non inuido neque doloso, sed prosecto pio, candido acque gemebundo animo à nobis scriptam atque milam esse.

His ita præmissis, iam Deo fortunante rem ipfam aggrediemut. Erprimum quidé, quanta fieri potest breuitate, doctrinam de Iustificarione recitabimus. Hinciudicium nostrum deD.D. Georgii Maioris hypothefib. subiiciemus, Vnanimiter in Ecclefia no ftra hactenus docuimus atq; adhucex verbo Dei docemus, omniporentem Deum propris misericordia morum promifile arg; tandem mifife tuum' vnigenitum fillum in mundum, vt is totum genus humanum ab omnibus peccaris redimeret. Docemusetiam quod lefus Chriffus verus filius Dei vitro obtéperauit suo cœlefli patri, eumqueaffumpta humana natura in mundum venille, ve peccatores faluos faceret, eundemque etiam sua passione ac morre redemisse genus humanum, atque sua gloriosa resurrectione zternam retulifle inftiriam omnibus in ipfum credituris donadam.

Prz-

Præteres quogi docemus, quod homopeccator agnoscens peccata sua atque ex animo propter corum arrocitatem vere dolens, confugiens ad lesum Christum & certa fiducia staruens illum esse solum mediatorem, redemptorematque faluatorem generis humani, atque condonationem petens, certiffime etiam remissionem peccatorum,iustitiam in hac vitainchostam, & post hanc vitam aternam falurem propter folius Iefu Chrifti fola merita, consequetur. Et ve facilius hæcab rodioribus retineri possint, hanc veram, breuem & categoriem propolitionem diligenter inculcamus: Homo confequitur remissionem peccatorum, iusticiam & æternam falutem, sola fide in misericordiam Dei propter lelum Christiam, fine vllis operibus bonis, Inquit enim D. Paulus : Arbitramorfide instificari hominem fine operibus legis. Excludimus itaque in causa instificationis omnes quantumuis bonos tum mentis tum voluntatis tum eria cordis motus fine bona opera. Atque non admittimus vt vlla bona opera cum merito Christi, quod solu sufficit æquiualensque, est precium quo integre arque cuiusque peccaroris pontentiam agentis peccara perfoluentur, concurrent commisceanturve. Ita enim docentes, veruac debitu honorem Deo, meritaquoq; efficacis meritis Christi, tribuimus. Qui auté dinersum docet Deo debitû & vnice competentem honorem

644 D. CONRAD. SCHLYSSELS.

decrahunt, & efficaciam meritorum Chrifts extenuant, atque in Deum einsque vnicum filium multis modis funt blafphemi. His diligenterinculcatis, fimili etiam constantia & vnanimitatedocemus, quod veram fidem in Christum bona opera necessario sequantur: quodque ea fint & recte vocentur e ffe Qus fiue fructus verz & non simulatæ fidei. Etadhorramur etiam ve pii homines, id eft, sola misericordia Del in Christo exhibita & sola fide, exclusis operibus, apprehensa consecuti remissionem peccarorum & instificationem, fefe in omnis generis bonis operibus exerceant, eaq; diligentiffime præftent,&c. Hanc fimplicem de instificatione hominis & bonis operibus do arinam breuissime comprehenfam in noftra Ecclefia hactenus fideliter & pla cura tradită esse & adhuc faremur doceri. Atque scimus etiam, quod ea firmissimis faere letipture testimoniis nitatur. De hacetiam Christianismi nostri præcipus parte, vicimi ac fratres no ftri dile ctiffimi concionareres Hamburgenses piam atq; eruditam sententiam, que hisce literis adiuncta est, coscripserunt: cnive restimonium exteret, in nostra Ecclefia eandem doctrinam proponi, sponte atque grani de confilio subscripsimus, arque hisce quoque literis candem sententiam veram & Ecclesiæ salurarem esse intrepide affirmamus.

Nunc quid de D. Georg. Maioris hypothefibus

fibus fentiamus, simili candore & fine vlla arrogantia& maleuolétia breuiter exponemus. Diligenter, cariffimi fratres, & pia mente dicas hypotheles excussimus, easq; cum verbi Dei perspicuis restimoniis conferences inquirere atq; cognoscere studulmus, an illæ etiam cum facris quoq; literis conuenirent, an vel ex diametro cum illis pugnarent, vel certe an fine scandalo etiam & terri alicuius erroris confirmatione tolerari quiret, atq; in Ecclefiam Deirecipiend'z ellent. Nobisitag; fingula verba harum hypothefium ad normam fidei examinantibus, & de inquifitione veritaris garu follicitis, in mentem venichat doctrina de justificatione hominis, quam acerrime nostri hostes, Papista nimicam, multos annos pertinacissime atq; violetissime defenderunt, atque hoc tempore adhuc acrirer defendunt , clamitantes , Hominem non confequi remissionem peccatorum institiam & faturem fola fide in Christum, fed oportere ettam nostratona opera, dummodo veraes perfecta falses offe debeat, concurrere. Hacaduerfariorum nottroro hypothess & errora reuerendo pia memoriz quantiuis preciiviro D.D. Martino Luthero patre nostro, aliisq; plurimis excellentibus theologis, refutata, damnata arque è Dei Ecclesia explosest. Neg; vnquam etiam in veram ecclefiam Dei recipiendam esse atq; fine inæstimabili iactura multarum animaru recipi posse arbitramur. Propositz autem

646 D. CONRAD. SCHLVESELE.

hypotheses nihil alind nobis significare videntur neq; etiam aliter à nobis intelligi aut ab alio quoquam fana mête predito polfunt, quam quod innuant, hominem non confe qui falure fola mitericordiaDei perChristum, led requirantur etil ad consequendam salutem nostra bona opera, & quod fine bonis operibus non possicialus comparari. Quamobrem illa eriam non multum à Papistico errore discrepant, aut certe nos parum eu confirmant. Quantum autem peccatum fit, exitiolos & ismdudum explosos errores vel confirma:e vel eriam aliquo modo reuo care, manifestius est è verbo Dei qui ve vlla abatione indigeat. Præteres etiam fatendum est nobis, quoddide hypotheles adstruentes, Bona opera effe meseffaria ad falute, Sc. Qued impossibile fit quemquam fine bonis operabus faluari poffe, obscurent atq; pernertent doctinam de lustificatione quam Paulus clectum Dei organon exquifiriffime & ex professo in Epistolis ad Rom. & Gal.scriptis præcipue tractat. Atq; in ils hoc vnum egit, vt inculcet, quod fola fide in Chri-Aum fine bonis operibus iustificemur. Quare dicit omnes fub peccato conclusos effe; & carere gloria Dei. Docer item quod Lex requirat integram obedientiam, quanemo huminum prestare potest, nec ex lege vellegisoperibus fir extpectada falus noftra. Docet etram quod lex oftedat nobis peccara noftra & nos à sead Christum remittat, ve in ipso solo que-Tamus

camus & inneniamus falutem, & falute parta docet, que & qualia opera fint præftanda. Contra autem hæ hypotheses docet, vi cum sentimus peccatorum molem & magnitudinem iræ Deiaduersus peccara, non solu confugiamus ad Christum sed vt simul legi nos subiiciamus, que non nisintegre & perfecte obedientibus falutem donat. Et quod non folum à Christo vnico legis consummatore, sed fimul etiam ex lege vel legis operibus iusticis & falucem parcim à Christo imputata & partim propriis operibus meritam colequamur, Hzcprofecto doctrina cu Paulo collata plas nealiaatq; diversa est, qua etiam non folú do-Arina de instificatione, sed & multæ aliæ partes doctinz celeftis corrumpunturatq; obscuriores reddontur. Nam si coceditur, quod non rantum Christi meritis fed & concurrentibus nostris bonis operibus instificemur feu faluemur, necessario sequitur quod Christus non est solus mediaror, sed & opera simul: Item quod Christus est non solus redemptor sed & opera nostra simul: Quod quidé cum facris literis ex diametro pugnat & in filiú Del eft contumeliosum. Adhæe etiam fatemur quod proposite hypotheses percerrefactas atq; irrequieras reddant peccarorum confcientias, quarum follicita ratio à fido verbi Dei ministro omniú maxime habenda est. Miseri naq; peccatores agnoscétes tandé ex lege Del multitudinem & magnitudinem suoru pec-Catorum

6.8 D. CONRAD. SCHLYSSELB,

catorum arq; iram Dei adnersus peccara, pauidig; liberationem desiderantes cu audiont. remissionem peccatorum, institiam atg; laluris amissa recuperationem non solum in misericordia Dei in Christo nobis exhibita & sola fide apprehendenda, verű etiam in bonis operibus confistere, Quid que so aliud eis secidere potest, qua ve non solum nihil consolationis hine sed potius plus ac plustrepidationis & horrorum experiantur & sentiant. Ad Deum enim confugere timent, vtpote que malis operibus suis grauiter offenderint. Negià Christo (qui tamen omnes laborantes sconeratos ad le vocateisq; refocillationem vicro pollicetur ac folus præftare poteft) fe falutem colecuturos elle, sperare possunt, cum Intelligunt eius meritis non solis sed adiuctis etia bonis operibusquorum nulla habent, falutem effe comparandam ; Neque ad legem confugere audent, quod eam fuis multiplicibus facts horribiliter violagerint : Nullibi igitur himiseri peccatotes liberationem, nullibi etiam consolationem inuenire possunt, Et quid aliud etiam tandem cum Diabolus eos acculet, lex damnet, & Deum fratum arg; implacatum fentiant, quam desperatio & æternus interitus illis expectandum est? Moltorum etiam aliorum hominum conscientiæ audientium non sola fide in Christum falvari hominem, sed quod etiam bona operand falutem fint necessaria . & etiam tune cum

, - n

præftant atque habent plurima bona opera, tamen redduntur inquietæ & perturbatæ. Semper enim adhyc dubitant, an faris etiam bonorum operum habeant necne, an etiam ea, quæ fecerant bona opera, possint îræ dininæ opponi, atque ea illis placari possit, Atque his eogitationibus occupata conscientia nunquam quiera effe poteft. Cum autem contrà docetur, quod Christus est impletio legis ad instificationem omni credenti, id est. quodChristus integrè impleuerit legem,&c. Er quod quicunque in ipsum certa fiducia crediderit, consequator remissionem peccatorum, eique impuretur iustiria Christi, & quod noftra bona opera ad salutem non requirantur, neque quicquam ad falutem confequendam faciant. Ibi peccatorum conscientizin hoc vnico mediatore, redemptore & saluatore Christo victore morris, diaboli atque inferniacquiescunt. Neque de salute quam fola fide in Christum confequi se certo credunt, viterius quicquam ambigunt, Atque hoc modo conscientiæ in Christi meritis acquiescentes redduntur certæ de remillione peccatorum & falute aterna, Atque huc rede referenda eft D. Pauli sententia, vbi inquit: Quapropter ex fide datur bareditas, vt fecundum gratiam firma fit promiffie. SI itaque firma est promissio, quando secondum gratiam ex fide, id est, sola misericordia Dei, que in Christo lefu fide apprehenditur, datur

GO D. CONRAD, SCHEVSSRIE:

datur hæreditas, necessario sequitur, quod csi fecudum meritum propriorum operum daeur falue, infirma fit & incerta promiffio. Ex his igieur prædictis colligitur, quod qui ex fide & fimul ex operibus falutem exfpectant, certam & incertam, id eft, dubiam promissionem habeant, & dubiam blutem confeguatur. Quare etiam dubias & inquieras eorum semperesse conscientias necesseeft. Præterimuseria nune quod interdum hacdoctrina hypocritica, superba rumidas conscientias reddatarque securas. Hoc etiam minime prætereundum effe duximus, quod ezdem hypotheles non parum leandalt in Ecclesia Dei pariant, namid docent atque innuunt, quod à verissima Christi & Apostolorum doctrina ac à scriptis renerendi viri piæ memoriæ D. Martini Lutheri multorumquesliorum doctiffimorum theologorum discrepatarque diffentit.

Atque huius rei plurima testimonia rum exsacrissiteris, tum ex Lutheri & alioruscriptis, colligi atque in medium produci possent. Sed hoc quia manisestissima res est, studiose omismus. Propter dictas & commemoratas hactenus verissimas atque grauissimas rationes nos quoque has hypotheses, Bonaopera sunt necessaria ad salutem. Et, Nemo unquam sine bonis operibus est saluarus. Et, Impossibile est quemquam sine bonis operibus faluari, in Ecclesiam nostram neque tecipere

pia

pis atque salua conscientia poruimus, neque voluimus. Eas etism nunquam yt veras & Ecclesiæ salutares admittemus. Neque suademus quoque ve vlla bene & recte constituta Ecclesia eas vllatenus recipiat, sed omnibus modis sugiat & vitet. Sed potius eas veà seriptura sacra alienas atque nihil prorsus ad ædificationem Ecclesiæ conserentes vobiseum reiicimus.

Hec vobis chariffimi fratres nunc feribere voluimus, veiuftiffime veftre petitioni fatiffaceremus, & vt confessione doctring noftre in Ecclesia nostra sonantis omnib. ne ta faceremus. Arq; hecetia eo libentius scrip simus, quod speramus errorib, aduersus sanchissims Écclesia Del orientib. co fortius coniunciis Ecclesiarum sententiisresisti posse. Maxime vero in eum fine hæc feripta funt, vt præfens hæc contentio magna ruinam Eccleliz Del minitas pie pacifice q; tranfigi & coponipolfit. Quod ve quamprimum fiat, Deum patre assiduis precib, eiusq; filium vnigenim Dominum nostrum Iesum Christum & S. Sanciú rogabimus, atq; nunc etia rogamus, vt omniporens & clemens pater qui est Deus pacis, tueatur lua Ecclesiam arq; defendat cam aduerfus omnes Diaboli quantumuis crudeles & speciofos insultus: donet eriam clementissime, vt doctrina que hactenus in nostris Ecclesiis syncere tradita est, & adhue docetur, incorrupta maneat, nec ellis fucofis & perplexis nouis impostorum dogmatibus,

611 D. CONRAD. SCHLYSSELD.

lux Euangelicæ doctrinæ obtuatur ant extinguatur: vt denig; etiam pia concordia concilietur & maneat firma inter Ecclesiæ Docto-

res atq; ministros.

Vosetiam, optimi in Christo fratres, zrernusarque benignus Deus ad sui nominis gloriam illustrandam, & ad vtilitatem Ecclesiz incolumes diu seruer. Omnes deniq, obnixe rogamus, vthane nostram responsioné ob sestinationem satis inconcinne scriptam, zqui boniq; consulatis.

APPENDIX.

DOffquam Deus per renerendum virum D. D. Mart. Luth. veram Enangelica do-Orinz lucem nostris temporibus Ecclesiz Christirestiruit, & Antichristum Romanum mundo patefecit, semper in Ecclesia nostra. in hoc dedimus operam, vt quæ recta & fcriptur z consentanea funt, & ad zdificationem faciunt, summo studio ample cteremur, retineremus tenaciter, Ecclefiz nostrz inculcaremus fidelicer. Atq; ita semper Arriculum de iustificatione hominis tractauimus, hodieg; docemus, quemadmodumillam à D. Paulo, organo Dei delecto, per reuerendum D.D. Martinum Lutherum accepimus: videlicet, hominem sola fide apprehendente misericordiam Dei in Iesu Christo nobis promillam & exhibitam, abfq; vllis nostris operibus

tibus faluari & inftificart. In inftificatis verd fide Spiritu fancto instigante opera bona & charitatem erga proximum no posse non relucere. Atq; Hypothefes illas , operaeffe adfalutem necessaria, Impossibile esse quenquam salmari abfq, operibus bonis, in Ecclesia nostra docendo viramus, quod Papisticam doctrinam confirment, obsentent Euangelii lucem, & conscientias perplexas faciant. Libenter verd cum D. Paulo docemus, Bona opera & honeflam vitæ connerfationem maxime decere hominem Christianum. Quarein Ecclesia nostra monemus seduld, veremissionem peccatorum gratuita mileticordia, qua per Enangelium annunciatur, confecuti fuam hidem. per obedientiam & omnis generis charitatis opera teltaram faciant, in aliorum adificationem. Cumitaq; in hac doctrina consentiamus cum Ecclesia Hamburgensi, libenter eius Ecclesiz ministrorum, nostrorumque dilectiffimorum frattum fententia fubictibimus

Friderican Henninges Ecclesia Luneburgensis manu propria subscripsit.

Casparus Rumenshagen manu propria sub-

Iohannes Lampemanu propria subscripsit. Gerhardus Herberdinck manu propria subscripsit.

Hartviciu Eikenberg manu propria subferiplit.

714 D. CONRAD. SCHLVSSELL.

Hermanium Holtingens manu propria fub.

Evaldite Turero mana propria subscripsie. Guilhelmus Sansphurdius manu propria

Subscripfit.

Matthew Rudolphus manu propria subscripsis.

Antonius VV rppermannus mann propriat

Simon Bruno Vratislaviensis mann propria subscripsis.

Conradus Lindemanus Nooft adianu manu propris subscripsis.

MINISTRI ECCLESIAE CHRIfliqua est Magdeburgi, Christianis fratribus in agnita veritate eiusg, consessione constantiam.

Nonfine graui dolore legimus, fratres in Christo charissimi, in commentario D. Georg. Maioris de necessitate operum ad salarem nuper edito, horribilem etiam quandam eius obtestationem & obsecrationem, qua omnes pios moner, horratur, iubet, vr sibis sedulo caueant ab illa plusquam Turcica impietate & barbarie quam Magdeburgenses seriptores in Ecclesiam Christi inuehere conentur. Quo crimine atrocissimo iuxta ac fædissimo eth nos qui singuli separatim publice nihil scripserimus, yideatur forsan exi-

mete, singulos tamen velvitam ducentes in hac nostra vrbe, nosque inprimis qui ministerio sungimur, & qui potestare prediti sunt, honestissimum nostrum senatum pariteracculari: nemo est qui non intelligat, dum patienter serre, si non inuare & promouere, tales scriptores & editiones plus quam Turcicam barbariem inuehetes, traducitur coram toto orbe Christiano.

Neque hac folum nostra & nostrorum infamia mouemur merito, sed amplius angit animo sollicitudo seandali ac boni sliius defraudatio, quod cum multi pii hanc aliquot iam annis affilctissimis Bethaliam in oculis & cordibus habentes, multis pro ea gemitibus interce slerint apud patrem misericotdiarum, elamoribus Maioris perturbati languesient iam in ea innocatione, veletiam contra nos orabunt.

Sed nos haud parum leuat aduersus tanti criminis tam atrocem insimulationem testimonium conscientiz in Spiritu & nostro & multorum aliorum vere piorem, arquipsius facti euldentia.

Tantum enim abest vt nos vllam conati fuerimus inducere barbariem, vel quéquam hic passi qui palam id egerit, quod ea ipsa nobis causa fuit ferendæ multiplicis & gravissim e crucis, cum tota hac no stra Ecclesia, & pro reliqua quidé tota Ecclesia, ne scilicet illa plus quam Turcica Antichtissi barba-

656 D. CONRAD. SCHLYSSELS.

ries & impietas per aduerlarios nostros Pie piftas, Interimiffas & Adiaphoriftas (équorum numero frustrà se eximere Major studer) nobis aliifg; eulpaaliqua noftra velignauis ceftitueretur .Eftigitur iam quoq; quod gandeamus aduerfus criminationes Majoris. dum renerendiac dilectiffimi noftrita Chrithe Majores & frattes Lubecenfis, Hamburgenlis, Luneburgenfis Eccleficantifites nos tanto crimine per Maiorem intentato liberant, veritatio, & illiste filmonium prabentsqui magno suo labore & periculo hic quasi in flatione quinquennio hoc fuerunt, pro tuenda religionis nostræ integritate, aduerfusiphus Maioris ceterorumg; varias corruptelas & imposturas. Acnos primum hictefamur denuo coram Deo rotaque eins Ecelefia, vnum hocinvotis & studio nobis feduld fuille, tota cribationis hufus ac poreftatis tenebrarum tempore, quo alius alicer Anficheiftum, emfque ministros placare faregir, vedoctrina Christi & Ecclesia servarerur ab illis incontaminata & pura Secundo, teftamur nos ve alias proximorum annorum fraudes, ita nuper nates has Maioris quoque przstigias, improbare, demuare & ablicere, quibusille vere depranar doctrinam in stificationisafferendo has Hypothefes:

Bona opera esse necessaria ad salutem,

Neminem unquam offe faluatum fine operi-

Impossibile oft quemquam fine bonic operibus

falwari poffe.

Causas porrò quamobrem indicemus has propolitiones damnandas & reliciendas efle, cum talia nostrorum & aliorum scripta continent, tum ex parte libellus Epistolis hifce interpositus comprehendit, cui libello vt ex zquo omnes Doctores celebertimarum Ecclesiarum Lubecensis, Hamburgensis & Luneburgensis ministri subscripserunt: Ita nos quoque hac breui Epistola subscribimus, vnog; ote adsentimur omnes. Denique vt moti necessariis causis verbi & mandati Dei necellatio diffentimus abiis qui ipfi prius diuerfa sentiunt, docent & faciunt à vera Beclefia, religione Christi cum Anrichristovel pto Antichrifto: Ita teftem facimus Deum, nos vnum effe ac cupere lemper habere fententiarum, animorum, voluntatum, & officiorum fammam coniun ctionem, communicationemá; cum omnibus recte fentientibus qu'efforedon, seu recto pede incedentib. secundum vericatem Euangelii Christi.

Quod reliquum est, oramus toto pectore Deum, patrem Domini nostri Iesu Christi, ve sicut nobis tradidit doctrinam & formam Ecclesiz per postremi huius temporis Helia D. Mart. Luth.ab Antichristi impietatibus, & idolomaniis repurgată; ita eandem nobis ab eius side ac cofessione, elementer tuestur &

Tt

feruet:

618 D. CONNAD. SCHLVSSELE

feruet: Reddatetiam piam concordiam dod centibus ac discentibus in Ecclesia, eos qui in veritate perstitetunt confirmet, errantes ducacin viam, lapsos erigat, fuleiar, labantes deniq; commonstret omnibus nobis, & largiatur ipse, ve vera delictorum agnitione ac deprecatione in Christo Mediatore essugiamus venturam super filios inobedientic iramin hac & in futura vita, Amen.

Nicolaus Gallus ad dinum Huldricum. Sebastianus Vernerus ad dinum Huldricam.

Alberton Christianne ad dinnes Huldri-

Lucas Rosental ad D. Johannem.
Chiliansu Fridericus ad D. Johannem.
Joachimus Bhon. ad D. Johannem.
Johannes Meier ad D. Johannem.
Joachimus V Volterstorpius ad D. Jacobum.
Otto Ohmes ad D. Jacobum.
Henningus Freden ad D. Catharinam.
Johannes Canon ad D. Catharinam.
Ambrosius Histoldius ad S. Petrum.
Martinus Lescherus ad S. Petrum.
Johannes Baumgarten ad santhum Spiritum,
Bartholomeus HoltZhausen ad santhum
Spiritum.

Iobannes Rex ad D. Sebastianum.
Iacobsu Pratorius in Ecclesia Neapolitana
singuls pastores & ministri propriis manibus subscripserunt.

EX EPISTOLA A. V. CONcionatoris Luneburg. ad Illyricum.

O Vicquid aurem huius facio, ideo fit, vi etiam hac mea manu restarum relingua; quid de Maioris dogmate fenria, licet de fencentianostra ex communibus liceris subscriprionibulg; T.H. certior facta fit. Dininitus .n.nosadmonere sensi eo ipso die quo comuni Ecclefiarum libello fublccipfimus, vt caneamns nobis ab iftis, qui hodie suntadeo bilingues in doctrina pietatis & causis religionis, Nam cum vocatus in templum essem, vt baptizarem, oblatus est mihi infans valde monstrolo ore, quo conspecto, maximopere perhorrescebam. Excabat enim ferme longitudine digiti ex infantis tetro ore duplex lin> gua, fine quafi effent dux lingue inter fe confuncte & compacte, pari magnitudine. Idem & ante quadriennium accidit, cum primum mota est controuersia de Adiaphoris. Quibus ominofis portentis Deus haud dubie iftam (vt ita dicam) bilinguitatem vacillationem, ambiguitatem & neutralitatem quorundam depingit, qui sanorum verborum forma contempra, studio id agere videntur, vr auditorem magis dubium incerrumque dimittant quam acceperint. Qua lubricitate & bilinguitate plus Ecclefiæ Dei fimpliciúq; colcientiis damni inferunt, g fi diferte,

660 D. CONRAD. SCHLVSSELE

manifeste & constanter aliquam impiert fententiam defenderent, aut etiam ad hoftes Ecclesiz Dei veritatifq; transfugerent. Dominus lesus suam verstatem conseruet, Amen

SENTENTIA ET CONFESSIO illustrißimorum Principum ac Dominorum, D. IOHANNIS FRIDERICI SE-CVNDI, Ducis Saxonia, Landgrauti Thuringia, & Marchienis Mifnia, fuo acfratrum, D. I OHANNIS VVILHELMI, ET D. IOHANNIS FRIDERICE TERTII, natuinnioris nomine, contra errorem Maioris, Quod bona opera neceffaria fint ad falutem, einfg, adharentium de coniun-

Horums.

E Rror Majoris, eiulque adhærentium & conjunctorum, esterius cum Ofiandri & Stancari errore congruir, quod plane ad eandem cum ipfis metam tendit, in corrumpendo & deprattando inflificacionis Articulo: Discrepat auxem Maior ab illis modo ac via quamin extruendo suo errore sequitut. Illi enim suam imposturam contexuntadulteratione caulæ efficientis, dum inflitiam noftra allignant, non toti personz Christi iuxta ytramque naturam simul operantis merito & efficacia, fed alterutti duntaxat eius naturz,

ita vt vna tantummodo & fola iustitiam nostram producat, alteranihil ad eam conferente. At Major licet concedat totam personam Christielle veram cansam efficientem institiænostræ: tamen alium cuniculum suffodit seu rimam agit, struitque insidias depravarione causa formalis seu materialis: Veraenim materialis seu formalis causa institiz nostra nulla alia est quam perfecta impletio & obedientia legis à solo Christo obediendo & patiendo præstita, & sola fide apprehensa, tanquam meritoria & necessaria ad salutem. Hac Malor multipliciter vitiat & contaminat falsis sententiis & impiis propositionibus de necessitare bonorum operum ad salutem. Quas rempore Interimifico à Papistis Interimistis & Adiaphoristis muruatus est. Horum igitut saltem præcipuas aliquot ex elus Scriptis recensebimus, & breuiter refutabimus.

1. Primum arripuit has propositiones palam & mordicus tuendas, ve apparet in libro Anno 31. edito contra Amsdorffium. Item in sermone de conversione Paulis

Bona opera sunt necessaria ad salutem.

Nemo vnguam fine bonis operibus faluarus est. Impossibile est quemquam sine bonis operibus saluari.

Has propositiones varils rationibus & glossis pingit & palliat: quarum aliquæ saltem in speciem verisimiles, aliquæ autem palam

Tt 3

661 D. CONRAD. SCHLVISTER

impiæ & fallæ sunt, nimirum vr prætextu verismilium falsas venditet & obtrudat. Veritatis speciem hoc commento præbet, quod
passim seipsum declar as seribit, se bona opera ad salutem necessaria docere, non tanquam metitum, sed tanquam fructum & esfectum necessario comitantem illos qui side
consecuri sunt salutem. Ad hane glossam
Maior vbique prouocat, tanquam euidens
testimonium sum integritatis contra suos Antagonistas, qui ipsum Papistici sermenti
accusant: Sed hoc prætextu nequaquam ela-

binorest

E henim prædicta eins gloffa vera &non firmulara effet: tamen quia caabutiturad fucandam & stabiliendam formam loquendt fimpliciter fallam & Papiflicam: deinde, quia fine omni necefficare & ratione constur hac. fallim propolitioné prætextu gloffæveri & Sani sensus pusillis Christi oberudere: idea non effugit culpam proditæ veritatis &Inrecimiffice collutionis: Pugnat enten eius glossa ex diametro cum ipla propolitione que mericum excludit, quod tamen propofitio includit, fiquidem omnium linguarum viu & restimonio illud quodad aliquam rem necessarium requiritur, non tantumintelligitur de caufa, fine quanó (qua ipfahic locu non habet) quod abique ea res confiftere nequear, sed etiam de causa efficiente inftrumentali, formali & materiali, quod illam rem

efficiat, constituat & conseruer; Sieut Architectus, securis ac ligna necessaria sunt ad structuram domus.

Dicere surem bonos fructus & effectus elle neceffarios ad bonam arborem; aut effe-Aum ad caufam efficientem, nullius linguz proprieras admittit: & iple quog; ordo naturæ sie dicere prohibet & reclamat: sed potius contrarium, videlicet, quod bona arbor fit necellarizad bonos fructus. Sie recte dicitur. falutem & inftitiam effe necellariam ad bona opera, quandoquidem (telte lohanne 1. cap. 3.) Solas ille qui est inftus, infts facit, sed non è contrarecte dicitur, Bona opera esse ad salutem necessaris. In talienim oratione ordo rerum & caufarum innertitur, fructus ante arborem, & bona opera ante salutem seu bonum operatorem collocant. Est igitur hic primas error Maioris seuerissima reprehensionedignus. Qui prærextu verorum glossemarum pingit & innehit Papifticas ambiguas, flexiloquas, infidiolas & periculolas formas loquendi: Si enim huiusmodi lufibus gloffematum in Ecclefia Dei locus concederetur, ipfius etiam Porphiril, Arrii, & fimilium hæreticorum blasphemia & portentosa deliria aftute excogitatis coloribus pingi & exensari possent.

Secundo, quia errore (ve dicitur) nihil est fœcundius, ita ve semper error errorem paziar, & suum defensorem subinde magis

664 D. CONRAD. SCHLYSSILB.

magisque demergat, & contagione inficiat, idem Maiori quoque viu venit: Suscepto enim femel patrocinio flexiloque & Papistica propositionis de necessitate operum ad falutem: violentia eiusdem eo randem abripitur, vt palam impia & Papistica profiteatur : Et fussiphus glossas superius politas de excluso merito operum evertat, damnet, & seipsum turpissime contradictionibus implicer. Sequens igitur error quem ex defensione supra dictarum propositionum, quasi quodam venenato contagio haufit, pugnat contra principalem yfum fidei & applicationem meriti Christiad nos. De ea enim hactenus communis Ecclesiæ Catholicæ consensus ex sacra scriptura & Angustana cofessione fuit, Qued meritum Christi sola side apprehendatur 3 applicetur. At Maior in dispositione sua super 10. caput ad Roman, expresse eam applicationem tribuit non tantum fidei fed etiam confession ni. Quo quid absurdius & perniciosius fingi potett Perinde ac fi quis ab alio porrectum thefaurum accepturus, tendat ad ipfum non tantum manum, fed exerat etiam linguam, quali eacum manu ad idem officium fit destinara. Pari imo multo majori absurdirare Maior fidem & confessionem in applicatione meriti Christi ad nos conglutinat, cum tamen fint diuerfillima. Fides enim eft mere Dei in nobis opus, & fingularis motus à Spiritu fancto, in hunc principalem finem condirus

diens & excitatus ve ellet nobis quali manus quædam mendica quam ad Deum porrigeremus & ab iplo Christum vna cum fuis thefauris in verbo exciperemus : Sicut infinite scripturæ testimonia testantur, Matth. vltimo, Qui crediderit , falum erit. Item Elaiz 74. Scientia fui instificabit multos lerem s. Domine oculituirespicient sidem, Habacuc 1. Inftu side fua vinet, Rom.; Statuimus hominem inftificari fide fine operibus, &c. Confessio aurem est fructus fidei que nihil falutis à Deo accipimus: Sed antea sola fide acceptam ore confitemur, & Deum celebramus, iuxta illud Palmine. Credidi propter quod locutus fum, &c. Quin iple Maior quoque vi veritaris coactus aliquories in suis scriptis affirmat : Sola fide nos justificari, & fola fide beneficia Christi nobis applicari,&c. Er mox lui ipfius oblitus affuit ei confessionem, & ipsam in eodem vsu applicandiad nos meriti Christi cum fide collocat atque ita feneftram aperit fingendi infinita media applicatoria, qualia in Papatu vigueront, veluti Misse, peregrinaciones, intercessiones mortuorum,

Terrio, post deprauaram applicationem meriti Christiad nos & falsò confessioni pariterac sidei communicatam, transit randem ad Papistica encomia bonorum operum, ve Pharisaicam præsumptionem cóstrmet, Laudat enim bona opera non more scripturæ vistato, sed alio duplici & plane Papistico modo:

Tt f tum

486 D. CONRAD. SCHLVSSELS.

tam quod pars fint nostræ institiæ cor a Deo, tam quod retentiua fint acceptæ salutis.

Prius encomion liquide patet ex definitione iusticia: quam ponir in disputatione sua in to caput ad Rom. luftitia, inquir, eft verbum de filio Dei incarnato & crucifixo habere in corde in eo letari, acquiescere, id ore profiteri Epropagare & propter hos werbum omnia extrema,etiam mortem fustinere & pati. In hac definitione & dictisadion dis evidenter in lub-Rantis instituix collocar opera nostra & opera Christi (rametsi horum admodum obscure& tenuirer mentione factar) perinde qualivnam & candem inftitiam conftituant, cum tamen longius à le inuicem diftent quam cœlumà terra,imo extreme interse pugnent viq; adeò, ve prorfus impossibile fit es conjunctim in esdem fede id est in foroarticuli Instituz morazi. Ibi enim fola obedientia Christi totum Dominium occupar, & nostram institiam omnibus numeris absolutam reddit, iuxta eius testimonium Iohan. 15. Institia est quod vade ad Patrem. Cum quo Christidicto prorfus & adamuffim congenie & illud Pauliad Galuty Siex operibus est institus frustra Christus est mortum. Idem enim penitus est Christi transitus ad Pattern quod mors & passio, &c. Esaiz y. Gloriatur de tali iustitia quod omnes illos qui ea nitantur, durabiliores reddat colo & terra, & confernet contra desperationem: Salw, Inquit , durabit , Winftitia mea unnquam dofi-

eier, Elaiz 45. Apud memetipfum inrani immutabiliter, qued omne genu mibi fit flettendum, & omnis lingua fit imratura, in Domino est mibi in-Auria & fortiendo. In his & fimilibus di & is iubet Filius Dei fuam obedientiam sola fide apprehensam iudicio Dei opponere tanquam perfectissimam institiam, nec homana operaeiadmiscere. Alioqui enim tota amitritur, Hinc Apostolus Paulus passim in suis Epistolis præcipue autem ad Rom, & Gal. per Antithefin argumentatur : Si ex operibus pronenis institia: (briftm frustraest mortum Icem Gaing. Quotquot ex operibus legis funt : Maledictions funt obnoxii. Item, Si gratia faluamur, Ergonou. ex operibiu, alioquin gratia non effet gratia, &c. Nec fides nostra duabus pariter colunis, noftris videlicet, & Christi operibus simulniti & acquiescere poteft: Sed diftrahitur & vertitur in dubitationem juxta illud Pauliad Roman. 1. Ideo ex fide, vi fit firma promiffio.

Estigitur prorsus falsum & impium encomion Maioris de operibus, cum ea in definirione iustitiz conjungit cum operibus Christi. Hoc enim pacto honoré lustitiz & falutis, soli obedientiz Christi debitu communicat operib nostris, & sidé postrá distrahit partim in Christu partim in nos ipsos. Quid obsecro magis Papisticum & Idolatricum dici potes?

Quarro, porro non minus impiú quoq; est elter à illud bonor a oper a encomion: vbi illis tribuir vim retiné de falutis, ficut patet ex eius

fermens.

468 D. CONRAD. SCHLYSSELS,

Sermone de connersione Pauli, B.z. cum tamen setentio falutis, zque fit opus folius Chrifti in nobis, ac ipfa acquifitio: Sicut enim ille folo merico suo, fide nostra apprehensa instiscat & faluar ita deinceps iuftificatos & faluatos contra carnis & Satanæ tentationes Spiritu Sancti gubernat & corroborat in fide, inuocatione & noua obedientia, iuxta hæc di-& Philip. 1. Quinchoanit in nobis opus bonum, idem quoque perficiet vfq, ad diem Christi Item, Pet.1. Virtute Dei custodimur per fidem ad salutem. Nifi enim filius Dei cum Patre & Spicltu S. suam mansionem in nobis faciens & tanquam inuictum caput nos sua langaida membra subinde repararet & grassantem Diabolum reprimeret, certe nullo momento acceprum donum vite æterne retinere possemus, inxta illud Efaix 40, Ille dat laffo virtutem : & cui non funt vives, multiplicat robur. Fatigabuntur pueri & deficient , & incience impingendo labentur, exfectantes autem Dominum renouabunt vires & rensscentur eis penne instar aquilarum, current, & non fatigabuntur, ambulabunt, & non deficient. Ad recentionem falutis pertinet etiam perpetua illa remissio peccacorum, propiciatio & Dei placatio. Sic enim demum in Christo permanemus aut constimus, finulla nobis est codamnatio seu si perperus Christi propiciatione peccara nostra tollunturautabolentur. Sicenim inquit Dauid : Si poccata obsernaucris Domine, Domine

qui confistet i Quia igitur Dominus peccata non observat, coram facie omnipotentis Del seu igne illo omnia consumente vmbraculo mediatoris protecti consistere & permanere possumus. Errat, igitur granissime Maior hae quoque in parte, quod tribuendo bonis operibus vim conservativam acceptæ salutis, abducit pios ab assidua Christi imploratione pro perpetua remissione peccatorum, pro consirmanda side & conservanda salute ad superbam præsumptionem & considentiam de propriis operibus & donis, contra illud Pauli 2, Cor. 1. Ne collocemus siduciam in nos ipsos, sed in Deum qui mortuos exuscitat.

Ex enumeratis igitur crassis hisce longeq; grauissimis erroribus, liquidò patet, quam parum synceri sensus Maior in articulo sustificationis reliquerit: & quantum Papistas aduersus nos armauerit, dum eandem cum ipsis formam loquendi vsurpat, & glossemata propositionibus contraria assuit, applicationem meriti Christi que soli sidet propria est, ad confessionem quoque transfert: Deniq; miscendo in definitione Iustiriæ, nostras virtutes Christum debito honore defraudat & cóscientiam vel in Pharisaicam Hypocrisin & Papisticam præsumptionem vel eriam contra Cainicam desperationem præcipitar.

Horum tam horribilium malorum cum fuo impio dogmate autor existar, non tamen veretur palam gloriari, se nunquam à sana do-

Arina

dring difceffiffe, fed femper nanaffé præclats opera in prohibenda carnali licentia vel prophana fecuritate, & accendendo fludio bene operandi Non antem videt, hacenus inensttabilia & atrocissima mala que sub specioso prærextuiltoinimmefum cumulat, videlicet mariculum Instificationis nefarie corrupits Boungelium transformatin Legem! Christo debitum honorem eripit, Papilica prælumprionem & fiduciam operum confirmat, indignis auté peccaroribus de territis conscientiis omne confolationem amputat & adimit, eniq; ad desperationem adigit. Hec mala inflniris modis funt graniora quá carnalis fecuritas:quam tamen & ipfam omnes Orthodoxi Enangelii Doctores acertime taxant, fed diwerfo modo. Quid enim cotra feenritaté granius dici poreft, qua he voces, quas in omnib. conciombus ac leriptis sonamus: videlicet & illi qui carent proposito recte agendi & laxat frena capiditatibus contra conicientia, careant vera fide, vel, fi quá habuerunt, amiferint, fint spiritualiter mortui: destiru: Sp.S.agitari 2 Satana, & obnoxil corporalibus & aternis pænis, &c. Quem hæc horribilia tonitrua no deterrent à carnali licentia, & accendent ad nons obedientism: hune nunquam Maioris Papistice propositiones de neceditare bonorum operum mouebunt & emandabunt.

Non folum autem cum verbo Dei pellilens hic error pugnar, vt hactenus abunde oftentoto tempore instaurati Enangelii, præsertim antem Anno 38. & deinceps, cum quidam eum astute ex Papatu restituere conarentus, damnatus & reiectus est. Quin & Augustana confessio & Apologianon obscure huncerrorem eo ipso damnat, quod cum multa de gratuita acceptatione & bonis operibus dicatteaq; omnia studiole consectetur quæ aduersarios nobis æquiores redderent. Hanc tamen propositionem Monachis & aduersariis longe exoptatissimam nusquam velnutu ponit, assertiaut saltem subindicat.

SENTENTIA ET CONFESSIO pracipuorum totius Germania theologorum confessioni Augustana incorrupta addictorum, de Maiori mo seu operum necessitate ad sclutem, in supplicatorio libello de synodo propter controuersias granissimas congreganda, ad conuentum Neuenburgensem mis-

sonuentum Neuenvurgensem mis Sa & exhibita, Anno Christi

1560. 20. lannarii.

Quidem magni momenti, probatur primo testimonio Apostolorum qui eum in sal temporis Pseudoapostolis condemnatunt, quod tum ex Epistolis ipsis Pauli apparet, tum & ex Lutheri ad Galatas, & deniq; ipsius Maioris dispositione super Rom. vbi id repetitis vicibus statim initio inculcans afferit.

Affic-

471 D. CONRAD. SCHLVISSES

Affirmat etiam Lutherus super Galatas, tu Menius contra Anabaptistas, tum denique & ipse Maior, esse perniciosissimum errorems adem iudicarunt nostra Ecclesia ac pii Do-Rores, cum anno 15,6 cum huncipsum errorem D. Lutherus propria disputatione ex Ecclesia explosit, tum & postea cum tempore Interim ac Adiaphororum hic error denuo in Ecclesia quast postsiminio postuehererur. In cuius rei testimonium extant multa ac gravia seripta solide itidem ex verbo Dei probantia.

Secundo, qui non elle posset reale marimique momenti discrimen aut certamen, cu
aduersarii nostri clare velint, Bona opera adeo esse necessaria ad salutem, vt sit plane impossibile quenquam sinte eis saluari, seu, quod
bona opera sint causa sinte qua non. Nos verò
contrà cum Paulo & tota sacra scriptura asserimus, hominem instisscari & saluari side penitus sine bonis operabus instisscari & saluari
peccatorem, item impium denique & non
operantem, vt ipsamet scriptura diserte loquitur.

Tertio, nihil obstat necid tollit certament quod Maiorista variè sele sursum atq; deorsum torquendo, aliquando aliquas tolerabiles glo ssulas aut interpretatiunculas comminiscuntur, ve cum dicunt, se sentire quod bona opera debeant sequi, ve fruccus aut effecus, saluté: Solent enim sic impii seduccores

fe luos-

n.

1

2

o

le suosque errores ornare & pingere, & aliquando etiam aliquid boni aut bonum aliqué sensum simulare, vt modo quod volunt præcipue, nempe suorum errorum fundamenta obtineant & retineant. Quo artificio nune Papistæ potissimu simplices ac pusillos Christi decipiut & suos errores propugnant. Quare si Maioristæ recte & nobiscum sentiunt, tollant & damnent sua illa impia dogmata de operum necessitate ad falutem, quæ dum damnare nolunt, perspicue ostendunt, se à nobis dissentire & fraudulenter verissimilib. sui glossalis que manifeste cum textu erroris sul pugnant, nobis imponere sub specie boni & veri conantur.

Vltimò, qui non esset maximi momenti certamen cum corum dogma prorsus cum Papisticis articuli instificationis corruptelis congruat? Quod probatur non ipsorum solum Papistarum testimonio, publicis seriptis & sermonibus id pro suo dogmate agnoseentium & in co acquiescentium, sed etiam ipsa cuidenti rei veritate.

Nam primum, nullius prorfus momenti est illa elusio quodisti dicunt: Dicimmo opera esse moressaria ad salutem non vi meritum salutio sed vi debitum, Esquia alsoqui ad salutem requirantur. Nam teste Luthero super Genesin, & etiam ipso Menio contra Anabaptistas, talis glossula ant sucus non sussiti, nec tollit errotem elus sententia quo minus ea illaqueer,

Va'

invol-

674 D. CORRAD. SCHLYSSELE,

extium, & glorism Christi blaspheine immi-

nuar.

Non enim est recens ista impoliura aut fucus: Namiam olim Anabaptistis suit vsi-tara. Quare & Mensus & Lutherus, vr dixi, diserte eath reliciunt & condemnant vr metra frandem, & Diabolicam deceptionem & sophisms. Quorum de hac re testimonia proline in Apologia contra Mensum citaui,

Deinde necilla quidem impostura istorum admittenda eft, quod dicuncinam fententiam in co differre à Papillica, quis Papille requirant Bous opera ve merentia inflitiam ac falatemife verd tantum vt debita quædam aut alioqui necessaria ad falutem, vitam. Nametaiamiple Thomas Aquinas excludir operum mericum ad intitiam acfalutem; Hacening funt eins verba Eph. z. Non ex operibus feilicet precedentibus boc donum meremur aliquando quod faluati fumm , quomiam bos ex gratia , ut Supra dillum oft , secundam illud Ross. it Sigrathe, iam non ex operibus, altoquin gratia ium non eff gratia, Subait autem rationem quare Deus faluer homines per fidem ablq; meritis pracedentibus, vene quir glorietur in feipfo, led toragloriain Deum refecarur. Pfalm. u. Non nobis Domine, non nobis, Ge. Similes fenten. tias eins scriptoris repetias super Rom. 3. Tu. 4. & Sapeahas. Interim porto Angullanum etiam magis omne meritum à noftris operibas

ad folam Christi passionem aut obedientiam transfert. Hecenim funt verba eins: 2Biemol Bete ben Menichen gerecht macht nicht auff den Werden der Gerechtigleit die der Menfit thut/fondern nach feiner Barmbergiatent / bub Das laucer omb fonit/ das ift/one fein verdienft? alfower fich rubmen will / daß er fich allein in Christorubme follourd meldes Verdienstale lemer von ben Gunden erlofet und gerecht ger maderwirde. Doch babelt ber barinberein Bott micht mir den Menfchen wie mit einem cobten Blach/fonder jeucht ibn mit feine Billen weunt er ju feinem Saren fommt / benn ein folder en pfeber Diefelbigen Wolcharen Chriffi merice fem benn bas durch bievergebende Gnade Goues fette Ders und Bell bewegt werde den Gunden feind ju merben, Hicaudimus etia clare Thomam loterim & omnino Papiftas optime fee. regre bounopera ex causa esticiente ancmerito excludentur, modo interes aliquo fabulf fuco accarcincio ira in inthit a aut falutem inferantur & implicecur, ve lu impossibile quequam line eisfaluari, & aliqua tatione no fice falusex bonis operibus depedear. Quare do-Arina devali operum necessitare ad salute ve fine villis impossibile sic quenquam Gleari, omaino Papiftica eft, & articulum Iulificationis protius inficit & corrupte quequo modo externis glossilis fucor quet pigmentor que netur& pigatur,eog; modo merito atq; optimoiure rum olim abiplis Apostolis tu pottes pol

648 D. COWNAGE SCHLUSSELE

past Apostolos in Ebionitis, cette Eufebio, a primitius Ecclesis est damnara, rum deniqueram nostris temponibus à Luthero & alias (enceris Doctoribus ac Ecclesias confutata & abletta.

Falifilime ergo inchare itil hains erroris patroni, le oppugnare Papiflarum errorem de Iultificatione aciaînte, quandoquidem in hae fententiaenta illoră corcuprela sur adulteratio hume arriculi nunc quidem vitata peratro hume arriculi nunc quidem vitata peratru îneft ac continerur, ve modo auditum est îdeos, patroni buins erroris revera în hac qui dem parte Papiflæfunt, velint nolint, negure sur confiteantur. Sicur & ipli Papiflæfunt reffis feriptis testantur hoc dogma fiblivalde probati ve iplis proprium ac genui-

DE PROPOSITIONE.

Bane spers retinent falutem, collatio & fententia, D. Iohannis VVigandi Anno 1970.

DE FONTE.

A Nte publicatum Imerim, quo Ecclefia?
A Germanica, ex Romani Antichri fti tenebris egrefia, iterumin volutabrum Pontificia religionis, armatamana renocabantur,
has propositio in domo Detin his equidem
acgionib, erat ignota, accupe, quod ima spera

renatorum salutem retinerent. Docebant enim vir Dei Lutherns, & reliqui eum sequentes, ex verbo cœlesti, side accipi & retineri salutem, ex gratia & potentia Dei. Fidem autem fructus bonos proferre, iisque Deum celebrare, & proximo prodesse. Quæ quidem omnia, plana, dilucida arq immota sunt.

Sed tentatæ reconciliationes cu Interimiftica religione, damnatas prius atque abie ctas propolitiones, tanquem regno Antichrifti proprias, rurlum in Ecclesiam Dei produxe-

runt, vtpote:

Bona opera funt ad falutem necessaria.

Impossibile est absque bonis operibus instifica-

Nemo absque benis operibus saluatus aut in-

stificatus oft unquam,

Qui se harum trium soror patronum & przeonem publicum, libro typis impresso, przebebat, hoc insuper fulmen mere poutificium adiiciebat, pro anathematis non tantum homines, sed & Angelos cælestes habendes esse, qui hasce tres propositiones non probatent, non ornarent, non tradendas esse censerent.

Postea cum vigiles Ecclesiz Dei, ista falsa dogmata auersarentur, atque monerent ex verbo colesti, ne Ecclesiz Dei aliquid detrimenti caperet, aduocatus ille pontificiorum dogmatum, vehementi inuectina monitores excepit, variisque glossulis & pretextibus

Vu 3 hasce

678 D. CONRID. SCHLVSSILD.

hasce de sormes soroges pectere atque ornare studuit. Est que inter sucos illius multiplices seu expositiones, etiam hæc vna: Bona opera esse necessaria ad salutem, scilicet, RE-TINENDAM.

Estigitur hacpropositio: Bena epera RE-TINENT salutem, nata ex interimisticis actionibus seu conciliationibus, & quidem ex sucis pontificiaru propositionum desum-

pra eft.

Jam igitur cogitent omnes timétes Deum, quam malaar operam nauent illi, qui fucos pontificiorum dogmatum, aliis facis altute pingere consintur, eo tantum fine, vt linore Christianis hominibus indiguo, zgre faciant lis, qui modeste ex vesbo Dei, certisque fundamentis monuerunt, ne cinsmodi prestigiz, prius à Luthero singulari Sp.S. impetu, de inxta verbum Dei explosa arque exterminata, iterum in Ecclesiam Dei reducerentur. Deinde eriam, vt luis, quibus impense fauent, gratam faciant palpumque, sorte promotionis maioris graria, obtrudant, ac theatri sui applansus captent.

Dolendam autem inprimis est, & multis lachtymis deplorandum, etulmodi nuncineidere tempora, quibus pontificia dogmata, prius agnita arque reiecta, rurlum producunturin Ecclesiam Dei, & ranta insuper erescit
arque innalescit arrogantia, vt nullis admonitionibes quantumnis solidis & granibus am-

plies

plins relinquatur locus, imò vi non certetur luculentis testimoniis verbi diaini, ac firmis ratiocinationibus, sed inucctinis, pasquillis, libellis famosis, execrationib, minis, id quod seriò timentes Deum non decet.

Equidem humanum est labi, hallucinari, decipi, sed exculare peccata, pingete coloribus. & prædicare, ve & alii probentarq; imitentur, id neque Deo neque hominibus probati potest. Est.

Omissis autem querelis, ques vix licet in tanta hominum insquitate essandere: instituemus collecionem de hac propositione:

An rece dicacur, Bona opera RETINENT

Prius autem negatiuam, quam hactenus tenuimus, addruemus, Postea adsirmatiuam enm suis argumentis expendemus. Iudicer igitur Ecclesia Dei, & vincat veritas, quam cum in timore Domini inquiramus, esque acquiescere parati simus, nemo, vi opinor, candoré, ingennitatem & pietatem, seriò amans, hanc collationem nobis vitio vertet. Facessat igitur verborum asperitas, & rerum gravitas in conspectum prodear, & adsir huic collationi pse S. S. qui nos in omnem veritatem dueat.

Negatius propositio, Bons opera retinere salutem, non recte in Ecclesia Christi, repurgata ab Antichristi tenebris, dici, hisce argumentis demonstratur.

610 D. CONRAD. SCHLYSSILS,

1. Atestimonio facra scriptura

Quecunque nos verbum Dei de salutis nostræ rebus docet, es sunt tenenda sirmiter.

Sed verbum Dei nos docet, Dei misericordi potentia, & fide retineri in renatis, falurema & institiam.

Ergo hæc sententia retinenda est.

Minor est manisesta. Petrus enim disertò ista coniungit, 1. Petr. 1. Qui potentia Dei custest de præsenti controuersia dici illustrius?
Hac vnica sententia, totum certamen tolli
posser, si linor oculos quorundam fascinans,
cessare posser. Sed nunc etiam seorsim testimonia audiantur: Luc. 22. Rogani pro te Petre
ne desciai sidas tua. Nissigitur Deus retineret
atque conservaret, ex immensa misericordia
in nobis, tum sidem, tum salutem, nos ista
amplissima Dei dena mox amitteremus. Philip. 2. Dem est, qui operatur in vobis, & velle,
& persicere, pro beneplacito.

Non enim folum largitur Deus hdem, fed etiam eandem conferuat. Est autem fides organon, quo falus & iustitia apprehenditur, vt

postes dicemus.

1. Corinth. 1. Christim confirmabit vos vique

in finem.

Significat ipsius Christi hoe opus esse, vt retineamus salutem & institiam acceptam.

De fide

De fide nosifta dica erudiunt.

Rom. 5. Per quem & accession babemus per fidem in graciam stam, 14 QVA stamm. Rom. 11. Tu fide stat., 2. Cor. 1. Fide statu. Col. 2. Radicati & superadificati in ipso, & consumati side.

Crebra & hæcvox Christi & Apostolore est, Qui credit in Christum, habet vitam aterna. Fides igitur retinet salurem & iusticiam, gratis per & propter Christu donatam, ve postea rursum erit dicendum.

2. Ex codem fonte alind.

Tantum ea dogmata, quorum verba, seu equipollentia in rebus in sacra Scriptura extrant, sunt in Ecclesia Dei adscueranda & tradenda.

Sed hoc dogma, Bona opera retinere falutem & institiam, neque quoad yerba, neque quoad æquipollentia, in facris literis extat.

Ergo hoc dogma in Ecclesia Christineq; docendum, neqs pertinacites desendendum est.

Minorigitur probanda venit, vel ex luculentis fact & Scriptur & testimoniis, vel ex &quipollentibus dictis, non contortis, non depravatis. Est autem memoria & celebratione dignissimum, quod iam (vt tantum de præsentibus negotiis dicamus) annos complures, dum ista falla sententia impugnata est, neque autor ipse, quantumuis iratus & maledicus, neq; succenturiati vlli, potuerint ex Dei verbo sundamenta certa & sirma producere, Vu sententia qui-

381 D. CONNAN. SCHLVESTER

quibus hoc pontificium dogma flabilire valuissent. Sine verbo autem Dei rumukuari ac seuire, non est probare dogmata in Theologia, sed morbos animi porius & impietatem cum dedecore proprio prodere.

3. Aproprietate sidei.

Quodnam sit organon amplectens & retineus salutem & institiam, exverbo Dei est discendum.

Sed fortidei (quò ad nos) tribuitur in verbo Dei ista proprietas, quod sit organon amplectens & tetinens salutem atque institiam.

ergo sola sides in Christum est organon, quo & amplectimur & recinemus salucem, &

ponteliqua operarenatorum.

Minor est manifesta, nam Christus inquit, Qui credit in me, habet vitam aternam. Paulus ait, Genia salvati estu, Scoper fidens. Deinde sidem autores adseuerant, nos fidestare, hac est, fide conservare salviem, gratis nobis proper Christum donatam.

4. A proprietate bonorum operum.

Fru &us iustitiæ & salutis, non retinent iu-

Sed bona opera sunt feuctus salutis & institiz, teste Chuito & S. Paulo.

Ergo nostra bona opera, non recinent salutem & in sticiam.

Maior patet, quia effectus non retinet

s. Alind excedem fonte.

Effectus non rezinet caufam, fed caufa ef-

Bona opera sunt essectus fidei, ficut Augustana Confessio præclare inquit : Fidem esse

genetticem bonorum aperum.

ac

lo-

em.

est

1-

n-

n.

n, &:

t,

è

c

Ergo bona opera non retinent fidem. & mult ò quidem minus salutem. Fides quidem gignit & alit, atq; sustentat bona opera, qua extincta, extinguuntur atque disparent bona opera, Hoc argumentum tam est illustre & validum, vi esiam aduersatii respondeant, sete totum concedere, licet postea velutiamentes, inmirabiles gyros sele torqueant.

6. Alind.

Indicia falutis, non conferuant aut reti-

Bona opera funt indicla seu testimonia fa-

Ergo bona opera non retinent falutem.

7. Aproprietate verbi Retinere.

Verbum Retinere, notat, velefficientem, vel instrumentum, vel meritum in hae prasenticontrouersia. Nam alias latius patet.

Sed bona opera renatorum, nec sunt esticiens, nec meritum salutis, neq; instrumentu salutis seu institue. Nam de hoc obiecto, in præsentia tractatur. Sola autem sides est organon, apprehendens ac retinens salutem, eti diximus.

Ergo bona opera renatorum, non retinent

Minor

64 D. CONRAD. SCHLYSSELE.

Minor in Ecclessis, quæ Antichtisto pates facto, longum valedixere, extra omnem dubitationem versatur, ac liquidissimè ex verbo Del potest demonstrari.

8. A proprietate arboris & frudwam.

Fructus non retinent arborem.

Bona opera renatorum, sunt fructus bonæ, hocest, instificatæ per sidem in Christum arboris, vr loquirur Lutherns.

Ergo bona opera non retinent falutem &

iusticiam.

9. Afine.

Quidquid ad defentione impiorum dogmatum tendit, id meritò est fugiendum.

Sed hoc dogma, quod bona opera retineant falutem, tenditad defensionem & palliationem impiorum dogmatum Antichristi.

Ergo dolendum est, hanc sententiam & male prolatam este, & peins, in odium reche

fentientium, defendi,

Maior liquet ex voce Christi, Altenum non fequentur, & Pauli, Nulla est conciliatio Christi & Belial, Et 10h. Exite ab ea populsu mesu.

Minor patet coram toto mundo, Naminnenta & publice producta est hæc glossa, super hanc Pontificiam doctrinam, Bona opera sunt necessaria ad salute, scilicet, RETINEN-DAM. Hanc igitur sponsam, è Gyniczo Romani Antichristi in theatrum Christi productam, comunt & ornant, qui tantoperè sudant, vt obtineant, Bona opera retinere salute

11-

bo

0-

m

k

9

e a-

1

Ô

sem. Nam Pontificii & glossamistam, & propositionem cupidissime ample Cuntur. Vilnam igitur ab hac meretrice manus abstraherent, quotquot Christum amarent, & sposo suo debitum amorem præstare cuperent.

10. A confusione rerum.

Quacunque confundunt res granissimas,

Sed hoc dogma, Bona opera retinere falutem, confundit efficientem falutis, fidem & & opera nostra.

Ergo hoc dogmanon est tradendum.

Minor est manifesta. Nam quod potentiz Dei & sidei tribuedum erat, iuxta S. Petrum, id adscribitur nostris operibus.

II. Ab absordie.

Poma retinere arborem, nemo fanus di-

Sed bons opera funt fructus bon earboris, teste Christo, quem non licet arguere mendacil.

Ergo bons opera non retinent falutem,

12. Aforma propolitionis.

Perplexa & indiscriminata propositio, er-

Sed hac proposicio, Bona opera retinere falutem, est perplexa & indiscriminata.

Brgo errores continet,

Minoris probatio patet. Nam in genere' pronunciat de bonis operibus, quod retineant saurem, neque difting unneur ips opera; que hos officii suftineant. Iam considerent più an recte possite dici, patientiam, beneficétism, castitatem & similia, rerinere aut confernare sautem, seu instituam nostrameoram Deo. Imò ex salute hec bona proneniunt tanquam fructus.

13. Ab incommodie.

Quidquid infringit & tollit certitudinent falatis nottræ, & consolationem, ac materiam dubitationis suggerit, id est viciosium dogma.

Sed bæcdo ctrina, Bons opera nostra resinere nostram faintem, infringit ac tolkit certitudinem falutis & confolationis nostra:

Ergo hac do arina est vitiesa.

Malorest perspicuaex dicto Rom. 4. Med ex side secundam gratiam, ve sirme sit premose sie.

Minot ex eodem fonte pet Antithefini, promanat. Nam nostra opera seu noua con bediencia inchoata, est impersecta. Deinde non explicatur, ve monumus, quibusnam nostris operibus, salus nostra retineatur? Insuper sides rantum respicit milencordiam Dei inexhanstam, & meritum Christi, in nest gocio salutis nostra coram Deo, non vila nostra opera.

Non potest non igitar hæc propositio, Rana opera retinem falutem, conscientism de sa-

lute nostra perturbate.

14. A sestimonio Augustana Con-

Phrases à verbo Dei, Confessione Augustana vereri eiusque Apologia, & scriptis Lutheri alienz, non sunt vsurpand 2.

Sed hzc locurio: Bona opera retinent salutem, non est consentanea verbo Dei, Confesfloni & Apologiz Augustanz & scriptis Lutheri.

Ergo non est probanda.

34

ns

6-

1

m

tri

1-

R

the

1

2

6

n.

04

ie

10

m

0-1

>-

13. A testimonio Lutheri.

Voum aut alterum viri Dei testimonium hierepetam, que alibisant copiosius anno-

Towns, bol. 14. Dens un creat, it a confernat fidemin nobis. Siene antem per verbum fidem primitim donist, it a deinceps per verbum exercet, auget, conformas & perficit emis.

Tom. q. Plal. sr. fol. 404. Quia Danidifia petit à Domino, sdeo manifeste nobis oftendu, non essentitoperis aut virium nostrarum conserna-reista dona, sed essents posicos in eo periculo, no prosiciamar.

Tom. 7. Germ. fol. 192. Whers &. Cap. G. Johan. Es habens die lieben Ipostel wol er fahren/vnd redlich beweiset/an jre Sperrn Christof wie gar vn muglich (nicht allein schwer) es 1st/de Glauben zu erbalten/in ansechtungen i ohn den Haben zu erbalten/in ansechtungen i ohn den Haben zu erbalten/verläugneren/vnd der Glauben uch fielen/verläugneren/vnd der Glauben

bein ihrem Dergen gar verlafche burch folde Des Tenffels eingeblafene gebancten/ Gibe/wo fft nun bein Chriffus? Bie fein ift er ein Ronia worden bud hat Afrael erlofet ? Bie beftebeftu in? Der allen ichanden i vnb haft bich laffen fo fammerlich berriegen/ alfoiftes gangen end geher noch ben rechten Chriften / daß fie wol feben ond erfahren muffen/daß diefe marbeit/ basift! ber Blaube, fo die Arrickel von Christo und feis nem Reich feft halren / nicht durch Menfchen Bernunffenoch Rraffte tan gehalten werben! fondern der D. Beift feibe ba wirchen mus! und ein gewiß warzeichen ift! bafi ber S. Beift mit feiner Kraffe da gewefen/ wo der Glaub im rechten tampff und anfechtung erhalten wird! wind baffelb behelt. Bind mas fol ich viel fagen? Es beneifets alle erfahrung/ und bas Werd fealich bas der D. Beift alles felbit thun mus! in der Christenheitimas derfelben eigenelich Re diment belangetjete.

> Eutherns vber die Epiftel Dominica Qualimodogeniti.

Soich den Glauben hab! vnd von Gott geboten bin! sowerde ich nicht mich selbs mit Insucht vnd Hureren bestecken/noch einem andern sein Kind oder Gemahel ju schanden machen! denn die newe Geburt wird mich wol lehren das ich nicht sol meinen Schanden ich durch Ehrbstum habe! so schendlich hinweg wersten i vnnd williglich verlieren! vnd den D. Seist der in mir wohnet! von mir stossen/vnnd der Glaub! so er

beh mir ift unnd bleibt / wird es nicht gefchehen laffen / folche guthun / das wider mein Gemiffen/und Bottes Bort und Billen ift/etc.

Huc pertinet & illustre testimonium Lutheri, in paruo Catechismo, in tertio Articulo Symboli: Credo me proprini rationis mee viribus, lesu Christo Domino meo sidere, aut ad viaccedere nullo modo posse. Sed Spiritus sanctus
per Euangelium me vocanit, sun donis illuminauit, retta side sanctificanit & conservanit.
Quemadmodum solet totam Ecclesiam in terra
vocare, congregare, illuminare, sanctificare, & in
lesu Christoper rectam vnicam sidem conservare, & c.

ADFIRMATIVA PROPOS

sitto, einsq; refutatio:

Bona opera retinent falutem.

Solent nonnulli, vt liberius vagari & tulmultuari queant, hanc propolitionem mutare, & tornare quali pro suo capite. Sed nos in
præsentia infistimus illis verbis, quæ primum
in disceptationem venerunt. Prodeant igitur
nuncin conspectum argumenta eotum, qui
istius Pontificiæ sponsæ defensionem susceperunt, & iuxta lancem verbi diulni expendantur. Præponderet itaq; semper veritas, &
excutiaturvanitas omnium hominum.

ARGVMENTA. I. Extestimoniis Scripturz.

Cal.s. Vos in libertate vocati estis, fratrei tan-

690 D. CONKAD: SCRIVESELE.

tumme libertatem in occasionem detis carni, sed per charetacem sernite innicem.

Ergo bona operaresunent falutem.

Respondeo. Sunt scope dist lute, hoc est, nulla est cohereira. Dictum enim nilal prorsus habet, de retinentia, ve sie dicam, salutis per bona nostra opera. Fiat igitur argumentatio, ve nerui conspiciantur.

Quidquid libertatem non dat in occasionem

carni,id retinet falutem,

Sed bona nostra opera, non dans libertatem nostramin occasionem carni.

Erga bona noftra opera retinent falutem.

Respondeo. Est argumentum à non disfributo. Maior enim loquitur de illo, qui side retinet salutem, & docer. Bona opera esse indicia seu argumenta prasentis salutis & sidei, hocest inde manifestum essicitur, te habere sidem & salutem, quia non laxas srena concupiscentiis carnal bus,

Minor autem perplexe & false dicitur.
Nam Spiritus sanctus & fides, non permittunt carni licentiam perpetrandi qualibee
peccata. Proinde bona opera sunt siuctus.
Spiritus & fidei, id quod supra adstruxi-

mus.

- II. Habenti dabitur.

Brgo bona opera retinent salutem.

Respondeo. Vnde verdisth ze illario? ez. qua connexione? Argumentatio igitur excer-patur.

Exer

Exercitia alunt & retinent dona.

Sed bona opera snit exercitia sidei I falutic.

Ergo bona opera retinente fallisem & infertiam;

Resp. Differut dona carnaba & spiritualia. In carnalibus rebus comparatur ¿¿s crebra exercitatione, sed in rebus spritualibus alsa ratio est. Proutenim sides est ardentior, eò etiam bona opera inde scatusiunt plura & illustriora, quò vero sons iste siccior est. eo ridus sur caut alit s'aturiginem, ita nee bona opera sidem; sed econtra.

Ad Minorem Scriptura teltatur, Bona opera elle fructus fidei & falutis. Ergo non retinent arborem hi fructus, sed retinentur abarbore:

Sententis igitur dicti Salustoris nostri est, dona credentibus sugeri. Nihilvero de tetentione sidei per bona opera disserit.

111. Manens in dilettione, manet in Des,

C Demein ipfo, 1. lob. 4.

Ergo bona opera retinent falutem.

Responded. Quis est neruus consequentie ! Argumentatio igitur integre recitetur.

Manens in Des retinet faluteme.

Manens in dilettione, manet in Deo.

Ergo bondoper avetinent falutem.

Respondeo. Primum, plus est in conclufione, quam in præmishs. Nam de discessone was inferendum.

Xx & Doin-

691 D. CONRAD. SCHLYSSELK.

Deinde Minoris interpretatio ex iplo tes atu Iohannis petenda est. Is surem inquit, Per hoc cognoscimus, quod in eo manemus, & ipse in nobis. Afferit igitur charitatem nostram esfernchum charitatis Dei erga nos, ac docet nostra opera testimonium este nostra fidei & saluris. Itaque in hoc di cho non stabilitur hoc dogma, quod bona opera nostra retinesant salurem.

RATIOCINATIONES.

1111. Contrariorum est cademratio. Maticaperibus amistitur falus & institua. Ergo bonis operibus retinetar falus.

Respondeo. Hoc argumétum vere est Papisticum, à Luthero & aliis syncer à Ecclesia Christi doctoribus, solide & perspicue tefutatum.

Maior est vera, si contrariorum eadem sic ratio. Sed peccatorum in nobis, & bonorum operum in renatis, nequaquam similis est ratio. Peccataenim a nobis sunt. At bona opera per Spiritum sanctum in nobis siunt. Deinde disterunt proprietatibus. Sacra enim litera palam testantur, peccatis contra conscientiam perpetratis, excuti gratiam Dei, salutem & sidem, iuxta dictum, Nobite errare, idolatra, fornicatores, ebris & similes, non possiblebunt regnum calorum.

Sed nuspiam facræ literæ bonis operibus tenatorum adscribunt vim aut potentiam retinendi salutem aut sustitiam. Tantum enim hoc docent, quod sint fructus bonz arboris, sustitiz, salutis, quibus Deus celebretur. Paulus inquit: Fide statis. 2. Corinth. 1. Item, report ter sinem sidei vestra salutem. 1. Petri 1. Denique bona opera ex side sunt, & side Deo placent.

V. Studio pietatie strenne & fideliter labo-

randum est, vt S. S. retineatur;

uit,

iple

ef-

CEE

dei

tur

ne-

ht

m

A

0-

t.

ê-

FA

n

10

-

ŝ

n

Sed bona opera funt studiem illud pietatis. Ergo bonis operibus S. sanctus retinetur.

Respondeo. Primum observent arguta aure omnes Christi ouiculæ, hoc argumentum prorsus convenire cum precedenti. Tantum verò alius sucus, ye sieri solet in præstigiis, el induitur,

Deinde multiplex rerum confusio in hac

argumentatione sese exert.

Primum enim Maior est indistincta & nimium generalis. Nam side apprehenduntur spiritualia Dei bona. Fides etiam orat, vt Deus tum impertiat sibi Spiritum sanctum, tum apud nos eum sinat manere. Sic Dauid Plal. 51, inquit: Cor mundum crea in me Dem, (Nota, is est, qui ex misericordia hæc tanta bona largitur) & Spiritum sirmum innena in visceribiu mein. Nepresiciau me à facierna, & S.S. tuum ne auserau ame. (Nota, quis conserue aut retineat in renatis S. S. nempe Deus ipse) Redde mihi letitiam falutaristui, & Spiritus spontaneo sustentame.

Hine

Xx ;

194 D. CONRAD. SCHLVITTIE

Minoris, in Maiori nequaquam continea-

Prætered Minor quoque confusa est: Non enim discernit opera, quibus Spiritus sanctus retimentus, limb de falsa est. Nusquam enim ex verbo Dei enidenter probari potest, Bonic operabus retiperi Spiritum sanctum. Nam retentio illa, aut causam aut instrumentum complectum. Ism hona nostra opera, neque sunc causa, hoc est, meritum donacionis Spiruus sancti (namid Christi benchicio tributum) neque organa sont, quib. apprehendatur Spiritus sanctus.

Hocautem lacre litera manifeste docent, Speritum sanctum elle causam essicientem, seu autorem bonorum operum in renatis, eumo; retinere bona opera. Galar. 5. Frustau Spirarus est charitas gandium par patientia, benigantas, sides, homeas, mansurade, continentia. Quando autem discedit Spiritus sanctus, nec retinet sidem & bona opera in renatis, rum veluti sonte obstructo autexiccato, nulla bona opera promanant. Neque legis vipiam, vel Prophetas vel Apostolos dicere, Bona opera serinere Spiritum sanctum.

Postremò etiam caisida transpositio status in hac contronersia notanda est. Nam-hac est principalis propositio, Bona operaretinere salutem. E instituiam side acceptam per Christiam. Nemo autem calumniz etimen illis de-

fenlo-

fensoribus præstigiarum impingere andebit, quia ex tripode summa autorirate d'ant omnia, & pro indoctis cos multis condiciis traducunt, & conspuunt, qui quantumuis modeste contradicunt.

VIL Feder non potest stare cum peccato

Ergo bona opera retinent falutem.

1

Respondeo. Est argumentum à baculo ad angulum, & mirum profect à est, talem insulfitatem argumentandi non abhorrere, qui se tumida eruditionis suz i actatione, omnibus præferunt. So a gumetum integrè exculpendum esset, sutilitas magis in conspectum produceretur, talisacione.

Queenng, sequuntur sidem, es resinent falu-

Bana opera sequentur sidem.

Ergo bona operarctinent falutem.

Respondeo Quis insulstratem Maloris fezet? Est igitur faliacia secundum non causam ve causam. Vel sice

Contrariorum est eadem ratio.

Peccanie mortalibus amittitur falsu & fidet. Ergo bonis operabu retinetur falsu & fides.

Respondeo. Ad hanc chordam præstigiarum istarum præcones subinde seuertuntur. Sed solurio supra est exposita, quæ tam est suculenta, vt ipsimet respondeant, Argumentum hoc Papisticum nullius esse ponderis, quia diuer sissima siteratio pecca-

Xx 4 torum

695 D. CONRAD. SCHLYISPLE.

torum & bonorum nostrotum operum, ye-

rum de hociterum psulo post.

Hocquoque semel monendum esse duxi. falle ifties doctrin a patronos, magno fludio & arre, integros Syllogismos veluti scopulos fibiexiciolos declinare. Verentur enim, ne fuam stolide prodant nuditatem. Declamationibus igitur grandiffonis indulgent, ac decreta pronunciant, que à nemine examinari volunc. Mox enim, fi quis indegand e veritatis gratia, quantumuis modeste hoc tentet, in eum horabilia condicia enomune, ac quibus possur modis deformare conantur. Sed Christusinquit, Canete vobis. Item, alienum new fequuntur. Er Paulus ait, Fugite idololatriam, omnia probate, qued bonum est, tenete. Sit anathema, qui diverfum a Paulo docuerit, &c. Mandatum itaq; Dei obligat omnes, vt veraà falfis difcernant,

VII. Spiritus fanctus non est ociosus in crea dontibut

Ergo bona opera retinent falutem.

Respondeo. Specharum admissi, risum reneatis amici. Nam crepant spientiz persuafione, qui talia crepant. Non igitur fas est dicere, eiusmodi argamentationem nihil sapientiz, nihil neruorum habere. Sed extumido pronunciato fiar argumentatio, vt propolitiones extent,

VIII. Illud quod Spiritus fantius in cre-

dentibus operatur retinet falutem.

Bed Sp. S. operatur bona opera in credentibus

Ergo bona epera retinent falutem.

Resp. Malor non est distributa. Non enim omnia, que operatur Spiritus Sanctus in credentibus, sunt instrumenta, quibus salus & institus Christi retineatur. Tantum enim ipsi sidei, hoc officii adsignat sacra scriptura. Sie igitur Minor non conuenit Malori, & coptuit totum zdiscium.

1X. Contratiorum eft cadem ratio.

Peccatis amittiener Spiritus Santine.

Ergo bonis operibus retinetar. Sp.S.

Reip. Ecce rurium in argumentum illud pontificium, devoluuntut præstigiarum defeniores? Nam illa contraria, non se habent eodem modo.

Deinde scopus transponitur. Nam disputatio hactenus fuit, de ista propositione, An bona opera institiam & salutem retineant? Sed istis Magistris nostris elusmodi licentia permissa est, transponere, variare, mutare qualibet, nec licer dicere, curid facitis? Ratio in promptu est, quia errare no possunt, & oca-un praceptum nihil ad illos.

Tertiò, nusquam sacra scriptura docet, bonis operibus renatorum, Spiritum Sanctum retineri. Imò hoc potius adserit, Spiritu Sancum esse causam efficientem bonorum operum in renatis, quos regit.

Spiritu Sanctoitaq; præsente, & retinente eredentem, fiunt bona opera. Nonsetinente

208 D. CONRAD. SCHLPSSES.

bons operature allud, Que furitu Des agon-

X. Dicimus, Bona operaretinere fidem.

Ergo fie est.

Resp. Sie decet ex Maiestaris throno ebuccinare dogmara, & anachematis sulmine omnes serire, qui non applandunt. Satisme igitur hoc probatum & euictum est? Proistoru quidem hominum supercilio, satis supera; Id vezò si non credis, indoctus es, bardus es, ingratus es, suste & gladio cohercendus es, ad indos & Garamantas relegandus es, Canesibi.

Sed exverbo Dei & Lutheri monumentis discimus, ex side bona opera nasci, sidem inquam esse genetricem bonorum operam. Frudus quide testisicari de bona arbore, sed non retinere arborem, vi supra estexpositum.

XI. Spiritus Santti & renattest mutua aria.

Ans , fed Sp.S. retinet renatum.

Ergò Grenatsu vicissim retinet Sp. Santlum.
Resp. Vbi igitur manet propositio sine coelusio, Bona operaretinet salutens Ginstitum
soram Deo? Nam ad scopum argumentatio
erat dirigenda. Apparet igitur inconstantia
& vanitas talium pugnatorum aut consitiatorum potius, qui tum fanaticas opiniones
nullo testimonio sacræ scripturæ, aut solida
ratiocinatione possint tueri, impertinentia
multa solent coacernare, quibas imperitiocibus

rib

6di cia

qu mi

R

Y

lia

pi po ci in

Din Pul

R

ribus & non attendentibus fucum faciant.

Maior eu oluenda est. Nam Sp. San ctus accendit fidem, accendit etiam bona opera. Sed fides est organon, quo Deus & eius beneficia, tum apprehenduntur, tum retinentur, Reliqua autem opera nusquam pro organis quibus accipiatur veretineatur. Deus, autremissio peccatorum, commendantur, sed tane tum pro structibus salutis, pro obedientis si-liali.

Argumentum potrò sic est limitandum;
Renassaresinte S.S. side. sam potrò audiamus;
quomodo ad scopum disputationis quadrett
XII. Renassaretmes salutem & sassuretmes

Ren atus facithona opera,

Resp. An no ista scopa dissolute di instituto, Resp. An no ista scopa dissolute omnibus piùs nauseam creant? Si quis ve quidem iuste posset, quarrolaretur, sophistas eiusmodi spectra uculis hominum obiicere solere, forte indignationem summam incurreter. Sed nos simpliciter respondemus. Maior de side sonat, & vera est. Sed minor pronunciatingenere de bonis operibus & sicadfert tale quippiam, quod in maiori non continetur. Sunt igitur quarnor termini.

XIII. A instificació requiritur, ve Spiritud

Santto obediant , & opera eim faciant.

Ergo bona operatetinei falutem & institum, Rel. Nemo hæc examinet, quia irá & maleditra reportabit, si id secerit. Sic ení à baculo ad angu700 D. CONRAD. SCHEVISHLE,

angulum, isti Magistri argumentari didicerunt Arbor debet bonos fructus gignere, Ergò fructus retinent arborem.

XIIII. Obedientia retinetur Spiritus San-

Etw.

Obedientia est bonum opui.

Ergo bonis operibus retinetur Spiritus San-

Resp. Probandam erat, Bonis operibusterineri salutem & institiam. Itaque est fallacia

plurium propolitionum.

Deinde obedientia retineri Sp. Sanctum, vnde probarur? Fide quidem accipi & retineri Spiritum Sanctum & falutem, extra controuerfiam est. Sed bonis operibus, castitate, beneficentia, æquitate, retineri falutem aut S.S.
tanquam causainstrumentali, id verò ex facris
literis probare debebant isti pontificiorum
dogmatum adsertores.

Imd bona opera testimonium ferunt, Sp. Sanctum ibi præsentem & esficacem esse.

Audiat igitur & videat, atque attendat vniuerla Ecclefia Christi, qualia nous dogmata, ad papatum rectà incautos ducentia, quidam

subinde adaugeant.

Fons horum est, ve supra monuimus, Bona opera ad salutem este necessaria, adeò) ve impossibile sit, absq; bonis operibus saluari aut sustificari. Hæc mater peperit plura monstra, & inter alia hocquoque:

Bona opera retinere falutem...

Sam discipuliadhue addunt duo.

Bona operaretinere fidem. Item:

Bona operaretinere Sp.S.

Forte breui exurgent alii, qui plura in lucem proferent. Iam enim temina errorum & odia rectè docentium, multis teneris conscientiis in tillantur. Prout igitur satio sit, ita messis consequetur, ve veteri pronerbio dicitur.

Postremò cas ob causas tam plane, rá perfpicue, tam breuiter hæcpropono, vtiudiciú de rebus grauissimis expeditius fieri posfit. Constat enim prolixis & declamatoriis scriptis, in quibus controuersiæ summarum rerum tractantur, non rato magis inuolui, quam enolui simpliciores. Deinde vtipsi precones aut defenfores talium paradoxorum, nonnibil sedatis mentibus nudas argumentationes expendant, ac Deo benedicente in via renertantur, Postremo, vt tota posteritas perspiciat, nos veritatem rectam & simplice. candide, aperte, pie, inquisiuille, & tradidisse omnemq; fophistics, implicantem res necesfarias vel orationis fuco, vel occultatione fundamentorum, vel mutilatione argumentorum, & rranspositione flatuum, ex ammo detestatos elle & vitalle. Veriras enim oratio eft fimplex,recta,& clara, Falfitatisverò oratio perplexa, varia & nebulois eft. Denique ve constaret, operam nos dediffe,vt depositum Latheri inconraminatum posteria relinqueremuse

701 D. CONNAB. SCHLVstatt.

temus, cuius quidem rei, speramus noble Deum & Ecclesiam aliquando daturam esfe testimonium.

Addo & hoc, si quis stomachari & vocifetari volet, sua argumenta non esse tali modo prolata, sient ipiemet vellet essingere, libetum ipsi relinquo, vt palam suos illos fætus melius lambat & formet, vt nobis lectoribus promptius ac facilius sit, de cohærentia & robore, suxta normam verbi divint sudicium facere. Testabitur autem inspectio librorum, me boria siderationes illas, quas annotavi, descriptisse.

Deformis quibufdam loquendi:

Pauca quedam adiungenda existimo de formulis loquendi, ad doctrinam de bonis operibus pertirentibus. Primum, vroccurramus calumniis eotum, qui reprehenfa aliqua locutione, vel palam impia vel perplexa, mox socifetantur, toram doctrinam euerti: Niti enim eiulmodi canillationibus turbas exeltatent, nihil haberent, quod com aliqua specia opponere possent. Deinde propter simplisciores, vr cautius paulò discant loqui, sicer non possint omnes falla & ambigua locutios nes pracemeri.

Probatz locutiones funt.

Bonu opera debent fieri. Bona opera funt nel soffarsa. Bona opera funt argumenta, indicia, softie beftimonia frultus institua per fidem accepta. Esdem debent fegus bona opera. Bona opera fegunni tur fidem. Fides gignit bonaopera. Voicanque est vera fides . sbs foje exerunt bona opera, ficut arbor bona fruclus bonos profert. Fides non mas net fine bonu operabus. Fides non eft ociofa. Inftus, instification remains facit bona opera. Postquand bome instruction oft fact bona opera. Bona oper ta non pracedunt fidem. Bona opera nen pracedunt euffisicandum , fed fequintur inftificaewm. Fides ante charitatem inftificat, & fineed instificat. Arbor malanon parit bonos frudius; Exfinctibus fen bonis operibut, arbor cognoscitur. Obi committantur peccasa contra confcientiam, amittitur gratea , fides, falus. Vbi non finnt ant fequuntur bona opera, ibi ettam fide non eft, velfifuit , enannit. Licet gratis enftificemur fene operation coram Deo, ramen poft quam fide bomoinfteficaem est, fide non eft nec maner fine bonis operation. Sicut fide apprehendemme foliatem & enftetiam, ita fides fernat & recenet enftiteam & falutem per Derpotentiam,

Non probate locutiones funt.

Bona opera sunt Adiaphorica. Bona operapro longo tempore, un Germani loquantur faccinda sunt, hoc est, ad fallendam octum. Bona operanou sunt necessaria. Fide áccopia instituta imputata manet absque operabus bonu. Facias quidquid velu, tamen, manebu in gratia. Bona opera

764 D. CONRAD. SCHLYSSILE.

funt necessaria ad salutem. Bona operaresinens salutem, institutus, fidem. Idem si dicatur simplicitet, Bona operanocent saluti. Bona operain articulo & actu instissioniu coram Deo sant mecessaria, prasentia necessitate, ant sant nat necessario ibi prasentia. Multa bona operanecesse est concurrere in instissione, qua quidem omnia sides obumbrat. No opera bona aut prasentiam nostrorum operam, sed tantum & soluminado merita enrum su articulo instissioniu coram Deo exceludo. Bona opera esse formalem causam nostra instissioniu, Bona opera esse partem institianos sinstissioniu, Bona opera esse partem institianos suntissioniu. Bona opera esse partem institianos sinstissionius. Bona opera esse partem institianos sinstissionius. Bona opera esse partem institianos sinstissionius. Bona opera esse partem institianos sinstitum de salutius porta.

Hæcigitur, que de præsenti propositione, Bona operaretinent salutem, in medium, planè, dilucide, & candide attuli, toti Ecclesia diiudicanda exhibeo, modò id siatiuxta regulam verbi diuini, & oro Deum, vt mendacia destruat, ac veritatem suam ipsemet conseruet ac tueatur, nec sinat Pontificias tenebras, ex quibus liberari rantis testimoniis sumus, & în hanc Euangelii tam admirabilem ac saluificam succem colsocari, iterum toti orbi inmudate, ac Dominium consequi, serueto;

femen fanctum se cognoscens, inuocans & celebrans, Amen, &c. Chemoicis, de particulis exclusiuis, & necessitate prasentia bonorum operum, in articulo Instissicationis miseri peccatoris coram Deb, scripta ad nobilissimum virum Dominum Andream Meiendorfsium,

Anno Christisso.

C Alutemin Christofalustore. De particulis Desclufiuis, in articulo fustificationis, doarina per fe plana eft, fed iam nefcio, quo ftadio nouis inbuliraribus ita innoluitur, ve vis velexplicari, velintelligi pollit. Simpliciffima autem ratio declaracionis hacest. Siprimum pranæ & fallæ opiniones de particulis exclusiult, smein dexteram fine in finistram partem aberrent, reifciatur & refutentur. Ita enim postea facilior & planior erit aditus ad veram sententiam. Errantigitur, qui fingunt ipfam ponitentiam fen contritionem in connerfione excludisita ve etiamfi quis fine timoreira Dei, deiectationem peccati & propofitum perseuerandi & pergendi in sceleribus retineat, nihilominus tamen fola fide, hoc eft, Epicurea persualione impunitatis iultificetur. Errant etiam, qui exclusivas ita intelligant, qualitalis fides inflificet, que prorfus nullos bonos fructus pariar, hoc est, ociofa. fterilis & mortus fides, & hac fit arismera fimistris. A dextris verd (ve ita loquar) errant

708 D. CORRAD. SCHEVOILE.

1. Ili, qui exclusions ita interpretanturat operibus noftris tribuant, vel meritu, vel canfain fullificationis, fine extoto, fine ex pare z. Errant etlam illi, doi licet merftum &caufam instificationis adimont nostris operibus, tal men es vel ad medium applicationis, velad formamnoftra inftificationis, fine totaliter fine pattialice referunt. 4. Errant & illi, qui operanostra, quacuno; alia ratione len conditione aut quocunque respe du, in losum atriculom feu negotium inflificationis miscet, trabunt & ingerunt, et præfemia bonorum In iple arriculo & negocio inflificationis ira fir nece flaria, et impossibile fir aliquem posse infl ficari, nifi prim habeat bona opera. Hee a bitror elle pracipua capita Antiche fics, vnde planum elt, que fit vera fententia exclufivarum, quod licet pænitentia neceffatio precedat, & novitas lequatur, tamé in articulum, actum leu negocium inflificationis, non inprediatur ler, non contritio, non nouites, non operanoftra quecung; : Sed ve firma fir promiffio, caufa iultificationis tribuitur foli gratiz Dei:meritum, follus Christiobedientia: mediam applicationis, folifidei: forma, fon gratuite imputationi inflitie Christi & graruit a reconciliationi: Itavt nulla coditio, nullus respectus nostrorum operum in hunc atticulo immisceri de beant. Hecaded funt certe & manifesta, vt Milneles cuis in colloquio, licer prius aliter locuti funt, tamen postea improbene

probent & domnent have propolition & Prefentiam bonora operum in ipfo arciculo inftificarions effeneces farsamita en fine en impossibele fit poffe inflificari. Hackenus ig tur de china do exclusions plana est, que explicari & int lligh potelt:necvideo, quid contradici poffir. Sed per alias qualdam quaftiones & fubritirates muolultur, in quarum explicatione varia queruntar folutiones, que an omnes fint fatis commode, nelcio, iam questio hecelte cum contritio præcedar fi dem iu fti ficantem, &hdes non fitfine ponitentia, fed exiftarin vera pæ iltentia, arque ita præ entia pænitentiz fit necestaria, & motos contritionis fint opera feu actiones quedam in mente, voluntate & corde: anne inde lequatur przfentiam bonorum operum in articulo juftis ficationis elle necellariam. Ad hocargamentum varia quafite funt folutiones Qu'dam respondentspænitentism seu contritionem. no effe noftrum opus, fed Dei opus in nobist fed illa etiam opera, que fidem vi fru dus fequantur, non inchoantur aut prættanturnofire viribus led Deus operatut in nobis velle &perficere ficut Efaias inquit: Omnia opera noffra operation es in mobil: nec tamen fequitors Sunt Dei operain nobis, ergo no fum noftra opera. Nam Marth. g. dicitur : Vedeant opera veftra. Nec Deus ita operatur contritionem, vr nulli fint motus in mête, voluntate & corde homis al Mensenim ex lege agnofcit & confideres Yy A magni

TOS D. CONRAD. SCHLYSSELD.

magnitudinem & abominationem peccati. Cortimetiram Dei, voluntas auertit fe à peccaro. Lutherus in Schmalkal arriculis revicit edinam pontificiorum contritionem, quam vocat dolorem pro peccatis affum prum &ex viribus liberi arbitrii elicitu. Iple verd vocat contritionem pallieam, qua Deus maileo legis cor conterit, vt peccatú cognoscat, ira Dei terreatur, Ettamen non pollum dicere, in tali contritione, operante Deo, nullos fieri & effe morns, seu actiones mentis, voluntatis & cordis. Nam & resipla in exercitiis ponicentie & plurima feriptura fentetia reclaman Hac Igiror folutio argumenti pon fatisfacir, & 1 impliciorib. non facile intelligi porell, multa etiam intricata reddit. Alilita conanturelabi: Contritionemeffe peccarum, quia fit inimiciris & freminu aduerfus Deff, Sed quomodo dicere pollum, cotritionem, que eft opus Dei in nobis, esse peccatum, Cente voluntes & mandatum Deieft, ve peccarum non conremnamus, fed agnofcamus, no fimus fecuri. fedirem Deitimesmus, non delectemur peccaro, sed doleamus & ab eo nos averramue. Hech dicapeccata effe, cogitetur, quid fecuturu fir apud auditores. Nec proprie dicitur contricioné, que elt pars falutaris converfionis, elle immicitis & fremit adnerfus Denm. Ompind enim retinendű est discrimen inter timorem feruile & filialem intercontrition & Inue & Petri. Et finguli in quotidianis exerdithis

ari.

ec-

icit

ex

cat

le-

Dei

ali

ffe

E-

ie

tc

ta

i:

Ĺ

3

8

citiis penicentiæ experiuntur, quid fit cottitio. Doleo de peccato, ex pauelco cogiratione iredinine,&c.non tamé hostiliter fremoaduerlus Deum, ficur Indas, &c. Hoc fane veru eft: Si mallens legis divinæ feriat cor per le & Deus non operetur falutarem contritionem, tunc ex viribus liberi arbitrii non posse alind fequi quam fremitum& desperationem, heut ficin damnatis, &c. Paulus verò oftendit illu-Are diferimen z. Cor. 7. Qui fesunda Denmeft dolor panitentia ad falute non panitendam operatur, mundi aute dolor morte adfest. In magnis etiá paroxismis lanctialiquando experiuntur fugam, fremitum, & qualinitiú desperationis & gultam aliquem inferni percipiunt, vt discant, quid possit liberum arbitrium, nis Dens det & operetnr, veram & falutarem p cenitentiam, et contrifterur homoad pænitentiam fecundum Deum, Hæcided cantum recito, vt observetur per incomodas & impropries folutiones res iplas & conscientias intricari, quando à piscatoria simplicitate, (sicut Ambrolloquitur) disceditur. Num verd cocedendum eft, opera trabenda effe in articulum luftificacionis, & præfentiam operum in. illo articulo necessaria elle? nequaquam. Sed quomodo respondebo ad argumétum de motib.comprisionni? Refp. Cum cerrum fitab articulo lastificationis excludi no stra opera, fialind non postem, simpliciter hoc responderé: non lequi quicquid adelt in coversione, illud ingredi

316 D. CONRAD. SCHLYSTER.

Ingredi ipfum articulum inftificationis , vol quiequid ad convertionem necessarium eft. allud etiam ad tutt ficationem necessarium el-Je. Adderem etiam hoc: Carechifmum noftrum fimplieiter convertionem deserbere his tubus partibus, corritione, fide & nous obedientia leu bonis operih. Cum igitur fructus fidei len persone instificate proprie appela I ntur bona opera, & diftinguantur a motib. contationis, ided nouationem perionlofim elle enonadmittendam, vietiam motuscotromonis qui fidem antecedunt, appellenturpana opera, cum quidens vitrata de finir obonorum operum dicat sea fiert debere in fide à persona reconcilia a , &c. Hec simplicitas minifufficit. Nam fracguttisag aur anticatareddicar disputatio. Si quaram, An motas contritionis finervel bona vel mala opera, vel aliquid ind fferens, &c. Illaverd lenentium respontio, præcateris mihi probatur, qua dicunt: Quomodocunque adpellentur motus contritionic, boc cartam eft, con religaem no adferre aliqued in bomene coram Deoin arriculo luftifienteanis quafi praftans feu dignum qued quacunque ratione oppossator indicto Des : fed fiftere bommecora Des in becarticule non tantum unil fed plusmis peccaris, eriam in optima entacontaminarum . is fola gratia . propter folise Chrifts meritum fola Nderoconciliaria a crotisur ad vitam eternam, &c. Fx motibus traque contritionis non fequitar, b. na operaingredistel. cultin

rol "

A.

eC.

A-

in.

20

IIA.

1

6.3

n

colum inflificationis, & in coneceffaria effe." Confideradumerismefthoe, quod in difpuracionile Philippia Luthero editis, dicitarias cedente fide & persona reconciliara, contritionem fieri factificium Deo acceptum, Pfal. 3. Sacrificium Des foirifus contribulatus, Ce. 11, Queftioeft.Cum certu ficordine narure feures, fidem præcedere & opera tanquafin-Aus lequi: an particulæ exclusioæ ita intelligende fint, ve opera ab ipla fide, neadlint, excludenda fin ?Hancquellione quidam ita expheat, ve præfentia operu in ipfum articulum justificationis trahant & milceant, & quidem ta é præfentiz nece ffirare ftaruant, vi nonvereanturdicere, Neminé polleiultificari, qui no habeat bona opera q faifum est & pugnas ed ipfaapologia.acbona opera ponit ante in-Mitteationé, fructus ante arboré, &c. Alii verd differit, fide inftificante aliquando & aliquadivelle fine operib. rum fc.q ifdo inftificar, se falfaeffe, adferere, fide nung effe fine operib. vel nung effe folam, licet folamftificer. Quid incomodi hæ disputat. secum trahat, is video. & quid fecururu fit, no finedolore cogito.lenenses verà re che faciune, q illam proposirionem improbat fidem aliquado Baliquadin effe finesperib. Ca Latherus dicat, impossibile eft dare credenté &non operanté, & veltre litere rectedicane, non elle imaginandu inrerualia vel horarum veletiam minutorum, fedillud firmiter elle retinendum, ordine nargræfen

918. D. CONRAB. SCHLYSSELS.

ret, bona opera non præcedere fed fequifi. dem & iustificationem. Omnindigitut hee ita explicanda funtas. Vtarticulo luftificationis sua cofter puritas, ne opera nostra trahanrur in articulum Inftificationis, nec necessitas prefentie operum in iplum actum inftificationis intrudator. In hogenim negocio fola fides apprehendens gratiam Dei, in merito Christi, agir cu Deo. Er in hocofficio nifi fides fit fine omnib. etiam minimis operib.non iu-Aificat, iuxta Lutheri di &u. Ad hoc enim oshcium nulla opera admittit, sed sola illud exercet, fine operib. 1. Explicatio its moderanda eft, ne dű viramus Scyllam, incidamus in Chazybdin, ne scilicet mortuam fidem, seu Epicuream persuasione hominib. obtrudamus. Ac vellem comuni & graui deliberatione bifce de rebus formulas loquendi comodas at proprias constitui. Hoc certu est, fidem vers non elle fine ponitentia, fed existere in vera ponitentia, & pænitentia przcedere. Impolitile enim est veram fidem & malu propositum fimul polle in vno corde existere. Aclicet fides nung fit ociofa, Impossibile enim eft fide effe fine alliduis operib, tamen certuelt, fide non primu bona opera parere e postea demu inftificare, fed fide, ficut Lutherns loquitut, ante opera inflificare, vt opera fint feuchusiu-Aificatz,is per fidé, perlonz, que tamen non für internallis temporu dimetiéds, sed ordine nature feu rei diftingueda, Certum eft & hoe tamen.

çc

D-35

1-

0

.

camen in negotio instificationis, folam fidem eum Deo agere, ve impetret & accipiat remifhonem peccatorum, no respectu aliquo nadrotum operum, sed propter solum Chrifum. Hæccerta funt. Reliqua que in hac qualtione dixi disputari, simplicissime itapossenterplicari; Exclusionas opera excludere ab articulo inftihcationis, ne ad illum acom vnà cum fide admittantor, aut in illum articulum misceantur: Ibi enim tola fides cu Deo sgit, & hoc solius fidei proprium est in quarto modo, ve firma lie promillio, non autem excludere opera, vel à conucriione, velà fide, per le, venon fint connexa infeparabiliter fides & opera, ficut Lutherus loquitur. Aliud enimelt, opera excludi ab articulo iuftificationis, & alind est opera excludi à fide iph, ne tanquam connexum inseparabile adfint. Fides enim fine operibus mortuseft,& apologia dicit: Fides, quaest fine operibu non infificat. Servandos ramen lempereftordo, quo feilicer fides tanquam caufa præcedit, opera ranguam individuus effectus fequentur: Er tamen quod inde non confequatur: Si fides & operainseparabiliter connexa funt, ergo epera vna cum fide ingrediantur articulum, a-Elum fen negocium instificationis. Lutheruserudite oftendit in Gen, cap. 19. Que enim inseparabiliter connexa funt, non omnis cardem habet proprietatem, seu idem officinm, Aliquid etiam lucis hisce disportationibus, ex

THE D. CONRAD. SCHLVSERLE.

hac diffin & one acceder. Fides verumq facit. & apprehendit Chriftam, & oft efficat per cantatem, fed nonita, ve primumficefficas per caritatem & pollea demum apprehendat Christiam, fed econt a Neceo respecturustificar, quia per caritarem efficax elt : Imo no conjunctim quidem hoe respectu inftificat, quia feilicet & Chriftum apprehendat, & per earitate fit efficax: Sed hoc folo respecta, quia Cheff imapprehendat. Alind igieureft, quomodo, quo respectu aut qua ratione fidesiu-Ai Scen Er alia questio est, qua nota, vius fides à morma distinguatur, ne vana opinione ving fidel nos feducamus. Hee regula moderart deber modos lognendi Iral'aulas recte dicir. Rafide valet, qua per dilettionem operatur. Et Incobus : Sine operit fides off morina Lutherus devotie : Fedes fine operabus mortes oft & nebil walet. Apologia: Fides que est fine bonis operibus, non infirficat. Hec de notis vera fidei re de dicuneur, led fi trahantut in ipfum articulum luftificationis, longealia ratioeft. Liber Racisponentis Anno 40 ponebar hanc propofitionem: Per fidem efficacem infteficatur peccawe Lutherus verd no luit hae propositionem admirtere, quia moxattexeretur, fideefficaei, idelt, fide operance, hoce it fide com operation fin heatur percenter. Idem ad Gal. a. Sophiftafomnis. ant fidemmoniuftificare , nifi facear opera pari. some this. Depramatis Enangelisett, qued fide. instruction fed non fine operatus. Has conditione

et

I I

1-

.

7

1

100

annexa Pfendeapoftoli predicanerunt Enangelion, Item. En fides, que apprehendit Christum. Becomatur, non illa fides que includit caritatem infteficat. Tales etiam funt ille propolitiones: Illa fider , que comunet am habet caritatom, enstificat . Irem , Fider on instricet , requiris prafentiambonorum operum. Lutherus enim dicie, in 1. cap. ad Gal. Saranicam gleff meffe. filem non withcare, nifi accellerit forma, id eft, caritas. Er in Gen. 12. inftificatio in qua dacetur,opera cum fide coniungenda, mendecinma off. Ita Vibanus Regius contra Anabaptiflas erudite disputat de illa propositione : Der Blaube moat feine quite QBeret ben fich vertras den I scalices in negocio sen officio sustificariomis. Co.

orrò est & alia distinctio observanda, que non observata multa intricata redditin hac disputatione. Quidam enim ita disputation, quasi sides semel tantum ossicium instincationis exercest. Quando scilicer in prima connersione remissionem peccatorum secipit sta ve postes missi credens lapsus contra conscientiam admiserie, illud non exercest. Sed quia tota sidelium vita est pænistentis, ob peccatum in carne habitans, perspenum igitur sidei ossiciu est petere, Dimite vebu debita, hoc est sides, in credentib, in hac vita, enamis non admissi sin credentib, in hac vita, enamis non admissi sin credentib. in hac vita, enamis non admissi sin credentib. in hac vita, enamis non admissi sin credentib. in hac vita, enamis non admissi sin credentib.

716 D. CONRAD. SCHLVSSELB.

conferunt & perat, ne peccarum in carne habitans imputetur fed tegatur. Fides igitur no tune tantum fine operib.iuftificat, quando Abraham in prima vocatione exidolatria nihil haber bonorum operum. Verű eriam postea Gen. 15. quando fides eius ornata est mulcis virtutibus, ramen tunc etiam fola fine operibus in ftificat, non operantem fed credentem in eum, qui justificat impium, Romant 4. Hec igitur diftinct o non parum lucis adferer. in prima conversione fides existens in vera pænicentia inflificat ante opera, que inflificationem ordine rei, ficut dicam eft, legunntur. Sed in renatis fides etiam exercet officium iustificationis, post renouationem. Et licertue fides habeat fecum chorum pulcherrimarum virturum, tamen eriam tune fola fine operibus instificat. Abraham Gew. 15. fimul efteredens & operans. Ertamen justificatur, non ve operans, fed ve credens. Fides eins the fimul eft & credens & operans. Inflificat autem eriam tune Abrahamam, no ve operans, fed vt credens. Ex hac diftinctione recle di-Indicari potelt disputatio; Cum certum ficab arriculo inftificationis excludi opera, an etiá à fide excludatur presentia operum ne adfint, qua nifradhibita diftinctione, explicari non polline Sienim dicam, fidem eo tempore, quandvinflificar, nulla habere opera, acu prafentia, falfum hoceft in Abrahamo, Gen. 16. Rom 4. Rurfus fi dicam: fidem ná tultificahocest in prima vocatione Abraha exidololattla. Adhibita igitur hac distinctio totam disputationemillustrat. Et tamen hoc si miter retinendum est, sidem etiam runc, quando in renatis præsentia haber opera, non ideo instificare, quia ornata sicoperibus, vel præsentiam operum ad hoc necessariam esse, ve sides non possit instificare, niss accedar præsentia operum. Datum Brunsuigæ, &c.

SE QVVNTVR ARGVMENTA Maioristarum, exipsis autoribus & defensoribus buius dogmatis, pto studio collecta, & perspicuè refutata, per D. Iohannem VVigandum.

I. Inresposione D. Georgii Maioris, contra renerendum & nobilissimum virum, D. Nicolaum Amsdorshum, Theologia sacrosancta Licentiatum, litera C.

Contrariorum eadem oftratio.

Peccata & bona operafunt contaria.

Ergo peccatorum & bonorum operum est eadem ratio. Caterum sipeccatorum & bonorum operum endem est ratio, opertet bona opera salutem meren-tur.

Sed off eadem ratio peccatorum & bonsrum.

Ergo peccata meremur mortem, & bena ope-

rafalatem, & per confequent ad falutem lant now ceffaria. Reip. Scimus hoc propugnaculo fuil dogna tuert, quod non fola fide gratis, vera fide formata caritate, hoc eft parrialiter & caulaliter etiam per opera bona coram Deo inftificemur & faluemut. Venutem hoc propagasculam ex mein arundinibus eft'conftructum, ita eft ab affertonbur Euangelice veritatis iam olim deiectum ac dirurum. Proinde non immerito, omnes boni miratur quo confilio, vel qua eriam f. onte Euangelici Do-Acres audeanteiulmodrfundamenta vfurpase & quidem ex publicis feriptis ad fus que da inuficate dogmara quibus non tontom ceclefiarum turbatur concordia, fed articulo fuftificationis d'unites repuigno & illustrato, caligo offanditur, transferre, & in iis magnos triumphotagere. Hoe fane conftat, non polle ildem fundamentis incumbere coleftem veritatem, & illad quodimmediate cum es pugnat. Non igitur iniuria suspicionem concipinnt pii, imo res manifesta est, Papistica fingus, corumq; armis Papisticam doctrinam in Ecclesiem Dei rursus innehi atg, defendi. Certum eltante 10. Annos Phrasin & res Papistices in hac proposicione, Bona apera funt ad falmem necessaria, à Luchero Enangelice veritatis per Christum instanratore, coinn do faffrigio corum qui tum Ecclefia Dei praluceba damnaras, reiectas atq; explofas elle ex Schola & Eccletia. Germmeft & hochaeno-

fire tempeltare nulla aliam neceffirer liftud dogma protubile, quamactiones imermiticas, hoc eft, Papilicas quibus pacificatio inter Chattum & An ichattom tentabatur & Eceleffa Derin præcy, itiú arg; exitiemdeduceb.tur, Nocuntautem omnes quorum ocult non falcino aliquo oce ecari funt, hoemedo istum nodum dirempeum effe: Minorem effe faliffin.s. Sunt enem primu peccata exnobia dande funt res cetra cum norma Deicetto verbo exprella perfecte pugnantes : tertio merentur iram Dei & damoationem perfes quarto qui vnum pecestum comittir, transgreffor elecorus leg s. Arbons operanon famunt toltiam ex nobis, deinde non funt perfectain nobis, profluent enimex ferentivase veteris Adami qué etiam renati no possune exuere penitus in hac vita. Testio propter hanciplam imperfe ctionem & collutionem, bona opera per le lunt damnata, re inquit, Elaias: Vnemerfainftiten noftrapannut möftruatwe. Quarro qui vnum aliquod opulculu pra-Alicenon throm lege toram implenie. Iraque patet maximam elle diffimilieudinem inter pecceta & bons operanolles. Quedfi autem renatt legi Dei pollencin haevita lua obedie tia perfect : farisfacere, id quod Papilla audadercontra verbum Dei communé omnium experienciam.& fine vllo exemplo, deniq;ci ignominia meriti Christi & ia dara cofolationum affenerare non verentur, alise flet ratio.

710 D. CONRAD, SCHLESSELL.

11. Sine obedientia à Deo mandasa neuro faluatur inneaillui Hocfac & vines,

Bona opera lege Des tradita funt illa obedien.

Ergo fine aperibm à Deo praceptis nemo fal-

Respondeo. Concedipotest totum argumentum legaliterintell gendo. Sequitur antemporrà: Nallum hommem in terris faluazi, fiquidem omnes peccanernat, & eger gloria Dei, Rom, 3. Declaranda est ig rue Major. Sine obedientia nemo faluatur, festicerintegre, aut per nos homines, à quibus lex eam obedientiam flogicar, præstira, aut pecalium iuxta decretum Dei pronobis intercedencem, omniag; foluentem que nos legi Dei debebamus. Porto vox Eusngelii huinfmodi explicationem affert, caulam materialem noftre inftiriz elle opus seu obedientia Christi, qua toti legi exoluit pronobis ca que nos debuis mus omnes, Formalem verdelle applicationem gratuizam istius obedientiæ Christi ad nos,ida; per fidem in iplum iuxta illud: Perfe-His logu Christm oft ad institiam owni tredenti. Rom. 10. Major itag; & conclusio loquuntur de formali nostra iusticia, qua est in Christo obedientis pro nobis passione præstica & abfoluta, nobilg; per fidem applicata len impatars. Siquidem nos eamintegram obedientia vt Lexà nobis postulabat, non potuimus perficere. Sicut enim per obedientiam vnius homihominis peccetores constituti sunt multi, ita & per obedientiam vnius iusti constituentur multi, Rom. 5.8 Rom. S. V perfettio legis impleretur in nobis. Hac ratione minor de materiali loqueretur que si in nobis queritur, fiunt quaruor termini, Nostra enim operasant integra obedientia legis. Igitut neque faluare neque ad falutem necessaria esse possunt. Materialis itaq; causa institiz cora Deo extra nos videlicet in Christo est, 1. Cor. 1. Et hac ratione vera est propositio: Bona opera sen obedietia legis eft necessaria ad salutem, videlicet ipfius Christi nobis per sidem applicata seu imputata, absque vllo fermento nostrorum operum. Breuket est argumentum ex confusione seu dinisione mala legis & Euangelii : Fit argumentum adhucplanius hoc modo politum:

Sine obedientia legis nemo faluatur.

Nostra, renatorum nempe, bona opera secundum legem fasta sunt illa obedientia legis quam Dem requirit.

Ergo nostra opera saluant.

Resp. Maior de pérfe da obedientia legis loquitur quam Christus pro nobis præstitit.

Minor de tali que perfecta non est, iuxta

illud: Video aliam legem, Rom.7.

111. Itemaledicti in ignem aternum quia efu-

Ergo bona opera funt ad falutem necessaria.

Reso. Congruit hocargumétum cum primo,nempe: Peccasa damuant, Ergo bena opera

711 D. CONRAB. SCHLYSSELS.

inflificant. Eft autem manife fta diffimilitudo. quam qui non cernit, is neque legis mentem neg; vitium, neg, imbecillitaté homan z naturæ confiderat. Idem igitur fucus tátum alils verbis pingitur. Deinde eft lententia legalis, impios & altorgos punitum iti, qua de re nemini eft dubium. Neque illud alterum à quoquam impugnatur, Bona opera coram Deo habere suas quasdam compensationes, L.Tim. 4. Sed non adfalutem, verú vt falutis fructus. Tertio, totus ille contextus manifeste testatur, maledictos quidé propter sus mala opera in gehenná coniici, benedictis vero non propter sua opera sed propter fide in Christum, falntem & vitam eternam contingere. Singulari enim emphasi Christus vritur verbo benediffi, quo oftédat eos per fidem in Christum cum fideli Abraham benedictos effe. Secundo vitur verbo anegrophos no possidete quo indicat nos potiri en hereditare inte filiorum in Chrittoadoptiuorum, que adoptatio non fit proprer nostra merita. Tertio, paratum inquir regnum ab exordio, inde paret eos non peperille suis operibus. Quarro, ipsimer beati palam fatentur, fe non posuisse in opera Spem faluris fux, Domine, inquiunt, quando vidimus, Sc.

1111. Quicquid compensatur vita eterna,est mesessarium ad salutem.

Bona opera compensantur vita eterna

Erzobona opera funt necessarea pas alutem.

Maior probatur Marth. 19. Qui reliquerie domum, Sc. propter nomen meum, centuplum at-

cipiet, & vitam aternam poffidebit.

n

1is s,

٥,

١.

a

-

1

Resp. Nullus pugnatorum tanto supercilio fuas turres & munitiones le Citer & oftentat, quanto fastu hoc argumentum Lutheranopapiftæextollunt, &ineo fummam victoriæ Ipem collocant, Arqui fi Vicelius aut Sidonius aut alins quispiam Sicophata Pon. Rom. tantas nænias ad papalein iustitiam fulciendam, nimirum que partialem caufam falutis in opera flominum ponit, proferrer publicis leriptis, nonne ingenti cachinno neque id immerito ab omnib.exciperetur. Quidenim hocarguméto imbezillius quid farilius? Núc vero cum Doctores, vt perhiberi volunt, Euangeliel de halulmodi stramineis maris tantas gloriationes spirent, valde dolendum eft. Force autem ld infto Dei confilio accidit ve isti muri straminei à Papistis mutuo sumpti argumento essent, ipsum doctrinæ genus iphillimum fermentum Papifticum olere.

Quod ad fundamentum istius argumenti attinet, satis est manifestum, eam huius dicti sententia est, confessionem Christi & Euan. gelice véritatis, damna quoq; omnis generis propter Christum accepta in vita eterna amplissimas remunerationes habitura esse: neque agitur de causa remissionis proceatorum corá Deo, Deinde synecdoche in his legalib. dictis no est obseuta. Niti enim quis primum

z i fide

THE D. CONTAR SCHLVISSELE

fice in Chriftum adopens fie inflitiam filusem, vitam, Spitttum Sanchum,neguaquam wal with well posent Christom confiteri aut quicquam propier con de Crinam detriméti perpeti, Respecte afficmat (coptairs vitam ef. domm Dei , Low & Sed dien, mfrifta opera desenter , compression non poffent ? Mira fapientia vernin et habeamur, primum oportet illed adelle unde proneniut, videlicet fidem. Sum enine fidei fructus & liabent pramia rang um fructus. Parro argumentum ipfum habet quatum serminos, & procedit à per le an per accident. Maior enim duntaxat & pro-prii finne de merito Christi intelligi potest ac deber, quod folum aterna vita dignom cenferur à parrecelefit. At not eternam vitam confequimer, quis fide meriti Chrifti parricipe lamme, imma ilma Quicreda in me, babe-Minor vero non eft comprebente in menod videlicer quod nottra bomopen ficus merium Christi, vita zterna se numerar deberent. Quis enim non videt affe falitime dici ? Poteft autem argumentam confine a democratalità nostra coam Deo , hoe eft, de operibas feu obediencharle intelligue, de nomis operibusvero

F. Se we is vitam ingredi, force mandate, Matikup

Ergs, foresque fent neceforis ad falutem. Retpe Substito inpra eft recitata. Nihil aliud funt

funt quam dicta legis & promissiones conditionales, que nos omnes tenent captinos & execrantur magis quam confolantur & faluant Ratio eft quod nemo præftet legem, inxta declarationem ab iplo Christo traditam, Diliges Dominum Sc. Deut. 6. Matth. 22. Arque vrinam qui tantopere operibus turgent, in eam expositionem oculorum aclem h quam haberent, intenderent, fine dubio discerent rectius sentire, quemadmodum Christus rumidum operarium hacsententia & aliis declarationibus profternir vt fuas inanes gloriationes de lege sbiiciat, confusus; discedat. Deinde potest sine hoe concedi de caula materiali nostræ institiæ quæ est extra nos in folo Christo ac fir nostra per fidem imputatione. Terrio iustitia bonorum operum. inchoata in reconciliatis qui spiritu Dei aguntur, non est, ea sustiria qua coram Deo iusti repuramur, habemus remissionem peccatorum & fumus haredes vita, fed eft elus fru-Aus qui in inftificatis & faluatis fam ante per fidem in Christum absque operibus legis vt Paulus affidueineuleat, habet fua præmia ficur diferte Lutherus in enarratione huius diai addit : Propter hos ipfum docemus fidem, ut lex impleatur, Et Christus inquit : Lucest lux ve-Ara.

Liber surem hoc loco obiter & hoc argument u refutare quo Lutheranopapistæ varie ludunt, ve ipsos telis sais omnib, exarmemus.

Z16 D. CONRAD. SCHLYDSHIR.

Imputatione summinsticeram Dee.

Obedientia renatorum in quibus Sp.S. habitat, est imputatina instituta. Nama, inchoata credentium obedientia reputatur eu pro persecta obedientia, Rom. 8. Nulla nunc damnatio.

Ergo illa obedientia renatorum est institia qua

coram Deo praumciamur infti.

Ref. Eft fallacia equiuocationis, vocabula enim impatatiga infistia, aliterin Majorialiterin Minotivsurpantut, Malor enim loquitur de inffiris quæ est extra nos seu est obedientia Christi nobis communicara & impuesta per fidem, que coram Deo absoluimur à peccatis ac justi censemur, pon alirer quam fi nos iph hanc iphm perfectam obedientiem præftirifemus quam Christus præftirit, Gemef. 15. Rom. 1. 4. Gal. 3. Minor vero de obedientia in nobis inchoata loquitur, quia etfi iuxta erseines Euangehi per fidem in Christum Deo placeat & accipiatur, tamen non est es. Jultiria, qua coram judicio Deiconfistimus, remissione peccatorum & vita grerna donamar, & en conscientia potest vel debet inniti. Eins rei hæ funt rationes.

1. Quod efficiens causa & materialis in stitie nostre coram Deo soli Christo extranos homines cribunnour ab vninersa scriptura: In semine two qui off Christornon in seminiam, conringit benedictio, inquir Paulus, Galas, 3. Item. Christon saltim off sub legem, peccatam, maledisum, vt à loge pecçaco, malediste nes liberares,

to fe-

2. Corinth. 3. Gal. 3. Iraque nostra obedientia inchoata non potest esse instituia qua coram Deo instificamur.

11. Ratio, lusticia qua iusti reputamur corsi Deo, mere gratis datur sine lege & operious, & ita describitur, quod sir tantum impatario iusticiæ quam nos consequi non potuimus, sed qua Christus est consecutus, quæq; nobis per sidem applicatur, Rom. 3. 4. Eph. 2. Gal. 2.3. & aliis locis infinitis. Itaq; formalis causa husius iusticiæ enidenter probat obedientia credentum inchostam non posse esse iusticiam qua habemus remissionem peccarorum.

us propter Christi meritum affert conscienciis certam ac sirmam pacem, Raman, 5. At inchoata obedientia quia est impersecta & inquinata variis sordibus, nequit conscientiam peccatis consternatam tranquillam essicere. Ideo & essectus perspicue probat nostra opera non posse vel totalem vel partialem caufam institue nostra coram Deo constituere. Roman. 4. Ideo ex side gratio, ve sirma sit pramissio.

1111. Ratio Oportet nostram institiam qua institeputamur & habemus remissioné peccatorum & propicium Deum, esse planam & perfectă institiam, & omnino talévt & Deus ea possit esse contentus, omnem indignationé abiscere, amanter completi, pro inst ohabese & donare hæreditatem vitæ æternæ (Non enim Deus, ex leuitate, non extrucata impletione suæ voluntatis vult remittere peccata) & vt conscientia nostra sirmiter absque hæstatione vlla possit inniti, nec dubitate, quin Deus eam iustitiam probet. Sed nostra iustitia quæ est obedientia inchoata per S. S. non est integra legis impletio, & est variis imbecillitatibus & sordibus varie pollura, Itaque nostra opera mutila & sordida etiamsi ex misericordia tanquam fructus credentium benigne accipiantur & præmiis assiciantur, tamen non possunt esse iustitia coram Deo qua habemus remissionem peccatorum,

V. Ratio, Nostra operasiunt fructus sidei ac iustificationis coram Deo impertarz. Iraque manisestus suror est eis iusticiam coram Deo qua salutem aut remissionem peccatorum

habeamus, arrogare.

VI. Ratio, Exempla instificatorum & renstrorum ostendunt ipsos suz obedientiz per Sp. S. inceptz & quantumuis excellenti non tribuisse institutam qua coram Deo consisterent, sicut testantur illa di eta: Non intra in indicinm, Item. Si insignitatu, Item: Video aliam legem. Item: Nibil mihi consciuu sum, sed in hoc uon instissam sum. Inde liquet nostram institutam side Spiritu Sancto in nobis inchoatam, non imputari nobis ad vitam zternam neque esse institutam in quam conscientia peccatis tegrita sulciri debeat. Sed solam Christi institutam

tiam que omnibus numeris est absoluta, e se eam iustitiam coram Deo cuituto possumus inniti que que ad vitam imputatur.

VI. Oportet credentes rursus in hac vitaincipere ut fiant tales quales primi homines à Deoin Paradeso condits suerant.

Opera decalogi funt pars iftius falutio. Ergo opera funt necessaria ad salutem.

Resp. Et in conclusione plus est quam in præmifis, & alioqui procedit argumenrum a fecundum non causam vt causam. Differie enim de fructib, fidei feu lustificationis. Deinde noftra obedientia per Spiritum fanctum inchoata, imple miscetur cum obedientia Christi que nobisimputatione per fidem appropriatur. Hæcenim imputatio beneficii ac meriti Christi nostra falus ac institia est, Luc. 19. Ephel. 2. All. 4. Tit. 3. Eftigiturifts confuno in hoc argumento digna execuatione. Non enim idem eft dicere, aliquid parrem iuftirie noftre vel aliquid fructum feu effectum illius iuftiria effe Nam facta scriptura accurare ifta duo distinguit. Poterat igitur simplicius & clare dici, opera esse fructus salutis, ideireo credences iis debere effe confpicuos, ld quod extra contronersiam est. Vel respondeo sie breufter & simpliciter ad malorem. Credens fir impuratione talis. Deinde minor eft falfa, Nam bona nostra opera non funt pars faluris, fed funt fractus falutis. Nam fi pars falutis effe debent cur dicendum eft: Omnia fecimus & fermi

ferni inutiles sumsu. Item, instissicamur absq, operibus legis. Item, Quicung, circumcidisur, debitor oft tosius legis sernanda. Christus vobis ost veiosus, qui lege instissicamins, à gracia excedistis. Galat. 3.

VII. Immutabiles Dei ordinationes necesse est

ant fiers aut pænas subsequi.

Lax est voluntas Dei immutabilis cuntiis bo-

minibus proposita.

Ergonecesse oft legem ab hominibus impleri vel punas subsequi, Deut. 17. Galat. 3. Matth.

5.19.

Refp. Eft argumentum legale, cui addenda est declaratio ex Euangelio. Sir autem loco explicationis luculenti sima sententia Gal. 4. Vbi tempus impletum est, misit Deus filium. fuum natum ex multere faltum fub lege, ut coa qui fub loge erant redimeret , ut adoptionem filorum reciperensus. Quoniam autem effic filis Dei, missit Deus spiritum silii sui in corda vestraclamantem Abba Pater. Hoc pacto Apostolus deducit nos ad eum qui lege Dei & patiendo & obediendo, vt exigebat necessitas nostra, perfecte satisfecit. Nostro enim loco Chriftus eft factor legis, debitum omne in le recipiens seque exfoluens, Efa. 54. Rom. 5. 1. Cor. 5. Proinde hulus Christi meritoatq; obedientia nos quoque & legi & Deo satisfacimus nempe imputatine, ne quis fuis operibus imputer quod eft folius Christi. Dehine vero fequantur fructus, quos sciunt pii, fide Deo

gratos esse, ve vera & atdens inuocatio in rebus assistantes, confessio, parientia & alia opera filiis Dei propria, de quibus fisii huius seculi quantumuis magna disciplina clari, nihil omnino norunt.

Dictum Christi Matth, s. Non veni soluere legem sed adimplere, docet de Christi impletione quam tamen propter nos executus estac sit impletio. Christi nostra side per imputationem. Nostra vero obedientia fructus est qui sequitur, ve sonat dictum: Luceat lux vestra. De sectunt autem codem Lutheranopapista hoc dictum Christi ideoque magis se ineptos præstant ac præbent, quod operum necessitatem ad salutem inde conentur extruere.

VIII. Peccata non dimittuntur nifi dimittentifuo fratri, Matth. 18. Luc. 16. Item, Dimitte nebis debita nostra, ficut & nos dimittimus.

Itaque opur remissionis erga proximum etiam

in indicio Dei est necessarium.

Respon, Ad antecedens summa istorum dictorum est pænitentiamesse necessariam. Vbi enim odia & exacerbationes aduersus proximum in mente resident ac retinentur contra conscientiam, ibi non est vera agnitio peccati, nullus pauor: Ideo nec remissio peccatorum ibi locum habet. Est enim ordo D E I quem nobiscum seruat, vt prints ad agnitionem peccatorum deducamur & po-

& postea sides in Christum erigatur. Deinde loquuntur tales sentétiæ potissimum de srudu impetrate salutis. Nam vindicta erga proximum slagrare neque eam remittere, est indicium infallibile ibi sidem quoq; extinctam esse. Enumerat enim Paulus Astorgia & maleuolentiam inter opera carnis & Diaboli, Rom. 1. Gal. 5. Potest igitur concedi argumentum necessariam esse remissionem erga proximum sed no ad salutem, sicut Dominus seruo in parabola debitum remittitum propter suam remissionem erga proximum, sed propter suam misericordiam qua assiciebantur erga seruum.

IX. Quicquid liberat ab aternoigne, necessarium

oft ad falmtons.

Operaliberant ab aterno igne. Quia omnis arbor non ferens bonum fructum excindesur & in ignem prosicietur.

Ergo opera funt ad salutem necessaria.

Reip. congruit cum argumento secundo supra recitato. Potest autem totum hoc argumentum concedi de opere Christi quod side nobis applicatur. Sed si ad nostra opera, quocunque randem loco reposita, accommodatis, Maior erat falsissima, imo potius nostra opera nos eterno igni obnoxios faciút. Nam Paulus inquit: Que ex operibus legis sunt, sub maledisto sunt, Gal. 3. Equidem totaliter non possant nostra opera à maledistione legis nos immunes sacere. Primum quia legé sion pre-

præstamus integre, ne renati quidem. Deinde quia si per legé susticia Christus frustra mortuus est, Galat. 3. Nec partialiter quidem. Sunt enim opera renatorum estam imperfecta & inquinata peccatis. Nihil mihi sim conscim sed in hoc non sunt instissicatio. Phil. 3. 1. Corinth. 3. Si omnia seceritu dicite servi inutile sumi. Dominene introcas cum servictus in indicimus.

Sin Maiorem de Christi opere, Minorem de nostris acceperis, discrepantia manifesta erit. Pertinet autem argumentum ad istum vulgarem fucum: Peccata damant. Ergo benefasta falsant, in qua nulla est connexio. Preterez Minoris probatio est comminatio pettinens ad opera mala seu impænitentiam que per se meretur ignem ærernum, duplici ratione, nempe exsecratione legis & comminatione Euangelii: Osi non credit in filiam, non videbit vitam eternam. Porro ab ea ad oppositum nempe bona opera quæ diuersam rationem habent, vt supra ostensum est, non valet confequentia.

Hactenus argumenta quedam ex lege recensuimus que nullo negotio à quolibet (recte saltem instituto in sundamentis doctrine Euangelice singulari Del clementia his postremis mundi seculis illustrate & dextre etiem volente indicare) dissolui ac consutari possunt. Ceterum mere & deplorate persinecie Papistis non inuidemus ciusmodi seci-

714 D. CONRAD. SCHLVIIILE

dos fungos, in quos tuas præstigios sugas collocent. At nostræ relligionis homines tantos famos venditare, mordicus retinere ac tueri publicis insuper scriptis in Ecclesia sparsis hoc factitare, nec sine tristi sui nominis & pene vniuersæ religionis iactura, id vero maximopere dolendum est.

Deinceps vero argumeta ex Enangelio simili ratione prolata, breuster ac simpliciter
discotiam: Non enim magni laboris erit ad
rem falsam consequentias inconvenientes ac
vitiosas detorras dissolvere & evertere. Quia
tamen interdum ex personarum autoritate
magis quam ex rei veritate pendent homines: Itaque proderit tam nugaces & sutiles
argumentationes in conspectum proponere
vi rudioribus viciosa membra velut digito
monstrentur. Reliqui sue inuidie, maleuolentia, ambitioni, rixandi studio pervicaciterindulgentes nanigent interea suis velis ac
ventis, donec aliquando stimulis conscientiae
adacti discant resipiscere.

ARGYMENTA EX EVangelio sumpta sed male detorta.

X. Impossibile oft sidem, Spititum Sanctum & Christum habitantem per sidem in cordibus piovam nebuloperari.

I

.

Sed credentes funt templa Dei loban. 14. 1. Co-

Ergo bona opera funt ad falutem necessaria. Respon. Conclusio est nimis larga, Impudenter enim talia infert que in precedentibus propositionibus non continentur. Hoc folummodo concludit argumentum. In credentibus Spiritum Sanctum effe efficacem, & fequi fructus pænitentis dignos quod vltro cocedunt omnes fani, Verum prior conclusio temerarie miscet effe &um & causam falutis, id quod Latheranopapistis admodum solenneest. Imo vide quam violentas ne dicam vetriginosas conclusiones gignant tam orgati operum doctores. Conclusio propriifsime, ve sonant verba, de saluandis dicit. Maiorautem perspicue de fis disserit qui salvati . ac inftificari funt non de faluandis. Inde liquet opera instificatum sequentia non esse ad falutem necessaria, sunt enim falute posteriora. Neque vero imperfecta salus iudicanda est que accipitur & habetur fide per Christum antequam frudus fe exerant. Eft enim falus, si non tempore, salrem ordine, prior iftis bonorum operum fructibus, ficut monet facra seriptura passim, imprimis vero D. Pattlus eam canfam dilucide tra duns initio docet de luftificatione ipla diftincte, deinde de fruchibus , vrad Rom. 3. & 4 sapire, primum de ipfa lustificatione agit, quinto vero capite de effectibus ac bonis openbus tractationem ordiorditut. Sic Ephel. 2. Ordo iste clare potest conspict. Primum entim inquit: Gratia saluati estis per sidem, & boc non ex vobis, Dei enim donum, est, non ex operibus, ne quis glorietur. Ista est rutio nostra salutis in qua opera nostra excluduntur: Imo qua spossant opera entare ante sidem, siquidem tides maser, sons & origo operum Deo placetium existit. Deinde subilicitur: Ipsiu opus sumus conditi per Christum lessum ad bona opera. Et dictum Augustini notum est: Sequuntur bona opera instiscatum, non precedunt instiscandum. Et Chrysost. Tam valet sides, com nibil accesseriex lege.

XI. Debitores summi ne secudum carnem am-

bulemus, Rom. 8.

Ergobona opera sient necessaria ad salutems.

Maiorque diffimulatureftifta:

Quicquid debensus Des est necessarium ad sa-

Resp. Maior necessario distinguenda & explicanda est. Aliud debemus ratione cansa,
aliud ratione esfectus. Obedientia integram
legis debemus Deo ratione causa, salutis &
institua nostra. At ea in solo Christo extra
nos consistit nobisque imputatur per Christum, ve supra est ostésum. Si hoc modo accipiatur Maior, Minor no poterir recte accommodati: Constat enim Paulum non de salutis
nostra causa, sed de esfectu vel fructibus in eo
loco agere, nempe bona opera esse necessatios fructus salutis accepta non ad salutem
acci-

n

accipiendam. Qua de parte prius perspicuo ordine & firmissimis argumentis egit, omnibus operibus exclusis. Hæc si quispiam insiciari ausit, Pauli scriptum & mêtem velignorat vel contra conscientiam depranat ac vertiginosum in se spiritum prodit. Cæterum, ratione essecus debemus Deo nouam obedientiam, ve & glori sicetur pater cælestis, ac proximo nostro salus & sides non solum innotescant, sed ad similem quoque connersionem sint documento. Hoe pacto vere lex stabilitur per sidem. Observa itaque lector candide, quali side & candore salutis fructus cum ipsa salute perpetuo in istis decipulis confundantus.

XII. Indicia seu testimonia salutis sunt necessaria. Philip. 1.

Bona opera sunt indicia salutis. Ergo bonaopera sunt necessaria.

Resp. Solenne est iis qui vel errore vel ambitione fanaticas opiniones cœperint desendere, ve non raro amisso cause statu vel malitiose etiam dissimulata principali disputationis parte velut septa transilientes, aliqua partem arripiant cæteris plausibiliorem ac minus culpabilem, atque in ea mirisicas turbas mouteant, ve videantur omnino in causa iustissima esse pertinaces, proq; socis & aris, quod dicitur, dimicare, denique meris calumniis & odiis à suis aduersariis impugnari. Idem sacete nostros Lutheranopapistas in hoc argu-

7:8 D. CONNAD. SCHLVSSELS.

mento videre eft. Cardo enim huius contro? perfi e non verui ur in eo quod opera decalogi in fustificatis fint necessaria. Quis autem hoe negauerit, nifi mentisinops, aut ex profeffosceleratus Antinomus? Sed potius in hoe puncto omnis pugna confistit, An ad falutem fint necoffaria? Hecpars illustribus facre feriptur z dictis & enidentibus rationibus atque exemplis demonstranda erar. Concedunt autem onfines sana mente præditi, bona opera tanquam indicia falutis, vr habet argumétum, este necessaria, aded ve vbi nulli prorsus boni fructus elucescunt in iustificatis, cum vel per ztatem velinteruallum non nimisangustum possint præstari, ibi neque fides neque falus reliqua haberi possit. Sed ad conclusionem affuere & mordicus defendere, plura videlicer ad falutem effenecesfaria, contra & extra mediumistiussyllogismiest. Scienting; rudiores verasque argumentationes à verifate alienas elle. Bona opera funt neceffaria. Ergo ad fa-Intem funt necessaria. Antecedens enim de necessitate confequentia seuratione fructuum loquitur : Ergo eiulmodi violent am confequentie ferre nequaquam poterit, Deinde & altera argumentatio falli films eft : Bona opera ad falutem non funt necessaria. Ergo non funt neceffaria. Habent'enim opera bona in credentibus foum locum ac finem, vi v delicer falutem arqueinftitiam fequantur, veluti inleparabiles comites, &c.

XIII.

X111. Regeneratio off necessaria ad salutema.
Bona opera sunt fructus regenerationis.

Ergo, Bona opera Juns netesfaria ad falu-

Resp. sant scope dissolute. Maior de re ipla regenerationis. Minor vero de frudu los quicur, facilimom autem est homini non omnino peruera mente prædito, perfuadere nonidem elle de lubitantia arboris bonz, & de einidem fractibas; differere. Merito igitur deploranda est vanitas emsmodi operariorum, qui tento apparatu fumos snos vendirant cam nihil altud obtinere queant, licet rumpantur, quam opera bona in renatis effe necellatia, & rece quidem, fed ad falurem ne fyllaba gnidem vna stabilire postant, Vide igitur quam temerarie caulam & effectum non eximperitia fed ve vidette infigni malitla mifceant. Regeneratio autem propriistime eam Dei actionem in nobis figuificat qua nobis per verbum & facramenta impertit remifficnem peccatorum, institiam, vicam. Hac tanta bona non confittunt in nostris operibus aut qualicueibus , ficut loban. g. Chriftus iple docet & Paulus inquit : Non ex operiber institut que fecimon nos, sed secundum miseri-Fordiam firam faluos nos fecit per lanacrum repenerationis & renonationis Spiritus Sancti. Titum 4. 1. Pet: u Præcedit enim noftra regeneratio opera bona ordine ficut indoles in arbore, pomis est prior, Huic senten tie AAaa minor

minor expresse adstipulatur, que affirmat o pera effe fru dus regenerationis, quodin dubium vocat nemo. Dicta que citantur, conclusioni patrocinantur mhil, quale est hoc, 1.10han.q. Quiex Des natiquest, non peccat. Si Phrasin interpreteris, Non peccas, hocest, non est reus, constar imputatione intelligendum effe: Sin de fructibus accipias (viderur enim Iohanres hoc velle) nihil aliud inde potest elici, quam iustificatos debere bonis operibus operam dare. Estque illa Euangelii interpretatio & necessaria &incunda, quod renatorum opera eth fint imperfecta, fide tamen placeant, ve nihil, ve nulla nunc fit damnatio his qui in Christo lesu ambulant, Rom. 8. Atrendédum igitur sedulo est ne hos falutis fru-Que cum falure confundas. Vemibi finon Euangelifanero, Similiter non de faluris caula fed de effectu loquitur. Idem de cæteris est iudicium.

XIIII. Noticia Dei Patris & Christiest vita

Notitia Dei non est quiddam mortuum sed vita I spiritui, ex quibus omnis generis bani fru-Umproneniunt,

Ergo bona opera sunt ad salutem necessaria.

Resp. Dictum Christi alludit ad illustrem sententiam in Elaia. Noticia sus serum mem apse instrumination in Elaia. Noticia sus serum mem apse instrumination validation sustantiam sententiam christi precipue apprehendentem.

Minor

Minor de fructibus aperte disputat. Itaque fient quatuor termini, nec poterit tam morstrosa conclusio gigni, quod ad salutem opera fint necessaria.

XV. Renovatio hominis ad imaginem Des, est necessaria ad salutem.

Decalogui cum operibui in eo contentis est illa

imago Dei.

Ergo bona opera funt ad falutem necesfaria.

Refp. Primumad Majorem. Reflauratio ad imaginem Dei quæ in hacvita inchoatur, eft effectus falutis per Christum accepte. Ephof. 4. Col.3. Ac definit scriptura nostram iustitiam coram Deo esfe, non imputari peccata à Deo, consequi remissionem peccatorum gratuitam, iustum censeri propter Chrifti meritum, Pfalm. 31. Rom. 3. Eft quidem nostra iustiria legis obediétia, sed propter Chriftum fide donatur, Rom. 8. 2. Cor.g. Inde licet colligere Maiorem falsam esse aut certe non proprie dici renguarionem hominis ex fola misericordia Dei propter Christum fide lu-Stificati, effe necellariam ad falurem, quin fio dicatur potius effeneceffarium effectum faluris.

Minor primum per imputationem accipienda est, vt dictum est deinde quod in nobis inchoetur quædam nouitas in hac vita, integre perficienda in altera. Spe enim non re salui sacti sumus. Nondum apparuit quales simus faturi.

AAA 3 XVI.

XVL Tantum renati habent vitam aternam. Johan. Se

Regeneratio est noua obedientia, ac bona operain credentibus. S initium vita eterna Phil. t.

Ergobona opera finit ad falutem neceffaria.

Resp. Renari dicuntur fide abique operibus justificativel habentes remissionem peccatorum gratis per Christum, idque per media ad eam rem destinara, videlicer verbum Euangelii & facramenta à Christo instituta,

Johan.z.

InMinori ell falla definitio. Si enim deferipturus arborem, diceres arborem effe, bonum ec luauc pomum, nonne tam eximium Magistrum nostrum risu merito excepturi ellent amnes. Eadem ratione in ilto paralogifmoregenerationis, fruches pronunciantur elle tes ipla regenerationis. Quis tantamaudaciam feu vanitatem potius, non modo rifu sed etiam explosione & executione dignam non censeat ? Christus regenerationem de-Scribens, aiceam fieri aqua & fpiritu , quibus vocibus fignificat & Dei opus in nobis elle regenerationem, & magis eximium quiddam elle quam fint noltra opera, quæ ex regeneratione postea profluunt. Deinde vitam eternam inter fructus regenerationis recenfet. Ita & renouatio hominis fructus est renouacionis, quem operatur Spiritus fanctus in renatis. Lutherus in Dominica Trinitaris inquit : Nouitai ifta est , ne bomo in fuis fastis confift at

fiftat, fed potisu, ve in gratia Dei quam nobie per Christum prabet, maneat ac perfeueret, Quod him co mihi perfiftendum est, necesse est mea opera & quicquid confinxi, enanescere, & in nihilum redigi. Hzcille. Sic Ephel. 4. Renonemini forritu mentis vestra & induite nonum hominem qui secundum Deum creatin est in institu Efanditatevera. Defen dibus regenerationis potissimum docet. Eamenimesse Pauli intentionem, manifeltum eft. Erfi enim pro sua consuetudine Paulus conjungit instiriam & fanctitatem, complectens & rem ipfam regenerationis, nempe inftitiam que eftremiffio peccatorum, & fructus, nempe fanctificationem, tamen ad principalem intentionem ista referenda sunt. Hoc modo intelligendum eft & illad Col. 3. Induentes nonum hominem quirenouatur in agnitione Dei.

Scionostris Lutheranopapistis admodum ingratum esse, imposturas ipsocum &instidias quas veritati struunt detegere, volunt enim autoritate prætoria quiduis dicere & facere, neque vllam admonitionem aut collationem quantumuis fraternam & in re quantumuis manifesta admittere. Sed tamen id quod res est, oportet indicari, vel fermentibus omnibus malis spiritibus. Digna autem obsernatione & reprehensione est illa leuitas & inconstantia Doctrinæ, quod interdum ve hoc in loco, regeneratio nostris tantum operibus tribuitur, quasi in operibus nostris

AAa 4 iufti-

dustitia nostra coramDeo confistat, interdum vero opera duntaxat quali fructus iftius noftræ regenerationis necessarii recitétur. Alias fides & opera prædicantur tam arche inter fe copulata elle, ctiam in falutis negocio, vt in homine iustificando dinelli non debeat, alias manibus pedibusq; quod dici foler, contendunt, reperunt, inculcant isti operum Doctores, nos prius gratis absque operibus omnibus saluos fieri, quam possimus bona opera facere, ibique remotius longe à se discernenda opera ac falutem, quam cœlum & terra inrer se distent. Quis in vna causa imo in codem scripto, denique ex vno eodemque ore tancam lingua licentiam & variationem fententiarum que nullis artibus possunt conciliari, non extreme derefterur.

XVII. Adquodeung, nous creatura oft con-

dita,id falto opus eft.

Credentes sunt conditi ad bona opera Eph. 2.

Ergo credentibus bona opera sunt necessaria,

ot tanquam noue creature per fructus cognoscantur.

Resp. Argumentum verum est, sedad hanc propositionem nimirum, bona opera ad salutem esse necessaria, nihil quadrans. Ad salutem esse necessaria, nihil quadrans. Ad salutem esse necessaria, hoc Papistis & omnibus Legistis euidenter probandum est, quod siet ad Calendas Græcas.

XVIII. Saluarum oportet babere id quod est

Remissio peccasorum & inchoata nonitae est salue.

Ergo rensissio peccatorum & inchoata nouitas

funt credentibus necessaria ad salutem.

Refp. Ad minorem. Salus saluare, saluum facere in hoc negotio (nam alias varias recipiunt fignificationes) idem fignificat quod iustitia, iustificare, habere remissionem graruitam per Christum, vr venit filim bominis quarere & faluare quod perierat, hoceft vindicare ex potestare peccari & monis, Non est per aliquem alium falsu, nec eft alind nomen fub cala datum hominibus per quod oportent nos faluos fieeri, A&. 4. Gratia faluati eftis per fidem, & bos non ex vobis, Dei donum eft, non ex operibus ne quis glorietur, Ephel. 2. Non ex operibus inflitie que fecimens nos , sed secundum misericordiam. fuam falnos norfecit, Tir. 3. Qua dictaeo iplo quod opera excludunt, & folam gratiam vegent, oftendunt falutem hic intelligi de gratuita acceptatione, remissione peccatorum & imputatione iustitiz, per fidemin Chriftum. Cererum de fructibus salutis, aliter loquirur scriptura, non vocăs ea ipsam salutem, ficuti nec funt, sed indicia falutis vt Phil. 1. Coftar igitur caufam formalem no ftræ falutis t\$rum à Paulo & aliis vocari remissionem peccatorum gratuitam. Opera vero nostra fide facta inter fructus referri que omniain hoc argumento miscentur. Estigitur Minor falsa. XIX. Nemo faluatur nifi fidem cordis ore con-Adas fiteatur,

746 D. CONRAD. SCHLVSSELS.

fitentur, & in enfide perseneret, Rom. 10. Matthei 14.

Itaq, opera confessionis & persenerantia sunt

necessaria ad salusem.

Refp. Paulus Rom. 10. Cordecreditur ad infitiam, ore fit confessio de la lute. Suo more caufam & effectu falutis breni dicho fimul complecti voluit. Effor sensus: Fide appreheditur quidem falus, sed ore manifestator & sonat confessio falutis. Nulla enim confessio fidem ant felutem præcurrere poteft, quin potius ca Sublequitur. Volt enim Deus estare tellimonia doctrine, lucem in piiraccensam fulgere, & notam creaturam operibus vicz elle confrienem. Sed opera falurem fequentia, non ad falorem funeneceffaria, quia ex falute iam accepra velut ex fonte scaturiunt, deque ea verom & cerram teftimonium præbent. Sic ad Philippenfer opera vocatur indicia falutis, nec porest falus seu instiria nostra duobus fundamentis simul inniti, quorum alterum ordine quoque posterius est. Nam passim operacifectus inflificationis ac fidei fructus in facris literis prædicantur, Romes. Gal.s. Qua etiam ratione sus honor costabit Christo aut quo pacto conscientiæ un consolatio manebit integra & falua, fi iusticia & falus partialicer in opera collocari debet. Antecedens quoq; de adultis necessario accipiendum est, & quibus organon quo fit confessio, no est impedirum. Constat enim infantes & alios yel natura vel morbo

morbo non idoneos ad edendam confessionem ore, nihilominus salutis esse participes, modo side Christum mediatorem ample Altur. Porro in side persistendum esse quis ambigit? Sed ve perseueremus, ipsius Dei opus in nobis est, qui & rogandus est assidue, ne sides in nobis desiciat.

XX. Nemo potest salum serinisi habeat siduciam, boc est, bonam conscientiam coram Deo ac mundo in dee indicii, 1. Tim. 1. Epbes. 2 Hob. c.

Per fidem & delectionem habemus fiduciam in die indicii.

Ergorenatu & filiu Dei dilettu est ad salutem

Resp. Primum præstigiæ digne sunt obsernatione Major de saluandis, Conclusio de reparis, hoceft, instificaris feu faluaris dispurar, quamuis Maior fibi ipfi egregie contradicat. Nam habere fiducis saluati opus est, non adbuc feluidi. Quid enim speret impius Deum tratum timens. Deinde eximius Doctor gentium articulum de lustificatione hominis coram Deo, præ aliis omnibus splendidissime illustrans, fiduciom hane tribuit iustificatie, & reponit intereffectus falutis, Rom. g. In prioribus autem capitibus vbi de lalvadis tractat, inquit: Inftificamer gratis ipfini gratia predemptionequeeft in Christo lesu, que proposuit Dem propitiatorin per fidem in fanguine ipfin. Nucad Minoré accedamus. Rom. 4 air Paulus : Idea ex side secondum gratiam, ve firmasit promissia gub.

quo dicto omnem certitudinem nostrz conscientiz tribuit promissioni gratis meritum Christi exhibenti, cui fides incumbere debet citra respectum, imo citra métionem nostrorum operum, vt quæistam certitudinem labefactent potios quam confirment, Porest tamen fic accipi, per dilectionem credentes habere certitudinem fidei, tanquam de fruchu'à posteriori. Opera enim fidei canquam fructus certificant nos & slios de ipla fidein nobis manente. Indifcriminatim tamen ista conjungere Papisticum fermentum resipie. Postremò huius argumenti architectus sele iplum ftrangulat adiicieus. Ex hoc argumento fequi, Bona operain renatis effe necessaria, et frullus inflitia panitentia oftendantur atq. declarentur. Ista expositio congruit quidem do-Oring Enangelica, led ab argumento prosfus discordat.

XXI. Sine panitentia & connersione ad Denm nemo saluatur.

Panisentia est opus à Des mandatum. Ergo Nemo sine panisentia opere salnatur.

Resp. Non piget neq; pudet inustratorum dogmatum protectores subinde propositiones plutes constituere & extra causam institutam aliquanto longius ferri. Propositio suit ista: Renatis instissatis, saluatis, siliis Deicredentibus bena opera esse ad salutem necessaria. Hic vero de instissamis ipsoque instissacionis actu argumentum texitur. Deinde con-

selfo toto argumento (nihil enim pro necelfirate operum nostrorum ad falutem aftruit) illad quoq; & manife ftum & certum eft,pcnitentiam no nostrum, sed Dei in nobis opus elle,idque per verbum & facramenta,in quibus mediis Spiritus Sanctus eftefficax iuxta illud: Connerte me Domine & connertar. Spiritus Santtus arguet mundum de peccaso. Quid? Au non contritio, fides funt bonaopera. Respondeo, slind est Deum in actu intificationis talem nobiscum ordinem observare, vt lege terreat conscientias: Enangelio erigat, consoletur, adferar pacem ze lætitiam, accendat & confirmet fidem; & aliud, aliquid in nobis ad falucem elle neceffarium. Nam ad falutein mifericordia Del & meritu Christi duntavat necessaria sunt, fides veroorgano est, quo apprehenditur falus. Preterea concedent Lutheranopapista, sola fide gratis antequam opera fi. dei sequantur, contingere salutem & iustitiam, & sic proprio ore argumentum disoluunt.

XXII. Absque veris panitentia fructibuene. mo potest saluari, Matth. 3. Facite fructus panitentia dignos, securis ensim adradicem posita est.

Rona opera sequentia fidem, sunt fructus par-

Erge, Bona opera funt necessaria ad falutem.

Hoc argumentum à proxime precedenti discrepat: Illud enim de fructu, actu instificationis seu saluandis disserit, hoc de saluaris. Ceterum

970 D. CONNAB. Sentvssale.

Cetera li Majoris fenfas eft, luftificatos proferre bonos fructus in hat vita, antequam in æternam vitam transferantur & glorificenfur, quorsum istis præstigiis & Labirinthis opus eft, nec conueniet conclusio cum Maiofe. Sed vide quem pulchre Maior abils que alias fepe repetunt ifti noni Doctores operii. diffonet. Affenerant enim oportere nos prius effeiuftos ac faluos, quam operemur. Hoc obtento lequeretur, falutem nostram conftare ante opera noftra & absque ipfis, Er quoi ties de falute angimur & cogiramus, mensad grartifum beneficium Christireferenda eft. lepolitis fractibus, ne certitudo confcientiz turbetur. Roman. 4. Paulus quoque rationem faluris seu justificationis nostre & fru-Etus prenirentiæ feorsim tractat. De ratione inflitiz coram Deo inquit: Ei qui non opea rainr. De frectibus dicit : Debnora fumur. Dictum Christi, in quo fun farur Major, multo fimplicius & clarius istam canlam explicat: Docet enim Pharifeos Iohannes de fru ctibus veræ pænitentiæ, & minatureis pænam diwinam nift fefipuerint. Sed quis monftrum hoe horrendum inde extruer, nifi vertigine laboret manifesta, operaesse ad falutem necessaria. Quomodo enim diluendum sicles villimum illud cavillum : Peccara damnent. Ergo bona opera falnant, fupra eft expositum, dinerfa quoque funt, Opera renatorum pramis scelera panie afficientut; & illad, Opera funt

sufalutem necessaria. Nam opera salutis sunt fructus, nonsplaialus, neque eius causa vel fundamentum. Sola enim sides solam Del misericordiam & meritum Christi respiciens, amplectens eique innitens saluat, soan 3. Roman, 3.

Quo igitur in loco opera funt habenda? Plus millies hoc dictum est, quod fint fructus declarantes fidem & instituam, celebrantes Deum, seruientes proximo. Cum enim salas & fides spiritualia bona sint, cerni nequeunt, misi quadam signa sese exerant incurrentia in altorum hominum sensus.

Hosce duns syilogismos insolubiles & innictos est g! riantur Lutheranopapistz, sed quam sint inepti & ad ipsorum paradoxa nihil prorsus facientes, cuiuis modo adferenti sanum & integrum indicium patet.

XXIII. Vera sides est ad salutem necessal

Vera fides in cordibus upn oft fine pracedentil bus, concurrentibus & sequentib, operibus à Deo mandatis.

Ergo opera sunt necessaria ad salutem.

Reip. Sust quatuor termini. Maior de infirumento salutis, nempe sola fide, est intelligenda Minor vero de operib. loquitur, qué non codem modo se habent ad salutem quo sides. Præterea cum fides quasi mater secunda sit bonorum operum, cotumque causa formalis, Galat. 5, Igitur opera præcedentia sidem fidem nisi side bona siant, vere bona dici non possunt, Roman. 14. Quicquid non est ex side, peccatum est. Hebr. 11. Portò spargunt hic quoque semina quadam de opetibus congrui accodigni Lutheranopapista, ve eo magis Papistica dogmata representare videantur. Opus quidem & ordo Dei in nobis, est talis ve dictum est, ve lege nobis terrorem incutiat, ac promissionibus Euangesii sidem accendat in mediatorem, ve conscientia suxta verbum & sacraméta statuere possit, sibi pecceata per Christum condonari, sed inde nosserorum operum que non precurrút sidem, sed ex side ortum suum habent, necessitas ad salutem non potest sculpi.

XXIIII. Innumera testimonia sacra scriptura probantopera esse ad salutem necessaria.

Ergo bec doctrina non est falfa, neque nona, neque musitata, neque explodenda ex Ecclesia.

Resp. Antecedens est falsissimum, omnia enim dicta que singularistudio comportantur & proferuntne in medium, aut de necessitate operum in instissicatis & Spiritu Sancto donaris tanquam de sequelis seu fructibus, aut de premis recte factorum aut de prenis delictorum contra primam vel secundam tabulam corporalibus vel spiritualibus, temporariis vel eternis, aut de indiciis aut testimoniis sidei, instirie, Spiritus Sancti in credentibus habitantis tanquam à posteriori ad prius procededotractant & docent. Iste verò peri-

periculose, inusitate, perniciose patticule AD SALVILM necessaria, ne syllaba quidem vna patrocinantur. Nec dissicile foret in singulis allegatis dictis istam inconvenientem commonstrare, nisi in remanifesta parceremus lectori. Pauca tamen perstringemus, ve sucum imperitioribus detegamus.

Matth. 5. Luceas lux vestra coram hominibus. Resp. Non dubium est Christum de instificatis loqui, & requirere veros in ipsis frudus. Finis autem non ad falutem sed ad cele-

brationem Dei patris proponitur.

Matth.25. Venise benedicts. De præmiis fruauum fidei ac de pænis peccatorum concionatur, non de salutis causa. Contra, Tamen, compensantur bona opera in vita eterna. Resp. Alia est compensatio ratione causa, alia ratione estectus.

1. Timoth. 1. Milites in illie bonam militiam, habens sidem & bonam conscientiam. Resp. Instruitur Timotheus quomodo Episcopalisuo munere recte sungi debear, & in tradenda sana & incorrupta doctrina sidem præstare ac bona conscientia cuncta administrare: Nihil autem su hac sententia de causa instificationis in Timotheo agit Paulus, licet ei in præcedéribus reperar formam doctrinæ de remissionae peccatorum suis auditoribus proponendam in suo ministerio.

Rom. 8. Nibil damnationis est his qui sunt in Christo lesu, qui non secundu carnem ambulant, BBb Resp. Resp. Pauli intentio in eo loco est de fru-Aibus instificatorum veram doctrinam tradere, Deinde vistatú hoc est Paulo, causam & estectus, ve comprehendat totam vitam hominis Christiagi, distincte tamen conjungere, ve videlicet alium locum saluri, alium estectibus seu fonctibus a ssignet.

Phil. i. Digne ambulate Enangelio, quod est wobse indicia salutis. Resp. de fructibus & quidem de fine ipsorum docet Paulus, inquiens, esse indicia salutis, non dicit, esse ad salutem

necellaria.

Phil.2 Cum metu & terrore salutem vestram operemini. Synecdoche est, hoc est, agite verant pæniteram. Er quod nihil operibus nostris tribuat, continuo subiicit Apostolus:

Dem est enim qui operaur in vobii & velle &

perficere pro beneplacito.

Heb. 5. Omnibus obtemperantibus sibi autor salutis aterna saltas. Res. Nihil hie de operibus nostris ad saluté necessariis dicitur, imo diserte excluduntur monstrato vnico Pontifice ao Mediatore. Sumitut enim obtéperare hoc loco sicut Rom., Obedire sidei. & 10á. 6. Hat est voluntas patris, or credatis in illum quem missi.

1. Johan. 3. 4. Hoe est pracepum meum, vt diligatis invicem. Qui non diligit fratre, manetin morse. Resp. Necessitaté operum vrget, idque optimo ordine Primumenim de salure & instificatione nostraabsq; operib. dilucide docet. Deinde concionatur de fru ctib. Inde per antiantichefin colligit ex posteriorib. ibi nec sidé nec salutem reperiri voi peccata regnant sine pænitentia. Habent pii quoq; suas imbecillitates, sed quibus non indulgeant, & quotum venia quotidie deprecentur. At si in enormes lapsus incidant, neq; agant poinitentia certe sides in eis extinguitur, Sp. S. in eis prost gatur, vereq; damnationem eternam incurrut, nisi iterum agnito peecato side in Christum remissionem ac salutem consequantur.

t. Cor.13. Siomnem fidem babeam. Refp. Diftinguitur hypocritica & vmbratica fides à veca. Deinde à posterioribus colligütur priora. Nam vbi vera fides in corde lucet, tempus ac facultatem habens, non potest non se exetere. Rursus, vbi contraria conspiciuntur, népe atrocia scelera, pertinacia securitas, ibi ma-

li frudus erboris vitiofæ reftes funt.

Gal. 5. In Christo lesu nea sireumeiso, neque preputium aliquid valet, sed sidu qua per diletionem operatur. Resp. Paulus hoc loco non disputat de causa instissicationis, sed de tota hominis Christiani vita. Quomodo auté saluté soli merito Christi exclusa lege adscribat, in sine secundi & maxima parte 3. cap, inuenies. Adiiciemus auté Lutheri enarrationem qua super modu luculenta est. Totam vitam Christiana, inquit, Paulsu boc loco pingit, se se se sa proximir foris, ve se bomo absolute su Christiano intua esta Deo y side qui opera hos sur indiget. Forie

756 D. CONRAD. SCHLYSSELS.

cor em bominibus. quibus fides ushil prodest, sed opera seucharas. Vide ibi plura valde esticacia contra Lutheranopapistarum dogma de operam ad talutem necessitate, quod dogma Lutherus sanctæ memoriæ tanquam corruptelam exitiosissimam ipsimque Antichristisinguam & fundamentum in concionibus, disputationibus & scriptis insto zelo anathematizanit.

Omitto reliquam testimoniorum turbam que institute propositioni de operum necessitate ad salutem minus seruiunt quam ea que modo recitanimus. Quis igitur non vid det su stragium sactarum literarum salso & calumniatorie huic inusitate doctrine obtendi, vereque doctrine pressigias exectabiles

nequitet offandi?

XXV. Parabola Christi probant opera instiscatorum ad salutem offe necessaria, ve Luc. 11. de spiritu renertente in domum vacuam & scopie purgată. Resp. Epicureismi & securitatis poena proponitur, quod excusso Spiritu San co & side, locus pateat Diabolo. Nihil hic habes amplius.

Matth. 25. Virgines quing, vacuas lampades, boc est, bona opera sine side babentos excluduntur, religia vero lampados olea plenas praferentes sponso de improviso adventanti, boc est sidem cum

operibus intromittuntur.

Quapropter qui ad has nuptias venerit, vel fola fide vel felis operibus, repulsam pasietur. Hæc ipsa ipsa verba proferunt Lutheranopapista.

Resp. Satis constat parabolas debere fide ? analogas effeac principali intentioni confeneire. Itaque non hic est necesse sollicite quesere, quam quisque enarrationem isti parabole attulerit. Summa eft, in fingula momentanos debere elle przparatos ad occurrendu. Jefu Chrifto vel rapiéri nos ad fe per mortem, vel maturanti aduentum in gloria & maiestateles. Hzcipfaincerpretatioiniftis fimilitudinibus voa cum caula aliquoties repetita eft, Vigilate, inquir Christus, quia nefutu diem neque boram qua Dominus vensurus est. Quo dide jubet nos elle in procinctu, vinentes in perpetuo timore & ponitentia, Inreliquis partibus conciliandis non magnopere laborandum eft. Non enim folentin similitudinibus omnis ad amuslim quadrare, neopossunt inde firma argumenta peti, in quibus articuli fidei fundentur, præfertim fi extra intentionem rapiantur parabolæ, id quod hicfit. Præterea observa axioma, quid istis Legistis non prorfus impudenter excidit, cui comen maxima trepidatione valde lubricas & violentas mitigationes ilico adiiciunt : Neque sola fide neque operibus nos pociri inquiune nupris libus gaudiis sponsi nostri Iesu Christi. Quis non cohorrescit talia audiens, quis non lineamenta fatis enidentia doctrinæ de fide formata conspicit ? Eth veriffimum eft folis operibus nofitis no polle falutem ac vitam atec-

18 D. CONRAD. SCHLYSSELB.

nam confici, tamen fola fides absque lege & operibus falurem, inftitis ac vitam nobis contingere, aliquoties Paulus claris verbis affirmatgraui fimisq; caufis & argumentis munit. Decernimus, inquit, bominem instesicari per fidem fine operibus legis. Hinc nos qui Euangelici vocamur, voce, scriptis & martiriis aduerfus omnes portas infernorum iudicanimus defendendam elfe hanc propolitionem: Sola fide instificamur, quis iam conciliabit Lutheranopapistarum Axioma cum Paulo, quod est eiusmodi: Quicunque sola fide ad unprias Christi accesserit, non babebit locum sta. bit foras. Imoilleipfearchite dus prolixicommenti infinicies repetit, Sola fide inflor nor effeshique operibus. Et tamen non veretur tam audacter hie diversum pronunciare: Scilicet, hacratione oportet impingere eos qui conera conscientiam præstigiosas & perniciosas fententias velex suo cerebro gignunt, vel sopitas atque repressas elimingenti spiritu salutarium Doctorum rurlus in Ecclefia Dei defendendarfuscipiunt, magis suz same ac vindicte private quam integritati doctrine coleftis ftudentes.

Lutherus in sermone quem de virginibus habuit, summam parabolæ eo resert, satuas virgines oleo destitutas, inanem tantum persuasionem seu vmbram sidei habuisse, qualem omnes hypocritæsibi imaginčtur, destisutam oleo, id est, beneficio Christi. Contra,

rudentes vera fide fuiffe prædiras oleo falubri ideft, Christimeritoillustri:Siceniminquit: Et licet aliquis talem haberet filem a Dee floquitur de fide stultarum virginum nempe de hypocritica & inani persuasione) tamen. nibilest, donecoleo careat, & vique dum Deus verum oleum infundat cordique filium funm lefum Christum cum omnibus suis bonis totum. communicet, totumque tribuat. Hec Lutherus Er eum aliar oleum fignificet meritum Christi voce Enangelii promitsum & applicatum, quo noftra vulnera & tra Dei aduerfus nos leniuntur & fanantur, & incunda pax confelentils redditur, vr eft fignificatum in fanarione vulnerati per Samaritanum, ideo multo concinnior videtur hæc explicatio quam illa altera. Postremo Lutherus nusquam assuit monstrosam illam doctrinam, Bona opera ex fide promanantia ad salutem esse necessaria. Procul igitur discedunt à Luthero isti noui doctores qui folo nomine alios protelare & dementare conantue.

Matth. 25. Parabola do fructuosa talentorum sollocatione, & pana absconditi, Itom pictura indicii de compensatione operum & suppliciis sceleratorum, cam do ctrinam constituunt, Bona opera esse adsalutem necessaria. Respon. Intentio Christi est manisesta, fructus sidei habituros sua przmia, peccata, panas. Non hicagitur de iis qua ad salutem sunt necessaria. Deinde à posteriori, videlicet ex operibus qua

1-

-

18

15

t-

1-

i-

12,

u-

BBb 4

com-

compensantur, colligitur prius, nempe ipsos vera side in Christum saluatos esse. Insuper præponit Christus: Venice beneditti. Audi de iam benedictis à parre loquitur, non de benedicendis, est que passina benedictio nempe à patre proficiscens, hoc in loco expresse.

Manifestum itaque est & parabolas Christiviolenter ad prodigiosum dogma de operum necessitate ad salutem detorqueri.

XXVI. Exempla oftendunt filis Dei bona a. pera ad falutem esse necessaria, ut angelorum persenerantia in obedientia erga Deum, est ipsorum institia as falsu, desicientes enim ex corum munere salutem amisserunt.

Ergo & hominibus opera ad falutem funt ne-

coffaria.

Resp. Est dissimilitudo. Quando enim de hominum iustitia coram Deo iam agimus, quæstio in hoc cardine consistit: quomodo nos peccatores cora Deo rursus accipiamur in gratiam, & donemur remissione peccatorum & vita? Da inn e concedi potest argumentum iuxta Euagelii enarrationem, quod nostro loco Christus sit operatus totam lege, adimplens, quæ nobis per imputatione absq; nostris operib. sola side in Christum donetur & vsui ad salutem siar. Insuper nec angelorum obedientia ad salutem necessaria est, sed est fru aus salutis.

Samson obediens Deo, villorisi ornatur, libidioibus se polluens amittit auxilium Dei, se David adulterium & cadem perpetrans, amittit Spiritum Santlum, rursus agens pointentiam cam re-

cuperat.

Resp. 2. Reg. 12. Pfalm. 32. dilucide te stature Dauid, se graus absque suis operibus sustum coram Deo pronunciatum esse, idem de aliis omnibus dicendum est. Deinde obedientiam ipsorum vera side præstiram præmits ornatam, slagitia vero excusta side & S. S. atrocibus pænis vindicata esse, historia probat. Ita alius locus sustiti a ac saluti coram Deo, alius obedientia seu operibus in exemplis & sacra scriptura assignatur.

XXVII. Consensus catholica ecclesia Dei probat do Brinam de operum necessitate ad salmem esse veram. Nam vnus & alter recentiorum ex-

prese in cursu orations bac forma victunt.

Resp. Incommode dicta que viris etiam doctissimis inverdum excidunt, & à quibus invegri loci & prolixe explicationes disten- viunt, non constituunt neque defendautin-nistatum dogma, multo vero minus catholicum articulum fidei stabiliunt.

XXVIII. Salus & infrificatio funt vocabula dinería.

Ergo Male facium quia ea in hac controner-

fia confundunt,

Resp. Adantecedens. Etsi vocabulum salutis varias habet significationes in sacris siteris, tamen constat Christum & Apostolos proipsaiusticia quam sapissime viuspalle, vt.

BBb & Venis

Venit filim hominis querere & Salvare quod perierat, Non est in also falses. Gratia faluati estie. Salust nos fecit per lanarum regenerationu. Et Zicharias in fuo canto, definit falutem elle remissionem peccatorum. In his locisquiliber potestanimaduerrere, vocabulum falutisaccipi pro ipla lustitia fea remissione peccatorum per fi dem in Christum. Deinderecepriffinum & vitatiffiqum eft his ipfis Lutheranopapiftis in fingulis penè pagellis coninngere ac pro codem vri inftitiz &falutis vocabulis, notum etiam eft, hanc controyerfiam ex corruptione articuli de Iustificatione ortam effe. Præteres fi falus in hacpropofitione: Bona opera funt ad falutem necessaria, debet pro vita eterna ac glorificatione intelligi, & vica eterna eft donum Dei, & glorificatio eft effectus inftificationis gratuita, vt fupra eft oftensum , non possant bona effe opera necessaria ad vitam eternam. Qui enim credit in Chriftum, habet vicam zternam.

XXIX. Causa sine quanon etsi non constituit effettum, tamen necessaria est ad effettum.

Opera funt causa sine qua non saluiu. Ergo opera sunt necessaria ad salutem.

Resp. Ratio: constat, initio quando e æpit repurgatio & illustratio Euangelicæ doctrine fieri, acerrimas de hac locutione dispurationes habitas & propter gravissimas causas repressas atque sepultas fuisse. Exti autem propter concinnitatem, isti termini Philosophis errideant, tamen ne sub Philosophicis nugis veritas Euangelii euanesceret sing dari zelo erant sugiendi: Satis enim notum ett quantas tenebras sanz ductrinz isti Philosophici & Sophistici termini male applicati e studerint. Dolendum itaque, ex nobis prodire tam audaces & temerarios Doctores qui talta inuolucra errorum in Ecclesiam repurgatam inuehere conentur.

Deinde negatur Minor. Nam opera renatorum seu instificatorum, non possunt habe-

se rationem caulæ fine qua non.

Primum, quia expre se Paulus asserit, nos gratis absq; lege & operibus instificari, & instituam nostram esse passiuam & imputatiua. Item quando instificamur, nos sisti Deo impios, non operantes quicquam, led accipientes ex misericordia. Itaq; non solum operum dignitas sed presentia quoq: excluditur à institucione, Roman. 3. 4 Gal. 2 3. Paret igitur, absque operibus contingere instituam & vitam. Sed cause sine qua non, ea est ratio, ve fine ea est cause non possit sequi.

At bona opera non præcedit effectum, At bona opera non præcedunt instificationem aut falutem, sed sequentur, Rom. 5. Phil. 1. Sed obiiciat aliquis: Contritio pracedit acceptationem, & prasent est in acceptatione. Ergo bana opera non excluduntur quantum ad prasentam. Resp. Contritio non potest proprie nostrum

bonum opus dici.

764 D. CONRAD. SCHLYSSELD.

111. Causa sine qua non, si non adfit, impeditur agens, item à conferente non potest separari. Sed absentia nostrorum bonorum operum non impedit Deum quo minus imputet iustitiam per Christum partam, imo in iustificatione oportet nos Deo sisti impios, ve ex Paulo antea citatum est.

IIII. Caula fine qua non, præcedit efficientem & conferentem caulam, vt remotio puris, item exhibitio symboli, medium in visione, Bona opera nostra non præcedum sed sequuntur causas esticientes & conferences,

V. Causa line qua non, discernitur ab accidentibus. Deinde & relique proprietates que solent adisci, quandam partialem causam inde efficiunt. Alioquin enim causa dici non potest. Sed opera non sunt causa partialis salutis nostræ, si enim ex lege iusticia est, Christus frustra mortuus est, Gal. 2.

VI. Opera funt iplemet effectus faluris & iusticiz gratis per fidem acceptæ, sed causa sine qua non, non est effectus: Sed quiddam necessario przeurrens effectum.

XXX. Fide (absque operibus solet addere Paulus)est necessaria ad salutem.

Fider est opus.

Ergo operasunt necessaria ad salutem.

Resp. A particulari ad vniuersale non valet consequentia, Sequitur argument. & Maior de instruméto applicationis, & quidem cum exclusius particula absq. operib.intelligéda est. Deinde Deinde ad Minorem, Fidus of opsu: Recte quidem, sed estipsius Dei in nobis opus que apptathendimus falutem. Alia opera ve dilectio, casticas, patientia no eadem ratione sune instrumenta la lutem applicatia, qua sides est. Praterea sides respicit ad misericordiam Dei & Christi meritum, & accipit remissionem oblatam per Christum, non respicit in quiddam nostrum, necastert & donat Deo qualitates nostras, Item Paulus dicit, absq. operabus instissemer. Ergo excludit sidem etiam in quantum opus est. Item dicit, sidem imputari ad institum. Ergo sides non dignitate sui sed ratione applicationis instissea.

XXXI. Quicquid ad disciplinam inculcandampertinet in Ecclesiam Desest admittendum.

Bona opera esse necessaria ad salutem, facit ad disciplinam sam licentioso & effrano seculo inculcandam.

Ergo has propositio in Ecclesiam Dei admittendaest.

Relp. Non valet à fecundum non causam ve causam. Non enim valent hee faciéda sunt mala, ve eueniant bona. Et sunt alias satis magnæ, graues & multæ causæ quibus operum necessites vegeri potestac debet, ve mandatum, dignitas, pænæ, præmia, ve non sie necesse legem & Euangelium, salutem & fructus, causam & esfectus temere confundi, & conscientiis pro siema cosolatione materiam dubitationum ac desperationum præberi & instillari.

786 D. CONRAD. SCHLVSSELS.

XXXII. Mulio absurdin & periculosim est proferre istam sententiam: Bona operanon esse necessaria ad salutem quam illam aiteram esse ad salutem necessaria.

Ergo non debebat, impognari.

Reip. Adantecedens, Primu, calumniano efter g a viros bonos nó valde decens, quod aut faliz propofitiones aut truncate reciteneur. Ea elt enim noftra propolitio qua eis opponimus: Bona opera elle nece flarios fru dus faluris, vel bona opera non esfe ad falutem necessaria, sed talutem sequinecessario. Deinde rect fignificant, se ratione sua Philosophica cum toto mudo illidere haic scopalo, hocest mysterio Dei nobis reuelato de imputativa duitiria. Qui i vei & senties de hoc absurdo: Influia Desparefi fine leg d'OPaule fi iam viuetessistinoni Dectores te suis indiciis prorfus confossuri effent quod dix fes in hactua fententia, Opera bona non elle necellaria ad falutem nec verearis lapius eadem recantare: Inftificament fide absque operibus : An veroista naufea doctone tuangelice poffer aliquid boni portendere? Tu dinina.

XXXIII. Quod ad falutem non est necessa-

rium est Adrasporon.

Operanon funt ad falutem necessaria.

Ergo opera funt adiaphora.

Resp. Istam structură pueri facilime iudicare possure. Sed nos ad Maiorem respondemus que est falia. Nam potest aliquid esse necessarium necessarium alia ratione quam ad salutem. Sic opera sunt necessaria ratione mandati di-

XXXIV. Nallum opus oft necessarium ad fa-

Timor Dei . fides . funt opera.

F

10-

id

d

0-

16

0-

e

2

æ

1

12

S

.

Ergo & bec won funt necessaria ad falutem.

Reip. Maiorem distinguo opus Christi est nobis ad salutem necessarium. Opera verò Nos Tax habeut aliam rationem. Quod attinet ad Minorem, satis hactenus est responsum.

XXXV. Monere rospunzias oft impium.

Impugnantes propositionem : Bona opera esse mecessaria ad salutem monent roppungar

Ergoimpie faciunt.

Resp. Nego Minorem. Nam ipsa doctrina in stificationis impugnatur, obscuratur, & cóscientiis eripitur sirma consolatio quam per Christum habent, Præterea hæc propositio debuit quasi forma subtilis esse conciliationis cum Papistis, cui necessario fuit resistendum. XXXVI. Dum hæc colligo, ecce alius nonos grislos profert ex quibus aliquot subicere visum est. De cæteris poterit iudicium ex superioribus sieri. Sunt autem plæraque argumenta ex lege sumpta.

Lex oftendit & arguit peccata.

Ergo bona opera funt necessaria ad falutem.

Vel:

Operanon funt neceffaria ad falmem.

768 D. CONRAD. SCHLVSSBLB.

Ergo Lextransgressores accusare & dammare

mon porest, neg, defectus est percasum.

Resp. Argumenti huius vera sententia ell: Lex damnat peccata. Ergo requirit bona opera, Ceterum appendix ad falutem, no potelt bona confequentia atrexi. Etfi enim Lex propoparin suis promissionibus salutem, tamen annectit conditionem nempe totius legis implendæ, quæ quidem nos omnes à falute areet. Itaque lex peccara reuelat, exaggerat, damuat, hocipio fine vt oftendat arque conuincat, opera nostra ad falutem non esse necessaria. Sicenim docet Paulus Gal.s. Legem pecentoresarguere, vt fit pædagogus in Chriftu, hoc est, nos commonefacere quod alienis operibus seu obedientia Christi vnica nostra victimie salurem consequamur. Mira igicur in hoe argumento peruerfitas Operistarum apparet, qui quasi bellum indicunt Paulo dilucide de vero víu legis docenti quod opera nequaquam ad falutem fint necessaria.

XXXVII. Non prescribit lota aut apex de

lege priufquam omnia fiant.

Ergu oportet legem impleri, id est, opera funt

neceffaria ad falutem.

Resp. Concedo sotum, de obedientia seu impletione Christi, quæ quidem nobis attribuitur seu imputatur per fidem in Christum, sed opera quæ nos facimus sue ante sue post regenerationem sacra fuerint, non sunt legis impletio, & eam ipsam ob causam no possunt esse

effe necessaria ad salutem : Habet autem alios fines de quibus supra d cum est sa is. XXXVIII. Instituta legis bona opera legis exicens non est necessaria.

E gonalles eft vine inflificationie.

Kelp. Stolida & infulia est heccollectio. Nam illud quod eft superins, priori loco tanquam caula ftarnitur, quali fructus luftificationis necessarit fint ad inflificationem leu falutem iam impetratam. Deinde ineptz infertue: Operanon funt ad instificationem fen falutem necessaria, Ergo instificatio nullum vinm fen exercitium baber. Quali vero ideo iu fificemur, ve poltea ad faluté necessaria faciamus. Quid hoe aliud est quam assentiti doctrine Interimiffice, nos intio gratis per Chriftum infificari, fed accepta inflificatione & Spirizu S. dilectione seu operibus, cam lufticiam confummare & ab foluere. Vide que fo quo feranturitti præclari doctores, quando contra conscientiam tantum ambitionis studio feruntur longius extra septa. Debet quidem iustificacio clucere in bonis fructibus, verum ad falurem non necelle eft id fieri (falus enim iam conftat & gratis possidetur) sed ve Pater in celis glorificetur, vt alil videant opera, &c. XXXIX. Taninm inft falwantur, Inft habens bona opera.

Ergo bana opera funt ad falutem necessaria.

Resp. Conclusio est violents. Tantú emm sequeur, indum bonis oper bus esse conspi-

270 D. CONRAD. SCHEVSSELS.

cham. Deinde de minori tenendum est & hoc:inftum faluari non institta fua vel operibus fais, fed aliena feu imputatine iustitia per Christam. Prætereasciendum est iustum adhac in hac vita peccatorem effe & manere, necpoile legi Dei fatisfacere. Sedifta supra fant excussa. Observabis antem obiter, hoc argumentum effe Enangelicum, venon fibi constent glossarores noui qui hanc propositionem de operum necessitate ad salutem tantum legali expositione conciliare student, Manifestum & hoc est, præcipuos eius patronos tantam eam propolitionemad iultificatosreferre. Distident igitur inter ie, & ve in rebus malis fieritolet, alius alias deliberationes seu delirationes potius addit.

Habes iam quoque illam alteram congeriem argumentorum ex Buangelio petitam &
ad ip am Euangelii veritatem examinatam,
cupi qua tamen nihil habet commune. Acvides ipie quam nihil aliud enineant Lutheranopapilte, quam opera in credentibus seu iustrificatis este necessaria, de qua parte nemini
est dubium. Sed ad salutem este necessaria,
hac ventrin questionem, id restaradhue probandum de nono. Nam iste exercitus cossus
ac prostratus est, quandoquidem ex putridis
ouis & sungis collectus suit. Male enim detorta dicta & præsertim contra sidem nihil
debent habere ponderis, imo odio & anathemesse e gna sunt iuxta illud: Si qua aliud Enan-

gelium

gelium ottulerit , Anathema ofto , Galat. D

DE ALTERO AXIOMATE.

Bona opera renatorum co gruare falutem; Errorfæcundus e ft vr dichur, idque experientia etiam in his nouis operum Doctoria busdeclarat. Ex vno enim paradoxo alia plus ra pariunt. Postea varia eag; inter se dislidentia effugia & interpretationes quarunt, præcipue verò hoc quali cel vrio omnia fanare conantur quod aftrumr, Opera renatorum conferuare falutem id vero primum confus & intricate dicitur: Non enim co modo dile-Stio, patientia, fobrietas, beneficecia falutem retinér quo fides. Deinde pugnatifia doctrina cum illuftri dicto Perri : Potenna Dei cuftodiminiper fidem ad falutem. & Roman. g. Per quem & accession babetie per fidem in gratian. iftam, in qua & framus Neque est diversom or ganon accipiendi initio & postea in conferuando. Tertio, fi opera fidelium retinent iuftiriam de falutem, labafeit confolatio miferis & afflictis colcientiis: Cum enim opera renaroru fint admodum languida & variis modis polluta, conscientia ils non potetit insistere taquam fuleris falutis. Irem Christo facerdoti grerno eiuso; beneficio suus derrahitur hos nos: Hacigitur via perpetuus scrupulus conscienciis inticietur. Imo ve fit certa falus, Panlus docet fide in gratuitam promissionem ts quam vnico non duobus aut pluribus fulcris CCcs incume ! meumbendum elle, Roman. 4. Sed videamus argumenta.

I. Mala opera excusiunt falutemi.

Ergo bona opera conscruant salutem & libertatem a morte, Galat. s. Vosin libertatem vocati estis fratres, tantum ne libertatem in occasionem detis tarni, sed per caritatem servite invicem.

Refp. Nego confequénam. Non eft en m contrarlorum eadem ratio vtin 1. Argumento est explicatu. Mala opera per se sunt mala, bonavero peraceidés, scilicet propter fidem in Christum, sunt bona, Roman. 14. Deinde, figut fide tantum, non aliis operibus fimiliter apprehenditur falus,ita & eodem inftrumento ex mifericordia & potentia Dei in medio ac fide retinetur. Phil. 2. Dem eft qui operatur in pobis welle & perficere 2, Cot, 1, Fide grans. Phil. 1. Persuasum babes qui qui capit in vebit opus bonn perficiet ad diem fefu Chrifti. I. Pet.I. Reportantes finem fidei vestra salute animarum. Dictum Pauli quod allegatur, exhorrarur, ad fructus fidei præftandos, nihilg; de retérione faluris per alia opera contendit. In hoc fundamentum exitructa funt reliqua argumenta omnia, tantum aliis coloribos adfeitis.

II Sine quo falus retineri nequit, boc oft adfa-

lutem necessarium.

Sine obedientia erga Deum falut retineri usu potest, id quod exempla Angelorum, Ada, Sam sonic, Saulie, Danidie testantur, ut Paulistinquit, Rom, 7. per in obedientiam unius bominu peccatoru constituts sunt multi. Ergo obedientia erga Deum est necessaria ad retentionem salutis per sidem gratis accepta.

Resp. Est argumentum à non diffributor Minor enim intelligenda eft de fide quæiuxta scripturam accipit & conferunt salutem, no tantum initio faloris, conversionis, sedipto progressa quoque & fine. Reliqua opera proueniunt quidem ex fide deque eius prælentia & efficacia testimonium ferunt, sed neque in apprehensione & retétione eum fide concurrent, paresve vices suftinent: Sed habene fuum locum & vium. Effque hæcconfulio conscientiis exitio : Si enim docendum eft. opera fidei conservare salutem, materia copiolistima Auctuationum & desperationum in promptuerit, nec licebit eam vllo mode reprimere aut superare: & cogita quam informe monftrum hocin loco gignatur, fide quidem gratis accipi falurem, at operibus postea confernari taxamus pontificios tribuentes fidei tantum initium, fed dile ctioni confummarionem iustiriæ & faluris, vr est videre in fallacissimo Interim. Quid? an non vident iki nostri operă intempettiul & immodici przcones, in articulo tuftificationis prorfus cum ipfis coincidere. Scho equidem eos acriter reluctari & milere le torquere in mitiganda fua fententia, fed afferunt contradictoria & plures labyrinthos texunt in quibus ipfi intricati, quomodo se encluant, non habent. Sed vociferantur statim: Ergo vos oftis Autinomi CCe .

974 D. CONRAB. SCHLVESTIE.

abolentes legem & affirmantes opera non effenecoffaria:

Resp. Talibus infanis clamoribus iam pridem nobis pontificii verafq; aures oppleuerunt, nec mirum fi vos in causa mere Papistica tantum ovilla pelle aut plansibiliori fuca contecta eadem obganniris. Nemo Inficiatur, quin opera fint necessaria renatis, quin fint debirores inttificati, quin peccantes contra conscientiam ac fine ponitentia manenres fidem, vitam, Spiritum Sanctum excutiant & amittant. Sed inde nondum ifta appendix proferri potelt, ad retentionem falutis else necessaria. Namque ad eam partem vniea fides destinata est, ve docent oracula divina Deinde fupra oftensum est exempla non bene cogruere, Nam Angelorum & Adamiexempla nó quadrant ad eam iustitiam, qua nos peccatores in hoc nostro statu indigemus. Deinde reliqui omnes retinuerut propitium Deum, salutem & vitam aternam fide, non aliis operibus. Similiter ficut David inquit; Beati qui in Domino confidunt. Habueruntanté felices successas, quis fide placuerum Deo. Cererum compensant Deus ipsorum obedientiam, veram ex ea non pependit ipforum: falus tanquam instrumento vel accipiente vel retinente falutem. Breuiter argumerum profluit ex hac voa collatione: Peccata excutiune folutem. Ergo bonis operibus retinetar, quæ cum non se aqualiter habeant coherere etiam non pollunt. 111. Re111. Regeneratis ac filis Dei necesse eft, vt in

Manens in dilettione manet in Deo & Deiss in ip/o, tohan.4.

Ergo delectio regenerati est necessaria ad re-

tentionem falutie,

Relp. Ad Minorem. Iohannes agit de aperibus instificantibus, de nostra salute & instificantibus, de nostra salute & instificantione. Sicenim inquit: Per hoccognoscimos quod in eo maneamus & ipse in nobus, quonismos de Sp. S. suo dedis nobus, neque habet istamadditionem, operibus retinerisalutem. Item Matior loquitur de mansione in Deo per filem.

IV. Quiex Deo natus est, non pecca:, Omines credentes sons ex Deo nati.

Ergo credentes non peccant contra conscien-

tiam.

Resp. Concedo, donecin side perseuerat, & quotidie illud, Romitto nobis peccata, toto pe crore repetunt. Ergo bona conscientia necessaria est ad conservatione salutis. Resp. Retinere postulat causam, sed bona conscientia non est aliqua salutis causa, sed eius sauctus, Roman 5. Itaq; admodum inepte dicitut, Opera sequentia sidem salutem retinere. Sed sorto decent magnos viros magni lapsus, & quemadmodum potentissimi in imperiis maxima peccata committunt, & insupera nemine volunt taxari, ita summi in Ecclesia Doctores qui sibi doctrina, sorte etiam nomis, aliquam autoritatem conciliarunt, summas & mani-

776 D. CONRAD. SCHLYSSELL.

festas corruptelas in articulo Iustificationia comminisci & simul omnium piorum reprehensione exempti esse volunt.

V. Ezech 33, Institutiainsti non liberabit eum in

quacunque die peccanerit,

Ergo fides & bona opera retinent falutem.

Reip. Neque illa impostura ferenda est, sidem yna cum operib, retinere salurem, sicuri neque simul accipium. Est autem hocargumentum iam satis solutum.

VI. Exercitia confermant & angent dona, in-

ata illud, baben i dabitur.

Opera funt exercitia fidei.

Ergo opera consernant fidem & falutem.

Refp. Sententia Christiest promissio, veram collocationem donorum Del, fidelitatem, diligentiam & pios labores in vocationibus, przmiis ornatů iri, Deinde Maiornon conuenit. Sicut enim poma non conferuant erborem, rinulus non conferuat & anget fcaturiginem, fed quo arbor est melior, eo præftantiores fructus gignit, quo scaturigo eft. plenior, eo riquli profluunt maiores & ameniores. Sie bona opera non fidem sed fides veluri fons operam ipla opera efficit illustriora, eagne fuftentat & auget. Veraautem via conferuandi fidem & falutem, eft in iis fententiis expresse : Domine adange fidem nobis. Irem , rogani proto, ne deficiat fiderina. Item : Confirma bocin nobis Dem quod operatures in mobil. In Philosophia quidem crebr z actiodes non est talis habitus: Est enim Dei donum sides. Rom, 12. & 2. Thes. 4. dic tur: Nonest emnium sidu. Fidelu autem Dem est querifirmabit ves & custodiet a male. Et Rom. 10. Fidu ex auditu est, Itaq; & Dei donum est. Contra, Qui perseverauerit, Item, Permanete in side. Voluntas renata & Spirito S. gubernata non se prorsus habet ve lapis, sed ea quoridie orat; Sanstissectur nomen tunm, cupit quidem assidue homo renatus sidem retinere, sed ideo inuocat, ve Deus opem serat,

DE 3. AX10 MATE.

Non sola side, sed side vna cum operibus necessario coniunctis, seu cum
contritione & reliquis operibus
conscientia, applicari remissionem
peccatorum & instissionem.

Qualia portenta ex ambiniola & contentiola defensione impiorum dogmarum nascărur, vel hine satis innotescir, quod hoe; psonostro seculo quædam curiosa ingenia ex nostra Ecclesia progredientia super suedamenta
de necessirate operum ad salutem secta, al as
inconuenientes & monstrosas opiniones extruant, nempe opera præcedemia ac sequentia sidem, simulapplicare salutem & instituiam,
& falsam este propessionem: Soia side instiscamur.

Quid fier que so post pauco annos que de

posteriveris Doctoribus sublatis in dentin talia fundamenta. Certe metuendum eft ne adhac monstrohores opiniones inde proferant. & do arinam falurarem de in flicia corara Deo fine lege & operibus, solafide, horrendiscenebris involuent. Quod si aliqua cura postericatis afficerentur, autaliquam exigus scintillam timoris Dei in suo corde sentirent isti noni operum Doctores confundentes opera com falure nostra, non tantum mature defisterent à defensione suorum paradoxorum, sed monerent quoque plos omnes vt simplicem veritatem amplecterentur actuerentur, necapplauderent talibus præftigiofis propolitionibus, quibus veritas Euangelica do arinz obscurarur & coscientiz veluti materia efficacissima dubitationum ac desperationum ftrangulatur. Adiiciam autem vnum & alterumargomentu, vt pii le ctores Diabolicos conatus clare conspiciant & deteften-

I. Integrapanitentia seu connersio ad Deum. babet promossionem gratia seu remossionio peccatorum, iuxta illud: Connertomini ad me & ego connertar ad vos.

Pænitentia non fola fide sed contritione & dilectione seu nous obedientia constat.

Ergo non sola side sed side, simul cum operibus in presenti faciondis, vi antor loquitut, bocest contritione & nona obedientia sit applicatio remissionis peccatorum & instissicationis.

Reip.

Resp. Hæc prodeunt ex fundamentis de neceffitate operum ad falutem, & de retentione falutis perbona opera, fed eft fallacia non distributo. Nam Major vera est obseruara eniusque partis proprierate, quas fine discrimine confundere amencia & furorest. Erfi autem ordinem huncfernet Dens, veverbo fuo contritionem in nobis excitet, deinde fidem in Christum erigar, postea etiam velic qualdam notas extere & exercitia quadam subsequi, tamen neque contritio neque no. ua obedientia remissionem applicant, sed sola fides in merito Christi & graruita misericordia acquiescens & fixa manens. Adambulationes faciendas totus homo requiritur, arramen quælibet membra habent fuas peculiares functiones. Oculi non fulciunt corporismolem, neque ex vnoin aliud spaclum transportant, sed pedes sunt baiuli, oculi obie chaabripiunt, aures audlunt, lingua animl sensa-promit, manus operas exercent. Sie ponitentia tota habet quidem promifiones gratiz, sed fides vnice apprehendit & applicateam, quod docentinfinita dicha : Qui eraditin me, habet vitam aternam, tohan. 3. Decernimus bominem fide inflifeari absque operibw. Rom. z.

Gratia faluati estis persidem, & boc non ex vobis, Dei donum est, non ex operibus, ne quie glarietur. Ephel, 2.

11. Fidu non facient bens operanon faluat.

780 D. CONRAD. SCHLYSSELL.

Sed faciens faluat.

Ergo non fola fider fed fider cum alise operibus fibs necessario consuntitis faluat.

Antecedens declaratur. Nam fides eatenus babet promsssionem gratic quatenus aget panitentiam, absque contritione of sine nona obedientia nulla est fides.

Relp. Quando scriptura docet, nos fide in-Aificari, inber fidem tantom in gratuita mifecordia Dei & meriro Christi consistere & coquieicere, citra respectum vel pracedentium vel sequentium operum. Hecenim causa eft. quare iamaceurate doceat, absque lege, fine operibus, gratis, ex gratia, a, pa nifi per fidem , nosiultificari. Item perditas oues, peccarores, publicanos, mererrices, non operantes iuftificari, donari remissione peccatorum, & Paulus his tenebris suo ordine que in Epistoland Romanos observanit, pulchre lucem præbet. Eth enim de cotritione in priori parre diligentiffime egiffet, ramen in altera, vbl de applicatione iustitle imputatine per Chiflumagit, non contendit fidem cum contririone instiriam apprehendere, sed instifica. mar,inquit fide fine operibm. Item vi piè igrafe-qui ries avri eis disposire, Kom. 4. Hocvium vrget, inculcat, contendit vt qui maxime. Po-Rea vero de fructibus iustificatoruminquit; Debitores fumme. Deinde mahife ftum eft contritionem cum fide non polle applicare remillionem

missionem peccatorum: Nam contritio legis esse est, sides Euangelii. Contritio est tertor conscientiæ. Fides consolatio. Contritio ex Christi passione pauorem concipit. Fides lætitiam. Contritio nos respicit posissimum ve nosmet coram Deo humiliemus, sides Des misericordiam & Christi meritum respicit

accipiés à Deo institiam.

Quidigitur, an contritio non est necellaria? Non lequitur: Sanciuit enim certo mandaro Christus, ordine & contritionem in suo nomine & remissionem peccatoru leu fidem prædicandem effe. Mortificat Deus & viuiff. car, deducit ad inferos &creducit, vr eft in canru Anna. Sequentisautem opera non polle vas cum fide amplecti remissionem peccatorum,ex illdem fundaméris liquer: Fides enim non quiddam noftrum , fed in gracuitam Dei misericordiam & beneficium seu meritum Christiest intenta & directs queierope & 2010 erar vaux, inquit Paulus. Eltque præfeneifima pettis conscientiarum, ompem consolstionem, omnem certitudinem iuftitie ac faluris delens, fidem in inftificationis acqueum operibus coniungi debere, & quidem focletatem eis cum fide in apprehenfione iufticiæ coram Deo tribuendam effe. Ideo ex fide gratie, ve fit firma promoffio, inquit Paulus. Siltaque opera fidei in applicatione copulabnntur,ansam perpetua habebit conscientia dubitandi. Præterea opera funt fructus fidei &

712 D. CONRAD, SCHLVISSELS.

quidem elus fidei que instituam cosecuta est, non consecuture. Namante instificacionem nulla sunt opera bona, fiquidem eius sunt est fectus. Itaq, nec possunt tanquam posteriora semipsamiu stificacionis amplecti. No enim arbor ex pomo, sed pomum ex arbore & na-

feitur & depender.

Separatu igitur, inquiunt, fidem & opera.
Resp. Ipso ordine sunt omnino seiungenda, sieut passim sacrascriptura admonet: Cuenim opera sunt fructus si sei, necesse est sidéipsos anteire, Neq; sides accipiés à Deo gratuitam temissionem peccatorum quicquam habet negocii cum nostris operib. Sed postea ex side, vialiquoties di cuest, incipiunt emergere. Quid hic perplexi habes à An non suns socus sidei, sinus item operibus attribuitur. Sed ist. Operistmenucta consundant.

Aremo incidit hæc subtilis opinio in erassum & monstrolum dogma: Monachorum nempe sidem formata caritate, seu sidem & opera conjunctim coram Deo justisseare. Abeant igitur ad suos Papistas Ogeristæ quicunque tandem illi sunt, nec se pelle Euangelii vestiste ad miseras oniculas decipiendas.

RESPON SIONES SANON ICOrum Theologorum, ad argumenta Antilutheranorum VVitebergensium, quibus in colloquio Altenburgensi, An. 68.6 69 in Mismia, probare conati sunt, Bona opera in articulo

Instificationis necessitate prasen-

L' Contritio antecedit infificationem., Contritio est nostrum bonum opu.

Erge nostra bona opera in articulo Instifica-

Resp. Prima plus est in conclusione, quam in priemiss. Nam conclusio sic debebat formari. Ergo nostrum bonum opus antecedis instificationem.

Deinde est ignorantia Elenchi. Nam qualitio est de articulo instificationis: Argumentum verò de contritione lo quitur. Etti autem in doctrina prenitentia, primum de contritione, deinde de side, & tum demum de bonis operibus ceu fructibus dissertur, tamencuiliber est sum tribuédum. Hie verò disceptatio est de articulo & acur lustificationis.

78; D. CONRAD. SCHLYSSILK

Prærerez Maior veraeft, & extra control uer fiam, quia fic Deus ordinauit, ve contritio

Ad Minocem. Quod autem dicitur, contritio est nostrum bonum opus. Id parcim indistinde, partim falsè dicitur. Non enim exponitur, quomodo sit no strum bonum opus, imò Deo adimit suum honocem, eumque hominibus attribuit. Testatur autem verbum Dei, contritionem hominis, esse opus Dei per ministerium legis, vt Rom. 1. Revelatur ira Dei ex eulo. Item, Sient leo, contrinit omnia ossa med. Item per legem cognitio peccati.

est agnitio peccatorum & condemnationis nostre ex voce legis, &c. Quis autem dixerit, contricionem este agnitionem nostroru bomorum operum? Contricio enim proprium est, euacuare, nudare, exnere hominem ombibus operibus suis, & confussionem ei attribuere, ve rece Daniel pronunciarit: Nosis

confusio facei.

Lucherus quoq; adseuerat, contritionem esse passionem quandam in nobis, ve in prioribus seriptis nostris, ipsius propriis testimo-

mis eft demonftratum.

Irem in Smalcaldieis articulis de ponitentia: Das ift nu die Donnerage Gottes damit er benderbie offenbarlichen Gunder und falfden Deiligen in einen hauffen schlegerund left feinen recht habertreibt fie allesampt in das Gerecien wind verjagen. Das ift der Hamer (wie Jeremias fpricht) Mein Wort ift ein Hamer der die Felffen jerschmettert. Das ift nicht achina contricio, ein gemachte Rew i sondern possina contricio das rechte Herneleid / leiden und fühlen des Todees.

Hincigitur apparet, hoe argumento Legem & Euangelium confundi. Nam quantum Lexab Euangelio, tantum etiam contritio à fide differt: Præterea contritio fine fide, nihil est nisi pauor, terror, dolor, nec est nostrum bonum opus, id quod etiam in Locis Philippus fol. 173, dicit. Insuper Papissicum degma est, contritionem esse nostrum bonum opus.

11. Humiliatto antecedit instructionem.

Sed buneiliation of bonum open.

Ergo bona opera sunt necessaria in articula

Inflificationis, necessitate prasentia.

Resp. Hoc argumentum simile est primo. Tantum enim probat, bona opera antecedere instificationem. Itaque conclusio non re-

fpondet præmiffis.

Deinde Minor est indistincts: Malleus enim legis divinz nos prosternit, ve in nobis nulla bona opera, sed potios peccata innumera & sensa ira Dei & potios peccata innumera & sensa ira Dei & potios peccata innumera tamos. Item humilitas duplex est, quadam vera, ve in Dauide, quadam verò simulata & selfa, ve in Pharaone, Achab, & similibus.

Bons denique operantecedere inflificanionom, ne patroni quidé præfentis dogmatis 555 D. CONRAD. SCHLVSSELR.

videri volunt adsenerate: Nam bona opera sequuntur sidem ociustissicationem, id quod in nostra quidem Ecclesia extra controuer-siam positumest.

111. Bonum propositum antecedit instificatio-

BEBL

Bonum propositum est bonum opus,

Ergo bona opera in articulo Instisticationis sent necessaria necessitate prasentia.

Maior probatur. Quia contritio est deler de peccato commisso, Es propositum recte faciendi.

Resp. Plura sunt in conclusione; quam in pramissis. Nam conclusio sie debebat sonare: Ergo bona opera autecedunt instisseationem, id quod est contra hoe Theologicum principium, Bona opera sequentur instissicatum, non.

pracedunt inflificandum.

propositum nompotest esse vere bonum ac Deo placens sine side Ergosersum ac Deo gratum propositum de vita emendatione, est essectios sidei. Irês Bonum propositum est desinere a paccaso, es retis favore, sunta verbum Dei: Sed nemo est bonus coram Deo, nist side instrincatus: Nemo set bonus coram Deo, nist side instrincatus: Nemo secu bona opera nist prim per Christum sit conditus ad bona opera. Ephes 2. Item, nist su renonaus. Constideretur etiam discrimen inter bonum propositum carnale & sidei. Hocautem in loco de bono proposito sidei disseriur.

frem, nous obediencis, iusticia bonz confcienciz, & bonum propositum idem signis. cant, vt ex locis etiam videre eft, fel, sto.

Ad Minorem, Indistincta est Minor. Non enim dicitur, an carnis vel fidei sit opus. Si enim fidei opus est, tunc non antecedit, sed sequitur fidem, iusta principium Augustana confessionis, ex verbo Dei petitum: Fidem debent apera bona sequi. Nam Paulus vocat fructus iusticia.

IIII. Sine que impossibile est quenquam instificari, id necessarium est in articulo instissianionic.

Sine bono proposito impossibile est quenquame

Ergo bona opera in articulo inflificationis fund

necessitate profensia necessaria.

Minor probatur, quia impossibile est perseuerantem in delistis coram Deo sustificari. Scriptum est. Agite panitentiam. Scindise corda vestra, Desinne male facere & discite bene facere.

Resp. Conclusio plura assuit, quam pramissa concedunt. Sie enim debebat formari: Ergo bonum propositum in articulo instissationis est necessarium. Notet autem Lector, hie non disseri de hac propositione, quod bonum propositum sit necessarium: Est enim verissima. Sed cardine rei in hac propositione volui, quod in articulo & actu instiscationis, nostra bona opera sunt necessitate presentim necessaria.

Ad Maiorem. Ea verò necessaria, sine quibus impessibile est instificari, sunt meritum DDd a Chri-

788 D. CONRAD. SCHLYSSELS.

Christi, gratia Dei immensa, fides, vt ex verbo Dei, confessione Augustana, & scriptis Lu-

theri paret.

Ad Minorem. Probationes Minoris, aut ad legem pertinent, quia de contritione dicirur, que fane eft neceffaria, eum de connerfione aut ponitentia dicitur, aut ad totam conversionem pertinent, que comple ditur. contritionem, fidem & nouam obedientiam tanguam fructum. Præterea cum à posteriori nos homines conspiciamas, quis nam vere conversus fit, aut se ad Deum convertat, quia à priori motus veros cordium perspicere non possumus. Ideog; ex fractibus arboré senoscimus, efique immota doctrina, eum non effe fide inftificatum, aura inftificatione scepra iterum excidifle, qui in delicis rabiose & furiose contra conscientiam perdurat: Mala enimarbor malos fructus gignit, effque deterior ficu non fructificante.

Addi & hoc potest. Etsi in contritione aliquod bonum propositum sit, tamen id carnalerantum esse & manere, si non ipla sides bonum propositum Deo placens gignat. Patet igitur totum syllogismum esse confusionem partium pænitentiz, causarum & esse esse esse um.

V. Quacung, ad ordinem instissationis perii.

nent, ea sunt in articulo & allu instissationis necessaria.

Ordo instificationis est, ut homo delist a petpatio, & bonum propositum adserat, & petat ada Ade remissionem peccator um , ac deinde bonis operibus sose exerat.

Ergo bong opera funt necessaria in articulo lufificationis necessitate prasentia.

Resp. Conclusio hie etiam plura adilcit,

nempe neceditatem prefentie.

Ad Maiorem. Ea necessaria, de quibus Maior loquitur in articulo & actu inthiscationis,
sunt, Sp. S. vt causa efficiens, accédens & donans sidem, verbum Euangelii & sacramenta,
vt media, per que Deus offert sustitiam Christi, misericordia Dei gratuita recipiens nos,
impletio legis per Christum prestita, tanqué
res ipsa nostre institie, que nobis per sidem
attribuitur & imputatur, Fides tanquem organon, seu manus nostra mendica, qua institiam illam Christi, que nobis donatur, accipimus, & peccator tanquem subiectum. Hic
bona nostra opera in nullo sunt numero.

Ad Minorem. Versamur in articulo Instificationis, de qua Maior pronunciat, sed Mimot loquitur de connersionis partibus. Itaque siunt quatuor termini argumentum vitlantes & euertentes. Minor igitur sie debebar formari: Sed bona opera in articulo & allu
instissicationis ad ordinem instissicationis pertiment: In hoc enim circo sese Minor contineri
debebar, ita quidem, vt non tantum adseveraret, sed suculenter etiam idipsum demonstraret. Verum hic Minor vtpote nuditate sui
ipsus confusa, sese quasi ex pala stra subducit,

DDd ; obiicl-

obilciens peregrinum athletam, qui bucnon

pertinet.

Iam fi quis vociferetur, vocabulum iustificationis ab aliquibus largo modo pro couerfione & iis, quæ ad instrificationem hominis
coram Deo pertinent, accipi, candem respofionem meretur. Fieri nempe quazuor terminos in syllogismo, voi vocabulu instrificationis proprie ac specifice in Maiori, sedin Minori impoprie ac specifica in maiori, sedin minori imp

VI. Quecung, in articulo & actuinstificationu simul acconduntur, canocossitate presentiain

codem arsiculo funt vecesfaria.

Sed in articule & altu instificationis simub tum fidemusta virtusu accenduntur.

Ergo illa virtutes omnes in articulo & albu instificationis necofficate prasentia sunt necossaria.

Resp. Negamus Maiorem. Naminarticuloiustificationis quoq; omnium sanorum iudicio, necesse est discerni causas & este cas. Christus inter bonitatem arboris & sructus discernit, tali pacto, ve adseberet prius, arborem este bonam faciendam, deinde frucus bonos este subsecururos. Paulus prim um adserit, peccarorem gratis sine operabus iustum reputari, & deinde bona operaesse frucus & indicia institu accepta.

Ad Minorem. Tenendum est principium illud in verbo Dei, & Augustana confessione,

Elibris Lucheri traditum, Bona opera sequi sidem. Item post quam side instissicati & renati sumu, incipimus Deum diligere. Item, Hec nonpossiunt siers, nis post quam side instissicati sumus
es renati per Sp. S. Item, Necessario sequitur renonationem dilectio. Item, Justissicati necessario
parinut bona opera seu bonos sinctus. Item, lohannes docet pracedere sidem, sequi dilectionem,
es memos docet pracedere sidem, sequi dilectionem,
some es bonis operibus. Item, su articulo instissione es bonis operibus. Item, su articulo instissione estonis solum Christiopus seu meritum peccatorem nosse atque intueri oportere.

PII. Quecung, in articulo & actuinftificationu dinelli nequeunt, exfunt in codem articulo ne-

cessaria necessitate prasentia.

Sed virtutes, qua fimul cum fide accenduntur in articulo & altu instissicationic, non possunt in codem articulo divelli.

Ergo illa virtutes, cum fide in instificatione accensa, sunt in eodem articulo necessaria necessi-

tate prafentia.

Resp. Negamus Minorem. Est enim confusio reră. Nam scriptura discernit sustitiam,
que side accipitur, & bona opera, que sidem
& hominem instificatum sequantur, id quod
ez luculentissimis testimoniis cuiuis est conspicuă, nisi velit in clara luce cecutire. Imò
ipsimet pugnatores illius dogmatis, de necestare presentie nostrorum bonorum operă in
articulo & actu instificationis, sepius satetur,
oportere discerni tanquă causam & este ctur.

D Dd 4

191 D. CONNAB. SCHLYSSELL

VIII. Sine que uliquid confiftere neguit, id necessarium est ipsi saltem necessitate prasentia.

Sed fidu nunquam confiftit fine bonis operi-

bier.

Ergo bona opera ipsi sidei sunt necessaria in articulo & actu instissicationii, necessitate prasentia. Resp. Maiorest ambigua & perplexa.

Ad Minerem. Vistatum & verum est dogma Ecclesiz Christi, sidem & bona opera discerni, tanquam causam & esfectum, Item, bona opera debere sequi sidem. Augustana quoque confessio, bona opera appellar sintim sidei, & citat Ambrosii dictum, Fidam Esse Generaleam iustractionis. Ergà necesse est, prius sidem existere, ac deinde fructus consequi, licet tempus illud non valeamus discernere. Nam certa est sententia Lutheri: Fida instisseat, antequam faciat bona opera.

2. Definitio fidei instissicantis talis à Lutheto constituitur, esse sidaciam acquiriemem in premissione gratia proper Christiam. His verà nihil audimus de bonis operibus, sine quibus sides in atticulo & actu instissicationis non

fubliftat.

Quod verò dicitur, fidemnon effe ociofam, fofeg, exercre & deslarare bonis operibus, id fanè veriffimum est. Sed hæc fides prius accipis iustrism gratis Christi, & ea accepta, fructus bonos patir. Hincà quibusdam de fide iustificante & fructificante differitur, non quod sub-

fabitantiam fidei, vt sic loquamut, duplicem faciant, sed quod vna eademque fides in articulo instruccionis solum tesu Christi opus seu obedientiam pronobis præsistam, & misserteordiam gratuitam promissam intucatur & spprehendat. Extra verò eum articulum, bonis operibus lucear, vt glorificet Deum, & hominibus inserviat.

Eft igitur Minor parrim perplexa, partim falfa. Obfcura enim eft, eam ob caufam quia no perspicue exponieur, quomodo fides absque bonis operibus non confiftat. Pianfoc enimoratioeft, Fidem non elle ociolam. Fidem effe operofam, Fidem parere bonos fro-Que. Deinde falfa eft Minor, fi in articulum instificationis constituarur. Namibi fides foli obedientiz Christi & dilectioni Dei petris gramite innititur, Cum verd de articulo bonorum operum loquimur, rede docemus, Fidem non effe ociofam, que quidem non eft alia fides, quam ea, que gratis iuft tiam Chrifliapprehendit: Neque hac in parte de inreruallo temporis disceptamus, sed palam adseueramus, fidem iufticia Christi apprehenfa. gignere bonos fructus, quibus Deus celebretur.

g. In instificacione ipsa, ve supra annotaulmus, sunt, peccator, meritum Christi per misericordiam Dei, & sides. Hie nostra bona opera exclusa sunt... Per Christi meritum. 2. per gratuitam Dei misecicordiam. 3. Per sidem.

DDd j inma

794 D. CONRAD. SCHLYSSELE

iuxea illud, Ideò ex fide fecundum gratia, Rem. 4. Breaker fic responderi postet. Minorloquirur de articulo & foro bonorum operum. Ergò conclusio est falfa. Imò alias conclusio effet vitiola, quia ea ponit, que non funtin præmillis, vipore in articulo iustificacionis. Nam fic erat formanda: Ergo bona opera ipfi fides funt necessaria necessitate prafentie, id quod in articulo de bonis operibus concedi poffet, quod nimirum fides gigneret bona opera. Si enim ea non proferat, led peccara conspiciantur, fides veraibi existere non potest. Sed in attieulo iuftificationis hzc conclusio non valet, quia ibi fides tantum obedientiæ Christi infiftic omnia noftra opera excludens, IX. Sacre feripture credendum est.

Sed facra feriptura tantuno excludit in articulo & allu instissicationio, meritum nostrorum bonorum operum, non excludit prasentiam corum.

Breo bac dollring off vera credends.

Minor probatur, quia Paulsu inquit, Non ex operibus uon per legens, ne quis glorietur, qua quidem phrasts nibil prorsus ab istis disserunt, sine

operibes, fine Lege, & alie ein/modi.

Resp. Minor est falsissima. Nam sacra scriptura in articulo & actu iustificationis nostræ coram Deo, vtraq; excludit, nempè tum merita nostrorum bonorum operum, tum ipsa nostra opera. Ergo falsa est probatio, & iniuriosa in sacrosanctam scripturam. Rationes evidentissima sunt ista.

r. Quia

di in articulo iustificationis vintpat, ve quam clarissime demonstret, sese vernmes, nempe & meritum nostrum, & opera nostra, exeo, quidem articulo remouere ac prossigare. Ait enim, sneoperitum, & non ex operatum. Item, sino Lege, & non per legem, rò servir igitur hic retinendum est, id quod ex sequentibus tationibus magis siet perspicuum.

2. Quia opponit gratuitam Dei miserscordiam & peccatorem, stem obedietiam Christi, & peccatum generis humani, Rom. 4.5. Idque facit tam grauiter & valide, vt omnia bona opera Abrahæ ex foro iustificationis coram Deo remoueat, eaq; deisciat ad homines,
nimirum quod ad oculos humanos ea iustiria
operum Abrahæ pertineat, no ad oculos Dei,

vbi jufticiam Chrifti difteibuit.

Quia disertissime operatem & non operatem opponit Paulus, atque pronunciat, Eiantem, qui non operat va. Item Impro, credenti tamen reputari sidem ad institiam. Quid potest elatius dicitlam si audaculus aliquis glossamadiust tali modo: Ei, qui non operatur, boc est, qui babet quidem bona opera: Sed meritum tantum excludit: nonne sese & ridiculum & depravatorem malignum textus Paulini exhiberet? Nemo igitut, qui Denm timet, hunc solem sua nebulosa interpretatione obsuscet.

4. Quis sidel in lustificatione proprietas

796 D. CONRAD. SCHLYSSELE.

est, tantum ample &i obedientiam Christi &

dilectionem Dei gratuitam.

g. Quia institia sidei est imputata per & ppter Christum. Eciusis sicario est remissio peccatorum, & imputatio meriti Christi, & clementissima acceptatio peccatoris miserrimi
in gratiam. Hic bona nostra opera non audiuntur. Segui aurem debentiustissicatum.

6. Quia promissio gratiz nobis cetta esse non potest, si in ipso sustificationis articulo & actu, necessaria sint nostra bona opera necessitate przientiz. Plutes autem rationes

alibirecitantur.

X. Instificatio bominis Christiani in hac vita

Ergo bona nostra opera in articulo Sallninstisicasionis nastra coram Deo, sunt necessaria ne-

ceffitate prafentia.

Resp. Nullus exprimitur coherentie neruus. Ided sunt scope dissolute. Si autem sic formatetur argumentum forte magis pateret fraus.

Instissicatio hominis Christiani in bac vita, ast continua.

Instificatio bominis Christiani completitur fidem & opera.

Ergo sides & opera sunt continua, seu perpetuò coberent.

Resp. Malor non est explicata. Si enim Maioris ea sententia est, Instissicatio durat in vita humana, quamdin homo credit, vua & cadem instisustitia scilicet imputata, sideg, accepta, semper summ coram Deoinstitutui, quotidie petit Christianus remiss, peccatorum, tum plantoribus sanè verbis res tanta proferenda esset. Sin verò altud quippiam ista locutione fouetur, proferatur in lucem, vi indicari ex verbo Dei possite. Nam certum est, sidem crescere ex dono Dei, & credentem sue magna sine infirma side, quolibet momento complecti integrum Christum, integram imputatam institiam, integram remissionem peccatorum per Christum.

2. Minorem negamus. Nam iustificatio complectitur tantum impurationem iustitias Christi ex misericordia gratuita per sidem. Opera verò nostra bona, Paulus docet esse suctus hominis iustificati, arque iustitiz accepta. Non igitur hoc in loco confundenda sunt, impuratio iustitia, qua side accipitur, & bona nostra opera. Pretereà Minor est vox Papistarum, hoc est Antichristi.

X1. Quicquid a renato separari non debet, id

Renatus in articulo S all usuflificationu conflitutus, vispote petens remiß, peccatorum in oratione Dominica, non est sine bonis operibus.

Ergo bona nostra opera sint necessaria in arti-

Minor probatur, quia Abrabam renetus babet mulsa bona opera, ut Pauliutessaur Rom. 4. Item, discrimen est inter uendum renatum qui insti-

Bot D. CONRAD. Sentyssets:

suftificatur, & revutum, qui instificatur lapsiei.

Resp. Maior est indistinca, involuta, perplexa, Non enim exponit, quænam illius preientiæ sit ratio. Nam causam tamen & esse-

Chum distingui convenit.

Ad Minorem. 1. Necesse est tamen, vrmodo indicatum eft, veluti caufam & effectum discerni bonam arbotem & fructus. Es autem in Minori confunduntur. 2. Dum tenaens laplos, exculla feu amilla fide & gratia Dei agit de Instificatione coram Deo, seu de gratuita remissione peccatorum, opera fua bons exclusa sunt in hoc acticulo. Exempli graria. David lapfusin adulterium & homicidium, no haber fua bons opera przfentia, fed ibi confiftit tanquam peccator, ve inquit, Tibi tanta fam peccata. Antesnos oculos, nibil nificulpa famous, Vt ille vertie.'g. Dum renarus de imbecillitaribus suis interiorib. & exterioribus, quibus non est excussa fides & gratia Dei,petir igxta orationem Dominicam remifs, peccatoru,in co iploarticulo & actuinstificationis, eriam excluduntur fua bona opera. Ratio eft, quia ibi tantum cognoscit, se esse Dani-TOREM, & rantum precatur milericordiam gratuitam. Itaque renati hominis bons opera, tantum & semper manent in eo foro, atque in ea, vt fie dicam, reputatione, quod fint Fayetvs inflitiz. Iam fifructus lunt, ideo in articulum iustitiz recenseri & cooptari non debent, ne turbentur confcien-

tia

tiz & articulus iustificationis gratultz labefa-

Est igitur immora doctrina. Renarus non est sine bonis operibut, scilicer sequentibus sidem & tanquam succibus instituiz & remissionis peccatorum. Also igitur nomine & gradu censeri non debent.

XII. Renati babent bona opera,

Sed meritum a renasorum operibus remonendum est.

Ergo in ipso articulo instificationis necessitas presentia bonorum operum statuenda est.

Respon. Conclusio plus capit, qu'am præmisse largiuntur, Deinde sunt 4. termini, sed ne quid queri quisque possit, aliter complechemur.

Phicunque meritum separatur, ibi bona opera

Seden genatu meritum feparatur.

Ergo renatos babere bona apera necesse est.

nem? Si verò aliter conclusio formaretur, tum plura in farcienda essent. Præterea etiam Maior negatur, quia non est vniuersalis rectè examinata.

XIII. Differunt debitum & méritum. Items prasentia debiti & meriti, Item necessitas prasentia & meriti.

Ergo bono nostra opera in articulo & acho instificationis sunt necessitate prasentia necessaria.

Reip, Nullus adeit neruus coh eretie. Iraq;

800 D. CONRAD. SCHLVIILLA.

Int lacere scope. Antecedens quidem verum est, sed consequens est diuersa proposcio.

XIIII. Quecung, necessario sequentur instificarum aut sidem, ea in articulo & altu instisscarronis sunt necessitate prasentiz necessaria.

Sedbona opera necessario segunntur instifica-

tum at fidem.

Ergobonaoperain articulo & allu instifica.

Relp. Est confusio parcium pernitentiz.
Negamos Maiorem. Quzenim sequentur
institucarum, ea in articulo & actuiustificationis con sent necessaria, & quilibet senus facile
videt, Maiorem esse manifeste ineptam & falfam. Itaque argumentum cum sua ineptitate
collabitur.

M norquidem vera est. Sed conclusio Minorem cu a Maiori copulans, est talis, qualis

est Major, vti diximus.

XV. Quicung, negat, Bona operaesse necessavia, frem, Bona opera debere esseprasentia, is est Antinomas & bonorum operum bostis frena cupeditatibus & sceleribus bominum laxans.

Sed qui negat necessitatem presentie nostrorum bonorum operum in articulo & attainstistcationia coram Deo, is similiter negat bonorum operum necessitatem. Negat presentiam bonorum operum. Negat bomines debere bona opera facere.

Ergo negantu prasentiam bonorum operum in

articulo & actuinstificationis eoram Dec, sunt. Autonomi.

Resp. Est consusso partium pænitentiz, causarum & effectuum, Legis & Euangelis. Estigitur fallacia compositionis & diussionis, quæ candidum, Deumque timentem Christianum minime decet: Neganda igitur Minorest. Nam differüt istæ propositiones plurimum. Quædam enim de articulo sustificacationis loquantur, quædam verò de bonis operibus, quæ sunt fructus instificatorum.

Hæ propositionesautem: Bona operasunt, necessaria prasentia bonorum operum, vii sequela, in instissicatis est necessaria. Hominu debent bona operas facere; pertinent ad legem. Deindè de instissicatis, reconciliatis, seu renatissime intelligendæ. Nec debent in ipsum articulum & actum instissicationis, teste scriptura & Luthero, trahi.

Arque cardo disputacionis in hac propositione voluitur, An nostra bona opera in articulo & actu instificationis sint necessaria saltem necessaria presentie. Hoc attendant omnes Lectores. Iste est scopus, nimirum in articulo instificacionis.

Imposturaitaque friuoli argumenti cuinis facilime pater. Item sie formatur,

Quisang, docet, in articulo instriscationis coram Deo, non cantum dignicatem sed etiam prasentiam nostrorum bonorum operum excludi, is est Antinemiu.

Bos D. CONRAD. SCHLYSSILE.

Collocuters id docent.

Ergo.

Respend Maiorem. Samplex pronunciation non estan I heologia demonstratio. Pontisicis autem Romani nota superbia est, tancum escrinio pectoria decreta promulgate, & al-

hilprobace.

Sed nostras Ecclesias omnem antinomiam publice da unare & abhorrere, eriam hostes Pontificii norum ac restantur. Namin libro confurationum corruptelarum ab illustrissimis nostris principibus ediro, antinomia palam solidis fundamentis reiicimus & damnamus.

Verèautem Antinomiam vocamus:

Adferere, Legem non docendam in Ee-

clefia, sed relegandam in euriam esse.

Non docere homines è peccatis contra primam & secundam tabulam Decalogi, vtpote de erroribus nunc grassantibus, palliare, excusare corruptelas articulorum sidei in gratiam amicorum, aut excellentium creaturarum.

Dicere, bona opera non elle necestaria,

non elle debitum.

Licentiam peccandi permittere, & perleneraptibus in delictis contra conscientism sine posittentia, politeeri gratiam Dei & vitam eternam, eosque ad comum & preces Baptilmi admittere.

Negare, peccatis contra conscientiam, ex-

cuti

enti fidem & fauorem Dei.

Negare, tentatos inchoate nouam obedi?

enriam, iuxta Legem Dei.

Contendere, Euangelium propriè & in fpecle sumptum, & quando legi opponitue (Non hic dicimus de generali significatione eius vocabuli) significate concionem prenitenti e & remitsionis peccatorum, sicur ea deferiptio inatticulis Antinomicis extat.

Ists in præsentis quidem nobis in mentem veniunt, quæ ex scriptis nostris manifestuns

eft, nos improbare.

lam fiatapplicatio, an non Malorista allquas Antinomia notas habeant, quia Sacramentariotum multiplices errores non refutant palàm & graviter, vt de cateris non dicamus, item, quod D. Maior & alii vrgent, Enangelium eriam propriissime sumptum, etle concionem panitentia & remissionis peccerutum, &c.

XVI. Quicanque adfenerat, exclusius partienlis in articulo Instissicationis, non tantum excludi meritum, sed & prasentiam bonorum operum; is adsirmat, sidem necessario aliquo saltemi temporis spacio a bonis eperibisi vacuam esse, aut

bene operandi facultate deflitui. Collocutores id affenerant.

Erso.

Resp. Negamus Maiorem, quædestitultur neruo cohærentis. Non autem disputamus de vacuitate fidei (Ná elusmodi phrases EEe a gignunt, gignunt, qui veras sententias enerrere volut) sed afferimus clare iuxta Paulum & Lutherum, Bona nostra opera in articulum sustificationis non esse trahenda. Deinde consitemur, iuxta confessionem Augustanam, sidem

parere bonos fructus.

Tertiò, iuxta Lutherum tradimus, oportere prius nos instificari, antequam bona opera
faciamus. Item, sidem accepta iustitia Christi
bonis operibus vacare arque studete. In hoc
autem ordine de nullo temporis interuallo
solliciti samus, sed in hae simplici sententia
acquiescimus, quam Lutherus ex verbo Del
docet, oportere istos duos locos, nempè iustificationis & bonorum operum, accurate
discerni. Quando igitur sides fructiscar, tum
ad articulum de bonis operibus pertinet.
Quando iustiscer sides, in articulo Iustiscationis consistit.

XVII. Quicung negat, contritionem effe ne-

coffariam, is quoq Antinomus oft.

Sed negans boc dogma, bonanostra opera in articulo & actu instiscationis, saltem necessitate prasentia ossenecostaria is contritionem negat esse

necessariam. Ergo est Ancinomu.

Resp. Sic decet eos argumentari, qui prestigias desendunt. Sed quænam est probatio vel cohærentia Minoris. Setisne est sic pronunciare plus quam pontificia autoritate, & mon ostendere luculenta testimonia ex verbo Dei, sen immotas rationes Este autem Minorem infulfiffimam, nemo, qui fano cerebto

præditus eft, non videt.

Propolitio controuerliz agit de luftificatione. Sed argumentatores inferunt de contritione: Duz igitur diuerlz propolitiones non aliteratque duz disparatz species inepté miscentur.

Contritionem elle necellariam, certum est ex verbo Dei, Sed dogma illud de necessitate præsentie nostrorum bonorum operum, in articulo & actu iustificationis, alienum a verbo Dei, confessione Augustana, & Lauberiscriptis est.

XVIII. Absurdanon sunt doconda.

Sed adferere, exclusinarum vi, in ipso articulo lustificationiu non tantum, dignitate prosenta unstrurum benorum operum excludi, gignit absurdum, quali bumana voluntas nibil agat, nec lustetur assentiris obsequi Deo, per verbum monuesti estrabenti, ese.

Ergo.

Resp. Negamus Minotem. Non gignit ea exclusinarum interpretatio absurdum vilum, quod impingerer in articulum fidei. Rationis verò humanæ offensionem nihil moramur. Probent igitur Maioris neruum. Deinde pulerè hic semina Pelagianismi spargunt, de quibus suo loco, Deo dante plura. Tertiò procelamatio sine neruis non est articulus sidei in Theologia.

XIX. Dollrius, que ab initio restituta lução EE e : Enau-

306 D. CONRAD. SCHLWESTER,

Enengelicaeft tradita, non eft repudianda.

Sed bec doctrina, exclusionis in arisculo instifieacionis tantum excludi meritum, non ipsamprasentia nostrorum bonorum operum necessitatem, ab initio restituta lucia Enangelica sic est tradita.

Ergd.

Resp. Negamus Minorem, quia Augustaina confessio inquit, Bona opera sidem necessario
sequi debent. Cum igitur sequi debeant, Ergò
signorat confessio istam bonorum operu necessiratem præsentiæ, inarticulo sustificationis. Apologia verò inquit, remissionem peccatoru contingere, ciamfiquis protsus n vata habeat bona opera. Lutherus acettimò vrget, Bona opera non esse trahenda in articusum sustificationis, & ante omnia opera iustisicari peccatorem, sem, Bona opera esse sinstisicari peccatorem, sem, Bona opera esse sinstificata, sam per sidéarboris, & Christius inquit, Fasite arborem bonam, & frustim
trunt boni. Paulus vocat sinstim institue.

MX. Quecunque viriencellences, & quidente mon panci docent, en funt pro veru credenda.

Sed non pauci eruditi & clari viri in Ecclefia nostra sic docueruns.

Ergo boc dogma est pro veritate calesti ba-

Resp. Est argumentum à paris particularibus. Deinde negamus Maiorem. Nam viri excellentes, non suntspla fundamenta doctrima veræ. Testatur enim vaiuersalis omnium gratum reatum experientia, quod plutimi virlingenio & doctrina præstantes, à cœlesti vervare turpiter non rarò exorbitàtint. Sacra autem scriptura, quæ in monumentis Prophetarum & Apostolotum tradita est, Norma, sua, sucerna nostra est, quam sequentes non abetramus. Rectissime ettem dictum est: Neseguaria turbam, ad faciendum walum.

Deinde ad Minorem Querimus initio cu Lutherus hocdogmaimprobant, id goodek omnibus iplios libris pallim & luculenter patet, quonamin locoille vir habedus fie? Anne etia meresturinter excellentes viros . & praelara Dei organa recenteri? Sed resipla docet, iftam virum vel inprimis Deum excitaffe, cofirmaffe, ornafle & conferualle, vt fynceram de juftificatione doctrinam è tenebris ponelficiis erneret, vt non immerito prædicerne Hells terrius, ruinam mon li antecedens. Istius sgitur voici viri restimonium contra !!lud dogma merirò plus haber ponderis, aprid veram Ecclesiam Christi, quia cum verbo Dei consonat, quàm mille aliorum, qui alium quendam in hoc dogmace sequences, articulum luftificationis depravant & fundamenta paparus ram præelare deftru cha, cum infigui probro Dei & plurimarum animarum pernicierefuscitant & redintegrant.

Prætered hoc cogitandum est, no paucos istud dogma ab aliis quibusda hausisse, & para attedisse, iamo; commonesactor, nequagnam

Adminimente Alindenim eft, quando aliguid non animaduenteni ercidit, qui tamen findinm habe setti fenciendi & loquendi, & longe aline, quando is pode, rouem & netuofam anmonintenem, in graciam aliculus prafantiscenture, millerinus pergit errores Le cueum fundamenta facis ornare, in fum-tramiplica creatoris contumeliam : Et que-mamaliner el vel pieras vel fapientia, paucis performis granticari in colorandis prefligits, Quibus annumera persona illaqueantur &

Tetimeeis auem Lutherl in noffrie ra-

Tom Sol 94 posterioris: fol. 99. prioris ele felm vater jenen (nemlich bie Papiften) Je Gerie der den Spruch Pauli ad Gal.g. Ja Gerie de meter Beschneidug noch Wor-fen eines sendern der Glauberso durch dieblo be Ging Edas der Glaub nicht vor den Werdet finber burd bie Berd | Onabe vinb Schigleiten abere. Jean fpricht dafelbft wei emidafider Glaus Cheifinin ergreifeivind ver-gebung de: Gande friegerion alle 2Beret. Jeef G. Denfus aber fereiber alles bem Blauben Bi als oer nicht allein bie Gnade empfeher von Bett / Condernand thatig ift gegen ben Deche Beneunnd bie Liebe ober Werd von fich geblert vand wirder. Duift ja alle lebrei fo uns auff Bad

Berd weifen / wieder bie Tanffel barinnemir ohne Berd die Gnade empfangen i bud ewige lich behalten follen i wie das G. Paulus allene

rhalben gewalriglich treiber.

Tomog, fol, posterioris 162. fol prioris editionis143.144 3m Gendbrieff vom bolmet. fcen/weiter fage mir/melde ift bas QBerchipa. mit wir Chriffus Lode und Anfferfichung fall fen bnd halte: Es muß ja tein cufferlich 2Berett Gonbern allein ber einige Gfaub im Dernen fein berfelbige allein / ja gar allein / vnd ohn alle 2Beret faffer folden Zobe wund Aufferffeben/ wo es gepredige wirdt burche Guangelium. Sie Dafelbft : Beil aber allein ber Blaub für vnnb che bie Beret folgen / folden Erlofer ergreiffe : Comuses war fein / basaffein ber Blaub/für und ohn Werct / folde Erlofung faffe/wefches nichts anders fein tan / denn gereche werben-Dennvon Gunden erlofet/oder Gunde verge. benhaben / muß nichte andere fein / denn Ob recht fein ober werben / zc. Abernach foldem Blauben oder empfangener Erlofunge / ober peraebuna loder aerechtigfeit folgen als bennau. te Berd i ober fol be Glanbens frude. Das ift onfere Lebre/ond alfo lebrer der S. Beift ond Diegange beilige Chriffenbeit barben mir blei. ben in Bottes Damen / Amen.

Hæc nunc eruendæ & elncidandæ veritatis gratia qua fola vincere optamus, tanta finplicitate & perspicuitate, Deo dante, protu-

limur.

Jam igitur Ecclefiz Dei fperamus manife. ftum faturum effe, nos nequaquam quafinifle occuliationes & effugia vlla, & hoc vnum effe, ve corruptelis qui buldam derectis stois abolitis falutarisconcordia in integrum reftimeretur. Cedere quidem Dei beneficio parari lumus led veritari, non vanitati: Sicur enim Dens & Diabolus nunquam reconciliari porerunt, ira & veritar diuina, ac mendacia creatarirum, in eternum non possunt neque debent concordari. Nec est cuiquam liberum, veritati diuinz malum, præstigiisverdbond præbere restimonium, quia vox Dei inquit, Vavobu, qui dicitii malum bonum, 3 bonum malum ponentes lucem intenebras, & tenebrasia luce. Deoigirur innifa est hic omnis Amnistia & conciliatio, & Ecclesia perniciofa. Facelfant igitur excufatores , pallierores, fucatores præftigiarum, ac pronuncierur, quid fit verum,& contrà, quid fallum.

Et cum breui in nubibus, no stro redéproti & saluatori I a s v C n a r a r o obniam ituri simus, quid nobis prodest ob hominum sauorem aucupandam ipsius gratiam amittere, dum hæc do carina de institus Christi, quis va-

dirad patrem, deprauarur.

Argust igitur Sp. S. mundum de hac iostlitia, & patiantur nonnihil, per quos S. sanctus id ministerium arguendi in hoc mundo essidit, inter quos etiam nos fore per eundem spiritum considimus, qui in assidictionibus est paracletus.

XXI. Signatura de la constanta de la c

XXI. Sine quores aliqua non potest esta , idest ad eam necessarium.

Salus non potest esse sine benis operibus. Qui enim non bene operantur, eternam salutem von consequentur: Quia Apostolucin quit diserte de illu, qui bona opera negligentes, peccasa se volunnt: Quitalia saciunt, regnum Dei non possidebunt. Sequimini sanctificationem, sine qua uemo videbut Denm,

Ergo bona opera sunt necessaria ad Salm-

Est fallacia secundum non causam, vt caufam. Etfi enim falus in homine instificaro. non eft fine bouis operibus, cameninde non lequitue, bona opera effe ad falurem neceffaria. Nam bona opera funt cum falure in iuftificatis, ve effectus lequens caulam, quia falus est causa bonorum operum, non bona opera sunt cansa salutis. Ideoque necessitas bonotum operum non porest prædicari de falute, sed necessiras salutis de bonis operibus. Nam tune funt opera bona, vbi homo falutem fide conlequirur. Estigitur falla propositio: Salan non potest effe fine bonis operibus, quia vbi Deus falaum facit peccatorem, nulla iplius adfunt bona opera. VbiDeus faluu facit, veliu Rificat Adamum in Paradifo, Latroné in cruce, nulla præcedunt iplorum opera, fed vbi gracis falutem vel inft ficationé confecuti funt, lequineurin ipfis bona opera. Praterea eth illi, qui non bene operantur, falutem no confequun-

Bis D. CONRAD. SCHLVISSER.

tur, tamen non sequitur, bona opera facientes, consequi salutem propter opera bona.

Nam contrariorum non est eadem natura & ratio , vt : Mala opera damnant , Ergo bona opera faluant. Mala opera funt perfecte mala, Bona autem opera non funt perfecte bona. Ac tora feriptura adfirmat, hominem faluari gratis, absque operibus. Acquanquam bona opera funt in omnibus faluatis, tamen falus non est propter opera, sed accipitut fide gratis, propter folum Christum medistorem. Postremò necessarium alio modo accipitur In Majore, also modo in conclusione. In Malore prædicatur caufa de effectu, In conclufione constituitur eff: ctus caula fuz caula, contra viitatam loquendi formam. Nam re-Rèdico, folem neceffarium effe ad diem.non diem ad folem. Sie non recte dico : Bonaspera funt necessaria ad falutem, Sed, falm est necessariand bonaspera. Ideoque aliud est loquide faluadis, aliud de faluaris. Gratis faluari fola fide habent bona opera. Saluandi verò non habent bona opera. Nam quicquid non eft ex fide, peccatum eft : Erimpoffibileeft placere Deo fine fide. Imò principium, medium & finis noftre Alutis, est solas Christus mediator, cuius iu ftitiam fola fides apprehendit & fibi applicat.

XXII. Rom. 10. Corde creditur ad instainm,

Ergo bona opera funt necessaria ad falutem.

Les fallacia secundum plures interrogaciones. Aliudest enim fieri, aliudest esse neces
farium, seu aliud est fieri confessionem ad salutem: Aliud confessionem esse necessariam
ad salutem, sicut discrimen est inter has duas
loquendi formas, Hoc sit ad tuam existimationem: Et, hoc est necessarium ad tuam existimationem, quarum hæc posterior causam
essicientem significat, illa prior non item. Sie
necessitas bonorum operum complectitur
causam seu meritum.

Sunt autem hec verba: Corde creditur ad inflitiam, ore autem fit confession ad falutem, de-Scriptio veræ & Calmfice fidel, qua infliciam imputatiuam apprehendimus. Ac opponitur institutelegali, que nune in calum, nune in abyllam vult descendere, vt contextus orationis oftendit : Nam instificarii, qui se propriis operib. insticiam mereri pollearbitrantur, vehementer anguntur, & in varils lu die. variis operibus & modis constur Deum placare, & iusticiam & salutem promereri : Sed institia fidei est, fides in corde accenfa, apprehendens iuftitiam imputatiuam, obedientia: & merici Chrifti, que deinde ore conficetur salutem, hocest gloriatur de hoc Christi beneficio nobis exhibito, & id ipfum no folam. fide in corde accenfa & ardente, ample Citur, fed etiam oreac grata voce prædicat & celebrat. Coriungunturitaque canfa & effectus, fide apprehendens inftiriam imputatiusmi obeobedientiz & meriti Christi, & confessio ex hac side promanans, Pfalm. 118, Gredidi propteren lecum sum. 2, Cor. 4. Caterum cu babeamu enndem spiritum sides, innea illud quod seriptum est: Credidi, & ideo locutus sum, & nos

credimu, quapropter & loquamur.

Eftigitar hæcverborum fumma: Corde creditur ad sufficient ove fit confessio ad faintem, hoc eft, fide in corde accéla apprehenditur & accipitur, non iustitia operum legis, sed institia obedientia & meriti Christi, quia perfectio legis Christus est ad instificatione omni credenti, fed ore lit confessio falutis, tanqua effe-Aus ex vera fide promanás. Nam statim addit Apostolus, Quieredis in eum, non pudefiet. Ac phrafi Ebrea ponitur accufatinus cu prepofitione ad, pro genitiuo. Aliqui dicut, fiericanfossionem ad falutem, effe confession é edere de falore, ita, ve confessio sit testimonium falucis, seu indicium de salute, videlieet, nos fidein Christo esse consecutor salutom, sietet Philip. 1. Opera vocantur falutis indicia, vel testimonia : Digne ambulate Euangelio, qued est vebis indicin falutis. Sed priorem explicationem, & planameffe, & cum oratiowis contextu consentientem, existimo.

XXIII. Ad Philip.cap. 2. Apostolminguite Cam timore & tremore vestram ipsorum salu-

tam operemini,

Ergo, Bona opera funt mecessaria ad salu-

Eftfallacia Amphibolie. Nam operari falutem non fignificat hoe loco, facere bons operand falutem necetfaria, fed agere ponitentiam & credere in Chriftum, vt feribitur : Panitentiam agice & credite Enangelier F.dem autem jequintur pia & fanda opera, ficut bons at bor bonos feu dus facit. Pichibet igitur lecusitatem non pertimescentem indicium divinum, neque feriò dolentem de admillis delictis, ideaque olcitanter & frigide eurantem illa, que spectant ad falutem noftram, que non operibus, led fide accipitur, Ephel. 2. Grates faluare eftis. Er fequenti cap. in hacipfa Epift. ad Phil. inquit Apoltolus : Pt inneniar in eo non habens meam inftitiam fed eam quaest ex fide lefu.

Deinde est fallacia compositionis & diuifionis. Nam statim addit Apostolus: Dem est
enim qui facit ut veliti, secundum propositum bone voluntatii sue, quo additamento
plane excludit nostra opera à salute. Nam
torum negocium salutis, & ipsum velle &
perficere in nobis, Deo adscribit & non no-

bis.

Tertiò est fallacia secundum non cansam ve causam. Operanda est enim salus eo modo & ordine, qué Deus in verbo suo expressir, nó ve opera faciamus & eis vitam eterna mereamur, sed ve verbom Dei audiamus, ve sides tu nobis accendatur, qua accipieur iusticia obedi-

obedientiæ & meriti Christi, quam sequitur Sp.fancti donatio, qui pia & Deo placentia operaid nobis accédit, non vt ad falutem fint necellaria, fed propter multas alias caufas grauillimas, de quibus dicitur in loco de bonis operibus. Ac fides, que per verbi dininiandirum in nobis accenditur, Rom to non eft noftrum, led Del opus, tohan. 6. Operemininen. cibnin, qui perit, fed qui permanet in vitam aterpans, quem filsue hominu dabst vobis, hunc enim ligitation, pater Deus. Dixerunt ergo ad eum , Quid faciemas, us operemur opera Des? Respondie lesses & dixie ei. Hooest opm Dei, ut credatii in eum, quem mife ille. Dei, inquit, opm est, no veftrum. pe credais. Postremò est fallacia secundam plures interrogationes : Non enim in dicto Panli: Operemini veftram falutem, &c. Vlla fit mentio necessitatis prasentie bonorum operum ad falutem. Nam infinitum discrimen eft inter has propolitiones, operari falutem es medo , quem Deus in suo verbo exprestit , & , Bona operaeffe neceffaria ad falutem, que meritum feucaulam folutis, bonis operibus tribuit. XXIIII. Ebrass q. Omnibus obtemperantiben fibs factus est autor averne falutie.

Ergo bona opera funt necessaria ad salutem.

Est fallacia secundum non causam, vt causam, vel fallacia secundum plutes interrogationes. Non enim hoc dictum de bonis operibus loquitur, sed de summo pontifice Chtisto, qui propter nos homines, & propter no-

Aram falutem, descendit de cœlis, et symbolum habet, & qui faluum facit populum suum à peccatis ipsorum, Matth. 1- Actorum cap. 114 ad Ebræos, sicut & tota Epistola, omninò excludit necessitatem bonorum operum à falute, monstrato Christo, summo pontifice & mediatore,

XXV. Canfa fine que non, est que nibil agis in constituendare, sed est quiddam, sine que nou potest segui esfectiu, qui tamen aliunde oritur.

Bonaopera ethinon constituent esfectum salutic: tamen sine eis salue esse, & segui non potestt Ebre, 13. Sequimini sanctissicationem sine qua nomo videbit Deum.

Ergo bona opera funt causa sine qua non salna tù, & per consequens.

Canfa fine qua non falutio, est necessaria ad fa-

Bona opera funt caufa fine quanon falutie.

Nego Minorem prioris argumenti: Salutem Nego Minorem prioris argumenti: Salutem necesse nec posse sequi sine bonis operabus: Nam quod ad causam salutis attinet, salutarur homo plane absque bonis operibus; Rem. 3. Ephes. 2. Deinde voi Deus hominem saluum secit gratis absque operibus, sequun-

tur bona opera, vreffectus salutis. Non igitus esse possunt bona opera, causa sine qua non salutis, quia non præcedunt, sed sequentur, salutem, suxta dictum sæpe citatum: Onicquid sen est ex side, peccatum est. Causa autem sine

FFF

qua non, semper precedit. Vt confe dio prio ris spacii in perficiendo itinere, antequam posterias absoluatur, remotio puris, in curactione vulneris, que funt causa sine qua non, confectionis idneris, & curationis vulnetis, non sequentur, sed præcedant, & proprereà dicerentur bona opera cunfa fine qua non salutis si adessent ante salutem & fidem. Quia autem non antecedunt, sed sequantur, nequaquam este possunt bona opera causa fine qua non salutis. Deinde ea est natura eaufæ, quam Dialectici nominant, fine qua non, vt fine ea effectus effe & fequi nou poffit, etfi nonadfit, agens impediatur, ve vulnus non potest curari, nisi pus temoueatur. Sed salas incipit, arque perficitut absque bonis operibus. Quando enim homo faluarur, seu iustificatur, plane nulla eius bonasperaadfunt, fed quando fide falutem consecutus est, tunc primum eius opera bona elfe incipiunt. Quapropter nullo modo funt bona opera caula fine qua non falutis, multò minus funt necessaria ad falutem.

XXVI. 1. Tjmoth. 1. Milita bonam militiam...

Ergòmilitia fidei & bona conscientia, que nibil alsud est, quem militia bonorum operum est necesseria ad salutem.

Resp. Est sallacia secundum non causam, ve causam. Esti enim miliciam bonze conscientiz, seu bonorum operum esse oporteat, tamen non sequitur, Bona opera esse necessatia ad salutem. Nam militia bonæ conscientiæ debet esse, ratione mandati dinini & debiti, & ne conscientia læsa sceleribus, Deum, vindicem pertimescat, & noste dieque suum testem desictorum gircumserat,

Deinde loquitur Apostolus de illis, qui jam falurem fide acceperunt, cum addat, retimentes fidem. Quare ad horum falutem bona opera necessaria esse non possunt. Pratereà est fallacia secundum plures interrogariones. Nam citatur dictum ex Paulo, quali de necessitate bonorum operum ad salutem loqueretut, cum prorfus nullam eius mentionem faciat. Nam alind elt, militare bonam militiam & retinere fidem & bonam conscientiam. Et bona opera funt necessaria ad falutem. Nec villum est ex scriptura testimoniis omnibus que citantur ad confirmationem fententia de necessitate bonorum operum ad salutem. quod idem dicat, & velit, quod hæc propoficio!

Rona operasunt necessaria ad salutem.

XXVII. 1, Timoth. 1. Resinentes sidem & bell nam conscientiam.

Ergo bona opera sunt necossaria ad retinendami salutem.

Resp. Est fallacia à dicto secundum quid addictum simpliciter: Plus enim est in conclusione, quam fuit in præmissis. Paulus præcipit, ve militantes bonam militiam, FFf 2

220 D. CONRAD. SCHLYSSELS.

retineamus fidem & bonam conscientiam.
Ergo necesseest, vt retineamus fidem & bonam conscientiam, scilicet necessitate mandati & debiti, non necessitate salutis, que adfingitur: Nec vllo modo ferende sunt ille glosse, aut declarationes: Bona opera necessaria esse ad retinendam vel conservandam salutem.

Primum enim fides & salus conservant bona opera, vt causa effectum, non opera sidem & salutem. Rom. 14. Quicquid non est ex side, peccarum est. Quamdiu credit homo & saluus est, tamdiu sunt opera eius bona. Vbi verò sides & saluus desinunt, omnia opera in peccara vertuntur, vt inquit August, contra duas Pelagianorum Epistolas ad Bonifac. c. s. Sine side, qua videntur etiam bona opera, in peccata vertuntur.

Secundo, pugnant glosse iste cum apertia scriptur e testimoniis, 1. Pet. 1. Potentia Dei cu-stodimini per sidem ad salutem. Roman 1. Euangelium est potentia Dei ad salutem. Rom. 5. Iussisseati side, pace babemus apud Deum, per Dominum nostrum lesum (bristum, per quem & accessum habemus, side in gratiam banc, in qua stamus. Abacuc. 2. Iustus sua side vinit 2. Cot. 1. Fide statis. Phil. 2. Deus est qui facit ut velitis, es persiciatis.

Tertiò, obscurant gloriam & meriti Christi, quasi sola sides instificet ratione principii, post connectionem yerò, sen instificationem, nos inftos esse, partim side, partim propter nostra opera, cum principium, medium & sinis salutis nostræ soli Christo debeatur, quem Sola fides apprehendit Rom.; Quanto magic instissati saluavimur per eum, gloriantu in Deo, per Dominum nostrum lesum Christum. Col. 2. Inipso consummati estis.

Quarto plane congenunt hæ glosse cum Papistarum doctrina, Fide præparari hominem ad falutem: Dilectione vero & reliquis bonis operibus accipi salutem & confer-

mari.

Quintò, rurfus labefactant fundamentum doctrinæ de iustificatione, in culus negocio, contra Christi meritum, hoc operibus tribuunt, quod salutem conservent.

Sextò, dubitationes stabiliunt, & promiffionem gratiz, quam certam esse oportet, omninò incertam reddunt, & omnem conso-

lationem piis mentibus adimunt.

Septimo, interpretationes & glosse ista, ratum note sunt illis, qui aut curiose eas quafinerunt, vel ab aliis audinerunt. Si ex rustico, vel alio homine ex plebe, harum disputationum & contentionum ignaro quaro, quomodo intelligat hanc propositionem: Bona opera sunt nesessaria ad salutem, certe respondet, se meritum intelligere.

XXVIII. Matth.10. Qui perseuerauerit ofque adsinem salum erit. A posalyp. 2. Sis constans of g. ad mortem, & dabotibicoronam vita.

FFf 3 Ergo

311 D. CONRAD. SCHLVSSELE.

Ergo bona opera sunt necessaria ad rezinendam salusem.

Est fallacia secundum non causem ve cansam. Erst enim perseuerantia, constantia & reliquæ virtutes vsque ad sinem sunt in saluatis,
tamen non sequitur, Bona opera conservare salutem. Sed hæc est sententia, ve homo side instissicatus, seu saluus sactus, atque renatus à Spiritu Sà quo hanc sacultatem accepit,
quò d possit manere in inchoata side, & virturibus, quæ eam sequuntur, omni contentione enitatur, ve sidem revineat, & constans in
pietate maneat & perseueret, Manent igitur
& sunt pii constantes eo modo, quem Deus in
suo verbo expressir.

XXIX. Contritio of necessaria ad falmem.

Concritio, qua fecundum Deum est, panitentiam officit ad falusem.

Contritio oft opm.

Ergo bona opera funt necessaria ad salutom.

Relpon, Est faliacia aquinocationis: Sunt enim duplicia opera: alia Dei, alia nostra. Cótritio vera, qua est in instificatione hominis peccaroris, non est nostrum, sed Dei opus, ve lerem. çap. 31. inquit: Connerte nes Domine, & connertemur. Et Ezech, Esa. 38. Siçui Leo contriuit omnia ossa mea. Ac sicut totum opus cónnectionis & instificationis solius Dei beneficium est, ita etiam vera & salutaris contritio, ipsius opus est, Etsi igitur Deus instificat, sen salutam

faluum facit contritum, tamen non iustificat eum propter contritionem, quaquam ipsius opus est, non nostrum, sicut credentem non iustificat propter sidem, qua etiam eius opus est, sed propter solum Christum mediatorem. Verum contritionem & sidem in ipso opere iustificationis accendit Dens, vt Christi iusticia ametur & accipiatur. Deinde est magnum discrimen inter has duas propositiones: Tristitia parii punitentiam ad salutem. hand punitendam. Et Bona opera sun necessaria ad salutem.

XXX. Iohan. ç. Prodibunt qui bona fecerunt in resurrestionem vita, qui verò mala egerunt in resurrestionem condemnationia. Et symbolum, Athanasis eandem sententiam bis verbis exprimit: Qui bona egerunt, ibunt in vitam aternam, qui verò mala, in ignem aternam, Matth. 25. Venite benedisti patru mei possidete regnum parata vobis, ab exerdio mundi. Esurini enim, & dedistis mibi bibere, &e.

Ergo bona opérasunt necessaria ad salutem.

Est fallacia secundum non causam, ve causam. Etsi enim bona agentes, prodeunt in vitam zternam, tamen vitz zterna hzreditatem non accipiunt propter bona opera, sed
per Solam sidem in Christum, qua prassupponitur. Nam opera non possunt esse bona,
seu nemo bona sacere potest, nissadit sides.
Roman. 14. Quisquid non est ex side peccasume
est, Matth. 7. Arber mala non potest bonos
FFf 4 fruitium

814 'D. CONRAD, SCHLYSSELD.

frullus facere. Et in hoe iplo cap. 5. Iohan, inquit Christus: Amen, Amen dice vebis, qui sermone Del andit & credit ei, qui mossit me, babes
vitam aternam, & in condemnationem non vemiet, hoc est, non condemnabitur. Roman, 8.
Nulla nunc est condemnatio bis, qui insiti sunt.
Christo sesu. Iustificati autem fide semper faciunt bona opera, sicut bona arbor bonos
fructus facit. Est igitur bona facere, credere in
Christum, & postea fide inchoare nous obedientiam, que tamen non est meritum iustitiz aut salutis, aut pars iustitiz, sed estectus se-

quens iufticiam & falutem.

Sic male agere præcipuè est este abiq; fide, fine qua Deo posse placere, est impossibile, Nam multi ex Ethnicis speciosa faciunt opera:que cum fiant abique fide, in peccata conuertuntur. Et Iohan. g. dicitur, qui credit in felinm, habet vitam eternam, qui antem incredulucost filio, non videbit vitam, led ira Dei manet Super enm. Marc. 16. Qui crediderit, & baptifatus fuerit falungerit , Qui vero non crediderit, condemnabitur. Vbi verd cor est absque fide, fegunntur etiam multa trera peccata & fcelera, propter que iustiffimo Dei iudicio Impli codemnantur. Sed peccatum maximum eft, non eredere in Filium Dei, ex quo, tanquam ex fonte, reliqua omnia promanant. Ioan. 16. Spiritus S. arguet mundum de peccato, quia WON CREDVIT inme. Nulla peccata dammant, nifi accedat increduliras, quia omnibus Penipænitentiam agentibus & in Christum credentibus, remittuntur peccara, quantumuis magna & fæda, loan. 3. Qui credit in eum nos södemnatur. Qui verenon credit, iam condenatus est, quia non credit in nome vnigeniti sitis Dei,

Quod verò ad dictum, Matth. ag. attinet,in quo firmentio operum milericordiz, vi viitate vocant, sciri oportet, pramitti benedidionem, que contingit fide in femen beneaum Abrahæ promissum, Dominum nostra lefum Christum, Gal gemnes filis Dei eftis,ea, a credidiftis Christo lefu. Qued fieftis Christi, igitur Abraba somen estis. & inxta promissionem baredes. Rom.4. Ex fide datur bereditas, vs fecundum gratiam, vt firma fit promifio vninerfe femini, non ei quod eft ex loge tantum , verum etiam ei, quod est ex side Abraham. Gal. q. Quien fide funt, benedicuntur cum fideli Abraham. Deinde quia regnum paratum est piis à mun-di exordio, ve idem di ctum habet, non potest effe bonory operum meritum. Ephef. i. Dens benedixit not omni benedictione firituali, in culeftibus per Christum ficut elegit was in ipfa, autequam iaterentur fundamenta mandi.

Postremò hoc breuiter repeto, nullum in sacris literis repetiri, vel extare dictum, quod idem significat, quod hæs proposicio: Bens spera sant necessaria ad salutem, quæ, iuxta vocum & syllabarum significationem, ex quibus componitur, bona opera causam essicien-

sem falutis conflituit.

816 D. CONRAD, SCHLVSSELD.

XXXI. Instificațio hominis peceatoris coram Dec, non sit certo temporis momento.

Ergorette dicitur, instificationem Greconci-

Respon. Nos antecedens, quod Maiorista negant, dicimus esse verissimum, idque propret multa absurda & incommoda, quæ ex opinione, de cótiqua & perpetua iustificatione hominis miseri peccatoris, coram Deo, sequuntur. Nam si iustificatio, est continua, hoc est, quæ per omnem vitam se extendit, quando igitur peccator statuit se coram Deo, plenè iustum censeri. Non enim hiedissermus de iustitia bonorum operú nostrorum, quæ inchoatur in hac vita, & accrescit per Sp. sanctum, nec per sicietur in hac vita: Sed loquimur de iustitia Christi, peccatori exgratia, per sidem imputata, qua habemus reconciliationem cum Deo,

lam verò constat, præsinito tempore, silium Dei, sactum esse hominem, & sua tota humilitate, atque obedientia, pro nobia legem impleuisse, atque terrio die post morrem in cruce, resurrexisse, propter & ad iustificationem nostram. Sic igitur ista iustitia morte Christi, integrè parta & acquista est, que tamen ex promissione Euangelii omnibus credentibus profuir etiam, ante incarnationem filii Dei.

Deinde certum est, quando Christus alt : Conside fili, dimistument, tibi peccatatua, Matth.

Matth. 9. eo iplo momento, eum integram Christi justitiam accepisse fide, ac Deo reconciliatum elle: Non enim pars tantum de iustitia Christi, non aliquid saltem de implezione legis per Christum, imputatur peccarotori credenti in eum, sed integra imputatur ac donatur.

Item, Remiffasunt ei peccata multa, id eft, omnia ei remilla funt, quæcunque habuit, Lucz 2.

Rom. 4. Pfal. 12. Beatitudinem hominis, ens Deus imputat institiam, fine operibus . Item, Repuratum ell illi ad institiam, Genesiis. Rom.s. Infissioni fide Non loquitur de inchoare justitia, seu cotinus, per omnem vitam, sed quam ibi tum fide imputatione acceperat & pollidebat, ita, ve integra Christi obedjentia, iustus effet coram Deo. Rom. 6. dicitur. Liberati à peccato, ferni falti estivinstitia, scilicer bonorum operum. Hisverbis Paulus docet, credétem in Christum, liberarum esse à peccarie, hoc eft, remissionem peccatorum, & donacionem, inflitia Christiaccepille, idque integie, licet dons, que inde promanant, nondum omnia confecutus fit.

Exilla imaginatione de continua luftitie, quidam non erubefennt afferere, impurata iufticia, per fidem in Christum, non perfecte, nos justos esse coram Deo. Hac igitur do-Aring adferet turbatis & anxis conscientiis materiam dubitandi, com enim continua

SIS D. CONRAD. SCHLVISSELL

iustitia simus iusti, quæ per omnem viram continua est, ve Maioristæ volunt, non porest peccator, credés in Christum, statuere, quod iam persecte, coram Deo iustus aut reconciliatus sit, caque ratione consolatio ipsi eri-

pietur.

Observetur etiam, quod Malorista docet, iuftitiam iftam , ita elle continuam , vt aufint affirmare, cam nunquam enanescere. Hae opinio certè, cum verbo Dei, manifeste pugnat : Nam leriptum eft , feptier in die cadit infim. Item Dauid certe, licer fide, in Christum integre iusticiam imputatam habuerit, vt canit , Beatus ver eni Dominus non imputat peccatum, tamen, quando adulterium & cædem parrat, nequag retinuit eam fusticiam imputaram fedamilit. Reiteratur itaque in ipfo iuficia, quando lege terrirus, peccani, fonar, ae Nathan eum absoluit , Dominus abstulit peoeatama . Hue fpectat , quod in Ezechiele :.. cap. extat: Si dixeroinfto, quod vita vinet, & confisce in institia fua , & fecerit iniquitatem., omna inflicia eim oblinioni tradantur, & in ipfa iniquitate fua, quam operatue oft, in ipfa mo-Pietwr.

Absolutio etlam testrur, quod & labi posfint iusti, & amittere imputatam iustitiam, & quod ea ex misericordia Dei, tursum donetur & applicetur: Iteratur igitur imputatio iustisia, quoties side apprehenditur Christus.

Sed querteur fortalle, An nes continuames

instificationem institemur? Respondemus diserte, Asseveramus, non modò quotidie, sed
omnibus momentis, quando Spiritus san aus
in nobis operatur, iterandam esse precatione
side. Et dimitte nobis debita nostra: Cùm enim
san cti veterem Adamum, in hoc mundo circumserant, qui, etiamsi sit aliqua renouatio,
tamen no penitus excinditur, ideo omni punco temporis, quantum Dominus Deus largitur, oradum est, Domine adauge nobis sidem,
stem, Domine, esto propicius mibi peccatori.
Item gratiam tuam, es Spiritum sanctum tuam,
ne austras à me.

Non ignoramus quidem, à Daniele, earn lustitiam sempiternam vocari, sed alia ratione, quam Maiorista continuam. Nam omnes mortales, quot quot coram Deo iusti pronunciantur, vnica hac imputata Christi iustitia, side, ex gratia, iusti censentur, & reconciliantur Deo, & hac imputata iustitia in aternum placebimus Deo, & erimus haredes vita cos-

leftis.

Addendum & hoc est. Non negamus, etiam alios pios Theologos quosdam, voce consinuainstificationis vios esse, proiteratione, sed extra disputationem sine fraude & dolo malo. Admoniti autem, vt cautius loquerentur. & non desenderent pertinaciter, quod bonis rationibus moti rectius esserre possent, piis admonitionib. eum summa gratiarum actione, locum reliquerunt: Nulla verò ratione,

hac locutione, quo ad præsentiæ necessital tem, opera, in iplum, inflificationis articulum cum Majorifta includere voluerunt, vr nemo, fine fuorum bonorum operum præfenria inflificareror.

XXXII. Definentere illa, qua institua Christi impuratina accipiour , Greisnetur , defines inflifistia ipfa quia tantiem fide earetinetur.

Sed polt bane vitam definet fides, Ergo etiam

infritia Chrifti imputatina definet.

Resp. Nego maiorem, quia etiamb cellabit fides, tamen iplainstitis, que coram Deo. justi fumus, in æternum non ceffabit. Verum quidem est, in futura vita non erit opus fide, ficut in hoc nature corrupte flatn, vbi iuftitia, qua corem Deoinftificamur, fide, gracis per & proprer Chtiftum, non eft vifibilis, nec rationi perceptibilis: Verum iustitiam ipfam, vnà cum futs fructibus apparituram in lingulis piis S, litera reftantur, 1. Ioan. 3. Nancfilis Dei fumsu , & nondum apparuit, quod futuri fimu ,feimu antem , quoniam fi apparnerit, fimiles es erimas. Roman, 8. Spe fernati fumsus porrò for , & videatur , non eft for , Quod enim quis cernit , cur idem fperet ? Si vero , quod non videmm, feramue, id per patientiam expellamue. Philip. 3. Noftraconnersatio incolie eft, ex quo expellamm, salvatorem nostrum: Qui transsigurabit corpsu nostrum humile, ut conforme reddat gloriofo suo corpori, 2. Corinth. 4. Habenius bunc Thefaurum, in testaceie vasculie, ve vir-SHIM!

Novemin spiritu ex side, spem institua expetimue.
Col. 3. Vita nostra abstandita est, cum Christe.
Ebt. 11. Fides est earum rerum, que sperantur siducia, argumentum corum, que non videntur.
Ex his dictis apparet, sidem cessaram quidem este, (quia ibi habitusi sumus ius in rem, quod hic habemus ad rem) sed obiecto sidei manente: shiù enim Dei coràmintuebimur, qui cum sua iustitia, quam ille electis sua redemptione meritus est, mane bit in æternum, vi dicitut Hebr. 7. Ille habet perpetuum sacerdotium, vinde & saluos sacere ad plenum potest, qui per ipsum, adeunt Deum, semper vinens, ad boc, vi interpellet pro nobis.

Hinc Lutherus, in q. caput ad Galat. rectiffime inquit: Instituta nostra nondum est in re, sed
adhuc in spe. Idem, Home intus & foris integer
& perfectus est in hac vita, danes reveletur instituta, quam expectat, ea erit consummata, &
aterna. Audis, Lutherum dicere: Ulam institiam qua hicuobis persidem imputata est,
sore consummatam & aternam, videlicet, respectu manifestationis & durationis: Ergo,
non erunt nostra bona opera, iustitia nostra,

inalteravita.

Ibid. Nos spiritu ex side, expellamus spe & desiderio, institum, boc est, sumus insti, & tames instituia nostra nondum renelata est, sed pendet adhus in spe. Roman, 8. Spe salui salli sumu.

XXXIIL Lucherus ad Galatait: Incepinate quidem instificari fide , qua & primitia firitut accepimu , & mortificatio carnie capta est , fed nondum perfette fumm sufti, reliquem eft, ve perfette suftificemur, hocque feremus,

Idem, in disputat, habita V Viteberge Are no 1517. Caritate implebitur lex in fatura vita.

bum perfelle erimus nona creatura Dei.

Ibid.Interimfonemur in finn Dei ; tamquen initium creature none, dones perficiamar, in re-

surrectione a mortuie.

Ibid. Non altu perfelto, fed potentia propinqua infti fumus : formatur enim Christus in nobis tontinue, & not formamur adimaginem ipfint dum bic vinimus.

1bid. Si vultis babere canfam formalem noftra falutis , noftram obedientiam , babete eam in futura vita, non in bae vita:ibi erimutputi & perfecti in creaturie, ot dieit scriptura: latabitur Dominus in creaturis fuis, fetlicet, in ipfaobedientia, inflitia, predicatione, landatione.

Ibid. Quando morimur, & migramus in vitam aternam fumns perfette infti & regenerati.

ibid. Instificatio nostra, nondoim est completa, Est in agendo & fieri, es ift noch ein Bam I fed complebetur , tandem in resurrellione mortus-THIRL

Refp. In his & fimilibus D. Lutheri teftimoniis, observandu est discrimen, quodipse ponit, in iildem locis, vbi testimonia citata pon utur, videlicet : Duplicem eile infliciam. perfe-

perfectum, que est imputatione perfects, qua nos coramDeo, fumus iu lti, regenerati & scepti no aliter, ac finos ipfi impleuiff inus, auteriamnom impleremus legem: Aliam imperfectam, que per fuam naturamita eft, & haceftex openibus no firis non ex fide. Deinde Lutherus, iustitiam impuratam, vocatinterdum imperfectam, ratione reuelationis feu apparationis fucure, quia iuftitia ifta Chrifti imputata nobis per fidem, non eft fenfibilis, non est vibbilis, fed speracur, suo tempore reuelanda, Ideo non debes indicare, vi Lutherusait, in g.cap. ad Gal. pag.159. fecundum fenlum peccari, quod perterrefacite conturbat re, fed fecundum promiffionem &do &rinam fidei, qua promittitur tibi Christus, qui elt perfecta & aterna inftitlatua g. Lueberne ve iple facetur disputatione citata de imperfe-Ctione loquens inflitiz, fæpe humanis verbis voitur, vt rem describat communi more loquendi,& projudicio noftri captus, vel rarionis noftræ, quia nos non possumus aliteriudicare, qu'am iustitiam nostram, propter peccatum habitans in carne, elle imperfectam, contaminatam & mutilam: Sed cerrum eft ex factis literis, eam in oculis Dei, proptet Chriftum, qui cam peperit întegre Explenarie, elle rem fanctam, & omnib. numeris absoluram. ficuridem Lutherns praclare inquit pag. 170. ad Gal. Sanctos esedentes in Christum perfede habere remissionem peccatorum.

Ste D. CONRAD. SCHETSSELE.

Quodantem ex Paulo obiicitut, Gal. 4. Filieli mes, quetirerum parturis donct formetar Christian In vobis: Non ea est Apostolisententia, iustitiam Galatarum, debere esse impersedam & continuam, sicu: quidam explicant. Sed hic sensins est Pauli, ve Lutherus exponit, parturio vos, id est, iterum anxièlaboro, donce formetur Christus in vobis, hoc est, ve vos renocem, ad priotem sidem, qui asta Pseudoapostolorum deceptiamissis, & recidistis in legem & opera, itaque incumbit mihi, iam nouns & dissicilis labor, ve vos à lege, ad sidem Christi reducam.

XXXIIII. Fides infrificant, deftituta omni.

bon bonis operibus, est martua.

Affirmansparticulam, fola, excludere ipfam prafentiam bonarum operum dicit, fidem inftificantem, destitutam esse omnobiu bonis operibus.

Ergo , facis fidem mortuam.

Simile argumentum pontificii, contra arriculum luftificationis, viurpant, quod hie adicribam, ve D. Maior videat confenium iui & Papifticiargumenti: ita autem habet.

Tancismo vina fides, & non morcua insti-

ficat.

Sed winn fide, nunquam oft, fine bonis operabus actu prajencibus.

Ergo fides babens prasentia bona opera insti-

ficat.

Resp Argumenta hacelle vnius valoris.

Nullum est enim discrimen inter has propolitiones: Fider habens prasentia bona opera instificar: Fider formata bonis operibus sustificar, &, fidu non destituta prossus operibus omnibus instificat, fides a que non est exclusa omnium operum prasonta instificat.

Resp. breuker, non valere consequentiam, quia causa & estectus, in veroque argumento

milcentur

Maior propolitio virinsque argumenti, de iis disserit, qui iusti & faluati sunt, & eatenus vera est. Si verò de saluandis intelligatur, quod ibi sides, non destituatur, omnibus operibus bonis, actu ipso presentibus,

plus quam Papistica est.

Minor debet intelligi de inflificandis, hoc est, de Instiscarione prima hominis impii, non de perpetua & quotidiana peccarorum condonatione, hoc est, de instiscatis: 1bi certè dicimus: Fidem esse operantem per opera bona: Scienus enim, Spiritum tanctum habitantem per sidem in cordibus pioram, non permittere, hominem esse otio-sim.

Deinde, & hoc responders potest: Nequad Edé instificare, quaterus est vius, aut quater non destituitur bonis operib. sed solum, eam sidem instificare, nos, que apprehendit & applicat sibi solius Christi meritum, in promissione, ve dicta scripture plurima testantur i Deuminstificare impiam, Christiam salvos

GGg 1 facer

\$16 D. CONRAD. SCHLVSTELS.

facere peccatores. Item, Qui credit in me, habet vitam ateritam. Item, concludimus homenem, fide suftificari. Item, Gratia faluati estu persidem, & hoc non ex vobis Des donnmest, non ex operibus ne quis glorietur. Hanc sidem Lutherus vocat sidem abstractam, id est non cum operibus consunctam, in cap 3 ad Gal.

XXXV. Paul, Rom. 4. ait Abrahamum esse sust um pronunciatum à Des, sola side, eum tamen habutrit secum chorum pulcherrimarum.

pirtulant,

Ergo, particula fola, non excludit ipfampra-

fentium bonorum operum.

Resp. Maioriste de capis interrogati, de alliis respodent. Nos dicimus de homine inplo iustificando, & quarimus, An ille, quando Deo impius listicur, & à lege divina accufatur, habeat fecum bona opera actu præfentia ? ibi Malorista, praternagantes scopalos, respondent de homine justificato. Paulus enim & Moles loquitur de Abrahamoiusto, sen instificato, ve Lutherus annotation ig. cap. Genef. id quod & nos libenter concedimus: Quis enima firmare aufic, Abrahamu, cum per annos plus minus decem, Deo obedierat fide, deftiturum fuille bonis operibus cut igiturillad Majoriftz, in controuersiam vocant, de quo inter nos optime conneniant? Sed retrahendi fant ad statum dispurationis: Quetimus, quando primam, Abraham vocarus est ex idololarria Chaldajca, sen ex Ve Chalda-

Chaldzorum an in conversione sui prima, feu iuftificacione, habuerit bona opera actu prafentis/Hierefpodemus, quod Abraham tune nihîl bonorum operum habueitt, quia Paulus diferte ait, Non operanti, imputaram fuiffe inftiriam Irem, eum, credidiffe in cum, qui inftificat impium. Idem encomion folia, Abrahamo cap. 24. tribuit, & Lutherus dicit, Abrahamum, idololarram existencem, instificarum elle : Nihil ergo, exemplo Abrahæ probant Matorift aliud, nift quod fuldificati bene opererur. Deinde erium, quoties Abrahamus, & finguli homines, polt primamillaminstificationem agant cum Deo, & alege accufati damnantur, propter peccatum habitans in carne : illic omnino impii & ab omnibus operibus nudi in confpectum Del prodire, necesse habent vec niti fuis operibus! imo iphis opinione necellitatis prafentizo. perum omnia opera tune non tantum nihil profunt, fed etiam funt petuitiofa, funt pannus menftruatz mulieris, & ftercora, que co ram Deo, taliratione abominatio funt. Quis igitur til en diceret effe prælentis in actu splo instificationis? Hoc etism confiderans Panlus, Abrahamum, sola fide, absque operibus, dicir elle, iuftum, coram Deo, cum tamentuc plenus fuerit bonorum : Manet iraque adhue firma noftra propolitio: Quod fides in prima inflificatione peccatoris impii, fit fine omnibus bonis operibus, actu præfentibus. GGg 3 -XXXVI.

XXXV 1. Nota alienim rei, ant allionie, nevef.

Bona opera funt nota fidel instificanti. Ergo necessaria funt in altu instificationi.

Respon Maior est maniseste falla, aut certe particularis: Quero enim verum nota vel signom, semper necessario set in actualiculus rei? Certe, boc nisi infanti de mentis inopa assirmabit: Fructus sunt indicia de nota bome arbotis: An propterea statiminitio, demonstrant bonam arborem, in ipso actu plantationis, vel insitionis cum primum sur-culi plantantur?

Deinde, concedimus rede dickilons opein, esse indicia saluris, & fidei instificantis, si desaluatis & instit, hoc intelligame: Nemo enim piè cruditus, vnquam neganit, Bonzopera, esse rematis necessaria, & post salurem acceptam, esse prasentia. Sed longè alia est quastio, quo argumento, & quibus signia deprehédamus: An veram sidem habeamus, ne falsa opinione sieta sidei, nos seducamus

Hie secte dicimus, cum Paulo, 1. cap. Phil, Opera, esse indicia salutis. Item, hanc side valere, que per dile Aionem operatur, Galat. 5. & cum Iacobo satemur, sidem sine operibus, esse mortuam, fasobi a. cap. Nunc verò dicimus de side instissicante, que vuica apprehendit & applicar sibi meritum Chtisti; Ab hac side excludionus amnia bona opera; Nam bona opera veniunt ex side, non sides ex operatione.

ribus venit; Quomodo igirur, vno & codem

tempore prefentis funt?

Si hæcintelligatur phrasis de nota fidei, in ipso actu instificacionis, quod ibi, bona operatint signa & indicia fidei, falsissimum hocest commentum: Cerrè infantes, in acciplendo regno cælorum, omnino, passarè se habent; & nullis bonis operibus sum otnati: Quomodo igitur in illis bona opera, que non habent, possure esse indicia & note fidei instificantis?

Etst autem Majorifte clamitant, de interioribus motibus, qui fine in infantibus : Tamen fides solummodo, apprehendit oblata bona per Christum, non habens focum vilum bonum opus prziens. Deinde etlam, illi interni motus ac boni fructus, fant luftificationis ac falutis acceptae effectus, non res præcuerens, aut vna coincidens feu præfens, liem, fi bona opera femper funt note fidei, quid fiet de multis & infinitis pecestoribus, quibus eadem eft hora fustificationis & mortis, qui aut nunquam antè conucrentur, vel etiam connersi lepius relapsi sunt in peccata, ve mifera hæc vereris Adami natura, prona eft ad malum , fæpiffimeque etism in piis, caro ita à peccato captinatur, vtomnis prefentia operum facile excutiatur, imd, nihil, nisi peccarum, & quidem excellenter peccatum apparent , vt vere dictum fit : Somma ars Christianerum est nefeire tum legem, ne-

GGg 4 Quid

140 D. CONRAD. SORIVESSEE.

Quid fet de infantibus, qui ftarim accepto bepulmo moriuntar?In iis certe, nulle funt note fidei instificantis, an igiturillos, Maiorifte condemnabunt? Quid fiet de Martheo. Zacheo, Acolatto, Publicano, Larront in cruce. & Paulo in persecutione, qui in iphs pecexisdepræhenfi, per misericordism Dei, vocati, & gratis fide juftificaci funt, An illi damnanditunt, quia non habuerunt bona operainadu in fificationis? Vbi fuerunt illis pore & indicis fidei juftificantis in primo conuertionis momento? De operibus lequentibus hic non disputo nec hoc venit in questionem, fed de prima hominum congerhone loquor, Anibi particula, Sola, non excludat, bonorum operum prasentiam? Hic Maiorista dilerte respondeant, & oftendant ex Dei verbo,in actis feu articulo inftificationis, ade fle prælentla bona opera, Vtantem fimpliciores Majoristarum sententiam recte intelligant. Quero ex Majoriftis, An omnis prefentia bonorum operum excludatur exarticulo lustificationis, non tantum in prima hominis Impliconuerfione, (shienim bona opera non adelle, nemo pius negat / Vetum etiam, quoties post primamiliam instificationem, agit cum & coram Deo, de remissione peccatomm!

RESPONSIO AD

Quoties verlamur in grusuillimo ilto arti-

eulo, que stione, caus, a du, vel foro it si ficationis & saluris, & de rem issione peccarorum,
atque apprehensione, seu applicatione promissionis propter Christum, nobis cum Deo
negocium est, ibi excludo simpliciter cum é
presentiam bonorum operum, & dico, solam
sidem & non opera agere cum & coram Deo,
in articulo sustificationis, solam sidem apprehendere promissionem.

Hanc responsionem, & Paulus & Lutherus contrmant, aliorum enim testimonia, brenitatis studio, vous non commemorabo,

. Confirmatio prima ex Paulo.

Paulus fumic exemplam Abraha, no cum primumex Vr Chaldzorum vocarerur, fed cum iam per aliquotannos, Deo, per fidem obediiffer Ebr. 14. Et licet Abraham runchabebar, multa præftantiffima & pulcherrima bona opera: Tamen in negocio & actuinftificationis, Paulus dicit, τομό έργαζομέτο, Nen. opertai. Item, Abraham credidit in enm, qui in-Stificat impium. Item, weis igour , fine operibus. Nallus est enim ibi respectus opera, vel precedentium, vel pezsentium, vel sequentium in articulo Iultificationis, Simpliciter igitur falla elt propolitio, fidel inttificanti necellariam elle præsentism bonorum operum. Hoc enimelt, fidem formaram fabricare, qua fine prælentia operum non iustificet, cum Paulus diferte corrariom affirmet, Deinde iple Paulus fola fide instificatur, non tantum tunc,

GGg s quan.

845 D. CONRAD. SCHLVSTBLD.

quando in prima conversione, in ipso actu persecutionis depre hensus; omnibus bonis operibus caret; Verum eram quando spiritu. Dei agitur, & plenus est bonorum operum, ve vere dicere possie, nibil mibi consciu sur subi sides in articulo & negocio instificationis, a uerticse ab bonni respecta operum Pauli, & apprehendit solius Christi mediaroris opera & merita, & in illis ad institum & salutem acquiescit; Et tunc etiam verè de Paulo dicunturilla, Roman, a Ei qui um operatur, credit autem in cam, qui instissam um operatur, credit autem in cam, qui instissam soperatur, credit autem in cam, qui instissam soperatur. Ita sides etiam quando habet conjunctas multus alias vitrutes, ramen sola sine operibus instiscat.

Confirmatio secunda ex Lutbero. Luth. in 15.
cop. Gen. Sola sidu apprebendis premissiones, crodis premistenti Deo, Deo parrigente aliquid, admonet manum, E id accipit. Fios proprium solius
sidei, opus est charitas, spatientia, babent alias
materias, circa quas versantur, babent alias simites, intra quas consstant : Non enim amplestuntur premissionem, sod mandata exequantur
andiant Deum mandantem E subentem, nonandiant Deum promistentem, id solasidas facit.
Hic certè D. Luthe. dicit sidem solam agere
cum Deo & apprehendere promissionem,
sine vilo respectu aut præsentia bonorum
operum.

Idem in fecund. cap, ad Gal.
Concedimus decendum quoque gir, de bonis
speria

operib. A caritate sed sis tempore & loco, quando selecte qualtro ost, de bones operibus, extra hunc capitalem articulum de lustificatione: His outé status camie ost per quid instisseme en enternam cansoquamur. His respondemus cum Paulo sola side in Christum, nos pronunciari sussitios, non operibus legis aut caritate non quod opera aut caritatem resciamus, et adversari nos actusant, sed ex statuprasenti causa, non sinemus nos dimeneri, id quod Satan querit: Cium ergo iam versemur in loco communi deiustificatione, reisciamus & damuamus bana opera. Is onim locum equaquam islamitiste dispusationem de bonio operibus. Abscindimos ergo in boo proposto, som pliciter omnes legis, & omnia opera logis.

Idem in Tom. 4 len. lat. fol. 484.

Ber für Goer kommen willber nemme ihm nur die Weise nie für/daß er sein Werd herstir bringelvnd auff Recht trote/fondern ein ander Register ansche und rechne i wie viel ihm Gott geben und ihan habe sohn Berdienst auff daß er lerne/daß alle unser Gerechtigkeite/nichts und verdampe sen sond kein ander Weise aber Weg jur Gerechtigkeit sen sohn folchs wissen und bekennen saßwir vor Gott nicht fromm noch gerecht sind/sandern was er uns giber sauß laus ter Gnaden empfahen müssen sein Weise der Propher saget: Ne intres in indicio, &ce. Ein solch Pers das sich selbst verlengner/keine Frommkeit noch Werdtenst ben sich sindersist die rechte Fromktie

844 D. CONRAD. SCHLYSSELR.

vor Gott/ond omb foldes Glaubens ond Bestembenis willen heistetes fromm onnd gerecht! bases fren heraus beichtet/lieber Herr ich weis von keiner Fromkeit/in meinem Leib ond Leben! Gondern das ist mein Erost und Eros für die das du einem armen Günder gern gibst i alle Gündeverzeihest/auß lauter blosser Gnade.

Ibidem.

Darnmb lerne i wer lernen fan i daß er bey leib tein Bordienftinoch engen Gerechtigteit fin weija mir teinen Beret jufchaffen habeidaß er por Gott wolle bringeifondern lauffe und fliebe bafürials vor dem Zeuffel felbft.

1bid.

Da liges nu an/baf ma wifferwas tur Dort fromm fein vund gure Berche than beiffe/nem. lich/bas beiffers nicht / baf bu fommeft gerrolt/ ond forecheft / Derr bas bab ich gethan / foreib an/vnnb vergelrees ! Gonbern alfo fageft von Dersen/ Derr ich nemme alle beine guter Wol. marend Onabeals ein Gunder und vorzweif. feler Menfd/wieid gehe vnd ftehelbes ewigen Bornswand Dellifden Renwers werdt | wenn du folteff nach reche vii Borbienff mir mir banbein : Aber ich febe nicht meine Gunbe/ noch mas ich verbiener habe / Sonbern bein Bore und ernftlich Beborran / bas bu beiffeft/pernia. neft ond breweft / baf niemand tein Werd für bich bringe erwas juverbienen / Gondern auf Bauerlicher gute/vergebung ber Gunde/vind affer.

allerlege Bolthar empfahe | und in ber reinen Buverficht beiner Onaben flehe und bieibe.

Lath, Tom. 6.ten. germa. fol 43.

Darumblafinur Gefek und dein rein Height und auf Gewissen legen pen Leuten / hienider auff Erden. Aber da der Gnadenstul flehetzur rechten des Batters / und Mittler ist zwischen dir und Gott i da sol teines Menschen Werd noch Berdenst hintommen/noch erwas gelten. Wenn mein rein Hert unnd gut Gewisseniste Bott sompt vond ich damit den Richtstul treffel da nich das Geses hin weiset / Go bin ich verdange und verlorn/aber Christus als der Gnadenstul/unnd wer an ihm bleibet / fan incht verdampe noch perpreheile werden.

Ibidem.

Alfo febeibet fich bie Richefful fampe bem Bei fen/vn all mein Leben/auff eine Geiten/ba blei. beich bund afte Deiligen/rudlaffes alles perpr theile und verbampe werben/in Bottes Manun: Aber mein Blaub fol flichen und fpringen weit binüberjauff bie ander Geitenjalf eines ormen perdampten Menfchen / ber feine Gunde bes tennet/ju dem lieben Onadenftuli ond fich balten an ben/ber ba reine ift/pn feine Gunbe hatt Dauon Die Schriffe faget/wer an ihn glaube/der fol nidegu Schanden werben/weil er ba fichers end das beffe vor mich rebet i und dagu alle feine Reinigfeit und Deiftateit mir fcbendet/baf ich bamir bebecte ond gefdmucte fur Bott beffeher ennd aller Born weggenommen fein fol vand dafür

246 D. Congap. Seuryasun. Dafürentel liebennd Gnabe ober mir fomeben. Ibidem.

Aber also sibestu jon mit reinen und laumeren Angen. Wenn du diesezwen Stüle wol unters schiedest/daß der Dimmel der Graden und verz gebung/durch den Minter/rein bleibe/mit seine Sternen/da Christus regieret mit seinen Were den/und die Erde auch mit ihren Baumen und Gruß i dahin wir gehören und alles was unser Dingist. Hie Lutherus facit dass quasi sellas, seu duos mudos, unum cælestem, ex quo omnem præsentiam bonorum operum excludie, alcerum terrenam, in quo opera sune connexa sidei.

Ibidem.

Db ich wol auffe allerbeste geleht habt für de Leuten aber bas alles i was ich gethan oder gelassen bleibe dort viner dem Richistul i und gehe ihm neie Bott will ich aber weiß tein anderen Lrost hilff noch Rahemeiner. Seitgleit i denn daß Christus mein Bnadenstuel ist.

Ibid

Desamb rur bie procheret voneinander ge febet/fo weit als du jummer fanft/das leines jum andern tomme/dein Leben vnnd Deiligleic vnd Ottebefint auff einen Det / der dich dringe vnnd treibe/ein gut Geroiffen ju haben vnd recht ju leiben gegen den Leuten/aber deine Gunde für den Gnadeftuel auff die ander Geiten/da dich Gott freundlich empfahen wille vnd in die Arm nemmen, als ein liebes Rind / mit deinen Gunden

ond bloben Gewiffen ond vonteine Born mehr miffen wil. Ibid.

Ein que Bewiffen and Brembigtett babe ich moliaber nit gegen Bott felft in feinem Berichel fendern für der Weit end allen Greaturen/baß mich derfelben feine fraffen fan izc. Des alles willich mich rubmen boch alfo baf ich mich nit Darauff verlaffe : baf mir Gott barumb anebig fein/ond den Dimmel geben muffe / benn ba gebort ein ander Rubm an/welchen ich ber mir nie finderfondern allein in Chrifto.

thidem.

Begen Bett verlaffe ich mid auf nichts! Denn auf Chriffum aber nach Diefem Tros und Ruhm/willich mit dir vor Bott rretten/mie G. Daulus mit benen von Corincho/vnd fprechen/ bu weift daß ich recht vn erewlich geprediget/vnd birinod niemab fchaben noch leib gerhan habe.

Ibid. Der Glaube rubmer fich allein gegen Bott / pud troset allein barauff / bas mir einen Depland haben Jefum Chriffum Durch melchen mir verfohner find. Darnad die Heberif. mer und treget nicht gegen Bott / fonbern acarn und wieber ble gange Belt.

Ibid. Der Blaube muß binauff gegen Gon geben i vant mit ihme allein handeln i bie Liebe aber muß auff Erden mit jeberman guthun haben/ond gegen alle Welt mosen und rubmen.

In his & fimilibus Lutheri dictis non alfeueratur præfentia bonorum operum, quæ necessaria fit in articulo iustificationis, imò relici

848 D. CONRAD. SCHLYSBELD.

reicht in hoccasu omnia opera. Tota autem hæ controuersia facilime explicari potest, observato discrimine duplicis fori institiz & gratiz, item duplici gloriatione sidei & discrimines actiones & opera excludit, ex foro pratiz & discrimines actiones & opera excludit, ex foro pratiz & discrimines nonitem. Idem discrime ponit & retine. D. Hyricus in secunda particulanta scriptura. Si itaque in Luthero non reprehenditur, nec in Illyrico quoque reprehendides, à mollibus quibusdam confessionistis & Periculassis.

His dua bus autoritatibus Paoli & D. Lutheri, adiungatar tertia caufa, extestimonio noftre conscientie, desumpta, que sols debebatnos mouere, vefugeremas hae pestem & carnificinam consciencia; de presentia bonorum operum. Nam hæc propolitio, præbet materiam & occasionem veldesperationi vel Pharifaicz gloriationi, que omnia in negocio lustificacionis & faluris cora Deo excluis effe debent: Pouris enim his hypothefibus : particulam fola non excludere ipfam presentiam exactuiustificationis. frem, file juftificantem non destitutam este simpliciter omnibus bonis operibus in arriculo iultificationis. Irem præsenriam bonotum operum elle necellariam in arriculo lufti ficationis:fiatim nostra conscientia, in tentationibus przfertim, incipiet dilputare, An præfentia fint tona opera, quot & quanta præter fidem,

debeat habere bona opera præsentis, eth senferit illa fe non habere, (ficut in tétationibus acculante nos, lege diuina, opinio operum faeile excutitur, vt ail nifi peccarum, imò excellenter peccatum appareat) & tamen perfuafus fit præter fidem, debere adelle bona opera, & fidem nunquam destitutum elle omnibus bonis operibus simpliciter, in accienlo lustificationis: quid que lo hic aliud feque. tur, nisi horribilis desperatios Paulus vero dicit ideo ex fide, ut hi firma pmiffio. Si enim fundamenta falutis, aliqua ex parte, quarulacunque es sit dependest à præsentis bonorum operum, quod illa fint nota & Indicia fidei in ipsoach inftificationis, certe incerta erit promissio. Quod si quis maxime induer illam persuasionem, se habere tot & tanta opere prælentia, quor & quanta ad salutem fint necellaria Irem fidem iplius non deltitui bonis operibus: le sentire & monstrare poste, notas & indicia fidei iultificantis, nonne lequerur gloriatio, de nostris operibus, vrpote fine quibus impossibile effet nos faluari? Et ita erit in articulo Instificationis & nostrum aliquid. non rantum gratiz Dei adscribendum.

Sed obiicinne hic quidam Legista: Marb. 7. docum. Ex fractibus cognoscitur arber.s. Iohan; 4. In hoc cognofermen, qued in co maneamin, Marth. 6. Seclucea lux veftra, ve videant veftra bona opera ltem , 2, Pet. 1. Satagite ut veftra

HHh

1 D. CONKAD. SCHEVSERLE.

vocationem & elektionem firmam faciatu. In hi (inquiunt) & aleis disku multis prafensia bonorum operum vogetur, quod fint figna & notafidei suftificantis: Ergo ourum prafentia est nocef-

faria in articulo inftificationis.

Respond. Hee & fimilia facre feripture loca nihil probant, nili quod instificaci bene operentur, id good & nos libenter concedimus: Sunt bona opera, nora fidei justificantis & indicia faloris, non quando in celefti mundo cam Deo agimus de remissione peccatoram, (illic enim non afferimus bona opera ergo necibi note fidei effe poffant) led quando hicin terris veriamur, & exercemus opers caritatis ibi funt testimonia Scindiela falorie. Erquidem longealis est questio, quo argumenro, & quibus notis deprehendamus veram fidem, ne opinione mortue & fimularæ fidel, nos iplos deciplamustalia verò quæ. ftio eft, quomodo inftificemor: Fides enim inftificant, non hac parte & hoc respectu valer coram Deo, quarenus habetrestimonia & indicia faltitis, led quatenus in capitali articulo inflificationis, fola fine operibus, apprehendir Christi metitum in promissione, His reischmus & damnamus in hoc foro, omnem prefentiam bonorum operum, hic nulla reftimonia, figna, indicia de notas fidel requiri-

Apologia confessionis Augustanæ dicie

Petri dicum, de vocacione certificanda, intelligendum elle de bonis operibus, sequentibus remissioné peccatorum, & docere quare facienda sint bona opera, stem qualis sit sides instificans, non que sit illa res, que instificer, sta etiam Lutherus rectè loquitur de qualitatibus hominis convers: Fides otiosa, que non exercetar, cità meritar & extingueur.

At inquiunt: Christus in aterna vita, secundum bona opera & has notas sidei indicabit, ergè sant necessaria in articulo instissationis.

Respond. Hoc intelligendum est de retributtone bonorum operum, illa enim habere fuas qualdam compeniationes certum eft, fed non ad falutem, verum, ve falutis fradus. Deinde patet ex illo textu, quod hypocrite fint omnes ifti, qui gloriantur & prædicant fua bons opers ; pli verò nihil sciunt de bonis operibus, quod glorientur in confpettu Del, Domine, dicunt, quando vidimmere. Item, Totus ille textus Euangeliffæ, teftatur benedictis seu piis, non propter sus opera, sut notes fider, fed propter fidem in Christum falutem eternam contingere. Singulari enim emphafi Cheiftus veitur verbo Benedilli, quo oftendit eos per fidem in Chriftum, cum fideli Abraham , benedictos elle. Secundo viitur verbo anemphorn, pollidere, quo indicat, pios potiti es hereditate fure filiorum in Christo adoptiuorum, qua HHh :

201 . D. CONRAB. SCHLYSSELS.

adoptio non fit propter noftra bona opera, aut notas, seu indicia fidei instificantis. Tertid paratum, inquit, est nobis regname ab exerdis. Si traque paratum est, ergo non suis operibus aut notis fidel eam hareditatatem acquesiuerunt. Verum hae & similia Sophismata, qua Operista obgannium, alii dissoluerunt, ad quos le ctorem candidum & pium remitto. Interea precor filium Dei, vt ecclesiam suam & nos inea seruet, sicutinquit: Nemo rapiet ono mess ex manibu men.

Quastiones proposita Theologo cuidam una cumipsius responsione adscripta, ut res tota manifestior siat.

1. Dbburch bie exclusius folaside, gratic, sino lege, sine operibm. Jiem burch den Spruch
Pauli / daß Gon dienut so mit Werchen binds
gehen / sondern die Gontlosen gerecht machet
durch den Glauben an Christum/außschliessens
allein das Verdienst Lohn und Wirdigkeit der
guten Werche. Darauß frage ich weiter / Db
presentia bonorum operum, sine opinione
meriti, seu siducie iustitie aut dignitatis, auch
notig sen in articulo & actu iustisicarionis.

Item ob auch inillo fensu, præsentia bonorum operum necessaria salnandis in artiaulo & actu instificacionis sen/vnnd damienie Wisverstand enestethe des Botts i salvandis. hatbentfo begereich erklätzing auff benden Berftand foldes Borts/basift:1. Do manie tonne gerecht werden i wo einer nicht gegenwerrig finder die guten Berche i denn das bringer das Bort necessitas mit fich.

den/muß auß Moth / noch mit fich bringen/ond haben in jener ABelt / neben dem Glauben/die guten ABerche / fo ferzne er anders ins ewig to

ben geben will und felig werben.

111. Bas su haiten von der propolition, presentiam bonorum operum esse necessariam ad salutem, in illo tamen sensu ne mereanturaliquid ad salutem.

Responso Autoria ad quastiones sibi

Scio à quo mota sit primum illa questio, qued particulæ exclusiuæ, excludant simpliciter ipsam præsentis operu &c. Longè aliud verò est, quando dicitur ipsa opera ingredi actum iustificationis, quod faissum est: Aliud verò est, An sides num, cum instificat, prorsus destituta sit operibus. Hocest, An sides tune quando iustificat, mortus sit. Exemplum illustre est, Rem. 4. Vbi Abraham side sine operibus iustificatur & saluatur. Quero an ibi exclusius ipsam præsentiam operum excludat, quod Abrahæ sides nulla tunc habuerit bona opera Atqui Paulus sumit Abrahamum HHh 2

814 D. CONRAD. SCHLVEEBLE.

ex Genefits. Cum perannos aliquot plus minus decem , Deo obedierat fide, Heb. it. fuit igitur tunc fides ipfius ornata multis preftantiffinis operibus, & tamen erist tunciulificatur fine operibus, quia non ingrediuntur actum vel definitionem justificationit, non aurem excludirur presentia, quali fides Abrahærune fuerit fine operibus, &c. Item, Nam fides rantum in principlo conversionis iuftificat, et poftea, quando ornara est bonis operibus deponat officium instificationis! Certe Paul. Roman. 4. Sumit Abrahamum, non in principio convertionis, Genef. 11.led Genef. 15. aliquot annos post conversionem. Et fides Abrahælemper exercer officinm justificacionis, in principlo, medio & fine, Videtis quid sequatur, quando fine modo mouentur tales subrilitates. Hoe falfum eft, sidicatur opera ingredia dum iuftificationis, aut fidei in iplo octa inflificationis, ad hoe vrinflificer, necelfaria effe opera. Rurfus verò, fi dicam, fidem, quando e frinactuiultificationis, debere effe destitutam operibus simpliciter, hocest, debere mortusm elle, confideretur quid fit ? Cogiretur etiam quamdiu duret actus iustificationis, An fit tantum in prime momento convertionis, & poster definat? Ante multos annos dixi, cum legerem illam nouam fabrilitarem, de exclutione iplius presentie operum, secuturas tales disputationes. Ego, sim-BHH

pliciter dico opera excludi; Primum, ne fint meritum. Secundum, ne fint medium applicationis. Tertium, ne fint forma institute & falutis; Bona enim opera funt nota fidei iu sificantis, &c. Anno 1769. 17. Februarij.

RESPONSIO AD DE-

Lucherm inquie: Impeffibile est dare creden.

Ergo prafentia bonorum operum, nontoditur

ex actu inft ficationus,

Relp. Est hie discrimen notandum in Luthero, aliam esse sidem instificantem, aliam esse sidem impinguatem seu operantem; loquitur autem hie Lutherus de side operantes Nam expresse dicit; credentem, ed ess, instanta fide, operari, id quod nos nor negamnis.

ALIA OSTECTION

Lutherminquit Tom, s. lat. len. pag. 528. Bona operanon possintomisti, etiam prasente sido, qua sole instissent, cium sint fruitru sidoi instiscantio sidocenim sina operibus mortus est. A nibil malet.

leem, Bene connenium, & funt connexu infeparabiliter, fidu & opera.

Item, Opera & fides, uon poffinte defiungi, ant

feparari.

Item, Fidu inseparabiliter connexe est enm.

HHh 4 liem,

Irem, fidei imperranti falutem , prafentia funt bona opera.

Icem, Fides fola inflificat fine operibus, fed

nunquameft fola:

Respon Lucheri di Ca intelliguntur de fide impinguata, concreta, seu operante, vt Lutherus loquitur : ab illa certe, non separati possant bona opera : Quando, verò D. Lutherus agit de fide fuftificance, feu abstracta, ibi Lutherus separar & difiungit fidem & operu, ve in difficient. de lege, contra Antinomos inquit : Quaneum calum à terra diftat, tantum

debet les à instificatione separari.

Item, Tom. 1. lat. len.pag. 524. Fide mifi fala fit , fine ville operibus , nibil est neque inftificas: Opera fequineur instrificationem fidei, inseparabeliter ,com non fit etiefe fide: Hic expresse Lutherus facir differimen, inter fidem ju ftificantem & operantem: fidei operanti, in homine faluato, led iuftificato, prefentia fout bona opera, suo ordine & tempore, quemadmodum fructus funt suo tempore presentes bonæ & fertiliarbori: Hinc Lutherus, Tom. 1; lat. len.pag. 912. rectè dicit: Imposibile est, sidem este sine assiduie, multir & magnis operibue.

Irem, in Poffella Ecclefiaftica, pag. 93. 2Ber baglaubet/wirdt felig / bie werben unfere Berde abgefondert/nicht basffie nicht ba fem follen.

leem, wimuglich ifts/ 2Berdeve dem Blau-

ben fcheiben.

Irem, Glaub und Berdufind nicht gefoch.

ben/fondern unterfcbeiben.

In his dictis, non loquitur Lutherus de primo momento conversionis; seu de side instissionante, sed de qualitatibus hominis conversi. Lutheri dicta, rectè intelligantur: Rectè dicit: Fidem & opera, non esse separanda: Hie loquitur de side operante: Quando enim homo sustus est side, ibi certè operatur sides eius per dilectionem. Deinde ait, sidem & opera esse distinguenda, seilicet, in sustissicationis actu: Illic certè, non necessaria est præsentia bonotum operum, neque requiritur etiami libi enim sola sides agit cum Deo; sibi appliacant, sen appropriant, vt Gratianus loquitur sibi remissionem peccatorum seu institum, coram Deo valentem, &c.

ALIA OBIECTIO.

Bona operaconfernant falutem.

Ergo, sunt ad salutem nocessaria, & propositio D. Maioris, commoda interpretatione addisa,

tolerari potest.

Resp. Neq; es si riferes, vel una sis siassas, rectè dicituri Bona opera, esse necessaria ad salutem. Simpliciter autem falsum est: Bonis operibus salutem conservari, Nulla enim res inferior, præstantiorem conservare potest: Sed contra: Res inferior à pæstantiore conservatur. Fides, Spiritus sanctus & salus æter-

818 D. CORRAD. SCHLYSSER.

na, sunt res omnium divinissime. & longe præstantissime. Non igitur hæra miseris & contaminatis nostris operibus conservantur: Sed ista porius quantulacunque sunt, si non ab illis conservarentur, prorsus nulla in nobis essent. Sed hic inferunt: Per mala opera & precata contra conscientiam amutitur gratia Denfida, Spirium sanctus & vita aterna. Ergo per bonam conscientiam, & bona opera, cademiretinentur.

Reip. Mala opera & peccata contra confeientiam, perfecte mala sunt, & meteotur sustissimam iram Dei, si homo non reconcilietur Deo, sed bona opera, non sunt nostrarum virium, neque, vt sant, neque, vt in ita perseueremus, sed tantum divinægratiæ, denique impersecta sunt: Nequaquam sgitur quadram anor esse possunt, sed potius quadrequirer.

Epilogus de secta Maioristarum.

Cum igitur, solemeridiano clarius sit, ex ilis, que hactenus recensulmus, blasphemos & impios Maioristarum errores, S. literis, Augustane confessioni & Apologie eiusdem incorrupte, scriptis exegericis & polemicis D. Lutheri, & publicis, omnium recte sentientium Theologorum censuris, religioni denique Christiane, & vniverse Ecclesse Iesu Christi, aduersari & repugnare: Verè & exani-

exanimo, toto pectore, Maioristarum cientinm hærefin blaiphemum & conscientiis perturbatis persculosam ac dereimentosam, condemnamus & execramus. Flius Dei, Dominus noster sesus Christus, nos omnes, suo Spititu sando regat & gubernet, vi inipso, sigmus ynum, cogitemus ynum, dicamus
vaum, faciamus ynum, pactamus
vaum, faciamus ynum, pactamus

-

Soli Deo trino & vni gloria,

Company of the second of the s

FRANCOFVRTI AD MOEnum, typis Ioannis Saurij, impentis Petri Kopffij,

M.D. XCIX.

Majorithmorn nomen, acres, arougho, p a. V. ly Exercer Gopair p. 31 Stay groups p. 45 Frintacta nea g Majoriffue a Viganto collecta 46. Confrosis Sacrationa & Staj . 7.73, Alvens bein & Mich Dorfy: 128. Smanie Paulie 133. - Mathie Flaigh 154 Estas Schnerfyister Jones Morlini 166. Epter M. Westphali: p. 173. 184. Hobuty 188. Bond Marjorfton, 190. Na. Gold : 194. Mar. Commerij. 195. 103 Jos. Wigani, 198. Jud. Mr. Amberty. 205. Margelanterzza Argueta precof. B. O. D. Salidery 233. Confirm Matt. Hay ports. Poplar mety sound B. O. In Stajonistar 273 Cospice Hier. Menerly: 277 Epte Wigari ad Majoren, 294. Non to ant Liabrier p. 30% PARS n (ur cate gfortom Majoni gtenta es nogres De community Majorie: 380. 392. Motoria contain alings lanior 413. Epta Mil. Melan, a Morinol. A. 1530. - 1-414 Dich alf Diglanders 926.

Sementia Signing , 433 Call to gride Africant Eccour Majorie de partificator 454. pade fole fides petigies 474 confusio legio Sevely sas. liberar intit. p. 506. Confortis Chamitis de Mejeriforo: 542.534,552. Liberita Frambis Level My Sie 561. 572.592. Lubrarylin ... - 628. Cometing fint . G.C. Magdobilego France . Gog. Confostio Die Lower Too. Vijanti de pot B. O retinens falitem 676. to Chamity to particular out his & meested fantis Angla Majorido ceim sopel Nigen 9: 717 (B. 0. 9.705. B. O. confirmed falled in 711. File wheredow O. C. applicant vanisfier por 77 Pop. Sameniar a segues Without in college Allin 6. p.703. Fors.

